KARIJNƐƐGƐ JNƆMƐƐ NIVONƆ

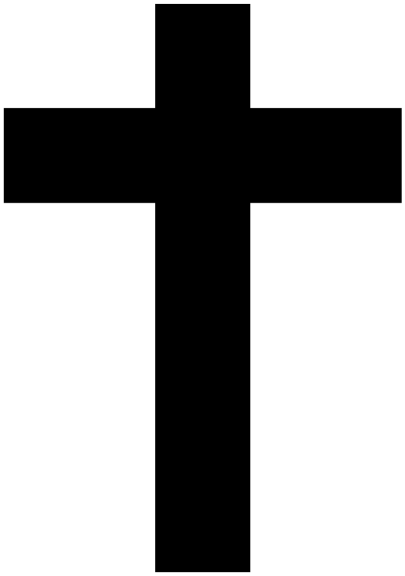

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

KARIŊƐƐGƐ ŊƆMƐƐ NIVONƆ
New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mamara Sénoufo (Sénoufo, Mamara)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 2014-08-10, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
85728ed7-78f8-58e8-8967-0e976c0c2423

Contents

WURUTI 1
ZHONASI 6
MACOO 9
MARIKA 55
LUKA 83
YOHANA 130
KAPYEGEE 167
OROMƐ SHƐƐN 216
1 KORƐNTE SHƐƐN 239
2 KORƐNTE SHƐƐN 261
GALASI SHƐƐN 275
EFESE SHƐƐN 284
FILIPE SHƐƐN 291
KOLOSE SHƐƐN 297
1 TESALONIKI SHƐƐN . .303
2 TESAKONIKI SHƐƐN . .308
1 TIMOTE 311
2 TIMOTE 318
TITE 323
FILEMƆ 326
HEBURUU 328
YAKUBA 344
1 PYƐƐRI 350
2 PYƐƐRI 356
1 YOHANA 360
2 YOHANA 366
3 YOHANA 367
ZHUDE 369
KASHƐƐ 371

Wuruti
Sɛmɛ wemu w'a Wuruti wo keree kee ge

Elimelɛki ni wu kpuun li keree

1 Caŋa ɲii lemu ni Yawutuu pu wo
fanha ki bye kiirikɔɔn pu keŋɛ ni ge,
xuugo ka ya pa jé fiige ki ni lee caŋa
ɲii li ni. A Bɛtilɛhɛmu shɛn ná wa
di yìri ni wu shɔ ni wu jalaa shuun
ni Zhude fiige ki ni, na shɛ tatɛɛngɛ
sha Mowabu fiige ki ni. 2 Wee ná wu
mɛgɛ ki bye na Elimelɛki, wu shɔ wu
mɛgɛ di ɲɛ na Nɔmi, ja wa mɛgɛ di ɲɛ
na Makilɔn, wusama mɛgɛ di ɲɛ na
Kilijɔn. Efirata shi shɛɛn pu bye pii na
foro Zhude fiige ki ni Bɛtilɛhɛmu ni.
Ba p'a nɔ Mowabu fiige ki ni wɛ, na
diin wà.
3 A Nɔmi poo Elimelɛki wu ba xhu,
na Nɔmi ni jalaa shuun wu yaha wà.
4 A pee jalaa p'i ba Mowabu shi wu
wo pushaa shuun wa leŋɛ. Cee wa
mɛgɛ ki bye na Ɔripa, wa mɛgɛ di ɲɛ na
Wuruti. A p'i yèe kɛ shishiin pye wà.
5 Lee kadugo na a Makilɔn ni Kilijɔn
wu bɛ di ba xhu. Ayiwa, a Nɔmi di
bɔɔn wu poo we, ni wu jalaa shuun
wu ni.

Wuruti ya taha Nɔmi na na pa Bɛtilɛhɛmu ni

6 Ayiwa, ba Nɔmi ya pa logo na
Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ ya wu shi shɛɛn pu
tɛgɛ, na ɲɔlige kan pu mu na wu yaha
Mowabu fiige ki ni wɛ, a wu ni jalaa
cèe p'i gbegele na p'i yìri wà, p'a gaaŋi
wu to fiige ki ni. 7 Wee tuun wu ni,
xuu wemu ni pu bi tiin ge, a wu yìri
wee xuu wu ni. A jalaa cèe shuun wu
bɛ di daha wu na. A p'i koo lɔ na guri
na gaaŋi Zhuda fiige ki ni.
8 Wee tuun wu ni a Nɔmi di wu jalaa
cèe shuun wu pye: «Yi shuun wu bɛɛri
pu kuri, wa bɛɛri w'a se wu nu puga.
Y'a saama pye nɛ na, piimu p'a xu
ge, na saama pye pee bɛ na. Tɛhɛnɛ
Baa Kilɛ wu shɛ ɲɔ yi bɛ na mu lee
ɲɔgana li na! 9 Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ wu
shɛ ɲaɲiŋɛ kan yi bɛɛri nigin nigin wu
mu yi namaa gbaya ni!» A wu xhɔ na
ɲɔsɔɔnrɔ fò kan pu mu. A p'i sipyaa
le na suu. 10 A p'i Nɔmi pye: «Ahayi!
Wèe na daha ma na da gaaŋi fo ma shi
shɛɛn pu wo fiige ki ni.»
11 A Nɔmi di pu pye: «Na nagoo, yi
kuri! Ɲaha na y'a da binnɛ da se ni na
ni wɛ? Jire n'a da ba gan sanha jalaa
piitiilee mu pee pu ta ɲɛri yi namaa
laa? 12 Yi kuri y'a se na nagoo! Y'a
se! Nɛ lɛ toro gbajiire tàan. Ali ná ɲɛhɛ
da ba bye nɛ mu niɲaa yɛ pyaa, na
jo nɛ dà li na jo nɛ na ba funaŋaa kii
se, 13 ta yee bi da zhe shɛgɛ na gbaya
ni, yi na yere fo pee ba lɛ, p'i na yi
leŋɛ pye pu cèe gɛ? Ahayi, na nagoo!
Kanhama pemu pu wa nɛ na ge, p'a
soro fo xuuni na toro yee wo pu tàan,
bani Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ ya wu keŋɛ ki
fanha digi nɛ na. 14 A p'i sipyaa kii
su sanha. Lee kadugo na a Ɔripa di
ɲɔsɔɔnrɔ fò kan wu yashɔ wu mu, na
gari, ga a Wuruti di daha yaha wu
fɛni. 15 A Nɔmi di ba Wuruti pye: «Ma
cuun wu wii w'a kari wu puga shɛɛn
ni wu pɛɛŋɛ yaŋmuyɔ yi yíri. Ma bɛ wu
kuri m'a se wu fɛni.»
16 Ga a Wuruti di jo: «Ma ganha bu
na kɔri, fo di laha ma na di guri ma
fɛni wɛ! Bani xuu xuu ni m'a gaaŋi
ge, wà nɛ bɛ w'a da se. Xuu xuu ni
m'a da diin ge, wà nɛ bɛ w'a da diin.
Piimu pu ɲɛ ma wo shi shɛɛn pu ge,
pee na bye nɛ bɛ wo shi shɛɛn. Wemu
wu ɲɛ ma wo Kilɛ wu ge, wee na bye
nɛ bɛ wo Kilɛ we. 17 Xuu bɛɛri ni m'a
shɛ xhu ge, wà nɛ bɛ w'a da xhuu, p'i
na le wà. Kaa latii bu nɛ waa laha
mu na xu kadugo na, Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ
wu kanhama nigbɔ shan na ɲuŋɔ ni!»
18 Ba Nɔmi ya Wuruti ta w'a nɔrɔ yaha
wu na lee nɔrɔgana li na wɛ, wu ya
yaaga jo nige wɛ.
19 Wee tuun wu ni a p'i gari mu
shiizhan fo na shɛ nɔ Bɛtilɛhɛmu ni.
Ba p'a nɔ jé wà wɛ, a lee di kulo li
shɛɛn pu bɛɛri fo. A cèe p'i ganha
na yu: «Nɔmi w'a sii tii pye we ya?»
20 A Nɔmi di pu ɲɔ shɔ na: «Yi ganha
ba na pyi nige Nɔmi wɛ (Nɔmi kóri ɲɛ
fɛrɛmɛ fɔɔ), ga y'a na pyi Mara (lee

kóri ɲɛ kanhama fɔɔ), bani Se Bɛɛri Fɔɔ
ya kanhama shan nɛ ɲuŋɔ ni. 21 Tuun
wemu ni nɛ foro naha na gaaŋi ge,
nɛ bye yara fɔɔ, ga a Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ
di shɛ nɛ kewaya wo kuruŋɔ na pa
leŋɛ. Ɲaha na yi na pyi sanha Nɔmi na
Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ yaha w'a ŋmahana ɲɛri
nɛ fɛni wɛ? Se Bɛɛri Fɔɔ w'a bɔɔngɔ
shan nɛ ɲuŋɔ ni.»
22 Ayiwa, mu Nɔmi ni wu ja shɔ
Mowabu shi shɛn Wuruti w'a kuri pa
mu lee pagana li na na yìri Mowabu
fiige ki ni. Ɔrijɛ* shinma wu wo
yalɔɔrɔ ti lɔduun ni p'a nɔ Bɛtilɛhɛmu
ni.

2

Wuruti ya kari di zhɛ shinma fugi Bowazi wo tɛgɛ ni

1 Nɔmi poo wu puga shɛn wa bye
wà. Ná baraga wo wu bye wii, na ɲɛ
yara fɔɔ na foro Elimelɛki wo kpuun
li na. Wee mɛgɛ ki bye na Bowazi.
2 Caŋa ka a Mowabu shi shɛn Wu-
ruti wu ba Nɔmi pye: «Na yaha di
shɛ kɛrɛyɛ yi ni, wa bu shɛ ɲuŋɔ ɲaari
na na, di da shinma furi weefɔɔ fɛni.
A Nɔmi di wu pye: «Ta se na poro!»
3 Wee tuun wu ni a wu gari tɛgɛ ka
ni, na shɛ ganha na shinma wu furi
faapyii pii fɛni. Li kaɲudanga a kee
tɛgɛ k'i shɛ da Bowazi wogo, Elimelɛki
wo kpuun shɛn wa.
4 Ayiwa, a Bowazi di ba yìri
Bɛtilɛhɛmu ni na nɔ, na faapyii pu
pye: «Yi faabye! Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ wu
pye ni yi ni!» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Uun
faabye! Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ wu duba ma
mu!» 5 Lee kadugo na a Bowazi di
faapyii pu ɲahagbaa fɔɔ wu yiri na wu
pye: «Le cebilere le di ɲɛ jɔgɔ wɛ?» 6 A
faapyii pu ɲahagbaa fɔɔ wu wu ɲɔ shɔ
na: «Mowabu shi shɛn cee wemu w'a
taha Nɔmi na na pa na yìri Mowabu
fiige ki ni ge, wee wu wa. 7 W'a nɛ
ɲɛɛri na nɛ wu wu yaha wu da furi
shinmakɔɔn pu kadugo yíri kalapɔhɔɔ
ki tɛ ni. Fo ɲisɔɔgɔ ki na w'a pa. Wu di
pa ge, wu sanha ŋmɔ wɛ, fo nimɛ yɛ
w'a shɛ ŋmɔ jɛri.»
8 A Bowazi di Wuruti pye: «Na
poro, niwegee shan! Ma ganha bu
shɛ shinma fugi nige tɛgɛ katii ni wɛ!
Ma ganha bu laraga kɔn nahamɛ na
wɛ! M'a gori naha ni na wo kapye-
byezhaa pu ni! 9 Ta pu wii, pu ba xuu
wemu kɔɔn, ma da furi wà pu fɛni!
Nɛ yi jo na kapyebyii pu mu jo wa
ganha bu nɔ ma na wɛ. Waga ba ma
ta, m'a fulo kuzhɔyɔ yi na, m'a gba
kapyebyii pu wo lokogo ki ni!» 10 Wee
tuun wu ni a Wuruti di nuguro sin
Bowazi fɛɛ ni, na wu pye: «A nɛ bye
dii na fɛrɛmɛ ta mu ɲaha tàan, fo mu
ya ɲuŋɔ ɲaari nɛ na wɛ, nɛ wemu wu
ɲɛ nabun ge?» 11 A Bowazi di jo: «Mu
ya lemu bɛɛri pye ma yashɔ wu mu
ma poo wu nixhugo na ge, ni mu ya
laha ma to we ni ma nu wu tàan, na
yìri laha ma fiige ki bɛ ni, na ba shi
watii wo fiige ni, kee kemu ki ɲɛ mu
bi sanha kee cɛ-ɛ ge, p'a yee bɛɛri ɲaha
jo nɛ mu. 12 Lemu m'a pye ge, Tɛhɛnɛ
Baa Kilɛ wu ma saraa lee na! Tɛhɛnɛ
Baa Kilɛ wu saraa ɲɔfaŋa wo kan ma
mu, Izirayɛli wo Kilɛ we, wee wemu
wo kapaŋa nɔhɔ ni m'a pa lara ge.
13 A Wuruti di wu pye: «Di fɛrɛmɛ ta
ma ɲaha tàan na kafɔɔ! M'a ma kapye-
byezhɔ wu luu ɲiŋɛ, na kafilasaama jo
ni wu ni, na ta mu kapyebyezhaa pu
d'a pɔrɔ bɛ nɛ na.» 14 Ba liduun w'a pa
nɔ wɛ, a Bowazi di wu pye: «Fulo, ma
da li, m'a ma buuri wu niŋɛ shiga ki
ni ma li!» Wee tuun wu ni a Wuruti
di diin shinmakɔɔn pu kabanugo. A
Bowazi di shinmapya nigaaga ka kan
wu mu. A Wuruti di li fo na din,
na kisaŋa kɛmɛ yaha. 15 Ba w'a pa
guri shinma wu ɲɔ kɔn na furi wɛ, a
Bowazi di wu kapyebyii pu pye: «Yi
wu yaha wu da furi shinmapɔhɔɔ ki
bɛ tɛ ni, wa ganha bu yaaga jo ni wu
ni wɛ! 16 Y'a shinma kaya ya bɛ shaan
ɲiŋɛ na kɔnhɔ wu da yee bɛ luu! Yi
ganha ba wu zɔ yu wɛ!
17 A Wuruti di shinma wu fugi
Bowazi wo tɛgɛ ki ni fo na shɛ caŋa ki

* **1:22** Ɔrijɛ ɲɛ shinma ba alikama ɲɛ wɛ. Ga wu pɛrɛmɛ d'a taan. W'a foro maa fɛni na toro kalaga taan.

xɔ. Wemu w'a fugi ta ge, a wu wee sa. A wee di bɛ ni kiloo kɛlɛɛ taanri (30) shishiin ni. 18 A wu ba ni wee shinma wu ni puga, na ba wu shɛ wu yashɔ wu na. A Wuruti di wu caŋa yalige kisaŋa bɛ yeege, na ki kan Nɔmi mu. 19 A Nɔmi di wu yege na: «Jɔgɔ wo tɛgɛ ni ma d'a we shinma we bɛɛri fugi niɲaa wɛ? Tɛgɛ kekɛ ni ma di bye wɛ? Sipya wemu w'a ɲuŋɔ ɲaari ma na ge, Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ wu duba weefɔɔ mu!»

Ayiwa, Wuruti ya labye wu pye na caŋa ki xɔ ná wemu kɛrɛyɛ ni ge, a wu yi bɛɛri ɲaha jo wu yashɔ wu mu, na wu pye na wee ná wu mɛgɛ ki bye na Bowazi. 20 A Nɔmi di wu ja shɔ wu pye: «Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ wu duba wee ná wu mu! Bani w'a wu saama pu pyi wèe na ma na jo ba w'a pu pyi xuu pu bɛ na wɛ.» A wu jo sanha na: «Wèe cebooloo piimu p'a yaa na kasɛɛgɛ yaha wèe na, na wèe ɲuŋɔ wolo ge, wee wa wu ɲɛ Bowazi.»

21 Ayiwa, a Mowabu shi shɛn Wuruti wu jo sanha: «W'a nɛ pye sanha bɛ na: ‹Ta furi na wo shinma wu kɔnvɛɛ pu fɛni fo pu ba shɛ shinma wu bɛɛri kɔn xɔ.›» 22 A Nɔmi di Wuruti pye: «Lee kunni ya ɲɔ na poro, ta se m'a ma wo labye wu pyi ni wee wo kapyebyezhaa pu ni. Lee funŋɔ ni ma wa da zhɛ nige watii wo tɛgɛ ni, di zhɛ kanhama pa nɔ mayɛ na wɛ.»

23 Wee tuun wu ni a Wuruti di ganha na se na shinma wu furi ni Bowazi wo kapyebyezhaa pu ni fo na shɛ ɔrijɛ ni alikama yalɔɔrɔ ti pye t'a xɔ. A wu gori yaha wà wu yashɔ wu taan.

3

Wuruti ya kaa lemu ɲɛɛri Bowazi mu ge

1 Caŋa ka Wuruti yashɔ Nɔmi ya pa wu pye: «Na poro, n'a da xuu wa sha ma mu kɔnhɔ m'a fɛrɛmɛ ta. 2 Bowazi wemu wo kapyebyezhaa ni m'a bi labye wu pinnɛ na byi ge, wèe ceboro wu ɲɛ wii. Wee w'a wu wo shinma shuu fuu niɲaa piige. 3 Wee tuun wu ni yìri m'a wuu, m'a nudanga sìnmɛ pa tire, m'a ma fazaaya yi le, m'a shɛ shuu li na. Ga ma ganha bu mayɛ shɛ wu na na wu ta wu sanha li na gba wɛ. 4 Wu ba sinnɛ tuun wemu ni, m'a wu tasinnɛgɛ ki kemɛ sɛɛri xuuni, m'a fulo wu na, m'a wu fatɔŋɔ ki laha wu tɔɔyɔ yi na, m'a sinnɛ wu tɔɔyɔ yi ni. M'a yaa na lemu pye lee kadugo na ge, wuyɛ pyaa na yee saya ɲaha jo ma mu.»

5 A Wuruti di wu ɲɔ shɔ na: «Keree kiimu bɛɛri m'a jo na mu ge, n'a da zhɛ ki bɛɛri pye.» 6 A Wuruti di gari shuu li na, wu yashɔ w'a keree kiimu bɛɛri jo wu mu ge, a wu shɛ kee bɛɛri pye.

7 A Bowazi di ba li, na gba a wu funŋɔ di sii taan xuuni, a wu gari na shɛ sinnɛ wu ɔrijɛ shinmapya wu tàan. A Wuruti di beele fulo wu na, na fatɔŋɔ ki laha wu tɔɔyɔ yi na, na sinnɛ wu tɔɔyɔ yi ni. 8 Ba ɲiŋɛ k'a pa ɲi wɛ, a Bowazi di ba gburogi yìri, na joŋɔ wii wu tɔɔyɔ ni wɛ, na cee wa nizinnɛgɛ ta wà. 9 A wu jo: «Jɔgɔ wi wɛ?» A cee wu jo: «Nɛ Wuruti wi, ma kapyebyezhɔ we! Ma fatɔŋɔ ki tɔ na na, bani wèe ceboro wemu w'a yaa na wèe ɲuŋɔ wolo ge, wee mu ɲɛ.

10 A Bowazi di wu pye: «Wuruti, Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ wu duba ma mu! Le m'a pye mɛ nimɛ ge, lee ya li shɛɛ na m'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ ma yashɔ wu shizhaa na na ye taashiinɛ li bɛ na. Bani mu bi da zii daha lɛvɛɛ p'a nɔhɔ ni, pu kabyaa fɛɛ, kelee pu la baa fɛɛ. 11 Ayiwa nimɛ, ma ganha bu fya wɛ na poro. Ma bu kaa bɛɛri jo na mu, lee n'a da bye ma mu. Bani pu bɛɛri ya li cɛ na mu ya pye cee wemu ya tii ge. 12 Can wu ɲɛ wii, nɛ kunni ɲɛ yee ceboro, wemu ya yaa na mu ɲuŋɔ wolo ge, ga yee ceboro wa ɲɛ wà, ɲuwuuro t'a wee tɛɛŋɛ na ye nɛ na. 13 Shɔn naha! Di ba shɛ wee ná wu pɛrɛgi ɲiga ɲisɔɔgɔ na, wu bu da wu na da zɔɔ wu ma ɲuŋɔ wolo. Wu bu shɛ sɔɔ, wu na li pye. Wu bu shɛ li she, n'a da ɲɔmɛɛ lɔ ma mu, jo nɛ na ma ɲuŋɔ wolo Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ ɲìi wo wu mɛgɛ na. Sinnɛ naha fo ɲiga ba shɛ mugi!

14 Wee tuun wu ni a Wuruti di sinnɛ Bowazi tɔɔyɔ yi ni fo na shɛ kpɛɛngɛ pye ki na woni. A wu ba sɔɔ yìri na

kpɛɛngɛ ki ta ki sanha nɔ wa wu wa
cɛ wɛ. Bani Bowazi bi wu pye na
wu ganha bu sipya wa shishiin yaha
wu li cɛ na cee wa w'a pa shuu li na
wɛ. 15 Ba w'a yìri na giin da gaaŋi
wɛ, a Bowazi di wu pye: «Pa ni ma
fadegbɔhɔ ki ni! M'a ki co xuuni!»
A wu ki co xuuni, a Bowazi di ɔrijɛ
shinma kiloo kɛ ni kaguro shishiin le
ki ni, na wu tugo ki taan, na ganha na
gaaŋi kanha ki ni.
16 Ba Wuruti ya shɛ nɔ wu yashɔ
wu na wɛ, a wee di wu yege na: «Dii
yi d'a shɛ da wɛ porofɔɔ we?» Lemu
bɛɛri Bowazi ya pye wu mu ge, a wu
lee bɛɛri paari wu yashɔ wu mu. 17 A
wu wu yashɔ wu pye sanha: «Wee w'a
we ɔrijɛ shinma kiloo kɛ ni kaguro
we kan nɛ mu, bani w'a bi jo na nɛ
kewaya wo ya yaa na kuri pa jé mu
fɛni wɛ. 18 Wee tuun wu ni a Nɔmi
di wu pye: «Porofɔɔ we, tiin naha fo
kii keree kii ba shɔɔnri shɔɔnrigana
lemu na, bani wu ya kii keree kii
shɔɔnri niɲaa wɛ, wu ɲaha da ga ɲiŋɛ
wɛ.

4

Bowazi ya Wuruti leŋɛ

1 A Bowazi di gari kulo li tajege ki
ɲɔ na, xuu wemu ni p'a ma keree ki
shɔɔnri ge, a wu shɛ diin wà. Bowazi
bi ná wemu kaa jo Wuruti mu na
ɲuwuuro t'a wee tɛɛŋɛ xuuni ge, a
wee di ba nɔ na doroo. A Bowazi di
wu pye: «Ee! Shɛn wefɔɔ, gbara naha,
m'a diin!» A ná wu fulo, na diin.
2 Wee tuun wu ni a Bowazi di kulo li
nɔhɔlɛɛ kɛ wa ɲaha bulo, na pee pye
na pu bɛ pu pa diin. A pu bɛ di ba diin.
3 Ayiwa, ɲuwuuro t'a ná wemu
tɛɛŋɛ xuuni ge, a wu wee pye: «Nɔmi
kunni ya yìri Mowabu fiige ki ni na
pa, m'a lee cɛ. W'a li shɛ na wee da wù
ceboroná Elimelɛki wo tɛgɛ ki pɛrɛ.
4 Nɛ jo di yi jo ma mu, jo ma ki shɔ
kulo li nɔhɔlɛɛ pee, ni sipyii pusamaa
bɛɛri ɲii na piimu bɛɛri pu wa naha
ge. Ma bu da ma na da wu ɲuŋɔ wolo,
m'a wu ɲuŋɔ wolo! Ma shiin bu da
m'a da wu ɲuŋɔ wolo wɛ, m'a yee bɛ
jo na ɲii na. Bani ɲuwuuro ti bu laha
mu na, nɛ na t'a da nɔ.» A ná wu
jo: «Uun, nɛ na wu ɲuŋɔ wolo.» 5 A
Bowazi di jo sanha: «Ayiwa, ma bu tɛgɛ
ki shɔ Nɔmi mu, wee tuun wu ni m'a
yaa ma Mowabu shi shɛn Wuruti bɛ
ɲuŋɔ wolo, kɔnhɔ shi di ba da wu poo
wu nixhugo ki mu, wemu na ba bye
wu cɛn wu lɔvɔɔ ge.» 6 A ná wu jo:
«Wee tuun wu ni, ni li ɲɛ mu, n'a da
já wu ɲuŋɔ wolo nige wɛ, bani nɛ bu
lee pye, n'a da jaagi shan nayɛ pyaa
wo cɛn wu na. Wu ɲuŋɔ wolo mayɛ
mu, lee bɛ wɛ n'a da já wɛ. 7 (Taashiinɛ
ni Izirayɛli ni, wa bu wa keŋɛ yaaga
shɔ kelee na ma ɲuwuuro faa; kalɛɛ
lemu li bi lee fiinŋɛ ge, lee li wa mɛ:
Wa wu da wu wo tanhaŋa wolo, na ki
kan wa mu. Lee ma li shɛ na lemu ɲɔ
pu shuun wu bɛɛri ya wo ge, na p'a bɛ
li ɲuŋɔ ni.) 8 Ná wemu na ɲuwuuro
ti bi nɔ ge, a wee di Bowazi pye: «Wu
ɲuŋɔ wolo!» A wu wu tanhaŋa wolo
na kan wu mu.
9 Ayiwa, sipyii piimu pu bye wà na
fara nɔhɔlɛɛ pu na ge, a Bowazi di pu
bɛɛri pye: «Yee pu wa li sɛɛrɛɛ niɲaa
na jo yaaga yaaga k'a bye Elimelɛki
mu ge, ni yaaga yaaga k'a pye Kilijɔn
ni Makilɔn mu ge, nɛ yee bɛɛri shɔ
Nɔmi mu. 10 Lee funŋɔ ni n'a da
Mowabu shi shɛn Wuruti lɔ na pye na
shɔ, Makilɔn ya xu na cee wemu yaha
ge, kɔnhɔ shi di ba da wu nixhugo ki
mu, na fara lee na, kɔnhɔ wu mɛgɛ ki
ganha bu biin fɛɛfɛɛ wu cebooloo pu
niŋɛ ni wu to kulo li ni wɛ. Yee pu wa
lee wo sɛɛrɛɛ niɲaa.»
11 Ayiwa, nɔhɔlɛɛ pu fara sipyii
pusamaa bɛɛri na piimu bɛɛri pu bye
kulo li tajege ki ɲɔ na ge, a pu bɛɛri
di jo: «Uun, wèe wa li sɛɛrɛɛ. Cee we
w'a jin ma puga ki ni ge, Tɛhɛnɛ Baa
Kilɛ wu wu pye ba Arashɛli ni Leya
ɲɛ wɛ, pee piimu p'a Izirayɛli nagoo
pu bɛɛri se ge. Kilɛ wu fanha kan
ma mu Efirata shi wu ni, wu mɛgɛ
nigbɔhɔ da ma mu Bɛtilɛhɛmu kulo
li ni! 12 Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ wu nagoo
niɲɛhɛmɛɛ da ma mu le cebilere le na,
ma kpuun l'i bye Perɛzi wuu li tuugo,
Tamari ya Perɛzi wemu se Zhuda mu

ge.»

Nɔmi ya ɲabige ka ta

13 Ayiwa, a Bowazi di Wuruti leŋɛ.
A Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ di duba wu mu. A
wu yere yacɛrɛ na, na funana se. 14 A
Bɛtilɛhɛmu wo cèe p'i ganha na Nɔmi
pyi: «Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ w'a sɔni! Sipya
wemu w'a da ba ma lɔ wu yere ni ma
keree bɛɛri ni ge, w'a wee pye wee ya
se niɲaa. Kilɛ wu mɛgɛ nigbɔhɔ da we
pya we mu Izirayɛli fiige ki ni! 15 We
pya we na ba ma luu ɲiŋɛ, na yere ni
ma keree ni ma ni ma lɛgɛ ki bɛ ni. Ma
ja shɔ we, w'a ye jalaa gbarashuun
na, bani ma kaa l'a dan wu ni. Wee
w'a ke ɲabige ke se ma mu.
16 A Nɔmi di pya wu co, na wu taha
wu dodoŋɔ na. Wee shiin w'a wu lɔ,
na ganha na wu biini. 17 A Nɔmi wo
tiinɲii cèe p'i ganha na mujoŋɔɔ waa
na yu: «Nɔmi ya ja ta!» Pu ni Nɔmi
ni, a p'i pya wu mɛgɛ le na Obɛdi (lee
kɔ́ri ɲɛ wemu w'a fungɔngɔ yɛri sipya
na ge). Obɛdi w'a pye Izayi wo to we,
Izayi di ɲɛ saannaa Dawuda to.

Saannaa Dawuda nɔhɔ tayirige

18 Perɛzi wo kadugo ki sipyii pu
mɛyɛ yi ye:

Perɛzi w'a Ɛsirɔmu se.
19 A Ɛsirɔmu di Aramu se.
A Aramu di Aminadabu se.
20 A Aminadabu di Nasɔn se.
A Nasɔn di Salimɔ se.
21 A Salimɔ di Bowazi se.
A Bowazi di Obɛdi se.
22 A Obɛdi di Izayi se.
A Izayi di saannaa Dawuda se.

Zhonasi
Sɛmɛ wemu w'a Kilɛ tudunmɔɔ Zhonasi keree yu ge

Zhonasi ya fe na gbee Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ ɲaha na

1 Caŋa ka Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ ya Amitayi ja Zhonasi pye:* 2 «Yìri, m'a shɛ
Ninive* kugbɔɔ li fɛni! M'a shɛ jo ni
kulo li shɛɛn pu ni ni mujuugbɔɔ ni,
bani pu kuumɔ p'a pɛlɛ ye nɛ ɲaha
tàan.» 3 Ga a Zhonasi di yìri, na wu
baa gbee Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ ɲaha na.
Lee funŋɔ ni a wu gari Zhopa suumɔ
lɔhɔ ki kɔrɔyɔ yi tayerege ki ni, na shɛ
kɔrɔgɔ ka ta wà kemu bi se Tarisisi
ni ge. A wu jé jé pɛrɛmɛ pu kan, na
jé tiin kɔrɔgɔ ki ni na gaaŋi ni pee ni
Tarisi ni, kɔnhɔ wu laha Tɛhɛnɛ Baa
Kilɛ tàan.
4 Ga a Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ di kafɛɛgbɔhɔ
ka yirige suumɔ lɔhɔ ki na. A kafɛɛgɛ
k'i sii pɛlɛ fo kɔrɔgɔ ki na zhaa di
gyɛɛgi. 5 A kɔrɔgɔ ki kapyebyii p'i sii
fya fo xuuni. A pu bɛɛri di ganha na
pu kilɛlɛɛ ɲɛɛri. A p'i kɔrɔgɔ ki funŋɔ
tuguro ti wolo wá lɔhɔ ki ni, kɔnhɔ
kɔrɔgɔ k'i faha. Lee bi Zhonasi ta wee
ya tigi kari fo kɔrɔgɔ ki maazaŋa ki ni,
na shɛ sinnɛ ŋmunɔ tara wà. 6 A kɔrɔgɔ
ki paavɔɔ wu gari Zhonasi fɛni, na shɛ
wu pye: «Mu d'a sinnɛ yaha na ŋmunɔɔ
do? Ma bɛ wu yìri m'a ma wo Kilɛ wu
ɲɛɛri. La wa la ni wu na wu funŋɔ sha
ni wù kaa ni, na wù ɲuŋɔ wolo, kɔnhɔ
wù ganha bou gyɛɛgi wɛ.»
7 Ayiwa a kɔrɔgɔ ki kapyebyii p'i
puyɛ pye: «Yi pa wù kagaanshaan
pye, wemu wuu na ke bɔɔngɔ ke wa
nɔni wù na ge, kɔnhɔ wù weefɔɔ cɛ.»
A p'i kagaangaa ki shan, a Zhonasi
wo kagaan l'i lɔ. 8 A p'i Zhonasi pye:
«Lemu li wa ke bɔɔngɔ ke nɔni wèe na
ge, lee jo wù mu. Mii mu d'a yìri wɛ?
Labye wekɛ tuugo mu di wa byi wɛ?
Fiige kekɛ shɛn mu di ɲɛ wɛ? Shi wekɛ
shɛn mu di ɲɛ wɛ?» 9 A Zhonasi di pu
ɲɔ shɔ na: «Heburu nɛ ɲɛ, Tɛhɛnɛ Baa
Kilɛ nɛ bɛlɛ, Fugba Kilɛ we, wee wemu
w'a suumɔ lɔhɔ ni ɲiŋɛ ki yàa ge.» 10 A
wu pu pye sanha na Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ
ɲaha na wee ya fe na gbee. A p'i sii fya
fo xuuni, na Zhonasi pye: «Ɲaha na
ma d'a le pye wɛ?» 11 A suumɔ lɔhɔ ki
lokuruyo y'i ganha na bɛlɛ na se ɲaha
na, lee funŋɔ ni, a p'i Zhonasi pye:
«Lekɛ wèe d'a yaa na pye mu na, kɔnhɔ
lokuruyo y'i yere wɛ?» 12 A Zhonasi
di pu pye: «Yi na lɔ wá suumɔ lɔhɔ ki
ni, lokuruyo yi na yere, bani nɛ li cɛ
jo nɛ wuu na ke kafɛɛgbɔhɔ ke wa yee
taa.» 13 A kɔrɔgɔ ki kapyebyii p'i pu
se bɛɛri pye, kɔnhɔ p'i kɔrɔgɔ ki paa
fulo koɲɔ ki na, ga pu ya já wɛ, bani
la li bi faraa lokuruyo yi bɛlɛ wu na.
14 Wee tuun wu ni a p'i Tɛhɛnɛ Baa
Kilɛ ɲɛɛri na: «Ee! Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ
ɲunŋɔ ɲaari wù na, ma ganha bu wù
yaha wù kyɛɛgi we ná we wuu na wɛ.
Ma ganha bu jaagi baa fɔɔ shishan foo
yege wù na wɛ, bani lemu l'a taan
mu mu ge, Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ, lee mu ya
pye.» 15 Lee kadugo na a p'i Zhonasi
co, na wu wá suumɔ lɔhɔ ki ni. Lee
taapile li ni a lokuruyo ye ni kafɛɛgɛ
ki bɛɛri di yere. 16 Ba lee ya pye wɛ, a
kɔrɔgɔ ki kapyebyii p'i sii fya fo xuuni
Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ na. A p'i saraya wolo
kan Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ mu, na ɲɔyɔ bɛ faa
wu mu.

2

Zhonasi ya Kilɛ ɲɛɛri na wu yaha fya wu funŋɔ ni

1 Wee tuun wu ni a Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ
di fyatabaaga ka pye k'a shɛ Zhonasi
lɔ jɔ. A wu caya taanri ni nibiiye
taanri pye kee fyatabaaga ki funŋɔ
ni.* 2 Na Zhonasi yaha fya wu funŋɔ
ni, a wu wu Kafɔɔ Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ wu
ɲɛɛri na:

3 «Na nɛ yaha na kanhama pu ni,
Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ nɛ mu ɲɛɛri,
a mu di nɛ ɲɔ shɔ.

* **1:1** 2 Saannaa 14:25 * **1:2** Ninive wu bi bye Asiri fiige ki wo kugbɔɔ le. Kee fiige ke ni Izirayɛli bi bye pɛɛn, lee na Jonasi funŋɔ bye Kilɛ wu ɲuŋɔ ɲaari pu na wɛ. * **2:1** Macoo 12:40

Na nɛ yaha xu wo nibiige ki ni,
nɛ mɛɛ su mu fɛni,
a mu di nɛ mɛɛ li logo.
4 M'a bi na wá suumɔ locogoŋɔ ki nɔhɔdaan.
A lɔhɔ k'i na ɲuŋɔ jɔ.
A suumɔ lokuruyo y'i fɔ toro na ɲuŋɔ ni.

5 Nɛ bi yu jo m'a na kɔri laha mayɛ tàan.
Ga nɛ na ba ma Fɛfɛɛrɛ Pɛɛŋɛ Pugbɔhɔ ki ɲa sanha.
6 Suumɔ lɔhɔ k'a fɔ nɛ ɲuŋɔ jɔ fo nɛ na zhaa di xhuu.
Suumɔ lɔhɔ k'a nɛ maha círi.
Suumɔ lɔhɔ ki nɔhɔdaan ɲà k'a bi nɛ katige ki migile.
7 Nɛ bi tigi fo faaboboyo yi nɔhɔdaan.
Ɲiŋɛ ki ɲɔ bi tɔ wá nɛ na ma xɔ fo badaa badaa.
Ga a mu di nɛ ɲìi wo wu yeege wecogoŋɔ ki ni,
Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ, na Kafɔɔ we.
8 Tuun wemu ni nɛ bi zhaa di xhuu ge,
a nɛ funŋɔ di do ni mu Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ kaa ni.
A mu di nɛ ɲɛrɛgɛ ki logo
na ma yaha ma Fɛfɛɛrɛ Pɛɛŋɛ Pugbɔhɔ ki ni.

9 Piimu p'a yapɛrɛɛ ki pɛlɛ ge, kee kiimu ki ɲɛ ɲuŋɔ baa ge
pee ya pu wo ɲiɲaara takoro li yaha.
10 Ga nɛ wi ge, nɛ na ba ma masɔŋɔ yoyo cee,
na saraya wolo kan ma mu.
Nɛ ɲɔfaaya yemu faa ma mu ge,
nɛ na ba yee bɛɛri wolo yi tɛhɛnɛ na,
bani mu Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ w'a sipya ɲuŋɔ wo.»
11 Ayiwa a Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ di jo ni fya wu ni, a wu shɛ Zhonasi tɛrɛŋɛ shan kogoŋɔ ki na.

3

Ninive shɛɛn ya daajeŋɛ jo pu jurumu wu na

1 A Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ di Zhonasi pye sanha wu tɔɔɲii shuun wuu ni na: 2 «Yìri, m'a shɛ Ninive kugbɔɔ li fɛni! Jomɔ pemu n'a jo ma mu ge, m'a shɛ pee yɛrɛ pye ni mujuugbɔɔ ni!» 3 Wee tuun wu ni a Zhonasi di yìri, na gari Ninive kulo li ni ba Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ ya yi jo wɛ. Kugbɔɔ li bi sii pye Ninive, ma bu jo m'a li ɲaari, cabyaa taanri ma da bye, ma na li círi. 4 A Zhonasi di caŋa nigin ɲara pye na na mujuu waa na yu: «Cabyaa kɛlɛɛ shishɛɛrɛ (40) niɲaa kadugo na Ninive w'a da gyɛɛgi.» 5 A Ninive shɛɛn di dà Kilɛ Kafila wu na. A p'i yi jo waha kulo li shɛɛn pu bɛɛri mu na pu suun le, na co nɔhɔpiire ti na, na shɛ nɔ sipyilɛyɛ yi na, a pu bɛɛri di bɔrɔyɔ fàya* le.

6 Ba pee jomɔ p'a nɔ Ninive fanhafɔɔ wu na wɛ, a wu yìri laha wu saanra koro li na, na wu saannaa fadegbɔhɔ ki wolo yaha, na bɔrɔyɔ fàya le, na diin shɔɔnrɔ ni*. 7 A saan wu ni wu fanhafɛɲii p'i we saliya we teŋɛ kan kulo li shɛɛn pu bɛɛri mu na:

«Sipyii fara yapɔrɔyɔ yi na, niiyɛ fara yatɔɔpya wu na, ka shishiin ganha bu yaaga le ki ɲɔ ni wɛ. Ka shishiin ganha bu li wɛ, ka shishiin ganha bu lɔhɔ bɛ gba wɛ. 8 Sipyii pu bɛɛri di bɔrɔyɔ fàya le, p'i ya le yapɔrɔyɔ yi bɛ na, pu da mɛhɛɛ suu Kilɛ fɛni, p'i daajeŋɛ jo pu kapyeguuŋɔɔ kee ni pu katiibaagaa ki na, p'i ki ɲɔ yaha. 9 Kilɛ bi giin wu ba bɔɔngɔ kemu nɔ wù na ge, la wa la ni wu na ba ɲuŋɔ ɲaari wù na, na wu fungɔngɔ ɲɛri, kɔnhɔ wù ganha bu gyɛɛgi wɛ.»

10 Ayiwa a Kilɛ di pu ɲa p'a daajeŋɛ jo, na pu kapyeguuŋɔɔ ki ɲɔ yaha. Wu bi bɔɔngɔ kemu gbegele pu kaa na ge, wu ya kee yaha nɔ pu na nige wɛ.*

4

Zhonasi luu ya yìri na ɲaha na Kilɛ ya ɲuŋɔ ɲaari Ninive shɛɛn na wɛ*

* **3:5** Na bɔrɔyɔ fàya le, lee ya li shɛɛ na p'a daburajɛ jo pu jurumu wu na. * **3:6** Na tiin shɔɔnrɔ ni, lee ya li shɛɛ na p'a daburajɛ jo pu jurumu wu na. * **3:10** Macoo 12:41; Luka 11:32 * **4:** Ninive wu bi bye Asiri fiige ki wo kugbɔɔ le. Kee fiige ke ni Izirayɛli bi bye pɛɛn, lee na Jonasi funŋɔ bye Kilɛ wu ɲuŋɔ ɲaari pu na wɛ.

1 Ayiwa a lee di sii soro Zhonasi ni,
a wu luu di sii yìri fo xuuni. 2 A wu
Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ ɲɛɛri na: «Tɛhɛnɛ Baa
Kilɛ, ta ye bɛ nɛ bi jo ma na yaha na
fiige ki ni wɛ? Go le na nɛ bi fe na se
Tarisisi ni, bani nɛ li cɛ jo mu ɲɛ Kilɛ
wemu w'a saama pyi, na ɲuŋɔ ɲaari
ge. Mu luu ya yìri tɔvuyo na wɛ, ma
taanɲɛɛgɛ ki bɛ d'a pɛlɛ. Mu bu bɔɔngɔ
bɛ ɲaha tii wa na, kee bɛ daajeŋɛ na
jé ma ni. 3 Ayiwa Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ, na
munaa li wolo nimɛ, bani xu ya pɔrɔ
nɛ mu ɲiifɛɛrɛ ti na.» 4 A Tɛhɛnɛ Baa
Kilɛ di wu pye: «Ta kaɲii wa mu mu
mu wu ma luu yirige le na gɛ?»

5 A Zhonasi di foro Ninive kugbɔɔ li
ni, na shɛ diin kulo li Kilɛ-nɔhɔ ki na.
A wu gba wa yereŋɛ wà, na diin wee
ɲimɛ ni, lemu na ba kulo li shɛɛn ta
ge, na ganha na lee ɲaha wii. 6 Wee
tuun wu ni a Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ di gbogo
tirige ka pye k'a fin foro, na dɔ, na
ɲimɛ tirige Zhonasi ɲuɲɔ na, kɔnhɔ
wu funŋɔ di ɲiŋɛ wu kanhama pu na.
A kee tirige ki kaa di sii taan Zhonasi
ni. 7 Ga kee caŋa ki ɲimuguro, kpɛɛngɛ
ki na ɲɔ kɔn na woni, a Kilɛ di fyɛngɛ
pye k'a jé gbogo tirige ki ni, na ki li,
a k'i waha. 8 Ba caŋa k'a pa foro wɛ,
a Kilɛ di kafɛɛgɛ nivugo yaha pa na
yìri Kilɛ-nɔhɔ* ki na. A caŋa k'i dara
Zhonasi ɲuŋɔ ki na fo wu na zhaa di
jiregi. A wu xu ɲɛɛri Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ
mu, a wu jo: «Xu ya pɔrɔ nɛ mu ɲiifɛɛrɛ
na.» 9 A Kilɛ di Zhonasi pye: «Ta kaɲii
wa mu mu mu wu luu yirige ke gbogo
tirige ke kaa na gɛ?» A Zhonasi di Kilɛ
pye: «Uun! Kaɲii wa nɛ mu nɛ wu luu
yirige fo na nɔ xu bɛ na.» 10 A Tɛhɛnɛ
Baa Kilɛ di jo: «Mu ya ta labye wa
shishiin bɛ pye ke tirige ke na kɔnhɔ
k'i lɛ wɛ, ga ki ɲiɲaara d'a jé mu ni.
Piige ka ni k'a fin, na xhu piige ka
ni. 11 Wee tuun wu ni ɲaha na mu
di giin nɛ ganha bu ɲuŋɔ ɲaari Ninive
kugbɔɔ li na-ɛ wɛ? Lee lemu sipyii
p'a ɲɛhɛ sipyii kabɔfoŋɔɔ xhuu nigin
ni kɛlɛɛ shuun (120.000) na ge, pee
piimu pu ɲɛ wa ya wu kanige cɛ wolo
wu kamɛnɛ ni-i ge, na fara yapɔrɔyɔ
niɲɛhɛyɛ bɛ na.

* **4:8** Siwaga ki bye Kilɛ-nɔhɔ ki na, lee l'a bi kafɛɛgɛ ki pye k'a wɛri.

Macoo
Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Macoo wo nigama

Jəgə wu ɲɛ Macoo wɛ?

Macoo bɛ wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Girɛkii p'a Macoo we yiri (Macoo 9:9-13), Heburuu ma jo Levi (Marika 2:14; Luka 5:27, 29). Wee Egilizi w'a wii na wee w'a Macoo Kitabu wu ka.

Fanhafɛɛ wari shəvɔɔ wu bye wii. Na Yesu yaha ɲiŋɛ ke na wee tuun wu ni Yawutuu bi bye Oromɛ shɛɛn wo fanha ki nəhə ni. Fanha ki bye kii Yawutuu p'a munaa pɛrɛmɛ kaan. Saan wu bi ma pii ɲaha bulo p'a munaa pɛrɛmɛ pu shuu Yawutuu pu mu. Tɛɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ funŋə ni piimu ɲaha saan wu bi ma bulo ge, Yawutuu pu ma bye pii. Pee kaa ɲɛ ma dan Yawutuu pusamaa ni wɛ, bani p'a sɔɔ Oromɛ shɛɛn pu mu na kapyeŋɛɛ pyi pu mu. Pee fanhafɛɛ wari shəvɛɛ pu p'a bi sipyii pu ŋmahana, na la faraa munaa pɛrɛmɛ pu bɛ na, kənhə pu bɛ di bye lafɛɛ. Yawutuu pu bi pee wii koŋə ke bɛɛri wo jurumu fɛɛ. Ga Yesu ya ɲuŋə ɲaari Macoo na, na wu yiri.

We Jozaama Kitabu we kakana ɲuŋə

Macoo ya we Kitabu we fanha ɲɛhɛ Yawutuu shizhaa na. Wu sɛmɛ wu kaɲugbəhə ki ɲɛ na: Yawutuu pu wo saan wu ɲɛ Yesu, wemu wo ɲəmɛɛ Kilɛ tudunmɔɔ p'a lə ge.

Macoo ya Yesu kalaa wu taa tayereye kaguro: **1** Faaboboŋə ki ɲuŋə wo kalaa we (Macoo 5—7). **2** Yesu ya piimu tun pu shɛ Kilɛ saanra ti kaa jo ge (Macoo 10). **3** Fugba saanra ti wo taleŋɛɛ (Macoo 13). **4** Sipya ɲiifɛɛrɛ pyegana wu cebooloo n'a daa fɛɛ tɛ ni (Macoo 18). **5** Kalaapiire ti na já Yesu cabaŋa caŋa sige sigegana lemu na ge (Macoo 24—25).

Jozaama Kitabu wu kafila ɲugbəyə

Macoo 1—2 Yesu Kirisa nəhə tayirige ni wu se se keree.
Macoo 3:1—4:11 Yohana Batizelipye wo Kilɛ Jomə yɛrɛ ni Yesu batizeli ni wu nəwuuro.
Macoo 4:12—18:37 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.
Macoo 19—20 Yesu nigariwo Zheruzalɛmu ni.
Macoo 21—28 Yesu wo labye we Zheruzalɛmu ni. P'a wu she wà, na wu co, na wu gbo. A w'i ba ɲɛ.

Yesu Kirisa nəhə tayirige sɛmɛ (Luka 3:23-38)

1 Yesu Kirisa nəhə tayirige sɛmɛ w'a we. Yesu ya foro saannaa Dawuda shi ni, Dawuda d'a foro Ibirayima shi ni.
2 Ibirayima w'a Ishaaga se.
Ishaaga di Yakuba se.
Yakuba di Zhuda ni wu ceboronamaa se.
3 Zhuda di Fɛrɛsi ni Zara se, pu nu wu bye Tamari.
A Pɛrɛzi di Ɛsirəmu se,
Ɛsirəmu di Arami se.
4 Arami di Aminadabi se.
Aminadabi di Nasən se.
Nasən di Salimə se.
5 Salimə di Bowazi se, wu nu wu bye Araxabi.
Bowazi di Obɛdi se, wu nu wu bye Wuruti.
Obɛdi di Zhese* se.
6 Zhese di saannaa Dawuda se.

Saannaa Dawuda di Solomani se, wee nu wu bi fɛnhɛ pye Uri shə.
7 Solomani di Orobowamu se.
Orobowamu di Abiya se.
Abiya di Azafu se.
8 Azafu di Zhozafati se.
Zhozafati di Zhoramu se.
Zhoramu di Oziyazi se.
9 Oziyazi di Zhowatamu se.
Zhowatamu di Akazi se.
Akazi di Ezekiyasi se.
10 Ezekiyasi di Manase se.
Manase di Amə se.
Amə di Zhoziyasi se.
11 Zhoziyasi di Zhekoniya ni wu ceboronamaa se. Wee tuun wu ni a p'i Izirayɛli sipyii pu co na kari Babiləni ni.

* **1:5 Zhese:** Wee ninumə p'a byi Izayi.

12 Pee sipyii pu na co xɔ na kari
Babilɔni ni,
a Zhekoniya di Salacɛli se.
Salacɛli di Zorobabɛli se.
13 Zorobabɛli di Abiyudi se.
Abiyudi di Eliyakimu se.
Eliyakimu di Azɔri se.
14 Azɔri di Sadɔki se.
Sadɔki di Akimu se.
Akimu di Eliyudi se.
15 Eliyudi di Eleyazari se.
Eleyazari di Matan se.
Matan di Yakuba se.
16 Yakuba di Yusufu se.

A Yusufu di bye Mariyama poo we. Yesu we w'a yiri Kirisa ge, a Mariyama di wee se.

17 Shi wu segee kɛ ni shishɛɛrɛ wu ɲɛ Ibirayima ni Dawuda tɛ ni. Lee kadugo na a shi wu segee kɛ ni shishɛɛrɛ di bye Dawuda ni Izirayɛli shɛɛn coduun wu tɛ ni na kari Babilɔni ni. A shi wu segee kɛ ni shishɛɛrɛ di bye na lɔ wee tuun wu na na pa gbara Yesu seduun wu na.

Yesu Kirisa segana (Luka 2:1-7)

18 Yesu Kirisa segana li le. Wu nu Mariyama wu bi bye Yusufu curɔ. Ga na pu yaha pu sanha binnɛ ɲa wɛ, a Fɛfɛɛrɛ Munaa sefɛɛrɛ di digi Mariyama na, a w'i yere yacɛrɛ na. 19 Wu curɔ Yusufu wu bye sipyitiimɛ, wu funŋɔ bye wu Mariyama mɛgɛ kyɛɛgi wɛ. A w'i li kɔn wuyɛ funŋɔ ni na w'i tee curɔrɔ te kyɛɛgi ŋmɔhɔrɔ ni. 20 Na Yusufu yaha ni kee fungɔngɔ ki ni, a Kilɛ wo mɛlɛkɛ wa di ba wuyɛ shɛ wu na ŋmunɔgɔ ni, na yi jo wu mu na: «Dawuda ja Yusufu, ma ganha bu fya Mariyama leŋɛ na wɛ, bani Fɛfɛɛrɛ Munaa sefɛɛrɛ ni w'a yere yacɛrɛ na. 21 Wu na ba funana se, m'a lee mɛgɛ le Yesu, bani wu na ba wu sipyii pu shɔ pu jurumu wu na.»

22 Kee keree ki bɛɛri ya pye mu, kɔnhɔ Kafɔɔ Kilɛ bi yemu jo wu taatuunnɔ li wo Kilɛ tudunmɔ wu ɲɔ ni ge, yee ɲɔ di fa na:

23 «Li wii, doɲiŋɛ fucɛri nacɛbaa na ba
yere yacɛrɛ na,
na funana se. Li mɛgɛ na le na
‹Emanuwɛli,›»*
lee kɔ́ri ɲɛ «Kilɛ ɲɛ wèe niŋɛ ni.»

24 Ba Yusufu ya yìri ŋmunumɔ pu na wɛ, na li pye na bɛ ni Kafɔɔ wu mɛlɛkɛ wu wo kafilajo wu ni. A wu Mariyama furu pɔ. 25 Ga pu ya pinnɛ ɲa wɛ, fo na shɛ Mariyama pye w'a tigi wu funazhiire na. A Yusufu di pya wu mɛgɛ le Yesu.

2

Wɔrɔɔ cɛvɛɛ ya pa na yìri Kilɛ-nɔhɔ na

1 Yesu ya se Zhude fiige ki ni, Bɛtilɛhɛmu ni, saannaa Hɛrɔdi caŋa ɲii ni. Wu nizexhɔgɔ ki na, a wɔrɔɔ cɛvɛɛ pii di ba na yìri Kilɛ-nɔhɔ na, na nɔ Zheruzalɛmu ni. 2 A p'i yegeŋɛ pye na: «Yawutuu wo saan we w'a se nimɛ ge, mii wu wa wɛ? Wèe ya wu wɔrɔ ɲa, na wèe yaha Kilɛ-nɔhɔ ke na, na ba di ba wu pɛlɛ.»

3 Ba saannaa Hɛrɔdi ya yee logo wɛ, a l'i wu ɲaha wɔ fo xuuni, na fara Zheruzalɛmu shɛɛn bɛɛri na. 4 A Hɛrɔdi di saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛɛri pinnɛ, na pu yege na: «Kirisa wemu wu ɲɛ Saan ni Izirayɛli wo Shɔvɔɔ wu ge, mii wu d'a yaa na se wɛ?» 5 A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Zhude fiige ki ni Bɛtilɛhɛmu kulo li ni, bani Kilɛ tudunmɔ w'a li ka na:

6 ‹Mu Bɛtilɛhɛmu we wu wa Zhude
fiige ki ni ge,
mu wa Zhude fanha kulogoo ki
bɛɛri
nifɛnhɛfɛnhɛnɛ-ɛ dɛ,
bani ɲuŋɔfɔgbɔ wa na ba foro mu ni,
wee na ba wu shi Izirayɛli wu
naha.›*»

7 Lee kadugo na a Hɛrɔdi di wɔrɔɔ cɛvɛɛ pu ŋmɔhɔ yiri, na pu yege xuuni, lee wɔrɔ li ɲaduun wu keree na. 8 Na xhɔ na pu tun kari Bɛtilɛhɛmu ni, na jo: «Yi shɛ le pubinnɛ le sha xuuni. Yi bu shɛ li ɲa, yi ba yi jo na mu, kɔnhɔ na bɛ di shɛ li pɛlɛ.»

* **1:23** Ezayi 7:14 * **2:6** Mishe 5:1-2

9 Ba wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a saan wu jomɔ
pu logo wɛ, na gari. P'a wɔrɔ lemu
ɲa na pu yaha Kilɛ-nɔhɔ ki na ge, a
lee wɔrɔ l'i doro pu ɲaha na, fo na shɛ
nɔ pubinnɛ li xuu wu ni, na yere wee
xuu wu ɲuɲɔ na. 10 Wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a lee
wɔrɔ li ɲa tuun wemu ni ge, na funŋɔ
taan xuuni. 11 Ba p'a jé puga ki ni
wɛ, na pubinnɛ le, ni li nu Mariyama
ɲa. A p'i nuguro sin, na pubinnɛ li
pɛlɛ, na pu yɛrɛyɛ ɲɔ mugi, na pu-
binnɛ li kan sanni, ni pɛrɛwa yaŋmuyɔ
ya bɛ, yee ɲɛ nudanga yawurire, ni
nudanga sìnmɛ pemu ɲɛ na mire ge.
12 Lee kadugo na, a Kilɛ di pu kaala
ŋmunɔgɔ ni na pu ganha bu guri zhɛ
Hɛrɔdi yíri wɛ. A p'i gari pu fiige ni
koo latii ni.

P'a paa kari ni Yesu ni Misira fiige ki ni

13 Wɔrɔɔ cɛvɛɛ pu nigaraga na a Kilɛ
wo mɛlɛkɛ wa di wuyɛ shɛ Yusufu na
ŋmunɔgɔ ni, na wu pye: «Yìri, m'a baa
kari ni pya wu ni wu nu wu ni Misira
ni, m'a shɛ diin wà fo di ba shɛ jo ni
ma ni tuun wemu ni, bani Hɛrɔdi na
ba pya wu shaa di gbo.» 14 A Yusufu
di yìri kee piinuŋɔ ki ni, na baa ni pya
wu ni wu nu wu ni, na kari Misira
ni. 15 A p'i shɛ diin wà fo na shɛ
Hɛrɔdi pye w'a xu. Kee keree k'a pye,
kɔnhɔ Kafɔɔ Kilɛ ya jomɔ pemu jo wu
tudunmɔ wu ɲɔ ni ge, pee ɲɔ di fa na:
«Nɛ na ja wu yiri yeege Misira fiige ki
ni.»*

P'a nɔhɔpiire ta gbo

16 Hɛrɔdi ya li ɲa na wɔrɔɔ cɛvɛɛ
p'a wu ɲɔ faanna ge, a wu luu di
yìri xuuni. A wu sipyii tun kari na
pu Bɛtilɛhɛmu ni wu tàan kulogoo ki
funabiire ti bɛɛri gbo, temu ti ɲɛ ti yee
sanha doro shuun tàan wɛ ge, wɔrɔɔ
cɛvɛɛ p'a tuun wemu shɛ ge, na bɛ
ni wee ni. 17 Wee tuun wu ni Kilɛ
tudunmɔɔ Zheremi bi yemu jo ge, a
yee ɲɔ di fa. Wu bi jo na:

18 «Sipyii ya mɛhɛɛ logo na foro Arama
koomɔ pu ni:
Xuguŋɔɔ ni sipyaa.
Arasɛli w'a wu nɔhɔpiire
yamɛhɛɛ suu.
Pu ya wu fɛhɛŋɛ ta kɔnhɔ wu luu di
ɲiŋɛ wɛ,
bani p'a xu xɔ.»*

P'a kuri foro Misira ni

19 Hɛrɔdi nixhugo na a Kilɛ wo
mɛlɛkɛ wa di wuyɛ shɛ Yusufu na
ŋmunɔgɔ ni, na wu yaha Misira fiige
ki ni. 20 A wee mɛlɛkɛ wu jo: «Yìri
m'a guri ni pya wu ni wu nu wu ni
Izirayɛli fiige ki ni, bani piimu pu bi
pya wu shaa di gbo ge, pee ya xu.» 21 A
Yusufu di yìri, na guri ni pya wu ni wu
nu wu ni Izirayɛli fiige ki ni. 22 W'a
logo na Arikilasi w'a tiin wu to Hɛrɔdi
wu tatɛɛngɛ ki ni, na pye Zhude fiige
ki saan ge, a Yusufu di fya wu ya sɔɔ
na shɛ wà wɛ. A Kilɛ di wu funŋɔ to
ŋmunɔgɔ ni, na wu shɛ Galile fiige ki
ni. 23 A wu shɛ diin kulo la ni wà lemu
mɛgɛ ki ɲɛ na Nazarɛti ge, kɔnhɔ Kilɛ
tudunmɔɔ pu bi yemu jo na Yesu na
ba yiri Nazarɛti shɛn ge, yee ɲɔ di fa.

3

Yohana Batizelipye wo Kilɛ jomɔ yɛrɛ

(Marika 1:1-8; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

1 Ayiwa, caŋa ka Yohana Ba-
tizelipye ya kari siwaga ki ni, Zhude
fiige ki ni, na shɛ Kilɛ jomɔ pu yɛrɛ
li ɲɔ kɔn wà. 2 Wu bi sipyii pu yɛri
na: «Yi daajeŋɛ jo yi jurumu wu na,
bani Kilɛ saanra* t'a tɛɛŋɛ.» 3 Yohana
Batizelipye kaa Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi
bi byi na:
«Mujuu l'a fòro siwaga ki ni na:
‹Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!
Yi wu korogoo ki tii!›»*
4 Fàya yemu yi bye Yohana na ge,
yee bi yàa ni ɲɔhɔyɔ shiire ni, sɛɛgɛ
di ɲɛ wu yapɔgɔ. Kabeeye ni weg-
eye funŋɔ sɛrɛ, yee yi bye wu ɲɔlige.

* **2:15** Oze 11:1 * **2:18** Zheremi 31:15 * **3:2** **Kilɛ saanra:** Tee ninuuro ti ɲɛ fugba saanra te. Yawutuu pu bi gbara p'a Kilɛ mɛgɛ yiri wɛ, lee wuu na Macoo ya li kani wu wo Jozaama pu ni na fugba saanra. * **3:3** Ezayi 40:3

5 Zheruzalɛmu shɛɛn, ni Zhude fiige ki
bɛɛri, ni Zhurudɛn Gba wu kabanugo
kulogoo ki bɛɛri bi se Yohana yíri, 6 na
yeree pu jurumu wu na, na puyɛ kaan
Yohana mu wu na batizeni Zhurudɛn
Gba lɔhɔ ki ni. 7 Ba Yohana ya li ɲa
na Farizhɛɛn, ni Sadushɛɛn niɲɛhɛmɛɛ
pu bi ma na puyɛ kaan wu mu wu na
batizeni wɛ, a wu pu pye: «Yee matɔn
nagoo piiri, jɔgɔ w'a yee kaala na yee
pu paa Kilɛ wo loyire nibana li ɲaha
na wɛ? 8 Kapyegee kiimu k'a li shɛɛ
na y'a daajeŋɛ jo yi jurumu wu na ge,
y'a kee pyi. 9 Yi ganha ba yi funyɔ
kɔɔn yɛ na Ibirayima wu ɲɛ yee to wɛ.
Bani n'a da yi jo yi mu, Kilɛ na já ye
faakageeye ye ɲɛri na pye Ibirayima
nagoo. 10 Kacerege k'a lɔ na xɔ, di da
tiye yi niyɛ yi cere. Tige bɛɛri ki ɲɛ ki
ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba
gɔn, na ki wá na ni.
11 «Nɛ kunni w'a yee batizeni lɔhɔ yɛ
ni. Lee w'a li shɛɛ na y'a daajeŋɛ jo
yi jurumu wu na. Ga wa w'a ma nɛ
kadugo, wee fanha ya ɲɛhɛ nɛ wogo
na. Ali na wu tanhaya ye yɛ pyaa bɛ
wolo wu tɔɔyɔ na, nɛ yaa ni lee ni wɛ.
Wee na ba yi batize Fɛfɛɛrɛ Munaa ni
na ni.* 12 Wu shinma fɔ̀ fɔ̀ yaaga ki
wa wu keŋɛ ni. Wu na ba sigiye yi
fɔ̀ na wolo shinmapya wu ni. Wu na
ba shinmapya wu kemɛ, na wu le wu
kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sòrogo
nafugibaaga ni.»

Yohana ya Yesu batize
(Marika 1:9-11; Luka 3:21-22)

13 Ayiwa, a Yesu di yìri Galile fiige
ki ni na pa Zhurudɛn Gba wu ɲɔ na
Yohana yíri, kɔnhɔ Yohana di ba wu
bɛ batize. 14 A Yohana di ganha na li
shege, na jo: «Mu w'a yaa na nɛ batize
goo, a m'i dɛrɛɛ na ma nɛ mu ya?» 15 A
Yesu di wu pye: «Sɔɔ lee na, lee di bye
mu nimɛ, bani lee pyegana li funŋɔ
ni w'à da Kilɛ wo ɲidaan wu pye.» A
Yohana di sɔɔ, na wu batize. 16 Ba
Yesu ya batize na xɔ wɛ, na foro lɔhɔ ki
ni. Taapile ni a fugba wu ɲɔ di mugi.
A Yesu di Kilɛ Munaa li ɲa li na diri na
ma wu mu ba gbegbe shazhira ɲɛ wɛ,
na ba do wu na. 17 A mujuu la di foro
fugba wu ni na: «Nɛ ɲidaan Ja wu ɲɛ
we, wu kaa l'a dan nɛ ni tɛhɛnɛ baa.»

4

Shitaanni ya Yesu taanna wii
(Marika 1:12-13; Luka 4:1-13)

1 Lee kadugo na a Fɛfɛɛrɛ Munaa
di Yesu ɲaha co na kari siwaga ni,
kɔnhɔ Shitaanni di shɛ wu taanna
wii. 2 A w'i suun le na ta cabyaa
kɛlɛɛ shishɛɛrɛ (40) ni nibiiye kɛlɛɛ
shishɛɛrɛ. Lee kadugo na, a xuugo di
wu ta. 3 A Shitaanni di fulo wu na, na
wu pye: «Ma bi ɲɛ Kilɛ wo Ja we, ye
faakageeye ye pye na yi ɲɛri buuri.»
4 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «L'a ka Kilɛ
Kafila wu ni na:
‹Ɲɔ yalige yɛ wa sipya ɲɔ shaa wɛ,
ga fo jomɔ pemu bɛɛri Kilɛ ya yu
ge.›*»
5 Lee kadugo na a Shitaanni di gari
ni wu ni Fɛfɛɛrɛ Kulo li ni, na shɛ wu
yaha Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ɲidii li ni,
6 na wu pye: «Ma bi ɲɛ Kilɛ wo Ja we,
kɔn to ɲiŋɛ na. Bani l'a ka Kilɛ Kafila
wu ni na:
‹Kilɛ na ma kaa jo wu mɛlɛkɛɛ pu mu,
pee na ma co pu keye ni,
kɔnhɔ ma tɔɔgɔ ganha bu guu
kagereŋɛ yafiin na wɛ.›*»
7 A Yesu di wu pye: «L'a ka bɛ sanha
Kilɛ Kafila wu ni na:
‹Ma ganha ma Kafɔɔ Kilɛ taanna wii
wɛ.›*»
8 Lee kadugo na a Shitaanni di wu lɔ
sanha na shɛ yaha faabobotɔɔngɔ ka
fugba ni, na shɛ koŋɔ saanra ti bɛɛri,
ni ti nɔɔrɔ wu bɛɛri shɛ wu na, 9 na wu
pye: «Ma bu nuguro sin nɛ fɛɛ ni, na
nɛ pɛlɛ, nɛ na ye bɛɛri kan ma mu.»
10 Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye:
«Shɛ wà dɛ, Shitaanni! Bani l'a ka Kilɛ
Kafila wu ni na:
‹M'a ma Kafɔɔ Kilɛ yɛ pɛlɛ, ma da labye
pyi wee yɛ nigin mu.›*»

* **3:11 Na batize Fɛfɛɛrɛ Munaa ni na ni:** Lee kóri wu ɲɛ na Fɛfɛɛrɛ Munaa le, ni na ki na ba wù pye fɛɛfɛɛ. * **4:4** Dutɛrɛnɔmɛ 8:3 * **4:6** Zaburuu 91:11-12 * **4:7** Dutɛrɛnɔmɛ 6:16 * **4:10** Dutɛrɛnɔmɛ 6:13

11 Ayiwa, a Shitaanni di laha wu
tàan, na gari, a mɛlɛkɛɛ pii di fulo wu
na, na wu keree yàa.

Yesu ya wu labye wu ɲɔ kɔn Galile fiige ki ni
(Marika 1:14-15; Luka 3:14-15)

12 Ba Yesu ya pa yi logo na Yohana
ya le kaso ni wɛ, a w'i yìri wee xuu
wu ni, na gari Galile fiige ki ni. 13 Ga
wu ya ta tiin Nazarɛti kulo li ni wɛ, a
wu shɛ diin Kapɛrinɔmɔ kulo li ni. Lee
bye Galile Gba wu ɲɔ ki na, Zabulɔn
wo koomɔ pe ni Nɛfitali wo koomɔ
pu ni. 14 Lee ya pye mu, kɔnhɔ Kilɛ
tudunmɔɔ Ezayi bi yemu jo ge, yee ɲɔ
di fa na:

15 «Zabulɔn wo koomɔ pe
ni Nɛfitali wo koomɔ pu ni,
pee pemu pu ɲɛ Galile Gba wu ɲɔ
koomɔ pe,
Zhurudɛn Gba wu kadugo yíri ge,
shi watii shɛɛn ya ɲɛhɛ Galile
wemu wo koomɔ pu ni ge.
16 Sipyii piimu pu bi tiin nibiige ki ni
ge,
pee ya kpɛɛngɛ nigbɔhɔ ɲa.
Piimu pu bi bye xu wo nibiige fiige ki
ni ge,
kpɛɛngɛ ya foro pee mu.»*

17 Wee tuun we ni Yesu ya Kilɛ
Jozaama pu yɛrɛ li ɲɔ kɔn na byi. Wu
bi yu na: «Yi daajeŋɛ jo yi jurumu wu
na, bani fugba saanra t'a tɛɛŋɛ.»

Yesu ya fyashaa shishɛɛrɛ yiri
(Marika 1:16-20; Luka 5:1-11)

18 Caŋa ka, na Yesu yaha wu na
ɲaari Galile Gba wu ɲɔ ki na, a wu
fyashaa shuun ɲa, p'i ɲɛ cebooloo:
Simɔ, wee wemu p'a byi na Pyɛɛri ge,
ni wu ceborona Andire. Jɔ̀ pu bi waa
gba lɔhɔ ki ni. 19 A Yesu di pu pye: «Yi
taha na fɛni, di yi pye sipyii shavɛɛ.»
20 Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na
daha wu fɛni. 21 A wu shɛ ɲaha na,
na ceboronamaa shuun wa bɛ ɲa. Pee
bye Zebede wo jalaa shuun: Yakuba
ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di bi jooli
pu kɔrɔgɔ funŋɔ ni, ni pu to Zebede
wu ni. A Yesu di pee bɛ yiri. 22 Taapile
ni a pee bɛ di pu wo kɔrɔgɔ ki yaha wà
ni pu to wu ni, na daha wu fɛni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fɛɛ cuuŋɔ
(Luka 6:17-19)

23 Yesu bi Galile fiige ki bɛɛri ɲaari,
na kalaa kaan sipyii pu mu pu Kilɛ-
pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni. Wu bi fugba saanra
ti wo Jozaama pu yu, na yama tuuyo
yi bɛɛri xuu, na sipyii shuu pu fan-
haxhɔɔrɔ tuugo bɛɛri na. 24 A Yesu
mɛgɛ di Siiri fiige ki bɛɛri círi. A sipyii
p'i ganha na yama fɛɛ pu bɛɛri tugoo
na ma wu mu. Gban tuuyo bɛɛri yi
bye pee yama fɛɛ pii ni: Jinaa bye
pii ni, pii di ɲɛ kirikirizaannaa fɛɛ,
kabanuxuyo fɛɛ ɲɛ pu ni. A Yesu di pu
bɛɛri cuuŋɔ. 25 A sipyiɲɛhɛmɛɛ di daha
wu fɛni. Pee bi yìri Galile fiige ki ni,
ni Dekapoli fiige ke, ni Zheruzalɛmu
kulo le, ni Zhude fiige ke, ni Zhurudɛn
Gba wu kadugo yíri.

5

Kilɛ Kafila yɛrɛ lemu l'a pye faaboboŋɔ ki ɲuŋɔ ni ge

1 Ayiwa, ba Yesu ya sipyiire ti ɲa wɛ,
na dugi tiin faaboboŋɔ ki ɲuŋɔ ni. A
wu wo kalaapiire t'i fulo wu na. 2 A
wu ɲɔ kɔn na pu kalaa na:

Piikɛ p'i ɲɛ duba nagoo pu wɛ?
(Luka 6:20-23)

3 «Piimu p'a li cɛ na funmɔ fɛɛ pee ɲɛ
Kilɛ shizhaa na ge,
pee ɲɛ duba nagoo,
bani pee wuuro ti ɲɛ
fugba saanra te.
4 Piimu wo zɔlɔɔ p'a mɛhɛɛ suu ge,
pee ɲɛ duba nagoo.
Bani pee logoo na ba ɲiŋɛ.
5 Piimu pu ɲɛ ni lotangaa ni ge,
pee ɲɛ duba nagoo.
Bani pee na ba ɲiŋɛ ki ta na pye cɛn.
6 Piimu p'a tiimɛ la pyi
ba yalige ni logbaga ɲɛ-ɛ ge,
pee ɲɛ duba nagoo.
Bani pee funyɔ na ba ɲiŋɛ.
7 Piimu p'a ɲuŋɔ ɲaari pusamaa na ge,
pee ɲɛ duba nagoo.
Bani Kilɛ na ba ɲuŋɔ ɲaari pee na.

* **4:16** Ezayi 8:23; 9:1-2

8 Piimu wo zɔlɔɔ pu ɲɛ fɛɛfɛɛ ge,
pee ɲɛ duba nagoo.
Bani pee na ba Kilɛ ɲa.
9 Piimu p'a ɲaɲiŋɛ shaa k'i bye pu ni
pu sipyiɲii tɛ ni ge,
pee ɲɛ duba nagoo.
Bani pee na ba yiri Kilɛ nagoo.
10 Kanhama ya nɔni
piimu na Kilɛ wo ɲidaan bye
funŋɔ ni ge,
pee ɲɛ duba nagoo.
Bani pee wuuro ti ɲɛ fugba saanra te.
11 «Sipyii ba yi shɛhɛlɛ, na yi kana, na kakuuŋɔɔ tuuyo bɛɛri wo kafinɛyɛ tɛri yi na nɛ mɛgɛ wuu na, wee tuun wu ni yi ɲɛ duba nagoo. 12 Yi funyɔ yi taan fo xuuni, bani yi saraa w'a pɛlɛ fugba wu ni. Kilɛ tudunmɔɔ piimu p'a toro yee ɲaha na ge, mu p'a pee bɛ kanha lee kanhagana li na.

Ke koŋɔ ke wo suumɔ ni ki kpɛɛngɛ (Marika 9:50; Luka 14:34-35)

13 «Yee pu ɲɛ ke koŋɔ ke wo suumɔ. Ga suumɔ tipoomɔ bu foro pu ni, ɲaha na pu taan sanha wɛ? Pee suumɔ pe da já yaaga bɛ ɲɔ nige wɛ, fo na pu wá kpɛɛngɛ na sipyii tɔɔyɔ ni p'a danhana. 14 Yee pu ɲɛ ke koŋɔ ke wo kpɛɛngɛ. Kulo lemu l'a teŋɛ faaboboŋɔ ɲuŋɔ ni ge, lee ya já ŋmɔhɔ wɛ. 15 Wa shishiin ya sokinna leni m'a yaaga shigile wu ɲuŋɔ ni wɛ. Ga yaaga ka ɲuŋɔ ni ma ma wu taha, kɔnhɔ wu da kpɛɛngɛ yeege puga ki jevɛɛ pu bɛɛri mu. 16 Mu yee bɛ wo kpɛɛngɛ k'a yaa na fòro lee forogana li na sipyii pu mu, kɔnhɔ pu da yi wo kapyegee nizaaŋaa ki ɲaa, pu da baraga tɛri yi fugba To Kilɛ wu na.

Yesu ya pa saliya wu ɲɔ fa

17 «Yi ganha ba giin na nɛ pa di ba saliya we, kelee Kilɛ tudunmɔɔ pu wo jomɔ pu gbo wɛ. Nɛ ta pa di ba yee gbo wɛ, ga nɛ pa di ba yi ɲɔ fa. 18 Can na n'a da yi jo yi mu, na fugba we ni ɲiŋɛ ke yaha, Kilɛ wo saliya wu kamapile nifɛnhɛfɛnhɛnɛ bɛ, kelee wu kamapile fuduunɔ nigin bɛ wa da zhɔ do wɛ, fo na shɛ keree ki bɛɛri nɔ ki tɛhɛnɛ na. 19 Lee wuu na sipyaa sipya w'a saliya wu ɲɔmɛɛ nifɛnhɛfɛnhɛnɛ nigin bɛ kyɛɛgi ge, na nugo na sipyii pu kalaa lee ni ge, weefɔɔ na ba bye fugba saanra ti wo sipyii pu bɛɛri wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ. Ga sipya wemu ba saliya wu koo ɲaari, na sipyii pu kalaa lee ni, weefɔɔ na ba bye fugba saanra ti wo sipyigbɔ wa. 20 N'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya saliya karamɔgɔlɔɔ pee, ni Farizhɛɛn pu já tiimɛ ni wɛ, yee da ba jé bada fugba saanra ti ni wɛ.

Kilɛ wo loyire li keree

21 «Yee ya yi logo na l'a shɛ wèe sefɛlɛɛ pu na na: ‹Ma ganha ga sipya gbo wɛ.›* Sipyaa sipya w'a wu sipyiɲii gbo ge, kiiri wu da gɔn ma na. 22 Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a luu yirige wu ceboro tàan ge, kiiri ya yaa na kɔn weefɔɔ na. Wemu bu wu ceboro pye na na-hanaha wu ɲɛ wii, kiirikɔɔn kuruŋɔ k'a yaa na kiiri kɔn weefɔɔ na. Wemu bu wu ceboro pye na wu sicere fɔɔ, weefɔɔ ya yaa na le Jahanɛmɛ wo na ki ni. 23 Lee wuu na, ma bu yìri, na saraga lɔ, na ma da zhɛ ki wolo gan Kilɛ mu saraya yi tawologo ki ni. A ma funŋɔ di do li na na kabɛbaana la m'a pye ma ceboro wa na. 24 Ayiwa, m'a yaa na saraga ki yaha saraya yi tawologo ki ni, m'a guri, m'a fɛnhɛ shɛ bɛ ni ma ceboro wu ni, m'a na kuri pa ma saraga ki wolo ma kan Kilɛ mu. 25 Sipya wa bu jaagi shan ma na kaa la na, na ma yiri kiirikɔɔn pu mu. La le mayɛ ni, m'a bɛ ni wee kiiri kɔnɲii wu ni na yi yaha koo li na, kɔnhɔ wu ganha bu shɛ ma le kiirikɔɔn pu keŋɛ ni, pee di ma kan gɛdii pu mu pu le kaso ni wɛ. 26 Can na n'a da yi jo ma mu, ma bu jé wee kaso wu ni, ma da ga foro wà ni wari pile nigin bɛ foo ni wɛ.

Dɔdɔɔrɔ keree

27 «Yee ya yi logo na l'a shɛ na: ‹Ma ganha ga dɔdɔɔrɔ pye wɛ.›* 28 Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa

* **5:21** Ɛkizode 20:13; Dutɛrɛnɔmɛ 5:17 * **5:27** Ɛkizode 20:14; Dutɛrɛnɔmɛ 5:18

sipya w'a cee wii, na wu la pye ge,
weefɔɔ ya dɔdɔɔrɔ pye xɔ ni wee cee
wu ni wu zɔ wu na. 29 Ayiwa wee tuun
wu ni, ma kanige ɲii le bu da lee na ɲɛ
kaɲuŋɔ di ma le jurumu ni, li wɛhɛlɛ
wolo, m'a li wá taliige ni. M'a buun
ma ceepuuro ti yatɛngɛ nigin yɛ ni, lee
ya pɔrɔ ma mu ma ceepuuro ti bɛɛri
ti jé Jahanɛmɛ ni. 30 Ma kanige keŋɛ
ke shiin bi ɲɛ kaɲuŋɔ di ma le jurumu
ni, ki kɔn wá taliige ni. M'a buun ma
ceepuuro ti yatɛngɛ nigin yɛ ni, lee ya
pɔrɔ ma mu ma ceepuuro ti bɛɛri ti jé
Jahanɛmɛ ni.

Gbaxɔɔrɔ keree
(Macoo 19:9; Marika 10:11-12; Luka 16:18)

31 «Y'a jo bɛ sanha na: ‹Ná wemu
ba da wu shɔ gbaga xɔ, wufɔɔ wu
gbaxɔɔrɔ sɛmɛ yàa kan wu mu.›* 32 Ga
nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa
sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ, dɔdɔɔrɔ di
ya ta pye kee gbaga ke wo kaxɔɔ ɲuŋɔ-
ɛ ge, dɔdɔɔrɔ ni weefɔɔ ya cee wu le.
Ná wemu bɛ w'a ceforogo ka leŋɛ ge,
dɔdɔɔrɔ wee bɛ ya pye.

Yi ganha ba gari wɛ

33 «Yee ya yi logo sanha na l'a shɛ
wèe sefɛlɛɛ pu na na: ‹Ma ganha ga
kaaga kàa, m'a guri m'a kee kyɛɛgi
wɛ. Ga kaaga bɛɛri m'a kàa Kafɔɔ ɲaha
tàan ge, kee bɛɛri ɲɔ fa fo ki tɛhɛnɛ.›*
34 Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo
yi ganha ba gari bada wɛ. Yi ganha
ba gari fugba we na wɛ, bani wee ɲɛ
Kilɛ wo saanra koro le. 35 Yi ganha
ba gari ɲiŋɛ ke na wɛ, bani kee ɲɛ Kilɛ
wo tɔɔyɔ tatahaŋa. Yi ganha ba gari
Zheruzalɛmu kulo li na wɛ, bani lee ɲɛ
Saangbɔ wu wo kulo le. 36 Ma ganha
ba gari mayɛ pyaa wo ɲuŋɔ ke bɛ na
wɛ, bani ma da já ma ɲuzhige nigin
we wa bɛ fiinŋɛ kelee di ki wɔ wɛ. 37 Yi
sii jo yɛ ‹Uun› kelee ‹Ahayi›. Ya bu fara
yee na, Shitaanni ni yee ya foro.

Na kaa tɛgɛ pye ma sipyiɲii na, lee ya yaa wɛ
(Luka 6:28-30)

38 «Yee ya yi logo na l'a shɛ na: ‹Ɲii
li ɲɛ ɲii wo tɛgɛ, gaan di ɲɛ gaan wo
tɛgɛ.›* 39 Ga nɛ kunni wa da yi jo yi
mu jo wa shishiin ganha ga kakuunɔ
taga kakuunɔ la foo tɔ wɛ. Sipya wa
bu kadaa ja ma kanige ɲibɛgɛ ni, ke ki
bɛ tagi wu mu. 40 Sipya wa ba giin wu
ma yiri fanha mu, wu ma fadebire
shɔ ma na, fadegbɔhɔ kiyɛ pyaa bɛ
kan wu mu. 41 Fanhafɔɔ wa bu ma
karamu na fo ma wu wo tuguro lɔ,
m'a kilo nigin ɲaari ni ti ni, ti lɔ wu
mu, m'a kiloo shuun ɲaari ni ti ni.
42 Wa bu yaaga ka ɲɛɛri ma mu, wu
kan. Wa ba foo shaa ma mu, ma
ganha bu zhe lee ni wɛ.

Yi pɛɛn pu taan yi mu
(Luka 6:27-28, 32-36)

43 «Yee ya tee yi logo na l'a shɛ na:
‹Ma ɲii wu taan ma mu,›* m'a ma pɛn
kɔ. 44 Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi
mu, yi pɛɛn pu taan yi mu! Piimu p'a
taha yaha yi na na gana ge, y'a Kilɛ
ɲɛɛri pee mu. 45 Yi To Kilɛ we wu wa
fugba we ni ge, kɔnhɔ yi ba bye wee
wo nagoo. Bani wee ya wu wo caŋa ki
yeege sipyikuuŋɔ ni sipyisaama bɛɛri
mu. W'a zanha shaan sipyitiimɛ ni
sipyitiibaaga bɛɛri mu. 46 Yee ya taan
sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni
pee yɛ ni, kuduun wekɛ y'i da da lee
ni wɛ? Ali ta lee ninunɔ bɛ fanhafɛɛ
wari shɔvɛɛ pu bɛ wa byi wɛ? 47 Yee ba
yi cebooloo pu yɛ nigin shaari, kagbɔɔ
li wa lere ya? Ta lee ninunɔ bɛ Kilɛ
cɛbaalaa pu bɛ wa byi wɛ? 48 Yee
kunni pu pye sipyii piimu ɲɔ ya fa ge,
ma na jo ba yi fugba To Kilɛ wu ɲɔ ya
fa fagana lemu na wɛ.

6

Yaaga kangana sipya mu

1 «Yi kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na, yi wo Kilɛ
koo ɲara li ganha bu da bye na yiyɛ
shɛɛ yɛ sipyii na wɛ. Yi ba lee pyi, yi da
ba kuduun ta yi fugba To Kilɛ wu mu
wɛ. 2 Ma ba da yaaga ka kan funmɔ
fɛɛ mu, ma ganha ba maga wi mayɛ
ɲahagbaa na wɛ. Lee shuun shuun

* **5:31** Dutɛrɛnɔmɛ 24:1 * **5:33** Levitike 19:12; Dutɛrɛnɔmɛ 23:21-23 * **5:38** Ɛkizode 21:24 * **5:43** Levitike 19:18

jovɛɛ pu wa byi Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ ye,
ni kakuutoroyo yi ni, kɔnhɔ p'i da
masɔŋɔ taa na yìri sipyii yíri. Can na
n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo
kuduun wu ta na xɔ. 3 Ga ma ba da
yaaga kan funmɔ fɛɛ mu, ma kanige
keŋɛ ba kemu kaan, kamɛnɛ wogo
ki ya yaa na kee cɛ wɛ, 4 kɔnhɔ kee
yakanga ke di bye ŋmɔhɔrɔ wogo. Lee
bu bye mu, ma To wu w'a kaŋmɔhɔŋɔɔ
ɲaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma
mu.

Nɛrɛgɛ pyegana (Luka 11:2-4)

5 «Yi ba Kilɛ ɲɛɛri, yi ganha bu da
bye shuun shuun jovɛɛ pii shi wɛ. Pee
wo ɲidaan wu ɲɛ mɛ na yeree na Kilɛ
ɲɛɛri Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni, ni kaku-
utoroyo yi ni, kɔnhɔ sipyii pu bɛɛri di
da pu ɲaa. Can na n'a da yi jo yi mu
jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ.
6 Ga ma ba da ɲɛrɛgɛ pye, jé ma puga,
m'a gbura ki tɔ wá mayɛ na, m'a Kilɛ
ɲɛɛri. Ma To we w'a keree bɛɛri ɲaa ge,
wee na lee wo kuduun kan ma mu.
7 Yi ba da Kilɛ ɲɛɛri, yi ganha ba ɲuŋɔ
baa jomɔ yu, yi da guroo pee ninumɔ
na y'a yu tɔɔɲii niɲɛhɛŋɛɛ ni, ba Kilɛ
cɛbaalaa pii ya li pyi wɛ. Pee wa ma
giin na pee bu jomɔ pe ɲɛhɛ, na pee
jomɔ pe ɲɛhɛ funŋɔ ni Kilɛ w'a da pee
wo ɲɛrɛgɛ ki shɔ. 8 Yi ganha bu da yiyɛ
yaha pee shi wɛ! Bani yee mago wa
yaŋmuyɔ yemu na ge, yee To w'a yee
cɛ na ta yee sanha yi ɲɛɛri wu mu wɛ.
9 Y'a Kilɛ ɲɛɛri mumɛ:

‹Wèe To Kilɛ, mu wemu wu wa fugba
we ni ge,
Mu mɛgɛ ki pye fɛɛfɛɛ.
10 Ma saanra ti pa.
Ma ɲidaan w'a byi ɲiŋɛ ke na,
Ma na jo ba w'a byi pyegana lemu na
fugba we ni wɛ.
11 Wù niɲaa ɲɔlige kan wù mu.
12 M'a wù kakuuyo yi yafa wù mu,
ba wèe bɛ ya wù sipyiɲii wo
kakuuyo yi yafani pu mu wɛ;
p'a yemu pyi wù na ge.
13 Ma ganha bu wù yaha wù jé
nɔwuuro ni wɛ,
ga m'a wù tanha Shitaanni na.
[Bani saanra te, ni sefɛɛrɛ te,
ni nɔɔrɔ we, yee bɛɛri ɲɛ Mu woyo
tɛhɛnɛ baa.
Amiina.]›

14 «Yi ba sipyii pusamaa wo kaku-
uyo yi yafani pu mu, yi fugba To wu
na ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu.
15 Ga yi bu bye yi ya sipyii pusamaa
wo kakuuyo yi yafani pu mu wɛ, yi
To Kilɛ wu da ba yi bɛ wo kakuuyo yi
yafa yi mu wɛ.

Suun legana

16 «Yi ba da suun le tuun wemu
ni, yi ganha bu yi ɲahaya tanha, ba
shuun shuun jovɛɛ pii ya li pyi pye-
gana lemu na wɛ. Pee wa ma pu wo
ɲahaya yi tanha, kɔnhɔ wa bɛɛri bu
pu ɲa, wufɔɔ di li cɛ na suun p'a le.
Can na n'a da yi jo yi mu, pee ya pu
wo kuduun wu ta na xɔ. 17 Ga ma
ba da suun le, ma ɲaha ki je, m'a
lasikoli fara ma ɲuŋɔ ki na, 18 kɔnhɔ
sipyii ganha bu li cɛ na suun m'a le
wɛ, fo ma To Kilɛ wu yɛ, wee wemu
w'a ma funŋɔ cɛ ge. Ma To Kilɛ wu w'a
kaŋmɔhɔŋɔɔ ki ɲaa ge, wee na lee wo
kuduun kan ma mu.

Naafuu tayaŋa nijeŋɛ (Luka 12:33-34)

19 «Yi ganha ba naafuu faari da
yɛri naha yiyɛ mu ke koŋɔ ke na wɛ.
Fyɛɛnrɛ ni tatɔn ya wu kyɛɛgi, na-
gaalaa bɛ di gburaya kyɛɛgi na jin, na
yuli. 20 Ga y'a naafuu faari y'a yɛri
yiyɛ mu fugba wu ni. Fyɛɛnrɛ ni tatɔn
wa wà di wu kyɛɛgi wɛ, nagaa bɛ di wa
wà wu gbura kyɛɛgi jé, wu wu yu wɛ.
21 Bani xuu wemu ni ma naafuu wa
ge, wà ma zɔ wu bɛ funzhaga wa.

Ceepuuro kpɛɛngɛ (Luka 11:34-36)

22 «Sipya ɲìi ki ɲɛ wu ceepuuro
sokinna. Ma ɲìi ki bu ɲɔ, ma ceepuuro
ti bɛɛri na ba bye kpɛɛngɛ ni. 23 Ga ma
ɲìi ki bu bye ki ya ɲɔ wɛ, ma ceepuuro
ti bɛɛri t'a da bye nibiige ni. Ayiwa,
kpɛɛngɛ ke ki ɲɛ mu ni ge, piige bu jé
kee ni, kee na ɲɛri nibiicogoŋɔ dɛ!

Kilɛ keree ni naafuu keree (Luka 16:13)

24 «Sipya wa shishiin da já da
kapyeŋɛɛ pyi ɲuŋɔfɛɛ shuun mu wɛ.

Bani wa na bɛn wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔrɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da kapyeŋɛɛ pyi Kilɛ mu, yi da ki pyi naafuu bɛ mu wɛ.

Yi Kilɛ pye yi tadaŋa (Luka 12:22-31)

25 «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi ɲɔshaga ni na ɲaha y'a da li, kelee ɲaha y'a da gbuu wɛ. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na ɲaha y'a da leni wɛ. Ta munaa ya ye yalige na, ceep-uuro bɛ d'a ye cére fàya na wɛ? 26 Yi shazhɛɛrɛ te wii fugba we ni. Ti wa yemɛ nuri wɛ, t'i wa shinma kɔɔn wɛ, t'i wa shinma kemɛɛ na yɛri kpɔngɔɔ ni wɛ. Ga yee fugba To wu ti ɲɔ shaa. Ta yee ya ye shazhɛɛrɛ na na kanha wɛ? 27 Jɔgɔ wu wa yee ni, wemu na já ali jɛɛrɛ bɛ fara wuyɛ pyaa shi wu na ni funzhaga ni wɛ? 28 Ɲaha na y'i yi funyɔ shaa ni yi cére faleye kaa ni wɛ? Yi sige yaweye yi fyɛngana li wii, y'a fyɛɛnrɛ nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyeŋɛɛ pyi wɛ, y'i wa fàya shin wɛ! 29 Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu bɛɛri ni, wu fàŋa ka ya ke yawege ke ka fyɛnrɛ nigin bɛ xɔ saana ni wɛ. 30 Nà ke ki wa sige ki ni niɲaa, na ta na di da ba kee sòrogo ɲiga na ge. Ni Kilɛ ya kee nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, ta wu da ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee na wɛ? Yee n'a daa w'a cèrɛ dɛ! 31 Lee wuu na yi ganha ba yi funyɔ shaa na: ‹Ɲaha wèe da da li wɛ?› kelee ‹Ɲaha wèe da da gbuu wɛ?› kelee ‹Ɲaha wèe di da da leni wù fàya wɛ?› 32 Kilɛ cɛbaalaa p'a ye yaŋmuyɔ ye bɛɛri shaa. Yee fugba To wu kunni ya li cɛ na yee mago wa ye yaŋmuyɔ ye na. 33 Yi fɛnhɛ ya Kilɛ wo saanra te ni wu wo tiimɛ pe shaa. Lee kadugo na Kilɛ na ye yaŋmuyɔ ye bɛɛri kan yi mu, na la taha yi na. 34 Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni ɲiga kaa ni wɛ! Yi ɲiga keree yaha ɲiga keŋɛ ni! Caŋa bɛɛri ki ɲɛ ni ki ɲuŋɔ cɔnrɔmɔ ni.

7

Yi ganha ba yiyɛ jaagi wɛ! (Luka 6:37-38, 41-42)

1 «Yi ganha ba pusamaa jaagi wɛ! Kɔnhɔ yi bɛ ganha bu ba jaagi wɛ. 2 Bani jaagigana lemu na yee wa sipyii pusamaa jaagi ge, lee jaagigana le na yee bɛ wa da ba jaagi. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuŋɔ ni yeeyɛ pyaa bɛ wo daanna wa da ba bye. 3 Kagaanra le li wa mu ceboro wu ɲii ni ge, ɲaha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di ɲɛ muyɛ pyaa ɲii ni, mu di ya lee ɲaa-i wɛ? 4 Kelee dii mu di da já ma ceboro pye: ‹Yere di kagaanra le wolo ma ɲii li ni!› na ta puga tinbara di ɲɛ mu wuu li ni wɛ? 5 Shuun shuun jovɔɔ dɛ, fɛnhɛ puga tinbara le wolo mayɛ pyaa ɲii le ni. Lee bu bye ma na já ɲa xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu ɲii li ni.

6 «Yi ganha ba fɛfɛɛrɛ yaŋmuyɔ waa puun mu wɛ! Kɔnhɔ pu ganha bu da ŋmahana ɲɛri yi fɛni p'i yi shɛɛngi shɛɛngi wɛ. Yi ganha ba yi pɛɛwa kuun waa shaalaa mu wɛ! Kɔnhɔ pu ganha bu da wu tanhana tanhana wɛ.

Y'a Kilɛ ɲɛɛri (Luka 11:9-13)

7 «Y'a ɲɛɛri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da ɲaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu. 8 Bani sipyaa sipya w'a ɲɛrɛgɛ pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da ɲaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔɔ mu. 9 Yee wa bɛɛri ja w'a buuri ɲɛɛri wu mu ge, jɔgɔ wu wa yee ni wemu na kagereŋɛ kan wu ja wu mu buuri wu wege ni wɛ? 10 Kelee ja wu bu fya ɲɛɛri wu mu, w'i wɔ kan wu mu fya wu wege ni wɛ? 11 Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana cɛ mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba yasaaya kan fo xuuni yi ɲɛɛrivɛɛ pu mu wɛ? 12 Yi funŋɔ wa sipyii p'a keree kiimu bɛɛri pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu bɛ mu, bani wee wu ɲɛ Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya we ni Kilɛ tudunmɔɔ pii wo kalaa we.

Kuɲɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛnɛ li wo keree
(Luka 13:24)

13 «Y'a jin kuɲɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛnɛ li
ni. Bani koo lemu l'a kari kakara ti wo
xuu wu ni ge, lee ya pɛlɛ, li tajege ki bɛ
d'a pɛlɛ. Sipyiɲɛhɛmɛɛ p'a se lee koo le
ni. 14 Ga koo lemu l'a kari ɲìi sicuumɔ
pu ni ge, lee koo l'a cɛ̀rɛ, li tajege ki bɛ
d'a cɛ̀rɛ. Sipyii piimu p'a jin lee ni ge,
pee ya ɲɛhɛ wɛ.

Ki yasɛyɛ fɛni p'a tige cɛni
(Luka 6:43-44)

15 «Piimu p'a puyɛ faanna na Kilɛ
tudunmɔɔ pee ɲɛ ge, y'a yiyɛ kasɛri
pee na! Pu ma ma yee mu ba dubyaa
ɲɛ wɛ, ga p'i ɲɛ yacoyo. 16 Pu kapyegee
ki na y'a da ba pu cɛ. Ta ɛrɛzɛn
nilɛ ya daa mɛ xhuyo tige na? Kelee
ta nitoroŋɔ na da xhutɔɔnyɔ tige na?
17 Tige kemu ya ɲɔ ge, yasɛyɛ nizaaya
k'a byi; tikuuŋɔ bɛ di yasɛyɛ niguuyo
pyi. 18 Tisaaŋa da ga já yasɛyɛ nigu-
uyo pye wɛ; tikuuŋɔ bɛ di wa da ga já
yasɛyɛ nizaaya pye wɛ. 19 Tige bɛɛri
ki ɲɛ ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge,
kee na ba gɔn, na ki wá na ni. 20 Lee
cɛgana li na yee da ba tudunmɔɔ
kafinɛjuu pu cɛ pu kapyegee ki na.

Piimu pu da ba jé Kilɛ wo saanra ti ni ge
(Luka 13:25-27)

21 «Sipyii piimu bɛɛri p'a nɛ pyi:
‹Kafɔɔ, Kafɔɔ› ge, pee bɛɛri wa da ba
jé fugba saanra ti ni-i dɛ, fo piimu yɛ
p'a nɛ fugba To wu wo ɲidaan wu pyi
ge. 22 Kiiri wu cagɔngɔ sipyiɲɛhɛmɛɛ
na ba yu na: ‹Kafɔɔ, Kafɔɔ, ta wèe ya
keree nibaŋaa jo mu mɛgɛ na, na ji-
naa kɔri yeege yama fɛɛ ni, na kakan-
haŋaa niɲɛhɛŋɛɛ pye mu mɛgɛ na wɛ?›
23 Wee tuun wu ni nɛ ma li shɛ pu na
jo: ‹Nɛ yee cɛ bada wɛ. Yee kakuubyii
piiri, yi laha na tàan dɛ!›

Puga nɔhɔshanma p'a jateni xuuni
(Luka 6:47-49)

24 «Lee wuu na, sipyaa sipya w'a
nɛ jomɔ pu nuri, na pu koo ɲaari ge,
weefɔɔ ya foro ná fungɔngɔ fɔɔ wa
fɛni, wemu ya wu puga yereŋɛ faaya
ɲuŋɔ ni ge. 25 A zangbɔhɔ di ba ni
kafɛɛgbɔhɔ ni, a gbalaa p'i ɲi fo na
golo wo. Ga lee la shishiin ya já ke
puga ke shan wɛ, bani faaya na ki
nɔhɔ ya teŋɛ. 26 Ga sipyaa sipya ba nɛ
jomɔ pu nuri, wufɔɔ di ya pu koo ɲaari
wɛ, weefɔɔ ya foro fungɔngɔ baa fɔɔ
wa fɛni, wemu ya wu wo puga yereŋɛ
gbazhɛnhɛ ɲuŋɔ ni ge. 27 A zangbɔhɔ
di ba ni kafɛɛgbɔhɔ ni. A gbalaa p'i ɲi
fo na golo wo. A kee puga k'i gurulo.
A ki togana di golo.»

Yesu wo fanha ki keree

28 Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu
kan xɔ wɛ, a wu kalaa wu kangana l'i
sipyiire ti ɲaha wɔ xuuni, 29 bani wu
wo we, ni pu wo saliya karamɔgɔlɔɔ
pu wo wu bye ninumɔ wɛ. Wu wo
kalaa wu bi byi ni sefɛɛrɛ ni.

8

Yesu ya togo fɔɔ wa cuuŋɔ
(Marika 1:40-45; Luka 5:12-16)

1 Ayiwa, ba Yesu ya tigi faaboboŋɔ
ki na wɛ, a sipyiire niɲɛhɛrɛ di daha
wu fɛni. 2 Wee tuun wu ni a togo fɔɔ
wa di fulo wu na, na nuguro sin wu
fɛɛ ni, na wu pye: «Kafɔɔ, mu bu sɔɔ,
go mu na já nɛ cuuŋɔ.» 3 A Yesu di wu
keŋɛ yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Nɛ
sɔɔ mu wu cuuŋɔ!» Taapile ni a togo
k'i xhɔ, a wu bye fɛɛfɛɛ. 4 Lee kadugo
na a Yesu di wu pye: «Kasɛɛgɛ yaha
mayɛ na, ma ganha bu ye ɲaha jo wa
shishiin bɛ mu wɛ. Ga shɛ mayɛ shɛ
saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ wu na. Musa
ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee
wolo. Kee na ba li shɛ na m'a cuuŋɔ.»

Sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ wa wo kapyebye ya cuuŋɔ
(Luka 7:1-10)

5 Ayiwa, ba Yesu ya jé Kapɛrinɔmɔ
kulo li ni wɛ, a sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ wa di
fulo wu na, na wu ɲɛɛri na: 6 «Kafɔɔ,
nɛ kapyebye wu nizinnɛgɛ ki ɲɛ puga.
Wu kabanuyo shuun wu bɛɛri w'a
xu. Kanhama pu ɲɛ wu ɲuŋɔ ni fo pu
nigbɔ.» 7 A Yesu di wu pye: «N'a da zhɛ
wu cuuŋɔ.» 8 Ga, a wee sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ
wu jo: «Kafɔɔ, nɛ yaa mu wu jé nɛ puga
wɛ. Ga ɲɔmɛɛ nigin yɛ jo, lee na nɛ wo
kapyebye wu cuuŋɔ. 9 Bani ɲuŋɔfɛɛ
pii wo fanha nɔhɔ ni nɛ ɲɛ, sɔrɔsii pii

di ɲɛ nɛ bɛ mu. Nɛ bu wee wa pye:
‹Shɛ!› W'a gari. Nɛ bu wa bɛ pye: ‹Pa!›
Wee bɛ na ba. Nɛ bu na kapyebye wu
pye: ‹Le pye!› W'a lee pye.» 10 Ba
Yesu ya pee jomɔ pu logo wɛ, a lee
di wu fo. Sipyii piimu p'a taha wu
fɛni ge, a wu pee pye: «Can na n'a da
yi jo yi mu, nɛ sanha we wo n'a daa
wu tuugo ɲa sipya wa shishiin mu
Izirayɛli fiige ki ni wɛ. 11 N'a da yi jo
yi mu sanha jo sipyiɲɛhɛmɛɛ na ba ba
na yìri Kilɛ-nɔhɔ ni camutomɔ ni. Pee
ni Ibirayima ni Ishaaga ni Yakuba yɛ
na ba binnɛ diin, na li fugba saanra ti
ni. 12 Ga fugba saanra ti mɛgɛ ya taha
piimu na ge, pee na ba wá kpɛɛngɛ na
nibiige ki ni. Pee na ba mɛhɛɛ suu wà,
na ganhaa kuri.» 13 Lee kadugo na a
Yesu di sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ wu pye: «Ta se
puga! Lemu m'a sha ge, lee li pye ma
mu na saha ni ma n'a daa wu ni.» A
wu kapyebye wu juuŋɔ lee taapile li
ni.

Yesu ya yama fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ cuuŋɔ (Marika 1:29-34; Luka 4:38-41)

14 A Yesu di gari Pyɛɛri kaban, na
shɛ Pyɛɛri yafezhɔ wu ta w'a sinnɛ
ceefuuro keŋɛ ni. 15 A Yesu di gbɔn
wu keŋɛ na, a ceefuuro t'i wu yaha. A
wu yìri, na wu keree yàa. 16 Ba yakoŋɔ
k'a pa nɔ wɛ, a sipyii p'i ganha na ma
Yesu mu ni sipyii niɲɛhɛmɛɛ ni, jinaa
ɲɛ piimu ni ge. A wu pee jinaa pu kɔri
yeege pee sipyii pii ni juu nigin na, na
yama fɛɛ pu bɛɛri cuuŋɔ. 17 Lee funŋɔ
ni Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu
jo ge, a pee ɲɔ di fa na: «W'a ɲuŋɔ le
wèe wo fanhaxhɔɔrɔ ti tàan, ni wèe wo
yama pu ni.»*

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu fɛni ge (Luka 9:57-62)

18 Ba Yesu ya sipyiire ti ɲa t'a pa
wu kuuri wɛ, a wu wu kalaapiire ti
pye: «Wù shɛ gba wu kadugo.» 19 A
saliya karamɔgɔ wa di fulo Yesu na,
na wu pye: «Wù karamɔgɔ, xuu bɛɛri
ni m'a se ge, nɛ na daha ma fɛni.»
20 A Yesu di wu pye: «Sige puun wa
ni wejeye ni, fugba shazhɛɛrɛ di ɲɛ
ni shiire ni. Ga tashɔngɔ wa Sipya
Ja wu mu kemu ɲɛ wuyɛ pyaa wogo
wɛ.» 21 A wu kalaapire la bɛ di wu
pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fɛnhɛ na to
wu le.» 22 A Yesu di wee pye: «Xuu pu
yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee
leni, m'a daha na fɛni!»

Yesu ya kafɛɛgbɔhɔ ka yereŋɛ (Marika 4:35-41; Luka 8:22-25)

23 Lee kadugo na a Yesu ni wu
kalaapiire t'i jé kari kɔrɔgɔ ka ni.
24 Taapile ni a kafɛɛgbɔhɔ ka di yìri
lɔhɔ ki ɲuŋɔ ni fo na lokuruyo pye yi
na zhaa di kɔrɔgɔ ki tɔ. Lee bi Yesu
ta wu na ŋmunɔɔ. 25 A wu kalaapiire
t'i fulo wu na, na wu ɲɛ, na wu pye:
«Kafɔɔ, wù na da gori lɔhɔ ni, yìri m'a
wù ɲuŋɔ wolo!» 26 A Yesu di pu pye:
«Ɲaha na yee di fyagi mɛ wɛ? Yee n'a
daa w'a cɛ̀rɛ dɛ!» Wee tuun wu ni a
wu yìri, na sɛlɛ kafɛɛgɛ ke ni lokuruyo
yi na, a tunmɔ pu bɛɛri di yere. 27 A
lee di bye pii sipyii pii mu kakanhana,
a p'i jo: «We ná we di ɲɛ sipya wekɛ
tuugo, fo kafɛɛgɛ ni lɔhɔ bɛ na wu
ɲɔmɛɛ coni wɛ?»

Yesu ya jinaa kɔri yeege namaa shuun wa ni (Marika 5:1-20; Luka 8:26-39)

28 Ayiwa, ba Yesu ya nɔ gba wu
kadugo yíri, Gadara fiige ki ni wɛ, a
namaa shuun wa di foro faya yi ni,
na ba wu ɲuŋɔ círi. Jinaa pu bye pee
ni. Pu bi sii kolo kolo fo na koo li pye
sipya bɛ ya gbara w'a doroo li ni nige
wɛ. 29 A p'i ɲɔ kɔn na xhuulo, na yu:
«Ɲaha mu di zhaa wèe fɛni wɛ, Kilɛ Ja
we? Kanhama m'a pa di ba zhan wù
ɲuŋɔ ni, na ta pu tuun di sanha nɔ-
ɛ ya?» 30 Lee bi shaagbaga nijeŋɛ ka
ta ki na naha wà taliige ni. 31 A jinaa
p'i Yesu ɲɛɛri na: «Ma bu wù kɔri, ma
di wù yaha wù shɛ jé pii shaalaa pii
ni.» 32 A Yesu di jo: «Y'a se!» A p'i foro
namaa shuun wu ni, na shɛ jé shaalaa
pu ni. A kee shaagbaga ki bɛɛri di
gburogi, na digi yaŋa gologoloyo yi ni,
na shɛ jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà. 33 A
pee shaanahamaa p'i baa kari kanha
ki ni, na shɛ yi bɛɛri paari. Lemu l'a

* **8:17** Ezayi 53:4

bi pye pii jinaa sipyii shuun we na ge,
a p'i yee bɛ ɲaha jo. 34 Wee tuun wu
ni, a kulo li shɛɛn pu bɛɛri di foro, na
shɛ Yesu ɲuŋɔ círi. Ba p'a wu ɲa wɛ, na
wu kemɛ ɲɛɛri na wu foro pu wo fiige
ki ni.

9

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuuŋɔ
(Marika 2:1-12; Luka 5:17-26)

1 Wee tuun wu ni a Yesu di kɔrɔgɔ
ka lɔ, na guri gba wu kɔn sanha, na
ba wuyɛ pyaa wo kulo li ni. 2 A sipyii
pii di ba wu mu ni ná kabanuxuyo
shuun fɔɔ wa ni yasinnɛgɛ ka na. Ba
Yesu ya pee wo n'a daa wu ɲa wɛ,
na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye:
«Na ja, lowaa le mayɛ ni, ma jurumu
w'a yafa ma mu.» 3 Wee tuun wu
ni a saliya karamɔgɔlɔɔ pii di ganha
na yu puyɛ funyɔ ni na: «Kilɛ mɛgɛ
we ya gyɛɛgi mɛ.» 4 Yemu p'a bi yu
puyɛ funyɔ ni ge, a Yesu di yee cɛ,
na pu pye: «Ɲaha na ke fungɔnkuuŋɔ
ke d'a tigi yee funyɔ ni wɛ? 5 Na jo:
‹Ma jurumu w'a yafa ma mu.› kelee
na jo: ‹Yìri, ma da ɲaari!› Lekɛ l'a
faha wɛ? 6 Ga kɔnhɔ y'i li cɛ na se
wa Sipya Ja wu ni w'a sipyii pu wo
jurumu wu yafani pu mu ɲiŋɛ ki na.»
A wu kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye:
«Yìri, m'a ma yasinnɛgɛ ki lɔ, ma da
se puga!» 7 A wu yìri, na gari puga.
8 Ba sipyiire t'a lee ɲa wɛ, na fya. A
p'i baraga taha Kilɛ na tee sefɛɛrɛ ti
tuugo gan wuu na sipyii mu.

Yesu ya Macoo yiri
(Marika 2:13-17; Luka 5:27-32)

9 A Yesu di laha wee xuu wu ni,
na gari. Wu nigariwo, a wu ná
wa nidɛɛngɛ ɲa fanhafɛɛ pu wari wu
tashɔgɔ ki ni, wu mɛgɛ di ɲɛ na Macoo.
A wu wee pye: «Taha na fɛni.» A Ma-
coo di yìri, na daha wu fɛni. 10 Caŋa
ka a Yesu di ba gari Macoo kaban.
Na wu yaha wu na li. A fanhafɛɛ
wari shɔvɛɛ ni jurumupyii niɲɛhɛmɛɛ
piitiilee bɛ di shɛ binnɛ na li ni wu ni,
na fara wu kalaapiire ti bɛ na. 11 Ba
Farizhɛɛn p'a lee ɲa wɛ, na ganha na
Yesu wo kalaapiire ti pyi: «Ɲaha na
yee wo karamɔgɔ w'i li ni fanhafɛɛ
wari shɔvɛɛ, ni jurumupyii piitiilee bɛ
ni wɛ?» 12 Ba Yesu ya yee logo wɛ,
na jo: «Sicuumɔ fɛɛ mago ɲɛ wɛrɛ fɔɔ
na wɛ, fo yama fɛɛ. 13 Yi shɛ yi funyɔ
sha ni pe jomɔ pe kɔri ni na: ‹Y'a ɲuŋɔ
ɲaari yiyɛ na, nɛ Kilɛ wa lee fɛni na
toro saraya tàan.› Bani sipyii piimu
p'a tii ge, nɛ ta pa di ba pee yiri wɛ, fo
jurumupyii.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilɛ keree
(Marika 2:18-22; Luka 5:33-39)

14 Lee kadugo na a Yohana Ba-
tizelipye wo kalaapiire t'i fulo Yesu
na, na wu yege na: «Ɲaha na wèe ni
Farizhɛɛn di suun leni, na ta mu wo
kalaapiire t'i ya leni-i wɛ?» 15 A Yesu
di pu ɲɔ shɔ na: «Cenabun poo* kaafɛɛ
na já ɲahaya tanha na pu ni cenabun
poo wu yaha shiizhan ya? Bada! Ga
caŋa ka wa ma, cenabun poo wu na
ba shɔ pu na, p'a ganha na suun leni
wee tuun wu ni.
16 «Sipya wa shishiin da ga favonɔ
tara falɛgɛ na wɛ. Lee bu bye,
favonɔ li na falɛgɛ ki kile zhɛɛngi,
kee tashɛngɛŋɛ ki na bɛlɛ. 17 Duvɛn
nivomɔ bɛ di ya leni foroyo nilɛyɛ
ni wɛ. Lee bu bye bɛ, foroyo yi na
zhɛɛngi, duvɛn wu na wo, foroyo yi bɛ
na gyɛɛgi. Ga foroyo nivoyo ni duvɛn
nivomɔ ya leni. Lee bu bye, ma da
buun ka shishiin ni wɛ.»

Yesu ya cee wa cuuŋɔ, na ɲahagbaa fɔɔ wa wo poro nixhugo ɲɛ
(Marika 5:21-43; Luka 8:40-56)

18 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a
Yawutuu wo ɲahagbaa fɔɔ wa di ba
nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu pye: «Nɛ
poro fucɛɛrɛ l'a xu nimɛ nimɛ. Ga pa
ma keŋɛ taha wu na, wu na ɲɛ.» 19 A
Yesu ni wu kalaapiire t'i yìri, na binnɛ
kari ni wu ni. 20 Lee bi cee wa bɛ
ta w'a yee kɛ ni shuun ta shishan na
woni wu fɛni. A wee cee w'i ba Yesu
kadugo yíri, na ba gbɔn wu fadegeŋɛ
na. 21 Wee cee wu bi yi yu wuyɛ funŋɔ
ni na: «Nɛ bu sii já ta kpɔn yɛ wu

* **9:15** Yohana 3:29

fadeŋɛ ke na, nɛ na juuŋɔ.» 22 A Yesu
di ŋmahana ɲɛri, na wee cee wu ɲa, na
wu pye: «Na poro, lowaa le mayɛ ni,
ma n'a daa w'a ma cuuŋɔ.» Taapile ni
a cee wu juuŋɔ. 23 Ba Yesu ya nɔ wee
ɲahagbaa fɔɔ wu kaban na faanwii pu
ɲa, na sipyiire ti bɛ ta tunmɔ pu na wɛ,
24 a w'i jo: «Yi yìri foro, bani pya wu ya
ta xu wɛ, ga w'a ŋmunɔɔ.» A p'i ganha
na wu la wo. 25 Ba sipyiire t'a foro wɛ,
a Yesu di jé puga ki ni, na pya wu co
wu keŋɛ ke na, a pya w'i yìri. 26 A lee
kaa l'i jaaga na kee fiige ki bɛɛri círi.

Yesu ya fyɛnmɛɛ shuun wa ɲìi mugi

27 A Yesu di yìri wee xuu wu ni, na
gari. A fyɛnmɛɛ shuun wa di daha wu
na, na sɛlɛ, na yu: «Dawuda Ja, ɲuŋɔ
ɲaari wù na.» 28 Ba w'a nɔ puga wɛ, a
fyɛnmɛɛ p'i fulo wu na. A wu pu yege
na: «Yee ya dà li na na nɛ na já yee ɲìi
ki mugi ya?» A p'i jo: «Uun, Kafɔɔ.»
29 Wee tuun wu ni a Yesu di gbɔn pu
ɲìi ki na, na pu pye: «Lemu y'a zhaa ge,
li pye yi mu na saha ni yi wo n'a daa
wu ni.» 30 A pu ɲìi k'i mugi. A Yesu
di yi jo waha pu mu na: «Yi ganha bu
sipya wa shishiin yaha wu le cɛ wɛ!»
31 Ga, a p'i gari, na shɛ ganha na Yesu
kaa yu kee fiige ki bɛɛri ni.

Yesu wo fanha ki ya ta yìri Shitaanni yíri wɛ

32 Ba Yesu ya pa foro wà na gaaŋi
wɛ, a sipyii pii di ba wu mu ni ná wa
ni, jina wu bye wu ni. Wee bi wu pye
bobo. 33 A Yesu di wee jina wu kɔri, a
ná wu já na yu. A l'i bye kakanhana
sipyiire ti bɛɛri mu. A p'i ganha na yu
na: «Le kaa le la tuugo sanha bye ɲa
Izirayɛli fiige ki ni bada wɛ!» 34 Ga,
a Farizhɛɛn pu kunni di ganha na yu
na: «Jinaa ɲuŋɔfɔɔ fanha ni, w'a jinaa
pu kɔri.»

Sipyiire ti ɲiɲaara ya jé Yesu ni

35 Yesu bi ɲaari kulogoo ki bɛɛri ni:
kugbɔhɔɔ fara kupiire na, na sipyiire
ti kalaa pu Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni. Wu
bi fugba saanra ti Jozaama pu yɛrɛ li
pyi, na sipyii pu wo yama tuuyo yi
bɛɛri xuu, ni pu fanhaxhɔɔrɔ ti bɛɛri.
36 Ba w'a sipyiire ti ɲa wɛ, a pu ɲiɲaara
di jé wu ni. Bani sipyiire ti bi sii
kanha, samɔhɔrɔ bɛ di ɲɛ pu ni wɛ, ba
nahavɔɔ baa dubyaa ɲɛ wɛ. 37 Ayiwa,
a wu wu kalaapiire ti pye: «Shinma
nigɔnbaama w'a ɲɛhɛ, ga kapyebyii
pu d'a cèrɛ. 38 Lee wuu na, yi shinma
wu kafɔɔ wu ɲɛɛri na wu kapyebyii pii
bɛ tun sanha, p'i shɛ wu shinma wu
kɔn.»

10

Yesu kalaapiire kɛ ni shuun we (Marika 3:13-19; Luka 6:12-26)

1 Lee kadugo na a Yesu di wu
kalaapiire kɛ ni shuun wu yiri, na
fanha kan pu mu p'a jinaa kɔri p'a
yeege sipyii ni, p'i da yama tuuyo
bɛɛri xuu, ni fanhaxhɔɔrɔ ti bɛɛri.
2 Pee Tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu mɛyɛ
yi wa ye: Nizhiimɛ wu ɲɛ Simɔ p'i
wu pyi na Pyɛɛri, ni wu ceborona
Andire. Zebede jalaa shuun: Yakuba
ni Yohana. 3 Filipe ni Batelemi;
Tomasi ni Macoo, wee wemu wu bi
fɛnhɛ pye fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ ge;
Alife ja Yakuba ni Tade; 4 Simɔ wemu
wu bi bye Zelɔtilee kuruŋɔ ki ni ge, ni
Zhuda Isikariyɔti, wee w'a pa Yesu le
keŋɛ ni.

Yesu ya wu kalaapiire kɛ ni shuun wu tun (Marika 6:7-13; Luka 9:1-6)

5 A Yesu di kalaapiire kɛ ni shuun
wu tun, na pu pye: «Shi wemu ɲɛ
Yawutuu wɛ, yi ganha bu shɛ wee
yíri wɛ! Yi ganha bu da jé Samari
shɛɛn wo kulo la shishiin bɛ ni wɛ!
6 Izirayɛli fiige ki sipyii piimu p'a piin
ba dubyaa ɲɛ-ɛ ge, yi shɛ pee yíri. 7 Yi
nigariwuu, y'a sipyii pu yɛri, yi da yi
yu pu mu na fugba saanra t'a tɛɛŋɛ!
8 Y'a yama fɛɛ pu cuuŋɔ! Yi da xuu pu
ɲɛni! Y'a togo fɛɛ pu cuuŋɔ, yi da pu
pyi fɛɛfɛɛ! Yi da jinaa pu kɔri y'a yeege
sipyii pu ni! Ma fuu na y'a lee ta, yi bɛ
p'a li kaan ma fuu na. 9 Yi ba gaaŋi, yi
ganha bu sanni kelee warifyɛn lɔ wɛ!
Yi ganha bu waripyaa bɛ lɔ le yiyɛ fɛni
wɛ! 10 Yi ganha bu kushɛyɛrɛyɛ, kelee
fadeye shuun, kelee tanhaya, kelee
pubiin lɔ wɛ! Bani kapyebye ya sii
yaa ni wu ɲɔlige ni. 11 Yi bu jé kulo

bɛɛri ni, kugbɔɔ la, kupire la, yi see
sipya sha wemu na zɔɔ wu yi tirige ge.
Y'i diin weefɔɔ mu fo yi kariduun ba
shɛ nɔ. 12 Yi ba da jé puga bɛɛri ni y'i
fɛnhɛ fò pye na: ‹Kilɛ wu ɲaɲiŋɛ kan
yi mu!› 13 Kee puga ki bu da k'a yaa ni
yi wo ɲaɲiŋɛ ki ni, kee na digi pu na.
Ga kee puga ki ba da ki ya yaa ni yi
wo ɲaɲiŋɛ ki ni wɛ, yi wo ɲaɲiŋɛ ki na
guri na pa yi mu. 14 Puga bɛɛri kelee
kulo bɛɛri l'a she li da yi tirige wɛ,
kelee pu ya yi jomɔ logo wɛ, yi ba fòro
wee xuu wa ni, y'i yi tɔɔyɔ gbazhɛnhɛ
ɲahara wo wà. 15 Can na n'a da yi jo yi
mu jo Sodɔmu* ni Gɔmɔɔri shɛɛn wo
kanhama keree na ba bɔrɔ lee kulo li
wogoo na kiiri wu cagɔngɔ.»

Kanhama pemu p'a ma ge (Marika 13:9-13; Luka 21:12-17)

16 «Li wii, n'a yi tun na kari ba
dubyaa ɲɛ mɛ yacoyo niŋɛ ni wɛ. Wee
tuun wu ni, yi kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na ba
wɔlɔɔ ɲɛ wɛ! Y'i bye sipyii piimu ya la
yu ni wa ni wɛ, ba gbegbe shazhɛɛrɛ
ɲɛ wɛ! 17 Y'a yiyɛ kasɛri sipyii pii na dɛ,
bani pu na ba yi leni kiirikɔɔn kuruyo
yi keŋɛ ni, na yi kpɔɔn ni kashɛngɛɛ ni
pu wo Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni. 18 Pu na
ba se ni yi ni gbafɛnɛɛrɛɛ ni saannaa
mu nɛ mɛgɛ wuu na. Lee na ba bye
kaɲuŋɔ yi na Kilɛ wo Jozaama pu jo
pu mu, na pu jo shi wusama bɛ mu.
19 Pu ba yi leni keye ni tuun wemu
ni, yi nijoyo ni yi jogaŋaa ganha bu da
bye yi mu funzhaga wɛ. Jomɔ pemu
y'a da ba jo ge, pee na ba digi yi funyɔ
ni wee tuun wuyɛ pyaa ni. 20 Bani yiyɛ
pyaa wa da ba bye pee jomɔ pe jovɛɛ
wɛ, ga yi To Kilɛ wu wo Munaa li l'a da
ba yu yi ɲɔyɔ na.

21 «Ceboro na ba wu ceboro le keŋɛ
ni, kɔnhɔ p'i wu gbo. To na ba lee
tuugo pye wu pya na. Nagoo bɛ na
ba yìri pu sefɛɛ fɛni, kɔnhɔ p'i pu gbo.
22 Sipyii bɛɛri na ba yi kɔ nɛ mɛgɛ
wuu na, ga wemu bu já luu mara fo
tɛhɛnɛ na, weefɔɔ na zhɔ. 23 Pu ba yi
kana kulo la ni, yi ma baa kari latii
ni! Ga n'a da yi jo yi mu jo yani yee
pu Izirayɛli kulogoo ki bɛɛri ɲaari ge,
Sipya Ja wu na guri ba.

24 «Kalaapire ya pɛlɛ li kalaato na wɛ;
kapyebye ya pɛlɛ wu ɲuŋɔfɔɔ na wɛ.
25 Kalaapire tɛhɛnɛ li wa na pye ba
li kalaato wu ɲɛ wɛ. Kapyebye bɛ
tɛhɛnɛ li ɲɛ na pye ba wu ɲuŋɔfɔɔ ɲɛ
wɛ. Ni p'i wa kpɔɔn fɔɔ wu mɛgɛ yiri
na Belizebuli,* mɛgɛ kemu na ba yiri
kpɔɔn li sipyii pu na ge, ta kee da ba
golo Belizebuli na wɛ?

Wemu na p'a yaa na fyagi ge (Luka 12:2-7)

26 «Wee tuun wu ni yi ganha ba
fyagi sipyii na wɛ! Bani yaaga ka
shishiin niŋmɔhɔŋɔ wa kemu da ba
foro kpɛɛngɛ na wɛ. Kaŋmɔhɔnɔ la
shishiin wa lemu da ba jɛ wɛ. 27 N'a
yemu yu yi mu nibiige ni ge, y'a yee
yu kpɛɛngɛ na! Y'a kalɔhɔrɔ temu nuri
ge, y'a duri kataya na yi da yee caaga!
28 Piimu na já sipya gbo, na ta p'i da
já yafiin bɛ pye wu munaa na-ɛ ge, yi
ganha ba fyagi pee na wɛ! Ga, wemu
wu da já sipya gbo, na ma munaa bɛ le
Jahanɛmɛ ni ge, y'a fyagi wee na! 29 Ta
cɔnrilɔɔ shuun bɛ p'a bɛrɛɛ wari pile
wɛ? Ga lee bɛ na, ali wee wa nigin bɛ,
wu ya dun ɲiŋɛ na yee To Kilɛ wu gaɲa
ni wɛ. 30 Ga yee kunni, Kilɛ ya ali yee
ɲuzhiire teyɛ pyaa bɛɛri ɲɔ cɛ. 31 Lee
wuu na yi ganha ba fyagi wɛ; y'a ye
cɔnrilɔɔ niɲɛhɛmɛɛ na!

Na sɔɔ Yesu na kelee na she wu ni (Luka 12:8-9)

32 «Sipyaa sipya w'a yere li na sipyii
ɲaha tàan na nɛ wo wee ɲɛ ge, nɛ bɛ
na ba yere li na na fugba To wu ɲaha
tàan, na weefɔɔ ɲɛ nɛ wo. 33 Ga wemu
bu foro nɛ kaa tàan sipyii ɲaha tàan,
nɛ bɛ na ba foro weefɔɔ kaa tàan na
fugba To wu ɲaha tàan.

Ɲaɲiŋɛ bɛ wɛ, ga ŋmɔpara li (Luka 12:51-53; 14:26-27)

34 «Yi ganha ba giin na ɲaɲiŋɛ ni nɛ
pa ɲiŋɛ ke na-ɛ dɛ! Nɛ ta pa ni ɲaɲiŋɛ
ni wɛ, fo ŋmɔpara. 35 Nɛ pa na pa
bɛganhara le ja ni wu to tɛ ni, porofɔɔ

* **10:15 Sodɔmu ni Gɔmɔɔri:** Zhenɛzi 19:1-21; 18:20

* **10:25 Belizebuli:** Wee ɲɛ jinaa wo ɲuŋɔfɔɔ we, wee wemu wu ɲɛ Shitaanni ge.

ni wu nu tɛ ni, ni ja shɔ ni wu yashɔ
tɛ ni. 36 Sipya puga shɛɛn yɛ pyaa ki
da ba bye wu pɛɛn. 37 Sipyaa sipya
to kelee wu nu kaa l'a taan wu mu
na toro nɛ tàan ge, weefɔɔ ya yaa ni
nɛ ni wɛ. Sipyaa sipya ja kelee wu
poro kaa l'a taan wu mu na toro nɛ
tàan ge, weefɔɔ ya yaa ni nɛ ni wɛ.
38 Sipya wemu ya wu korikoritige lɔ,
na daha nɛ fɛni wɛ, weefɔɔ ya yaa ni
nɛ ni wɛ. 39 Sipya wemu w'a giin wu
wu munaa mara niɲaa ge, wee na ba
buun li niɲiga na. Ga wemu w'a bɔnri
wu munaa ni niɲaa nɛ wuu na ge, wee
na ba wu munaa ɲuŋɔ wolo ɲiga na.

Kasaaŋaa footɔnɔ
(Marika 9:41)

40 «Sipya wemu bu yee co xuuni,
nɛ w'a co xuuni. Sipya wemu bu
nɛ co xuuni, we w'a nɛ tun ge, we
w'a co xuuni. 41 Sipya wemu bu Kilɛ
tudunmɔ wa co xuuni, na bani Kilɛ
tudunmɔ wu ɲɛ wii, kuduun we w'a
yaa ni Kilɛ tudunmɔ ni ge, weefɔɔ na
wee ta. Sipya wemu bu sipyitiimɛ co
xuuni, na bani w'a tii, kuduun wemu
w'a yaa ni sipyitiimɛ ni ge, wufɔɔ na
wee ta. 42 Can na, n'a da yi jo yi mu,
sipyaa sipya w'a cɛɛgbuu ɲii loɲiŋɛ
nidiige yɛ pyaa bɛ kan we nɔhɔcɛrɛɛ
we wa mu, na bani wu ɲɛ nɛ kalaapire
ge, weefɔɔ da ga fɔ lee wo kuduun ni
wɛ.»

11

Yesu labye w'a li shɛɛ na Shɔvɔɔ wu ɲɛ wii
(Luka 7:18-35)

1 Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu
kan xɔ wu kalaapiire kɛ ni shuun
wu mu wɛ, a w'i yìri wee xuu wu
ni, na shɛ ganha na sipyii pu kalaa,
na Kilɛ Jozaama pu yɛrɛ li kaan pu
mu kabanugo kulogoo ki ni. 2 Lee
bi Yohana Batizelipye ta w'a Shɔvɔɔ
wu kapyegee ki bɛɛri kaa logo na wu
yaha kaso wu ni. Wee tuun wu ni a
w'i wu kalaapiire ta tun wu mu na pu
shɛ wu yege na: 3 «P'a Shɔvɔɔ wemu
kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa
laa, ta wù watii ɲaha wii?» 4 A Yesu
di pu ɲɔ shɔ na: «Y'a lemu ɲaa, na
yemu nuri ge, yi shɛ lee paari Yohana
mu na: 5 Fyɛnmɛɛ wa ɲaa, faannaa
di ɲaari, togo fɛɛ di juuŋɔ, ɲudunnɔɔ
di nuri, xuu di ɲɛni, Kilɛ Jozaama p'i
yu la baa fɛɛ mu. 6 Sipya wemu ɲuŋɔ
ya kyɛɛgi nɛ na wɛ, weefɔɔ ɲɛ duba
pya.» 7 Ba Yohana wo kalaapiire t'a
kari wɛ, a Yesu di ɲɔ kɔn na yu ni
sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na:
«Ɲaha yee d'a shɛ wii siwaga ki ni wɛ?
Kafɛɛgɛ ya wahagaanra lemu ɲɛri ge,
lere ya? 8 Wee tuun wu ni yee d'a
shɛ ɲaha wii wɛ? Fazaaya fɔɔ gɛ? Ga
piimu p'a fazaaya leni ge, pee ya daa
saannaa piyɛyɛ ni. 9 Yee d'a shɛ ɲaha
wii wɛ? Kilɛ tudunmɔ gɛ? Uun, n'a da
yi jo yi mu jo ali w'a pɛlɛ Kilɛ tudunmɔ
na. 10 Bani l'a ka Kilɛ Kafila wu ni wu
shizhaa na na:
‹Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma
ɲahagbaa na
wu ma koo li yàa yaha ma ɲaha
na.›*
11 Can na n'a da yi jo yi mu jo sipya
wa shishiin sanha se Adama nagoo
ni wemu w'a pɛlɛ Yohana Batizelipye
na wɛ. Ga lee bɛ na fugba saanra ti
wo sipyii pu bɛɛri wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ
ya pɛlɛ wu na. 12 Na co Yohana
Batizelipye wo Kilɛ Jomɔ pu yɛrɛ li
na, fo na pa nɔ nimɛ na, yatɛnwaya
na fugba saanra t'a daa. Piimu
p'a yatɛnyɛ waha ge, pee p'a ti taa.
13 Kilɛ tudunmɔɔ pu bɛɛri, na fara Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya wu na, pee
bɛɛri ya fugba saanra ti kaa jo, fo na
pa nɔ Yohana Batizelipye wo tuun wu
na. 14 Yi bu da yi na giin di yi ɲaha cɛ,
Kilɛ tudunmɔɔ Eli wemu wo ba kaa l'a
fɛnhɛ jo ge, Yohana wu ɲɛ wee Eli we.
15 Wemu na logo ge, wu logo.
16 «Nɛ na já niɲaa wo sipyii pii
taanna ni jɔgɔ yɛ ni wɛ? Pu ɲɛ
ba nɔhɔpiire ta ɲɛ wɛ, temu ya tiin
pinnɛrɛ kpɛɛngɛ na ge, na pu kaafɛɛ
pyi: 17 ‹Wèe ya faangaa wi yee mu,
yee di ya ta xɔnhɔ wɛ. Lee kadugo na
a wèe di yamɛhɛɛ su yee mu yee di
ya ta yiyɛ ɲiɲaara yahana yaha wɛ.›
18 Bani Yohana ya pa, wu ya li wɛ, w'i

* **11:10** Malaki 3:1

ya gbuu wɛ. A p'i jo na: ‹Jina wu ɲɛ
wu ni.› 19 A Sipya Ja wu ba, na ganha
na li na gbuu, a p'i jo na: ‹Laɲɛhɛrɛ fɔɔ
ni gba fɔɔ wu ɲɛ we ná we. Fanhafɛɛ
wari shɔvɛɛ ni jurumupyii pii bɛ wo
naɲii wu ɲɛ wii.› Ga kaɲii ya kan Kilɛ
wo fungɔngɔ fɛɛrɛ ti mu wu kapyegee
ki gbɔɔrɔ ni.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge
(Luka 10:13-15)

20 Ayiwa, Yesu ya wu kakanhaŋaa
nigbɔhɔɔ ki fanha pye kulogoo kiimu
ni ge, a wu ɲɔ kɔn na kee kaa yu. Bani
kee kulogoo ki shɛɛn ya ta sɔɔ na daa-
jeŋɛ jo pu wo jurumu wu na wɛ. A w'i
jo: 21 «Bɔɔngɔ ki wa yee Korazɛn shɛɛn
wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Bɛtisayida
shɛɛn wogo! Bani kakanhaŋaa kiimu
k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri
ni Sidɔn kulogoo ki ni, nimɛ bi da pee
ta pee ya daajeŋɛ jo, na pu jurumu
wu yaha l'a mɔ, na bɔrɔyɔ le puyɛ na,
shɔɔnrɔ ni. 22 Lee wuu na, n'a da yi
jo yi mu jo Tiiri ni Sidɔn wo kanhama
keree na ba bɔrɔ yee wogoo ki na kiiri
wu cagɔngɔ. 23 Mu do Kapɛrinɔmɔ?
Go mu wa giin na mu na ba yirige fo
fugba we ni ya? Ahayi dɛ! Mu da
ba dirige fo Jahanɛmɛ we ni. Bani
kakanhaŋaa kiimu k'a pye mu ni ge,
kee da ba bye Sodɔmu kulo li ni, nimɛ
bi da li ta li na ɲɛ sanha. 24 Lee wuu
na, n'a da yi jo yi mu jo Sodɔmu wo
kanhama pu na ba bɔrɔ mu wo pu na
kiiri wu cagɔngɔ.»

Yesu w'a ŋmɔnɔ kaan
(Luka 10:21-22)

25 Wee tuun wu ni a Yesu di jo: «Na
To Kilɛ, fugba ni ɲiŋɛ ki Kafɔɔ, n'a
baraga taha ma na, bani m'a kii keree
kii ŋmɔhɔ fungɔnyɔ fɛɛ ni kalaagbɔ fɛɛ
na, na ki shɛ nɔhɔpiire na. 26 Uun, na
To Kilɛ, bani lee l'a taan mu mu. 27 Nɛ
To w'a keree ki bɛɛri le nɛ keŋɛ ni. Wa
shishiin ya Kilɛ Ja wu cɛ wɛ, fo To Kilɛ
wu yɛ nigin. Wa shishiin bɛ di ya To
Kilɛ cɛ wɛ, fo wu Ja wu yɛ nigin, ni wu
la ɲɛ wu To wu shɛ sipya wemu na ge.
28 Y'a ma na mu, yee piimu bɛɛri p'a
kanha, tuguro di ɲɛ yi ɲuyɔ ni ge; nɛ
na ŋmɔnɔ kan yi mu. 29 Yi na wo zhu
wu taha yi katiye ni, y'i yere nɛ di da
yi kalaa, yi zɔlɔɔ pu na tifahama ta.
Bani nɛ ɲuŋɔ k'a peŋi, nɛ luu bɛ d'a
taan. 30 Nɛ wo zhu wu ya dugo wɛ,
fanha bɛ di ɲɛ nɛ wo tuguro ti ni wɛ.»

12

Yesu ya yemu jo cadɛɛngɛ ki keree na ge
(Marika 2:23-28; Luka 6:1-5)

1 Caŋa ka Yesu ni wu kalaapiire
t'a pa doroo shinma kɛrɛyɛ ya tɛ ni.
Kee caŋa k'i bi bye Yawutuu pu wo
cadɛɛngɛ ka. Lee bi xuugo ta wu
kalaapiire ti na, a pee di shinma sɛyɛ
ya kɔn, na ganha na yee wo pya wu
wo na guri. 2 Ba Farizhɛɛn p'a lee ɲa
wɛ, na Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya
yaa li pye cadɛɛngɛ ni-i ge, go lee mu
wo kalaapiire t'a byi mɛ!» 3 A Yesu
di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya
pa saannaa Dawuda ni wu tahama-
nɔhɔmɔɔ pu ta ge, w'a lemu pye ge,
yee sanha lee kalaa-i gɛ? 4 W'a jé Kilɛ-
pɛɛŋɛ puga ki ni, buuri we p'a wo na
gaan Kilɛ mu ge, na wee lɔ. A wu
ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ p'i shɛ wee li.
Na ta watii bi li wee buuri we ni, ni
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ pu yɛ bɛ wɛ.
5 L'a ka saliya wu ni na saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ pu ma kapyeŋɛɛ pyi Kilɛ-
pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni cadɛɛngɛ ni; lee
di ɲɛ kakuunɔ wɛ. Ta yee sanha lee
bɛ kalaa wɛ? 6 Na ta wa di wa naha
wemu ya ye Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki na
ge, di yee jo yi mu. 7 ‹Y'a ɲuŋɔ ɲaari
yiyɛ na, nɛ wa lee fɛni, na toro saraya
tàan.›* Yee da bi pee jomɔ pe kɔri cɛ
dɛ, yee bi da jaagi shan pii sipyii pii
na tawaga ni wɛ. 8 Bani Sipya Ja wu
ɲɛ cadɛɛngɛ ki bɛ Kafɔɔ.»

Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa cuuŋɔ cadɛɛngɛ ka ni
(Marika 3:1-6; Luka 6:6-11)

9 A Yesu di yìri wà, na gari na shɛ
jé pu Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ka ni. 10 Lee
bi ná wa ta wà wu keŋɛ ke na waha.
A sipyii p'i Yesu yege na: «Na sipya

* **12:7** Oze 6:6

cuuŋɔ cadɛɛngɛ ni, ta lee ya saha?»
P'a yee jo bani pu bi giin p'i kaɲuŋɔ
sha p'i wu tɔɔgɔ le. 11 Ga, a Yesu di
pu pye: «Dubya nigin pe bu shɛ da wa
mu yee ni, a wee dubya w'i do wege
ni cadɛɛngɛ ni, ta wufɔɔ da zhɛ wu
wolo wɛ? 12 Ta sipya ya ye fo na shɛ
ganha dubya na wɛ? Lee wuu na do,
na kasaana pye cadɛɛngɛ ni, lee ya
ɲɔ.» 13 Wee tuun wu ni a Yesu di ná
wu pye: «Ma keŋɛ ki sanha!» A wu
keŋɛ ki sanha, a k'i juuŋɔ ba keki ɲɛ
wɛ. 14 A Farizhɛɛn p'i foro, na shɛ puyɛ
ɲa, kɔnhɔ p'i gbogana sha Yesu na.

Kilɛ ya kapyebye wemu ɲaha bulo ge, wee ɲɛ Yesu

15 Ba Yesu ya lee cɛ wɛ, a w'i yìri wee
xuu wu ni. A sipyiɲɛhɛmɛɛ di daha wu
fɛni. Piimu pu bye ni yama ni ge, a
Yesu di pee bɛɛri cuuŋɔ. 16 Ga, a wu
yi jo na waha pu mu na wee ɲɛ sipya
wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa
shishiin bɛ mu wɛ. 17 Lee ya pye mu
kɔnhɔ Kilɛ bi yemu jo Kilɛ tudunmɔɔ
Ezayi ɲɔ na ge, yee ɲɔ di fa na:

18 «Na kapyebye wu we, nɛ wemu
ɲaha bulo ge.
Na ɲidaan wo we, wu kaa l'a dan
na ni fo xuuni.
Nɛ na ba na Munaa li tirige wu na.
Wu na ba shi wusama kalaa tiimɛ
keree ni.
19 W'a da ba nakaara pyi wɛ.
W'a da ba nama kɔɔn wɛ.
Sipya wa shishiin wa da ga wu mujuu
logo
kakuutoroyo ni wɛ.
20 Wahagaan lemu ya kuri ge,
w'a da ga lee sana kɛgi wɛ.
Sokinna wemu kpɛɛngɛ ya jin wà ge,
w'a da ga wee sama fugi wɛ.
Mu w'a da ba bye fo na shɛ tiimɛ pu
pye p'a se ta.
21 Shi we bɛɛri na ba wu pye pu
tadaŋa.»*

Yesu wo fanha ki ya ta yìri Shitaanni yíri wɛ (Marika 3:22-30; Luka 11:14-23)

22 Lee kadugo na a p'i ba wu mu ni
ná wa ni, jinaa pu bye wu ni, wee bye
fyɛn, na nɔhɔ pye bobo. A Yesu di wu
cuuŋɔ. A wu já na ɲaa, na yu bɛ. 23 A
lee di bye kakanhana sipyiire ti bɛɛri
mu, a p'i ganha na yu na: «Ta we ya sii
mɛ saannaa Dawuda Ja wu wɛ?» 24 Ga
ba Farizhɛɛn p'a yee logo wɛ, na jo:
«Jinaa ɲuŋɔfɔɔ Belizebuli fanha ni we
ná we ya jinaa pu kɔri.» 25 Ga, a Yesu
di pu fungɔnyɔ cɛ na jo: «Saanra bɛɛri
t'a yìri tiyɛ kaa na ge, tee na gyɛɛgi.
Kulo bɛɛri, kelee puga bɛɛri, ki sipyii
bu yìri puyɛ kaa na, kee na gyɛɛgi.
26 Shitaanni di bu yìri na Shitaanni
wa kɔri, li ɲɛ kanna Shitaanni w'a yìri
wuyɛ kaa na. Shitaanni di bu yìri
wuyɛ kaa na, wu saanra ti na bye dii
kyɛɛgi baa wɛ? 27 Ni yee wa yu na
jinaa ɲuŋɔfɔɔ Belizebuli baraga ni nɛ
jinaa pu kɔri, wee tuun wu ni yee wo
sipyii piimu p'a pu kɔri ge, pee di pu
kɔri jɔgɔ baraga ni wɛ? Yee wo sipyii
puyɛ pyaa ki da ba kiiri kɔn yee na.
28 Ga nɛ bu da nɛ na jinaa pu kɔri Kilɛ
Munaa li baraga ni, lee w'a li shɛɛ na
Kilɛ saanra t'a nɔ yee na.

29 «Wa na já pye dii na jé
fanhaɲɛhɛŋɛ fɔɔ puga, di wu yaŋmuyɔ
kuu na ta ma ya fɛnhɛ wu pɔ-ɛ wɛ? Ga
ma bu fɛnhɛ wu pɔ, ma na já jé puga
ki ni na yaŋmuyɔ yi kuu.

30 «Sipya wemu ɲɛ nɛ ɲii wɛ, nɛ pɛn
wu ɲɛ weefɔɔ. Sipya wemu ya nɛ
tɛri na sipyii pu pinnɛɛ wɛ, weefɔɔ ya
pu caaga. 31 Lee wuu na, n'a da yi
jo yi mu jo sipyii ya jurumu wemu
bɛɛri pyi, na fanhara temu bɛɛri pyi
Kilɛ na ge, kee bɛɛri na já yafa pu
mu. Ga wa bu Fɛfɛɛrɛ Munaa li fanha,
wufɔɔ da lee wo yafa ta bada wɛ.
32 Sipyaa sipya w'a joguumɔ jo wá
Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu.
Ga wemu bu Fɛfɛɛrɛ Munaa li mɛgɛ
kyɛɛgi, weefɔɔ da lee wo yafa ta naha
ke koŋɔ ke na wɛ, w'i da li yafa ta
laxhara bɛ ni wɛ.

Ki yasɛyɛ fɛni p'a tige cɛni (Luka 6:43-45)

33 «Tige kemu bu ɲɔ, ki yasɛyɛ bɛ
na ɲɔ. Tige kemu bu golo, ki yasɛyɛ
bɛ na golo, bani ki yasɛyɛ fɛni p'a

* **12:21** Ezayi 42:1-4

tige cɛni. 34 Yee piimu p'a kolo ba mateŋɛɛ ɲɛ-ɛ ge, dii yee di da já kafila nizaama jo wɛ? Bani lemu l'a sipya zɔ we ɲi ge, lee l'a fòro wu ɲɔ ke ni. 35 Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahaŋa ni; sipyikuuŋɔ di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo tayahaŋa ni. 36 N'a da yi jo yi mu jo sipyii ya joguumɔ pemu bɛɛri yu ge, pu na ba yege yee bɛɛri na kiiri wu cagɔngɔ. 37 Kiiri na ba gɔn ma na, na kaɲii kan ma mu na saha ni ma ɲɔjomɔ pu ni, kelee na ma jaagi na saha ni ma ɲɔjomɔ pu ni.»

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye
(Marika 8:11-12; Luka 11:29-32)

38 Ayiwa, a saliya karamɔgɔlɔɔ pii, ni Farizhɛɛn pii di Yesu pye: «Karamɔgɔ, wèe funŋɔ ki wa m'a ɲaha shɛshɛɛrɛ kakanhana la pye ma shɛ wù na.» 39 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Niɲaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye ɲɔmɛɛ baa fɛɛ ge, pee p'a ɲaha shɛshɛɛrɛ kakanhana shaa, ga la shishiin da zhɛɛ pu na wɛ, fo Kilɛ tudunmɔɔ Zhonasi wuu le. 40 Ba Zhonasi ya ta caya taanri ni piiye taanri fya nagaŋa ki funŋɔ ni wɛ,* mu Sipya Ja wu bɛ da ba da caya taanri ni piiye taanri ɲiŋɛ ke ni. 41 Ninive shɛɛn na ba yìri na niɲaa wo sipyii pii jaagi kiiri wu cagɔngɔ caŋa, bani Ninive shɛɛn ya daajeŋɛ jo pu wo jurumu wu na Zhonasi wo Kilɛ jomɔ yɛrɛ li baraga ni.* Na ta wa di ɲɛ naha wemu ya ye Zhonasi na ge. 42 Kiiri wu cagɔngɔ, Seba fiige ki Saanzhɔ* wu na ba yìri wu niɲaa sipyii pu jaagi, bani wee ya pa na yìri ɲiŋɛ ki tɛhɛnɛ na. Kɔnhɔ wu ba saannaa Solomani wo fungɔngɔ fɛɛrɛ jomɔ pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pɛlɛ Solomani na ge!

Jina na kuri jé sipya ni
(Luka 11:24-26)

43 «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, tɛyɛ yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na ɲaari yee ni na taŋmɔŋɔ shaa, ga w'i da ki ta wɛ. 44 Wee tuun wu ni w'a jo wuyɛ funŋɔ ni na: ‹Na puga kemu ni nɛ foro ge, n'a da guri da se kee ni.› W'a guri kari, na shɛ kee puga ki niwaga ta p'a ki pɔ fɛɛfɛɛ, na ki kemɛ xuuni. 45 Wee tuun wu ni w'a gari na shɛ ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyɛ pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jé kee puga ki ni, na diin wà. Lee funŋɔ ni wee sipya we wo taxɔgɔ na ba golo na toro taashiinɛ li bɛ tàan. Mu shiin l'a da ba bye niɲaa wo sipyikuuyo ye bɛ wo shizhaa na.»

Jɔgɔ yɛ pu ɲɛ Yesu nu ni wu cebooloo pu wɛ?
(Marika 3:31-35; Luka 8:19-21)

46 Ayiwa, na Yesu yaha wu na yu ni sipyiire ti ni, a wu nu we, ni wu ceboronamaa p'i nɔ, na yere kpɛɛngɛ ki na. Pu funŋɔ ki bye p'i jo ni wu ni. 47 A sipya wa di Yesu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpɛɛngɛ ke na, pu funŋɔ ki wa p'i jo ni ma ni.» 48 A Yesu di wee ɲɔ shɔ na: «Jɔgɔ yɛ pu ɲɛ nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu wɛ?» 49 Ba w'a yee jo wɛ, na keŋɛ shɛ wu kalaapiire ti na, na jo: «Nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu piiri naha. 50 Nɛ To we wu ɲɛ fugba wu ni ge, sipyaa sipya w'a wee wo ɲidaan pyi ge, wee wu ɲɛ nɛ ceborona, ni nɛ ceboroshɔ, ni nɛ nu.»

13

Talenɛ lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge
(Marika 4:1-9; Luka 8:4-8)

1 Kee caŋa kiyɛ pyaa a Yesu di foro puga ki ni, na gari na shɛ diin Galile Gba wu ɲɔ ki na. 2 A sipyiɲɛhɛmɛɛ di ba binnɛ, na wu maha fo w'a jé tiin kɔrɔgɔ ka ni. A sipyiire ti bɛɛri di yere lɔhɔ ki ɲɔ ki na. 3 A wu ganha na keree niɲɛhɛŋɛɛ yu pu mu taleŋɛɛ ni. A wu jo: «Caŋa ka ná wa ya foro na kari wu tɛgɛ ni di zhɛ wu alikama shi wá fenɛ shi wagana na. 4 Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tɛgɛ ki ɲɔ na. A shazhɛɛrɛ di ba tee jɔ. 5 A ta di do faaga ɲuŋɔ ni

* **12:40** Zhonasi 2:1 * **12:41** Zhonasi 3:5-10 * **12:42** 1 Saannaa 10:1-10; 2 Caŋaɲɛhɛɛ Jomɔ 9:1-9

pogoo kii ni. A tee di wɛri fin, bani
poɲɛhɛrɛ bye wà wɛ. 6 Ba caya y'a pa
yeree wɛ, a t'i fanhaŋa, na waha, bani
nire tatii bye ti na wɛ. 7 A nuguro ta di
do xhuyo niŋɛ ni. A xhuyo y'i ganha
na lɛgi, na ba ti co, na ti li. 8 A nuguro
ta di do ɲijeŋɛ na. A tee di fin, na lɛ
na pya le. Pile la ma pyaa xhuu nigin
(100) pye, la ma kɛlɛɛ gbaara (60) pye,
la ma kɛlɛɛ taanri (30) pye.» 9 Ba w'a
yee jo xɔ wɛ, na jo: «Wemu na logo ge,
wu logo.»

Yesu taleŋɛɛ ki kajuu ɲuŋɔ (Marika 4:10-12; Luka 8:9-10)

10 Lee kadugo na a Yesu kalaapiire
t'i fulo wu na, na wu pye: «Ɲaha na mu
di yu ni sipyiire ti ni taleŋɛɛ ni wɛ?»
11 A Yesu di pu pye: «Na fugba saanra
ti wo ŋmɔhɔrɔ ti cɛ, yee mu lee ya kan.
Ga ti jɛ wu ya ta kan pii mu wɛ. 12 Bani
la ɲɛ wemu mu ge, la na ba gan wee
mu na fara lee na, l'a ɲɛhɛ wu mu. Ga
la ɲɛ wemu mu wɛ, ali nifɛnhɛfɛnhɛnɛ
lemu bɛ li ɲɛ wu mu ge, li bɛ na zhɔ
wu na. 13 Lee wuu na nɛ yu ni pu ni
taleŋɛɛ ni, bani pu wa na wii, p'i ya
yaaga ɲaa wɛ. P'a niwegee shaan, p'i
ya yi nuri wɛ, p'i ya yi ɲaha bɛ cɛni wɛ.
14 Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi ya yemu jo pu
shizhaa na ge, yee ɲɔ ya fa na:

‹Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
ga y'i wa da yi ɲaha cɛ wɛ.
Yi na ba ɲìi taan, na wii,
ga y'i wa da yaaga bɛ ɲa wɛ.
15 Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.
P'a pu niwegee tɔ, na pu ɲìi tɔ.
Pu funŋɔ ya pye p'i ɲa pu ɲìi ki ni wɛ,
p'i logo pu niwegee ki ni wɛ,
p'i yi ɲaha cɛ pu fungɔnyɔ yi na wɛ.
Lee funŋɔ ni pu da ba nɛ mu,
kɔnhɔ nɛ pu cuuŋɔ wɛ.›*

16 Ga yee kunni, yee ɲɛ duba nagoo,
bani yee ɲìi ki wa ɲaa, yi niwegee k'i
nuri. 17 Can na n'a da yi jo yi mu,
lemu yee wa ɲaa ge, Kilɛ tudunmɔɔ
niɲɛhɛmɛɛ ni sipyitiimɛɛ niɲɛhɛmɛɛ
pii funŋɔ ya pye na lee ɲa, ga p'i ya li
ɲa wɛ. Yemu yee wa nuri ge, pu funŋɔ
ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo wɛ.

Yesu ya nuguro ti wo talenɛ li kɔri jo (Marika 4:13-20; Luka 8:11-15)

18 «Ayiwa, yi niwegee shan ni
nuguro ti wo talenɛ li kɔri wu ni.
19 Piimu p'a fugba saanra ti jomɔ pu
nuri, p'i ya pu ɲaha cɛ-ɛ ge, pee ɲɛ
ba koo ɲɔ nuguro ɲɛ wɛ. Shitaanni
na ba pee jomɔ pe wolo pu funyɔ ni.
20 Faaga wo nuguro ti ɲɛ piimu ge, pee
na jomɔ pu logo, na pu co tɔvuyo na ni
fundanga ni. 21 Ga nire di ɲɛ pu na wɛ,
p'a bye pu da mɔ lee ni wɛ. Cɔnrɔmɔ
bu wa ta, kelee sipyii bu daha wu fɛni
na gana pee jomɔ pe wuu na, wu ɲuŋɔ
na wakaraa kyɛɛgi. 22 Xhuyo niŋɛ wo
nuguro ti ɲɛ piimu ge, pee na jomɔ pu
logo, ga ke koŋɔ ke wo funzhakeree
ni naafuu la piinŋɛ na pu cɔnri fo pu
da nagoo pye wɛ. 23 Ɲijeŋɛ wo nuguro
ti ɲɛ piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo,
na pu ɲaha cɛ. P'a nagoo niɲɛhɛmɛɛ
pye. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100)
pye, la ma kɛlɛɛ gbaara (60) pye, la ma
kɛlɛɛ taanri (30) pye.»

Yesu ya talenɛ la jo ɲakuuŋɔ shizhaa na.

24 Ayiwa, a Yesu di talenɛ la bɛ jo
pu mu na: «Fugba saanra t'a foro
kaa lemu fɛni ge, lee li wa mɛ. Ná
wa w'a yashi nijemɛ wá wu tɛgɛ ni.
25 A wee ná wu pɛn di ba yìri nibiige
ka ni, na sipyii pu bɛɛri yaha pu na
ŋmunɔɔ. Ɲà kemu k'a foro alikama
fɛni ge, na shɛ kee ɲakuuŋɔ ki wo
pya wa wá alikama wu tɛ ni, na gari.
26 A alikama wu fin, na ba sɛyɛ pye.
A ɲakuuŋɔ ki bɛ di foro yere. 27 A
tɛgɛ ki kafɔɔ wu wo kapyebyii p'i ba
wu pye: ‹Wù kafɔɔ, ta yashi nijemɛ
bɛ mu ya wá ma tɛgɛ ki ni wɛ? Ke
ɲakuuŋɔ ke d'a yìri mii wɛ?› 28 A wu
pu ɲɔ shɔ na: ‹Nɛ wo pɛn wa w'a le
pye.› A kapyebyii p'i wu pye: ‹Ta ma
funŋɔ ki wa wù shɛ kee ɲakuuŋɔ ke
kɔɔngi?› 29 A wu jo: ‹Ahayi, nɛ fyagi
jo yee bu shɛ kee kɔɔngi, yi ganha bu
da alikama wu bɛ kɔɔngi wɛ. 30 Yi yi
bɛɛri yaha wà y'i binnɛ lɛ. Yalɔɔrɔ ti

* **13:15** Ezayi 6:9-10

ləduun ba nɔ, wee tuun wu ni nɛ na
ba yi jo yalɔɔrɔ ti ləvɛɛ pu mu jo pu
fɛnhɛ ɲakuuŋɔ ke kɔn fɔlɔ, p'i ki pɔ, p'i
ki sòrogo, pu bu xhɔ p'i alikama wu
kemɛ le na kpɔɔn le ni.›»

Yesu ya talenɛ la jo mutaridi pile shizhaa na
(Marika 4:30-32; Luka 13:18-19)

31 Lee kadugo na a Yesu di talenɛ la
bɛ jo pu mu sanha na: «Fugba saanra
t'a foro mutaridi pile fɛni. A ná wa di
li lɔ nugi wu tɛgɛ ni. 32 L'a cèrɛ foro
yashi wusama bɛɛri tàan, ga li bu fin
tuun wemu ni, l'a bɛlɛ na toro naxhoo
wu tiye yi saya bɛɛri tàan. L'a ɲɛri tige
fo shazhɛɛrɛ na ti shiire tɛri ki geye
na.»

Yesu ya talenɛ la jo buuri shizhɛnhɛrɛ shizhaa na
(Luka 13:20-21)

33 Ayiwa, a Yesu di talenɛ la bɛ jo pu
mu sanha na: «Fugba saanra ti ɲɛ ba
buuri shizhɛnhɛrɛ ɲɛ wɛ. Cee wa ya
tee le wu farani myɛ kiloo kɛlɛɛ shuun
ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu bɛɛri
di yìri.»

Yesu wo taleŋɛɛ ki kajuu ɲuŋɔ
(Marika 4:33-34)

34 A Yesu di pe jomɔ pe bɛɛri jo
sipyiire ti mu taleŋɛɛ ni. Wu bi yu ni
pu ni talenɛ baa wɛ. 35 W'a lee pye
kɔnhɔ Kilɛ tudunmɔ w'a bi yemu jo ge,
yee ɲɔ di fa na:

«Nɛ na ba yu ni pu ni taleŋɛɛ ni.
Keree kiimu k'a bi ŋmɔhɔ
fo koŋɔ ki yaaduun wu ni ge,
nɛ na ba kee yu pu mu.»*

Yesu ya ɲakuuŋɔ ki wo talenɛ li kɔri jo

36 Ayiwa, a Yesu di sipyiire ti yaha
wà, na gari puga. A wu kalaapiire t'i
fulo wu na, na wu pye: «Ɲakuuŋɔ ki
k'a foro tɛgɛ ki ni ge, lee talenɛ le kɔri
jo wù mu.» 37 A Yesu di jo: «Wemu
w'a yashi nijemɛ wu wá ge, wee ɲɛ
Sipya Ja. 38 Tɛgɛ ke, kee ɲɛ koŋɔ ke
yashi nijemɛ we, wee ɲɛ fugba saanra
ti wo nagoo pee. Ɲakuuŋɔ ke, kee di
ɲɛ Shitaanni wo nagoo pee. 39 Pɛn
wemu w'a ɲakuuŋɔ ki pya wu wá ge,
wee ɲɛ Shitaanni wuyɛ pyaa. Yalɔɔrɔ
ti ləduun we, wee ɲɛ koŋɔ ki taaxɔɔ
le. Yalɔɔrɔ ti ləvɛɛ pee, pee ɲɛ mɛlɛkɛɛ.
40 Ba sipya ma ɲakuuŋɔ kɔɔngi, na ki
wá mɛ na ni wɛ, mu l'a da ba bye
koŋɔ ki taaxɔɔ li ni. 41 Piimu bɛɛri p'a
sipyii pu ɲuŋɔ kyɛɛgi n'a daa wu na,
ni piimu p'a kakuuŋɔɔ pyi ge, Sipya
Ja wu na ba wu mɛlɛkɛɛ pu tun p'a
shɛ pee sipyii pii bɛɛri niŋɛ wolo wu
wo saanra ti ni, 42 na pu wá kanragaa
na ki ni. P'a ganha na mɛhɛɛ suu wà,
na ganhaa kuri. 43 Ga piimu p'a pye
sipyitiimɛɛ Kilɛ mu ge, pee na ba ɲí
pu To wu saanra ti ni ba caŋa ɲɛ wɛ.
Wemu na ye logo ge, wu yi logo.»

Yesu ya talenɛ lemu jo naafuu niŋməhəmə shizhaa na ge

44 A Yesu di jo sanha na: «Fugba
saanra ti ɲɛ ba naafuu ɲɛ wɛ, naafuu
wemu w'a ŋmɔhɔ tɛgɛ ka ni ge. A ná
wa di wu ɲa, na guri wu ŋmɔhɔ sanha.
A wu fundanga wo di shɛ wu keŋɛ
yaŋmuyɔ bɛɛri pɛrɛ, na ba kee tɛgɛ ki
shɔ.»

Yesu ya talenɛ lemu jo kuun shizhaa na ge

45 A Yesu di jo sanha na: «Fugba
saanra ti ɲɛ ba kuun pɛrɛvɔɔ ɲɛ wɛ,
wemu ya kuun nizaama shaa ge.
46 Ba w'a kuun pɛɛwa wo wa ɲa wɛ,
a wu wu keŋɛ yaŋmuyɔ bɛɛri pɛrɛ, na
shɛ wee kuun wu shɔ.»

Yesu ya talenɛ lemu jo fyaa jɔ̀ wu shizhaa na ge

47 A Yesu di nugo jo sanha na:
«Fugba saanra ti ɲɛ sanha bɛ ba jɔ̀ ɲɛ
wɛ, sipyii ma wu wá gba lɔhɔ ni, na
fyaa tuuyo bɛɛri co. 48 Ba jɔ̀ w'a ɲi wɛ,
jɔwaa pu na wu yeege shan gba wu
ɲɔ ki na. P'a diin, na fyaa pu shɔɔnri.
P'a fyacemɛɛ pu le pu yɛrɛyɛ ni, na
niguuyo yi wá. 49 Mu l'a da ba bye
koŋɔ ki taaxɔɔ li ni. Mɛlɛkɛɛ p'a da
ba sipyisaamaa pu shɔɔnri na wolo
sipyikuuyo yi ni. 50 P'a sipyikuuyo yi
wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na
mɛhɛɛ suu, na pu ganhaa kuri wà.»

* **13:35** Zaburuu 78:2

Kafoŋɔɔ ni kalɛgɛɛ keree

51 Lee kadugo na a Yesu di pu yege
na: «Ta yee ya kii keree kii bɛɛri ɲaha
cɛ?» A p'i jo: «Uun.» 52 A wu pu pye
sanha na: «Ayiwa, saliya karamɔgɔ wa
bɛɛri w'a kalaa fugba saanra ti keree
ki ni ge, wee ya foro puga fɔɔ wa fɛni
wemu ya kafoŋɔɔ ni kalɛgɛɛ taa na
fòro wu naafuu tayahaŋa ni ge.»

Nazarɛti shɛɛn ya dà Yesu na wɛ
(Marika 6:1-6; Luka 4:16-30)

53 Ba Yesu ya taleŋɛɛ ki jo xɔ wɛ, na
laha wee xuu wu ni. 54 Kulo lemu ni
w'a lɛ ge, a wu gari wà, na shɛ sipyiire
ti ɲɔ kɔn na galaa Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi
ni. A lee di bye pu mu kakanhana,
a p'i ganha na yu na: «Mii wu d'a te
fungɔngɔ fɛɛrɛ te ta wɛ? Dii wu d'a
pye na jani kii kakanhaŋaa kii na wɛ.
55 Ta wu ɲɛ mɛ mɛnizhe ná wu ja wu
wɛ? Ta wu nu bɛ wu ɲɛ mɛ Mariyama
wɛ? Ta wu ceboronamaa bɛ pu ɲɛ
mɛ Yakuba, Yusufu, Simɔ ni Zhude
wɛ? 56 Ta wu ceboroshaa pu bɛɛri bɛ
pu ɲɛ naha wù niŋɛ ni wɛ? Wu d'a
yìri mii ni ke fanha ke bɛɛri ni wɛ?»
57 A kee keree kii di pu pye pu ya dà
Yesu na wɛ. A Yesu di pu pye: «Kilɛ
tudunmɔ ya pɛɛŋɛ taa xuu bɛɛri ni, fo
wuyɛ pyaa kulo le, ni wuyɛ pyaa puga
ke.» 58 A w'i bye wu ya kakanhaŋaa
niɲɛhɛŋɛɛ pye wà wɛ, bani pu ya dà
wu na wɛ.

14

Hɛrɔdi hakili ya wuregi
(Marika 6:14-16; Luka 9:7-9)

1 Wee tuun we ni gbafɛnɛɛrɛɛ
Hɛrɔdi Antipasi ya Yesu kaa logo. 2 A
wu wu kapyebyii pu pye: «Yohana
Batizelipye wu ɲɛ we ná we, wee w'a
sii wii. W'a ɲɛ na foro xu ni, lee l'a
wu pye wu na jani kii kakanhaŋaa kii
na.»

Yohana Batizelipye xugana
(Marika 6:17-29)

3 Ayiwa, Hɛrɔdi bi pu pye p'a
Yohana co, na shɔnhɔyɔ le wu na, na
wu le kaso ni. Wu ceborona Filipe
shɔ Hɛrɔjasi wuu na Hɛrɔdi bi lee pye.
4 Bani Yohana bi li shɛɛ wu na na: «Li
ya ta saha mu wu we cee we leŋɛ wɛ.»
5 Hɛrɔdi funŋɔ ki bye na Yohana gbo,
ga wu bi fyagi sipyiire ti na, bani pee
bi Yohana jateni Kilɛ tudunmɔ.
6 Lee bɛ na, a Hɛrɔdi wo cazege caŋa
ki wo kalenɛ l'i ba nɔ, a Hɛrɔjasi poro
fucɛɛrɛ l'i yìri na xhɔnhɔ sipyiyirilee
pu ɲahagbaa na. A lee di sii taan
Hɛrɔdi ni, 7 fo w'a kàa fucɛɛrɛ li mu
na li bu yaaga bɛɛri ɲɛɛri wee mu, na
wee na kee kan li mu. 8 Li nu wu wo
ɲɔjomɔ funŋɔ ni, a fucɛɛrɛ l'i Hɛrɔdi
pye: «Yohana Batizelipye ɲuŋɔ taha
yaaga ka na ma kan nahamɛ na mu!»
9 A lee di saan wu ɲaha tanha. Ga na
wu yaha w'a kàa na xɔ wu sipyiyirilee
pu ɲii na, a wu ɲuŋmuu li ɲɔ yaha
fucɛɛrɛ li mu. 10 A wu wa yaha kari
w'a shɛ Yohana ɲuŋɔ ki kɔn kaso wu
ni. 11 A p'i ba ni ki ni, na ki taha yaaga
ka na, na pa gan fucɛɛrɛ li mu l'a shɛ
gan li nu wu mu. 12 A Yohana wo
kalaapiire t'i shɛ wu nixhugo ki lɔ na
shɛ le, na xhɔ na shɛ yee ɲaha jo Yesu
mu.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoŋɔɔ kaguro mu
(Marika 6:30-44; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

13 Ba Yesu ya yee logo wɛ, a wu jé
kɔrɔgɔ ka ni, na yìri wee xuu wu ni, na
laha sipyiire ti tàan na kari siponɔ ki
xuu wa ni. Ga, a sipyiire t'i wee xuu
wu cɛ. A p'i foro kanha ni ni, na gari
tɔɔyɔ na Yesu fɛni. 14 Ba Yesu ya foro
kɔrɔgɔ ki ni wɛ, na pee sipyiɲɛhɛmɛɛ
pu ɲa, a pu ɲiɲaara di jé wu ni. A wu
pu yama fɛɛ pu cuunɔ. 15 Ba yakoŋɔ
k'a pa nɔ wɛ, a Yesu wo kalaapiire
t'i fulo wu na, na wu pye: «Caŋa k'a
xɔ toro, wèe di ɲɛ siponɔ ni naha.
Sipyiire ti yaha kɔnhɔ p'i shɛ yaligee
sha shɔ kulogoo ki ni.» 16 A Yesu di
pu pye: «Pu ya yaa na kari wɛ, yiyɛ
pyaa ki yalige kan pu mu!» 17 Ga, a
p'i wu pye: «Buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa
shuun yɛ wu ɲɛ wèe mu naha.» 18 A
Yesu di pu pye: «Yi pa ni yee ni naha!»
19 Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti
pye na pu tiin ɲapurege ki ni. A wu
yee buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa shuun
wu lɔ, na ɲaha ke yirige le fugba we
ni, na baraga taha Kilɛ na. A wu xhɔ

na yee buuri ɲuyɔ yi kɛgi kɛgi na kan wu kalaapiire ti mu, a pee di wu kan sipyiire ti mu. 20 A pu bɛɛri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee saŋa kemɛ fo na sagaŋaa kɛ ni shuun ɲi. 21 Pee yalilimɛɛ pii bye sipyii namaa kabɔfoŋɔɔ kaguro (5.000) shi, cèe ni nɔhɔpiire niŋɛ ɲɛ wɛ.

Yesu ya ɲaari gba lɔhɔ ɲuŋɔ ni
(Marika 6:45-52; Yohana 6:15-21)

22 Ba p'a xɔ wɛ, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jé kɔrɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu ɲaha na, yani wu sipyiire ti yaha ge. 23 Ba w'a pu yaha xɔ wɛ, na dugi kari faaboboŋɔ ki na wu yɛ nigin, na shɛ Kilɛ ɲɛɛri. A piige k'i ba wɔ na wu yaha wu yɛ wà. 24 Kɔrɔgɔ ki bi lii na xɔ koɲɔ ki na. A lokuruyo di ganha na ki sani, bani kafɛɛgɛ ki bi jirini pu na. 25 Xhupee mɛhɛɛ suduun wu ni, a Yesu di ganha na ɲaari lɔhɔ ki ɲuŋɔ ni na se wu kalaapiire ti yíri. 26 Ba kalaapiire t'a wu ɲa wu na ɲaari lɔhɔ ki ɲuŋɔ ni wɛ, a pu jaalaa di yìri fo xuuni. A p'i ganha na yu: «Yafugunɔ li ɲɛ le!» A p'i fya fo na sipyaa waa. 27 Ga taapile ni a Yesu di pu pye: «Yi yi logoo ki waha, nɛ wu wa, yi ganha bu da vya wɛ!» 28 A Pyɛɛri di jo: «Kafɔɔ, ni mu wu w'a sii wii, na pye na bɛ di ɲaari shɛ ma yíri lɔhɔ ki fugba ni.» 29 A Yesu di wu pye: «Ta ma!»

A Pyɛɛri di foro kɔrɔgɔ ki ni, na ganha na ɲaari na se Yesu yíri lɔhɔ ki fugba ni. 30 Ga w'a pa kafɛɛgɛ ki ta k'a pɛlɛ ge, na fya. A wu ɲɔ kɔn na diri lɔhɔ ki ni, na sipile wá na: «Kafɔɔ, na shɔ!» 31 Taapile ni a Yesu di wu keŋɛ yeege na wu co, na wu pye: «Mu wo n'a daa w'a kanha cèrɛ ba! Ɲaha na ma d'a mayɛ kaala wɛ?»

32 A pu shuun wu bɛɛri di jé kɔrɔgɔ ki ni, a kafɛɛgɛ k'i yere. 33 Ayiwa, piimu p'a bye kɔrɔgɔ ki ni ge, a pee di nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu pɛlɛ na wu pye: «Can na Kilɛ Ja mu ya sii!»

Yesu ya yama fɛɛ cuuŋɔ Zhɛnɛzarɛti fiige ki ni
(Marika 6:53-56)

34 A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kɔn, na nɔ Zhɛnɛzarɛti fiige ki ɲiŋɛ ki na. 35 A wee xuu wu wo sipyii p'i Yesu cɛ. A p'i wu kaa caaga taga wee xuu wu bɛɛri círi, fo sipyii pu na pu yama fɛɛ pu tugoo na ma. 36 A p'i Yesu ɲɛɛri na wu yere p'i gbɔn yɛ wu fadegeŋɛ ke na. Sipyii piimu bɛɛri p'a kpɔn ki na ge, a pee bɛɛri di juuŋɔ.

15

Kalaa wemu w'a ta wù sefɛlɛɛ pu mu ge
(Marika 7:1-13)

1 Farizhɛɛn p'a, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pii bi yìri Zheruzalɛmu ni na pa Yesu yíri. A pee di ba wu yege na: 2 «Ɲaha na mu wo kalaapiire t'i wèe sefɛlɛɛ pu wo kalɛgɛɛ ki kyɛɛgi wɛ? Pu ba da li, pu da pu keye je wɛ.» 3 A Yesu di pu pye: «Yee do? Ɲaha na yee di Kilɛ wo ɲɔmɛhɛɛ ki kyɛɛgi yi wo kalɛgɛɛ ki fɛni wɛ? 4 Kilɛ ya jo: ‹Ta ma to ni ma nu pɛlɛ.› W'a jo sanha na: ‹Wa bu joguumɔ jo ni wu to kelee ni wu nu ni, na weefɔɔ ya yaa na wu gbo.›* 5 Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya bɛɛri w'a wu to kelee wu nu pye na: ‹Nɛ bi da já na naafuu wemu taga mu tɛgɛ ge, wee ya kan xɔ Kilɛ mu.› 6 Na li ɲɛ nige fanha kaa weefɔɔ ɲuŋɔ ni wu wu to kelee wu nu wu tɛgɛ wɛ. Lee funŋɔ ni yee ya Kilɛ jomɔ pu pye ɲuŋɔ baa, na daha yiyɛ pyaa wo kalɛgɛɛ fɛni. 7 Yee shuun shuun jovɛɛ piiri! Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi ya kapaŋaa kiimu jo yee shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a bi jo:

8 ‹Ɲɔyɔ yɛ ni pii sipyii pii ya nɛ pɛlɛ,
ga pu zɔlɔɔ d'a lii nɛ na fo xuuni.
9 Tawaga ni p'a nɛ pɛlɛ,
pu wo kalaa w'i ɲɛ sipyii wo ɲɔmɛhɛɛ yɛ.›*»

Keree kiimu k'a sipya nɔrɔgɔ ge
(Marika 7:14-23)

10 A Yesu di sipyiire ti yiri, na pu pye: «Yi niwegee shan y'i ye logo!

* **15:4** Ɛkizode 20:12; 21:17 * **15:9** Ezayi 29:13

11 Yaaga kemu k'a jin sipya ɲɔ ni, na
se ma funŋɔ ke ni ge, kee ya sipya
nɔrɔgɔ wɛ. Ga lemu l'a fòro sipya ɲɔ
ke ni ge, lee l'a wu nɔrɔgɔ.» 12 A Yesu
wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu
pye: «Go m'a li cɛ na ma jomɔ p'a waha
Farizhɛɛn pu na gɛ?» 13 A wu pu pye:
«Tige bɛɛri ki ɲɛ nɛ fugba To Kilɛ we ya
ta ki nɔri-i ge, yee bɛɛri na ba gɔɔngi
laha wà. 14 Yi pu yaha wà, fyɛnmɛɛ pu
ɲɛ pii, na fyɛnmɛɛ pii wo kagaangaa
co. Fyɛn wa bu fyɛn wa kagaan co,
pu shuun wu bɛɛri na do wege ni.»
15 A Pyɛɛri di jo: «Lee talenɛ le kɔri jo
wù mu.» 16 A Yesu di jo: «Yee bɛ sa!
Yee sanha sii fungɔngɔ fɛɛrɛ ta-ɛ ya?
17 Ta yee ya li cɛ na yaaga yaaga k'a
jin sipya ɲɔ ni ge, ma yacɛrɛ le ni kee
ma jé, lee kadugo tàan na ba shɛ foro
yaara tashɛgɛ ke ni wɛ? 18 Ga lemu l'a
fòro sipya ɲɔ ke ni ge, wu zɔ we ni lee
ya fòro. Lee l'a sipya nɔrɔgɔ. 19 Sipya
zɔ we ni fungɔnkuuyo ye ya fòro ma
na jo sipyigbuu, dɔdɔɔrɔ, ceshaara ni
namazhaara, ni nagaara, ni kafinɛyɛ,
ni mɛkyɛɛgɛrɛ. 20 Kee keree kii k'a
sipya nɔrɔgɔ, ga na li ni kejebaaya ni,
lee ya sipya nɔrɔgɔ wɛ.»

Shi watii shɛn cee wa ya dà Yesu na (Marika 7:24-30)

21 Lee kadugo na a Yesu di yìri wee
xuu wu ni, na gari Tiiri ni Sidɔn fiige
ki ni. 22 Kana shɛn cee wa bye tiinnɛ
na kee fiige ki ni. A wee di ba Yesu
mu, na mujuugbɔɔ wá na: «Kafɔɔ,
Dawuda Ja we, ɲuŋɔ ɲaari na na, jina
wa wu ɲɛ nɛ poro fucɛɛrɛ li ni, wee
ya wu kana fo xuuni.» 23 Ga Yesu ya
ta wu ɲɔ shɔ ali ni kafila kaŋa nigin
bɛ ni wɛ. A wu kalaapiire t'i fulo wu
na, na wu ɲɛɛri na wu wee cee we le
koo ni, kɔnhɔ wu ganha ba xhuulo da
ɲaari pu fɛni wɛ. 24 A Yesu di pu pye:
«Nɛ ta tun piitiilee mu wɛ, fo Izirayɛli
wo nagoo pu yɛ, pee piimu p'a piin
ba dubyaa ɲɛ-ɛ ge.» 25 A wee cee wu
ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu ɲɛɛri
na: «Kafɔɔ, na tɛgɛ!» 26 A Yesu di wu
pye: «Li ya ta saha pu nɔhɔpiire yalige
lɔ wá pobiire mu wɛ.» 27 A cee wu
jo: «Yee wa can, Kafɔɔ. Ga yaliɲahara
temu t'a yìri pobiire ti kafɔɔ wu tabali
wu fugba ni, na dun ɲiŋɛ na ge, pobi-
ire ti wa tee li.» 28 A Yesu di wu pye:
«Cee we, ma n'a daa w'a pɛlɛ. Kilɛ wu
li pye ma mu na saha ni ma ɲidaan
ni.» A cee wu poro fucɛɛrɛ l'i juuŋɔ lee
taapile li ni.

Yesu ya yama fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ cuuŋɔ

29 Lee kadugo na a Yesu di yìri wee
xuu wu ni, na gari Galile Gba wu ɲɔ
na. A wu dugi tiin faaboboŋɔ ka na.
30 A sipyiire t'i ganha na ma wu mu
ni yama fɛɛ tuuyo bɛɛri ni: tɔrɔɔ nigin
nigin fɛɛ, fyɛnmɛɛ, taa fɛɛ, boboo ni
yama fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ piitiilee bɛ. A p'i
ba ni pee yama fɛɛ pu ni Yesu mu, a
wu pu cuuŋɔ. 31 Ba sipyiire t'a boboo
pu ɲaa pu na yu, taa fɛɛ p'i juuŋɔ, tɔrɔɔ
nigin nigin fɛɛ di ɲaari, fyɛnmɛɛ di ɲaa
wɛ, a lee di bye pu mu kakanhana fo
xuuni. A p'i ganha na Izirayɛli wo Kilɛ
wu sɔni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoŋɔɔ shishɛɛrɛ mu (Marika 8:1-10)

32 Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti
yiri, na pu pye: «Pii sipyii pii ɲiɲaara
ti wa nɛ ni, bani niɲaa ɲɛ pu caŋa
taanri wogo nɛ yíri naha, ɲɔyalige ka
shishiin di ɲɛ nige pu mu wɛ. Nɛ
funŋɔ wa di pu kuugo wuu le koo ni,
pu fanha ki pa shɛ xhɔ koo na wɛ.»
33 A wu kalaapiire t'i wu pye: «Mii
wèe di da yalige ta naha ke siponɔ ke
ni di pii sipyii pii bɛɛri ɲɔ sha wɛ?»
34 A Yesu di pu yege na: «Buuri ɲuyɔ
juu yi wa yee mu wɛ?» A p'i wu ɲɔ
shɔ na: «Buuri ɲuyɔ gbarashuun ni
fyabigee k'a.» 35 A wu sipyiire ti pye
na pu tiin ɲiŋɛ ki na. 36 A wu xhɔ,
na yee buuri ɲuyɔ gbarashuun we ni
fyagaa ki lɔ, na baraga taha Kilɛ na,
na yi kɛgi kɛgi na kan wu kalaapiire
ti mu. A pee di yi kan sipyiire ti
mu. 37 A pu bɛɛri di li na din. A
kalaapiire t'i saganaa gbarashuun ɲi
buuri ɲukoroyo yi saya na. 38 Piimu
p'a kee yalige ki li ge, pee bye na-
maa kabɔfoŋɔɔ shishɛɛrɛ (4.000), cèe
ni nɔhɔpiire niŋɛ ɲɛ wɛ. 39 A Yesu di
sipyiire ti yaha kari. Lee kadugo na

a wu jé kɔrɔgɔ ka ni na kari Magadan ɲiŋɛ ki na.

16

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye
(Marika 8:11-13; Luka 12:54-56)

1 Caŋa ka Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn
pii ya pa fulo Yesu na kɔnhɔ p'i wu
taanna wii. A p'i wu pye na wu ɲaha
shɛshɛɛrɛ kakanhana la pye pee ɲii
na lemu ya yìri fugba we ni ge. 2 A
Yesu di pu pye: «Fugba we bu ɲaaŋa
na foro caŋa d'a to xɔ, yee na jo na:
‹Zanha da ba ɲiga na wɛ.› 3 Fugba
wu bu ɲaaŋa fo na wuu ɲimuguɲɔ na,
yee na jo na: ‹Zanha ki da do niɲaa.›
Fugba wu wo ɲɛɲaa le, yee ya lee
keree cɛ na shɔɔnri kiyɛ ni. Ga yee di
da já we tuun we wo ɲaha shɛshɛɛrɛ ti
kɔri cɛ wɛ! 4 Niɲaa sipyii pii p'a kolo,
na nɔhɔ pye ɲɔmɛɛ baa fɛɛ ge, pee
p'a ɲaha shɛshɛɛrɛ kakanhana shaa,
ga la shishiin da zhɛɛ pu na wɛ, fo
Kilɛ tudunmɔɔ Zhonasi wuu le.» Lee
kadugo tàan a Yesu di pu yaha wà, na
gari.

Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn pu wo buuri shizhɛnhɛrɛ te
(Marika 8:14-21)

5 Tuun wemu ni Yesu kalaapiire ti
bi gaaŋi gba wu kadugo yíri ge, a pu
funŋɔ di wɔ pu ya ta buuri lɔ wɛ. 6 A
Yesu di pu pye: «Yi fungɔnyɔ ta! Y'a
yiyɛ kasɛri Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn wo
buuri shizhɛnhɛrɛ ti na!» 7 A p'i puyɛ
pye na: «W'a ye yu, bani wèe ya ta bu-
uri lɔ wɛ.» 8 Yemu pu bi yu ge, a Yesu
di yee cɛ na jo: «Yee n'a daa w'a kanha
cèrɛ dɛ! Ɲaha na yee di yiyɛ pyi na bu-
uri ɲɛ yee mu-i wɛ? 9 Yee sanha sii ye
ɲaha cɛ nimɛ bɛ-ɛ ya? Nɛ buuri ɲuyɔ
kaguro wu kɛgi kɛgi sipyii kabɔfoŋɔɔ
kaguro (5.000) wu na ge, buuri wemu
w'a kori ge, sagaŋaa juu wu d'a ɲi wɛ?
10 Nɛ buuri ɲuyɔ gbarashuun wu kɛgi
kɛgi sipyii kabɔfoŋɔɔ shishɛɛrɛ (4.000)
wu na ge, buuri wemu w'a kori ge,
sagaŋaa juu wu d'a ɲi wɛ? 11 Nɛ na
yee pye: ‹Y'a yiyɛ kasɛri Farizhɛɛn ni
Sadushɛɛn wo buuri shizhɛnhɛrɛ te
na.› A ɲaha di yee pye yee ya ta li cɛ
nago kanna nɛ ta na buuri kaa yu yee
mu-i wɛ? 12 Ayiwa, a wu kalaapiire t'i
na li cɛ lee na, na wu bi ta pu pye na
p'a puyɛ kasɛri buuri shizhɛnhɛrɛ na
wɛ, na ga p'a puyɛ kasɛri Farizhɛɛn ni
Sadushɛɛn wo kalaa wu na.»

Pyɛɛri ya yere li na na Kirisa wu ɲɛ Yesu
(Marika 8:27-30; Luka 9:18-21)

13 A Yesu ni wu kalaapiire t'i shɛ
nɔ Sezare Filipe fiige ki ni. A wu wu
kalaapiire ti pye: «Sipyii pu wa Sipya
Ja wu pyi na jɔgɔ wu ɲɛ wɛ?» 14 A p'i
wu ɲɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana
Batizelipye mu ɲɛ, pii di yu na Eli, pii
bɛ di yu sanha na Zheremi, kelee Kilɛ
tudunmɔ watii.» 15 A Yesu di pu yege
na: «Ga yee do, yeeyɛ pyaa ki mu, nɛ
di ɲɛ jɔgɔ wɛ?» 16 A Simɔ Pyɛɛri di wu
pye: «Kirisa mu ɲɛ, wee wemu wu ɲɛ
Saan, na nɔhɔ pye Izirayɛli wo Shɔvɔɔ
wu ge, Kilɛ ɲìi wo wu wo Ja we.» 17 A
Yesu di wu pye: «Zhonasi ja Simɔ, mu
ɲɛ duba pya, bani wemu w'a we can
we shɛ mu na ge, weefɔɔ ɲɛ Adama
pya wɛ. Ga nɛ To Kilɛ wemu wu ɲɛ
fugba wu ni ge, wee w'a wu shɛ mu
na. 18 N'a da li shɛ ma na jo Pyɛɛri
ma ɲɛ, lee kɔri ɲɛ faaga. N'a da ba
na Egilizi wu yereŋɛ kee faaga ki na.
Adɛsi gburaya da já wu yereŋɛ wɛ.
19 N'a da ba fugba saanra ti kenikaan-
gaa ki kan ma mu. Ma bu kaa lemu
bɛɛri koro kan ɲiŋɛ ke na, lee koro na
gan fugba we ni. Ma bu kaa lemu
bɛɛri koro tɔ ɲiŋɛ ke na, lee koro na dɔ
fugba wu ni.» 20 Lee kadugo na a Yesu
di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na
pu ganha bu yee jo wa shishiin bɛ mu
na wee wu ɲɛ Kirisa wu wɛ.

Yesu ya wu xu ni wu ɲɛ wu jo
(Marika 8:31-9:1; Luka 9:22-27)

21 Na co wee tuun wu na a Yesu di
ɲɔ kɔn na yi fiinŋɛ na yu wu kalaapi-
ire ti mu na: «Li waha l'i waha, fo
nɛ bu shɛ Zheruzalɛmu ni. Nɔhɔlɛɛ,
ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ, ni
saliya karamɔgɔlɔɔ pu na ba nɛ kanha
fo xuuni wà. Pu na ba nɛ gbo, ga nɛ na
ba ɲɛ na foro xu ni na caxhugo caŋa

taanri wogo ki na.» 22 A Pyɛɛri di gari
ni wu ni kabanugo, na shɛ ɲɔ kɔn na
yu ni wu ni na: «Ahayi Kafɔɔ, lee wa da
ma ta wɛ! Kilɛ wu ma tanha lee na!»
23 Ga, a Yesu di ŋmahana ɲɛri na Pyɛɛri
pye: «Toro laha na tàan, mu Shitaanni
we! Nɛ ɲuŋɔ mu wa zhaa da gyɛɛgi
mɛ, bani mu fungɔngɔ ɲɛ Kilɛ keree na
wɛ, fo sipyii wogoo.»
24 Lee kadugo tàan a Yesu di wu
kalaapiire ti pye: «Wa funŋɔ bi ɲɛ
wu binnɛ ni na ni, wu she wuyɛ ni,
wu wu korikoritige ki lɔ taha na fɛni.
25 Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile
munaa ɲuŋɔ wolo niɲaa ge, wee na
ba buun wu munaa ni ɲiga na. Ga
we w'a bɔnri wu munaa ni niɲaa nɛ
wuu na ge, wee wu da ba guri wuu
munaa li ta ɲiga na. 26 Li na ba ɲaha
ɲɔ sipya na wu koŋɔ yaŋmuyɔ bɛɛri
ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni
wɛ? Yaaga kekɛ sipya di da ba já daga
wu munaa ɲuŋɔ wolo wɛ? 27 Ayiwa,
Sipya Ja wu kuuni na ba ba ni wu
mɛlɛkɛɛ pu ni, wu To wu nɔɔrɔ wu ni.
Lee ba bye tuun wemu ni, wu na ba
sipyii pu bɛɛri nigin nigin saraa na bɛ
ni pu kapyegee ni. 28 Can na n'a da
yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge,
pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya
Sipya Ja wu ɲa tapaga ni ba saan ɲɛ-ɛ
wɛ.»

17

Yesu ɲɛwiinɛ l'a ɲɛri
(Marika 9:2-13; Luka 9:28-36)

1 Lee kadugo na ba cabyaa gbaara
ya toro wɛ, a Yesu di gari ni Pyɛɛri,
ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana ni
faabobotɔɔngɔ ka fugba ni. 2 A Yesu
ɲɛwiinɛ l'i shɛ ɲɛri pu ɲii na. A wu
ɲaha k'i ganha na ɲí ba caŋa ɲɛ wɛ, a
wu fàya yi bɛ di fiinŋɛ ba kpɛɛngɛ ɲɛ
wɛ. 3 Taapile ni a p'i Musa ni Eli ɲa
pee na yu ni Yesu ni. 4 Lee na a Pyɛɛri
di Yesu pye: «Kafɔɔ wèe bu gori naha,
lee ya ɲɔ xuuni dɛ. Ma bu sɔɔ, nɛ na
buguloo taanri yereŋɛ. Mu wo nigin,
Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» 5 Na
wu yaha pee jomɔ pu na, a ɲahaŋa ka
di ɲí ɲí na pa, na ba pu tɔ. A mujuu
la di foro kee ɲahaŋa ki ni na: «Nɛ
ɲidaan Ja wu ɲɛ we. Wu kaa l'a dan nɛ
ni fo xuuni. Y'a wu nijoyo nuri!» 6 Ba
kalaapiire t'a pee jomɔ pu logo wɛ, a
p'i sii fya fo xuuni, fo p'a buri buri, na
pu ɲahaya ye buri ɲiŋɛ na. 7 A Yesu
di fulo na gbɔn gbɔn pu na, na jo: «Yi
ganha bu fya wɛ! Yi yìri!» 8 A p'i pu
ɲahaya yi yirige, ga pu ya sipya watii
ɲa nige wɛ, fo Yesu yɛ.
9 Ba p'a diri faaboboŋɔ ki na wɛ, a
Yesu di yi jo waha pu mu na: «Kaa
lemu y'a ɲa ge, yi ganha bu lee ɲaha jo
sipya wa shishiin bɛ mu wɛ, fo Sipya
Ja wu ba ɲɛ na foro xu ni tuun wemu
ni.» 10 Lee kadugo tàan a kalaapiire
t'i wu yege na: «Wee tuun wu ni ɲaha
na saliya karamɔgɔlɔɔ p'i yu na Eli w'a
yaa na fɛnhɛ pa wɛ?» 11 A wu pu pye:
«Uun, Eli w'a yaa na pa, na ba keree
ki bɛɛri gbegelevonɔ gbegele. 12 Ga
n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, ga
sipyii p'i ya ta wu cɛ wɛ, na wu pye pu
ɲidaan pyegana na. Lee kanhagana
le ninunɔ na p'a da ba Sipya Ja wu bɛ
kanha.»
13 Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i na
li cɛ na Yohana Batizelipye kaa wu bi
byi.

Yesu ya pya wa cuuŋɔ jina bye wemu ni ge
(Marika 9:14-29; Luka 9:37-43)

14 Ba p'a pa jé sipyiire ti ni wɛ, a ná
wa di fulo Yesu na, na nuguro sin wu
fɛɛ ni, 15 na jo: «Kafɔɔ, ɲuŋɔ ɲaari na
ja wu na, bani ɲuzhanga ki wa wu na.
W'a kanha fo xuuni. Tɛɛgɛɛ kii ni ɲuŋɔ
ki ma wu shan na ni, kelee lɔhɔ ni.
16 Nɛ pa ni wu ni ma kalaapiire ti mu,
ga p'i ya já wu cuuŋɔ wɛ.» 17 A Yesu di
jo: «Ee! Yee kunni ɲɛ sipyikuuyo n'a
daa baa fɛɛ! Nɛ na gori yaha naha ni
yee ni fo tuun wekɛ wɛ? Nɛ na yee
keree xu fo tuun wekɛ wɛ? Pa ni ma
pya wu ni naha!» 18 A Yesu di din
jina wu na, a w'i foro pya wu ni. A
pya wu juuŋɔ lee taapile li ni. 19 A
kalaapiire t'i ba fulo Yesu na pu yɛ na,
na wu yege na: «Ɲaha na wèe di ya
já we jina we kɔri yeege pya wu ni-i
wɛ?» 20 A Yesu di pu pye: «Bani yee n'a
daa w'a cɛ̀rɛ toro. Can na n'a da yi jo yi

mu, yee n'a daa wu da bi ali mutaridi
pilere bɛ xɔ pɛɛrɛ ni, yee bi da yi jo
ke faaboboŋɔ ke mu na ki yìri naha,
k'i shɛ mɛ, k'a gari. Kaa la shishiin bi
da ga yee já wɛ. [21 Ga ke jina tuugo
ke foromɔ ya taan wɛ, fo suun ni Kilɛ-
ɲɛrɛgɛ.]»

Yesu ya wu xu ni wu ɲɛ wu jo sanha
(Marika 9:30-32; Luka 9:43-45)

22 Caŋa ka, na Yesu ni wu kalaapiire
ti yaha shiizhan Galile ni, a wu pu
pye: «Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii
keye ni. 23 Pu na ba wu gbo, ga wu
caxhugo caŋa taanri wogo, wu na ba
ɲɛ sanha.» A kalaapiire ti ɲahaya di
danha fo xuuni.

Yesu ni Pyɛɛri bɛ ya saraa kata-
haŋaa ki wo wari wu ni

24 Ayiwa, ba Yesu ni wu kalaapiire
t'a nɔ Kapɛrinɔmɔ kulo li ni wɛ, a Kilɛ-
pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki wo wari wu shɔvɛɛ
p'i fulo Pyɛɛri na, na wu pye: «Yee
wo karamɔgɔ wu ya gaan Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki wo wari wu ni-i gɛ?» 25 A
Pyɛɛri di jo: «Uun, w'a gaan wu ni.»
Ba Pyɛɛri ya jé puga ki ni wɛ, a Yesu
di fɛnhɛ jomɔ pu lɔ, na jo: «Pyɛɛri, mu
funŋɔ na jɔgɔ wu d'a yaa na munaa
pɛrɛmɛ, kelee katahaŋaa ki wo wari
wu kaan ke koŋɔ ke wo saannaa pu
mu wɛ? Saannaa pu wo nagoo laa
piitiilee?» 26 A Pyɛɛri di wu pye: «pi-
itiilee». A Yesu di jo: «Lee funŋɔ ni, ma
cɛ kantiinlɛɛ niŋɛ wa lee ni-i sa! 27 Ga
lee bɛ na, kɔnhɔ wù ganha bu kawaa
pye pii sipyii pii na wɛ, shɛ ŋmɛhɛnɛ
la wá gba wu ni. Fyashiimɛ wemu
w'a da ma ŋmɛhɛnɛ li lɔ ge, m'a wee ɲɔ
mugi. Ma na wari tuuŋɔ ka ta wà, m'a
shɛ kee kan nɛ ni mu wo munahaa ki
pɛrɛmɛ.»

18

Wekɛ w'i ɲɛ ɲahagbaa fɔɔ wɛ?
(Marika 9:33-37; Luka 9:46-48)

1 A kalaapiire t'i fulo Yesu na, na
wu yege na: «Wekɛ wu ɲɛ pu bɛɛri
wo ɲahagbaa fɔɔ fugba saanra ti ni
wɛ?» 2 A Yesu di nɔhɔcɛɛrɛ la yiri, na
lee yereŋɛ pu niŋɛ ni, 3 na jo: «Can
na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee
di ya ɲɛri ba nɔhɔpiire ɲɛ-ɛ wɛ, yee
da ga ba jé fugba saanra ti ni bada
wɛ. 4 Sipya wemu w'a wuyɛ tirige na
pye ba le nɔhɔcɛɛrɛ le ɲɛ-ɛ ge, weefɔɔ
wu ɲɛ pusamaa bɛɛri wo ɲahagbaa fɔɔ
fugba saanra ti ni. 5 Sipyaa sipya w'a
le nɔhɔcɛɛrɛ le la shi co xuuni nɛ wuu
na ge, nɛ w'a co xuuni.

W'à wùyɛ kasɛri ɲugyɛɛgi keree na
(Marika 9:42-48; Luka 17:1-2)

6 «Te nɔhɔpiire te t'a dà nɛ na ge,
sipyaa sipya w'a le la ɲuŋɔ kyɛɛgi ge,
li bi da bɔrɔ weefɔɔ mu na faatabaaga
pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ
nɔhɔdaan. 7 Bɔɔngɔ ki wa koŋɔ wogo
sipyii pu wo ɲugyɛɛgɛrɛ ti wuu na.
Ɲugyɛɛgɛrɛ kunni da ga já bye pyebaa
wɛ. Ga bɔɔngɔ ki wa ti pyevɛɛ pu
wogo. 8 Ma keŋɛ kelee ma tɔɔgɔ bi ɲɛ
kaɲuŋɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn m'a
ki wá. Ma keŋɛ nigin wo, kelee ma
tɔɔgɔ nigin wo na jé Alijinɛ ni, lee ya
pɔrɔ ma mu ma keye shuun wo ni ma
tɔɔyɔ shuun wo wu wá nafugibaaga
ni. 9 Ma ɲii bi ɲɛ kaɲuŋɔ di ma le
jurumu ni, li wɛhɛlɛ wolo, m'a li wá.
Ma ɲii nigin wo na jé Alijinɛ ni, lee ya
pɔrɔ ma mu ma ɲìi shuun wo wu wá
Jahanɛmɛ na ki ni.

Yesu ya talenɛ la jo dubyapɛɛngɛ
shizhaa na
(Luka 15:3-7)

10 «Y'a yiyɛ kasɛri dɛ! Yi ganha bu
da le nɔhɔcɛɛrɛ le la shishiin cɛrɛŋɛ
wɛ. N'a da yi jo yi mu jo pu mɛlɛkɛɛ
pu niyereye yi wa tuun bɛɛri ni nɛ To
wu ɲahagbaa na fugba we ni. [11 Bani
piimu p'a piin ge, Sipya Ja w'a pa wu
ba pee shɔ.]

12 «Dii yee di wa li wii wɛ? Dubyaa
xhuu nigin (100) bu bye sipya wa mu,
a wee wa nigin di ba biin. Ta wu
da kɛlɛɛ gbarashɛɛrɛ ni gbarashɛɛrɛ
(99) wu samaa yaha wà faaboboŋɔ ki
na, na shɛ we wu nigin wu sha wɛ?
13 N'a da yi jo yi mu jo wu bu shɛ
wu ɲa, wu da funŋɔ taan fo xuuni
wu ɲa wu wuu na na toro pusamaa
kɛlɛɛ gbarashɛɛrɛ ni gbarashɛɛrɛ (99)
wu tàan, pee piimu pu ɲɛ pu ya piin
wɛ ge. 14 Mu li wa. Yee fugba To wu

bɛ ɲidaan ɲɛ le nɔhɔcɛɛrɛ le la li piin wɛ.

W'à yaa na yafani wùyɛ mu

15 «Ma ceboro bu kakuunɔ pye ma
na. Shɛ wu fɛni, m'a shɛ yi jo wu mu
yiyɛ shuun xuu ni. Wu bu yere li na
ma mu, yi na bye sanha yiyɛ sipyii.
16 Ga wu bu shɛ bye wu ya yi logo ma
mu wɛ. M'a shɛn nigin kelee shɛɛn
shuun wa fara yiyɛ na, kɔnhɔ jomɔ
pu bɛɛri di shɛ bye sɛɛrɛɛ shuun kelee
sɛɛrɛɛ taanri ɲii na. 17 Wu bu shɛ li she
wu da pee bɛ woyo yi logo wɛ, m'a shɛ
yi ɲaha jo egilizi wu mu. Wu bu li she
wu da egilizi wu bɛ woyo yi logo wɛ,
m'a wu jate ba Kilɛ-cɛbaama ɲɛ wɛ,
kelee ba fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ wa ɲɛ
wɛ. 18 Can na n'a da yi jo yi mu jo yi
bu kaa lemu bɛɛri she ɲiŋɛ ke na, Kilɛ
bɛ na ba lee she fugba wu ni. Yi bu sɔɔ
kaa lemu bɛɛri na ɲiŋɛ ke na, Kilɛ bɛ
na ba sɔɔ lee na fugba wu ni. 19 N'a
da yi jo yi mu sanha jo yee shuun wa
bu bɛ kaa bɛɛri na naha ɲiŋɛ ke na, na
lee ɲɛɛri nɛ fugba To wu mu, wu na
lee kan pu mu. 20 Bani shɛɛn shuun
taanri bu shɛ puyɛ pinnɛ ta xuu bɛɛri
ni nɛ mɛgɛ na, nɛ wa pu niŋɛ ni.»

Tɛhɛnɛ ɲɛ yafa na sipya ni wu sipyiɲii tɛ ni wɛ

21 Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di fulo
Yesu na, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, nɛ
ceborona ba kakuuŋɔɔ pyi nɛ na tuun
bɛɛri ni, nɛ yaa na yafani wu mu fo
na shɛ nɔ tɔɔɲii juu na wɛ? Fo tɔɔɲii
gbarashuun gɛ?» 22 A Yesu di wu pye:
«N'a da ma pye fo tɔɔɲii gbarashuun
wɛ dɛ, ga fo tɔɔɲii gbarashuun ya-
haŋaa kɛlɛɛ gbarashuun (70). 23 Lee
wuu na, fugba saanra t'a foro kaa
lemu fɛni ge, lee li wa mɛ. Saan wa
w'a bi giin wu wu wari keree ɲaha
wolo ni wu kapyebyii pu ni. 24 Ba
w'a li ɲɔ kɔn wɛ, a p'i ba ni kapyebye
wa ni wu mu. Saan wu wari miliyoo
niɲɛhɛmɛɛ foo li bye wee na. 25 Se bye
wu ni wu lee foo le tɔ wɛ. A saan wu jo
na pu pu pɛrɛ taga foo li tɔ, wu ni wu
shɔ, ni pu nagoo, ni pu keŋɛ yaŋmuyɔ
yi bɛɛri. 26 A wee kapyebye wu shɛ
nuguro sin wu kafɔɔ wu fɛɛ ni, na wu
ɲɛɛri na: ‹Ma luu li gbo na tàan, n'a da
ba ma wari wu bɛɛri foo tɔ ma mu.›
27 A wu ɲiɲaara di jé wu kafɔɔ wu ni, a
wu wu yaha, na yafa wu mu bɛ sanha
foo li bɛɛri na.
28 «Ba wee kapyebye w'a foro wà
wɛ, a wu ni wu kapyebyeɲii wa di jíri.
Wu wari dɛɲɛɛ xhuu nigin foo di bi
bye wee kapyebyeɲii we na. A wu
wee co, na wu katige ŋmɔhɔri, na jo:
‹Na foo li tɔ!› 29 A wu kapyebyeɲii
wu nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu kemɛ
ɲɛɛri na: ‹Ma luu li gbo na tàan, n'a
da ba ma wari wu bɛɛri foo tɔ ma
mu.› 30 Ga wu ya sɔɔ wɛ, na wu le
kaso ni fo wu ga ba wee wo foo li
tɔ. 31 Ba kapyebyii pusamaa ya lee
ɲa wɛ, a lee di waha pu na fo xuuni.
A p'i shɛ yi bɛɛri ɲaha jo pu kafɔɔ
wu mu. 32 Wee tuun wu ni, a kafɔɔ
wu wee kapyebye wu yiri na wu pye:
‹Kapyebye niguumɔ mu ɲɛ! Nɛ mu wo
foo li bɛɛri yaha mu na, bani mu ya nɛ
ɲɛɛri saama na. 33 Ta mu bɛ bi yaa na
ɲuŋɔ ɲaari ma kapyebyeɲii wu na ba
nɛ li pye mu na-ɛ wɛ?› 34 A Kafɔɔ wu
luu di yìri fo xuuni. A wu wu le kaso
ni kɔnhɔ wu da ɲaani wà, fo wu ba shɛ
foo li saraa na xɔ tuun wemu ni. 35 Mu
li wa yee bɛ mu, yee bu bye yee di ya
yafani yi cebooloo pu mu yi zɔlɔɔ pu
bɛɛri na wɛ, lee pyegana le na nɛ wo
fugba To wu bɛ wa da ba yee pye.»

19

Yesu ya yemu jo gbaxɔɔrɔ shizhaa na ge

(Marika 10:1-12)

1 Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu
kan xɔ sipyiire ti mu wɛ, a wu foro
Galile fiige ki ni, na gari Zhude fiige
ki ni, Zhurudɛn Gba wu kadugo yíri.
2 A sipyiɲɛhɛmɛɛ di daha wu fɛni wà.
A wu pu yama fɛɛ pu cuuŋɔ.
3 A Farizhɛɛn pii di fulo wu na,
kɔnhɔ p'i wu pɛri wii. A p'i wu pye:
«L'a saha ná wu wu shɔ gbaga xɔ
kaɲuŋɔ bɛɛri na ya?» 4 A Yesu di pu
pye: «Ta yee ya li kalaa Kilɛ Kafila wu
ni wɛ? Na: ‹Fo koŋɔ ki ɲɔkɔɔnrɔ na,

* **19:4** Zhenɛzi 1:27

koŋɔ ki yaavɔɔ w'a pu yàa ná ni cee.›*
5 Na jo: ‹Lee wuu na ná na ba wu to
ni wu nu yaha, na nɔrɔ wu shɔ na. Pu
shuun wu na bye ceepuuro nigin.›*
6 Lee funŋɔ ni, pu ɲɛ nige shuun wɛ, ga
fo nigin. Ayiwa Kilɛ ya lemu pye nigin
ge, sipya ganha bu lee waagi wɛ.» 7 Ga
Farizhɛɛn p'i wu pye: «Wee tuun wu ni
ɲaha na Musa d'a jo na ná ba da wu
shɔ yaha, na wu fɛnhɛ gbaxɔɔrɔ sɛmɛ
yàa kan wu mu wu na wu yaha wɛ?»*
8 A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a
waha, lee wuu na Musa ya gbaxɔɔrɔ
ti koro kan yee mu. Ga fo taashiinɛ
li ni, li bi byi mu wɛ. 9 Nɛ kunni w'a
da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu
shɔ gbaga xɔ ge, cee wu bu da wu ya
dɔdɔɔrɔ pye, a lee di gbaga ki xɔ wɛ, ná
wu bu wu yaha, na watii leŋɛ, dɔdɔɔrɔ
w'a pye.»
10 A wu kalaapiire t'i wu pye: «Ke bi
ɲɛ ná wo tayerege wu ni wu shɔ tɛ ni,
wee tuun wu ni na mɛhɛ pye wà cee
baa, lee ya pɔrɔ.» 11 A Yesu di pu pye:
«Wee kalaa we se ɲɛ sipyii bɛɛri ni wɛ,
fo piimu yɛ mu Kilɛ ya wu se kan ge.
12 Kaɲuyɔ ya ɲɛ wà yemu ya ná ɲaha
kɔɔn wu da cee leŋɛ-ɛ ge. Pii ya seni
pu ɲɛ namaa ni wɛ. Sipyii di pii wo
namaa ni. Pii bɛ di wa li shaa p'i bye
mu fugba saanra ti kaa na. Wemu na
já bye cee leŋɛ baa ge, wu pye cee leŋɛ
baa.»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu (Marika 10:13-16; Luka 18:15-17)

13 Lee kadugo na a sipyii pii di ba
ba Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ
wu wu keye taha ti na wu Kilɛ ɲɛɛri
ti mu. Ga, a wu kalaapiire t'i yogo jo
ni pee sipyii pu ni. 14 A Yesu di pu
pye: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma
na mu, yi ganha ba ti ɲaha kɔɔn wɛ!
Bani pee shi tuugo wuuro ti ɲɛ fugba
saanra te.» 15 A wu wu keye taha tee
nɔhɔpiire ti na. Ba w'a xɔ wɛ, na yìri
wà na kari.

Naafuugbɔ fɔɔ jemɛ p'a pɛn Kilɛ wo saanra ti ni (Marika 10:17-31; Luka 18:18-30)

16 Ayiwa, pu nigariwuu, a ná wa
di fulo Yesu na, na wu yege na:
«Karamɔgɔ, kasaana lekɛ tuugo nɛ d'a
yaa na pye kɔnhɔ di ba ɲìi sicuumɔ
nixhɔbaama ta wɛ?» 17 A Yesu di wu
pye: «Naha na m'a na yegee kasaana
fiin wɛ? Nigin yɛ pe w'a ɲɔ. Ma funŋɔ
bi ɲɛ m'a ɲìi sicuumɔ ta, ta saliya wu
ɲɔmɛhɛɛ ki koo ɲaari.» 18 A ná wu jo:
«Kiikɛ wɛ?» A Yesu di wu pye: «Ma
ganha bu sipya gbo wɛ! Ma ganha
bu dɔdɔɔrɔ pye wɛ! Ma ganha bu na-
gaara pye wɛ! Ma ganha bu kafinɛyɛ
taha ma sipyiɲii na wɛ! 19 Ma da ma
nu ni ma to pɛlɛ! Ma sipyiɲii wu taan
ma mu ba mayɛ pyaa ki ɲɛ wɛ!»* 20 A
wee lɛvɔɔ wu jo: «Nɛ kii bɛɛri koro
ɲaari. Lekɛ d'a fɔ sanha wɛ?» 21 A
Yesu di wu pye: «Ma funŋɔ bi ɲɛ m'a
fa, shɛ ma keŋɛ yaŋmuyɔ yi pɛrɛ, m'a
wee wari wu kan la baa fɛɛ mu. Wee
tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we
ni. Lee kadugo tàan m'a ba daha na
fɛni.» 22 Ga ba lɛvɔɔ w'a yee logo wɛ,
na ɲaha tanha na gaaŋi, bani naafu-
ugbɔ wu bye wu mu.
23 A Yesu di wu kalaapiire ti pye:
«Can na n'a da yi jo yi mu jo naafu-
ugbɔ fɔɔ jemɛ p'a pɛn fugba saanra ti
ni. 24 N'a da ye bɛ jo yi mu sanha
jo ɲɔhɔŋɔ jemɛ ya taan museni wii ni
na toro naafuugbɔ fɔɔ jé na Kilɛ wo
saanra ti ni.» 25 Kalaapiire t'a pee
jomɔ pu logo ge, a lee di bye pu mu
kakanhana fo pu na yu: «Aa! Wee
tuun wu ni sipya wekɛ na já pa shɔ
wɛ?» 26 A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii
mu, lee da já bye wɛ, ga kaa la shishiin
ya Kilɛ jani wɛ.»
27 Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di jomɔ
pu lɔ, na jo: «Li wii, wèe ya kahari
yaŋmuyɔ bɛɛri ni, na daha mu fɛni.
Lekɛ di da ba bye wèe shizhaa na
wɛ?» 28 A Yesu di pu pye: «Can na n'a
da yi jo yi mu jo Sipya Ja wu ba ba diin
wu saanra koro nɔɔrɔ wuu li ni, koŋɔ
nivoŋɔ ki ni tuun wemu ni, yee bɛ na
ba diin saanra korogoo kɛ ni shuun
ni, na kiiri kɔn Izirayɛli gbaweye kɛ
ni shuun wu na. 29 Sipya wemu bɛɛri

* **19:5** Zhenɛzi 2:24 * **19:7** Dutɛrɛnɔmɛ 24:1-4 * **19:19** Ɛkizode 20:12-16; Levitike 19:18

w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kɛrɛyɛ, nɛ wuu na ge, weefɔɔ na ba yee yahaŋaa xhuu nigin (100) ta, na wu taa ta ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama pu bɛ ni. 30 Ga ɲahagbaa wuu niɲɛhɛmɛɛ na ba bye kadugo yíri wuu, kadugo yíri wuu niɲɛhɛmɛɛ na bye ɲahagbaa wuu.»

20

Ɛrɛzɛn tɛgɛ kafɔɔ ni wu kapyebyii keree

1 Ayiwa, a Yesu di jo na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu fɛni ge, lee li wa mɛ. Kɛrɛyɛ fɔɔ wa ya sɔɔ foro ɲisɔɔgɔ ka tàan di zhɛ kapyebyii pii sha di zhɛ yaha wu ɛrɛzɛn tɛgɛ ni. 2 Piimu w'a shɛ da ge, a wu ni pee di jo bɛ wari dɛɲɛ nigin na, wa bɛɛri wo caŋa ɲii saraa. A wu pu yaha kari labye wu fɛni tiire tɛgɛ ki ni. 3 A caŋa k'i ba dugi jɛri, a wu foro sanha, na saha ni sipyii pii niyereye ni kpɛɛngɛ ki na, p'i bi la pyi wɛ. 4 A wu pu pye: ‹Yi bɛ pu shɛ caŋa ɲii li pye na ɛrɛzɛn tɛgɛ ki ni, saraa wemu w'a yaa ni yi ni ge, nɛ na ba wee kan yi mu.› 5 A pee di gari tiire tɛgɛ ki ni. A caŋa k'i ba nɔ ɲiŋɛ niŋɛ ni, a tɛgɛ ki fɔɔ wu foro sanha, na saha ni pii bɛ ni, na pee bɛ lɔ lee lɔgana li na. Na ba foro sanha yakoŋɔ caŋa ki bɛ ni, na saha ni pii bɛ ni, na pee bɛ lɔ lee lɔgana li na. 6 A wu ba guri foro sanha yakoŋɔ ki bɛ ni, na pii bɛ niyereye ta kpɛɛngɛ ki na, pu bɛ di ɲɛ la ni wɛ. A wu pu pye: ‹Ɲaha na yee d'a caŋa ɲii li bɛɛri pye lapye baa wɛ?› 7 A pee di wu pye: ‹Sipya wa shishiin ya ta wèe sha wu wo labye na niɲaa wɛ.› A wu pu pye: ‹Yi bɛ pu shɛ na kɛrɛyɛ yi ni.›

8 «Ba caŋa k'a pa xhɔ baari wu tigiduun na nɔ wɛ, a tɛgɛ ki kafɔɔ w'i wu kaɲahashɔɔnrimɔ wu pye: ‹Kapyebyii pu yiri, m'a pu saraa na li ɲɔ kɔn kurogo wuu pu na, na se ɲaha wuu pu mu.› 9 Piimu p'a pu wo labye wu ɲɔ kɔn yakoŋɔ ki ni ge, a pee di fɛnhɛ fulo, a pu bɛɛri di wari dɛɲɛɛ nigin nigin ta. 10 Ba l'a pa nɔ nizhiilee pu na wɛ, a pee di ganha na giin na pee wo wu na ɲɛhɛ wari dɛɲɛɛ nigin nigin na. Ga, a p'i wari dɛɲɛɛ nigin nigin kan pu bɛ mu. 11 Ba wee wari w'a kan pee mu wɛ, a p'i ganha na tɛgɛ ki fɔɔ wu yɔgɔ puyɛ tàan, na yu: 12 ‹Pii p'a nɔ kurogo ki na ge, lɛɛri nigin yɛ wo labye pee ya pye. A mu di dɛrɛ wèe wo saraa wu pye nigin ni pee wo wu ni, wèe piimu p'a caŋa ɲii li bɛɛri pye, na li kanhama soro, na ke cawaga ke bɛɛri lɔ ge.› 13 Ga, a tɛgɛ ki kafɔɔ wu shɛn nigin wa pye pu ni: ‹Naɲii, nɛ ta to mu na wɛ! Ta wari dɛɲɛ nigin na bɛ nɛ ni mu ya bɛ mu wo caŋa ɲii li saraa wɛ? 14 Ayiwa, ma wo saraa wu lɔ, ma da gaaŋi. Nɛ mu l'a taan nago kanna nɛ wu saraa ninumɔ kan mu ni we mu, wee wemu w'a pa tɛgɛ ki ni kurogo ge. 15 Lemu bu nɛ taan, ta lee bɛ nɛ yaa na pye ni na wo wari wu ni wɛ? Kelee ta nɛ wo saama pu ɲɛpɛɛn yɛrɛ l'a jé ma ni?›» 16 A Yesu di jo sanha: «Piimu pu ɲɛ kadugo yíri wuu pu ge, le pyegana le na pee da ba bye ɲahagbaa wuu. Piimu pu ɲɛ ɲahagbaa wuu pu ge, pee na bye kadugo yíri wuu.»

Yesu ya wu xu ni wu ɲɛ wu jo sanha (Marika 10:32-34; Luka 18:31-34)

17 Ayiwa, Yesu ya pa yìri na gaaŋi Zheruzalɛmu ni. Pu nigariwuu, a w'i wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yɛ yiri, na pu pye: 18 «Wù wii gaaŋi Zheruzalɛmu ni. Pu na zhɛ Sipya Ja wu le wà saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu keŋɛ ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni. 19 P'a wu le shi watii keŋɛ ni, pee na zhɛhɛ wu na. Pu na ba wu kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu kori tige na. Caŋa taanri wogo ki na w'a ɲɛ na foro xu ni.»

Yakuba ni Yohana ya ɲahagbaa fɛɛrɛ shaa Yesu mu (Marika 10:35-45)

20 Ayiwa, a Zebede shɔ wu fulo Yesu na ni wu nagoo shuun wu ni. A wu nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu ɲɛɛri, na wu ɲɔ wee na. 21 A Yesu di wu

yege na: «Ɲaha kaa l'i wa ma na wɛ?»
A wu Yesu pye: «Ma ba ba diin ma
saanra ti ni tuun wemu ni, ma di sɔɔ
na mu, na nagoo shuun we di diin
ma tàan. Nigin wa di diin ma kanige
cɛ, wa di diin ma kamɛnɛ cɛ.» 22 A
Yesu di wu pye: «Kaa lemu yee wa
ɲɛɛri ge, yee wa li cɛ wɛ. Kanhama
cɛɛgbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee
na já gba lee ni ya?» A p'i jo: «Uun,
wèe na já gba li ni.» 23 A Yesu di pu
pye: «Uun, yi kunni na ba gba nɛ wo
cɛɛgbuu li ni. Ga na tiin nɛ kanige cɛ,
kelee nɛ kamɛnɛ cɛ, nɛ ɲɛ yee tatiinyɛ
yi kanvɔɔ wɛ. Piimu kaa na nɛ To w'a
yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»
24 Ba kalaapiire kɛ wu samaa ya
yee logo wɛ, a pu logoo di yìri pu
ceboronamaa shuun wu tàan. 25 A
Yesu di pu bɛɛri yiri, na jo: «Yee ya li
cɛ na shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, wee
shi wu wo ɲuŋɔfɛɛ p'a pu ɲuŋɔfɛɛrɛ
pyi wu na. Pu sipyigbɔɔ p'i pu fanha
shɛɛ wu na. 26 Ga li da ba bye mu
yee tɛ ni wɛ. Yee wa funŋɔ bi ɲɛ wu
bye sipyigbɔ, wufɔɔ wu pye pusamaa
wo kapyebye. 27 Yee wa funŋɔ bi ɲɛ
wu bye ɲahagbaa fɔɔ, weefɔɔ wu pye
pusamaa wo bulo. 28 Mu li wa, Sipya
Ja wu bɛ ya ta pa kɔnhɔ sipyii di ba
kapyeŋɛɛ pyi wu mu wɛ. Ga w'a pa,
wu ba kapyeŋɛɛ pyi sipyii mu, wu ba
wu munaa kan l'i bye sipyiɲɛhɛmɛɛ
wo ɲuwuuro saraa.»

Yesu ya fyɛnmɛɛ shuun wa cuuŋɔ
(Marika 10:46-52; Luka 18:35-43)

29 Ba p'a pa foro Zheriko kulo li ni
wɛ, a sipyiɲɛhɛmɛɛ di daha Yesu fɛni.
30 Lee bi fyɛnmɛɛ shuun wa nidɛɛngɛ
ta koo li ɲɔ na. Ba pee ya logo na
Yesu w'a doroo wɛ, a p'i xhuulo na:
«Wù Kafɔɔ, Dawuda Ja we, ɲuŋɔ ɲaari
wù na!» 31 Sipyiire ti bi yogo yu ni
pu ni na pu cari puyɛ na, ga, a p'i la
fara xhuulo wu na, na yu: «Wù Kafɔɔ,
Dawuda Ja we, ɲuŋɔ ɲaari wù na!»
32 A Yesu di yere, na pu yiri, na pu pye:
«Yi wa giin nɛ di lekɛ pye yi mu wɛ?»
33 A p'i jo: «Wù Kafɔɔ, wù pye wù da
ɲaa.» 34 A pu ɲiɲaara di jé Yesu ni, a
wu gbɔn pu ɲìi ki na. A p'i ɲɔ kɔn na
ɲaa lee taapile li ni. A p'i daha Yesu
fɛni.

21

Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni ba saan ɲɛ wɛ
(Marika 11:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

1 Ba p'a tɛɛŋɛ Zheruzalɛmu na wɛ,
a p'i nɔ Bɛtɛfajɛ shizhaa, Oliviye
faaboboŋɔ ki kabanugo ki ni. A Yesu
di wu kalaapiire shuun wa tun, 2 na
pu pye: «Yi shɛ yi ɲahagbaa kulo li ni.
Yi bu nɔ yɛ, yi na kafazhɔ wa nibɔgɔ ta
wà, wu ni wu pya. Yi yee sanha pa na
kan naha! 3 Sipya wa bu jo ni yi ni, y'i
weefɔɔ pye na Kafɔɔ mago wu wa yi
na. Lee bu bye pu na yi ɲɔ yaha yi mu,
y'i ba ni yi ni.» 4 Lee ya pye kɔnhɔ Kilɛ
tudunmɔ w'a jomɔ pemu jo ge, pee ɲɔ
di fa na:
5 «Yi yi jo Siyɔn poro* wu mu na:
‹Li wii, ma saan w'a ma ma mu.
W'a wuyɛ tirige,
na dugi tiin kafabige na,
kafazhɔ wa wo pya.›»*
6 A kalaapiire t'i gari, na shɛ li pye
ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. 7 A p'i
ba ni kafazhɔ wu ni wu pya wu ni,
na ba pu fadegbɔyɔ ya taha yee na, a
Yesu di dugi tiin wà. 8 A sipyiɲɛhɛmɛɛ
di pu fadegbɔyɔ pii koo li ni. A pii
bɛ di wɛburiye kɔn, na yee pii koo li
ni. 9 Ba p'a gaaŋi wɛ, piimu pu ɲɛ
Yesu ɲahagbaa na, ni piimu pu ɲɛ wu
kadugo ge, pee bi xhuulo na yu:

«Masɔŋɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu!
Wemu w'a ma mɛ Kafɔɔ mɛgɛ na ge,
wee ɲɛ duba pya!
Masɔŋɔ k'a byi Kilɛ mu fugba lii lii we
ni!»*
10 Ba Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni
wɛ, a tunmɔ p'i kulo li bɛɛri círi. A
p'i ganha na yegee na: «We ná we
di ɲɛ jɔgɔ wɛ?» 11 A sipyiire t'i jo:
«Kilɛ tudunmɔɔ Yesu wu ɲɛ wii, Galile
Nazarɛti shɛn we.»

* **21:5 Siyɔn poro:** Wee ɲɛ Zheruzalɛmu shɛɛn pee.
* **21:5** Zakari 9:9
* **21:9** Zaburuu 118:26

Yesu ya Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki pye fɛɛfɛɛ
(Marika 11:15-19; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)

12 A Yesu di jé Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ
ki ni. Sipyii piimu pu bi bɛrɛ ni zhɔ
pyi wà ge, a wu pee bɛɛri kɔri yeege.
A wu wari faavɛɛ pu wo tabalaa pee,
ni gbegbe shazhɛɛrɛ pɛrɛvɛɛ pu wo
yatiinyɛ yi ɲɛri buri, 13 na pu pye: «L'a
ka Kilɛ Kafila wu ni na: ‹Pu na ba nɛ
puga ki pyi Kilɛ-ɲɛrɛgɛ puga.›* Ga yee
kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»
14 A fyɛnmɛɛ ni losixuyo fɛɛ pii
di fulo Yesu na Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ
ki ni. A w'i pee cuuŋɔ. 15 Yesu
ya kakanhaŋaa kiimu pye ge, ba
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni
saliya karamɔgɔlɔɔ p'a kee ɲa wɛ, na
nɔhɔpiire ti bɛ ɲaa ti na xhuulo na
yu: «Masɔŋɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu
wɛ!» A pu logoo di yìri. 16 Wee tuun
wu ni a p'i Yesu pye: «Yemu pii wa yu
mɛ ge, ta mu wa yi nuri mɛ?» A Yesu
di pu pye: «Uun! Ta yee bɛ sanha li
kalaa Kilɛ Kafila wu ni wɛ? Na:
‹Mu ya ma masɔŋɔ pye k'a foro
nɔhɔpiire ni pubinŋɛɛ ɲɔyɔ ni.›*»
17 Ba w'a yee jo wɛ, na foro kulo li
ni, na pu yaha wà, na gari na shɛ shɔn
Bɛtani kulo li ni.

Yesu ya nitoodige ka laŋi
(Marika 11:12-14, 20-24)

18 Ayiwa, ɲimuguro ti ɲisɔɔgɔ ki na,
Yesu na kuri na ma Zheruzalɛmu ni, a
xuugo di wu ta. 19 A wu nitoodige ka
ɲa koo li ɲɔ na, na fulo kee na. Ga wu
ya yafiin bɛ ɲa ki na wɛyɛ yɛ kadugo
na wɛ. Ayiwa, a wu kee nitoodige ki
pye: «Mu da ga yasɛyɛ pye nige bada
wɛ!» Taapile ni a kee nitoroŋɔ k'i
waha. 20 Ba kalaapiire t'a lee ɲa wɛ, a
lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni.
A p'i Yesu yege na: «A ke nitoroŋɔ ke
di bye dii na waha mɛ taapile ni wɛ?»
21 A Yesu di pu pye: «Can na n'a da
yi jo yi mu, n'a daa bu bye yee mu,
nakaara bye t'i ɲɛ yee zɔlɔɔ pu ni bada
wɛ, lemu nɛ pye ke nitoodige ke na
ge, yee da ba da lee yɛ na-ɛ dɛ! Ga
yee na ba ke faaboboŋɔ ke pye: ‹Yìri
laha naha, m'a shɛ mayɛ wá suumɔ
lɔhɔ ni.› Lee na bye. 22 Yi ba yaaga
tuugo bɛɛri ɲɛɛri ni n'a daa ni, yi na
kee ta.»

Mii Yesu wo sefɛɛrɛ ti d'a yìri wɛ?
(Marika 11:27-33; Luka 20:1-8)

23 Ayiwa, a Yesu di shɛ jé Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki ni, na sipyii pu ɲɔ kɔn na
galaa. Na wu yaha wu na wee kalaa
wu kaan, a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
ɲuŋɔfɛɛ ni nɔhɔlɛɛ p'i fulo wu na, na
wu yege na: «Sefɛɛrɛ tekɛ gbɔɔrɔ ni mu
wa kii keree kii pyi wɛ? Jɔgɔ w'a kee
fanha ki kan mu mu wɛ?» 24 A Yesu
di pu pye: «Nɛ bɛ w'a da yee yege kaa
nigin na. Yi bu na ɲɔ shɔ, wee tuun
wu ni, sefɛɛrɛ temu gbɔɔrɔ ni nɛ bɛ ya
kii keree kii pyi ge, nɛ bɛ na tee jo yi
mu. 25 Jɔgɔ wu d'a Yohana tun na w'a
batizeli pyi wɛ? Kilɛ laa sipyii?» A
p'i puyɛ pye: «Wù bu jo: ‹Kilɛ w'a wu
tun›, wu na jo: ‹Wee tuun wu ni ɲaha
na yee di ya ta dà wu na-ɛ wɛ?› 26 Ga
wù bu nɔhɔ jo: ‹Sipyii p'a wu tun›,
sipyiire ti na lemu pye wù na ge, lee
wo fyaara wa wù ni, bani sipyiire ti
bɛɛri wa Yohana wii Kilɛ tudunmɔ.»
27 Lee na, a p'i Yesu pye: «Wèe ya cɛ
wɛ.» A Yesu bɛ di pu pye: «Ayiwa nɛ bɛ
ya she, sefɛɛrɛ temu gbɔɔrɔ ni nɛ bɛ ya
kii keree kii pyi ge, nɛ bɛ da tee jo yee
mu wɛ.»

Yesu ya talenɛ la jo jalaa shuun wa shizhaa na

28 A Yesu di jo sanha na: «Yee di wa
lekɛ kɔɔn yiyɛ funyɔ ni kii keree kii
shizhaa na wɛ? Jalaa shuun pu bye ná
wa mu. A wu ba jashiimɛ wu pye: ‹Na
ja, shɛ niɲaa wo caŋa ɲii li wo labye
wu pye na ɛrɛzɛn tɛgɛ ki ni.› 29 A wee
ja wu wu pye: ‹Nɛ se wà wɛ.› Ga ba
jɛɛrɛ ya pye wɛ, yemu w'a jo ge, a yee
wo daajeŋɛ di jé wu ni. A wu gari
tɛgɛ ki ni. 30 A to wu shɛ yee ninuyɔ
jo ja shuun wo wu bɛ mu. A wee di
wu pye: ‹Uun, nɛ na zhɛ.› Ga na dɛrɛ
pye wu ya shɛ wɛ. 31 Pu shuun wu
ni wekɛ d'a tofɔɔ wu ɲidaan pye wɛ?»
A p'i jo: «Jashiimɛ we.» Wee tuun wu

* **21:13** Ezayi 56:7 * **21:16** Zaburuu 8:3

ni a Yesu di pu pye: «Can na n'a da
yi jo yi mu jo fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni
navarashaa pu na ba jé yee ɲaha na
Kilɛ wo saanra ti ni. 32 Bani Yohana
ya pa yee mu, koo lemu l'a tii ge, na ba
lee shɛ yee na. A yee di bye yee ya dà
wu na wɛ. Ga, a fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ
ni navarashaa p'i dà wu na. A yee di
lee bɛɲa, ga lee bɛ na yee ya ta daajeŋɛ
jo yi guri dà wu na wɛ.»

Ɛrɛzɛn faapyii niguumɔɔ pu wo talenɛ le (Marika 12:1-12; Luka 20:9-19)

33 A Yesu di pu pye sanha na: «Yi
le talenɛ le bɛ logo: Kɛrɛyɛ fɔɔ wa w'a
bi ɛrɛzɛn tɛgɛ ka shan, na ki maha
ni kasɔrɔgɔ ni. A w'i wege ka wolo
na pye ɛrɛzɛn wu lɔhɔ ki tawologo,
na zangaso wa yàa shazhɔn wu kaa
na. Lee kadugo na a wu ɛrɛzɛn tiire
tɛgɛ ki kaa le ɛrɛzɛn faapyii pii keŋɛ
ni, na gari fiige katii ni. 34 Ba ɛrɛzɛn
wu lɛduun ya pa dɛrɛŋɛ wɛ, a wu wu
wo kapyebyii pii yaha kari pee ɛrɛzɛn
faapyii pu mu, na pu shɛ ɛrɛzɛn nilɛ
wu shɔ pa. 35 Ga, a p'i kapyebyii pu
co, na wa kpɔn xuuni, na wa gbo, na
taanri wo wu wá gbo ni kagereye ni.
36 «Ayiwa, a ɛrɛzɛn wu kafɔɔ wu
kapyebyii pii bɛ tun piimu ya ɲɛhɛ
nizhiilee pu na ge. A p'i pee bɛ pye
ba p'a nizhiilee pu pye wɛ. 37 Lee
bɛɛri kadugo tàan, a tɛgɛ ki kafɔɔ w'i
wuyɛ pyaa ja tun kari, na jo: ‹Nɛ ja we
kunni, pu na zhɛ gbɔɔrɔ taha wee na.›
38 Ga ba ɛrɛzɛn faapyii pu ɲii ya taha
ɛrɛzɛn wu kafɔɔ wu ja wu na wɛ, a p'i
puyɛ pye: ‹Cɛn wu lɔvɔɔ wu w'a we. Yi
pa wù wu gbo, cɛn wu na bye wù wo.›
39 A p'i jafɔɔ wu co, na gari ni wu ni
ɛrɛzɛn tɛgɛ ki kadugo yíri, na shɛ wu
gbo.
40 «Wee tuun wu ni ɛrɛzɛn tɛgɛ ki
kafɔɔ wu ba ba, w'a ba lekɛ pye pii
ɛrɛzɛn faapyii pii na wɛ?» 41 A p'i wu
pye: «Wu na ba yee sipyikuuyo yi gbo
gbogaguunɔ na, na ɛrɛzɛn tɛgɛ ki kaa
le piitiilee keŋɛ ni, piimu na da ɛrɛzɛn
nilɛ wu kaan wu mu wu ɲidaan tuun
ni ge.» 42 Lee kadugo na a Yesu di pu
pye: «Ta yee ya le kalaa Kilɛ Kafila wu
ni wɛ? Na:

‹Puyirilee p'a faakagereŋɛ kemu she
ge,
kee k'a pye puga ki gunŋmii li
faakagereŋɛ ki nijeŋɛ ke.
Li wii, Kafɔɔ w'a lee pye
kakanhana li wa lii wù ɲaha
tàan.›*»
43 A Yesu di jo sanha na: «N'a da yi
jo yi mu jo lee l'a Kilɛ saanra ti pye
ti na da ba shɔ yee na, na ti kan shi
watii mu, wemu na ba nagoo pyi ge. [
44 Wemu bu do kee kagereŋɛ ke ɲuŋɔ
ni, weefɔɔ na gɛgi gɛgi. Kee kagereŋɛ
ki shiin bu do sipya bɛɛri ɲuŋɔ ni,
weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.]»
45 Ba saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
ɲuŋɔfɛɛ ni Farizhɛɛn p'a Yesu talenɛ
li logo wɛ, a p'i li cɛ na pee kaa w'a
byi. 46 Lee na a p'i ganha na cogana
shaa wu na, ga, a p'i fya sipyiire ti na.
Bani pee bi Yesu wii Kilɛ tudunmɔ.

22

Cekaanra ligbɔhɔ ki wo talenɛ le (Luka 14:15-24)

1 Ayiwa, a Yesu di talenɛ la bɛ jo
sanha sipyiire ti mu na: 2 «Fugba
saanra t'a foro kaa lemu fɛni ge, lee
li wa mɛ: Saan wa ya ligbɔhɔ gbegele
wu ja cekaanra ni. 3 P'a sipyii pi-
imu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu
kapyebyii pu tun shɛ pee yiri yalige
ki na. Ga pu ya sɔɔ na pa wɛ. 4 A
wu kapyebyii piitiilee yaha kari, na
pee pu shɛ pu pye: ‹Nɛ na yalige ki
gbegele xɔ nimɛ. Nɛ na sìnmɛ niiyɛ ye,
ni na sìnmɛ yapɔrɔyɔ yi gbo, keree ki
bɛɛri ya gbegele xɔ. Yi pa cekaanra
ti lige ki fɛni.› 5 Ga sipyiyirilee pu ya
ta lee la shishiin wii kaa wɛ. A pu
bɛɛri di gari pu nibyegee fɛni. Wa
ya kari wu kɛrɛyɛ ni, a wa di gari
wu kegaaŋa tapyege ni. 6 A pusamaa
di saan wu kapyebyii pu co, na pu
kanha fo xuuni, na pu gbo. 7 A saan
wu luu di yìri. A w'i wu sɔrɔsii yaha
kari p'a shɛ pee sipyigbuu pu gbo, na
pu kulo li sòrogo. 8 Lee kadugo na a

* **21:42** Zaburuu 118:22-23

wu wu kapyebyii pu pye: ‹Cekaanra
ti ligbɔhɔ ki kunni ya gbegele xɔ, ga
sipyii piimu p'a fɛnhɛ yiri ki na ge,
pee niŋɛ wa nige ki ni wɛ. 9 Yi shɛ
kodoroyo yi ni, yi bu shɛ sipyii pi-
imu bɛɛri ta wà, y'i ba ni pee bɛɛri
ni lige ki kaa na.› 10 A kapyebyii p'i
gari kakuutoroyo yi ni. Sipyii piimu
bɛɛri p'a shɛ da wà ge, nizaamaa fara
niguumɔɔ na, a p'i ba pee bɛɛri pinnɛ
fo cekaanra ti puga k'a ɲi lilii pu na.
11 «Ayiwa, a saan wu ba jé, na lilii
pu wii, na ná wa ta pu ni, wemu ya
ta cekaanra fàya yi le wɛ. 12 A wu
jo: ‹Naɲii, dii mu d'a pye na jé naha
cekaanra fàya yi ba wɛ?› Ɲɔshɔɔrɔ ya
ta wee ná wu mu wɛ. 13 Wee tuun
wu ni a saan wu wu kapyebyii pu
pye: ‹Yi wu tɔɔyɔ ye ni wu keye yi
pɔ! Yi wu wà kpɛɛngɛ ki na nibiige
ki ni! Mɛsuu ni gankunnɔ na ba bye
wá.› 14 Bani sipyiɲɛhɛmɛɛ kunni pu
wa yiri, ga piimu ɲaha k'a bulo ge, pee
ya ɲɛhɛ wɛ.»

P'a Yesu yege munaa pɛrɛmɛ keree na
(Marika 12:13-17; Luka 20:20-26)

15 Lee kadugo na a Farizhɛɛn p'i shɛ
puyɛ ɲa, na p'i Yesu sha pɛri, p'i wu co
wuyɛ pyaa wo ɲɔ jomɔ fɛni. 16 A p'i pu
wo kalaapiire ta ni Hɛrɔdi wo sipyii
pii tun na pu shɛ Yesu pye: «Karamɔgɔ,
wèe ya li cɛ na jo can fɔɔ mu ɲɛ. M'a
sipyii pu fiinŋɛ na galaa bɛ Kilɛ koro
li ni. Mu ya fyagi sipya wa shishiin
na wɛ, bani sipyii pu bɛɛri pu ɲɛ nigin
mu mu. 17 Ayiwa mu wo fungɔngɔ di
wa kekɛ le kaa le ni wɛ? L'a saha p'a
munaa pɛrɛmɛ kaan Oromɛ saannaa
Sezari mu laa, li ya saha wɛ?» 18 Yesu
bi pu funguuŋɔ ki cɛ, a wu pu pye:
«Yee shuun shuun juu piiri, ɲaha na
y'i na ɲɔ yegee wɛ? 19 Wari wemu
ni y'a munaa pɛrɛmɛ pu saraa ge, yi
wu tuunɔ la shɛ na na.» A p'i wari
dɛɲɛ nigin wa shɛ wu na. 20 A Yesu
di pu pye: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama
pu wa we na wɛ?» 21 A p'i jo: «Oromɛ
saannaa Sezari.» Wee tuun wu ni a
Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li
kaan Sezari mu, yi da Kilɛ bɛ wuu
li kaan Kilɛ bɛ mu.» 22 Ba p'a tee
ɲɔshɔɔrɔ ti logo wɛ, a lee di pu ɲaha wɔ
fo xuuni. A p'i wu yaha wà, na gari.

Sadushɛɛn p'a Yesu yege xuɲɛnɛ li keree na
(Marika 12:18-27; Luka 20:27-40)

23 Ayiwa kee canuŋɔ ke, a
Sadushɛɛn pii bɛ di ba shɛ Yesu yíri.
Pee bi yu na xuɲɛnɛ da ba bye ɲiga
na wɛ. A p'i Yesu pye: 24 «Karamɔgɔ,
Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya jo na ná wa
bu xhu, na ta wu ya pya ta wɛ, na wu
ceborona wu wee naxhugoshɔ wu
lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee
ná wu nixhugo ki mu. 25 Lee ya bi
ceboronamaa gbarashuun wa ta wèe
mu naha. A nizhiimɛ wu cee leŋɛ,
na xhu pya ta baa. A cee wu gan wu
cuun wu mu, wee ɲɛ ceborona shuun
wo we. 26 A l'i bye mu ceborona
shuun wo we, ni taanri wo wu bɛ
shizhaa na fo na shɛ pu gbarashuun
wu bɛɛri xɔ. 27 Lee kadugo na a cee
wu bɛ di xhu. 28 Wee tuun wu ni
xuu pu caɲɛŋɛ ke, wee cee w'i da ba
bye shɛn nigin wekɛ wo pii cebooloo
gbarashuun we ni wɛ? Bani pu bɛɛri
ya wu leŋɛ toro.» 29 A Yesu di pu pye:
«Yee ya piin, bani le l'a ka Kilɛ Kafila
wu ni ge, yee wa lee cɛ wɛ, y'i wa
Kilɛ wo sefɛɛrɛ ti bɛ cɛ wɛ. 30 Xuu pu
caɲɛŋɛ, sipyii wa da cèe leŋɛ, kelee na
gbaya je wɛ. Ga pu bɛɛri na ba bye ba
fugba mɛlɛkɛɛ ɲɛ wɛ. 31 Kilɛ ya yemu jo
xuɲɛnɛ li shizhaa na ge, ta yee ya yee
kalaa wɛ? W'a jo: 32 ‹Nɛ ɲɛ Ibirayima
wo Kilɛ, ni Ishaaga wo Kilɛ, ni Yakuba
wo Kilɛ.›* Kilɛ ɲɛ xuu wo Kilɛ wɛ, wyii
wo Kilɛ wu ɲɛ wii.»
33 Ba sipyiire t'a yee logo wɛ, a wu
kalaa wu bye pu mu kakanhana.

Kilɛ wo saliya ɲɔmɛhɛɛ ki bɛɛri wo nigbɔɔ le
(Marika 12:28-34; Luka 10:25-28)

34 Ba Farizhɛɛn p'a logo na Yesu
ya fɛhɛnɛ wá Sadushɛɛn pu na wɛ,
a pee di guri shɛ puyɛ pinnɛ sanha.
35 Shɛn nigin wa ɲɛ pu ni, wee bye
saliya karamɔgɔ. Wee funŋɔ ki bye
na Yesu pɛri wii. A wee di jo:

* **22:32** Ɛkizode 3:6

36 «Karaməgə, ɲəmɛɛ lekɛ li d'a pɛlɛ
saliya wu ɲəmɛhɛɛ ki bɛɛri ni wɛ?»
37 A Yesu di wu pye: «‹Ma Kafəə Kilɛ
wu taan ma mu ma zə wu bɛɛri na, ni
ma munaa li bɛɛri, ni ma fungəngə ki
bɛɛri.›* 38 Lee li wa saliya wu ɲəmɛhɛɛ
ki bɛɛri nizhiinɛ, na ɲɛ ki bɛɛri nigbəə
bɛ sanha. 39 Li shuun wuu lemu l'a
foro li fɛni ge, lee li wa mɛ. ‹Ma
sipyiɲii wu taan ma mu ba mayɛ pyaa
ki ɲɛ wɛ.›* 40 Saliya wu ɲəmɛhɛɛ ki
bɛɛri, ni Kilɛ tudunməə pu wo kalaa
wu bɛɛri w'a foro kii ɲəmɛhɛɛ shuun
we ni.»

Shəvəə wu ya ta pye Dawuda ja yɛ nigin wɛ
(Marika 12:35-37; Luka 20:41-44)

41 Na Farizhɛɛn pu nibinnɛyɛ ta, a
Yesu di pu pye: 42 «Lekɛ yee di wa
gəən yi funyə ni Shəvəə wu shizhaa na
wɛ? Jəgə wo ja wu ɲɛ wii wɛ?» A p'i
wu pye: «Dawuda Ja wu ɲɛ wii.» 43 A
Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni ɲaha
na Dawuda di wu pyi Kafəə, Fɛfɛɛrɛ
Munaa fanha ni wɛ? Bani Dawuda ya
jo:
44 ‹Kafəə Kilɛ ya yi jo nɛ Kafəə mu na:
Tiin saanra tatɛɛngɛ ki ni na kanige
cɛ,
fo di ba ma pɛɛn pu tirige
na pa le ma təəyə nəhə ni.›*
45 Ni Dawuda ya Shəvəə wu pyi
Kafəə, wee tuun wu ni w'i ɲɛ dii wu ja
yɛ nigin wɛ?» 46 Wa shishiin ya já Yesu
ɲə shə pu ni, ali ni ɲəɲii nigin bɛ ni
wɛ. Na co kee caŋa ki na, wa shishiin
ya luu waha na wu yege nige kaa la
shishiin na wɛ.

23

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ pu kàa ni
(Marika 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46)

1 Lee kadugo na a Yesu di wu
kalaapiire te ni sipyiire ti pye:
2 «Saliya karaməgələə ni Farizhɛɛn pu
wo nibyii li ɲɛ na sipyii pu kalaa Musa
wo saliya wu ni. 3 Lee wuu na saliya
wu keree kiimu bɛɛri ni p'a yi kalaa
ge, y'a yaa na pu ɲəmɛɛ co, na ganha
na kee bɛɛri pyi! Ga keree kiimu puyɛ
pyaa ya byi ge, yi ganha ba kee taanni
pu fɛni wɛ, bani kalaa wemu p'a gaan
sipyii pu mu ge, puyɛ pyaa ki ya wee
koo ɲaari wɛ. 4 Pu ma tuguro nigbəərə
pə na taha sipyii ɲuyə ni, ga p'i da ga
gbara pu ali kabee bɛ taga ti ləvɛɛ tɛgɛ
p'i ti tugo wɛ. 5 P'a pu kapyegee ki
bɛɛri pyi kənhə sipyii di da pu wii.
Lee l'a pu pye pu na pu gbahaa ki
wo sɛmɛɛ pee, ni pu kabogoo ki wo
sɛmɛɛ pu pɛlɛgi. Na pu fadeye ɲəwaya
ye təəngi ni yalere ni. 6 Yaliceŋɛɛ
wo tatiinceye, ni Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi
wo ɲahagbaa tatiinyɛ y'a dan pu ni.
7 Sipyii na pu shaari pinnɛrɛ kpɛɛnyɛ
na, na pu pyi: ‹Karaməgələə›, lee bɛ l'a
dan pu ni xuuni. 8 Ga yee kunni, yi
ganha bu səə p'a yi pyi: ‹Karaməgələə›
wɛ. Bani Karaməgə nigin pe yɛ wu ɲɛ
yee mu. Yee bɛɛri pu ɲɛ cebooloo. 9 Yi
ganha bu da da wa shishiin pyi naha
ke ɲiŋɛ ke na yi to wɛ. Bani To nigin pe
yɛ wu ɲɛ yee mu. Wee ɲɛ fugba we ni.
10 Yi ganha bu səə p'a yi pyi ɲuŋəfɛɛ
wɛ. Bani Ɲuŋəfəə nigin pe yɛ wu ɲɛ
yee mu. Wee ɲɛ Shəvəə we. 11 Wemu
wu ɲɛ sipyigbə yi bɛɛri tɛ ni ge, wee
wu pye yi bɛɛri wo kapyebye. 12 Sipya
wemu w'a wuyɛ durogo ge, wee na ba
dirige. Sipya wemu w'a wuyɛ tirige
ge, wee na ba durogo.

Yesu ya Farizhɛɛn ni saliya karaməgələə pu jaagi
(Marika 12:40; Luka 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13 «Bəəngə ki wa yee shuun shuun
jovɛɛ pii wogo, yee saliya karaməgələə
fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee
wa fugba saanra ti koo li təni sipyii
pusamaa ɲaha na. Yiyɛ pyaa ki wa jin
ti ni wɛ, piimu p'a giin p'i jé ge, a y'i
ganha na pee bɛ ɲaha kəən.
[14 «Bəəngə ki wa yee shuun shuun
jovɛɛ pii wogo, yee saliya karaməgələə
fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee
wa naxhugoshaa keŋɛ yaŋmuyə bɛɛri
ŋmahana na zhuu pu na, na məni Kilɛ-
ɲɛrɛgɛ na, kənhə y'i yiyɛ pye see sipyii.

* **22:37** Dutɛrɛnəmɛ 6:5 * **22:39** Levitike 19:18 * **22:44** Zaburuu 110:1

Lee na yee wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.]

15 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovɛɛ pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee wa ɲiŋɛ ke ɲaari, na suumɔ lɔhɔ ke bɛ ɲaari, kɔnhɔ yi sii shɛn nigin yɛ ta yi pye Yawutu ba yee ɲɛ wɛ. Yee bu wee ta na xɔ, yee na wee pye w'a yaa ni Jahanɛmɛ ni tɔɔɲii shuun na toro yiyɛ pyaa ki tàan.

16 «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, yee fyɛnmɛɛ piimu pu ɲɛ fyɛnmɛɛ kagaancomɔɔ ge! Bani yee wa yu na sipya wemu w'a kàa Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki na ge, na kee kaaga ke ya jateni wɛ. Ga wufɔɔ bu gaa Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki wo sanni wu na, na kee kaaga ke k'a jateni. 17 Fungɔnyɔ baa fɛɛ fyɛnmɛɛ yee ɲɛ. Kekɛ ki d'a ye kekɛ na ye shuun we ni wɛ? Sanni we laa, kelee Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ke, kee kemu k'a sanni wu pye fɛɛfɛɛ ge? 18 Yee wa yu sanha na sipya bu gaa saraya yi tawologo ki na, na kee kaaga ke ya jateni wɛ. Ga saraga kemu k'a taha saraga yi tawologo ki na ge, na wufɔɔ bu gaa kee na, na kee kaaga ke k'a jateni. 19 Fyɛnmɛɛ yee ɲɛ. Kekɛ ki d'a ye kekɛ na wɛ? Saraga ke laa, saraya yi tawologo ke, kee kemu k'a saraga ki pye fɛɛfɛɛ ge? 20 Wee tuun wu ni wemu bu gaa saraya yi tawologo ki na, saraya yi tawologo ke, ni yaŋmuyɔ yemu bɛɛri yi ɲɛ ki ɲuŋɔ ni ge, yee bɛɛri na m'a kàa. 21 Wemu bu gaa Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki na, Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ke ni Kilɛ na m'a kàa, wee wemu w'a dɛn ki ni ge. 22 Wemu bu gaa fugba we na, Kilɛ wo saanra koo le, ni Kilɛ wemu w'a tiin li ni ge, pee na m'a kàa.

23 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovɛɛ pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee wa loyɔ wu yapyiire nifɛnhɛfɛnhɛrɛ ti jagi wo: nanayi, ni wɛyɛ yemu bɛɛri y'a leni shiga ni ge. Nɔmɛhɛɛ kiimu tayerege k'a pɛlɛ saliya wu ni ge, a yee di kee yaha wà. Kee ɲɛ: tiimɛ, ɲiɲaara, ni ɲɔmɛɛ fɛɛrɛ. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔɔ kii pyi, na te nibiire te fara kee na. 24 Fyɛnmɛɛ yee ɲɛ piimu p'a fyɛnmɛɛ pii wo kagaanya co ge. Yee ya yi logbaga suguri, na fɔnfɔɔnrɔ wo ki ni, ga na dɛrɛɛ na ɲɔhɔyɔ juuri.

25 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovɛɛ pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Yee ma cɛɛgbuugoo ni golɛyɛ kaduyo jii na fi-inni, na ta yi d'a ɲi nagaara yaŋmuyɔ, ni yi lakuuŋɔ yaŋmuyɔ na. 26 Farizhɛn fyɛn, fɛnhɛ cɛɛgbuu le, ni golɛgɛ ki funŋɔ ki je, lee bu bye, yi kaduyo yi bɛ na bye fɛɛfɛɛ yi mu.

27 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovɛɛ pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Yee ɲɛ ba faya ɲɛ wɛ p'a yemu fiinŋɛ ge. Ma bu yi wii, m'a yi ta y'a ɲɔ kpɛɛngɛ ke na, ga yi funyɔ d'a ɲi xuu kaciiye ni yaŋmufɔnyɔ tuuyo bɛɛri na. 28 Mu yee bɛ ɲɛ. Yee ma yiyɛ pye na tifire fɛɛ yee ɲɛ sipyii ɲaha tàan, ga yee zɔlɔɔ pu d'a ɲi shuun shuun juuro ni kuumɔ na.

29 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovɛɛ pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Yee wa Kilɛ tudunmɔɔ pu faya yi yari na ɲɔgi. Piimu p'a Kilɛ ɲɔmɛɛ co ge, yee wa pee wo faya yari ni kacɛŋɛɛ ni. 30 Yee wa yu na yee da ba bye ni yi wo tii pu ni pu wo caŋa ɲii li ni, na yee bi da ga sɔɔ di pu tɛgɛ pu Kilɛ tudunmɔɔ pu gbo wɛ. 31 Lee funŋɔ ni yeeyɛ pyaa ya li shɛɛ na piimu p'a Kilɛ tudunmɔɔ pu gbo ge, na pee wo nagoo yee ɲɛ. 32 Ayiwa, yi shɛ ɲaha na, yi sefɛɛ p'a lemu ɲɔ kɔn ge, yi lee ɲɔ fa! 33 Wɔlɔɔ yee ɲɛ, matɔn nagoo. Yee na já pye dii na yiyɛ tánha Jahanɛmɛ na wɛ? 34 Lee wuu na n'a da ba Kilɛ tudunmɔɔ, ni fungɔnyɔ fɛɛ, ni kalaa fɛɛ tun yi mu. Yee na ba pii gbo pee ni, na pii kori tiye na, na pii kpɔn ni susɔlɔɔ ni yi Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni. Yi na ba daha pu fɛni, na pu kana kulo ni kulo. 35 Sipyitiimɛɛ piimu wo shishan p'a wo ɲiŋɛ na ge, kɔnhɔ pee di ba do yi ɲuŋɔ ni, na co tiimɛ fɛɛ Abɛli* wo

* **23:35** Zhenɛzi 4:8-10 * **23:35** 2 Caŋaɲɛhɛɛ Jomɔ 24:20-22

shishan pu na, fo na pa nɔ Baraki
ja Zakari* wo shishan pu na, wee
wemu yee ya gbo Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ
ki saraya yi tawologo ke, ni fɛfɛɛrɛ
xuu wu tɛ wu ni ge. 36 Can na n'a da
yi jo yi mu, tee gbuuro te bɛɛri wo
footɔnɔ li kanhama na ba do niɲaa wo
sipyii pii ɲuŋɔ ni.

Yesu ya jo Zheruzalɛmu keree na (Luka 13:34-45)

37 «Zheruzalɛmu, Zheruzalɛmu, mu
wemu w'a Kilɛ tudunmɔɔ pu xuli ge,
piimu p'a dunni ma mu ge, na kager-
eye taga na pee bɛ waa na xhuli ge, nɛ
funŋɔ ya pye tɛɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ ni di ma
nagoo pu pinnɛ, ba xhuu ya wu nagoo
pinnɛɛ mɛ wu kapaŋa nɔhɔ ni wɛ. Ga
yee di ya ta sɔɔ lee na wɛ. 38 Ayiwa yi
puga ki na ba yaha wà nimɛ fɛɛfɛɛ, ki
niwaga. 39 Bani n'a da yi jo yi mu, na
co nimɛ na, y'a da na ɲa nige wɛ, fo yi
ba shɛ yu tuun wemu ni na: ‹Wemu
w'a ma mɛ Kafɔɔ mɛgɛ na ge, wee ɲɛ
duba pya.›*»

24

Yesu ya Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ja wu jo (Marika 13:1-2; Luka 21:5-6)

1 A Yesu di foro Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ
ki ni na gaaŋi. A wu kalaapiire t'i
fulo wu na, na ganha na Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki yereŋɛgana li shɛɛ wu na,
k'a kemɛ yàa yaagana lemu na ge. 2 A
Yesu di pu pye: «Yee ɲii wa yee bɛɛri
ni gɛ? Can na n'a da yi jo yi mu jo
kagereŋɛ ka shishiin wa da ba gori
naha ka ɲuŋɔ ni wɛ. Yi bɛɛri na ba do
fɛɛfɛɛ.»

Keree kiimu na ba byi sani koŋɔ ki xɔ ge (Marika 13:3-13; Luka 21:7-19)

3 Na Yesu nidɛɛngɛ yaha Oliviye
faaboboŋɔ ki na, a wu kalaapiire t'i
fulo wu na pu yɛ na, na wu yege na:
«Lee na ba bye tuun wemu ni ge, wee
shɛ wù na! Ɲaha shɛshɛɛrɛ temu na ba
li shɛ na ma paduun w'a nɔ, koŋɔ ki
taaxɔɔ li bɛ d'a nɔ ge, m'a tee bɛ shɛ
wù na!» 4 A Yesu di pu pye: «Y'a yiyɛ
kasɛri! Yi ganha bu sipya wa shishiin
yaha wu yi piinŋɛ wɛ! 5 Bani sipyii
niɲɛhɛmɛɛ na ba ma ni nɛ mɛgɛ ni, na
yu: ‹Nɛ wu ɲɛ Shɔvɔɔ we.› Pu na ba
sipyiɲɛhɛmɛɛ piinŋɛ. 6 Yi na ba kashɛn
keree nuri, na kashɛn gbegemɛ keree
nuri. Ayiwa yi funyɔ ganha da bɛn
wɛ! Li waha l'i waha kee keree k'a yaa
na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ
li wɛ. 7 Shi wa na ba yìri shi watii kaa
na. Saanra ta na ba yìri saanra tatii
kaa na. Xuugo nigbɔhɔ ni ɲiŋɛ cɛlɛŋɛ
na ba byi tɛyɛ ya ni. 8 Kee keree kii
bɛɛri wa kanhama pu keree ɲɔkɔɔnrɔ
yɛ, ba cee laa ma yìri mɛ wɛ.

9 «Ayiwa, sipyii na ba yi leni keye
ni, p'a ganha na yi kana, na yi
xuli. Shi wu bɛɛri na ba yi kɔ nɛ
mɛgɛ wuu na. 10 Wee tuun wu ni
sipyiɲɛhɛmɛɛ na ba n'a daa wu yaha.
Pu na ba puyɛ nɔhɔ yɛri, na puyɛ kɔ.
11 Tudunmɔɔ kafinɛjuu niɲɛhɛmɛɛ na
ba foro yere. Pu na ba sipyiɲɛhɛmɛɛ
piinŋɛ. 12 Kakuuŋɔɔ ki ɲɔ na ba ɲɛhɛ
tapyege ni. Lee ma bye kaɲuŋɔ na
sipyiɲɛhɛmɛɛ wo taanɲɛɛgɛ ki cɛrɛŋɛ.
13 Ga wemu bu já luu mara fo na shɛ
nɔ li tɛhɛnɛ na, weefɔɔ na ba shɔ. 14 Pe
Jozaama pe pu wa Kilɛ saanra ti kaa
yu ge, pee na ba jo koŋɔ ke kabaya ye
bɛɛri na, kɔnhɔ shi wu bɛɛri di pu logo.
Lee kadugo na taaxɔɔ l'i na nɔ.

Kanhama nigbɔ pemu na ba bye ge (Marika 13:14-23; Luka 21:20-24)

15 «Ayiwa yi ba gyɛɛgi pyevɔɔ* wu ɲa
tuun wemu ni Fɛfɛɛrɛ xuu wu ni, wee
wemu kaa Kilɛ tudunmɔɔ Daɲɛli ya jo
ge. (Wa bu yi kalaa, wu yi ɲaha cɛ.)
16 Wee tuun wu ni, piimu na ba bye
Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se
faaboboyo xuu ni. 17 Lee ba wemu ta
kataŋa ɲuŋɔ ni, wu ganha bu da digi
di wu yɛrɛyɛ lɔ puga ki ni wɛ. 18 Wemu
ba da wu kɛrɛyɛ ni, weefɔɔ ganha bu
da guri ba puga di ba wu fadeŋɛ lɔ
wɛ. 19 Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fɛɛ ni
puŋmaraya fɛɛ wogo yee caya yi na.
20 Y'a Kilɛ ɲɛɛri kɔnhɔ tee tafɛrɛ ti caŋa

* **23:39** Zaburuu 118:26 * **24:15** Daɲɛli 9:27; 11:31; 12:11

ganha ba saha ni wiire tuun ni, kelee
ni cadɛɛngɛ ni wɛ. 21 Bani kanhama
nigbɔ na ba bye wee tuun wu ni pemu
tuugo sanha bye ɲa wɛ, na co koŋɔ ki
yaaduun wu na, fo na pa nɔ niɲaa na.
Pee kanhama pu tuugo di wa da bye
bɛ nige bada wɛ. 22 Kilɛ da bye wu
ya ya wolo bɛ yee caya yi ni wɛ, sipya
wa shishiin bi da ga shɔ wɛ. Ga sipyii
piimu ɲaha w'a bulo ge, pee wuu na
w'a la wolo yee caya yi ni.
23 «Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we
ni na: ‹Yi wii, Shɔvɔɔ wu wa naha!›
kelee ‹Wu we mɛ.› Yi ganha bu dà yee
na wɛ! 24 Bani kafinɛjuu pii na ba yìri,
na puyɛ pye shɔvɛɛ ni Kilɛ tudunmɔɔ.
Pu na ba ɲaha shɛshɛɛrɛ kagbɔhɔɔ ni
kakanhaŋaa pyi kɔnhɔ p'i sipyiire ti
piinŋɛ. Ali Kilɛ ya sipyii piimu ɲaha
bulo ge, nago ba pu da já ba pee bɛ
piinŋɛ wɛ, pu bi da ba pee bɛ piinŋɛ.
25 Li wii, nɛ kii keree kii bɛɛri jo yaha
yi mu.»
26 «Ayiwa sipya wa ba yi pye: ‹Li wii,
sige ke ni Shɔvɔɔ wu ɲɛ!›, yi ganha bu
shɛ wà wɛ. Kelee wa bu yi pye: ‹Li wii,
maaŋa ke ni wu wa naha!›, yi ganha
bu dà yee na wɛ. 27 Kilɛ bu ɲi Kilɛ-
nɔhɔ na, kpɛɛngɛ ki ma nɔ camutomɔ
ni nɔgana lemu na ge, lee pagana li na
Sipya Ja wu bɛ wa da ba ba. 28 Xuu
wemu ni yaxugo ɲɛ ge, wà tobinyɛ ya
yiyɛ pinnɛɛ.

Sipya Ja pagana
(Marika 13:24-27; Luka 21:25-28)

29 «Pee kanhagbɔ pu wo caya yi ba
doro yɛ, taapile ni nibiige na ba jé
caŋa ki ni; yeŋɛ wa da kpɛɛngɛ yeege
wɛ. Wɔrɔɔ ki na ba yìri yìri fugba we
ni na pa do. Fugba wu sefɛɛrɛ ti na
ba jɛlɛ. 30 Wee tuun wu ni Sipya Ja
wu wo ɲaha shɛshɛɛrɛ te, tee na ba ɲa
fugba we ni. Shi wemu bɛɛri wu ɲɛ
ɲiŋɛ ke na ge, wu bɛɛri na ba mɛhɛɛ
suu. Wu na ba Sipya Ja wu nibawo ɲa
fugba ɲahaya ye na ni sefɛɛrɛ ti bɛɛri,
ni nɔɔrɔ nigbɔ ni. 31 Maga nigbɔhɔ
ki mɛɛ li na ba foro. Sipya Ja w'a
sipyii piimu ɲaha bulo ge, wu na ba
mɛlɛkɛɛ tun pu pee pinnɛ, na yìri koŋɔ
ki kabaya shishɛɛrɛ wu bɛɛri na, na ba
pu pinnɛ xuu nigin ni, ma li ɲɔ kɔn
koŋɔ ke kabaŋa ka na, na se koŋɔ ke
kabaŋa ka mu.

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge
(Marika 13:28-31; Luka 21:29-33)

32 «Naha shɛshɛɛrɛ ta te nitoodige
shizhaa na: Ki geye ye ba ɲɔ kɔn na
funni tuun wemu ni, yee wa ma li cɛ
na ki nagoo pyeduun w'a tɛɛŋɛ. 33 Mu
li wa, yi ba kii keree kii bɛɛri ɲaa ki na
byi tuun wemu ni, y'i li cɛ na Sipya Ja
w'a tɛɛŋɛ na xɔ, na w'a nɔ xɔ kuɲɔɔ li ɲɔ
na. 34 Can na n'a da yi jo yi mu jo sipyii
piimu pu wa ɲìi na nimɛ ge, sani pee
bɛɛri pu xu ge, kii keree kii bɛɛri ɲɔ na
va. 35 Fugba we ni ɲiŋɛ ke na ba doro,
ga nɛ jomɔ pe wa da doro bada wɛ.

Kilɛ yɛ nigin pe w'a taaxɔɔ li tuun cɛ
(Marika 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)

36 «Ga sipya wa shishiin wa kee caŋa
ke ni wee tuun we cɛ wɛ, ali fugba
mɛlɛkɛɛ pu bɛ wɛ, Kilɛ Ja wu bɛ wɛ. To
Kilɛ yɛ nigin pe w'a kee caŋa ke ni wee
tuun we cɛ. 37 Ba Nuxhun wo caŋa ɲii
li keree k'a pye wɛ, mu Sipya Ja wu bɛ
cabaŋa k'a da ba bye. 38 Na logbɔhɔ
ki ta ki sanha ba wɛ, sipyii pu bi li,
na gbuu, na cèe leŋɛɛ, na pu nagoo
kaan gbaya ni, fo na shɛ nɔ caŋa kemu
Nuxhun ya jé kɔɔgbɔhɔ ki ni ge.* 39 Pu
ya puyɛ kaala kaa la shishiin bɛ na
wɛ, fo na shɛ logbɔhɔ ki pye k'a pa,
na pu bɛɛri ɲuŋɔ tugo. Mu l'a da ba
bye Sipya Ja wu bɛ cabaŋa. 40 Wee
tuun wu ni namaa shuun na ba bye
pu kɛrɛyɛ ni, p'a nigin wa lɔ, na wa
yaha wà. 41 Cèe shuun na ba tira tiree,
wa na ba lɔ na wa yaha. 42 Lee wuu
na yi kori yaha ɲìi na bani caŋa kemu
Kafɔɔ w'a ma ge, yi wa kee cɛ wɛ. 43 Yi
li cɛ na puga fɔɔ da ba li cɛ na we tuun
we ni nagaa da ba ba nibiige ni, wu bi
da gori yaha ɲìi na. Wu da ga gbara
nagaa wu jé wu puga wɛ. 44 Lee wuu
na yi bɛ pu gbegele yaha, bani yee ya
Sipya Ja wu soŋi tuun wemu ni wɛ,
wee tuun weyɛ pyaa ni wu da ba.

* **24:38** Zhenɛzi 7:7

Kapyebye nizaama ni wu niguumɔ keree
(Luka 12:41-48)

45 «Kapyebye ɲɔmɛɛ fɔɔ fungɔngɔ fɔɔ
wemu wo kafɔɔ w'a wu teŋɛ wu puga
ki wo kapyebyii pusamaa ɲuŋɔ ni,
na wu pye na w'a pu yaligee keree
ɲaha wo ki tuun ni ge, wee ɲɛ jɔgɔ
wɛ? 46 Wee kapyebye wu kafɔɔ wu
ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li
pyegana na, wee ɲɛ duba pya. 47 Can
na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye
wu kafɔɔ wu na ba wu teŋɛ wu keŋɛ
yaŋmuyɔ yi bɛɛri ɲuŋɔ ni. 48 Ga wee
kapyebye we bu da sipyikuuŋɔ, wu
na li kɔn wuyɛ funŋɔ ni na wee kafɔɔ
w'a da zhɛ mɔ wà. 49 W'a ɲɔ kɔn na wu
kapyebyeɲii pu sani, na li, na gbuu ni
yagbagbaa ni. 50 Ayiwa, caŋa kemu
ni tuun wemu wu ɲɛ kapyebye wu ya
wu kafɔɔ wu soŋi-i ge, kee caŋa ke ni
wee tuun we ni wu da ba. 51 Wu na
ba wee kapyebye we kɔri, na wu taa
pinnɛ ni shuun shuun juu ni. Mɛsuu
ni gankunnɔ na ba bye wà.

25

Talenɛ lemu l'a jo doɲiŋɛ pushaa kɛ wu shizhaa na ge

1 «Ayiwa, fugba saanra ti na ba foro
doɲiŋɛ pushaa kɛ wa fɛni, piimu ya
pu sokinnaa lɔ na se di zhɛ cenabun
poo wu ɲuŋɔ círi ge. 2 Pu kɛ wu ni,
kaguro wa wu bye fungɔnyɔ baa fɛɛ,
kaguro wa di ɲɛ fungɔnyɔ fɛɛ. 3 A
fungɔnyɔ baa fɛɛ p'i pu wo sokinnaa
pu lɔ, ga p'i ya ta sìnmɛ patii lɔ na taha
sokinnaa pu na wɛ. 4 A fungɔnyɔ fɛɛ
p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, na sìnmɛ
patii bɛ lɔ na taha pu wo sokinnaa pu
na. 5 A cepoo w'i mɔ, wu da ba wɛ. A
ŋmunumɔ di pu bɛɛri ta, a pu bɛɛri di
ŋmunɔ. 6 A mujuu la di ba foro ɲiɲiŋɛ
ki na na: ‹Cenabun poo wu we! Yi
foro shɛ wu círi!› 7 Wee tuun wu ni a
doɲiŋɛ pushaa kɛ wu bɛɛri di yìri, na
pu sokinnaa pu yàa yàa. 8 A fungɔnyɔ
baa fɛɛ p'i fungɔnyɔ fɛɛ pu pye: ‹Wèe
wo sokinnaa p'a zhaa da furi, yi sìnmɛ
dɔɔni wa kan wù mu.› 9 A fungɔnyɔ fɛɛ
p'i pu pye: ‹Ahayi! Sìnmɛ pemu pu ɲɛ
wèe mu ge, pee wa da ga wèe ni yee
yaa wɛ. Yi shɛ sinbɛrɛlɛɛ pu mu, y'i shɛ
pa shɔ yiyɛ mu!› 10 A fungɔnyɔ baa fɛɛ
p'i gari sìnmɛ pu fɛni, a cenabun poo
wu ba na pu yaha wà. Pushaa kaguro
wemu w'a bi gbegele ge, a pee di jé ni
cenabun poo wu ni cekaanra puga ki
ni. A p'i gbura ki shɔ̀hɔ. 11 Lee kadugo
tàan a pii pu bɛ di ba nɔ, na xhuulo na:
‹Kafɔɔ, kafɔɔ, gbura ki mugi wù mu!›
12 Ga, a cenabun poo wu pu pye: ‹Can
na n'a da yi jo yi mu jo nɛ yee cɛ wɛ.›
13 Lee wuu na yi kori yaha ɲìi na, bani
yi wa kee caŋa ke ni wee tuun we cɛ
wɛ.

Talenɛ lemu l'a jo na ɲaha tii wari kegaaŋa pyevɛɛ pu na ge
(Luka 19:11-27)

14 «Fugba saanra t'a foro ná wa fɛni
wee wemu ya gaaŋi kulo ni ge. A
w'i wu kapyebyii pu yiri, na wu keŋɛ
yara li kaa le pu keŋɛ ni. 15 A wu wari
talaan kaguro kan wa mu, na wari
talaan shuun kan wa mu, na talan
nigin kan taanri wo wu mu. Wee
wari we ya kan pu mu na saha ni pu
bɛɛri nigin nigin wu wo sefɛɛrɛ ɲuŋɔ
kana ni. 16 Kaguro w'a kan wemu
mu ge, a wee di wakaraa kegaaŋa
ɲɔ kɔn ni wu wo wu ni. A w'i wari
talaan kaguro wa bɛtii ta na fara we
wu kaguro wu na. 17 A shuun fɔɔ wu
bɛ di kegaaŋa pye ni wu wo wu ni,
na talaan shuun wa ta na fara wu
na. 18 Ga, a talan nigin fɔɔ wu shɛ
wege tugi, na wu kafɔɔ wu wo wari
wu ŋmɔhɔ wà. 19 A kapyebyii pu kafɔɔ
wu sii mɔ wà, na na pa ba. Ba w'a
pa ba wɛ, wu ni kapyebyii pu ni, a
p'i jate wu wolo. 20 A wari talaan
kaguro fɔɔ w'i fulo wu na ni we wu
kaguro wu bɛ ni na jo: ‹Na Kafɔɔ,
talaan kaguro mu ya kan nɛ mu, we
kaguro we nɛ ta wu kuduun.› 21 A wu
kafɔɔ wu wu pye: ‹L'a ɲɔ kapyebye
nizaama ɲɔmɛɛ fɔɔ. M'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ
kafɛnhɛfɛnhɛnɛ ni, lee wuu na n'a da
kagbɔhɔɔ kaa le ma keŋɛ ni. Pa wù
binnɛ funŋɔ taan!› 22 A talaan shuun
fɔɔ wu bɛ di fulo wu na, na wu pye:
‹Na kafɔɔ, talaan shuun mu ya kan nɛ
mu, we shuun we nɛ ta wu kuduun.›
23 A wu kafɔɔ wu jo: ‹L'a ɲɔ, kapyebye

nizaama ɲɔmɛɛ fɔɔ. M'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ
kafɛnhɛfɛnhɛnɛ ni, lee wuu na n'a da
kagbɔhɔɔ kaa le ma keŋɛ ni. Pa wù
binnɛ funŋɔ taan!› 24 Lee kadugo na a
wari talan nigin tavɔɔ wu bɛ di fulo na
jo: ‹Na kafɔɔ, nɛ bi li cɛ jo mu keree k'a
waha. Mu ya xuu wemu nugi wɛ, wee
xuu wu wo yalɔɔrɔ mu ya luu. Mu
ya xuu wemu wo yashi wá wɛ, wee
xuu wu wo yapyiire mu ya gɔɔn. 25 Nɛ
fya, na shɛ ma wari wu ŋmɔhɔ ɲiŋɛ
ke ni. Wu we!› 26 A wu kafɔɔ wu wu
pye: ‹Kapyebye niguumɔ saa fɔɔ mu
ɲɛ. Mu ya li cɛ na nɛ ya xuu wemu
nugi wɛ, na wà nɛ na wo yalɔɔrɔ ti
luu, na na yapyiire ti kɔɔn xuu ni nɛ
ta wemu wo yashi wa-ɛ ge, 27 go mu
bi yaa na shɛ na wari wu yaha baŋi
na dɛ, kɔnhɔ di ba ba, di shɛ wu lɔ ni
wu kuduun ni.›
28 «Yi wu wo wari talan nigin wu
shɔ wu na, y'i wu kan talaan kɛ fɔɔ
wu mu! 29 La ɲɛ wemu mu ge, la na
ba gan wee mu na fara wu wuu li na,
la ɲɛhɛ wu mu. Ga la ɲɛ wemu mu
wɛ, ali nifɛnhɛfɛnhɛnɛ lemu bɛ li ɲɛ
wu mu ge, lee bɛ na ba shɔ wu na.
30 We kapyebye niguumɔ we kunni, yi
wu co wá kpɛɛngɛ ke na nibiige ki ni!
Mɛsuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

Taaxɔɔ li wo kiiri we

31 «Sipya Ja wu ba ba wu nɔɔrɔ wu
ni tuun wemu ni ni mɛlɛkɛɛ pu bɛɛri
ni, wu na ba diin wu saanra koro
nɔɔrɔ wuu li ni. 32 Shi we bɛɛri na ba
binnɛ wu tàan. Wu na ba pu waa na
laha pu yɛ na ba yatɔɔnahama ma wu
dubyaa ni wu sikaa waa laha mɛ pu yɛ
na wɛ. 33 Wu na ba dubyaa pu yaha
wu kanige cɛ, na sikaa pu yaha wu
kamɛnɛ cɛ.
34 «Ayiwa, saan wu na ba wu kanige
cɛ wuu pu pye: ‹Yi pa, na To wu wo
duba nagoo pee. Saanra temu t'a
gbegele na yaha yee ɲaha na fo koŋɔ
ki yaaduun wu ni ge, yi pa jé tee ni,
y'i ti pye yi wuuro. 35 Bani xuugo ya
nɛ ta, a yee di nɛ kan nɛ li. Waga
ya nɛ ta, a yee di nɛ kan nɛ gba. Nɛ
bi bye nabun, a yee di nɛ tirige yi
kaban. 36 Fafunmɔ bye nɛ na, a yee di
nɛ fafunmɔ pu xɔ. Nɛ bi bye yama fɔɔ,
a yee di nɛ keree yàa. Nɛ bi bye kaso
ni, a yee di shɛ foro nɛ na.› 37 Ayiwa,
pee sipyii piimu p'a Kilɛ ɲɔmɛɛ co ge,
pee na saan wu pye: ‹Kafɔɔ, tuun
wekɛ ni wèe d'a mu xuugo wo wu ɲa,
na yalige kan mu mu wɛ? Kelee na
mu waga wo ɲa, na mu kan mu ya
gba wɛ? 38 Tuun wekɛ ni wèe d'a mu
nabɔrɔ wo wu ɲa, na mu tirige wù
puga, kelee na ma fafunmɔ wo ɲa, na
pee fafunmɔ pu xɔ wɛ? 39 Tuun wekɛ
ni wèe d'a ma yama wo, kelee na ma
kaso wo wu ɲa, na shɛ foro ma na wɛ?›
40 Saan wu na pu pye: ‹Can na n'a
da yi jo yi mu jo tuun bɛɛri ni yee ya
lee la pye ali nɛ cebooloo pu bɛɛri wo
nifɛnhɛfɛnhɛnɛ nigin bɛ na ge, nɛ na
yee ya li pye.›
41 «Lee kadugo na saan wu na
kamɛnɛ cɛ wuu pu pye: ‹Yi laha
na tàan, yee laŋi fɛɛ piiri! Yi shɛ
nafugibaaga ki ni, kee kemu k'a
gbegele na yaha Shitaanni ni wu wo
mɛlɛkɛɛ pu kaa na ge. 42 Bani xuugo
bi bye nɛ na, yee di ya ta yalige kan
nɛ mu wɛ. Waga bi bye nɛ na, yee di
ya ta nɛ kan nɛ gba wɛ. 43 Nɛ bi bye
nabun, yee di ya ta nɛ tirige yi puga
wɛ. Nɛ bi bye fafunmɔ ni, ye di ya ta
nɛ fafunmɔ pu xɔ wɛ. Nɛ yama wo
bi bye, nɛ bi bye kaso ni, yee di ya
ta shɛ foro nɛ na wɛ.› 44 Ayiwa, pee
bɛ na wu pye: ‹Kafɔɔ, tuun wekɛ ni
wèe d'a mu xuugo wo wu ɲa, kelee ma
waga wo, kelee ma nabɔrɔ wo, kelee
ma fafunmɔ wo, kelee ma yama wo,
kelee ma kaso wo, na li she wèe da ma
tɛgɛ-ɛ wɛ?› 45 Saan wu na pu pye: ‹Can
na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di
ya lee la pye ali nɛ cebooloo pu bɛɛri
wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ nigin bɛ na wɛ, yee
ya ta li pye nɛ na wɛ.› 46 Pee na ba jé
kanhama nixhɔbaama ni. Ga piimu
p'a tii ge, pee na ba jé ɲìi sicuumɔ
nixhɔbaama ni.»

26

Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na

(Marika 14:1-2; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

1 Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu
bɛɛri jo xɔ sipyiire ti mu wɛ, na wu
kalaapiire ti pye: 2 «Y'a li cɛ na cabyaa
shuun tɛ ni Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ l'a
da nɔ. Sipya Ja wu na ba jé keye ni,
p'a wu kori tige na.»
3 Wee tuun wu ni a saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni Yawutuu
nɔhɔlɛɛ p'i shɛ puyɛ pinnɛ Kayifɛ
kaban, wee ɲɛ saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
wo ɲuŋɔfɔgbɔ we. 4 A p'i bɛ yi na na
pu Yesu peele co ŋmɔhɔrɔ ni, p'i wu
gbo. 5 Ga, a p'i jo: «Wù ganha bu wu
co kalenɛ li ni wɛ, kɔnhɔ tunmɔ ganha
bu yìri sipyiire ti tɛ ni wɛ.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu ɲuŋɔ ni (Marika 14:3-9; Yohana 12:1-8)

6 Na Yesu yaha Bɛtani kulo li ni Simɔ
kaban, togo k'a fɛnhɛ wemu co toro
ge, 7 a cee wa di fulo wu na ni lasikoli
gboro la ni. Lee bi ɲi pɛɛwa lasikoli
wa na. A wee cee wu Yesu yaha wu na
li, na ba wee lasikoli wu wo wu ɲuŋɔ
ni. 8 Ba Yesu kalaapiire t'a lee ɲa wɛ.
A pu logoo di yìri, a p'i jo: «Te kakara
te wo ɲuŋɔ di ɲɛ lekɛ wɛ? 9 We lasikoli
we bi da já bɛrɛ wari niɲɛhɛmɛ na, na
wee kan funmɔ fɛɛ mu.» 10 Ba Yesu ya
lee cɛ wɛ, na jo: «Ɲaha na y'i we cee we
zɔ tɛnri wɛ? Go kasaana w'a pye mɛ
nɛ na. 11 Funmɔ fɛɛ na da daa yee tɛ
ni tuun bɛɛri ni, ga nɛ kunni wa da ba
bye yee tɛ ni tuun bɛɛri ni wɛ. 12 We
lasikoli we w'a wo na na ge, w'a wɛri
na ceepuuro ti kemɛ yaha faŋa le kaa
na. 13 Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu
bɛɛri ni pe Kilɛ Jozaama pe ya jo ke
koŋɔ ke na ge, le we cee we ya pye ge,
li bɛ na baari wà, na sipyii pu funyɔ
tirige ni wu kaa ni.»

Zhudasi ya Yesu shaa di le keŋɛ ni (Marika 14:10-11; Luka 22:3-6)

14 Ayiwa, Yesu kalaapiire kɛ ni
shuun wu wa nigin wa, wemu mɛgɛ
ki bye na Zhuda Isikariyɔti ge, a wee
di shɛ saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ
pu mu, 15 na shɛ pu pye: «Nɛ bu Yesu
le yee keŋɛ ni, juu yee di da gan nɛ
mu wɛ?» A p'i warifyɛn tuunɔɔ kɛlɛɛ
taanri (30) tɔrɔ kan wu mu. 16 Na co
wee tuun wu na a Zhuda di ganha na
pyegazaana shaa wu Yesu le pu keŋɛ
ni.

P'a Bulooro Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li shiizhan (Marika 14:12-21; Luka 22:7-14, 21-23; Yohana 13:21-30)

17 Shizhɛnhɛrɛ Baa Buuri wu wo
Kalenɛ li cazhiige ke, a Yesu kalaapi-
ire t'i fulo wu na, na wu pye: «Ma
funŋɔ wa wù Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ
li yalige ki gbegele xuu wekɛ ni wɛ?»
18 A Yesu di pu pye: «Yi shɛ kanha ki
ni, y'i shɛ shɛn wefɔɔ pye: ‹Karamɔgɔ
w'a jo na wee wo tuun w'a nɔ, na mu
kaban wee ni wu kalaapiire t'a da ba
Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li.›»
19 A kalaapiire t'i li pye ba Yesu ya yi jo
pu mu wɛ. A p'i Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ
li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.
20 Ba piige k'a pa wɔ wɛ, a Yesu ni
wu kalaapiire kɛ ni shuun wu diin na
li. 21 Na pu yaha pu na li, a Yesu di ba
jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba
nɛ le keŋɛ ni yee ni.» 22 A kalaapiire
ti ɲahaya di sii tanha fo xuuni. A
pu bɛɛri di ɲɔ kɔn na wu yegee nigin
nigin na: «Nɛ wi ya, Kafɔɔ?» 23 A Yesu
di pu pye: «Wemu w'a wu keŋɛ ki le
golɛgɛ ki ni ni nɛ ni ge, wee w'a da
ba nɛ le keŋɛ ni. 24 Sipya Ja wu na ba
xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na
wɛ. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le
keŋɛ ni ge, bɔɔngɔ ki ɲɛ weefɔɔ wogo.
Ali wee ná wu da bye pu ya wu se bɛ
wɛ, lee bi da bɔrɔ wu mu.» 25 Zhudasi
wemu wu bi da ba Yesu le keŋɛ ni ge,
a wee bɛ di wu yege na: «Nɛ wi ya,
Karamɔgɔ?» A Yesu di wu pye: «Mayɛ
pyaa k'a yi jo.»

Kafɔɔ fɛfɛɛrɛ yalige ki keree (Marika 14:22-26; Luka 22:15-20; 1 Korɛnte Shɛɛn 11:23-25)

26 Na pu yaha lige ki na, a Yesu di
buuri wa lɔ, na baraga taha Kilɛ na,
na wu kɛgi kɛgi na kan wu kalaapiire
ti mu, na pu pye: «Yi wa lɔ yi li, nɛ
ceepuuro ti wa te!» 27 Lee kadugo
na a wu ɛrɛzɛn lɔhɔ cɛɛgbuu li lɔ, na
baraga taha Kilɛ na, na li kan pu mu,
na jo: «Yi bɛɛri pu ka gba ke ni, 28 nɛ
shishan pu ɲɛ pe, Kilɛ wo kariɲɛɛgɛ

ɲɔmɛɛ li wo shishan pe. Sipyiɲɛhɛmɛɛ
wuu na p'a wo, na pu jurumu wu yafa
pu mu. 29 N'a da yi jo yi mu, na co
nimɛ na, n'a da ke ɛrɛzɛn lɔhɔ ke ka
gba nige wɛ, fo caŋa kemu n'a da ba ki
nivoŋɔ gba ni yee ni na To wu saanra
ti ni ge.» 30 Ba p'a li xhɔ wɛ, na Kilɛ
masɔŋɔ yoyo cee. Lee kadugo tàan a
p'i foro kari Oliviye faaboboŋɔ ki na.

Yesu ya jo na Pyɛɛri na ba foro wee kaa tàan
(Marika 14:27-31; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

31 Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire
ti pye: «Yee bɛɛri na ba baa na nɛ
yɛ nigin yaha niɲaa wo piige keyɛ
pyaa ni, bani l'a ka Kilɛ Kafila wu ni
na: ‹Nɛ na ba yatɔɔnahama wu gbo,
dubyagbaha ki dubyaa pu bɛɛri na
baa caaga.›* 32 Ga nɛ ba ɲɛ na foro xu
ni tuun wemu ni, nɛ na doro yi ɲaha
na Galile fiige ki ni.» 33 A Pyɛɛri di
jo: «Ali pusamaa bɛɛri ɲɛhɛ baa na ma
wá, nɛ wa da ga ma wá bada wɛ!» 34 A
Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo
ma mu, niɲaa wo piige keyɛ pyaa ni,
yani xhuupoo wu pa mɛɛ su ge, mu na
ba foro nɛ kaa tàan tɔɔɲii taanri.» 35 A
Pyɛɛri di wu pye: «Ali li mɛhɛ yaha nɛ
wu xu bɛ ni mu ni, n'a da ga foro ma
kaa tàan wɛ.» A kalaapiire tisara bɛɛri
di yee ninuyɔ jo.

Yesu ya Kilɛ ɲɛɛri Zhetisemanɛ tiire tɛgɛ ki ni
(Marika 14:32-42; Luka 22:39-46)

36 Lee kadugo na a Yesu ni wu
kalaapiire t'i gari xuu wa ni, wemu
mɛgɛ ki ɲɛ na Zhetisemanɛ ge. A wu
pu pye: «Yi tiin naha, di shɛ Kilɛ ɲɛɛri
mɛke.» 37 A wu gari wà ni Pyɛɛri ni
Zebede jalaa shuun wu ni. A l'i sii
wu zɔ wu kanha fo xuuni, na wu ɲaha
bɛ tanha. 38 A wu pu pye: «Nɛ zɔ we
bɛɛri w'a tanha fo nɛ na zhaa di xhuu.
Yi tiin naha, y'i gori yaha ɲìi na ni
na ni!» 39 A wu shɛ ɲaha na jɛri, na
buri ɲiŋɛ na, na Kilɛ ɲɛɛri na: «Na To
le kanhama cɛɛgbuu le sanha lii na
na, ni li na já bye. Ga lee bɛ na, nɛ
wo ɲidaan ganha bu bye wɛ, fo mu
wo ɲidaan.» 40 A Yesu di guri pa wu
kalaapiire taanri wu yíri, na ba pu ta
p'a ŋmunɔ. A wu Pyɛɛri pye: «Yee ya
já kori yaha ɲìi na ni nɛ ni na ali lɛɛri
nigin bɛ pye-e ya? 41 Yi kori yaha ɲìi
na! Yi da Kilɛ ɲɛɛri, kɔnhɔ yi ganha
bu jé nɔwuuro ni wɛ. Sipya munaa ya
sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a cèrɛ.»
42 A Yesu di laha pu tàan tɔɔɲii shuun
wuu li ni, na shɛ Kilɛ ɲɛɛri na: «Na To,
li bu da nago le kanhama cɛɛgbuu le
sanha da já lii nɛ na wɛ, fo nɛ bu gba
li ni, wee tuun wu ni mu wo ɲidaan
wu pye.» 43 Lee kadugo na a wu guri
pa sanha wu kalaapiire ti yíri, na ba
pu ta p'a ŋmunɔ sanha, bani ŋmunumɔ
pu bi shɔ pu ni. 44 A Yesu di pu yaha
wà, na laha pu tàan sanha, na shɛ Kilɛ
ɲɛɛri tɔɔɲii taanri wuu li ni, na guri
pee jomɔ pe ninumɔ na sanha. 45 Lee
kadugo na a wu guri pa wu kalaapiire
ti yíri, na ba pu pye: «Yee wa ŋmunɔɔ
sanha na ŋmɔni gɛ? Tuun w'a nɔ,
Sipya Ja wu na ba jé jurumupyii pu
keŋɛ ni. 46 Yi yìri wù da se! Li wii, ná
wemu w'a da na le keŋɛ ni ge, wee ya
nɔ.»

Yawutuu p'a Yesu co
(Marika 14:43-50; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

47 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na,
a Zhudasi di nɔ, wee ɲɛ kalaapiire
kɛ ni shuun wu wa nigin wa. A wu
nɔ ni sipyiɲɛhɛmɛɛ pii ni. Ŋmɔparaa
ni pubegee ki bye pee mu. Saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni Yawutuu
ɲahagbaa fɛɛ pu bi pee tun. 48 Zhudasi
wemu wu bi da ba Yesu le keŋɛ ni ge,
wee bi ɲaha shɛshɛɛrɛ ta shɛ sipyiire
ti na na: «Di ba shɛ ɲɔsɔɔnrɔ fò kan ná
wemu mu, y'i wee co, wee wu wa.»
49 A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni,
na wu pye: «Faabye Karamɔgɔ!» Na
ɲɔsɔɔnrɔ fò kan wu mu. 50 A Yesu
di wu pye: «Na naɲii, lemu na m'a
pa ge, lee pye.» Wee tuun wu ni a
sipyii pusamaa di fulo Yesu na, na wu
co. 51 A Yesu wo kalaapire la di li wo
ŋmɔpara kɔɔngi li forogo ni, na saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu wo

* **26:31** Zakari 13:7

kapyebye niwɛŋɛ paa laha. 52 A Yesu
di lee kalaapire li pye: «Ma ŋmɔpara
le le wà li forogo ki ni, bani piimu p'a
ŋmɔparaa luu ge, ŋmɔparaa ki da ba
pee bɛ ɲuŋɔ tugo. 53 Go nɛ bi da já na
To wu ɲɛɛri w'a mɛlɛkɛɛ pii yaha na pa
nimɛ nimɛ piimu ya ɲɛhɛ miliyo na ge,
ta mu ya lee cɛ wɛ? 54 Ga lee da ba bye,
Kilɛ Kafila w'a yemu jo ge, yee ɲɔ na fa
dii wɛ? Bani Kilɛ Kafila w'a li shɛ na fo
kii keree kii bu bye.»

55 Lee kadugo na a Yesu di sipyi-
ire ti pye: «A yee di ba ni ŋmɔparaa
ni pubegee ni nɛ tacoŋɔ ni ma na
jo kakuubye di ɲɛ ya? Nɛ bi dɛn
caŋa bɛɛri Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, na
sipyii kalaa, yee di ya ta nɛ co wɛ.
56 Ga kii keree kii bɛɛri ya pye kɔnhɔ
Kilɛ tudunmɔɔ p'a yemu bɛɛri ka Kilɛ
Kafila wu ni ge, yee bɛɛri ɲɔ di fa.»

Ayiwa, a wu kalaapiire ti bɛɛri di
baa caaga na wu yaha wà.

Yesu ya yere kiirikɔɔn kuruŋɔ ki ɲahagbaa na
(Marika 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yohana 18:13-14, 19-24)

57 Piimu p'a Yesu co ge, a pee di
gari ni wu ni Kayifɛ kaban, wee ɲɛ
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ
we. Saliya karamɔgɔlɔɔ ni Yawutuu
ɲahagbaa fɛɛ pu nibinnɛgɛ ki bye wà.
58 A Pyɛɛri di laraga kɔn pu na, na
daha pu fɛni, fo na shɛ jé saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu wo
kaaŋa ki ni. Ba w'a jé kaaŋa ki ni
wɛ, na diin gɛdii pu tàan kɔnhɔ wu
ba le kaa le nɔhɔ ɲa. 59 Saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ pu fara kiirikɔɔn
kuruŋɔ ki na, pee bi can baa wo sɛɛri
kaa la shaa Yesu fɛni kɔnhɔ p'i wu
gbo. 60 Ga pu ya li ta wɛ, ali na li
ta bɛ sipyiɲɛhɛmɛɛ bi ma na kafinɛyɛ
leni Yesu na. A sipyii shuun wa bɛ
di ba nɔ kurogo ki na, na pu woyo jo
na: 61 «We ná we ya jo na wee na já
Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki yereŋɛ
cabyaa taanri funŋɔ ni.»

62 Wee tuun wu ni a saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu yìri yere,
na Yesu pye: «Jomɔ pemu bɛɛri pii
sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge,
mu wa da pu ɲɔ shɔ-ɛ gɛ?» 63 Ga,
a Yesu di cari wuyɛ na. A saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu jo:
«Ma bi ɲɛ Shɔvɔɔ we, Kilɛ Ja we, nɛ
li shaa ma mu Kilɛ ɲìi wo wu mɛgɛ
na, jo ma yee jo wù mu.» 64 A Yesu
di wu pye: «Mayɛ pyaa ki wa yi yu.
Ga n'a da yi jo yi mu jo na co nimɛ
na, yi na ba Sipya Ja wu nidɛɛngɛ
ɲa Se Bɛɛri Fɔɔ Kilɛ kanige cɛ. Yi
na ba wu nibawo ɲa bɛ sanha fugba
ɲahaya ye na.» 65 Wee tuun wu ni a
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ
wu wuyɛ pyaa wo fadeŋɛ shɛɛngi, na
jo: «Kilɛ mɛgɛ w'a kyɛɛgi mɛ dɛ! Ɲaha
fɛni wù ɲɛ sanha sɛɛrɛɛ pu mu wɛ?
Y'a wu Kilɛ mɛkyɛɛgɛrɛ jomɔ pu logo
nimɛ. 66 Yee di wa yekɛ yu wɛ?» A p'i
wu pye: «W'a yaa na wu gbo.»

67 Ayiwa, a p'i ɲɔlɔhɔ tugi na wà
wu ɲaha ni, na wu kpɔn ni kaguruyo
ni. A pii di kadahaa ja wu ɲibɛgɛ ni.
68 A p'i jo: «Shɔvɔɔ we, ma bi sii Kilɛ
tudunmɔ we, ma kpɔnvɔɔ wu mɛgɛ
yiri wù mu!»

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tàan
(Marika 14:66-72; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18, 25-27)

69 Ayiwa, lee bi Pyɛɛri nidɛɛngɛ ta
kpɛɛngɛ ki na kaaŋa ki ni, a kapye-
byezhɔ wa di fulo wu na, na wu pye:
«Go mu bɛ wu bye ni Galile shɛɛn Yesu
ni.» 70 Ga, a Pyɛɛri di foro wu kaa tàan
sipyii pu bɛɛri ɲii na. A wu jo: «Nɛ cɛ
yekɛ mu wa yu wɛ.» 71 Lee kadugo na
a Pyɛɛri di gari kaaŋa ki tajege ki yíri.
A kapyebyezhɔ wa bɛ di wu ɲa wà, na
wee xuu wu wo sipyii pu pye: «We ná
we bɛ wu bye ni Nazarɛti shɛɛn Yesu
ni.» 72 A Pyɛɛri di foro wu kaa tàan
sanha, na gaa. A wu jo: «Nɛ we ná
we cɛ wɛ.» 73 Ba jɛri ya pye wɛ, piimu
pu bi yere wà ge, a pee di fulo Pyɛɛri
na, na wu pye: «Nakaara baa mu bɛ wu
wa pu ni. Bani mu jogana li bɛ l'a mu
tayirige shɛɛ.» 74 Ga, a Pyɛɛri di gaa,
na wuyɛ laŋi. A wu jo: «Nɛ wee ná wu
cɛ wɛ.» Taapile ni a xhupoo di mɛɛ su.
75 Ayiwa, a Pyɛɛri funŋɔ di do ni Yesu
jomɔ pu ni na: «Yani xhupoo wu pa
mɛɛ su ge, mu na ba foro nɛ kaa tàan

tɔɔɲii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.»* A Pyɛɛri di foro kari kpɛɛngɛ ki na, na shɛ mɛɛ su fo xuuni.

27

P'a shɛ ni Yesu ni Pilate mu
(Marika 15:1; Luka 23:1-2; Yohana 18:28-32)

1 Ɲisɔɔgbɔhɔ ki na a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ pu bɛɛri ni nɔhɔlɛɛ p'i bɛ yi na na Yesu ya yaa na wu gbo. 2 A p'i wu pɔ, na shɛ wu le gbafɛnɛɛrɛɛ Pilate keŋɛ ni.

Zhudasi xugana
(Kapyegee 1:18-19)

3 Ayiwa, Zhudasi wemu w'a Yesu le keŋɛ ni ge, ba wee ya li ɲa na p'a Yesu kayuu li jo na yaha na pu wu gbo wɛ, a li daajeŋɛ di jé wu ni, a wu wari tuuŋɔɔ kɛlɛɛ taanri (30) wu lɔ, na wu shɛ ki tɛrɛŋɛ saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ pu na. 4 A wu pu pye: «Kakuunɔ nɛ pye na jaagi baa fɔɔ ɲuŋɔ le xu ni.» Ga, a pee di wu pye: «Wèe wo ɲaha wa yee ni wɛ? Mu wo ɲuŋɔ wuu li wa lere!» 5 A Zhudasi di wari wu shan ɲiŋɛ na Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, na gari na shɛ wuyɛ pɔ gbo. 6 A saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ p'i wari wu lɔ, na jo: «Li ya saha wèe pu we wari we le Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki wo keshi wu ni wɛ. Bani shishan pɛrɛmɛ pu ɲɛ pii.» 7 A p'i jo bɛ yi na, na wee wari we taga cogo faanrivɔɔ wu wo tɛgɛ ki shɔ, na kee pye pu nabuun faya. 8 Lee wuu na p'a kee tɛgɛ ke mɛgɛ yiri ali niɲaa we bɛ ni na shishan tɛgɛ. 9 Lee funŋɔ ni Kilɛ tudunmɔɔ Zheremi bi yemu jo ge, a yee ɲɔ di fa. Wu bi jo na: «P'a wari tuuŋɔɔ kɛlɛɛ taanri (30) wu lɔ, wee wemu w'a pye wu pɛrɛmɛ pu ge. Kee ɲɔ ke na Izirayɛli nagoo p'a bi bɛ. 10 A p'i wee wari wu lɔ na taga cogo faanrivɔɔ wu wo tɛgɛ ki shɔ. Kafɔɔ w'a bi nɛ pye nɛ wu yee jo pu mu.»*

Pilate ya Yesu yege
(Marika 15:2-5; Luka 23:3-5; Yohana 18:33-38)

11 Ayiwa, a p'i Yesu yereŋɛ Pilate ɲaha tàan. A wee di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu ɲɛ ya?» A Yesu di wu pye: «Uun, ba ma wa yi yu wɛ.» 12 Lee kadugo na, ba saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ p'a pa wu tɔɔgɔ leni wɛ, wu ya wa shishiin bɛ ɲɔ shɔ wɛ. 13 Wee tuun wu ni a Pilate di wu pye: «Keree kiimu bɛɛri na p'a mu jaagi mɛ ge, mu wa ki nuri-i gɛ?» 14 Ga Yesu ya wu ɲɔ shɔ lee la shishiin na wɛ. A lee di gbafɛnɛɛri wu fo fo xuuni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo
(Marika 15:6-15; Luka 23:13-25; Yohana 18:39—19:16)

15 Ayiwa, gbafɛnɛɛri wu bi tee na kaa la pyi. Lee ɲɛ, yee bɛɛri ba Yawutuu pu wo Bulooro Ɲuwuuro Kalenɛ l'a nɔ wɛ, w'a kasolemɛ nigin wa yaha, na saha ni sipyii puyɛ pyaa wo ɲidaan wu ni. 16 Lee bi kasolemɛ wa ta wà wemu mɛgɛ ya foro ge. Wu mɛgɛ ki bye na Barabasi. 17 Sipyiire ti bi pa binnɛ a Pilate di pu pye: «Barabasi ni Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, pee shuun wu ni yi funŋɔ wa pu wekɛ yaha wɛ?» 18 Bani Pilate bi li cɛ na Yesu wo ɲɛpɛɛn na p'a bi wu le wee keŋɛ ni. 19 Na Pilate nidɛɛngɛ yaha kiiri wu takɔngɔ ki ni, a wu shɔ w'i tuduro yaha p'a pa jo wu mu na: «Ma ganha bu da ma tɔɔgɔ le we jaagi baa fɔɔ we wo keree ki ni wɛ, bani we keree k'a nɛ kanha shɛn xuuni ŋmunɔgɔ ni piige ki ni.»

20 Ga, a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ p'i sipyiire ti sɔn na pu Pilate ɲɛɛri na wu Barabasi yaha, w'i Yesu gbo. 21 A gbafɛnɛɛri wu guri pu pye sanha: «Yi funŋɔ wa pu wekɛ yaha yi mu pii shuun we ni wɛ?» A p'i wu pye: «Barabasi.» 22 A Pilate di pu pye: «Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, di lekɛ pye wee na wɛ?» A pu bɛɛri di wu pye: «Wu kori tige na!» 23 A Pilate di pu yege na: «Kakuunɔ lekɛ wu d'a pye wɛ?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiinɛ li tàan na: «Wu kori tige na!»

* **26:75** Macoo 26:34 * **27:10** Zakari 11:12-13; Zheremi 32:6-9

24 A Pilate di ba li ta na wee wa da
le já wɛ, bani la li bi faraa sipyiire ti
kafugo na. A w'i lɔhɔ ko, na wu keye je
sipyiire ti bɛɛri ɲii na, na jo: «Nɛ tɔɔgɔ
wa ni yi ni we jaagi baa fɔɔ we wo
shishan pu wo na wɛ. Yeeyɛ pyaa wo
keŋɛ woyo yi wa yere.» 25 A sipyiire ti
bɛɛri di jo: «Wu shishan pu to wèe ni
wù nagoo ɲuŋɔ ni!» 26 Wee tuun wu
ni a Pilate di Barabasi yaha, na Yesu
kan p'a kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu le pu
keŋɛ ni pu kori tige na.

Sɔrɔsii p'a Yesu la wolo (Marika 15:16-20; Yohana 19:2-3)

27 Ayiwa, a gbafɛnɛɛri wu sɔrɔsii p'i
gari ni Yesu ni gbafɛnɛɛri wu kaaŋa
ki ni. A sɔrɔsii pu kuruŋɔ ki bɛɛri di
foro pinnɛ wu fɛni. 28 A p'i Yesu fàya
yi wolo wu na, na fadeboroŋɔ niɲiga
ka le wu na. 29 A p'i xhuyo shin na
pye saanra ɲudɔnɔ, na lee tɔ wu ɲuŋɔ
ni, na wahagaan le wu kanige keŋɛ
ke ni. A p'i xhɔ na ganha na nuguro
sinni wu fɛɛ ni, na wu la wo, na yu:
«Ɲaabye Yawutuu saan we!» 30 A p'i
ganha na ɲɔlɔhɔ tugoo na woni wu na,
na wahagaan li lɔ, na wu kpɔɔn ɲuŋɔ
ke ni. 31 Ba p'a wu la wolo xɔ mu wɛ, a
p'i fadeboroŋɔ niɲiga ki wolo wu na,
na wuyɛ pyaa wo fàya yi le wu na, na
gari ni wu ni di zhɛ gori.

P'a shɛ Yesu kori tige na (Marika 15:21-32; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

32 Ayiwa, ba p'a foro kanha ki ni
wɛ, na jíri Sirinɛ kulo li shɛn wa na,
wee mɛgɛ ki bye na Simɔ. A p'i wee
karamu w'a Yesu korikoritige ki lɔ.
33 A p'i shɛ nɔ xuu wa ni, wee mɛgɛ
ɲɛ na «Goligota», lee kɔri ɲɛ: «Ɲugɔrɔgɔ
xuu». 34 A p'i duvɛn suri durɔgi
losorogo ka ni na kan wu mu wu gba.
Ba w'a yee ɲɛhɛ wɛ, wu ya sɔɔ na yi
gba wɛ.
35 Ba p'a wu kori xɔ wɛ, a sɔrɔsii p'i
kagaanshaan pye, na wu fàya yi taa
taa pu yɛ na na saha ni lee ni.* 36 Lee
kadugo na, a p'i diin na ganha na wu
kasɛri. 37 P'a Yesu jaagi lemu na ge, a
p'i yee ka kɔɔrɔ la na na kori wu ɲuɲɔ
na na:

YESU WU ŊƐ WE, YAWUTUU WO
SAAN WE.

38 A p'i nagaapelɛyɛ shuun wa kori
tiye na ni Yesu ni. Nigin wa bye wu
kanige cɛ, nigin wa di ɲɛ wu kamɛnɛ
cɛ. 39 Kodoroloo pu bi pu ɲuyɔ kori,
na wu shɛhɛlɛ, 40 na yu: «Mu wemu
w'a jo na mu na Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki
ja, na ki yereŋɛ sanha cabyaa taanri
funŋɔ ni ge, ma bi sii Kilɛ Ja we, mayɛ
shɔ sa! Tigi laha tige ki na!» 41 Saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ, ni saliya
karamɔgɔlɔɔ ni Yawutuu ɲahagbaa
fɛɛ pu bɛ pu bi Yesu la wo, na yu:
42 «W'a sipyii piitiilee shɔ, ga w'a da já
wuyɛ shɔ wɛ! GoIzirayɛli wo saan wu
ɲɛ wii, na wu tigi laha nimɛ korikorit-
ige ki na, wù na dà wu na! 43 ‹W'a Kilɛ
pye wu tadaŋa. Wu kaa bi dan Kilɛ
ni, Kilɛ wu wu tirige sa!›* Ta wu ya jo
na Kilɛ Ja wee ɲɛ wɛ?» 44 Nagaapelɛyɛ
yemu p'a kori ni wu ni ge, mu yee bɛ
bi wu fanri lee fanhagana li na.

Yesu xugana (Marika 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

45 Na caŋa ki yaha ɲiŋɛ niŋɛ ni, a
nibiige di jé fiige ki bɛɛri ni, fo na shɛ
da lɛɛrɛɛ taanri. 46 Yakoŋɔ wo tuunɔ
ɲii taanri wu shizhaa na, a Yesu di
ba mujuugbɔɔ wá na: «Eli, Eli, lama
sabakatani?» Lee kɔ́ri ɲɛ: «Na Kilɛ, na
Kilɛ, ɲaha na ma d'a na yaha wɛ?»*
47 Piimu niyereye yi bye wà ge, ba
pii ya lee mujuu li logo pee ni wɛ,
na jo: «Kilɛ tudunmɔɔ Eli w'a yiri.»
48 Taapile ni a shɛn nigin wa di baa
kari pu ni, na shɛ yoro fyɛnmi vinɛgiri
ni, na tee migile kagaantɔɔngɔ ka na,
na shɛ gan Yesu mu wu sɔn. 49 Ga, a
pusamaa di jo: «Yere wù wu wii Eli
bu da wu na da ba wu shɔ!» 50 A
Yesu di mujuugbɔɔ la bɛ wá sanha,

* **27:35** Zaburuu 22:19 * **27:43** Zaburuu 22:9 * **27:46** Zaburuu 22:2 * **27:51** **Kil**ɛ-**p**ɛɛ**ŋ**ɛ **pugbɔhɔ ki** ɲ**ahaparaga fà**ŋa: Kee ɲɛ fàŋa kemu ki bi fɛfɛɛrɛ xuu wu tɛhɛnɛ kɔn na wolo fɛfɛɛrɛ ti bɛɛri wo fɛfɛɛrɛ xuu wu ni ge. Lee ya li shɛɛ na wa bɛɛri na já vulo nimɛ Kilɛ na.

na xhu. 51 Lee taapile li ni a Kilɛ-
pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ɲahaparaga fàŋa*
nigbilege k'i daa shuun, na lɔ fugba
wu na fo ɲiŋɛ ke. A ɲiŋɛ k'i jɛlɛ, a
faaboboyo ye di ja ja. 52 A faya yi ɲɔ di
mugi mugi, Kilɛ wo sipyii piimu p'a bi
xu ge, a pee di ɲɛ. 53 A p'i foro faya yi
ni. Ba Yesu ya pa ɲɛ wɛ, a p'i jé fɛfɛɛrɛ
kulo li ni, na puyɛ shɛ sipyiɲɛhɛmɛɛ
na.
54 Sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ we ni sɔrɔsii pi-
imu samaa pu bi Yesu kasɛɛgɛ pyi ge,
ba pee ya ɲiŋɛ cɛlɛŋɛ ke ni kee keree
ki bɛɛri ɲa wɛ, a p'i sii fya fo xuuni,
na jo: «Can na Kilɛ Ja yɛ pyaa ki bye
we ná we!» 55 Cèe niɲɛhɛmɛɛ pii bɛ pu
bi yere taliige ni na kii keree kii wii.
Pee bi taha Yesu fɛni na yìri Galile ni,
na baari pyi wu mu. 56 Pii mɛyɛ yi wa
ye pu ni: Magadala shɛɛn Mariyama,
Yakuba ni Yusufu yɛ nu Mariyama, ni
Zebede jalaa pu wo nu we.

Yesu legana faŋa ni
(Marika 15:42-47; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

57 Ba yakoŋɔ k'a pa nɔ wɛ, a Arimate
shɛn naafuu fɔɔ wa di ba, wee mɛgɛ
ki bye na Yusufu. Wee bɛ wu bye
Yesu wo kalaapire la. 58 A wu gari, na
shɛ Yesu nixhugo ki ɲɛɛri Pilate mu.
A Pilate di jo na pu shɛ gbo wu kan
wu mu. 59 A Yusufu di gbo wu lɔ, na
fatɔvige nivoŋɔ ka migile wu na. Kee
bi yàa ni lɛnfu* ni. 60 Na shɛ wu le
faŋa nivoŋɔ ka ni. Wu bi pu pye p'a
kee faŋa ke tugi na yaha wuyɛ kaa na
faaya yi ni. A wu xhɔ na kageegbɔhɔ
ka gologolo taga faŋa ki ɲɔ tɔ, na gari.
61 Magadala shɛɛn Mariyama ni we
wu Mariyama we, pee bi tiin na saha
ni faŋa ki ni.

P'a sɔrɔsii taha faŋa ki na na p'a ki ɲuŋɔ sigee

62 Ɲimuguro ti na, a saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni Farizhɛɛn pii di
shɛ gbafɛnɛɛrɛɛ Pilate mu. Kee caŋa
k'a pye cadɛɛngɛ ki wo gbegemɛ pu
caŋa ki ɲimuguro. 63 A p'i ba wu pye:
«Ɲuŋɔfɔɔ we, na we ɲugyɛɛgi sipya we
yaha ɲìi na, wèe fungɔngɔ wa li na
na w'a bi jo na wee na ba ɲɛ na foro
xu ni wu caxhugo caŋa taanri wogo
na. 64 Lee wuu na wèe funŋɔ wa ma
di sɔrɔsii taha faŋa ki na, pee di da
ki ɲuŋɔ sigee fo na shɛ cabyaa taanri
wu torogo. Kɔnhɔ wu kalaapiire ti
ganha bu da ba wu nixhugo ki yu pu
da yi yu sipyii pu mu na w'a ɲɛ na
foro xu ni wɛ. Lee bu bye tee kurogo
wo ɲugyɛɛgɛrɛ ti na golo taashiinɛ li
bɛ wuuro ti na.» 65 A Pilate di pu
pye: «Sɔrɔsii pu piiri! Lemu bɛɛri y'a
giin di bye, kɔnhɔ y'i faŋa ki ɲuŋɔ sige
xuuni ge, yi lee pye.» 66 A p'i gari faŋa
ki na, na shɛ ɲɔtɔŋɔ ki yàa, na fɛ yaha
ki na, na sɔrɔsii pu taha ki na a pee di
ganha na ki ɲuŋɔ sigee.

28

Yesu ya ɲɛ na foro xu ni
(Marika 16:1-10; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

1 Ayiwa, ba cadɛɛngɛ k'a toro wɛ,
Dimazhi wu ɲisɔɔgɔ ki na, caŋa ki
foroduun wu ni, a Magadala shɛɛn
Mariyama ni we wu Mariyama w'i
gari di zhɛ faŋa ki wii. 2 Taapile ni a
ɲiŋɛ cɛlɛŋɛ nigbɔhɔ di bye. A Kafɔɔ wo
mɛlɛkɛ wa di digi na yìri fugba we ni,
na ba kagereŋɛ ki gologolo laha faŋa
ki ɲɔ na, na diin ki ɲuŋɔ ni. 3 Mɛlɛkɛ
wu ɲaha ki bi ɲi ba Kilɛ-ɲinɛ ɲɛ wɛ, wu
fàya ye di fiinŋɛ wɛlɛwɛlɛ ba xɔɔrɔ ɲɛ
wɛ. 4 Sɔrɔsii piimu p'a faŋa ki ɲuŋɔ
sigee ge, a pee di fya fo na jɛlɛ, a p'i
bye kanna p'a xu. 5 A mɛlɛkɛ wu cèe
pu pye: «Yi ganha bu da vya wɛ! Nɛ
li cɛ jo Yesu wemu p'a kori tige na ge,
wee yee wa zhaa. 6 Wu wa naha wɛ,
w'a ɲɛ na foro xu ni ba w'a bi yi jo wɛ.
P'a bi wu sinniŋɛ xuu wemu ni ge, yi
pa wee xuu wu wii. 7 Ayiwa nimɛ yi
fyaala shɛ yi jo wu kalaapiire ti mu na
w'a ɲɛ na foro xu ni, na w'a gaaŋi yi
ɲaha na Galile fiige ki ni, yi na zhɛ wu
ɲa wà. Ye y'a bye nɛ mu di jo yi mu.»
8 A cèe p'i fyaala laha faŋa ki na, pu bi
fya, ga pu zɔlɔɔ pu bɛ d'a ɲi fundanga
na. A p'i ganha na fe na gaaŋi p'i shɛ
yee ɲaha jo kalaapiire ti mu. 9 Taapile
ni a Yesu di ba pu ɲuŋɔ círi na pu pye:
«Yi faabye!» A cèe p'i fulo Yesu na, na

wu co tɔɔyɔ ye na, na pɛɛŋɛ taha wu
na. 10 A Yesu di pu pye: «Yi ganha bu
da vya wɛ! Yi shɛ yi jo na cebooloo pu
mu na p'a se Galile ni, na wà p'a da
zhɛ na ɲa.»

Sɔrɔsii p'a Yesu ɲɛ wu jo

11 Ayiwa, na cèe pu yaha koo na,
sɔrɔsii piimu pu bi faŋa ki ɲuŋɔ sigee
ge, a pii di gari pee ni, na shɛ kii
keree kii bɛɛri ɲaha jo saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ pu mu. 12 A saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ p'i shɛ puyɛ
ɲa ni Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ pu ni.
A p'i jo bɛ yi na, na wari niɲɛhɛmɛ
wa kan sɔrɔsii pu mu, 13 na pu pye:
«Y'a yi yu na Yesu kalaapiire t'a yee
niŋmunuyɔ yaha, na ba gbo wu yu
piige ki ni. 14 Gbafɛnɛɛri wu bu yee
logo, wèe na zhɛ yee ɲaha shɔɔnri ni
wu ni na wù wo se pye, kɔnhɔ yaaga
ganha bu yi ta wɛ.» 15 A sɔrɔsii p'i
wee wari wu lɔ, na shɛ li pye ba y'a
jo pu mu wɛ. A pee jomɔ pe di jaaga
Yawutuu pu tɛ ni. Fo niɲaa we bɛ ni
pee jomɔ pe ya yu.

Yesu ya wuyɛ shɛ wu kalaapiire ti na

(Marika 16:14-18; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegee 1:6-8)

16 Ayiwa, a kalaapiire kɛ ni nigin w'i
gari Galile ni. Faaboboŋɔ kemu kaa
Yesu bi jo pu mu ge, a p'i gari wà. 17 Ba
p'a Yesu ɲa wɛ, a p'i wu pɛlɛ. Ga, a
nakaara di bye pii zɔlɔɔ ni pu ni. 18 A
Yesu di fulo pu na, na pu pye: «Fanha
ki bɛɛri k'a kan nɛ mu fugba we, ni
ɲiŋɛ ke na. 19 Lee wuu na yi nɔ shi
wu bɛɛri na, y'i pu pye na kalaapiire!
Yi pu batize To Kilɛ ni Ja ni Fɛfɛɛrɛ
Munaa mɛgɛ na! 20 Ɲɔmɛhɛɛ kiimu nɛ
jo yi mu ge, yi pu kalaa na pu taha kee
fɛni! Li wii, n'a da bye ni yi ni ɲiga
bɛɛri fo na shɛ koŋɔ xɔ.»

Marika
Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Marika wo nigama

Jəgə wu ɲɛ Marika wɛ?

Marika bi bye Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni wɛ, ga w'a Barinabasi ni Pəli tɛgɛ pu wo labye wu na (Kapyegee 12:25). Wu nu mɛgɛ ki bye Mariyama (Kapyegee 12:12). Wu to we ni Barinabasi wo to wu bye cebooloo (Kolose Shɛɛn 4:10). W'a Tudunmɔɔ Pyɛɛri bɛ tɛgɛ wu wo labye wu na (1 Pyɛɛri 5:13). Pyɛɛri Egilizi w'a wii na wee mu Marika ya wu wo Kilɛ Jozaama pu ta, bani wee w'a wu kalaa. Wu Girɛkii mɛgɛ ki ɲɛ Marika, ga mɛgɛ ka bɛ ki bye wu na Heburuu jomə pu ni na Yohana. Wee w'a pe Kilɛ Jozaama pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana ɲuŋə

Piimu ɲɛ Yawutuu wɛ, pee mu Marika ya pe Jozaama pe tun. P'a li shɛɛ wèe na na Kilɛ Ja wu ɲɛ Yesu, Kilɛ wo sefɛɛrɛ ti ɲɛ wemu ni ge. W'a ceepuuro lə na pye sipya, na ganha na wuyɛ pyi: Sipya Ja. W'a pa wu ba kapyeŋɛɛ pyi sipyii mu, wu pu ɲuŋə wolo (Marika 10:45).

Jozaama Kitabu wu kafila ɲugbəyə

Marika 1:1-13 Yohana Batizelipye wo Kilɛ jomə yɛrɛ ni Yesu batizeli ni wu labye wu ɲəkɔɔnrə.

Marika 1:14—8:30 Yesu ya labye wemu pye Galile fiige ki ni ge, Yesu ya li shɛ na: «Kilɛ saanra t'a tɛɛŋɛ yi na.» Le wu bi byi ge, lee bɛ bi li shɛɛ can na: W'a yama fɛɛ cuuŋə, na jinaa kəri yeege sipyii ni, na yu ni sefɛɛrɛ ni. Ga sipyii bi puyɛ yegee wu keree na na: «We ná we di ɲɛ sipya wekɛ wɛ?»

Marika 8:31—10:52 Kanhama pe pu da ba nə Yesu na Zheruzalɛmu ni ge, w'a pee kaa yu.

Marika 11:1—16:8 Yesu cewusana Zheruzalɛmu kabanuyo na.

Marika 16:9-20 Yesu ya ɲɛ na foro xu ni, na wuyɛ shɛ wu kalaapiire ta na.

Marika funŋə wa mu bɛ di li cɛ ba Oromɛ shɛn sərəsii ɲuŋəfəə w'a yi jo wɛ na: «Can na Kilɛ Ja yɛ pyaa ki ɲɛ we ná we.» (Marika 15:39).

Yohana Batizelipye wo Kilɛ jomə yɛrɛ

(Macoo 3:1-12; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

1 Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu
Kirisa kaa yu ge, pu ɲəkɔɔnrə ti wa
te. 2 Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi ya li ka Yesu
shizhaa na na:
«Li wii, n'a na tudunmə we tun ma
ɲahagbaa na
wu ma koo li yàa yaha.»*
3 «Wu mujuu l'a fòro siwaga ki ni na:
‹Yi Kafəə wu koo li yàa!
Yi wu korogoo ki tii!›»*
4 Mu Yohana bye siwaga ki ni, na
Kilɛ jomə pu yɛrɛ pyi sipyii pu mu na
pu daajeŋɛ jo pu jurumu wu na p'i ba-
tize, kənhə pu jurumu w'i yafa pu mu.
5 Zhude fiige ki bɛɛri ni Zheruzalɛmu
shɛɛn bɛɛri pu bi se Yohana yíri, na
yeree pu jurumu wu na, na puyɛ kaan
Yohana wu mu wu na batizeni Zhu-
rudɛn Gba ləhə ki ni. 6 Yohana yɛ
pyaa, ɲəhəyə shiire fàya yi bye wu
na, sɛɛgɛ di ɲɛ wu yapəgə. Kabeeye
ni wegeye funŋə sɛrɛ, yee yi bye wu
ɲəlige. 7 W'a bi Kilɛ Kafila wu yu na:
«We w'a ma nɛ kadugo ge, wee fanha
k'a ɲɛhɛ nɛ wogo na. Na leele, na wu
tanhaya mɛɛrɛ bɛ sanha, nɛ yaa ni lee
ni wɛ: 8 Nɛ yee batize ləhə ni, ga wee
na ba yi batize Fɛfɛɛrɛ Munaa ni.»

Yesu batizeli ni wu nəwuuro

(Macoo 3:13-4:11; Luka 3:21-22; 4:1-13)

9 Wee tuun wu ni a Yesu di ba na yìri
Galile Nazarɛti ni. A Yohana di wu ba-
tize Zhurudɛn Gba ləhə ki ni. 10 Yesu
na foro ləhə ki ni, taapile ni a wu
fugba wu ɲə ɲa k'a mugi, a Fɛfɛɛrɛ Mu-
naa di digi wu na, ba gbegbe shazhira
ɲɛ wɛ. 11 A mujuu la di foro fugba wu

* **1:2** Malaki 3:1 * **1:3** Ezayi 40:3

ni na: «Mu ɲɛ nɛ ɲidaan Ja, mu kaa ya
dan nɛ ni tɛhɛnɛ baa.»
12 Ba yee ya jo wɛ, a Fɛfɛɛrɛ Munaa
l'i gari ni Yesu ni siwaga ki ni. 13 A wu
cabyaa kɛlɛɛ shishɛɛrɛ (40) pye siwaga
ki ni, Shitaanni na wu taanna na wii.
Wu bye yacoyo niŋɛ ni, mɛlɛkɛɛ di wu
keree yari.

Na Yesu yaha Galile ni (Macoo 4:12-17; Luka 4:14-15)

14 Yohana na le xɔ kaso wu ni, Yesu
ya kari Galile fiige ki ni, na shɛ Kilɛ
wo Jozaama pe yu wà, 15 na yu: «Tuun
w'a nɔ, Kilɛ saanra t'a tɛɛŋɛ. Yi yere yi
jurumu wu na, y'i dà Kilɛ Jozaama pu
na!»

Yesu kalaapiire nizhiilee pu yirigana (Macoo 4:18-22; Luka 5:1-11)

16 Caŋa ka na Yesu yaha wu na
doroo Galile Gba wu ɲɔ ki na, a wu
fyashaa shuun ɲa: Simɔ ni wu ce-
borona Andire. Jɔ̀ pu bi waa gba
lɔhɔ ki ni. 17 A Yesu di pu pye: «Yi
taha na fɛni, di yi pye sipyii shavɛɛ.»
18 Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà,
na daha wu fɛni. 19 A wu shɛ ɲaha
na jɛri, na Zebede wo jalaa shuun ɲa:
Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di
bi jooli pu kɔrɔgɔ funŋɔ ni. 20 Taapile
ni a Yesu di pu yiri, a p'i pu to Zebede
ni kapyebyii pu yaha kɔrɔgɔ ki ni, na
daha wu fɛni.

Yesu ya sipyii kalaa, na jina bɛ kɔri Kapɛrinɔmɔ ni (Luka 4:31-37)

21 Lee kadugo na a Yesu ni wu
kalaapiire t'i gari Kapɛrinɔmɔ kulo
li ni. A Yesu di fɛnhɛ jé Kilɛ-pɛɛŋɛ
puga ki ni cadɛɛngɛ ki na, na sipyii pu
kalaa. 22 A Yesu wo kalaa wu kangana
l'i pu ɲaha wɔ xuuni, bani wu wo we,
ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu wo wu bye
ninumɔ wɛ. Wu wo kalaa wu bi byi ni
sefɛɛrɛ ni. 23 Lee ya bi ná wa ta Kilɛ-
pɛɛŋɛ puga ki ni, jina na ɲɛ wu ni. A
wee di xhuulo na jo: 24 «Ɲaha mu di
zhaa wèe fɛni wɛ, Yesu Nazarɛti shɛn?
M'a pa ba wù kyɛɛgi gɛ? Nɛ mu shi cɛ,
Kilɛ Fɛfɛɛrɛ wo mu ɲɛ.»
25 A Yesu di din jina wu na, na wu
pye: «Cari mayɛ na, m'a foro we ná we
ni!» 26 A jina wu ná wu ɲahara saama
na, na sipile wá, na foro wu ni.
27 A l'i bye kakanhana sipyii pu
bɛɛri mu; fo pu na puyɛ yegee na: «Le
bɛ do? We ɲɛ kalaafomɔ dɛ! Fanha
ni we ná we ya yu ni jinaa ni, p'i
wu ɲɔmɛɛ coni.» 28 A Yesu mɛgɛ di
wakaraa Galile fiige ki bɛɛri círi.

Yesu ya yama fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ cuuŋɔ (Macoo 8:14-17; Luka 4:38-41)

29 Ba Yesu ya foro yɛ Kilɛ-pɛɛŋɛ puga
ki ni wɛ, a wu ni Yakuba ni Yohana di
shɛ Simɔ ni Andire yɛ kaban. 30 Lee di
Simɔ yafezhɔ wu ta w'a sinnɛ ceefu-
uro keŋɛ ni. Ba Yesu ya nɔ wà yɛ wɛ,
a p'i wee kaa jo wu mu. 31 A wu fulo
wu na, na wu co wu keŋɛ na na yirige.
A ceefuuro t'i wu yaha. A wu yìri, na
pu keree yàa.
32 Ba caŋa k'a to wɛ, a sipyii p'i
wá na ma wu mu ni yama fɛɛ tuuyo
bɛɛri ni, ni jinaa wa piimu ni ge. 33 A
kulo li shɛɛn bɛɛri di ba binnɛ kuɲɔɔ
li ɲɔ na. 34 Piimu p'a bi kanha yama
tuuyo niɲɛhɛyɛ keŋɛ ni ge, a Yesu di
pee cuuŋɔ, na jinaa kɔri na yeege
sipyiɲɛhɛmɛɛ ni. Wu ya ta sɔɔ jinaa pu
mu pu jo wɛ, bani pee ya wu shi cɛ.

Yesu ya Kilɛ Kafila jo Galile ni (Luka 4:42-44)

35 Kee caŋa ki ɲimuguro ɲisɔɔgbɔhɔ
ki na, na kpɛɛngɛ ki ta ki sanha wo wɛ,
a Yesu di yìri, na gari siponɔ ki xuu wa
ni, na shɛ Kilɛ ɲɛɛri wà. 36 A Simɔ ni
wu kaafɛɛ di ganha na wu shaa. 37 Ba
p'a shɛ wu ɲa wɛ, na wu pye: «Sipyii pu
bɛɛri p'a mu shaa.»
38 A wu pu ɲɔ shɔ na: «Wù shɛ xuu
watii ni, wù tàan kulogoo kii ni, kɔnhɔ
di shɛ Kilɛ Kafila wu jo kee bɛ ni. Bani
lee wuu na nɛ pa.» 39 Lee na wu bi Kilɛ
Kafila wu yɛrɛ pyi Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi
ni Galile fiige ki bɛɛri ni, na jinaa bɛ
kɔri, na yeege sipyii ni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuuŋɔ (Macoo 8:1-4; Luka 5:12-16)

40 Caŋa ka, togo fɔɔ wa ya shɛ
nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu ɲɛɛri, na
jo: «Mu bu sɔɔ, go mu na já nɛ cuuŋɔ.»
41 A wu ɲiɲaara di jé Yesu ni. A wu
keŋɛ yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Nɛ
sɔɔ mu wu cuuŋɔ!» 42 Taapile ni a togo
k'i wu yaha, a wu juuŋɔ.
43 Lee kadugo na a Yesu di wu yaha
kari, na yi jo waha xuuni wu mu na:
44 «Kasɛɛgɛ yaha mayɛ na, ma ganha
yaaga jo sipya nigin bɛ mu wɛ. Ga shɛ
mayɛ shɛ saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ wu
na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge,
m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu
na. Kee na ba li shɛ na m'a cuuŋɔ.»
45 Ga, a we ná we di foro na kaan ɲiini
na doroo. A lee di Yesu pye wu ya já
wuyɛ shɛ sipyii na, kulo la shishiin ni
wɛ, w'a yere sige ki ni, sipyii p'i se wu
mu, na yìri kabaya yi bɛɛri na.

2

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuuŋɔ
(Macoo 9:1-8; Luka 5:17-26)

1 Ba piiye ya ya toro wɛ, a Yesu
di guri shɛ Kapɛrinɔmɔ ni. A sipyi-
ire t'i yi logo na puga wu wa. 2 A
sipyiɲɛhɛmɛɛ di ba binnɛ, fo tayerege
bɛ ya daa ali kuɲɔɔ li bɛ ɲɔ na wɛ. A
Yesu di Kilɛ Kafila jo pu mu. 3 Wee
tuun wu ni a sipyii pii di ba ni ná
kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni. Wee na
ɲɛ namaa shishɛɛrɛ keye ni. 4 Sipyii
pu ɲɛhɛŋɛ keŋɛ ni pu ya já gbara Yesu
na wɛ. Puga kemu ni wu ɲɛ ge, a p'i
kee wo kataŋa ki lahala wu ɲuɲɔ na,
na ná wu ni wu yasinnɛgɛ ki tirige
kee wege ki ni. 5 Ba Yesu ya pee wo
n'a daa wu ɲa wɛ, na ná kabanuxuyo
shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, ma jurumu
w'a yafa ma mu.»
6 Lee bi saliya karamɔgɔlɔɔ pii ta wà
tiinnɛ na, a pee di ganha na yu puyɛ
funyɔ ni na: 7 «Ɲaha na we ná we di
yu le jogana le na wɛ? Kilɛ mɛgɛ we
ya gyɛɛgi. Jɔgɔ wu d'a já jurumu yafa
sipya mu ni Kilɛ yɛ bɛ wɛ?»
8 Taapile ni a Yesu di pu fungɔnyɔ
cɛ, na jo: «Ɲaha na ke fungɔngɔ ke
tuugo d'a tigi yee funyɔ ni wɛ? 9 Na ná
kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: ‹Ma
jurumu w'a yafa ma mu.› kelee na
wu pye: ‹Yìri m'a ma yasinnɛgɛ ki lɔ,
ma da ɲaari.› Lekɛ l'a faha wɛ? 10 Ga,
kɔnhɔ y'i li cɛ na Sipya Ja wu yaha ɲiŋɛ
ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo
jurumu wu yafani pu mu.» A wu ná
kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: 11 «Nɛ
w'a jo mu, Yìri, m'a ma yasinnɛgɛ ki lɔ
m'a se puga!» 12 Taapile ni a wu yìri,
na wu yasinnɛgɛ ki lɔ, na foro kari pu
bɛɛri ɲii na. A l'i bye kakanhana pu
mu xuuni fo pu na baraga tɛri Kilɛ na,
na yu: «Wèe sanha le ɲɔhɔ ɲa wɛ.»

Yesu ya Levi yiri
(Macoo 9:9-13; Luka 5:27-32)

13 Lee kadugo na a Yesu di foro
na kari sanha Galile Gba wu ɲɔ ki
na. A sipyiɲɛhɛmɛɛ di gari wu yíri
wà. A wu ganha na pu kalaa. 14 Na
wu nidorogo yaha, a wu Alife ja
Levi nidɛɛngɛ ɲa fanhafɛɛ pu wari wu
tashɔgɔ ki ni. A wu wu pye: «Taha na
fɛni.» A Levi di yìri, na daha wu fɛni.
15 Lee kadugo na a Levi di ba Yesu
yiri caŋa ka, na yalige niɲɛhɛŋɛ yàa
wu mu, a wu gari wà. Na wu yaha
wu na li Levi kaban, a fanhafɛɛ wari
shɔvɛɛ, ni jurumupyii niɲɛhɛmɛɛ piiti-
ilee bɛ di ba diin na li ni Yesu, ni wu
kalaapiire ti ni. Bani sipyiɲɛhɛmɛɛ pu
bi taha wu fɛni. 16 Farizhɛɛn ni saliya
karamɔgɔlɔɔ p'a Yesu ɲa wu na li ni
jurumupyii, ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ
pu ni ge, a p'i ganha na wu kalaapiire
ti pyi: «Ɲaha na we di li ni fanhafɛɛ
wari shɔvɛɛ ni jurumupyii piitiilee bɛ
ni wɛ?»
17 Tuun wemu ni Yesu ya yee logo
ge, a wu pu pye: «Sicuumɔ fɛɛ mago
ɲɛ wɛrɛ fɔɔ na wɛ, fo yama fɛɛ. Sipyii
piimu p'a tii ge, nɛ ta pa di ba pee yiri
wɛ, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilɛ keree
(Macoo 9:14-15; Luka 5:33-35)

18 Tuun wa ni Yohana Batizelipye
wo kalaapiire te, ni Farizhɛɛn wo
kalaapiire ti bi suun leni na bɛ ni
Yawutuu pu wo kalɛgɛɛ ki ni. Na pu
yaha lee na a sipyii pii di ba Yesu yege
caŋa ka na: «Yohana Batizelipye wo

kalaapiire ti fara Farizhɛɛn pu na, pee
ya suun leni, mu wo kalaapiire t'i ya
suun leni wɛ. Ɲaha na wɛ?»
19 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Nɛ ɲɛ ba
cenabun poo ɲɛ wɛ. Cekaanra tuun
ni, cenabun poo kaafɛɛ na já suun le,
na cenabun poo wu yaha ni pu ni
shiizhan gɛ? Bada! Na pu ni cenabun
poo wu yaha shiizhan, pu da já suun
le wɛ. 20 Caya ya wa ma, cenabun poo
wu na ba shɔ pu na. Yee caya yi ba nɔ,
pu bɛ na da suun leni.

Nɛ wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaalɛ ni wɛ.
(Macoo 9:16-17; Luka 5:36-39)

21 «Wa shishiin da ga favonɔ tara
falɛgɛ na wɛ. Lee bu bye, favonɔ li na
nilɛgɛ ki kile zhɛɛngi, kee tashɛngɛŋɛ
ki na bɛlɛ xuuni. 22 Wa shishiin da
ga duvɛnfomɔ le foroyo* nilɛyɛ ni wɛ.
Lee bu bye, duvɛn wu na foroyo yi
shɛɛngi, duvɛn we ni foroyo yi bɛɛri
na gyɛɛgi. Ga duvɛnfomɔ w'a leni
foroyo nivoyo ni.»

Yesu ya yemu jo cadɛɛngɛ ki shizhaa na ge
(Macoo 12:1-8; Luka 6:1-5)

23 Yesu ya pa doroo shinma kɛrɛyɛ
ya tɛ ni cadɛɛngɛ ka na. A wu kalaapi-
ire ti nidorowuu di koo li ɲɔ shinma
sɛyɛ ya kɔn. 24 A Farizhɛɛn p'i Yesu
pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li
pye cadɛɛngɛ ni wɛ, ɲaha na mu wo
kalaapiire t'i lee pyi wɛ?».
25 A Yesu di pu pye: «Tuun wemu
ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni
wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta, na pu ta
yalige ɲɛ pu mu-i ge, w'a lemu pye
ge, yee sanha lee kalaa ɲa bada-ɛ gɛ?
26 Jegana lemu na w'a jé Kilɛ-pɛɛŋɛ
puga ki ni, saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
ɲuŋɔfɔɔ Abiyatari wo tuun wu ni ge,
buuri we p'a wo na gaan Kilɛ mu ge,
na yee buuri ɲuyɔ ya lɔ na li, na ya
kan wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu bɛ mu.
Na ta watii bi wee buuri we li wɛ, ni
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ yɛ bɛ wɛ. Ta
yee sanha lee kalaa wɛ?»
27 Lee kadugo na a Yesu di pu pye:
«Sipya wuu na cadɛɛngɛ k'a pye; sipya
ya ta pye cadɛɛngɛ ki wuu na wɛ.
28 Lee wuu na Sipya Ja wu ɲɛ cadɛɛngɛ
ki bɛ Kafɔɔ.»

3

Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa cuuŋɔ cadɛɛngɛ ka ni
(Macoo 12:9-14; Luka 6:6-11)

1 Caŋa ka, Yesu ya jé sanha Kilɛ-
pɛɛŋɛ puga ka ni. Ná wa bɛ di ɲɛ wà
wu keŋɛ ke na waha. 2 A p'i ganha
na Yesu kasɛri, na wu wii, wu bu da
wu na da we ná we cuuŋɔ cadɛɛngɛ ni,
kɔnhɔ p'i kaɲuŋɔ ta di wu tɔɔgɔ le. 3 A
Yesu di ná kewaga fɔɔ wu pye: «Yìri
yere sipyii pu niŋɛ ni!»
4 Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a
saha na kasaana pye cadɛɛngɛ ni laa,
na kakuunɔ pye? Na sipya shɔ laa, na
wu gbo? Lekɛ l'a saha wɛ?» A p'i fɛhɛ.
5 A Yesu loyire wo di ganha na pu
wii. A pu niwewaa l'i wu yatɛnyɛ gbo.
A wu ná wu pye: «Ma keŋɛ ki sanha.»
A wu ki sanha; a wu keŋɛ k'i juuŋɔ.
6 Taapile ni a Farizhɛɛn ni Hɛrɔdi wo
sipyii p'i foro na shɛ puyɛ ɲa, kɔnhɔ p'i
gbogana sha Yesu na.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fɛɛ cuuŋɔ

7 Lee kadugo na a Yesu ni wu
kalaapiire t'i yìri na kari Galile Gba
wu ɲɔ ki na. A sipyiɲɛhɛmɛɛ di daha
wu fɛni: pii ya yìri Galile fiige ki ni,
ni Zhude fiige ke, 8 ni Zheruzalɛmu
kulo le, ni Idumɔ fiige ke, ni Zhurudɛn
Gba kadugo yíri sipyii p'a, ni Tiiri ni
Sidɔn kulogoo ni pu kabanuyo kulo-
goo. A sipyiɲɛhɛmɛɛ di Yesu kapyegee
kaa logo, na shɛ wu yíri. 9 A Yesu di
wu kalaapiire ti pye na pu kɔrɔgɔ ka
yaha wu mu, kɔnhɔ sipyiire ti ganha
wu cɔnri wɛ. 10 W'a bi sipyiɲɛhɛmɛɛ
cuuŋɔ. Lee na yama fɛɛ pu bɛɛri ya
gburogi, kɔnhɔ p'i gbɔn wu na. 11 Ba
jinaa p'a wu ɲaa wɛ, na ganha na dun
wu ɲahagbaa na, na xhuulo na yu:
«Kilɛ Ja mu ɲɛ.» 12 A wu sii yi jo na
waha pu mu xuuni, na wee ɲɛ sipya
wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa
shishiin bɛ mu wɛ.

* **2:22 Foroyo:** Yee ɲɛ sɛɛyɛ kashaya yemu y'a yàa lɔhɔyɔ tuuyo bɛɛri le kaa na ge.

Yesu ya tudunmɔɔ kɛ ni shuun ɲaha bulo
(Macoo 10:1-4; Luka 6:12-16)

13 Lee kadugo na a Yesu di dugi
faaboboŋɔ ka na, na wu ɲidaan sipyii
yiri. A p'i shɛ wu yíri. 14 A wu kɛ
ni shuun ɲaha bulo na yaha wuyɛ
mu, na pee pye wu Tudunmɔɔ, na
pee tun na pu shɛ Kilɛ Kafila wu jo,
15 na fanha kan pu mu, p'a jinaa kɔri
p'a yeege sipyii ni. 16 Kɛ ni shuun
wu ɲaha w'a bulo ge, pee mɛyɛ yi wa
ye: Simɔ (A Yesu di wee mɛgɛ ɲɛri
«Pyɛɛri»), 17 ni Zebede jalaa shuun:
Yakuba ni Yohana (A Yesu di pee mɛyɛ
ɲɛri «Bonɛrijɛɛzi» lee kɔri ɲɛ «Pu ɲɛ
ba Kilɛ-sɛlɛŋɛɛ ɲɛ wɛ»), 18 ni Andire,
ni Filipe, ni Batelemi, ni Macoo, ni
Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Tade,
ni Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee ku-
ruŋɔ ki ni ge, 19 ni Zhuda Isikariyɔti,
wee w'a pa Yesu le keŋɛ ni.

Yesu puga shɛɛn pii ya shɛ wu fɛni

20 Lee kadugo na a Yesu di ba puga.
A sipyii p'i guri puyɛ pinnɛ, fo wu ni
wu kalaapiire ti ya já talige ta wɛ.
21 Ba wu puga shɛɛn pii ya yee logo
wɛ, na jo na: «Wu ɲuŋmuu ɲɛ wɛ.» Na
gari wu fɛni di zhɛ jo.

Yesu ya wu tɔɔgɔ levɛɛ ɲɔ shɔ
(Macoo 12:22-32; Luka 11:14-23;12:10)

22 Saliya karamɔgɔlɔɔ piimu p'a yìri
Zheruzalɛmu ni ge, a pee di jo: «Be-
lizebuli wu ɲɛ wu ni. Jinaa ɲuŋɔfɔɔ
fanha ni, w'a jinaa pu kɔri.»
23 Ba p'a yee jo wɛ, a Yesu di pu
yiri, na le talenɛ le jo pu mu na: «Dii
Shitaanni wa di da já Shitaanni wa
kɔri wɛ? 24 Saanra bɛɛri t'a yìri tiyɛ
kaa na ge, tee na gyɛɛgi. 25 Puga
bɛɛri sipyii p'a yìri puyɛ kaa na ge,
pee na gyɛɛgi. 26 Ga Shitaanni bu yìri
wuyɛ kaa na, wu saanra t'a taa, tee na
gyɛɛgi. Wu saanra ti na xhɔ. 27 Wa
na já jé fanhaɲɛhɛŋɛ fɔɔ puga, di wu
yaŋmuyɔ kuu, na ta ma ya fɛnhɛ wu
pɔ-ɛ ya? Ga ma bu wu pɔ, ma na
já puga ki yaŋmuyɔ yi kuu. 28 Can
na, n'a da yi jo yi mu, sipyii pu wo
jurumu we, ni pu Kilɛ mɛkyɛɛgɛrɛ ti
bɛɛri na já yafa pu mu. 29 Ga wa bu
Fɛfɛɛrɛ Munaa li mɛgɛ kyɛɛgi, lee da
yafa weefɔɔ mu wɛ. Weefɔɔ na gori
yaha ni wee jurumu tɛhɛnɛ baa wo
wu ni.»
30 Yesu ya yee jo, bani p'a jo na:
«Jina wu wa wu ni.»

Jɔgɔ yɛ pu ɲɛ Yesu nu ni wu cebooloo pu wɛ?
(Macoo 12:46-50; Luka 8:19-21)

31 Na Yesu yaha kee puga ki ni, a wu
nu ni wu ceboronamaa p'i ba, na ba
yere kadaan li na, na wa tun wu Yesu
yiri. 32 Sipyiɲɛhɛmɛɛ pu bi tiin na Yesu
maha. A p'i wu pye: «Ma nu we ni ma
ceboronamaa pu wa kpɛɛngɛ ke na.
P'a ma shaa.»
33 A Yesu di pu pye: «Jɔgɔ yɛ pu ɲɛ nɛ
nu ni nɛ ceboronamaa pu wɛ?»
34 Lee kadugo na a wu wu tàan
sipyitiinyɛ yi wii na jo: «Nɛ nu ni nɛ
ceboronamaa pu piiri naha. 35 Sipyaa
sipya w'a Kilɛ ɲidaan pyi ge, wee wu
ɲɛ nɛ ceborona, ni nɛ ceboroshɔ, ni nɛ
nu.»

4

Talenɛ lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge
(Macoo 13:1-9; Luka 8:4-8)

1 A Yesu di ba guri shɛ sanha Galile
Gba wu ɲɔ ki na, a sipyii p'i ganha
na se na binnɛɛ, a wu pu ɲɔ kɔn na
galaa. A sipyiɲɛhɛmɛɛ di ba binnɛ, na
wu maha fo w'a jé tiin kɔrɔgɔ ka ni.
Kee kɔrɔgɔ k'a bye lɔhɔ ki ni; sipyiire ti
bɛɛri di ɲɛ kpɛɛngɛ ki na gba wu ɲɔ ki
na. 2 W'a bi pu kalaa kaɲɛhɛŋɛɛ ni, ni
taleŋɛɛ ni. A wu yi jo pu mu wu kalaa
wu ni na: 3 «Yi ye logo, caŋa ka ná wa
ya foro na kari wu tɛgɛ ni di zhɛ wu
alikama shi wá fenɛ shi wagana na.
4 Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu
waa, a wu nuguro ta di do koo ni tɛgɛ
ki ɲɔ na. A shazhɛɛrɛ di ba tee jɔ. 5 A
ta di do faaga ɲuŋɔ ni pogoo kii ni. A
tee di wɛri fin, bani poɲɛhɛrɛ bye wà
wɛ. 6 Ba caya y'a pa yeree wɛ, a t'i
fanhaŋa, na waha, bani nire tatii bye
ti na wɛ. 7 A nuguro ta di do xhuyo
niŋɛ ni. A xhuyo y'i ganha na lɛgi, na
ba ti co, na ti li, a t'i bye ti ya nagoo

pye wɛ. 8 A nuguro ta di do ɲijeŋɛ
na. A tee di fin, na lɛ, na pya le. Pile
la ma pyaa kɛlɛɛ taanri (30) pye; la
ma kɛlɛɛ gbaara (60) pye, la ma xhuu
nigin (100) pye.»
9 A Yesu di pu pye: «Wemu na logo
ge, wu logo dɛ!»

Yesu taleŋɛɛ ki kajuu ɲuŋɔ
(Macoo 13:10-17; Luka 8:9-10)

10 Tuun wemu ni Yesu ya pa laha
sipyiɲɛhɛmɛɛ pu tàan ge, pii p'a tee
pye ni wu ni na fara wu kalaapiire kɛ
ni shuun wu na ge, a pee di wu yege
taleŋɛɛ ki kɔri na. 11 A wu pu pye: «Yee
ya Kilɛ saanra niŋməhərɔ ti cɛmɛ pu
bɛɛri ta. Ga sipyii pusamaa kunni, ti
keree ki bɛɛri w'a yu pu mu taleŋɛɛ ni,
12 kɔnhɔ:
‹P'i já wii xuuni,
ga p'i ganha bu yaaga ɲa wɛ.
P'i já niwegee shan xuuni,
ga p'i ganha bu yi ɲaha cɛ wɛ.
Lee kaa bɛ wɛ, pu na guri ba Kilɛ mu,
w'a pu jurumu wu yafa pu
mu.›*»

Yesu ya nuguro ti wo talenɛ li kɔ́ri jo
(Macoo 13:18-23; Luka 8:11-15)

13 Lee kadugo na a Yesu di pu pye:
«Yee ya le talenɛ le cɛ-ɛ ya? Yee na
ba taleŋɛɛ kisaŋaa bɛɛri cɛ dii wɛ?
14 Nuguzhi wavɔɔ we, Kilɛ jomɔ w'a
nuri. 15 Sipyii pii di ɲɛ ba koo ɲɔ ɲɛ wɛ,
jomɔ pa na nugi wee xuu we ni. Pee
na pu logo, Shitaanni na ba taapile ni,
na ba pee jomɔ pe ninugumɔ wolo pu
funyɔ ni. 16 Wee cogo wu na faaga wo
nuguro ti ɲɛ piimu ge, pee na jomɔ pu
logo, na dà pu na tɔvuyo na ni fun-
danga ni. 17 Ga nire di ɲɛ pu na wɛ, pu
da mɔ wɛ. Lee wuu na cɔnrɔmɔ bu nɔ
pu na, leeshin sipyii ba pu kana pee
jomɔ pe wuu na, taapile ni pu ɲuyɔ na
gyɛɛgi. 18 Piimu pu ɲɛ ba xhuyo niŋɛ
wuu pu ɲɛ-ɛ ge, pee na jomɔ pu logo,
19 ga ke koŋɔ ke wo funzhakeree, ni
naafuu la piinŋɛ, ni keree kii bɛ wo
la na pu cɔnri pu funyɔ ni, fo pu da
nagoo pye wɛ. 20 Ɲijeŋɛ wuu pu ɲɛ
piimu ge, pee na pu logo, na pu co, na
nagoo pye. Pile la ma bye kɛlɛɛ taanri
(30), la ɲɛ kɛlɛɛ gbaara (60), la ɲɛ xhuu
nigin (100).»

Talenɛ lemu l'a jo sokinna shizhaa na ge
(Luka 8:16-18)

21 Lee kadugo na a Yesu di pu pye:
«Wa bu sokinna le, m'a cɛrɛ shigile wu
ɲuŋɔ ni laa, m'a wu le karaga nəhɔ ni?
Ta yaaga ɲuŋɔ ni bɛ ma ma wu taha
wɛ? 22 Yaaga bɛɛri k'a ŋməhɔ ge, ki na
ba foro kpɛɛngɛ na, kaa kaa l'a ŋməhɔ
ge, sipyii bɛɛri na ba lee cɛ. 23 Wemu
na logo ge, wu logo dɛ.»
24 A Yesu di guri li shɛ pu na na:
«Ye y'a nuri ge, y'a yiyɛ kasɛri yee
na. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu
wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke
ninuŋɔ ni yeeyɛ pyaa bɛ wo daanna
wa da ba bye, na la fara yee mu. 25 La
ɲɛ wemu mu ge, la na gan wee mu. Ga
la ɲɛ wemu mu wɛ, ali nifɛnhɛnɛ lemu
bɛ li ɲɛ wu mu ge, li bɛ na zhɔ wu na.»

Talenɛ lemu l'a jo yemɛ nivinmɛ pu shizhaa na ge

26 A Yesu di pu pye sanha: «Kilɛ wo
saanra te ya foro kaa lemu fɛni ge, li
le. Ná wa w'a yemɛ nugi wu kɛrɛyɛ ni.
27 W'a ŋmunɔɔ piige la, w'a yeree na
caŋa xuu la, yemɛ pu na viin puyɛ mu,
na lɛ, na ta wu ya yaaga cɛ pu keree
ni wɛ. 28 Pile li ma fin na foro ɲiŋɛ
ki ni, na ba shiceŋɛ yeege, kee na ba
sege pye. Sege ki na ba pya le xuuni.
29 Ki ba lɛ, ná wu ma foro, na ki kɔn ni
wu ŋmɔɔ ni, bani yalɔɔrɔ ti lɔduun w'a
nɔ.»

Yesu ya talenɛ la jo mutaridi pile shizhaa na
(Macoo 13:31-32,34; Luka 13:18-19)

30 A Yesu di pu pye sanha: «Wèe na
já Kilɛ saanra ti taanna ni ɲaha ni wɛ?
Wù na talenɛ lekɛ taga ti kaa jo wɛ?
31 T'a foro mutaridi pile fɛni. Ma ba
da li nugi ɲiŋɛ na, l'a cɛ̀rɛ foro ɲiŋɛ ke
yashi we sama bɛɛri tàan. 32 Ga li bu
nugi xɔ, l'a fin, na bɛlɛ na toro naxhoo
wu tiye yi saya bɛɛri tàan. L'a gegbɔyɔ
yeege, fo shazhɛɛrɛ na já shiire tagi
yemu ɲimɛ ni ge.»

* **4:12** Ezayi 6:9

33 Yesu bi sipyii pu kalaa, ni kii
taleŋɛɛ kii tuuyo niɲɛhɛyɛ ni, pu na já
kiimu logo, p'i ki ɲaha cɛ ge. 34 Wu bi
yu ni pu ni talenɛ baa wɛ, ga wu ni wu
kalaapiire ti bu bye puyɛ na, w'a kee
taleŋɛɛ ki bɛɛri kɔri jo pu mu.

Yesu ya kafɛɛgbɔhɔ ka yereŋɛ (Macoo 8:23-27; Luka 8:22-25)

35 Kee canuŋɔ ki yakoŋɔ, a Yesu di
wu kalaapiire ti pye: «Wù shɛ gba
wu kadugo.» 36 A p'i sipyiire ti yaha
kari. Yesu bye kɔrɔgɔ kemu ni ge, a
wu kalaapiire t'i gari kee ni ni wu ni.
A kɔrɔyɔ ya bɛ di binnɛ kari ni wu ni.
37 A kafɛɛgbɔhɔ ka di yìri, a lokuruyo
y'i ganha na dun kɔrɔgɔ ki funŋɔ ni, fo
na zhaa di ki ɲi lɔhɔ na. 38 Yesu bi bye
na ŋmunɔɔ, kɔrɔgɔ ki kadugo yíri, na
wu ɲuŋɔ taha ɲudahaŋa ka na. A wu
kalaapiire t'i wu ɲɛ, na wu pye: «Wù
Karamɔgɔ, wù na da gori lɔhɔ ni, mu
wa lee wii kaa-i gɛ?» 39 A Yesu di ɲɛ,
na sɛlɛ kafɛɛgɛ ke ni lokuruyo yi na,
na jo: «Yi yere!» Taapile ni a kafɛɛgɛ
ke ni lokuruyo yi bɛ di yere. A tunmɔ
pu bɛɛri di yere.

40 Lee kadugo na a Yesu di wu
kalaapiire ti pye: «Ɲaha na yee di
fyagi mɛ wɛ? Ɲaha na n'a daa di sanha
sii pye yee mu-i wɛ?» 41 Ga, a p'i fya
xuuni na ganha na puyɛ pyi: «We ná
we d'a sii jɔgɔ wɛ? Kafɛɛgɛ ni lɔhɔ bɛ
na wu ɲɔmɛɛ coni.»

5

Yesu ya jinaa kɔri yeege ná wa ni (Macoo 8:28-34; Luka 8:26-39)

1 Lee kadugo na a Yesu ni wu
kalaapiire t'i nɔ Galile Gba wu
kadugo yíri Gerasa fiige ki ni. 2 Ba
Yesu ya foro yɛ kɔrɔgɔ ki ni wɛ, taapile
ni a ná wa di foro faxhuu wu ni,
jinaa na ɲɛ wu ni, na ba wu ɲuŋɔ círi.
3 Wee ná we tatɛɛngɛ ki bye faxhuu.
Wa shishiin bɛ bi da já wu pɔ nige
wɛ, ni tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ bɛ ni wɛ. 4 P'a
shɔnhɔyɔ taga wu pɔ tɛɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ
ni, na biriye le wu tɔɔyɔ na. Ga w'a
shɔnhɔyɔ yi kɔn, na biriye yi bɛ kɔn
wolo tɔɔyɔ yi na. Wa shishiin bi da já
wu yereŋɛ wɛ. 5 Caŋa fara piige na,
wu ma ɲaari gbee faxhuu we ni, ni
yaya na, na xhuulo, na wuyɛ jɔgɔ ni
faaya ni.

6 A wu Yesu ɲa, na wu yaha taliige
ni, na baa na shɛ nuguro sin wu fɛɛ
ni, 7 na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Ɲaha
m'a zhaa nɛ fɛni wɛ, Kilɛ-gbɔtabaaga
Ja, Yesu? N'a ma ɲɛɛri, Kilɛ wuu na
ma ganha bu na kyɛɛgi wɛ! 8 W'a pee
jo, bani Yesu ya jo na jina wu wu foro
wee ná wu ni.» 9 Wee tuun wu ni a
Yesu di wu yege na: «Dii mu mɛgɛ di ɲɛ
wɛ?» A wu wu ɲɔ shɔ na: «Nɛ mɛgɛ ɲɛ
‹Wèe Ya Ɲɛhɛ,›» bani jinaa niɲɛhɛmɛɛ
pu bi jé wu ni. 10 A jinaa p'i wu ɲɛɛri
xuuni, na wu ganha da pee kɔri yeege
fiige ki ni wɛ.

11 Lee bi shaagbaga nijeŋɛ ka ta ki
na naha yaŋa ki kabanugo. 12 Wee
tuun wu ni a jinaa p'i Yesu ɲɛɛri na:
«Wù yaha wù shɛ jé pii shaalaa pii
ni.» 13 A wu sɔɔ, taapile ni a jinaa p'i
foro ná wu ni, na shɛ jé shaalaa pu
ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi
yaŋa gologoloyo yi ni, na jé gba lɔhɔ
ki ni, na xhu. Pee shaalaa p'a bi shɛ
kabɔfoŋɔɔ shuun (2.000) fɛni.

14 A pee shaanahamaa p'i baa kari,
na shɛ yee paari kanha ki ni, ni siti-
inmɛɛ pu mu. A sipyii p'i foro, na
shɛ lee nibyii li wii. 15 P'a nɔ Yesu
na ge, a p'i wee ná wu nidɛɛngɛ ɲa,
jinaɲɛhɛmɛɛ pu bye wemu ni ge. Fàya
yi bye wu na, wu d'a cuuŋɔ. A p'i
fya. 16 Le l'a pye jinaa sipya we, ni pii
shaalaa pii shizhaa na ge, lee ya pye
piimu ɲii na ge, a pee di lee paari pu
mu. 17 Wee tuun wu ni a p'i ganha na
Yesu ɲɛɛri na wu foro pu wo fiige ki ni.

18 Yesu nijewo kɔrɔgɔ ki ni, jinaa pu
bye ná wemu ni ge, a wee di wu ɲɛɛri
na wu bi da já binnɛ ni wu ni. 19 Yesu
ya ta sɔɔ wɛ, ga na li shɛ wu na na:
«Ta se puga! Kafɔɔ Kilɛ ya ɲuŋɔ ɲaari
ma na, na kagbɔhɔɔ kiimu bɛɛri pye
ma mu ge, m'a shɛ kee paari ma puga
shɛɛn pu mu!» 20 A we ná we di gari.
Yesu ya kagbɔhɔɔ kiimu bɛɛri pye wu
mu ge, na shɛ kee paari Dekapoli fiige
ki ni. A l'i bye kakanhana ki logovɛɛ
pu bɛɛri mu.

Yesu wa cee wa cuuŋɔ, na Zhayirusi poro nixhugo ɲɛ
(Macoo 9:18-26; Luka 8:40-56)

21 A Yesu di guri kɔrɔgɔ ki ni, na pa
ke ki kabanugo ki na. Na wu yaha
gba lɔhɔ ki ɲɔ na, a sipyiɲɛhɛmɛɛ di ba
binnɛ wu fɛɛ ni. 22 Ayiwa a Kilɛ-pɛɛŋɛ
puga ɲuŋɔfɔɔ wa di ba, wee mɛgɛ ɲɛ
Zhayirusi. Ba w'a Yesu ɲa tuun wemu
ni wɛ, na shɛ nuguro sin wu fɛɛ ni,
23 na wu ɲɛɛri saama na na: «Na poro
fucɛɛrɛ l'a taxuyo shaa. N'a ma ɲɛɛri,
pa ma keŋɛ taha wu na, kɔnhɔ wu shɔ,
wu bye ɲìi na.» 24 A Yesu di binnɛ kari
ni wu ni.

A sipyiɲɛhɛmɛɛ di daha wu fɛni, na
wu cɔnri. 25 Lee bi cee wa bɛ ta wà
shishan na woni wu fɛni fo yee kɛ ni
shuun. 26 W'a bi kanha xuuni wɛbyii
niɲɛhɛmɛɛ keŋɛ ni. Wu keŋɛ yara
bɛɛri ya xɔ na yama pu ta pu sanha
bɔrɔ wɛ, fo pusama na dɛnri. 27 A
wu Yesu kaa logo, na ba sipyii pu tɛ
ni Yesu kadugo yíri, na ba gbɔn wu
fadeŋɛ na. 28 Bani wu bi wu funŋɔ
kɔɔn na: «Nɛ bu já ta kpɔn yɛ wu
fadeŋɛ ke na, nɛ na juuŋɔ.» 29 Taapile
ni a wu shishan p'i yere, a wu li cɛ wu
cére ti na, na wee ya cuuŋɔ.

30 Taapile ni a Yesu di li cɛ wuyɛ ni
na sefɛɛrɛ ta t'a foro wee ni. A wu
ŋmahana ɲɛri sipyii pu niŋɛ ni, na jo:
«Jɔgɔ w'a kpɔn nɛ fadeŋɛ ke na wɛ?»
31 A wu kalaapiire t'i wu ɲɔ shɔ na:
«Mu ɲaha ɲɛ sipyiire ti ni t'a mu cɔnri,
na yegee sanha na jɔgɔ w'a kpɔn ma
na wɛ?» 32 Ga, a Yesu di ganha na
wu tàan sipyii pu wii, kɔnhɔ wu lee
pyevɔɔ ɲa. 33 Kaa le l'a pye wee cee
wu na ge, wuyɛ pyaa bi lee cɛ. A wu
fya na jɛlɛ, na ba nuguro sin Yesu fɛɛ
ni, na yi bɛɛri fiinŋɛ jo wu mu. 34 Ga, a
Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa
w'a ma shɔ. Ta se ɲaɲiŋɛ na! M'a shɔ
ma kanhama pu na!»

35 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a
sipyii pii di ba na yìri Kilɛ-pɛɛŋɛ puga
ɲuŋɔfɔɔ wu kaban, na ba wu pye:
«Ma poro fucɛɛrɛ l'a xu. Ɲaha na ma
sanha d'a navunŋɔ pɛlɛ Karamɔgɔ wu
na wɛ?» 36 Ga Yesu ya ta ɲaha taga pee
jomɔ pu yíri wɛ, a wu Zhayirusi pye:
«Ma ganha da vya wɛ; dà yɛ nɛ na.»
37 W'a ta sɔɔ wa shishiin bɛ wu
pinnɛ ni wu ni wɛ, fo Pyɛɛri, ni
Yakuba, ni wu ceborona Yohana. 38 A
p'i nɔ Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ɲuŋɔfɔɔ wu ka-
ban. A Yesu di tunmɔ pu ta p'a pɛlɛ.
Sipyiɲɛhɛmɛɛ pu bye wà, na mɛhɛɛ
suu, na sipyaa waa. 39 A wu jé puga
ki ni na pu pye: «Ɲaha na yee di mɛhɛɛ
suu, na pe tunmɔ pe bɛɛri pyi wɛ? Pya
wu ya ta xu wɛ, w'a ŋmunɔɔ.» 40 A p'i
ganha na wu la wo.

Wee tuun wu ni a wu pu bɛɛri yeege
kpɛɛngɛ ki na. Porofɔɔ wu bye puga
kemu ni ge, wu ni porofɔɔ wu to we,
ni wu nu we, ni wu wo kalaapiire
taanri we, a pee di binnɛ jé wà. 41 A
wu fucɛɛrɛ li co li keŋɛ na na jo: «Talita
kumi!» lee kɔri ɲɛ: «Fucɛɛrɛ, nɛ w'a ma
pye mu, yìri!» 42 Taapile ni a fucɛɛrɛ
l'i yìri na ɲaari. Li yee wa bye kɛ ni
shuun. A lee di bye kakanhana pu mu
fo xuuni. 43 Ga, a Yesu di yi jo waha pu
mu, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu li cɛ
wɛ. Lee kadugo na a wu pu pye na pu
yalige kan li mu.

6

Nazarɛti shɛɛn ya dà Yesu na wɛ
(Macoo 13:53-58; Luka 4:16-30)

1 Lee kadugo na a Yesu di foro wee
xuu wu ni, kulo lemu ni w'a lɛ ge, na
shɛ wà. A wu kalaapiire t'i binnɛ ni
wu ni. 2 Ba cadɛɛngɛ k'a pa nɔ wɛ,
a wu shɛ jé cadɛɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a
wu shɛ jé Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ni, na ɲɔ
co na sipyii pu kalaa. A sipyiɲɛhɛmɛɛ
di wu kafila wu logo, a l'i bye pu mu
kakanhana.

A p'i ganha na yu na: «Mii we d'a
kii keree kii ta wɛ? Te fungɔngɔ fɛɛrɛ
te t'a kan wu mu ge, tee ɲɛ ɲaha wɛ?
Kii kakanhaŋaa kii di wa byi wu mu
dii wɛ? 3 Ta wu ɲɛ mɛ Mariyama ja
mɛnizhe wu wɛ? Go wu ceborona-
maa pu wa Yakuba, ni Zhose, ni
Zhude, ni Simɔ. Go wu ceboroshaa pu
wa naha wèe mu.» Kii keree kii k'a li
pye, pu ya dà Yesu na wɛ. 4 Ga, a Yesu
di pu pye: «Kilɛ tudunmɔ ya pɛɛŋɛ taa
xuu bɛɛri ni, fo wuyɛ pyaa kulo, ni wu

cebooloo niŋɛ ni, ni wuyɛ pyaa puga.»
5 Wu ya ta já kakanhana latii pye wà
wɛ, fo na wu keŋɛ yɛ taha yama fɛɛ
nigin nigin wa na, na pee cuuŋɔ. 6 Pu
na pye pu ya dà wu na wɛ, a lee di wu
fo.

Yesu ya wu kalaapiire kɛ ni shuun wu tun
(Macoo 10:5-15; Luka 9:1-6)

Lee kadugo na a Yesu di gari na
shɛ sipyii kalaa kabanugo kulogoo ki
ni. 7 A wu wu kalaapiire kɛ ni shuun
wu yiri, na pu tun shuun shuun, na
fanha kan pu mu jinaa na. 8 A wu
te tuduro te jo pu mu na: «Yi ba
gaaŋi, yi ganha bu yaaga katii lɔ wɛ,
fo pubiin yɛ. Yi ganha bu yalige lɔ
wɛ, kelee kushɛyɛrɛyɛ wɛ, yi ganha bu
waripyaa lɔ wɛ! 9 Y'i tanhaya le, ga yi
ganha bu fadeye shuun le wɛ.» 10 A
wu pu pye: «Yi bu jé puga bɛɛri ni kulo
lemu ni, y'i diin wà fo yi kariduun bu
shɛ nɔ. 11 Xuu wa shɛɛn bu zhe pu da
yi tirige wɛ, kelee pu ya yi jomɔ logo
wɛ, yi ba fòro y'i yi tɔɔyɔ gbazhɛnhɛ
ɲahara wo wà. Lee na ba bye sɛɛri kaa
pu fɛni.»
12 A kalaapiire t'i shɛ Kilɛ Kafila wu
jo na sipyii pu daburajɛ jo pu jurumu
wu na. 13 P'a jinaɲɛhɛmɛɛ kɔri yeege
sipyiire ti ni, na sìnmɛ tìre yama fɛɛ
niɲɛhɛmɛɛ na, na pu cuuŋɔ.

Hɛrɔdi hakili ya wuregi
(Macoo 14:1-2; Luka 9:7-9)

14 Saannaa Hɛrɔdi ya Yesu kaa logo,
bani wu mɛgɛ ki bi foro xuu wu bɛɛri
ni. Pii bi yu na: «Yohana Batizelipye
w'a ɲɛ na foro xu ni. Lee l'a wu pye
wu na jani kii kakanhaŋaa kii na.»
15 Pii bi yu na: «Kilɛ tudunmɔɔ Eli
wu ɲɛ wii.» Pii bɛ di yu na: «Kilɛ
tudunmɔ watii wu ɲɛ wii, ba taashiinɛ
li wo Kilɛ tudunmɔɔ pu ɲɛ wɛ.» 16 Ba
Hɛrɔdi ya yee logo tuun wemu ni wɛ,
na jo: «Yohana wu ɲɛ wii, nɛ pu pye p'a
wemu wo ɲuŋɔ kɔn ge. W'a ɲɛ na foro
xu ni.»

Yohana Batizelipye xugana
(Macoo 14:3-12)

17 Yi li cɛ na Hɛrɔdi yɛ pyaa k'a
tuduro tun na pu Yohana co, p'i
shɔnhɔyɔ le wu na pu le kaso ni, wu
ceborona Filipe shɔ Hɛrɔjasi wuu na.
Lee bi wu ta w'a wee cee wu leŋɛ
18 Bani Yohana bi li shɛɛ wu na na:
«Li ya ta saha mu wu ma ceborona
shɔ leŋɛ wɛ.» 19 A Hɛrɔjasi luu di yìri
xuuni Yohana tàan, na giin di wu gbo,
ga Hɛrɔdi wuu na wu bi da já wu gbo
wɛ. 20 Hɛrɔdi bi fyagi Yohana na, bani
w'a bi li cɛ na zɔsaama fɔɔ ni fɛfɛɛrɛ
sipya wu ɲɛ wii. A wu wu mara xuuni.
Yohana ba yu, wu jomɔ pu ma Hɛrɔdi
zɔ wu wuregi, ga lee bɛ na, l'a bi taan
wu ni, w'a wu jomɔ nuri.
21 Ga Hɛrɔjasi ya pa cazaaŋa ka ta:
Hɛrɔdi cazege caŋa ka shi na, saan w'a
yalige pye wu fanhagbɔhɔ ki sipyii, ni
wu sɔrɔsii ɲuŋɔfɛɛ, ni Galile sipyigbɔɔ
pu mu. 22 A Hɛrɔjasi poro fucɛɛrɛ l'i jé
wà, na xhɔnhɔ. A lee di daan Hɛrɔdi
ni wu sipyiyirilee pu ni. Lee wuu na
a saan wu fucɛɛrɛ li pye: «Yaaga yaaga
kaa li ɲɛ ma na ge, ki kaa jo na mu,
di kee kan ma mu.» 23 A wu gaa na li
pye: «Ma bu yaaga yaaga sha nɛ mu,
nɛ na kee kan ma mu, ali na saanra te
taaga ke bɛ.»
24 A fucɛɛrɛ l'i foro, na shɛ li nu wu
yege na: «Di ɲaha ɲɛɛri wɛ?» A nu
wu li ɲɔ shɔ na: «Yohana Batizelipye
ɲuŋɔ.» 25 Taapile ni a fucɛɛrɛ l'i gari
tɔvuyo na saan wu yíri, na shɛ wu
pye: «Nɛ funŋɔ ki wa, m'a Yohana Ba-
tizelipye ɲuŋɔ taha yaaga ka na nimɛ,
ma kan na mu.» 26 A lee di saan wu
ɲaha tanha fo xuuni. Ga na wu yaha
w'a kàa na xɔ wu sipyiyirilee pu ɲii
na, wu ya já li she wɛ. 27 Taapile ni
a wu sɔrɔsi nigin wa tun, na wu shɛ
ba ni Yohana ɲuŋmuu ni. A wee sɔrɔsi
wu foro kari kaso gbaha ki ni, na shɛ
Yohana ɲuŋɔ ki kɔn, 28 na ba ni ɲuŋɔ
ki ni na ki taha yaaga ka na, na pa gan
fucɛɛrɛ li mu, a l'i shɛ ki kan li nu wu
mu. 29 Ba Yohana kalaapiire t'a yee
logo wɛ, a t'i shɛ wu nixhugo ki lɔ na
shɛ le faŋa ni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoŋɔɔ kaguro mu
(Macoo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

30 Ayiwa, Yesu bi Tudunmɔɔ piimu
tun ge, a pee di guri pa wu yíri.
P'a sipyii pu kalaa na keree kiimu
pye ge, a p'i ki bɛɛri paari wu mu.
31 Sipyiɲɛhɛmɛɛ pu bi se Yesu yɛ yíri na
ma, fo na wu ni wu kalaapiire ti pye
tɛrɛ ya já ta pu mu p'i li wɛ. Lee wuu
na w'a pu pye: «Yi pa wù shɛ sige ki
ni xuu wa ni, wù yɛ na, kɔnhɔ y'i ŋmɔ
jɛri.»

32 A p'i jé kɔrɔgɔ ka ni, na laha
sipyiire ti tàan na kari siponɔ ki xuu
wa ni. 33 Ga, a sipyiɲɛhɛmɛɛ di pu ɲa
takaraga ni, na pu funyɔ kɔn pu ɲaha
tataganɲa na, na pu tashɛgɛ cɛ. A p'i
ganha na yìri kulogoo ki bɛɛri ni, na fe
na gaanɲi tɔɔyɔ na wee xuu wu ni, na
shɛ nɔ Yesu ni wu kalaapiire ti ɲaha
na. 34 Ba Yesu ya foro kɔrɔgɔ ki ni
wɛ, na pee sipyiɲɛhɛmɛɛ pu ɲa, a pu
ɲiɲaara di jé wu ni, bani pee sipyii pu
bye ba nahavɔɔ baa dubyaa ɲɛ wɛ. A
wu ɲɔ kɔn na pu kalaa kaɲɛhɛŋɛɛ ni.

35 Ba caŋa k'a pa digi wɛ, a Yesu
kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye:
«Caŋa k'a xɔ, wèe di ɲɛ siponɔ ni naha.
36 Sipyii pu yaha p'i shɛ kabanugo
buguro ni kulogoo ki ni, kɔnhɔ p'i shɛ
yalige shɔ wà.» 37 A Yesu di pu pye:
«Yiyɛ pyaa ki yalige kan pu mu.» A
p'i wu pye: «Muyɛ pyaa ya cɛ sipyiire
t'a ɲɛhɛ ɲɛhɛgana lemu na ge, ta wari
dɛŋɛɛ xhuu shuun yalige bɛ na pii
yaa ya?» 38 A Yesu di pu pye: «Buuri
ɲuyɔ juu y'i wa yee mu wɛ? Yi shɛ
yi pɛrɛgi!» P'a shɛ yi pɛrɛgi ge, na
wu pye: «Buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa
shuun.»

39 Lee kadugo na a Yesu di wu
kalaapiire ti pye, na pu sipyiire ti
bɛɛri teŋɛ ɲapurege ki ɲuŋɔ ni kuruyo
kuruyo. 40 A p'i diin korogoo, xhuu
nigin nigin (100), kɛlɛɛ kaguro kaguro
(50). 41 Lee kadugo na a Yesu di yee
buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa shuun wu
lɔ, na ɲaha ke yirige le fugba we ni,
na baraga taha Kilɛ na. A wu xhɔ na
yee buuri ɲuyɔ yi kɛgi kɛgi na kan wu
kalaapiire ti mu, na pu yee yereŋɛ
sipyii pu tàan, na fyaa shuun wu bɛ
taa taa pu bɛɛri na. 42 A pu bɛɛri di
li na din. 43 Buuri ɲukɛgɛyɛ ni fyaa
piimu p'a kori ge, a p'i yee saya kemɛ
fo na saganɲaa kɛ ni shuun ɲi. 44 P'a
namaa kabɔfoŋɔɔ kaguro (5.000) tɔrɔ
wee buuri wu livɛɛ ni.

Yesu ya ɲaari gba lɔhɔ ɲuŋɔ ni
(Macoo 14:22-33; Yohana 6:15-21)

45 Ba p'a xɔ wɛ, taapile ni a Yesu di
yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na
pu jé kɔrɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu
ɲaha na, p'a se Bɛtisayida ni, yani wu
sipyiire ti yaha ge. 46 Ba w'a pu yaha
wɛ, na dugi kari faaboboŋɔ ka na, na
shɛ Kilɛ ɲɛɛri.

47 Piige k'a pa wɔ, kɔrɔgɔ k'i ɲɛ gba
lɔhɔ ki niŋɛ ni, Yesu di ɲɛ wu yɛ ɲiŋɛ
ki na. 48 A wu wu kalaapiire ti ɲa t'a
kanha kabiinŋɛ ki fɛni, bani kafɛɛgɛ
ki bi jirini pu na. Ba xhupee mɛhɛɛ
suduun ya nɔ wɛ, a Yesu di ganha
na ɲaari lɔhɔ ki ɲuŋɔ ni na se wu
kalaapiire ti yíri. Wu bi giin di doro
pu tàan. 49 Ba p'a wu ɲa wu na ɲaari
lɔhɔ ki ɲuŋɔ ni wɛ, na ganha na giin na
yafugunɔ li, na wá na xhuulo xuuni.
50 Bani pu bɛɛri pu bi wu ɲaa. A pu
jaalaa di yìri. Taapile ni a Yesu di jo ni
pu ni, na pu pye: «Yi yi logoo ki waha,
nɛ wu wa, yi ganha bu da vya wɛ!»
51 Lee kadugo na a wu jé fara pu na
kɔrɔgɔ ki ni, a kafɛɛgɛ k'i yere. A l'i bye
kakanhana fo xuuni wu kalaapiire ti
mu. 52 Bani kakanhana lemu l'a pye
buuri ɲuyɔ yi shizhaa na ge, pu ya lee
cɛ ta wɛ, pu fungɔnyɔ yi bi tɔ.

Yesu ya yama fɛɛ cuuŋɔ Zhɛnɛzarɛti fiige ki ni
(Macoo 14:34-36)

53 A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu
kɔn, na nɔ Zhɛnɛzarɛti fiige ki ɲiŋɛ ki
na, na pu kɔrɔgɔ ki pɔ wà koɲɔ ki na.
54 P'a foro yɛ kɔrɔgɔ ki ni, taapile ni
a sipyii p'i Yesu cɛ. 55 A p'i kee fiige
ki bɛɛri paa. Pu bu logo na wu ɲɛ
xuu bɛɛri ni, p'a ganha na yama fɛɛ
ni pu yasinnɛyɛ tugoo na se wà ke wu
yíri. 56 Xuu bɛɛri ni Yesu ya shɛ ge:
kugbɔhɔɔ la, kupiire la, sige buguro
la, sipyii pu bi ma ni yama fɛɛ pu ni
caanya yi na, na wu ɲɛɛri na wu yere
p'i gbɔn wu fadegeŋɛ ke yɛ na. Sipyii

piimu bɛɛri p'a bi gbɔɔn kee na ge, pee bɛɛri bi cuuŋɔ.

7

Kalaa wemu w'a ta wù sefɛlɛɛ pu mu ge
(Macoo 15:1-9)

1 Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔlɔɔ pii ya pa ba na yìri Zheruzalɛmu ni, na ba binnɛ Yesu tàan. 2 A p'i li sɛɛri na wu wo kalaapiire ta t'a li ni kenɔrɔyɔ ni, lee kɔri ɲɛ pu ya pu keye je wɛ. 3 Farizhɛɛn ni Yawutuu pusamaa kunni bi li ni pu ya pu keye je xuuni, na bɛ ni pu sefɛlɛɛ pu wo kalɛgɛɛ ki ni wɛ. 4 Pu bu guri pa na yìri caan na, pu ya li wuu baa wɛ. Pu bi kalɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ kii bɛ pyi sanha, ma na jo cɛɛgbuu jegana, ni shɔɔ, ni daɲaa yagbegeye jegana. 5 A Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'i Yesu yege na: «Ɲaha na mu wo kalaapiire t'i ya wèe sefɛlɛɛ pu wo kalɛgɛɛ ki koo ɲaari wɛ, fo na tɛrɛ na li ni pu kenɔrɔyɔ ni wɛ?» 6 A Yesu di pu pye: «Ezayi ya kapaŋaa kiimu jo yee shuun shuun jovɛɛ pii shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a li ka na:

‹Ɲɔyɔ yɛ ni pii sipyii pii ya nɛ pɛlɛ,
ga pu zɔlɔɔ d'a lii nɛ na fo xuuni.
7 Tawaga ni p'a nɛ pɛlɛ,
pu wo kalaa w'i ɲɛ sipyii wo ɲɔmɛhɛɛ yɛ.›*

8 Yee wa Kilɛ ɲɔmɛhɛɛ yɛri, na sipyii wo kalɛgɛɛ pyi.»

9 A Yesu di pu pye sanha: «Le shegana le na yee wa Kilɛ wo ɲɔmɛhɛɛ ki shege, kɔnhɔ yi da yi tii kalɛgɛɛ pyi. 10 Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya jo: ‹Ta ma to, ni ma nu pɛlɛ.› Na jo sanha: ‹Wa bu joguumɔ jo ni wu to, kelee ni wu nu ni, na weefɔɔ ya yaa na wu gbo.›* 11 Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya bɛɛri w'a wu to kelee wu nu pye na: ‹Nɛ bi da já na naafuu wemu taga mu tɛgɛ ge, wee ɲɛ Kɔriban.› (Lee kɔri ɲɛ wee ya kan xɔ Kilɛ mu.) 12 Yee da ga weefɔɔ yaha wu wu to ni wu nu wu tɛgɛ nige wɛ. 13 Lee funŋɔ ni yee ya Kilɛ jomɔ pu pye ɲuŋɔ baa ni yi wo kalɛgɛɛ ki ni. Yee wa kii shi keree niɲɛhɛŋɛɛ pyi.»

Keree kiimu k'a sipya nɔrɔgɔ ge
(Macoo 15:10-20)

14 A Yesu di sipyiire ti yiri sanha, na pu pye: «Yi bɛɛri pu niwegee shan, y'i ye logo! 15 Yaaga yaaga k'a jin sipya ɲɔ ni ge, kee da já wu nɔrɔgɔ wɛ. Ga lemu l'a fòro sipya zɔ we ni ge, lee l'a wu nɔrɔgɔ. 16 [Wemu na logo ge, wu logo dɛ!]»

17 Ba Yesu ya laha sipyii pu tàan na jé puga wɛ, a wu kalaapiire t'i wu yege lee talenɛ li kɔri na. 18 A wu pu pye: «Yee bɛ, yee sanha fungɔnyɔ ta-ɛ ya? Ta yee ya li cɛ nago yaaga yaaga k'a jin sipya ɲɔ ni ge, kee da já wu nɔrɔgɔ-ɛ wɛ? 19 Bani kee ya jin wu zɔ ni wɛ. Ga wu yacɛrɛ le ni kee ma jé. Lee kadugo na na ba foro yaara tashɛgɛ ke ni.» (Pee jomɔ pe funŋɔ ni Yesu ya li shɛ na yalige bɛɛri ki ɲɛ fɛɛfɛɛ.)

20 A Yesu di jo sanha na: «Le l'a fòro sipya funŋɔ ni ge, lee l'a ma nɔrɔgɔ. 21 Sipya funŋɔ, lee kɔri ɲɛ wu zɔ we. Fungɔnkuuyo ye bɛɛri wa fòro wà, ni ceshaara ni namazhaara, ni nagaara, ni sipyigbuu, 22 ni dɔdɔɔrɔ, ni ɲɛgbɔɔ, ni kuumɔ, ni nafaanra, ni popama, ni ɲɛpɛɛn, ni mɛkyɛɛgɛrɛ, ni na mayɛ shɛɛ, ni fungɔngɔ baara. 23 Kii kakuuŋɔɔ kii bɛɛri wa fòro sipya funŋɔ ni, kee k'a sipya nɔrɔgɔ bɛ.»

Shi watii shɛn cee wa ya dà Yesu na
(Macoo 15:21-28)

24 Lee kadugo na a Yesu di yìri kari Fenisi fiige ki ni Tiiri kulo li kabanugo na, na shɛ jé puga ka ni. Wu funŋɔ bye sipya bɛ wu wu sanha cɛ wà wɛ. Ga wu ya já ŋmɔhɔ wɛ. 25 A cee wa di wu kaa logo, jina di ɲɛ wee poro fucɛɛrɛ ni. A wee cee wu ba nuguro sin wu fɛɛ ni. 26 Wee cee wu bye Yawutu wɛ, Fenisi shɛn wu bye wii. A wu Yesu ɲɛɛri na wu jina wu kɔri yeege wu poro fucɛɛrɛ li ni.

27 Ga, a Yesu di talenɛ la jo wee cee wu mu na: «Yere nɔhɔpiire t'i fɛnhɛ li,

* **7:7** Ezayi 29:13 * **7:10** Ɛkizode 20:12; 21:17

t'i din. Bani li ya ta saha pu nɔhɔpiire
yalige lɔ wá pobiire mu wɛ.» 28 A cee
wu jo: «Yee wa can Kafɔɔ. Ga tabali
wu nɔhɔ wo pobiire ti wa nɔhɔpiire
ti yaliɲahara ti li.» 29 Lee wuu na a
Yesu di wu pye: «Pe jomɔ pe wuu na,
kuri m'a se puga! Jina w'a foro ma
poro fucɛɛrɛ li ni.» 30 A wu guri kari
puga, na shɛ porofɔɔ wu nijuuŋɔ ta
yasinnɛgɛ ki na. Jina wu bi foro wu
ni.

Yesu ya bobo wa cuuŋɔ

31 Yesu ya pa foro Tiiri ni, na doro
Sidɔn ni, na Dekapoli fiige ki kɔn ɲɛri,
na nɔ Galile Gba wu ɲɔ ki na. 32 A
sipyii pii di ba Yesu mu ni bobo wa ni,
na wu ɲɛɛri na wu wu keŋɛ taha wee
na. 33 Wee tuun wu ni a Yesu di laha
sipyii pu tàan ni wee ná wu yɛ ni, na
shɛ wu kabɛhɛɛ le wee ná wu niwegee
ni, na ɲɔlɔhɔ tugi, na gbɔn wu ɲile
na. 34 Lee kadugo na a Yesu di ɲaha
ke yirige le fugba we ni, na ŋmɔganja
yeege, na wee ná wu pye: «Efata!»
(Lee kɔri ɲɛ «Ɲɔ mugi!») 35 Taapile ni a
ná wu niwegee k'i mugi, a ɲile l'i laha.
A wu ganha na diini na yu.
36 A Yesu di yi jo waha pu bɛɛri mu
na pu ganha yee jo wa shishiin bɛ mu
wɛ. Ga ba w'a yi yu na wari pu mu
wɛ, a p'i ganha na la faraa yi jaaga wu
na. 37 A l'i bye kakanhana sipyii pu
mu xuuni, a p'i ganha na yu na: «Can
na wu kapyegee ki bɛɛri k'a ɲɔ xuuni.
W'a boboo bɛ pyi pu na nuri, na yu.»

8

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoŋɔɔ shishɛɛrɛ mu
(Macoo 15:32-39)

1 Yee caya yi na sipyiɲɛhɛmɛɛ bi pa
binnɛ sanha, ɲɔyalige ka shishiin di ɲɛ
pu mu wɛ. A Yesu di wu kalaapiire ti
yiri, na pu pye: 2 «Pii sipyii pii ɲiɲaara
ti wa nɛ ni, bani niɲaa ɲɛ pu caŋa
taanri wogo nɛ yíri naha, ɲɔyalige ka
shishiin di ɲɛ nige pu mu wɛ. 3 Nɛ
bu pu yaha kari li baa, pu fanha na
zhɛ xhɔ koo na, bani pii tayiriye y'a
lii pu ni xuuni.» 4 A wu kalaapiire t'i
wu pye: «Yalige na da mii di pii ɲɔ sha
naha ke siponɔ ke ni wɛ?» 5 A Yesu di
pu yege na: «Buuri ɲuyɔ juu yi wa yee
mu wɛ?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Buuri
ɲuyɔ gbarashuun.»
6 A wu sipyiire ti pye na pu tiin
ɲiŋɛ ki na. A wu yee buuri ɲuyɔ
gbarashuun wu lɔ, na baraga taha
Kilɛ na, na yi kɛgi kɛgi na kan wu
kalaapiire ti mu, na pu yee taa taa
sipyii pu na. A kalaapiire t'i yee
taa taa sipyii pu na. 7 Fyagaa kii bɛ
bye pu mu sanha, a Yesu di baraga
taha Kilɛ na kee bɛ wuu na, na yi
jo wu kalaapiire ti mu na pu kee
bɛ taa taa pu na. 8 A sipyiire t'i
li na din. A kalaapiire t'i saganjaa
gbarashuun ɲi buuri ɲukoroyo yi
saya na. 9 Pee yalilimɛɛ p'a bi sipyii
kabɔfoŋɔɔ shishɛɛrɛ (4.000) xɔ. Lee
kadugo na a Yesu di pu yaha kari.
10 Taapile ni a wu ni wu kalaapiire
t'i jé kɔrɔgɔ ka ni na kari Dalamanuta
fiige ki ni.

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye
(Macoo 16:1-4)

11 Ba p'a nɔ wà wɛ, a Farizhɛɛn di
ba nɔ, na nakaara ɲɔ kɔn ni Yesu ni.
A p'i Yesu pye na wu ɲaha shɛshɛɛrɛ
kakanhana la pye shɛ pee na, lemu
ya yìri fugba we ni ge. P'a yee jo,
kɔnhɔ p'i wu taanna wii. 12 A Yesu di
ŋmɔganja yeege xuuni, na jo: «Ɲaha na
niɲaa sipyii di ɲaha shɛshɛɛrɛ kakanhana shaa wɛ? Can na n'a da yi jo
yi mu, ɲaha shɛshɛɛrɛ kakanhana la
shishiin da zhɛɛ pu na wɛ.» 13 Lee
kadugo na a wu laha pu tàan, na jé
kɔrɔgɔ ki ni, na gari sanha gba wu
kadugo.

Farizhɛɛn ni Hɛrɔdi wo buuri shizhɛnhɛrɛ te
(Macoo 16:5-12)

14 Kalaapiire ti funŋɔ bi wɔ, ti ya
ta buuri lɔ wɛ, buuri bɛ di bye pu
mu kɔrɔgɔ ki ni wɛ, fo buuri ɲuŋɔ
nigin yɛ. 15 A Yesu di yi jo waha wu
kalaapiire ti mu na: «Y'a yiyɛ kasɛri

Farizhɛɛn wo buuri shizhɛnhɛrɛ* te,
ni Hɛrɔdi wuuro te na dɛ!» 16 A p'i
puyɛ pye na: «W'a ye yu, bani buuri
ɲɛ wèe mu wɛ.» 17 Yemu pu bi yu
ge, a Yesu di yee cɛ na jo: «Ɲaha na
yee di yu na buuri ɲɛ yee mu-i wɛ?
Yee sanha sii ye ɲaha cɛ nimɛ bɛ-ɛ ya?
Yee funyɔ y'a tɔ gɛ? 18 Ɲìi ɲɛ yee mu;
y'i wa ɲaa-i gɛ? Niwegee ɲɛ yee mu;
y'i wa nuri-i gɛ? Yee funyɔ ya dun
kaa na-ɛ gɛ? 19 Nɛ buuri ɲuyɔ kaguro
wu kɛgi kɛgi, na kan sipyii kabɔfoŋɔɔ
kaguro (5.000) wu mu tuun wemu ni
ge, sagaŋaa juu yee d'a ɲi yee buuri
ɲukoroyo yi saya na wɛ?» A p'i wu ɲɔ
shɔ na: «Kɛ ni shuun.» 20 «Nɛ buuri
ɲuyɔ gbarashuun wu kɛgi kɛgi, na kan
sipyii kabɔfoŋɔɔ shishɛɛrɛ (4.000) wu
mu tuun wemu ni ge, sagaŋaa juu yee
d'a ɲi yee buuri ɲukoroyo yi saya na
wɛ?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Gbarashuun.»
21 A Yesu di pu pye: «Yee di sanha sii yi
ɲaha cɛ nimɛ bɛ-ɛ gɛ?»

Yesu ya fyɛn wa cuuŋɔ Bɛtisayida ni

22 Ba p'a nɔ Bɛtisayida ni wɛ, wee
xuu wu ni a sipyii pii di ba Yesu mu
ni fyɛn wa ni, na wu ɲɛɛri na wu kpɔn
wu na. 23 A Yesu di fyɛn wu co wu
keŋɛ na, na gari ni wu ni kanha ki
kadugo, na shɛ ɲɔlɔhɔ le wee ná wu
ɲìi ni, na wu keŋɛ taha wu na, na wu
yege na: «Mu wa yaaga ɲaa ya?» 24 A
fyɛn wu wu ɲaha yirige na jo: «Nɛ
w'a sipyii pu ɲaa ba tiire wa wɛ; ga
p'i ɲaari.» 25 A Yesu di wu keye taha
sanha wee ná wu ɲìi na. A wu wii
xuuni, na juuŋɔ, na yaŋmuyɔ yi bɛɛri
ɲa shɔɔnri. 26 A Yesu di wu yaha kari
puga, na wu pye: «Ma ganha jé kulo li
ni wɛ!»

Pyɛɛri ya yere li na na Kirisa wu ɲɛ Yesu
(Macoo 16:13-20; Luka 9:18-21)

27 Yesu ni wu kalaapiire t'a pa gaaŋi
Sezare Filipe tàan kulogoo ki ni. Na
pu yaha koo na, a Yesu di wu kalaapi-
ire ti yege na: «Sipyii pu wa yu na jɔgɔ
nɛ ɲɛ wɛ?» 28 A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Pii
wa yu na Yohana Batizelipye, pii di
yu na Kilɛ tudunmɔɔ Eli, pii bɛ di yu
sanha na Kilɛ tudunmɔ wa.»
29 A Yesu di pu yege na: «Ga yee do,
yeeyɛ pyaa ki mu nɛ di ɲɛ jɔgɔ wɛ?» A
Pyɛɛri di wu pye: «Kirisa mu ɲɛ.» 30 A
Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha
yee jo wa shishiin bɛ mu wɛ.

Yesu ya wu xu ni wu ɲɛ wu jo
(Macoo 16:21-28; Luka 9:22-27)

31 Lee kadugo na a Yesu di kalaapi-
ire ti ɲɔ kɔn na galaa, na yi jo pu
mu na: «Li waha l'i waha, fo Sipya
Ja wu bu ganha xuuni. Nɔhɔlɛɛ, ni
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ, ni
saliya karamɔgɔlɔɔ na ba zhe wu ni.
Pu na ba wu gbo; cabyaa taanri bu
doro wu na ɲɛ.» 32 A wu yi fiinŋɛ jo
pu mu. A Pyɛɛri di gari ni wu ni ka-
banugo, na shɛ ɲɔ kɔn na yu ni wu ni.
33 Ga, a Yesu di ŋmahana ɲɛri, na wu
kalaapiire ti wii, na din Pyɛɛri na na
jo: «Toro laha na tàan, mu Shitaanni
we! Bani mu fungɔngɔ ɲɛ Kilɛ keree
na wɛ, fo sipyii wogoo.»

34 Lee kadugo na a Yesu di sipyii
pee ni wu kalaapiire ti yiri, na pu pye:
«Wa funŋɔ bi ɲɛ wu binnɛ ni na ni, wu
she wuyɛ ni, wu wu korikoritige ki lɔ
taha na fɛni. 35 Bani sipya we w'a giin
wu wuyɛ pile munaa ɲuŋɔ wolo niɲaa
ge, wee na ba buun wu munaa ni ɲiga
na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni
niɲaa nɛ ni Jozaama pu wuu na ge,
wee wu da ba wu munaa ɲuŋɔ wolo
ɲiga na. 36 L'a ɲaha ɲɔ sipya na wu
koŋɔ yaŋmuyɔ bɛɛri ta, wu ba buun
wuyɛ pile munaa ni wɛ? 37 Yaaga kekɛ
sipya di da já daga wu munaa ɲuŋɔ
wolo wɛ? 38 Niɲaa wo sipyii pii ɲɛ
jurumupyii, p'i ya tii Kilɛ ɲaha tàan
wɛ. Lee wuu na sipyaa sipya w'a
shiige le wuyɛ ni, na bye wu ya nɛ
ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge,
Sipya Ja wu bɛ na ba shiige le wuyɛ
ni weefɔɔ shizhaa na, wu ba ba wu To
Kilɛ wu wo nɔɔrɔ wu ni tuun wemu ni,
ni wu fɛfɛɛrɛ mɛlɛkɛɛ pu ni.»

* **8:15 Shizhɛnhɛrɛ** nifɛnhɛfɛnhɛŋɛɛ ki ma faranimyɛ niɲɛhɛmɛ pye p'a yìri. Wee cogo we ninumɔ na tafɔnrɔ nifɛnhɛfɛnhɛnɛ bu shɛ da wèe zɔlɔɔ pu ni, lee na já wèe munaa li kyɛɛgi.

9

1 A Yesu di yi jo pu mu sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii
pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni
bada na ta pu ya Kilɛ wo saanra te ɲa
tapaga ni, ni fanha ni wɛ.»

Yesu ɲɛwiinɛ l'a ɲɛri
(Macoo 17:1-13; Luka 9:28-36)

2 Lee kadugo na ba cabyaa gbaara
ya toro wɛ, a Yesu di gari ni Pyɛɛri, ni
Yakuba, ni Yohana ni faabobotɔɔngɔ
ka fugba ni pu yɛ na. A wu ɲɛwiinɛ l'i
shɛ ɲɛri pu ɲii na. 3 A wu fàya y'i ganha
na ɲí, na fiinŋɛ fiinŋɛgana la na, wa
shishiin ɲɛ ɲiŋɛ na wemu na já yaaga
fiinŋɛ di mu xɔ wɛ. 4 A p'i Eli ni Musa
ɲa wu na yu ni Yesu ni.

5 Lee na a Pyɛɛri di Yesu pye: «Wù
Karamɔgɔ, wèe bu gori naha, lee ya ɲɔ
xuuni dɛ. Wù buguloo taanri yereŋɛ,
mu wo nigin, Musa wo nigin, Eli wo
nigin.» 6 Ye wu bi yaa wu jo ge, wu ya
yee cɛ wɛ, bani pu bi fya xuuni.

7 A ɲahaŋa ka di ba pu tɔ, a mujuu
la di foro kee ɲahaŋa ki ni na: «Nɛ
ɲidaan Ja wu ɲɛ we. Wu kaa l'a dan
nɛ ni. Y'a wu nijoyo nuri!» 8 Taapile
ni a p'i pu tàan wu wii, ga pu ya sipya
watii ɲa nige wɛ, fo Yesu yɛ.

9 Ba p'a diri faaboboŋɔ ki na wɛ, a
Yesu di yi jo waha pu mu na kaa lemu
p'a ɲa ge, na pu ganha bu lee ɲaha jo
sipya wa shishiin bɛ mu wɛ, fo Sipya
Ja wu ba ɲɛ na foro xu ni tuun wemu
ni. 10 A pee jomɔ pe di gori pu funyɔ
ni. A p'i puyɛ yege na: «Sipya Ja wu na
ɲɛ na foro xu ni, lee kɔri ɲɛ dii wɛ?»

11 A p'i wu yege na: «Ɲaha na saliya
karamɔgɔlɔɔ p'i yu na Eli w'a yaa na
fɛnhɛ pa wɛ?» 12 A wu pu ɲɔ shɔ na:
«Uun, Eli w'a yaa na fɛnhɛ pa, na ba
keree ki bɛɛri gbegelevonɔ gbegele.
Ga ɲaha na l'a ka na Sipya Ja wu na
ba ganha xuuni wɛ, na pu na ba zhe
wu ni wɛ? 13 Ga n'a da yi jo yi mu,
Eli ya pa xɔ, a sipyii p'i wu pye pu
ɲidaan pyegana na ma na jo ba l'a ka
wu shizhaa na wɛ.»

Yesu ya pya wa cuuŋɔ jina bye wemu ni ge
(Macoo 17:14-21; Luka 9:37-43)

14 Ba p'a pa jé kalaapiire tisara ni
wɛ, na sipyiɲɛhɛmɛɛ ta p'a pu maha,
saliya karamɔgɔlɔɔ p'i ɲɛ na nakaara
pyi ni kalaapiire ti ni. 15 Sipyiire t'a
Yesu ɲa tuun wemu ni ge, a l'i bye
kakanhana pu mu. A p'i baa kari, na
shɛ wu shaari.

16 A Yesu di wu kalaapiire ti yege
na: «Ɲaha wuu na yi wa nakaara pyi
ni pu ni wɛ?»

17 A ná wa di wu ɲɔ shɔ sipyiire ti
tɛ ni na jo: «Wù Karamɔgɔ, n'a pa ma
mu ni na ja ni, bani jina bobo wu wa
wu ni. 18 Jina wu bu wu co xuu xuu
ni, w'a wu shan ɲiŋɛ na. Kakaya na
ganha na fòro pya wu ɲɔ ni, w'a ganha
na ganhaa kii kuri, na waha. Nɛ yi jo
ma kalaapiire ti mu, jo pu jina wu kɔri
yeege wu ni, ga p'i ya já wɛ.» 19 A Yesu
di jo: «Ee! Yee kunni ɲɛ n'a daa baa fɛɛ!
Nɛ na gori yaha naha ni yee ni fo tuun
wekɛ wɛ? Nɛ na yee keree xu, fo tuun
wekɛ ni wɛ? Pa ni ma pya wu ni!»

20 A p'i gari ni wu ni wu yíri. Ba pya
w'a Yesu ɲa wɛ, taapile ni a jina wu
wu ɲahara xuuni, a wu do ɲiŋɛ na, na
gologolo. A kakaya di ganha na fòro
wu ɲɔ ni. 21 A Yesu di pya wu to wu
yege na: «Fo tuun wekɛ ni le ya wu
ta wɛ?» A wu wu ɲɔ shɔ na: «Fo wu
nɔhɔpiire tuun ni. 22 Tɛɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ
ni jina wu ma wu shan na ni, ni lɔhɔ
ni, kɔnhɔ wu xhu. Ma bi jani yaaga
na, ɲuŋɔ ɲaari wù na, m'a wù tɛgɛ!»

23 A Yesu di wu pye: «Ma bi jani!
Keree bɛɛri k'a já pye n'a daa fɔɔ mu.»
24 Taapile ni a funana li to wu xhuulo
na: «Nɛ dà ma na, pa na tɛgɛ m'a
n'a daa baara ti wolo na funŋɔ ni.»
25 Yesu ya li ɲa sipyiire t'a gburogi na
ma wu mu ge, a wu din jina wu na
na: «Jina bobo ɲudunnɔ, nɛ w'a ma
pye mu, foro wu ni. Ma ganha jé wu
ni nige bada wɛ.» 26 A jina wu xhuulo,
na funana li ɲahara xuuni, na foro li
ni. A l'i bye ma na jo li nixhugo ki
ɲɛ, fo sipyiɲɛhɛmɛɛ bi yu na: «W'a xu.»
27 Ga Yesu di funana li keŋɛ ki co, na li
yirige. A l'i yìri, na yere.

28 Ba Yesu ya pa jé puga wɛ, na wu
ni kalaapiire ti yaha pu yɛ na. A p'i wu

yege na: «Naha na wèe di ya já we jina
we kɔri yeege pya wu ni-i wɛ?» 29 A
Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Ke jina tuugo
ke ya fòro forogana la shishiin na ni
Kilɛ-ɲɛrɛgɛ bɛ wɛ.»

Yesu ya wu xu ni wu ɲɛ wu jo sanha
(Macoo 17:22-23; Luka 9:43-45)

30 A p'i yìri wà, na Galile fiige ki
ja toro na gaaŋi. Yesu funŋɔ bye pu
wu sanha cɛ wɛ, 31 bani wu bi wu
kalaapiire ti kalaa. A wu pu pye: «Pu
na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni. Pu
na ba wu gbo, cabyaa taanri bu doro,
w'a ɲɛ.» 32 Ga pu bi pee jomɔ pu kɔri cɛ
wɛ, na fya pu ya já wu yege pee keree
na wɛ.

Wekɛ w'i ɲɛ ɲahagbaa fɔɔ wɛ?
(Macoo 18:1-5; Luka 9:46-48)

33 A p'i nɔ Kapɛrinɔmɔ ni. Yesu ni-
jege na puga ki ni, a wu wu kalaapiire
ti yege na: «Nakaara tekɛ na yi bye koo
li na wɛ?» 34 Ga, a p'i cari, bani pu bi
puyɛ yegee koo li na na wekɛ wu ɲɛ
pee bɛɛri wo ɲahagbaa fɔɔ wɛ? 35 Wee
tuun wu ni a Yesu di diin, na wu
kalaapiire kɛ ni shuun wu yiri, na pu
pye: «Wa funŋɔ bi ɲɛ na pye ɲahagbaa
fɔɔ, w'a yaa na pye pu bɛɛri kadugo
yíri wo, ni pu bɛɛri kapyebye.» 36 A
wu nɔhɔcɛɛrɛ la lɔ, na lee yereŋɛ pu
niŋɛ ni, na li co wu keye ni, na yi
jo pu mu na: 37 «Sipyaa sipya w'a le
nɔhɔcɛɛrɛ le la shi co xuuni nɛ wuu
na ge, nɛ w'a co xuuni. We w'a nɛ co
xuuni ge, wee ya nɛ co xuuni wɛ, ga nɛ
tunvɔɔ we w'a co xuuni.»

Sipya wemu ɲɛ wèe pɛn wɛ, wèe ɲii
wu ɲɛ wii
(Luka 9:49-50)

38 A Yohana di Yesu pye: «Wù
Karamɔgɔ, wèe ya ná wa ɲa, wu na
jinaa kɔri na yeege sipyii ni mu mɛgɛ
na. A wèe di yi jo wu mu jo wu ganha
ba lee pyi wɛ, bani wu ɲɛ wèe wa
wɛ.» 39 A Yesu di wu pye: «Yi ganha
bu wu ɲaha kɔn wɛ, bani sipya wa
shishiin da já kakanhana pye nɛ mɛgɛ
na, lee kadugo na m'a wakaraa m'a nɛ
joguumɔ yu wɛ. 40 Bani sipya wemu
ɲɛ wèe pɛn wɛ, wèe ɲii wu ɲɛ wii.
41 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa
sipya w'a cɛɛgbuu ɲii lɔhɔ kan yi mu
y'a gba na bani yi ɲɛ Kirisa wuu ge,
weefɔɔ da ga fɔ lee wo kuduun ni wɛ.

Kaa le l'a ma leni jurumu ni ge, lee
ɲɔ yaha
(Macoo 18:6-9; Luka 17:1-2)

42 «Te nɔhɔpiire te t'a dà nɛ na ge,
sipyaa sipya w'a le la ɲuŋɔ kyɛɛgi ge,
li bi da bɔrɔ weefɔɔ mu, na faatabaaga
pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ
ni. 43 Ma keŋɛ bi ɲɛ kaɲuŋɔ di ma
le jurumu ni, ki kɔn. Ma keŋɛ nigin
wo na jé Alijinɛ ni, lee ya pɔrɔ ma
mu, ma keye shuun wo wu shɛ yaha
Jahanɛmɛ ni nafugibaaga ni. [44 Wee
xuu wu ni, wu fyɛnyɛ ya xhuli wɛ, kee
na ki ya furi wɛ.] 45 Ma tɔɔgɔ bi ɲɛ
kaɲuŋɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn. Ma
tɔɔgɔ nigin wo na jé Alijinɛ ni, lee ya
pɔrɔ ma mu, ma tɔɔyɔ shuun wo wu
wá Jahanɛmɛ ni. [46 Wee xuu wu ni,
wu fyɛnyɛ ya xhuli wɛ, kee na ki ya
furi wɛ.] 47 Ma ɲii bi ɲɛ kaɲuŋɔ di ma
le jurumu ni, li wɛhɛlɛ wolo. Ma ɲii
nigin wo na jé Kilɛ wo saanra ti ni, lee
ya pɔrɔ ma mu, ma ɲìi shuun wo wu
wá Jahanɛmɛ ni.
48 ‹Wee xuu wu ni,
wu fyɛnyɛ ya xhuli wɛ,
kee na ki ya furi wɛ.›*
49 «Bani ba l'a saha na suumɔ le
shiga ni wɛ, mu l'a saha jurumupyii
bɛ pu sorogo na ni. 50 Suumɔ ya ɲɔ,
ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, ɲaha ma
da daga pu taan sanha wɛ? Suumɔ pu
pye yiyɛ pyaa ni, ɲaɲiŋɛ di bye yi tɛ
ni.»

10

Yesu ya yemu jo gbaxɔɔrɔ shizhaa
na ge
(Macoo 19:1-12; Luka 16:18)

1 A Yesu di yìri wà, na gari Zhude fi-
ige ki ni, ni Zhurudɛn Gba wu kadugo
yíri. A sipyiire t'i ba binnɛ wu tàan
sanha. A wu ganha na pu kalaa ma na
jo, ba w'a tee na li pyi pyegana lemu
na wɛ. 2 A Farizhɛɛn pii di fulo wu na,
na wu pɛri. A p'i wu pye: «L'a saha ná

* **9:48** Ezayi 66:24

wu wu shɔ gbaga xɔ ya?» 3 A Yesu di
pu ɲɔ shɔ na: «Ɲɔmɛɛ lekɛ Musa d'a jo
yee mu wɛ?» 4 A p'i jo: «Musa ya koro
kan wèe mu na wa ba da wu shɔ yaha,
na wufɔɔ wu fɛnhɛ gbaxɔɔrɔ sɛmɛ yàa
kan wu mu wu na wu yaha.» 5 A Yesu
di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee
wuu na Musa ya le ɲɔmɛɛ le ka na kan
yee mu. 6 Ga fo koŋɔ ki ɲɔkɔɔnrɔ na,
Kilɛ ya pu yàa ná ni cee. 7 Lee wuu
na ná na ba wu to, ni wu nu yaha, na
nɔrɔ wu shɔ na. 8 Pu shuun wu na bye
ceepuuro nigin. Lee funŋɔ ni pu ɲɛ
nige shuun wɛ, ga fo nigin. 9 Ayiwa
Kilɛ ya lemu pye nigin ge, sipya ganha
bu lee waagi wɛ.»
10 Ba p'a jé puga wɛ, a kalaapiire
t'i Yesu yege lee na sanha. 11 A wu
yi jo pu mu na: «Sipyaa sipya w'a wu
shɔ gbaga xɔ, na watii leŋɛ ge, dɔdɔɔrɔ
m'a pye ma ceshiimɛ wu shizhaa na.
12 Wee cogo wu na cee bɛ bu foro
wu poo mu, na gbaga je ná watii mu,
dɔdɔɔrɔ w'a pye.»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu (Macoo 19:13-15; Luka 18:15-17)

13 Lee kadugo na sipyii pii ya pa
Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu
gbɔn ti na; ga, a kalaapiire t'i yogo
jo ni pu ni. 14 Yesu ya lee ɲa ge, a
wu luu di yìri, a wu wu kalaapiire ti
pye: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma
na mu, yi ganha ba ti ɲaha kɔɔn wɛ!
Bani pee shi tuugo wuuro ti ɲɛ Kilɛ wo
saanra te. 15 Can na n'a da yi jo yi mu,
sipya wemu ya Kilɛ wo saanra ti co ba
nɔhɔcɛrɛɛ ɲɛ-ɛ wɛ, wee da ga ba jé ti
ni bada wɛ.» 16 Lee kadugo na a wu
nɔhɔpiire ti lɔ, na wu keye taha ti na,
na duba ti mu.

Naafuugbɔ fɔɔ jemɛ p'a pɛn Kilɛ wo saanra ti ni (Macoo 19:16-30; Luka 18:18-30)

17 Lee kadugo na ba Yesu ya pa
koo lɔ na gaanji wɛ, a ná wa di baa
nɔ, na nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu
yege na: «Karamɔgɔsaama, ɲaha nɛ
yaa na pye, kɔnhɔ di ba ɲìi sicuumɔ
nixhɔbaama ta wɛ?» 18 A Yesu di wu
pye: «Ɲaha na m'a na pyi nizaama wɛ?
Nizaama wa shishiin wa wɛ, fo Kilɛ
yɛ. 19 M'a Kilɛ wo ɲɔmɛɛjogoo ki cɛ
na: ‹Ma ganha bu sipya gbo wɛ! Ma
ganha bu dɔdɔɔrɔ pye wɛ! Ma ganha
bu nagaara pye wɛ! Ma ganha bu
kafinɛyɛ taha ma sipyiɲii na wɛ! Ma
ganha bu wa ŋmahana wɛ! Ma da ma
nu ni ma to pɛlɛ!›» 20 A wee ná wu jo:
«Karamɔgɔ, fo na nɔhɔpiire ti tuun wu
ni nɛ ɲɔ kɔn na kii koro ɲaari.» 21 A
Yesu di wu wii ni taanɲɛɛgɛ ni, na wu
pye: «Kaa nigin yɛ l'a mu kuuŋɔ. Shɛ
ma keŋɛ yaŋmuyɔ yi bɛɛri pɛrɛ, m'a
wee wari wu kan la baa fɛɛ mu! Wee
tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we
ni. Lee kadugo tàan m'a ba daha na
fɛni!» 22 A pee jomɔ p'i wu ɲaha tanha
na gaanji, bani naafuugbɔ wu bye wu
mu.
23 A Yesu di wu tàan wu wii, na wu
kalaapiire ti pye: «Naafuugbɔ fɔɔ jemɛ
p'a pɛn Kilɛ wo saanra ti ni dɛ!» 24 A
pee jomɔ p'i bye kakanhana kalaapi-
ire ti mu; ga, a Yesu di pu pye sanha
na: «Na nagoo, Kilɛ wo saanra ti jemɛ
p'a pɛn dɛ!» 25 Ɲɔhɔŋɔ jemɛ ya taan
museni wii ni na toro, naafuugbɔ fɔɔ
jé na Kilɛ wo saanra ti ni. 26 A l'i bye
tɛhɛnɛ baa kakanhana kalaapiire ti
mu, a p'i ganha na puyɛ pyi: «Aa! Wee
tuun wu ni sipya wekɛ na já pa shɔ
wɛ?» 27 A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii
mu, lee da já bye wɛ, ga li na já bye
Kilɛ mu, bani kaa la shishiin ya Kilɛ
jani wɛ.»
28 A Pyɛɛri di wu pye: «Li wii, wèe
ya kahari yaŋmuyɔ bɛɛri ni, na daha
mu fɛni.» 29 A Yesu di wu pye: «Can
na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya
w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu
ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa,
kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu
nagoo, kelee wu kɛrɛyɛ, nɛ ni Jozaama
pe wuu na ge, 30 weefɔɔ na ba yee
bɛɛri yahaŋaa xhuu nigin (100) ta ke
koŋɔ ke na: piyɛyɛ, ni ceboronamaa,
ni ceboroshaa, ni nii, ni nagoo, ni
kɛrɛyɛ, na kanhama bɛ ta, na ba ɲìi
sicuumɔ nixhɔbaama bɛ ta ɲiga na.
31 Ga ɲahagbaa wuu niɲɛhɛmɛɛ na ba
bye kadugo yíri wuu, kadugo yíri wuu
niɲɛhɛmɛɛ na bye ɲahagbaa wuu.»

Yesu ya wu xu ni wu ɲɛ wu jo sanha
(Macoo 20:17-19; Luka 18:31-34)

32 Koo na pu bye na gaaŋi
Zheruzalɛmu ni, Yesu bye wu
kalaapiire ti ɲahagbaa na. Kalaapiire
ti hakilee pu bi kyɛɛgi. Sipyii pii p'a
taha pu fɛni ge, pee bi fya. A Yesu di
gari sanha ni wu wuu kɛ ni shuun wu
yɛ ni. Kaa le li da ba bye wu na ge, a
wu lee ɲɔ kɔn na yu pu mu. 33 A wu
pu pye: «Wù wii gaaŋi Zheruzalɛmu
ni. Pu na zhɛ Sipya Ja wu le wà
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni
saliya karamɔgɔlɔɔ pu keŋɛ ni. Pu
na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni.
P'a wu le shi watii keŋɛ ni, wemu ɲɛ
Yawutuu shi wɛ. 34 Wee na ba zhɛhɛ
wu na, na ɲɔlɔhɔ tugi wu na, na wu
kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu gbo. Caŋa
taanri wogo ki na w'a ɲɛ.»

Yakuba ni Yohana ya ɲahagbaa fɛɛrɛ shaa Yesu mu
(Macoo 20:20-28)

35 Lee kadugo na Zebede jalaa
Yakuba ni Yohana ya pa fulo Yesu na,
na yi jo wu mu na: «Wù Karamɔgɔ,
kaa le wù da ba ɲɛɛri ma mu ge, wù
la ɲɛ m'a lee pye wù mu.» 36 A Yesu di
pu yege na: «Yi wa giin nɛ lekɛ pye yi
mu wɛ?» 37 A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Ma sɔɔ
m'a ɲahagbaa fɛɛrɛ tatiinyɛ yi kan wù
mu: nigin wa di diin ma kanige cɛ,
wa di diin ma kamɛnɛ cɛ, ma saanra
nɔɔrɔ wuuro ti ni.» 38 Ga, a Yesu di pu
pye: «Kaa lemu yee wa ɲɛɛri ge, yee
wa li cɛ wɛ. Kanhama cɛɛgbuu lemu
ni n'a da ba gba ge, yee na já gba lee
ni ya? Kelee nɛ na ba batize kanhama
ni gbɛrigbɛri wemu ni ge, yee na já
batize yee ni ya?» 39 A p'i wu pye:
«Uun, wèe na já.» A Yesu di pu pye:
«Yi na ba gba nɛ wo cɛɛgbuu li ni. Nɛ
na ba batize kanhama ni gbɛrigbɛri
wemu ni ge, yi na ba batize yee bɛ
ni. 40 Ga na tiin nɛ kanige cɛ, kelee nɛ
kamɛnɛ cɛ, nɛ ɲɛ yee tatiinyɛ yi kanvɔɔ
wɛ. Piimu kaa na Kilɛ ya yee gbegele
ge, pee mu yi da ba gan.»

41 Ba kalaapiire kɛ wu samaa ya yee
logo wɛ, a pu logoo di yìri Yakuba ni
Yohana tàan. 42 Lee na a Yesu di pu
bɛɛri yiri na jo: «Y'a li cɛ na shi wemu
ɲɛ Yawutuu wɛ, pii p'a wii ɲuŋɔfɛɛ
wee shi wu ɲuŋɔ ni ge, pee ya pu
ɲuŋɔfɛɛrɛ pyi wu na, pu sipyigbɔɔ p'i
pu fanha shɛɛ wu na. 43 Ga li da ba
bye mu yee tɛ ni wɛ. Yee wa funŋɔ
bi ɲɛ wu bye sipyigbɔ, wufɔɔ wu pye
pusamaa wo kapyebye. 44 Yee wa
funŋɔ bi ɲɛ wu bye ɲahagbaa fɔɔ, wu
pye pusamaa bɛɛri wo bulo. 45 Bani
Sipya Ja wu ya ta pa kɔnhɔ sipyii di
ba kapyeŋɛɛ pyi wu mu wɛ. Ga w'a
pa, wu ba kapyeŋɛɛ pyi sipyii mu, wu
wu munaa kan l'i bye sipyiɲɛhɛmɛɛ
wo ɲuwuuro saraa.»

Yesu ya fyɛn Batimɛ cuuŋɔ
(Macoo 20:29-34; Luka 18:35-43)

46 Lee kadugo na a p'i nɔ kulo la
ni, lee mɛgɛ ɲɛ na Zheriko. Ba Yesu
ni wu kalaapiire te ni sipyiɲɛhɛmɛɛ
ya pa foro Zheriko ni wɛ, lee bi fyɛn
wa nidɛɛngɛ ta koo li ɲɔ na, wee na
saraya ɲɛɛri. Wee bye Timɛ ja Ba-
timɛ. 47 W'a logo na Nazarɛti shɛɛn
Yesu w'a wii ge, a wu mujuu wá na:
«Dawuda Ja Yesu, ɲuŋɔ ɲaari na na!»
48 Sipyiɲɛhɛmɛɛ ya jo ni wu ni na wu
co wuyɛ na, ga, a wu sii la fara mujuu
li na na yu: «Dawuda Ja, ɲuŋɔ ɲaari na
na!» 49 A Yesu di yere na jo pu wu
yiri. A p'i fyɛn wu yiri, na wu pye:
«Ma hakili wu teŋɛ, yìri! W'a ma yiri!»
50 A wu wu fadeŋɛ wá, na sira yìri, na
fulo Yesu na. 51 A Yesu di wu yege na:
«Mu wa giin nɛ lekɛ pye ma mu wɛ?»
A fyɛn wu wu ɲɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, di
da ɲaa!» 52 A Yesu di wu pye: «Ta se,
ma n'a daa w'a ma cuuŋɔ.» Taapile ni
a wu ganha na ɲaa, na daha Yesu fɛni
koo li na.

11

Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni ba saan ɲɛ wɛ
(Macoo 21:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

1 Ba p'a tɛɛŋɛ Zheruzalɛmu na wɛ,
a p'i nɔ Bɛtɛfajɛ ni Bɛtani shizhaa,
Oliviye faaboboŋɔ ki kabanugo ki ni.
A Yesu di wu kalaapiire shuun wa
tun, 2 na pu pye: «Yi shɛ yi ɲahagbaa
kulo li ni. Yi ba shɛ jin yɛ li ni, yi na

kafabige ka nibɔgɔ ta wà, sipya sanha
dugi ɲa kemu na wɛ, y'i kee sanha yi
pa naha! 3 Sipya wa bu yi pye: ‹Ɲaha
na yee di ke sanhana wɛ?› Yi weefɔɔ
pye: ‹Wèe Kafɔɔ wu mago wu wa ki
na, nimɛ w'a da ki kuruŋɔ na pa ma
kan.›»
4 A p'i gari, na shɛ kafabige ka
nibɔgɔ ta kakuutorogo ka ni, na ki
sanha. 5 Sipyii pii pu bye wà ge, a
pii di pu yege na: «Yee di ke kafabige
ke sanhana ɲaha na wɛ?» 6 A p'i pu
ɲɔ shɔ ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. A
pee sipyii p'i sɔɔ na p'a gaaŋi ni ki ni.
7 Ba p'a nɔ ni kafabige ki ni Yesu yíri
wɛ, na pu fadegbɔyɔ ya taha ki na, a
Yesu di dugi ki na. 8 A sipyiɲɛhɛmɛɛ di
pu fadegbɔyɔ pii koo li ni. A pii bɛ di
wɛburiye kɔn tɛyɛ ni, na yee pii koo li
ni. 9 Pu nigariwuu, pii p'a ɲaari Yesu
ɲahagbaa ni wu kadugo yíri ge, pee bi
xhuulo na yu na:

«Kilɛ w'a sɔni! We w'a ma Kafɔɔ mɛgɛ
na ge,
wee ɲɛ duba pya!»*

10 «Wù to Dawuda wo saanra te t'a ma
ge,
Kilɛ wu duba ti mu.
Masɔŋɔ k'a byi Kilɛ mu fugba lii lii we
ni.»*

11 Ba Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni wɛ,
na gari Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, na
shɛ ki kabaya yi bɛɛri wii. Lee kadugo
na a wu ni wu kalaapiire kɛ ni shuun
wu foro kari Bɛtani ni, bani piige ki bi
zhaa da wuu.

Yesu ya nitoodige ka laŋi
(Macoo 21:18-19)

12 Kee caŋa ki ɲimuguro, pu na foro
Bɛtani ni, a xuugo di Yesu ta. 13 Na
wu yaha taliige ni a wu nitoodige ka
ɲa, wɛrɛ di ɲɛ ki na. A wu shɛ ki wii,
wu bu garaa nagoo ta ki na. Ba w'a nɔ
ki na wɛ, wu ya yaaga ɲa wɛ, fo wɛyɛ
yɛ. Bani nitoroŋɔ pyeduun bi sanha
nɔ wɛ. 14 Ayiwa a wu nitoodige ki pye:
«Sipya da ga mu pya li nige bada wɛ.»
A wu kalaapiire t'i yee logo.

Yesu ya Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki pye fɛɛfɛɛ
(Macoo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)

15 P'a nɔ Zheruzalɛmu ni tuun
wemu ni ge, a Yesu di jé Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi
bɛrɛ ni zhɔ pyi wà ge, a wu ganha
na pee kɔri na yeege. A wu wari
faavɛɛ pu wo tabalaa pee, ni gbegbe
shazhɛɛrɛ pɛrɛvɛɛ pu wo yatiinyɛ
yi ɲɛri buri. 16 W'a ta sɔɔ yaaga
pɛrɛvɔɔ wa shishiin wu toro Kilɛ-
pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki kaaŋa ki ni wɛ. 17 A
wu sipyii pu kalaa na: «Ta li ya ka Kilɛ
Kafila wu ni wɛ na:
‹Pu na ba nɛ puga ki pyi
shi wu bɛɛri wo Kilɛ-ɲɛrɛgɛ puga
wɛ?›*
Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa
talaraga.»
18 Ba saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
ɲuŋɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'a yee
logo wɛ, na ganha na wu shaa di gbo.
A p'i fya wu na, bani wu kalaa wu bi
sipyii pu ɲuyɔ co xuuni.
19 Ba yakoŋɔ k'a nɔ wɛ, a Yesu ni wu
kalaapiire t'i foro kanha ki ni.

Yesu ya jo nitoodige ki waha wu keree na
(Macoo 21:20-22)

20 Kee caŋa ki ɲimuguro ɲisɔɔgɔ ki
na, na pu yaha pu na doroo koo li ni,
a p'i kee nitoodige ki ɲa k'a waha fo ki
niyɛ ye. 21 Kaa le l'a bi pye ge, a Pyɛɛri
funŋɔ di do lee na, a wu Yesu pye:
«Wù Karamɔgɔ, m'a nitoodige kemu
laŋi ge, k'a waha!»
22 A Yesu di pu pye: «Yi dà Kilɛ na!
23 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa
sipya w'a ke faaboboŋɔ ke pye: ‹Yìri
laha naha, m'a shɛ mayɛ wá suumɔ
lɔhɔ ni ge.› Nakaara bye t'i ɲɛ wufɔɔ
zɔ wu na wɛ, wu bi dà li na na ye w'a
jo ge, na lee na bye; li na bye wu mu.
24 Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi
ba yaaga tuugo bɛɛri ɲɛɛri, yi dà li na
na y'a kee ta na xɔ, kee na gan yi mu.
25 Yi bu yere na Kilɛ ɲɛɛri, na wa ta
w'a kakuunɔ la pye yi na, yi lee yafa

* **11:9** Zaburuu 118:26 * **11:10** 2 Samuwɛli 7:11-14 * **11:17** Ezayi 56:7

weefɔɔ mu, kɔnhɔ yi fugba To Kilɛ wu
yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu. 26 Yi
bye y'i ya pusamaa wo kakuuyo yi
yafani pu mu wɛ, yi fugba To Kilɛ wu
da ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu
wɛ.»

Mii Yesu wo sefɛɛrɛ ti d'a yìri wɛ?
(Macoo 21:23-27; Luka 20:1-8)

27 A p'i gari Zheruzalɛmu ni
sanha. Na Yesu yaha wu na ɲaari
Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, a saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ, ni saliya
karamɔgɔlɔɔ, ni nɔhɔlɛɛ p'i fulo wu na,
28 na wu yege na: «Sefɛɛrɛ tekɛ gbɔɔrɔ
ni mu wa kii keree kii pyi wɛ? Jɔgɔ
w'a kee fanha ki kan mu mu na mu
w'a ki pyi wɛ?» 29 A Yesu di pu pye:
«N'a da yee yege kaa nigin wa na, y'i
na ɲɔ shɔ. Wee tuun wu ni, sefɛɛrɛ
temu gbɔɔrɔ ni nɛ bɛ ya kii keree kii
pyi ge, nɛ bɛ na tee jo yi mu. 30 Jɔgɔ
wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi
wɛ, Kilɛ laa sipyii? Yi na ɲɔ shɔ.»
31 A p'i puyɛ pye: «Wù bu jo: ‹Kilɛ
w'a wu tun›, wu na jo: ‹Wee tuun wu
ni ɲaha na yee di ya ta dà wu na-ɛ wɛ?›
32 Ga wù bu nɔhɔ jo: ‹Sipyii p'a wu
tun...›» (Pu bi fyagi sipyii pu na, bani
sipyii pu bɛɛri bi Yohana wii can can
na Kilɛ tudunmɔ.)
33 Lee na a p'i Yesu pye: «Wèe ya cɛ
wɛ.» A Yesu bɛ di pu pye: «Ayiwa nɛ bɛ
ya she, sefɛɛrɛ temu gbɔɔrɔ ni nɛ bɛ ya
kii keree kii pyi ge, nɛ bɛ da tee jo yee
mu wɛ.»

12

Ɛrɛzɛn faapyii niguumɔɔ pu wo talenɛ le
(Macoo 21:33-46; Luka 20:9-19)

1 Lee kadugo na a Yesu di taleŋɛɛ
ɲɔ kɔn na yu pu mu na: «Ná wa w'a
bi ɛrɛzɛn tɛgɛ ka shan, na ki maha ni
kasɔrɔgɔ ni. A w'i wege ka wolo na
pye ɛrɛzɛn wu lɔhɔ ki tawologo, na
zangaso wa yàa shazhɔn wu kaa na.
Lee kadugo na a wu ɛrɛzɛn tiire tɛgɛ
ki kaa le ɛrɛzɛn faapyii pii keŋɛ ni, na
gari fiige katii ni. 2 Ba ɛrɛzɛn w'a pa lɛ
wɛ, a wu kapyebye wa tun pee ɛrɛzɛn
faapyii pu mu, na wu shɛ ɛrɛzɛn nilɛ
wu shɔ pu mu. 3 Ga, a p'i kapyebye
wu co, na wu kpɔn, na wu kewaya wo
yaha kari. 4 Lee kadugo na a tɛgɛ ki fɔɔ
wu kapyebye watii tun kari. A p'i wee
ɲuŋɔ bana, na wu cogana kolo. 5 A wu
nɔhɔ kapyebye wa bɛ tun kari sanha.
A p'i wee gbo. Lee kadugo na a wu
kapyebyii niɲɛhɛmɛɛ pii bɛ tun. A p'i
pii kpɔn, na pii gbo.
6 «Ja nigin yɛ di bye tɛgɛ ki fɔɔ wu
mu, wee kaa bi dan wu ni xuuni. A
wu wee tun pu mu pu bɛɛri kadugo
yíri, na jo: ‹Nɛ ja we kunni pu na zhɛ
gbɔɔrɔ taha wee na.› 7 Ga, a ɛrɛzɛn
faapyii p'i puyɛ pye na: ‹Cɛn wu lɔvɔɔ
w'a we. Yi pa wù wu gbo, cɛn wu na
bye wù wo.› 8 A p'i jafɔɔ wu co na wu
gbo, na wu wá tɛgɛ ki kadugo yíri.
9 «Wee tuun wu ni tɛgɛ ki kafɔɔ wu
da ba ɲaha pye wɛ? Wu na ba ba, na
pee ɛrɛzɛn faapyii pu gbo, na ɛrɛzɛn
tɛgɛ ki kaa le piitiilee keŋɛ ni. 10 Ta yee
ya le kalaa Kilɛ Kafila wu ni wɛ? na:

‹Puyirilee p'a faakagereŋɛ kemu she
ge,
kee k'a pye puga ki
gunŋmii li faakagereŋɛ ki nijeŋɛ
ke.
11 Li wii Kafɔɔ w'a lee pye,
kakanhana li wa lii wù ɲaha
tàan.›*»
12 A Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ p'i ganha na
cogana shaa Yesu na, bani p'a li cɛ na
pee na Yesu ya talenɛ li jo wà. Ga, a p'i
fya sipyiire ti na, wee tuun wu ni a p'i
wu yaha wà, na gari.

P'a Yesu yege munaa pɛrɛmɛ keree na
(Macoo 22:15-22; Luka 20:20-26)

13 Lee kadugo na a p'i Farizhɛɛn pii
ni Hɛrɔdi wo sipyii pii tun Yesu mu,
kɔnhɔ p'i wu co wuyɛ pyaa ɲɔ jomɔ
fɛni. 14 A p'i ba na wu pye: «Wù
Karamɔgɔ, wèe ya li cɛ na jo can fɔɔ
mu ɲɛ. Mu ya fyagi sipya wa shishiin
na wɛ, bani sipyii pu bɛɛri pu ɲɛ nigin
mu mu. M'a sipyii pu fiinŋɛ na galaa
bɛ Kilɛ koro li ni. Ayiwa l'a saha p'a
munaa pɛrɛmɛ kaan Oromɛ saannaa
Sezari mu laa, li ya saha wɛ? W'à yaa

* **12:11** Zaburuu 118:22-23

na pu kaan, laa wù ya yaa na pu kaan
wɛ.»
15 Ga, a Yesu di pu shuun shuun
juuro ti cɛ na pu pye: «Ɲaha na y'i na
ɲɔ yegee wɛ? Yi pa ni wari dɛɲɛ nigin
wa ni, di wu wii.» 16 A p'i nigin wa shɛ
wu na. A Yesu di pu pye: «Jɔgɔ wo jaa
ni wu kama pu wa we na wɛ?» A p'i jo:
«Oromɛ saannaa Sezari.» 17 Wee tuun
wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari
wuu li kaan Sezari mu, yi da Kilɛ bɛ
wuu li kaan Kilɛ bɛ mu.» A wu keree
di pu ɲaha wɔ fo xuuni.

Sadushɛɛn p'a Yesu yege xuɲɛnɛ li keree na
(Macoo 22:23-33; Luka 20:27-40)

18 Lee kadugo na, ɲuŋɔfɛɛ pii bye
wà, p'i ɲɛ Yawutuu, Sadushɛɛn pu bye
pii. Pee bi yu na xuɲɛnɛ da ba bye ɲiga
na wɛ. A pii di ba shɛ Yesu yíri, na shɛ
wu pye: 19 «Karamɔgɔ, Kilɛ tudunmɔɔ
Musa ya le ɲɔmɛɛ le ka na kan wèe
mu na: ‹Ná wa wo ceborona bu xhu,
na ta wu ya pya ta wu shɔ na wɛ, na
wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu
nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo
ki mu.› 20 Lee ya bi ceboronamaa
gbarashuun wa ta wà. A nizhiimɛ wu
cee leŋɛ, na xhu wu ya pya ta wɛ. 21 A
shuun wo wu wee cee wu ninumɔ lɔ,
na xhu wu ya pya ta wɛ. A taanri wo
wu bɛ di bye mu. 22 A pu gbarashuun
wu bɛɛri di wee cee wu leŋɛ toro, a pu
bɛɛri di xhu wa shishiin ya pya ta wu
na wɛ. Lee kadugo na a cee wu bɛ di
xhu. 23 Xuu pu caɲɛŋɛ ke, wee cee w'i
da ba bye pu shɛn nigin wekɛ wo wɛ?
Bani pu gbarashuun wu bɛɛri ya wu
leŋɛ toro.»
24 A Yesu di pu pye: «Le bɛ li wa
yee piinŋɛ ki kaɲuŋɔ wɛ? Na jo le l'a
ka Kilɛ Kafila wu ni ge, yee wa lee cɛ
wɛ, y'i wa Kilɛ wo sefɛɛrɛ ti bɛ cɛ wɛ.
25 Xuu pu ba ɲɛ, sipyii wa da cèe leŋɛ,
kelee na gbaya je wɛ. Ga pu na ba
bye ba fugba mɛlɛkɛɛ ɲɛ wɛ. 26 Xuɲɛnɛ
li wo shizhaa na, xuu wemu ni na ki
wo tire li kaa ya yu Kilɛ tudunmɔɔ
Musa wo Kitabu wu ni ge, ta yee ya
yee kalaa wɛ? na:
‹Nɛ ɲɛ Ibirayima wo Kilɛ,
ni Ishaaga wo Kilɛ,
ni Yakuba wo Kilɛ.›*
27 Kilɛ ɲɛ xuu wo Kilɛ wɛ, ga wyii wo
Kilɛ wu ɲɛ wii. Yee ya piin xuuni.»

Kilɛ wo saliya ɲɔmɛhɛɛ ki bɛɛri wo nigbɔɔ le
(Macoo 22:34-40; Luka 10:25-28)

28 A saliya karamɔgɔ wa di pee
nakaara jomɔ pu logo. A wu li ɲa na
Yesu ya Sadushɛɛn pu ɲɔ shɔ na ɲɔ. A
wu fulo wu na na wu yege na: «Lekɛ l'i
ɲɛ Kilɛ wo saliya wu ɲɔmɛhɛɛ ki bɛɛri
nigbɔɔ li wɛ?»
29 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Saliya wu
ɲɔmɛhɛɛ ki bɛɛri nigbɔɔ li wa le na:
‹Izirayɛli shɛɛn yi logo: Wù Kafɔɔ Kilɛ
we,
Kafɔɔ nigin pe wu ɲɛ wii.
30 Ma Kafɔɔ Kilɛ wu taan ma mu
ma zɔ wu bɛɛri na,
ni ma munaa li bɛɛri,
ni ma fungɔngɔ ki bɛɛri,
ni ma fanha ki bɛɛri.›*
31 Li shuun wuu li wa le:
‹Ma sipyiɲii wu taan ma mu
ba mayɛ pyaa ki ɲɛ wɛ.›*
Kilɛ wo saliya wu ɲɔmɛɛ la shishiin
wa ye kii shuun we na wɛ.»
32 A wee saliya karamɔgɔ wu Yesu
pye na: «See na, wù Karamɔgɔ, ye m'a
jo ge, kaɲii li wa. Bani Kilɛ yɛ nigin
wu wa, Kilɛ wa shishiin wa nige wee
kadugo na wɛ. 33 Kilɛ na taan ma mu
ma zɔ wu bɛɛri na, ni ma fungɔngɔ
ki bɛɛri, ni ma fanha ki bɛɛri. A ma
sipyiɲii bɛ di daan ma mu ba mayɛ
pyaa ki ɲɛ wɛ, lee ya pɛlɛ saraya nizo-
goyo ni saraya tuuyo ye bɛɛri na.»
34 A Yesu di li ɲa na w'a wee ɲɔ shɔ
ni fungɔngɔ fɛɛrɛ ni, na wu pye: «Mu
ni Kilɛ saanra ti tɛ w'a lii wɛ.» Na co
wee tuun wu na, wa shishiin ya luu
waha na wu yege nige kaa la shishiin
na wɛ.

Shɔvɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja yɛ nigin wɛ
(Macoo 22:41-46; Luka 20:41-44)

35 Na Yesu yaha wu na sipyii pu
kalaa Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, a wu

* **12:26** Ɛkizode 3:6 * **12:30** Dutɛrɛnɔmɛ 6:4-5 * **12:31** Levitike 19:18; Galasi Shɛɛn 5:14

pu pye: «Ɲaha na saliya karaməgəlɔɔ
p'i yu na Shəvɔɔ wu ya ta sii pye
watii Dawuda ja yɛ kadugo na-ɛ wɛ?
36 Dawuda yɛ pyaa ya jo Fɛfɛɛrɛ Mu-
naa fanha ni na:
‹Kafɔɔ Kilɛ ya yi jo nɛ Kafɔɔ mu na:
Tiin saanra tatɛɛngɛ ki ni na
kanige cɛ,
fo di ba ma pɛɛn pu tirige na pa le
ma tɔɔyɔ nəhə ni.›*
37 Dawuda yɛ pyaa ya Shəvɔɔ wu pyi
Kafɔɔ, wee tuun wu ni, w'a já pye dii
wu ja yɛ nigin wɛ?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karaməgəlɔɔ pu kaa ni
(Macoo 23:1-36; Luka 20:45-47)

Yesu kafila wu logo bi dan sipyii pu
bɛɛri ni xuuni. 38 A wu yi jo pu mu wu
kalaa wu ni na: «Y'a yiyɛ kasɛri saliya
karaməgəlɔɔ pu na. Na fadedɔɔnyə
leni na ɲaari, ni sipyii na gbɔɔrə fò
kaan pu mu pinnɛrɛ kpɛɛnyɛ na, lee
l'a dan pu ni. 39 Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi
wo ɲahagbaa tatiinyɛ, ni yaliceŋɛɛ wo
tatiinceye bɛ di dan pu ni. 40 P'a nax-
hugoshaa keŋɛ yaŋmuyə bɛɛri shuu
pu na. Lee kadugo na p'a shɛ mə
Kilɛ-ɲɛrɛgɛ na, kənhə p'i puyɛ shɛ see
sipyii. Pu jaagi kanhama na ba golo
fo xuuni.»

Naxhugoshə wu Kilɛ yakanga
(Luka 21:1-4)

41 A Yesu di diin Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbəhə
ki ni, na saha ni yakanya yi tayahaŋa
keshi wu ni, na sipyii pu wari wu ya-
hagana li wii. Naafuu fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ
bi wari niɲɛhɛmɛ leni wu ni. 42 A
naxhugoshə la baa fɔɔ wa bɛ di ba, na
wari tuuŋɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛŋɛɛ shuun le
wu ni. Wee wari wu bi laha tama
nigin shishiin na wɛ.
43 Wee tuun wu ni a Yesu di wu
kalaapiire ti yiri na yi jo pu mu na:
«Can na n'a da yi jo yi mu, we nax-
hugoshə la baa fɔɔ we ya lemu le keshi
wu funŋə ni ge, lee ya ɲɛhɛ pusamaa
bɛɛri wuu li na. 44 Bani pu bɛɛri ya
wolo wolo pu naafuu ni na kan. Ga
wee kunni ni wu la baara ti ni, lemu
bɛɛri li ɲɛ wu mu wu ɲəshaga wuu ge,
w'a lee bɛɛri kan.»

13

Yesu ya Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbəhə ki ja wu jo
(Macoo 24:1-2; Luka 21:5-6)

1 Yesu nivorowo Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbəhə
ki ni, a wa di wu pye wu kalaapiire ti
ni na: «Wù Karaməgə, ye kageegbəyə
ye ni ye piyɛyɛ ye yereŋɛgana wii sa!»
2 A Yesu di wu pye: «Mu ɲii wa ye
pugbəyə ye bɛɛri ni gɛ? Kagereŋɛ ka
shishiin wa da ba gori naha ka ɲuŋə
ni wɛ. Yi bɛɛri na ba do fɛɛfɛɛ.»

Keree kiimu na ba byi sani koŋə ki xə ge
(Macoo 24:3-14; Luka 21:7-19)

3 Na Yesu nidɛɛngɛ yaha Oliviye
faaboboŋə ki na Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbəhə ki
ɲaha tii wu ni, a Pyɛɛri, ni Yakuba, ni
Yohana, ni Andire yɛ di ba wu yege
pu yɛ na na: 4 «Kee keree kii na ba
bye tuun wemu ni ge, wee shɛ wù na!
Ɲaha shɛshɛɛrɛ tekɛ t'i da ba li shɛ na
kee keree kii pyeduun w'a nə wɛ?»
5 Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye:
«Y'a yiyɛ kasɛri! Yi ganha bu sipya
wa shishiin yaha wu yi piinŋɛ wɛ!
6 Sipyii niɲɛhɛmɛɛ na ba ba ni nɛ mɛgɛ
ni, na yu: ‹Nɛ wu ɲɛ wii›. Pu na ba
sipyiɲɛhɛmɛɛ piinŋɛ. 7 Yi ba kashɛn
keree nuri, na kashɛn gbegemɛ keree
nuri tuun wemu ni, yi funyə ganha da
bɛn wɛ. Li waha l'i waha, kee keree
k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba
bye taaxɔɔ li wɛ. 8 Shi wa na ba yìri
shi watii kaa na. Saanra ta na ba yìri
saanra tatii kaa na. Ɲiŋɛ cɛlɛŋɛ na ba
byi tɛyɛ ya ni, na fara xuugbəhə bɛ na.
Kee wa kanhama pu keree ɲəkɔɔnrə
yɛ, ba cee laa ma yìri mɛ wɛ.
9 «Ga yi da yiyɛ kasɛri, bani sipyii
na ba yi leni kiirikɔɔn kuruyo yi keŋɛ
ni. Pu na ba yi kpɔɔn xuuni Kilɛ-
pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni. Pu na ba se ni
yi ni gbafɛnɛɛrɛɛ ni saannaa mu nɛ
mɛgɛ wuu na. Lee na ba bye kaɲuŋə
yi na Kilɛ wo Jozaama pu jo pu mu.
10 Yani kee keree kii ki pye ge, li waha
l'i waha, Jozaama pu yɛrɛ ya yaa na

* **12:36** Zaburuu 110:1

fɛnhɛ jo shi wu bɛɛri mu. 11 Pu ba yi
coni, na yi leni keye ni tuun wemu
ni, yi nijoyo ganha bu da bye yi mu
funzhaga wɛ, ga jomɔ pe pu da ba digi
yi funyɔ ni wee tuun wuyɛ pyaa ni ge,
yi pee jo, bani yiyɛ pyaa wa da ba bye
pu jovɛɛ wɛ, fo Fɛfɛɛrɛ Munaa.
12 «Ceboro na ba wu ceboro le keŋɛ
ni, kɔnhɔ p'i wu gbo. To na ba lee
tuugo pye wu pya na. Nagoo bɛ na
ba yìri pu sefɛɛ fɛni, kɔnhɔ p'i pu gbo.
13 Sipyii bɛɛri na ba yi kɔ nɛ mɛgɛ wuu
na, ga wemu bu já luu mara fo na shɛ
nɔ li tɛhɛnɛ na, weefɔɔ na ba shɔ.»

Kapyebaagaa
(Macoo 24:15-28; Luka 21:20-24)

14 «Ayiwa gyɛɛgi pyevɔɔ wu ya yaa
w'a ɲaa xuu wemu ni wɛ, yi ba wu
niyerege ɲaa wee xuu wu ni. (Wa
bi yi kalaa, wufɔɔ wu yi ɲaha cɛ!)
Wee tuun wu ni, piimu na ba bye
Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a
se faaboboyo xuu ni. 15 Lee ba wemu
ta kataŋa ɲuŋɔ ni, wu ganha bu da
digi jé wu puga ni di wu yɛrɛyɛ lɔ
wɛ. 16 Wemu ɲɛ kɛrɛyɛ ni ge, wee
ganha bu guri di ba wu fadeŋɛ lɔ
wɛ. 17 Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fɛɛ ni
puŋmaraya fɛɛ wogo yee caya yi na.
18 Y'a Kilɛ ɲɛɛri kɔnhɔ kee keree ki
ganha ba saha ni wiire tuun ni wɛ.
19 Bani kanhama na ba bye yee caya
yi na pemu tuugo sanha bye ɲa wɛ, na
co fo Kilɛ ya koŋɔ sii tuun wemu ni ge,
fo na pa nɔ niɲaa na. Pee kanhama
pu tuugo di wa da bye bɛ nige bada
wɛ. 20 Kafɔɔ da bye wu ya wolo kee
cabyaa ki ni wɛ, sipya wa shishiin bi
da zhɔ wɛ. Ga sipyii piimu ɲaha w'a
bulo ge, pee wuu na w'a kii wolo kee
cabyaa ki ni. 21 Ayiwa, wa ba yi pye
wee tuun we ni na: ‹Yi wii, Shɔvɔɔ wu
wa naha.› kelee ‹Yi wii mɛ, wu we
mɛ.› Yi ganha bu dà yee na wɛ! 22 Bani
kafinɛjuu pii na ba yìri, na puyɛ pye
shɔvɛɛ ni Kilɛ tudunmɔɔ. Pu na ba
ɲaha shɛshɛɛrɛ keree ni kakanhaŋaa
pyi kɔnhɔ p'i sipyiire ti piinŋɛ. Kilɛ ya
sipyii piimu ɲaha bulo ge, nago ba pu
da já ba pee bɛ piinŋɛ wɛ, pu bi da ba
pee bɛ piinŋɛ. 23 Yee kunni p'a yiyɛ
kasɛri dɛ! Nɛ kii keree kii bɛɛri jo yaha
yi mu.»

Sipya Ja nibaŋa keree
(Macoo 24:29-31; Luka 21:25-28)

24 «Yee caya yi na, pee kanhama pu
nidorogo na,
‹Nibiige na ba jé caŋa ki ni;
yeŋɛ wa da kpɛɛngɛ yeege wɛ;
25 wɔrɔɔ ki na ba do na yìri fugba we
ni;
fugba wu sefɛɛrɛ ti na ba jɛlɛ.›*»
26 «Wee tuun wu ni sipyii na ba
Sipya Ja nibawo ɲa fugba ɲahaya ye
na ni sefɛɛrɛ ti bɛɛri, ni nɔɔrɔ nigbɔ ni.
27 W'a piimu ɲaha bulo ge, wu na ba
mɛlɛkɛɛ tun pu pee pinnɛ, na yìri koŋɔ
ki kabaya shishɛɛrɛ wu bɛɛri na, na li
ɲɔ kɔn ɲiŋɛ ke tɛhɛnɛ le na, fo fugba we
tɛhɛnɛ le.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge
(Macoo 24:32-35; Luka 21:29-33)

28 «Naha shɛshɛɛrɛ ta te nitoodige
shizhaa na. Ki geye ba ɲɔ kɔn na funni
tuun wemu ni, yi wa ma li cɛ na ki
nagoo pyeduun w'a tɛɛŋɛ. 29 Mu li
wa, yi ba kii keree kii ɲaa ki na byi
tuun wemu ni, y'i li cɛ na Sipya Ja w'a
tɛɛŋɛ na xɔ, na w'a nɔ xɔ kuɲɔɔ li ɲɔ na.
30 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii
pu wa ɲiifɛɛrɛ ni nimɛ ge, pee bɛɛri wa
da xhuu wɛ, yani kii keree kii bɛɛri ɲɔ
ki fa ge. 31 Fugba we ni ɲiŋɛ ke na ba
doro, ga nɛ jomɔ pe wa da doro bada
wɛ.»

Wa ya kee caŋa ke, ni wee tuun we cɛ wɛ
(Macoo 24:36-44)

32 «Ga sipya wa shishiin wa kee caŋa
ke ni wee tuun we cɛ wɛ, ali fugba
mɛlɛkɛɛ pu bɛ wɛ, Kilɛ Ja wu bɛ wɛ.
To Kilɛ yɛ nigin pe w'a kee caŋa ke
ni wee tuun we cɛ. 33 Y'a yiyɛ kasɛri,
y'i diin yaha ɲìi na! Bani yi wa lee
kaa li nɔduun cɛ wɛ. 34 Li na ba bye
ma na jo ná wa nigaraga kulo ni, wee
nivorogo ya wu yaŋmuyɔ bɛɛri kaa
le wu kapyebyii keŋɛ ni, na pu bɛɛri
nigin nigin wu nibyii shɛ pu na, na yi

* **13:25** Ezayi 13:10; 34:4

jo puga ki kuɲɔsigimɛ wu mu na wu tiin yaha ɲìi na.
35 «Lee wuu na yi kori yaha ɲìi
na, bani puga ki kafɔɔ wu na ba ba
yakoŋɔ la, ɲiɲiŋɛ na la, xhupee mɛhɛɛ
suduun ni la, ɲisɔɔgɔ na la, yi wa cɛ
wɛ. 36 Wu ganha ba yi fo, wu yi
niŋmunuyɔ ta wɛ. 37 Ye n'a yu yi mu ge,
yee n'a yu sipyii pu bɛɛri mu: ‹Yi kori
yaha ɲìi na!›»

14

Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na
(Macoo 26:1-5; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

1 Cabyaa shuun yɛ wu bye pu ni
Ɲuwuuro, ni Shizhɛnhɛrɛ Baa Buuri
Kalenɛ li tɛ ni. Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
ɲuŋɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bi
cogana shaa Yesu na p'i wu peele co
ŋmɔhɔrɔ ni, p'i wu gbo. 2 A p'i jo: «Wù
ganha bu wu co kalenɛ li ni wɛ, kɔnhɔ
tunmɔ ganha bu yìri sipyiire ti tɛ ni
wɛ.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu ɲuŋɔ ni
(Macoo 26:6-13; Yohana 12:1-8)

3 Na Yesu yaha wu na li Bɛtani kulo
li ni Simɔ kaban, togo k'a fɛnhɛ wemu
co toro ge, a cee wa di ba ni lasikoli
gboro la ni. Lee bi ɲi pɛɛwa lasikoli
wa na wemu mɛgɛ ki ɲɛ na naari ge.
A cee wu lee lasikoli gboro li ɲɔ waa,
na li funŋɔ lasikoli wu wo Yesu ɲuŋɔ
ni.
4 Sipyii pii pu bye wà ge, a pii logoo
di yìri, na ganha na puyɛ pyi: «Te
lasikoli kakara te wo ɲuŋɔ ɲɛ lekɛ
wɛ? 5 We lasikoli we bi da já bɛrɛ na
toro wari kabɔfoŋɔɔ kɛlɛɛ shishɛɛrɛ ni
kaguro (w 45.000) shishiin tàan, na
wee kan funmɔ fɛɛ mu.» A p'i jo ni
wee cee wu ni xuuni.
6 Ga, a Yesu di jo: «Yi laha wu na!
Ɲaha na y'i we cee we zɔ tɛnri wɛ? Go
kasaana w'a pye mɛ nɛ na. 7 Funmɔ
fɛɛ na da daa yee tɛ ni tuun bɛɛri
ni. Tuun bɛɛri bu yee taan, yee na
já kasaana pye pu na. Ga nɛ kunni
wa da ba bye yee tɛ ni tuun bɛɛri ni
wɛ. 8 Wu se kaa w'a pye. Na gbo wo
lasikoli w'a wo na na, yani di ba xhu
ge. 9 Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu
bɛɛri ni Kilɛ wo Jozaama p'a jo ke koŋɔ
ke na ge, le we cee we ya pye ge, li bɛ
na baari wà, na sipyii pu funyɔ tirige
ni wu kaa ni.»

Zhuda Isikariyɔti funŋɔ ya pye wu Yesu nɔhɔ yaha
(Macoo 26:14-16; Luka 22:3-6)

10 Zhuda Isikariyɔti we wu bye wu
kalaapiire kɛ ni shuun wu wa nigin
ge, wee ya shɛ saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
ɲuŋɔfɛɛ pu mu na wu da Yesu le pu
keŋɛ ni. 11 P'a wu jomɔ pu logo ge, a
lee di daan pu ni xuuni. A p'i ɲɔmɛɛ lɔ
wu mu na pee na ba wari kan wu mu.
A Zhudasi di ganha na pyegazaana
shaa wu Yesu le pu keŋɛ ni.

P'a Bulooro Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li shiizhan
(Macoo 26:17-25; Luka 22:7-14,21-23; Yohana 13:21-30)

12 Shizhɛnhɛrɛ Baa Buuri wu wo
Kalenɛ li cazhiige ke, kemu na
ɲuwuuro ti wo saraga dubyapige
ki ma gbo ge, a Yesu kalaapiire t'i
wu yege na: «Ma funŋɔ wa wù shɛ
Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki
gbegele xuu wekɛ ni wɛ?»
13 A Yesu di shuun wa tun wu
kalaapiire ti ni, na yi jo pu mu na: «Yi
shɛ kanha ki ni. Yi na zhɛ saha ni ná
wa ni w'a lɔhɔ shɔɔ tugo, y'i daha wee
fɛni. 14 Wu ba shɛ jé puga kemu ni, y'i
kee puga ki kafɔɔ pye: ‹Wù Karamɔgɔ
w'a jo na wu ni wu kalaapiire ti na
ba Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki
li puga kemu ni ge, na mii ki wa
wɛ?› 15 Wu na pugbɔhɔ ka shɛ yi na
zangaso wu ni. Yɛrɛyɛ wa ki ni, k'a
gbegele yaha. Y'i Ɲuwuuro ti Kalenɛ li
yalige ki gbegele wù mu wà.»
16 A kalaapiire t'i yìri kari kanha ki
ni, na shɛ keree ki ta ba Yesu ya yi jo
pu mu wɛ. A p'i Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ
li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.
17 Ba piige k'a pa wɔ wɛ, a Yesu
ni wu kalaapiire kɛ ni shuun wu ba.
18 Na pu yaha lige ki na, a Yesu di ba
jo: «Can na, n'a da yi jo yi mu, wa na
ba nɛ le keŋɛ ni yee ni, wemu w'a li ni
nɛ ni ge.»

19 A kalaapiire ti ɲahaya di danha,
na ganha na wu yegee nigin nigin, na:
«Nɛ wi ya?»
20 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Yee kɛ
ni shuun wu wa wu wa, wemu w'a
wu keŋɛ ki le golɛgɛ ki ni ni nɛ ni ge.
21 Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba
l'a ka wu shizhaa na wɛ. Ga wemu
w'a da ba Sipya Ja wu le keŋɛ ni ge,
bɔɔngɔ ki ɲɛ weefɔɔ wogo. Ali wee ná
wu da bye pu ya wu se bɛ wɛ, lee bi da
bɔrɔ wu mu.»

Kafɔɔ fɛfɛɛrɛ yalige ki keree
(Macoo 26:26-30; Luka 22:15-20; 1 Korɛnte Shɛɛn 11:23-25)

22 Na pu yaha lige ki na, a Yesu di
buuri wa lɔ, na baraga taha Kilɛ na,
na wu kɛgi kɛgi na kan wu kalaapiire
ti mu, na pu pye: «Yi wu lɔ, nɛ ceepu-
uro ti wa te!»
23 Lee kadugo na a wu ɛrɛzɛn lɔhɔ
cɛɛgbuu li lɔ, na baraga taha Kilɛ na,
na li kan pu mu. A pu bɛɛri di ka gba.
24 A Yesu di pu pye: «Nɛ shishan pu
ɲɛ pe, Kilɛ wo kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ li wo
shishan pe. Sipyiɲɛhɛmɛɛ wuu na p'a
wo. 25 Can na, n'a da yi jo yi mu, n'a da
ɛrɛzɛn lɔhɔ gba nige wɛ, fo caŋa kemu
n'a da ba ki nivoŋɔ gba Kilɛ wo saanra
te ni ge.»
26 Ba p'a li xhɔ wɛ, na Kilɛ masɔŋɔ
yoyo cee. Lee kadugo tàan a p'i foro
kari Oliviye faaboboŋɔ ki na.

Yesu ya jo na Pyɛɛri na ba foro wee kaa tàan
(Macoo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

27 A Yesu di wu kalaapiire ti pye:
«Yee bɛɛri na ba baa na nɛ yɛ nigin
yaha, bani l'a ka Kilɛ Kafila wu ni na:
‹Nɛ na ba yatɔɔnahama wu gbo;
dubyaa pu bɛɛri na baa caaga.›*
28 Ga nɛ ba ɲɛ na foro xu ni tuun
wemu ni, nɛ na doro yi ɲaha na Galile
fiige ki ni.»
29 A Pyɛɛri di wu pye: «Ali pusamaa
bɛɛri ɲɛhɛ baa na ma wá, n'a da ga ma
wá wɛ.» 30 A Yesu di wu pye: «Can
na n'a da yi jo ma mu, niɲaa wo piige
ke ni yani xhupeshiilee ni shuun wuu
pu pa mɛhɛɛ su ge, mu na ba foro
nɛ kaa tàan tɔɔɲii taanri na mu ya nɛ
cɛ wɛ.» 31 Ga, a Pyɛɛri di yi jo wu
mu sanha na yi waha xuuni na: «Ali
li mɛhɛ yaha nɛ wu xu bɛ ni mu ni,
n'a da ga foro ma kaa tàan wɛ.» A
pusamaa bɛɛri di yee ninuyɔ jo mu.

Yesu ya Kilɛ ɲɛɛri Zhetisemanɛ tiire tɛgɛ ki ni
(Macoo 26:36-46; Luka 22:39-46)

32 Lee kadugo na a p'i gari xuu wa
ni wemu mɛgɛ ki ɲɛ na Zhetisemanɛ
ge, a Yesu di wu kalaapiire ti pye:
«Yi tiin naha, di shɛ Kilɛ ɲɛɛri.» 33 A
wu gari wà ni Pyɛɛri, ni Yakuba, ni
Yohana ni. A l'i sii wu funŋɔ cɔnri fo
xuuni, na wu ɲaha bɛ tanha. 34 A wu
pu pye: «Nɛ zɔ we bɛɛri w'a tanha fo
nɛ na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i
gori yaha ɲìi na!»
35 A wu shɛ ɲaha na jɛri na do ɲiŋɛ
na, na Kilɛ ɲɛɛri na li bi da já bye,
wee tuun wu wo kanhama p'i doro
wu ɲuŋɔ ni. 36 A wu jo: «Na To, kaa
la shishiin ya mu jani wɛ, le kanhama
cɛɛgbuu le sanha lii na na. Lee bɛ na,
nɛ wo ɲidaan ganha bye wɛ, fo mu wo
ɲidaan.»
37 A Yesu di guri pa wu kalaapiire
taanri wu yíri, na ba pu ta p'a ŋmunɔ.
A wu Pyɛɛri pye: «Simɔ, m'a ŋmunɔɔ
gɛ? Mu ya já kori yaha ɲìi na na ali
lɛɛri nigin bɛ pye-e ya? 38 Yi tiin yaha
ɲìi na y'i da Kilɛ ɲɛɛri, kɔnhɔ Shitaanni
ganha bu se ta yi na wɛ. Sipya mu-
naa ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a
cèrɛ.»
39 A wu laha pu tàan sanha na
Kilɛ ɲɛɛri, na guri pee jonumɔ pu na.
40 Lee kadugo na a wu guri pa sanha
wu kalaapiire ti yíri, na ba pu ta p'a
ŋmunɔ sanha, bani ŋmunumɔ pu bi shɔ
pu ni. A p'i bye pu ya cɛ dii pu da wu
ɲɔ shɔ wɛ.
41 A wu ba tɔɔɲii taanri wuu li ni
na pu pye: «Yee wa ŋmunɔɔ sanha na
ŋmɔni gɛ? L'a yaa, tuun w'a nɔ. Li wii,
Sipya Ja wu na ba jé jurumupyii pu
keŋɛ ni. 42 Yi yìri wù da se! We w'a da
na le keŋɛ ni ge, w'a nɔ.»

* **14:27** Zakari 13:7

Yawutuu p'a Yesu co
(Macoo 26:47-56; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

43 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, taapile ni a Zhudasi di nɔ, wee ɲɛ kalaapiire kɛ ni shuun wu wa nigin wa. A wu nɔ ni sipyiɲɛhɛmɛɛ pii ni. Ŋmɔparaa ni pubegee ki bye pee mu. Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ, ni nɔhɔlɛɛ pu bi pee tun.

44 Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le keŋɛ ni ge, wee bi ɲaha shɛshɛɛrɛ ta shɛ sipyiire ti na na: «Di ba shɛ ɲɔsɔɔnrɔ fò kan ná wemu mu, y'i wee co, wee wu wa. Y'i kasɛɛgɛ yaha wu na xuuni, yi da gaanji ni wu ni.» 45 A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Karamɔgɔ!» Na ɲɔsɔɔnrɔ fò kan wu mu. 46 Ba lee ya pye wɛ, a p'i fulo Yesu na, na wu co. 47 A Yesu wo sipya nigin wa di wu ŋmɔpara kɔɔngi, na saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu wo kapyebye niwɛŋɛ paa laha.

48 A Yesu di pu pye: «A yee di ba ni ŋmɔparaa, ni pubegee ni nɛ tacoŋɔ ni, ma na jo kakuubye di ɲɛ ya? 49 Nɛ bi bye ni yee ni caŋa bɛɛri, na sipyii kalaa Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, yee di ya nɛ co wɛ. Ga l'a pye, kɔnhɔ Kilɛ Kafila wu ɲɔ di fa.» 50 A wu kalaapiire ti bɛɛri di baa, na wu yaha wà.

51 A lɛvɔɔ wa di daha Yesu fɛni, fatɔŋɔ yɛ ki bi mugile wu na. A shɛn nigin wa di wu co sipyii pu ni. 52 A wu wu fatɔŋɔ ki yaha wee keŋɛ ni, na baa kari ni ceepile ni.

P'a shɛ ni Yesu ni Yawutuu wo kirikɔɔn pu mu
(Macoo 26:57-68; Luka 22:54-55,63-71; Yohana 18:13-14,19-24)

53 A p'i gari ni Yesu ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu kaban. Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ, ni nɔhɔlɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛɛri di puyɛ pinnɛ wà. 54 A Pyɛɛri di laraga kɔn pu na, na daha pu fɛni, fo na shɛ jé saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu wo kaaŋa ki ni, na diin gɛdii pu tàan na na wahani.

55 Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ pu fara kiirikɔɔn kuruŋɔ ki na, pee bi sɛɛri kaa la shaa Yesu fɛni kɔnhɔ p'i wu gbo, ga pu ya li ta wɛ. 56 Sipyiɲɛhɛmɛɛ ya kafinɛyɛ sɛɛri keree pye Yesu fɛni, ga pu jomɔ pu bi puyɛ kaala.

57 A sipyii pii di yìri na kafinɛyɛ taha Yesu na na: 58 «W'a yi jo wèe ɲii na na: ‹Sipyii p'a ke Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ kemu yereŋɛ ge, nɛ na ba kee ja, na katii yereŋɛ cabyaa taanri funŋɔ ni, sipyii keye ya kemu yereŋɛ wɛ.›» 59 Ga lee bɛ na, pu sɛɛri keree ki jomɔ pu ya pye nigin wɛ.

60 Wee tuun wu ni a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu yìri yere sipyii pu ninɛ ni, na Yesu pye: «Jomɔ pemu bɛɛri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu ɲɔ shɔ-ɛ gɛ?» 61 Ga, a Yesu di cari wuyɛ na, wu ya yaaga jo wɛ.

A saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu wu yege sanha na: «Ta mu wu ɲɛ Shɔvɔɔ we, duba fɔɔ Kilɛ Ja we?»

62 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Uun, were nɛ wa. Yi na ba Sipya Ja wu nidɛɛngɛ ɲa Se Bɛɛri Fɔɔ Kilɛ kanige cɛ. Yi na ba wu nibawo ɲa bɛ sanha fugba ɲahaya ye na.»

63 Lee na a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu wuyɛ pyaa wo fadeŋɛ shɛɛngi loyire keŋɛ ni, na jo: «Ŋaha fɛni wù ɲɛ sanha sɛɛrɛɛ pu mu wɛ? 64 Yi niwegee wa wu Kilɛ mɛkyɛɛgɛrɛ jomɔ ni. Yee di wa yekɛ yu wɛ?»

A pu bɛɛri di wu jaagi na w'a yaa na wu gbo. 65 A pii di ɲɔlɔhɔ tugi wu na. A p'i Yesu ɲaha pɔ, na wu kpɔɔn ni kaguruyo ni, na wu pye: «Ma kpɔnvɔɔ wu mɛgɛ yiri wù mu?» A gɛdii pu bɛ di Yesu kpɔn ni pu keye ni.

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tàan
(Macoo 26:69-75; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18,25-27)

66 Na Pyɛɛri yaha saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu kaaŋa ki ni, a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu wo kapyebyezhɔ wa di

yìri wà zangaso wu fugba ni, na tigi ɲiŋɛ ki na. 67 A wee di ba Pyɛɛri ɲa wu
na na wahani, na wu wii xuuni na wu
pye: «Mu bɛ wu bye ni Nazarɛti shɛɛn
Yesu ni.» 68 Ga, a wu foro wu kaa tàan
na jo: «Ye mu wa yu ge, nɛ yi cɛ wɛ, nɛ
yi ɲaha cɛ wɛ.» Lee kadugo na a wu
foro kari kpaan li ni, a xhupeshiimɛ
di mɛɛ su.
69 A kapyebyezhɔ wu wu ɲa sanha
na yi jo wee xuu wu wo sipyii pu mu
na: «We ná we bɛ wu wa pu ni.» 70 A
Pyɛɛri di foro Yesu kaa tàan sanha.
Ba jɛri ya pye wɛ, piimu pu bi yere
Pyɛɛri tàan ge, a pee bɛ di wu pye:
«Nakaara baa mu bɛ wu wa pu ni, bani
Galile shɛn mu bɛ ɲɛ.» 71 Ga, a Pyɛɛri
di gaa na wuyɛ laŋi na jo: «Ná wemu
kaa yi wa yu ge, nɛ wu cɛ wɛ.»
72 Taapile ni a xhupoo di mɛɛ su
xhupeshuun wuu na. A Pyɛɛri funŋɔ
di do ni Yesu jomɔ pu ni na: «Yani
xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa
mɛhɛɛ su ge, mu na ba foro nɛ kaa tàan
tɔɔɲii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.» A mɛɛ
di shɔ wu na.

15

P'a shɛ ni Yesu ni Pilate mu
(Macoo 27:1-2,11-14; Luka 23:1-5; Yohana 18:28-38)

1 Ɲisɔɔgbɔhɔ ki na a saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ, ni nɔhɔlɛɛ, ni
saliya karamɔgɔlɔɔ, ni kiirikɔɔn
kuruŋɔ ki bɛɛri, a pee di puyɛ pinnɛ,
na puyɛ ɲa. A p'i Yesu pɔ, na shɛ wu le
Pilate keŋɛ ni.
2 A Pilate di wu yege na: «Yawutuu
wo saan mu ɲɛ ya?» A Yesu di wu ɲɔ
shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu wɛ, wee
nɛ ɲɛ.»
3 A saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ
p'i wu tɔɔgɔ le ni jomɔ niɲɛhɛmɛ ni. 4 A
Pilate di wu pye sanha na: «Mu wa
da ɲɔshɔɔrɔ ta shishiin pye-e ya? P'a
keree kiimu taga na mu tɔɔgɔ leni ge,
mu wa kee nuri-i gɛ?» 5 Ga Yesu ya
wu ɲɔ shɔ wɛ, a lee di bye kakanhana
Pilate mu.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo
(Macoo 27:15-26; Luka 23:13-25; Yohana 18:39-19:16)

6 Ayiwa kaa la bi tee na byi Yawu-
tuu pu mu, lee ɲɛ yee bɛɛri pu bu
kasolemɛ wemu sha Pilate mu pu Bu-
looro Ɲuwuuro Kalenɛ li ni, w'a wee
yaha. 7 Ná wemu mɛgɛ ki ɲɛ na
Barabasi ge, wee ni wu n'a she pyeɲii
bi bye kaso ni wee tuun wu ni. Pee
wa bi sipya wa gbo pu wo n'a she wu
funŋɔ ni. 8 A sipyiire t'i gari Pilate
yíri na shɛ wu ɲɛɛri na w'a tee na kaa
lemu pyi pu mu ge, na wu lee pye.
9 A Pilate di pu ɲɔ shɔ na: «Yi la ɲɛ
di Yawutuu pu wo saan wu yaha yi
mu ya?» 10 Bani Pilate bi li cɛ na Yesu
wo ɲɛpɛɛn na saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
ɲuŋɔfɛɛ p'a bi wu le wee keŋɛ ni. 11 Ga,
a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ p'i
sipyiire ti sɔn, na pu Pilate ɲɛɛri na wu
Barabasi yaha.
12 A Pilate di pu pye sanha na:
«Yawutuu pu wo saan wu wi ge, di lekɛ
pye wu na wɛ?» 13 A p'i xhuulo sanha
na jo: «Wu kori tige na!» 14 A Pilate di
pu yege na: «Kakuunɔ lekɛ wu d'a pye
wɛ?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro
taashiinɛ li tàan na: «Wu kori tige na!»
15 Pilate funŋɔ bye wu sipyiire ti wo
ɲidaan pye. Lee wuu na w'a Barabasi
yaha, na Yesu kan p'a kpɔn ni susɔlɔɔ
ni, na wu le pu keŋɛ ni pu kori tige na.

Sɔrɔsii p'a Yesu la wolo
(Macoo 27:27-31; Yohana 19:2-3)

16 A sɔrɔsii p'i gari ni Yesu ni
gbafɛnɛɛri wu kaaŋa ki ni, na pu ku-
ruŋɔ ki sɔrɔsii pu bɛɛri pinnɛ wà. 17 A
p'i saanra fadeboroŋɔ niɲiga ka le
wu na, na xhuyo shin na pye saanra
ɲudɔnɔ, na lee tɔ wu ɲuŋɔ ni. 18 Na
fò kan wu mu na: «Ɲaabye, Yawutuu
saan!» 19 A p'i ganha na wu kpɔɔn
ɲuŋɔ ke ni ni wahagaan ni, na ɲɔlɔhɔ
tugoo na woni wu na, na leele wu fɛɛ
ni, na li pye kanna p'a wu pɛlɛ. 20 P'a
wu la wolo xɔ ge, na kee fadeboroŋɔ
niɲiga ki wolo wu na, na wuyɛ pyaa
wo fàya yi le wu na, na foro ni wu ni
kanha ki ni, p'i shɛ wu kori korikorit-
ige ki na.

P'a shɛ Yesu kori tige na
(Macoo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

21 Ayiwa, na pu yaha pu na gaaŋi,
a p'i ná wa ɲa w'a yìri wu kɛrɛyɛ
ni na doroo, wee mɛgɛ ki bye na
Simɔ. Sirinɛ kulo li shɛn w'a bye wii.
Alɛkisandire ni Urufusi yɛ to wu bye
wii. A sɔrɔsii p'i wee karamu w'a
Yesu korikoritige ki lɔ. 22 A p'i gari
ni Yesu ni xuu wa ni, wee mɛgɛ ɲɛ na
«Goligota», lee kɔri ɲɛ «Ɲugɔrɔgɔ xuu.»
23 A p'i duvɛn suri durɔgi losorogo ka
ni na kan wu mu na wu yee gba, ga
Yesu ya ta sɔɔ na yi gba wɛ. 24 A p'i wu
kori tige na, na wu fàya yi shan tahaa
tahaa. A pu bɛɛri di kagaangaa lɔ, na
kee pinnɛ kan wa mu w'a shan shan
fàya tahaa ki ɲuŋɔ ni. A p'i yi lɔ, wa
bɛɛri w'a wu wo kagaan woyo lɔ.
25 P'a wu kori tige ki na tuun wemu
ni ge, lee ya pye ɲisɔɔgɔ tuunɔ ɲìi
gbarashɛɛrɛ wu na. 26 P'a wu jaagi
lemu na ge, na lee ka na:

YAWUTUU WO SAAN WE.

27 A p'i kakuubyii shuun kori tiye
na Yesu tàan, nigin wa bye wu kanige
cɛ, nigin wa di ɲɛ wu kamɛnɛ cɛ. [
28 Lee na Kilɛ Kafila w'a yemu jo na
pu na ba wu tɔrɔ le kakuubyii ni ge,
yee ɲɔ ya fa.] 29 Kodoroloo pu bi pu
ɲuyɔ kori, na wu shɛhɛlɛ, na yu: «Uun,
mu wemu w'a jo na mu na Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki ja, na ki yereŋɛ sanha
cabyaa taanri funŋɔ ni ge. 30 Mayɛ shɔ
sa! Tigi laha tige ki na!»
31 Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ
ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛ bi Yesu la
wo puyɛ tɛ ni, na puyɛ pyi na: «W'a
sipyii piitiilee shɔ, ga w'a da já wuyɛ
shɔ wɛ, 32 Shɔvɔɔ we wu ɲɛ Izirayɛli
wo saan wu ge, wu tigi laha nimɛ
korikoritige ki na, kɔnhɔ wù wu ɲa
wù dà wu na.» Namaa shuun wemu
p'a kori ni wu ni ge, pee bɛ bi wu
fanri.

Yesu xugana
(Macoo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

33 Ba caŋa k'a pa nɔ midi na wɛ, a
nibiige di jé fiige ki bɛɛri ni, fo na
shɛ nɔ yakoŋɔ tuunɔ ɲìi taanri wu na.
34 Ba yakoŋɔ ki wo tuunɔ ɲii taanri
w'a pa nɔ wɛ, a Yesu di ba mujuugbɔɔ
wá na: «Eli, Eli, lama sabakatani?»
Lee kɔ́ri ɲɛ: «Na Kilɛ, Na Kilɛ, ɲaha
na ma d'a na yaha wɛ?» 35 Piimu
niyereye yi bye wà ge, ba pii ya lee
mujuu li logo pee ni wɛ, na jo: «Wii,
Kilɛ tudunmɔɔ Eli w'a yiri.» 36 A shɛn
nigin wa di baa kari pu ni, na shɛ
yoro fyɛnmi vinɛgiri ni, na tee migile
kagaantɔɔngɔ ka na, na shɛ gan Yesu
mu wu sɔn. A wee ná wu jo: «Yi yere
wù wu wii Eli bu da wu na da ba wu
tirige.» 37 Ga, a Yesu di mujuugbɔɔ
wá, na xhu. 38 Taapile ni a Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki ɲahaparaga fàŋa nigbilege
k'i daa shuun, na lɔ fugba wu na fo
ɲiŋɛ ke. 39 Sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ we niyerege
ki bye na saha ni Yesu ni ge, wee ya
wu ɲa w'a sipile wá na xhu ge, a wu
jo: «Can na, Kilɛ Ja yɛ pyaa ki bye we
ná we.»
40 Cèe pii bɛ bi yere taliige ni na
kii keree kii wii. Pii mɛyɛ yi wa ye
pu ni: Magadala shɛɛn Mariyama,
ni Yakuba nibire ni Zhose yɛ nu
Mariyama, ni Salomɛ. 41 Pee cèe pu
p'a bi taha Yesu fɛni, na wu tɛgɛ wu
labye wu na, na wu yaha Galile fiige
ki ni. Cèe niɲɛhɛmɛɛ piitiilee bɛ bi
taha wu fɛni na kari Zheruzalɛmu ni.

Yesu legana faŋa ni
(Macoo 27:57-61; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

42 A yakoŋɔ k'i nɔ, kee ɲɛ Pɔri caŋa.
Kee caŋa ki shi na Yawutuu pu ma
cadɛɛngɛ ki keree gbegele yaha, kee
da nɔhɔ pye Yesu caxhugo caŋa. 43 A
Arimate shɛɛn Yusufu di ba. Kiirikɔɔn
kuruŋɔ ki sipyigbɔ wa wu bye wii.
Wee bɛ bi Kilɛ wo saanra ti sigee, a
wu ɲuŋɔ waha na shɛ Pilate mu, na
Yesu nixhugo ki ɲɛɛri wu mu. 44 A lee
di Pilate fo wu na logo na Yesu ya xu
tɔvuyo na mɛ. A wu sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ
wu yiri, na wu yege Yesu xuduun bu
da w'a mɔ. 45 W'a ɲɔshɔɔrɔ ta na yìri
sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ wu yíri ge, a wu sɔɔ na
Yusufu wu Yesu nixhugo ki lɔ. 46 A
Yusufu di fatɔŋɔ ka shɔ, na Yesu tirige,
na kee fatɔŋɔ ki migile wu na, na wu
le faŋa ka ni, kee bi tugi yaha faaya yi
ni. Na xhɔ na kageegbɔhɔ ka gologolo
taga faŋa ki ɲɔ tɔ. 47 Magadala shɛɛn
Mariyama ni Zhose nu Mariyama,

pee bye wà na Yesu nixhugo ki taleŋɛ ki wii.

16

Yesu ya ɲɛ na foro xu ni
(Macoo 28:1-8; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

1 Ba Yawutuu wo cadɛɛngɛ k'a toro wɛ, a Magadala shɛɛn Mariyama, ni
Yakuba nu Mariyama, ni Salomɛ yɛ di
shɛ nudanga yaŋmuyɔ shɔ, na p'i shɛ
Yesu nixhugo ki tìre ni yee ni. 2 A p'i
gari faŋa ki na Dimazhi wu ɲisɔɔgɔ ki
na, caŋa ki foroduun ni. 3 Pu bi puyɛ
pyi na: «Jɔgɔ wu d'a zhɛ kageegbɔhɔ
ki gologolo laha wèe mu faŋa ki ɲɔ na
wɛ?»
4 A p'i wii na kageegbɔhɔ ki ta k'a
gologolo laha faŋa ki ɲɔ na. 5 A
p'i jé faŋa ki ni, na ná wa ɲa wà,
wu nidɛɛngɛ ki bye kanige cɛ we ni,
fadedɔɔngɔ nivige di ɲɛ wu na. A l'i
bye pu fyaara wuu mu kakanhana
xuuni. 6 A wee di pu pye: «Yi ganha
fya wɛ. Nazarɛti shɛɛn Yesu we w'a
kori tige na ge, wee y'a zhaa. Wu wa
naha wɛ; w'a ɲɛ. P'a wu sinniŋɛ xuu
wemu ni ge, yi wee wii. 7 Ga yi shɛ yi
jo wu kalaapiire ti mu ni Pyɛɛri bɛ na:
‹W'a gaaŋi yi ɲaha na Galile fiige ki ni.
Yi na zhɛ wu ɲa wà ma na jo, ba w'a bi
yi jo yi mu wɛ.›»
8 A cèe p'i fya na jɛlɛ, na baa foro
faŋa ki ni. Pu ya yaaga jo sipya wa
shishiin bɛ mu wɛ, bani pu bi fya.

Yesu ya wuyɛ shɛ Magadala shɛɛn Mariyama na
(Macoo 28:9-10; Yohana 20:11-18)

[9 Yesu niɲɛŋɛ na foro xu ni, Di-
mazhi wu ɲisɔɔgɔ ki na, a wu wuyɛ shɛ
Magadala shɛɛn Mariyama na ɲaha
na. Jinaa gbarashuun wu bi kɔri
yeege wee ni. 10 Pii pu bi ɲaari ni Yesu
ni ge, a Mariyama di shɛ yi jo pee mu.
Pee ɲahaya yi bi tanha, mɛhɛɛ pu bi
suu. 11 P'a logo na Yesu wa ɲiifɛɛrɛ ni,
na Mariyama w'a wu ɲa ge, pu ya dà
li na wɛ.

Yesu ya wuyɛ shɛ wu kalaapiire shuun wa na
(Luka 24:13-35)

12 Lee kadugo na pu shuun wa di ba
ganha na gaaŋi kulo la ni. Pu nigari-
wuu, a Yesu cogo ɲɛriwo di wuyɛ shɛ
pu na. 13 Ba p'a kuri pa wɛ, na ba yee
jo kalaapiire tisara mu, pu ya dà yee
bɛ na sanha wɛ.

Yesu ya wuyɛ shɛ wu kalaapiire kɛ ni nigin wu na
(Macoo 28:16-20; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegee 1:6-8)

14 Lee kadugo na a Yesu di wuyɛ shɛ
wu kalaapiire kɛ ni nigin wu na, na
pu yaha pu na li. A wu jo ni pu ni pu
n'a daa baara, ni pu niwewaa li wuu
na, bani pii p'a wu ɲa wu d'a ɲɛ xɔ ge,
pu ya dà pee na wɛ.
15 A wu yi jo pu mu na: «Yi shɛ
koŋɔ ke kabaya ye bɛɛri na, y'i Kilɛ
wo Jozaama pu yɛrɛ li pye sipyii pu
bɛɛri mu. 16 Sipya wemu bu dà li na
na batize, wee na zhɔ, ga wemu ya
dà wɛ, wee wo jaagi kanhama pu na
ba golo. 17 Piimu bu dà, pee na ba
kii kakanhaŋaa kii pyi: Pu na ba jinaa
kɔri na yeege sipyii ni nɛ mɛgɛ na. Pu
na ba shi watii jomɔ yu. 18 Pu na ba
wɔlɔɔ coni pu keye ni. Pu bu sipyigbɔ
yaaga gba, kee wa da yaaga kyɛɛgi pu
mu wɛ. Pu na ba pu keye taha yama
fɛɛ na p'a juuŋɔ.»

Yesu ya kuri kari Kilɛ yíri
(Luka 24:50-53; Kapyegee 1:9-11)

19 Kafɔɔ Yesu ya jo xɔ ni pu ni ge,
a wu yìri, na dugi kari fugba we ni,
na shɛ diin saanra tatɛɛngɛ ki ni Kilɛ
kanige cɛ. 20 A pee kunni di gari, na
shɛ Jozaama pu jo kabaya yi bɛɛri na.
Kafɔɔ bye ni pu ni pu labye wu bɛɛri
na, na kakanhaŋaa pyi kiimu ya li
shɛɛ na kaɲii li wa pu jomɔ pu ge.]

Luka
Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Luka wo nigama

Jɔgɔ wu ɲɛ Luka wɛ?

Luka bi bye Yesu wo Tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni wɛ. Kitabuu shuun w'a ka: Luka Kitabu ni Kapyegee Kitabu. Wu bye Yawutu wɛ, Girɛkii jomɔ pu bye wu shi jomɔ. Nakaara baa, jɔgɔtɔrɔna wu bye wii (Kolose Shɛɛn 4:14). W'a tudunmɔɔ Pɔli tɛgɛ wu labye wu na (2 Timote 4:11 ni Filemɔ 25).

W'a kushɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ pye ni Pɔli ni shiizhan tuun wemu ni wee di bi ɲaari na Kilɛ wo Jozaama pu yu shi wu mu, shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ ge. Piimu p'a Yesu ɲa, na wu kapyegee ki ɲa, na wu jomɔ pu bɛ logo ge, w'a yegeŋɛ gbegele pye pee mu fo na jomɔ nizinmɛ ta Yesu shizhaa na, na na pe jomɔ pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana ɲuŋɔ

Luka ya we Kitabu we ka ba sɛmɛ ɲɛ wɛ, na wu tun wu naɲii Teyofili mu, wee bye fanha ki wo sipyigbɔ wa (Luka 1:3) ni piimu bɛɛri p'a Girɛkii jomɔ pu yu ge. Wee Teyofili we bɛ bye kanna wu ɲɛ Yawutu wɛ, ba Luka yɛ pyaa ɲɛ wɛ. Wu funŋɔ bye w'i li shɛ na koŋɔ ke bɛɛri wo Shɔvɔɔ ni ki Kafɔɔ wu ɲɛ Yesu. Kama kavɔɔ wu bye wii wemu ya jani fo xuuni ge. Lee na w'a kii keree kii lɔ kacɛ na, na ki deele ka saama na.

Jozaama Kitabu wu kafila ɲugbɔyɔ

Luka 1–2 Yesu ni Yohana Batizelipye wo ze keree.

Luka 3:1–4:13 Yohana Batizelipye wo Kilɛ Jomɔ yɛrɛ ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Luka 4:14–9:50 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Luka 9:51–19:27 Yesu ya ɲara lemu pye ge, na lɔ Galile ni na se Zheruzalɛmu ni. W'a taleŋɛɛ nijeŋɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ jo wà.

Luka 19:28–23:56 Yesu wo labye we ni wu xu we Zheruzalɛmu kulo li ni.

Luka 24 Yesu ya ɲɛ na foro xu ni fo na shɛ nɔ wu dugiduun wu na fugba wu ni.

Kitabu wu kakana ɲuŋɔ

1 Na ceborona Teyofili,

Keree kii k'a pye wù niŋɛ ni ge, sipyii ya ɲɔ kɔn na kee kafila kani. 2 Kee keree k'a pye piimu ɲii na, na co ki ɲɔ kɔnduun wu na, a tuduro di gan pu mu p'a Kilɛ kafila wu yu ge, pee ya kii keree kii jomɔ jo wèe mu. A ki kavɛɛ di ki ka na bɛ ni ki ɲavɛɛ pu wo jogana li ni. 3 Keree kii bɛɛri k'a pye, fo ki ɲɔ kɔnduun wu ni ge, nɛ bɛ ya kee suguri xuuni. Lee wuu na l'a saha na nɛ yaa na kee keree kii ka, na ki sogi sogi kiyɛ na mu mu, Teyofili. 4 Keree kiimu ni m'a kalaa ge, kɔnhɔ m'a dà li na na can yɛ pile li wa kee keree kee.

Mɛlɛkɛ wa ya Yohana Batizelipye ze jo

5 Na Hɛrɔdi yaha saanra ti na Zhude ɲuŋɔ ni, Yawutuu wo saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ wa bye wà, wu mɛgɛ di ɲɛ na Zakari. Abiya wo kuruŋɔ ki wo saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ wa wu bye wii. Wu shɔ bye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ Arɔn poro wa; wee mɛgɛ ki bye na Elizabɛti. 6 Pu shuun wu bɛɛri nidiiye yi bye Kilɛ ɲaha tàan. Zɔ wa shishiin bye pu na Kafɔɔ Kilɛ wo ɲɔmɛɛjogoo ki ni wɛ. 7 Ga pya bɛ bye pu mu wɛ, bani Elizabɛti bye seganha. Pu shuun wu bɛɛri d'a lɛ.

8 Caŋa ka, na Zakari yaha saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛrɛ ti ni Kilɛ ɲaha tàan, wu wo kuruŋɔ ki tuun wu ni. 9 A p'i wu ɲaha bulo, na bɛ ni saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ pu wo kalɛɛ li ni, na wu jé Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, wu nudanga wusuna wu le. 10 Sipyii pu bɛɛri bye Kilɛ-ɲɛrɛgɛ na kpɛɛngɛ ki na, wusuna wu leduun wu ni. 11 A Kilɛ wo mɛlɛkɛ wa di wuyɛ shɛ Zakari na, wee mɛlɛkɛ wu bye nudanga wusuna saraya yi tawologo ki kanige cɛ. 12 Zakari ya wee ɲa tuun wemu ni ge, a wu hakili

di wuregi, a wu fya. 13 Ga, a mɛlɛkɛ
wu wu pye: «Zakari, ma ganha fya
wɛ, bani ma Kilɛ-ɲɛrɛgɛ k'a co. Ma
shɔ Elizabɛti na ba ja se ma mu. Ma
na ba wu mɛgɛ le Yohana. 14 Ma
na ba fundanga pyi, ma funŋɔ na
faha, sipyiɲɛhɛmɛɛ na ba fundanga
pye wu ze wu wuu na. 15 Wu na
ba bye sipyigbɔ Kafɔɔ Kilɛ ɲaha tàan,
wu da ba duvɛn kelee kafugo yag-
baga ka shishiin gbuu wɛ. Wu na ba
ɲi Fɛfɛɛrɛ Munaa na, fo wu tigiduun
ni. 16 Wu na ba Izirayɛli wo sipyii
niɲɛhɛmɛɛ ɲɛri pu Kafɔɔ Kilɛ kabaŋa
yíri. 17 Sefɛɛrɛ munaa le l'a bye Kilɛ
tudunmɔɔ Eli ni ge, lee ninunɔ na ba
bye wu bɛ ni w'a ɲaari Kilɛ ɲaha tàan,
kɔnhɔ wu tii ni pu nagoo tɛ yàa, wu
Kilɛ ɲɔmɛɛ cobaalaa ɲɛri fo p'a sipyi-
tiiye fungɔnyɔ tuuyo ta, kɔnhɔ wu shi
wu gbegele, wu wu yaha Kafɔɔ ɲaha
na.»
18 A Zakari di mɛlɛkɛ wu pye: «Nɛ
na lee cɛ viinŋɛ dii wɛ? Nɛ lɛ, nɛ shɔ
bɛ d'a shiɲɛhɛmɛ ta.» 19 A mɛlɛkɛ wu
wu ɲɔ shɔ na: «Nɛ ɲɛ Gaburiyɛli. Nɛ
yeree Kilɛ ɲaha tàan. Nɛ tun na pa ba
jo ni ma ni, di pe Jozaama pe jo ma
mu. 20 Li wii, ma ɲɔ na ba bɔ, ma da
já jo wɛ, fo kii keree kii ɲɔ ba fa caŋa
kemu, bani nɛ jomɔ pe pu da ba fa pu
tuun ni ge, mu ya dà pee na wɛ.»
21 Sipyii pu bɛɛri bi Zakari sigee.
Wu na mɔ Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, a
lee di bye pu mu kakanhana. 22 W'a
foro tuun wemu ni ge, wu ya já jo ni
pu ni wɛ. A p'i li cɛ na kashɛɛ la w'a ɲa
na wu yaha Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni.
Na wu yaha wu ya já jo wɛ, a w'i ɲaha
shɛshɛɛrɛ ta pye ni keye ni.
23 Zakari wo labye wu cabyaa ki
ɲɔ ya pa fa ge, a wu guri kari wu
puga. 24 A cabyaa kii di doro, a wu shɔ
Elizabɛti di yere yacɛrɛ na, na ŋmɔhɔ
yebyaa kaguro, na jo: 25 «Kafɔɔ Kilɛ
w'a li pye mu nɛ mu, w'a wu ɲii taha
nɛ na tuun wemu ni ge, na nɛ fanhara
keree laha nɛ ɲuŋɔ ni sipyii tɛ ni.»

Mɛlɛkɛ w'a Yesu ze jo

26 Elizabɛti laa li yeŋɛ gbaara wogo
ki na, a Kilɛ di mɛlɛkɛ Gaburiyɛli tun
kari Galile kulo la ni; lee mɛgɛ ɲɛ
Nazarɛti, 27 na shɛ nacɛbaa doɲiŋɛ
fucɛri wa mu. Ná wa wu bi wee co,
wee mɛgɛ ɲɛ Yusufu; Dawuda shi wu
ni w'a foro. Nacɛbaa doɲiŋɛ fucɛri wu
mɛgɛ ki bye Mariyama. 28 A mɛlɛkɛ
wu jé wà wu yíri, na wu pye: «Fɛrɛmɛ
bye, mu we w'a ɲaɲiŋɛ ta ge, Kafɔɔ
Kilɛ wa ni mu ni.»
29 A Mariyama hakili di wuregi pee
jomɔ pe wuu na, wu bi wu funŋɔ shaa
na, we fò we kɔri na já bye lekɛ wɛ.
30 A mɛlɛkɛ wu wu pye: «Ma ganha fya
wɛ Mariyama, bani m'a fɛrɛmɛ ta Kilɛ
mu. 31 Li wii, ma na ba yere yacɛrɛ
na, na ja se, ma na ba wee mɛgɛ le
Yesu. 32 Wu na ba bye sipyigbɔ, wu
na ba yiri Kilɛ-gbɔtabaaga Ja. Kafɔɔ
Kilɛ na ba wu tolɛ Dawuda wo saanra
koro li kan wu mu. 33 Wu na ba bye
saan Yakuba shi wu ɲuŋɔ ni gbee;
wu saanra t'a da ga xhɔ wɛ.» 34 A
Mariyama di mɛlɛkɛ wu pye: «Lee na
ba bye pyegana lekɛ na wɛ, bani nɛ
sanha ná shi cɛ wɛ?» 35 A mɛlɛkɛ wu
wu ɲɔ shɔ na: «Fɛfɛɛrɛ Munaa na ba
digi ma na. Kilɛ-gbɔtabaaga sefɛɛrɛ
ti ɲimɛ na ba ma tɔ. Lee wuu na
Fɛfɛɛrɛ Ja we ma da ba se ge, wu na
ba yiri Kilɛ Ja. 36 Li wii, ma ceboroshɔ
Elizabɛti wemu w'a lɛ ge, wee bɛ w'a
yere yacɛrɛ na, wu na ba ja se. Wee
wemu wu bi yiri na seganha ge, ke
yeŋɛ ke wa wu laa li yeŋɛ gbaara
wogo. 37 Bani yafiin ya Kilɛ jani wɛ.»
38 Wee tuun wu ni a Mariyama di
jo: «Kafɔɔ Kilɛ bulozhɔ wu we nɛ, wu
li pye mu na mu ba m'a li jo wɛ.» Lee
kadugo na a mɛlɛkɛ wu gari, na laha
wu tàan.

Mariyama ya shɛ foro Elizabɛti na

39 Wee tuun wu ni a Mariyama di
yìri, na gari tɔvuyo na faaboboyo fiige
ki ni, na shɛ nɔ Zhude kulo la ni, 40 na
jé Zakari kaban, na Elizabɛti shaari.
41 Ba Elizabɛti ya Mariyama fò mujuu
li logo wɛ, a pya wu ɲɛhɛ wu funŋɔ ni.
A Elizabɛti di ɲi Fɛfɛɛrɛ Munaa na. 42 A
wu mujuugbɔɔ wá na: «Mu ɲɛ duba
pya na toro cèe pusamaa bɛɛri tàan!
Pya we ma da ba se ge, wee bɛ ɲɛ duba
pya! 43 Jɔgɔ nɛ ɲɛ fo na Kafɔɔ bɛ nu wu

na pa foro na na wɛ. 44 Li wii nɛ mu fò
mujuu li logo tuun wemu ni ge, a pya
wu fundanga wo di ɲɛhɛ nɛ funŋɔ ni.
45 Mariyama, mu ɲɛ duba pya, bani
Kafɔɔ Kilɛ ya yemu jo mu mu ge, mu
ya dà li na na yee ɲɔ na ba fa!»

Mariyama ya yogo kemu cee ge

46 A Mariyama di jo:
«Nɛ Kafɔɔ Kilɛ pɛlɛ na zɔ wu na.
47 Na funŋɔ nidanga wo wu ɲɛ na
Shɔvɔɔ Kilɛ ni,
48 bani wu bulozhɔ we w'a wuyɛ tirige
ge,
w'a wu ɲii taha wu na.
Li wii, na co nimɛ na, shi we w'a ma
ge,
wu bɛɛri na ba nɛ pyi duba pya,
49 bani Se Bɛɛri Fɔɔ Kilɛ ya kagbɔɔ pye
nɛ mu,
wu mɛgɛ ki ɲɛ fɛɛfɛɛ.
50 W'a ɲuŋɔ ɲaari wu ɲìi fyaara sipyii
na,
fo na shɛ nɔ pu shi nibama wu
bɛɛri na.
51 W'a sefɛɛrɛ keree pye ni wu keye ni,
na tabaara fungɔnyɔ caaga.
52 W'a fanhafɛɛ tirige na laha pu
saanra korogoo na,
pii p'a tigi ge, na pee yirige.
53 W'a xuugo fɛɛ tin yalijeŋɛɛ na,
na lafɛɛ kewaya wuu yaha kari.
54 W'a wu kapyebye Izirayɛli wu tɛgɛ.
A wu funŋɔ di do ni wuyɛ pyaa
ɲiɲaara keree ki ni
55 Ibirayima ni wu kadugo ki shizhaa
na fo gbee
ma na jo, ba w'a bi ɲɔmɛɛ li lɔ
wù sefɛlɛɛ pu mu wɛ.»
56 A Mariyama di gori Elizabɛti yíri,
na yeye taanri shishiin pye. Lee
kadugo na na guri kari wu puga.

Yohana Batizelipye ze keree

57 Elizabɛti tigiduun ya pa nɔ ge, a
wu funana se. 58 Ba wu tiinɲii ni wu
cebooloo p'a logo na Kafɔɔ Kilɛ ya wu
ɲiɲaara ti pɛlɛ wu shizhaa na wɛ, na
binnɛ funŋɔ tàan ni wu ni.
59 Pya wu cazege caŋa gbarataanri
wogo, a p'i ba di ba wu cekɔɔnrɔ pye.
Pu funŋɔ bye p'i wu to Zakari mɛgɛ le
wu na, 60 ga, a nufɔɔ wu jo na: «Ahayi,
wu mɛgɛ ki da le Yohana.» 61 A p'i
wu pye na: «Ga mu sipya wa shishiin
mɛgɛ di wa mu-i dɛ?» 62 A p'i pya
wu to wu yege ni ɲaha shɛshɛɛrɛ ni,
na wu funŋɔ wa wu mɛgɛ kekɛ le
pya wu na wɛ? 63 A Zakari di walaa
sha pu mu, na yi ka wu na na: «Wu
mɛgɛ ki wa Yohana.» A l'i pu bɛɛri fo.
64 Taapile ni a Zakari ɲɔ k'i mugi, a wu
já na yu, na Kilɛ sɔ. 65 A pu tiinɲii pu
bɛɛri di fya. Sipyii pu bi lee nibyii le
yu Zhude faaboboyo fiige ki bɛɛri ni.
66 Yi logovɛɛ bɛɛri bi pu funyɔ shaa ni
kii keree kii ni, a p'i jo: «We pya we na
ba bye ɲaha wɛ?» Bani Kafɔɔ Kilɛ wo
sefɛɛrɛ ti bye wu na.

Zakari ya yogo kemu cee ge

67 Wee tuun wu ni a pya wu to
Zakari di ɲi Fɛfɛɛrɛ Munaa na. A wu
kapaŋaa jo na:
68 «Kafɔɔ Izirayɛli wo Kilɛ we w'a sɔni,
bani w'a wu ɲii taha wu sipyii pu
na,
na pu ɲuŋɔ wolo.
69 W'a Shɔvɔɔ baraga wo yirige wèe
mu
na foro wu kapyebye Dawuda
shi wu ni.
70 Wu bi wee kaa jo fo taatuunnɔ ni
wu tudunmɔɔ fɛfɛɛrɛ wuu pu ɲɔ
ni,
71 na wu na ba wèe tánha wù pɛɛn na,
na wù shɔ na wù wolo wù kɔvɛɛ
bɛɛri keŋɛ ni,
72 na wu ɲiɲaara keree ɲɔ fa wù sefɛlɛɛ
pu shizhaa na,
na wu fungɔngɔ yaha wu fɛfɛɛrɛ
ɲɔmɛɛ li na.
73 Wu bi kàa wù sefɛlɛ Ibirayima
mu,
74 na wu na ba wù shɔ wù pɛɛn na,
kɔnhɔ wù lowagaa wuu di da
labye pyi wu mu,
75 wù bye fɛfɛɛrɛ wuu,
nidiimɛɛ wu ɲaha tàan
wù shi wu caŋa ɲɛhɛɛ ki bɛɛri ni.
76 Mu bɛ na pya, ma na ba yiri
Kilɛ-gbɔtabaaga tudunmɔ,
bani ma na ba ɲaari Kafɔɔ ɲahagbaa
na,
na wu korogoo ki yari.
77 Ma na ba li shɛ wu sipyii pu na

na wu na ba ɲuwuuro kan pu mu,
bani pu jurumu w'a yafa pu mu
78 wèe wo Kilɛ wu wo ɲiɲaara te
ni wu saama pu gbɔɔrɔ ni.
Yee gbɔɔrɔ ni ɲimuguŋɔ ya nɔ wèe na
na yìri fugba we ni.
79 Pii p'a tiin piige ni ni xu ɲimɛ ni ge,
w'a kpɛɛngɛ yeege pee mu,
na wèe tɔɔyɔ yaha ɲaɲiŋɛ koo ni.»
80 Ayiwa, wee pya wu bi lɛgi, na se ɲaha na fungɔngɔ fɛɛrɛ ni. A wu gori siwaga ki ni, fo na shɛ wu shɛduun nɔ Izirayɛli na.

2

Yesu ze keree
(Macoo 1:18-25)

1 Wee tuun wu ni Oromɛ saannaa Ogusiti bi tuduro kan na fiiye yi sipyii pu bɛɛri mɛyɛ yi ka. 2 Pee kama pu nizhiimɛ ya Kirinusi ta wu ɲɛ Siiri fiige ki gbafɛnɛɛri. 3 A sipyii pu bɛɛri di gari pu kulogoo ni, kɔnhɔ pu mɛyɛ di shɛ ga wà.
4 A Yusufu bɛ di foro Nazarɛti ni, lee ɲɛ Galile fiige ki kulo la. Na gari Bɛtilɛhɛmu kulo li ni Zhude fiige ki ni, lee ɲɛ saannaa Dawuda wo kulo le. Bani Dawuda shi shɛn wu ɲɛ wii. 5 A wu gari wà, kɔnhɔ wu ni wu curɔ Mariyama mɛyɛ di shɛ ga. Mariyama laa wo wu bye. 6 Na pu yaha Bɛtilɛhɛmu ni, a Mariyama tigiduun di nɔ. 7 A wu wu funazhiire se, na fàya migile pya wu na, na wu sinniŋɛ shɔngɔ logbakɔrɔ ni, bani pu ya xuu ta nabuun tatigiŋɛ puga ki ni wɛ.

Mɛlɛkɛ wa ya wuyɛ shɛ yatɔɔnahamaa pu na

8 Yatɔɔnahamaa pii bye kee fiige ki ni, pee bi shuun ɲìi na siponɔ ki ni, na pu yatɔɔyɔ kasɛri. 9 A Kilɛ wo mɛlɛkɛ wa di ba yere pu ɲɔ na. A Kafɔɔ Kilɛ wo nɔɔrɔ wu ɲí ɲí pu kabaya yi bɛɛri na. A p'i fya xuuni. 10 Ga, a mɛlɛkɛ wu pu pye: «Yi ganha fya wɛ, bani fundangbɔhɔ Jozaama n'a da jo yi mu, pee na ba bye sipyii pu bɛɛri wo. 11 Wii mɛ, Shɔvɔɔ w'a se niɲaa yee mu Dawuda kulo li ni, wee wu ɲɛ Kirisa we, na nɔhɔ pye Kafɔɔ we. 12 Li ɲaha shɛshɛɛrɛ ti wa te, yi na ba pubinnɛ la ɲa, fàya na migile li na, na li sinniŋɛ shɔngɔ logbakɔrɔ ni.» 13 Taapile ni a mɛlɛkɛɛ kuruyo niɲɛhɛyɛ di ba binnɛ wee mɛlɛkɛ wu tàan, na yìri fugba we ni. Pu bi Kilɛ sɔni na yu:
14 «Kilɛ w'a sɔni fugba lii lii we ni!
Ɲaɲiŋɛ ki pye ɲiŋɛ ke na
wu ɲidaan sipyii niŋɛ ni!»
15 Ba pee mɛlɛkɛɛ p'a laha yatɔɔnahamaa pu tàan, na kari fugba we ni wɛ, a yatɔɔnahamaa p'i yi jo puyɛ mu na: «Yi pa wù shɛ fo Bɛtilɛhɛmu ni. Le kapyexhɔɔ le kaa Kafɔɔ Kilɛ ya jo wù mu ge, wù shɛ li ɲa.» 16 A p'i gari tɔvuyo na, na shɛ Mariyama ni Yusufu ta wà, ni pubinnɛ le; lee bi sinniŋɛ shɔngɔ logbakɔrɔ ni. 17 Ba p'a pubinnɛ li ɲa wɛ, jomɔ pemu ya jo pu mu wee pya wu shizhaa na ge, a p'i pee paari. 18 A l'i bye kakanhana yatɔɔnahamaa pu jomɔ pu logovɛɛ pu bɛɛri mu. 19 A Mariyama di kii keree kii bɛɛri yaha wuyɛ funŋɔ ni, na wu funŋɔ kɔɔn ki na. 20 Lee kadugo na a yatɔɔnahamaa p'i guri, na ganha na Kilɛ pɛlɛ, na wu sɔni, na gaaŋi, p'a keree kiimu logo, na kiimu ɲa ge, kee bɛɛri wuu na. Ki bɛɛri ya pye na bɛ ni mɛlɛkɛ wu wo jomɔ pu jogana li ni pu mu.

Yesu mɛgɛ k'a le

21 Ba pubinnɛ li cabyaa gbarataanri w'a fa wɛ, a p'i wu cekɔɔnrɔ pye na wu mɛgɛ le Yesu. Mɛlɛkɛ w'a bi kee mɛgɛ ke le wu na, na ta wu nu wu sanha yere wu yacɛrɛ na wɛ.

Yesu ya kan Kilɛ mu Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni

22 Ba Mariyama sivɛɛrɛ ti cabyaa k'a fa wɛ, na saha ni Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, a Yusufu ni Mariyama di gari ni pya wu ni Zheruzalɛmu ni, na shɛ wu kan Kafɔɔ Kilɛ mu, 23 ma na jo ba l'a ka Kafɔɔ Kilɛ wo saliya wu ni wɛ na: «Funazhiigee ki bɛɛri ki pye Kafɔɔ Kilɛ wogoo.»*

* **2:23** Ɛkizode 13:2, 12, 15

24 Kafɔɔ Kilɛ wo saliya w'a bi fɛfɛɛrɛ
saraga kemu kaa yu ge, a p'i kee bɛ
wolo: «Xobangaa shuun kelee gbegbe
shazhibiye shuun.»*
25 Ná wa bye Zheruzalɛmu ni wu
mɛgɛ ɲɛ na Simiɲɔ. Sipyitiimɛ, Kilɛ
ɲìi fyaara sipya wu bye wii. Wu bi
Izirayɛli wo Shɔvɔɔ wu sigee; Fɛfɛɛrɛ
Munaa bye wu na. 26 Lee bi li shɛ
wu na na Kilɛ na ba Shɔvɔɔ wemu
tun na pa ge, na Simiɲɔ da xhu ni
wu ya wu ɲii taha wee na wɛ. 27 A
Fɛfɛɛrɛ Munaa l'i wu ɲaha co na kari
Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni. Tuun wemu
ni Yesu sefɛɛ p'a jé ni wu ni saliya
wu keree ki zhɔɔnri wuu na ge, 28 a
Simiɲɔ di pubinnɛ li lɔ wu keye ni, na
Kilɛ sɔ na jo:
29 «Kafɔɔ Kilɛ, nimɛ ma na já ma bulo
wu yaha
w'a gaaŋi ɲaɲiŋɛ na, na bɛ ni ma
jomɔ pu ni,
30 bani na ɲii l'a Shɔvɔɔ wu ɲa,
31 m'a wemu gbegele sipyii pu
bɛɛri mu ge.
32 Wu na ba bye kpɛɛngɛ,
na kpɛɛngɛ yeege shi wu bɛɛri
mu,
ali wemu bɛ ɲɛ Yawutuu wɛ,
na nɔɔrɔ taha Izirayɛli, ma sipyii
pu na.»
33 Simiɲɔ ya jomɔ pemu jo Yesu
shizhaa na ge, a pee di bye kakan-
hana pya wu to ni wu nu wu mu.
34 A Simiɲɔ di duba pye pu mu, na yi
jo pya wu nu Mariyama mu na: «Li
wii, we pya we ya pa Izirayɛli shɛɛn
niɲɛhɛmɛɛ tuuro ni pu yirige wuu
na. Wu na ba bye ɲaha shɛshɛɛrɛ,
nakaara na ba byi temu keree na
ge, 35 kɔnhɔ sipyiɲɛhɛmɛɛ fungɔnyɔ
di foro kpɛɛngɛ na. Mu kunni
Mariyama, nɛrɛ wa na ba mu kanha,
kanna ŋmɔpara l'a ma zɔ su.»

Kilɛ tudunmɔɔ Anɛ keree

36 Cee Kilɛ tudunmɔ wa bɛ bye wà,
wee mɛgɛ bye Anɛ. Fanuwɛli poro wu
bye wii, Azɛri shi wu ni w'a foro. Wu
bi shi niɲɛhɛmɛ ta. Wu doɲiŋɛ wo,
nacɛbaa wo w'a kan ná wa mu. A
wu yee gbarashuun pye ni wee ná wu
ni, lee kadugo na a ná wu xhu. 37 A
wu gori mu. Wu shi wu bi yee kɛlɛɛ
gbarataanri ni shɛshɛɛrɛ (84) xɔ. Wu
bi foro Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki kaaŋa
ki ni wɛ, ga wu bi Kilɛ pɛlɛ caŋa fara
piige na, na suun leni na Kilɛ ɲɛɛri.
38 A wee di nɔ pu na wee tuun wuyɛ
pyaa ni, na baraga taha Kilɛ na. A wu
jo wee pya wu shizhaa na ɲuwuuro ti
sigevɛɛ pu bɛɛri mu Zheruzalɛmu ni.
39 Kafɔɔ Kilɛ ya ɲɔmɛhɛɛ kiimu jo
saliya Kitabu wu ni pya gan na Kilɛ
mu ge, ba Yesu sefɛɛ p'a kee bɛɛri ɲɔ
fa wɛ, na guri pa Galile fiige ki ni, na
gari Nazarɛti ni. Lee ɲɛ puyɛ pyaa wo
kulo le. 40 Pya wu bi lɛgi, na baraga
taa. Wu bi ɲi fungɔngɔ fɛɛrɛ na, Kilɛ
wo fɛrɛmɛ pe bye wu na.

Yesu ya yee kɛ ni shuun ta

41 Kilɛ ya Yawutuu ɲuŋɔ wolo bu-
looro ni Misira fiige ki ni. A tee
Ɲuwuuro t'i ɲɛri kalenɛ pu mu. Yee
bɛɛri Yesu sefɛɛ pu na shɛ lee kalenɛ
le gba Zheruzalɛmu ni. 42 Ba Yesu
ya yee kɛ ni shuun ta wɛ, a p'i gari
Zheruzalɛmu ni kalenɛ li ni, na bɛ
ni pu wo kalɛɛ li ni. 43 Ba kalenɛ li
cabyaa k'a fa wɛ, a p'i koo lɔ na se
puga, ga, a Yesu nɔhɔcɛɛrɛ wo wu gori
pu kadugo Zheruzalɛmu ni, wu sefɛɛ
pu bi lee cɛ wɛ. 44 A p'i li yaha na
Yesu na da ni pee ɲaariɲii pu ni. A
p'i caŋa nigin ɲara pye na wu shaa
pu cebooloo, ni pu cɛvɛɛ pu tɛ ni.
45 Pu ya wu ɲa-ɛ ge, na guri pa wu
sha Zheruzalɛmu ni. 46 Cabyaa taanri
nidorogo na, a p'i shɛ wu ta Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki ni, wu nidɛɛngɛ ki bye
saliya karamɔgɔlɔɔ pu niŋɛ ni, na pee
jomɔ nuri, na pu yegee. 47 Pii pu bi
wu jomɔ pu nuri ge, a wu fungɔngɔ
fɛɛrɛ te, ni wu ɲɔshɔɔrɔ ti pyegana di
bye pu bɛɛri mu kakanhana. 48 Ba wu
sefɛɛ p'a wu ɲa wɛ, a l'i bye pu mu
kakanhana, a wu nu wu wu pye: «Pya,
lekɛ na m'a le pye wù na wɛ? Li wii!
Nɛ ni ma to wu funjɔnrɔgɔ wuu pu bi
mu shaa.»
49 A wu pu pye: «Ɲaha na yi bi na
shaa wɛ? Ta yee ya li cɛ na nɛ yaa na

* **2:24** Levitike 12:8

ta na To Kilɛ wu puga ki ni wɛ?» 50 Ga
jomɔ pe w'a jo pu mu ge, pu ya pee cɛ
wɛ.
51 A Yesu di gari ni pu ni Nazarɛti ni,
na guu pu mu. A wu nu wu kunni di
kii keree kii bɛɛri yaha wuyɛ funŋɔ ni.
52 Yesu bi lɛgi fungɔngɔ ni ceepuuro
ni; a wu kaa di daan Kilɛ ni sipyii pu
bɛɛri ni.

3

Yohana Batizelipye wo Kilɛ jomɔ yɛrɛ

(Macoo 3:1-12; Marika 1:1-8; Yohana 1:19-28)

1 Oromɛ saannaa Tibɛri wo saanra
ti yee kɛ ni kaguro wuu, lee wa
bi Pɔnsi Pilate ta Zhude fiige ki
gbafɛnɛɛri; Hɛrɔdi di bye Galile fiige
ki ɲuŋɔ ni; wu ceborona Filipe di bye
Iture ni Tirakoniti, yee fiiye yi ɲuŋɔ
ni; Lisiɲasi di bye Abilɛni fiige ki ɲuŋɔ
ni. 2 Anɛ ni Kayifɛ bi bye saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ. Wee tuun wu
ninumɔ ni, a Kilɛ jomɔ p'i nɔ Zakari
ja Yohana na na wu yaha siwaga ki
ni. 3 Yohana bi Zhurudɛn Gba lɔhɔ ki
kulogoo ki bɛɛri ɲaari, na Kilɛ jomɔ pu
yɛrɛ pyi sipyii pu mu na pu daajeŋɛ jo
pu jurumu wu na p'i batize, kɔnhɔ pu
jurumu w'i yafa pu mu. 4 Ma na jo ba
l'a ka Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu
wu ni wɛ na:
«Mujuu l'a fòro siwaga ki ni na:
‹Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!
Yi wu korogoo ki tii!
5 Loguuyo ye bɛɛri na ba ɲi daanna.
Faaboboyo ni boboŋɔɔ ki bɛɛri
na ba digi na daanna.
Konahaya ye bɛɛri na ba dii.
Takokaya ye bɛɛri ɲɔ na ba
daanna.
6 Kilɛ ya Adama nagoo shuu shɔgana
lemu na ge,
sipyii bɛɛri na ba lee ɲa.›»*
7 Sipyii pii pu bi ma na batizeni
Yohana mu ge, wu bi yi yu pee mu
na: «Yee matɔn nagoo piiri, jɔgɔ w'a
yee kaala na yee pu paa Kilɛ wo loyire
nibana le ɲaha na wɛ? 8 Kapyegee
kiimu k'a li shɛɛ na y'a daajeŋɛ jo yi ju-
rumu wu na ge, y'a kee pyi. Yi ganha
ba yu yiyɛ funyɔ ni na Ibirayima wu
ɲɛ yee to wɛ. Bani n'a da yi jo yi mu,
Kilɛ na já ye faakageeye ye ɲɛri na pye
Ibirayima nagoo. 9 Ali nimɛ, kacerege
k'a lɔ na xɔ, di da tiye yi niyɛ yi cere.
Tige bɛɛri ki ɲɛ ki ya nagoo nizaamaa
pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki wá na ni.»
10 A sipyiire t'i ganha na wu yegee
na: «Wee tuun wu ni wèe ya yaa na
lekɛ pye wɛ?» 11 A wu pu ɲɔ shɔ na:
«Fadeye shuun ɲɛ wemu mu ge, wu
nigin kan funmɔ fɔɔ mu. Yalige yaaga
ɲɛ wemu mu ge, wu bɛ wu li pye mu.»
12 A fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ pii bɛ di
ba, kɔnhɔ p'i batize, a pee di wu pye
na: «Karamɔgɔ, wèe ya yaa na lekɛ pye
wɛ?» 13 A wu pu ɲɔ shɔ na: «We kaa l'a
jo yi mu ge, yi ganha da yaaga shɔ di
doro wee ɲuŋɔ ni wɛ.»
14 A sɔrɔsii pii bɛ di wu yege na:
«Wèe do, wèe ya yaa na lekɛ pye wɛ?»
A wu pu pye: «Yi ganha bu sipya wa
shishiin wo wari shɔ wu na fanha
na wɛ. Yi ganha kafinɛyɛ taga wa
shishiin tɔɔgɔ le wɛ. Y'i yiyɛ yaha yi
saraa na.»
15 Sipyii pu bi lee ɲibaŋa sigee, pu
bɛɛri bi pu funyɔ kɔɔn Yohana shizhaa
na, wu bu da wee ɲɛ Kirisa wu wɛ.
16 A Yohana di pu bɛɛri ɲɔ shɔ na:
«Nɛ kunni wa yee batizeni lɔhɔ yɛ ni.
Ga wa w'a ma, wee fanha ya ɲɛhɛ nɛ
wogo na. Nɛ yaa ni wu tanhaya mɛɛrɛ
bɛ zanha ni wɛ. Wee na ba yi batize
Fɛfɛɛrɛ Munaa ni na ni. 17 Wu shinma
fò fò yaaga ki wa wu keŋɛ ni, wu na
ba wu shinma saŋa ki foolo na wolo
sigiye yi ni. Wu na ba shinma pya wu
le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi
sòrogo nafugibaaga ni.» 18 Yohana bi
jomɔ patii niɲɛhɛmɛ bɛ taga na sipyii
pu yɛri, na Kilɛ wo Jozaama pe yu pu
mu.
19 Ga Yohana bi fiige ki ɲuŋɔfɔɔ
Hɛrɔdi nahama shɛ wu na. Bani wee
bi wu ceborona Filipe shɔ Hɛrɔjasi
kɔn shɔ wu na. Na wu nahama jo
wu na wu kakuuyo yi saya bɛɛri bɛ
wuu na. 20 Lee kadugo na a Hɛrɔdi di
kakuunɔ la bɛ pye sanha na Yohana le
kaso ni.

* **3:6** Ezayi 40:3-5

Yesu Kirisa batizeli
(Macoo 3:13-17; Marika 1:9-11)

21 Ba sipyii pu bɛɛri ya batize xɔ wɛ,
a Yesu bɛ di batize. Na wu yaha Kilɛ-
ɲɛrɛgɛ ki na, a fugba wu ɲɔ di mugi;
22 a Fɛfɛɛrɛ Munaa di digi wu na, ba
gbegbe shazhira ɲɛ wɛ. A mujuu la di
foro fugba wu ni na: «Mu ɲɛ nɛ ɲidaan
Ja, mu kaa ya dan nɛ ni tɛhɛnɛ baa.»

Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige
(Macoo 1:1-17)

23 Yesu ya wu labye wu ɲɔ kɔn tuun
wemu ni ge, wu shi wu bi yee kɛlɛɛ
taanri (30) shi xɔ. Sipyii fungɔngɔ na
na Yusufu ja wu ɲɛ wii.
Yusufu bi bye Heli ja.
24 Heli ya foro Matati ni.
Matati di foro Levi ni.
Levi di foro Mɛliki ni.
Mɛliki di foro Zhanayi ni.
Zhanayi di foro Yusufu ni.
25 Yusufu di foro Matitiya ni.
Matitiya di foro Amɔsi ni.
Amɔsi di foro Naxhumi ni.
Naxhumi di foro Esili ni.
Esili di foro Nagayi ni.
26 Nagayi di foro Makati ni.
Makati di foro Matitiya ni.
Matitiya di foro Simeyi ni.
Simeyi di foro Zhosɛki ni.
Zhosɛki di foro Zhoda ni.
27 Zhoda di foro Zhokana ni.
Zhokana di foro Ɛrɛsa ni.
Ɛrɛsa di foro Zorobabɛli ni.
Zorobabɛli di foro Salacɛli ni.
Salacɛli di foro Nɛri ni.
28 Nɛri di foro Mɛliki ni.
Mɛliki di foro Adi ni.
Adi di foro Kɔsamu ni.
Kɔsamu di foro Elimada ni.
Elimada di foro Eri ni.
29 Eri di foro Zhozuwe ni.
Zhozuwe di foro Elizɛri ni.
Elizɛri di foro Zhorimu ni.
Zhorimu di foro Matati ni.
Matati di foro Levi ni.
30 Levi di foro Simiɲɔ ni.
Simiɲɔ di foro Zhuda ni.
Zhuda di foro Yusufu ni.
Yusufu di foro Zhɔnamu ni.
Zhɔnamu di foro Eliyakimu ni.
31 Eliyakimu di foro Mɛlɛya ni.
Mɛlɛya di foro Mɛna ni.
Mɛna di foro Matata ni.
Matata di foro Natan ni.
Natan di foro Dawuda ni.
32 Dawuda di foro Zhese* ni.
Zhese di foro Obɛdi ni.
Obɛdi di foro Bowazi ni.
Bowazi di foro Salimɔ ni.
Salimɔ di foro Nasɔn ni.
33 Nasɔn di foro Aminadabi ni.
Aminadabi di foro Adamini ni.
Adamini di foro Arini ni.
Arini di foro Ɛsirɔmu ni.
Ɛsirɔmu di foro Pɛrɛzi ni.
Pɛrɛzi di foro Zhuda ni.
34 Zhuda di foro Yakuba ni.
Yakuba di foro Ishaaga ni.
Ishaaga di foro Ibirayima ni.
Ibirayima di foro Teraki ni.
Teraki di foro Nakɔri ni.
Nakɔri di foro Serugi ni.
35 Serugi di foro Eregu ni.
Eregu di foro Pɛlɛgi ni.
Pɛlɛgi di foro Hɛbɛri ni.
Hɛbɛri di foro Selaki ni.
36 Selaki di foro Kayinamu ni.
Kayinamu di foro Aripakisadi ni.
Aripakisadi di foro Sɛmu ni.
Sɛmu di foro Nuxhun ni.
Nuxhun di foro Lɛmɛki ni.
37 Lɛmɛki di foro Mɛtusela ni.
Mɛtusela di foro Henɔki ni.
Henɔki di foro Zhɛrɛdi ni.
Zhɛrɛdi di foro Malelɛli ni.
Malelɛli di foro Kena ni.
38 Kena di foro Enɔsi ni.
Enɔsi di foro Sɛti ni.
Sɛti di foro Adama ni.
Adama di foro Kilɛ ni.

4

Yesu Kirisa nɔwuuro
(Macoo 4:1-11; Marika 1:12-13)

1 Ba Yesu ya ɲi Fɛfɛɛrɛ Munaa li na
wɛ, na guri yìri Zhurudɛn Gba wu ɲɔ
ki na. A Fɛfɛɛrɛ Munaa di wu ɲaha co
na kari siwaga ki ni. 2 A wu cabyaa
kɛlɛɛ shɛshɛɛrɛ (40) pye Shitaanni na
wu taanna na wii. Wu ya ta yalige ka
shishiin li yee caya yi na wɛ. Yee caya
yi na toro xɔ, a xuugo di wu ta.
3 Wee tuun wu ni a Shitaanni di
wu pye: «Ma bi ɲɛ Kilɛ wo Ja we, ke
faakagereŋɛ ke pye na ki ɲɛri buuri.»
4 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «L'a ka Kilɛ
Kafila wu ni na:

* **3:32 Zhese:** Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

* **4:4** Dutɛrɛnɔmɛ 8:3

‹Ɲɔ yalige yɛ wa sipya ɲɔ shaa wɛ.›*»
5 Lee kadugo na a Shitaanni di gari
ni wu ni fugba ni, na shɛ koŋɔ saanra
ti bɛɛri shɛ wu na taapile ni. 6 A
Shitaanni di wu pye: «Nɛ na te ɲuŋɔ
fɛɛrɛ te ni ti nɔɔrɔ wu bɛɛri kan ma mu,
bani t'a jé nɛ keŋɛ ni. N'a giin di ti kan
wemu mu ge, di ti kan wee mu. 7 Ma
bu nuguro sin nɛ fɛɛ ni, yee bɛɛri na
bye ma woyo.» 8 A Yesu di wu ɲɔ shɔ
na: «L'a ka Kilɛ Kafila wu ni na:
‹M'a ma Kafɔɔ Kilɛ yɛ pɛlɛ,
ma da labye pyi wee yɛ nigin
mu.›*»
9 A Shitaanni di wu ɲaha co sanha,
na kari Zheruzalɛmu ni, na wu yaha
Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ɲidii li ni, na wu
pye: «Ma bi ɲɛ Kilɛ wo Ja we, kɔn to
ɲiŋɛ na. 10 Bani l'a ka Kilɛ Kafila wu
ni na:
‹Kilɛ na ma kaa jo wu mɛlɛkɛɛ pu mu
na p'a ma kasɛri.
11 Pu na ma co pu keye ni,
kɔnhɔ ma tɔɔgɔ ganha bu guu
kagereŋɛ
yafiin na wɛ.›*»
12 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «L'a ka
Kilɛ Kafila wu ni na:
‹Ma ganha bu ma Kafɔɔ Kilɛ taanna
wii wɛ.›»*
13 Ba Shitaanni ya xɔ tee nɔwuuro ti
bɛɛri ni wɛ, na gari na wu yaha wà, fo
wu ɲidaan tuun wa bɛtii.

Yesu ya wu labye ɲɔ kɔn Galile fiige ki ni
(Macoo 4:12-17; Marika 1:14-15)

14 A Yesu di guri shɛ Galile fiige ki ni
Fɛfɛɛrɛ Munaa gbɔɔrɔ ni. Wu mɛgɛ ki
bi foro fiige ki bɛɛri ni. 15 W'a bi sipyii
kalaa pu Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni, sipyii
pu bɛɛri di wu pɛlɛ.

Nazarɛti shɛɛn ya dà Yesu na wɛ
(Macoo 13:53-58; Marika 6:1-6)

16 Yesu ya nɔ Nazarɛti ni, xuu wemu
ni w'a bii ge, na jé Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki
ni cadɛɛngɛ ki ni, na yìri yere, kɔnhɔ
wu Kitabu wu kalaa. 17 A p'i Kilɛ
tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu kan
wu mu. A wu wu ɲɔ mugi na xuu wa
ta wà, l'a ka wà na:
18 «Kafɔɔ Munaa wa nɛ na,
bani w'a nɛ tìre,
kɔnhɔ nɛ Kilɛ Jozaama jo la baa
fɛɛ mu.
W'a nɛ tun na nɛ wu buloo ni ka-
solemɛɛ faha,
di fyɛnmɛɛ ɲɛmugunɔ yɛrɛ pye,
di cɔnrɔmɔ fɛɛ wolo pu kanhama
ni,
19 di Kafɔɔ wo fɛrɛmɛ yee li yɛrɛ
pye.»*
20 Lee kadugo na a Yesu di Kitabu
wu ɲɔ tɔ, na wu kan kapyebye wu mu,
na diin, kɔnhɔ wu da pu kalaa. A Kilɛ-
pɛɛŋɛ puga ki sipyii pu bɛɛri di ɲahaya
kɔ le wu ni. 21 Wee tuun wu ni a Yesu
di ɲɔ kɔn na yu pu mu na: «Pe Kitabu
jomɔ pe y'a logo niɲaa ge, pee ɲɔ ya
fa.» 22 Pu bɛɛri bi wu mɛsaaŋa yu.
Jozaama pe w'a jo ge, pee bye pu mu
kakanhana. A p'i ganha na yu na: «Ta
we ɲɛ mɛ Yusufu ja wu wɛ?»
23 A Yesu di pu pye: «Nakaara baa,
yee na ba le talenɛ le jo na: ‹Wɛrɛ
pyevɔɔ mayɛ cuuŋɔ.› Yee na ba jo na:
‹Keree kii m'a pye Kapɛrinɔmɔ ni ge,
wèe ya ki kaa logo, ki shi pye nahamɛ
bɛ mayɛ pyaa kulo li ni.›» 24 A wu jo
sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu,
Kilɛ tudunmɔ wa shishiin ya joni na
ɲɔgi wuyɛ pyaa kulo ni wɛ. 25 Ga n'a
da yi jo yi mu can na, naxhugoshaa
niɲɛhɛmɛɛ bi bye Izirayɛli fiige ni Kilɛ
tudunmɔɔ Eli caŋa ɲii ni, tuun wemu
ni waga ya yere na ta yee taanri ni
yeye gbaara ge. A xuugbɔhɔ di jé kee
fiige ki bɛɛri ni. 26 Lee bɛ na, Eli ya ta
tun wa shishiin yíri pu ni wɛ, fo nax-
hugoshɔ wa, wee bye Sidɔn fiige kulo
la ni, lee mɛgɛ ɲɛ Sarɛpita. 27 Togo fɛɛ
niɲɛhɛmɛɛ bɛ di bi bye Izirayɛli fiige ki
ni Kilɛ tudunmɔɔ Elize caŋa ɲii ni. Lee
bɛ na wa shishiin ya cuuŋɔ pee ni wɛ,
fo Siiri fiige sipya wa, wee mɛgɛ ki bye
Nama.»
28 Ba Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki funŋɔ sipyii
pu bɛɛri ya pee jomɔ pu logo wɛ, a pu
logoo di yìri xuuni. 29 A p'i yìri, na

* **4:8** Dutɛrɛnɔmɛ 6:13 * **4:11** Zaburuu 91:11-12 * **4:12** Dutɛrɛnɔmɛ 6:16 * **4:19** Ezayi 61:1-2

Yesu kile yeege kulo li ni. Pu kulo li
bi yereŋɛ boboŋɔ kemu na ge, a p'i
gari ni wu ni kee ɲuŋɔ ni, na p'i wu
ŋmunuŋɔ shan boboŋɔ ki wege ki ni.
30 Ga, a Yesu kunni di doro pu niŋɛ ni,
na gari.

Ná we w'a bi kanha jina keŋɛ ni ge
(Marika 1:21-28)

31 A Yesu di gari Galile kulo la ni,
lee mɛgɛ ɲɛ Kapɛrinɔmɔ. W'a bi sipyii
pu kalaa cadɛɛnyɛ yi na wà. 32 A
wu kalaa wu kangana l'i pu ɲaha wɔ
xuuni, bani w'a bi yu ni sefɛɛrɛ ni.
33 Ná wa bye Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ni
jina na ɲɛ wu ni, a wu xhuulo ni
mujuugbɔɔ ni na: 34 «Eyi! Naha mu di
zhaa wèe fɛni wɛ Yesu Nazarɛti shɛn?
M'a pa ba wù kyɛɛgi gɛ? Nɛ mu shi cɛ,
Kilɛ Fɛfɛɛrɛ wo mu ɲɛ.» 35 A Yesu di
din jina wu na na: «Cari mayɛ na! M'a
foro we ná we ni!» A jina wu wu shan
ɲiŋɛ na pu bɛɛri niŋɛ ni, na foro wu ni,
wu ya yaaga pye wu na wɛ. 36 A l'i bye
kakanhana sipyii pu bɛɛri mu, fo pu
na puyɛ yegee na: «Le kaa le bɛ do?
Fanha ni sefɛɛrɛ ni we ya yu ni jinaa
ni, p'i foro sipyii ni!» 37 Lee wuu na
Yesu mɛgɛ ya fiige ki bɛɛri círi.

Yesu ya yama fɛɛ niŋɛhɛmɛɛ cuuŋɔ
(Macoo 8:14-17; Marika 1:29-34)

38 Ba Yesu ya foro Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki
ni wɛ, na gari Simɔ kaban. Lee di Simɔ
yafezhɔ niganhaŋa ta ceefuuro keŋɛ
ni, a p'i Yesu ɲɛɛri na wu wu cuuŋɔ.
39 A Yesu di shɛ leele wu ɲuŋɔ ni, na jo
ni fanha ni na ceefuuro ti ti foro wu
ni. A ceefuuro t'i wu yaha. Taapile ni
a wu yìri, na labye ɲɔ kɔn, na pu keree
yàa.
40 Caŋa ki na to xɔ, a sipyii di shɛ
wu yíri ni pu yama fɛɛ bɛɛri ni. A wu
wu keye taha pu bɛɛri nigin nigin na,
na pu cuuŋɔ. 41 A jinaa bɛ di foro
sipyiɲɛhɛmɛɛ ni, p'a bi zɛlɛ na: «Mu ɲɛ
Kilɛ Ja we.» Ga, a Yesu di din pu na.
Wu ya ta sɔɔ pu jo wɛ, bani pee ya cɛ
na wee wu wa Kirisa we.

Yesu ya Kilɛ kafila jo Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni
(Marika 1:35-39)

42 Ba ɲiga k'a mugi wɛ, a Yesu di yìri
kari sipoŋɔ ki xuu wa ni. Sipyii pu bi
wu shaa. Ba p'a shɛ nɔ wu tàan wɛ,
na wu kuuri kɔnhɔ wu ganha gari di
pu yaha wɛ. 43 Ga, a wu pu pye na:
«Fanha ki wa kii nɛ wu Kilɛ saanra ti
Jozaama pu jo kulogoo kisaŋaa bɛ ni,
bani lee wuu na nɛ tun.» 44 W'a bi
Kilɛ Kafila wu yɛrɛ pyi Yawutuu fiige
ki Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni.

5

Yesu ya wu kalaapiire nizhiilee pu yiri
(Macoo 4:18-22; Marika 1:16-20)

1 Caŋa ka na Yesu yaha Zhɛnɛzarɛti
Gba lɔhɔ ki ɲɔ na, sipyii pu bi wu
cɔnri, kɔnhɔ p'i Kilɛ jomɔ logo. 2 A wu
kɔrɔyɔ shuun wa ɲa gba lɔhɔ ki ɲɔ na,
fyashaa pu na foro yi ni. Pee bi pu
jɔlɔɔ jii. 3 A wu jé kee kɔrɔgɔ ka ni, kee
bye Simɔ wogo, na li sha Simɔ mu na
wu kɔrɔgɔ ki nunuŋɔ koɲɔ ki na jɛri.
Ba lee ya pye wɛ, a wu diin kɔrɔgɔ ki
ni, na sipyii pu kalaa.
4 Ba Yesu ya xɔ jomɔ pu ni wɛ, a wu
Simɔ pye: «Kɔrɔgɔ ki fulo tacogoŋɔ ki
ni, y'i yi jɔlɔɔ pu wá lɔhɔ ki ni fyaa
pu fɛni!» 5 A Simɔ di wu ɲɔ shɔ na:
«Karamɔgɔ, wèe ya shɔn labye na, wèe
ya ta yafiin bɛ co wɛ. Ga, ma jomɔ pu
wuu na, nɛ na jɔ̀ wu wá lɔhɔ ki ni.»
6 Ba lee ya pye wɛ, a p'i fyaɲɛhɛmɛɛ
co, fo pu jɔ̀ w'a ɲɔ kɔn na gɔɔn. 7 A p'i
ganha na pu kaafɛɛ pii kani ni keye ni
kɔrɔgɔ katii ni, na pu pa pu tɛgɛ. A pee
di ba. A p'i kɔrɔyɔ shuun wu bɛɛri ɲi,
fo kɔrɔyɔ yi na zhaa da minɛɛ lɔhɔ ki
ni.
8 Ba Simɔ Pyɛɛri ya lee ɲa wɛ, a wu
nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na jo: «Kafɔɔ,
laha nɛ tàan, bani jurumupye nɛ ɲɛ.»
9 Pu na pii fyaɲɛhɛmɛɛ pii co, a l'i
bye kakanhana pu ni pu kaafɛɛ pu
bɛɛri mu. 10 Zebede jalaa, Yakuba ni
Yohana we w'a bye Simɔ kariɲii ge,
pee bɛ bi li ta kakanhana. A Yesu di
Simɔ pye na: «Ma ganha da vya wɛ.
Ga nimɛ, ma na ba bye sipyii shavɔɔ.»
11 Wee tuun wu ni a p'i ba kɔrɔyɔ yi
yereŋɛ koɲɔ ki na, na yi bɛɛri yaha wà,
na daha wu fɛni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuuŋɔ
(Macoo 8:1-4; Marika 1:40-45)

12 Na Yesu yaha kulo la ni, ná wa
bye wà, togo bye wu cére ti bɛɛri na.
Ba w'a Yesu ɲa tuun wemu ni wɛ, a
wu do na wu ɲaha buri ɲiŋɛ na, na
wu ɲɛɛri, na jo: «Kafɔɔ, mu bu sɔɔ,
go mu na já nɛ cuuŋɔ.» 13 A Yesu di
wu keŋɛ yeege, na gbɔn wu na, na jo:
«Nɛ sɔɔ mu wu cuuŋɔ!» Taapile ni a
togo k'i xhɔ. 14 A Yesu di yi waha wu
mu na: «Ma ganha bu ye ɲaha jo wa
shishiin bɛ mu wɛ. Ga, shɛ mayɛ shɛ
saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ wu na! Musa
ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee
wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee
na ba li shɛ na m'a cuuŋɔ.»
15 Lee bɛ na, a Yesu mɛgɛ di ganha
na foro na se ɲaha na, fo sipyiire t'a
pa tiyɛ pinnɛ wu yíri, kɔnhɔ p'i wu
jomɔ pu logo, pu yama pu bɛ di xhɔ.
16 Ga Yesu bi se na Kilɛ ɲɛɛri wu yɛ
nigin siponɔ ki ni.

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuuŋɔ
(Macoo 9:1-8; Marika 2:1-12)

17 Caŋa ka na Yesu yaha wu na
sipyii pu kalaa, Farizhɛɛn ni saliya
karamɔgɔlɔɔ pii nidɛɛnyɛ bye wà. P'a
bi pa na yìri Galile ni Zhude kulogoo
ki bɛɛri ni, ni Zheruzalɛmu ni. Kafɔɔ
wo sefɛɛrɛ ti bye Yesu ni na yama fɛɛ
pu cuuŋɔ. 18 A sipyii pii di ba ni ná ka-
banuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnɛgɛ
ka na. A p'i ganha na wu shaa p'i wu
leŋɛ puga ki ni pu sinniŋɛ Yesu ɲaha
tàan. 19 Sipyii pu ɲɛhɛŋɛ keŋɛ ni, pu
ya já gbara Yesu na wɛ. A p'i dugi
puga ki ɲuŋɔ ni na kataŋa ki xuu wa
lahala, na wee ná we ni wu yasinnɛgɛ
ki tirige kee wege ki ni, Yesu ɲaha tàan
sipyii pu niŋɛ ni.
20 Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu
ɲa wɛ, na jo: «Ná we, ma jurumu w'a
yafa ma mu.» 21 A saliya karamɔgɔlɔɔ
ni Farizhɛɛn p'i ganha na yu puyɛ
funyɔ ni na: «We ná we ɲɛ sipya wekɛ
wɛ, fo wu na Kilɛ mɛgɛ kyɛɛgi wɛ?
Jɔgɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu,
ni Kilɛ yɛ bɛ wɛ?» 22 A Yesu di pu
fungɔnyɔ cɛ, na pu pye na: «Ɲaha
na ke fungɔngɔ ke tuugo d'a tigi yee
funyɔ ni wɛ? 23 Na jo: ‹Ma jurumu
w'a yafa ma mu.› kelee na jo: ‹Yìri
m'a ma yasinnɛgɛ ki lɔ, ma da ɲaari.›
Lekɛ l'a faha wɛ? 24 Ga, kɔnhɔ y'i li
cɛ na Sipya Ja wu yaha ɲiŋɛ ki na, se
wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu
yafani pu mu...» A wu ná kabanuxuyo
shuun fɔɔ wu pye: «Nɛ w'a jo mu: Yìri,
m'a ma yasinnɛgɛ ki lɔ m'a se puga!»
25 Taapile ni a wu yìri pu bɛɛri ɲii na,
na wu yasinnɛgɛ ki lɔ na gaaŋi puga,
na baraga tɛri Kilɛ na. 26 A l'i bye
kakanhana pu mu, fo pu na baraga
tɛri Kilɛ na. A p'i fya xuuni na yu:
«Wèe ya kakanhana ɲa niɲaa.»

Yesu ya Levi yiri
(Macoo 9:9-13; Marika 2:13-17)

27 Kii keree kii na toro xɔ, A Yesu
di foro wà, na fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ
wa ɲa, wee mɛgɛ ki bye Levi. Wee
nidɛɛngɛ ki bye fanhafɛɛ pu wari wu
tashɔgɔ ki ni. A Yesu di wu pye: «Taha
na fɛni!» 28 A Levi di yaŋmuyɔ yi bɛɛri
yaha wà, na yìri, na daha wu fɛni.
29 Lee kadugo na a Levi di ba
yaligee niɲɛhɛŋɛɛ yàa Yesu mu wu ka-
ban. Fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ niɲɛhɛmɛɛ
ni sipyiɲɛhɛmɛɛ piitiilee bɛ pu bi
pinnɛ na li ni pu ni. 30 A Farizhɛɛn
ni saliya karamɔgɔlɔɔ di ganha na wu
zɔ yu. A p'i Yesu kalaapiire ti pye:
«Ɲaha na yee di li, na gbuu ni fanhafɛɛ
wari shɔvɛɛ, ni jurumupyii piitiilee bɛ
ni wɛ?» 31 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na:
«Sicuumɔ fɛɛ mago ɲɛ wɛrɛ fɔɔ na wɛ, fo
yama fɛɛ. 32 Sipyii piimu p'a tii ge, nɛ
ta pa di ba pee yiri wɛ, fo jurumupyii,
na pu yere pu jurumu wu na.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilɛ keree
(Macoo 9:14-17; Marika 2:18-22)

33 Sipyii pii ya jo ni Yesu ni, na:
«Yohana Batizelipye wo kalaapiire te,
ni Farizhɛɛn pu wo kalaapiire te, pee
ya suun leni tɛɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ ni, na
Kilɛ ɲɛɛri, na ta mu wo kalaapiire t'i
li na gbuu.» 34 A Yesu di pu ɲɔ shɔ
na: «Nɛ ɲɛ ba cenabun poo ɲɛ wɛ. Yee
na já cenabun poo kaafɛɛ karamu pu
suun le, na pu ni cenabun poo wu
yaha shiizhan ya? 35 Ga caya ya wa

ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na.
Yee caya yi ba nɔ pu bɛ na suun leni.»

Nɛ wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaalɛ ni wɛ
(Macoo 9:16-17; Marika 2:21-22)

36 A Yesu di le talenɛ le bɛ jo pu
mu na: «Wa shishiin da ga faɲunɔ
shɛɛngi favoŋɔ na, di dara falɛgɛ na
wɛ. Lee bu bye, favoŋɔ ki nizhɛɛngɛŋɛ
na gori, favonɔ li bɛ da ga bɛ falɛgɛ
ki na wɛ. 37 Wa shishiin di wa da ga
duvɛnfomɔ le foroyo nilɛyɛ ni wɛ. Lee
bu bye, duvɛnfomɔ wu na foroyo yi
shɛɛngi, duvɛn wu na wo, foroyo yi bɛ
na gyɛɛgi. 38 Ga duvɛnfomɔ ya yaa na
le forofoyo ni. 39 Ayiwa, we w'a duvɛn
nilɛ gba ge, wee da ga sɔɔ duvɛnfomɔ
na wɛ, bani w'a ma jo na: ‹Nilɛ wu w'a
taan.›»

6

Yesu ya yemu jo cadɛɛngɛ ki keree na ge
(Macoo 12:1-8; Marika 2:23-28)

1 Cadɛɛngɛ ka ni, Yesu bi doroo
shinma kɛrɛyɛ ya tɛ ni. A wu kalaapi-
ire ti shinma sɛyɛ ya kɔn, na yi tuugo
pu kadahaa ni, na wee pya wu kun.
2 A Farizhɛɛn pii di pu pye na: «Kaa
lemu ya yaa li pye cadɛɛngɛ ni wɛ,
ɲaha na yee di lee pyi wɛ?»
3 A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni
xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu
tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta ge, w'a lemu
pye ge, yee sanha lee kalaa ɲa bada-
ɛ gɛ? 4 W'a jé Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ni,
buuri we p'a wo na gaan Kilɛ mu ge,
na yee buuri ɲuyɔ ya lɔ na li, na ya kan
wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu bɛ mu. Na
ta watii bi wee buuri we li ni saraya
ɲaha shɔɔnrivɔɔ pu yɛ bɛ wɛ. Ta yee
sanha lee kalaa wɛ?» 5 A Yesu di pu
pye sanha: «Sipya Ja wu ɲɛ cadɛɛngɛ ki
bɛ Kafɔɔ.»

Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa cuuŋɔ cadɛɛngɛ ka ni
(Macoo 12:9-14; Marika 3:1-6)

6 Cadɛɛngɛ ka bɛ ni Yesu ya jé Kilɛ-
pɛɛŋɛ puga ka ni na sipyii kalaa.
Ná wa bye wà wu kanige keŋɛ ke
na waha. 7 A saliya karamɔgɔlɔɔ ni
Farizhɛɛn p'i ganha na Yesu kasɛri, na
wu wii wu bu da wu na da wu cuuŋɔ
cadɛɛngɛ ni, kɔnhɔ p'i kaɲuŋɔ ta di wu
tɔɔgɔ le. 8 Ga Yesu bi pu fungɔnyɔ cɛ.
Wee tuun wu ni a wu ná kewaga fɔɔ
wu pye: «Yìri m'a yere sipyii pu niŋɛ
ni.» A wu yìri na yere. 9 A Yesu di pu
pye: «Na yi yegee, l'a saha na kasaana
pye cadɛɛngɛ ni laa, na kakuunɔ pye?
Na sipya shɔ laa, na wu gbo? Lekɛ l'a
saha wɛ?» 10 A wu ɲaha ki le sipyii
pu ni, na pu bɛɛri wii círi, lee kadugo
na na wee ná wu pye: «Ma keŋɛ ki
sanha!» A wu ki sanha, a wu keŋɛ k'i
juuŋɔ. 11 A pu logoo di yìri xuuni. A p'i
ganha na puyɛ yegee lekɛ pu da bye
Yesu na ge.

Yesu ya tudunmɔɔ kɛ ni shuun ɲaha bulo
(Macoo 10:1-4; Marika 3:13-19)

12 Caŋa ka, Yesu ya kari faaboboŋɔ
ka na, di zhɛ Kilɛ ɲɛɛri. A wu shɔn
Kilɛ-ɲɛrɛgɛ ki na. 13 Ba ɲiga k'a mugi
wɛ, a wu wu kalaapiire ti yiri. Na
kɛ ni shuun ɲaha bulo pu ni, na pye
Tudunmɔɔ. 14 Pee pu wa mɛ: Simɔ
(a wu wee mɛgɛ le sanha Pyɛɛri), ni
wu ceborona Andire, ni Yakuba, ni
Yohana, ni Filipe, ni Batelemi, 15 ni
Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba,
ni Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee
kuruŋɔ ki ni ge, 16 ni Yakuba ja Zhude,
ni Zhuda Isikariyɔti, wee w'a Yesu le
keŋɛ ni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fɛɛ cuuŋɔ
(Macoo 4:23-25)

17 A Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i digi
faaboboŋɔ ki na, na nɔ kpɛɛngbɔhɔ
ka na. Wu kalaapiire ti niɲɛhɛrɛ ni
sipyiɲɛhɛmɛɛ pu bi bye wà. Pee bi
pa na yìri Zhude fiige ki bɛɛri ni, ni
Zheruzalɛmu, ni suumɔ lɔhɔ ki ɲɔ fiige
ki kugbɔhɔɔ, Tiiri ni Sidɔn ni. 18 Pu
bi pa, kɔnhɔ pu ba wu jomɔ logo, wu
pu cuuŋɔ. Pii p'a bi kanha jinaa keŋɛ
ni ge, pee bɛ ya cuuŋɔ. 19 Sipyii pu
bɛɛri bi wu shaa p'i gbɔn wu na, bani
sefɛɛrɛ ti bi fòro wu ni, na pu bɛɛri
cuuŋɔ.

Duba nagoo ni laŋi nagoo (Macoo 5:1-12)

20 Wee tuun wu ni a Yesu di wu
kalaapiire ti wii, na jo:
«Yee pii pu ɲɛ la baa fɛɛ ge,
yee ɲɛ duba nagoo,
bani Kilɛ saanra ti ɲɛ yee wuuro.
21 Xuugo wa yee piimu na nimɛ ge,
yee ɲɛ duba nagoo,
bani yee na ba din!
Yee piimu pu wa mɛhɛɛ suu nimɛ ge,
yee ɲɛ duba nagoo,
bani yee na ba zhɛhɛ fundanga keŋɛ ni!
22 Sipyii bu yi kɔ,
na pu mago wo yi ni, na yi shɛhɛlɛ,
na yi mɛkuuŋɔ yu na bani yi ɲɛ Sipya Ja wuu,
wee tuun wu ni yi ɲɛ duba nagoo.
23 «Kee caŋa ke, yi ɲahaya na ba
daan xuuni, fo na sirani fundanga
keŋɛ ni, bani yi saraa w'a pɛlɛ fugba
wu ni. Pu sefɛɛ pu bɛ ya Kilɛ
tudunmɔɔ pu kanha mu.
24 «Ga yee naafuugbɔ fɛɛ,
bɔɔngɔ ki wa yee wogo,
bani yee ya yi wo ɲaɲiŋɛ ki ta xɔ!
25 Yee pii p'a tin yalijeŋɛɛ na nimɛ ge,
bɔɔngɔ ki wa yee wogo,
bani xuugo na ba yee ta!
Yee pii p'a zhɛhɛni nimɛ ge,
bɔɔngɔ ki wa yee wogo,
bani yee ɲahaya na ba danha na mɛhɛɛ suu!
26 Sipyii bɛɛri ba yi mɛsaaŋa yu tuun wemu ni,
bɔɔngɔ ki wa yi mu,
bani lee pɛlɛgana li na
pu sefɛɛ ya tudunmɔɔ kafinɛjuu pu pɛlɛ!»

Yi pɛɛn pu taan yi mu (Macoo 5:38-48; 7:12)

27 «Ga yee pii pu wa nɛ jomɔ pu
nuri ge, n'a da yi jo yi mu, yi pɛɛn pu
taan yi mu! Y'a kasaaŋaa pyi yi kɔvɛɛ
na! 28 Y'a duba pyi yi laŋivɛɛ mu! Pii
p'a yi cogana kolo ge, yi da Kilɛ ɲɛɛri
pee mu! 29 Sipya wa bu kadaa ja ma
ɲibɛgɛ nigin ni, ke ki bɛ tagi wu mu.
Wa bu ma fadegbɔhɔ lɔ, ma ganha bu
wu ɲaha kɔn ma fadebire bɛ lɔ na wɛ.
30 Sipyaa sipya w'a yaaga ka ɲɛɛri ma
mu ge, wu kan. Wa bu ma yaaga lɔ,
ma ganha bu weefɔɔ pye wu ki t'ɛrɛŋɛ
ma na wɛ. 31 Yi funŋɔ wa sipyii p'a
keree kiimu pyi yi mu ge, y'a kee shi
pyi pu bɛ mu.
32 «Yee ya taan sipyii piimu mu ge,
yee bu daan ni pee yɛ ni, masɔŋɔ kekɛ
y'i da da lee ni wɛ? Ali jurumupyii bɛ
ya taan ni pu taanɲiinɛɛ ni. 33 Pii p'a
kasaaŋaa pyi yi na ge, yi ba kasaaŋaa
pyi pee yɛ na, masɔŋɔ kekɛ y'i da da
lee ni wɛ? Ali lee jurumupyii bɛ wa
byi. 34 Tadaŋa wa yee na na yaaga ta
piimu mu ge, yi ba fɔhɔɔ leni pee yɛ
na, masɔŋɔ kekɛ y'i da da lee ni wɛ?
jurumupyii bɛ wa fɔhɔɔ leni pu kaafɛɛ
na, kɔnhɔ p'i pu wogoo ki shi ta sanha.
35 Ga yi pɛɛn pu taan yi mu, yi da
kasaaŋaa pyi pu na, yi da fɔhɔɔ leni pu
na yi ganha bu yi funyɔ yaha yaaga
da na pu mu wɛ! Yi na ba kuduun ta,
yi na ba bye Kilɛ-gbɔtabaaga nagoo,
bani wee ya ɲɔ java fɛɛ ni kakuubyii
mu. 36 Yi pye ɲuŋɔ ɲaarivɛɛ ma na jo,
ba yi To Kilɛ wu ɲɛ ɲuŋɔ ɲaarivɔɔ wɛ.

Yi ganha ba yiyɛ jaagi wɛ! (Macoo 7:1-5)

37 «Yi ganha ba kiiri kɔɔn pusamaa
na wɛ, kiiri da ba gɔn yi na wɛ. Yi
ganha ba pusamaa jaagi wɛ, yi da ba
jaagi wɛ. Yi da sipyii keree yafani
pu mu, yi bɛ wogoo na ba yafa yi
mu. 38 Y'a sipyii kaan, Kilɛ bɛ na da yi
kaan. Pu na ba yataanga lɔ na yi wo
daanna wu pye, na wu sereŋɛ sereŋɛ,
na wu sɔgɔsɔgɔ, na la fara wu na fo wu
na woni, na wee kaaŋa le yi fageŋɛ ni.
Bani yaaga kemu ni yee wa sipyii pu
wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke
ninuŋɔ ni yeeyɛ pyaa bɛ wo daanna
wa da ba bye.»
39 A Yesu di talenɛ bɛ jo pu mu na:
«Fyɛn wa na já fyɛn wa kagaan co
gɛ? Lee bu bye pu shuun wu bɛɛri
na do wege ni. 40 Kalaapire ya pɛlɛ li
kalaato na wɛ, ga kalaapire bɛɛri l'a
kalaa xuuni ge, lee na ba bye ba li
kalaato wu ɲɛ wɛ.
41 «Kagaanra le li wa mu ceboro wu
ɲii ni ge, ɲaha na mu di lee wii, na ta

puga tinbara di ɲɛ muyɛ pyaa ɲii ni,
mu di ya lee ɲaa-i wɛ? 42 Dii mu da já
ma ceboro pye: ‹Na ceboro, kagaanra
le li wa ma ɲii li ni ge, yere di li wolo.›
Na ta mu di ya puga tinbara le ɲaa
mayɛ wuu li ni-i wɛ? Shuun shuun
jovɔɔ dɛ, fɛnhɛ puga tinbara le wolo
mayɛ pyaa ɲii le ni. Lee bu bye ma na
já ɲa xuuni, na kagaanra li wolo ma
ceboro wu ɲii li ni.

Ki yasɛyɛ fɛni p'a tige cɛni (Macoo 7:16-20; 12:33-35)

43 «Tisaaŋa ya yasɛŋɛ niguuŋɔ pyi
wɛ, tikuuŋɔ ya yasɛŋɛ nizaaŋa pyi wɛ.
44 Tiye bɛɛri wa jɛni yi yasɛyɛ fɛni.
Sipya da ga nitoroŋɔ kɔn xhuyo tige
na wɛ; sipya di wa da ga ɛrɛzɛn kɔn
xhutɔɔnyɔ tige na wɛ. 45 Sipyisaama
w'a yasaaya kilee na yeege wu
yasaaya tayahaŋa ni; sipyikuuŋɔ di
yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo
tayahaŋa ni. Bani lemu l'a sipya zɔ
we ɲi ge, lee l'a fòro wu ɲɔ ke ni.

Piyɛyɛ shuun keree (Macoo 7:24-27)

46 «Ɲaha na y'i na pyi ‹Kafɔɔ, Kafɔɔ›
na ta le n'a yu ge, y'i wa lee pyi-i wɛ?
47 Sipyaa sipya w'a pa nɛ mu, na nɛ
jomɔ pu nuri, na pu koo ɲaari ge; wèe
na já weefɔɔ taanna ni kaa lemu ni ge,
n'a da lee shɛ yi na. 48 W'a foro piyɛyɛ
kɔnvɔɔ wa fɛni, wemu ya ɲiŋɛ ki tugi
na cogi fo na shɛ nɔ faaga na ge, na
puga ki ɲidaa li teŋɛ faaya ɲuŋɔ ni, na
puga ki yereŋɛ yee ɲuŋɔ ni. Ba lɔhɔ
k'a pa ɲɛhɛ wɛ, a gba wu ɲi, na sɛri.
A lofomɔ pu ba guu puga ki na, ga pu
ya já ki ɲɛhɛ wɛ, bani ki bi yereŋɛ ɲɔ.
49 Ga wemu ba nɛ jomɔ pu nuri, wufɔɔ
di ya pu koo ɲaari wɛ, weefɔɔ ya foro
ná wa fɛni, wemu ya wu puga yereŋɛ
ɲiŋɛ na, wu ya ɲidaa tugi ki na-ɛ ge.
Gba lɔhɔ k'a pa nɔ kee puga ki na tuun
wemu ni ge, a k'i gurulo taapile ni. A
kee puga ki togana di golo.»

7

Yesu ya Oromɛ sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ wa wo kapyebye cuuŋɔ (Macoo 8:5-13)

1 Ba Yesu ya pee jomɔ pu bɛɛri jo
xɔ sipyii pu mu wɛ, na jé Kapɛrinɔmɔ
kulo li ni. 2 Sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ wa bye
wà, wu kapyebye wemu kaa li bi dan
wu ni xuuni ge, wee bi cuuŋɔ wɛ, wu
bi zhaa di xhuu. 3 Ba wee ɲuŋɔfɔɔ
w'a Yesu kaa logo wɛ, na Yawutuu
nabelɛyɛ ya tun pu shɛ Yesu ɲɛɛri na
wu pa wu kapyebye wu cuuŋɔ. 4 A p'i
nɔ Yesu yíri, na yi jo wu mu. Na guri
na wu ɲɛɛri xuuni na: «Ma bu lee pye
we ná we mu, w'a yaa ni lee ni, 5 bani
wèe shi wu kaa ya dan wu ni, wee w'a
wèe Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki yereŋɛ.» 6 A
Yesu di gari ni pu ni.

Ba w'a tɛɛŋɛ sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ wu puga
ki na wɛ, a wee di wu naɲiinɛɛ pii tun
pu shɛ wu pye: «Kafɔɔ, ma ganha da
mayɛ kanha wɛ, bani nɛ yaa mu wu jé
nɛ puga wɛ. 7 Lee wuu na nɛ wu shɛ
mu yíri, nɛ nayɛ ta nɛ cèrɛ lee bɛ ni. Ga
ɲɔmɛɛ nigin yɛ jo, kɔnhɔ na kapyebye
wu juuŋɔ. 8 Bani ɲuŋɔfɛɛ pii wo fanha
nɔhɔ ni nɛ ɲɛ, sɔrɔsii pii di ɲɛ nɛ bɛ mu.
Nɛ bu wee wa pye: ‹Shɛ!› W'a gari.
Nɛ bu wa bɛ pye: ‹Pa!› Wee bɛ na ba.
Nɛ bu na kapyebye wu pye: ‹Le pye!›
W'a lee pye.»

9 Ba p'a shɛ tee tuduro ti jo Yesu
mu tuun wemu ni wɛ, a lee di wu
fo. Sipyiire ti t'a bi taha wu fɛni ge,
a wu ŋmahana ɲɛri pee shizhaa na pu
pye: «N'a da yi jo yi mu, nɛ sanha
we wo n'a daa wu tuugo ɲa sipya wa
shishiin mu wɛ, ali Izirayɛli fiige ki
bɛ ni wɛ.» 10 Ba tudunmɔɔ p'a kuri
kari pu ɲuŋɔfɔɔ wu puga wɛ, a p'i shɛ
kapyebye wu nijuuŋɔ ta wà.

Yesu ya naxhugoshɔ wa ja nixhugo ɲɛ

11 Lee nibyexhoo na a Yesu di gari
kulo la ni lee mɛgɛ ɲɛ Nayini. A wu
kalaapiire te, ni sipyiire t'i gari ni wu
ni. 12 Ba p'a tɛɛŋɛ kulo li tajege ki na
wɛ, a p'i jíri sipyii pii na, pu na gaaŋi
ni ná wa nixhugo ni faya ni. Wee yɛ
nigin w'a bye wu nu mu. Wu nu wu
bɛ di bye naxhugoshɔ. Kanha ki sipyii
niɲɛhɛmɛɛ pu bi foro pinnɛ ni wee cee
wu ni, na se gbo wu taleŋɛ ni. 13 Kafɔɔ
ya wee cee wu ɲa tuun wemu ni ge, a

wu ɲiɲaara di jé wu ni. A wu wu pye:
«Ma ganha ba mɛɛ suu wɛ!»
14 A wu fulo pu na, na wu keŋɛ taha
karaya yi na, a gbo wu lɔvɛɛ p'i yere.
A Yesu di jo: «Naɲi we, nɛ w'a ma pye
mu, yìri!» 15 A wu yìri tiin na jomɔ ɲɔ
kɔn. A Yesu di wu kan wu nu wu mu.
16 A sipyii pu bɛɛri di fya, a p'i ganha
na Kilɛ sɔni na: «Kilɛ tudunmɔ nigbɔ
w'a wuyɛ shɛ wu niŋɛ ni. Kilɛ w'a pa
wu sipyii pu tɛgɛ.» 17 Le Yesu ya pye
ge, a lee kaa di jaaga Yawutuu fiige ke,
ni ki kabanugo kulogoo ki bɛɛri ni.

Yesu labye w'a li shɛɛ na Shɔvɔɔ wu ɲɛ wii

(Macoo 11:2-19)

18 Yesu ya keree kiimu bɛɛri pye ge,
a Yohana wo kalaapiire t'i shɛ kee
bɛɛri paari wu mu, a wu pu shuun wa
yiri, 19 na pu tun shɛ Kafɔɔ mu, pu wu
yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na
wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wù
watii ɲaha wii?»
20 Ba p'a nɔ Yesu yíri tuun wemu ni
wɛ, na wu pye: «Yohana Batizelipye
w'a wèe tun pa na wèe pu pa ma yege
na: ‹P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na
ba ba ge, mu wu wa laa, ta wù watii
ɲaha wii?›»
21 Taapile ni a Yesu di sipyiɲɛhɛmɛɛ
yama ni pu kanhama keree xɔ, na
jinaa kɔri yeege pii ni, na fyɛnmɛɛ
niɲɛhɛmɛɛ ɲìi mugi. 22 Lee kadugo na
a wu Yohana wo tudunmɔɔ pu ɲɔ shɔ
na: «Y'a lemu ɲa, na lemu logo ge, yi
shɛ lee paari Yohana mu na: Fyɛnmɛɛ
wa ɲaa, faannaa di ɲaari, togo fɛɛ di
juuŋɔ, ɲudunnɔɔ di nuri, xuu di ɲɛni,
Kilɛ Jozaama p'i yu la baa fɛɛ mu.
23 Sipya wemu ɲuŋɔ ya kyɛɛgi nɛ na
wɛ, weefɔɔ ɲɛ duba pya!»
24 Ba Yohana wo tudunmɔɔ p'a kari
wɛ, a Yesu di ɲɔ kɔn na yu ni sipyiire
ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee
d'a shɛ wii siwaga ki ni wɛ? Kafɛɛgɛ
ya wahagaanra lemu ɲɛri ge, lere ya?
25 Wee tuun wu ni yee d'a shɛ ɲaha
wii wɛ? Fazaaya fɔɔ gɛ? Ga piimu p'a
fazaaya leni, na yalijeŋɛɛ li ge, pee ya
daa saannaa piyɛyɛ ni. 26 Yee d'a shɛ
ɲaha wii wɛ? Kilɛ tudunmɔ gɛ? Uun,
n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pɛlɛ Kilɛ
tudunmɔ na. 27 Bani l'a ka Kilɛ Kafila
wu ni wu shizhaa na na:
‹Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma
ɲahagbaa na
wu ma koo li yàa yaha ma ɲaha
na.›*
28 N'a da yi jo yi mu jo sipya wa
shishiin sanha se Adama nagoo ni
wemu w'a pɛlɛ Yohana na wɛ, Ga lee
bɛ na Kilɛ saanra ti wo sipyii pu bɛɛri
wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ ya pɛlɛ wu na.»
29 Sipyii pii p'a wu jomɔ pu logo ge,
ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛfanhafɛɛ wari
shɔvɔɔ, a pee di li shɛ na fiinŋɛ na
Kilɛ ya tii, pee bi batize Yohana mu.
30 Ga Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔlɔɔ
ya she Kilɛ wo ɲɔmɛɛ li ni puyɛ pyaa
shizhaa na, pu ya ta sɔɔ na batize
Yohana mu wɛ.
31 A Yesu di jo sanha na: «Nɛ na já
niɲaa wo sipyii pii taanna ni jɔgɔ yɛ
ni wɛ? Jɔgɔ yɛ fɛni pu d'a foro wɛ?
32 P'a foro nɔhɔpiire ta fɛni temu t'a
tiin pinnɛgɛ kpɛɛngɛ na, na ti mujoŋɔɔ
yaha nɔ tiyɛ na ge na: ‹Wèe ya faan-
gaa wi yee mu yee di ya ta xɔnhɔ wɛ.
Lee kadugo na a wèe di yamɛhɛɛ su
yee mu yee di ya ta mɛhɛɛ su wɛ.›
33 Bani Yohana Batizelipye ya pa;
wu bi yalijeŋɛɛ li wɛ, wu bi duvɛn
gbuu wɛ, a yee di jo: ‹Jina wu ɲɛ wu
ni.› 34 A Sipya Ja wu ba, na ganha na li
na gbuu, a yee di jo na: ‹Laɲɛhɛrɛ fɔɔ
ni gba fɔɔ wu ɲɛ we ná we. Fanhafɛɛ
wari shɔvɛɛ ni jurumupyii pii bɛ wo
naɲii wu ɲɛ wii.› 35 Ga Kilɛ wo koo li
ɲaarivɛɛ pu bɛɛri ya kaɲii kan Kilɛ wo
fungɔngɔ fɛɛrɛ ti mu.»

Dɔdɔshɔ wa wo jurumu ya yafa wu mu

36 Caŋa ka, Farizhɛn wa ya pa Yesu
ɲɛɛri na wu shɛ li wu yíri. A Yesu di
gari wee puga. A p'i ba ɲɔ kɔn na li.
37 Lee di dɔdɔshɔ wa ta lee kulo li ni.
Ba w'a yi logo tuun wemu ni na Yesu
ya li wee ná wu puga wɛ, a wu gari
wà ni lasikoli gboro la ni. 38 A wu
mɛsuwo di ba doro Yesu kadugo yíri,
na shɛ yere na saha ni wu tɔɔyɔ ye

* **7:27** Malaki 3:1

ni, na Yesu tɔɔyɔ yi fyɛnmi ni ɲɛsinmɛ ni, na wu ɲuzhiire taga pee jɔgɔ, na ganha na wu tɔɔyɔ yi taala taala ni taanɲɛɛgɛ ni, na lasikoli wu wo yi na.

39 Farizhɛn we w'a bi Yesu yiri yalige ki na ge, ba wee ya lee ɲa wɛ na jo wuyɛ funŋɔ ni na: «We ná we da bi bye Kilɛ tudunmɔ, we cee we w'a kpɔn wu na ge, wu bi da li cɛ na dɔdɔshɔ wu ɲɛ wii.»

40 Wee tuun wu ni a Yesu di jomɔ pu lɔ na jo: «Simɔ, la wa nɛ mu na jo ma mu.» A Simɔ di wu ɲɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, li jo.» 41 A Yesu di jo: «Fooleme wa fɔhɔɔ bye sipyii shuun na, wu wari kabɔfoŋɔɔ kɛlɛɛ gbarashuun ni kaguro (w 75.000) shishiin bye wa na, wu wari kabɔfoŋɔɔ gbarashuun di xhuu kaguro (w 7.500) shishiin di bye shuun wo wu na. 42 Ba ma na jo se bye pu ni pu wu ta kan wɛ, lee funŋɔ ni, a wu pu bɛshuun wu fɔhɔɔ ki yaha pu na. Nɛ jo, we ná we kaa na daan wekɛ ni xuuni pu shuun wu ni wɛ?» 43 A Simɔ di wu ɲɔ shɔ na: «Nɛ giin jo w'a niɲɛhɛmɛ wu yaha wekɛ na ge.» A Yesu di wu pye: «M'a can jo.»

44 Lee kadugo na a Yesu di ŋmahana ɲɛri cee wu shizhaa na Simɔ pye: «M'a we cee we ɲaa gɛ? Nɛ jé mu puga, mu ya tɔɔyɔ je lɔhɔ kan nɛ mu wɛ, ga we ya nɛ tɔɔyɔ fyɛnmi ni ɲɛsinmɛ ni, na pee jɔgɔ ni wu ɲuzhiire ni. 45 Mu ya ta nɛ shaari ni taanɲɛɛgɛ ni ba l'a tee na byi ni ɲɔsɔɔnrɔ ni wɛ. Ga nɛ di jé naha ge, taanɲɛɛgɛ ni we cee we ya nɛ co, bani nɛ di jé ge, wu ɲɛ na nɛ tɔɔyɔ taala taala. 46 Mu ya ta sìnmɛ wo nɛ ɲuŋɔ ni wɛ, ga wee ya pɛɛwa lasikoli wo nɛ tɔɔyɔ na. 47 Lee na n'a da yi jo yi mu, we cee we taanɲɛɛgɛ nigbɔhɔ k'a li shɛɛ na wu jurumu wu ni wu ɲɛhɛ bɛɛri ya yafa wu mu. Ga yafa bu bye wu ya pye sipya wemu mu jurumu niɲɛhɛmɛ ɲuŋɔ tàan wɛ, weefɔɔ taanɲɛɛgɛ na jɛrɛ.»

48 Wee tuun wu ni a Yesu di cee wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» 49 A wu liɲii p'i ɲɔ kɔn na yu puyɛ funyɔ ni na: «Jɔgɔ wu ɲɛ we, w'i sipyii jurumu yafani pu mu wɛ?» 50 A Yesu di wee cee wu pye: «Ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se ɲaɲiŋɛ na!»

8

Cèe pii ya taha Yesu fɛni

1 Kii keree kii kadugo na, Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire ɲaari, na Kilɛ saanra ti Jozaama pu yɛrɛ li pyi. Wu kalaapiire kɛ ni shuun wu bye ni wu ni, 2 ni cèe pii bɛ. Wu bi pee cèe pu cuuŋɔ, na jinaa bɛ kɔri yeege pii ni pu ni. Cee nigin wa mɛgɛ ki bye na Mariyama, pu bi wee yiri na Magadala shɛɛn Mariyama, jinaa gbarashuun wu bi foro wee ni. 3 Wa mɛgɛ ɲɛ na Zhanɛ, wee bye Kuza wo shɔ. Kuza bi bye saannaa Hɛrɔdi wo koomɔ pu fanhafɔɔ wa. Suzani, ni cèe niɲɛhɛmɛɛ piitiilee bɛ bye wà. Pee bɛɛri bi Yesu ni wu kalaapiire ti tɛri ni pu keŋɛ yaaya ni.

Talenɛ lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge
(Macoo 13:1-9; Marika 4:1-9)

4 Sipyii pu bi yìri kulogoo ki bɛɛri ni na se Yesu yíri. Sipyiire t'a pa binnɛ wu tàan tuun wemu ni ge, a Yesu di le talenɛ le jo pu mu na: 5 «Caŋa ka ná wa ya foro na kari wu tɛgɛ ni di zhɛ wu alikama shi wá fenɛ shi wagana na. Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tɛgɛ ki ɲɔ na. A sipyii di tee tanhana tanhana, a shazhɛɛrɛ di tee jɔ. 6 A nuguro ta di do faaga ɲuŋɔ ni poɲɛhɛrɛ di bye wà wɛ. Ba t'a fin xɔ wɛ, na waha, bani ɲimɛ bye wà wɛ. 7 A nuguro ta di do xhuyo niŋɛ ni. A ti ni xhuyo y'i ganha na lɛgi; a y'i ba ti co, na ti li. 8 A nuguro ta di do ɲijeŋɛ na. A t'i fin, na lɛ, na pya le, na ti tɛhɛɛ xhuu nigin (100) pye.»

Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo wɛ, na sɛlɛ na: «Wemu na logo ge, wu logo dɛ!»

Yesu taleŋɛɛ ki kajuu ɲuŋɔ
(Macoo 13:10-17; Marika 4:10-12)

9 A wu kalaapiire t'i wu yege na: «Le talenɛ le kɔri ɲɛ dii wɛ?» 10 A wu pu pye: «Na Kilɛ saanra ti wo ŋmɔhɔrɔ ti cɛ, yee mu lee ya kan. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki bɛɛri w'a yu pu mu taleŋɛɛ ni, kɔnhɔ:

‹Pu da wii,
ga p'i ganha ba yaaga ɲaa wɛ.
P'i da niwegee shaan,
p'i ganha ba yi ɲaha cɛni wɛ.›*»

Yesu ya nuguro ti wo talenɛ li kɔri jo
(Macoo 13:18-23; Marika 4:13-20)

11 «Lee talenɛ li kɔri we: Nuguzhi we, wee ɲɛ Kilɛ jomɔ. 12 Pii ɲɛ ba koo ɲɔ ɲɛ wɛ, ba pee ya pe jomɔ pe logo wɛ, Shitaanni na ba pu wolo pu funyɔ ni, kɔnhɔ pu ganha dà, p'i shɔ wɛ. 13 Faaga wuu pu ɲɛ piimu p'a jomɔ pu logo, na pu co ni fundanga ni ge. Ga nire di ɲɛ pu na wɛ, p'a dà yɛ jɛɛrɛ yɛ funŋɔ ni. Nɔwuuro bu pu ta p'a n'a daa wu yaha. 14 Xhuyo niŋɛ wuu pu ɲɛ piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo. Ga ke koŋɔ ke wo funzhakeree, ni naafuu keree, ni xɔnhɔrɔ keree, na pu cɔnri, fo pu da lɛ wɛ. 15 Ɲijeŋɛ wuu pu ɲɛ piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo, na pu co see na ni zɔsaama ni, na gori yaha pee jomɔ pe na, fo na nagoo pye.

Talenɛ le l'a jo sokinna shizhaa na ge
(Marika 4:21-25)

16 «Wa shishiin ya sokinna leni wu yaaga shigile wu ɲuŋɔ ni, kelee w'i wu le karaga nɔhɔ ni wɛ. Ga yaaga ɲuŋɔ ni wu da wu taha, kɔnhɔ wu da kpɛɛngɛ yeege puga ki jevɛɛ pu mu. 17 Bani kaŋmɔhɔnɔ la shishiin wa lemu da ba jɛ wɛ. Ɲmɔhɔrɔ ta shishiin wa temu da ba foro kpɛɛngɛ na wɛ. 18 Lee wuu na yi kasɛɛgɛ ta yi kafila logogaŋaa na, bani la ɲɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu. Ga la ɲɛ wemu mu wɛ, w'a giin na nifɛnhɛfɛnhɛnɛ lemu bɛ li ɲɛ wu mu ge, lee bɛ na zhɔ wu na.»

Jɔgɔ yɛ pu ɲɛ Yesu nu ni wu cebooloo wɛ?
(Macoo 12:46-50; Marika 3:31-35)

19 Yesu nu ni wu ceboronamaa ya kari Yesu yíri, ga pu ya já gbara wu na sipyii pu keŋɛ ni wɛ. 20 A wa di yi jo wu mu na: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpɛɛngɛ ke na, pu funŋɔ ki wa p'i ma ɲa.» 21 Ga, a Yesu di jo: «Pii p'a Kilɛ jomɔ pu nuri, na pu koro ɲaari ge, pee pu ɲɛ nɛ nu ni nɛ ceboronamaa.»

Yesu ya kafɛɛgbɔhɔ ka yereŋɛ
(Macoo 8:23; Marika 4:35-41)

22 Caŋa ka, Yesu ya wu kalaapiire ti pye: «Wù shɛ gba wu kadugo.» A p'i jé kɔrɔgɔ ka ni na gaaŋi. 23 Na pu yaha pu gaaŋi, a Yesu di ŋmunɔ. A kafɛɛgɛ ka di yìri lɔhɔ ki ɲuŋɔ ni. A kɔrɔgɔ k'i ganha na zhaa di ɲii lɔhɔ na, fo pu na zhaa di mini.

24 Wee tuun wu ni a wu kalaapiire t'i fulo wu na na wu ɲɛ, na wu pye: «Karamɔgɔ, Karamɔgɔ, wù na da gori lɔhɔ ni!» A wu yìri, na sɛlɛ kafɛɛgɛ ke ni lokuruyo yi na; a kafɛɛgɛ ke ni lokuruyo yi bɛ di yere. A tunmɔ p'i yere. 25 A wu wu kalaapiire ti pye: «Mii yee wo n'a daa wu wa wɛ?» A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana, a p'i ganha na puyɛ pyi: «We ná we d'a sii jɔgɔ, fo wu na yu ni kafɛɛgɛ ni lɔhɔ ni, y'i wu ɲɔmɛɛ coni wɛ?»

Yesu ya jinaa kɔri yeege ná wa ni
(Macoo 8:28-34; Marika 5:1-20)

26 A Yesu ni wu kalaapiire t'i nɔ Gerasa fiige ki ni, kabanugo kulo la ni. Kee ɲɛ gba wu kadugo na saha ni Galile fiige ki ni. 27 Ba Yesu ya foro kɔrɔgɔ ki ni wɛ, a ná wa di ba wu ɲuŋɔ círi, kulo li shɛn wa. Jinaa pu bye wu ni. Fo taatuunnɔ ni wu bi gbara w'a fàya leni wɛ, wu bi goroo puga wɛ. Wu tatɛɛngɛ ki bye faxhuu we. 28 Ba w'a Yesu ɲa wɛ, na mujuugbɔɔ la wá, na nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Ɲaha m'a zhaa nɛ fɛni wɛ, Kilɛ-gbɔtabaaga Ja Yesu? N'a ma ɲɛɛri, ma ganha bu na kanha wɛ!» 29 W'a yee jo, bani Yesu bi jina wu pye na wu foro wee ná wu ni. Jina wu bu yìri wu fɛni tuun wemu ni, sipyii na wu kemɛ pɔ ni tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ ni, na biriye le wu tɔɔyɔ na, kɔnhɔ pu da wu kasɛri. Ga w'a tee pɔɔrɔ ti bɛɛri kɔn. Jina wu bi ma wu kɔri kari sipoŋɔ ni.

30 A Yesu di wu yege na: «Dii mu mɛgɛ di ɲɛ wɛ?» A wu jo: «Nɛ mɛgɛ ɲɛ ‹Wèe Ya Ɲɛhɛ,›» bani jinaa niɲɛhɛmɛɛ

* **8:10** Ezayi 6:9

pu bi jé wu ni. 31 A pee jinaa p'i
Yesu ɲɛɛri xuuni na wu ganha bu
pu yaha gari kakara wecogoŋɔ tɛhɛnɛ
baa wogo ki ni wɛ.
32 Lee bi shaagbaga nijeŋɛ ka ta ki
na naha yaŋa ki kabanugo. A jinaa
p'i Yesu ɲɛɛri na wu sɔɔ p'i shɛ jé pee
shaalaa pu ni. A wu sɔɔ. 33 Wee tuun
wu ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na shɛ
jé pee shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i
gburogi, na digi yaŋa gologoloyo yi ni,
na jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà.
34 Ba shaanahamaa p'a lee ɲa
tapyege ni wɛ, a p'i baa kari na shɛ yee
paari kanha ki ni, ni sitiinmɛɛ pu mu.
35 A sipyii p'i foro na shɛ lee nibyii li
wii. Ba p'a nɔ Yesu tàan wɛ, na wee
ná wu ɲa, jinaa pu bi foro wu ni. Wu
nidɛɛngɛ di ɲɛ Yesu fɛɛ ni, fàya yi bye
wu na, wu d'a cuuŋɔ. A p'i fya. 36 Ná
jinaa wo w'a cuuŋɔ piimu ɲii na ge, a
pee di kii keree kii bɛɛri paari pu mu.
37 Wee tuun wu ni a Gerasa shɛɛn pu
bɛɛri di Yesu ɲɛɛri na wu laha pu wo
ɲiŋɛ ki na, bani pu bi fya xuuni. A
Yesu di jé kɔrɔgɔ ki ni, na laha pu wo
ɲiŋɛ ki na.
38 Yesu nigariwo jinaa p'a foro ná
wemu ni ge, a wee di wu ɲɛɛri na wu
bi da já binnɛ ni wu ni. Ga, a Yesu di
wu kuruŋɔ, na jo: 39 «Kuri m'a se puga,
Kilɛ ya kagbɔhɔɔ kiimu bɛɛri pye ma
mu ge, m'a shɛ kee paari.» Yesu ya
kagbɔhɔɔ kiimu bɛɛri pye wu mu ge, a
wu gari na shɛ kee keree ki paari kulo
li bɛɛri ni.

Yesu ya cee wa cuuŋɔ, na Zhayirusi poro nixhugo ɲɛ
(Macoo 9:18-26; Marika 5:21-43)

40 Ba Yesu ya kuri pa na yìri gba wu
kadugo wɛ, a wu ba wu daan sipyii
pu bɛɛri ni, bani pu bɛɛri bi wu sigee.
41 Lee bi ná wa ta wà, wu mɛgɛ ɲɛ na
Zhayirusi, wee wu bye wee xuu wu
wo Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ɲuŋɔfɔɔ. A wee di
ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu ɲɛɛri
xuuni na wu shɛ wu puga, 42 bani
fucɛɛrɛ nigin yɛ li bye wu mu, li shi wu
bye yee kɛ ni shuun. Lee li bi zhaa di
xhuu.

Ba Yesu ya gaaŋi wà wɛ, a sipyiire
t'i wu kuuri, na wu cɔnri. 43 Lee bi
cee wa bɛ ta wà shishan na woni wu
fɛni fo yee kɛ ni shuun. Wu bi wu
keŋɛ yara bɛɛri kan wɛbyii mu, ga wa
shishiin ya já wu cuuŋɔ wɛ. 44 A wu
fulo Yesu na wu kadugo yíri, na ba
gbɔn wu fadegeŋɛ na. Taapile ni a wu
shishan p'i yere. 45 A Yesu di jo: «Jɔgɔ
w'a kpɔn nɛ na wɛ?» Ba pu bɛɛri ya
yu pee bɛ wɛ, a Pyɛɛri di jo: «Karamɔgɔ,
sipyii p'a mu cɔnri xuuni dɛ!» 46 Ga, a
Yesu di jo: «Sipya wa w'a kpɔn nɛ na,
bani nɛ li cɛ na sefɛɛrɛ ta t'a foro na
ni.» 47 Ba wee cee w'a li ɲa na li da já
ŋmɔhɔ nige wɛ, a wu ganha na fuguri,
na ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni. Lemu
l'a wu pye w'a kpɔn Yesu na, ni w'a
cuuŋɔ taapile ni cuuŋɔgana lemu na
ge, a wu yee paari wu mu sipyii pu
bɛɛri ɲii na. 48 A Yesu di wu pye: «Na
poro, ma n'a daa w'a ma cuuŋɔ. Ta se
ɲaɲiŋɛ na!»

49 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na,
a tudunmɔ wa di ba na yìri Kilɛ-
pɛɛŋɛ puga ɲuŋɔfɔɔ wu kaban, na ba
wee pye na: «Ma poro fucɛɛrɛ l'a
xu. Ma ganha bu navunŋɔ pɛlɛ nige
Karamɔgɔ wu na wɛ.» 50 Ga ba Yesu
ya yee logo wɛ, na Zhayirusi pye: «Ma
ganha bu fya wɛ; dà yɛ, ma poro wu
na juuŋɔ.»

51 Ba Yesu ya shɛ nɔ Zhayirusi ka-
ban wɛ, wu ya sɔɔ wa shishiin wu jé
ni wu ni puga ki ni wɛ, fo Pyɛɛri, ni
Yohana, ni Yakuba, ni pya wu nu ni
wu to. 52 Lee di sipyii pu bɛɛri ta pu
na yamɛhɛɛ suu na xhuulo. A Yesu di
jo: «Yi ganha ba mɛhɛɛ suu wɛ, bani
pya wu ya ta xu wɛ, w'a ŋmunɔɔ.»

53 A p'i ganha na wu la wo, bani pu
bi li cɛ na w'a xu xɔ. 54 Ga, a Yesu di
wu co keŋɛ ke na, na jo ni mujuugbɔɔ
ni na: «Pya we, yìri!» 55 A wu munaa
l'i guri pa wu mu. Taapile ni a wu yìri
tiin. A Yesu di jo na pu yalige kan wu
mu. 56 A l'i bye kakanhana pya wu
sefɛɛ pu mu fo xuuni. Ga, a Yesu di yi
jo waha pu mu na pu ganha lee nibyii
le jo wa shishiin mu wɛ.

9

Yesu ya wu kalaapiire kɛ ni shuun wu tun
(Macoo 10:5-15; Marika 6:7-13)

1 Yesu ya wu kalaapiire kɛ ni shuun
wu yiri, na sefɛɛrɛ ni fanha kan pu
mu jinaa bɛɛri na, pu da yama bɛ xuu.
2 Lee kadugo na a wu pu tun pu shɛ
Kilɛ saanra ti yɛrɛ pye, p'i yama fɛɛ
cuuŋɔ. 3 A wu pu pye: «Yi nigari-
wuu ganha bu yaaga lɔ yi keŋɛ ni wɛ,
kagaanga bɛ wɛ, kushɛyaaga bɛ wɛ,
yalige yaaga bɛ wɛ, wari bɛ wɛ. Wa
shishiin ganha da fadeye shuun lɔ wɛ.
4 Yi bu jé puga bɛɛri ni, y'i diin wà fo
yi kariduun bu shɛ nɔ. 5 Xuu wa shɛɛn
bu zhe pu da yi tirige wɛ, yi ba fòro
lee kulo li ni, y'i yi tɔɔyɔ gbazhɛnhɛ
ɲahara wo wà, lee na ba bye sɛɛri kaa
pu fɛni.» 6 A kalaapiire t'i gari. A p'i
Kilɛ wo Jozaama pu jo toro kulogoo ki
bɛɛri ni, na yama fɛɛ pu cuuŋɔ tɛyɛ yi
bɛɛri ni.

Hɛrɔdi hakili ya wuregi
(Macoo 14:1-12; Marika 6:14-29)

7 Ba gbafɛnɛɛrɛɛ Hɛrɔdi ya kii
kapyegee kii bɛɛri kaa logo tuun
wemu ni wɛ, a wu hakili di wuregi,
bani sipyii pii ya jo na: «Yohana
Batizelipye w'a ɲɛ na foro xu ni.» 8 A
pii di jo: «Kilɛ tudunmɔɔ Eli w'a kuri
pa.» A pii bɛ di jo: «Wa w'a ɲɛ na foro
xu ni taashiinɛ li wo Kilɛ tudunmɔɔ pu
ni.» 9 Ga, a Hɛrɔdi di jo: «Nɛ Yohana
ɲuŋɔ kan p'a kɔn. Ayiwa, di wa kii
keree kii nuri wemu shizhaa na ge,
wee ɲɛ jɔgɔ wɛ?» A wu ganha na li
shaa wu Yesu ɲa.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoŋɔɔ kaguro mu
(Macoo 14:13-21; Marika 6:30-44; Yohana 6:1-14)

10 A Tudunmɔɔ p'i guri pa Yesu yíri,
na ba pu kapyegee ki bɛɛri paari wu
mu. A Yesu di gari ni pu ni pu yɛ na,
na shɛ nɔ kulo la ɲɔ na, lee mɛgɛ ɲɛ na
Bɛtisayida. 11 Ba sipyiire t'a pa li cɛ
tuun wemu ni wɛ, na daha wu fɛni.
A Yesu di pu co xuuni, na baari pu
mu Kilɛ wo saanra ti keree na. Piimu
mago bye sicuumɔ na ge, a wu pee
cuuŋɔ.
12 Ba caŋa k'a ɲɔ kɔn na diri wɛ, a
kalaapiire kɛ ni shuun wu fulo Yesu
na, na wu pye: «Sipyiire ti yaha, kɔnhɔ
p'i shɛ wù tàan kulogoo ni sige buguro
te na, p'i shɛ yalige ni tashɔnyɔ sha
wà, bani sipoŋɔ ni wèe ɲɛ naha.»
13 Ga, a Yesu di pu pye: «Yiyɛ pyaa ki
yalige kan pu mu.» A p'i jo: «Yaaga
ɲɛ wèe mu buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa
shuun yɛ kadugo na wɛ, fo ma la
bi ɲɛ wù shɛ yalige shɔ pii sipyii pii
bɛɛri mu.» 14 Pu bi namaa kabɔfoŋɔɔ
kaguro (5.000) shi tɔrɔ pee ni. A Yesu
di wu kalaapiire ti pye: «Yi pu teŋɛ
kɛlɛɛ kaguro kaguro (50) shishiin.»
15 A p'i li pye mu na sipyiire ti bɛɛri
teŋɛ lee teŋɛgana li na. 16 A Yesu
di yee buuri ɲuyɔ kaguro we ni fyaa
shuun wu lɔ, na ɲaha ke yirige fugba
we ni, na baraga taha Kilɛ na. A wu
xhɔ na yi kɛgi kɛgi na kan kalaapiire
ti mu, na pu yee yereŋɛ sipyii pu tàan.
17 A pu bɛɛri di li na din. Yalige kemu
k'a kori ge, a p'i kee saŋa kemɛ fo na
saganaa kɛ ni shuun ɲi.

Pyɛɛri ya yere li na na Kirisa wu ɲɛ Yesu
(Macoo 16:13-19; Marika 8:27-29)

18 Caŋa ka, na Yesu yaha Kilɛ-ɲɛrɛgɛ
na wu yɛ, wu kalaapiire ti bye wu
kabanugo na. A Yesu di pu pye: «Sipyii
pu wa yu na jɔgɔ nɛ ɲɛ wɛ?» 19 A p'i wu
ɲɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Ba-
tizelipye, pii di yu na Kilɛ tudunmɔɔ
Eli, pii bɛ di yu sanha na taashiinɛ li
wo Kilɛ tudunmɔ wa w'a ɲɛ na foro xu
ni.»
20 A Yesu di pu yege na: «Ga yee do,
yeeyɛ pyaa ki mu nɛ di ɲɛ jɔgɔ wɛ?»
A Pyɛɛri di wu pye: «Kilɛ ya Kirisa
wemu ɲaha bulo ge, wee mu ɲɛ.»

Yesu ya jo wu xu ni wu ɲɛ wu keree na
(Macoo 16:20-28; Marika 8:30-9:1)

21 A Yesu di yi waha pu mu na pu
ganha yee jo wa shishiin bɛ mu wɛ.
22 A Yesu di jo sanha na: «Li waha
l'i waha, fo Sipya Ja bu ganha xuuni.
Nɔhɔlɛɛ, ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
ɲuŋɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ na ba
zhe wu ni. Pu na ba wu gbo, wu

caxhugo caŋa taanri wogo wu na ba
ɲɛ.»
23 Lee kadugo na a wu yi jo pu bɛɛri
mu na: «Wa funŋɔ bi ɲɛ wu binnɛ
ni na ni, wu she wuyɛ ni, ɲiga bɛɛri
wu wu korikoritige ki lɔ taha na fɛni.
24 Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile
munaa ɲuŋɔ wolo niɲaa ge, wee na ba
buun wu munaa ni ɲiga na. Ga we
w'a bɔnri wu munaa ni niɲaa nɛ wuu
na ge, wee wu da ba wu munaa ɲuŋɔ
wolo ɲiga na. 25 L'a ɲaha ɲɔ sipya
na wu koŋɔ yaŋmuyɔ bɛɛri ta, wu ba
buun wuyɛ pile munaa ni, wu gyɛɛgi
wɛ? 26 Lee wuu na sipyaa sipya w'a
shiige le wuyɛ ni, na bye wu ya nɛ
ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge,
Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni ni
wuyɛ pyaa nɔɔrɔ wu ni, ni wu To Kilɛ
wo we, ni fɛfɛɛrɛ mɛlɛkɛɛ pu wo we,
wu bɛ na ba shiige le wuyɛ ni weefɔɔ
shizhaa na. 27 Can na n'a da yi jo yi
mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa
da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kilɛ
wo saanra te ɲa wɛ.»

Yesu ɲɛwiinɛ l'a ɲɛri
(Macoo 17:1-8; Marika 9:2-8)

28 Pe jomɔ pe ya jo cabyaa
gbarataanri shishiin, a Yesu di gari
ni Pyɛɛri, ni Yohana, ni Yakuba ni
faaboboŋɔ ka fugba ni, kɔnhɔ p'i shɛ
Kilɛ ɲɛɛri. 29 Na wu yaha ɲɛrɛgɛ ki
na, a wu ɲɛwiinɛ l'i ɲɛri, a wu fàya
y'i fiinŋɛ, na ɲí. 30 Taapile ni a p'i
namaa shuun wa ɲa pee na yu ni
Yesu ni, pee bye Musa ni Eli. 31 P'a
puyɛ shɛ ni nɔɔrɔgbɔ ni. Yesu na ba
wu labye wu ɲɔ fa, na xhu xugana
lemu na Zheruzalɛmu ni ge, pu bi yu
ni wu ni kee keree kii na. 32 Lee bi
ŋmunɔgbɔ ta p'a Pyɛɛri ni wu kaafɛɛ
pu shan. Ga ba p'a ɲɛ wɛ, na Yesu ni
pee namaa shuun wu nɔɔrɔ wuu ɲa.
33 Tuun wemu ni pee namaa p'a laha
Yesu tàan ge, a Pyɛɛri di wu pye: «Wù
Karamɔgɔ, wèe bu gori naha, lee ya ɲɔ
xuuni dɛ. Wù buguloo taanri yereŋɛ,
mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo
nigin.» Ye wu bi yu ge, wu ya yi cɛ wɛ.
34 Na wu yaha pee jomɔ pu na, a
ɲahaŋa ka di ba pu tɔ. Kalaapiire ti
nijewuu kee ɲahaŋa ki ni, a p'i fya.
35 A mujuu la di foro kee ɲahaŋa ki ni
na: «Nɛ ɲidaan Ja wu ɲɛ we. Nɛ w'a
wu shɔɔnri lɔ. Y'a wu nijoyo nuri!»
36 Ba lee mujuu l'a foro wɛ, a p'i Yesu
ta wu yɛ. A kalaapiire t'i cari, pu ya
pu kaɲagaa ki paari sipya wa shishiin
mu wee tuun wu ni wɛ.

Yesu ya pya wa cuuŋɔ jina bye wemu ni ge
(Macoo 17:14-18; Marika 9:14-27)

37 Kee caŋa ki ɲimuguro, pu na tigi
xɔ faaboboŋɔ ki na, a sipyiɲɛhɛmɛɛ
di shɛ Yesu ɲuŋɔ círi. 38 A ná wa di
mujuugbɔɔ la jo sipyiire ti tɛ ni na:
«Karamɔgɔ, n'a ma ɲɛɛri, ɲɔ mayɛ na
m'a na ja wu wii, we yɛ nigin pe wu
ɲɛ na mu. 39 Jina wa wu ɲɛ wu ni,
wu bu wu co, taapile ni w'a ganha
na xhuulo. Jina wu na wu ɲahara,
fo kakaya na fòro wu ɲɔ ni. Wee
jina wu foromɔ pu ma bɛn wu ni, wu
nivorogo, w'a wu kanha xuuni. 40 Nɛ
ma kalaapiire ti ɲɛɛri jo pu wu kɔri, ga
p'i ya já wɛ.»
41 A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni ɲɛ
sipyikuuyo n'a daa baa fɛɛ! Nɛ na gori
yaha naha ni yee ni, na yee keree xu
fo tuun wekɛ wɛ? Pa ni ma ja wu ni
naha.»
42 Ba pya w'a fulo Yesu na wɛ, a jina
wu wu shan ɲiŋɛ na, na wu ɲahara
xuuni. Ga, a Yesu di din jina wu na,
na pya wu cuuŋɔ, na wu kan wu to
wu mu. 43 A Kilɛ wo sefɛɛrɛ nigbɔɔrɔ
t'i bye kakanhana sipyii pu bɛɛri mu.

Yesu ya wu xu wu jo sanha
(Macoo 17:22-23; Marika 9:30-32)

Na Yesu kapyegee ki yaha k'a pye
pu mu kakanhana, a Yesu di wu
kalaapiire ti pye: 44 «Yi niwegee shan
y'i pe jomɔ pe logo: Pu na ba Sipya Ja
wu le sipyii keye ni.» 45 Ga pu bi pee
jomɔ pu kɔri cɛ wɛ. Pee bi ŋmɔhɔ pu
na, kɔnhɔ pu ganha bu pu kɔri cɛ wɛ.
A p'i fya pu ya já wu yege pee keree
na wɛ.

Wekɛ w'i ɲɛ ɲahagbaa fɔɔ wɛ?
(Macoo 18:1-5; Marika 9:33-37)

46 Nakaara ya jé kalaapiire ti tɛ ni,
na wekɛ wu ɲɛ pee bɛɛri wo ɲahagbaa

fɔɔ wɛ? 47 A Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ,
na nɔhɔcɛɛrɛ la lɔ, na lee yereŋɛ wuyɛ
tàan, 48 na pu pye: «Sipyaa sipya w'a
le nɔhɔcɛɛrɛ le la shi co xuuni nɛ wuu
na ge, nɛ w'a co xuuni. We w'a nɛ co
xuuni ge, nɛ tunvɔɔ we w'a co xuuni.
We wu wa yee bɛɛri nifɛnhɛfɛnhɛnɛ
ge, wee wu wa yee bɛɛri wo sipyigbɔ.»

Sipya wemu ɲɛ yee pɛn wɛ, yee ɲii wu ɲɛ

(Marika 9:38-40)

49 A Yesu kalaapire Yohana di jomɔ
pu lɔ na jo: «Karamɔgɔ, wèe ya ná wa
ɲa, wu na jinaa kɔri na yeege sipyii ni
mu mɛgɛ na. A wèe di wu ɲaha kɔn lee
bye na, bani wu ɲɛ wèe wa wɛ.» 50 A
Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu ɲaha
kɔn wɛ, bani sipya wemu ɲɛ yee pɛn
wɛ, yee ɲii wu ɲɛ wii.»

Samari fiige ki kulo la shɛɛn ya sɔɔ na Yesu kemɛ wɛ

51 Yesu bi yaa wu foro koŋɔ puga
w'a gaaŋi fugba wu ni tuun wemu
ni ge, ba wee ya tɛɛŋɛ wɛ, a wu li
yaha wuyɛ funŋɔ ni na fo wee bu jé
Zheruzalɛmu ni, 52 a wu tudunmɔɔ
pii tun kari wuyɛ ɲaha na. A pee
nigariwuu di jé Samari fiige ki kulo
la ni, na p'i shɛ tajege sha wà wu mu.
53 Ga lee kulo li shɛɛn ya sɔɔ wu jé pu
mu wɛ, bani Zheruzalɛmu ni wu bi
gaaŋi. 54 Ba wu kalaapiire, Yakuba ni
Yohana ya lee ɲa wɛ, a p'i jo: «Kafɔɔ,
ma la ɲɛ wù jo na ki yìri fugba we ni,
ki tigi pa pu kyɛɛgi ya?» 55 Ga, a Yesu
di ŋmahana ɲɛri pu shizhaa na, na din
pu na xuuni. 56 Lee kadugo na a p'i
gari kulo latii ni.

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu fɛni ge

(Macoo 8:19-22)

57 Na pu yaha koo na pu na gaaŋi,
a ná wa di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, xuu
bɛɛri ni m'a se ge, nɛ na daha ma fɛni.»
58 A Yesu di wu pye: «Sige puun wa
ni wejeye ni, fugba shazhɛɛrɛ di ɲɛ ni
shiire ni. Ga tashɔngɔ wa Sipya Ja wu
mu kemu ɲɛ wuyɛ pyaa wogo wɛ.»
59 A Yesu bɛ di wa pye: «Taha na
fɛni!» Ga, a wee ná wu wu pye: «Kafɔɔ,
na yaha di ba fɛnhɛ na to wu le.» 60 A
Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Xuu pu yaha
sipyixuyo ye mu yee di da pee leni,
mu kunni wu shɛ Kilɛ wo saanra te
yɛrɛ pyi.»
61 A ná watii bɛ di jo sanha na:
«Kafɔɔ, nɛ na daha ma fɛni, ga ma di
sɔɔ di fɛnhɛ zhɛ na puga shɛɛn funŋɔ
to.» 62 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Sipyaa
sipya w'a niiyɛ tuugo coni, na gari na
wii kadugo yíri ge, wee ya yaa ni Kilɛ
wo saanra te ni wɛ.»

10

Yesu ya kalaapiire kɛlɛɛ gbarashuun ni shuun tun

1 Kee keree kii kadugo na, a Yesu
di sipyii kɛlɛɛ gbarashuun ni shuun
(72) watii bɛ ɲaha bulo sanha. Wu
bi yaa wu shɛ kulogoo ni tɛyɛ yemu
bɛɛri ni ge, a wu pu tun kari shuun
shuun wuyɛ ɲaha na yee tɛyɛ yi ni.
2 A wu pu pye: «Shinma nigɔnbaama
w'a ɲɛhɛ, ga kapyebyii pu d'a cèrɛ. Lee
wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu ɲɛɛri
na wu kapyebyii pii bɛ tun sanha, p'i
shɛ wu shinma wu kɔn. 3 Y'a se! N'a
yi tun na kari ba dubyapiye ɲɛ mɛ
yacoyo niŋɛ ni wɛ. 4 Yi ganha bu wari
tayahaŋa lɔ wɛ, kelee kushɛyɛrɛyɛ wɛ,
kelee tanhaya yatii wɛ! Yi ganha bu
yere koo na di wa shishiin shaari wɛ!
5 «Yi bu jé puga bɛɛri ni yi fɛnhɛ jo:
‹Ɲaɲiŋɛ ki pye kee puga ki ni.› 6 Ɲaɲiŋɛ
pya wa bu da wà yi wo ɲaɲiŋɛ ki na
digi wee na, lee kaa bɛ wɛ ki na guri
ba yi mu. 7 Y'i diin kee puga ki ni! Pu
ba lemu kaan yi mu, y'a lee li, yi da
lee gbuu! Bani kapyebye ya sii yaa ni
wu saraa ni. Yi ganha ba jin da mari
piyɛyɛ yi ni wɛ!
8 «Yi bu jé kulo bɛɛri ni, a p'i yi co
xuuni, yalige ke pu da gan yi mu ge,
yi kee li. 9 Yi yama fɛɛ pu cuuŋɔ wà,
y'i yi jo pu mu na Kilɛ saanra t'a tɛɛŋɛ
pu na. 10 Ga yi bu jé kulo la ni, pee di
ya sɔɔ na yi co wɛ, y'i shɛ pu tatiinyɛ yi
ni, y'i jo: 11 ‹Ali yee kulo li gbazhɛnhɛ
ke bɛ k'a mara wèe tɔɔyɔ yi na ge, wèe
da ki pɔ pɔ yee fɛni. Lee bɛ na, yi li cɛ
na Kilɛ saanra t'a tɛɛŋɛ.› 12 N'a da yi
jo yi mu, Sodɔmu kanhama keree na

ba bɔrɔ lee kulo li wogoo na kiiri wu cagɔngɔ.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge
(Macoo 11:20-24)

13 A Yesu di jo sanha na: «Bɔɔngɔ ki wa yee Korazɛn shɛɛn wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Bɛtisayida shɛɛn wogo! Bani kakanhaŋaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidɔn kulogoo ki ni, nimɛ bi da pee ta pee ya daajeŋɛ jo, na pu jurumu wu yaha l'a mɔ, na bɔrɔyɔ le puyɛ na, na diin shɔɔnrɔ ni. 14 Lee na Tiiri ni Sidɔn wo kanhama keree na ba bɔrɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔngɔ. 15 Mu do Kapɛrinɔmɔ? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi dɛ! Mu da ba dirige fo Jahanɛmɛ we ni.»

16 A wu wu kalaapiire ti pye sanha na: «Wa bu yi jomɔ logo, nɛ jomɔ w'a logo. Wa bu yi she, nɛ w'a she. Wa bu nɛ she, we w'a nɛ tun ge, we w'a she.»

Tudunmɔɔ kɛlɛɛ gbarashuun ni shuun w'a shɛ na pa

17 Pee tudunmɔɔ kɛlɛɛ gbarashuun ni shuun (72) wu fundanga wuu ya kuri pa, na jo: «Kafɔɔ, ali jinaa bɛ ya kuu wèe mu mu mɛgɛ ki gbɔɔrɔ ni!» 18 A Yesu di pu pye: «Nɛ Shitaanni nidogo ɲa na yìri fugba we ni ba Kilɛ-ɲinɛ ɲɛ wɛ. 19 Li wii, n'a se kan yi mu y'a ɲaari wɔlɔɔ ni namaa ɲuŋɔ ni, y'i wù Pɛn wu wo sefɛɛrɛ ti bɛɛri tɔnhɔnɔ yi tɔɔyɔ ni, yaaga ka shishiin wa da já kakuunɔ pye yi na wɛ. 20 Ga lee bɛ na yi funyɔ ganha bu daan na jinaa ya kuu yi mu wɛ. Ga yi funyɔ yi taan, bani yi mɛyɛ wa ka fugba we ni.»

Yesu ya funŋɔ taan
(Macoo 11:25-27; 13:16-17)

21 Wee tuun wu ni a Yesu di ɲi fundanga na Fɛfɛɛrɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni, na jo: «Na To Kilɛ, fugba ni ɲiŋɛ ki Kafɔɔ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ŋmɔhɔ fungɔnyɔ fɛɛ ni kalaagbɔ fɛɛ na, na ki shɛ nɔhɔpiire na. Uun, na To Kilɛ, bani lee l'a taan mu mu. 22 Nɛ To w'a keree ki bɛɛri le nɛ keŋɛ ni. Wa shishiin ya cɛ jɔgɔ wu ɲɛ Kilɛ Ja wu wɛ, fo To Kilɛ wu yɛ nigin. Wa shishiin bɛ di ya cɛ jɔgɔ wu ɲɛ To Kilɛ wu wɛ, fo wu Ja wu yɛ nigin, ni wu la ɲɛ wu To wu shɛ sipya wemu na ge.»

23 Lee kadugo na a Yesu di ŋmahana ɲɛri wu kalaapiire ti yíri, na pee yɛ pye: «Ɲìi kii k'a yee wo kaɲagaa kii ɲa ge, kee ɲɛ duba wogoo. 24 Bani n'a da yi jo yi mu na jo lemu yee wa ɲaa ge, Kilɛ tudunmɔɔ niɲɛhɛmɛɛ ni saannaa niɲɛhɛmɛɛ funŋɔ ya pye na lee ɲa, ga p'i ya li ɲa wɛ. Yemu yee wa nuri ge, pu funŋɔ ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo wɛ.»

Talenɛ lemu l'a jo Samari fiige shɛn nizaama wu shizhaa na ge
(Marika 12:28-31)

25 Caŋa ka, saliya karamɔgɔ wa ya pa yìri yere, na Yesu ɲɔ yege na: «Karamɔgɔ lekɛ nɛ yaa na pye, kɔnhɔ di ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama ta wɛ?» 26 A Yesu di wu pye: «Karamɔgɔ, lekɛ l'a ka, Kilɛ wo saliya wu ni wɛ? Lekɛ mu wa galaa wà wɛ?» 27 A wee ná wu wu ɲɔ shɔ na: «‹Ma Kafɔɔ Kilɛ wu taan ma mu, ma zɔ wu bɛɛri na, ni ma munaa li bɛɛri, ni ma fanha ki bɛɛri, ni ma fungɔngɔ ki bɛɛri,› na fara lee na: ‹Ma sipyiɲii wu taan ma mu ba mayɛ pyaa ki ɲɛ wɛ.›*» 28 A Yesu di wu pye: «Ma ɲɔshɔɔrɔ t'a ɲɔ. Ta lee pyi ma na ba ɲìi sicuumɔ ta.»

29 Ga wee saliya karamɔgɔ we funŋɔ bye wu kaɲii kan wuyɛ mu, a wu Yesu yege na: «Wekɛ di ɲɛ nɛ sipyiɲii wɛ?» 30 A Yesu di wu ɲɔ shɔ ni talenɛ la ni na: «Ná wa w'a yìri Zheruzalɛmu ni, na wu da digi Zheriko ni. A java fɛɛ di shɛ do wu na, na wu fàya wolo, na wu yu. Na wu kpɔn fo na wu bana xuuni, na gari na wu yaha w'a ciregi. 31 Wee tuun wu ni a saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ wa di doro lee koo li ni. Ba w'a shɛ wee ná wu ɲa wɛ, na waa toro. 32 Lee kadugo na a ná wa bɛ di nɔ wee xuu wu ni, wee ɲɛ Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki kapyebye wa, na wu ɲa. A wee bɛ di waa toro. 33 Ga,

* **10:27** Dutɛrɛnɔmɛ 6:5; Levitike 19:18

a Samari fiige shɛn wa kushɛwo di shɛ
nɔ wu na, na wu ɲa, a wu ɲiɲaara di
jé wu ni xuuni. 34 A wu fulo wu na,
na sìnmɛ ni duvɛn le nɔɔyɔ yi ni, na yi
pɔ. Na xhɔ na wu durogo wuyɛ pyaa
kafaŋa na, na gari ni wu ni nabuun
tatigiŋɛ xuu wa ni, na wu keree yari.
35 Ɲimuguro ti na, a wu wari wa wolo
kan xuu wu kafɔɔ wu mu, na wu pye:
‹Ta we ná we keree yari. Ma bu latii
li wu ɲuŋɔ tàan na toro le tàan, na
niguribawo na lee t'ɛrɛŋɛ ma na.›»
36 A wu saliya karamɔgɔ wu pye:
«Mu ɲii ni java fɛɛ p'a to ná wemu na
ge, pii taanri we ni, wekɛ w'a pye wu
sipyiɲii wɛ?» 37 A saliya karamɔgɔ wu
wu ɲɔ shɔ na: «We w'a ɲuŋɔ ɲaari wu
na ge.» A Yesu di wu pye: «Ma bɛ wu
shɛ lee shi pye.»

Yesu ya kari Marite ni Mariyama yíri

38 Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha
koo na, a wu jé kulo la ni. A cee
wa di wu leŋɛ wu puga wee mɛgɛ ɲɛ
Marite; 39 wu ceboroshɔ wa mɛgɛ ɲɛ
Mariyama. A wee di diin Kafɔɔ tɔɔyɔ
tàan, na wu jomɔ nuri. 40 Ga lee di
Marite hakili wu ta w'a wuregi xuuni
wu wo puga ki kapyeŋɛɛ ki ɲɛhɛ na.
A wu gari na shɛ Yesu pye: «Kafɔɔ,
nɛ ceboroshɔ w'a nɛ yɛ nigin yaha
kapyeŋɛɛ ki na, lee wa kaa mu ɲii ni-
i gɛ? Yi jo wu mu na wu na tɛgɛ!»
41 A Kafɔɔ di wu ɲɔ shɔ na: «Marite,
Marite, mu wa mayɛ kana, na keree
niɲɛhɛŋɛɛ taga mayɛ funŋɔ pɛn. 42 Ga
kaa nigin yɛ kaɲɔɔ di ɲɛ. Mariyama
w'a taa nizaana li shɔɔnri. Lee wa da
ba shɔ wu na wɛ.»

11

Ɲɛrɛgɛ pyegana (Macoo 6:9-13; 7:7-11)

1 Caŋa ka, Yesu bi Kilɛ ɲɛɛri. Ba
w'a xɔ wɛ, a wu kalaapire la di wu
pye: «Wù Kafɔɔ, wù taanni Kilɛ-ɲɛrɛgɛ
ni, ba Yohana ya wu wo kalaapiire ti
taanni taannigana lemu na wɛ.» 2 A
Yesu di pu pye: «Yi ba da Kilɛ ɲɛɛri y'i
jo:
‹Wèe To Kilɛ, mu mɛgɛ ki pye fɛɛfɛɛ,
ma saanra ti pa.
3 Wù caŋa bɛɛri wo ɲɔlige kan wù mu.
4 Wù jurumu wu yafa wù mu,
bani wèe bɛ ya wù sipyiɲii wo
nahama pu yafani pu mu.
Ma ganha bu wù yaha wù jé nɔwuuro
ni wɛ.›»
5 A Yesu di pu pye sanha na: «Yee ni,
jɔgɔ wu d'a bye ni naɲii ni, ma bu shɛ
wu yíri ɲiɲiŋɛ na na wu pye: ‹Na naɲii
buuri ɲuyɔ taanri foo le na na, 6 bani
nɛ naɲii wa w'a pa nimɛ na yìri kulo
la ni, yaaga di ɲɛ nɛ mu di gan wu mu
wɛ.› 7 Wee bu diin puga ki funŋɔ ni na
wu ɲɔ shɔ na: ‹Ma ganha bu na kanha
wɛ. Gbura k'a shɔ̀hɔ, nɛ ni na nagoo
ya sinnɛ xɔ. N'a da já yìri di buuri kan
ma mu wɛ.›» 8 A Yesu di jo: «Ayiwa, n'a
da yi jo yi mu, wu bye wu ya yìri na
wu kan naɲɛɛgɛ ki wuu na wɛ, wu na
yìri na wu ɲidaan yaŋmuyɔ bɛɛri kan
wu mu wu navunŋɔ ki wuu na.
9 «Nɛ kunni na yi jo yi mu, y'a ɲɛɛri,
yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da ɲaa.
Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da
muri yi mu. 10 Bani sipyaa sipya w'a
ɲɛrɛgɛ pyi ge, wee na da daa. Wemu
w'a zhaa ge, wee na da ɲaa. Wemu
w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da
muri weefɔɔ mu.
11 «Pya to wekɛ wu wa yee ni wu
ja wu fya ɲɛɛri wu mu, wu wɔ kan
wu ja wu mu fya wu wege ni wɛ?
12 Kelee yee wa pya bu xhucɛrɛ ɲɛɛri
wu mu, wufɔɔ na zɔɔ di nà kan wu mu
xhucɛrɛ li wege ni gɛ? 13 Wee tuun
wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi
yasaaya kangana cɛ mu yi nagoo pu
mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da
ba Fɛfɛɛrɛ Munaa li kan fo xuuni li
ɲɛɛrivɛɛ pu mu wɛ?»

Yesu wo fanha ki ya ta yìri Shitaanni yíri wɛ (Macoo 12:22-30; Marika 3:20-27)

14 Yesu bi jina bobo wa kɔri yeege
ná wa ni. Jina wu na foro xɔ, a wee ná
wu já na yu. A lee di bye kakanhana
sipyiire ti bɛɛri mu. 15 Ga, a pii di jo pu
ni na: «Jinaa ɲuŋɔfɔɔ Belizebuli fanha
ni w'a jinaa pu kɔri.» 16 Piitiilee bɛ
funŋɔ bye p'i wu taanna wii. A pee di

ɲaha shɛshɛɛrɛ kakanhana la ɲɛɛri wu
mu na yìri fugba we ni.
17 Ga, a Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ na
jo: «Saanra bɛɛri t'a yìri tiyɛ kaa na
ge, tee na gyɛɛgi. Puga bɛɛri, ki sipyii
bu yìri puyɛ kaa na, kee na gyɛɛgi.
18 Shitaanni bɛ bu yìri wuyɛ kaa na,
wu saanra ti na bye dii kyɛɛgi baa wɛ?
Bani yee ya jo na Belizebuli gbɔɔrɔ
ni nɛ jinaa kɔri na yeege sipyii ni.
19 Nɛ bi jinaa kɔri na yeege sipyii ni
Belizebuli gbɔɔrɔ ni, yee wo nagoo p'i
wa pu kɔri jɔgɔ gbɔɔrɔ ni wɛ? Peeyɛ
pyaa na ba kiiri kɔn yee na. 20 Ga
nɛ bu da nɛ na jinaa pu kɔri Kilɛ wo
sefɛɛrɛ ti baraga ni, lee w'a li shɛɛ na
Kilɛ saanra t'a nɔ yee na.
21 «Fanhaɲɛhɛŋɛ fɔɔ wemu ɲɛ ni
kashɛn yaŋmuyɔ nijeye ni ge, wee
ba wu puga kasɛɛgɛ pyi; sipya wa
shishiin da já wee keŋɛ yaŋmuŋɔ lɔ
wɛ. 22 Ga ná wemu fanha k'a ɲɛhɛ wu
wogo na ge, wee ba ba se ta wu na,
wu bi daa yagboyo yemu na ge, wu
na yee bɛɛri shɔ wu na, na wu keŋɛ
yaŋmuyɔ yi bɛɛri xuu, na yi taa taa wu
kaafɛɛ na. 23 Wemu ɲɛ nɛ ɲii wɛ, wee
ɲɛ nɛ pɛn. Wemu ya nɛ tɛri na yaaŋa
pyi wɛ, wee ɲɛ kakabye.»

Jina na kuri jé sipya ni (Macoo 12:43-45)

24 «Jina bu foro sipya ni tuun wemu
ni, tɛyɛ yemu y'a waha waha ge, w'a
ganha na ɲaari yee ni na taŋmɔŋɔ
shaa. Wu bye wu ya kee ta wɛ, w'a jo
wuyɛ funŋɔ ni na: ‹Na puga kemu ni
nɛ foro ge, n'a da guri da se kee ni.›
25 W'a guri kari, na shɛ kee puga ki
ta p'a ki pɔ fɛɛfɛɛ, na ki kemɛ xuuni.
26 Wee tuun wu ni w'a gari, na shɛ ba
ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu
ya kolo wuyɛ pyaa ki na ge. Wu ni
pee na ba jé kee puga ki ni, na diin
wà. Lee funŋɔ ni wee sipya we wo
taxɔgɔ na ba golo na toro taashiinɛ li
bɛ tàan.»

Jɔgɔ yɛ pu ɲɛ duba nagoo pu wɛ?

27 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a
cee wa di mujuugbɔɔ wá, na wu yaha
sipyiire ti niŋɛ ni na: «Cee we w'a yere
mu yacɛrɛ na, na jire kan mu mu ge,
wee ɲɛ duba pya.» 28 A Yesu di jo:
«Uun, ga piimu p'a Kilɛ jomɔ pu nuri
na pu koro ɲaari ge, pee pu ɲɛ duba
nagoo puyɛ pyaa!»

Sipyiire t'a ɲaha shɛshɛɛrɛ kakanhana shaa (Macoo 12:38-42)

29 Na sipyiire ti yaha t'a Yesu maha
fo na wu cɔnri, a wu jomɔ ɲɔ kɔn
na: «Niɲaa sipyii p'a kolo. P'a ɲaha
shɛshɛɛrɛ kakanhana la shaa, ga la
shishiin da zhɛɛ pu na wɛ, fo Kilɛ
tudunmɔɔ Zhonasi wuu le. 30 Zhonasi
ya pye ɲaha shɛshɛɛrɛ na shɛ Ninive
shɛɛn na shɛgana lemu na ge, mu
Sipya Ja bɛ na ba bye ɲaha shɛshɛɛrɛ
na shɛ niɲaa sipyii na. 31 Kiiri wu
cagɔngɔ, Seba fiige ki Saanzhɔ* wu na
ba yìri wu niɲaa sipyii pu jaagi. Bani
wee ya pa na yìri ɲiŋɛ ki tɛhɛnɛ na,
kɔnhɔ wu ba saannaa Solomani wo
fungɔngɔ fɛɛrɛ jomɔ pu logo. Wa di
wa naha wemu w'a pɛlɛ Solomani na
ge! 32 Kiiri wu cagɔngɔ, Ninive shɛɛn
na ba yìri na niɲaa sipyii jaagi, bani
Ninive shɛɛn ya yere pu jurumu wu
na Zhonasi wo Kilɛ jomɔ yɛrɛ li funŋɔ
ni. Wa di wa naha wemu w'a pɛlɛ
Zhonasi na ge!

Sipya ɲìi ki ɲɛ wu ceepuuro sokinna (Macoo 5:15; 6:22-23)

33 «Wa shishiin ya sokinna leni wu
wu ŋmɔhɔ, kelee wu yaaga shigile wu
ɲuŋɔ ni wɛ. Ga yaaga ɲuŋɔ ni wu
da wu taha, kɔnhɔ puga ki jevɛɛ da
wu kpɛɛngɛ ɲaa. 34 Sipya ɲìi ki ɲɛ wu
ceepuuro sokinna. Ma ɲìi ki bu ɲɔ,
ma ceepuuro ti bɛɛri ti wa kpɛɛngɛ ni,
ga ma ɲìi ki bu bye ki ya ɲɔ wɛ, ma
ceepuuro ti bɛɛri ti wa piige ni. 35 Ta
mayɛ kasɛri, kɔnhɔ ma funŋɔ kpɛɛngɛ
ki ganha bye nibiige wɛ. 36 Lee na, ma
ceepuuro ti bɛɛri bu bye kpɛɛngɛ ni,
piige bu bye k'i ɲɛ ti xuu wa shishiin
ni wɛ, ti bɛɛri na kpɛɛngɛ yeege, ma
na jo ba sokinna ya kpɛɛngɛ yeege
yeegegana lemu na wɛ.»

* **11:31** 1 Saannaa 10:1-10

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ pu kaa ni
(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)

37 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a
Farizhɛn wa di wu ɲɛɛri na wu shɛ
caŋa yalige li wee puga. A Yesu di jé
puga ki ni, na diin na li. 38 Ba wee ya
Yesu ɲa wu na li wu keye jebaa wɛ, a
lee di wu fo. 39 Ga, a Kafɔɔ di wu pye:
«Yee Farizhɛɛn kunni wa cɛɛgbuugoo
ni golɛyɛ kaduyo jii na fiinni, na ta yee
funyɔ d'a ɲi nagaara keree ni kuumɔ
tuugo bɛɛri na. 40 Fungɔnyɔ baa fɛɛ!
Kilɛ wemu w'a yaŋmuyɔ yi kaduyo yàa
ge, ta wee bɛ w'a yi funyɔ yi bɛ yàa wɛ?
41 Ga yi golɛyɛ yi funŋɔ yasaaya yi kan
la baa fɛɛ mu, lee na yi bɛɛri na bye
fɛɛfɛɛ yi mu.

42 «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo
Farizhɛɛn, bani yee wa nanayi, ni
shiga yaŋmuyɔ ni loyɔ yaŋmuyɔ yi
saya bɛɛri jagi wo. Ga y'i da gbara yi
taan ni Kilɛ ni, y'i da tiimɛ keree pyi
wɛ. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔɔ kii pyi,
na te nibiire te fara kee na.

43 «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo
Farizhɛɛn, bani yee wo ɲidaan wu
ɲɛ Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi wo ɲahagbaa
tatiinyɛ, ni sipyii p'a yi shaari pinnɛrɛ
kpɛɛnyɛ na. 44 Bɔɔngɔ ki wa yee wogo,
bani yee ya foro faya fɛni yemu y'a
ŋmɔhɔ ge. Sipyii wa ɲaari yi na na ta
pu ya yi cɛ wɛ.»

45 A saliya karamɔgɔ wa di wu pye:
«Karamɔgɔ, ba mu wa pe jomɔ pe yu
wɛ, wèe bɛ mu wa fanri.» 46 A Yesu di
wu ɲɔ shɔ na: «Bɔɔngɔ ki wa yee saliya
karamɔgɔlɔɔ pu bɛ wogo, bani tuguro
temu lɔmɔ p'a pɛn ge, tee yee wa dɛri
sipyii ɲuyɔ ni, y'i da zɔɔ yi pu tɛgɛ ni yi
kabee bɛ ni wɛ.

47 «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, bani
yee wa Kilɛ tudunmɔɔ pu faya yi yari
na ɲɔgi, na ta yee sefɛlɛɛ d'a pu gbo.
48 Lee wa li shɛɛ na yee wa sɔɔ yi
sefɛlɛɛ pu kapyegee ki na, bani pee p'a
Kilɛ tudunmɔɔ pu gbo, a yee kunni di
pu faya yàa. 49 Lee wuu na Kilɛ ya
jo wu fungɔngɔ fɛɛrɛ ti ni na: ‹Nɛ na
ba Kilɛ tudunmɔɔ ni tudunmɔɔ tun pu
mu. Pu na ba pii gbo, na daha pii
fɛni na gana.› 50 Lee na ba bye, kɔnhɔ
Kilɛ tudunmɔɔ piimu wo shishan p'a
wo fo koŋɔ ki ɲɔ kɔnduun wu ni ge,
pee bɛɛri foo di ba yege niɲaa sipyii
na. 51 Na ɲɔ kɔn Abɛli wo shishan
pu na, fo na pa nɔ Zakari wo shishan
pu na, wee wemu p'a gbo saraya yi
tawologo ke, ni Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki
tɛ wu ni ge. Uun, n'a da yi jo yi mu,
pee shishan pu bɛɛri foo na ba yege
niɲaa sipyii na.

52 «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo saliya
karamɔgɔlɔɔ, bani yee ya Kilɛ saanra
ti cɛmɛ pu kenikaan li wolo, yiyɛ pyaa
ya jé wɛ. Piimu p'a giin p'i jé ti ni ge, a
yee di pee bɛ ɲaha kɔn.»

53 Ba Yesu ya yìri wee xuu wu ni wɛ,
a saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhɛɛn p'i
ɲɔ kɔn, na wu kana, na wu ɲɔ yegee
yegegana bɛɛri na. 54 Pu bi wu kasɛri,
kɔnhɔ p'i wu tɔɔgɔ taleŋɛ ta ni wuyɛ
pyaa ɲɔ kafila ni.

12

Yesu ya kasɛɛgɛ da jo shuun shuun juuro keree na
(Macoo 10:26-27)

1 Wee tuun wu ni sipyiire ti bi tiyɛ
pinnɛ, pu bi sii ɲɛhɛ fo na doro. A p'i
jɔnri, fo na duri puyɛ tɔɔyɔ na. A Yesu
di fɛnhɛ jomɔ ɲɔ kɔn ni wu wo kalaapi-
ire ti ni na: «Y'a yiyɛ kasɛri Farizhɛɛn
wo buuri shizhɛnhɛrɛ ti na! Tee ɲɛ
pu shuun shuun juuro te. 2 Yaaga ka
shishiin niŋmɔhɔŋɔ wa kemu da ba
foro kpɛɛngɛ na wɛ. Kaŋmɔhɔnɔ la
shishiin wa lemu da ba jɛ wɛ. 3 Lee
wuu na y'a yemu bɛɛri jo nibiige ni ge,
yee na ba logo kpɛɛngɛ na. Y'a yemu
bɛɛri jo sipyii mu kalɔhɔrɔ ni maaya
ni ge, pu na ba yee caaga kataya na.»

Wemu na p'a yaa na fyagi ge
(Macoo 10:28-31)

4 «Na naɲiinɛɛ, n'a da yi jo yi mu,
piimu na já sipya gbo, na ta p'i da já
latii pye lee kadugo na-ɛ ge, yi ganha
ba fyagi pee na wɛ. 5 Lemu na y'a yaa
na fyagi ge, n'a da lee shɛ yi na. Se wa
Kilɛ wemu ni na sipya munaa wolo,
na xhɔ na li wá Jahanɛmɛ ni ge, y'a
fyagi wee na. Uun, n'a da yi jo yi mu,
y'a fyagi wee na. 6 Ta cɔnrilɔɔ kaguro

bɛ p'a bɛrɛɛ wari pyaa shuun wɛ? Lee
bɛ na, ali wee wa nigin bɛ, Kilɛ funŋɔ
ya wuu wu na wɛ. 7 Yee kunni Kilɛ ya
ali yee ɲuzhiire teyɛ pyaa bɛɛri ɲɔ cɛ.
Yi ganha ba fyagi wɛ; y'a ye cɔnrilɔɔ
niɲɛhɛmɛɛ na!

Na sɔɔ Yesu na, kelee na she wu ni (Macoo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 «N'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya
w'a yere li na sipyii ɲaha tàan na nɛ
wo wee ɲɛ ge, Sipya Ja wu bɛ na ba
yere li na Kilɛ wo mɛlɛkɛɛ pu ɲaha
tàan na weefɔɔ ɲɛ wee wo. 9 Ga wemu
bu foro nɛ kaa tàan sipyii ɲaha tàan,
Sipya Ja wu bɛ na ba foro weefɔɔ kaa
tàan Kilɛ wo mɛlɛkɛɛ pu ɲaha tàan.
10 Sipyaa sipya w'a joguumɔ jo wá
Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu.
Ga wemu bu Fɛfɛɛrɛ Munaa li mɛgɛ
kyɛɛgi, weefɔɔ da lee wo yafa ta wɛ.
11 «Sipyii ba se na kiiri kɔɔn yi na
Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni, ni kiirikɔɔn, ni
fanhafɛɛ ɲaha tàan, yi ɲɔshɔɔrɔ ni yi
nijoyo ganha bu da bye yi mu fun-
zhaga wɛ. 12 Bani jomɔ pemu y'a yaa
na jo ge, Fɛfɛɛrɛ Munaa na ba yi kalaa
pu ni taapile ni.»

Talenɛ lemu l'a jo naafuu fɔɔ fungɔngɔ baa fɔɔ keree na ge

13 A ná wa di diin sipyiire ti tɛ ni
na Yesu pye: «Karamɔgɔ, yi jo na ce-
borona wu mu na wu wù cɛn wu loolo
wù na!» 14 Ga, a Yesu di wu ɲɔ shɔ
na: «Na naɲii, jɔgɔ w'a nɛ teŋɛ na pye
yee kiiri kɔnvɔɔ, kelee yi cɛn loolovɔɔ
wɛ?» 15 Lee kadugo na a wu yi jo pu
bɛɛri mu na: «Y'a yiyɛ kasɛri ɲɛgbɔɔ
keree na, bani sipya naafuu ɲɛhɛ ɲɛhɛ
ɲɛhɛgana bɛɛri na, wu ɲiifɛɛrɛ ya fòro
wee ni wɛ.»
16 Wee tuun wu ni a wu le talenɛ le
jo pu mu na: «Faa ya taan ná naafuu
fɔɔ wa na xuuni. 17 A wu wu funŋɔ
sha na: ‹Lekɛ nɛ da bye wɛ, bani na
shinma wu bɛɛri tayahaŋa wa wɛ?›
18 A wu jo: ‹Li wii, le n'a da bye.
N'a da na kpɔngɔɔ ki ja di kiitiigee
yereŋɛ, di kee pɛlɛ nizhiigee ki na,
di ba na shinma ni na keŋɛ yaŋmuyɔ
bɛɛri pinnɛ le kee funyɔ ni. 19 Lee
kadugo na, di nayɛ pye jo yaŋmuyɔ
niɲɛhɛyɛ y'a gbegele yaha nɛ mu yee
niɲɛhɛŋɛɛ ɲaha na, n'a da nayɛ ŋmɔ di
da li, di da gbuu, di da kaleŋɛɛ pyi.›
20 Ga, a Kilɛ di wu pye: ‹Mu nahanaha
we! Niɲaa piige ke ni mu munaa da
zhɔ mu na. Wee tuun wu ni, yaŋmuyɔ
ye m'a pinnɛ ge, yee ma bye jɔgɔ woyo
wɛ?›»
21 Ayiwa, lee funŋɔ ni a Yesu di jo:
«Sipyaa sipya w'a naafuu pinnɛɛ wuyɛ
nigin wuu na ge, na ta wu ɲɛ naafuu
fɔɔ Kilɛ kabaŋa na-ɛ ge, mumɛ weefɔɔ
ɲɛ.»

Yi Kilɛ pye yi tadaŋa (Macoo 6:25-34)

22 Wee tuun wu ni a Yesu di wu
kalaapiire ti pye: «Lee wuu na n'a
da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ
shaa ni yi ɲɔshaga ni na ɲaha y'a da
li wɛ. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi
cére fàya ni, na ɲaha y'a da leni wɛ.
23 Bani sipya munaa ya ye yalige na,
wu ceepuuro bɛ d'a ye cére fàya na.
24 Yi shazhɛɛyɛ kanraya ye wii. Yi wa
yemɛ nuri wɛ, y'i wa shinma kɔɔn wɛ.
Yaŋmuyɔ tayahaŋa kelee kpɔɔn wa yi
mu wɛ, lee bɛ na, Kilɛ di yi ɲɔ shaa.
Ta yee ya ye shazhɛɛyɛ na na kanha
wɛ? 25 Jɔgɔ wu wa yee ni, wemu na
já ali jɛɛrɛ bɛ fara wuyɛ pyaa shi wu
na ni funzhaga ni wɛ? 26 Lee wuu na,
yee bye yee da já lee kapire le pye wɛ,
ɲaha na yee di yi funyɔ shaa ni keree
kisaŋaa ni wɛ?
27 «Yi yaweye yi fyɛngana li wii, y'a
fyɛɛnrɛ nizaara temu pyi ge! Yi wa
kapyeŋɛɛ pyi wɛ, y'i wa fàya shin wɛ!
Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa
Solomani ni wu naafuu wu bɛɛri ni,
wu fàŋa ka ya ke yawege ke ka fyɛnrɛ
nigin bɛ xɔ saana ni wɛ. 28 Ɲà ke ki
wa sige ki ni niɲaa, na ta na di da
ba kee sòrogo ɲiga na ge. Ni Kilɛ ya
kee nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, go wu
na ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee
na dɛ! Yee n'a daa w'a cèrɛ dɛ! 29 Yi
na ba kemu li na kemu gba ge, yi
ganha ba yi funyɔ shaa ni yee zha ni
wɛ! Yi ganha ba yiyɛ kaala yee da na
wɛ! 30 Kilɛ cɛbaalaa p'a ye yaŋmuyɔ
ye bɛɛri shaa, ga yee To Kilɛ w'a li cɛ
na yee bɛ mago wa yee na. 31 Yee

kunni p'a Kilɛ wo saanra te shaa. Lee
kadugo na Kilɛ na ye yaŋmuyɔ ye kan
yi mu, na la taha yi na.»

Fugba naafuu keree
(Macoo 6:19-21)

32 Lee kadugo na a Yesu di wu
kalaapiire ti pye sanha: «Yi ganha
bu da vya wɛ, yee piimu pu ɲɛ ba
yatɔɔgbara ɲɛ-ɛ ge, bani l'a taan yee
To Kilɛ ni na wu saanra ti kan yee mu.
33 Yi yi keŋɛ yaŋmuyɔ pɛrɛ kan la baa
fɛɛ mu. Yi wari tayahaya nilɛbaaya
yàa yiyɛ mu, y'i naafuu nixhɔbaama
pinnɛ fugba wu ni, nagaa wa wà wɛ,
fyɛɛnrɛ da já wu kyɛɛgi wɛ. 34 Bani
xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà
ma zɔ wu bɛ funzhaga wa.»

Kapyebyii pii p'a kori ɲìi na ge

35 «Yi yiyɛ pɔ xuuni ni kirimɛhɛɛ ni
labye wu fɛni, y'i yi sokinnaa pu ɲí
yaha. 36 Y'i bye ma na giin kapyebyii
piimu p'a pu ɲuŋɔfɔɔ sigee ge, wu
ba ma na yìri cekaanra tɛgɛ ni tuun
wemu ni, kɔnhɔ wu bu ba kuɲɔɔ li
kuu, p'i kuɲɔɔ li mugi wu mu tɔvuyo
na. 37 Ɲuŋɔfɔɔ wu ba kapyebyii piimu
ta pu na wu ɲaha wii, pee ɲɛ duba
nagoo. Can na n'a da yi jo yi mu, wu
na ba wuyɛ pɔ xuuni ni kirige ni wu
pee teŋɛ yalige ki ɲuŋɔ ni, wu yalige
ki taa taa pu na. 38 Wu ba ba ɲiɲiŋɛ
kelee ɲimuguɲɔ na, na ba pu ta ɲìi na,
pee ɲɛ duba nagoo. 39 Yi li cɛ na puga
fɔɔ da ba li cɛ na we lɛɛri we na nagaa
da ba ba nibiige ni, wu da ga gbara
nagaa wu jé wu puga wɛ. 40 Yi bɛ pu
gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu
soŋi tuun wemu ni wɛ, wee tuun weyɛ
pyaa ni wu da ba.»

N'a daa kapyebye ni kapyebye niguumɔ keree
(Macoo 24:45-51)

41 A Pyɛɛri di wu pye: «Kafɔɔ, wèe
yɛ wuu na m'a le talenɛ le yu laa,
ta sipyiire ti bɛɛri wuu na?» 42 A
Kafɔɔ di jo: «Kaɲahashɔɔnrimɔ ɲɔmɛɛ
fɔɔ fungɔngɔ fɔɔ wemu wo kafɔɔ w'i
da ba wu teŋɛ wu kapyebyii pusamaa
ɲuŋɔ ni, na wu pye na w'a pu ɲɔlige
keree ɲaha wo ki tuun ni ge, wee ɲɛ
jɔgɔ wɛ? 43 Wee kapyebye wu kafɔɔ
wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li
pyegana na, wee ɲɛ duba pya. 44 Can
na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye
wu kafɔɔ wu na ba wu teŋɛ wu keŋɛ
yaŋmuyɔ yi bɛɛri ɲuŋɔ ni. 45 Ga wee
kapyebye wu bu li yaha wuyɛ funŋɔ
ni na wee kafɔɔ w'a da zhɛ mɔ wu da
ba wɛ. W'a ɲɔ kɔn na wu kapyebyeɲii
namaa ni cèe pu sani, na li, na gbuu,
na wuyɛ ɲini sinmɛ na. 46 Ayiwa, caŋa
kemu ni tuun wemu wu ɲɛ kapyebye
wu ya wu kafɔɔ wu soŋi-i ge, kee caŋa
ke ni wee tuun we ni wu da ba. Wu
na ba wee kapyebye we kɔri, na wu
taa pinnɛ ni Kilɛ cɛbaalaa wuu ni.

47 «Kapyebye we w'a wu ɲuŋɔfɔɔ
ɲidaan cɛ ge, wu bye wu ya gbegemɛ
pye, na kapyeŋɛɛ pye na bɛ ni wu
ɲidaan wu ni wɛ, wee wo kpɔɔnrɔ
ti fanha na bɛlɛ. 48 Ga kapyebye
wemu ya wu ɲuŋɔfɔɔ ɲidaan cɛ wɛ,
wu bu keree kii pye kiimu k'a wu
kakpɔɔn xɔ ge, wee wo kpɔɔnrɔ ti
fanha na jɛrɛ. Niɲɛhɛŋɛɛ ya kan
wemu mu ge, niɲɛhɛŋɛɛ na ba zha
wee mu. Niɲɛhɛŋɛɛ kaa ya le sipya
wemu keŋɛ ni ge, pu na ba wee yege
sanha niɲɛhɛŋɛɛ na.»

Waagi we wu da já bye Yesu wuu na ge
(Macoo 10:34-36)

49 «Na nɛ pa wá ɲiŋɛ ki na. Nimɛ da
ba ki ta ki na ɲí na xɔ, lee bi da daan
nɛ ni! 50 Kanhama nigbɔ pa wa wà,
nɛ yaa na jé pee ni. Ga na funjɔnrɔgɔ
wo w'a pee sigee. 51 Yee wa giin na
ɲaɲiŋɛ ni nɛ pa koŋɔ na ya? Ahayi dɛ,
n'a da yi jo yi mu, fo waagi. 52 Fo nimɛ
sipyii kaguro na ba bye puga nigin ni,
pu na ba daa. Sipyii taanri na ba yìri
sipyii shuun fɛni; shuun wu bɛ na ba
yìri taanri wu fɛni. 53 To na ba yìri wu
ja fɛni, ja bɛ na ba yìri wu to fɛni. Nu
na ba yìri wu poro fucɛɛrɛ fɛni, poro
fucɛɛrɛ bɛ na ba yìri li nu fɛni. Yashɔ
na ba yìri wu ja shɔ fɛni, ja shɔ bɛ na
ba yìri wu yashɔ fɛni.»

Tɛɛgɛɛ keree cɛgana
(Macoo 16:2-3)

54 A Yesu di yi jo sipyiire ti mu
sanha na: «Yee bu Kilɛ wu ɲa w'a wɔ
suumɔ lɔhɔ ki ɲuɲɔ na camutomɔ yíri
tuun wemu ni, taapile ni yee na jo
na zanha ki da do, li shiin na bye
mu. 55 Kafɛɛgɛ bu foro Kilɛ-parama
yíri, yee na jo na kafugo ki da ba bye,
li shiin na bye mu. 56 Shuun shuun
jovɛɛ! Yee wa fugba we ni ɲiŋɛ ke
keree cɛ na shɔɔnri kiyɛ ni, ɲaha d'a
li pye yee ya we tuun we keree cɛ na
shɔɔnri-i wɛ?

Bɛ wo gbegemɛ keree
(Macoo 5:25-26)

57 «Naha k'a li pye yee ya ta kodiinɛ
cɛ shɔɔnri yiyɛ ni-i wɛ? 58 Na ma ni ma
kiiri kɔnɲii wu yaha, yi na se kiiri wu
takɔngɔ ki ni, la le y'i bɛ yi na ma ni wu
ni na yi yaha koo li na, lee bɛ wɛ, wu
na zhɛ ni ma ni kiiri kɔnvɔɔ wu mu,
wee na ma kan gɛdii pu mu p'a le kaso
ni. 59 N'a da yi jo ma mu, ma bu jé wee
kaso wu ni, ma da ga foro wà ni wari
pile nigin bɛ foo ni wɛ.»

13

Na daburajɛ jo jurumu na, kelee na kyɛɛgi

1 Wee tuun wu ni Pilate bi Galile
shɛɛn pii gbo na pu yaha saraga
yatɔɔgbuu li na, na pee wo shishan
ni saraga yatɔɔyɔ yi shishan wuregi
puyɛ ni. A sipyii pii di shɛ wee kafila
wu jo Yesu mu. 2 A Yesu di pu pye:
«Yee w'a giin na pii Galile shɛɛn pii
wa jurumupyii na toro Galile shɛɛn
pusamaa bɛɛri taan, na lee wuu na
p'a pu gbo le gbogana le na gɛ? 3 N'a
da yi jo yi mu jo ahayi dɛ. Ga yee
bye yee y'a daburajɛ jo yi jurumu wu
na wɛ, yee bɛɛri na ba gyɛɛgi mu.
4 Silowɛ zangaso-tɔɔngɔ k'a to sipyii
kɛ ni gbarataanri (18) wemu ɲuŋɔ ni
na gbo ge, yee wa giin na pee bye ju-
rumupyii na toro Zheruzalɛmu shɛɛn
pusamaa tàan ya? 5 N'a da yi jo yi
mu jo ahayi dɛ. Ga yee bye yee ya
daburajɛ jo yi jurumu wu na wɛ, yee
bɛɛri na ba gyɛɛgi mu.»

Talenɛ lemu l'a jo nitoodige nagoo pyebaaga ki shizhaa na ge

6 Lee kadugo na a Yesu di le talenɛ
le jo na: «Nitoodige ka bi nɔri ná wa
ɛrɛzɛn tɛgɛ ni. A wu ganha na se
na nitoroŋɔ shaa ki na, ga wu da ga
nitoroŋɔ ta ki na wɛ. 7 Wee tuun wu
ni a wu yi jo wu kapyebye wu mu na:
‹Nɛ yee taanri wuu li wa le na pya
shaa ke nitoodige ke na nɛ da wu ta
wɛ. Ki kɔn! Naha na k'i wa ɲiŋɛ ki na
tawaga ni wɛ?› 8 Ga, a kapyebye wu
wu ɲɔ shɔ na: ‹Na ɲuŋɔfɔɔ, ki yaha k'i
yee pye sanha. Di wege tugi daga ki
maha di kaafugo le ki ni. 9 La wa la
ni ki na nagoo pye yee la, lee na bɔrɔ.
Ga ki bye k'i ya nagoo pye wɛ, m'a ki
kɔn.›»

Yesu ya cee wa cuuŋɔ cadɛɛngɛ ka ni

10 Cadɛɛngɛ ka ni, Yesu bi sipyii
kalaa Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ka ni. 11 Lee di
cee wa bɛ ta wà, jinaa yama bye wu
ni fo yee kɛ ni gbarataanri (18). Pee
bi wu kuri; wu bi já yìri tii wɛ. 12 Ba
Yesu ya wu ɲa wɛ, na wu yiri na wu
pye: «Cee we, m'a shɔ ma yama pu na
niɲaa.» 13 A Yesu di wu keye taha wu
na. Taapile ni, a wu yìri tii, na Kilɛ
pɛlɛ.

14 Ga, a Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ɲuŋɔfɔɔ
wu luu di yìri, bani Yesu ya yama fɔɔ
wa cuuŋɔ cadɛɛngɛ ni. A wu sipyii
pu pye: «Cabyaa gbaara wu ɲɛ wà
kapyeŋɛɛ ya yaa na byi kiimu funŋɔ
ni ge. Y'a ma yee caya yi na, kɔnhɔ
y'i juuŋɔ. Yi ganha ba ma cadɛɛnyɛ
ni wɛ.» 15 A Kafɔɔ di wu pye: «Yee
shuun shuun jovɛɛ piiri! Ta yee bɛɛri
nigin nigin ya yi niiyɛ, kelee yi kafaya
sanhana cadɛɛnyɛ ni, na se na yi kaan
yi na gbuu wɛ? 16 We cee we wu ɲɛ Ibi-
rayima wo pya wa ge, wu nibɔgɔ di ɲɛ
Shitaanni mu fo yee kɛ ni gbarataanri
(18) ge, ta tee pɔɔrɔ te ya yaa na sanha
wu na cadɛɛngɛ ni wɛ?» 17 Tuun
wemu ni Yesu ya yee jo ge, a wu pɛɛn
pu bɛɛri di zhiige, ga, a sipyii pu bɛɛri
di fundanga ta wu kagbɔhɔɔ ki bɛɛri
bye wuu na.

Yesu ya talenɛ la jo mutaridi pile shizhaa na
(Macoo 13:31-32; Marika 4:30-32)

18 Ayiwa a Yesu di pu pye: «Kilɛ
saanra ti ni ɲaha k'a foro yiyɛ fɛni wɛ?
Ni ɲaha ni n'a da ti taanna wɛ? 19 T'a
foro mutaridi pile fɛni. A ná wa di li
lɔ nugi wu tɛgɛ ni. A l'i bɛlɛ, na bye
tigbɔhɔ. A shazhɛɛrɛ di ba ti shiire tagi
ki geye na.»

Yesu ya talenɛ la jo buuri shizhɛnhɛrɛ shizhaa na (Macoo 13:33)

20 Yesu ya jo sanha na: «Ni ɲaha ni
n'a da Kilɛ wo saanra te taanna sanha
wɛ? 21 Ti ɲɛ ba buuri shizhɛnhɛrɛ ɲɛ
wɛ. Cee wa ya tee le wu farani myɛ
kiloo kɛlɛɛ shuun ni kaguro (25) ni na
tɔnhɔ, a wu bɛɛri di yìri.»

Kuɲɔjii nifɛnhɛfɛnhɛnɛ keree (Macoo 7:13-14, 21-23)

22 Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire ɲaari.
W'a bi gaaŋi Zheruzalɛmu ni, wu ni-
gariwo bi sipyii kalaa. 23 A wa di
wu pye: «Kafɔɔ, sipyii pii pu da ba
shɔ ge, pee ya cèrɛ ya?» A Yesu di
pu bɛɛri pye: 24 «Yi la le y'i jé kuɲɔɔ
nifɛnhɛfɛnhɛnɛ li ni. Bani n'a da yi
jo yi mu, sipyiɲɛhɛmɛɛ na ba jegana
shaa p'i jé, ga pu da já wɛ. 25 Kaaŋa
ki fɔɔ wu ba yìri, na kuɲɔɔ li shòhɔ
tuun wemu ni, na yee yaha kadaan li
na, yee na ba ɲɔ kɔn na yeree kuɲɔɔ
li ɲɔ na, na li kuuni na yu: ‹Kafɔɔ,
gbura ki mugi wù mu!› Wu na ba
yee ɲɔ shɔ na: ‹Nɛ yee tayirige cɛ wɛ.›
26 Wee tuun wu ni yi na ba ɲɔ kɔn
na wu pyi na: ‹Wèe ya li, na gba ma
ɲii na, m'a wèe kalaa wèe kulogoo
ki kakuutoroyo yi ni.› 27 Wee na ba
yee ɲɔ shɔ na: ‹Nɛ yee tayirige cɛ wɛ,
yi toro laha na tàan, yee kakuubyii
bɛɛri!› 28 Wee xuu wu ni yi ba Ibi-
rayima, ni Ishaaga, ni Yakuba, ni Kilɛ
tudunmɔɔ pu bɛɛri ɲa Kilɛ wo saanra
te ni tuun wemu ni, yi na da mɛhɛɛ
suu wà, na ganhaa kuri. Bani p'a yee
wá kpɛɛngɛ ki na. 29 Sipyii pii na ba na
yìri Kilɛ-nɔhɔ, ni camutomɔ, ni Kilɛ-
parama kabaya shuun wu na, na diin
na li Kilɛ wo saanra ti ni. 30 Wee tuun
wu ni, kadugo yíri wuu pii na ba bye
ɲahagbaa wuu. Ɲahagbaa wuu pii na
bye kadugo yíri wuu.»

Yesu ya jo Zheruzalɛmu keree na (Macoo 23:37-39)

31 Wee tuun wuyɛ pyaa ni a
Farizhɛɛn p'i fulo Yesu na na wu pye:
«Yìri laha naha, bani Hɛrɔdi funnɔ wa
wu ma gbo.» 32 A Yesu di pu ɲɔ shɔ
na: «We naŋmahara fɔɔ we kanna sige
poŋɔ ki, yi shɛ yi jo wu mu na: ‹Niɲaa
ni ɲiga n'a da jinaa kɔri yeege sipyii
ni, di yama fɛɛ cuuŋɔ. Caŋa taanri
wogo ki na nɛ na xhɔ lee ni.› 33 Ga li
waha l'i waha nɛ yaa na pye koo li na,
niɲaa, ni ɲiga, ni ɲigabudoro, bani li
ya ta saha Kilɛ tudunmɔ wu gbo xuu
watii ni ni Zheruzalɛmu ni bɛ wɛ!
34 «Zheruzalɛmu, Zheruzalɛmu, mu
wemu w'a Kilɛ tudunmɔɔ pu xuli ge,
piimu p'a dunni ma mu ge, na kager-
eye taga na pee bɛ waa na xhuli ge, nɛ
funŋɔ ya pye tɛɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ ni di ma
nagoo pu pinnɛ, ba xhuu ya wu nagoo
pinnɛɛ mɛ wu kapaŋa nɔhɔ ni wɛ. Ga
yee di ya ta sɔɔ lee na wɛ. 35 Ayiwa yi
puga ki na ba yaha wà nimɛ fɛɛfɛɛ, ki
niwaga. N'a da yi jo yi mu, na co nimɛ
na, y'a da na ɲa nige wɛ, fo yi ba shɛ yu
tuun wemu ni na: ‹Wemu w'a ma mɛ
Kafɔɔ mɛgɛ na ge, wee ɲɛ duba pya.›»

14

Yesu ya tinmɛ gban fɔɔ wa cuuŋɔ cadɛɛngɛ ni

1 Cadɛɛngɛ ka na, Yesu ya kari
Farizhɛɛn pu wo sipyigbɔ wa puga, na
li wà. Farizhɛɛn piimu pu bye wà ge,
pee bi wu kasɛri. 2 Ná wa bye wà
tinmɛ gban na ɲɛ wu na. 3 A Yesu
di jomɔ pu lɔ, na saliya karamɔgɔlɔɔ
ni Farizhɛɛn pu yege na: «Na saha
ni saliya wu ni, l'a saha na yama fɔɔ
cuuŋɔ cadɛɛngɛ ni laa, kelee li ya saha
wɛ?» 4 Ga, a p'i cari puyɛ na, wa ya
jo wɛ. Wee tuun wu ni, a Yesu di wee
yama fɔɔ we lɔ, na wu cuuŋɔ, na wu
yaha kari.
5 Lee kadugo na a wu pu pye: «Yee
wa ja, kelee wu niiŋɛ na to keeŋɛ ni, ta
yee da zhɛ wu wolo tɔvuyo na wɛ, ali
ki pye cadɛɛngɛ ki bɛ wɛ?» 6 Pee ya já
wu ɲɔ shɔ wɛ.

Tatiinceŋɛ ɲaha bulogana

7 Sipyii piimu p'a yiri yalige na ge,
Yesu ya talenɛ jo pu mu, bani w'a li
sɛɛri na pu ma ɲahagbaa tatiinyɛ yi
ɲaha buloo. A wu pu pye: 8 «Wa bu ma
yiri cekaanra yaligee na, ma ganha
da zhɛ diin ɲahagbaa tatɛɛngɛ ni wɛ.
Ma ya li cɛ ni wemu tayerege k'a pɛlɛ
ma wogo na ge, ni wee bɛ ya yiri wɛ.
9 Wemu w'a yi bɛshuun yiri ge, wee
ba ma pye ma tatɛɛngɛ ki kan we ná
we mu, wee tuun wu ni ma shiige wo
na zhɛ diin kadugo yíri tatɛɛngɛ ka ni.
10 Ga ba ma yiri wɛ, shɛ diin kadugo
yíri tatɛɛngɛ ni, kɔnhɔ ma yirivɔɔ wu
ba ba, wu ma pye: ‹Na naɲii, shɛ diin
ɲahagbaa tatɛɛngɛ ki ni.› Wee tuun
wu ni ma na pɛɛŋɛ ta ma liɲii pu ɲii na.
11 Bani sipyaa sipya w'a wuyɛ durogo
ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a
wuyɛ tirige ge, wee na ba durogo.»

12 Wemu w'a Yesu yiri yalige ki
na ge, a wu wee bɛ pye: «Ma bu
yaliɲɛhɛŋɛɛ pye caŋa ni kelee piige ni,
ma ganha da ma naɲiinɛɛ yiri, kelee
ma nu sii, kelee ma cebooloo, kelee
ma tiinɲii naafuu fɛɛ wɛ. Pee bɛ na
ba já ma yiri yalige na ma wo yire li
footɔnɔ. 13 Ga ma bu yaliye pye, m'a
la baa fɛɛ, ni taafɛɛ, ni faannaa, ni
fyɛnmɛɛ yiri. 14 Ma na duba ta, bani
pee wa da já ma yiri li footɔnɔ na wɛ.
Ma na ba lee footɔnɔ ta sipyitiimɛɛ pu
nixhuyo yi caɲɛŋɛ.»

Cekaanra ligbɔhɔ ki wo talenɛ le (Macoo 22:1-10)

15 Ba yalilimɛ wa ya pee jomɔ pu
logo wɛ, na jo: «Wemu wu da ba li Kilɛ
wo saanra te ni ge, wee ɲɛ duba pya.»
16 A Yesu di wu pye: «Ná wa bi yaliye
pye piige yalige, na sipyiɲɛhɛmɛɛ yiri.
17 Ba yaliye yi liduun ya nɔ wɛ, p'a
sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a
wu wu kapyebye wu tun na wu pee
pye: ‹Yi pa, bani yaŋmuyɔ yi bɛɛri
ya kemɛ xɔ.› 18 Ga, a pu bɛɛri nigin
nigin di ganha na fɛnri na foro yire
li tàan, na yu na wu kafari pee mu.
A nizhiimɛ wu wu pye: ‹Tɛgɛ ka nɛ
shɔ, nɛ yaa na shɛ kee wii. N'a ma
ɲɛɛri, le yafa na mu.› 19 A wa bɛ di wu
pye: ‹Nupɛhɛɛ kɛ nɛ shɔ, n'a da zhɛ kee
taanna. N'a ma ɲɛɛri, le yafa na mu.›
20 A wa bɛ di wu pye: ‹Nimɛ nɛ cee
leŋɛ, lee l'a li pye, nɛ da já zhɛ wɛ.› 21 A
kapyebye wu guri shɛ ɲuŋɔfɔɔ wu yíri,
na kii keree kii bɛɛri paari wu mu. A
kaaŋa ki fɔɔ wu luu di yìri, a wu wu
kapyebye wu pye: ‹Fyaala shɛ kulo
li pinnɛrɛ kpɛɛnyɛ, ni kakuutoroyo yi
ni, m'a la baa fɛɛ, ni taafɛɛ, ni fyɛnmɛɛ,
ni faannaa yiri pa naha.›

22 «Ba w'a shɛ pee yiri na pa wɛ, na
ba wu ɲuŋɔfɔɔ wu pye: ‹Na ɲuŋɔfɔɔ,
m'a tuduro temu kan ge, n'a ti pye,
ga lee bɛ na puga ki sanha ɲi wɛ.›
23 A ɲuŋɔfɔɔ wu kapyebye wu pye:
‹Shɛ kodoroyo yi ni, ni kobiire te, m'a
sipyii pu karamu p'i ba, kɔnhɔ na
puga k'i ɲi. 24 Bani sipyii pii nɛ fɛnhɛ
yiri a p'i li she ge, n'a da yi jo yi mu, nɛ
wo yalige ka ɲɛ wee wa shishiin ɲɔ ni
wɛ.›»

Kaa lemu li wa fanha Yesu kalaapi-ire ti na ge (Macoo 10:37-38)

25 Shɛnɲɛhɛmɛɛ bi taha Yesu fɛni. A
wu ŋmahana ɲɛri pu shizhaa na na pu
pye: 26 «Wa bu daha nɛ fɛni, nɛ kaa
bye l'i ya dan weefɔɔ ni na toro wu to,
ni wu nu, ni wu shɔ, ni wu nagoo, ni
wu ceboronamaa, ni wu ceboroshaa,
ni wuyɛ pyaa bɛ tàan wɛ, wee da já
bye nɛ kalaapire wɛ. 27 Wemu ya wu
korikoritige lɔ, na daha nɛ fɛni wɛ,
wee da já bye nɛ kalaapire wɛ.

28 «Wa ba giin wu zangaso-tɔɔngɔ
yereŋɛ yee ni, ta wu da vɛnhɛ diin
na ki yereŋɛ yereŋɛ pɛrɛmɛ pu tɔrɔ,
yaaga bu da na ɲɛ wu keŋɛ ni, di ki
yereŋɛ xhɔ wɛ? 29 Wu ma fyagi wu bu
ki nɔhɔ shan, wu bi da já ki saŋa xɔ, ni
ki ɲavɛɛ ya pa ɲɔ kɔn na zhɛhɛni wu
na wɛ, 30 na wu la wo, na yu: ‹Wee
ná we ya puga ki yereŋɛ ɲɔ kɔn, ga
wu ya já ki xɔ wɛ.› 31 Kelee saan wa
ba giin wu kashɛn kɔn saan wa na, ta
wu da vɛnhɛ diin na wu funŋɔ sha,
wu ni namaa kabɔfoŋɔɔ kɛ (10.000)
bu da na da já saan wa ni namaa
kabɔfoŋɔɔ kɛlɛɛ shuun (20.000) ɲuŋɔ
círi wɛ? 32 Wu bye wu da já wɛ, na
wee saan wu yaha tatɔɔngɔ ni, w'a

tudunmɔ yaha kari wu shɛ taanɲɛɛgɛ sha. 33 Lee pyegana li na, wemu ya kahari wu keŋɛ yaŋmuyɔ bɛɛri ni wɛ, wee da já bye nɛ kalaapire wɛ.

Tipoomɔ ɲɛ suumɔ pemu ni wɛ (Macoo 5:13; Marika 9:50)

34 «Suumɔ ya ɲɔ, ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, ɲaha na pu taan sanha wɛ? 35 Pu da yafiin bɛ ɲɔ ɲiŋɛ na wɛ, pu da já bye kaafugo ɲiŋɛ na wɛ, sipyii na pu wá kadaan na. Wemu na logo ge, wu logo dɛ!»

15

Yesu ya talenɛ la jo dubyapɛɛngɛ shizhaa na (Macoo 18:12-14)

1 Fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ ni jurumupyii pii bɛ ya fulo Yesu na, na wu jomɔ logo. 2 Lee na a Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'i ganha na kalɔhɔrɔ yu na: «We ná we ya jurumupyii coni na ɲɔgi, w'a li ni pu ni shiizhan.»

3 A Yesu di le talenɛ le jo pu mu na: 4 «Jɔgɔ wu wa yee ni, dubyaa xhuu nigin (100) bu bye wu mu, a nigin di biin, ta wu da kɛlɛɛ gbarashɛɛrɛ ni gbarashɛɛrɛ (99) wu samaa yaha wà sige ki ni, wu shɛ nibɛɛngɛ ki sha fo wu ki ɲa wɛ? 5 Ba w'a shɛ wu ɲa wɛ, wu fundanga wo na wu le wu katigoo ni. 6 Ba w'a nɔ puga wɛ, w'a wu naɲiinɛɛ ni wu tiinɲii yiri, na pu pye: ‹Wù fundanga ta shiizhan, bani nɛ na dubyapɛɛngɛ ki ɲa.›» 7 A Yesu di jo: «Lee na n'a da yi jo yi mu, jurumupye nigin bɛ bu yere wu jurumu na, fundanga na bye wee wuu na fugba we ni na toro sipyitiimɛɛ kɛlɛɛ gbarashɛɛrɛ ni gbarashɛɛrɛ (99) tàan, piimu mago ɲɛ nige jurumu yafa na wɛ.»

Talenɛ lemu l'a jo warifyɛn nibɛɛngɛ shizhaa na ge

8 A Yesu di jo sanha na: «Kelee cee wekɛ wu da bye ni warifyɛn tuuyo kɛ ni, nigin bu biin yi ni, ta wu da sokinna le wu puga ki pɔ wu ki sha xuuni fo wu ki ɲa wɛ? 9 Wu bu ki ɲa tuun wemu ni, w'a wu pushaɲiinɛɛ ni wu tiinɲii cèe yiri na pu pye: ‹Wù fundanga ta shiizhan, bani nɛ warifyɛn tuuŋɔ ke ki bi piin ge, nɛ ki ɲa.› 10 Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu, fundanga ki wa kii mɛlɛkɛɛ pu mu jurumupye nigin na yere wu jurumu na.»

Talenɛ lemu l'a jo ja nibɛɛngɛ shizhaa na ge

11 A Yesu di jo bɛ sanha na: «Jalaa shuun bye ná wa mu. 12 A kurogo ja wu tofɔɔ wu pye: ‹Na to, lemu na ba nɔ na na cɛn wu ni ge, lee kan na mu nimɛ!› Ba w'a yee jo wɛ, a tofɔɔ wu sɔɔ na naafuu wu taa pu shuun wu na. 13 Cabyaa kii nidorogo na, a kurogo ja wu wu taa wari wu bɛɛri wá wuyɛ na. Na gari taliige fiige ka ni, na shɛ wuyɛ yaha wà fungɔngɔ baa sipya. Na wari wu bɛɛri kyɛɛgi ɲuŋɔ baa keree ni. 14 Ba wari wu bɛɛri ya xɔ wɛ, a xuugbɔhɔ di jé kee fiige ki ni. A kanhama di nɔ wu na. 15 A wu shɛ jé baari ni kee fiige ki sipya wa mu, a wee di wu yaha kari wu kɛrɛyɛ ni shaanahana na. 16 A xuugo di shɔ wu ni xuuni. Yaliye yemu pu bi gaan shaalaa pu mu ge, a wu funŋɔ di bye wu li yee ni, ga wa shishiin ya ya kan wu mu wɛ.

17 «Ba w'a wu funŋɔ sha wɛ, na jo: ‹Kapyebyii niɲɛhɛmɛɛ pu wa nɛ to puga. Pu ma li, na yalige ki saŋa yaha, nɛ kunni di zhaa di xhuu naha xuugo keŋɛ ni. 18 N'a da guri zhɛ na to wu puga ki ni, di shɛ wu pye: Na to, n'a nahana Kilɛ mu, na nahana mu bɛ mu. 19 Nɛ yaa na yiri nige mu ja sanha wɛ. Na co ba ma kapyebye wa ɲɛ wɛ.› 20 A wu yìri kari puga.

«Na wu yaha taliige ni, a wu to wu wu nibawo ɲa, a wu ɲiɲaara di jé wu ni. A wu baa kari na shɛ jafɔɔ wu shaari ni taanɲɛɛgɛ ni, na wu keye migile wu katige ni. 21 A ja wu to wu pye: ‹Na to, nɛ nahana Kilɛ mu, na nahana mu bɛ mu, nɛ yaa na yiri mu ja nige wɛ.› 22 Ga, a wu to wu yi jo kapyebyii pu mu na: ‹Yi fyaala pa ni fadeye yi bɛɛri nizaaŋa ki ni yi pa le wu na, y'i kabelenɛ le wu kabee na, y'i tanhaya le wu na. 23 Y'i ba ni

nupepinŋɛ sìnmɛ wogo ni yi pa gbo.
Wù li wù funŋɔ taan, 24 bani nɛ pya
we w'a ɲa ge, wu bi xu, w'a kuri pye
ɲiifɛɛrɛ ni. Wu bi piin, w'a ɲa.› A p'i
kalenɛ ɲɔ co.
25 «Lee bi wu jashiimɛ wu ta wee na
ɲɛ tɛgɛ ki ni, ba wee ya tɛɛŋɛ puga na
wɛ, a wu yatinyɛ yi tunmɔ ni xɔnhɔrɔ
ti tunmɔ pu logo. 26 A wu kapye-
bye wa yiri na wu yege lee kalenɛ
li ɲuŋɔ na. 27 A wee di wu ɲɔ shɔ
na: ‹Mu cuun wu w'a pa, a ma to wu
nupepinŋɛ sìnmɛ wogo gbo wu mu,
bani wu ja w'a pa jé sicuumɔ na.› 28 A
jashiimɛ wu luu di yìri, wu ya ta sɔɔ
na jé puga wɛ. Ba wu to w'a yee logo
wɛ, na foro kari wu fɛni, na shɛ wu
ɲɛɛri na wu ɲɔ wuyɛ na wu jé. 29 Ga,
a wu tofɔɔ wu pye: ‹Wii mɛ dɛ! Nɛ yee
ya ɲɛhɛ na kapyeŋɛɛ pyi mu mu. Nɛ
ta mu ɲɔmɛɛ yaha tuun wa yafiin ni
wɛ. Lee bɛ na, ali mu ya ta sikapire
nigin bɛ kan ɲa nɛ mu, kɔnhɔ nɛ ni
na naɲiinɛɛ di fundanga pinnɛ pye
shiizhan wɛ. 30 Ga we wu wa mu ja
wu ge, w'a mu naafuu wu bɛɛri kyɛɛgi
dɔdɔshaa ni. Ba w'a pa wɛ, a mu
nupepinŋɛ sìnmɛ wogo gbo wu mu!›
31 «A wu to wu wu ɲɔ shɔ na: ‹Na ja,
tuun bɛɛri ni mu wa nɛ tàan naha, nɛ
yaŋmuyɔ yi bɛɛri wa mu woyo. 32 Ga
wèe ya yaa na funŋɔ taan, na kalenɛ
pye, bani ma cuun we wu wa we ge,
wu nixhugo ki bye, ga w'a ɲiifɛɛrɛ ta
nimɛ. W'a bi piin, ga w'a ɲa.›»

16

Naafuu fɔɔ wa ni wu wari kaɲahashɔɔnrimɔ

1 A Yesu di yi jo sanha wu kalaapi-
ire ti mu na: «Ná naafuu fɔɔ wa bye
wà, kaɲahashɔɔnrimɔ wa di ɲɛ wu
mu, a sipyii di wee tɔɔgɔ le na w'a
wu ɲuŋɔfɔɔ wu kabyaa ki kyɛɛgi. 2 A
ɲuŋɔfɔɔ wu wu yiri na wu pye: ‹Lekɛ
nɛ di nuri mu shizhaa na wɛ? Wù
keree ki ɲaha wolo, bani mu wa da já
bye nige nɛ kaɲahashɔɔnrimɔ wɛ.›
3 «Wee tuun wu ni a wee
kaɲahashɔɔnrimɔ wu yi jo wuyɛ
funŋɔ ni na: ‹Lekɛ nɛ da ba byi wɛ?
Na ɲuŋɔfɔɔ w'a na lɛri wu kabyaa
ki ɲuŋɔ ni. Faa fanha wa na ni wɛ;
ɲɛrɛgɛ shiige di ɲɛ na na. 4 Uun! Le
n'a da bye ge, n'a lee cɛ, kɔnhɔ di ba
laha kabyaa ki ɲuŋɔ ni, pii di na círi
leŋɛ pu kaban.› 5 Wee tuun wu ni
pii p'a fɔhɔɔ lɔ wu ɲuŋɔfɔɔ wu mu ge,
a wu ganha na pee yiri nigin nigin.
A wu nizhiimɛ wu pye: ‹Nɛ ɲuŋɔfɔɔ
wu juu wu wa mu na wɛ?› 6 A wee
di wu ɲɔ shɔ na: ‹Sìnmɛ barigoo kɛlɛɛ
shuun (20).› A wu wu pye: ‹Ma sɛmɛ
wu lɔ, m'a diin tɔvuyo na m'a sìnmɛ
barigoo kɛ ka.› 7 Lee kadugo na a wu
wa bɛ pye: ‹Mu do, juu di wa mu na
wɛ?› A wee di wu ɲɔ shɔ na: ‹Shinma
bɔrilɔɔ xhuu nigin (100).› A wu wee
pye: ‹Ma sɛmɛ wu lɔ m'a shinma
bɔrilɔɔ kɛlɛɛ gbarataanri (80) ka.› 8 A
ɲuŋɔfɔɔ wu wee kaɲahashɔɔnrimɔ
tifire baa fɔɔ we sɔ wu shizhiinmɛ pu
na, bani ke koŋɔ ke sipyii wa keree
pyi ni shizhiinmɛ ni puyɛ tɛ ni, na toro
kpɛɛngɛ nagoo tàan.»

Naafuu ni Kilɛ da já binnɛ bye yee ɲuŋɔfɛɛ wɛ

9 A Yesu di wu kalaapiire ti pye:
«Yee bu ke koŋɔ ke wo naafuu wu lɔ
na taga sipyii tɛgɛ, na naɲɛɛgɛ sha ni
wee ni. Yee wo caŋa ɲii li ga ba xhɔ
caŋa kemu ke koŋɔ puga ke ni, lee na
ba bye kaɲuŋɔ na baraji kan yi mu
Kilɛ yíri Alijinɛ ni. 10 We wu ɲɛ n'a daa
sipya kafɛnhɛfɛnhɛŋɛɛ ni ge, wee wu
ɲɛ n'a daa sipya kagbɔhɔɔ bɛ ni. We
wu ɲɛ tifire baa fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛŋɛɛ ni
ge, wee wu ɲɛ tifire baa fɔɔ kagbɔhɔɔ
bɛ ni. 11 Lee wuu na, ke koŋɔ ke wo
naafuu we w'a sipyii faanna ge, yee
bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee
keree ni wɛ, ta naafuu can can wo wu
kaa na ba le yee keŋɛ ni? 12 Naafuu
we wu ɲɛ watii wo ge, yee bye yee di
ya pye n'a daa sipyii wee wo keree ni
wɛ, ta yeeyɛ pyaa wo wu na ba gan
yee mu?
13 Kapyebye wa shishiin da já da
kapyeŋɛɛ pyi ɲuŋɔfɛɛ shuun mu wɛ.
Bani wa na bɛn wu mu, wa na daan
wu mu, kelee wu nɔrɔ wa na, wu
laraga kɔn we wu na. Yee da já da

kapyeŋɛɛ pyi Kilɛ mu, yi da ki pyi naafuu bɛ mu wɛ.»

Yesu wo yɛrɛ li kafila wa
(Macoo 11:12-13; 5:31-32; Marika 10:11-12)

14 Farizhɛɛn pii pu ɲɛ wari na dan pu ni ge, ba pee ya yee bɛɛri logo wɛ, na ganha na wu la wo. 15 A wu pu pye: «Pii p'a puyɛ pyi sipyitiimɛɛ sipyii ɲii na ge, pee pu ɲɛ yere. Ga Kilɛ ya yee zɔlɔɔ pu cɛ, bani yaaga kemu sipyiyawyii ya bɛlɛ ge, kee ki ɲɛ makɔŋɔ yaaga Kilɛ ɲaha tàan.

16 «Musa wo saliya we ni Kilɛ tudunmɔɔ Kitabuu pu bye wà, fo na shɛ nɔ Yohana Batizelipye wo tuun wu na. Na lɔ fo wee tuun wu na Kilɛ saanra ti wo Jozaama p'a yu, a sipyii bɛɛri di yatɛnyɛ waha p'i jé ti ni. 17 Fugba we ni ɲiŋɛ ke toromɔ na ba daan fo xuuni na toro Kilɛ wo saliya wu kamapile fuduunɔ nigin bɛ wo do na.

18 «Sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ na watii leŋɛ ge, dɔdɔɔrɔ m'a pye. Wemu bu ná wa wo ceforomɔ leŋɛ, dɔdɔɔrɔ w'a pye.»

Ná naafuu fɔɔ ni Lazari keree

19 «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà na saannaa fàya leni, na fanhafɛɛ yaliye li ɲiga bɛɛri. 20 Ná la baa fɔɔ wa bɛ di bye wà, wee mɛgɛ ɲɛ na Lazari. Wu ceesɛɛgɛ ki bɛɛri ki bye nɔɔkuuyo. Pu bi shɛ wee sinniŋɛ wee naafuu fɔɔ wu kaaŋa ki kuɲɔɔ ɲɔ na, 21 Yaliɲahara te ti bi wo na dun naafuu fɔɔ wu tabali wu nɔhɔ ni ge, wu funŋɔ bye wu da tee li. Na wu yaha wu ya tee bɛ ta li wɛ, a poŋɔɔ bɛ di nɔhɔ na ma na wu nɔɔyɔ yi laala sanha.

22 «Caŋa ka, a wee la baa fɔɔ wu ba xhu, a mɛlɛkɛɛ di wu munaa lɔ na shɛ yaha tatiinceŋɛ ka ni Ibirayima kanige cɛ. A naafuu fɔɔ wu bɛ di ba xhu, a p'i wu le. 23 Na wu niganhaŋa yaha xuu kulo li ni, a wu wu ɲaha yirige, na Ibirayima ɲa taliige ni, na Lazari bɛ ɲa wu kanige cɛ. 24 Wee tuun wu ni, a wu xhuulo na jo: ‹Na to Ibirayima, ɲuŋɔ ɲaari na na! Lazari yaha wu shɛ wu kabee le munaa le fyɛnmi lɔhɔ ni, wu ba na ɲile le ɲiŋɛ, bani na niganhaŋa ki wa xuuni ke na ke ni.› 25 A Ibirayima di wu ɲɔ shɔ na: ‹Na ja, ma funŋɔ kɔn li na na mu ya ma kasaaŋaa ki bɛɛri ta na mu yaha koŋɔ na, a Lazari di kakuuŋɔɔ ta lee tagana le na. Nimɛ wee ɲaha wa ɲiŋɛ, ga mu kunni ɲaha d'a wɛri. 26 Na fara lee na, wecogoŋɔ nagaŋa ki ɲɛ wèe ni yee tɛ ni, kɔnhɔ piimu ba giin p'i foro naha p'a se yee yíri, pu ganha bu já wɛ. Piimu ba giin p'i yìri yee bɛ yíri p'a ma naha, pu bɛ ganha bu já wɛ.›

27 «Wee tuun wu ni a naafuu fɔɔ wu jo: ‹Na to, na ma ɲɛɛri, Lazari yaha shɛ na to puga ki ni. 28 Bani nɛ ceboronamaa kaguro wu wa wà. Wu shɛ pu sɔnmi, kɔnhɔ pu ganha da ba we kanhama xuu we ni wɛ.› 29 A Ibirayima di wu ɲɔ shɔ na: ‹Musa ni Kilɛ tudunmɔɔ kafila wu wa pu keŋɛ ni, pu wee logo.› 30 Ga, a wu jo: ‹Ahayi, na to Ibirayima, lee yɛ wa da yaa wɛ dɛ! Ga fo gbo nigin bɛ na ɲɛ na shɛ pu yíri wà; lee bu bye, pu na daburajɛ jo pu jurumu wu na.› 31 A Ibirayima di wu pye: ‹Pu bye p'i ya Musa ni Kilɛ tudunmɔɔ pu wo kafila wu logo wɛ, ali gbo wa ɲɛhɛ ɲɛ foro pusamaa tɛ ni, pu da ga dà wɛ.›»

17

Ɲugyɛɛgi keree ni jurumu yafa
(Macoo 18:6-7, 21-22; Marika 9:42)

1 A Yesu di yi jo wu kalaapiire ti mu na: «Ɲugyɛɛgi keree da ga já bye pyebaa wɛ. Ga sipya wemu wu da kee pye ge, bɔɔngɔ ki wa weefɔɔ wogo. 2 Wemu wu ɲɛ nɔhɔcɛrɛɛ n'a daa koo ni ge, sipyaa sipya w'a wee wa ɲuŋɔ kyɛɛgi ge, na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ ni, lee ya pɔrɔ wu mu li bye na. 3 Y'a yiyɛ kasɛri kee keree kii na. Ma ceboro bu jurumu pye, jo ni wu ni. Wu bu daburajɛ jo, m'a lee yafa wu mu. 4 Wu bu wɔrɔ ma ni tɔɔɲii gbarashuun caŋa ɲii ni, wu bu guri shɛ ma mu tɔɔɲii gbarashuun na ma pye kafari, m'a kee bɛɛri yafa wu mu.»

N'a daa wu keree

5 Caŋa ka, tudunmɔɔ p'a pa Kafɔɔ
pye: «La fara wù n'a daa wu na.» 6 A
Kafɔɔ di jo: «Yee n'a daa wu da bi
ali mutaridi pilere bɛ xɔ pɛɛrɛ ni, yee
bi da yi jo ke tigbɔhɔ ke mu na ki
kɔɔngi k'i shɛ nɔri suumɔ lɔhɔ ni, k'a
yee ɲɔmɛɛ co.

Kapyebye tayerege ɲɛ kemu ge

7 «Kapyebye bu bye yee wa mu, wu
bi faa pyi kelee na yatɔɔyɔ naha, wu
bu yìri sige ni na pa tuun wemu ni,
wu ma wee kapyebye wu pye wu pa
diin yalige ɲuŋɔ ni ya? 8 Ta wu da wee
kapyebye wu pye wu yalige shɔhɔ,
wu bu xhɔ wu wu faleye yi faa, wu
fɛnhɛ shɛ ki yereŋɛ wufɔɔ yɛ pyaa tàan,
wufɔɔ di li fo wu din, wu gba bɛ wɛ?
Lee kadugo na kapyebye wu bɛ di na
li wɛ? Ta wufɔɔ ɲɛ ma li pye mu wɛ?
9 Kapyebye we w'a wu nijogoo ki pye
ge, baaga kakaan ɲuŋɔ ɲɛ wee mu wɛ.
10 Lee na yee bɛ, ye y'a jo yee mu ge,
yee bu yee bɛɛri pye, y'a yaa yi jo na
go kapyebyii yee ya sii, na yi nibyii y'a
pye. Yi kayahana ɲuŋɔ yɛ y'a pye.»

Yesu ya togo fɛɛ kɛ cuuŋɔ

11 Na Yesu yaha koo na wu na se
Zheruzalɛmu ni, a wu doro Samari
fiige ke ni Galile fiige ki tɛ ni. 12 Wu
nijewo kulo la ni, a togo fɛɛ namaa kɛ
wa di ba wu ɲuŋɔ círi, ga, a p'i yere na
laara kɔn wu na, 13 na mujoŋɔɔ wá na:
«Karamɔgɔ Yesu, ɲuŋɔ ɲaari wù na!»
14 Ba w'a pee ɲa wɛ, a wu pu pye: «Yi
shɛ yiyɛ shɛ saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ
pu na.» A pu nigariwuu di juuŋɔ.
15 Ba shɛn nigin wa ya wuyɛ ɲa w'a
cuuŋɔ wɛ, na ŋmahana kuri, na ganha
na Kilɛ sɔni na ma ni mujuugbɔɔ ni.
16 Ba w'a pa nɔ Yesu na wɛ, na shɛ
nuguro sin wu fɛɛ ni na wu ɲaha buri
ɲiŋɛ ki na, na baraga taha wu na. Na
ta wee di bi bye bɛ Samari shɛn. 17 A
Yesu di jo: «Ta sipyii kɛ bɛ w'a cuuŋɔ
wɛ? 18 Pusamaa gbarashɛɛrɛ wu wa
mii wɛ? Wa yafiin ya ta pa Kilɛ pɛlɛ
nabunna we kadugo na wɛ.» 19 Lee
kadugo na a wu wu pye: «Yìri m'a se!
Ma n'a daa w'a ma cuuŋɔ.»

Kilɛ wo saanra ti ba ɲaha shɛshɛɛrɛ (Macoo 24:23-28, 37-41)

20 Caŋa ka, Farizhɛɛn p'a pa Yesu
yege na: «Tuun wekɛ ni Kilɛ wo saanra
t'i da ba wɛ?» A wu pu ɲɔ shɔ na: «Kilɛ
wo saanra ti da ba ba na saha ni sipyii
kasɛɛgɛ ni wɛ. 21 Pu da ga ba jo bɛ: ‹Wu
we naha,› kelee ‹Wu we mɛ wɛ,› bani
Kilɛ wo saanra ti wa yee niŋɛ ni.»
22 Lee kadugo na a wu wu kalaapi-
ire ti pye: «Caya ya wa ma, li bi da
daan yee ni na Sipya Ja caŋa ka ɲa,
ga yee da kee ɲa wɛ. 23 Sipyii na ba
yee pyi na: ‹Wu wa naha,› kelee ‹Wu
wa mɛ,› ga yi ganha da zhɛ wà wɛ, yi
ganha da daha pu fɛni wɛ. 24 Sipya Ja
cabaŋa, kee na ba bye ba Kilɛ-ɲiŋɛɛ ɲɛ
wɛ, ma ɲí taapile ni, kpɛɛngɛ ki ma yìri
fugba wu kabaŋa ka na, na nɔ ka na.
25 Ga yani kee caŋa ke ki nɔ ge, li waha
l'i waha wu na ba ganha xuuni, niɲaa
sipyii di zhe wu ni.
26 «Ba Nuxhun wo caŋa ɲii li keree
k'a pye wɛ, mu l'a da ba bye Sipya
Ja wu bɛ cabaŋa. 27 Sipyii bi li na
gbuu, na cèe leŋɛɛ, kelee na pu nagoo
kaan gbaya ni, fo na shɛ nɔ caŋa kemu
Nuxhun ya jé kɔɔgbɔhɔ ki ni ge. Wee
tuun wu ni a logbɔhɔ di ba pee bɛɛri
kyɛɛgi.
28 «Keree kiimu k'a pye Lɔti caŋa ɲii
ni ge, kee tuugo na ba bye sanha. Lɔti
caŋa ɲii ni, sipyii bi li na gbuu, na
zhuu na bɛrɛɛ, na faa pyi, na piyɛyɛ
yereŋɛ. 29 Ga Lɔti ya foro Sodɔmu
kulo li ni caŋa kemu ge, kee caŋa ke,
na ni kirimu ya yìri fugba wu ni, na
do ba zanha ɲɛ wɛ, na pu bɛɛri kyɛɛgi.
30 «Caŋa kemu Sipya Ja da ba wuyɛ
shɛ ge, kii keree kii bɛɛri tuuyo na
ba bye sanha. 31 Kee caŋa ke wemu
ɲɛ wu puga kataŋa na ge, wee ganha
bu digi jé puga ki ni yaaga fɛni wɛ,
mu wemu bɛ wu ɲɛ ma kɛrɛyɛ ni ge,
mu bɛ ganha bu guri da ma puga wɛ.
Ga wa bɛɛri di da wu ɲubile yɛ shaa.
32 Yi funyɔ yi to Lɔti shɔ wu wuu li na!
33 Wemu w'a wu munaa ɲuŋɔ shaa di
wolo niɲaa ge, wee na ba buun li ni
ɲiga na. Wemu w'a bɔnri wu munaa
ni niɲaa ge, wee na ba wu munaa

ɲuŋɔ wolo ɲiga na. 34 N'a da yi jo yi
mu, kee caŋa ke, shɛɛn shuun na ba
bye yasinnɛnuŋɔ na piige ni, wa na
ba lɔ na wa yaha. 35 Cèe shuun na ba
shinma tiree shiizhan, wa na ba lɔ na
wa yaha. [36 Namaa shuun na ba bye
tɛgɛ ni, wa na ba lɔ na wa yaha.»] 37 A
kalaapiire t'i wu yege na: «Kafɔɔ, xuu
wekɛ ni lee da ba bye wɛ?» A wu pu
ɲɔ shɔ na: «Xuu wemu ni yaxugo ɲɛ ge,
wà tobinyɛ ya yiyɛ pinnɛɛ.»

18

W'à yaa na Kilɛ ɲɛɛri tuun bɛɛri ni

1 Yesu ya talenɛ jo pu mu na ɲaha tii
ni Kilɛ-ɲɛrɛgɛ ni, na sipyii ya yaa p'a
Kilɛ ɲɛɛri tuun bɛɛri ni, pu ganha bu
ganha wɛ. 2 W'a jo: «Kiiri kɔnvɔɔ wa
ya bye kulo la ni, wu bi fyagi Kilɛ na
wɛ, wu mago bye sipya wa yafiin bɛ
ni wɛ. 3 Naxhugoshɔ wa bye lee kulo
li ni, wee bi ma se wu yíri na wu pyi na
wu wu pɛɛn kakuuyo footɔnɔ kan pu
mu. 4 L'a mɔ, kiiri kɔnvɔɔ wu bi sanha
sɔɔ wɛ. Kadugo tàan a wu wuyɛ pye:
‹Ali nɛ ɲɛhɛ bye nɛ fyagi Kilɛ na wɛ, ali
nɛ mago ɲɛhɛ bye wu ɲɛ sipya yafiin
bɛ ni wɛ, 5 lee bɛ na we naxhugoshɔ
we, w'a nɛ kana, lee wuu na n'a da wu
pɛɛn pu kakuuyo footɔnɔ kan pu mu,
kɔnhɔ wu ganha ba ma da na kana
tuun bɛɛri ni wɛ.›»
6 A Kafɔɔ di jo: «Kiiri kɔnvɔɔ ti-
ibaama w'a yemu jo ge, yi yee logo.
7 Kilɛ ya piimu ɲaha bulo pee di mɛhɛɛ
suu wu fɛni caŋa ni piige ge, ta wu da
ba pee wo pɛɛn pu kakuuyo yi footɔnɔ
kan pu mu wɛ, ali na ta w'a luu gbo
bɛ pu tàan wɛ? 8 N'a da yi jo yi mu,
kakuuyo ye p'a byi yi na ge, wu na
ba yee wo footɔnɔ kan tɔvuyo na. Ga
Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni, ta
wu na ba n'a daa ta ɲiŋɛ ki na gɛ?»

Farizhɛn wa ni we wa li shaa pu wu jurumu yafa wu mu ge

9 Sipyii piimu p'a bi daa puyɛ na na
pee ya tii ge, na ta p'i ya bi pusamaa
wii na pu ɲɛ yafiin bɛ wɛ ge, Yesu
ya le talenɛ le jo pu shizhaa na na:
10 «Namaa shuun wa ya shɛ Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki ni na shɛ Kilɛ ɲɛɛri: Ni-
gin bye Farizhɛn, shuun wo wu ɲɛ
fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ.» 11 A Farizhɛn
wu yìri yere na Kilɛ ɲɛɛri wuyɛ tàan
mumɛ, na: ‹Kilɛ, n'a baraga taha ma
na, bani nɛ ni sipyii pusamaa wa ni-
gin wɛ: nagaalaa, ni kakuubyii, ni
dɔdɔɔ, nɛ wa ba we fanhafɛɛ wari
shɔvɔɔ we wa wɛ. 12 Cewuu cewuu,
nɛ ma suun le cabyaa shuun. Kuduun
we nɛ daa ge, nɛ wee bɛɛri jagi wo.›
13 Ga, a fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ wu yere
kabanugo na. Wu ya ta sɔɔ, ali na
wu ɲaha yirige fugba wu ni wɛ, ga, a
wu wu dodoŋɔ kpɔn kpɔn ɲatanhaŋa
keŋɛ ni na jo: ‹Kilɛ, ɲuŋɔ ɲaari na na,
jurumupye nɛ ɲɛ.›
14 «N'a da yi jo yi mu, we ná we kaɲii
da wo ya kari puga, ga Farizhɛn wu ya
li ta wɛ, bani sipyaa sipya w'a wuyɛ
durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa
sipya w'a wuyɛ tirige ge, wee na ba
durogo.»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu (Macoo 19:13-15; Marika 10:13-16)

15 Caŋa ka, sipyii pii ya pa Yesu mu
ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu gbɔn ti
na. Ba wu kalaapiire t'a lee ɲa wɛ, na
yogo jo ni pu ni. 16 Ga, a Yesu di tee
nɔhɔpiire ti fulo wuyɛ na na jo: «Yi
nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi
ganha ba ti ɲaha kɔɔn wɛ! Bani pee
shi tuugo wuuro ti ɲɛ Kilɛ wo saanra
te. 17 Can na, n'a da yi jo yi mu,
sipya wemu ya Kilɛ wo saanra ti co ba
nɔhɔcɛrɛɛ ɲɛ-ɛ wɛ, wee da ga ba jé ti ni
bada wɛ.»

Naafuugbɔ fɔɔ jemɛ p'a pɛn Kilɛ wo saanra ti ni (Macoo 19:16-30; Marika 10:17-31)

18 Yawutuu ɲuŋɔfɔɔ wa ya Yesu
yege na: «Karamɔgɔsaama, ɲaha nɛ
yaa na pye, kɔnhɔ di ɲìi sicuumɔ
nixhɔbaama ta wɛ?» 19 A Yesu di wu
pye: «Ɲaha na m'a na pyi nizaama wɛ?
Nizaama wa shishiin wa wɛ, fo Kilɛ
yɛ. 20 «M'a Kilɛ wo saliya wu ɲɔmɛhɛɛ
ki cɛ: ‹Ma ganha bu dɔdɔɔrɔ pye wɛ!
Ma ganha bu sipya gbo wɛ! Ma ganha
bu nagaara pye wɛ! Ma ganha bu

kafinɛyɛ taha ma sipyiɲii na wɛ! Ma
da ma nu ni ma to pɛlɛ!›» 21 A wee ná
wu jo: «Fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni
nɛ ɲɔ kɔn na kii koro ɲaari.»

22 Ba Yesu ya yee logo wɛ, na wu
pye: «Kaa nigin yɛ l'a mu kuuŋɔ
sanha! Shɛ ma keŋɛ yaŋmuyɔ yi bɛɛri
pɛrɛ, m'a wee wari wu kan la baa fɛɛ
mu! Wee tuun wu ni, ma na naafuu
ta fugba we ni. Lee kadugo tàan m'a
ba daha na fɛni.» 23 Ga ba ná w'a yee
logo wɛ, a wu ɲaha di sii tanha xuuni,
bani naafuugbɔ w'a bye wu mu. 24 Ba
Yesu ya wu ɲaha ɲa k'a tanha wɛ, na
jo: «Naafuugbɔ fɔɔ jemɛ p'a pɛn Kilɛ wo
saanra ti ni dɛ! 25 Ɲɔhɔŋɔ jemɛ ya taan
museni wii ni, na toro naafuugbɔ fɔɔ
jé na Kilɛ wo saanra ti ni.»

26 A pee jomɔ pe logovɛɛ di jo: «Aa!
Wee tuun wu ni sipya wekɛ na já pa
shɔ wɛ?» 27 A Yesu di jo: «Le l'a sipyii
já ge, lee ya Kilɛ jani wɛ.» 28 Wee tuun
wu ni a Pyɛɛri di jo: «Li wii, wèe ya
kahari yaŋmuyɔ bɛɛri ni na daha mu
fɛni.» 29 A Yesu di pu pye: «Can na n'a
da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari
wu puga ni ge, kelee wu shɔ, kelee
wu cebooloo, kelee wu sefɛɛ, kelee
wu nagoo, Kilɛ wo saanra ti wuu na
ge, 30 weefɔɔ na ba yee bɛɛri yahaŋaa
niɲɛhɛŋɛɛ ta na wu yaha koŋɔ na, na
ba ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama bɛ ta ɲiga
na.»

Yesu ya wu xu ni wu ɲɛ wu jo sanha (Macoo 20:17-19; Marika 10:32-34)

31 A Yesu di wu kalaapiire kɛ ni
shuun wu yɛ yiri, na pu pye: «Wù wii
gaaŋi Zheruzalɛmu ni, Kilɛ tudunmɔɔ
p'a keree kiimu ka Sipya Ja wu
shizhaa na ge, kee bɛɛri na ba bye na
ki fa. 32 Wu na ba jé shi watii keŋɛ ni,
pee na ba zhɛhɛ wu na, na wu shɛhɛlɛ,
na ɲɔlɔhɔ tugi wu na, 33 na wu kpɔn
ni susɔlɔɔ ni, na na wu gbo. Ga wu
caxhugo caŋa taanri wogo ki na w'a
ɲɛ.» 34 Ga kalaapiire ti ya ta yafiin bɛ
ɲaha cɛ kii keree kii ni wɛ. Bani pe
jomɔ pe kɔri bi ŋmɔhɔ pu na. Ye y'a jo
pu mu ge, pu ya ta yafiin bɛ kɔri cɛ wɛ.

Yesu ya fyɛn wa ɲìi mugi (Macoo 20:29-34; Marika 10:46-52)

35 Ba Yesu ya tɛɛŋɛ Zheriko na wɛ,
lee ya bi fyɛn wa nidɛɛngɛ ta koo li
ɲɔ na na saraya ɲɛɛri. 36 Ba wee ya
sipyiire ti nidorowuu tunmɔ logo wɛ,
na yegeŋɛ pye na: «Le di ɲɛ ɲaha wɛ?»
37 A p'i wu pye: «Nazarɛti shɛɛn Yesu
w'a doroo.» 38 Wee tuun wu ni a wu
mujuu wá na: «Dawuda Ja Yesu, ɲuŋɔ
ɲaari na na!» 39 Pii pu bye sipyiire
ti ɲahagbaa na ge, a pee di wu kaa
jo na wu co wuyɛ na, ga, a wu sii la
fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja,
ɲuŋɔ ɲaari na na!» 40 A Yesu di yere,
na jo na pu pa ni wu ni. Ba fyɛn w'a
fulo Yesu na wɛ, a Yesu di wu yege na:
41 «M'a giin di ɲaha pye ma mu wɛ?»
A wu wu ɲɔ shɔ na: «Kafɔɔ, di da ɲaa!»
42 A Yesu di wu pye: «Ta ɲaa! Ma n'a
daa w'a ma cuuŋɔ.» 43 Taapile ni a wu
ganha na ɲaa. A wu daha Yesu fɛni,
na ganha na Kilɛ pɛlɛ. Tuun wemu ni
sipyiire ti bɛɛri ya lee ɲa ge, a pu bɛ di
ganha na Kilɛ sɔni.

19

Yesu ni fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ Zangɛ keree

1 Caŋa ka Yesu ya pa doroo Zheriko
kulo li ni. 2 Ná wa bye wà wu mɛgɛ ɲɛ
Zangɛ. Wee bye fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ
ɲuŋɔfɔɔ, naafuu fɔɔ w'a bye wii. 3 Wu
bi giin wu Yesu ɲa wu wu cɛ, ga sipyi-
ire ti ɲɛhɛ wuu na wu ya ta já wu
ɲa wɛ, bani wu bi gbere. 4 Lee na
a wu baa kari ɲahagbaa na, na shɛ
dugi tige ka ni, kemu mɛgɛ ki ɲɛ na
Sikomɔri ge, kɔnhɔ wu Yesu ɲa, bani
wu na ba doro wà.
5 Ba Yesu ya nɔ wee xuu wu ni wɛ,
a wu wu ɲaha yirige na Zangɛ pye:
«Zangɛ, tigi tɔvuyo na, bani mu puga
n'a da zhɛ digi niɲaa.» 6 A Zangɛ di
digi tɔvuyo na, na wu ɲuŋɔ círi ni
fundanga ni. 7 Ba sipyii p'a lee ɲa wɛ,
a pu bɛɛri di ganha na ŋmunu-ŋmunɔ
na yu: «W'a shɛ digi jurumupye wa
mu.» 8 Ga, a Zangɛ di yere Kafɔɔ ɲaha
tàan, na wu pye: «Li wii, Kafɔɔ, n'a
da na naafuu wu taaga ki kan la baa

fɛɛ mu. Li bu da na nɛ wa yaŋmuŋɔ
ka ŋmahana, nɛ na ki tuuyo shishɛɛrɛ
tɛrɛŋɛ weefɔɔ na.» 9 A Yesu di wu pye:
«Ɲuwuuro ya jé niɲaa ke puga ke bɛ
ni, bani we bɛ ɲɛ Ibirayima wo ja wa.
10 Bani piimu p'a piin ge, Sipya Ja ya
pa pee sha wu pee shɔ.

Wari w'a kan kapyebyii piimu mu na p'a kegaaŋa pyi ge
(Macoo 25:14-30)

11 Na sipyii pu yaha pu na kii keree
kii nuri, a Yesu di le talenɛ le jo pu mu,
bani ba w'a tɛɛŋɛ Zheruzalɛmu na
wɛ, a p'i ganha na giin na lee taapile
li ni Kilɛ wo saanra t'a da tiyɛ shɛ.
12 Lee wuu na w'a jo: «Ná wa ya se
kpɔɔncenɛ la na, na gari fiitɔɔngɔ ka ni
kɔnhɔ p'i shɛ saanra kan wu mu, lee
kadugo na wu guri pa. 13 Na wu yaha
wu sanha gari wɛ, a w'i wu kapye-
byii kɛ yiri, na pu bɛɛri kan warifyɛn
tuuyo nigin nigin, na pu pye: ‹Y'a yi
keŋɛ kaaŋa ni we ni fo di ba shɛ ba.›
14 Ga ba w'a kari wɛ, a wu shi shɛɛn
di wu kɔ, na tudunmɔɔ tun wu mu, na
wu pye: ‹Wèe funŋɔ wa mu wu tiin
wù ɲuŋɔ ni wɛ.›

15 «Ba w'a kuri wɛ, saanra ti na kan
xɔ wu mu wɛ, w'a bi wari wu kan
piimu mu ge, a wu pee yiri, kuduun
wemu p'a ta ge, kɔnhɔ wu wee cɛ. 16 A
nizhiimɛ wu ba na jo: ‹Na ɲuŋɔfɔɔ, n'a
ma wari wu taga kapyeŋɛɛ pye, a wu
wu shi kɛ ta.› 17 A wu wee pye: ‹L'a
ɲɔ kapyebye nizaama, ba na jo m'a
pye ɲɔmɛɛ fɔɔ kapigee ni wɛ, n'a da
ma pye kugbɔhɔɔ kɛ gbafɛnɛɛri.› 18 A
shuun wo wu ba na jo: ‹Na ɲuŋɔfɔɔ,
n'a ma wari wu taga kapyeŋɛɛ pye, a
wu wu shi kaguro ta.› 19 A wu wee
pye: ‹Mu bɛ wu pye kugbɔhɔɔ kaguro
gbafɛnɛɛri.›

20 A wa bɛ di ba na jo: ‹Ɲuŋɔfɔɔ, ma
warifyɛn wu we wu siimɛ na, nɛ bi wu
migile sicogo ni na kemɛ yaha. 21 Nɛ
fya mu na, bani nɛ bi li cɛ jo mu keree
k'a waha, mu ya kemu yaha wɛ, kee
mu ya luu, mu ya kemu nugi wɛ, kee
mu ya gɔɔn,› 22 A wu kafɔɔ wu wu pye:
‹N'a da ma kiiri kɔn na bɛ ni ma kafila
wu ni, kapyebye niguumɔ, a mu ya li
cɛ na nɛ keree k'a waha ge, nɛ kemu
yaha wɛ na kee luu, nɛ kemu nugi wɛ
na kee kɔɔn ge. 23 ɲaha na m'a ya ta
nɛ wari wu yaha baŋi na, kɔnhɔ di ba
wu lɔ ni wu kuduun ni na niguribawo
wɛ?› 24 Lee kadugo na piimu p'a bye
wà ge, a wu pee pye: ‹Yi wu wo wari
wu shɔ wu na, y'i wu kan kɛ fɔɔ wu
mu.› 25 A p'i wu pye: ‹Ɲuŋɔfɔɔ we! Go
wu wo wu shi kɛ wu wa wu mu na xɔ!›
26 A wu pu pye: ‹N'a da yi jo yi mu, la
ɲɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu
na fara wu wuu li na. Ga la ɲɛ wemu
mu wɛ, ali nifɛnhɛfɛnhɛnɛ lemu bɛ li
ɲɛ wu mu ge, lee bɛ na ba shɔ wu na.
27 Nɛ pɛɛn piimu ya ta sɔɔ nɛ wu pye
pu ɲuŋɔfɔɔ wɛ ge, yi pa ni pee ni naha
y'i pee gbo na ɲii na.›»

Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni ba saan ɲɛ wɛ
(Macoo 21:1-11; Marika 11:1-11; Yohana 12:12-19)

28 Ba Yesu ya yee jo xɔ wɛ, na
doro sipyiire ti ɲahagbaa na, na se
Zheruzalɛmu ni. 29 Tuun wemu ni
w'a tɛɛŋɛ Bɛtɛfajɛ ni Bɛtani kulogoo ki
na ge, faaboboŋɔ ki shizhaa na kemu
mɛgɛ p'a yiri Oliviye faaboboŋɔ ki ge,
a wu wu kalaapiire shuun wa tun, na
pu pye: 30 «Yi shɛ yi ɲahagbaa kulo li
ni, yi ba shɛ jin li ni, yi na kafabige
ka nibɔgɔ ta wà sipya sanha dugi ɲa
kemu na wɛ, y'i kee sanha yi pa naha.
31 Sipya wa bu yi pye: ‹Ɲaha na yee di
ke sanhana wɛ?› Yi weefɔɔ pye: ‹Wèe
Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.›»

32 Piimu pu bye tudunmɔɔ pu ge,
a pee di gari na shɛ yi ta ba Yesu ya
yi jo pu mu wɛ. 33 Na pu yaha pu
na kafabige ki sanhana, a ki kafɛɛ
di pu yege na: «Ɲaha na y'i wa ke
kafabige ke sanhana wɛ?» 34 A p'i jo:
«Wèe Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.»
35 A p'i ba ni ki ni Yesu yíri, na ba
pu fadegbɔyɔ ya taha ki na, na Yesu
durogo ki na. 36 Ba w'a gaaŋi wɛ, a
sipyii p'i ganha na pu fadegbɔyɔ piini
koo li ni.

37 Tuun wemu ni wu bi tɛɛŋɛ
Zheruzalɛmu na ge, Oliviye faaboboŋɔ
ki tatiginɛ ki shizhaa na ge, a kalaapi-
ire ti pinnɛgɛ ki bɛɛri di ɲi fundanga

na, na ganha na Kilɛ pɛlɛ ni mujoŋɔɔ
nigbɔhɔɔ ni. P'a kakanhaŋaa kiimu
bɛɛri ɲa ge, kee wuu na. 38 A p'i jo:

«Pye duba fɔɔ, saan,
mu wemu w'a ma
Kafɔɔ Kilɛ mɛgɛ na ge!»*
«Naɲiŋɛ ki pye fugba wu ni,
nɔɔrɔ di daha Kilɛ mɛgɛ na
fugba lii lii wu ni!»*

39 Farizhɛɛn piimu pu bye sipyi-
ire ti niŋɛ ni ge, a pii di Yesu pye:
«Karamɔgɔ, jo ni ma kalaapiire ti ni na
pu co puyɛ na!» 40 A wu pu ɲɔ shɔ:
«N'a da yi jo yi mu, ali pu bu jo puyɛ
na bɛ, kagereye y'a da sipyaa suu pu
tɛgɛ!»

Yesu ya mɛɛ su Zheruzalɛmu wuu na

41 Ba Yesu ya tɛɛŋɛ Zheruzalɛmu na
wɛ, ba Yesu ya wu ɲa wɛ, na mɛɛ su
wu wuu na, na jo: 42 «Kaa le li da
já ɲaɲiŋɛ kan mu mu niɲaa wo caŋa
ɲii le ni ge, mu da bi lee ta cɛ! Ga
nimɛ, lee ya ŋmɔhɔ mu na! 43 Bani
caya ya wa ma mu mu, ma pɛɛn na ba
kasɔrɔgɔ yereŋɛ na taga ma maha, na
ma kuuri, na do ma na. 44 Pu na ba ma
ni ma sipyii pu bɛɛri tɔnhɔnɔ, pu da ga
kafaan pile la shishiin nidahaŋa yaha
la ɲuŋɔ ni wɛ, bani Kilɛ ya pa mu dɛgɛ
kaa na tuun wemu ni ge, mu ya ta lee
cɛ wɛ!»

Yesu ya Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki pye fɛɛfɛɛ

(Macoo 21:12-17; Marika 11:15-19; Yohana 12:13-22)

45 Lee kadugo na a Yesu di jé Kilɛ-
pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu
bi bɛrɛ ni zhɔ pyi wà ge, a wu ganha
na pee kɔri na yeege. 46 A wu pu pye:
«L'a ka Kilɛ Kafila wu ni na: ‹Pu na
ba nɛ puga ki pyi Kilɛ-ɲɛrɛgɛ puga,›*»
A Yesu di nɔhɔ jo sanha na: «Ga yee
kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

47 W'a bi kalaa kaan caŋa bɛɛri
Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni. A saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ, ni saliya
karamɔgɔlɔɔ, ni sipyiire ti sipyigbɔɔ
p'i ganha na wu shaa di gbo. 48 Ga
pu ya cɛ dii pu da lee pye wɛ, bani
sipyiire ti bi wu jomɔ pu nuri ni see
ni.

20

Mii Yesu wo sefɛɛrɛ ti d'a yìri wɛ?

(Macoo 21:23-27; Marika 11:27-33)

1 Caŋa ka, na Yesu yaha wu na kalaa
kaan Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, na Kilɛ
wo Jozaama pu yu, a saraya ɲaha
shɔɔnrivɔɔ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'i
nɔ na fara nɔhɔlɛɛ pu na, 2 na wu pye:
«Sefɛɛrɛ tekɛ gbɔɔrɔ ni mu ya kii keree
kii pyi ge, tee jo wù mu, kelee jɔgɔ w'a
tee sefɛɛrɛ ti kan mu mu wɛ?» 3 A Yesu
di pu pye: «Nɛ bɛ w'a da yi yege. 4 Jɔgɔ
w'a Yohana tun na w'a batizeli pyi
wɛ? Kilɛ laa sipyii?» 5 A p'i puyɛ pye:
«Wù bu jo: ‹Kilɛ w'a wu tun,› wu na jo:
‹Naha na yee di ya ta dà wu na-ɛ wɛ?›
6 Wù bu nɔhɔ jo: ‹Sipyii p'a wu tun,›
sipyiire ti na wu wá gbo ni kagereye
ni, bani pu bɛɛri ya dà li na na Kilɛ
tudunmɔ wu bye Yohana.» 7 Lee na a
p'i wu pye na pee ya cɛ jɔgɔ w'a wu tun
wɛ. 8 A Yesu bɛ di pu pye: «Ayiwa nɛ bɛ
ya she, sefɛɛrɛ temu t'a nɛ pye nɛ na ki
pyi ge, nɛ bɛ da tee jo yee mu wɛ.»

Ɛrɛzɛn faapyii niguumɔɔ pu wo talenɛ le

(Macoo 21:33-46; Marika 12:1-12)

9 Lee kadugo na a Yesu di ganha na
le talenɛ le yu pu mu na: «Ná wa w'a
bi ɛrɛzɛn tɛgɛ ka shan, na ki kaa le
ɛrɛzɛn faapyii pii keŋɛ ni, na gari fiige
katii ni, na shɛ mɔ wà. 10 Ba ɛrɛzɛn w'a
pa lɛ wɛ, a wu kapyebye wa tun pee
ɛrɛzɛn faapyii pu mu, kɔnhɔ p'i ɛrɛzɛn
wa yaha pa wu kan. Ga, a ɛrɛzɛn
faapyii p'i wee kpɔn, na wu kewaya
wo yaha kari. 11 A wu nɔhɔ kapyebye
wa bɛ tun kari, a p'i wee bɛ kpɔn na
wu cogana kolo, na wu bɛ kewaya wo
yaha kari. 12 A wu taanri wo tun kari
sanha, a p'i wee bana, na wee kɔri wá.

13 «A tɛgɛ ki kafɔɔ di jo: ‹Lekɛ n'a da
bye wɛ? Na Ja nigin pe, na ɲidaan Ja
we, wee n'a da dun pu mu. La wa la
ni pu na pɛɛŋɛ taha wee na.› 14 Ga

* **19:38** Zaburuu 118:26 * **19:38** Luka 2:14 * **19:46** Ezayi 56:7

ba ɛrɛzɛn faapyii p'a wee ɲa wɛ, na puyɛ pye: ‹Cɛn wu lɔvɔɔ wu ɲɛ we. Yi pa wù wu gbo, kɔnhɔ cɛn wu bye wù wo.› 15 A p'i gari ni wu ni ɛrɛzɛn tɛgɛ ki kadugo yíri, na wu gbo.

«Wee tuun wu ni tɛgɛ ki kafɔɔ wu da ba ɲaha pye pu na wɛ? 16 Wu na ba ba, na pee ɛrɛzɛn faapyii pu gbo, na ɛrɛzɛn tɛgɛ ki kaa le piitiilee keŋɛ ni.»

Ba p'a yee logo wɛ, na jo: «Kilɛ wu wù tánha lee na!» 17 Ga, a Yesu di pu wii na jo: «Wee tuun wu ni jomɔ pe p'a ka Kilɛ wo Kitabu wu ni ge, na:

‹Puyirilee p'a faakagereŋɛ kemu she ge,
kee k'a pye puga ki gunŋmii li faakagereŋɛ nijeŋɛ.›*

Pee jomɔ pu kɔri di ɲɛ dii wɛ? 18 Sipyaa sipya w'a to kee kagereŋɛ ke ɲuŋɔ ni ge, weefɔɔ na gɛgi gɛgi. Kee kagereŋɛ ki shiin bu do sipya bɛɛri ɲuŋɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.»

19 Lee taapile li ni a saliya karamɔgɔlɔɔ ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li cɛ na pee na Yesu ya le talenɛ le jo wà. Ga, a p'i fya sipyii pu na.

P'a Yesu yege munaa pɛrɛmɛ keree na
(Macoo 22:15-22; Marika 12:13-17)

20 A p'i diin na Yesu kasɛri, na ba kalɔhɔjuu pii tun, na pu puyɛ pye sipyitiimɛɛ, pu da kafila tifuuyo shaan Yesu tàan, p'i kafila ta wu ɲɔ na, kɔnhɔ p'i wu le fanhafɛɛ ni gbafɛnɛmɛ wu sipyii pu keŋɛ ni. 21 A pee di wu yege na: «Karamɔgɔ, wèe ya li cɛ na jo mu ya yu, na sipyii kalaa ni tiimɛ ni, mu ya sipya wa wo wa ni wɛ. M'a sipyii pu fiinŋɛ na galaa bɛ Kilɛ koro li ni. 22 Ayiwa, l'a saha wèe p'a munaa pɛrɛmɛ kaan Oromɛ saannaa Sezari mu laa, li ya saha wɛ?»

23 Ba Yesu ya pee wo namari wu ɲa wɛ, na pu pye: «Yi wari dɛɲɛ wa shɛ na na.» 24 A p'i nigin wa shɛ wu na. A wu jo: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na wɛ?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Oromɛ saannaa Sezari.» 25 A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni, y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, y'i da Kilɛ bɛ wuu li kaan Kilɛ bɛ mu.»

26 Pu ya ta nahama ta Yesu jomɔ ni pemu pu da daga wu tɔɔgɔ le sipyii pu ɲaha tàan wɛ. Ga, a wu ɲɔshɔɔrɔ t'i pu ɲaha wɔ, a p'i fɛhɛ.

Sadushɛɛn p'a Yesu yege xuɲɛnɛ li keree na
(Macoo 22:23-33; Marika 12:18-27)

27 Lee kadugo na, Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pii bye wà, Sadushɛɛn pu bye pii. Pee bi yu na xuɲɛnɛ da ba bye ɲiga na wɛ. A pii di ba shɛ Yesu yíri, na shɛ wu pye: 28 «Karamɔgɔ, Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya le ɲɔmɛɛ le ka na kan wèe mu na: ‹Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na wɛ, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.›

29 «Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiimɛ wu cee leŋɛ, na xhu pya baa. 30 A shuun wo wu wee cee wu lɔ, na xhu pya baa, a taanri wo wu bɛ di wu lɔ na bye mu. 31 A pu gbarashuun wu bɛɛri di cee wu leŋɛ, a pu bɛɛri di xhu pu ya nɔhɔpiire ta wɛ. 32 Lee kadugo na a cee wu bɛ di xhu. 33 Wee tuun wu ni xuu pu caɲɛŋɛ ke, wee cee w'i da ba bye pu shɛn nigin wekɛ wo wɛ? Bani pu gbarashuun wu bɛɛri ya wu leŋɛ toro.»

34 A Yesu di pu pye: «Ke koŋɔ ke sipyii ya cèe leŋɛɛ, na gbaya jii, 35 Ga piimu p'a yaa pu pa jé Kilɛ wo kobaŋa ki ni ge, pee ba ba xhu na ba ɲɛ na foro xu ni ɲiga na, pee wa da cèe leŋɛ, kelee na gbaya je wɛ. 36 Pee da xhuu nige wɛ, bani pee na bye ba fugba mɛlɛkɛɛ pii wa wɛ. Pu na bye Kilɛ na-goo, bani pee ɲɛ xuɲɛnɛ li sipyii. 37 Kilɛ tudunmɔɔ Musa yɛ pyaa ya li shɛ na xuɲɛnɛ na ba bye, bani xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu ge, wee xuu wu ni w'a Kafɔɔ Kilɛ pyi: ‹Ibirayima wo Kilɛ, ni Ishaaga wo Kilɛ, ni Yakuba wo Kilɛ.› 38 Pee jomɔ pe ya li shɛɛ na Kilɛ ɲɛ xuu wo Kilɛ wɛ, ga wyii wo Kilɛ

* **20:17** Zaburuu 118:22

wu ɲɛ wii. Bani wee mu pu bɛɛri wa
ɲiifɛɛrɛ ni.» 39 A saliya karaməgəlɔɔ
pii di kafila wu lɔ, na jo: «Karaməgɔ,
ma jomɔ p'a ɲɔ.» 40 Wa shishiin ya luu
waha na wu yege nige kaa la shishiin
na wɛ.

Shɔvɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja yɛ nigin wɛ
(Macoo 22:41-46; Marika 12:35-37)

41 Wee tuun wu ni a Yesu bɛ di pu
yege na: «Ɲaha na sipyii ya yu na
Shɔvɔɔ wu ya ta sii pye watii Dawuda
ja yɛ kadugo na-ɛ wɛ? 42 Bani Dawuda
yɛ pyaa ya yi jo Zaburuu Kitabu wu ni
na:

‹Kafɔɔ Kilɛ ya yi jo nɛ Kafɔɔ mu na:
Tiin saanra tatɛɛngɛ ki ni na
kanige cɛ,
43 fo di ba ma pɛɛn pye ma ɲidahaa
tatahaŋa.›*

44 Dawuda ya Shɔvɔɔ wu pyi Kafɔɔ,
wee tuun wu ni w'i ɲɛ dii wu ja yɛ
nigin wɛ?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karaməgəlɔɔ pu kaa ni
(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)

45 Sipyiire ti bɛɛri ɲii na a Yesu
di wu kalaapiire ti pye: 46 «Y'a yiyɛ
kasɛri saliya karaməgəlɔɔ pu na. Na
fadedɔɔnyɔ leni na ɲaari lee l'a dan
pu ni, ni sipyii na gbɔɔrɔ fò kaan pu
mu pinnɛrɛ kpɛɛnyɛ na. Kilɛ-pɛɛŋɛ
piyɛyɛ yi wo ɲahagbaa tatiinyɛ, ni
yaliceŋɛɛ wo tatiinceye bɛ di dan pu
ni. 47 P'a naxhugoshaa keŋɛ yaŋmuyɔ
bɛɛri ŋmahana na zhuu pu na, na mɔni
Kilɛ-ɲɛrɛgɛ na, kɔnhɔ p'i puyɛ pye see
sipyii. Pu wo jaagi kanhama pu na ba
golo fo xuuni.»

21

Naxhugoshɔ wu Kilɛ yakanga
(Marika 12:41-44)

1 A Yesu di wu ɲuŋɔ yirige, na naa-
fuu fɛɛ pu ɲa pu na Kilɛ wo taa li leni
keshi wu ni. 2 A wu naxhugoshɔ la
baa fɔɔ wa ɲa wu bɛ ya wari tuuŋɔɔ
nifɛnhɛfɛnhɛŋɛɛ shuun le wu ni. 3 A
wu jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, we
naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le
ge, lee ya ɲɛhɛ pusamaa bɛɛri wuu
li na. 4 Bani pusamaa bɛɛri ya wolo
wolo pu naafuu ni na kan, ga wee
kunni ni wu la baara ti ni, w'a wu
ɲɔshaga wuu li bɛɛri kan.»

Yesu ya Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ja wu jo
(Macoo 24:1-2; Marika 13:1-2)

5 Lee kadugo na pii bi Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki kaa yu wu kalaapiire ti ni
na k'a sii ɲɔ ni ki faaya yi ni, ni sipyii
pu wo Kilɛ yakanya yi bɛ. Ga, a Yesu
di pu pye: 6 «Yemu bɛɛri yee wa ɲaa
naha ge, caŋa ka wa ma, kagereŋɛ ka
shishiin wa da ba gori naha ka ɲuŋɔ
ni wɛ. Yi bɛɛri na ba do fɛɛfɛɛ.»

Keree kiimu na ba byi sani koŋɔ ki xɔ ge
(Macoo 24:3-14; Marika 13:3-13)

7 A p'i wu yege na: «Kee keree kii na
ba bye tuun wemu ni ge, wee shɛ wù
na! Ki ba da bye, ɲaha shɛshɛɛrɛ tekɛ
t'i da bye wɛ?» 8 A Yesu di pu pye: «Y'a
yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ yi ɲuyɔ ganha bu
gyɛɛgi wɛ. Bani sipyii niɲɛhɛmɛɛ na ba
ma ni nɛ mɛgɛ ni na yu: ‹Nɛ wu ɲɛ wii›
kelee ‹Tuun w'a nɔ.› Yi ganha bu daha
pu fɛni wɛ. 9 Yi ba kashɛn ni n'a she
keree nuri tuun wemu ni, yi ganha da
vya wɛ. Li waha l'i waha kee keree k'a
yaa na fɛnhɛ pye, ga lee di wa nago
wee tuun wuyɛ pyaa ni koŋɔ k'a da
xhɔ wɛ.»

10 Lee kadugo na a wu pu pye:
«Shi wa na ba yìri shi watii kaa na.
Saanra ta na ba yìri saanra tatii kaa
na. 11 Ɲiŋɛ cɛlɛŋɛ nigbɔhɔ na ba byi
tɛyɛ ya ni, ni xuugbɔhɔ, ni banikuuyo.
Fyaara kagbɔhɔɔ ni ɲaha shɛshɛɛrɛ
nigbɔɔrɔ na ba ɲaa na yìri fugba we ni.
12 «Ga yani lee li pye ge, pu na ba yi
coni, na yi ɲaani xuuni. Pu na ba se
ni yi ni Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni, na kiiri
kɔɔn yi na, na yi leni kaso ni. Pu na
ba se ni yi ni saannaa ni gbafɛnɛɛrɛɛ
mu nɛ mɛgɛ wuu na. 13 Lee na ba bye
kaɲuŋɔ yi na Kilɛ wo Jozaama pu jo
pu mu. 14 Jomɔ pe yi da ba shɛ jo pee

* **20:43** Zaburuu 110:1

di yi ɲuŋɔ wolo ge, yi ganha ba pee
shaa da yɛri yi funyɔ ni wɛ. 15 Bani nɛ
na ba ɲɔ kan yi mu, na fungɔngɔ fɛɛrɛ
kan yi mu, fo sipya bɛ da da yi pɛɛn
pu ni, wemu na já yi ɲɔ shɔ, kelee di
yi kafila kaala wɛ. 16 Ali yi tii, ni yi
nii, ni yi puga shɛɛn, ni yi cebooloo,
ni yi naɲiinɛɛ bɛ na ba yi leni keye ni.
Pu na ba pii gbuu yi ni. 17 Sipyii bɛɛri
na ba yi kɔ nɛ mɛgɛ wuu na. 18 Ga,
ali yi ɲuzhige nigin we wa bɛ da biin
wɛ. 19 Lee wuu na, yi la le yiyɛ ni, y'i
yi logoo mara, lee funŋɔ ni y'a da yi
munahaa ɲuŋɔ wolo.

Yesu ya Zheruzalɛmu kulo li ja wu jo
(Macoo 24:15-21; Marika 13:14-19)

20 «Yi ba kashɛn keye ɲa y'a
Zheruzalɛmu maha tuun wemu ni, y'i
li cɛ na wu jaduun w'a nɔ. 21 Wee tuun
wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige
ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo
xuu ni. Piimu na ba bye Zheruzalɛmu
kulo liyɛ pyaa funŋɔ ni ge, pee di ba
fe p'a fòro. Piimu na ba bye sige ni ge,
pee ganha bu jé kanha ki ni wɛ. 22 Kee
cabyaa ki na ba bye Kilɛ wo kiiri
cabyaa Zheruzalɛmu na, kɔnhɔ yemu
bɛɛri Kilɛ tudunmɔɔ p'a ka Kitabu
wu ni ge, yi bɛɛri ɲɔ di fa. 23 Bɔɔngɔ
na ba bye lahaa fɛɛ ni puŋmaraya fɛɛ
wogo yee caya yi na. Bani kanhama
nigbɔ pu da ba bye fiige ki ni. Kilɛ
na ba wu loyire li shɛ ki sipyii pu
na. 24 Ŋmɔparaa na ba pii gbo, p'a
pii co kari fiiye yatii ni na pye buloo.
Shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, wee na ba
Zheruzalɛmu kana fo pu wo tuun wu
ba shɛ doro.

Sipya Ja nibaŋa keree
(Macoo 24:29-31; Marika 13:24-27)

25 «Yi na ba ɲaha shɛshɛɛrɛ ɲaa caŋa,
ni yeŋɛ, ni wɔrɔɔ kii ni. Lokuruyo
nigbɔyɔ na ba sani na yìri suumɔ lɔhɔ
ni ɲiŋɛ ke na, yi tunmɔ na ba bɛlɛ fo
na fyaara ni funbɛɛnrɛ yaha ɲiŋɛ ki
sipyii pu bɛɛri na. 26 Sipyii na ba jiregi
na xhuli ɲiŋɛ ke wo kapegee fyaara ni
ki ɲibaŋa funbɛɛnrɛ keŋɛ ni. Bani ali
fugba wu sefɛɛrɛ ti na ba jɛlɛ. 27 Wee
tuun wu ni pu na ba Sipya Ja nibawo
ɲa fugba ɲahaya ye na ni sefɛɛrɛ ti
bɛɛri, ni nɔɔrɔ nigbɔ ni. 28 Yi ba kee
keree kii ɲaa k'a ɲɔ kɔn na byi tuun
wemu ni, y'i yìri tii, y'i yi ɲuyɔ yirige,
bani yi ɲuŋɔ woloduun w'a tɛɛŋɛ.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge
(Macoo 24:32-35; Marika 13:28-31)

29 Lee kadugo na a Yesu di le talenɛ
le jo pu mu na: «Yi nitoodige ni tiye
yi saya bɛɛri wii. 30 Yee ba yi ɲaa yi
na funni tuun wemu ni, yee wa ma
li cɛ yiyɛ ni na ki nagoo pyeduun w'a
tɛɛŋɛ. 31 Mu li wa, yi ba kii keree kii
ɲaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li cɛ
na Kilɛ saanra t'a tɛɛŋɛ. 32 Can na n'a
da yi jo yi mu, niɲaa wo sipyii pii bɛɛri
wa da xhuu kii keree kii di na pye wɛ.
33 Fugba we ni ɲiŋɛ ke na ba doro, ga
nɛ jomɔ pe wa da doro bada wɛ.»

Yi kori yaha ɲìi na

34 «Yi kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na, yi ganha
da gori ligbɔhɔ yɛ na, ni gba, yi da yi
funyɔ shaa ni koŋɔ yaŋmuyɔ da ni, fo
di zhɛ nɛ cabaŋa pye ki pa yi bɛ fo wɛ.
35 Bani nɛ cabaŋa na ba ɲiŋɛ ki sipyii
pu bɛɛri fo, ba jò ma fyaa fo na pu tɔ
wolo wɛ. 36 Ga yi kori yaha ɲìi na, yi
da Kilɛ ɲɛɛri tuun bɛɛri ni, kɔnhɔ y'i
fanha ta, y'i ba shɔ kii keree nibaŋaa
kii bɛɛri na, y'i ba já yere Sipya Ja wu
ɲahagbaa na.»

37 Yesu bi ma sipyii pu kalaa Kilɛ-
pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni caŋa ni, ga
piige bu wɔ, w'a shɛ shɔn Oliviye
faaboboŋɔ ki na. 38 Yani ɲiga ki mugi
ge, sipyii pu bɛɛri na shɛ wu ɲuŋɔ círi
Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, na wu jomɔ
pu nuri.

22

Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na
(Macoo 26:1-5; Marika 14:1-2; Yohana 11:45-53)

1 Shizhɛnhɛrɛ Baa Buuri Kalenɛ
lemu li ɲɛ na Ŋuwuuro ti wo Kalenɛ
li ge, lee bi dɛɛŋɛ. 2 Saraya

ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bi gbogana shaa Yesu na, ga na fyagi sipyii pu na.

Zhudasi ya gbegele wu Yesu le keŋɛ ni
(Macoo 26:14-16; Marika 14:10-11)

3 Wee tuun wu ni, Zhudasi we p'a yiri na Isikariyɔti ge, a Shitaanni di ba jé wee ni. Kalaapiire kɛ ni shuun wu wa w'a bye wii. 4 A Zhudasi di shɛ saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ, ni Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki gɛdii ɲuŋɔfɛɛ pu mu. Wu na já Yesu le pu keŋɛ ni legana lemu na ge, a p'i jo bɛ lee na. 5 A lee di daan pu ni xuuni. A p'i bɛ yi na na pee na ba wari kan wu mu. 6 A Zhudasi di sɔɔ pu mu na ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu keŋɛ ni sipyiire ti kategee.

P'a Bulooro Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li shiizhan
(Macoo 26:17-25; Marika 14:12-21; Yohana 13:21-30)

7 Shizhɛnhɛrɛ Baa Buuri Kalenɛ li caŋa k'a nɔ ge, kee caŋa ke Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li saraga dubyapige ki ma yaa na gbo. 8 A Yesu di Pyɛɛri ni Yohana tun na pu pye: «Yi shɛ Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele, kɔnhɔ wù shɛ ki li.» 9 A p'i wu pye: «Ma funŋɔ wa wù shɛ ki gbegele xuu wekɛ ni wɛ?» 10 A wu pu ɲɔ shɔ: «Wii, yi ba jin kanha ki ni, yi na zhɛ saha ni ná wa ni w'a lɔhɔ shɔɔ tugo, y'i daha wee fɛni. Wu ba shɛ jé puga kemu ni, yi bɛ di jé wà. 11 Y'i kee puga ki kafɔɔ pye: ‹Wù Karamɔgɔ w'a jo na wee ni wu kalaapiire ti na ba Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li talige puga kemu ni ge, na mii ki wa wɛ?› 12 Wu na pugbɔhɔ ka shɛ yi na zangaso wu ni, kee wa gbegele xuuni na yaha, y'i kalenɛ li yalige ki gbegele wà.»

13 A p'i gari na shɛ keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. A p'i Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

Kafɔɔ Fɛfɛɛrɛ yalige ki keree
(Macoo 26:26-30; Marika 14:22-26; 1 Korɛnte Shɛɛn 11:23-25)

14 Ba liduun w'a pa nɔ wɛ, a Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i diin na li. 15 A wu pu pye: «Na le Ɲuwuuro Kalenɛ le wo yalige ki pinnɛ li ni yee ni, nɛ lee la pye fo xuuni, yani di ba ganha ge. 16 Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da kee ka shi li nige wɛ, fo caŋa kemu Kilɛ da ba ki yàa wu saanra ti ni ge.»

17 Wee tuun wu ni a wu ɛrɛzɛn lɔhɔ cɛɛgbuu li lɔ, na baraga taha Kilɛ na na jo: «Yi ke co y'i ki taa taa yiyɛ na. 18 Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da ɛrɛzɛn lɔhɔ gba nige wɛ, fo Kilɛ wo saanra ti ba ba.»

19 Lee kadugo na a wu buuri wa lɔ, na baraga taha Kilɛ na, na wu kɛgi kɛgi na kan pu mu na jo: «Nɛ ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kɔnhɔ yi funyɔ di da dun ni na kaa ni.»

20 Ba p'a li xɔ wɛ, a wu ɛrɛzɛn lɔhɔ cɛɛgbuu li bɛ lɔ kan pu mu, na jo: «Kilɛ ya kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ nivonɔ lemu lɔ sipyii mu nɛ shishan baraga ni ge, lee li wa mɛ ke ɛrɛzɛn lɔhɔ ke. Yee wuu na pee shishan p'a wo. 21 Ga, lee bɛ na we w'a da nɛ le keŋɛ ni ge, wee we na li ni nɛ ni. 22 Sipya Ja wu kunni, wu na ba xhu ba Kilɛ ya li jo wu shizhaa na wɛ. Ga wemu w'a da ba wu le keŋɛ ni ge, bɔɔngɔ ki ɲɛ weefɔɔ wogo.» 23 A p'i ɲɔ kɔn na puyɛ yegee na wekɛ wu da ba le pye pee ni wɛ.

Kalaapiire t'a nakaara pyi ɲahagbaa fɛɛrɛ keree na
(Macoo 20:25-28; Marika 9:33-34; Marika 10:42-45; Luka 9:46)

24 Lee kadugo na a kalaapiire t'i ba do nakaara na na byi. Pu bi puyɛ yegee na wekɛ w'a yaa na pye pu bɛɛri ɲahagbaa fɔɔ wɛ? 25 A Yesu di pu pye: «Shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, wee shi wu wo saannaa ya pu ɲuŋɔfɛɛrɛ pyi wu na. Pii pu wa fanhafɛɛ pu ge, a pee funŋɔ di bye shi wu w'a pu mɛyɛ yiri na: ‹Kasaaŋaa pyevɛɛ.› 26 Ga, li ya yaa na pye mu yee mu wɛ, ga we wu wa yee bɛɛri ɲahagbaa fɔɔ ge, wee ya yaa na pye ba pu bɛɛri nɔhɔcɛrɛɛ ɲɛ wɛ. We wu ɲɛ ɲuŋɔfɔɔ ge, wee di bye ba kapyebye ɲɛ wɛ. 27 Kapyebye we w'a sori ge, ni wu ɲuŋɔfɔɔ we wu da

ba diin yɛ wu li ge, wekɛ w'a pɛlɛ pu
shuun wu ni wɛ? We wu da ba diin yɛ
wu li ge, ta wee bɛ w'a pɛlɛ wɛ? Ga lee
bɛ na nɛ ɲɛ yee niŋɛ ni ba kapyebye
ɲɛ wɛ. 28 Yee ya pye sipyii, pii p'a pye
ni nɛ ni na nɔwuuro ti keree ki ni ge.
29 Lee wuu na n'a da Kilɛ wo saanra
ti ɲɔ yaha yee mu, ba na To w'a ti ɲɔ
yaha na mu wɛ. 30 Yi na ba binnɛ li, na
binnɛ gba ni na ni na saanra ti ni. Yi
na ba diin saanra korogoo ni, na kiiri
kɔn Izirayɛli gbaweye kɛ ni shuun wu
na.»

Yesu ya li shɛ na Pyɛɛri na ba foro wee kaa tàan
(Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Yohana 13:36-38)

31 Lee kadugo na a Yesu di jo: «Simɔ,
Simɔ, Shitaanni ya li sha na wu yee
nɔhɔ wolo saama na, wu yee suguri
ba p'a shinma sani na wo wu kugun
ni wɛ. 32 Ga nɛ Kilɛ ɲɛɛri mu mu,
kɔnhɔ ma n'a daa wu ganha bu guuŋɔ
wɛ. Ma ba daburajɛ jo tuun wemu ni,
na guri pa na mu, m'a ma cebooloo
pusamaa logoo waha.» 33 A Pyɛɛri
di wu pye: «Kafɔɔ, w'a pye kaso la,
w'a pye xu la, n'a gbegele xɔ di jé ni
ma ni ki bɛɛri ni.» 34 A Yesu di wu
pye: «Pyɛɛri n'a da li shɛ ma na, yani
xhupoo wu pa mɛɛ su niɲaa piige ge,
mu na ba foro nɛ kaa tàan tɔɔɲii taanri
na mu ya nɛ cɛ wɛ.»

Yesu ya wu kalaapiire ti yɛri na pu gbegele

35 Lee kadugo na a Yesu di pu pye:
«Tuun wemu ni nɛ yee tun kari na ta
wari, ni kushɛyɛrɛyɛ, ni tanhaya bye
yee mu-i ge, yaaga ya yee kuuŋɔ ya?»
A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Yaaga bɛ ya wèe
kuuŋɔ wɛ.»
36 «Ga nimɛ, wari ɲɛ wemu mu ge,
wu wu lɔ, kushɛyɛrɛyɛ ɲɛ wemu mu
ge, wu yi lɔ, ŋmɔpara ɲɛ wemu mu
wɛ, wee di wu fadeŋɛ pɛrɛ taga la shɔ.
37 Bani n'a da yi jo yi mu, lemu ya ka
nɛ shizhaa na ge, li waha l'i waha, lee
ɲɔ ya yaa na fa. L'a ka Kitabu ni na:
‹W'a tɔrɔ le kakuubyii ni.› Lemu di ɲɛ
nɛ shizhaa wuu li ge, lee ɲɔ na ba fa.»
38 A kalaapiire t'i wu pye: «Kafɔɔ, li bu
da lere, ŋmɔparaa shuun wu wa mɛ.»
A Yesu di jo: «K'a yaa mu xuuni.»

Yesu ya shɛ Kilɛ ɲɛɛri Oliviye faaboboŋɔ ki na
(Macoo 26:36-46; Marika 14:32-42)

39 Lee kadugo na a Yesu di foro, na
gari Oliviye faaboboŋɔ ki na, ma na
jo ba w'a tee na li pyi pyegana lemu
na wɛ. A wu kalaapiire ti bɛ di daha
wu fɛni. 40 Ba p'a nɔ wee xuu wu ni
wɛ, a Yesu di pu pye: «Yi Kilɛ ɲɛɛri,
kɔnhɔ yi ganha bu jé nɔwuuro ni wɛ.»
41 Ba w'a yee jo wɛ, na laha pu tàan,
na shɛ ɲaha na jɛri, na nuguro sin, na
Kilɛ ɲɛɛri. 42 Na jo: «Na To Kilɛ, li bu da
l'a taan ma mu, le kanhama cɛɛgbuu
le sanha lii na na. Ga nɛ wo ɲidaan
ganha bu bye wɛ, fo mu wo ɲidaan.»
43 Wee tuun wu ni a mɛlɛkɛ wa di ba
foro wu mu na yìri fugba we ni, na
lowaa kan wu mu. 44 Yesu funŋɔ ki
bi cɔnri fo xuuni. A wu la fara Kilɛ-
ɲɛrɛgɛ ki na. A wu ba fun, a wu fun
fun lɔhɔ k'i ɲɛri ba shishan ɲɛ wɛ, na
niŋɛɛ na dun ɲiŋɛ na.
45 Ba w'a xɔ Kilɛ-ɲɛrɛgɛ ki na wɛ, na
guri pa kalaapiire ti yìri, na ba pee
ta pee ya ŋmunɔ ɲatanhaŋa kanhama
keŋɛ ni. 46 A wu pu pye: «Ɲaha na
yee di ŋmunɔɔ wɛ? Yi yìri y'i Kilɛ ɲɛɛri,
kɔnhɔ yi ganha bu jé nɔwuuro ni wɛ.»

Yawutuu p'a Yesu co
(Macoo 26:47-56; Marika 14:43-50; Yohana 18:3-11)

47 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a
sipyiire ta di nɔ, Zhudasi w'a bye pee
ɲahagbaa na. Yesu wo kalaapiire kɛ
ni shuun wu wa w'a bye wii. A wu
gbara Yesu na, kɔnhɔ wu shɛ ɲɔsɔɔnrɔ
fò kan wu mu. 48 Ga, a Yesu di wu pye:
«Zhudasi, go ɲɔsɔɔnrɔ fò ni mu ya Sipya
Ja wu le keŋɛ ni gɛ?»
49 Pii pu bye ni Yesu ni ge, ba pee
ya li cɛ na Yesu tacoŋɔ ni p'a ma wɛ, a
p'i jo: «Kafɔɔ, wù ŋmɔparaa lɔ pu fɛni
ya?» 50 A pu shɛn nigin wa di saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu wo
kapyebye wu kanige cɛ niwɛŋɛ paa
laha. 51 Ga, a Yesu di pu pye: «Yi yere

mɛ!» A wu gbɔn ná wu niwɛŋɛ ki na,
na wu cuuŋɔ.
52 Lee kadugo na, saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ, ni Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki gɛdii ɲuŋɔfɛɛ, ni nɔhɔlɛɛ
pii p'a shɛ Yesu fɛni ge, a wu pu pye:
«A yee di ba ni ŋmɔparaa ni pubegee
ni nɛ tacoŋɔ ni ma na jo kakuubye di
ɲɛ ya?» 53 Na ta nɛ bi bye ni yee ni
caŋa bɛɛri Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni,
yee di ya ta nɛ co wɛ. Ga nimɛ, yee wo
tuun wu w'a nɔ, ni nibiige fanha ki
wo tuun we.

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tàan
(Macoo 26:57-58, 69-75; Marika 14:53-54, 66-72; Yohana 18:12-18, 25-27)

54 Ba p'a Yesu co wɛ, na gari ni wu ni
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ
wu kaban. A Pyɛɛri di laraga kɔn pu
na, na daha pu fɛni, 55 fo na shɛ jé
kaaŋa ki ni. A sipyii pii di na gbɛri
kaaŋa ki niŋɛ ni, na diin ki tàan na
wahani. A Pyɛɛri bɛ di diin pu tɛ ni.
56 Ba kapyebyezhɔ wa ya pa Pyɛɛri ɲa
na ki tàan wɛ, na wu wii xuuni na
jo: «We bɛ wu wa Yesu wo sipya wa.»
57 Ga, a Pyɛɛri di foro wu kaa tàan na
jo: «Cee we, nɛ ta wu cɛ bɛ wɛ.»
58 A jɛɛrɛ di bye, a ná wa di wu ɲa,
na wu pye: «Go mu bɛ wu wa pu ni!»
A Pyɛɛri di wee ná wu bɛ pye: «Ee! Nɛ
wa pu ni-i dɛ!»
59 A lɛɛri nigin shishiin di doro, a ná
wa bɛ di ba wu ɲa. A wee di sii yi jo
waha na: «Nakaara baa we ná we bɛ
wu bye ni Yesu ni, bani Galile shɛn wu
wa wu bɛ.» 60 Ga, a Pyɛɛri di wu ɲɔ shɔ
na: «Ná we, ye mu wa yu ge, ali nɛ yi
shi cɛ wɛ.» Na Pyɛɛri yaha wu na yee
yu, taapile ni a xhupoo di mɛɛ su. 61 A
Kafɔɔ di ŋmahana ɲɛri na Pyɛɛri wii wu
ɲaha niŋɛ ni. A Pyɛɛri funŋɔ di do ni
Kafɔɔ kafilajo wu ni na: «Yani xhupoo
wu mɛɛ su niɲaa ge, mu na ba foro nɛ
kaa tàan tɔɔɲii taanri na mu ya nɛ cɛ
wɛ.» 62 A Pyɛɛri di foro kpɛɛngɛ ki na
na shɛ mɛɛ su fo xuuni.

Sipyii p'a Yesu shɛhɛlɛ na wu kpɔn
(Macoo 26:67-68; Marika 14:65)

63 Yesu bi bye namaa piimu keŋɛ
ni ge, pee bi wu la wo, na wu kpɔɔn.
64 A p'i wu ɲaha pɔ, na ganha na wu
yegee na: «Jɔgɔ w'a mu kpɔn wɛ? Ma
kpɔnvɔɔ wu mɛgɛ yiri gɛ!» 65 A p'i wu
shɛhɛlɛ, na joguumɔ niɲɛhɛmɛ pa bɛ jo
ni wu ni.

Yesu kiiri ya kɔn kiirikɔɔn kuruŋɔ ki ɲaha tàan
(Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Yohana 18:19-24)

66 Ba ɲiga k'a mugi wɛ, a nɔhɔlɛɛ,
ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ, ni
saliya karamɔgɔlɔɔ di shɛ puyɛ ɲa, na
shɛ ni Yesu ni pu wo kiirikɔɔn kuruŋɔ
ki mu. 67 A p'i wu pye: «Ma bu da ma
na ɲɛ Shɔvɔɔ we, yi ɲaha jo wù mu.» A
Yesu di pu ɲɔ shɔ: «Nɛ ɲɛhɛ yi ɲaha jo
yee mu, yee wa da dà yi na wɛ; 68 nɛ
di bu yee yege, yi wa da na ɲɔ shɔ wɛ.
69 Ga na da niɲaa na, Sipya Ja wu na
zhɛ diin Se Bɛɛri Fɔɔ Kilɛ kanige cɛ.»
70 A pu bɛɛri di binnɛ jo na: «Wee
tuun wu ni ta mu wu ɲɛ Kilɛ Ja we?»
A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Ba yee wa yi
yu wɛ, uun, wee nɛ ɲɛ.» 71 Wee tuun
wu ni a p'i jo: «Ɲaha wo sɛɛri kaa fɛni
wù ɲɛ sanha wɛ? Wùyɛ pyaa ya yi logo
wu ɲɔ na.»

23

P'a shɛ ni Yesu ni Pilate mu
(Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Yohana 18:28-38)

1 Lee kadugo na a sipyii pu bɛɛri di
yìri, na gari ni Yesu ni Pilate mu. 2 Ba
p'a nɔ wà wɛ, na jaagi ɲɔ kɔn na dɛri
wu na na: «Wèe ya we ná we sɛɛri
na wu ta wu na wù fiige ki sipyii pu
sɔɔn, na pu ɲuyɔ nari. W'a pu ɲaha
kɔɔn na pu ganha ba munaa pɛrɛmɛ
kaan Oromɛ saannaa ɲuŋɔfɔɔ wu mu
wɛ. Na jo na wee wu ɲɛ Shɔvɔɔ we, na
saan wee ɲɛ.» 3 A Pilate di Yesu yege
na: «Yawutuu wo saan mu ɲɛ ya?» A
wu wu ɲɔ shɔ na: «Uun, ba ma wa yi
yu wɛ, wee nɛ ɲɛ.»
4 Lee kadugo na a Pilate di saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni sipyiire ti
pye: «Nɛ ta tanahaŋa ka shishiin ɲa
we ná we na wɛ.» 5 Ga, a p'i yi jo
na waha Pilate mu na: «W'a sipyii
pu ɲuyɔ nari ni wu wo kalaa wu ni

Zhude fiige ki bɛɛri ni; na lɔ Galile
fiige ki na, fo na pa nɔ naha.»

P'a shɛ ni Yesu ni Hɛrɔdi Antipasi mu

6 Ba Pilate ya yee logo wɛ, na pu
yege na ta Galile shɛn wu ɲɛ Yesu?
7 A p'i wu pye na Galile shɛn wu
ɲɛ wii. Lee di Hɛrɔdi ta wee na ɲɛ
Galile fiige ki ɲuŋɔ ni; wu bɛ di bi
bye Zheruzalɛmu ni wee tuun wu ni.
A Pilate di jo na pu shɛ ni Yesu ni
Hɛrɔdi mu. 8 Ba Yesu ya nɔ Hɛrɔdi
yíri wɛ, a lee di sii taan Hɛrɔdi ni fo
xuuni; bani wu bi keree niɲɛhɛŋɛɛ
nuri wu shizhaa na. A l'i mɔ xu-
uni Hɛrɔdi funŋɔ na ɲɛ wu Yesu ɲa.
Wu bi daa na Yesu na kakanhana
la pye wee bɛ ɲii na, 9 Lee wuu na
w'a Yesu yege keree niɲɛhɛŋɛɛ na,
ga Yesu ya wu ɲɔ shɔ la shishiin na
wɛ. 10 Lee di saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
ɲuŋɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛ ta
wà. A pee di ganha na nama kɔɔn, na
joguumɔ tuugo bɛɛri taga na wu jaagi.
11 A Hɛrɔdi ni wu sɔrɔsii p'i sii Yesu
shɛhɛlɛ, na wu la wolo. A p'i saannaa
fadeŋɛ ka le wu na. Lee kadugo na
a Hɛrɔdi di Yesu kuruŋɔ na pa gan
Pilate mu sanha. 12 Kee caŋa ke a
Hɛrɔdi ni Pilate di bye naɲiinɛɛ, lee
kaa bɛ wɛ, pɛɛn pu bye pii taashiinɛ ni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo
(Macoo 27:15-26; Marika 15:6-15; Yohana 18:39-19:16)

13 Ba Yesu ya nɔ Pilate na wɛ,
a Pilate di saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
ɲuŋɔfɛɛ, ni fanhafɛɛ, ni sipyii pu bɛɛri
yiri. 14 Na pu pye: «Yee ya pa ni we ná
we ni nɛ mu, na jo na w'a fiige ki sipyii
pu ɲuyɔ nari. Nɛ kunni ya wu yege
yiyɛ pyaa bɛ ɲii na. Ga yee ya keree
kiimu bɛɛri jo nɛ mu wu shizhaa na
ge, nɛ ta lee la shishiin wo zɔ ɲa wu na
wɛ. 15 Hɛrɔdi bɛ di wa zɔ ta wu na wɛ,
bani wu bɛ ya wu kuruŋɔ na pa wù
kan. Yi ɲii wa wu ni, wu kapyegee ki
bɛɛri ni, nɛ kaa ɲa lemu l'a wu kagbuu
xɔ wɛ. 16 Wee tuun wu ni n'a da wu
kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu
yaha.»
17 [Lee di Pilate ta yee bɛɛri ba
Yawutuu wo bulooro ɲuwuuro ti
kalenɛ l'a nɔ wɛ, wu ma yaa na
kasolemɛ nigin wa yaha.] 18 A sipyiire
ti bɛɛri di ganha na xhuulo na yu: «We
ná we gbo m'a Barabasi yaha!» 19 Na
ta wee Barabasi we di bi bye n'a she
fɔɔ. Caŋa ka w'a pa tunmɔ yirige kulo
li funŋɔ ni, na sipyiire ti lɔ suri tiyɛ ni
fo na wa gbo. Lee na p'a bi wu le kaso
ni.
20 Lee di Pilate ta wu funŋɔ na ɲɛ
wu Yesu yaha, a wu pu yege sanha.
21 Ga, a p'i xhuulo na: «Wu kori tige
na! Wu kori tige na!» 22 A Pilate
di pu pye tɔɔɲii taanri wuu li ni na:
«Kakuunɔ lekɛ we ná we d'a pye wɛ?
Nɛ kunni ya kaa ɲa wu na lemu ya
wu kagbuu xɔ wɛ. Lee wuu na n'a da
wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di
wu yaha.» 23 Ga, a p'i zhe na xhuulo
na pu wu kori tige na. A pu mujoŋɔɔ
k'i ba se ta Pilate na. 24 Wee tuun wu
ni a Pilate di jo na pu wo fungaa li
na voro. 25 Wemu wu bi n'a she ni
gbuuro ti pye a p'i wu le kaso ni ge; a
Pilate di wee yaha, bani wee kaa pu bi
yu na wu wee yaha. Ga we wu ɲɛ Yesu
ge, a wu wee kan sɔrɔsii pu mu na pu
sipyiire ti wo ɲidaan pye wu na.

P'a shɛ Yesu kori tige na
(Macoo 27:32-44; Marika 15:21-32; Yohana 19:17-27)

26 Ba p'a gaaŋi ni Yesu ni wu tako-
rogo ki ni wɛ, na shɛ saha ni ná wa
ni wee ya yìri wu kɛrɛyɛ ni na doroo.
Wee mɛgɛ ki bye na Simɔ; Sirinɛ shɛn
wu bye wii. A sɔrɔsii p'i wee karamu
w'a Yesu korikoritige ki lɔ na taha wu
fɛni. 27 Sipyiɲɛhɛmɛɛ pu bi taha pu na
na gaaŋi. Cèe pii bɛ bye ni pu ni. Pee
ɲahaya yi bi tanha fo pu na pu dodoyo
kpɔɔn, na mɛhɛɛ suu xuuni Yesu kaa
na. 28 A Yesu di ba ŋmahana ɲɛri pu
yíri na pu pye: «Zheruzalɛmu cèe, yi
ganha ba mɛhɛɛ suu nɛ wuu na wɛ, ga
y'a mɛhɛɛ suu yiyɛ pyaa ni yi nagoo
wuu na! 29 Bani caya ya wa ma, yee
caya yi na pu na ba jo na: ‹cèe pii pu
ɲɛ seganhanaa ge, pii pu ɲɛ pu sanha
pya se ɲa wɛ, p'i sanha jire kan ɲa pya
mu-i ge, pee ɲɛ duba nagoo.›
30 Wee tuun wu ni sipyii na
ba faaboboyo ye pyi na:

‹Yi to wù ɲuŋɔ ni.›

Na boboyo ye pyi:

‹Yi wù ŋmɔhɔ.›*

31 Bani le bi ɲɛ tipurege wo pyegana,
tiwaga di da ba bye dii wɛ?»

32 A p'i gari ni kakuubyii shuun bɛ
ni, p'i shɛ pee bɛ pinnɛ gbo ni Yesu
ni. 33 Xuu wemu mɛgɛ p'a yiri na
Ɲugɔrɔgɔ Xuu ge, ba p'a shɛ nɔ wà wɛ,
na Yesu kori tige na wee xuu wu ni.
A p'i kakuubyii shuun wu bɛ kori wu
tàan. A p'i nigin kori tige ka na wu
kanige cɛ, na wusama kori tige ka na
wu kamɛnɛ cɛ. 34 A Yesu di jo: «Na To
Kilɛ, le yafa pu mu, bani le pu wa byi
ge, pu ya li cɛ wɛ.» Lee kadugo na a
sɔrɔsii p'i kagaanshaan pye, na Yesu
fàya yi taa taa puyɛ na na bɛ ni lee
kagaanshaan li ni.

35 Sipyii pu bye wà na yere na wii. A
Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ p'i ganha na Yesu la
wo na yu na: «W'a sipyii piitiilee shɔ,
wu wuyɛ shɔ gɛ ni w'a sii Shɔvɔɔ we,
Kilɛ ya wemu ɲaha bulo na wu tun na
pa ge!» 36 A sɔrɔsii pu bɛ di Yesu la
wolo. A p'i fulo wu na, na vinɛgiri kan
wu mu, 37 na jo: «Ma bi sii Yawutuu
wo saan we, mayɛ shɔ gɛ!» 38 A p'i
kɔɔrɔ la kori wu ɲuɲɔ na ni kama pa
ni, pee ɲɛ na:

YAWUTUU WO SAAN WU W'A WE.

39 Kakuubyii shuun we p'a kori
Yesu tàan ge, a wee wa bɛ di wu fanha
na: «Ta mu bɛ wu wa Shɔvɔɔ wu wɛ?
Mayɛ shɔ sa, ma ba wù bɛ shɔ!» 40 Ga,
a kakuubye shuun wo wu jo ni wee ni
na wu pye: «Ali mu ya fyagi bɛ Kilɛ na
wɛ! Kanhama pemu na wu ɲɛ ge, mu
bɛ na ɲɛ pee ninumɔ na, na pe jomɔ
pe tuugo yu. 41 Nɛ ni mu ni kunni,
wèe ya yaa ni pe kanhama pe ni, bani
wèe wo kakuuŋɔɔ ki wo footɔsaraa
w'a we. Ga we ya kakuunɔ la shishiin
pye wɛ.» 42 Lee kadugo na a wu Yesu
pye: «Yesu, ma ba ba ma saanra ti
ni tuun wemu ni, m'a hakili yaha na
na.» 43 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Can na
n'a da yi jo ma mu, niɲaa yɛ pyaa ma
na ba jé ni nɛ ni Alijinɛ ni.»

Yesu xugana
(Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Yohana 19:28-30)

44 Ba caŋa k'a pa nɔ ɲiŋɛ niŋɛ ni wɛ
(12h00), a nibiige di jé fiige ki bɛɛri
ni, fo na shɛ nɔ yakoŋɔ caŋa ki na
(15h00). 45 Bani caŋa ki bi tɔ fɛɛfɛɛ.
Wee tuun we ni a Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ
ki ɲahaparaga fàŋa nigbilege k'i lɔ
niŋɛ ke ni, na daa taaya shuun. 46 A
Yesu di sii mujuugbɔɔ wá na: «Na To,
n'a na munaa li kaa le ma keŋɛ ni.» Ba
w'a yee jo wɛ, na xhu.

47 Sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ we wu bye wà ge,
ba wee ya kii keree kii ɲa tapyege ni
wɛ, na jo: «Baraga ki taha Kilɛ na! Can
na, we ná we kunni, sipyitiimɛ wu
bye we.» 48 Sipyii piimu bɛɛri pu bi
pinnɛ wà na pu wii ge, ba pee bɛɛri
ya kii keree kii ɲa tapyege ni wɛ, a pu
ɲahaya di danha fo pu na pu dodoyo
kpɔɔn. A p'i guri na ma deeye ni.
49 Yesu naɲiinɛɛ pu bɛɛri, ni cèe pii p'a
bi taha wu na na yìri Galile fiige ki ni
ge, pee bɛɛri bi yere laraga ni na wii.

Yesu legana faŋa ni
(Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Yohana 19:38-42)

50 Lee bi Yawutuu wo kiirikɔɔn ku-
ruŋɔ ki sipya wa ta wà, wee mɛgɛ ɲɛ
Yusufu. Wu bi tii wu zɔ wu bɛ d'a ɲɔ.
Arimate shɛn wu bi bye wii, Yawutuu
fiige ki ni. 51 kiirikɔɔn kuruŋɔ ki bi jo
na bɛ keree kiimu na ge, ni p'a kiimu
pye ge, Yusufu bi ta wu tɔɔgɔ le lee
la shishiin ni wɛ. Wu bɛ bi Kilɛ wo
saanra ti sigee. 52 A wee ná wu shɛ
Pilate mu na shɛ Yesu nixhugo ki ɲɛɛri
wu mu. 53 A Pilate di sɔɔ. A Yusufu di
shɛ Yesu nixhugo ki tirige, na fatɔŋɔ
ka migile wu na, na shɛ wu le faŋa ka
ni. Kee nidugiyahaŋa ki bye faaya yi
ni. Sipya bɛ bi sanha le ɲa ki ni wɛ.
54 Kee caŋa ki bye Pɔri caŋa, ɲiga na da
mugi Yawutuu wo cadɛɛngɛ ke.

55 Cèe pii pu bi taha Yesu na na yìri
Galile ni ge, a pee bɛ di gari ni Yusufu
ni faŋa ki na, na shɛ Yesu nixhugo ki
sinniŋɛgana li wii. 56 Lee kadugo na a
pee cèe p'i ba deeye ni, na ba nudanga
yaŋmuyɔ ni nudanga sìnmɛ yàa Yesu

* **23:30** Oze 10:8

nixhugo ki dire kaa na. Ga, a p'i ŋmɔ cadɛɛngɛ ki ni, na bɛ ni Kilɛ wo ɲɔmɛɛ li ni.

24

Yesu ya ɲɛ na foro xu ni

1 Dimazhi wu ɲisɔɔgbɔhɔ ki na, a cèe
p'i yiri. Pu bi nudanga sìnmɛ pemu
yàa ge, a p'i gari faŋa ki na ni pee ni.
Kee caŋa ki bye Dimazhi caŋa. 2 Ba
p'a nɔ wà wɛ, kageegbɔhɔ ke ki bi taga
faŋa ki ɲɔ tɔ ge, a p'i kee ta k'a gologolo
laha faŋa ki ɲɔ na. 3 A p'i jé faŋa ki
ni, ga pu ya ta Kafɔɔ Yesu nixhugo
ki ɲa wɛ. 4 A pu hakilee di wuregi.
Na pu niyereye yaha, a namaa shuun
fadeviire wuu pii di foro pu mu na pu
fo. 5 A cèe p'i fya, na pu ɲuyɔ sogi sogi.
A pee namaa shuun wu pu pye: «Sipya
we wu ɲɛ ɲìi na ge, ɲaha na yee d'a pa
wee shaa xuu tɛ ni wɛ? 6 Wu wa naha
nige wɛ. W'a ɲɛ na foro xu ni. Ye wu
bi yu yi mu na wu yaha Galile fiige ki
ni ge, yi yi funyɔ kɔn yee na. 7 Wu bi
yee pye na: ‹Li waha l'i waha, Sipya
Ja na ba jé kakuubyii keŋɛ ni, p'a wu
kori tige na. Wu caxhugo caŋa taanri
wogo w'a ɲɛ.› » 8 Ba p'a yee logo wɛ, a
pu funŋɔ di ba do Yesu wo nijoyo yi
na.
9 Wee tuun wu ni a p'i ba na yìri
faŋa ki na. Na ba yee bɛɛri ɲaha
jo tudunmɔɔ kɛ ni nigin wu mu, ni
kalaapiire tisara bɛɛri. 10 Cèe pii p'a
yìri faŋa ki na ge, pee bye: Magadala
shɛɛn Mariyama, ni Zhanɛ, ni Yakuba
nu Mariyama. Cèe piimu bɛ pu bye ni
pu ni ge, a pee cèe pu bɛ di yee ninuyɔ
jo tudunmɔɔ pu mu. 11 Ga, a p'i cèe
pu jomɔ pu ta ba giraya ɲɛ wɛ, na bye
pu ya dà pu na wɛ. 12 Ga lee bɛ na, a
Pyɛɛri kunni di yìri na baa kari faŋa
ki na. Na shɛ nɔ, na jaari wii ki ni, na
faviire ti yɛ ɲa wà. A lee di wu fo fo
xuuni. A wu guri na ma puga.

Yesu ya wuyɛ shɛ Kalaapiire shuun na Emayusi koo na

13 Lee kadugo na a wu kalaapi-
ire shuun wa di ganha na gaaŋi
kee caŋa kiyɛ pyaa kulo la ni. Lee
mɛgɛ ɲɛ na Emayusi. Lee kulo le ni
Zheruzalɛmu tɛ wu bye kiloo kɛ ni
nigin shishiin. 14 Keree kiimu bɛɛri
k'a pye Zheruzalɛmu ni wee tuun wu
ni ge, a p'i ganha na kee paari puyɛ
mu. 15 Na pu yaha pu na yɔgɔ na yee
ɲaha yu puyɛ mu, a Yesu yɛ pyaa di
fulo pu na, na binnɛ na gaaŋi ni pu ni.
16 A pu kunni di ganha na wu ɲaa, ga
na bye kanna kaa la l'a pu pye pu ya
wu cɛ wɛ.
17 A Yesu di pu pye: «Yee di wa ɲaari
na keree kiikɛ paari yiyɛ mu wɛ?» Ba
Yesu ya yee jo wɛ, a p'i yere. Lee bi
pu ɲahaya ta y'a tanha xuuni. 18 Wa
mɛgɛ ki bye pu ni na Kilopasi, a wee
di jo: «Ni mu yɛ nigin bɛ wɛ, kaa le l'a
sii pye Zheruzalɛmu ni kii cabyaa kii
na ge; wa shishiin wa Zheruzalɛmu
ni ni wu ya li cɛ wɛ!» 19 A Yesu di
pu pye: «Lee ɲɛ lekɛ wɛ?» A p'i wu
ɲɔ shɔ na: «Kaa le l'a pye Nazarɛti
shɛɛn Yesu na ge gɛ! Yesu bi bye Kilɛ
tudunmɔ baraga wo. Fanha bye wu
kapyegee ni wu ɲɔ jomɔ ni Kilɛ ɲaha
tàan ni sipyii pu bɛ ɲaha tàan. 20 Wèe
wo saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni
wèe wo ɲahagbaa fɛɛ p'a wu le shi
watii keŋɛ ni, kɔnhɔ wu xhu. A pee
di wu kori tige na. 21 Wèe bi kanha
na daa jo Kilɛ w'a wu tun na pa wu
ba Izirayɛli shɛɛn ɲuŋɔ wolo, ga wu
nixhugo na, niɲaa ɲɛ wu caŋa taanri
wogo. 22 Lee bɛ na, cèe pii pu wa wèe
ni ge, pii ya jomɔ pa jo wèe mu pemu
ya wèe ɲaha wɔ fo xuuni ge. Pee ya
soo shɛ ɲisɔɔgɔ ke na faŋa ki na. 23 Na
ba jo na pee ya shɛ gbo wu ɲa faŋa ki
ni wɛ, ga na mɛlɛkɛɛ pii ɲa wà. A pee
mɛlɛkɛɛ p'i pee pye na Yesu wa ɲìi na.
24 Wèe kaafɛɛ pii bɛ ya shɛ faŋa ki na,
na shɛ li ta ba cèe p'a pa yi jo wèe mu
wɛ, ga pu ya wuyɛ pyaa ɲa wɛ.»
25 Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye:
«Yee kunni ɲɛ fungɔnyɔ baa fɛɛ. Kilɛ
tudunmɔɔ p'a yemu bɛɛri jo ge, ali
yee ya daa yee bɛ na tɔvuyo na wɛ!
26 Go Shɔvɔɔ wu bi sii yaa na kanha
le kanhagana le na Kilɛ di na pa wu
nɔɔrɔ wu kan wu mu!» 27 Lee kadugo
na le l'a ka wu shizhaa na ge, a wu yee
bɛɛri paari pu mu. A wu yi ɲɔ kɔn Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo nijoyo yi na, fo na

shɛ nɔ Kilɛ tudunmɔɔ pusamaa bɛɛri wo nijoyo yi na.

28 Kulo lemu ni kalaapiire t'a se ge, a p'i shɛ dɛɛŋɛ lee kulo li tajege ki na. A Yesu di wuyɛ pye kanna ɲahagbaa na w'a doroo na se. 29 Ga, a p'i wu ɲɛɛri na: «Pinnɛ ni wù ni, bani caŋa k'a xɔ, jɛri tapyege ni piige k'a da wɔ.» A wu sɔɔ pu mu, a p'i binnɛ jé kanha ki ni. 30 Ba liduun w'a nɔ wɛ, a p'i diin na da da li. A Yesu di buuri wu lɔ na baraga taha Kilɛ na, na wu kɛgi kɛgi na kan pu mu. 31 Ba Yesu ya buuri wu kan pu mu wɛ, a pu ɲìi di na pahala wu na. A p'i na li cɛ na Yesu yɛ pyaa ki ɲɛ kii. Ga taapile ni, a p'i wii fɔ wu ni. 32 A p'i ganha na puyɛ pyi na: «W'a jo ni wèe ni, na ɲɔ kɔn na Kitabuu pu jomɔ pu ɲaha yu wèe mu koo li na tuun wemu ni ge, ta xɔnhɔrɔ na wèe funyɔ di bi taan?»

33 Taapile ni a p'i guri na gaaŋi Zheruzalɛmu ni. Ba p'a shɛ nɔ wà wɛ, na tudunmɔɔ kɛ ni nigin wu ni kalaapiire ti bɛɛri ta p'a pinnɛ. 34 A pee di shuun wu pye: «Can na, Kafɔɔ w'a ɲɛ foro xu ni! W'a wuyɛ shɛ Simɔ na!» 35 Le l'a pye pee shuun we bɛ na koo li na ge, a pu bɛ di guri na yee bɛɛri paari pu mu, fo na shɛ nɔ cɛgana lekɛ na p'a Yesu ta cɛ buuri wu kɛgiduun wu ni ge.

Yesu ya wuyɛ shɛ wu kalaapiire ti na

36 Na pu yaha pu na pee jomɔ pu yu, a Yesu di foro yere pu niŋɛ ni na pu pye: «Kilɛ wu ɲaɲiŋɛ kan yi mu!» 37 A pu jaalaa di yìri, a p'i sii fya xuuni. Bani pu bi giin na yafugunɔ pee ya ɲa. 38 A Yesu di pu pye: «Naha na yee d'a yi hakilee pu yirige le yirigegana le na, na ke fungɔngɔ ke tuugo yaha yiyɛ mu wɛ? 39 Yi na keye yi wii ni na tɔɔyɔ yi ni, nɛyɛ pyaa k'a sii kii. Yi na wii y'i ba gbɔn na na bɛ. Bani yafugunɔ ɲɛ ni ceexaara ni kaciiye ni wɛ, ga nɛ kunni di wa ni yi ni.» 40 Ba w'a yee jo wɛ, na wu keye ni wu tɔɔyɔ yi shɛ pu na. 41 A kalaapiire ti funyɔ di sii taan xuuni. Ga l'a pu fo fogana lemu na ge, lee funŋɔ ni pu ya ta dà sanha wɛ. Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yalige yaaga na da naha yee mu ya?» 42 Fyakaaya di bi bye pu mu, a p'i kee ka kan wu mu. 43 A wu ki shɔ na ki xa pu bɛɛri ɲii na.

Yesu ya wuyɛ shɛ wu tudunmɔɔ pu na

44 Lee kadugo na a wu pu pye: «Tuun wemu ni nɛ bye ni yee ni ge, go ye nɛ bi jo yee mu. Nɛ bi yee pye jo yemu bɛɛri y'a ka nɛ shizhaa na Musa wo saliya we, ni Kilɛ tudunmɔɔ pu wo Kitabuu pee, ni Zaburuu Kitabu wu ni ge; jo yee bɛɛri ɲɔ ya yaa na fa.» 45 Wee tuun wu ni a Yesu di pu fungɔnyɔ mugi mu lee mugigana li na, kɔnhɔ p'i Kilɛ wo Kitabu wu jomɔ pu cɛ. 46 Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a ka Kitabu ni na li waha l'i waha, Shɔvɔɔ wu na ba ganha, na pu na ba wu gbo. Wu cagbogo caŋa taanri wogo, w'a ɲɛ na foro xu ni. 47 Wee mɛgɛ na le yɛrɛ le ya yaa na jo koŋɔ ke wo shi wu bɛɛri mu, na li ɲɔ kɔn Zheruzalɛmu na na: shi wu bɛɛri ya yaa na yere wu jurumu wu na, na sɔɔ Kilɛ na, kɔnhɔ wu pu jurumu wu yafa pu mu. 48 Yee pu wa lee wo sɛɛrɛɛ. 49 Na To Kilɛ w'a Fɛfɛɛrɛ Munaa lemu wo ɲɔmɛɛ lɔ yi mu ge, nɛ na ba lee tun na pa yi mu. Ga yi tiin Zheruzalɛmu ni fɔlɔ, fo tee sefɛɛrɛ te ba fɛnhɛ tigi yi na na yìri Kilɛ we ni.»

Yesu ya dugi na kari fugba wu ni

50 Ba w'a xɔ pee jomɔ pe na wɛ, na gari ni wu kalaapiire ti ni Bɛtani kulo li shizhaa. Ba p'a nɔ wà wɛ, a wu wu keye tagi pu ɲuɲɔ na, na ganha na duba pyi pu mu. 51 Na Yesu yaha wu na wee duba wu pyi, a wu yìri laha pu tàan, na dugi kari fugba we ni. 52 Lee di kalaapiire ti ta t'a nuguro sin, na wu pɛlɛ. Ba p'a wu pɛlɛ xɔ mu wɛ, a pu fundanga wuu di guri na pa Zheruzalɛmu ni. 53 A p'i bye tuun bɛɛri ni p'a shɛ puyɛ pinnɛ Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, na Kilɛ pɛlɛ.

Yohana
Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Yohana wo nigama

Jɔgɔ wu ɲɛ Yohana wɛ?

Yohana bɛ wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Zebede ni Salomɛ yɛ wo ja wu bye wii. Wu ceborona wu bye Yakuba. Yawutu wu bye wii, fyashaa di ɲɛ wu labye. Kalaapiire taanri wemu fanha k'a bi ɲɛhɛ Yesu yíri xuuni ge, Yohana bɛ wu bye pee ni. Tuun wemu ni p'a Yesu kori tige ki na ge, wee Yohana we ninumɔ keŋɛ ni w'a wu nu wu kaa le (Yohana 19:27).

Yohana ya ta sɔɔ na wuyɛ mɛgɛ yiri bada we Kitabu we ni wɛ. Ga na wuyɛ pyi na le li kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge (Yohana 13:23; 19:26; 20:2; 21:20).

We Jozaama Kitabu we kakana ɲuŋɔ

Yohana Egilizi w'a wee na wee w'a we Kitabu we ka na wu yaha Efese kulo li ni. W'a Yesu kaa yu wèe mu na wu bi se tɔɔɲii niɲɛhɛŋɛɛ ni Zheruzalɛmu ni kaleŋɛɛ ni.

Yohana ya li shɛ na Yesu wu ɲɛ To Kilɛ wo Ja nigin pe we, wemu Kilɛ ya tun na pa koŋɔ puga funŋɔ ni ge. Yesu ya yi yu tɔɔɲii niɲɛhɛŋɛɛ ni we Kitabu we ni na Kilɛ wu ɲɛ wee To. W'a Yesu shɛɛ wèe na na wee wu ɲɛ koo le, lee lemu l'a se ɲìi sicuumɔ pu ni ge.

Jozaama Kitabu wu kafila ɲugbɔyɔ

Yohana ya li shɛ na Yesu ya yu wu wo nɔɔrɔ wu wo tuun wu keree na: Tuun wu sanha nɔ wɛ (Yohana 1-12); tuun w'a nɔ (Yohana 13-21).

Yohana 1 Yohana Batizelipye wo sɛɛri keree ni Yesu kalaapiire nizhi-ilee pee.

Yohana 2—12 Yesu ya wu sefɛɛrɛ ti shɛ wu labye wu ni sipyiire ti niŋɛ ni ni ɲaha shɛshɛɛrɛ kakanhaŋaa gbarashuun ni.

Yohana 13—17 Yesu ya wu taanɲɛɛgɛ ki shɛ wu kalaapiire ti shizhaa na.

Yohana 18—21 Yesu na xu, na ɲɛ.

Jomɔ pe pu ɲɛ kpɛɛngɛ n i ɲìi sicuumɔ ge

1 Fo taashiinɛ li ni, na ta koŋɔ sanha yàa wɛ, wemu w'a yiri Jomɔ ge, wee
ya bye na xɔ. Pee Jomɔ pu ni Kilɛ
wu bye shiizhan, pee Jomɔ pu ɲɛ Kilɛ.
2 Fo taashiinɛ ni pee Jomɔ pe ni Kilɛ
wu bye shiizhan. 3 Pee gbɔɔrɔ ni Kilɛ
ya yaŋmuyɔ yi bɛɛri yàa. Yaaga yaaga
k'a yàa ge, kee ka shishiin ya yàa pee
kadugo na wɛ. 4 Pee ni ɲìi sicuumɔ
ya daa. Pee ɲìi sicuumɔ pu bi kpɛɛngɛ
yeege sipyii pu mu. 5 Kee kpɛɛngɛ k'a
ɲí nibiige ki ni sipyii pu mu, ga nibiige
ki sipyii p'i ya ta sɔɔ ki na wɛ.
6 A Kilɛ di ná wa tun, wee mɛgɛ ki
bye na Yohana. 7 Wee ya pa bye sɛɛri
na kpɛɛngɛ ki kaa yu sipyii pu mu,
kɔnhɔ pu bɛɛri di dà kee kpɛɛngɛ ki na,
wee baraga ni. 8 Weeyɛ pyaa bi ta pye
kpɛɛngɛ ki wɛ, ga wu kapana ɲuŋɔ k'a
pye na kpɛɛngɛ ki kaa yu sipyii pu mu,
9 Pee jomɔ p'a bye kpɛɛngɛ can can
wogo. Pee ya pa koŋɔ na, na ba ganha
na kpɛɛngɛ yeege sipyii pu bɛɛri mu.
10 Pee bye koŋɔ na, pee shiin gbɔɔrɔ ni
koŋɔ ya yàa. Ga koŋɔ sipyii di ya ta sɔɔ
pee na wɛ. 11 P'a tigi puyɛ pyaa fiige
shɛɛn mu, ga pee di ya ta sɔɔ pu na wɛ.
12 Ga lee bɛ na, shɛɛn nigin nigin ya sɔɔ
pu na, na dà pu na; a Jomɔ p'i fanha
kan pee mu na pu pye Kilɛ nagoo.
13 Pee ya ta se sipyii segana na wɛ, p'i
ya se sipyii wo daan na mu funŋɔ ni
wɛ, p'i ya se ná bɛ wo ɲidaan funŋɔ ni
wɛ. Ga Kilɛ yɛ pyaa wo ɲidaan funŋɔ
ni p'a pye wu nagoo.

Jomɔ p'a ɲɛri sipya

14 Ayiwa, pee jomɔ pe, p'a ɲɛri
sipya, na ba diin wèe niŋɛ ni, a wèe
di pu nɔɔrɔ wu wii, Ja nigin pe wu w'a
foro Kilɛ ni ge, na wu ta wee wo. Wee
w'a sii fɛrɛmɛ ni can wu Kafɔɔ.
15 Wee kaa Yohana bi yu, na mujuu
waa na sipyiire ti pyi: «Ná wemu kaa
nɛ jo, jo w'a ma nɛ kadugo ge, wee bye

nɛɲaha na; bani yani nɛ wu se ge, wee
bye na xɔ. Wee wu ɲɛ we.» 16 Wèe
bɛɛri ya wù tahaa ta wu fɛrɛmɛ nigbɔ
pu ni, na duba bɛ ta na fara duba
na. 17 Kilɛ tudunmɔɔ Musa baraga ni
Kilɛ ya wu saliya ɲɔmɛhɛɛ ki kan wèe
mu. Ga Yesu Kirisa baraga ni wèe ya
fɛrɛmɛ ni can cɛ. 18 Sipya wa shishiin
sanha Kilɛ ɲa bada wɛ. Ja nigin pe
wu wu ɲɛ Kilɛ, na ɲɛ ni wu To Kilɛ ni
shiizhan ge, wee w'a wèe pye wèe ya
To Kilɛ wu cɛ.

Yohana Batizelipye wo Kilɛ jomɔ yɛrɛ

(Macoo 3:1-12; Marika 1:1-8; Luka 3:1-18)

19 Pe p'a pye Yohana Batizelipye wo
Kilɛ jomɔ pe, tuun wemu ni Yawutuu
ɲuŋɔfɛɛ p'a pa saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ
ni Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki kapyebyii pu
tun wu mu ge. Tudunmɔɔ p'a yìri
Zheruzalɛmu ni na pa wu yíri na ba
wu yege na: «Jɔgɔ mu di ɲɛ wɛ?»
20 Yohana ya ta li pye ŋmɔhɔrɔ kaa wɛ,
na yi tii jo pu mu na: «Nɛ ɲɛ Shɔvɔɔ wu
wɛ.» 21 A p'i wu yege na: «Wee tuun
wu ni mu di ɲɛ jɔgɔ wɛ? Kilɛ tudunmɔɔ
Eli gɛ?» A wu jo: «Nɛ ɲɛ Eli wɛ.» A p'i
wu pye sanha na: «P'a Kilɛ tudunmɔ
wemu kaa jo ge, mu wu wa gɛ?» A
wu jo: «Ahayi.» 22 Wee tuun wu ni a
p'i jo: «Mu d'a sii jɔgɔ wɛ? Ya jo wù
mu gɛ, kɔnhɔ wù bɛ di shɛ yee jo wù
tunvɛɛ pu mu. Jɔgɔ yɛ pyaa mu d'a sii
wɛ?» 23 A Yohana di pu ɲɔ shɔ ni Kilɛ
tudunmɔɔ Ezayi wo jomɔ pa ni na:

«Sipya wa w'a mujuu waa siponɔ ki ni
na:
‹Yi Kafɔɔ wu koo li tii!›*
Nɛ wu ɲɛ wee sipya we.»

24 Piimu p'a bi tun Yohana mu ge,
Farizhɛɛn pii bye pee ni. 25 A pee di
wu yege sanha na: «Mu bye mu di ɲɛ
Shɔvɔɔ wu wɛ, mu di ɲɛ Eli wɛ, Kilɛ
tudunmɔ wemu kaa p'a jo ge, mu di
ɲɛ wee bɛ wɛ, wee tuun wu ni ɲaha na
mu di batizeli pyi wɛ?» 26 A Yohana
di pu ɲɔ shɔ na: «Nɛ wi ge, nɛ sipyii
batizeni lɔhɔ yɛ ni, ga sipya watii wa
wà yee niŋɛ ni na xɔ, yee di ya wee cɛ
wɛ. 27 Wee w'a ma nɛ kadugo, nɛ yaa
ni wu tanhaya mɛɛrɛ bɛ zanha ni wɛ.»
28 Kii keree kii ya pye kulo lemu ni ge,
lee mɛgɛ ɲɛ Bɛtani. Lee wa Zhurudɛn
Gba wu Kilɛ-nɔhɔ ki na. Wee xuu wu
ni Yohana bi sipyii pu batizeni.

Kilɛ wo Dubyapige ki ɲɛ Yesu

29 Kee caŋa ki ɲimuguro ti na, a
Yohana di Yesu ɲa wu na ma wu mu,
na jo: «Kilɛ wo Dubyapige ke ki da ba
koŋɔ ki jurumu wu lɔ laha wà ge, kee
ki wa mɛ. 30 Ná wemu kaa nɛ jo yee
mu ge, jo: ‹We w'a ma nɛ kadugo ge,
wee bye wà fo taashiinɛ li ni. W'a pye
wà na ta nɛ sanha se wɛ.› Wee wu ɲɛ
we. 31 Nɛ kunni bi sanha wu cɛ wɛ, ga
nɛ pa sipyii pu batizeni lɔhɔ ni, kɔnhɔ
di wu shɛ Izirayɛli sipyii pu na.»

32 Yohana ya Yesu kaa jo sipyii pu
mu na: «Nɛ Kilɛ Munaa ɲa l'a tigi na
yìri fugba we ni, na ba diin wu na ba
gbegbe shazhira ɲɛ wɛ. 33 Nɛyɛ pyaa
bi ta wu cɛ wɛ, ga Kilɛ wemu w'a nɛ
tun na nɛ w'a sipyii pu batizeni lɔhɔ ki
ni ge, wee ya jo na: ‹Ma ba Kilɛ Munaa
ɲa l'a tigi na pa diin ná wemu na,
wee w'a da ba batizeli wu pyi Fɛfɛɛrɛ
Munaa ni.› 34 A nɛ shiin di li ɲa mu, na
bye li sɛɛri, na pee jomɔ pe yu na Kilɛ
Ja wu ɲɛ wee ná we.»

Yesu kalaapiire nizhiilee

35 Kee caŋa ki ɲimuguro ti na,
Yohana ni wu kalaapiire shuun wa bi
yere wà sanha. 36 A wu Yesu ɲa wu
na doroo, na ganha na wu wii, na ba
jo: «Kilɛ wo Dubyapige ki ke!» 37 Ba
Yohana wo kalaapiire shuun w'a wee
kafila wu logo wɛ, na daha Yesu fɛni.
38 A Yesu di ŋmahana ɲɛri, na pee ta p'a
taha wu fɛni, na pee yege na: «Ɲaha
yee di zhaa wɛ?» A pee di wu pye:
«Rabi, (Lee kɔri ɲɛ ‹Karamɔgɔgbɔ›.) mii
mu d'a tigi wɛ?» 39 A wu pu ɲɔ shɔ
na: «Yi pa ki wii.» A p'i binnɛ kari ni
wu ni, na shɛ wu tatigiŋɛ ki ɲa. Lee
bi caŋa ki ta k'a tigi na nɔ lɛɛrɛɛ kɛ ni
gbaara wu na (16h00), a p'i caŋa ki
saŋa xɔ wà.

40 Kalaapiire shuun wemu w'a
Yohana kafila wu logo na daha Yesu

* **1:23** Ezayi 40:30

fɛni ge, wa mɛgɛ bye Andire, wee ɲɛ
Simɔ Pyɛɛri cuun. 41 A Andire di fɛnhɛ
shɛ wu ɲahafɔɔ Simɔ yíri na shɛ wu
pye: «Wèe ya Kirisa wu ɲa,» (lee kɔri
ɲɛ «Kilɛ ya wemu shɔɔnri lɔ ge.») 42 Lee
kadugo na a Andire di gari ni Simɔ
ni Yesu yíri. A Yesu di Simɔ wii na
wu pye: «Yohana ja Simɔ wu ɲɛ mu.
Mɛgɛ katii ki da le nimɛ mu na, kee ɲɛ
Sefasi.» (Kee kɔri ɲɛ «Faakagereŋɛ.»)

Yesu ya Filipe ni Nataɲɛli yiri; a p'i daha wu fɛni

43 Kee caŋa ki ɲimuguro ti na, a
Yesu di jo na wee da zhɛ Galile fiige
ki ni. A wu nigariwo di jíri Filipe na
na wu pye: «Taha na fɛni.» 44 Filipe
bi bye Bɛtisayida kulo li shɛn wa, lee
kulo le ninunɔ shɛɛn pu bye Andire ni
Pyɛɛri bɛ. 45 Lee kadugo na a Filipe
di ba Nataɲɛli ɲa na wu pye: «Kilɛ
tudunmɔɔ Musa ya sipya wemu kaa
jo Kilɛ wo saliya Kitabu wu ni, a Kilɛ
tudunmɔɔ pusamaa bɛ di wu kaa jo
pu wo Kitabuu pu ni ge, wèe ya wee
ɲa. Wee ɲɛ Yusufu ja Yesu na yìri
Nazarɛti kulo li ni.» 46 A Nataɲɛli di
wu pye: «Dii yasaaŋa di da já voro
Nazarɛti ni wɛ?» A Filipe di wu ɲɔ
shɔ na: «Pa wu wii.» 47 Ba Yesu ya
Nataɲɛli nibawo ɲa tuun wemu ni
wɛ, na jo: «Izirayɛli see sipya wa we,
naŋmahara ɲɛ wemu zɔ ni wɛ.» 48 A
Nataɲɛli di wu yege na: «Mii mu d'a
nɛ ta cɛ wɛ?» A Yesu di wu ɲɔ shɔ
na: «Nɛ ɲii bye mu ni na mu yaha
nitoodige ki tàan, na ta Filipe sanha
mu yiri wɛ.» 49 A Nataɲɛli di gaala, na
jo: «Wù Karamɔgɔ, Kilɛ Ja mu ya sii,
Izirayɛli wo saan we!» 50 A Yesu di wu
pye: «Nɛ mu pye jo nɛ ɲii bye mu ni
na mu yaha nitoodige ki tàan ge, lee yɛ
l'a mu pye mu ya dà nɛ na ya? Ma na
ba kagbɔhɔɔ kii bɛ ɲa kiimu k'a ye le
na ge!» 51 A wu jo sanha na: «Can can
na, n'a da yi jo yi mu jo yi na ba fugba
wu ɲɔ ɲa k'a mugi, na Kilɛ wo mɛlɛkɛɛ
pii ɲaa pu na duri na diri Sipya Ja wu
na.»

2

Cekaanra te t'a pye Kana kulo li ni ge

1 Lee kadugo na, caŋa taanri wogo
ki na, cekaanra bi bye kulo la ni, lee
mɛgɛ ɲɛ na Kana. Lee bye Galile fi-
ige ki kulo la. Yesu nu wu bye tee
cekaanra ti ni. 2 P'a bi Yesu ni wu
kalaapiire ti bɛ yiri tee cekaanra ti ni.
3 Ba duvɛn w'a pa guuŋɔ wɛ, a Yesu nu
wu fulo wu na na wu pye: «Pu duvɛn
w'a kuuŋɔ.» 4 Ga, a Yesu di wu nu
wu pye: «Nufɔɔ we, ma ganha bu da
le yaha li ma cɔnri wɛ, nɛ wo tuun
w'a sanha nɔ wɛ.» 5 A Yesu nu wu
kapyebyii pu pye: «Wu ba yemu bɛɛri
jo yi mu, yi lee pye.»

6 Yawutuu pu bi pɛyɛ gbaara wa tɛ
na wolo faaya yi ni. Yee wo lɔhɔ pu
bi gori na daga na puyɛ jii na bɛ ni
pu fɛfɛɛrɛ kalɛgɛɛ ki ni. Lɔhɔ litirilee
xhuu nigin (100) shishiin bi jin pɛgɛ
ka bɛɛri ni. 7 A Yesu di kapyebyii
pu pye: «Yi ye pɛyɛ ye ɲi ni lɔhɔ ni.»
A p'i yi ɲi fo yi ɲɔyɔ ye na. 8 A wu
guri pu pye: «Yi ka ko shɛ gan yalige
ki ɲaha shɔɔnrivɔɔ wu mu.» A pee
di ka ko kari. 9 Lɔhɔ ke k'a ɲɛri na
pye duvɛn wu ge, a yalige ki ɲaha
shɔɔnrivɔɔ wu kee ɲɛhɛ. Ga wee bi
wee duvɛn wu taforogo cɛ wɛ. Ga
kapyebyii piimu p'a bi lɔhɔ ki ko ge,
pee kunni bi wu taforogo cɛ. A yalige
ki ɲaha shɔɔnrivɔɔ wu cenabun poo
wu yiri, 10 na wu pye: «Sipyii bɛɛri
ma fɛnhɛ duvɛn nidan wu loolo. Pu
bu wee niɲɛhɛmɛ gba, wemu ya taan
xuuni wɛ, p'a na wee loolo. Ga, a mu
kunni di dɛrɛ ma wo duvɛn nidan wu
yaha fo nimɛ.»

11 Le l'a pye Yesu ɲaha shɛshɛɛrɛ
kakanhaŋaa ki bɛɛri nizhiinɛ. Lee ya
pye Kana ni, Galile fiige ki ni. Yesu ya
wu sefɛɛrɛ shɛ. Ba kalaapiire t'a lee ɲa
wɛ, na dà wu na.

12 Lee nibyexhoo na, a Yesu ni
wu nu, ni wu ceboronamaa, ni wu
kalaapiire t'i gari Kapɛrinɔmɔ kulo li
ni. A p'i cabyaa kii pye wà.

Yesu ya Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki pye fɛɛfɛɛ

(Macoo 21:12-13; Marika 11:15-17; Luka 19:45-46)

13 Ba Yawutuu Ɲuwuuro ti wo
Kalenɛ l'a tɛɛŋɛ wɛ, a Yesu di gari
Zheruzalɛmu ni, 14 na shɛ sipyii pii
ta Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki kaaŋa ki ni,
pu na niiyɛ, ni dubyaa, ni gbegbe
shazhira pɛrɛɛ saraya wolovɛɛ pu
mu. Wari faavɛɛ pu bɛ d'a tiin wà
pu tabalaa tàan, na saraya wolovɛɛ
pu wari wu fari pu mu. 15 Ba w'a
shɛ pu ta mu wɛ, na shɛ mɛɛrɛ pye
susɔ, na pee bɛɛri kɔri yeege Kilɛ-
pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, ni pu niiyɛ ni
pu dubyaa ni, na wari faavɛɛ pu wo
tabalaa pu ɲɛri buri, na pu wari wu
wo ɲiŋɛ na. 16 A wu gbegbe shazhɛɛrɛ
pɛrɛvɛɛ pu pye: «Yi te lɔ laha naha! Yi
ganha da na To wu puga ki pye jagi
tapyege wɛ!» 17 Ba Yesu ya lee pye wɛ,
a wu kalaapiire ti funŋɔ di do Kitabu
jomɔ pa na na:

«Mu puga ki kaa ya dan nɛ ni tɛhɛnɛ
baa,
n'a na funŋɔ shaa ni ki ni xu-
uni.»*

18 Lee kadugo na a Yawutuu
ɲuŋɔfɛɛ p'i wu pye: «Ɲaha shɛshɛɛrɛ
tekɛ mu di da já bye tee di li shɛ na
kaɲii wa mu mu li bye na wɛ?» 19 A
Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Yi ke Kilɛ-
pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ke ja, di ki yereŋɛ
cabyaa taanri funŋɔ ni.» 20 A p'i
wu pye: «Go yee kɛlɛɛ shishɛɛrɛ ni
gbaara (46) p'a pye na ke Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ke yereŋɛ dɛ! Wee tuun
wu ni mu di mayɛ wii jɔgɔ mu wu
já kee yereŋɛvonɔ yereŋɛ cabyaa
taanri funŋɔ ni wɛ?» 21 Ga Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ kemu kaa Yesu bi yu ge,
kee bye wuyɛ pyaa ceepuuro. 22 Ba
Yesu ya pa ɲɛ na foro xu ni wɛ, a wu
kalaapiire ti funyɔ di do na w'a yi jo. A
p'i dà Kilɛ Kafila wu na, Yesu bi yemu
bɛɛri jo ge, na dà yee bɛ na.

Yesu ya sipyii fungɔnyɔ keree cɛ

23 Na Yesu yaha Zheruzalɛmu ni
Yawutuu Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li tuun
wu ni, a sipyiɲɛhɛmɛɛ di wu ɲaha
shɛshɛɛrɛ kakanhaŋaa ki ɲa na dà wu
na. 24 Ga Yesu ya ta wuyɛ yaha pu
keŋɛ na wɛ, bani w'a bi pu fungɔnyɔ
keree bɛɛri cɛ. 25 Wu mago bye li na
nago sipya wa wu na sipya wa keree
jo wu mu wɛ, bani wu bi sipyii bɛɛri
fungɔnyɔ keree cɛ.

3

Yesu ni Nikodɛmu keree

1 Farizhɛn wa bye wà, wu mɛgɛ
bye Nikodɛmu. Yawutuu pu ɲuŋɔfɔɔ
wa wu bye wii. 2 A wee di ba shɛ
Yesu yíri caŋa ka piige ni, na wu
pye: «Wù Karamɔgɔ, ɲaha shɛshɛɛrɛ
kakanhaŋaa kii mu ya sii na byi ge,
sipya wa shishiin da já da ki pyi ni
Kilɛ ɲɛ ni ma ni wɛ. Lee wuu na
wèe ya li cɛ, jo Kilɛ w'a mu tun mu
wu pa wèe kalaa.» 3 A Yesu di wu
pye: «Can can na, n'a da yi jo ma mu,
sipya wemu ya sevonɔ se wɛ, weefɔɔ
da já jé Kilɛ wo saanra ti ni wɛ.» 4 A
Nikodɛmu di Yesu pye: «Sipya wemu
ya lɛ xɔ ge, dii weefɔɔ di da já sevonɔ
se wɛ? Wu kunni wa da já guri jé wu
nu funŋɔ ni pu kuri se wɛ?» 5 A Yesu
di wu pye: «Sipya wemu ya se lɔhɔ ni
Fɛfɛɛrɛ Munaa gbɔɔrɔ ni wɛ, weefɔɔ da
já jé Kilɛ wo saanra ti ni wɛ. 6 Bani
sipyii ya piimu se ge, pee ɲɛ ceepuuro
wuu. Piimu p'a se Kilɛ wo Fɛfɛɛrɛ
Munaa li gbɔɔrɔ ni ge, pee ya ɲaari lee
wo ɲaarigana na. 7 Nɛ na ma pye, li
waha l'i waha y'a yaa na sevonɔ se,
lee ganha bu da ma fo wɛ. 8 Ki ɲidaan
tashɛgɛ ni kafɛɛgɛ ya se m'a ki tunmɔ
logo, ga ma di wa da ki taforogo ni ki
tashɛgɛ bɛ cɛ wɛ. Sipya wemu bɛɛri
w'a se Kilɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni ge, mu
li ɲɛ weefɔɔ shizhaa na.»

9 Ayiwa, a Nikodɛmu di Yesu pye:
«Kii keree kii bɛɛri di da já bye pye-
gana lekɛ na wɛ?» 10 A Yesu di wu
pye: «Mu na ɲɛ Izirayɛli karamɔgɔgbɔ,
lee bɛ na mu di ya kii keree kii ɲaha
cɛ-ɛ ya? 11 Can can na, n'a da yi jo
ma mu, le wèe ya cɛ ge, lee wèe ya
yu; le wèe ya ɲa ge, lee wo sɛɛrɛɛ bɛ
wèe ɲɛ. Ga yee wa giin y'i sɔɔ wèe wo
sɛɛri keree ki na wɛ. 12 Nɛ na ɲiŋɛ ke
wo keree ɲaha yu yee mu, yee di ya

* **2:17** Zaburuu 69:9

daa kee na wɛ, nɛ bu fugba we wo
keree jo yee mu, yee na bye dii na dà
kee na wɛ? 13 Wa shishiin wa sanha
dugi ɲa fugba we ni wɛ, fo Sipya Ja
wu yɛ, wee wemu w'a yìri fugba wu ni
na tigi ge. 14 Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo
tuun wu ni, na wu yaha sipoŋɔ ki ni,
w'a tɔɔrɔ daɲaa yàa na pye wɔ, na wu
yirige suri tinnɛ la ni sipyii pu niŋɛ ni.
Yirigegana lemu na w'a wɔ wu yirige
ge, li waha l'i waha, mu Sipya Ja wu
bɛ ya yàa na pa yirige lee yirigegana
li na, 15 kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu
na ge, wee di ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama
ta.»
16 Bani koŋɔ ya taan Kilɛ mu tɛhɛnɛ
baa, fo w'a sɔɔ na wu Ja nigin pe wu
kan na pye saraga, kɔnhɔ sipyaa sipya
w'a dà wu na ge, wee ganha bu gyɛɛgi
wɛ, ga wu ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama ta.
17 Kilɛ ya ta wu Ja wu tun na pa koŋɔ
na, kɔnhɔ wu ba kiiri kɔn sipyii na wɛ,
ga w'a wu tun na pa, kɔnhɔ koŋɔ sipyii
di shɔ wu baraga ni.
18 Sipya wemu bu dà wu na, Kilɛ
da ga ba kiiri kɔn weefɔɔ na wɛ. Ga
wemu bu bye wu ya dà wu na wɛ,
kiiri ya kɔn xɔ weefɔɔ na. Bani Ja
nigin wemu w'a foro Kilɛ ni ge, wu
ya dà wee na wɛ. 19 Wee kiiri wu
kakɔɔn le: Kilɛ wo kpɛɛngɛ k'a pa koŋɔ
na, ga, a sipyii jurumu w'i pu pye p'a
piige pɔrɔŋɔ kee kpɛɛngɛ ki na. 20 Bani
sipya wemu w'a kuumɔ pyi ge, Kilɛ
wo kpɛɛngɛ ki ya dan wee ni wɛ. Wu
ya sɔɔ bɛ wu foro kee kpɛɛngɛ ki na wɛ.
Bani weefɔɔ ma fyagi, kɔnhɔ sipyii
ganha bu wu kakuuyo cɛ wɛ. 21 Ga
sipya wemu w'a can wu koo ɲaari ge,
kpɛɛngɛ na weefɔɔ ma wu keree pyi,
kɔnhɔ sipyii bɛɛri di ki ɲa, p'i li cɛ na
wee ya Kilɛ koo li ɲaari.

Yohana ya yemu jo Yesu shizhaa na ge

22 Lee kadugo na a Yesu ni wu
kalaapiire t'i foro Zheruzalɛmu ni na
kari Zhude fiige ki xuu wa bɛtii ni.
A wu tuun wa pye wà ni pu ni na
sipyiire ti batizeni. 23 Lee bi Yohana
bɛ ta wu na sipyii pii batizeni xuu wa
ni wee mɛgɛ ɲɛ Enɔ, wee xuu wu ɲɛ
Salimu kulo li kabanugo. Bani gba
lɔhɔ niɲɛhɛŋɛ ki bye wee xuu wu ni.
Sipyiire ti bi se wu yíri na wu pu
batize. 24 Lee ya pye na ta Yohana
sanha le kaso wu ni wɛ.
25 Caŋa ka, nakaara ya jé Yohana
wo kalaapiire ta, ni Yawutu wa tɛ ni,
fɛfɛɛrɛ kalɛgɛɛ ki shizhaa na Yawutuu
pu kabaŋa na. 26 Tee nakaara ti wuu
na a Yohana wo kalaapiire t'i shɛ wu
pye: «Wù Karamɔgɔ, ma ni ná wemu
wu bye Zhurudɛn Gba wu kadugo ge,
ni mu ya wu kaa jo ge, li wii wee ya
sipyii batizeni nimɛ. Sipyii pu bɛɛri
di se wee yíri.» 27 A Yohana di pu ɲɔ
shɔ na: «Kilɛ ya lemu kan sipya wemu
mu wɛ, ta wu na já lee ta? 28 Yeeyɛ
pyaa wa li fiin na nɛ yee pye jo Kilɛ ya
Shɔvɔɔ wemu tun ge, wee wa nɛ wɛ, ga
Kilɛ ya nɛ tun na pa wu ɲaha na yɛ.»
29 Lee kadugo na a Yohana di talenɛ
la jo na: «Cenabun poo wo wu ɲɛ wu
cenabun. Cenabun poo wu naɲii wu
kunni niyerege yɛ ki ma bye wu tàan.
Wu bu cenabun poo wu mujuu logo,
w'a fundanga ta xuuni cenabun poo
wu mujuu li wuu na. Kee fundanga ki
tuugo ki ɲɛ nɛ wogo ke. Kee fundanga
k'a pɛlɛ fo na nɔ ki tɛhɛnɛ na. 30 Li
waha l'i waha, la ya yaa na faraa wee
wo pɛɛŋɛ ki na nimɛ, la di da foro nɛ
wo pɛɛŋɛ ki ni.»

Sipya we w'a yìri fugba wu ni na pa ge

31 A Yohana di jo sanha na: «Wemu
w'a foro Kilɛ ni ge, wee wu ɲɛ sipyii
pu bɛɛri ɲuŋɔ ni. Ga wemu w'a foro
ɲiŋɛ ni ge, wee ɲɛ nɔhɔdaan wo, ɲiŋɛ
keree wee ya yu. Wemu w'a pa na yìri
fugba wu ni ge, wee wu ɲɛ pu bɛɛri
ɲuŋɔfɔɔ. 32 W'a yemu ɲa na yemu logo
ge, yee w'a yu. Ga wa shishiin ya ta
sɔɔ wu nijoyo yi na wɛ, fo shɛɛn nigin
nigin yɛ. 33 Sipya wemu bɛɛri w'a sɔɔ
wu nijoyo yi na ge, wee ma li shɛɛ
na fiinŋɛ na can ɲɛ Kilɛ ni. 34 Bani
Kilɛ ya wemu tun ge, Kilɛ jomɔ wee ya
yu. Kilɛ ya Fɛfɛɛrɛ Munaa taga wee ɲi.
35 To Kilɛ Ja wu kaa ya dan wu ni, w'a
sefɛɛrɛ ti le wu keŋɛ ni yaŋmuyɔ bɛɛri
na. 36 Wemu w'a dà Kilɛ Ja wu na ge,
ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama wa weefɔɔ

mu. Ga wemu ya dà Kilɛ Ja wu na wɛ,
wee da ɲìi sicuumɔ pu ta wɛ. Ga Kilɛ
wo loyire li na gori yaha weefɔɔ na.»

4

Yawutuu ya shi wemu kɔ ge, Yesu ya tigi wee mu

1 Ayiwa, Farizhɛɛn p'a pa yi logo
na Yesu ya kalaapiire niɲɛhɛrɛ taa na
toro Yohana tàan, na pu batizeni. 2 Ga
na ta Yesu yɛ pyaa bi ta na batizeli
wu pyi wɛ, fo wu kalaapiire. 3 Tuun
wemu ni Yesu ya pa pee jomɔ pu logo
ge, a wu foro Zhude fiige ki ni na kari
Galile fiige ki ni. 4 Wu nigariwo bi
yaa na Samari fiige ki ja toro. 5 A wu
shɛ nɔ Samari kulo la ni, lee mɛgɛ ɲɛ
na Sikari. Yakuba bi tɛgɛ kemu kan
wu ja Yusufu mu fo l'a mɔ ge, kee
kabanugo Sikari bye. 6 Keeŋɛ ka ki bi
bye Yakuba mu wà wee xuu wu ni. Ba
Yesu ya kanha ɲara li tàan wɛ, na diin
kee keeŋɛ ki ɲɔ na. Lee bi caŋa ki ta
ɲiŋɛ niŋɛ ni.
7 A Samari shɛn cee wa di ba wà
lɔhɔ takogo ni. A Yesu di wu pye:
«Na kan lɔhɔ di gba!» 8 Lee bi Yesu
kalaapiire ti ta t'a kari kanha ki ni
yalige tashɔgɔ ni. 9 A wee Samari
shɛn cee wu Yesu pye: «Ee, mu wemu
wu ɲɛ Yawutu ge, ɲaha na mu d'a sɔɔ
na logbaga ɲɛɛri nɛ mu na ta nɛ ɲɛ
Samari shɛn wɛ?» Cee w'a yee jo bani
Yawutuu bi ta sɔɔ kaa la shishiin li pu
ni Samari shɛɛn pinnɛ wɛ. 10 A Yesu di
wu ɲɔ shɔ na: «Cee we, Kilɛ ya yaaga
kemu kaan ma ni ge, mu da bi kee cɛ,
sipya wemu w'a logbaga ki ɲɛɛri mu
mu ge, na wee bɛ cɛ, muyɛ pyaa ki bi
da logbaga ɲɛɛri wu mu. Wu bi da
lɔhɔ kan mu mu, kemu k'a ɲìi sicuumɔ
kaan sipyii bɛɛri mu ge.» 11 A cee wu
wu pye: «Karamɔgɔna we, goŋɔ ɲɛ mu
mu wɛ, keeŋɛ ki d'a cogi, mii mu di
da kee ɲìi sicuumɔ lɔhɔ ki ta di gan
nɛ mu wɛ? 12 Wèe tolɛ Yakuba w'a ke
keeŋɛ ke kan wèe mu. Wuyɛ pyaa, ni
wu nagoo, ni wu yapɔrɔyɔ yi bi kee
lɔhɔ gbuu. Ayiwa, mu wa giin na mu
ya ye wèe tolɛ Yakuba na gɛ?» 13 A
Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Wa bɛɛri w'a
ke keeŋɛ ke lɔhɔ gba ge, waga na ba
weefɔɔ ta sanha. 14 Ga lɔhɔ ke nɛ gaan
ge, wa bɛɛri w'a kee gba ge, waga da
ba weefɔɔ ta nige bada wɛ. Bani lɔhɔ
ke n'a da gan weefɔɔ mu ge, kee na
ba bye lobulowii na buloo na foro wu
funŋɔ ni, na ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama
kan wu mu.» 15 A cee wu Yesu pye:
«Karamɔgɔna we, kee lɔhɔ ki kan na
mu di gba, kɔnhɔ waga ganha bu na ta
nige, di ba lɔhɔ shaa naha sanha wɛ.»
16 A Yesu di wu pye: «Shɛ ma poo
wu yiri pa naha.» 17 A wu Yesu pye:
«Ná wa na mu wɛ.» A Yesu di wu
pye: «Can m'a jo na ná ɲɛ ma mu wɛ.
18 Bani m'a jé xɔ namaa kaguro mu.
Ná wemu bɛ w'a jé ma mu nimɛ ge,
wee bɛ wa ma poo wɛ. Can m'a jo.»
19 A cee wu wu pye: «Karamɔgɔna we,
nɛ mu sɛɛri na mu ta Kilɛ tudunmɔ.
20 Wèe Samari shɛɛn, ke faaboboŋɔ
ke na wèe sefɛlɛɛ ya Kilɛ pɛlɛ. Ga
yee Yawutuu di yu na tapɛɛŋɛ katii
wa Kilɛ na ni Zheruzalɛmu bɛ wɛ.»
21 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Dà na
na! Caŋa ka wa ma, y'a da ba To
Kilɛ pɛlɛ ke faaboboŋɔ ke na wɛ, kelee
Zheruzalɛmu bɛ ni wɛ. 22 Wemu yee
Samari shɛɛn ya bɛlɛ ge, yee ya wu cɛ
wɛ, ga wemu wèe Yawutuu ya bɛlɛ ge,
wèe ya wu cɛ, bani wèe Yawutuu ni
Shɔvɔɔ w'à foro. 23 Ga caŋa ka wa ma,
kee ya nɔ xɔ. Piimu p'a To Kilɛ pɛlɛ
see na ge, pee na ba wu pɛlɛ munaa
baraga ni, lee lemu l'a can wu shɛɛ
ge. Bani piimu p'a kee pɛɛŋɛ ki tuugo
pyi ge, pee To Kilɛ ya zhaa. 24 Kilɛ
ɲɛ Munaa. Piimu p'a wu pɛlɛ ge, li
waha l'i waha, pee ya yaa na wu pɛlɛ
munaa baraga ni, lee lemu l'a can wu
shɛɛ ge.» 25 A cee wu wu pye: «Nɛ li
cɛ jo Shɔvɔɔ wu na ba ba, (lee kóri ɲɛ
‹Kilɛ ya wemu shɔɔnri lɔ ge.›) Wee ba
ba tuun wemu ni, wu na ba keree ki
bɛɛri ɲaha jo wèe mu.» 26 A Yesu di cee
wu pye: «Nɛ wemu w'a yu ni mu ni ge,
nɛ wu ɲɛ wii.»
27 Na Yesu ni cee wu yaha pee jomɔ
pu na, a kalaapiire t'i ba na yìri yalige
ki tashɔgɔ ni. Ba pee ya pa Yesu ta wu
na yu ni cee wu ni wɛ, a l'i pu ɲaha
wɔ. Ga wa shishiin ya sɔɔ na wu pye:
«Ɲaha kaa m'a yegee cee wu mu wɛ?»

kelee «Ɲaha na m'a yu ni wu ni wɛ?»
28 A cee wu kunni di wu lokoyaaga ki
yaha keeŋɛ ki na, na guri kari kanha
ki funŋɔ ni, na shɛ sipyii pu pye: 29 «Yi
pa ná wa wii, w'a nɛ kapyelɛgɛɛ bɛɛri
jo nɛ mu. Kɔnhɔ wee di ɲɛ Shɔvɔɔ we-e
dɛ?» 30 A sipyii p'i yìri kanha ki funŋɔ
ni na pa Yesu yíri.

31 Lee bi kalaapiire ti ta t'a Yesu
ɲɛɛri na: «Wù Karamɔgɔ, ɲɔ mayɛ na,
m'a ganha li ba.» 32 Ga, a wu pu ɲɔ
shɔ na: «Yalige ka wa nɛ mu na li, yee
di wa kee cɛ wɛ.» 33 A kalaapiire t'i
ganha na tiyɛ yegee na: «Ba kɔnhɔ wa
w'a pa yalige ka kan wu mu wɛ?» 34 A
Yesu di pu pye: «We w'a nɛ tun ge, nɛ
na wee ɲidaan pyi; kapyeŋɛɛ kii w'a
kan nɛ mu ge, na kee bɛ ɲɔ fa, lee ɲɛ
ɲɔ yalige yaaga nɛ mu.» 35 Lee kadugo
na a Yesu di pu pye: «Ta yee kunni ma
yu we tuun we ni, na yeye shishɛɛrɛ
wu ɲɛ wèe ni yalɔɔrɔ ti tɛ ni wɛ? Ga
n'a da yi jo yi mu, ‹Yi kɛrɛyɛ yi wii
xuuni!› Shinma w'a lɛ, wu kɔnduun
w'a nɔ xɔ. 36 Wemu w'a shinma wu
kɔɔn ge, wee ya wu saraa taa na xɔ;
w'a shinma pya wu pinnɛ yaha ɲìi
sicuumɔ nixhɔbaama pu wuu na. Lee
pyegana li na, shinma nuguvɔɔ we ni
wu kɔnvɔɔ we, pu shuun wu bɛɛri na
fundanga ta shiizhan. 37 Bani talenɛ
lemu l'a yu na: ‹Wa na ba yemɛ nugi,
watii na ba wee shinma wu kɔn ge,›
lee ɲɛ can. 38 Yee ya tɛgɛ kemu nugi
wɛ, nɛ yee tun yee pu shɛ kee shinma
kɔn. Piitiilee p'a kee pye, a yee di
kuduun ta pee wo kapyeŋɛɛ ki ni.»

39 A Samari shɛɛn niɲɛhɛmɛɛ di dà
Yesu na le kulo le ni cee wu wo kafila
wu wuu na. Bani cee w'a pu pye: «W'a
nɛ kapyelɛgɛɛ bɛɛri jo nɛ mu.» 40 Lee
wuu na a Samari shɛɛn p'i yìri kanha
ki funŋɔ ni na shɛ Yesu yíri. Ba p'a
nɔ wà wɛ, na Yesu ɲɛɛri na wu tiin pu
yíri. A wu sɔɔ na cabyaa shuun pye pu
yíri. 41 Yesu ya cabyaa shuun wemu
pye lee kulo li ni ge, a sipyiɲɛhɛmɛɛ
piitiilee di dà wu na sanha wu kafila
wu wuu na. 42 A pee di cee wu pye:
«Wèe ya ta dà wu na mu wo jomɔ pu
yɛ wuu na-ɛ dɛ. Ga wèeyɛ pyaa ya wu
jomɔ pu logo, a wèe di li cɛ can na na
wee wu ɲɛ koŋɔ ki Shɔvɔɔ wuyɛ pyaa.»

Yesu ya Galile fiige ki sipyigbɔ wa wo ja cuuŋɔ

43 Ba kee cabyaa shuun w'a toro
wɛ, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro
Sikari kolo li ni na kari Galile fiige
ki ni. 44 Yesu yɛ pyaa bi jo na: «Kilɛ
tudunmɔ wa shishiin ya pɛɛŋɛ taa wu
to kulo ni wɛ.» 45 Ga, ba p'a nɔ Galile
fiige ki ni wɛ, a Galile shɛɛn di pu
ɲuŋɔ círi ni fundanga ni. Bani Yesu bi
keree kiimu bɛɛri pye Zheruzalɛmu
ni Yawutuu Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li
ni ge, Galile shɛɛn pu bi kee bɛɛri ɲa,
bani puyɛ pyaa bɛ bi shɛ lee kalenɛ li
ni.

46 Wee tuun wu ni a Yesu di guri pa
sanha Kana kulo li ni, Galile fiige ki
ni. Wee xuu wu ni w'a bi lɔhɔ ki ɲɛri
na pye duvɛn. Lee bi fiige ki sipyigbɔ
wa ta Kapɛrinɔmɔ kulo li ni; wee ja
bi cuuŋɔ wɛ. 47 Ba wee ná w'a logo
na Yesu ya yìri Zhude ni na pa Galile
ni wɛ, a wu gari wu yíri, na shɛ wu
ɲɛɛri na wu pa Kapɛrinɔmɔ ni, na wee
ja w'a taxuyo shaa, wu shɛ wu cuuŋɔ.
48 A Yesu di wee ná wu pye: «Ta le ya-
hagana le na yee wa da yiyɛ yaha gɛ?
Yee ya ɲaha shɛshɛɛrɛ kakanhaŋaa ni
kagbɔhɔɔ ɲa wɛ, yee da ga dà bada
wɛ.» 49 Ga, a wee ná wu Yesu pye:
«Karamɔgɔna we, ɲɔ mayɛ na m'a ba
nimɛ, kɔnhɔ wù ja wu ganha bu xhu
wɛ.» 50 Wee tuun wu ni a Yesu di
wu pye: «Kuri m'a gaaŋi ma ja w'a
cuuŋɔ.» A wee ná wu dà Yesu kafila
wu na, na guri kari. 51 Ba w'a kuri na
gaaŋi wɛ, a wu kapyebyii p'i shɛ wu
ɲuŋɔ círi koo li na, na wu pye: «Ma ja
w'a cuuŋɔ.» 52 A wu pu yege na tuun
wekɛ ni wu d'a cuuŋɔ wɛ? A p'i jo na
taɲaa ceefuuro t'a wu yaha na caŋa ki
yaha k'a fiin (13h00). 53 Taapile ni a
pya wu to wu li cɛ na wee tuun wu
ninumɔ ni Yesu ya wee pye: «Ma ja
w'a cuuŋɔ.» A wee ná wu ni wu puga
shɛɛn bɛɛri di dà Yesu na.

54 Ayiwa, ba Yesu ya foro Zhude fi-
ige ki ni na kuri Galile fiige ki ni wɛ, le

l'a pye wu ɲaha shɛshɛɛrɛ kakanhana shuun wuu.

5

Yesu ya faan wa cuuŋɔ

1 Ayiwa, lee kadugo na kalegbɔɔ la
bye Yawutuu pu mu Zheruzalɛmu ni.
A Yesu bɛ di shɛ lee ni. 2 Zheruzalɛmu
kulo li ni, kuɲɔɔ lemu ni dubyaa pu
ma jin ge, lɔhɔ ka bye wà wege ka
ni lee kabanugo. P'a bi kee wege
ki mɛgɛ yiri Yawutuu jomɔ pu ni na
Bɛtisayida. Gbalaa kaguro wu bi
yereŋɛ kee wege ki kabanugo. 3 Yama
fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ pu bi sinnɛ pee gbalaa
pu nɔhɔ ni. Fyɛnmɛɛ, ni tɔɔgɛgɛyɛ fɛɛ,
ni faannaa, [pee bɛɛri bi ma lɔhɔ ki
sigee, ki ba ɲɛhɛ. 4 Bani Kafɔɔ wo
mɛlɛkɛ wa wu ma digi lɔhɔ ki ni tuun
wa ni, na ki ɲɛhɛ. Ba wee ya lɔhɔ ki
ɲɛhɛ xɔ wɛ, yama fɔɔ wemu bu fɛnhɛ
tigi kee ni, yama tuugo kemu bɛɛri ki
ɲɛ weefɔɔ na ge, pee na xhɔ.] 5 Ná
wa bye wà wee bi yee kɛlɛɛ taanri ni
gbarataanri (38) ta na yá. 6 Ba Yesu
ya wee ná wu ɲa w'a sinnɛ wɛ, na
li cɛ na w'a mɔ wu yama pu na. A
wu wu yege na: «Mu funŋɔ ki wa m'a
juuŋɔ gɛ?» 7 A wu Yesu ɲɔ shɔ na:
«Karamɔgɔna we, lɔhɔ ki ba ɲɛhɛ, sipya
wa nɛ mu wemu na nɛ lɔ di dirige ki
ni wɛ. Nɛ bu jo di yìri nayɛ mu, yani nɛ
wu nɔ ge, watii na fyaala tigi nɛ ɲaha
na.» 8 A Yesu di wee ná wu pye: «Yìri
m'a ma yasinnɛgɛ ki lɔ, ma da ɲaari.»
9 Taapile ni a wu juuŋɔ, a wu yìri na
wu yasinnɛgɛ ki lɔ, na ganha na ɲaari.

Lee ya pye Yawutuu cadɛɛngɛ ka
na. 10 Ba Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ p'a wee
ná wu ɲa w'a cuuŋɔ wɛ, a p'i wu pye:
«Niɲaa ɲɛ cadɛɛngɛ dɛ! Na saha ni
saliya wu ni, mu ya yaa mu wu ma
yasinnɛgɛ ki lɔ m'a ɲaari niɲaa wɛ.»
11 A ná wu Yawutuu pu pye: «Wemu
w'a nɛ cuuŋɔ ge, wee w'a jo na: ‹Ma
yasinnɛgɛ ki lɔ, ma da ɲaari.›» 12 A p'i
wu yege na: «Jɔgɔ yɛ pyaa ki d'a mu
pye mu wu ma yasinnɛgɛ ki lɔ, ma da
ɲaari wɛ?» 13 Ga sipya nigin wemu
w'a bi ná wu cuuŋɔ ge, wu bi wee cɛ
nige wɛ; bani sipyiire ti bi ɲɛhɛ. Lee bi
Yesu ta w'a foro xɔ sipyiire ti niŋɛ ni.
14 Lee kadugo na a Yesu di ba saha ni
ná wu ni Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki funŋɔ
ni na wu pye: «Wii, m'a cuuŋɔ nimɛ,
ma ganha bu da da jurumu pyi nige
wɛ, kɔnhɔ kaa la bɛtii ganha ba ma
ta lemu ya kolo le bɛ na ge wɛ.» 15 A
wee ná wu shɛ yi jo Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ
pu mu, na Yesu w'a wee cuuŋɔ. 16 A
Yawutuu p'i daha Yesu nɔhɔ ni na
gana, na ɲaha na w'a ná wu cuuŋɔ
cadɛɛngɛ ki na wɛ. 17 A Yesu di pu ɲɔ
shɔ na: «Nɛ To wu w'a kapyeŋɛɛ pyi
tuun bɛɛri ni, lee wuu na nɛ bɛ ya yaa
na kapyeŋɛɛ pyi.» 18 Ba Yesu ya pee
jomɔ pu jo wɛ, a la di fara Yawutuu
ɲuŋɔfɛɛ pu loyire li na. A p'i ganha na
wu shaa di gbo na bani wu jate ya ta
nɔ cadɛɛngɛ ki na wɛ; na nɔhɔ na Kilɛ
pyi na wee To, na wuyɛ taanna ni Kilɛ
ni lee jogana le funŋɔ ni.

Kilɛ ya kiirikɔɔn li sefɛɛrɛ kan Yesu mu

19 A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a
da yi jo yi mu, Ja w'a da ga já yafiin
pye wu yɛ ni, na ta wu ya li ɲa To wu
mu wɛ. Le To w'a byi ge, lee tuugo
Ja wu bɛ ya byi. 20 Ja wu kaa ya taan
To wu ni, lee wuu na w'a keree kiimu
bɛɛri pyi ge, w'a kee bɛɛri shɛ Ja wu
na. Wu na ba keree kii bɛ shɛ wu na
sanha kiimu k'a ye kii bɛ na ge, kɔnhɔ
kee di bye yee mu kakanhaŋaa. 21 To
w'a xuu ɲɛni na ɲiifɛɛrɛ kaan pu mu
kangana lemu na ge, lee na Ja wu la
ɲɛ wu ɲìi sicuumɔ kan piimu mu ge,
pee mu w'a da pu kan. 22 To wu da
kiiri kɔn sipya wa shishiin na wɛ, ga
w'a kiirikɔɔn li sefɛɛrɛ ti bɛɛri kan wu
Ja wu mu, 23 kɔnhɔ sipyii bɛɛri di da
Ja wu pɛlɛ, ba p'a To wu pɛlɛ pɛlɛgana
lemu na wɛ. Sipya wemu ya sɔɔ na Ja
wu pɛlɛ wɛ, To we w'a wu tun ge, wee
w'a she pɛɛŋɛ na.»

24 A Yesu di pu pye: «Can can na,
n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu nɛ
jomɔ pu logo, na dà nɛ tunvɔɔ wu bɛ
na, wee na ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama
ta. Kiiri da ba gɔn nige weefɔɔ na wɛ,
weefɔɔ ya foro xu ni na jé ɲìi sicuumɔ
ni.» 25 A Yesu di jo sanha na: «Can can
na, n'a da yi jo yi mu, caŋa ka na ba

nɔ, kee ya nɔ xɔ bɛ yɛrɛ nimɛ; xuu na
ba Kilɛ Ja wu mujuu logo, piimu bɛɛri
ba li logo na sɔɔ wu na, pee bɛɛri na
ba ɲìi sicuumɔ ta. 26 Bani ba To Kilɛ
ɲɛ ɲìi sicuumɔ fɔɔ wɛ, mu w'a sefɛɛrɛ
kan Ja wu bɛ mu wu pye ɲìi sicuumɔ
fɔɔ. 27 W'a fanha kan wu Ja wu mu w'a
kiiri wu kɔɔn, bani wee wu ɲɛ Sipya
Ja we. 28 Lee ganha bu da yi fo wɛ,
bani tuun wa w'a ma xuu bɛɛri na
ba wu mujuu logo na ɲɛ 29 na foro
faya ni. Piimu p'a kasaaŋaa pye ge,
pee na ba ɲɛ kɔnhɔ p'i jé ɲìi sicuumɔ
nixhɔbaama pu ni. Ga jurumupyii pu
kunni na ba ɲɛ kɔnhɔ p'i jé kiiri ni.

Yesu ya jo na wee jomɔ pu ɲɛ can

30 «N'a da já kaa la shishiin pye nayɛ
ni wɛ. Ye Kilɛ ya jo nɛ mu ge, yee ni nɛ
kiiri wu kɔɔn na sahaŋi. Nɛ wo kiiri
w'a tii, bani nɛ wu kɔɔn na bɛ ni nayɛ
pyaa ɲidaan ni wɛ. Ga, nɛ wu kɔɔn na
bɛ ni na tunvɔɔ wu ɲidaan ni.
31 «Li da bi da kanna nɛyɛ pyaa k'a
nayɛ pyaa wo sɛɛri keree yu, nɛ jomɔ
pu da bi bye can wɛ. 32 Ga watii wu
ɲɛ nɛ sɛɛri. Nɛ li cɛ jo yemu w'a yu
nɛ shizhaa na ge, jo yee bɛ ɲɛ can.
33 Ayiwa, yee ya pii tun Yohana Ba-
tizelipye mu. W'a sɛɛri keree kiimu jo
yee mu nɛ shizhaa na ge, kee ɲɛ can.
34 Nɛ yee yu, kɔnhɔ sipyii di da sɛɛri
keree yu na shizhaa na yɛ nigin wɛ
dɛ! Ga nɛ yi yu, kɔnhɔ yee di ɲuwuuro
ta. 35 Yohana bye ba sokinna kpɛɛngɛ
ɲɛ wɛ, na kpɛɛngɛ yeege yee niŋɛ ni,
a yee di sɔɔ na fundanga ta jɛri wu
kpɛɛngɛ ki na. 36 Ga nɛ wi ge, yaaga
katii bɛ ki ɲɛ nɛ sɛɛri kemu ya ye
Yohana wo sɛɛri keree ki na ge. Bani
kapyeŋɛɛ kiimu To Kilɛ ya kan nɛ mu
ge, nɛ kee bɛ pyi. Kee kapyeŋɛɛ ki bɛ
ɲɛ nɛ sɛɛri. Lee ya li shɛɛ na To Kilɛ w'a
nɛ tun. 37 Nɛ To Kilɛ wemu w'a nɛ tun
ge, weeyɛ pyaa ki wa yu nɛ shizhaa
na, ga yee ya ta sɔɔ bada na wee ɲɔmɛɛ
co wɛ. Le bɛ w'a shɛ yee na ge, yee ya
ta lee ɲaha cɛ wɛ. 38 Yee ya ta sɔɔ wu
jomɔ pu na yi zɔlɔɔ pu na wɛ. Bani w'a
wemu tun ge, yee ya ta dà wee na wɛ.
39 Samɔhɔrɔ wa yee ni na Kilɛ Kafila
kalaa xuuni, bani yee w'a giin na lee
l'a da ba ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama kan
yee mu, na ta wee Kafila we bɛ di
nɛ ninumɔ kaa yu. 40 Lee bɛ na, yee
funyɔ di ɲɛ yee pu pa nɛ mu, kɔnhɔ y'i
ɲìi sicuumɔ ta wɛ.
41 «Nɛ sipyii wo pɛɛŋɛ ke shaa wɛ,
bani yee ɲɛ sipyii piimu ge, nɛ yee cɛ.
42 Nɛ li cɛ bɛ jo Kilɛ taanɲɛɛgɛ wa yee
funyɔ ni wɛ. 43 Nɛ pa na To Kilɛ mɛgɛ
na, yee di ya ta sɔɔ nɛ na wɛ. Ga watii
da bi ba wuyɛ pyaa mɛgɛ na, yee bi
da zɔɔ wee na. 44 Pɛɛŋɛ ke k'a foro
sipyii ni ge, kee k'a dan yee ni tashaga
ni; pɛɛŋɛ ke k'a daa Kilɛ yɛ nigin ni
ge, yee ya kee shaa wɛ. Yee ma já dà
dii nɛ na na yee yaha pee yahama pu
ni wɛ? 45 Ga yi ganha ba giin na nɛ
w'a da ba yi jaagi To Kilɛ ɲaha tàan wɛ
dɛ! Ahayi! Ga Kilɛ tudunmɔɔ Musa
wemu wu wa yee tadaŋa ge dɛ, wee
wu ɲɛ yee jaagivɔɔ. 46 Yee da bi dà wee
na, yee bi da dà nɛ bɛ na, bani nɛ kaa
Musa ya jo wu Kitabu wu ni. 47 Jomɔ
pemu Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya ka nɛ
shizhaa na ge, yee bye yee di ya dà
pee na wɛ, yee na ba dà dagana lekɛ
na nɛ jomɔ pu na wɛ?»

6

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoŋɔɔ kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Marika 6:30-44; Luka 9:10-17)

1 Ayiwa, lee kadugo na Yesu ya kari
Galile Gba wu kadugo. Wee gba we
ninumɔ mɛgɛ ki ɲɛ na Tibɛrɛyade Gba.
2 Sipyiire ti bi ma daha Yesu fɛni, bani
p'a bi wu ɲaa wu na yama fɛɛ cuuŋɔ
na kakanhaŋaa pyi. 3 Ba Yesu ni wu
kalaapiire t'a nɔ wà wɛ, na dugi tiin
faaboboŋɔ ka na. 4 Lee bi Yawutuu pu
Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li ta l'a tɛɛŋɛ.
5 A Yesu di ba wu ɲuŋɔ yirige, na
sii sipyii niɲɛhɛmɛɛ ɲa pu na ma wu
yíri. A wu Filipe pye: «Mii wèe di wa
da já yalige ta di zhɔ pii sipyii pii bɛɛri
mu wɛ?» 6 Yesu ya yee jo kɔnhɔ wu
logo yɛ Filipe ɲɔ na, lee bɛ wɛ, w'a bi
yaa na lemu pye ge, wu bi lee cɛ. 7 A
Filipe di wu ɲɔ shɔ na: «Wù funŋɔ bi

ɲɛ nago kanna pu bɛɛri di pu ɲɔyɔ piri-
para yɛ, ali wèe ɲɛhɛ wari dɛɲɛɛ* xhuu
shuun (200) bɛ taga yalige shɔ, kee da
ga yafiin bɛ ɲɔ pii na wɛ.» 8 Na pu
yaha pee jomɔ pu na, Yesu kalaapire
lemu mɛgɛ ki ɲɛ na Andire ge, w'i ɲɛ
Pyɛɛri cuun ge, a wee di jo: 9 «Funana
la wa naha, buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa
shuun wu wa li mu, ga ɲaha yee di wa
da ɲɔ pii sipyiɲɛhɛmɛɛ pii na wɛ?»
10 A Yesu di wu kalaapiire ti pye:
«Yi sipyiire ti teŋɛ ɲiŋɛ ki na.» Ɲagara
niɲɛhɛrɛ ti bye wee xuu wu ni. A
sipyiire t'i diin diin. P'a bi namaa
kabɔfoŋɔɔ kaguro (5.000) shi tɔrɔ pee
sipyii pu ni. 11 A Yesu di wee buuri we
lɔ na baraga taha Kilɛ na, na wu kan
p'a loolo pee sipyii pu na. A wu fyaa
pu bɛ pye mu. A pu bɛɛri di li na din.
12 Ba sipyiire t'a li xɔ wɛ, a Yesu di wu
kalaapiire ti pye: «Yi buuri ɲukoroyo
yi saya lɔ, kɔnhɔ yi ganha bu gyɛɛgi
wɛ.» 13 A p'i yee buuri ɲukoroyo yi
lɔ, na taga saganaa kɛ ni shuun ɲi.
Sipyiire t'a li xɔ buuri ɲuyɔ kaguro wu
ni, a wemu di gori ge, wee kaa l'a jo
mɛ.
14 Ba sipyii p'a Yesu wo kakanhana
li ɲa wɛ, na jo: «Can na Kilɛ tudunmɔ
wemu kaa l'a jo na wu na ba ba koŋɔ
na ge, wee w'a sii we.» 15 Ba Yesu ya
pa li cɛ na fanha bɛ na p'a giin di wee
co di bye saan wɛ, a wu laha pu tàan,
na gari faaboboŋɔ katii na wu yɛ.

Yesu ya ɲaari gba lɔhɔ ɲuŋɔ ni (Macoo 14:22-33; Marika 6:45-52)

16 Ba caŋa k'a pa do wɛ, a kalaapiire
t'i digi kari gba wu ɲɔ ki na. 17 Lee di
Yesu ta wu sanha shɛ pu yíri wɛ. A p'i
jé kɔrɔgɔ ka ni na se Kapɛrinɔmɔ ni.
Lee bi piige ki ta k'a wɔ xɔ. 18 Na pu
yaha lɔhɔ ki ɲuŋɔ ni, a kafɛɛgbɔhɔ ka
di ba yìri, na ganha na lɔhɔ ki pyi ki
na ɲɛri xuuni. 19 Ba p'a kiloo kaguro
kelee gbaara shishiin paa lɔhɔ ki ɲuŋɔ
ni tuun wemu ni wɛ, a p'i Yesu ɲa wu
na ɲaari lɔhɔ ki ɲuŋɔ ni na se kɔrɔgɔ
ki mu. A pu jaalaa di yìri xuuni. 20 A
Yesu di pu pye: «Nɛ wu wa, yi ganha
bu da vya wɛ!» 21 Kalaapiire ti funŋɔ
ki bi bye wu jé ni pu ni kɔrɔgɔ ki ni, ga
xuu wemu ni pu bi se ge, taapile ni a
p'i nɔ wee xuu wu kogoŋɔ ki na.

Sipyiire t'a Yesu shaa

22 Ba ɲiga k'a mugi wɛ, sipyiire ti t'a
bye gba wu kadugo yíri ge, a pee di li
sɛɛri, na kɔrɔgɔ nigin yɛ ta wà. A p'i
li cɛ na Yesu ya ta jé ni wu kalaapi-
ire ti ni ke ki kɔrɔgɔ ki ni wɛ, ga na
kalaapiire ti t'a jé ti yɛ na kee kɔrɔgɔ ki
ni na kari. 23 Lee bi kɔrɔyɔ ya bɛ ta y'a
yìri Tibɛrɛyade kulo li ni na pa. Xuu
wemu ni Kafɔɔ bi baraga taha Kilɛ na,
na buuri wu kan p'a loolo sipyiire ti
na ge, a yee di ba yere wee xuu wu
tàan. 24 Sipyiire t'a pa Yesu ta wu ɲɛ
wà wɛ, wu kalaapiire ti bɛ di ɲɛ wà-ɛ
ge, a p'i jé yee kɔrɔyɔ yi ni na kari wu
tashaga ni Kapɛrinɔmɔ ni.

Yesu ɲɛ yalige, kemu k'a ɲìi sicuumɔ kaan ge

25 Ba p'a kari Yesu yìri gba wu
kadugo wɛ, a p'i wu pye: «Wù
Karamɔgɔ, dii mu d'a pye na ba naha
wɛ?» 26 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Can
can na, n'a da yi jo yi mu, yee ya
kakanhaŋaa kiimu ɲa ge, yee wa nɛ
shaa kee wuu na-ɛ dɛ! Ga yalige ke
yee ya li na tin keki caŋa ge, kee ka
wuu na yee wa nɛ shaa. 27 Ayiwa,
yalige kemu ki da já gyɛɛgi ge, yi
ganha ba kapyeŋɛɛ pyi kee wuu na
wɛ. Ga yalige kemu ki ɲɛ ki ya gyɛɛgi
wɛ, na ɲìi sicuumɔ bɛ kaan ge, y'a
kapyeŋɛɛ pyi kee wuu na. Kee yalige
ke, Sipya Ja wu da ba kee kan yee mu.
Bani wee na To Kilɛ ya wu fanha ki fɛ
pu kpɔn.»
28 Wee tuun wu ni a p'i Yesu yege
na: «Lekɛ wèe d'a yaa na pye lee di
bye Kilɛ ɲidaan wɛ?» 29 A Yesu di
pu ɲɔ shɔ na: «Lemu Kilɛ ya zhaa yee
mu ge, lee li wa mɛ na wee ya sipya
wemu tun yee mu ge, na yi dà wee
na.» 30 A p'i Yesu pye sanha na: «Ga
ɲaha shɛshɛɛrɛ kakanhana lekɛ mu di
da bye di zhɛɛ wèe na, lee di wèe pye
wèe p'a daa mu na wɛ? Kaa lekɛ mu
di da bye di zhɛɛ wèe na wɛ? 31 Li wii,

* **6:7 Dɛɲɛɛ xhuu shuun:** Wee ɲɛ baaripye yeye gbarataanri saraa.

Kilɛ ya maanɛ* kan wèe sefɛlɛɛ pu mu
p'a li sipoŋɔ ki ni ma na jo ba l'a ka
Kilɛ wo Kitabu wu ni wɛ na:
‹W'a buuri tirige fugba we ni, na
kan pu mu p'a li.›»

32 Ga, a Yesu di pu pye: «Can can
na, n'a da yi jo yi mu, yalige ke k'a
yìri fugba wu ni ge, kee ya pye Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo niganga-ɛ dɛ! Nɛ
To Kilɛ wu ɲɛ fugba yalijeŋɛ ki kanvɔɔ.
33 Bani Kilɛ ya yalige kemu kaan ge,
kee ɲɛ wemu w'a tigi na yìri fugba
we ni ge. Wee shiin w'a ɲiifɛɛrɛ kaan
koŋɔ mu.» 34 Ayiwa, a p'i Yesu pye:
«Karamɔgɔna we, ta kee yalige ki kaan
tuun bɛɛri ni wù mu gɛ!» 35 A Yesu di
pu pye: «Yalige kemu k'a ɲìi sicuumɔ
pu kaan ge, nɛyɛ pyaa ki ɲɛ kee yalige
ke. Sipya wemu bu ba nɛ mu, xuugo
da ga weefɔɔ ta sanha bada wɛ. Sipya
wemu bu dà nɛ na, waga da ga weefɔɔ
ta sanha bada wɛ. 36 Ga nɛ yi jo xɔ yee
mu; yee d'a nɛ ɲa bɛ. Ali lee bɛ na,
yee di ya dà nɛ na wɛ. 37 Nɛ To Kilɛ ya
piimu bɛɛri kan nɛ mu ge, pee bɛɛri na
ba nɛ mu. Sipyaa sipya bu ba nɛ mu,
nɛ da ga weefɔɔ kɔri bada wɛ. 38 Nɛ
ta yìri fugba we ni na pa nayɛ pyaa
ɲidaan tapyege ni wɛ. Ga na tunvɔɔ
ɲidaan nɛ pa di ba bye. 39 Wemu w'a
nɛ tun ge, wee ɲidaan wu wa mɛ na,
sipyaa sipya w'a kan nɛ mu ge, na wee
wa shishiin ganha da biin wɛ. Nɛ ba
pee ɲɛ di yeege xu ni koŋɔ caxhɔgɔ
bɛ na. 40 Nɛ To wu ɲidaan wu wa
mɛ na, sipyaa sipya w'a wu Ja wu ɲa
na dà wu na ge, wee di ɲìi sicuumɔ
nixhɔbaama ta, bani nɛ na ba pee ɲɛ
di yeege xu ni koŋɔ caxhɔgɔ.»

41 Ba Yesu ya jo na yalige ke k'a yìri
fugba we ni ge, na wee wu ɲɛ kere
wɛ, pee jomɔ pe ya ta taan Yawutuu
pu ni wɛ. A p'i ganha na ŋmunu-
ŋmunɔ puyɛ tàan. 42 A p'i jo: «Ɛɛn! Ta
Yusufu ja Yesu bɛ wu ɲɛ we wɛ? Wèe
ya wu to wu cɛ, na wu nu wu bɛ cɛ.
Ɲaha na wu yu na fugba we ni wee ya
yìri wɛ?» 43 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na:
«Yee di ŋmunu-ŋmunɔ do! Yi ŋmunu-
ŋmunumɔ pu bɛɛri ɲɔ yaha! 44 Nɛ To
we w'a nɛ tun ge, wa shishiin da já
ba nɛ mu ni wee ya wufɔɔ yaha pa
nɛ mu wɛ. Wa bɛɛri bu ba nɛ mu,
nɛ na ba weefɔɔ ɲɛ na yeege xu ni,
koŋɔ caxhɔgɔ. 45 Ayiwa, ta Kilɛ wo
tudunmɔ wa ya li ka na:
‹Kilɛ yɛ pyaa na ba pu bɛɛri kalaa
wɛ?›*

Sipyaa sipya w'a To Kilɛ Kafila nuri
na sɔɔ wu kalaa wu na ge, pee bɛɛri
na ba nɛ mu. 46 Ga li wa nago sipya
wa w'a ɲii taha Kilɛ na wɛ. Wemu
yɛ w'a pa na yìri wu yíri ge, wee yɛ
w'a wu ɲa. 47 Can na wa bɛɛri bu
dà nɛ na, weefɔɔ na ba ɲìi sicuumɔ
nixhɔbaama ta. 48 Yalige ke k'a ɲìi
sicuumɔ kaan sipyii mu ge, nɛ wu ɲɛ
kere. 49 Yalige ka ya fɛnhɛ yìri fugba
we ni, na pa gan yee sefɛlɛɛ pu mu
p'a li sipoŋɔ ki ni, ga lee bɛ na, pu
bɛɛri ya xu. 50 Ga nimɛ, yalige ke ki
ɲɛ naha ki d'a yìri fugba we ni ge, wa
bu kee li, weefɔɔ na ba ɲìi sicuumɔ ta
pemu da xhɔ wɛ. 51 Nɛ ɲɛ ɲìi sicuumɔ
yalige kemu k'a yìri fugba we ni ge,
wa bu kee li, weefɔɔ na ɲìi sicuumɔ ta
pemu da ga xhɔ wɛ. Yalige ke nɛ gaan
ge, kee ɲɛ nɛyɛ pyaa ceepuuro te. Nɛ
tee kan saraga kɔnhɔ di ba koŋɔ sipyii
munahaa ɲuŋɔ wolo.»

52 Pee jomɔ pu wuu na, a
nakaagbɔɔrɔ di jé Yawutuu pu tɛ ni.
A p'i jo: «Kangana lekɛ na we ná we
di da já wu ceepuuro kan wèe mu
wèe pu li wɛ?» 53 A Yesu di pu pye:
«Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee
bye yee di ya Sipya Ja wu ceepuuro
ti li, na wu shishan pu bɛ gba wɛ, yee
da ga ɲìi sicuumɔ ta wɛ. 54 Wemu bu
nɛ ceepuuro ti li, na nɛ shishan pu bɛ
gba, weefɔɔ na ɲìi sicuumɔ ta pemu
da ga xhɔ wɛ. Nɛ na ba weefɔɔ ɲɛ na
yeege xu ni koŋɔ caxhɔgɔ. 55 Bani
nɛ ceepuuro ti ɲɛ yalige nijeŋɛ, nɛ
shishan pu bɛ di ɲɛ yagbaga nijeŋɛ
56 Sipya wemu bu nɛ ceepuuro ti li,
na nɛ shishan pu bɛ gba, weefɔɔ na
bye ni nɛ ni karijɛɛgɛ ni, nɛ bɛ di

* **6:31 Maan**ɛ ⁂ yalige ka Kilɛ yɛ pyaa ya kemu kan Izirayɛli nagoo pu mu na pu yaha siponɔ ki ni ge. Ɛkizode 16: 4,15 * **6:45** Ezayi 54:13

bye ni weefɔɔ ni kariɲɛɛgɛ ni. 57 To
Kilɛ wemu w'a nɛ tun ge, wee wa ɲìi
na, wee gbɔɔrɔ ni nɛ bɛ wa ɲiifɛɛrɛ
ni. Lee na wa bu nɛ ceepuuro ti li,
weefɔɔ bɛ na bye ɲiifɛɛrɛ ni nɛ gbɔɔrɔ
ni. 58 Yalige ke k'a tigi na yìri fugba wu
ni ge, kee ki wa ke. Yee sefɛlɛɛ piimu
p'a xu siponɔ ki ni ge, pee ya yalige
kemu li wà ge, kee ni ke wa nigin wɛ.
Wemu bu ke yalige ke li, weefɔɔ na ɲìi
sicuumɔ ta pemu da xhɔ wɛ.» 59 Yesu
ya pe jomɔ pe jo na pye kalaa sipyiire
ti bɛɛri mu Kapɛrinɔmɔ kulo li ni, na
wu yaha Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ni.

Yesu jomɔ p'a ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama kaan

60 Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu
jo wɛ, a kalaapiire niɲɛhɛrɛ di jo: «Pe
jomɔ pe ya waha dɛ! Ma jo sipya na
gbara wu lee pye gɛ?» 61 A Yesu di li
cɛ wuyɛ ni na pee jomɔ pe p'a pu pye
pu na ŋmunu-ŋmunɔ. A wu pu pye:
«Pe jomɔ pe ya digi yee na gɛ? 62 Xuu
wemu ni Sipya Ja bye ge, yee ba wu
ɲa wu na duri wà, yee di da ba yekɛ
jo wɛ? 63 Kilɛ Munaa l'a ɲìi sicuumɔ
kaan sipya mu. Lee bɛ wɛ, sipya yɛ
pyaa fanha ɲɛ yafiin bɛ wɛ. Jomɔ pe
nɛ yu yee mu ge, pee ɲɛ Kilɛ Munaa ni
ɲìi sicuumɔ. 64 Ga pii wa yee ni, pee
ya dà li na wɛ.» Yesu ya yee jo bani
fo ɲɔkɔɔnrɔ ti na, piimu pu bye pu ya
dà wu na-ɛ ge, w'a bi pee cɛ. Wemu
bɛ w'a bi da ba wu le keŋɛ ni ge, w'a
bi wee bɛ cɛ. 65 A Yesu di la fara wu
jomɔ pu na sanha na: «Lee wuu na nɛ
yee pye jo wa shishiin da já ba nɛ mu,
ni To Kilɛ ya lee wo sefɛɛrɛ kan weefɔɔ
mu wɛ.»
66 Na lɔ wee tuun wu na, a wu
kalaapiire niɲɛhɛrɛ di guri wu fɛni.
Pee ya ta sɔɔ na taha nige wu fɛni wɛ.
67 A Yesu di wu kalaapiire kɛ ni shuun
wu yege na: «Yee do, yee bɛ funŋɔ
ki wa y'i guri na fɛni gɛ?» 68 A Simɔ
Pyɛɛri di wu ɲɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, jɔgɔ
yíri wèe di wa da zhɛ sanha wɛ? Ɲìi
sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ pe, muyɛ
nigin mu pu wa. 69 Wèe ya dà mu na.
Wèe ya li cɛ bɛ nimɛ jo Fɛfɛɛrɛ Ja we
w'a foro Kilɛ ni ge, jo mu wu ɲɛ wii.»
70 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Ta nɛ bɛ
w'a yee sipyii kɛ ni shuun wu bɛɛri
ɲaha bulo wɛ? Lee bɛ na shɛn nigin di
ɲɛ yee ni wee na ɲɛ Shitaanni sipya.»
71 Zhudasi kaa Yesu bi byi, wee wemu
wu ɲɛ Isikariyɔti shɛɛn Simɔ ja wu ge.
Wee wu bi da ba Yesu le keŋɛ ni, wee
di ɲɛ bɛ Yesu kalaapiire kɛ ni shuun
wu wa nigin wa.

7

Yesu cebooloo pu ya ta dà wu na wɛ

1 Lee kadugo na Yesu bi ɲaari na
mari Galile fiige ki ni. Wu funŋɔ
bye wu shɛ Zhude fiige ki ni wɛ, bani
Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ p'a bi wu shaa di
gbo wà. 2 Kalenɛ la bye Yawutuu pu
mu, p'a buguloo yàa. Ba lee ya tɛɛŋɛ
wɛ, 3 a Yesu cebooloo p'i ba wu fɛni
na ba wu pye: «Foro naha, m'a shɛ
Zhude fiige ki ni, kɔnhɔ kakanhaŋaa
kii m'a byi ge, ma kalaapiire te ti wa
wà ge, pee bɛ di shɛ kee ɲa. 4 Bani
sipya wemu funŋɔ ki wa sipyii di wu
cɛ ge, wee ya keree ŋmɔhɔni na byi wɛ.
Kakanhaŋaa kiimu mu ya byi ge, m'a
yaa na mayɛ shɛɛ, kɔnhɔ koŋɔ sipyii
pu bɛɛri di ma cɛ.» 5 Ali Yesu cebooloo
puyɛ pyaa bi ta dà wu na wɛ.
6 A Yesu di wu ciinnɛɛ pu ɲɔ shɔ
na: «Lee pyeduun sanha nɔ nɛ mu wɛ.
Lemu bu yee taan tuun wemu ni go
lee yee ya byi. 7 Koŋɔ sipyii da já yee
kɔ wɛ, ga, nɛ p'a kɔ, bani kakuuyo
yemu pu wa byi ge, nɛ yee bɛɛri yu
kpɛɛngɛ na. 8 Yee pu sii y'a se kalenɛ
li ni, ga, nɛ kunni wa da zhɛ nimɛ
wɛ, bani nɛ shɛduun sanha nɔ wɛ.»
9 Ba Yesu ya yee jo pu mu wɛ, na gori
Galile ni.

Yesu ya shɛ buguloo kalenɛ li ni

10 Ba Yesu cebooloo p'a kari xɔ
kalenɛ li ni wɛ, a wuyɛ pyaa di na
kari. W'a kari sipyiire ti kategee, wu
ya ta wuyɛ yaha wa shishiin ya ɲa wɛ.
11 Lee bi Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pu ta pu na
Yesu shaa kalenɛ li sipyii pu tɛ ni, na
ganha na puyɛ yegee na: «Mii wu wa
wɛ?» 12 Pii bi joɲɛhɛmɛ peele na yu
sipyiire ti ni Yesu shizhaa na. A pii
di jo: «Sipyisaama wu wa we ná we.»
Pii bɛ di yu: «Kafinɛyɛ dɛ! Sipyii we

ya biinŋɛ.» 13 P'a bi pee jomɔ pe bɛɛri
peele na yu, bani pu bi fyagi Yawutuu
ɲuŋɔfɛɛ pu na.
14 Ba kalenɛ l'a pa nɔ li niŋɛ ni tuun
wemu ni wɛ, a Yesu di shɛ jé Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki kaaŋa ki ni, na ganha na
sipyiire ti kalaa. 15 A wu kalaa wu
Yawutuu pu ɲaha wɔ, a p'i jo: «Mii we
ná we d'a pe cɛmɛ pe bɛɛri ta, na ta
w'i ya kalaa pye-e wɛ?» 16 A Yesu di
pu ɲɔ shɔ na: «Kalaa wemu nɛ gaan
ge, wee ya ta foro nɛyɛ pyaa ni wɛ, ga
nɛ tunvɔɔ Kilɛ ni w'a foro. 17 Wemu
bi giin wu da Kilɛ ɲidaan pyi, weefɔɔ
na ba li cɛ, nɛ kalaa wu bi foro Kilɛ
ni, kelee wu bi foro nɛ ni. 18 Sipya
wemu w'a yu ni wuyɛ pyaa fanha
ni ge, pɛɛŋɛ weefɔɔ ya zhaa wuyɛ ni.
Ga wemu funŋɔ wa wu tunvɔɔ wu
w'a bɛlɛ ge, wee wu ɲɛ can fɔɔ we,
naŋmahara ta shishiin ɲɛ weefɔɔ keree
ni wɛ. 19 Ta Kilɛ tudunmɔɔ Musa bɛ
w'a Kilɛ wo saliya wu kan yee mu wɛ?
Ga yee wa shishiin ya se wu koo ni
wɛ. Ɲaha na yee di nɛ shaa di gbo na
nɛ saliya kyɛɛgi wɛ?» 20 A p'i Yesu pye
sipyiire ti niŋɛ ni na: «Jina wu wa mu
ni. Jɔgɔ w'a mu shaa di gbo wɛ?»
21 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Kakanhana
nigin wemu nɛ pye ge, lee l'a sipyi-
ire ti bɛɛri ɲaha wɔ mɛ gɛ? 22 Kilɛ
tudunmɔɔ Musa mu yee ya saliya ta
na funaŋaa k'a gɔɔn, ga lee bɛ na yi li
cɛ na wee ya ta pye li nɔhɔ shanvɔɔ-
i dɛ. Ga wèe wo sefɛlɛɛ pu p'a li
nɔhɔ shan. Lee l'a li pye yee na fu-
naŋaa ki kɔɔn ali cadɛɛngɛ ki bɛ ni.
23 Lemu l'a yee pye yee na funaŋaa
ki kɔɔn cadɛɛngɛ ni, kɔnhɔ yi ganha
bu da Musa wo saliya wu kyɛɛgi-i ge,
ɲaha d'a li pye nɛ na sipyipomɔ cuuŋɔ
cadɛɛngɛ ki na, a yee di logoo yirige
nɛ tàan wɛ? 24 Yi ganha ba kiiri kɔɔn
keree ɲɛɲaa fɛni wɛ, ga y'a kiiri wu
kɔɔn can ɲuŋɔ ni.»

Ta Yesu wu ɲɛ Shɔvɔɔ we?

25 Na Yesu yaha wu na yu, a
Zheruzalɛmu sipyii pii bɛ di ganha
na yu: «Ná we p'a zhaa di gbo ge, ta
wee bɛ wu ɲɛ we wɛ? 26 Wu wii wu
na yu ni sipyiire ti bɛɛri ni tafaga ni,
pu d'a tiin na wu wii. Kilɛ ya Shɔvɔɔ
wemu ɲɔmɛɛ lɔ wèe mu ge, kɔnhɔ wèe
ɲuŋɔfɛɛ p'a giin na wee wu ɲɛ we-e dɛ?
27 Wèe kunni ya we ná we tayirige cɛ,
ga na ta Shɔvɔɔ wu ba ba, wa shishiin
da ba wu tayirige cɛ wɛ.» 28 Na Yesu
yaha wu na sipyii pu kalaa Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki kaaŋa ki ni, a wu ba jo ni
fanha ni na: «Yee ya jo na yee ya nɛ cɛ,
na nɛ tayirige ki bɛ cɛ gɛ? Ga yi li cɛ bɛ
na nɛ ta pa nayɛ ni wɛ, na nɛ tunvɔɔ
wu ɲɛ bɛ can fɔɔ. Ga yee di ya wu cɛ
wɛ. 29 Nɛ kunni ya wu cɛ, bani wee ni
nɛ foro. Wee w'a nɛ tun bɛ.»
30 Ba Yesu ya yee jo wɛ, a p'i ganha
na cogana shaa wu na. Ga wa
shishiin ya ta já wu co wɛ, bani wu wo
tuun wu ɲɔ bi sanha fa wɛ. 31 Lee bɛ
na shɛnɲɛhɛmɛɛ ya dà Yesu na. A p'i
ganha na yu: «Ali Shɔvɔɔ wu ɲɛhɛ ba
ba, kakanhana lekɛ w'i da bye lemu
l'a ye we ná we wuu le na wɛ?»

Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ p'a pii tun na pu shɛ Yesu co

32 Sipyiire ti bi yemu yu Yesu
shizhaa na ge, ba Farizhɛɛn ni saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ p'a yee logo
wɛ, a p'i Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki gɛdii
pu tun na pu shɛ Yesu co. 33 Ba pee
ya nɔ Yesu yíri wɛ, a wu pu pye: «N'a
da piiye ya bɛ pye ni yi ni sanha, lee
kadugo na di na da se na tunvɔɔ wu
yíri. 34 Ga yee na ba nɛ sha ganha
yee da nɛ ɲa wɛ; bani xuu wemu ni
n'a da ba bye ge, yee wa da já zhɛ wà
wɛ.» 35 A Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ p'i ganha
na puyɛ pyi na: «Wee tuun wu ni mii
we ná we di giin di zhɛ na yu na wèe
da ga ba já wee ɲa-ɛ wɛ? Yawutuu pii
p'a caaga na shɛ diin Girɛkii pu yíri
ge, kɔnhɔ pee yíri w'a se, wu shɛ pee
kalaa-i dɛ? 36 Jomɔ pe w'a jo na: ‹Yee
na ba nɛ sha ganha yee da nɛ ɲa wɛ.›
ni ‹Nɛ na ba bye xuu wemu ni ge, yee
da já zhɛ wee xuu wu ni-i ge,›» pee
jomɔ pu kɔri ɲɛ dii wɛ?

Yesu ya Fɛfɛɛrɛ Munaa ɲɔmɛɛ lɔ wu n'a daa fɛɛ pu mu

37 Kalenɛ li cabisana li p'a bi wii li
cagbɔhɔ kiyɛ pyaa ge, ba lee ya nɔ wɛ,
a Yesu di yere sipyii pu ɲahagbaa na

na ganha na yu ni fanha ni na: «Waga
bi ɲɛ wa na, wu pa na yíri wu ba gba.
38 Wemu bu dà nɛ na, lɔhɔ kemu k'a
ɲìi sicuumɔ kaan ge, kee na ba fúu
weefɔɔ zɔ wu ni ba gba lɔhɔ ɲɛ wɛ» ma
na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni wɛ.
39 Fɛfɛɛrɛ Munaa kaa Yesu bi yu mu,
wu n'a daa fɛɛ pu mu na pee na ba lee
ta. Wee tuun wu bi Fɛfɛɛrɛ Munaa li
ta li sanha gan pu mu wɛ. Bani Yesu
bi sanha guri shɛ jé wu nɔɔrɔ wu ni
fugba wu ni wɛ.

Yesu keree ya bɛganhara leŋɛ sipyiire ti tɛ ni, a p'i daa

40 Ba sipyii p'a Yesu jomɔ pu logo
wɛ, a pii di ganha na yu pu ni na:
«Nakaara baa Kilɛ tudunmɔ wemu kaa
l'a jo ge, wee wu ɲɛ we.» 41 Pii bɛ di
yu: «Kilɛ ya Shɔvɔɔ wemu ɲɔmɛɛ lɔ ge,
wee wu ɲɛ wii.» Ga, a pii di jo: «Dii
Shɔvɔɔ wu da já voro Galile fiige ki
ni wɛ? 42 Kilɛ wo Kitabu w'a yi jo na
saannaa Dawuda shi ni Shɔvɔɔ wu da
ba foro. Na wu na ba foro Bɛtilɛhɛmu
ni, kulo lemu ni saannaa Dawuda ya
wu wo caŋa ɲii li pye ge.» 43 A Yesu
kaa di bɛganhara leŋɛ sipyiire ti tɛ ni,
a t'i daa taaya shuun. 44 Pii funŋɔ bye
pu Yesu co, ga wa shishiin ya ta já wu
co wɛ.

Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pu wo n'a daa baara te

45 Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki gɛdii piimu
p'a bi shɛ Yesu fɛni ge, a pee di guri
kari saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ
ni Farizhɛɛn pu yíri. A p'i pu yege na:
«Ɲaha na yee di ya ta wu co na pa-ɛ
wɛ?» 46 A p'i pu ɲɔ shɔ na: «Wèe sanha
we ná we wo jomɔ pe tuugo logo ɲa
bada wɛ!» 47 A Farizhɛɛn p'i pu pye:
«Kɔnhɔ yee bɛ di ya yiyɛ yaha w'a
piinŋɛ-ɛ dɛ? 48 Mii yee d'a li logo, kelee
na li ɲa, na wèe ɲuŋɔfɔɔ wa, kelee
Farizhɛn wa nigin bɛ ya dà we ná we
na wɛ? 49 Pii sipyii pii p'a dà wu na
ge, we wa shishiin ya Kilɛ tudunmɔɔ
Musa wo saliya wu cɛ wɛ, pii bɛɛri na
ba gyɛɛgi!» 50 Farizhɛn wa bɛ bye wà
wu mɛgɛ ɲɛ na Nikodɛmu. Wee bi kari
Yesu yíri piige ka ni. A wee di jomɔ
pu lɔ na Farizhɛɛn pu pye: 51 «Na bɛ
ni wèe wo saliya wu ni, ta l'a saha na
kiiri kɔn sipya wa na, na ta wèe ya
fɛnhɛ wu yege na wu nibyii cɛ-ɛ ya?»
52 Ga, a p'i wee ɲɔ shɔ na: «Payi! Ta ma
bɛ yɛrɛ w'a ɲɛri Galile shɛn wa? Mayɛ
pyaa ki bɛ ki Kilɛ Kafila wu kalaa,
ma na li ɲa wà na Kilɛ tudunmɔ wa
shishiin da ga ba foro Galile fiige ki
ni wɛ.» [53 Ba p'a pee jomɔ pu jo xɔ
wɛ, a pu bɛɛri di yìri caaga na kari pu
piyɛyɛ.

8

P'a pa ni cee wa ni Yesu yíri na dɔdɔɔrɔ w'a pye

1 A Yesu di gari Oliviye faaboboŋɔ
ki na. 2 Ayiwa, kee caŋa ki ɲimuguro
ɲisɔɔgɔ ki na, a Yesu di soo kari sanha
Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki kaaŋa ki ni.
Sipyiire ti bɛɛri bi pinnɛ wu tàan. A
wu diin na ganha na pu kalaa. 3 Na
Yesu yaha wu na sipyiire ti kalaa, a
saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhɛɛn p'i ba
ni cee wa ni wu yíri, na ba wu yereŋɛ
sipyiire ti ɲahagbaa na. 4 A p'i Yesu
pye: «Karamɔgɔ, wèe ya we cee we co
dɔdɔɔrɔ na ni ná watii ni. 5 Na ta Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni l'a ka
na we cee we tuugo ya yaa ni yafiin bɛ
ni, ni na kagereye taga wu wá gbo yɛ
bɛ wɛ. Mu di w'a yekɛ yu lee shizhaa
na wɛ?»

6 Kafila tufuuyo pu bi zhaan Yesu
tàan kɔnhɔ wuyɛ pyaa ɲɔjomɔ di wu le
keŋɛ ni. Ga, a Yesu di leele, na ganha
na kama kani ɲiŋɛ ki na ni wu kabee
ni. 7 Ba ma na jo saliya karamɔgɔlɔɔ
ni Farizhɛɛn p'a nɔrɔ yaha wu na na
yegee wɛ, a Yesu di wu ɲuŋɔ yirige
na pu pye: «Wemu wu wa yee ni wu
sanha kakuunɔ pye ɲa bada-ɛ ge, wee
wu kagereŋɛ nizhiige ki wá wu na.»
8 Ba w'a yee jo wɛ, na wu ɲuŋɔ sogi, na
ganha na wu kama kani sanha ɲiŋɛ ki
na. 9 Piimu p'a shɛ ni cee wu ni ge,
ba pee ya Yesu jomɔ pu logo wɛ, [a pu
zɔlɔɔ di pu jaagi]; a pu bɛɛri di ganha
na foro nigin nigin na gaaŋi, na lɔ
nɔhɔlɛɛ pu na, fo na shɛ yaha Yesu ni
cee wu yɛ Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki kaaŋa
ki ni. 10 Ba Yesu ya pa wu ɲuŋɔ yirige
wɛ, wu ya ta sipya wa shishiin ɲa nige

ni cee wu yɛ bɛ wɛ. A wu jo: «Mii ma
jaagivɛɛ p'i ɲɛ wɛ? Shɛn nigin bɛ ya ta
ma ɲuŋɔ le nige-e ya?» 11 A cee wu
Yesu ɲɔ shɔ na: «Wù Karamɔgɔ, shɛn
nigin bɛ wɛ.» A Yesu di jo: «Ayiwa, nɛ
bɛ da ma ɲuŋɔ le wɛ. Ta gaaŋi, ga m'a
jurumu wu ɲɔ yaha.»]

Yesu ɲɛ Kilɛ wo kpɛɛngɛ, kemu k'a pa koŋɔ na ge

12 Lee kadugo na a Yesu di ba jomɔ
pu lɔ sanha na sipyiire ti pye: «Nɛ
wu ɲɛ kpɛɛngɛ ke koŋɔ sipyii pu mu.
Sipya wemu bu daha nɛ fɛni wee da
ga ɲaari nibiige ni nige wɛ. Ga wee
na ba kpɛɛngɛ ta kemu k'a ɲìi sicuumɔ
kaan ge.» 13 A Farizhɛɛn p'i wu pye:
«Muyɛ pyaa na tɛrɛ na mayɛ kaa yu
ya? Can ɲɛ mu kaa li ni wɛ.» 14 A
Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Ali nɛyɛ pyaa
ɲɛhɛ da nayɛ kaa yu bɛ, nɛ kafila wu
ɲɛ can. Bani xuu wemu ni nɛ yìri ge,
nɛ wee cɛ; na na tashɛgɛ bɛ cɛ sanha.
Ga nɛ tayirige fara nɛ tashɛgɛ na, yee
ya kee ka shishiin cɛ wɛ. 15 Yee kunni
wa kiiri kɔɔn sipyii na na bɛ ni yee
sipyii wo kiiri kɔngana ni. Nɛ kunni
da ga kiiri kɔn sipya wa shishiin na
wɛ. 16 Ali nɛ ɲɛhɛ da nɛ na da wa kiiri
kɔn, nɛ na wu kɔn na bɛ ni Kilɛ wo can
wu ni. Bani n'a da da kiiri wu kɔɔn
na yɛ wɛ. Nɛ To Kilɛ wu w'a nɛ tun ge,
wee wa ni nɛ ni. 17 Ayiwa, ta li ya ka
yee wo saliya wu ni na sipyii shuun
bu bye kaa lemu wo sɛɛri, na lee ɲɛ
can wɛ? 18 Ayiwa, nɛ nayɛ kaa yu; nɛ
To we w'a nɛ tun ge, wee bɛ ya nɛ kaa
yu.» 19 A p'i Yesu pye: «Mii mu to wuyɛ
pyaa di ɲɛ wɛ?» A Yesu di pu ɲɔ shɔ
na: «Yee ya nɛyɛ pyaa cɛ di da nɔ nɛ To
wu na wɛ. Yee da bi nɛ cɛ can na, yee
bi da nɛ To wu bɛ cɛ.» 20 Yesu ya pe
jomɔ pe jo na wu yaha wu na kalaa
kaan Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki kaaŋa ki
ni, keshii piimu ni p'a Kilɛ yakanya yi
leni ge, pee tàan. Sipya wa shishiin di
ya ta wu co wɛ, bani wu wo tuun wu
bi sanha nɔ wɛ.

Yesu ya wu gari jo wu To Kilɛ yíri

21 Ayiwa, a Yesu di pu pye sanha
na: «Nɛ na ba gari, nɛ nigarixhɔgɔ na,
yee na ba nɛ shaa. Ga yee kunni na
ba xhu na yee yaha yi jurumu wu ni,
bani xuu wemu ni n'a da ba shɛ ge,
yee wa da já zhɛ wà wɛ.» 22 Ba w'a yee
jo wɛ, a Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ p'i jo: «Aa!
Wee tuun wu ni w'a giin wu wuyɛ
gbo gɛ? W'a jo na wee na ba shɛ xuu
wemu ni ge, na wèe da já zhɛ wà wɛ!»
23 A Yesu di pu pye: «Yee ɲɛ ɲiŋɛ ke
wo sipyii, ga nɛ ɲɛ fugba we wo. Yee
ɲɛ koŋɔ wuu, ga nɛ ɲɛ koŋɔ wo-e dɛ.
24 Lee wuu na nɛ yee pye jo yee na ba
xhu yi jurumu wu ni. Nakaara baa,
yi dà li na na: ‹Nɛ ɲɛ wemu nɛ ɲɛ ge.›*
Yee bye yee di ya dà lee na wɛ, yee
na xhuu yi jurumu wu ni.» 25 A p'i
Yesu pye: «Wee tuun wu ni jɔgɔ mu di
ɲɛ wɛ?» A Yesu di jo: «Fo taashiinɛ li
ni nɛ ɲɛ wemu ge, nɛ yee jo yee mu.
26 Keree niɲɛhɛŋɛɛ wa wà, nɛ na já ki
jo yee mu, na kiiri kɔn yee na ki wuu
na. Ga wemu w'a nɛ tun ge, wee wu ɲɛ
can we. Yemu nɛ logo wu mu ge, yee
nɛ yu koŋɔ sipyii pu mu.»
27 Yawutuu pu bi ta li cɛ na To Kilɛ
kaa Yesu bi yu pu mu wɛ. 28 Lee wuu
na a Yesu di pu pye: «Yee ba Sipya Ja
yirige fugba we ni tuun wemu ni, yee
na ba li cɛ wee tuun wu ni na ‹Nɛ ɲɛ
wemu nɛ ɲɛ ge.› Nɛ kaa la shishiin pyi
nayɛ ni wɛ, ga To Kilɛ ya nɛ kalaa lemu
ni ge, lee nɛ yu. 29 We w'a nɛ tun ge,
wee wa ni nɛ ni. Wu ya ta nɛ yaha na
yɛ nigin wɛ, bani le l'a dan wu ni ge,
lee nɛ byi tuun bɛɛri ni.» 30 Ba Yesu ya
pee jomɔ pu jo wɛ, a shɛnɲɛhɛmɛɛ di
dà wu na.

Piimu pu ɲɛ Ibirayima wo nagoo puyɛ pyaa pyaa ge

31 Yawutuu piimu p'a dà Yesu na ge,
a Yesu di pee pye: «Jomɔ pe n'a da jo
yi mu ge, yi bu pee logo, na pu koro
ɲaari, yi na ba bye nɛ kalaapiire can
na. 32 Lee na yee da ba can cɛ. Wee
can wu jɛ na ba yee shɔ bulooro na.»
33 A p'i Yesu pye: «Ibirayima shi shɛɛn
wèe ɲɛ, wèe ya ta bulooro pye ɲa sipya
wa shishiin bɛ mu wɛ. Ɲaha na mu
di yu na wèe na zhɔ bulooro na wɛ?»
34 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Can can

* **8:24** Ɛkizode 3:14; Ezayi 43:10

na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya
w'a jurumu pyi ge, wee ɲɛ jurumu wo
bulo. 35 Na ta bulo ɲɛ kpɔɔn lemu na
ge, wu da ga já bye lee kpɔɔn li shɛn
yɛ pyaa bada wɛ. Ga kpɔɔn fɔɔ ja w'a
sii kpɔɔn li shɛn yɛ pyaa gbee. 36 Kilɛ
Ja wu bu yee pye yiyɛ wuu, wee tuun
wu ni yi na na bye yiyɛ wuu can can
na. 37 Nɛ li cɛ yee ɲɛ Ibirayima shi
shɛɛn, ga lee bɛ na yee di nɛ shaa di
gbo, bani yee wa nɛ jomɔ pu fɛni wɛ.
38 Nɛ lemu ɲa na To wu mu ge, lee nɛ
yu; le yee bɛ ya ta yi to wu mu ge, lee
yee bɛ ya byi.» 39 A Yawutuu p'i wu
ɲɔ shɔ na: «Ibirayima wu ɲɛ wèe to.» A
Yesu di pu pye: «Ibirayima da bi bye
yee to can can na, yee kapyegee ni
Ibirayima wogo bi da bye nigin. 40 Ga
nimɛ, can we nɛ ta Kilɛ mu ge, wee nɛ
yu yee mu, a yee di ganha na nɛ shaa
di gbo. Ibirayima ya ta lee tuugo pye-
e dɛ! 41 Yee to w'a keree kiimu pyi ge,
kee tuugo yee bɛ ya byi.» A p'i Yesu
pye: «Wèe ya ta se dɔdɔɔrɔ ni-i dɛ! To
nigin wu ɲɛ wèe mu wee ɲɛ Kilɛ.»

Piimu pu ɲɛ Shitaanni wo nagoo pu ge

42 A Yesu di pu pye: «Kilɛ da bi ɲɛ yee
to can na, nɛ kaa bi da da dan yee ni,
bani wee ni nɛ foro. Nɛ ta pa nayɛ ni-
i dɛ, ga wee w'a nɛ tun. 43 Jomɔ pe nɛ
yu yee mu ge, yee ya pu tashɛgɛ cɛ wɛ.
Ɲaha na wɛ? Bani y'a da gbara yi pu
logo wɛ. 44 Bani Shitaanni wu ɲɛ yee
to. Le l'a dan yee to Shitaanni ni ge,
lee yee wa giin di bye. Fo taashiinɛ ni
sipyii gbovɔɔ wu ɲɛ were. Wu sanha
can jo ɲa wɛ, bani can nigin bɛ wa wu
funŋɔ ni wɛ. Wu ba da kafinɛyɛ jo, w'a
yi jo na bɛ ni wuyɛ pyaa funŋɔ keree
ni; bani kafinɛjo wu ɲɛ wii, na ɲɛ bɛ
kafinɛyɛ wo to. 45 Ga nɛ kunni di can
yu. Lee shiin l'a yee pye yee ya daa nɛ
na wɛ. 46 Jɔgɔ wu wa yee ni wemu na
já li shɛ na nɛ jurumu wa pye wɛ? Nɛ
bi can yu yee mu, ɲaha na yee di ya dà
nɛ na-ɛ wɛ? 47 Sipya wemu bu bye Kilɛ
sipya, wee ya Kilɛ jomɔ nuri na gbara
bɛ pu na. Ga yee ɲɛ Kilɛ sipyii wɛ. Lee
wuu na yee ya sɔɔ na Kilɛ jomɔ nuri
wɛ.»

Yesu ya ye Ibirayima na

48 A Yawutuu p'i Yesu pye: «Kaɲii
wa wèe mu na jo Samari shɛn mu ɲɛ,
na jinaa pu ɲɛ mu ni bɛ.» 49 A Yesu di
pu pye: «Jina wa nɛ ni-i dɛ, ga na To
Kilɛ n'a bɛlɛ. Yee kunni wa nɛ fanri.
50 Nɛ ta na nayɛ pyaa pɛɛŋɛ shaa-i dɛ,
ga wa wu wa ki shaa nɛ mu, wee
shiin wu ɲɛ bɛ kiiri kɔnvɔɔ we. 51 Can
can na, n'a da yi jo yi mu, wa bu nɛ
jomɔ pu logo, na sɔɔ pu na, weefɔɔ da
ga xhu bada wɛ.» 52 A Yawutuu p'i
jo: «Nimɛ kunni wèe ya li cɛ nakaara
baa jo jinaa pu wa mu ni. Ibirayima
ya xu, Kilɛ tudunmɔɔ pusamaa bɛ d'a
xu, mu di yu na wemu bu mu jomɔ
pu co, na weefɔɔ da ba xhu bada wɛ.
53 Wee tuun wu ni mu w'a ye wèe tolɛ
Ibirayima na gɛ? Wee ya xu, a Kilɛ
tudunmɔɔ pusamaa bɛ di xhu. Wee
tuun wu ni mu di mayɛ wii jɔgɔ wɛ?»
54 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Nɛ da bi
nayɛ pɛlɛ, kee pɛɛŋɛ ki bi da bye ɲuŋɔ
baa wogo. Nɛ To Kilɛ w'a nɛ pɛlɛ, wee
wemu yee wa byi na yi Kilɛ ge; 55 na ta
yeeyɛ pyaa ya ta wu cɛ wɛ. Nɛ w'a wu
cɛ. Nɛ da bi jo nɛ wu cɛ wɛ, nɛ bɛ bi da
bye yee tuugo kafinɛjo. Ga nɛ wu cɛ,
na sɔɔ wu jomɔ pu na, na pu pyi. 56 Yee
to Ibirayima ya fundanga ta na wee
na ba nɛ caŋa ɲii li ɲa. Ba w'a li ɲa wɛ,
a l'i bye fundangbɔhɔ wu mu.» 57 A
Yawutuu p'i wu pye: «Ali mu sanha
yee kɛlɛɛ kaguro (50) yɛ pyaa bɛ ta wɛ,
mu di yu na mu ya Ibirayima ɲa ya?»
58 A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a
da yi jo yi mu, yani Ibirayima wu se
ge, nɛ ɲɛ wemu nɛ ɲɛ ge.» 59 Pee jomɔ
pu wuu na, a Yawutuu p'i kagereye lɔ
wu na na p'i wu wá, ga, a Yesu di beele
foro Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, na gari.

9

Yesu ya fyɛnna wa cuuŋɔ

1 Na Yesu yaha wu na gaaŋi koo li
ni, a wu fyɛnna wa ɲa, wu fyɛn wo na
se. 2 A Yesu kalaapiire t'i wu yege na:
«Wù Karamɔgɔ, ɲaha na we ná we d'a
se fyɛn wɛ? Wu wo jurumu w'a wu
pye mu laa, wu sefɛɛ wo jurumu?» 3 A
Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Li wa wuyɛ pyaa

wo jurumu wɛ, l'i wa wu sefɛɛ bɛ wo
jurumu wɛ; ga l'a pye, kɔnhɔ Kilɛ wo
sefɛɛrɛ t'i tiyɛ shɛ we ná we wo keree
ki funŋɔ ni. 4 Wemu w'a nɛ tun ge,
li waha l'i waha wèe ya yaa na wee
wo kapyeŋɛɛ ki pyi na caŋa kpɛɛngɛ
ki yaha, ni lee bɛ wɛ, piige ki wa ma,
ki ba nɔ, wa shishiin da já kapyeŋɛɛ
pye nige wɛ. 5 Na nɛ yaha koŋɔ na
naha, kpɛɛngɛ nɛ ɲɛ koŋɔ sipyii mu.»
6 Ba Yesu ya yee jo wɛ, na wu ɲɔlɔhɔ
wo ɲiŋɛ ki na, na kee taga pogoo kii
yɔrɔŋɔ, na kee fara fyɛn wu ɲìi ki na.
7 Na wu pye na wu shɛ wu ɲaha je
Silowɛ lowege ki ni. (Silowɛ kɔri ɲɛ:
«Tudunmɔ.») Ba ná w'a shɛ wu ɲaha
ki je wà wɛ, a wu ɲìi k'i mugi, a wu
guri kari. 8 Ayiwa, yaŋmuyɔ we ná we
bi ma ɲɛɛri. Wu tiinɲii ni wu cɛvɛɛ
piimu p'a bi wu ɲaa wu na ɲɛrɛgɛ ki
pyi taashiinɛ li ni ge, a pee di jo: «Fyɛn
we wu bi ma ɲɛrɛgɛ ki pyi ge, ta wee
bɛ wu ɲɛ we wɛ?» 9 A pii di jo: «Wee
wu wa.» A pii bɛ di jo: «Wu ɲɛ were
wɛ, w'a foro yɛ wee fɛni.» Ga, a ná
wuyɛ pyaa di jo: «Nɛyɛ pyaa ki ɲɛ kii.»
10 A p'i wu pye: «Wee tuun wu ni a mu
ɲìi k'i bye dii na mugi wɛ?» 11 A wu
pu ɲɔ shɔ na: «Ná wemu mɛgɛ ki ɲɛ
Yesu ge, wee w'a puuro fara nɛ ɲìi na,
na nɛ pye na nɛ wu shɛ nayɛ je Silowɛ
lowege ki ni. Ba nɛ shɛ na ɲaha ki je
wà wɛ, a nɛ ɲìi k'i mugi.» 12 A p'i wu
yege na: «Mii wu wa wɛ?» A wu jo:
«Nɛ cɛ wɛ.»

Fyɛnna wu w'a cuuŋɔ ge, Farizhɛɛn p'a wu yiri na yegee

13 Fyɛnna wu w'a cuuŋɔ ge, p'a kari
ni wee ni Farizhɛɛn pu yíri. 14 Yesu
ya puuro ti fara fyɛn wu ɲìi ki na
na wu cuuŋɔ caŋa kemu ge, kee bye
Yawutuu pu wo cadɛɛngɛ. 15 Lee wuu
na Farizhɛɛn p'a fyɛn wu nijuuŋɔ ki
yiri, na wu yege na dii wu ɲìi k'a
pye na mugi wɛ. A wu pu ɲɔ shɔ na:
«Puuro w'a fara nɛ ɲìi ki na, a nɛ shɛ na
ɲaha je, a nɛ ɲìi k'i mugi.» 16 Ba w'a
yee jo wɛ, a Farizhɛɛn pii di jo: «Ná
wemu w'a le pye ge, wee da já voro
Kilɛ ni wɛ, bani wu ya wèe cadɛɛngɛ
ki wii yafiin bɛ wɛ.» Ga, a pii bɛ di
jo: «Jurumupye na já le kakanhana le
la tuugo pye ya?» Yee nijoyo na, a
nakaara di jé pu tɛ ni. 17 Fyɛn wu w'a
cuuŋɔ ge, a p'i wu yege sanha na: «Ná
we w'a mu ɲìi ki mugi ge, yekɛ yi wá
mu mu na yu wu shizhaa na wɛ?» A
wu pu ɲɔ shɔ na: «Kilɛ wo tudunmɔ wa
wu ɲɛ wii.»

18 Ga Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pu bi ta dà
yi na na we ná we fyɛn wo w'a se, a
wu ɲìi di na pa mugi wɛ. Lee wuu na
a p'i wu sefɛɛ pu yiri pa, 19 na ba pu
yege na: «Yee ja wu ɲɛ we ya? Yee na
já yi jo can na na fyɛngɛrɛ ni w'a se
ya? Wu d'a pye dii na ɲaa nimɛ wɛ?»
20 A wu sefɛɛ p'i Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pu
ɲɔ shɔ na: «Wèe kunni ya li cɛ jo wèe ja
wu wu ɲɛ we, wu d'a se bɛ fyɛn. 21 Ga
lemu l'a wu pye wu na ɲaa nimɛ ge,
wèe ya lee cɛ wɛ. Sipya wemu bɛ w'a
wu ɲìi ki bɛ mugi ge, wèe ya wee bɛ cɛ
wɛ. Yi wuyɛ pyaa ki yege, wu wa nige
nɔhɔcɛrɛɛ wɛ, wuyɛ pyaa ki na yi ɲaha
jo yi mu.» 22 Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pu ɲìi
fyaara wuu na ná wu sefɛɛ p'a ye jo,
bani p'a bi bɛ yi na na sipyaa sipya
w'a yere li na na Shɔvɔɔ wu ɲɛ Yesu
ge, p'i weefɔɔ tɔɔgɔ wolo pu Kilɛ-pɛɛŋɛ
puga ki keree ki ni fɛɛfɛɛ. 23 Lee wuu
na ná wu sefɛɛ p'a jo na: «Wu wa nige
nɔhɔcɛrɛɛ wɛ, yi wuyɛ pyaa ki yege.»

24 Ayiwa, ná wu fyɛngɛrɛ ti t'a xɔ ge,
a p'i nɔhɔ wu yiri sanha tɔɔɲii shuun
wuu li ni na wu pye: «Can jo Kilɛ ɲii
na, ná wemu w'a mu ɲìi ki mugi ge,
wèe ya li cɛ na jo jurumupye wu ɲɛ
wii.» 25 A wu pu ɲɔ shɔ na: «Jurumupye
wu ɲɛ la, wu ɲɛ jurumupye-e la, nɛ cɛ
wɛ; ga kaa nigin kunni nɛ cɛ, lee ɲɛ: Nɛ
kunni bye fyɛn, ga nimɛ nɛ w'a ɲaa,
lee nɛ cɛ.» 26 A p'i wu pye: «Ɲaha wu
d'a pye mu na wɛ? Dii wu d'a mu ɲìi
ki mugi wɛ?» 27 A ná wu pu ɲɔ shɔ
na: «Nɛ yee jo xɔ yee mu, ga yee ya ta
dà yee na wɛ. Ɲaha na yee di giin y'i
yee logo sanha wɛ? Yee bɛ funyɔ yi wa
y'i bye wu kalaapiire gɛ?» 28 Ayiwa,
a p'i ganha na wu shɛhɛlɛ na yu: «Mu
wu ɲɛ we ná we wo kalaapire; wèe
kunni di ɲɛ Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo
kalaapiire. 29 Bani wèe ya li cɛ jo Kilɛ

ya jo ni Kilɛ tudunmɔɔ Musa ni. Ga
we ná we kunni wèe ya we tayirige
cɛ wɛ.» 30 Fyɛn wu w'a cuunɔ ge, a
wee di Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pu ɲɔ shɔ na:
«Le ɲɛ kakanhana dɛ, yee na yu na yee
ya we tayirige cɛ wɛ, na ta wu d'a nɛ
ɲìi mugi. 31 Wèe ya li cɛ jo Kilɛ ya ju-
rumupye nijoyo nuri wɛ, ga fo wemu
bu bye Kilɛ ɲìi fyaara sipya, na wu
ɲidaan pyi, weefɔɔ nijoyo w'a nuri.
32 Fo taashiinɛ li ni koŋɔ ɲɔkɔɔnrɔ na,
wa shishiin sanha logo na wa ya se
fyɛn, a wa di wu ɲìi mugi wɛ. 33 We
ná we da bye wu ya foro Kilɛ ni wɛ,
wu bi da já yafiin bɛ pye wɛ.» 34 A p'i
wu ɲɔ shɔ na: «Jurumupye mu ya sii tii
se, mu di giin da wèe kalaa nimɛ gɛ?»
Ba p'a yee jo wɛ, na ná wu kɔri yeege
Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ni.

Yesu ya jo na fyɛnmɛɛ pu ɲɛ Farizhɛɛn pee

35 Ayiwa, Yesu ya logo na Farizhɛɛn
p'a ná wu kɔri ge; ba w'a shɛ jíri wu
na wɛ, na jo: «Ta mu ya dà Sipya Ja
wu na?» 36 A ná wu wu ɲɔ shɔ na:
«Karamɔgɔna we, jɔgɔ wu ɲɛ wii wɛ?
Wu shɛ na na, kɔnhɔ di dà wu na.»
37 A Yesu di jo: «Weeyɛ pyaa mu wa
ɲaa mɛ wu na yu ni ma ni.» 38 A ná
wu jo: «Kafɔɔ, nɛ dà ma na.» A wu
nuguro sin Yesu fɛɛ ni na wu pɛlɛ. 39 A
Yesu di jo sanha: «Kiiri kaa na nɛ pa
koŋɔ na, kɔnhɔ piimu ya ɲaa wɛ, pee
di da ɲaa; piimu p'a ɲaa ge, pee di bye
fyɛnmɛɛ.» 40 Farizhɛɛn piimu pu bye
Yesu tàan ge, ba pee ya yee logo wɛ, na
wu yege na: «Wèe bɛ pu ɲɛ fyɛnmɛɛ p'a
gɛ?» 41 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Yee da
bi bye fyɛnmɛɛ, yee bi da jaagi wɛ. Ga
yee d'a jo na yee wa ɲaa, lee l'a yee wo
jurumu wu pye w'a kori yee ɲuŋɔ ni.»

10

Yatɔɔnahama ni dubyaa pu wo talenɛ le

1 Ayiwa, a Yesu di pu pye: «Can
can na, n'a da yi jo yi mu, sipya
wemu w'a li she wu da jé yatɔɔgbaha
ki kuɲɔɔ li ni wɛ, fo na sirani na
duri kasɔrɔgɔ na na jin ge, wee ɲɛ
nagaa, na nɔhɔ na dun sipyii na.
2 Ga wemu w'a jin kuɲɔɔ li ni ge,
wee wu ɲɛ yatɔɔnahama wuyɛ pyaa.
3 Yatɔɔgbaha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ wu
na yìri na gbura ki mugi wee mu.
Dubyaa pu ma wee ɲɔmɛɛ coni. Wee
ma wu dubyaa pu bɛɛri nigin nigin
yiri pu mɛyɛ na, na foro ni pu ni
kpɛɛngɛ na. 4 Wu bu foro ni pu ni
kpɛɛngɛ na, w'a doro pu ɲahagbaa
na. Dubyaa pu bɛɛri nigin nigin bɛ na
daha wu fɛni, bani p'a wu mujuu li
cɛ. 5 Ga dubyaa pu ya dɛri sipya watii
fɛni wɛ, p'a ganha na fe na gbee bɛ
yɛrɛ weefɔɔ ɲaha na, bani pu ya sipya
watii mujuu cɛ wɛ. 6 Yesu ya le talenɛ
le jo sipyii pu mu, ga pu ya ta li kɔri cɛ
wɛ.»

Yesu wu ɲɛ yatɔɔnaha-jemɛ we

7 A Yesu di pu pye sanha na: «Can
can na, n'a da yi jo yi mu, nɛ wu ɲɛ
yatɔɔgbaha ki kuɲɔɔ le. 8 Piimu bɛɛri
p'a pa nɛ ɲaha na ge, pee bɛɛri ɲɛ
nagaalaa ni pii p'a dun sipyii na ge.
Dubyaa pu ya ta sɔɔ na pee jomɔ logo
wɛ. 9 Nɛ wu ɲɛ kuɲɔɔ le. Sipyaa sipya
w'a jé lee kuɲɔɔ li ni ge, wee na ba
shɔ. Wee na da jin, na fòro ɲaɲiŋɛ
na. Nɛ na da yalige bɛ kaan wu mu.
10 Nagaa ya ma yafiin na, ni nagaara,
ni gbuuro, ni kakara wuu na bɛ wɛ.
Ga nɛ kunni ya pa, kɔnhɔ sipyii di ɲìi
sicuumɔ nijemɛ ta, p'i sii pu funŋɔ
ɲiŋɛ wo ta.»

11 A Yesu di jo sanha na: «Nɛ wu
ɲɛ yatɔɔnaha-jemɛ we. Yatɔɔnaha-
jemɛ ya wu munaa kaan wu dubyaa
pu wuu na. 12 Ga kapyebye we w'a
dubyaa pu kasɛɛgɛ pyi saraa na ge,
wee ɲɛ pu nahavɔɔ wɛ. Dubyaa pu
bɛ di ɲɛ wu wuu wɛ. Lee wuu na,
ba w'a yacoŋɔ ɲa ki na ma wɛ, w'a
baa na dubyaa pu yaha. Yacoŋɔ ki
na dubyaa pii co, pusamaa na jaaga.
13 Kapyebye wu ma baa na dubyaa
pu yaha bani wari shavɔɔ wee ɲɛ.
Dubyaa pu funzhaga ɲɛ ma bye wu
ni wɛ. 14 Nɛ kunni wu ɲɛ yatɔɔnaha-
jemɛ we. 15 Ba To Kilɛ ya nɛ cɛ cɛgana
lemu na, a nɛ bɛ di wu cɛ cɛgana lemu
na wɛ, mu nɛ bɛ ya na wo dubyaa pu
cɛ, a nɛ wo dubyaa pu bɛ di nɛ cɛ mu.

Nɛ na na munaa li kan na wo dubyaa
pu wuu na. 16 Dubyaa piitiilee bɛ pu
wa nɛ mu piimu ɲɛ ke yatɔɔgbaha ke
ni wɛ. Li waha l'i waha, nɛ yaa na
pee bɛ kɔri pa; pu na ba nɛ jomɔ nuri.
Pu bɛɛri na ba binnɛ bye dubyagbaha
nigin. Yatɔɔnahama nigin na ba bye
pu ɲuŋɔ ni. 17 Lee wuu na nɛ kaa
ya dan na To Kilɛ ni. Bani nɛ na na
munaa kan na xhu, kɔnhɔ di guri ba
li ta sanha. 18 Sipya wa shishiin da ga
já nɛ munaa karamu wolo wɛ. Nayɛ
ni n'a da li kan. Se wa nɛ ni na li kan,
se wa nɛ ni na li shɔ bɛ sanha. Yee nɛ
To Kilɛ ya jo nɛ mu.»

19 A Yawutuu p'i daa sanha Yesu
jomɔ pu wuu na. 20 A pu niɲɛhɛmɛɛ
di jo: «Jina wu wa wu ni, lee l'a wu
ɲuŋmuu yirige. Naha na yee di wu
jomɔ nuri wɛ?» 21 A pii bɛ di jo:
«Eyi! Pe ɲɛ ɲuŋmoyiri-jomɔ wɛ dɛ!
Dii ɲuŋmoyirinɛ fɔɔ di da já fyɛn ɲìi mugi
wɛ?»

Yawutuu p'a Yesu she

22 Ayiwa, Yawutuu pu wo Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki wo kalenɛ lemu l'a byi,
p'i li pyi na Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki
wo Dedikasi wu ge, a lee di ba nɔ
Zheruzalɛmu ni. Lee bi byi yee bɛɛri
wiire see see wuuro tiyɛ pyaa tuun
ni. 23 Yesu bi ɲaari ɲaari Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki kaaŋa ki ni gba wa nɔhɔ
ni. P'a bi wee gba wu pyi na saannaa
Solomani gba. 24 A Yawutuu p'i ba
binnɛ Yesu tàan na wu pye: «Tuun
wekɛ ni mu di da ga ba nakaara wolo
wèe zɔlɔɔ pu ni wɛ? Ma bi sii Shɔvɔɔ
we, yi tii jo wù mu.» 25 A Yesu di pu ɲɔ
shɔ na: «Nɛ yi jo xɔ yee mu, ga yee ya
dà yi na wɛ. Kapyegee kiimu nɛ pye
na To Kilɛ mɛgɛ na ge, kee wa li shɛɛ
na ye nɛ yu yee mu ge, na yee ɲɛ can.
26 Lee bɛ na yee kunni ya giin di dà nɛ
na wɛ, bani yee ɲɛ nɛ wo dubyaa pu
ni wɛ. 27 Nɛ wo dubyaa p'a nɛ jomɔ
nuri. Nɛ pu cɛ, p'i dɛri bɛ nɛ fɛni. 28 Nɛ
pee shɔ na ɲìi sicuumɔ kan pu mu, ɲìi
sicuumɔ pemu da xhɔ wɛ. Pee da ga
gyɛɛgi bada wɛ, wa shishiin di wa da
já pu shɔ nɛ na wɛ. 29 Nɛ To Kilɛ wemu
w'a pu kan nɛ mu ge, wee wo sefɛɛrɛ
t'a ye yaŋmuyɔ yi bɛɛri wuuro na. Wa
shishiin da já pu shɔ nɛ To Kilɛ na wɛ.
30 Nɛ ni na To Kilɛ wu ɲɛ nigin.»

31 Ba Yesu ya lee ɲɔmɛɛ li jo wɛ, a
Yawutuu p'i nɔhɔ kagereye lɔ na p'i
wu wá gbo. 32 A Yesu di pu pye:
«Nɛ kasaaŋaa niɲɛhɛŋɛɛ pye yee ɲii na
kiimu nɛ ta na To Kilɛ mu ge. Kee
kapyegee ki ni, nigin wekɛ wuu na
yee di wa giin di nɛ wá gbo ni kager-
eye ni wɛ?» 33 A p'i Yesu pye: «Wèe
ya giin di mu wá ni kagereye ni ma
kasaaŋaa ki wuu na-ɛ dɛ. Ga Kilɛ
mɛkyɛɛgɛrɛ jomɔ pemu m'a jo ge, pee
wuu na wèe ya giin di ma wá. Mu
sipyitiire, mu di mayɛ taanna ni Kilɛ
ni.» 34 A Yesu di pu pye: «Ta li ya ka
Kilɛ Kafila wu ni xuu wà ni wɛ na Kilɛ
ya jo: ‹Yee ɲɛ kilɛlɛɛ wɛ?› 35 Na ta wèe
d'a li cɛ na lemu l'a ka Kilɛ Kafila wu
ni ge, lee wa da já ɲɛri wɛ. Ayiwa, Kilɛ
ya wu jomɔ pu kan piimu mu ge, ni
w'a pee yiri kilɛlɛɛ, 36 wee tuun wu ni
Kilɛ ya wemu ɲaha bulo na wu tun
koŋɔ mu ge, wee na jo na Kilɛ Ja wee
ɲɛ, ɲaha na yee di yu na Kilɛ mɛgɛ
w'a gyɛɛgi wɛ? 37 Nɛ bu da nɛ na To
Kilɛ kapyegee pyi wɛ, wee tuun wu
ni, yi ganha bu dà na na wɛ. 38 Ga nɛ
kapyegee ki bye ki d'a saha ni na To
Kilɛ wu ɲidaan ni, ali yi ɲɛhɛ bye yi ya
daa na na wɛ, yee ya yaa na dà li na na
Kilɛ ni kii kapyegee kii ya foro; kɔnhɔ
y'i li cɛ fiinŋɛ na nɛ To Kilɛ wu ɲɛ nɛ ni,
nɛ bɛ di ɲɛ na To Kilɛ wu ni.» 39 A sipyii
p'i ganha na wu shaa di joo sanha pee
jomɔ pe wuu na, ga, a wu shɔ pu na.

40 Yohana Batizelipye bi sipyii pu
batizeni xuu wemu ni taashiinɛ li ni
Zhurudɛn Gba wu kadugo ge, A Yesu
di shɛ diin wà. 41 A shɛnɲɛhɛmɛɛ di
gari wu fɛni wà. Pee sipyii p'a bi
puyɛ pyi na: «Yohana Batizelipye ya
ta kakanhana la shishiin pye wèe mu
wɛ. Ga yemu bɛɛri w'a jo we ná we
shizhaa na ge, yee bɛɛri y'a pye can.»
42 A shɛnɲɛhɛmɛɛ di dà Yesu na wee
xuu wu ni.

11

Lazari xu keree

1 Ayiwa, ná wa bye Bɛtani kulo li
ni ni yama pa ni, wu mɛgɛ ɲɛ na
Lazari. Wu ni wu ceboroshaa shuun
wu bye: Marite ni Mariyama. 2 Wee
Mariyama we wu bi lasikoli wu wo
Kafɔɔ Yesu tɔɔyɔ na, na wu ɲuzhiire
taga yi jɔgɔ. Wee wo ceborona Lazari
wu w'a bye ni yama pu ni. 3 A pee
ceboroshaa shuun wu tuduro yaha
p'a shɛ jo Yesu mu na: «Wu Kafɔɔ, ma
naɲii wu ya cuuŋɔ wɛ dɛ!» 4 Ba tee
tuduro t'a nɔ Yesu na wɛ, a wu jo:
«Pe yama pe ya ta ɲɔ wolo p'i Lazari
tii gbo wɛ, ga pɛɛŋɛ pu da ba daha
Kilɛ mɛgɛ na. Pu na ba bye kaɲuŋɔ
na pɛɛŋɛ taha Kilɛ Ja wu mɛgɛ ki na.»
5 Marite ni Mariyama ni Lazari ni, lee
bi pee taanri wu bɛɛri kaa ta li na dan
Yesu ni fo xuuni. 6 Ba Yesu ya Lazari
sicuubaara ti kaa logo mu wɛ, xuu
wemu ni wu bye ge, a wu sanha di
diin wà fo na ta cabyaa shuun. 7 Lee
kadugo na a wu ba wu kalaapiire ti
pye: «Yi pa wu guri shɛ Zhude fiige
ki ni.» 8 A kalaapiire t'i wu pye: «Wù
Karamɔgɔ, Yawutuu pu na bi mu shaa
wee xuu wu ni p'i mu wá gbo ni
kagereye ni li sanha mɔ wɛ, mu sanha
di giin m'a guri m'a se wà ya?» 9 A
Yesu di pu pye: «Ta lɛɛrɛɛ kɛ ni shuun
bɛ wu ɲɛ caŋa ɲii funŋɔ ni wɛ? Sipya
ba ɲaari caŋa kpɛɛngɛ na wu da da gu-
ruŋɔ wɛ, bani wu ma ɲaa xuuni. 10 Ga
sipya ba ɲaari nibiige ni, w'a ganha
na guruŋɔ, bani kpɛɛngɛ ɲɛ ma bye
wɛ.» 11 Lee kadugo na a wu pu pye:
«Wèe naɲii Lazari w'a ŋmunɔɔ, ga n'a
da zhɛ di shɛ wu ɲɛ.» 12 A kalaapiire
t'i wu pye: «Wù Kafɔɔ, wu bi ta wu
na ŋmunɔɔ yɛ, go wu na ba juuŋɔ gɛ.»
13 Yesu jomɔ pu bi li shɛɛ na Lazari
ya xu. Ga, a wu kalaapiire t'i ganha
na giin na ŋmunumɔ nidiimɛ kaa w'a
byi. 14 Wee tuun wu ni a Yesu di na yi
fiinŋɛ jo pu mu na: «Lazari ya xu. 15 Ga
nɛ pye nɛ shɛ wà wɛ a wu xhu ge, lee
ya taan nɛ ni yee wuu na. Bani lee kaa
le na ba bye kaɲuŋɔ, na yee pye yee ya
dà nɛ na fo xuuni. Yi yìri wù shɛ wu
yíri!» 16 Kalaapire la mɛgɛ ki bye na
Tomasi, p'i wu pyi na «Ŋmami.» A wee
di wu kaafɛɛ pusamaa pye: «Wee tuun
wu ni wù bɛ pu pinnɛ w'à se ni wu ni,
wù na zhɛ xhu ni wu ni wà shiizhan.»

Yesu wu ɲɛ ɲìi sicuumɔ kanvɔɔ

17 Ayiwa, tuun wemu ni Yesu ya nɔ
Bɛtani kulo li ni ge, lee bi Lazari ta
p'a wu le fo wu nixhugo k'a cabyaa
shishɛɛrɛ ta xɔ faŋa ni. 18 Bɛtani kulo
li bi lii Zheruzalɛmu kulo li na wɛ,
laraga ki bi kiloo taanri xɔ wɛ. 19 A
Yawutuu niɲɛhɛmɛɛ di ba na pa diin
Marite ni Mariyama tàan, na ganha
na sɛɛgɛ tan pu na pu ceborona wu
xhu wu na. 20 Ba Marite ya pa Yesu
kaa logo na w'a ma wɛ, a wu yíri kari
di zhɛ jíri wu na. Ga, a Mariyama di
diin deeye ni. 21 Ba w'a shɛ jíri wu na
wɛ, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, mu da bi
bye naha, nɛ ceborona wu bi da xhuu
wɛ. 22 Ga, ali nimɛ we bɛ ni, nɛ li cɛ
sanha jo mu bu yaaga bɛɛri ɲɛɛri Kilɛ
mu, wu na kee kan mu mu.» 23 A Yesu
di wu pye: «Marite, ma ceborona wu
na ba ɲɛ.» 24 A Marite di wu pye: «Nɛ
li cɛ jo nɛ ceborona wu na ba ɲɛ xuu
pu ɲɛduun wu ni koŋɔ ki caxhɔgɔ ki
na.» 25 A Yesu di wu pye: «Nɛ w'a xuu
pu ɲɛni, na ɲìi sicuumɔ pu bɛ kaan.
Sipyaa sipya w'a daa nɛ na ge, ali
wufɔɔ ɲɛhɛ xhu bɛ, nɛ na ɲìi sicuumɔ
nivomɔ kan wu mu. 26 Wemu di bu ɲìi
sicuumɔ nivomɔ pu ta, na daa nɛ na,
weefɔɔ da xhuu bada wɛ. Mu wa daa
yee na gɛ, Marite?» 27 A Marite di jo:
«Uun, wù Kafɔɔ, nɛ dà li na jo mu w'a
sii pye Shɔvɔɔ we, Kilɛ Ja we, wemu
wu bi yaa wu pa koŋɔ ki na ge, mu wu
ɲɛ wii.»

Yesu ya mɛɛ su Lazari kaa na

28 Ayiwa, Marite ya yee jo mu ge,
na guri pa deeye ni, na ba wu cuun
Mariyama peele yiri, na wu pye:
«Wèe Karamɔgɔ w'a pa, w'a ma yiri na
ma shɛ.» 29 Ba Mariyama ya yee logo
wɛ, a wu gɔn yìri, na gari tɔvuyo na
Yesu yíri. 30 Lee bi Yesu ta wu sanha jé
kanha ki ni wɛ. Marite ya shɛ wu ɲuŋɔ
círi xuu wemu ni ge, wee xuu wu ni
wu bye sanha. 31 Yawutuu piimu pu
bi pa diin na sɛɛgɛ tan Mariyama na
puga ki ni ge, ba pee ya wu ɲa w'a

yìri foro mu tɔvuyo na wɛ, a pu bɛ di yìri taha wu fɛni. Pu bi giin na w'a gaaŋi di zhɛ mɛɛ suu faŋa ki na. 32 Xuu wemu ni Yesu ɲɛ ge, a Mariyama di shɛ nɔ wà. Ba w'a Yesu ɲa wɛ, na shɛ nuguro sin wu fɛɛ ni na wu pye: «Wù Kafɔɔ, mu da bi bye naha, nɛ ceborona wu bi da xhuu wɛ.» 33 Ba Yesu ya Mariyama ɲa wu na mɛɛ suu wɛ, Yawutuu piimu p'a taha wu fɛni ge, pu bɛ di mɛhɛɛ suu wɛ, a lee di waha wu na fo xuuni, a wu hakili di wuregi. 34 A Yesu di pu pye: «Mii y'a wu le wɛ?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Kafɔɔ, pa ma na zhɛ xuu wu ɲa.» 35 A mɛɛ di shɔ Yesu yɛ pyaa bɛ na. 36 Yawutuu piimu p'a wu ɲa wu na mɛɛ li suu ge, a pee di jo: «Yi wii! we ná we kaa bi dan wu ni dɛ!» 37 Ga, a pii di jo pu ni na: «Wee wemu w'a fyɛn wu ɲìi mugi ge, ta wu bi já Lazari bɛ ɲaha kɔn wu ganha bu xhu wɛ?»

Yesu ya Lazari ɲɛ yeege xu ni

38 A pee jomɔ pe bɛ di nɔhɔ waha Yesu na fo na doro. A p'i gari faŋa ki na. Faaga wege ki bye faŋa ke, a p'i kageegbɔhɔ ka taga ki ɲɔ tɔ. 39 Ba p'a shɛ nɔ ki na wɛ, a Yesu di pu pye: «Yi kagereŋɛ ki laha faŋa ki ɲɔ na!» Gbo wu ceboroshɔ wemu bɛ wu bye ni pu ni na Marite ge, a wee di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, wu nugo ya karaa yaa ki ta ki na foro dɛ, bani niɲaa ɲɛ wu caŋa shishɛɛrɛ wogo faŋa ki ni.» 40 A Yesu di wu pye: «Marite, ta nɛ mu pye jo mu bu da mu na daa nɛ na jo nimɛ ma da Kilɛ wo sefɛɛrɛ ti ɲa wɛ?» 41 Wee tuun wu ni a p'i kagereŋɛ ki laha faŋa ki ɲɔ na. A Yesu di wu ɲaha yirige fugba we ni na Kilɛ ɲɛɛri na: «Na To Kilɛ, m'a na ɲɛrɛgɛ ki shɔ, n'a baraga taha ma na lee wuu na. 42 Nɛ sii li cɛ jo tuun bɛɛri ni mu ya nɛ ɲɛrɛgɛ shuu. Ga sipyii pii p'a nɛ maha mɛ ge, pee wuu na nɛ ye jo, kɔnhɔ p'i dà li na na muyɛ pyaa k'a nɛ tun.» 43 Ba Yesu ya yee jo wɛ, na mujuu wá na: «Lazari, foro naha kpɛɛngɛ ke na!» 44 A Lazari di ɲɛ na foro faŋa ki ni. Fasicoro li bi taga keye ye ni tɔɔyɔ ye pɔ wu mu, na faxuugo ka taga ɲaha ke migile. A Yesu di pu pye: «Yi fàya yi sanha laha wu na, y'i wu yaha wu da se!»

Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Marika 14:1-2; Luka 22:1-2)

45 Yawutuu piimu p'a bi pa na pa diin Mariyama yɛ tàan kpɔn pu ni ge, le Yesu ya pye ge, ba p'a lee ɲa wɛ, a pu niɲɛhɛmɛɛ di dà Yesu na. 46 Ga, a pii di gari pu ni, na shɛ kii keree kii paari Farizhɛɛn pu mu. 47 Wee tuun wu ni a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni Farizhɛɛn p'i kiirikɔɔn kuruŋɔ ki yiri na jo: «Lekɛ wèe di da bye nimɛ wɛ? Bani we ná we, kakanhaŋaa niɲɛhɛŋɛɛ w'a byi l'a toro! 48 Wèe di bu sii we yaha wu na kii pyi le pyegana le na, sipyii pu bɛɛri pu da ba dà wu na. Lee di bu bye bɛ, Oromɛ sɔrɔsii pu na ba wù Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki kyɛɛgi, na wù shi wu bɛ kyɛɛgi!» 49 Ná wa bye pu ni wee mɛgɛ ɲɛ na Kayifɛ, wee wu bye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ we lee yee le. A wee di pu pye: «Yee kunni ya keree ɲaha cɛni wɛ! 50 Ta yee ya li cɛ na jo l'a pɔrɔ yee mu na shɛn nigin wu xu sipyii pu bɛɛri wuu na, kɔnhɔ wèe shi wu bɛɛri di shɔ wɛ?» 51 Ayiwa, Kayifɛ bi ta pe jomɔ pe ta wuyɛ ni na jo wɛ. Ga ma na jo w'a pye lee yee le saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu ge, lee funŋɔ ni Kilɛ ya pe jomɔ pe tirige wu funŋɔ ni w'a jo mɛ na Yesu w'a yaa wu xu Izirayɛli shɛɛn pu bɛɛri wuu na. 52 Ga wu bi da ba xhu Izirayɛli shɛɛn yɛ nigin wuu na wɛ. Kilɛ wo sipyii piimu bɛɛri p'a caaga koŋɔ ke bɛɛri na ge, wu na ba xhu kɔnhɔ wu pee bɛɛri pinnɛ wu pu pye nigin. 53 A Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ p'i li shɛ kee caŋa kiyɛ pyaa na p'a yaa na Yesu gbo. 54 A Yesu di bye wu ya sɔɔ w'a ɲaari nige Yawutuu pu tɛ ni ni sipyiire ti ni wɛ. A wu yìri wee xuu wu ni, na gari kulo la ni siponɔ ki kabanugo ki na. Lee kulo li mɛgɛ ki bye na Efirayimu. A wu ni wu kalaapiire t'i shɛ diin wà. 55 Lee bi Yawutuu pu wo Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li ta l'a tɛɛŋɛ. A

fiige ki sipyii niɲɛhɛmɛɛ di digi na pa
Zheruzalɛmu ni na ta kalenɛ li sanha
nɔ wɛ, kɔnhɔ p'i ba puyɛ pye fɛɛfɛɛ
na bɛ ni pu wo kalɛgɛɛ ki ni. 56 A
sipyii p'i ganha na Yesu shaa. A p'i
shɛ puyɛ pinnɛ Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki
kaaŋa ki ni, na ganha na puyɛ yegee
na: «Ɛɛ, y'i wa dii wɛ? Wu w'a ma
kalenɛ li ni-i gɛ?» 57 Lee bi saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni Farizhɛɛn
pu ta p'a yi jo sipyii pu mu na wa bɛɛri
ba Yesu sanha cɛ, na wu shɛ yi jo pee
mu, kɔnhɔ p'i shɛ wu co.

12

Mariyama ya lasikoli wo Yesu tɔɔyɔ na
(Macoo 26:6-13; Marika 14:3-9)

1 Ayiwa, cabyaa gbaara wu bi kori
Yawutuu wo Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ l'i
nɔ, a Yesu di gari Bɛtani ni. Lazari
wemu nixhugo Yesu bi ɲɛ ge, wee wu
bye lee kulo li ni. 2 A p'i yalige ka yàa
wà lee kulo li ni Yesu mu. Marite wu
bi kee yalige ki keree shɔɔnri. Sipyii
piimu pu bye na li ni Yesu ni ge,
Lazari bɛ di ɲɛ pee ni. 3 Wee tuun wu
ni a Mariyama di pu yaha pu na li, na
shɛ lasikoli gbuu la lɔ, lemu mɛgɛ ki ɲɛ
na naari ge, li pɛrɛmɛ bɛ d'a waha. A
wu ba wee lasikoli wu wo Yesu tɔɔyɔ
na; na xhɔ na wu ɲuzhiire taga tɔɔyɔ
yi tuu tuu. Wee lasikoli wu bi litiri
taaga xɔ. A wu nugo k'i puga ki bɛɛri
círi. 4 Yesu kalaapire la mɛgɛ ki bye
na Zhuda Isikariyɔti, wee wu bi da ba
Yesu le keŋɛ ni, a wee di jo: 5 «Ɲaha na
we lasikoli we di ya ta pɛrɛ kabɔfoŋɔɔ
kɛlɛɛ shishɛɛrɛ ni kaguro (w 45.000)
shishiin, na wee kan funmɔ fɛɛ mu-i
wɛ?» 6 Zhudasi bi ta ye jo funmɔ fɛɛ
wo ɲiɲaara wuu na-ɛ dɛ, ga nagaa wu
bye wii. Wee mu wari keshi wu bye.
Wari we pu bi leni wu ni ge, wu bi ma
wee wo. 7 Ga, a Yesu di wu pye: «Yi
laha wu na! Caŋa ke p'a da ba na le
faŋa ni ge, kee caŋa ke wuu na wu wa
ni we lasikoli we ni. 8 Bani funmɔ fɛɛ
na ba bye ni yee ni tuun bɛɛri ni, ga
nɛ wa da ba bye ni yee ni tuun bɛɛri
ni naha wɛ.»

Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ p'a jo na pee da Lazari gbo

9 Ayiwa, ba Yawutuu p'a pa logo na
Yesu wa Bɛtani ni wɛ, a pu niɲɛhɛmɛɛ
di gari wà. Pu bi gaaŋi wà Yesu
yɛ nigin wuu na wɛ, ga w'a Lazari
wemu ɲɛ na yeege xu ni ge, wee bɛ
taɲaga ni p'a bi se. 10 Ba Saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ p'a yee logo wɛ, na
jo na ni li wa mu, na pee da Lazari bɛ
gbo. 11 Bani Yawutuu niɲɛhɛmɛɛ pu bi
guroo pu fɛni na ma na daa Yesu na
Lazari wuu na.

Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni ba saan ɲɛ wɛ
(Macoo 21:1-11; Marika 11:1-11; Luka 19:28-40)

12 Ayiwa, kee caŋa ki ɲimuguro,
sipyiɲɛhɛnɛ lemu li bi pa Zheruzalɛmu
ni Ɲuwuuro Kalenɛ li ni ge, a pee
di yi logo na Yesu wa koo na na se
Zheruzalɛmu ni. 13 A p'i fɛnhɛgeye
kɔn, na foro na gaaŋi di zhɛ Yesu círi
ni yee ni. A p'i ganha na xhuulo na yu
na:

«Hosana! W'à Kilɛ sɔni!
We w'a ma mɛ Kafɔɔ mɛgɛ na ge,
Izirayɛli wo saan wu ɲɛ wii,
duba w'a byi wee mu!»*

14 Lee bi Yesu ta w'a kafabige ka ta
na dugi kee na ma na jo ba l'a ka Kilɛ
wo Kitabu wu ni wɛ na:

15 «Siyɔn kulo, ma ganha bu fya wɛ!
Wii, ma saan wu wa ma;
kafabige na w'a dugi tiin.»*

16 Kalaapiire ti bi ta kii keree kii
ɲaha cɛ wee tuun wuyɛ pyaa ni wɛ.
Ga ba Yesu ya pa ɲɛ na foro xu ni, na
jé Kilɛ wo nɔɔrɔ wu ni wɛ, a pu funyɔ
di na to na Yesu shizhaa jomɔ pu bye
Kilɛ Kafila we, lee shiin p'i bi pye bɛ
wu na.

17 Sipyii piimu bɛɛri pu bye ni Yesu
ni a wu Lazari yiri yeege faŋa ki ni,
na wu ɲɛ na yeege xu ni ge, pee bi kii
keree kii ɲaha yu sipyii pu mu. 18 Yesu
ya le kakanhana le pye, a sipyii p'i li
kaa logo, lee wuu na bɛ p'a bi foro
na shɛ wu ɲuŋɔ círi. 19 Wee tuun wu

* **12:13** Zaburuu 118:26 * **12:15** Zakari 9:9

ni a Farizhɛɛn p'i ganha na puyɛ pyi:
«Go yiyɛ pyaa ɲii wa li ni gɛ, yee da já
yafiin bɛ na wɛ; bani sipyii pu bɛɛri
p'a taha wu na.»

Girɛkii pii ya Yesu shaa p'i jo ni wu ni

20 Sipyii piimu pu bi pa kalenɛ li
ni Zheruzalɛmu ni di ba Kilɛ pɛlɛ ge,
Girɛkii piimu pu bi jé Yawutuu pu wo
koo li ni ge, pee p'a bɛ bye pii sipyii
pii ni. 21 A pee Girɛkii p'i fulo Filipe
na, na jo ni wee ni. Filipe bi bye
Bɛtisayida shɛn, Galile fiige ki ni. A
p'i wu pye: «Naɲii, wù funŋɔ ki wa wù
Yesu ɲa, wù jo ni wu ni.» 22 A Filipe
di gari na shɛ yee ɲaha jo Andire mu,
a pu shuun wu bɛɛri di na pinnɛ kari
na shɛ yi jo Yesu mu. 23 A Yesu di pu
pye: «Kilɛ na ba pɛɛŋɛ taha Sipya Ja
wu na tuun wemu ni ge, wee tuun
wu w'a nɔ nimɛ. 24 Can can na, n'a
da yi jo yi mu, shinma pile bye l'i ya
le ɲiŋɛ ni l'i fɔnhɔ wɛ, li yɛ li da gori,
ga li bu le ɲiŋɛ ni na fɔnhɔ, wee tuun
wu ni l'a fin, na nagoo niɲɛhɛmɛɛ
pye. 25 Sipya wemu munaa kaa l'a
dan wu ni ke koŋɔ ke na ge, wee
na ba buun li ni ɲiga na. Ga sipya
wemu munaa kaa l'a pɛn wu mu ke
koŋɔ ke na ge, weefɔɔ w'a li gbegele
yaha ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama kaa
na. 26 Sipyaa sipya w'a giin wu da
kapyeŋɛɛ pyi nɛ mu ge, w'a yaa wu
taha na fɛni. Bani xuu wemu ni nɛ ɲɛ
ge, nɛ kapyebye wu bɛ na ba bye wà.
Sipya wemu ba kapyeŋɛɛ pyi nɛ mu,
nɛ To Kilɛ na ba weefɔɔ pɛlɛ.

Yesu ya wu xhu jo

27 «Nimɛ we ni, nɛ zɔ we bɛɛri w'a
wuregi. Dii n'a da jo wɛ? Di jo Kilɛ wu
na tanha we tuun we wo kanhama pu
na laa? N'a da já yee jo wɛ, bani we
tuun we wo kanhama pu wuu na nɛ
pa koŋɔ na.» 28 A Yesu di jo sanha na:
«Na To Kilɛ, ma mɛgɛ ki pɛlɛ!» Ba w'a
yee jo wɛ, a mujuu la di foro fugba we
ni na: «Nɛ ki pɛlɛ na xɔ, di wa da ba la
fara sanha ki pɛɛŋɛ ki na.» 29 Sipyiire
te ti bye wà na le mujuu le logo ge, a
pee di jo: «Kilɛ w'a tin mɛ!» A pii bɛ
di jo: «Mɛlɛkɛ wa w'a pa jo ni wu ni!»
30 Ga, a Yesu di pu pye: «Le mujuu le
ya ta foro nɛ wuu na wɛ, ga yee wuu
na l'a foro. 31 Nimɛ kiiri w'a da ba
gɔn ke koŋɔ ke wo sefɛɛrɛ ti na. Nimɛ
ke koŋɔ ke wo ɲuŋɔfɔɔ wu wa da ba
gɔri wá. 32 Sipyii pu ba nɛ yirige na
laha ɲiŋɛ ke na tuun wemu ni, nɛ na
ba sipyii bɛɛri yiri na pa nayɛ mu.»
33 Xugana lemu na Yesu bi da ba xhu
ge, lee xugana le w'a zhɛɛ pe jomɔ pe
funŋɔ ni. 34 A sipyiire t'i wu ɲɔ shɔ na:
«L'a ka Kilɛ wo saliya wu ni na Shɔvɔɔ
wu da ba xhu bada wɛ. Mu di yu dii
na li waha l'i waha, na sipyii na ba
Sipya Ja wu yirige na laha ɲiŋɛ ke na
wɛ? Wee tuun wu ni, wekɛ di ɲɛ wee
Sipya Ja wu wɛ?» 35 A Yesu di pu ɲɔ shɔ
na: «Kpɛɛngɛ ki wa sanha yee tɛ ni, ga
jɛri yɛ k'a da bye. Na kpɛɛngɛ ki yaha
yi tɛ ni, y'a ɲaari ki na kɔnhɔ nibiige ki
ganha bu ba yi fo di joo wɛ; bani sipya
wemu ba ɲaari nibiige ni, wee ya wu
tashɛgɛ cɛni wɛ. 36 Na kpɛɛngɛ ki yaha
yi tɛ ni, y'a daa ki na kɔnhɔ yiyɛ pyaa
bɛ di ba bye kpɛɛngɛ nagoo.» Ba Yesu
ya pee jo wɛ, na laha pu tàan, na shɛ
lara xuu wa ni.

Yawutuu ya dà Yesu na wɛ

37 Ayiwa, na Yesu yaha w'a sii
kakanhaŋaa niɲɛhɛŋɛɛ pye Yawutuu
pu ɲii na. Ali pu ya dà wu na lee bɛ
na wɛ. 38 Lee ya pye mu kɔnhɔ Kilɛ
tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge,
pee ɲɔ di fa na:

«Kafɔɔ, wèe ya kafila wemu wo yɛrɛ
pye gɛ,
wekɛ wu d'a dà wee na wɛ?
Wekɛ wu d'a Kafɔɔ wo sefɛɛrɛ ti cɛ
wɛ?»*

39 Lemu bɛ l'a bi pu pye pu bi da ga
já dà Yesu na sanha wɛ ge, lee li wa mɛ
na jo Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi ya jo sanha
na:

40 «Kilɛ ya pu pye fyɛnmɛɛ na pu
fungɔnyɔ tɔ,
kɔnhɔ pu ɲìi ki ganha ba ɲaa wɛ,
pu fungɔnyɔ ganha bu yi cɛ wɛ.
Lee funŋɔ ni pu da ba nɛ mu,
kɔnhɔ nɛ pu cuuŋɔ wɛ.»*

* **12:38** Ezayi 53:1 * **12:40** Ezayi 6:10

41 Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi ya yee jo bani
Yesu wo nɔɔrɔ wu bi shɛ wu na, a wu
ye jo wu shizhaa na. 42 Ali lee bɛ na
Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pu niɲɛhɛmɛɛ pu bi
dà Yesu na, ga Farizhɛɛn pu wuu na,
pu ya sɔɔ na puyɛ yeege kpɛɛngɛ na
wɛ, kɔnhɔ pu ganha bu pu niŋɛ kɔn
wolo Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki wo sipyii pu
ni wɛ. 43 Bani sipyii na pu pɛlɛ, lee li
bi dan pu ni na toro Kilɛ w'a pu pɛlɛ
na.

Yesu jomɔ pu na ba kiiri kɔn sipyii na

44 Caŋa ka Yesu ya pa sii jo fanha na
na: «Sipya wemu bu dà nɛ na, wu ya
ta dà nɛ yɛ nigin na wɛ, ga wemu w'a
nɛ tun ge, wee bɛ na w'a dà. 45 Sipya
wemu bu nɛ ɲa, we w'a nɛ tun ge,
wee bɛ w'a ɲa. 46 Nɛ ɲɛ ba kpɛɛngɛ ɲɛ
wɛ, nɛ pa koŋɔ puga ni, kɔnhɔ sipyaa
sipya w'a dà nɛ na ge, weefɔɔ ganha
ba ɲaari nibiige ni nige wɛ? 47 Wa bu
nɛ jomɔ logo, wu ya pu koro ɲaari wɛ,
n'a da kiiri kɔn wufɔɔ na wɛ. Bani nɛ
ta pa di ba kiiri kɔn koŋɔ sipyii na wɛ,
ga nɛ pa di ba pu ɲuŋɔ wolo. 48 Sipya
wemu bu zhe nɛ ni, w'i ya sɔɔ na nɛ
jomɔ logo wɛ, weefɔɔ ya kiiri kɔnvɔɔ
ta xɔ wuyɛ na. Nɛ jomɔ pemu jo ge,
pee pu da ba kiiri kɔn wufɔɔ na koŋɔ
caxhɔgɔ. 49 Bani nɛ ta pe jomɔ pe ta
nayɛ ni na jo wɛ. Ga nɛ To Kilɛ wu
w'a nɛ tun ge, wee w'a nɛ wo nijoyo
yi bɛɛri shɛ nɛ na. 50 Nɛ d'a li cɛ bɛ na
jo jomɔ pe w'a yu ge, pee pu wa ɲìi
sicuumɔ nixhɔbaama kaan sipya mu.
Ba To Kilɛ ya pu shɛ na da nɛ na wɛ,
mu nɛ w'a pu yu na dani.»

13

Yesu ya wu kalaapiire ti tɔɔyɔ je

1 Ayiwa, caŋa nigin wu bi kori
Yawutuu wo Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ l'i
nɔ. Yesu bi li cɛ na wee foroduun w'a
nɔ xɔ koŋɔ puga na se wu To Kilɛ yíri.
Sipyii pii pu bi dà wu na ge, pee kaa bi
dan wu ni; a pu kaa di sii taan wu ni fo
na doro. 2 Yesu ni wu kalaapiire ti bye
na pu piige yalige li, lee bi Shitaanni
ta w'a shɛ fungɔngɔ ka tirige Zhuda
Isikariyɔti zɔ na, Simɔ ja we, na wu
Yesu le keŋɛ ni. 3 Yesu bi li cɛ bɛ na Kilɛ
ya sefɛɛrɛ ti bɛɛri kan wee mu. Wu bi
li cɛ na Kilɛ ni wee ya foro, wee di wa
da ba guri gari bɛ Kilɛ mu. 4 Ayiwa,
a Yesu di yìri yalige ki ɲuŋɔ ni na wu
fadegbɔhɔ wolo yaha, na fàŋa ka lɔ na
kee taga wuyɛ pɔ niŋɛ ke ni. 5 Lee
kadugo na a wu lɔhɔ le yaaga ka ni,
na ganha na wu kalaapiire ti tɔɔyɔ jii
nigin nigin na; fàŋa ke w'a taga wuyɛ
pɔ ge, na kee taga na yi turi.

6 A wu ba shɛ nɔ Simɔ Pyɛɛri na, a
Pyɛɛri di wu pye: «Wù Kafɔɔ, mu w'a
da na nɛ tɔɔyɔ je ya?» 7 A Yesu di wu
pye: «Le nɛ byi mɛ ge, mu wa da li kɔri
cɛ nimɛ wɛ, ga kadugo yíri ma na ba
li kɔri cɛ.» 8 A Pyɛɛri di wu pye: «Nɛ
kunni wa da gbara mu wu na tɔɔyɔ
je bada wɛ.» A Yesu di wu pye: «Mu
bye mu di ya yere nɛ ma tɔɔyɔ je wɛ,
mu niŋɛ wa da bye ni nɛ ni kaa la
shishiin ni wɛ.» 9 A Pyɛɛri di jo: «Wee
tuun wu ni Kafɔɔ, ma ganha bu da
na tɔɔyɔ ye yɛ na wɛ, ga na keye ye
ni na ɲuŋɔ ke bɛ je.» 10 A Yesu di wu
pye: «Sipya wemu w'a wuu ge, wee
kawuunɔ ɲuŋɔ ɲɛ nige wee tuun we
ninumɔ ni wɛ, bani wu bɛɛri wu ma
bye fɛɛfɛɛ; ga wu kunni na já wu tɔɔyɔ
je. Yee bɛ pu wa fɛɛfɛɛ, ga yee bɛɛri bɛ
wɛ dɛ!» 11 Kalaapire le li bi da ba Yesu
le keŋɛ ni ge, wu bi lee cɛ, lee wuu na
w'a jo na pu bɛɛri ya ta pye fɛɛfɛɛ wɛ.

12 Ba Yesu ya pu tɔɔyɔ yi je xɔ wɛ,
na wu fadegbɔhɔ ki lɔ le, na shɛ diin
wu tatɛɛngɛ ni. A wu wu kalaapiire ti
pye: «Kaa le nɛ pye mɛ yee na ge, yee
ya li kɔri cɛ ya? 13 Yee wa nɛ pyi: ‹Wù
Karamɔgɔ› kelee ‹Wù Kafɔɔ.› L'a saha,
bani wee nɛ ɲɛ. 14 Ayiwa, nɛ wemu
wu ɲɛ yee Karamɔgɔ ni yee Kafɔɔ ge,
nɛ bi yee tɔɔyɔ je, wee tuun wu ni yee
bɛ ya yaa na yiyɛ tɔɔyɔ jii lee jegana li
na. 15 Nɛ le pye na shɛ yee na. Nɛ li
pye pyegana lemu na ge, yi bɛ di da li
pyi yiyɛ na lee pyegana li na. 16 Can
can na, n'a da yi jo yi mu, kapyebye
ya pɛlɛ wu ɲuŋɔfɔɔ na wɛ; tudunmɔ bɛ
di ya pɛlɛ wu tunvɔɔ na wɛ. 17 Yi wa li
ɲaha cɛ nimɛ, yi ba li pyi, yi na ba bye
duba nagoo.

18 «Di wa ta na yi bɛɛri kaa pyi-i dɛ,

nɛ piimu shɔɔnri ge, nɛ w'a pee cɛ. Ga
Kilɛ tudunmɔɔ p'a yemu jo Kitabu wu
ni ge, fo yee ɲɔ bu fa na: ‹Wemu wu
wa li ni nɛ ni ge, wee w'a nɛ pye wu
pɛn.›* 19 N'a yi yu na yɛri yi mu nimɛ,
yani li pyeduun wu pa nɔ ge, kɔnhɔ li
ba ba bye, y'i li cɛ na: ‹Nɛ ɲɛ wemu nɛ
ge.› 20 Can can na, n'a da yi jo yi mu,
sipyaa sipya w'a nɛ tudunmɔ wa bɛɛri
co na ɲɔ ge, nɛyɛ pyaa m'a co na ɲɔ;
wemu di bu nɛ co na ɲɔ, we w'a nɛ tun
ge, weefɔɔ m'a co na ɲɔ.»

Yesu ya jo na Zhudasi na ba wee nɔhɔ yaha

(Macoo 26:20-25; Marika 14:17-21; Luka 22:21-23)

21 Ba Yesu ya yee jo xɔ wɛ, a wu
hakili wu wuregi fo xuuni. A wu yi
fiinŋɛ jo pu mu na: «Can na n'a da
yi jo yi mu, wa na ba nɛ le keŋɛ ni
yee ni.» 22 Ba w'a yee jo wɛ, a wu
kalaapiire t'i ganha na puyɛ wii, pu
ya cɛ shɛn nigin wekɛ kaa w'a byi pu
ni wɛ. 23 Yesu kalaapire la bye wà,
lee kaa bi dan wù ni fo xuuni, lee bi
tiin na sogi wu na. 24 A Simɔ Pyɛɛri
di keŋɛ ka lee kalaapire li mu na wu
Yesu yege wee sipya we keree na. 25 A
wee di wu ɲaha ɲɛri Yesu yíri, na fulo
wu na, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, wee
ɲɛ wekɛ wɛ?» 26 A Yesu di wu pye:
«Wemu mu n'a da ba buuri we niŋɛ di
gan ge, wee wu wa.» A wu buuri wa
lɔ na wu niŋɛ na kan Simɔ Isikariyɔti
ja Zhudasi mu. 27 Buuri w'a kan yɛ
Zhudasi mu, a Shitaanni di ba diin
wu zɔ na. A Yesu di wu pye: «Le m'a
giin di bye ge, fyaala li pye.» 28 Ga
sipyii piimu bɛɛri pu bi li ni Yesu ni
ge, wa shishiin ya cɛ pu ni lekɛ na w'a
yee jo ni Zhudasi ni wɛ. 29 Zhudasi wu
bi bye pu wari yahavɔɔ, a pii di ganha
na giin na Yesu w'a wu pyi na wu
shɛ yaŋmuyɔ ya shɔ, wu ba Ɲuwuuro
Kalenɛ li yalige ki gbegele ni yee ni;
kelee na wu shɛ funmɔ fɛɛ pii kan.
30 Ba Zhudasi ya buuri wu li yɛ wɛ, na
yìri foro kpɛɛngɛ ki na. Lee bi piige ki
ta k'a wɔ.

Yesu ya ɲɔmɛɛ nivonɔ la jo wu kalaapiire ti mu

31 Ayiwa ba Zhuda Isikariyɔti ya
foro wɛ, a Yesu di wu kalaapiire ti
pye: «Nimɛ kunni, sipyii pu bɛɛri p'a
da ba Sipya Ja wu wo sefɛɛrɛ ti cɛ. Wee
w'a da ba sipyii pu bɛɛri pye p'a Kilɛ
bɛ wo sefɛɛrɛ ti cɛ. [32 Ba ni wee na
ba sipyii bɛɛri pye p'a Kilɛ wo sefɛɛrɛ
ti cɛ,] Kilɛ yɛ pyaa bɛ na ba sipyii pye
p'a Sipya Ja wu wo sefɛɛrɛ ti cɛ, lee
w'a da mɔ l'i bye wɛ. 33 Na nagoo,
n'a da já gori yaha ni yee ni di mɔ
nige wɛ. Yee na ba nɛ xuu shaa, ga
nɛ yemu jo Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pu mu
ge, yee ninuyɔ n'a da jo yi bɛ mu jo
nɛ na ba shɛ xuu wemu ni ge, yee
wa da já zhɛ wà wɛ. 34 Lee wuu na
ɲɔmɛɛ nivonɔ n'a da jo yi mu, yi taan
yiyɛ mu. Yee ya taan nɛ mu taangana
lemu na ge, y'a yaa yi taan yiyɛ mu lee
taangana li na. 35 Taanɲɛɛgɛ bu bye
yee tɛ ni, sipyii bɛɛri na ba li cɛ lee na
na yee ɲɛ nɛ wo kalaapiire.»

Yesu ya jo na Pyɛɛri na ba foro wee kaa tàan

(Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Luka 22:31-34)

36 A Simɔ Pyɛɛri di Yesu yege na:
«Wù Kafɔɔ, wee tuun wu ni mu di wa
se mii wɛ.» A Yesu di wu pye: «Xuu
wemu ni nɛ se ge, mu wa da já binnɛ
zhɛ wà ni nɛ ni nimɛ wɛ; ga caŋa ka wa
ma, ma na ba shɛ nɛ yíri.» 37 A Pyɛɛri
di wu pye: «Wù Kafɔɔ, ɲaha na nɛ da já
binnɛ ni mu ni-i wɛ? Ali nɛ na zɔɔ na
na munaa li kan, na xhu bɛ mu wuu
na.» 38 A Yesu di wu pye: «Can na mu
na zɔɔ na ma munaa li kan, na xhu
nɛ wuu na ya? Can can na, n'a da yi
jo ma mu, yani xhupoo wu pa mɛɛ su
ge, mu na ba foro nɛ kaa tàan tɔɔɲii
taanri.»

14

Yesu ya jo na wee wu ɲɛ koo le na se Kilɛ yíri

1 Lee kadugo na a Yesu di pu pye:
«Yi funyɔ ganha bu da bɛn wɛ. Y'a daa
Kilɛ na, yi da daa nɛ bɛ na. 2 Tatiinyɛ
niɲɛhɛyɛ yi wa nɛ To Kilɛ mu, yee da

* **13:18** Zaburuu 41:9

bye yi ɲɛ can wɛ, nɛ bi da ga yee pye jo
n'a da zhɛ tatiinyɛ yàa yi mu wɛ. 3 Nɛ
ba shɛ tatiinyɛ yi yàa xɔ tuun wemu
ni, n'a da guri ba na ba yee lɔ, nɛ wa
xuu wemu ni ge, kɔnhɔ yi bɛ di shɛ bye
wà. 4 Xuu wemu ni nɛ w'a gaaŋi ge,
yee wa lee koo li cɛ xɔ.» 5 A Tomasi di
wu pye: «Wù Kafɔɔ, xuu wemu ni mu
wa se ge, wèe ya wee xuu wuyɛ pyaa
cɛ wɛ, wèe na bye dii na lee koo li cɛ
wɛ?» 6 A Yesu di wu pye: «Nɛ wu ɲɛ
koo le, ni can we, ni ɲìi sicuumɔ fɔɔ
we. Sipyaa sipya wu ɲɛ wu ya toro
nɛ yìri wɛ ge, weefɔɔ da nɔ To Kilɛ na
wɛ. 7 Yee bi ta yee ya nɛ cɛ, yee na ba
nɛ To Kilɛ wu bɛ cɛ; yee d'a wu cɛ xɔ
nimɛ do, na wu ɲa bɛ.» 8 A Filipe di
wu pye: «Wù Kafɔɔ, To Kilɛ wu shɛ wù
na, lee na wèe yaa.» 9 A Yesu di wu
pye: «Filipe, niɲaa shi kaa ya nɛ yaha
ni yee ni shiizhan wɛ, mu di sanha nɛ
cɛ-ɛ ya Filipe? Sipya wemu w'a nɛ ɲa
ge, To Kilɛ w'a ɲa. Mu di yu dii na nɛ
wu To Kilɛ shɛ yi na wɛ? 10 Wee tuun
wu ni mu ya dà li na na nɛ wu ɲɛ ni
To Kilɛ ni nigin; To Kilɛ bɛ di ɲɛ ni nɛ
ni nigin wɛ gɛ? Jomɔ pe nɛ yu mɛ yee
mu ge, nɛ pu taa nayɛ ni wɛ; ga nɛ To
Kilɛ we wu wa ni nɛ ni ge, wee w'a wu
ɲidaan keree pyi. 11 Yi dà na na! Nɛ
ni na To wu bɛɛri wu ɲɛ nigin; nɛ To
wu bɛ ni nɛ ni, wèe bɛɛri pu ɲɛ nigin.
Lee bu bye l'i wa yi yaa wɛ, kapyegee
kiimu n'a byi yi ɲii na ge, yi dà na na
kee wuu na. 12 Can can na, n'a da yi jo
yi mu, sipya wemu bu dà nɛ na, keree
kiimu bɛɛri nɛ byi ge, wu na ba kee
tuugo pyi. Wufɔɔ na ba keree kii pyi
bɛ kiimu ya pɛlɛ nɛ wogoo ki na ge,
bani nɛ wa gaaŋi na To Kilɛ wu yíri.
13 Yi ba yaaga tuugo bɛɛri ɲɛɛri Kilɛ
mu wee tuun wu ni nɛ mɛgɛ na, nɛ na
kee kan yi mu; kɔnhɔ Jafɔɔ wu To Kilɛ
wu wo sefɛɛrɛ ti shɛ. 14 Yi bu yaaga
tuugo bɛɛri ɲɛɛri nɛ mɛgɛ na, nɛ na kee
kan yi mu.»

Yesu ya Fɛfɛɛrɛ Munaa ɲɔmɛɛ lɔ n'a daa fɛɛ pu mu

15 «Nɛ bu da nɛ kaa ya dan yi ni can
can na, nɛ ɲɔmɛhɛɛ kiimu jo yi mu ge,
yi na da ki koro ɲaari. 16 Nɛ na ba na
To Kilɛ wu ɲɛɛri wu Tɛgɛvɔɔ watii kan
yi mu, kɔnhɔ wee di ba bye ni yi ni
gbee. 17 Wee ɲɛ Fɛfɛɛrɛ Munaa lemu
l'a Kilɛ wo can wu shɛɛ sipyii pu na
ge. Koŋɔ ke sipyii wa da já wee ta wɛ,
bani pu wa wu ɲaa wɛ, p'i wa wu cɛ bɛ
wɛ. Ga yee kunni d'a wu cɛ, bani wu
wa ni yee ni, wu na ba bye yee zɔlɔɔ
pu na. 18 N'a da ga yi yaha ba cirimɛɛ
ɲɛ wɛ. Nɛ na ba shɛ guri ba yi mu
sanha. 19 Jɛri bu bye ke koŋɔ ke sipyii
na wii vɔɔ nɛ ni. Ga yee kunni na ba
nɛ ɲa, bani nɛ ɲɛ ɲiifɛɛrɛ ni, lee wuu
na yee bɛ na ba bye ɲiifɛɛrɛ ni. 20 Kee
caŋa ki ba nɔ, yee na ba li cɛ na nɛ ni
na To wu ni, na wèe bɛɛri pu ɲɛ nigin;
yee ni nɛ bɛ di ɲɛ nigin, nɛ bɛ ni yee
bɛɛri bɛ di ɲɛ nigin. 21 Sipya wemu ba
nɛ jomɔ nuri na pu koro ɲaari, weefɔɔ
ni nɛ kaa ya dan can can na. Nɛ kaa
ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ kaa na
da dan To Kilɛ bɛ ni; wu kaa na da
dan nɛ bɛ ni, nɛ na ganha na nayɛ
shɛɛ wu na.» 22 Yesu kalaapire la bɛ
mɛgɛ ki bye na Zhuda, (wee ni Zhuda
Isikariyɔti wa nigin wɛ.) A wee di wu
yege na: «Wù Kafɔɔ, ɲaha na mu di da
ba mayɛ shɛ wèe na, mu di da mayɛ
shɛ koŋɔ ki sipyii pusamaa na-ɛ wɛ?»
23 A Yesu di wu pye: «Nɛ ba dan sipya
wemu ni, jomɔ pemu nɛ jo ge, wufɔɔ
na da pee koro ɲaari. Lee funŋɔ ni,
weefɔɔ na da dan nɛ To Kilɛ bɛ ni. Nɛ
ni na To Kilɛ na ba ba weefɔɔ mu na ba
bye ni wu ni. 24 Nɛ bu bye nɛ ya dan
sipya wemu ni wɛ, wee da da nɛ jomɔ
pu bɛ koro ɲaari wɛ. Jomɔ pe nɛ di wa
yu yee mu ge, pee ya foro nɛyɛ pyaa
ni wɛ, ga nɛ tunvɔɔ To Kilɛ ni p'a yìri.
25 «Na nɛ yaha ni yee ni shiizhan
nimɛ, nɛ ye bɛɛri jo yee mu. 26 To Kilɛ
na ba Fɛfɛɛrɛ Munaa lemu kan yee
mu nɛ mɛgɛ na l'i bye yee Tɛgɛvɔɔ ge,
lee na ba yee kalaa keree bɛɛri ni. Nɛ
keree kiimu bɛɛri jo yee mu ge, li na
ba yi funyɔ tirige kee bɛɛri na. 27 N'a
da loɲinɛ kan yi mu. Loɲinɛ le li wa
nɛ ni ge, lee tuugo n'a da ba gan yi
mu. Ga n'a da li kan ke koŋɔ ke wuu
li kangana na wɛ. Yi ganha bu fyaara
yaha yi zɔlɔɔ pu na wɛ, yi ganha bu yi
hakilee pu bɛ yirige wɛ. 28 Nɛ yi jo xɔ

yi mu jo: ‹Nɛ gaaŋi, ga n'a da zhɛ guri
ba yi mu sanha.› Nɛ bu da nɛ na dan
yee ni, nɛ na se To Kilɛ yíri, lee ya yaa
li pye yee mu fundanga. Bani To Kilɛ
ya pɛlɛ nɛ na. 29 Ayiwa, nɛ kii keree kii
jo yi mu nimɛ, yani ki pyeduun wu pa
nɔ ge, kɔnhɔ ki pyeduun ba nɔ, y'i dà
na jomɔ pu na. 30 N'a da já jo di mɔ
nige ni yi ni wɛ, bani ke koŋɔ ke wo
ɲuŋɔfɔɔ wu w'a ma. Wu se wa nɛ na
kaa la shishiin na wɛ. 31 Ga koŋɔ sipyii
bɛɛri ya yaa pu li cɛ na nɛ To Kilɛ ya
dan nɛ ni, keree kii w'a yu nɛ mu ge,
nɛ di kee bɛ pyi.» Ba Yesu ya yee jo xɔ
wɛ, na jo: «Yi yìri wù da se, wù laha
naha!»

15

Yesu ɲɛ ɛrɛzɛn tige can can wogo

1 Ayiwa Yesu ya jo na: «Nɛ ɲɛ ɛrɛzɛn
tige can can wogo, nɛ To Kilɛ di ɲɛ
ki faapyevɔɔ. 2 Geŋɛ bɛɛri k'a foro
nɛ na, k'i ya nagoo pyi wɛ, wu na
kee kɔn. Ga geŋɛ bɛɛri k'a foro nɛ na
na nagoo pyi ge, wu na ba kee yiile,
kɔnhɔ ki da nagoo niɲɛhɛmɛɛ pyi na
toro taashiinɛ li tàan. 3 Nɛ kalaa wemu
kan na xɔ yee mu ge, wee kalaa w'a
yee pye fɛɛfɛɛ. 4 Yi kori yaha nɛ wo
kariɲɛɛgɛ ki ni, nɛ bɛ na gori yaha ni
yi ni kariɲɛɛgɛ ni. Ba ɛrɛzɛn geŋɛ ɲɛ
mɛ wɛ, ki da já nagoo pye kiyɛ mu ni
ki ya kori yaha tige ki ceefuu li na wɛ,
mu yee bɛ ɲɛ. Yee bye yee di ya kori
yaha nɛ wo kariɲɛɛgɛ ki ni wɛ, yee da
já nagoo pye piimu kaa na daan Kilɛ
ni wɛ.
5 «Nɛ wu ɲɛ ɛrɛzɛn tige ke, yee di
ɲɛ geye ye. Sipya wemu w'a kori
yaha nɛ wo kariɲɛɛgɛ ki ni, a nɛ bɛ
di gori yaha kariɲɛɛgɛ ni ni wufɔɔ ni
ge, weefɔɔ wu da já nagoo niɲɛhɛmɛɛ
pye. Bani nɛ bye nɛ ɲɛ ni yee ni wɛ,
yee da já yafiin bɛ pye Kilɛ mu wɛ.
6 Sipya wemu bu bye wu ya sɔɔ na
gori yaha nɛ wo kariɲɛɛgɛ ki ni wɛ,
wee na ba wá kpɛɛngɛ na. Wu na ba
bye ba ɛrɛzɛn geŋɛ ɲɛ wɛ, p'a kemu
kɔn na laha tige ki na ge, k'a waha.
Yee gewaya yi na ba binnɛ na yi le na
ni, y'a sogi. 7 Yi bu gori yaha nɛ wo
kariɲɛɛgɛ ki ni, a nɛ jomɔ bɛ di gori
yaha yi funyɔ ni, yaaga bɛɛri kaa li ɲɛ
yi na ge, yi ki ɲɛɛri, kee na gan yi mu.
8 Yee bu nagoo niɲɛhɛmɛɛ pye, lee l'a
li shɛɛ na yee ɲɛ nɛ wo kalaapiire, lee
shiin l'i wa Kilɛ mɛgɛ pɛlɛ. 9 Nɛ taan
na To Kilɛ mu taangana lemu na ge,
lee taangana le ninunɔ na yee bɛ ya
taan nɛ mu. Lee na nimɛ, yi kori yaha
nɛ wo taanɲɛɛgɛ ki ni. 10 Yi ba nɛ wo
ɲɔmɛɛjogoo ki coni, yi na ba gori yaha
nɛ wo taanɲɛɛgɛ ki ni. Ba nɛ ya na To
Kilɛ wo ɲɔmɛɛjogoo ki koro ɲaari, na
gori yaha wu wo taanɲɛɛgɛ ki bɛ ni wɛ.
11 «Nɛ kii keree kii bɛɛri jo yee mu,
kɔnhɔ nɛ wo fundanga ki já pye yi
ni, kɔnhɔ yi wo fundanga ki ɲɔ di
fa. 12 Ɲɔmɛɛ le n'a da jo yi mu ge,
lee li wa mɛ. Yee ya taan nɛ mu
taangana lemu na ge, yi taan yiyɛ
mu lee taangana li na. 13 Na ma
munaa kan na xhu ma naɲiinɛɛ wuu
na, taanɲɛɛgɛ ka shishiin ya pɛlɛ kee
na wɛ. 14 Keree kiimu nɛ yu yee mu
ge, yi ba kee pyi, wee tuun wu ni y'a
ɲɛri na naɲiinɛɛ. 15 Nɛ da da yee pyi
nige kapyebyii wɛ, bani kapyebye ya
wu ɲuŋɔfɔɔ kapyegee bɛɛri cɛni wɛ.
Ga nɛ yee pye na naɲiinɛɛ, bani kaa
lemu bɛɛri nɛ ta na To Kilɛ mu ge, nɛ
yee kalaa kee bɛɛri ni. 16 Yi ganha ba
giin na yee pu wa nɛ ɲaha bulo wɛ
dɛ! Ga nɛ wu wa yee ɲaha bulo, na
yee pye na tudunmɔɔ. Y'a kapyegee
nizaaŋaa pyi, kiimu wo kuduun wu
da gori yaha ge; kɔnhɔ yi ba yaaga
bɛɛri ɲɛɛri To Kilɛ mu nɛ mɛgɛ na, wu
kee kan yi mu. 17 Le n'a zhaa yi mu ge,
lee li wa mɛ jo yi taan ni yiyɛ ni.

Koŋɔ sipyii na ba n'a daa fɛɛ pu kɔ

18 «Koŋɔ sipyii bu yi kɔ, y'a yaa yi
fɛnhɛ li cɛ na nɛ koŋɔ ya fɛnhɛ kɔ yee
ɲaha na. 19 Yee da bi bye ni koŋɔ ke
wo sipyii ni nigin, yee bi da da dan
koŋɔ ke ni, bani yee bi da bye koŋɔ
wuu. Ga yee ɲɛ ke koŋɔ ke wuu wɛ,
bani nɛ yee ɲaha bulo, na yee niŋɛ
wolo ke koŋɔ ke ni. Lee wuu na koŋɔ
k'a tɔnbɛɛnrɛ shan yee na. 20 Nɛ fɛnhɛ
jomɔ pemu jo yi mu ge, yi pee yaha
yiyɛ funyɔ ni na jo: ‹Kapyebye ya pɛlɛ
wu ɲuŋɔfɔɔ na wɛ.› Pu bi ta p'a nɛ

kanha, pu na ba yee bɛ kanha mu. Pu
bi ta p'a nɛ jomɔ pu co, pu na ba yee
bɛ wo jomɔ pu co. 21 Ga pu na ba kee
keree ki bɛɛri pye yee na nɛ wuu na,
bani wemu w'a nɛ tun ge, pu ya wee
cɛ wɛ. 22 Nɛ da bye nɛ pa na ba jo ni
pu ni wɛ, pu bi da ba jaagi pu jurumu
wu na wɛ. Ga nimɛ, kaɲii tagana wa
pu mu pu jurumu wu na wɛ. 23 Sipya
wemu bu nɛ kɔ, nɛ To Kilɛ wu bɛ ma
w'a kɔ. 24 Kakanhaŋaa kii ki ɲɛ sipya
wa shishiin sanha ki pye ɲa-ɛ ge, nɛ
da bye nɛ kee pye pu niŋɛ ni wɛ, pu bi
da ba jaagi pu jurumu wu na wɛ. Ga
nimɛ kunni p'a kee bɛɛri ɲa pu ɲii na,
na nɔhɔ nɛ ni na To Kilɛ wu kɔ. 25 Ga
kee bɛɛri ya pye mu, kɔnhɔ yemu y'a
ka pu wo saliya wu ni ge, yee ɲɔ di fa
na:

‹P'a na kɔ tawaga ni.›*

26 «Ayiwa, Tɛgɛvɔɔ we n'a da ba dun
na pa yi mu na yìri To Kilɛ yíri ge,
wee ɲɛ Fɛfɛɛrɛ Munaa, lemu l'a can
wu shɛɛ sipyii pu na ge. Lee ba ba, lee
na ba nɛ kaa yu. 27 Yi bɛ di ba na kaa
yu sipyii pu mu, bani nɛ ni yee pu bye
shiizhan fo nɛ keree ki ɲɔ kɔnduun
wu ni.

16

Fɛfɛɛrɛ Munaa li na ba lemu pyi ge

1 «Nɛ kii keree kii bɛɛri jo yi mu,
kɔnhɔ kaa la shishiin ganha bu yi
yeege n'a daa wu ni wɛ. 2 Pu na ba
yi niŋɛ kɔɔn na wo Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ
sipyii ni. Caŋa ka yɛrɛ wa ma, wa
ba yee wa gbo, wufɔɔ na wuyɛ ta na
pɛɛŋɛ kaa wee ya pye Kilɛ mu. 3 Pu na
ba kee keree ki bɛɛri pyi yi na, bani pu
ya nɛ To Kilɛ cɛ wɛ, p'i wa nɛyɛ pyaa ki
bɛ cɛ wɛ. 4 Nɛ kii keree kii bɛɛri yu yi
mu, kɔnhɔ ki pyeduun ba nɔ, yi funyɔ
di do li na na nɛ ki bɛɛri jo toro yi mu.

«Nɛ ta ye ɲaha jo yee mu fo
taashiinɛ li ni wɛ, bani nɛyɛ pyaa ki
bi bye ni yee ni. 5 Ga we w'a nɛ tun
ge, wee yíri n'a da guri da gaaŋi nimɛ;
sipya bɛ di wa ta yee ni na nɛ pye: ‹Mii
m'a se wɛ?› 6 Nɛ pe jomɔ pe jo yee mu
ge, lee l'a yee ɲahaya pye y'a tanha.
7 Ga lee bɛ na can n'a yu mɛ yi mu,
nɛ na kari, lee l'a pɔrɔ yee mu, bani nɛ
bu bye nɛ ya kari wɛ, Tɛgɛvɔɔ wu da ba
yee mu wɛ. Ga nɛ bu gari nɛ na zhɛ wu
tun ba yi mu. 8 Ga wee Tɛgɛvɔɔ wu ba
ba, wu na ba li shɛ koŋɔ sipyii na, na
puyɛ pu wa faanna jurumu shizhaa
na, na puyɛ faanna Kilɛ wo tiimɛ pu
keree shizhaa na, na puyɛ faanna Kilɛ
wo kiiri wu keree shizhaa na. 9 Puyɛ
pu wa faanna jurumu shizhaa na,
bani pu ya dà nɛ na wɛ. 10 Puyɛ pu wa
faanna Kilɛ wo tiimɛ keree ki shizhaa
na, bani nɛ gaaŋi na To Kilɛ yíri; lee
funŋɔ ni yi wa da ba na ɲa nige wɛ.
11 Puyɛ pu wa faanna Kilɛ wo kiiri wu
keree shizhaa na, bani kiiri ya kɔn xɔ
ke koŋɔ ke wo ɲuŋɔfɔɔ wu na.

12 «Keree niɲɛhɛŋɛɛ wa nɛ mu na jo
yee mu sanha, ga l'a waha yee mu yee
pu já kee ɲaha cɛ nimɛ. 13 Can Munaa
lemu l'a can wu shɛɛ ge, lee ba ba tuun
wemu ni, lee na ba yi ɲaha co, na can
wu bɛɛri shɛɛ yi na. Bani jomɔ pe l'a
da ba yu yi mu ge, l'a da ba pee yu liyɛ
pyaa wo sefɛɛrɛ ni wɛ. Ga jomɔ pemu
l'a da ba nuri Kilɛ ɲɔ na ge, li na ba pee
yu yi mu. Li na ba keree nibaŋaa bɛ
yu yi mu. 14 Li na ba nɛ mɛgɛ ki pɛlɛ,
bani jomɔ pe pu wa nɛ mu ge, li na ba
pee luu na yu yi mu. 15 Yaaga tuugo
bɛɛri ki ɲɛ To Kilɛ mu ge, yee bɛɛri ɲɛ
nɛ woyo. Lee wuu na nɛ yu jo Kilɛ
Munaa l'a da ba nɛ wo kafila wu luu
na yu yee mu.»

Ɲatanhakaa li na ba ɲɛri fundanga kaa

16 Lee kadugo na a Yesu di wu
kalaapiire ti pye: «Jɛri tapyege ni y'a
da wii vɔɔ na ni; ga jɛri wa bɛ bu bye
sanha lee kadugo na, yi na nɔhɔ na
ɲa.» 17 Ba Yesu ya yee jo wɛ, a wu
kalaapiire ta di ganha na puyɛ yegee
na: «Aa, ye w'a jo mɛ ge, yee kɔri di
wa dii wɛ? W'a jo na: ‹Jɛri tapyege ni
y'a da wii vɔɔ na ni, ga jɛri wa bɛ bu
bye sanha lee kadugo na, yi na nɔhɔ
na ɲa.› Na jo sanha na: ‹Nɛ gaaŋi To
Kilɛ yíri.› 18 Wee ‹Jɛri› we kaa w'a yu
ge, wee kɔri ɲɛ dii wɛ? Ye w'a yu ge,
wèe kunni ya yee ɲa wɛ.»

* **15:25** Zaburuu 35:19; 69:5; 109:3

19 A Yesu di li cɛ na kalaapiire ti
funŋɔ ki bye t'i wu yege, a wu pu pye:
«Nɛ yee pye jo: ‹Jɛri tapyege ni y'a da
wii vɔɔ na ni, ga jɛri wa bɛ bu bye
sanha lee kadugo na, yi na nɔhɔ na
ɲa ge,› pee jomɔ pe na bɛ yee wa yiyɛ
yegee wɛ? 20 Can can na, n'a da yi jo yi
mu, yee kunni na ba sii mɛhɛɛ su xu-
uni, na tataara jomɔ yu; lee di ke koŋɔ
ke sipyii ta pee na fundanga pyi. Yee
ɲahaya na ba danha, ga yi ɲatanhaŋa
ki na ba ɲɛri yi mu fundanga. 21 Cee
yacɛrɛ bu yìri, wu ɲaha ki ma danha
fo xuuni, bani wu tigiduun wu ma
nɔ. Ga wu bu digi xɔ, pya wemu na
w'a tigi ge, wee pya wu wo ɲɛɲaa wo
fundanga funŋɔ ni, wu funŋɔ na wɔ
wu kanhama pu bɛɛri na. 22 Mu li
wa yee bɛ mu, yee ɲahaya kunni wa
tanha nimɛ. Ga nɛ na ba guri yee ɲa
sanha, yee zɔlɔɔ pu na ɲi fundanga na.
Kee fundanga ke, wa shishiin wa da
já ba kee shɔ yi na wɛ. 23 Kee caŋa ki
ba jo k'a nɔ ge, yee wa da nɛ yege nige
kaa la shishiin na wɛ. Can can na, n'a
da yi jo yi mu, yaaga tuugo bɛɛri y'a da
ba ɲɛɛri To Kilɛ mu nɛ mɛgɛ na ge, wu
na kee kan yi mu. 24 Ali nimɛ bɛ ni yee
sanha yaaga ɲɛɛri To Kilɛ mu nɛ mɛgɛ
na wɛ. Y'a Kilɛ ɲɛɛri, wu na da yi kaan,
kɔnhɔ yi fundanga ki ɲɔ di fa.»

Yesu ya se ta na xɔ ke koŋɔ ke na

25 A Yesu di jo sanha na: «Ayiwa, nɛ
kunni wa kafila taleŋɛɛ taga yee kalaa
kii keree kii bɛɛri ni. Ga caŋa ka na ba
nɔ, n'a da ba yee kalaa nige ni kafila
taleŋɛɛ ni wɛ; n'a da ba To Kilɛ wo
keree ki fiinŋɛ da yu yi mu. 26 Kee
caŋa ki ba nɔ, yi na ba yi ɲidaan ɲɛɛri
To Kilɛ mu nɛ mɛgɛ na. Ɲuŋɔ wa da ba
bye lee na kanna nɛ wu na pa To Kilɛ
ɲɛɛri yee mu, wu na yee wo ɲɛrɛgɛ ki
co wɛ. 27 Bani yee ya dan To Kilɛ yɛ
pyaa ki ni. Yee ya dan wu ni, bani nɛ
bɛ ya dan yee ni, yee d'a nɔhɔ dà bɛ
li na na Kilɛ ni nɛ foro. 28 Can wu ɲɛ
wii To Kilɛ yíri nɛ yìri na pa koŋɔ puga;
nimɛ n'a da voro koŋɔ puga di guri da
se To Kilɛ yíri.»

29 A wu kalaapiire t'i wu pye: «Nimɛ
kunni, m'a yi fiinŋɛ na yu wù mu,
nimɛ woyo yi wa kafila taleŋɛɛ wɛ.
30 Nimɛ kunni, w'à li cɛ na m'a keree
bɛɛri cɛ, yegeye yemu bɛ yi da ba bye
mu na ge, mu ya yee bɛ cɛ na ta pu
sanha yi pye mu na wɛ. Lee na wèe
ya dà li na na Kilɛ ni mu ya foro.»
31 A Yesu di pu pye: «Y'a jo na yee
wa daa nɛ na nimɛ gɛ? 32 Ayiwa,
caŋa ka wa ma, k'a nɔ xɔ bɛ, yee bɛɛri
na ba baa jaaga na nɛ yɛ nigin yaha
wà, wa bɛɛri w'a ganha na gaaŋi wu
kaban. Ga nɛ wa da ba bye na yɛ nigin
wɛ dɛ, bani na To Kilɛ wu wa ni na
ni. 33 Nɛ kii keree kii bɛɛri jo yi mu,
kɔnhɔ y'i loɲinɛ ta nɛ wo kariɲɛɛgɛ ki
ni. Kanhama nigbɔ na ba nɔ yi na ke
koŋɔ ke na, ga yi la le yiyɛ ni! Nɛ kunni
ya se ta na xɔ koŋɔ na.»

17

Yesu ya Kilɛ ɲɛɛri wuyɛ pyaa ki mu

1 Ba Yesu ya yee jo mu wɛ, na wu
ɲuŋɔ yirige fugba we ni na Kilɛ ɲɛɛri
na: «To Kilɛ, tuun w'a nɔ nimɛ. Pɛɛŋɛ
taha ma Ja wu na, kɔnhɔ ma Ja wu
bɛ di pɛɛŋɛ taha ma na. 2 Bani m'a
sefɛɛrɛ kan wu mu, na wu teŋɛ koŋɔ
ke sipyii pu bɛɛri ɲuŋɔ ni, sipyii piimu
bɛɛri m'a yiri pa wu mu ge, kɔnhɔ wu
ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama kan pee mu.
3 Ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama pe, pee ɲɛ
na mu Kilɛ cɛ, mu wemu wu ɲɛ nigin
pe na ɲɛ can can wo ge. Yesu Kirisa
wemu bɛ m'a tun na pa ge, p'i wee bɛ
cɛ. 4 Nɛ mu pɛlɛ ɲiŋɛ ki na; kapyeŋɛɛ
kii ma bi kan na mu di bye ge, nɛ kee
bɛɛri pye na ki ɲɔ fa. 5 Nɔɔrɔ taha na
na nimɛ To Kilɛ, di binnɛ bye ni ma
ni. Nɔɔrɔ we wu bi fɛnhɛ pye nɛ na
na koŋɔ ta ki sanha ɲɔ kɔn wɛ ge, wee
nɔɔrɔ we taha na na.»

Yesu ya Kilɛ ɲɛɛri wu kalaapiire ti mu

6 «Sipyii piimu m'a lɔ koŋɔ sipyii pu
ni na kan nɛ mu ge, nɛ mu kaa jo pu
mu, kɔnhɔ p'i ma cɛ. Mu wuu pu bye
pii, a mu di pu kan nɛ mu. A pu bɛ di
sɔɔ na ma jomɔ pu co. 7 Nimɛ kunni,
p'a li cɛ na lemu bɛɛri mu ya kan nɛ
mu ge, na lee bɛɛri ya foro muyɛ pyaa
ki ni. 8 Bani jomɔ pemu mu ya kan nɛ

mu ge, pee jomɔ pe nɛ kan pu mu, a p'i
sɔɔ pu na. P'a li cɛ can can na na mu
ni nɛ foro, na dà bɛ li na na mu w'a nɛ
tun. 9 Pee wuu na nɛ mu ɲɛɛri. Nɛ ta
na ma ɲɛɛri koŋɔ ke wo sipyii pii wuu
na-ɛ dɛ, ga piimu m'a kan nɛ mu ge,
pee wuu na, bani mu wuu pu ɲɛ pii.
10 Yaaga kemu bɛɛri ki ɲɛ nɛ wogo ge,
mu wogo ki ɲɛ kii, yaaga kemu bɛɛri
ki ɲɛ mu bɛ wogo ge, nɛ bɛ wogo ki ɲɛ
kii. Pɛɛŋɛ ke ki wa nɛ na ge, Kalaapiire
ti t'a kee pɛɛŋɛ ki shɛɛ. 11 Nɛ na ba
foro koŋɔ puga ni, ga pee kunni na
gori naha ke koŋɔ ke na. Nɛ na ba
shɛ ma yíri. To Kilɛ, mu wemu wu wa
fɛɛfɛɛ ge, pu mara ma mɛgɛ ki sefɛɛrɛ ti
gbɔɔrɔ ni, tee sefɛɛrɛ temu m'a kan na
mu ge; kɔnhɔ p'i binnɛ, p'i bye nigin
ba nɛ ni mu wa nigin mɛ wɛ. 12 Nɛ bye
ni pu ni koŋɔ na tuun wemu ni ge, nɛ
bi pu mara ni mu wo sefɛɛrɛ ti ni, m'a
bi tee sefɛɛrɛ temu kan nɛ mu ge. Nɛ
pu bɛɛri mara, nigin bɛ ya ta buun wu
munaa ni wɛ, fo wemu wu bi yaa wu
buun wu munaa ni, kɔnhɔ yemu y'a
ka Kilɛ wo Kitabu wu ni ge, yee ɲɔ di
fa ge, fo wee yɛ.

13 «Ga mu yíri n'a da zhɛ nimɛ. Nɛ ye
bɛɛri yu na na yaha naha sanha koŋɔ
ke na, kɔnhɔ fundanga ke ki ɲɛ nɛ ni,
ki ɲɔ na fa ge, kee di bye pu bɛ ni. 14 Nɛ
mu wo jomɔ pu kan pu mu, a koŋɔ
sipyii di pu kɔ; bani pu ɲɛ ke koŋɔ ke
wuu wɛ, ma na jo ba nɛ bɛ wa mɛ nɛ ɲɛ
ke koŋɔ ke wo wɛ. 15 Di w'a ma ɲɛɛri
na go ma pu lɔ yeege ke koŋɔ puga ke
ni wɛ, ga n'a ma ɲɛɛri jo ma pu mara,
m'a pu tanha Shitaanni na. 16 Pu ɲɛ
ke koŋɔ ke wuu wɛ, ma na jo ba nɛ bɛ
wa mɛ nɛ ɲɛ ke koŋɔ ke wo wɛ. 17 Ma
wo can wu taga pu pye fɛɛfɛɛ. Mu wo
kafila wu wu ɲɛ can we. 18 Tungana
lemu na m'a na tun na pa koŋɔ puga
ge, lee tungana le na nɛ bɛ ya pu tun
shɛ koŋɔ ki na. 19 Nɛ nayɛ waa yaha
fɛfɛɛrɛ ni mu mu pee wuu na, kɔnhɔ
pu bɛ di puyɛ waa yaha p'i bye fɛɛfɛɛ
can wu ni.

Yesu ya Kilɛ ɲɛɛri wu n'a daa fɛɛ pu bɛɛri mu

20 «Nɛ ta na ma ɲɛɛri pii yɛ wuu na-
ɛ dɛ, ga piimu bɛ pu da ba dà nɛ na
pu jomɔ pu funŋɔ ni ge, pee bɛ wuu
na n'a ma ɲɛɛri, 21 kɔnhɔ pu bɛɛri di
binnɛ, p'i bye nigin, ba mu To Kilɛ ɲɛ
mɛ ni nɛ ni, nɛ bɛ di ɲɛ mu ni mu ni
wɛ. P'i binnɛ, p'i bye nigin ni wèe bɛ
ni, kɔnhɔ koŋɔ sipyii di dà li na na mu
w'a nɛ tun. 22 Pɛɛŋɛ ke mu ya kan nɛ
mu ge, kee pɛɛŋɛ ke nɛ kan pu bɛ mu,
kɔnhɔ p'i binnɛ p'i bye nigin ba nɛ ni
mu ɲɛ mɛ nigin wɛ. 23 Nɛ pinnɛ ni pee
ni na pye nigin, mu bɛ d'a pinnɛ ni
nɛ ni na pye nigin; kɔnhɔ pu bɛ di já
pinnɛ p'i bye nigin can can na. Lee bu
bye, koŋɔ sipyii na li cɛ na mu w'a nɛ
tun, na pee bɛ ya taan mu mu ba nɛ
taan mu mu wɛ.

24 «Na To Kilɛ, piimu m'a kan nɛ mu
ge, nɛ na ba shɛ bye xuu wemu ni ge,
na funŋɔ ki wa pu bɛ di ba shɛ bye
wà ni na ni. Nɔɔrɔ we m'a kan na mu
ge, kɔnhɔ p'i wee nɔɔrɔ we ɲa, bani nɛ
taan mu mu na ta koŋɔ sanha nɔhɔ
shan wɛ. 25 To Kilɛ, mu wemu w'a tii
ge, koŋɔ ya ta mu cɛ wɛ; ga nɛ kunni
d'a mu cɛ. Piimu m'a kan nɛ mu ge,
pee bɛ ya li cɛ na mu w'a nɛ tun. 26 Nɛ
pu pye p'a mu cɛ, nɛ sanha di wa da
da pu pyi p'a ma cɛni. N'a taan ma
mu taangana lemu na ge, kɔnhɔ kee
taanɲɛɛgɛ ke tuugo di já pye pu tɛ ni,
nɛ bɛ di binnɛ bye ni pu ni nigin.»

18

Yawutuu p'a Yesu co
(Macoo 26:47-56; Marika 14:43-50; Luka 22:47-53)

1 Ayiwa, ba Yesu ya yee jo xɔ wɛ,
a wu ni wu kalaapiire t'i yìri kari
Sedɔrɔn dugo ki kadugo yíri. Tiire
kɛrɛyɛ ya yi bye wee xuu wu ni, a p'i
shɛ jé yee ni.

2 Zhudasi we wu bi da ba Yesu nɔhɔ
yaha ge, lee bi wee ta wee bɛ ya yee
tiire kɛrɛyɛ yi sanha cɛ. Bani Yesu bi
tee na se wà ni wu kalaapiire ti ni.
3 Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha wee
xuu wu ni, a Zhudasi di nɔ. Wu ni
sɔrɔsii ni Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki gɛdii
pii pu bye. Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
ɲuŋɔfɛɛ ni Farizhɛɛn pu bi pee pinnɛ

ni Zhudasi ni. Namuuyɔ ni sokinnaa
ni pu bye, yagboyo bɛ di ɲɛ pu mu.
4 Keree kiimu bɛɛri ki bi da ba bye
Yesu na ge, wu bi kee bɛɛri cɛ xɔ. A
wu fulo pii sipyii pii na na pu yege
na: «Jɔgɔ yee di zhaa wɛ?» 5 A p'i
jo: «Nazarɛti shɛɛn Yesu.» A Yesu di
pu pye: «Nɛ wu ɲɛ wii!» Zhudasi we
wu bi Yesu nɔhɔ yaha ge, lee bi wee
bɛ ta ni pu ni. 6 Ba Yesu ya pu pye:
«Nɛ wu ɲɛ wii!» wɛ, a p'i guri guri
kaduma, na laha laha to ɲiŋɛ na. 7 A
Yesu di guri pu yege sanha na: «Jɔgɔ
yee di zhaa wɛ?» A p'i wu ɲɔ shɔ na:
«Nazarɛti shɛɛn Yesu.» 8 A Yesu di pu
pye: «Go nɛ yee pye jo nɛ wu ɲɛ wii.
Yee bu da yee na nɛ shaa, yi pii samaa
yaha pee di da gaaŋi.» 9 Lee funŋɔ
ni jomɔ pemu Yesu bi jo ge, a pee di
bye can, na: «Na To Kilɛ, piimu bɛɛri
m'a kan nɛ mu ge, nigin bɛ ya piin nɛ
mu pu ni wɛ.» 10 Lee bi ŋmɔpara la
ta Simɔ Pyɛɛri mu, a wee di lee kɔ li
forogo ni, na saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu wo bulo kanige cɛ
niwɛŋɛ paa laha. Wee kapyebye we
mɛgɛ ki bye na Malikusi. 11 A Yesu di
Pyɛɛri pye: «Ma ŋmɔpara le le wà li
forogo ki ni! Wee tuun wu ni, nɛ To
Kilɛ w'a kanhama pemu gbegele yaha
nɛ ɲaha na ge, mu funŋɔ wa nɛ wu jé
pee ni-i gɛ?»
12 Ayiwa, ba Yesu ya yee jo wɛ, a
sɔrɔsii ni pu wo ɲuŋɔfɔɔ we, ni Yawu-
tuu gɛdii p'i Yesu co na wu keye ye pɔ.
13 A p'i fɛnhɛ shɛ ni wu ni Anɛ mu, wee
bye Kayifɛ wo yafena; Kayifɛ di bi bye
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ
we lee yee le. 14 Wee Kayifɛ wu w'a bi
pe jomɔ pe taga Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pu
yɛri na: «Ta yee ya li cɛ na jo l'a pɔrɔ
yee mu na shɛn nigin wu xu sipyii pu
bɛɛri wuu na wɛ?»

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tàan
(Macoo 26:69-70; Marika 14:66-68; Luka 22:55-57)

15 Ayiwa, ba p'a gaaŋi ni Yesu ni
wɛ, a Simɔ Pyɛɛri ni kalaapire la bɛ
di daha pu fɛni na gaaŋi. Macɛŋɛ ki
bye lee kalaapire le ni saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu tɛ ni; lee
l'a pye kaɲuŋɔ a lee kalaapire l'i jé
ni pu ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo
ɲuŋɔfɔgbɔ wu kaaŋa ki ni. 16 A Pyɛɛri
di ba yere kpɛɛngɛ ki na, kuɲɔɔ li
ɲɔ na. Lee kalaapire lemu l'a pye
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ
wu cɛvɔɔ ge, a lee di guri foro kpɛɛngɛ
ki na. Cee wemu wu bi kuɲɔɔ li ɲɔ
sigee ge, a wu ba jo ni wee ni, na
Pyɛɛri leŋɛ kaaŋa ki ni. 17 Ayiwa, ba
Pyɛɛri ya jin kaaŋa ki ni wɛ, cee we
w'a kuɲɔɔ li sigee ge, a wee di wu pye:
«Ta mu bɛ bɛ wu wa we ná we wo
kalaapiire ti ni wɛ?» A Pyɛɛri di wu
ɲɔ shɔ na: «Ahayi, nɛ wa pu ni-i dɛ!»
18 Wiire tuun wu bye wii, a kapyebyii
pu ni sɔrɔsii p'i na gbɛri na wahani. A
Pyɛɛri bɛ di ba yere pu tàan na ganha
na wahani.

Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ w'a Yesu yege
(Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Luka 22:66-71)

19 Ayiwa, a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu Yesu yege wu
kalaapiire te ni wu kalaa wu keree
na. 20 A Yesu di wu pye: «Nɛ kunni,
kpɛɛngɛ na nɛ bi ma yu sipyii pu bɛɛri
ɲii na. Nɛ bi sipyii pu kalaa Kilɛ-pɛɛŋɛ
piyɛyɛ ye, ni Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni.
Wee xuu wu ni bɛ Yawutuu pu bɛɛri
bi ma puyɛ pinnɛ. Nɛ ta na jomɔ pa
shishiin jo ŋmɔhɔrɔ ni wɛ. 21 Ɲaha na
ma di na yegee wɛ? Piimu p'a na jomɔ
pu logo ge, pee yege na dii nɛ d'a pu
kalaa wɛ. Nɛ yemu jo ge, p'a yi cɛ can
can na.» 22 Ba Yesu ya yee jo wɛ, lee di
Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki gɛdi wa ta wu
tàan. A wee di kadaa ja wu ɲibɛgɛ ni,
na wu pye: «Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu wo ɲɔ shɔgana li wa
le mu mu ya?» 23 A Yesu di wu pye:
«Nɛ bu da nɛ kafilakuumɔ jo, lemu l'a
wu kolo ge, lee jo. Ga ye nɛ jo ge, yee
bu da y'a tii tajogo ni, ɲaha na ma d'a
na kpɔn wɛ?»

24 A Anɛ di pɔɔrɔ ti yaha wà Yesu na,
na wu yaha shɛ gan Kayifɛ mu, saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ we.

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tàan sanha
(Macoo 26:71-75; Marika 14:69-72; Luka 22:58-62)

25 Lee bi Simɔ Pyɛɛri ta sanha na
ki tàan na wahani. A sipyii pii di
wu yege na: «Ta mu bɛ bɛ wu wa
we ná we wo kalaapiire ti ni wɛ?»
Ga, a Pyɛɛri di foro wu kaa tàan na
jo: «Ahayi, nɛ wa pu ni-i dɛ!» 26 Ná
wemu wo niwɛŋɛ Pyɛɛri ya paa laha
ge, wee wo ceborona wa bɛ wu bye
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ
wu kapyebye wa. A wee di Pyɛɛri pye:
«Wee tuun wu ni, ta nɛyɛ pyaa ya mu
ɲa ni wu ni shiizhan tiire kɛrɛyɛ yi ni
wɛ?» 27 Ga, a Pyɛɛri di guri jo sanha
na yi ɲɛ can wɛ, a xhupoo di mɛɛ su
taapile ni.

P'a shɛ ni Yesu ni Pilate mu
(Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Luka 23:1-5)

28 Lee kadugo na a p'i foro ni Yesu
ni Kayifɛ kaban, na gari ni wu ni
Oromɛ gbafɛnɛɛri wu kaaŋa ki ni. Lee
ya pye ɲimuguɲɔ wu na. Yawutuu
ɲuŋɔfɛɛ pu ya ta sɔɔ na jé kaaŋa ki ni
wɛ, kɔnhɔ p'i gori yaha fɛɛfɛɛ na bɛ ni
pu wo kalɛgɛɛ ki ni, kɔnhɔ pu bɛ di
ba já Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki
li. 29 Lee l'a Pilate pye w'a foro pa pu
yíri kpɛɛngɛ ki na, na ba pu yege na:
«Lekɛ we ná we d'a pye y'i wu jaagi
lee na wɛ?» 30 A p'i Pilate pye: «We
ná we da bye wu ɲɛ kakuubye wɛ, wèe
bi da ga ba ni wu ni mu mu wɛ.» 31 A
Pilate di pu pye: «Y'a se ni wu ni yiyɛ
pyaa di shɛ kiiri kɔn wu na na bɛ ni
yi wo saliya wu ni.» A p'i Pilate pye:
«Li ya saha wèe pu sipya wa shishiin
gbo wɛ.» 32 Lee ya pye mu, kɔnhɔ Yesu
bi jomɔ pemu jo na wee na ba xhu
xugana lemu na ge, pee ɲɔ di fa.

33 Wee tuun wu ni a Pilate di guri
jé gbafɛnɛɛri wu kaaŋa ki ni, na Yesu
yiri na wu yege na: «Yawutuu wo saan
mu ɲɛ ya?» 34 A Yesu di Pilate pye:
«Muyɛ pyaa k'a ye kɔn mayɛ funŋɔ ni
na jo laa, ta watii w'a yi jo mu ɲii
na?» 35 A Pilate di wu pye: «Wee
tuun wu ni, ma na ɲa Yawutu gɛ?
Muyɛ pyaa shishiin ni saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ, pee p'a pa ni ma
ni nɛ mu, na nɛ wu kiiri kɔn ma na.
Lekɛ ma d'a pye pu na wɛ?» 36 A Yesu
di wu pye: «Nɛ wo saanra ti wa naha
ke koŋɔ ke na wɛ. Nɛ wo saanra ti
da bi bye naha ke koŋɔ ke na, nɛ wo
sipyii pu bi da kashɛn ŋmɔ nɛ kaa na,
kɔnhɔ Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pu ganha bu
já nɛ co wɛ. Ga nɛ wo saanra ti ɲɛ naha
ke koŋɔ ke na wɛ.» 37 A Pilate di Yesu
pye: «Wee tuun wu ni saan mu ɲɛ gɛ?»
A Yesu di wu pye: «Mayɛ pyaa ki wa yi
yu na saan nɛ ɲɛ; can wu ɲɛ wii. Ga
lemu na nɛ se koŋɔ ke na ge, lee li wa
mɛ, na can wu shɛɛ sipyii pu na. Sipya
wemu funŋɔ ki ɲɛ wu da ɲaari can ni
ge, weefɔɔ wu da da nɛ jomɔ nuri.»
38 A Pilate di wu pye: «Ɲaha ki ɲɛ can
wɛ?»

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo
(Macoo 27:15-18, 20-21; Marika 15:6-11; Luka 23:13-19)

Ba Pilate ya yee jo wɛ, na foro kari
sanha Yawutuu pu yíri na shɛ pu pye:
«Nɛ mu kunni, nɛ kaa la shishiin ɲa
we ná we na lemu l'a wu kagbuu xɔ
wɛ. 39 Ayiwa, ma na jo lee wa wù mu
kalɛɛ, na jo yee bɛɛri, ba Ɲuwuuro ti wo
Kalenɛ l'a nɔ wɛ, di ma kasolemɛ wa
yaha yi mu. Lee funŋɔ ni yi la ɲɛ di
Yawutuu pu wo saan wu yaha ya?»
40 A p'i ganha na sɛlɛ na yu: «Ahayi dɛ!
ma ganha bu wee yaha wɛ, Barabasi
yaha!» Na ta wee Barabasi we di bi
dun sipyii na.

19

Pilate ya sɔɔ li na na pu Yesu gbo
(Macoo 27:22-31; Marika 15:12-20; Luka 23:20-25)

1 Ayiwa, Pilate ya li ta mu ge, a wu
jo na pu Yesu kpɔn ni susɔlɔɔ ni. 2 A
sɔrɔsii p'i xhuyo shin na pye saanra
ɲudɔnɔ, na lee tɔ wu ɲuŋɔ ni. Na
saannaa fadegbɔhɔ niɲiga ka le wu
na. 3 A p'i ganha na fuloo wu na na yu:
«Ɲaabye Yawutuu saan!» Na ganha na
kadawahaa leni wu ni.

4 A Pilate di guri foro sanha kpɛɛngɛ
ki na na shɛ sipyiire ti pye: «N'a da
pu pye p'i foro naha ni wu ni kpɛɛngɛ
ki na, kɔnhɔ y'i li cɛ na jo nɛ ta kaa la
shishiin ɲa we ná we na lemu l'a wu

kagbuu xɔ wɛ.» 5 A p'i foro ni Yesu ni,
xhuyo ɲudɔnɔ li na ɲɛ wu na, saannaa
fadegbɔhɔ niɲiga ki bɛ di ɲɛ wu na.
A Pilate di sipyiire ti pye: «Ayiwa, ná
wu we!» 6 Ba saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
ɲuŋɔfɛɛ ni Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki gɛdii
p'a Yesu ɲa wɛ, na ganha na xhuulo,
na yu: «Yi wu kori tige na! Yi wu kori
tige na!» A Pilate di pu pye: «Yiyɛ
pyaa ki pa wu co shɛ gori tige ki na,
bani nɛ kunni wa kaa la shishiin ɲa
we ná we na lemu ya wu kagbuu xɔ
wɛ.» 7 A Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ p'i Pilate
pye: «Saliya wa wu ɲɛ wee mu, na saha
ni wee saliya wu ni, w'a yaa na gbo;
bani w'a wuyɛ yaha na Kilɛ ja wee ɲɛ.»

8 Ba Pilate ya pee jomɔ pu logo wɛ, a
wusama di fya. 9 A wu guri jé ni Yesu
ni gbafɛnɛɛri wu kaaŋa ki ni sanha, na
shɛ wu yege na: «Mii mu d'a yìri wɛ?»
Ga Yesu ya ta wu ɲɔ shɔ wɛ. 10 A Pilate
di Yesu pye: «Go nɛ na m'a fɛhɛ gɛ? Ta
mu ya li cɛ na jo se wa nɛ ni nɛ wu
mu yaha wɛ? Se d'a nɔhɔ pye bɛ nɛ
ni sanha nɛ wu mu kori tige na wɛ?»
11 A Yesu di wu pye: «Kilɛ w'a wee se
wu kan mu mu niɲaa, lee bɛ wɛ muyɛ
pyaa wo se bi da ga já bye nɛ na kaa
la shishiin na wɛ. Lee funŋɔ ni, wemu
w'a nɛ co na pa gan mu mu ge, lee l'a
wee wo jurumu wu pye w'a ɲɛhɛ mu
wo wu na.»

12 Ba Yesu ya yee jo wɛ, a Pilate di
ganha na yahagana shaa wee tuun
wuyɛ pyaa ni Yesu na. Ga, a Yawutuu
p'i ganha na sɛlɛ na yu: «Ma bu sii we
ná we yaha, ma ɲɛ nige Oromɛ saan-
naa ɲuŋɔfɔɔ Sezari naɲii wɛ. Sipyaa
sipya w'a jo na saan wee ɲɛ ge, weefɔɔ
ya ɲɛri Oromɛ saannaa ɲuŋɔfɔɔ wu
pɛn.» 13 Ba Pilate ya yee logo wɛ, na
Yesu yeege sanha kpɛɛngɛ ki na. Pu
bi xuu wa yaa wà nɔhɔdaan wu ni
ni kagereye ni kaaŋa ki ni. Wee xuu
wu mɛgɛ ki bye Yawutuu jomɔ pu ni
na: «Gabata.» A Pilate di ba diin wu
kiirikɔɔn koro li ni wee tuun wu ni.
14 Kee caŋa ki ɲimuguro ti bi da bye
Yawutuu wo Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ
le. Na caŋa ki ta k'a nɔ ɲiŋɛ niŋɛ ni,
a Pilate di Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pu pye:
«Yi saan wu we.» 15 A p'i ganha na
xhuulo na yu: «Yi wu yeege naha! Yi
wu yeege naha! Yi wu kori tige na!»
A Pilate di pu pye: «Nɛ wu da yee wo
saan wu kori tige na ya?» A saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ p'i wu pye:
«Saan watii ɲɛ nige wèe mu Oromɛ
saannaa ɲuŋɔfɔɔ Sezari kadugo na
wɛ.» 16 Wee tuun wu ni a Pilate di
Yesu ɲɔ yaha pu mu, na pu shɛ wu kori
tige na.

P'a shɛ Yesu kori tige na
(Macoo 27:32-44; Marika 15:21-32; Luka 23:26-43)

A sɔrɔsii p'i Yesu co, na foro ni wu
ni kanha ki ni, 17 na wuyɛ pyaa wo
korikoritige ki taha wu ɲuŋɔ ni. A
p'i ganha na gaaŋi xuu wà ni, wee
mɛgɛ ɲɛ na: «Ɲugɔrɔgɔ xuu» p'i wu yiri
Yawutuu jomɔ pu ni na «Goligota.»
18 A p'i shɛ wu kori tige na wà. A p'i sipyii
shuun wa bɛ pinnɛ kori ni wu ni. Wa
ɲɛ wu kanige cɛ; wa ɲɛ wu kamɛnɛ cɛ.
A Yesu yɛ pyaa di bye pu niŋɛ ni. 19 A
Pilate di pu pye p'a kama pa ka kɔɔrɔ
la na, na lee kori korikoritige ki na wu
ɲuɲɔ na. Pee kama pu pe na:

NAZARƐTI SHƐƐN YESU, YAWUTUU
WO SAAN WE.

20 Yawutuu niɲɛhɛmɛɛ pu bi pee
kama pu kalaa, bani p'a bi Yesu kori
xuu wemu ni ge, wee xuu wu bi lii
kanha ki na wɛ. Pee kama pu bɛ di
bi ka Yawutuu jomɔ pu ni, na pu ka
Oromɛ shɛɛn jomɔ pu ni, na pu ka
Girɛkii jomɔ pu bɛ ni. 21 Wee tuun wu
ni a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ
p'i shɛ Pilate pye: «Mu bi yaa mu yi
ka na ‹Yawutuu saan wɛ,› ga mu bi
yaa mu yi ka na: ‹We ná we ya jo na
Yawutuu saan wee ɲɛ.›» 22 A Pilate di
pu pye: «Nɛ yemu ka na xɔ ge, yee y'a
da bye wà.»

23 Ayiwa, ba sɔrɔsii p'a Yesu kori xɔ
tige ki na wɛ, na wu fàya yi shan tahaa
shishɛɛrɛ, wa bɛɛri w'a taa la lɔ. A p'i
wu fadegbɔhɔ ki bɛ lɔ, kee fadegbɔhɔ
ke di bye fàŋa nigin, joomɔ baa. Na
lɔ fugba wu na, na digi nɔhɔdaan,
tajɔɔgɔ bye ki na xuu wa shishiin ni
wɛ. 24 A sɔrɔsii p'i puyɛ pye: «Wù
ganha bu da wu fadegbɔhɔ ki shɛɛngi
wɛ, wù kagaanshaan pye ki na, ki na

nɔ wemu na ge, kɔnhɔ wù wee cɛ.» Ba
lee ya pye mu wɛ, yemu y'a ka Kilɛ
Kafila wu ni ge, a yee ɲɔ di fa na:
«P'a na fàya yi taa taa puyɛ na,
na kagaanshaan pye na
fadegbɔhɔ ki wuu na.»*
Lee sɔrɔsii p'a pye.
25 Lee bi Yesu nu Mariyama, ni
wu nu wu ceboroshɔ, ni Kilopasi
shɔ Mariyama, ni Magadala shɛɛn
Mariyama yɛ ta pee ya yere Yesu ko-
rikoritige ki tàan. 26 Ba Yesu ya wu
nu wu ɲa wɛ, kalaapire lemu kaa li bi
dan wu ni ge, na lee bɛ ɲa nufɔɔ wu
tàan wɛ, a wu wu nu wu pye: «Nufɔɔ
we, ma ja wu we.» 27 Lee kadugo na
a wu lee kalaapire li bɛ pye: «Ma nu
wu we.» Na co kee caŋa ki na, a lee
kalaapire l'i gari ni Yesu nu wu ni wu
kaban, na wu co xuuni.

Yesu xugana
(Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Luka 23:44-49)

28 Lee kadugo na ba Yesu ya li cɛ na
keree ki bɛɛri ɲɔ ya fani fo na pa nɔ we
tuun we na wɛ, a wu jo: «Waga ki wa
nɛ na.» W'a yee jo, yemu y'a ka Kilɛ
Kafila wu ni ge, kɔnhɔ yee bɛ ɲɔ di fa.
29 Lee bi shɔɔ la ta wà lee ya ɲi vinɛgiri
na. A p'i yoro ta lɔ fyɛnmi wee vinɛgiri
wu ni, na tee migile kagaanga ka na
na taha Yesu ɲɔ na. Tige kemu wo
geŋɛ k'a bye kagaanga ki ge, kee mɛgɛ
ki ɲɛ na «Izopu.» 30 Ba w'a tee yoro ti
sɔn sɔn wɛ, na jo: «Keree ki bɛɛri ɲɔ
ya fa nimɛ.» Ba w'a yee jo wɛ, na wu
ɲuŋɔ sogi, na wu munaa li kan Kilɛ
mu.

Sɔrɔsi wa ya Yesu firi wu kabanugo na

31 Ayiwa, kee caŋa ki bye Yawutuu
wo cadɛɛngɛ ki cadanga. Sipyii piimu
p'a kori tiye yi na ge, Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ
pu funŋɔ bye pee pu cadɛɛngɛ ki ta
wà wɛ. Bani kee cadɛɛngɛ ki bi kiyɛ
waa cadɛɛnyɛ yi saya na. Lee wuu
na p'a shɛ Pilate ɲɛɛri, sipyii piimu
p'a kori kori ge, na wu pee yaha p'i
shɛ pee tɔɔyɔ kɛgi kɛgi p'i xhu tɔvuyo
na, kɔnhɔ p'i pu tirige laha tiye yi na.
32 A sɔrɔsii p'i gari, sipyii shuun wemu
p'a pinnɛ kori ni Yesu ni ge, a p'i shɛ
nɔ na nizhiimɛ wu tɔɔyɔ kɛgi kɛgi, na
ɲɛri shuun wo wu yíri, na wee bɛ tɔɔyɔ
kɛgi kɛgi. 33 Ba p'a nɔ Yesu na wɛ, na
wee ta wee ya xu xɔ, na bye pu ya
wee wo tɔɔyɔ yi kɛgi kɛgi wɛ. 34 Ga,
a sɔrɔsi nigin wa di wu canmi taga
Yesu firi wu kabanugo na. Taapile
ni, a shishan ni lɔhɔ di foro tafirige
ki ni. 35 Sipya wemu w'a pe jomɔ pe
paari mɛ ge, weefɔɔ yɛ pyaa k'a le ɲa
ɲii na. Wu ɲii kaɲagaa ki bɛ di ɲɛ can.
Wuyɛ pyaa ki bɛ wa dà li na na wee
ɲii kaɲagaa ki ɲɛ can. W'a kii keree
kii paari, kɔnhɔ yee bɛ di dà ki na.
36 Ayiwa, kii keree kii bɛɛri ya pye mu
ge, yemu y'a ka Kilɛ Kafila wu ni ge, a
yee ɲɔ di fa na:
«Wu kaciige ka shishiin wa da ba gɛgi
wɛ.»*
37 L'a ka sanha xuu wa bɛ ni Kilɛ
Kafila wu ni na:
«Sipya wemu p'a firi ge, wee p'a da ba
wii.»*

Yesu legana faŋa ni
(Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Luka 23:50-56)

38 Lee kadugo na a Arimate shɛɛn
Yusufu di shɛ Pilate ɲɛɛri na wu sɔɔ
pee mu, p'i shɛ Yesu nixhugo ki tirige
laha tige ki na. A Pilate di sɔɔ pu mu.
Yusufu bɛ bi bye Yesu wo kalaapire
la, ga Yawutuu pu wo ɲìi fyaara ti bi
wu pye wu na ŋmɔhɔni. A wu gari na
shɛ Yesu nixhugo ki tirige. 39 Ayiwa,
Nikodɛmu wemu wu bi shɛ Yesu yíri
caŋa ka piige ge, a wee bɛ di ba ni
nudanga yaŋmuyɔ tɛhɛɛ shuun wa ni,
na yi suri yiyɛ ni. Nigin wa mɛgɛ ɲɛ
na Izopu, nigin wusama mɛgɛ di ɲɛ na
alowɛsi. Yi bɛɛri bi yaa yi kiloo kɛlɛɛ
taanri (30) xɔ. 40 A pee shuun wu Yesu
nixhugo ki lɔ, na nudanga yaŋmuyɔ yi
le fatɔŋɔ ka ni, na kee migile wu na,
na bɛ ni Yawutuu pu wo xuu legana
li ni. 41 Tiire tɛgɛ ka bye wà kee bi
lii Yesu takorogo ki na wɛ. Faŋa ka
nidugiyahaŋa di bye kee tɛgɛ ki wo
faaya yi ni, sipya bi sanha le ɲa kee

* **19:24** Zaburuu 22:19 * **19:36** Zaburuu 34:21, Ɛkizode 12:46, Nɔburuu 9:12 * **19:37** Zakari 12:10

ni wɛ. 42 Ba ma na jo kee caŋa ki bye
Yawutuu pu wo cadɛɛngɛ ki cadanga
ge, a p'i fyaala shɛ Yesu le kee faŋa ki
ni, bani faŋa ki bɛ bi lii wɛ.

20

Yesu ya ɲɛ na foro xu ni
(Macoo 28:1-8; Marika 16:1-8; Luka 24:1-12)

1 Ayiwa, Dimazhi wu ɲisɔɔgbɔhɔ ki
na, na kpɛɛngɛ ta ki sanha wo wɛ,
a Magadala shɛɛn Mariyama di gari
faŋa ki na. Kageegbɔhɔ ke pu bi golo-
golo taga faŋa ki ɲɔ tɔ ge, a wu shɛ kee
ta k'a laha faŋa ki ɲɔ na. 2 Kalaapire
lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu baa
kari Pyɛɛri ni lee yíri, na shɛ pee pye:
«P'a Kafɔɔ nixhugo ki lɔ yeege faŋa ki
ni, wèe di ya cɛ mii p'a wu yaha wɛ!»
3 Ba Pyɛɛri ni lee kalaapire l'a pee
jomɔ pu logo wɛ, a p'i foro, na gari
faŋa ki na. 4 Pu shuun wu bɛɛri wu
bi fe na gaaŋi faŋa ki na. Ga, a lee
kalaapire li tɔrɔ di wɛri Pyɛɛri na, a
lee di baa toro Pyɛɛri tàan, na shɛ nɔ
wu ɲaha na faŋa ki na. 5 Ba wee ya nɔ
faŋa ki na wɛ, na jaari wii ki funŋɔ ni;
faviire te pu bi taga Yesu migile ge, a
wu tee faviire ti ɲa wà ɲiŋɛ ki na. Ga
wu kunni di ya jé faŋa ki ni wɛ. 6 A
jɛri di bye, a Simɔ Pyɛɛri di nɔ. Ba wee
ya nɔ wɛ, na jé faŋa ki ni, na faviire
ti ɲa wà ɲiŋɛ ki na. 7 fàŋa kemu ki bi
taga Yesu ɲuŋɔ ki migile ge, a wu kee
ta p'a kee kurulo, na ki yaha ki yɛ xuu
ni. Kee bi ta pinnɛ ni te ti faviire ti
ni wɛ. 8 Wee tuun wu ni, kalaapire
lemu l'a fɛnhɛ nɔ faŋa ki na ɲaha na
ge, a lee bɛ di na jé faŋa ki ni. A wee bɛ
di li ɲa mu, na dà li na na Yesu ya ɲɛ.
9 Jomɔ pemu pu bi ka Kilɛ Kafila wu
ni ge, na li waha l'i waha, Yesu ya yaa
na ɲɛ na foro xu ni ge, kalaapiire ti bi
sanha pee cɛ ta wɛ. 10 Wee tuun wu ni
a kalaapiire t'i guri na ma deeye ni.

Yesu ya wuyɛ shɛ Magadala shɛɛn Mariyama na
(Macoo 28:9-10; Marika 16:9-11)

11 Ayiwa, lee di Mariyama ta w'a
shɛ yere faŋa ki ɲɔ na, na ganha na
mɛɛ suu. A wu mɛsuwo wu ba leele,
na jaari wii faŋa ki funŋɔ ni. 12 Na
mɛlɛkɛɛ shuun wa ɲa wà, faviire di
ɲɛ pu na. Xuu wemu ni pu bi Yesu
sinniŋɛ ge, wee xuu wu ni pu bi tiin.
Nigin wa wu bye ɲuŋɔ ke xuu we ni,
wusama di ɲɛ tɔɔyɔ ye xuu we ni. 13 A
pee mɛlɛkɛɛ p'i Mariyama pye: «Cee
we, ɲaha na mu di wa mɛɛ suu wɛ?»
A wu jo: «Nɛ Kafɔɔ wu nixhugo p'a lɔ,
nɛ di ya cɛ mii p'a wu yaha wɛ.» 14 Ba
w'a pee jomɔ pu yu wɛ, na ba ŋmahana
ɲɛri, na Yesu niyerege ɲa wà; ga wu bi
ta li cɛ na jo Yesu wu ɲɛ wii wɛ. 15 A
Yesu di wu yege na: «Cee we, ɲaha
na mu di wa mɛɛ suu wɛ? Jɔgɔ mu
di wa zhaa wɛ?» Ayiwa, a Mariyama
di ganha na giin na tiire tɛgɛ ki kafɔɔ
wu wi, na wu pye: «Yesu n'a zhaa, ma
bi ta m'a wu lɔ, wu sanha shɛ na na
di shɛ wu lɔ da gaaŋi.» 16 A Yesu di
wu pye: «Mariyama!» A Mariyama di
ŋmahana ɲɛri wu yíri na wu pye Yawu-
tuu jomɔ pu ni na: «Rabuni!» (Lee
kɔri ɲɛ «Karamɔgɔ.») 17 A Yesu di wu
pye: «Ma ganha bu da gbɔn na na wɛ,
bani nɛ sanha dugi fɔlɔ na kari na To
wu yíri wɛ. Shɛ yi jo na cebooloo pu
mu na nɛ w'a duri na gaaŋi na To wu
yíri, yee bɛ wo To we; wee wemu wu
ɲɛ nɛ Kilɛ, na ɲɛ yee bɛ wo Kilɛ ge.»
18 A Magadala shɛɛn Mariyama di shɛ
kalaapiire ti pye na wee ya Kafɔɔ ɲa.
Yesu ya yemu jo wu mu ge, a wu yee
jo pu mu.

Yesu ya wuyɛ shɛ wu kalaapiire ti na
(Macoo 28:16-20; Marika 16:14-18; Luka 24:36-49)

19 Wee Dimazhi wuyɛ pyaa yakoŋɔ,
kalaapiire ti bye puga ka ni. Pu bi kee
gburaya yi shɔ̀hɔ wá puyɛ na Yawu-
tuu ɲuŋɔfɛɛ pu ɲìi fyaara wuu na. A
kalaapiire t'i ba binnɛ Yesu fo ɲa w'a
yere pu niŋɛ ni. A wu pu pye: «Kilɛ
wu ɲaɲiŋɛ kan yi mu.» 20 Ba w'a yee
jo wɛ, na wu keye ni wu kabanugo ki
shɛ pu na. Ba kalaapiire t'a Kafɔɔ wu
ɲa wɛ, a pu funyɔ di sii taan xuuni.
21 A Yesu di pu pye sanha na: «Kilɛ wu
ɲaɲiŋɛ kan yi mu. Na To Kilɛ w'a na
tun tungana lemu na ge, lee tungana
le ninunɔ na nɛ bɛ w'a da yi tun.» 22 Ba

w'a yee jo wɛ, na ɲɔ kafɛɛgɛ fɔ̀ wá pu
na, na pu pye: «Yi Fɛfɛɛrɛ Munaa li
shɔ. 23 Yi bu sipya bɛɛri wo jurumu
yafa wu mu, weefɔɔ wo jurumu wu
na yafa wu mu. Ga yee bye yee di ya
sipya wemu wo jurumu wu yafa wu
mu wɛ, weefɔɔ wo jurumu wu da yafa
wu mu wɛ.»

Yesu ya wuyɛ shɛ Tomasi na

24 Yesu ya wuyɛ shɛ wu kalaapiire
ti na caŋa kemu ge, kalaapire lemu
mɛgɛ ki ɲɛ na Tomasi, p'i wu pyi sanha
na «Ŋmami» ge, wee bye ni pusamaa
ni kee caŋa wɛ. 25 A Kalaapiire tisara
di ba wee pye: «Wèe ya Kafɔɔ ɲa!» A
Tomasi di pu pye: «Nɛ kunni bye nɛ
tɔɔrɔ ti fɛ pu ɲa wu keye yi na, na na
kabee taha tee tɔɔrɔ te wɔ fɛ pu na, na
na keŋɛ bɛ taha ŋmaga ki wo fɛ pu bɛ
na wu kabanugo ki na wɛ, nɛ da ga
dà yi na bada wɛ.» 26 Ayiwa, a cewuu
nigin di doro, a kalaapiire t'i ba shɛ
tiyɛ pinnɛ sanha puga ki ni. Tomasi
bɛ di bi bye ni pu ni kee caŋa. A p'i
gburaya yi shɔ̀hɔ. A p'i ba binnɛ Yesu
fo ɲa puyɛ niŋɛ ni. A wu pu pye: «Kilɛ
wu ɲaɲiŋɛ kan yi mu.» 27 Lee kadugo
na a wu Tomasi pye: «Tomasi, fulo
naha, m'a ma keŋɛ ki taha na keye
yi na ma wii; ma bu xhɔ m'a ki taha
na kabanugo ki bɛ na wii. N'a daa
baara ti yaha, m'a da daa na na.» 28 A
Tomasi di wu pye: «Ebe! Mu wu ɲɛ
nɛ Kafɔɔ ni nɛ Kilɛ!» 29 A Yesu di wu
pye: «Mu ya nɛ ɲa ge, lee bɛ l'a mu pye
mu ya dà nɛ na wɛ! Piimu pu ɲɛ pu ya
nɛ ɲa wɛ, na dà nɛ na ge, pee ɲɛ duba
nagoo.»

Yohana Kitabu wu kakana ɲuŋɔ

30 Yesu ya kakanhaŋaa niɲɛhɛŋɛɛ kii
bɛ pye wu kalaapiire ti ɲii na, kee ya
ta ka naha we Kitabu we ni wɛ. 31 Ga
kiimu k'a ka ge, kee wo kakana ɲuŋɔ
ki wa kɔnhɔ y'i li cɛ, y'i dà bɛ li na na
Yesu wu wa Shɔvɔɔ we, na wee wu ɲɛ
Kilɛ Ja we. Y'i nɔhɔ ɲìi sicuumɔ ta wee
n'a daa we funŋɔ ni wu mɛgɛ ki fanha
ni.

21

Yesu ya wuyɛ shɛ wu kalaapiire gbarashuun na

1 Ayiwa, kii keree kii kadugo na,
Yesu ya wuyɛ shɛ sanha wu kalaapi-
ire ti na Tibɛrɛyade Gba wu ɲɔ na. Le
shɛgana le na w'a wuyɛ shɛ. 2 Simɔ
Pyɛɛri, ni Tomasi wemu p'a byi sanha
na «Ŋmami» ge, ni Nataɲɛli wemu w'a
yìri Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni ge,
ni Zebede jalaa shuun, ni kalaapiire
shuun wa bɛ, lee bi pee ta pee bɛɛri na
ɲɛ shiizhan. 3 A Simɔ Pyɛɛri di pu pye:
«N'a da zhɛ fyaa sha.» A kalaapiire
tisara bɛ di jo: «Wèe bɛ pu wa da zhɛ
ni ma ni.» A p'i foro kari, na shɛ jé
kɔrɔgɔ ka ni, na pu jɔlɔɔ pu ɲɔ kɔn na
waa. Ga pu ya fyara bɛ ta kee caŋa
ki wo piige ki ni wɛ. 4 Ɲimuguɲɔ wu
na, a kalaapiire t'i Yesu niyerege ɲa
gba wu ɲɔ na; ga pu bi ta wu cɛ na
jo Yesu wu ɲɛ wii wɛ. 5 A Yesu di pu
pye: «Na naɲiinɛɛ, ta yee ya fyaa pii
ta?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Wèe ya ta
yaaga bɛ ta wɛ.» 6 A Yesu di pu pye:
«Yi jɔ̀ wu wá kɔrɔgɔ ki kanige cɛ wu ni,
yi na fyaa ta. Ba p'a jɔ̀ wu wá wà wɛ,
fyaa pu ɲɛhɛŋɛ keŋɛ ni, pu ya já jɔ̀ wu
kile yeege lɔhɔ ki ni wɛ.» 7 Kalaapire
lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a lee
di Pyɛɛri pye: «Pyɛɛri, go Kafɔɔ w'a
wii!» Ba Pyɛɛri ya logo na Kafɔɔ w'a
wii wɛ, na wu fadeŋɛ lɔ le, bani wu
fadeŋɛ baa wo wu bye. Na do lɔhɔ ki
ni, na ganha na gaaŋi Yesu fɛni. 8 A
kalaapiire tisara di ganha na ma ni
kɔrɔgɔ ki ni, na jɔ̀ wu bɛ kilee na ma
ni fyaa pu ni. Bani pu bi lii kogoŋɔ ki
na wɛ. Pu ni kogoŋɔ ki bye mɛtɛrɛlɛɛ
xhuu nigin (100) shi.

9 Ba p'a nɔ kogoŋɔ ki na wɛ, na
naganhaa ɲa wà, fyaa d'a taha ki ɲuŋɔ
ni, na buuri bɛ ɲa wà. 10 A Yesu di pu
pye: «Fyaa piimu y'a co ge, yi pa ni pii
ni naha.» 11 A Simɔ Pyɛɛri di jé kɔrɔgɔ
ki ni, na jɔ̀ wu kile yeege, na foro ni
wu ni kpɛɛngɛ ki na, wu bɛɛri ya sii
ɲi fya nagaya na fo yi xhuu nigin ni
kɛlɛɛ kaguro ni taanri (153). Ga fyaa
pu ni pu ɲɛhɛŋɛ ni, jɔ̀ wu ya kɔn wɛ.
12 A Yesu di pu pye: «Yi pa y'i ba li!»

Sipya ya ta kalaapiire ti ni wemu ya
sɔɔ na wu yege na jo: «Mu di ɲɛ jɔgɔ
wɛ?» Bani pu bɛɛri bi li cɛ na Kafɔɔ
wu ɲɛ wii. 13 A Yesu di fulo na buuri
wu lɔ kan pu mu, na fyaa pu bɛ lɔ kan
pu mu. 14 Na co fo Yesu ɲɛduun wu
na, wu tɔɔɲii taanri wuu l'a pye lere
na wuyɛ shɛɛ wu kalaapiire ti na.

Yesu ya Pyɛɛri yegee

15 Ba p'a li xɔ wɛ, a Yesu di Simɔ
Pyɛɛri pye: «Yohana ja Simɔ, ta nɛ kaa
ya dan mu ni xuuni na toro pii samaa
tàan?» A Pyɛɛri di jo: «Uun gɛ, Kafɔɔ!
Muyɛ pyaa ki bɛ ya li cɛ na mu kaa ya
dan nɛ ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na
dubyapiye yi ɲɔ shaa.» 16 A Yesu di
wu pye sanha tɔɔɲii shuun wuu li ni
na: «Yohana ja Simɔ, ta nɛ kaa ya dan
mu ni xuuni?» A Pyɛɛri di jo: «Uun gɛ,
Kafɔɔ! Muyɛ pyaa ki bɛ ya li cɛ na mu
kaa ya dan nɛ ni.» A Yesu di wu pye:
«Ta na dubyaa pu naha.» 17 A Yesu di
wu yege taanri wuu li ni na: «Yohana
ja Simɔ, ta nɛ kaa ya dan mu ni?» A
Pyɛɛri ɲaha di danha, bani Yesu ya wu
yege fo tɔɔɲii taanri na: «Ta nɛ kaa ya
dan mu ni?» Lee na a wu Yesu pye:
«Kafɔɔ, mu ya keree bɛɛri cɛ. Muyɛ
pyaa k'a li cɛ na mu kaa ya dan nɛ
ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa
pu ɲɔ shaa!» 18 A Yesu di Simɔ pye
sanha na: «Can can na, n'a da yi jo
ma mu, ma lɛvɛɛrɛ ti tuun wu ni, mu
bi ma ma kirige taga mayɛ pɔ. Xuu
wemu w'a ma taan ge, m'a ganha na
se wà. Ga mu ba ba lɛ, ma na ba ma
keye yirige, sipya watii na kirige ki
pɔ ma na. P'a ganha na se ni ma ni
xuu wa ni ma funŋɔ ɲɛ ma shɛ wemu
ni wɛ.» 19 Pyɛɛri bi da ba xhu xugana
lekɛ na lee di baraga taha Kilɛ mɛgɛ
na ge, lee xugana le Yesu ya shɛ ni le
kafila talenɛ le ni. Lee kadugo na a
wu Pyɛɛri pye: «Ta ma na fɛni!»

Kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge

20 Ba Pyɛɛri ya kara wii wɛ,
kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni
ge, a wu lee ɲa li na ma pu kadugo
yíri. Lee kalaapire le li bi shɛ diin
Yesu tàan na pu yaha pu na li caŋa
ka piige, na wu yege na: «Wù Kafɔɔ,
sipya wekɛ wu wa da ba mu nɔhɔ
yaha wɛ?» 21 Ayiwa, ba Pyɛɛri ya lee
kalaapire li ɲa wɛ, na jo: «Wù Kafɔɔ,
we do, lekɛ di da ba we ta wɛ?» 22 A
Yesu di wu pye: «Li ɲɛhɛ daan nɛ mu
nago kanna wu gori yaha ɲiifɛɛrɛ na
fo di zhɛ nɛ caguribaŋa pye k'a nɔ, mu
ɲaha wa yee ni wɛ? Mu kunni w'a ma
nɛ fɛni yɛ sa!» 23 A kalaapiire t'i pee
jomɔ pe caaga na xuu wu bɛɛri círi
na lee kalaapire le da ga xhu wɛ. Na
ta Yesu di ya ta Pyɛɛri pye na jo wu
da xhuu wɛ, ga Yesu ya jo na: «Li ɲɛhɛ
daan nɛ mu nago kanna wu gori yaha
ɲiifɛɛrɛ na fo di zhɛ nɛ caguribaŋa pye
k'a nɔ, mu ɲaha wa yee ni wɛ?»

Jomɔ pu taxɔgɔ

24 Lee kalaapire le ninunɔ li wa pe
jomɔ pe ɲaha yu. Wee shiin wu d'a pe
jomɔ pe ka bɛ. Wèe bɛ ya li cɛ na can
wu ɲɛ wu jomɔ pe.
25 Ayiwa, Yesu ya keree niɲɛhɛŋɛɛ
kiitiigee bɛ pye. Pu da bi jo p'i kee
bɛɛri nigin nigin ka, nɛ giin jo pee
Kitabuu pu bɛɛri bi da já jé koŋɔ puga
ni wɛ.

Kapyegee
Yesu Tudunmɔɔ pu wo Kapyegee

Jɔgɔ w'a we Kitabu we ka wɛ?

Luka w'a we Kitabu we ka. Luka bye Yawutu wɛ, ga Yesu wo n'a daa fɔɔ nijemɛ wu ɲɛ wii. Luka yɛ pyaa ya kii keree kii ɲa, na ɲɛ bɛ ki pyevɛɛ ni, lee na w'a yu tɔɔɲii niɲɛhɛŋɛɛ ni «wèe». Luka ya kushɛgɛɛ kii pye kulogoo kii ni, ni Tudunmɔɔ Pɔli ni, Jozaama pu yɛrɛ li wuu na, na wu tɛri wu labye wu na. W'a yìri ni Pɔli ni Torowasi ni na kari Filipe ni (Kapyegee 16:10-12). Lee kadugo tàan na ba binnɛ yìri ni wu ni Filipe ni na kari Zheruzalɛmu ni, ni Oromɛ bɛ ni (Kapyegee 20-28).

Ɲaha na ke mɛgɛ ke di ɲɛ na «Kapyegee» wɛ?

We sɛmɛ we mɛgɛ ya yiri na «Kapyegee, kelee Yesu tudunmɔɔ pu wo kapyegee, kelee Fɛfɛɛrɛ Munaa li wo kapyegee». Bani wu bɛɛri w'a ɲi kapyegee na Fɛfɛɛrɛ Munaa ya tudunmɔɔ pu ɲaha co p'a kiimu pye, kɔnhɔ p'i Egilizi wu nɔhɔ teŋɛ koŋɔ ke na ge. Na fara lee bɛɛri na, Fɛfɛɛrɛ Munaa kaa ya yu Kapyegee Kitabu wu ni l'a ye tɔɔɲii kɛlɛɛ kaguro (50) na, na ɲaha tii Fɛfɛɛrɛ Munaa li batizeli wu yɛ na, ni na ɲi Fɛfɛɛrɛ Munaa li na, ni na ɲaari na bɛ ni li ɲidaan ni.

Fɛfɛɛrɛ Munaa li wo sefɛɛrɛ ti gbɔɔrɔ ni tudunmɔɔ p'a bi se ɲaha na, na kakanhaŋaa pyi. Yesu na xu na ɲɛ, keree kiimu bɛɛri k'a pye lee kadugo na Egilizi wu ni ge, kee keree ki ɲaha we Kitabu we ya yu.

We Kitabu we kakana ɲuŋɔ

We sɛmɛ we ya Egilizi wu ɲɔ kɔngana yu wèe mu Zheruzalɛmu ni, ni Zhude ni, ni Samari ni, ni w'a pii piigana lemu na ge. Lemu Kirisa wo n'a daa fɛɛ p'a yaa na byi tuun bɛɛri ni, ni xuu bɛɛri ni, niɲaa fara ɲiga na ge, na lee shɛ pu na. Lee li wa mɛ na p'a Yesu wo Jozaama pe yu sipyii pu bɛɛri mu, namaa fara cèe na, nɔhɔpiire fara sipyilɛyɛ na, naafuu fɛɛ fara la baa fɛɛ na, fo na shɛ nɔ koŋɔ ki tɛhɛnɛ li bɛɛri na.

Kitabu wu kafila ɲugbɔyɔ

Kapyegee 1:1-11 Yesu ya dugi na kari fugba wu ni, na labye wu kaa le wu tudunmɔɔ pu keŋɛ ni.
Kapyegee 1:12—8:3 Zheruzalɛmu egilizi we.
Kapyegee 8:4—11:18 Zhude egilizi ni Samari wo we.
Kapyegee 11:19—13:3 Egilizi w'a pii fo na shɛ nɔ Ancɔsi kulo li ni shi wusama tɛ ni.
Pɔli ya ɲara lemu pye na Kilɛ Jozaama pu yu ge.
Kapyegee 13:4—15:35 Ɲara li nizhiinɛ, w'a nɔ lemu ni Zheruzalɛmu ni ge.
Kapyegee 15:36—18:22 Ɲara li shuun wuu.
Kapyegee 18:23—21:16 Ɲara li taanri wuu.
Kapyegee 21:17—28:31 P'a Pɔli co le kaso ni Zheruzalɛmu ni, lee kadugo na na ba wu torogo ɲɛri Sezare ni, ni Oromɛ bɛ ni.

Kilɛ ya Fɛfɛɛrɛ Munaa ɲɔmɛɛ lɔ

1 Na ceborona Teyofili,
Yesu ya keree kiimu bɛɛri pye, na
kalaa wemu bɛɛri kan sipyii pu mu
ge; nɛ kee bɛɛri ɲaha jo na Kitabu
nizhiimɛ wu ni, na lɔ ki ɲɔ kɔnduun
wu na, 2 fo na shɛ nɔ caŋa kemu na w'a
dugi fugba wu ni ge. W'a bi kalaapi-
ire ta shɔɔnri na pye wu tudunmɔɔ.
Na wu ta wu sanha dugi fugba wu ni
wɛ, pee tudunmɔɔ p'a yaa p'a keree
kiimu bɛɛri pyi ge, a wu kee bɛɛri
ɲaha jo pu mu Fɛfɛɛrɛ Munaa fanha
ni. 3 Na co Yesu kanhama keree ki
na fo wu xuduun we, ba kee keree
k'a toro wɛ, a Yesu di ganha na wuyɛ
shɛɛ wu kalaapiire ti na, na keree pyi
kiimu ya li shɛɛ can na na wu wa ɲii
na ge. Wu bi wuyɛ shɛɛ pu na, na
pu kalaa Kilɛ wo saanra ti keree ni
fo na shɛ nɔ cabyaa kɛlɛɛ shishɛɛrɛ
(40) na. 4 A caŋa ka di ba nɔ, na wu
yaha ni pu ni shiizhan, a wu yi jo
waha pu mu na: «Yi ganha da voro
Zheruzalɛmu ni wɛ. Na To w'a lemu

wo ɲɔmɛɛ lɔ yi mu ge, yi lee sige. Nɛyɛ
pyaa ya tee yi jo toro yee mu jo, [5] lɔhɔ
ni Yohana bi sipyii pu batizeni, ga
Kilɛ na ba Fɛfɛɛrɛ Munaa tirige yi na
cabyaa dama dama tatorogo ni, yi na
batize lee Munaa le ni.»

Yesu ya dugi kari fugba wu ni

[6] Ayiwa, na Yesu ni wu kalaapiire
ti nibinnɛgɛ yaha, a p'i wu yege na:
«Wù Kafɔɔ, ta nimɛ ma da Izirayɛli wo
saanra ti teŋɛvonɔ li teŋɛ?» [7] A Yesu di
pu ɲɔ shɔ na: «Nɛ To Kilɛ w'a kii tɛɛgɛɛ
kii gbegele wuyɛ pyaa wo sefɛɛrɛ ti
funŋɔ ni. Li wa yee wo nibyii nago yi
kee sha cɛ wɛ. [8] Ga, sefɛɛrɛ ta t'a da ba
digi yee na, Fɛfɛɛrɛ Munaa wo sefɛɛrɛ.
Wee tuun wu ni yee na bye nɛ wo
sɛɛrɛɛ, na nɛ keree yu Zheruzalɛmu
ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Samari fiige
ki bɛ ni, fo na shɛ nɔ koŋɔ ke kabaya ye
bɛɛri na.» [9] Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo
xɔ wɛ, na dugi kari fugba wu ni pu ɲii
na. A ɲahaŋa ka di ba wu tɔ, a p'i bye
pu ya wu ɲaa nige wɛ. [10] Na pu yaha
pu na wu wii takaraga ni fugba wu
ni, taapile ni a namaa shuun faviire
wuu p'a di ba yere pu tàan. [11] A pee
di pu pye: «Galile shɛɛn, ɲaha na yee
d'a yere yaha naha na wii fugba wu
ni wɛ? Yesu ya yìri yee tàan na kari
fugba wu ni. Ba y'a wu ɲa w'a kari
karigana lemu na fugba wu ni wɛ, mu
w'a da ba shɛ guri ba sanha.»

Macasi ya pye Zhudasi tɛgɛ

[12] Wee tuun wu ni a kalaapiire
t'i laha faaboboŋɔ ki na na ma
Zheruzalɛmu ni. Faaboboŋɔ ke ki
wa na Oliviye faaboboŋɔ ge, kere
ni Zheruzalɛmu tɛ wu ɲɛ kilo nigin
shishiin. [13] Ba p'a nɔ Zheruzalɛmu
ni wɛ, na shɛ jé puga ka ni zangaso
wa ni. Kee puga ki ni p'a tee na puyɛ
pinnɛɛ. Pee bye: Pyɛɛri, ni Yohana,
ni Yakuba, ni Andire, ni Filipe, ni
Tomasi, ni Batelemi, ni Macoo, ni
Alife ja Yakuba, ni Simɔ we wu ɲɛ
Zelɔtilee kuruŋɔ ki ni ge, ni Yakuba
ja Zhude. [14] Pii bɛɛri bi puyɛ pinnɛ ni
zɔ nigin ni, na Kilɛ ɲɛɛri. Cèe pii bɛ
bye ni pu ni, ni Yesu nu Mariyama, ni
Yesu ceboronamaa.
[15] A caŋa ka di ba nɔ, a n'a daa fɛɛ
p'i ba binnɛ. Pu bi xhuu nigin ni kɛlɛɛ
shuun (120) xɔ kee caŋa. A Pyɛɛri
di yìri yere pu niŋɛ ni na jo: [16] «Na
cebooloo, yemu y'a ka Kilɛ Kafila wu
ni ge, fo yee ɲɔ bu fa. Bani Dawuda ya
fɛnhɛ Zhudasi kaa jo Fɛfɛɛrɛ Munaa
fanha ni. Wee Zhudasi we w'a toro
Yesu covɛɛ pu ɲahagbaa na, na Yesu
le pu keŋɛ ni. [17] Wee Zhudasi w'i bi
bye ni wèe ni, na wu taa tuduro pyi
ba wèe ɲɛ wɛ. [18] Wari we w'a ta wu
wo kakuunɔ li footɔsaraa ge, a wu shɛ
wee taga tɛgɛ ka shɔ. Lee kadugo na a
wu ba shɛ wuyɛ gbo kee tɛgɛ ki ni. A
wu ba wuyɛ yaha, na ba ɲuŋɔ ke sin
ɲiŋɛ na na jɛnri. A wu laara ti bɛɛri di
jaaga. [19] Zheruzalɛmu shɛɛn bɛɛri ya
lee cɛ. Lee wuu na p'a kee tɛgɛ ki mɛgɛ
le pu wo jomɔ pu ni na ‹Akɛlidama›,
lee kɔri ɲɛ na ‹Shishan tɛgɛ.› [20] Na ta li
d'a ka Zaburuu Kitabu wu ni na:
‹Wu puga ki ɲɛri kataha,
sipya bɛ ganha bye ki ni wɛ.›*
A Zaburuu Kitabu wu nɔhɔ jo sanha
na:
‹Watii wu wu labye wu lɔ wu tɛgɛ.›*
[21] Lee wuu na Kafɔɔ Yesu ya tuun
wemu bɛɛri pye na ɲaari ni wèe ni ge,
sipyii piimu pu bi bye ni wèe ni wee
tuun wu bɛɛri ni ge; [22] Yohana ya wu
batize caŋa kemu ge, na co kee caŋa
ki na, na pa nɔ fo caŋa kemu w'a dugi
fugba wu ni ge. Wee sipya wa w'a yaa
na pinnɛ ni wèe ni, wu bɛ di bye sɛɛri,
na Yesu ya ɲɛ na foro xu ni.»
[23] Wee tuun wu ni a p'i sipyii shuun
wa shɛ: Yusufu ni Macasi. Yusufu
mɛgɛ ka bɛ ki bye na Barisabasi, pii bɛ
di wu pyi na Zhutusi. [24] Lee kadugo
na a n'a daa fɛɛ pu bɛɛri di binnɛ na
Kilɛ ɲɛɛri na: «Wù Kafɔɔ, mu wemu
w'a sipyii bɛɛri zɔlɔɔ cɛ ge, pii sipyii
shuun we ni wemu ɲaha m'a bulo
ge, wee shɛ wù na, [25] kɔnhɔ wu bɛ di
bye tudunmɔ wa. Labye we Zhudasi
ya yaha ge, wu wee lɔ Zhudasi tɛgɛ.
Zhudasi ya we labye we yaha na shɛ
wuyɛ pyaa ɲidaan tashɛgɛ ni.» [26] Ba

* **1:20** Zaburuu 69:26 * **1:20** Zaburuu 109:8

p'a ɲɛrɛgɛ ki pye xɔ wɛ, na kagaangaa shan, wemu ɲaha Kafɔɔ ya bulo ge, kɔnhɔ p'i wee cɛ. A Macasi wo kagaan l'i lɔ, a wee di fara tudunmɔɔ kɛ ni nigin wu na.

2

Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a tigi n'a daa fɛɛ pu na

1 Pantekɔti wu caŋa, Yesu wo n'a daa fɛɛ pu bɛɛri bi shɛ binnɛ puga ka ni. 2 Taapile ni a tunmɔ nigbɔ pa di ba yìri fugba we ni. Pee ɲɛ ba kafɛɛgbɔhɔ tunmɔɲɛ wɛ. Puga kemu ni p'a tiin ge, a tunmɔ p'i ba kee puga ki ɲi. 3 A p'i ɲilee kii ɲa ba na wogoo ɲɛ wɛ. A kee di waagi waagi, na ba daha daha pu bɛɛri nigin nigin wu ɲuŋɔ ni. 4 A pu bɛɛri di ɲi Fɛfɛɛrɛ Munaa na, na ganha na shi watii jomɔ yu. Fɛfɛɛrɛ Munaa li bu shi wemu wo jomɔ kan wemu mu, wee na ganha na pee yu.

5 Wee tuun wu bi Kilɛ ɲìi fyaara sipyii pii ta wà Zheruzalɛmu ni, piimu ya jé Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee bi yìri koŋɔ ke fiiye ye bɛɛri ni. 6 Ba pee ya pee tunmɔ pu logo wɛ, na baa kari, na shɛ binnɛ wà. Ba p'a nɔ wà wɛ, a l'i bye pu bɛɛri mu kakanhana, bani pu bɛɛri nigin nigin wu bi pu shi jomɔ nuri n'a daa fɛɛ pu ɲɔ na pu na yu. 7 A lee di pu bɛɛri fo xuuni, a p'i li ta kakanhana na ganha na yu na: «Sipyii pii p'a yu mɛ ge, ta pu bɛɛri ɲɛ Galile shɛɛn wɛ? 8 Li d'a pye dii wèe bɛɛri nigin nigin wu wù wo shi jomɔ pu nuri pu ɲɔ na wɛ? 9 Wèe pii pu wa naha ge, pii ya yìri Pariti fiige ki ni, ni Medi fiige ki ni, ni Elamu fiige ki ni, ni Mezopotami fiige ki ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Kapadɔsi fiige ki ni, ni Pɔn fiige ki ni, ni Azi fiige ki ni, 10 ni Firizi fiige ki ni, ni Panfili fiige ki ni, ni Misira fiige ki ni. Libi fiige ki kulogoo kii ki wa Sirinɛ kulo li kabanugo ge, a pii di yìri wà, a pii di yìri Oromɛ kulo li ni. 11 A pii di yìri Kirɛti fiige ki ni, a pii di yìri Arabuu fiige ki ni. Wèe bɛɛri ni, pii ya sii pye Yawutuu yɛ pyaa, pii d'a jé Yawutuu pu wo koo li ni. Wèe bɛɛri nigin nigin wu ɲɛ na Kilɛ wo kagbɔhɔɔ ki nuri pu ɲɔ na wù wo shi jomɔ pu ni.» 12 A l'i bye kakanhana pii sipyii pii mu, fo pu ya cɛ yekɛ pu da da yu wɛ. A p'i ganha na puyɛ yegee na: «Naha wuu li ɲɛ le wɛ?» 13 Ga, a pii di ganha na n'a daa fɛɛ pu la wo pii sipyii pii ni na yu na: «Duvɛn p'a gba tin.»

Pyɛɛri ya sipyii pu yɛri ni Kilɛ jomɔ ni

14 Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di yìri yere ni tudunmɔɔ kɛ ni nigin wu samaa ni, na wu mujuu ɲuŋɔ yirige, na sipyii pu pye: «Yee piimu pu wa Yawutuu ni yee piimu samaa bɛɛri pu wa Zheruzalɛmu ni ge, yi niwegee shan. Ye n'a da jo yi mu ge, y'i yi logo, y'i yi ɲaha cɛ. 15 Pii sipyii pii ya ta gba wɛ, ma na jo ba yee wa yi funyɔ kɔɔn kɔngana lemu na wɛ. Bani ke ɲisɔɔgɔ ke tuunɔ ɲii gbarashɛɛrɛ wu na, ɲiga sanha mugi wa wu toro gba ma tin wɛ. 16 Ga Kilɛ tudunmɔɔ Zhowɛli bi keree kiimu jo fo taatuunnɔ ni ge, kee ki wa byi mɛ nimɛ. W'a bi jo na:

17 ‹Kilɛ ya jo na: Koŋɔ ki taaxɔɔ li ba nɔ,
n'a da na Munaa li tirige sipyii pu bɛɛri na na ɲɛhɛ.
Wee tuun wu ni yi jalaa ni yi pushaa
na ba keree nibaŋaa nuri Kilɛ mu na yu.
Yi lɛvɛɛ pu na ba kashɛgɛɛ ɲaa;
yi nɔhɔlɛɛ pu na ganha na
nɛ wo keree ki ɲaa ŋmunuyɔ ni.
18 Oo dɛ, yee caya yi na kunni,
nɛ na ba na Munaa li tirige na kapyebyii pu na
na ɲɛhɛ: namaa fara cèe na,
p'a ganha na keree nibaŋaa yu nɛ mɛgɛ na.
19 Nɛ na ba kakanhaŋaa kii pye fugba we ni,
na ɲaha shɛshɛɛrɛ ta pye ɲiŋɛ ke na:
shishan, ni na, ni kakunnuŋɔ wurege wogo.
20 Nibiige na ba jé caŋa ki ni,
yeŋɛ ki na ba ɲaaŋa ba shishan ɲɛ wɛ.
Lee kadugo na Kafɔɔ wo caŋa ki na na nɔ.
Kee caŋa ki na ba bye cagbɔhɔ,
kemu nɔɔrɔ ya pɛlɛ ge.

21 Wee tuun wu ni sipya bɛɛri wu da ba
Kafɔɔ mɛgɛ yiri ge, weefɔɔ na ba shɔ.›*»
22 A Pyɛɛri di shɛ ɲaha na sanha na jo: «Izirayɛli shɛɛn yi niwegee shan, y'i na jomɔ pu logo. Nazarɛti shɛɛn Yesu bye sipya wemu ge, Kilɛ ya wu shɛ yi na. W'a kagbɔhɔɔ pye yi niŋɛ ni, na kakanhaŋaa pye, na ɲaha shɛshɛɛrɛ pye Kilɛ fanha ni; yiyɛ pyaa ki bɛ wa lee cɛ. 23 P'a we ná we le yee keŋɛ ni, a yee di wu kan Kilɛ-cɛbaalaa mu p'a kori tige na na gbo. Kilɛ bi lee cɛ yaha, ni lee wu bi sii gbegele wu kaa na. 24 Ga Kilɛ ya wu ɲɛ, na wu yeege xu ni. Kee fanha ki bi bye bɛ xu mu wu já Yesu mara wɛ. 25 Bani ye saannaa Dawuda ya jo wu shizhaa na ge, yee yi wa mɛ na:

‹Nɛ bi Kafɔɔ ɲaa tuun bɛɛri ni na ɲahagbaa na,
bani wu bi ma bye tuun bɛɛri ni nɛ kanige cɛ,
kɔnhɔ yafiin ganha da na ɲɛhɛ wɛ.
26 Lee wuu na nɛ zɔ we ya ɲi fundanga na,
a nɛ jomɔ bɛɛri di bye fundanga jomɔ.
Ali faŋa bɛ ni,
nɛ dà li na jo na ceepuuro ti na ba ŋmɔ ɲaɲiŋɛ na.
27 Bani mu wa da ga gbara nɛ munaa li kori Adɛsi ni wɛ.
Ma di wa da gbara
ma Fɛfɛɛrɛ Sipya wu ceepuuro ti fɔnhɔ faŋa ni wɛ.
28 M'a ɲìi sicuumɔ nivomɔ pu korogoo ki shɛ na na.
Na mu yaha ni nɛ ni,
mu na da nɛ zɔ wu ɲini fundanga na.›*»
29 A Pyɛɛri di shɛ ɲaha na sanha na jo: «Na ceboronamaa, yi yere di wu tolɛ Dawuda keree fiinŋɛ jo yi mu. Wèe tolɛ Dawuda ya xu, a p'i wu le. Ali niɲaa we bɛ ni wu faŋa ki wa naha wù mu, wu kulo li ni. 30 Ga Kilɛ tudunmɔ wu bye Dawuda. Ni wu bi li cɛ bɛ sanha na Kilɛ w'a ɲɔmɛɛ lɔ wee mu, na kaaga bɛ kàa na taha li na na wee Kilɛ na ba Dawuda wo Ja wa teŋɛ caŋa ka wu kadugo yíri, wu saanra koro li ni. 31 Wee tuun wu ni, Shɔvɔɔ wu bi yaa wu pa ɲɛ foro xu ni ɲɛgana lemu na ge, Kilɛ ya fɛnhɛ lee shɛ Dawuda na. Lee wuu na w'a jo na:

‹Wu da ba gori xu nibiige ni wɛ,
wu ceepuuro t'a da ba fɔnhɔ faŋa ni wɛ.›*
32 Shɔvɔɔ wemu kaa pu wa byi ge, Yesu wu wa wii. Wee Kilɛ ya ɲɛ na yeege xu ni, wèe bɛɛri wa lee wo ɲavɛɛ. 33 Ba w'a dugi kari fugba wu ni wɛ, na shɛ diin saanra tatɛɛngɛ ki ni Kilɛ kanige cɛ. Wu bi Fɛfɛɛrɛ Munaa lemu wo ɲɔmɛɛ lɔ wèe mu ge, a Kilɛ di lee kan wu mu. A wu bɛ di lee tirige wèe na, ma na jo ba yi wa li ɲaa ɲagana lemu na, na li nuri logogana lemu na wɛ. 34 Dawuda yɛ pyaa ya ta dugi kari fugba wu ni wɛ. Ga w'a li shɛ na:

‹Kafɔɔ Kilɛ ya yi jo nɛ Kafɔɔ mu na:
Tiin saanra tatɛɛngɛ ki ni na kanige cɛ,
35 fo di ba ma pɛɛn pye ma ɲidahaa tatahaŋa.›*
36 «Izirayɛli shɛɛn bɛɛri ya yaa na li cɛ na fiinŋɛ na jo Yesu wemu yee ya kori tige na ge, Kilɛ ya wu pye Kafɔɔ, na wu pye Shɔvɔɔ.»

Sipyii kabɔfoŋɔɔ taanri ya fara n'a daa fɛɛ pu na

37 Ba p'a pee jomɔ pu logo wɛ, a pu zɔlɔɔ di pu kaala xuuni. A p'i Pyɛɛri ni tudunmɔɔ pusamaa yege na: «Wù cebooloo, kaa lekɛ wèe d'a yaa na pye nimɛ wɛ?» 38 A Pyɛɛri di pu ɲɔ shɔ na: «Yee ya yaa yee pu daburajɛ jo yi jurumu wu na. Yee bɛɛri nigin nigin wa yaa na batize Yesu Kirisa mɛgɛ na, kɔnhɔ yi wo jurumu wu yafa yi mu. Lee bu bye Kilɛ na Fɛfɛɛrɛ Munaa li tirige yi na. 39 Bani le Fɛfɛɛrɛ Munaa ɲɔmɛɛ le, yee mu w'a li lɔ. Yi nagoo pii p'a ma yi kadugo ge, na li lɔ pee bɛ

* **2:21** Zhowɛli 2:28-32 kelee 3:1-5 * **2:28** Zaburuu 16:8-11 * **2:31** Zaburuu 16:10 * **2:35** Zaburuu 110:1

mu, na li lɔ taliige shɛɛn bɛ mu. Kafɔɔ Kilɛ na ba sipyii piimu bɛ bɛɛri yiri ge, w'a li lɔ pee bɛɛri mu.» 40 A Pyɛɛri di pee sipyii pu yɛri na fiinŋɛ, na yi jo waha pu mu na: «Niɲaa wo sipyii pii puɲɛ sipyitiibaaya ge, yi kuri pee fɛni, kɔnhɔ y'i ɲuwuuro ta.» 41 Piimu bɛɛri p'a dà Pyɛɛri wo kafilajo wu na ge, a pee bɛɛri di batize lɔhɔ ni. Kee caŋa kiyɛ pyaa a sipyii kabɔfoŋɔɔ taanri (3.000) shishiin di da na fara n'a daa fɛɛ pu na.

N'a daa fɛɛ pu wo kariɲɛɛgɛ ke

42 Na co kee caŋa ki na, a pii sipyii pii di ganha na puyɛ pinnɛɛ, na gori yaha tudunmɔɔ pu wo kalaa wu na. A p'i bye wà n'a daa fɛɛ pu wo kariɲɛɛgɛ ki ni. Pu bi buuri wu kɛgɛɛ kɛgɛɛ puyɛ tɛ ni na xhaa, na puyɛ funyɔ tun Kafɔɔ wo jomɔ pu na. Na ɲɛrɛgɛ pinnɛɛ na byi shiizhan. 43 Kilɛ ɲìi fyaara bye sipyii pu bɛɛri ni, bani tudunmɔɔ pu bi ɲaha shɛshɛɛrɛ ni kakanhaŋaa niɲɛhɛŋɛɛ pyi. 44 N'a daa fɛɛ pu bɛɛri pu bi pinnɛ ɲɔmɛɛ na, le li ɲɛ pu mu ge, na lee bɛɛri pinnɛɛ na daga na pu keree yari. 45 Pu bi pu kɛrɛyɛ ni pu keŋɛ yaŋmuyɔ pɛrɛɛ, na wee wari we pinnɛɛ, na wee taani taani puyɛ na, na bɛ ni pu bɛɛri nigin nigin wu cɔnrɔmɔ keree ɲuŋɔ kana ni. 46 Pu bi puyɛ pinnɛɛ caŋa caŋa Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni ni fungɔngɔ nigin ni, na Kilɛ pɛlɛ. Pu bɛɛri bi puyɛ pinnɛɛ pu kabanya ni, na buuri wu kɛgɛɛ kɛgɛɛ puyɛ na na xhaa, na puyɛ funyɔ tirige Kafɔɔ wo jomɔ pu na. Pu bi pu yaligee pinnɛɛ na li shiizhan ni fundanga, ni funvige ni. 47 Pu bi Kilɛ sɔni tuun bɛɛri ni. Pu kaa bi dan kulo li shɛɛn pu bɛɛri ni. Piimu bɛɛri pu bi da ba shɔ ge, caŋa caŋa Kafɔɔ bi pee yiri na faraa n'a daa fɛɛ pu na.

3

Ná faan wa ya cuuŋɔ

1 Caŋa ka Pyɛɛri ni Yohana yɛ bi gaaŋi yakoŋɔ Kilɛ ɲɛrɛgɛ na Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni tuunɔ ɲìi taanri wu na. 2 Lee di ná wa ta wà lee kulo li ni w'a faan fo wu seduun ni. Caŋa caŋa p'a wee faan wu lɔ na shɛ yaha Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki kaaŋa ki kuɲɔɔ la ɲɔ na, kɔnhɔ wu da yaŋmuyɔ ɲɛɛri Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki jevɛɛ pu mu. Lee kuɲɔɔ le mɛgɛ ki bye na «Kuɲɔɔsaana». 3 Ba wee faan w'a Pyɛɛri ni Yohana yɛ ɲa pu na ma ba jé lee kuɲɔɔ li ni wɛ, na pu ɲɛɛri. 4 A Pyɛɛri ni Yohana bɛshuun di ɲahaya kɔ le wu ni na wii. A Pyɛɛri di wu pye: «Ta wù wii!» 5 A we ná we di pii kemɛ wii, bani wu bi giin na yaaga ka pu da gan wee mu. 6 Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di wu pye: «Wari kunni wa nɛ mu nɛ wu kan ma mu wɛ, sanni bɛ di wa nɛ mu wɛ; ga le li wa na mu ge, n'a da lee kan ma mu: Yìri m'a da ɲaari Nazarɛti shɛɛn Yesu Kirisa mɛgɛ ki fanha ni!» 7 Ba w'a yee jo wɛ, na ná wu co wu kanige keŋɛ ke na, na wu yirige. Taapile ni a ná wu tɔɔyɔ ni wu ɲidakuruyo yi bɛɛri di juuŋɔ. 8 A wu sira yìri na yere, na ganha na ɲaari. A wu jé ni Pyɛɛri ni Yohana ni Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, na ganha na ɲaari ɲaari, na sirani, na Kilɛ sɔni. 9 A sipyiire ti bɛɛri di wu ɲa taŋaraga ni wu na ɲaari na Kilɛ sɔni. 10 A p'i wu sɛɛri cɛ na faan we wu bi ma dɛn Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki kuɲɔɔsaana li ɲɔ na na yaŋmuyɔ yi ɲɛɛri ge, na wee wu ɲɛ wii. W'a cuuŋɔ cuuŋɔgana lemu na ge, a lee di pu bɛɛri fo fo na pu ɲaha wɔ.

Pyɛɛri ya le kakanhana le pyegana jo

11 A wee ná wu daha yaha Pyɛɛri ni Yohana na. Wu juuŋɔ w'a sipyii pu fo fogana lemu na ge, a pu funjɔnrɔgɔ wuu di baa kari na shɛ binnɛ Yohana ni Pyɛɛri tàan Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki kaaŋa ki xuu wa ni. Wee xuu wu mɛgɛ ki bye na saannaa Solomani gba. 12 Ba Pyɛɛri ya lee ɲa wɛ, na sipyiire ti pye: «Izirayɛli shɛɛn, ɲaha na le kaa le d'a yee fo wɛ? Ɲaha na yee d'a tiin na wèe wii mɛ wɛ? Ma na zhɛ yee ta yee na giin, nɛ ni Yohana ni, na wèe wo ɲɔmɛɛ fɛɛrɛ, kelee wèeyɛ pyaa wo sefɛɛrɛ t'a we ná we cuuŋɔ. Bada! 13 Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba yɛ wo Kilɛ we, wù sefɛlɛɛ pu wo wu kunni, wee w'a pɛɛŋɛ taha wu

kapyebye Yesu mɛgɛ ki na. Yeeyɛ pyaa k'a wu le fanha keŋɛ ni pu gbo. Yee ya she wu ni Pilate ɲaha tàan, na wee ta wee na bi giin di wu yaha bɛ. 14 Sipya we wu bi tii, na bye fɛɛfɛɛ ge, yee ya foro wu kaa tàan; we w'a sipya gbo ge, na Pilate ɲɛɛri na wu wee yaha wu faara. 15 Lee gbogana li na yee ya ɲìi sicuumɔ pu Kafɔɔ wu gbo. Ga Kilɛ ya wu ɲɛ na yeege xu ni, wèe wa lee wo ɲavɛɛ. 16 Na dà Yesu mɛgɛ na, lee wo funŋɔ ni Yesu mɛgɛ kiyɛ pyaa ya fanha kan we ná we mu; ná we yi wa ɲaa mɛ, yi bɛɛri d'a wu cɛ bɛ ge. Na dà Yesu na lee l'a we ná we cuuŋɔ yi bɛɛri ɲii na mɛ.

17 «Ga nimɛ, na cebooloo, nɛ li cɛ jo li ɲaha cɛbaara t'a yee ni yi ɲuŋɔfɛɛ pu wá lee kaa le na tapyege ni. 18 Ga Kilɛ ya lemu jo toro fo taatuunnɔ ni wu Kilɛ tudunmɔɔ pu bɛɛri ɲɔ na ge, le wo bye funŋɔ ni w'a lee ɲɔ fa. Wu bi jo na Shɔvɔɔ wemu ɲɔmɛɛ wee ya lɔ ge, na wu na ba ɲaa. 19 Lee wuu na nimɛ, yee ya yaa yee pu daburajɛ jo yi jurumu wu na, y'i sɔɔ Kilɛ na, kɔnhɔ wu yi wo jurumu wu jɔgɔ laha wà. 20 Lee bu bye Kafɔɔ Kilɛ na kafɛɛwama yaha ba yi mu. W'a Shɔvɔɔ wemu bɛ ɲaha bulo yi mu ge, wu na ba wu yaha ba yi mu caŋa ka, wee ɲɛ Yesu. 21 Ga nimɛ Yesu ya yaa wu tiin fugba wu ni, fo keree ki bɛɛri ɲɛrivonɔ ba ɲɛri. Yee Kilɛ bi jo fdo taatuunnɔ ni wu Kilɛ tudunmɔɔ fɛfɛɛrɛ wuu pu ɲɔ na. 22 Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya fɛnhɛ yi jo na:

> ‹Wù Kafɔɔ Kilɛ ya nɛ tun tungana lemu na ge, mu w'a da ba Kilɛ tudunmɔ wa bɛ yirige na foro yee shi wu ni. Wee ba kaa bɛɛri jo yi mu, y'i yere lee na. 23 Wee Kilɛ tudunmɔ wu ba ba, sipyaa sipya wu ɲɛ wu ya wu ɲɔmɛɛ co-e ge, weefɔɔ na ba gyɛɛgi fɛɛfɛɛ na foro Kilɛ wo nagoo pu ni.›*

24 Lee kadugo na na co Kilɛ tudunmɔɔ Samuwɛli na, na ba nɔ fo Kilɛ tudunmɔɔ piimu bɛɛri p'a pa wee kadugo yíri ge, pee bɛɛri ya le caŋa ɲii le keree jomɔ jo.

25 «Ayiwa, Kilɛ ya keree kiimu bɛɛri shɛ Kilɛ tudunmɔɔ pu na ge, kee bɛɛri ya jo yee mu. Kilɛ ya kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ lemu lɔ ni wèe tii pu ni ge, yee bɛ pu wa lee ni. Yee Kilɛ bi jo Ibirayima mu na:

> ‹Koŋɔ ke shi we bɛɛri na ba duba ta na foro ma kadugo ki ni.›*

26 Lee wuu na ba Kilɛ ya wu kapyebye wu ɲaha bulo wɛ, na fɛnhɛ wu tun na pa yee mu; kɔnhɔ wu fɛrɛmɛ tirige yi na, wu yi bɛɛri nigin nigin wu tɔɔgɔ wolo yi kapyegee niguuŋɔɔ ni.»

4

P'a Pyɛɛri ni Yohana co shɛ kiirikɔɔn kuruŋɔ ki mu

1 Ayiwa, na Pyɛɛri ni Yohana yaha pu na yu ni sipyii pu ni, a saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ ni Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ɲuŋɔfɔɔ, ni Sadushɛɛn di nɔ pu na. 2 A p'i Pyɛɛri ni Yohana ɲa pu na sipyii pu kalaa, na yi yu pu mu na Yesu ya ɲɛ ɲɛgana lemu na na foro xu ni ge, na mu xuu pu bɛɛri da ba ɲɛ. A lee di sii pɛn pu ni. 3 A p'i Pyɛɛri ni Yohana co, na shɛ pu tɔ kaso ni fo ɲimuguro ti na, bani piige ki bi wɔ na xɔ. 4 Ga lee bɛ na piimu p'a Pyɛɛri ni Yohana jomɔ pu logo ge, a pu niɲɛhɛmɛɛ di dà Yesu na. Pee na fara n'a daa fɛɛ pusamaa na, a pu bɛɛri di shɛ namaa kabɔfoŋɔɔ kaguro (5.000) fɛni.

5 Kee caŋa ki ɲimuguro, Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ, ni pu nɔhɔlɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛɛri di shɛ puyɛ pinnɛ Zheruzalɛmu ni. 6 Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu bye wà na Anɛ, ni Kayifɛ, ni Yohana, ni Alɛkisandire, ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu wo puga shɛɛn pu bɛɛri. 7 A p'i shɛ Pyɛɛri ni Yohana yeege kaso wu ni, na ba pu yereŋɛ puyɛ niŋɛ ni, na pu yege na: «Sefɛɛrɛ tekɛ funŋɔ ni yee d'a we ná we cuuŋɔ wɛ? Jɔgɔ mɛgɛ na yee d'a lee pye wɛ?» 8 Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di ɲi Fɛfɛɛrɛ Munaa na, na pu pye: «Wù fiige ki ɲahagbaa fɛɛ, ni ki

* **3:23** Dutɛrɛnɔmɛ 18:15,18,19 * **3:25** Zhenɛzi 22:18; 26:4

nɔhɔlɛɛ, 9 wèe ya kasaana pye faan wa
na, niɲaa a p'i ganha na wèe yegee na
dii wee ná wu d'a pye na juuŋɔ wɛ.
N'a da yee ɲaha jo yi mu. 10 Ayiwa,
yee fara Izirayɛli shɛɛn pu bɛɛri na,
yee bɛɛri ya yaa na li cɛ na jo Nazarɛti
shɛɛn Yesu Kirisa mɛgɛ fanha ni we ná
we ya cuuŋɔ. Yee ya wu kori tige na
na gbo, ga, a Kilɛ di wu ɲɛ na yeege xu
ni. Wee wo mɛgɛ ki fanha ni we ná we
nijuuŋɔ w'a yere mɛ yee tàan. 11 Kilɛ
Kafila w'a li shɛ na:

‹Yee puyirilee ya she faakagereŋɛ
kemu ni na ki ya ɲɔ-ɛ ge,
kee k'a pye puga ki
gunŋmii li faakagereŋɛ nijeŋɛ.›*
Kee faakagereŋɛ ke, kee ɲɛ Yesu.»

12 A Pyɛɛri di pu pye sanha na:
«Watii ɲɛ wà nige wemu na já sipya
shɔ Yesu kadugo na wɛ, bani Kilɛ ya
ta watii kan sipyii mu nige, wemu na
já wèe shɔ ke ɲiŋɛ ke na Yesu kadugo
na wɛ.»

13 Pyɛɛri ni Yohana na yu na ta
fyaara bɛ ɲɛ pu zɔlɔɔ na wɛ, a lee di bye
kakanhana Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ, ni
pu nɔhɔlɛɛ pu mu; bani pu bi li cɛ na
sipyitiilee pu ɲɛ Pyɛɛri ni Yohana, na
kalaacemɛ ɲɛ pu ɲuŋɔ ni wɛ. A p'i li
sɛɛri na li cɛ na pu bɛ pu bye ni Yesu ni.
14 Ga na pu ɲii yaha ná wu nijuuŋɔ ni
Pyɛɛri ni Yohana tàan, pu ya já yaaga
jo wɛ. 15 Ayiwa, ba p'a li ta mu wɛ, na
Pyɛɛri ni Yohana yeege kiiri puga ki
ni. Ba pee ya foro wɛ, a p'i ganha na
puyɛ pyi na: 16 «Wèe di da lekɛ pye pii
sipyii pii na wɛ? Bani Zheruzalɛmu
shɛɛn bɛɛri ya li cɛ na fiinŋɛ na kagbɔɔ
pii sipyii pii ya pye. Wèe bɛ di wa da
já yi kaala wɛ. 17 Ga le kapyexhɔɔ le
kaa ya yaa li caaga di fiige ki bɛɛri círi
wɛ. Wù pu yiri wù pu fuguri xuuni,
wù yi jo waha pu mu jo pu ganha bu
da Yesu kaa jo nige wa shishiin bɛ mu
wɛ.»

18 Lee kadugo na a p'i Pyɛɛri ni
Yohana yiri leŋɛ, na yi jo waha pu
mu na pu ganha bu Yesu kaa jo sipya
wa shishiin ɲii na wɛ, pu ganha bu
wa shishiin kalaa Yesu mɛgɛ ni wɛ.
19 Ga Pyɛɛri ni Yohana di pu pye: «Na
yee ɲɔmɛɛ co kelee na Kilɛ ɲɔmɛɛ co,
lekɛ l'a tii Kilɛ mu ge, yi lee shɛ wù
na. 20 Wèe ya lemu ɲa Yesu mu, na
lemu logo wu mu ge, wèe kunni da
já bye yee jo baa wɛ.» 21 A p'i nɔhɔ
pu fuguri sanha xuuni, na na pu yaha
kari. Pu ya já kakuunɔ pye pu na wɛ.
Pu bi fyagi sipyii pu na, bani kagbɔɔ
lemu l'a bi pye ge, sipyii pu bɛɛri bi
Kilɛ sɔni lee wuu na. 22 Le kakanhana
cuuŋɔgana le ya pye ná faan wemu
na ge, lee bi wee ta wu yee wa bi ɲɛhɛ
kɛlɛɛ shishɛɛrɛ (40) na.

N'a daa fɛɛ p'a lowaa ɲɛɛri Kilɛ mu

23 Ba p'a Pyɛɛri ni Yohana yaha wɛ,
a p'i gari pu kaafɛɛ n'a daa fɛɛ pu
yíri. Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ
ni nɔhɔlɛɛ p'a yemu bɛɛri jo ni pu ni
ge, a p'i yee bɛɛri ɲaha jo pu mu. 24 Ba
n'a daa fɛɛ p'a yee logo wɛ, a pu bɛɛri
di binnɛ na pu zɔlɔɔ pu pye nigin, na
Kilɛ ɲɛɛri na: «Wù Kafɔɔ, mu wemu
w'a fugba, ni ɲiŋɛ, ni suumɔ lɔhɔ, ni
yi funŋɔ yaŋmuyɔ bɛɛri yàa ge. 25 Wù
tolɛ Dawuda we wu ɲɛ ma kapyebye
ge, mu w'a yi jo le wee ɲɔ ni Fɛfɛɛrɛ
Munaa fanha ni na:
‹Naha wuu na shi wu d'a yìri
na pe tunmɔ pe bɛɛri pyi wɛ?
Naha wuu na shi wu d'a yìri
na ɲuŋɔ baa woni pyi wɛ?
26 Koŋɔ ke wo saannaa pu wa na
kashɛn yɛrɛyɛ luu;
ɲuŋɔfɛɛ di puyɛ pinnɛɛ woni na
Kafɔɔ Kilɛ kaa na,
ni w'a wemu ɲaha bulo na pye Shɔvɔɔ
wu ge,
ni wee bɛ kaa na.›*

27 Can wu ɲɛ wii, saannaa Hɛrɔdi
ni gbafɛnɛɛrɛɛ Pɔnsi Pilate, ni Izirayɛli
shi we, ni shi wu sama, pee ya wɔ
le kulo le ni. Ma fɛfɛɛrɛ kapyebye
Yesu wemu ɲaha m'a bulo ge, a p'i
yìri wee kaa na. 28 Lee funŋɔ ni, mu
bi keree kiimu bɛɛri gbegele yaha ma
fungɔngɔ fɛɛrɛ ni ma sefɛɛrɛ ti funŋɔ
ni ge, a p'i kee bɛɛri pye. 29 Nimɛ
do Kafɔɔ, p'a wù fuguri fugurigana
lemu na ge, m'a lee ɲa. Wee tuun wu

* **4:11** Zaburuu 118:22 * **4:26** Zaburuu 2:1-2

ni fanha kan ma kapyebyii pu mu,
kɔnhɔ wù sii já w'à ma kafila wu yu ni
lowaa ni. 30 Ma sefɛɛrɛ ti kan wù mu,
kɔnhɔ wù já da yama fɛɛ cuuŋɔ, wù
da ɲaha shɛshɛɛrɛ keree pyi, wù da
kakanhaŋaa pyi ma fɛfɛɛrɛ kapyebye
Yesu wu mɛgɛ na.»
31 Ba p'a ɲɛrɛgɛ ki pye xɔ wɛ, xuu
wemu ni p'a pinnɛ ge, a wee xuu wu
wo ɲiŋɛ k'i jɛlɛ. A pu bɛɛri di ɲi Fɛfɛɛrɛ
Munaa na. Na co wee tuun wu na, a
p'i fanha ta na ganha na Kilɛ jomɔ pu
yu ni lowaa ni.

N'a daa fɛɛ pu wo taanɲɛɛgɛ ke

32 N'a daa fɛɛ pu bɛɛri bi bɛ nigin
na. Pu bi pu zɔlɔɔ pu pinnɛ, na pu
fungɔnyɔ bɛɛri pinnɛ. Wa shishiin
bi wu yaŋmuŋɔ pyi wuyɛ nigin wogo
wɛ, ga pu yaŋmuyɔ bɛɛri yi bye fooba.
33 Sefɛɛrɛ nigbɔɔrɔ ti bye tudunmɔɔ pu
mu na yi yu sipyii pu mu na Yesu
Kirisa ya ɲɛ na foro xu ni. A Kilɛ di
fɛrɛmɛ tirige pu bɛɛri nigin nigin na
xuuni. 34 Yaaga bi wa shishiin kuuŋɔ
pu ni wɛ, bani kɛrɛyɛ ni piyɛyɛ bye
piimu mu ge, pee bi yee ya pɛrɛɛ. 35 Pu
bu yemu pɛrɛ, p'a ba wee wari we kan
tudunmɔɔ pu mu. P'a wee wari we
taa taa n'a daa fɛɛ pu bɛɛri na, na bɛ ni
pu bɛɛri nigin nigin wu cɔnrɔmɔ ɲuŋɔ
kana ni.
36 Lee funŋɔ ni ná wa bye wà, wee
mɛgɛ ɲɛ na Yusufu. Levi wo kpɔɔn
li shɛn wu bye wii, wu d'a yìri Sipɛrɛ
fiige ki ni. Tudunmɔɔ p'i bi wu pyi
na Barinabasi, (lee kɔri ɲɛ na wemu
ya sipyii yɛri, na samɔhɔrɔ leni pu ni
ge.) 37 Tɛgɛ ka bye wee mu, a wu
ba kee pɛrɛ, na ba wee wari we kan
tudunmɔɔ pu mu.

5

Anaɲasi ni Safira keree

1 Ayiwa, lee di ná wa bɛ ta wà, wee
mɛgɛ ɲɛ na Anaɲasi. Wu shɔ mɛgɛ di
ɲɛ na Safira. A pee bɛ di pu wo tɛgɛ
ka pɛrɛ. 2 Ga, a pu shuun wu jo bɛ,
na wari wu taa, na taaga ka ŋmɔhɔ. A
Anaɲasi di taaga ki saŋa lɔ na shɛ gan
tudunmɔɔ pu mu. 3 Wee tuun wu ni
a Pyɛɛri di wu pye: «Anaɲasi, ɲaha na
mu d'a Shitaanni yaha w'a jé ma zɔ
wu ni, na wu ɲi ni ke funguuŋɔ ke ni
wɛ? Mu ya ma tɛgɛ ki pɛrɛmɛ pu taa na
ŋmɔhɔ, na ba na pa kafinɛyɛ jo Fɛfɛɛrɛ
Munaa li mu. 4 Mu bye mu sanha ma
tɛgɛ ki pɛrɛ-ɛ ge, ta ki bye mu kacɛ na
wɛ? Mu ya ki pɛrɛ bɛ goo, ta mu bi da
já ki pɛrɛmɛ pu bɛɛri pye ma ɲidaan
pyegana na wɛ? Naha na mu d'a sɔɔ
na le kakuunɔ le tuugo yaha l'a tigi
ma funŋɔ ni wɛ? Ma ganha ba giin
nago sipyii mu m'a kafinɛyɛ jo-e dɛ!
Kilɛ mu m'a yi jo.» 5 Ba Anaɲasi ya yee
logo wɛ, na do ɲiŋɛ na na xhu. Sipyii
piimu bɛɛri p'a yee logo ge, a fyaara di
jé pee bɛɛri ni xuuni. 6 A lɛvɛɛ p'i yìri
na Anaɲasi nixhugo ki lɔ le gbo fatɔŋɔ
ni, na shɛ le faŋa ni.
7 Ba lɛɛrɛɛ taanri ya toro wɛ, a
Anaɲasi shɔ wu bɛ di nɔ jé. Le l'a pye
wu poo wu na ge, lee di wu ta wu ya
lee cɛ wɛ. 8 A Pyɛɛri di wu yiri na wu
pye: «Safira, can jo na ɲii na, mu ni
ma poo wu ni ke wari ɲɔ ke na yee
ya yi wo tɛgɛ ki pɛrɛ ya?» A Safira di
jo: «Uun, ke wari ɲɔ ke na k'a pɛrɛ.»
9 A Pyɛɛri di wu pye: «Wee tuun wu
ni yi d'a ta dii a yee shuun wu jo bɛ
yi na na y'i Kafɔɔ wo Fɛfɛɛrɛ Munaa
li nɔhɔ wolo wɛ? Ayiwa, pii p'a shɛ
mu poo wu nixhugo ki le ge, pee wa
kuɲɔɔ le ɲɔ na. P'a da zhɛ ni mu bɛ ni.»
10 Taapile ni a cee wu bɛ di do ɲiŋɛ na
Pyɛɛri tɔɔyɔ ni, na xhu. Ba lɛvɛɛ p'a jé
wɛ, na wu bɛ nixhugo ta. A p'i wu bɛ lɔ
na shɛ le faŋa ni wu poo wu tàan. 11 A
le kaa le di sii fyaara le n'a daa fɛɛ pu
bɛɛri zɔlɔɔ ni fo xuuni. Sipyii piimu
bɛɛri p'a yi logo ge, a pee bɛ di sii fya
xuuni.

Kakanhaŋaa niɲɛhɛŋɛɛ kiimu tudunmɔɔ p'a pye ge

12 Tudunmɔɔ pu bi kakanhaŋaa
niɲɛhɛŋɛɛ ni ɲaha shɛshɛɛrɛ keree
niɲɛhɛŋɛɛ pyi sipyii pu niŋɛ ni. Kilɛ-
pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki kaaŋa ki xuu wemu
wu wa na saannaa Solomani gba
ge, wà n'a daa fɛɛ pu bɛɛri bi puyɛ
pinnɛɛ ni fungɔngɔ nigin ni. 13 Sipyii
pusamaa ni, wa shishiin bi gbara wu
shɛ jé n'a daa fɛɛ pu ni wɛ. Ga lee bɛ

na sipyii pu bi pu sɔni xuuni. 14 A
sipyii p'i ganha na daa Kafɔɔ na na
ɲɛhɛŋi, cèe fara namaa na. A pee
bɛɛri di ganha na faraa n'a daa fɛɛ
pu na. 15 A lisana di ba ɲɛri fo sipyii
pu na yama fɛɛ pu tugoo na ma na
yɛri kodoroyo ni, karaya ni fuuyo na;
kɔnhɔ Pyɛɛri nidorowo, ali wu ɲɛhɛ
bye wu ya takpɔngɔ ta pu na wɛ, wu
jaa we yɛ di já to pii na pee di juuŋɔ.
16 Sipyiɲɛhɛmɛɛ bɛ bi yìri kabanugo
kulogoo ki ni na se Zheruzalɛmu ni
ni yama fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ, ni jinaa sipyii
ni tudunmɔɔ pu mu. Pu bɛɛri bi juuŋɔ.

Kanhama pemu p'a nɔ tudunmɔɔ pu na ge

17 Lee funŋɔ ni, saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ we ni wu
kaafɛɛ, pee ɲɛ Sadushɛɛn pu wo
kuruŋɔ ke, a tudunmɔɔ pu wo ɲɛpɛɛn
di jé pee ni. 18 A p'i yìri na tudunmɔɔ
pu co, na shɛ pu le kasogbagbɔhɔ ki
ni. 19 Ga, a Kafɔɔ wo mɛlɛkɛ wa di
ba kasogbaha ki mugi piige ki ni, na
tudunmɔɔ pu yeege na pu pye: 20 «Y'a
se y'i shɛ diin Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni.
Y'i da pe ɲìi sicuumɔ nivomɔ pe keree
yu sipyii pu bɛɛri mu.» 21 A tudunmɔɔ
p'i wee mɛlɛkɛ wu ɲɔmɛɛ co. Ba ɲiga
k'a mugi yɛ wɛ, a p'i sɔɔ kari Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki ni, na shɛ sipyii pu ɲɔ kɔn
na galaa.

Wee tuun wu ni a saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu bɛ di ba
nɔ ni wu kaafɛɛ pu ni, a p'i kiirikɔɔn
kuruŋɔ ke ni Izirayɛli nɔhɔlɛɛ pu bɛɛri
yiri pinnɛ. A p'i sɔrɔsii pii tun, na pu
shɛ kasogbaha ki ni, p'i shɛ tudunmɔɔ
pu co pa. 22 Ga ba sɔrɔsii p'a nɔ kasog-
baha ki ni wɛ, pu ya tudunmɔɔ pu ta
wà wɛ. A p'i guri pa na ba kiirikɔɔn
kuruŋɔ ki pye: 23 «Wèe ya shɛ kasog-
baha ki ta k'a shɔ̀hɔ ki shɔhɔgana na,
gɛdii pu bɛ niyereye di ɲɛ kuɲɔgɔɔ ki
ɲɔ na. Ga ba wèe ya ki mugi wɛ, wèe
ya sipya bɛ ta ki funŋɔ ni wɛ.» 24 Ba
Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki gɛdii ɲuŋɔfɔɔ
we ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ
p'a yee logo wɛ, a tudunmɔɔ pu keree
di pu ɲaha wɔ fo xuuni. A p'i ganha na
puyɛ pyi na: «Lekɛ di da ba bye wɛ?»
25 Na pu yaha yee na, a sipya wa di nɔ
na pu pye: «Yee ya sipyii piimu tɔ kaso
wu ni ge, pu wa Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki
ni na sipyii pu kalaa.» 26 Wee tuun wu
ni a gɛdii ɲuŋɔfɔɔ wu gari ni gɛdii ni.
A p'i shɛ tudunmɔɔ pu co na pa, ga pu
ya ta mafɛ nɔ pu na wɛ. Bani pu bi
fyagi na sipyii pu ɲuŋɔ ganha da nari
p'i pee wá ni kagereye ni wɛ.

27 Ba p'a pa nɔ ni tudunmɔɔ pu ni
kiiri wu takɔngɔ ki ni wɛ, a saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu pu
yege na: 28 «Ta wèe ya yi jo na yi waha
yee mu jo yi ganha bu da sipya wa
shishiin kalaa nige we ná we mɛgɛ na-
ɛ wɛ? Ga yee ya Zheruzalɛmu kulo
li bɛɛri ɲi ni yi wo kalaa wu ni. Yee
kunni ya sii na giin fo we ná we wo
shishan pu ɲama di ba do wèe ɲuŋɔ
ni.»

29 A Pyɛɛri ni tudunmɔɔ pusamaa di
pu ɲɔ shɔ na: «Li waha l'i waha, wèe
ya yaa wèe pu Kilɛ ɲɔmɛɛ co na toro
sipyii wuu na! 30 Yee ya Yesu kori tige
na na gbo, a wèe wo sefɛlɛɛ pu wo Kilɛ
wu wu ɲɛ na yeege xu ni. 31 Kilɛ ya
wu durogo, na wu teŋɛ wuyɛ kanige
cɛ, na wu pye Saan ni Shɔvɔɔ, kɔnhɔ
Izirayɛli shɛɛn di já daburajɛ jo, pu
jurumu wu yafa pu mu. 32 Wèe p'a
pye kee keree ki wo sɛɛrɛɛ, wère ni
Fɛfɛɛrɛ Munaa lemu Kilɛ ya gaan wu
ɲɔmɛɛ covɛɛ pu mu ge.»

33 Ba kiirikɔɔn kuruŋɔ k'a pee jomɔ
pu logo wɛ, a pu logoo di yìri xuuni, fo
pu na tudunmɔɔ pu shaa di gbo. 34 Ga
Farizhɛn wa bye pu ni, wee mɛgɛ ɲɛ
na Gamaliyɛli. Saliya karamɔgɔ wa
wu bye wii, sipyii bɛɛri di bi baraga
tɛri wu na. A wee di yìri yere ki-
irikɔɔn kuruŋɔ ki niŋɛ ni, na pu pye
na pu tudunmɔɔ pu yeege kpɛɛngɛ ki
na fɔlɔ jɛri. 35 Ba tudunmɔɔ p'a foro
wɛ, a wu kiirikɔɔn kuruŋɔ ki pye: «Na
cebooloo, Izirayɛli shɛɛn, kaa le y'a
giin di bye pii sipyii pii na ge, yi yi
funŋɔ sha ni li ni xuuni dɛ! 36 Bani
li sanha mɔ toro wɛ, ná wa ya foro
naha wu mɛgɛ ɲɛ na Tudasi. Wee ya
yìri na wuyɛ pye sipyigbɔ kaɲahacɛmɛ
wee ɲɛ, fo sipyii xhuu shishɛɛrɛ (400)
shishiin ya taha wu fɛni. Ga p'a pa wu

gbo, a wu sipyii pu bɛɛri di jaaga. A
kee keree k'i da wà wee xuu wu ni.
37 Lee kadugo na a wa bɛ di ba yìri
sanha, wee bye Galile shɛn, wu mɛgɛ
ki bye na Zhudasi. Tuun wemu ni pu
bi fiige ki sipyii pu mɛyɛ yi kani ge,
wee tuun wu ni wee ya yìri. Wee bɛ
bi sipyiɲɛhɛmɛɛ ta na taha wuyɛ fɛni.
Ga, a p'i wee bɛ gbo, a wee bɛ wo sipyii
pu bɛɛri di jaaga. 38 Lee funŋɔ ni do,
n'a da kaa nigin jo yi mu: Yi ganha
ba yiyɛ leni nige pii sipyii pii ni wɛ,
yi pu yaha pu da gaaŋi. Pu fungɔnyɔ
ye ni pu kapyegee ki bu da ki na yìri
sipyii yíri, ki na ba xhɔ kiyɛ ni caŋa ka.
39 Ga ki shiin bu shɛ da k'a sii yìri Kilɛ
yɛ pyaa ni, y'a da já ki koo tɔ wɛ. Yi
kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na, yi ganha da yiyɛ
yaha yi pa bye Kilɛ yokɔnɲii-i dɛ!»
40 Ayiwa, a kiirikɔɔn kuruŋɔ k'i sɔɔ
Gamaliyɛli wo nijoyo yi na. A p'i
tudunmɔɔ pu yiri leŋɛ, na pu kpɔn ni
susɔlɔɔ ni, na yi jo waha pu mu na pu
ganha da Yesu kaa jo wa shishiin bɛ
mu wɛ. Lee kadugo na na pu yaha
kari. 41 A tudunmɔɔ p'i laha kiirikɔɔn
kuruŋɔ ki tàan na kari. A pu funyɔ
di sii taan xuuni, bani shiige kaa le
l'a bi pu ta Yesu mɛgɛ ki wuu na ge,
p'a bi lee jate puyɛ mu gbɔɔrɔ kaa.
42 A p'i ganha na sipyii pu kalaa ɲiga
bɛɛri Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, ni pu
kabanya ni, na yi yu pu mu na Yesu
wu ɲɛ Shɔvɔɔ we.

6

Namaa gbarashuun p'a shɔɔnri pee di tudunmɔɔ pu tɛgɛ

1 Ayiwa, n'a daa fɛɛ pu bi ɲɛhɛŋi
xuuni yee caya yi na. A Helenisitilee*
p'i ba ganha na fiige ki wo Yawutuu
pu zɔlɔɔ yu na pee ya li sɛɛri na li cɛ pu
na, na pu ya pee wo naxhugoshaa pu
jateni caŋa bɛɛri wo yaliye looloduun
ni wɛ. 2 Ba tudunmɔɔ kɛ ni shuun
w'a yee logo wɛ, na n'a daa fɛɛ pu
bɛɛri yiri na pu pye: «Wèe ya yaa wèe
pu Kilɛ wo Jozaama pu jo wu yaha
wù na w'à yaliye keree ɲaha shɔɔnri
wɛ. 3 Lee wuu na wù ceboolo, yi
namaa gbarashuun shɔɔnri yiyɛ ni,
sipyii bɛɛri ya piimu mɛsaaŋa yu, pu
d'a ɲi Fɛfɛɛrɛ Munaa na, fungɔngɔ
fɛɛrɛ bɛ di ɲɛ pu ni ge. Wù na yaliye yi
keree ki ɲaha zhɔɔnri wu le pee keŋɛ
ni. 4 Wèe kunni wèe wa da zii wùyɛ pɔ
ɲɛrɛgɛ ke ni Kilɛ wo Jozaama pu jo wu
na.»
5 A pee jomɔ pe di daan sipyii pu
bɛɛri ni. A p'i sipyii gbarashuun wa
ɲaha bulo. Pee pu wa mɛ: Ecɛni,
wee bi fanha ta n'a daa ni na nɔhɔ
ɲi Fɛfɛɛrɛ Munaa bɛ na; Filipe, ni
Porokɔrɛ, ni Nikanɔri, ni Timɔ, ni
Parimenasi, ni Nikolasi, wee bye
Ancɔsi shɛn. Wee bi fɛnhɛ jé Yawutuu
wo koo li ni fɔlɔ na na pa bye n'a daa
fɔɔ. 6 A p'i shɛ ni pu ni tudunmɔɔ
pu mu, a tudunmɔɔ p'i pu keye taha
pu na, na Kilɛ ɲɛɛri pu mu. 7 A Kilɛ
jomɔ p'i ganha na jaaga na se ɲaha
na. A n'a daa fɛɛ p'i ganha na ɲɛhɛŋi
Zheruzalɛmu kulo li ni. A Yawutuu
saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ niɲɛhɛmɛɛ bɛ
di dà Yesu na.

P'a Ecɛni co

8 Ecɛni bi ɲi Kilɛ wo niimɛ we ni
wu sefɛɛrɛ ti na, fo wu na kakanhaŋaa
nigbɔhɔɔ ni ɲaha shɛshɛɛrɛ keree pyi
sipyii pu tɛ ni. 9 Ga, a sipyii pii
di ganha na Ecɛni kaala, pee bi yìri
Sirinɛ kulo li ni, ni Alɛkizandiri kulo
le, ni Silisi fiige ke, ni Azi fiige ki ni.
A p'i nakaara ɲɔ kɔn na byi ni Ecɛni
ni. Buloo piimu p'a ɲuwuuro ta ge,
pee wo Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki Yawutuu
pu bye pii. 10 Ga pu ya já can ta
Ecɛni na wɛ, bani Fɛfɛɛrɛ Munaa li
bi fungɔngɔ fɛɛrɛ kaan wu mu wu na
yu. 11 Wee tuun wu ni a p'i sipyii
pii saraa na pee sɔn wá Ecɛni na. A
pee di ganha na yu na: «Wèe ya we
ɲa wu na Kilɛ tudunmɔɔ Musa ni Kilɛ
wo fanhara jomɔ yu.» 12 A p'i sipyii
pee, ni nɔhɔlɛɛ pee, ni saraya ɲaha
shɔɔnrivɔɔ pu sɔn mu lee sɔngana li
na. A p'i yìri kari Ecɛni fɛni, na shɛ wu
co, na gari ni wu ni kiirikɔɔn kuruŋɔ
ki mu. 13 A kafinɛjuu pii bɛ di binnɛ
ni pu ni, na shɛ kafinɛyɛ taha Ecɛni
na na: «We ná we, tuun bɛɛri ni we

* **6:1 Helenisitilee:** Pee ɲɛ Yawutuu piimu p'a Girɛkii jomɔ pu yu ge.

ɲɛ na kafilakuumɔ yu na waa Kilɛ-
pɛɛŋɛ pugbɔhɔ fɛfɛɛrɛ wogo ki na ni
Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu na.
14 Bani wèe ya wu ɲa wu na yu na
Nazarɛti shɛɛn Yesu na ba Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki ja; Musa ya kalɛgɛɛ kiimu
kan wèe mu ge, na kee bɛɛri ɲɛri.» 15 A
kiirikɔɔn kuruŋɔ ki sipyii pu bɛɛri di
pu ɲahaya kɔ le Ecɛni ni na wii. A p'i
wu ɲaha ki ta k'a ɲɛri ba mɛlɛkɛ wogo
ɲɛ wɛ.

7

Ecɛni ya Kilɛ jomɔ paari Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pu mu

1 A saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɔɔ
wu Ecɛni yege na: «Jomɔ pe sipyii pu
wa yu mɛ mu shizhaa na ge, can w'a
wii ya?» 2 A Ecɛni di wu ɲɔ shɔ na:
«Na tii ni na ɲahafɛɛ, yi ye logo. Nɔɔrɔ
fɔɔ Kilɛ ya wuyɛ shɛ wù tolɛ Ibirayima
na na wu yaha Mezopotami fiige ki
ni, na wu ta wu sanha yìri di zhɛ diin
Karan kulo li ni wɛ. 3 Na wu pye:
‹Ibirayima, foro ma fiige ki ni, m'a yìri
laha ma kpɔɔn li na. Fiige ke n'a da
zhɛɛ ma na ge, m'a shɛ diin kee ni.›*
4 «Wee tuun wu ni a Ibirayima di yìri
Kalide fiige ki ni na shɛ diin Karan
kulo li ni. Lee kadugo na a Ibirayima
to wu ba xhu. Fiige kemu ni yee wa
mɛ niɲaa ge, a Kilɛ di wu ɲaha co na
pa diin kee fiige ki ni. 5 Kilɛ bi ta xuu
wa shishiin kan wu mu ke fiige ke ni
wu ta wɛ, ali tɔɔgɔ tashanga bɛ wɛ. Ga
Kilɛ bi ɲɔmɛɛ lɔ wu mu na wu na ba
ke fiige ke kan wu mu, na ki kan wu
kadugo ki bɛ mu wu kadugo na. Lee
bi Ibirayima ta pya nigin bɛ ɲɛ wu mu
wee tuun we ni wɛ. 6 Kilɛ bi li shɛ
na Ibirayima kadugo nagoo pu na ba
shɛ diin nadadɛɛnrɛ na fiige katii ni.
Kee fiige ki sipyii na ba pu ɲɛri buloo,
na sii na kanhama nɔri pu na xuuni
fo yee xhuu shishɛɛrɛ (400). 7 Ga, a
Kilɛ di guri jo sanha na fiige kemu wo
sipyii pu da ba Ibirayima nagoo pu
pye buloo ge, na weeyɛ pyaa na ba ki-
iri kɔn pee na. Lee kadugo na na Ibi-
rayima kadugo ki na ba foro kee fiige
ki ni, na ba ganha na wee pɛlɛ naha
we xuu weyɛ pyaa ni.* 8 Lee kadugo
na a Kilɛ ni Ibirayima di kariɲɛɛgɛ
ɲɔmɛɛ lɔ puyɛ mu, na cekɔɔnrɔ pye lee
wo ɲaha shɛshɛɛrɛ. Lee l'a Ibirayima
pye, w'a pa Ishaaga se ge, na wu kɔn
wu cazege caŋa gbarataanri wogo ki
na. A Ishaaga bɛ di ba Yakuba se, a
wu bɛ di wee kɔn. A Yakuba bɛ di wù
sefɛlɛɛ kɛ ni shuun wu se, a wu bɛ di
pee kɔn.

9 «Wù sefɛlɛ wa bye wà wee mɛgɛ
ɲɛ na Yusufu. Wee wo ɲɛpɛɛn ya pa
jé wù sefɛlɛɛ pusamaa ni, fo p'a wu
co pɛrɛ Misira fiige ki shɛvɛɛ pii mu.
10 Ga, a Kilɛ di bye ni wu ni, na wu
yeege wu kanhama keree ki bɛɛri ni,
na fungɔngɔ fɛɛrɛ kan wu mu, na wu
kaa taan Farawɔn ni, Misira saan we.
A Farawɔn di Misira fiige ki ɲuŋɔ fɛɛrɛ
ti bɛɛri kan wu mu, na saanra puga ki
bɛ wo ɲahagbaa fɛɛrɛ ti kan wu mu.
11 Wee tuun wu ni a xuugbɔhɔ ka di
ba jé Misira fiige ki bɛɛri, ni Kana fiige
ki bɛɛri ni. A kanhama p'i sii pɛlɛ
fo xuuni. A wù sefɛlɛɛ p'i bye pu ya
ɲɔlige bɛ taa nige wɛ. 12 Ba Yakuba
ya pa logo na shinma wa Misira fiige
ki ni wɛ, a wu wù sefɛlɛɛ pu tun pu
tɔɔɲishiinɛ li ni p'a shɛ shinma wa shɔ
wà na pa. 13 Ba Yakuba, ya pa pu tun
tɔɔɲii shuun wuu li ni wɛ, a Yusufu di
shɛ wuyɛ shɛ wu cebooloo pu na. Wee
tuun wu ni a Farawɔn bɛ di na Yusufu
nɔhɔ tayirige cɛ. 14 Lee kadugo na a
Yusufu di pu pye p'a shɛ ba ni wu to
wu ni wu puga shɛɛn pu bɛɛri ni. Pu
bɛɛri bye sipyii kɛlɛɛ gbarashuun ni
kaguro (75). 15 A Yakuba di gari mu
Misira ni, a wu ni wù sefɛlɛɛ pu bɛɛri
di ba xhu wà. 16 Ba p'a xu wà wɛ, a p'i
pu nixhuyo yi tugo na pa Sisɛmu kulo
li ni. Ibirayima bi xuu taleŋɛ kemu
shɔ Hamɔri nagoo pu mu Sisɛmu ni
ge, a p'i ba pu nixhuyo yi le wà.

17 «Ayiwa, Kilɛ bi ɲɔmɛɛ lemu lɔ Ibi-
rayima mu ge, ba lee ɲɔ faduun ya
dɛɛŋɛ wɛ, a Izirayɛli shɛɛn p'i sii se na
ɲɛhɛ Misira fiige ki ni. 18 Lee kadugo
na a fanha k'i ba nɔ saan wa na, wee

* **7:3** Zhenɛzi 12:1 * **7:7** Zhenɛzi 15:13-14

bi ta yaaga cɛ Yusufu keree ni wɛ. 19 A
wee saan wu ganha na wèe shi wu
kana ni shizhiinmɛ ni. Wu bi wèe
sefɛɛ pu karamu na pu cogana kolo fo
p'a pu nagoo yɛri kpɛɛngɛ na, kɔnhɔ
pu da xhuli.* 20 Wee tuun wu ni Kilɛ
tudunmɔɔ Musa ya se. Wu pubinnɛ
wo wu bi sii ɲɔ xuuni. A wu nu wu
wu ŋmɔhɔ tofɔɔ wu kaban, na jire kan
wu mu fo na nɔ yeboyo taanri na. 21 A
p'i shɛ wu bɛ yaha kpɛɛngɛ ki na. A
Farawɔn poro fucɛɛrɛ di wu lɔ, na wu
bii ba wuyɛ pyaa ja ɲɛ wɛ.* 22 A Musa
di bye mu na sii kalaa Misira shɛɛn
wo fungɔngɔ fɛɛrɛ keree ki bɛɛri ni.
A baraga di bye wu ɲɔ jomɔ ni wu
kapyegee ki bɛɛri ni.

23 «Ba Musa shi w'a pa nɔ yee kɛlɛɛ
shishɛɛrɛ (40) na wɛ, a wu yìri na
wu shɛ wu ceboolo Izirayɛli shɛɛn
pu pɛrɛgi. 24 Tuun wemu ni Musa
ya nɔ pu na ge, na Misira shɛn wa
ɲa wu na kakuunɔ pyi wu ceborona
wa na. A wu fara wu ceborona wu
na, na wee kpɔn gbo, kɔnhɔ wu wu
ceboro wu luu ɲiŋɛ. 25 Musa bi giin
na wee ceboolo pu na ba li cɛ lee
funŋɔ ni na Kilɛ na ba pu ɲuŋɔ wolo
bulooro ti ni, na pu yeege Misira fiige
ki ni wee Musa keŋɛ kurogo. Ga wu
ceboolo pu ya lee cɛ ta wɛ. 26 Kee
caŋa ki ɲimuguro a Musa di gari wu
ceboolo pu yíri sanha. A wu shɛ wu
ceboolo shuun wa ta pu na dunni,
na pee susuro tɛgɛ na pu pye: ‹Yee ya
cɛ nago ceboolo yee ɲɛ-ɛ gɛ? Naha
fɛni yee di dunni wɛ?›* 27 Ga wemu
wu bi wu ceboro wu sani ge, a wee
di Musa ŋmunuŋɔ na wu pye: ‹Jɔgɔ
w'a mu teŋɛ wèe ɲuŋɔ ni, na mu pye
wèe kiiri kɔnvɔɔ wɛ? 28 Kɔnhɔ mu di
wa giin m'a nɛ bɛ gbo, ba m'a Misira
shɛn we gbo mɛ taɲaa wɛ?›* 29 Wee
kafila wu wuu na a Musa di baa kari
Madiyan fiige ki ni, na shɛ diin wà, na
jalaa shuun ta wà.

30 «Ba yee kɛlɛɛ shishɛɛrɛ (40) ya toro
wɛ, a mɛlɛkɛ wa di wuyɛ shɛ Musa na
naɲiŋɛ ka ni tahara la funŋɔ ni, Sinayi
faaboboŋɔ ki tàan, sige ki funŋɔ ki ni.
31 Ba Musa ya lee ɲa wɛ, a lee di wu fo
fo xuuni. A wu ganha na fuloo li na,
kɔnhɔ wu li kemɛ wii, ga, a Kafɔɔ Kilɛ
di jo ni wu ni na wu pye: 32 ‹Nɛ wu ɲɛ
ma sefɛlɛɛ pu wo Kilɛ we, Ibirayima
wo Kilɛ we, Ishaaga wo Kilɛ we, ni
Yakuba wo Kilɛ we.›* A Musa di fya fo
na fuguri, wu ya sɔɔ na wu ɲuŋɔ yirige
di wu wii nige wɛ. 33 Lee kadugo
na a Kafɔɔ di Musa pye: ‹Tanhaya yi
wolo ma tɔɔyɔ yi na, bani xuu wemu
ni m'a yere ge, fɛfɛɛrɛ xuu wu ɲɛ wii.
34 Nɛ wa na sipyii pu kanhagana li ɲaa
Misira fiige ki ni, nɛ wa pu shiinnɛ li
bɛ nuri. Nɛ tigi na pa di ba pu ɲuŋɔ
wolo bulooro ti ni. Pa di ma tun zhɛ
Misira ni.›*

35 «Ayiwa, wee Musa we ninumɔ
Izirayɛli shɛɛn bi she ge, na jo: ‹Jɔgɔ
w'a mu teŋɛ wèe ɲuŋɔ ni, na mu pye
wèe kiiri kɔnvɔɔ wɛ?›* Wee Musa we
Kilɛ ya pa dun w'a shɛ bye pu ɲuŋɔfɔɔ.
A wee di pu ɲuŋɔ wolo Misira bu-
looro ti ni Mɛlɛkɛ wu gbɔɔrɔ ni, wemu
w'a wuyɛ shɛ wu na, tahara li ni ge.
36 Wee Musa we w'a pu yeege Misira
bulooro ti ni, na ɲaha shɛshɛɛrɛ keree
ni kakanhaŋaa pye Misira fiige ki ni,
ni pu nidorowuu Suumɔ Loɲiga ki ni,
ni siponŋɔ ki bɛ ni fo na nɔ yee kɛlɛɛ
shishɛɛrɛ (40) na. 37 Wee Musa wu w'a
Izirayɛli shɛɛn pye: ‹Kilɛ na ba Kilɛ
tudunmɔ wa bɛ yaha na pa yi mu ba
nɛ ɲɛ wɛ. Wee bɛ na ba bye yi ceboro
wa.›* 38 Tuun wemu ni sipyii pu bi
pa binnɛ siponŋɔ ki ni ge, Musa bye
ni pu ni. Mɛlɛkɛ we wu bye Sinayi
faaboboŋɔ ki na ge, Musa wu bi nuri
wee ɲɔ na na dorogo wù sefɛlɛɛ pu
mu. Mu Musa bi Kilɛ wo baraga jomɔ
nixhɔbaama pu taa, na pu kaan wèe
mu.

39 «Ga wù sefɛlɛɛ pu ya ta sɔɔ Musa
wo jomɔ pu na wɛ. A p'i zhe wu ni, na
pu fungɔnyɔ caanna ɲɛri Misira yíri.
40 A p'i Arɔn pye: ‹Pɛɛŋɛ yaŋmuyɔ ya
yàa wù mu, yemu wù da da ɲaa ge,
wù da ɲaari ni yee ni, bani Musa we

* **7:19** Ɛkizode 1:7-14 * **7:21** Ɛkizode 2:1-10 * **7:26** Ɛkizode 2:13 * **7:28** Ɛkizode 2:14 * **7:32** Ɛkizode 3:6 * **7:34** Ɛkizode 3:5,7,8,10 * **7:35** Ɛkizode 2:14 * **7:37** Dutɛrɛnɔmɛ 18:15,18

w'a wèe yeege Misira fiige ki ni ge,
wèe ya wu ɲaa wɛ. Dii w'a ɲɛri bɛ ge,
wèe ya cɛ wɛ.›* 41 A p'i nupige tuugo
yàa yee caya yi na, na saraga wolo lee
yapɛrɛ li mu, na funŋɔ tàan puyɛ pyaa
wo keye wo labye wu na.
42 «Wee tuun wu ni, a Kilɛ di wu
kadugo le pu ni, na pu yaha fugba
wɔrɔɔ kii bɛlɛ wu na, ma na jo ba l'a
ka Kilɛ tudunmɔɔ pu mu kafila wu ni
kagana lemu na wɛ na:

‹Izirayɛli shɛɛn, yee ya yapɔrɔyɔ gbo,
na saraya wolo nɛ mu siponɔ ki ni
yee kɛlɛɛ shishɛɛrɛ (40) funŋɔ ni
ya?
43 Yee ya ye saraya ye wolo nɛ mu-i dɛ,
ga yee yapɛrɛ lemu mɛgɛ ki wa na
Mɔlɔki ge,
lee wo fàya bugu yee wa lɔ.
Ni wɔrɔ lemu li ɲɛ na Aranfan ge,
yee tuuyo yee wa yàa, na yee pɛlɛ.
Lee wuu na n'a da ba yee kuu na kari
fo Babilɔni kadugo yíri.›*»
44 A Ecɛni di jo sanha na: «Na wèe
sefɛlɛɛ pu yaha ɲara li na sige ki funŋɔ
ni, fàya bugu wu bye pu mu. Wee
funŋɔ ni Kilɛ bi yu ni pu ni. Kilɛ bi
fàya bugu wa shɛ Musa na, ba w'a
wee wo yaagana li ɲa wɛ, na wu yàa
mu. 45 Lee kadugo na a wù sefɛlɛɛ pu
ba wee fàya bugu wu kan pu nagoo
mu. Zhozuwe wu bye pu ɲahagbaa
fɔɔ wee tuun wu ni. A Kilɛ di pu tɛgɛ,
na fiige ka wo sipyii kɔri pu mu. A
p'i gari ni fàya bugu wu ni kee fiige
ki ni, a wu shɛ gori wà fo na pa nɔ
saannaa Dawuda wo caŋa ɲii li na.
46 Saannaa Dawuda, wee bi sii fɛrɛmɛ
ta Kilɛ mu. A wu Kilɛ ɲɛɛri na wu sɔɔ
wee mu wee di pɛɛŋɛ puga ka yereŋɛ
Yakuba wo Kilɛ wu mu. 47 Ga wu ja
Solomani, wee w'a pa bye kee pɛɛŋɛ
puga ki yereŋɛvɔɔ. 48 Ga w'à li cɛ nago
Kilɛ-gbɔtabaaga tatɛɛngɛ ɲɛ sipya wo
puga niyaaga ni wɛ; ma na jo ba Kilɛ
tudunmɔ w'a yi jo wɛ, na Kafɔɔ Kilɛ ya
jo na:

49 ‹Fugba we, wee ɲɛ na saanra koro,
ɲiŋɛ ke, kee ɲɛ na tɔɔyɔ tatahaŋa.
Yee di da puga kekɛ yàa nɛ mu wɛ?
Xuu wekɛ wu ɲɛ wà sanha
wemu na já bye nɛ taŋmɔŋɔ wɛ?
50 Ta nɛ bɛ w'a yee bɛɛri yàa
na wo sefɛɛrɛ ti funŋɔ ni wɛ?
Nɛ Kafɔɔ w'a jo mu.›*

51 «Yee ɲuŋmogoo k'a waha. Yee
zɔlɔɔ ni yee niwegee ki ya ta cekɔɔnrɔ
pye wɛ. Yee ya Fɛfɛɛrɛ Munaa li kaala
tuun bɛɛri ni. Yee ni yi sefɛlɛɛ pu bɛɛri
ya pye nigin. 52 Kilɛ tudunmɔ wekɛ
wu d'a pye wà ni yee sefɛlɛɛ pu ya wu
kanha-i wɛ? Pii p'a Kilɛ wo sipyitiimɛ
wu ba jomɔ pu jo ge, p'a pee gbo.
Nimɛ a yee di wee sipyitiimɛ wu bɛ
nɔhɔ yaha, na wu gbo. 53 Yee p'a bi
Kilɛ wo saliya wu keree ki ta mɛlɛkɛɛ
gbɔɔrɔ ni, ga yee di ya sɔɔ na taha wee
saliya we ɲaarigana fɛni wɛ.»

Ecɛni xugana

54 Ba kiirikɔɔn kuruŋɔ ki sipyii p'a
pee jomɔ pu logo wɛ, a pu logoo di
sii yìri, fo pu na pu ganhaa kuri Ecɛni
fɛni. 55 Lee di Ecɛni ta w'a ɲi Fɛfɛɛrɛ
Munaa na. A wu fugba wu wii, na Kilɛ
wo nɔɔrɔ wu ɲa, na Yesu niyerege ɲa
Kilɛ kanige cɛ. 56 A wu jo: «Wii! Nɛ
ɲii wa fugba we ni w'a mugi, Sipya Ja
we, na wee niyerege ɲaa Kilɛ kanige
cɛ.» 57 Ba Ecɛni ya yee jo wɛ, a p'i
sii sipyaa wá, na pu niwegee tɔ. A
pu bɛɛri di gburogi na ba dɔ Ecɛni
na. 58 Na wu co, na wu kile na yeege
kanha ki kadugo yíri, na shɛ wu wá ni
kagereye ni fo na wu gbo. Pii p'a wu
gbo ge, pee bi pu fadeye wolo, na yee
yaha lɛvɔɔ wa tàan, wee mɛgɛ ɲɛ na
Sɔli. 59 Na pu yaha pu na Ecɛni waa ni
kagereye ni, a wu Kilɛ ɲɛɛri na: «Kafɔɔ
Yesu! Na munaa li co!» 60 Lee kadugo
na a wu nuguro sin na sii mujuu wá
na: «Kafɔɔ, ma ganha bu we jurumu
we kaa taga pu co wɛ.» Ba w'a yee jo
wɛ, na xhu.

8

Sɔli ya n'a daa fɛɛ pu kanha xuuni

* **7:40** Ɛkizode 32:1,23 * **7:43** Amɔsi 5:25-27 * **7:50** Ezayi 66:1-2

1 Sɔli bɛ bi sɔɔ Ecɛni wo gbo wu na.
Kee caŋa ke, a kanhama nigbɔ di sii nɔ
n'a daa fɛɛ pu bɛɛri na Zheruzalɛmu
ni. Pee kanhama pu funŋɔ ni a
n'a daa fɛɛ pu bɛɛri di jaaga na kari
Zhude fiige ke, ni Samari fiige ki
ni. A tudunmɔɔ pu yɛ nigin di gori
Zheruzalɛmu ni. 2 A Kilɛ wo ɲìi fyaara
sipyii p'a di Ecɛni nixhugo ki lɔ, na shɛ
wu le. A p'i sii mɛhɛɛ su wu nixhugo
ki na xuuni. 3 Ga Sɔli kunni, wee bi sii
na giin fo wu n'a daa fɛɛ pu xɔ fɛɛfɛɛ.
Wu bi jin pu fɛni piyɛyɛ bɛ ni, wu bu
n'a daa fɛɛ piimu bɛɛri ta wà, cee la ná
la, w'a pu bɛɛri co fanha na na shɛ le
kaso ni.

Filipe ya Kilɛ wo Jozaama pu jo Samari fiige ki ni

4 N'a daa fɛɛ piimu pu bi paa foro
Zheruzalɛmu ni ge, pee bi ɲaari na
Kilɛ wo Jozaama pu yɛrɛ li pyi na mari
xuu wu bɛɛri ni. 5 N'a daa fɔɔ wa bye
wà na Filipe, a wee di gari Samari
kulo li ni, na shɛ ganha na Shɔvɔɔ wu
kaa yu lee kulo li shɛɛn mu. 6 Filipe
bi kakanhaŋaa kiimu pyi ge, ba kulo
li shɛɛn p'a kee kaa nuri, pii di ki ɲaa
bɛ wɛ, a sipyiɲɛhɛmɛɛ di ba binnɛ, na
niwegee shan ni Filipe jomɔ pu ni, na
pu kemɛ logo. 7 Bani Filipe bi jinaa
kɔri na yeege sipyii ni. Pee jinaa pu bi
sipyaa waa na fòro. Wu bi faannaa ni
tɔɔyɔ nigin nigin fɛɛ cuuŋɔ. 8 A lee di
bye fundanga kaa fo li nigbɔɔ le kulo
le shɛɛn mu.
9 Lee di ná wa ta wà lee kulo li ni wu
mɛgɛ ɲɛ na Simɔ. W'a bi cɛmɛ keree
niɲɛhɛŋɛɛ pyi fo kiimu ya Samari
shɛɛn ɲaha wɔ xuuni ge, na wuyɛ pye
sipyigbɔ wee ɲɛ. 10 Sipyitiilee fara
sipyigbɔɔ na, sipyii bɛɛri pu bi wu
jateni, na yu na: «Kilɛ wo sefɛɛrɛ ti t'a
sii te, sefɛɛrɛ nigbɔɔrɔ te.» 11 Pu bɛɛri
bi wu jomɔ pu nuri xuuni, bani w'a
mɔ na cɛmɛ pu taga na kakanhaŋaa
pyi kiimu ya pu ɲaha wɔ xuuni ge.
12 Ga, a Filipe di Yesu Kirisa ni Kilɛ
saanra ti wo Jozaama pu jo pu mu,
a p'i dà pu na. Namaa fara cèe na,
a pu bɛɛri di ba batize. 13 A Simɔ yɛ
pyaa bɛ di dà Kilɛ wo jomɔ pu na na
batize. A wu daha Filipe na. Filipe bi
kakanhaŋaa ni ɲaha shɛshɛɛrɛ keree
kiimu pyi ge, a kee di Simɔ ɲaha wɔ fo
xuuni.

Tudunmɔɔ p'a Kilɛ ɲɛɛri Samari n'a daa fɛɛ pu mu

14 Ayiwa, a tudunmɔɔ p'i diin
Zheruzalɛmu ni na logo na Samari
shɛɛn pii ya dà Kilɛ Kafila wu na. A
p'i Pyɛɛri ni Yohana tun shɛ pu mu.»
15 Ba Pyɛɛri ni Yohana ya nɔ Samari
ni wɛ, na Kilɛ ɲɛɛri Samari n'a daa fɛɛ
pu mu, kɔnhɔ Fɛfɛɛrɛ Munaa di digi
pu na. 16 Bani pee sipyii pu bi batize
yɛ Yesu mɛgɛ na, ga Fɛfɛɛrɛ Munaa bi
sanha digi wa shishiin na wɛ. 17 Wee
tuun wu ni a Pyɛɛri ni Yohana di pu
keye taha taha pu na, a Fɛfɛɛrɛ Munaa
di digi pu na.
18 Ayiwa, ba Simɔ ya Fɛfɛɛrɛ Munaa
liɲa l'a tigi n'a daa fɛɛ pu na tudunmɔɔ
pu wo keye daha wu funŋɔ ni wɛ, a
wu wari wolo na gaan tudunmɔɔ pu
mu, 19 na pu pye: «Yi ke fanha ɲuŋɔ ke
kan na bɛ mu, kɔnhɔ na bɛ ba na keŋɛ
taha sipyaa sipya na, Fɛfɛɛrɛ Munaa
di digi weefɔɔ na.» 20 A Pyɛɛri di Simɔ
pye: «Ma ni ma wari wu ni, yi bɛɛri
pu pinnɛ kyɛɛgi! Bani mu wa giin na
kaa lemu Kilɛ ya gaan ma ni ge, na
mu na já lee shɔ ni wari ni. 21 Mu
niŋɛ wa le kaa le ni wɛ, ma taa bɛ di
wa li ni wɛ, bani mu zɔ wu ya tii Kilɛ
ɲaha tàan wɛ. 22 Fo ma bu daburajɛ
jo ma fungɔnkuuŋɔ ki na, na Kafɔɔ
ɲɛɛri, li bi da já bye wu ma zɔ wu wo
katiibaagaa ki yafa ma mu. 23 Bani
nɛ mu zɔ wu ɲaa w'a ɲi ɲɛpɛɛn ni
jurumu na fo na mu pye jurumu wo
bulo.» 24 Ba Simɔ ya yee logo wɛ, na
tudunmɔɔ pu ɲɔ shɔ na: «Yiyɛ pyaa ki
Kafɔɔ ɲɛɛri na mu, kɔnhɔ y'a yemu jo
ge, Kilɛ di na tanha yee bɛɛri na.»
25 Ba Pyɛɛri ni Yohana ya Kilɛ ni
Kafɔɔ wo Jozaama pu jo xɔ sipyii pu
mu wɛ, na guri kari Zheruzalɛmu
ni. Pu nigariwuu a p'i ganha na Kilɛ
wo Jozaama pu yu Samari kulogoo
niɲɛhɛŋɛɛ kiitiigee ni na gaaŋi.

Filipe ya Ecopi shɛn ɲuŋɔfɔɔ wa ɲuŋɔ círi

26 Kafɔɔ wo mɛlɛkɛ wa ya pa jo ni
Filipe ni na wu pye: «Yìri m'a shɛ
Kilɛ-parama pe ni. Koo le l'a yìri
Zheruzalɛmu ni na kari Gaza ni ge,
m'a lee koo li lɔ. Sipoŋɔ koo li wa lii.»
27 A Filipe di yìri na koo li lɔ na gaaŋi.
Na wu nigaraga yaha, a wu Ecopi
shɛn ná wa ɲa. Ecopi fiige ki saanzhɔ
wemu mɛgɛ ki wa na Kandasi ge, wee
saanzhɔ wu wo ɲuŋɔfɔɔ nigbɔ wu bye
wee ná we. Wee wu bye cee wu
naafuu keree bɛɛri ɲaha shɔɔnrivɔɔ.
Wee ná wu bi kari Zheruzalɛmu ni na
shɛ Kilɛ pɛlɛ. 28 Wu niguribawo wu
bye na tiin wu wotori funŋɔ ni, na
xuu wa kalaa Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi wo
Kitabu wu ni. 29 A Fɛfɛɛrɛ Munaa di
Filipe pye: «Gbara wotori wu na, m'a
binnɛ ni wu ni!»
30 A Filipe di baa fulo wotori wu
na, na wee Ecopi shɛn wu ta wu na
xuu wa kalaa Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi wo
Kitabu wu ni, na wu yege na: «Xuu
wemu mu wa galaa mɛ ge, m'a wu
kɔri cɛ gɛ?» 31 A ná wu Filipe pye: «Dii
n'a da wu kɔ́ri cɛ na ta wa ya wu kɔ́ri
shɛ na na-ɛ wɛ?» A wu Filipe ɲɛɛri
na wu jé tiin wee tàan wotori wu ni.
32 Xuu we wu bi galaa ge, wee wu wa
mɛ we na:

«Wu bye ba dubya ɲɛ wɛ,
p'a wemu co na gaaŋi tagbogo ni
ge.
Ma na jo dubya wemu wu ɲɛ wu ya
yaaga yu
wu shiire kɔnvɛɛ keŋɛ ni-i ge.
Wu ya yaaga jo wɛ.
33 Wu bi wuyɛ tirige,
p'i ya ta sɔɔ na kaɲii kan wu mu
wɛ.
Jɔgɔ wu d'a já wu shi nibama wu kaa
jo wɛ?
Sipya bɛ wɛ!
Bani p'a wu gbo na wu shi wu
piinŋɛ koŋɔ puga ni.»*

34 Ayiwa, a ɲuŋɔfɔɔ wu Filipe pye:
«N'a ma ɲɛɛri, sipya wemu kaa Kilɛ
tudunmɔ w'a byi ge, wufɔɔ shɛ na na.
Wuyɛ kaa w'a byi laa watii?» 35 Wee
tuun wu ni a Filipe di jomɔ pu lɔ, na
pu ɲɔ kɔn pe Kitabu jomɔ peyɛ pyaa
na, na Yesu kaa jo wee na wu mu.
36 Na pu yaha pu na gaaŋi, a p'i ba
shɛ nɔ lɔhɔ ka na. A ɲuŋɔfɔɔ wu Filipe
pye: «Lɔhɔ ki wa mɛ, ɲaha k'i da nɛ
ɲaha kɔn batizeli na wɛ?» 37 [A Filipe
di wu pye: «Ma bi dà Yesu na ni ma
zɔ wu bɛɛri ni, ma na já batize.» A ná
wu wu ɲɔ shɔ na: «Nɛ dà li na nago
Yesu Kirisa ɲɛ Kilɛ Ja.»] 38 Ba w'a yee
jo wɛ, na jo na pu wotori wu yereŋɛ.
A pu shuun wu bɛɛri di digi lɔhɔ ki
ni. A Filipe di wu batize. 39 Ba p'a
foro lɔhɔ ki ni wɛ, a Kafɔɔ wo Munaa
l'i Filipe ɲaha co, na gari ni wu ni.
Ɲuŋɔfɔɔ wu ya Filipe ɲa nige wɛ, ga,
a wu fundanga wo kunni di koo li lɔ
na gaaŋi. 40 A Filipe di shɛ wuyɛ ta fo
Azɔti kulo li ni. Ba w'a yìri wà wɛ, na
gari Sezare kulo li ni. Wu nigariwo ya
toro kulo lemu bɛɛri ni ge, a wu Kilɛ
wo Jozaama pu jo toro kee bɛɛri ni.

9

Dagana lemu na Sɔli ya dà Yesu na ge

1 Na Sɔli yaha wu na dahaziire
tɛri Kafɔɔ kalaapiire ti mu, a wu shɛ
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ
wu mu, 2 na wu ɲɛɛri na wu sɛmɛ wa
yàa kan wu mu wu shɛ gan Damasi
kulo li wo Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi sipyii
pu mu. Kɔnhɔ wu bu shɛ Kafɔɔ wo
koro li ɲaarivɛɛ pii ta wà, cee fara
ná na, wu pee co, wu pu pɔ w'a se
Zheruzalɛmu ni, 3 na wu nigariwo
yaha koo li na ni wee sɛmɛ wu ni,
ba w'a shɛ dɛɛŋɛ Damasi kulo li na
wɛ, taapile ni a kpɛɛngbɔhɔ ka di yìri
fugba we ni na ɲí jé wu ɲaha ni, na
wu maha. 4 Kee kpɛɛngɛ ki bɛlɛ funŋɔ
ni, a Sɔli di wolo to ɲiŋɛ na. A mujuu
la di wu pye: «Sɔli, Sɔli, ɲaha na m'a
na kana mɛ wɛ? [L'a waha mu mu
mu wu kuruŋɔ tɔɔrɔ ŋmaa na dɛ!» 5 A
Sɔli di fya, na ganha na jɛlɛ.] A wu
yegeŋɛ pye na: «Kafɔɔ, m'i ɲɛ jɔgɔ wɛ?»
A mujuu l'i wu pye sanha: «Nɛ ɲɛ Yesu,
nɛ mu wa gana mɛ. 6 Nimɛ, yìri m'a jé

* **8:33** Ezayi 53:7-8

kulo li ni; lemu m'a yaa na pye ge, pu
na lee jo ma mu.»
7 A Sɔli ɲaariɲii pu bɛɛri jaalaa di
yìri. A p'i yere yaha, pu ya já yaaga jo
wɛ. Pu kunni bi mujuu le nuri, ga p'i
ya sipya ɲa wɛ. 8 A Sɔli di yìri yere na
wu ɲìi mugi, ga wu ya yaaga ɲaa ki ni
wɛ. A p'i wu co keŋɛ na na jé Damasi
puuro ti ni. 9 A Sɔli di cabyaa taanri
pye wu ya ɲaa wɛ, wu ya li wɛ, w'i ya
lɔhɔ bɛ gba wɛ.

Kilɛ ya Anaɲasi tun Sɔli mu

10 Wee tuun wu ni Yesu wo
kalaapire la bye Damasi kulo li ni na
Anaɲasi. A Kafɔɔ di wuyɛ shɛ wee na
na wu pye: «Anaɲasi!» A wu jo: «Ooyi,
di we Kafɔɔ.» 11 A Kafɔɔ di wu pye:
«Yìri tɔvuyo na, koo lemu p'a byi na
‹Kozinnɛ› ge, m'a lee lɔ m'a se Zhudasi
kaban. Ma bu shɛ nɔ wà, Tarisi shɛn
ná wa ɲɛ wà na Sɔli, m'a wee kaa
yege. Kilɛ-ɲɛrɛgɛ na wu wa. 12 Ga le
nɛ Kilɛ ya shɛ Sɔli na wu wo ɲɛrɛgɛ
ki funŋɔ ni ge, lee li wa mɛ. W'a ná
wa ɲa wu mɛgɛ na ɲɛ Anaɲasi, wee
ya jé wu fɛni na wu keye taha wu
na, kɔnhɔ wu guri w'a ɲaa sanha.»
13 A Anaɲasi di jo: «Ee, Kafɔɔ! We
ná we ya kanhama nigbɔ pemu taha
mu kalaapiire ti na Zheruzalɛmu ni
ge, sipyiɲɛhɛmɛɛ ya yee jo nɛ mu.
14 Sɛmɛ wa ni w'a pa naha bɛ na yìri
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ pu keŋɛ ni
Zheruzalɛmu ni. Na wu ba sipyaa
sipya ta wu na mu mɛgɛ ki yiri naha,
wu weefɔɔ co, wu wu pɔ w'a gaaŋi.»
15 Ga, a Kafɔɔ di Anaɲasi pye: «Shɛ,
bani nɛ we na we ɲaha bulo, kɔnhɔ
wu da kapyeŋɛɛ pyi na mu, wu na
mɛgɛ ki shɛ shi wusama na, wu ki shɛ
pu saannaa pu na, wu ki shɛ Izirayɛli
shɛɛn pu bɛ na. 16 Kanhama pemu bɛ
pu da ba nɔ wu na nɛ wuu na ge, di
pee bɛ shɛ wu na.»
17 Ayiwa, a Anaɲasi di yìri kari. Ba
w'a shɛ nɔ puga ki ni wɛ, na wu keye
taha Sɔli na na wu pye: «Na ceborona
Sɔli, Kafɔɔ Yesu we w'a wuyɛ shɛ ma
na koo li na, na ma yaha ma na ma
naha ge, wee w'a nɛ tun ma mu, kɔnhɔ
m'a já m'a ɲaa, m'a nɔhɔ ɲi Fɛfɛɛrɛ
Munaa na.» 18 Taapile ni a kɔɔrɔ ta
di wolo wolo to Sɔli ɲìi ni ba fyakɔɔrɔ
ɲɛ wɛ. A wu ɲìi k'i mugi; a wu yìri; a
p'i wu batize. 19 Lee kadugo na a wu
li, a fanha di jé wu ni. A Sɔli di gori
Damasi ni na cabyaa dama dama pye
ni Yesu kalaapiire ti ni.

Sɔli ya Kilɛ jomɔ yɛrɛ pye Damasi ni

20 A Sɔli di Kilɛ jomɔ yɛrɛ ɲɔ kɔn
wee tuun wuyɛ pyaa ni na yu Damasi
ni, Yawutuu wo Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi
ni, na pu pyi na: «Kilɛ Ja wu ɲɛ
Yesu.» 21 Sipyii piimu bɛɛri pu bi
wu jomɔ pu nuri ge, a l'i pu bɛɛri
fo xuuni, a p'i ganha na yu na: «Ta
we ná weyɛ pyaa bɛ ki bi Yesu mɛgɛ
ki yirivɛɛ pu kana Zheruzalɛmu ni
wɛ? Go wu kapana ɲuŋɔ ki wa mɛ
naha, pii p'a Yesu mɛgɛ ki yiri ge,
kɔnhɔ wu ba pee co, wu pu pɔ wu shɛ
gan saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ
pu mu Zheruzalɛmu ni.» 22 Ga, a la di
ganha na faraa Sɔli wo fanha ki na n'a
daa wu shizhaa na caŋa bɛɛri. Wu bi
Kilɛ jomɔ pu yɛrɛ pyi, na li shɛɛ pu na
na Shɔvɔɔ wu ɲɛ Yesu, a wu keree di
Damasi wo Yawutuu pu ɲaha wɔ, fo
pu ya cɛ yekɛ pu da yu wɛ. 23 Ayiwa,
ba piiye ya ya toro wɛ, a pee di puyɛ
ɲa, na bɛ yi na na p'i Sɔli gbo. 24 Ga,
a Sɔli di foro pu woni wu fiin. Pu bi
kulo li tajeye yi bɛɛri shazhɔn sigee
caŋa ni piige, kɔnhɔ p'i sii Sɔli ta pu
gbo. 25 Ga, a Yesu wo kalaapiire t'i ba
Sɔli le sagana funŋɔ ni caŋa ka piige,
na mɛɛrɛ taga wu torogo ɲɛri kanha
kadugo.

Sɔli ya kuri pa Zheruzalɛmu ni

26 Lee kadugo na a Sɔli di gari
Zheruzalɛmu ni. Ba w'a nɔ wà wɛ, na
ganha na giin wu binnɛ ni kalaapiire
ti ni. Ga pu bɛɛri bi fyagi wu na, bani
pu bi dà li na can na na Sɔli bɛ wu
ɲɛ Yesu wo kalaapire la wɛ. 27 Ga
kalaapire lemu li bye na Barinabasi
ge, a wee di gari ni Sɔli ni tudunmɔɔ
pu yíri. Ba p'a nɔ wà wɛ, Sɔli ya Kafɔɔ
ɲa ɲagana lemu na Damasi koo li na,
a Kafɔɔ bɛ di jo ni wu ni jogana lemu
na ge, na fara lee na Sɔli ya Yesu kaa
jo na fiinŋɛ ni lowaa ni Damasi kulo

li sipyii pu bɛɛri mu jogana lemu na ge, a Barinabasi di yee bɛɛri paari tudunmɔɔ pu mu. 28 Na lɔ wee tuun wu na a Sɔli di binnɛ ni pu ni. A p'i ganha na ɲaari Zheruzalɛmu bɛɛri ni. Wu bi Kilɛ wo Jozaama pu yu ni lowaa ni Kafɔɔ mɛgɛ na. 29 Sɔli bi yu ni Helenisitilee* pu ni, na nakaara pyi ni pu ni Yesu keree na. Ga pee bɛ bi wu shaa di gbo. 30 Ba cebooloo p'a lee cɛ wɛ, na gari ni Sɔli ni Sezare ni. Lee kadugo na na wu yaha kari Tarisi kulo li ni.

31 Ayiwa, wee tuun wu ni n'a daa fɛɛ piimu bɛɛri pu bye Zhude, ni Galile, ni Samari fiiye yi ni ge, ɲaɲiŋɛ bye pee bɛɛri na. Pu bɛɛri bi ɲaari Kafɔɔ ɲìi fyaara ni, lee li bi pu baraga pye ki na bɛlɛ n'a daa wu ni. Caŋa caŋa pii bi faraa pu na Fɛfɛɛrɛ Munaa li wo yɛri wu fanha ni.

Pyɛɛri ya Ene cuuŋɔ Yesu mɛgɛ na

32 Pyɛɛri bi ɲaari, na n'a daa fɛɛ pu pɛrɛgi fiige ki bɛɛri ni. Caŋa ka a wu ba gari n'a daa fɛɛ pii yíri kulo la ni lee mɛgɛ ɲɛ na Lida. 33 A wu shɛ ná wa ta wu kabanuyo shuun wu bɛɛri ya xu, a wu sinnɛ fo yee gbarataanri (8), wu mɛgɛ di ɲɛ na Ene. 34 A Pyɛɛri di wu pye: «Ene, Yesu Kirisa w'a da ma cuuŋɔ nimɛ. Yìri m'a ma yasinnɛgɛ ki yàa mayɛ ni.» Taapile ni a Ene di yìri. 35 Ba Lida kulo li shɛɛn pu bɛɛri ni Sarɔn kulo li shɛɛn pu bɛɛri ya lee ɲa wɛ, na sɔɔ Kafɔɔ na.

Cee wa ya ɲɛ na foro xu ni

36 Ayiwa, cee wa bye Zhope ni, n'a daa fɔɔ wu bye wii, wu mɛgɛ di ɲɛ na Tabita. Kee mɛgɛ ke ɲɛ Girɛkii wo jomɔ pu ni na Dorikasi.* Wee cee wu bi kasaaŋaa niɲɛhɛŋɛɛ pyi, na funmɔ fɛɛ tɛri. 37 Wee tuun wu ni a Tabita di ba bana, na xhu. A p'i wu nixhugo ki wuu na wu lɔ shɛ sinniŋɛ puga ka ni zangaso wu ni. 38 Lee di Pyɛɛri ta Lida ni. Lida ni Zhope di ya lii wɛ. A Zhope kulo li kalaapiire t'i logo na Pyɛɛri wa Lida ni. A p'i sipyii shuun yaha kari pu shɛ Pyɛɛri ɲɛɛri na wu pa pu yíri nimɛ.

39 Ayiwa, ba p'a nɔ na tuduro ti jo Pyɛɛri mu wɛ, taapile ni a Pyɛɛri di yìri na binnɛ kari ni pu ni. Ba w'a nɔ wɛ, a p'i gari ni wu ni kee puga ki ni zangaso wu ni. A naxhugoshaa p'i ba na ba Pyɛɛri maha, na ganha na mɛhɛɛ suu. Na Tabita yaha ɲìi na, wu bi fadepiire ni fadegbɔyɔ yemu yari ge, a p'i yee bɛɛri shɛ Pyɛɛri na. 40 Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di sipyii pu bɛɛri yeege kpɛɛngɛ ki na, na nuguro sin na Kilɛ ɲɛɛri. Na xhɔ na ŋmahana ɲɛri gbo wu yíri, na wu pye: «Tabita, yìri!» A gbo wu wu ɲìi mugi, ba w'a Pyɛɛri ɲa wɛ, na yìri tiin. 41 A Pyɛɛri di wu co wu keŋɛ na, na wu tɛgɛ, na wu yirige. Lee kadugo na a Pyɛɛri di n'a daa fɛɛ pee ni naxhugoshaa pu yiri, na Tabita ɲìi wo wu shɛ pu na. 42 A Zhope kulo li sipyii pu bɛɛri di yee logo, a sipyiɲɛhɛmɛɛ di ganha na daa Kafɔɔ na. 43 A Pyɛɛri di gori Zhope ni, na mɔ wà ná wa kaban, wee mɛgɛ ɲɛ na Simɔ. Sɛɛyɛ wee Simɔ wu bi gbuu.

10

Pyɛɛri ni Kɔrinɛyi keree

1 Ná wa bye Sezare kulo li ni na Kɔrinɛyi. Oromɛ fiige ki sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ wa wu bye wii. Sɔrɔsii kuruŋɔ kemu ɲuŋɔ ni wu bye ge, kee ɲɛ na «Itali sɔrɔsii kuruŋɔ.» 2 Wee ná wu bi Kilɛ pɛlɛ wu ni wu puga shɛɛn bɛɛri ni. Pu bi fyagi Kilɛ na. Wu bi Yawutuu funmɔ fɛɛ pu tɛri. Wu bi ganri bɛ Kilɛ-ɲɛrɛgɛ tàan wɛ.

3 Ayiwa, caŋa ka yakoŋɔ tuunɔ ɲii taanri wu na, Kilɛ wo mɛlɛkɛ wa ya pa jé Kɔrinɛyi kaban, na wuyɛ shɛ wu na; a wu sii wu tii ɲa; a mɛlɛkɛ wu wu yiri na: «Kɔrinɛyi!» 4 Ba w'a wu ɲa wɛ, na fya na jo: «Naha wɛ Kafɔɔ?» A mɛlɛkɛ wu wu pye: «Ma Kilɛ-ɲɛrɛgɛ ke ni ma funmɔ fɛɛ pu dɛgɛ wu kaa ya taan Kilɛ ni, wu ya ta funŋɔ wɔ ma na wɛ. 5 Sipyii pii tun shɛ nimɛ Zhope kulo li ni. Ná wa wu wa wà

* **9:29 Helenisitilee:** Pee ɲɛ Yawutuu piimu p'a Girɛkii jomɔ pu yu ge.

* **9:36 Dorikasi:** Kee mɛgɛ ke kóri wu ɲɛ sigeŋɔhɔ.

na Simɔ, p'i wu pyi Pyɛɛri. P'i shɛ wee yiri pa. [6] Ná sɛɛyɛ gbovɔɔ wa ɲuŋɔ ni w'a tigi, wee bɛ mɛgɛ ki wa na Simɔ wa. Wu puga ki wa suumɔ lɔhɔ ki ɲɔ na.» [7] Ba mɛlɛkɛ w'a jo xɔ ni wu ni wɛ, na gari. Wee tuun wu ni a Kɔrinɛyi di wu kapyebyii shuun, ni wu sɔrɔsi nigin wa yiri. Wee sɔrɔsi we bye wuyɛ pyaa wo shazhɔnsigimɛ. Kilɛ ɲìi fyaara sipya wu bye wii. [8] Mɛlɛkɛ w'a yemu jo wu mu ge, a wu yee bɛɛri paari pu mu, na pu tun kari Zhope ni.

Fɛfɛɛrɛ Munaa ya Pyɛɛri kaala

[9] Kee caŋa ki ɲimuguro a tudunmɔɔ p'i dɛɛŋɛ Zhope kulo li na. Lee di caŋa ki ta ɲiŋɛ niŋɛ ni, a Pyɛɛri di dugi kataŋa na na Kilɛ ɲɛɛri. [10] A xuugo di ba wu ta p'i sanha shɔhɔ xɔ wɛ. Na pu yaha pu na yalige ki sori Pyɛɛri mu, a Kilɛ di kaa la shɛ wu na. [11] A wu fugba wu ɲɔ ɲa k'a mugi, na yaaga ka ɲa wà kemu ya foro fatɔgbɔhɔ fɛni ge. Ki geye shishɛɛrɛ we bi co pɔ, k'i diri na ma ɲiŋɛ mu. [12] A Pyɛɛri di tɔɔyɔ shishɛɛrɛ yaŋmuyɔ ye bɛɛri, ni ɲiŋɛ yakokaara bɛɛri, ni shazhɛɛrɛ tuuyo bɛɛri ɲa kee fatɔbɔgɔ ke funŋɔ ni. [13] A mujuu la di Pyɛɛri pye: «Pyɛɛri yìri, m'a ya gbo ma xa!» [14] A Pyɛɛri di jo: «Ahayi, Kafɔɔ! Yaaga kemu bɛɛri k'a nɔhɔ, kelee ki na ɲɛ yafunŋɔ ge, nɛ sanha kee ka shi li ɲa wɛ.» [15] A mujuu l'i foro sanha na Pyɛɛri pye: «Kilɛ ya yaaga kemu pye fɛɛfɛɛ ge, ma ganha ba kee wii sanha yaŋmunɔrɔgɔ wɛ.» [16] A pee jomɔ p'i jo fo tɔɔɲii taanri, taapile ni a fatɔbɔgɔ k'i dugi kari fugba wu ni.

[17] A Pyɛɛri hakili di wuregi, le w'a ɲa ge, a wu ganha na wuyɛ yegee lee kɔri na. Na wu yaha lee na, Kɔrinɛyi ya sipyii piimu tun ge, a pee di nɔ Zhope kulo li ni. A p'i Simɔ kaban kaa yege, a p'i xuu wu sanha shɛ pu na, a p'i shɛ yere kuɲɔɔ li ɲɔ na. [18] Na yiri pye na jo: «Simɔ we p'a bi na Pyɛɛri ge, naha w'a tigi ya?»

[19] Lee di Pyɛɛri ta wu na wu funŋɔ kɔɔn sanha wu kaɲaa li na. A Kilɛ Munaa di wu pye: «Pyɛɛri, wii! Sipyii taanri wu wa na mu kaa yegee kpɛɛngɛ ke na. [20] Yìri, m'a binnɛ m'a gaaŋi ni pu ni, ma ganha bu fyaara yaha ma zɔ wu na wɛ, bani nɛ w'a pu tun ma mu.» [21] A Pyɛɛri di digi pa, na ba pu pye: «Sipya wemu xuu yi wa zhaa ge, nɛ wu wa wii. Lekɛ l'i wa yi kapana ɲuŋɔ wɛ?» [22] A p'i Pyɛɛri ɲɔ shɔ na: «Sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ we wu wa na Kɔrinɛyi ge, wee w'a wèe tun. Sipyitiimɛ wu wa, na fyagi bɛ Kilɛ na, Yawutuu pu bɛɛri wa wu mɛsaaŋa yu. Kilɛ wo mɛlɛkɛ wa w'a wuyɛ shɛ wu na, na wu pye na wu tudunmɔ yaha pa mu yíri, m'i shɛ wu kaban. Na kafila wa wu wa mu mu, mu wu jo wu mu.» [23] Ba Pyɛɛri ya yee logo wɛ, na jé ni pu ni puga. A p'i shɔn wà. Ba ɲiga k'a mugi wɛ, a wu binnɛ kari ni pu ni. A Zhope n'a daa fɛɛ pii bɛ di binnɛ kari ni pu ni.

Pyɛɛri ya kari Kɔrinɛyi kaban

[24] Kee caŋa ki ɲimuguro a p'i nɔ Sezare ni, na Kɔrinɛyi ta wu bi pu sigee. Wu bi wu puga shɛɛn ni wu see see naɲiinɛɛ yiri pinnɛ wu puga na Pyɛɛri sigee. [25] Ba Pyɛɛri ya nɔ wà wɛ, a Kɔrinɛyi di ba wu ɲuŋɔ círi, na nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu pɛlɛ. [26] Ga, a Pyɛɛri di wu co yirige, na wu pye: «Yìri, nɛ bɛ wu ɲɛ sipyiyawyii la ba mu ɲɛ wɛ.» [27] Na Pyɛɛri ni Kɔrinɛyi yaha pee jomɔ pu na, a p'i binnɛ jé puga ki ni na sii sipyiɲɛhɛmɛɛ ta p'a pinnɛ wà. [28] Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di wu pye: «Na saha ni wèe wo saliya wu ni, y'a li cɛ, Yawutu wa shishiin ya yaa na gari ni shi watii sipyii ni piimu ɲɛ Yawutuu wɛ, kelee na jé wufɔɔ puga wɛ. Ga Kilɛ ya li shɛ nɛ na, na nɛ ganha da sipya wa shishiin wii na wu ɲɛ fɛɛfɛɛ wɛ, kelee w'a nɔhɔ wɛ. [29] Lee wuu na ba yee tudunmɔɔ p'a nɔ nɛ na wɛ, nɛ ta nakaara pye wɛ. Nimɛ nɛ funŋɔ wa y'i na kayire li ɲuŋɔ jo na mu.»

[30] A Kɔrinɛyi di Pyɛɛri ɲɔ shɔ na: «Niɲaa ɲɛ li caŋa shishɛɛrɛ wogo, na nɛ yaha Kilɛ-ɲɛrɛgɛ na na puga ki ni yakoŋɔ ni we tuun we shi ni, a nɛ ná wa niyerege ɲa na ɲahagbaa na fadevige na ɲɛ wu na, ki bɛɛri di ɲí. A

wu nɛ pye: 31 ‹Kɔrinɛyi, ma Kilɛ-ɲɛrɛgɛ
k'a co. Tɛgɛgana lemu na m'a funmɔ
fɛɛ pu tɛgɛ ge, Kilɛ funŋɔ ya ta wɔ lee
la yafiin na wɛ. 32 Tuduro yaha shɛ
Zhope ni, na Simɔ wu pa, p'a wu pyi
na Pyɛɛri ge. W'a tigi ná wa kaban,
wee bɛ mɛgɛ ɲɛ na Simɔ, sɛɛyɛ w'a
gbuu. Wu kaban ki wa suumɔ lɔhɔ ki
ɲɔ na.› 33 Taapile ni a nɛ tuduro tun
jo pu ma yiri; ma pama ya ɲɔ. Ayiwa,
wèe bɛɛri ya pinnɛ wee Kilɛ ɲaha tàan,
Kafɔɔ ya kiimu bɛɛri shɛ ma na ge,
wèe funŋɔ ɲɛ wu kee logo.»

Pyɛɛri ya Kilɛ Kafila yɛrɛ pye Kɔrinɛyi kaban

34 Wee tuun wu ni, a Pyɛɛri di jomɔ
pu lɔ na jo: «Can na, nɛ li cɛ nimɛ jo
Kilɛ ya zhɔnrɔgɔ pyi wɛ. 35 Ga shi bɛɛri
sipya w'a ta wemu ya fyagi Kilɛ na
ge, na tiimɛ koro ɲaari ge, weefɔɔ kaa
l'a dan Kilɛ ni. 36 Kilɛ ya wu jomɔ jo
Izirayɛli sipyii mu na ɲaɲiŋɛ Jozaama
pu jo pu mu Yesu Kirisa baraga ni.
Wee ɲɛ sipyii bɛɛri Kafɔɔ. 37 Yesu
keree ki bi doroo torogana lemu na,
na co Galile fiige ki ni na pa nɔ Zhude
fiige ki bɛɛri ni ge, yee wa kee fiin.
Kee ya pye Yohana wo Kilɛ kafila yɛrɛ
li kadugo na, batizeli wu keree na.
38 Kilɛ ya Nazarɛti shɛɛn Yesu tìre, na
wu ɲi Fɛfɛɛrɛ Munaa na, na sefɛɛrɛ
kan wu mu kangana lemu na ge, yee
wa lee fiin. W'a bi ɲaari na kasaaŋaa
pyi sipyii na. Piimu bɛɛri p'a bye
Shitaanni wo ɲaa wu ni ge, w'a bi pee
bɛɛri cuuŋɔ, bani Kilɛ bi bye ni wu ni.
39 «Yesu ya keree kiimu bɛɛri pye
Yawutuu fiige ki ni, ni Zheruzalɛmu
kulo liyɛ pyaa ni ge, wèe pu ɲɛ kee
keree ki wo sɛɛrɛɛ. P'a wu co na wu
kori tige na, na wu gbo. 40 Ga caŋa
taanri wogo ki na, a Kilɛ di wu ɲɛ na
yeege xu ni, na wu yaha, kɔnhɔ sipyii
di ba wu ɲaa. 41 Ga sipyii bɛɛri ya ta
wu ɲa wɛ, fo Kilɛ ya fɛnhɛ wèe piimu
ɲaha bulo na pye wu sɛɛrɛɛ ge, wee
p'a wu ɲa. Wee piimu p'a li, na gba
ni wu ni, wu niɲɛŋɛ na na foro xu ni
ge, wèe p'a wu ɲa. 42 Lee wuu na w'a
tuduro kan wèe mu, na wèe pu Kilɛ
jomɔ pu yɛrɛ pye sipyii pu bɛɛri mu.
Na wù yi jo fiinŋɛ pu mu na Yesu Kilɛ
ya teŋɛ na pye xuu ni wyii bɛɛri wo
kiiri kɔnvɔɔ. 43 Kilɛ tudunmɔɔ pu bɛɛri
ya jo na sipyaa sipya w'a dà Yesu na
ge, na weefɔɔ wo jurumu wu na yafa
wu mu wu mɛgɛ ki gbɔɔrɔ ni.»

Shi watii sipyii ya Fɛfɛɛrɛ Munaa li ta

44 Na Pyɛɛri yaha jomɔ pu na, a
Fɛfɛɛrɛ Munaa di digi wu jomɔ pu
logovɛɛ pu na. 45 Yawutuu n'a daa
fɛɛ piimu p'a Pyɛɛri torogo kari ge, a
l'i bye kakanhana pee mu, na Kilɛ ya
Fɛfɛɛrɛ Munaa li loolo kan shi watii
sipyii bɛ mu na ɲɛhɛ. 46 Bani p'a bi pee
sipyii pu ɲaa pu na yu shi watii jomɔ
ni Fɛfɛɛrɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni, na Kilɛ
mɛgɛ pɛlɛ. Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di
jo: 47 «Ta wèe na já pii sipyii pii ɲaha
kɔn sanha na pu ganha bu batize lɔhɔ
ni-i ya? Bani pu bɛ ya Fɛfɛɛrɛ Munaa
li ta ba wèe ya li ta wɛ.» 48 Lee kadugo
na a Pyɛɛri di jo ni sipyiire ti ni, na
pu batize Yesu Kirisa mɛgɛ na. Ba p'a
batize xɔ wɛ, a p'i Pyɛɛri ɲɛɛri na wu
cabyaa pye ni pu ni.

11

Pyɛɛri ya fiin pemu jo Zheruzalɛmu egilizi wu mu ge

1 Tudunmɔɔ ni n'a daa fɛɛ piimu bye
Zhude ni ge, a pee di yi logo na shi
watii sipyii bɛ ya sɔɔ Kilɛ jomɔ pu na.
2 Lee wuu na tuun wemu ni Pyɛɛri ya
kuri shɛ Zheruzalɛmu ni ge, a Yawu-
tuu p'i wu jaagi 3 A p'i jo na ɲaha wuu
na wu d'a shɛ binnɛ ni cekɔnbaalaa
ni, fo na li ni pu ni wɛ? 4 Pyegana
lemu na l'a pye ge, a Pyɛɛri di yee bɛɛri
paari pu mu nigin nigin.
5 A wu jo: «Tuun wemu ni nɛ bye
Zhope kulo li ni ge, caŋa ka, na nɛ
yaha Kilɛ-ɲɛrɛgɛ na, a Kilɛ di kashɛɛ
la shɛ nɛ na. A nɛ yaaga ka ɲa kee
bye ba fatɔgbɔhɔ ɲɛ wɛ. Ki geye
shishɛɛrɛ wu bɛɛri d'a pɔ, k'i diri na
yìri fugba we ni fo na pa nɔ nɛ tàan.
6 A nɛ ki funŋɔ yaŋmuyɔ yi wii xu-
uni: yapɔrɔyɔ, ni sige xaara, ni ɲiŋɛ
yakokaara, ni shazhɛɛrɛ, yee bɛɛri yi

bye fatɔgbɔhɔ ki funŋɔ ni. 7 A nɛ mu-
juu la logo, lee na nɛ pyi: ‹Pyɛɛri, yìri,
m'a ya gbo ma xa!› 8 A nɛ jo: ‹Ahayi,
Kafɔɔ! Bani Yawutuu ya yaaga kemu
bɛɛri wii na ki ya yaa k'a li-i ge, na
yemu bɛɛri wii na yi ɲɛ fɛɛfɛɛ wɛ ge, nɛ
sanha kee ka li ɲa wɛ.› 9 Ga, a mujuu
l'i nɔhɔ foro sanha fugba wu ni na:
‹Kilɛ ya yaaga kemu pye fɛɛfɛɛ ge, ma
ganha ba kee wii sanha yaŋmunɔrɔgɔ
wɛ.› 10 A l'i bye mu fo tɔɔɲii taanri.
Lee kadugo na a kee fatɔgbɔhɔ ki ni
ki funŋɔ yaŋmuyɔ yi bɛɛri di yìri kari
fugba wu ni.

11 «Wee tuun wu ninumɔ ni, nɛ bye
puga kemu ni ge, a sipyii taanri di ba
yere kee ni. Pu bi pu tun nɛ mu na
yìri Sezare ni.» 12 A Fɛfɛɛrɛ Munaa di
nɛ pye na nɛ wu pinnɛ ni pee sipyii pu
ni, na nɛ ganha ba nayɛ kaala wɛ. Nɛ
ni ceboronamaa gbaara we w'a pinnɛ
shɛ Sezare ni, na shɛ jé Kɔrinɛyi puga
ki ni ge, pee pu wa piiri. 13 W'a mɛlɛkɛ
wu niyerege ɲa ɲagana lemu na ge, a
wu yee paari wèe mu. Na mɛlɛkɛ w'a
bi wu pye wu tuduro tun Zhope ni,
wu Simɔ yiri, Simɔ we p'a byi sanha
na Pyɛɛri ge. 14 Na wee ni wu kpɔɔn li
sipyii na ba shɔ shɔgana lemu na ge,
na nɛ w'a da ba lee koo li shɛ pu na.

15 «Ba nɛ jomɔ pu ɲɔ kɔn yɛ wɛ, a
Fɛfɛɛrɛ Munaa di digi pu na, ba l'a bi
tigi wèe na tigigana lemu na taashiinɛ
li ni wɛ. 16 Wee tuun wu ni, Kafɔɔ ya
jomɔ pemu jo ge, a nɛ funŋɔ di na to
pee na na: ‹Yohana ya sipyii batize
lɔhɔ ni, ga yee na ba batize Fɛfɛɛrɛ
Munaa ni.›* 17 Wèe piimu p'a dà Kafɔɔ
Yesu na ge, Kilɛ ya ma taa lemu kan
wèe mu ge, wu bu shɛ lee kan pii
bɛtiilee mu, jɔgɔ nɛ di ɲɛ fo nɛ w'a Kilɛ
ɲidaan shege wɛ?»

18 Ba kalaapiire tisara ya Pyɛɛri
jomɔ pu logo tuun wemu ni wɛ, a pee
di pu logoo ɲiŋɛ. A p'i Kilɛ sɔ na:
«Can na Kilɛ ya sɔɔ shi wusama wu
daburajɛ jo wu jurumu wu na, kɔnhɔ
p'i ɲìi sicuumɔ see wo ta.»

Ancɔsi egilizi wu ɲɔkɔɔnrɔ keree

19 Tuun wemu ni p'a Ecɛni gbo ge,
wee tuun wu ni p'a ɲɔ kɔn na n'a daa
fɛɛ pu kana. A p'i jaaga. A pii di
gari Fenisi ni Sipɛrɛ fiiye yi ni, a pii
di gori Ancɔsi kulo li ni. Ga Yawutuu
puyɛ mu pee bi pu wo Kilɛ Kafila wu
yu. 20 Lee bɛ na Sipɛrɛ shɛɛn ni Sirinɛ
shɛɛn pii bɛ bye pu ni. Pee bi yìri na
pa Ancɔsi ni, shi wemu ɲɛ Yawutuu
wɛ ge, a p'i Kafɔɔ Yesu wo Jozaama
pu jo pee mu. 21 A Kafɔɔ di pee n'a
daa fɛɛ pu tɛgɛ wee labye wu na, fo
sipyiɲɛhɛmɛɛ ya dà Kafɔɔ na.

22 Ba kee kapyegee k'a nɔ
Zheruzalɛmu n'a daa fɛɛ pu na wɛ,
a p'i Barinabasi yaha kari Ancɔsi ni.
23 Ba w'a nɔ wà wɛ, na Kilɛ wo labye
wu pyegana ɲa n'a daa fɛɛ pu niŋɛ
ni wɛ; a lee di wu luu ɲiŋɛ. A wu
pu yɛri na pu la le p'i diin Kafɔɔ koo
li ni ni loɲinɛ ni. 24 Barinabasi bye
sipyisaama. Wu bi fanha ta n'a daa
ni na nɔhɔ ɲi Fɛfɛɛrɛ Munaa bɛ na.
Sipyiɲɛhɛmɛɛ bɛ bi sɔɔ Kafɔɔ na.

25 Lee kadugo na a Barinabasi di
doro kari Tarisi ni na shɛ Sɔli sha.
26 Ba w'a Sɔli ɲa wɛ, na gari ni wu
ni Ancɔsi ni. A p'i yee nigin maha
wà ni n'a daa fɛɛ pu ni shiizhan; na
sipyiɲɛhɛmɛɛ kalaa Kafɔɔ wo koo li
ni. Na n'a daa fɛɛ yiri Kiricɛɛn, lee
nizhiinɛ ya pye Ancɔsi ni. 27 Wee
tuun wu ni a Kilɛ tudunmɔɔ pii di foro
Zheruzalɛmu ni na kari Ancɔsi ni.
28 Pee Kilɛ tudunmɔɔ pu ni, wa mɛgɛ
bye na Agabusi, a wee di yìri na jo
Fɛfɛɛrɛ Munaa fanha ni na xuugbɔhɔ
ki da ba bye koŋɔ ke bɛɛri na. A pee
jomɔ pu ba bye can. Kee xuugbɔhɔ k'a
pye Oromɛ saannaa pu bɛɛri wo saan
Kulodi caŋaɲii ni. 29 Ba l'a pye mu wɛ,
a Ancɔsi kalaapiire t'i jo na pu keye
wá yiyɛ na; lemu se ɲɛ wemu ni ge,
a pu bɛɛri nigin nigin wu lee kan. A
p'i yee taga pu cebooloo n'a daa fɛɛ pu
tɛgɛ piimu pu ɲɛ Zhude fiige ki ni ge.
30 A p'i yee kan Barinabasi ni Sɔli mu,
na pu shɛ yee kan Zhude n'a daa fɛɛ
pu nɔhɔlɛɛ pu mu.

* **11:16** Kapyegee 1:5

12

Yakuba xu keree ni Pyɛɛri wo kasolenɛ le

1 Wee tuun wu ni a saannaa Hɛrɔdi
di do Egilizi n'a daa fɛɛ pu na na gana.
2 A wu Yohana ceborona Yakuba gbo
ni ŋmɔpara ni. 3 Ba w'a lee ɲa l'a
taan Yawutuu pu ni wɛ, a wu Pyɛɛri
bɛ co le kaso ni. Shizhɛnhɛrɛ Baa
Buuri Kalenɛ li tuun wu bye wii. 4 W'a
Pyɛɛri co le kaso wu ni, na sɔrɔsii ku-
luŋɔɔ shishɛɛrɛ yaha kee na wu kasɛri
sipyii shishɛɛrɛ shɛɛrɛ. Hɛrɔdi bi giin
wu shɛ ni wu ni Shizhɛnhɛrɛ Baa Bu-
uri wu Kalenɛ li nidorogo na, wu shɛ
wu kiiri kɔn sipyii pu bɛɛri ɲii na. 5 Na
Pyɛɛri yaha kaso wu ni, a egilizi sipyii
p'i la le Kilɛ-ɲɛrɛgɛ ni wu mu.

Pyɛɛri forogana kaso wu ni

6 Ɲiga na da mugi Hɛrɔdi di Pyɛɛri
kiiri wu kɔn, ke nibiige ki ni, sɔrɔsii
shuun tɛ ni Pyɛɛri bi bye na ŋmunɔɔ
wu nibɔgɔ ni tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ shuun ni,
sɔrɔsii pii d'a yere yere kuɲɔɔ li ɲɔ na
na kasogbaha ki kasɛri. 7 Wee tuun
wuyɛ pyaa ni, a Kafɔɔ wo mɛlɛkɛ wa
di jé kasogbaha ki ni. A kpɛɛngɛ di
kasogbaha ki ɲi. A mɛlɛkɛ wu Pyɛɛri
kpɔn kpɔn wu kabanugo na, na wu ɲɛ,
na wu pye: «Yìri tɔvuyo na!» Taapile
ni a shɔnhɔyɔ y'i baha wolo Pyɛɛri
keye yi na na to ɲiŋɛ ki na. A Pyɛɛri
di yìri. 8 A mɛlɛkɛ wu jo: «Yìri m'a
mayɛ pɔ, m'a ma tanhaya yi le!» A
Pyɛɛri di li pye mu. A mɛlɛkɛ wu wu
pye sanha: «Ma fadegbɔhɔ ki le m'a
daha na fɛni!» 9 A Pyɛɛri di yìri taha
mɛlɛkɛ wu fɛni. Mɛlɛkɛ w'a lemu pye
ge, Pyɛɛri bi sanha dà lee na wɛ. Ga,
a wu li ta ba ŋmunɔgɔ ɲɛ wɛ. 10 A p'i
shɛ nɔ kaso wu kasɛɛgɛ pyevɛɛ pu wo
kuruŋɔ nizhiige ki na, na doro kee
tàan. Na shɛ nɔ kuruŋɔ shuun wogo
ki na, na doro kee bɛ tàan. Na shɛ nɔ
kuɲɔgbɔhɔ ki na. Tɔɔrɔ gbura ki bye
kee na na ɲaha tii kulo li funŋɔ ki na.
Ba p'a nɔ wà wɛ, a gbura k'i mugi kiyɛ
mu. A mɛlɛkɛ wu binnɛ foro ni Pyɛɛri
ni na koo co. Na pu yaha pu na gaaŋi
shiizhan, taapile ni a mɛlɛkɛ wu gari
na Pyɛɛri yaha. 11 Ba mɛlɛkɛ w'a kari
wɛ, a Pyɛɛri hakili di diin. A wu jo:
«Nɛ li cɛ jo Kafɔɔ w'a wu mɛlɛkɛ wa tun
w'a pa nɛ shɔ Hɛrɔdi wo fanha ki na,
ni Yawutuu pu wo kanhama pe, p'a bi
puyɛ yaha p'i ba pemu taha nɛ na ge.
12 Ba Pyɛɛri ya wu funŋɔ sha wɛ, na
gari Mariyama yíri. Yohana wemu
p'a bi Marika ge, wee wo nu wu ɲɛ wii.
N'a daa fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ pu bi pinnɛ wà
na Kilɛ ɲɛɛri Pyɛɛri mu. 13 Ba Pyɛɛri
ya nɔ kaaŋa ki ɲɔ na wɛ, na gbura ki
kuu. Kapyebyezhɔ wa bye wà, wee
mɛgɛ ki bye na Orode. A wee di ba
kuɲɔɔ li wii. 14 Ba w'a pa Pyɛɛri mujuu
li cɛ tuun wemu ni wɛ, wu ya já kuɲɔɔ
li mugi nige fundanga keŋɛ ni wɛ. A
wu baa kari na shɛ yi jo pusamaa mu,
na Pyɛɛri niyerege ki wa kuɲɔɔ li ɲɔ
na kpɛɛngɛ ki na. 15 A p'i wu pye:
«Mu ɲuŋmuu wa wɛ!» Ga, a Orode di
yi jo waha pu mu na can w'a wii. A
p'i jo: «Wu jaa w'a wii.» 16 A Pyɛɛri
di ganha na gbura ki kuuni. Ba p'a
pa gbura ki mugi, na wu ta Pyɛɛri yɛ
pyaa wɛ, a l'i pu fo fo xuuni. 17 A
Pyɛɛri di wu keŋɛ yirige, na pu pye na
pu co puyɛ na. Yeegegana lemu na
Kafɔɔ ya wu yeege kaso wu ni ge, a wu
yee ɲaha jo pu mu. Na pu pye pu yi
ɲaha jo Yakuba ni wu ceboronamaa
pusamaa bɛɛri mu. Lee kadugo na a
wu yìri wà na kari xuu watii ni.
18 Ba ɲiga k'a pa mugi wɛ, a sɔrɔsii
pu funbɛnwuu di ganha na puyɛ
yegee na: «Dii Pyɛɛri d'a pye wɛ?» 19 Li
ya ta mɔ wɛ, a Hɛrɔdi di wa yaha kari
na pu Pyɛɛri yaha shɛ wee yíri. Pyɛɛri
ya ta ɲa-ɛ ge, a wu sɔrɔsii pu yiri na pu
yege, na jo na pu pu gbo.

Saannaa Hɛrɔdi xugana

Lee kadugo na a Hɛrɔdi di foro
Zhude fiige ki ni, na gari Sezare ni,
na shɛ jɛri pye wà. 20 Hɛrɔdi luu li
bi yìri bɛ sanha Tiiri shɛɛn ni Sidɔn
shɛɛn bɛ tàan xuuni. Ba pee ya lee
cɛ wɛ, na puyɛ ɲa na p'i shɛ Hɛrɔdi
mu. A p'i naɲɛɛgɛ leŋɛ ni saan wu
tashɔngɔ ki ɲuŋɔfɔɔ wu ni. Wee mɛgɛ
ɲɛ na Bilatusi. Lee kadugo na a p'i shɛ
Hɛrɔdi mu na wu susuro ta wu yogo
ki yaha k'i xhɔ. Bani wee wo fiige ki

ni pee ɲɔlige ya fòro. 21 Ba cadagaŋa
k'a pa nɔ wɛ, a Hɛrɔdi di wu saanra
fadegbɔhɔ le, na diin wu saanra koro
li ni, na ganha na kafilagbɔ yu pu mu.
22 A sipyii pu bɛɛri di ganha na xhuulo
na: «Le ɲɛ sipya mujuu wɛ, kilɛ yɛ
pyaa mujuu li ɲɛ le!» 23 Ga taapile
ni, a Kafɔɔ wo mɛlɛkɛ wa di yama wá
Hɛrɔdi na, bani wu ya ta Kilɛ pɛlɛ wɛ.
A fyɛɛnrɛ di jé wu ni; a wu xhu.
24 Lee bɛ na, Kilɛ jomɔ pu bi se ɲaha
na kabaya yi bɛɛri na. 25 Barinabasi
ni Sɔli ya pa Zheruzalɛmu ni tuduro
temu na ge, ba tee ya shɔɔnri wɛ, a p'i
guri kari Ancɔsi ni. A pu nigariwuu di
gari ni Yohana ni, wee p'a bi sanha na
Marika.

13

Fɛfɛɛrɛ Munaa ya Sɔli ni Barinabasi ɲaha bulo

pu shɛ Kilɛ Kafila jo

1 Kilɛ tudunmɔɔ ni karamɔgɔlɔɔ pii
bye Ancɔsi egilizi wu ni. Pee mɛyɛ ye:
Barinabasi, ni Simɔ wemu p'a bi Niwɔ
ge, ni Lusisi, wee bi yìri Sirinɛ kulo
li ni, ni Manayɛni, ni Sɔli. Manayɛni
ni saannaa Hɛrɔdi, punuŋɔ ni pee ya
bii. 2 Caŋa ka n'a daa fɛɛ p'a suun
le, na Kafɔɔ pɛlɛ. A Fɛfɛɛrɛ Munaa
l'i pu pye: «Nɛ Barinabasi ni Sɔli yiri
labye wemu kaa na ge, yi pu yaha
na yahama ni, kɔnhɔ pu da wee pyi.»
3 Ba n'a daa fɛɛ p'a yee logo wɛ, a p'i
tuun wa lɔ sanha na suun le, na Kilɛ
ɲɛɛri, na pu keye taha Barinabasi ni
Sɔli na, na pu yaha kari Kilɛ wo labye
wu na.

Barinabasi ni Sɔli nɔgana Sipɛrɛ ni

4 Ba Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a Barinabasi
ni Sɔli tun wɛ, a p'i gari Silisi ni. A
p'i shɛ jé wà kɔɔgbɔhɔ ka ni na kari
Sipɛrɛ fiige ki ni. 5 A p'i nɔ Salaminɛ ni,
na Kilɛ Kafila jo Yawutuu pu mu Kilɛ-
pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni. Yohana wemu p'a
bi Marika ge, wee bi pu tɛgɛ labye wu
na.
6 A p'i Sipɛrɛ fiige ki kɔn ɲɛri na shɛ
nɔ kulo la ni, lee mɛgɛ ɲɛ na Panfɔsi.
Ba p'a nɔ wà wɛ, na Yawutu ná wa
ta wà, wee mɛgɛ ɲɛ Bariyesu. Wu bi
siganma pyi, na kafinɛyɛ yu na Kilɛ
tudunmɔ wee ɲɛ. 7 Wee sigaanfɔɔ w'a
bye gbafɛnɛɛrɛɛ Sirigusi Polusi ka-
ban. Wee gbafɛnɛɛri wu bye ná xak-
iligbɔ fɔɔ. A wu Barinabasi ni Sɔli yiri,
bani pu bi giin p'i Kilɛ Kafila logo. 8 Ga
sigaanfɔɔ wemu mɛgɛ ki ɲɛ Bariyesu,
p'i wu pyi Girɛkii jomɔ pu ni na Eli-
masi ge, a wee di Barinabasi ni Sɔli
kaala. W'a bi li shaa wu gbafɛnɛɛri
wu ɲaha kɔn, kɔnhɔ wu ganha bu dà
Yesu na wɛ. 9 Wee tuun wu ni Sɔli we
p'a bi na Pɔli ge, a wee di ɲi Fɛfɛɛrɛ
Munaa na, a wu sigaanfɔɔ wu wii
xuuni na jo: 10 «Shitaanni sipya mu
ɲɛ, mu ya ɲi shizhiinmɛ ni naŋmahara
tuuyo bɛɛri na. Tiimɛ bɛɛri pɛn. Mu
wa da Kafɔɔ wo kodiinɛ li ɲɛri wu ɲɔ
yaha-i ya? 11 Kafɔɔ ya wu keŋɛ taha
mu na nimɛ. Ma na ba bye fyɛn. Ma
na ba tuun wa pye, ma da yafiin bɛ ɲa
wɛ.» Taapile ni a piige di jé Elimasi
ɲaha ni; a wu ɲɛri fyɛn, na ganha
na daala wu bu garaa sipya wa ta,
wee di wu keŋɛ co, wu koo shɛ wu
na. 12 Ba gbafɛnɛɛri w'a lee ɲa wɛ, na
dà Yesu na. Kalaa we w'a pye Kafɔɔ
shizhaa na ge, a wee di bye wu mu
kakanhana.

Pɔli ni Barinabasi nɔgana Ancɔsi nibire ni

13 Lee kadugo na a Pɔli ni wu
tahama-nɔhɔmɔɔ di jé kɔrɔgɔ ka ni
Panfɔsi ni, na gari Pɛrizhe kulo li
ni Panfili fiige ki ni. Yohana wemu
mɛgɛ p'a yiri na Marika ge, wee xuu
wu ni wee ya kuri pu fɛni, na gari
Zheruzalɛmu ni. 14 Ga, a pusamaa di
yìri Pɛrizhe ni, na gari kulo la ni lemu
mɛgɛ ki ɲɛ Ancɔsi nibire ge, lee ɲɛ
Pisidi wo fiige ki kabanugo. Ba Yawu-
tuu wo cadɛɛngɛ k'a nɔ wɛ, a pu bɛ di
jé Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ni na diin. 15 Ba
p'a saliya we ni Kilɛ tudunmɔɔ pu wo
Kitabuu pu kalaa xɔ wɛ, a Kilɛ-pɛɛŋɛ
puga ki ɲuŋɔfɔɔ wu tuduro tun Pɔli ni
Barinabasi mu na: «Na cebooloo, Kilɛ
Kafila yɛrɛ la bye l'i wa yi mu, yi na já
li pye.»
16 A Pɔli di yìri, na wu keŋɛ yirige,
na sipyii pu pye: «Izirayɛli shɛɛn, ni

yee piimu p'a fyagi Kilɛ na ge, yi ni-
wegee shan! 17 Izirayɛli shɛɛn wo Kilɛ
w'a wù sefɛlɛɛ pu ɲaha bulo. Tuun
wemu ni pu bye nadadiinmɛɛ Misira
ni ge, w'a pu nagoo ɲɛhɛ. Lee kadugo
na a wu wu wo sefɛɛrɛ ti taga pu yeege
kee fiige ki ni. 18 A wu pu keree
xu, na pu ɲɔ sha fo na nɔ yee kɛlɛɛ
shishɛɛrɛ na. 19 Lee kadugo na w'a
shi tɛhɛɛ gbarashuun kyɛɛgi, na wee
kɔri yeege Kana fiige ki ni, na fiige
ki kan wù sefɛlɛɛ pu mu, 20 fo na nɔ
yee xhuu shishɛɛrɛ ni kɛlɛɛ kaguro na
(450). Lee kadugo na, a wu kiirikɔɔn
kan wù sefɛlɛɛ pu mu fo na shɛ nɔ Kilɛ
tudunmɔɔ Samuwɛli wo caŋa ɲii li na.

21 «Wee tuun wu ni a p'i li sha Kilɛ
mu na wu wa pye saan pu ɲuŋɔ ni.
A Kilɛ di Kisi ja Sɔli kan pu mu wee
wu pye pu saan. A wee di yee kɛlɛɛ
shishɛɛrɛ (40) ta pu ɲuŋɔ ni. Wee bi
foro Bɛnzhamɛ wo shi wu ni. 22 Ba
Kilɛ ya Sɔli laha saanra ti na wɛ, na
Dawuda kan pu mu w'a pye pu saan.
A wee kaa di daan Kilɛ ni, a Kilɛ di jo:
‹Sipya wemu nɛ zhaa ge, wee wu ɲɛ
we, Zhese* ja Dawuda we. Wee na ba
bye nɛ ɲidaan keree ki bɛɛri pyevɔɔ.›*
23 A Kilɛ di ba Shɔvɔɔ kan Izirayɛli mu,
na foro Dawuda shi wu ni, ba w'a bi
yi jo jogana lemu na wɛ, wee ɲɛ Yesu.
24 Na ta wee sanha ba wɛ, Yohana
w'a bi Kilɛ Kafila wu yɛrɛ pyi Izirayɛli
sipyii pu bɛɛri mu, na pu daajeŋɛ jo
pu jurumu wu na, p'i batize. 25 Ba
Yohana wo labye wu taaxɔɔ ya tɛɛŋɛ
wɛ, a wu ganha na yu na: ‹Yee ya giin
na jɔgɔ nɛ wa wɛ? Shɔvɔɔ wemu ɲaha
yee wa wii ge, nɛ wa were-e dɛ! Ga
we w'a ma nɛ kadugo ge, wee wu wa.
Nɛ cèrɛ nɛ wu pye wu bulo, ali na wu
tanhaya mɛɛrɛ bɛ sanha, nɛ yaa ni lee
ni wɛ.›*»

26 Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Na
cebooloo, yee piimu pu ɲɛ Ibirayima
yaseye ge, ni yee pii p'a fyagi Kilɛ
na ge, pe ɲuwuuro jomɔ pe ya jo yi
bɛɛri mu. 27 Bani Yawutuu pii p'a bye
Zheruzalɛmu ni ge, pere ni ɲuŋɔfɛɛ pu
bi ta li cɛ na Shɔvɔɔ wu ɲɛ Yesu wɛ.
Kilɛ tudunmɔɔ pu jomɔ pemu bɛ pu
bi galaa cadɛɛngɛ bɛɛri ge, pu ya pee
bɛ cɛ wɛ; bani p'a Yesu jaagi, na wu
gbo. Ga lee funŋɔ ni a p'i pee jomɔ
pe ɲɔ fa puyɛ kategee. 28 Ali na ta
pu ya kaa la shishiin ta wu na le l'a
wu kagbuu xɔ wɛ. Lee bɛ na, a p'i
Pilate pye na wu sɔɔ p'i wu gbo. 29 Lee
na keree kiimu k'a ka Kilɛ tudunmɔɔ
Kitabuu pu ni Yesu shizhaa na ge, pee
jomɔ pu bɛɛri ya pye can. Lee kadugo
na a p'i wu tirige korikoritige ki na,
na shɛ le faŋa ni. 30 Ga, a Kilɛ di wu
ɲɛ na yeege xu ni. 31 Ba w'a ɲɛ foro
xu ni wɛ, pii p'a wu torogo na yìri
Galile ni na pa Zheruzalɛmu ni ge,
a wu cabyaa niɲɛhɛŋɛɛ pye na wuyɛ
shɛɛ pee na. Pee sipyii pu p'a pye wu
sɛɛrɛɛ, na wu jomɔ yu Izirayɛli sipyii
pu mu. 32 Kilɛ bi Jozaama pemu wo
ɲɔmɛɛ lɔ wù sefɛlɛɛ pu mu ge, wèeyɛ
pyaa ki bɛ wo kapana ɲuŋɔ ki ɲɛ, na
pee ɲaha jo. 33 Ɲɔmɛɛ le Kilɛ ya lɔ wèe
sefɛlɛɛ pu mu ge, w'a lee fa pu kadugo
shɛɛn mu. Kilɛ ya Yesu ɲɛ na yeege xu
ni. Lee l'a ka Zaburuu Kitabu koogoo
shuun wu ni Yesu shizhaa na na:
‹Mu ɲɛ nɛ Ja; niɲaa n'a ma se.›*

34 Ba Kilɛ ya Yesu ɲɛ na yeege xu ni
wɛ, na jo na wu da ga xhu nige bada
wɛ. Lee Kilɛ Kafila w'a shɛ na:
‹Fɛfɛɛrɛ ɲɔmɛɛ le nɛ lɔ Dawuda mu ge,
nɛ na ba lee ɲɔ fa nakaara baa ni
duba ni yi mu.›*

35 Lee wuu na Kilɛ Kafila w'a li shɛ
xuu wa bɛ ni sanha na:
‹Mu da ga sɔɔ ma Fɛfɛɛrɛ Sipya wu wu
fɔnhɔ
faŋa ni wɛ.›*

36 Ga Dawuda we w'a pe jomɔ pe jo
ge, ba wee ya Kilɛ ɲidaan keree pye xɔ
wu wo tuun wu ni wɛ na xhu. A p'i wu
le na fara wu sefɛlɛɛ pu nixhuyo na. A
wu fɔnhɔ. 37 Ga Kilɛ ya Yesu wemu ɲɛ
na yeege xu ni ge, wee ya ta fɔnhɔ wɛ.

38 «Lee na, na cebooloo, wèe ya yaa
na li cɛ na Yesu gbɔɔrɔ ni wù jurumu
w'a da yafa wù mu. 39 Kakuuŋɔɔ

* **13:22** **Zhese:** Wee ninumɔ p'a byi Izayi. * **13:22** Zaburuu 89:21 * **13:25** Yohana 1:20-27
* **13:33** Zaburuu 2:7 * **13:34** Ezayi 55:3 * **13:35** Zaburuu 16:10

kiimu ki ɲɛ yee ya já shɔ ki na Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya wu nɔhɔ
ni-i ge, wemu bu dà Yesu na, weefɔɔ
na zhɔ kee kakuuŋɔɔ ki bɛ na, na kaɲii
ta Kilɛ ɲaha tàan Yesu gbɔɔrɔ ni. 40 Lee
wuu na y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ Kilɛ
tudunmɔɔ p'a yemu jo ge, yee ganha
da yi ta wɛ. P'a jo:

41 ‹Kilɛ keree la wuuvɛɛ, yi wii,
li na bye kakanhana yee mu,
lee kadugo na yee na gyɛɛgi.
Bani n'a da ba kaa la pye yee wo tuun
wu ni.
Ali wa na ba li paari yee mu,
yee da ga dà li na wɛ.›*»

42 Ba Pɔli ni Barinabasi ya pa foro
Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ni wɛ, a sipyiire t'i
pu pye na cadɛɛngɛ ki k'a ma ge, na
pu pa jo le kaa le ninunɔ na pee mu
sanha. 43 Ba sipyiire t'a ɲɔ kɔn na
jaaga wɛ, Yawutuu niɲɛhɛmɛɛ ni Kilɛ
ɲìi fyaara sipyii piimu ya jé Yawutuu
koo li ni ge, a pee di daha Pɔli ni Barin-
abasi fɛni. A pee di ganha na pu logoo
wari na pu taha Kilɛ wo niimɛ wu fɛni
ni ɲɔmɛɛ fɛɛrɛ ni. 44 Ba cadɛɛngɛ k'a
pa nɔ wɛ, a kulo li sipyii pu bɛɛri di
ba binnɛ p'i Kafɔɔ jomɔ logo. 45 Ba
Yawutuu p'a sipyiire ti ɲa t'a pinnɛ
wɛ, a lee wo ɲɛpɛɛn di jé pu ni. A
p'i ganha na Pɔli kafila wu kaala na
wu shɛhɛlɛ. 46 A Pɔli ni Barinabasi di
yi fiinŋɛ jo pu mu na: «Yee Yawutuu
mu Kilɛ Kafila wu bi yaa na fɛnhɛ jo.
Ga ma na jo yee ya she wu ni, na
li yaha na yee ya yaa ni ɲìi sicuumɔ
nixhɔbaama ni wɛ. Ayiwa nimɛ a wu
gari shi watii yíri. 47 Bani ye Kafɔɔ Kilɛ
ya jo wu Kafila wu ni na:

‹Nɛ Kilɛ w'a ma teŋɛ na pye kpɛɛngɛ
shi wusama mu,
kɔnhɔ m'a ɲuwuuro ti jomɔ pu
yaha p'i nɔ
koŋɔ ki kabaya shishɛɛrɛ wu bɛɛri
na.›*»

48 Shi wemu ɲɛ Yawutuu-i ge, ba
pee ya pee jomɔ pu logo wɛ, a pu
bɛɛri fundanga wuu di ganha na
Kafɔɔ jomɔ pu sɔni. Piimu bɛɛri pu
bi puyɛ gbegele p'i sɔɔ ɲìi sicuumɔ
nixhɔbaama pu na ge, a pee bɛɛri di
dà Kafɔɔ Yesu na. 49 Lee caagagana li
na Kafɔɔ jomɔ pu bi jaaga wee xuu wu
bɛɛri ni.
50 Kulo li mɛgbɔhɔ cèe ni kulo li
sipyigbɔɔ piimu pu bye Yawutuu koo
li ni ge, a Yawutuu p'i pee sɔn wá Pɔli
ni Barinabasi na, a p'i pu kanha, na
pu kɔri na yeege pu wo fiige ki ni.
51 Ga, a Pɔli ni Barinabasi nivorowuu
di pu tɔɔyɔ gbazhɛnhɛ ɲahara wo wà,
na lee pye sɛɛri kaa pu fɛni. A p'i gari
Ikonɛ kulo li ni. 52 Ga lee bɛ na, a
pee n'a daa fɛɛ nivomɔɔ pu kunni di ɲi
fundanga ni Fɛfɛɛrɛ Munaa na Ancɔsi
ni.

14

Pɔli ni Barinabasi ya kari Ikonɛ kulo li ni

1 Ba Pɔli ni Barinabasi ya nɔ Ikonɛ
ni wɛ, na jé wà bɛ Yawutuu Kilɛ-pɛɛŋɛ
puga ki ni. A p'i jomɔ jo fo Yawutuu
niɲɛhɛmɛɛ ni Girɛkii niɲɛhɛmɛɛ ya pye
Yesu n'a daa fɛɛ. 2 Ga, Yawutuu piimu
p'a she pu da dà Yesu na-ɛ ge, a pee
di shɛ ganha na shi wusama sɔɔn na
waa n'a daa fɛɛ pu na. 3 Ga lee bɛ na,
a Pɔli ni Barinabasi di mɔ lee kulo li
ni. P'a bi Kafɔɔ kaa yu, pu bi fyagi
wa shishiin na wɛ. Kafɔɔ bi sefɛɛrɛ
kaan pu mu p'a kakanhaŋaa ni ɲaha
shɛshɛɛrɛ pyi. Kee bi li shɛɛ na Kafɔɔ
wo Fɛrɛmɛ jomɔ pu ɲɛ can.
4 A kulo li shɛɛn p'i daa taaya shuun.
A taaga ka di bye ni Yawutuu pu ni,
a ke k'i bye ni tudunmɔɔ pu ni. 5 A
Yawutuu pee ni shi wusama ni pu
ɲuŋɔfɛɛ di bɛ nigin na, na p'i Pɔli ni
Barinabasi kanha. Pu funŋɔ bye p'i
pu wá gbo ni kagereye ni. 6 Ba Pɔli
ni Barinabasi ya pa li cɛ na pu funŋɔ
ki wa p'i pee gbo wɛ, a p'i baa kari
Likawuni fiige ki ni. Kee fiige ki ni
Lisitiri ni Dɛribɛ kulogoo k'a bye. 7 A
p'i Jozaama pu jo wee xuu wu bɛɛri ni.

Na Pɔli ni Barinabasi yaha Lisitiri ni

8 Ná wa bye Lisitiri ni w'a bi faan
fo wu taasii ni. Wu bi sanha ɲaari ɲa
bada wɛ. 9 Wee ná wu bi Pɔli jomɔ pu

* **13:41** Habakuki 1:5 * **13:47** Ezayi 49:6

nuri. A Pɔli di wu ɲaha kɔ le wu ni
na wii, na wu ta na n'a daa wa wu zɔ
wu ni, na wu cuuŋɔ. 10 A Pɔli di jo ni
fanha ni, na ná wu pye: «Yìri yere ma
tɔɔyɔ yi na!» A na wu yìri, na yere wu
tɔɔyɔ yi na, na ganha na ɲaari. 11 Ba
sipyiire t'a lee ɲa wɛ, na jo Likawuni
shɛɛn jomɔ pu ni na: «Kakanhana dɛ!
Wù kilɛlɛɛ p'a puyɛ ɲɛri sipyii, na digi
na pa naha.» 12 Girɛkii kilɛ wemu
mɛgɛ ki bye Zesi ge, a p'i wee mɛgɛ le
Barinabasi na. Shuun wo wu mɛgɛ
ki bye Hɛrimɛsi ge, a p'i wee mɛgɛ
le Pɔli na. Bani Pɔli w'a bye jomɔ
pu jovɔɔ. 13 Zesi tapɛɛŋɛ puga ki bye
kulo li tajege ki ni. A wu saraya ɲaha
shɔɔnrivɔɔ wu shɛ wee xuu wu ni ni
nupɛhɛɛ ni, na ki to ni tige fyɛɛnrɛ
ni. Wu ni sipyiire ti bi giin p'i saraga
wolo Barinabasi ni Pɔli mu.
14 Ga ba Pɔli ni Barinabasi ya lee
ɲa wɛ, a pu loyire wuu di pu fadeye
shɛɛngi, na baa kari sipyiire ti fɛni, na
ganha na sɛlɛ na: 15 «Wu naɲiinɛɛɲaha
na yee di le pyi wɛ? Wèe bɛ pu ɲɛ sipyii
ba yee wa wɛ. Wèe ya pa Kilɛ Jozaama
jo yee mu, jo yi ke ɲuŋɔ baa pɛɛŋɛ
ke ɲɔ yaha, y'i dà Kilɛ ɲìi wo wu na.
Y'i da wu pɛlɛ, wee wemu w'a fugba,
ni ɲiŋɛ, ni suumɔ lɔhɔ, ni ki funŋɔ
yaŋmuyɔ yi bɛɛri yàa ge. 16 Taashiinɛ
li ni Kilɛ bi shi wu bɛɛri yaha wu na
wuyɛ ɲidaan koro ɲaari, 17 Ga lee bɛ
na Kilɛ bi wuyɛ shɛɛ pu na ni kasaaŋaa
niɲɛhɛŋɛɛ ni. W'a zanha shaan yee
mu na yìri fugba we ni, na yee shinma
ɲɔgi wu tuun ni, na ɲɔlige niɲɛhɛŋɛ
kaan yee mu, na fundanga kaan yee
mu.» 18 Pɔli ya yee bɛɛri jo, ga jɛɛrɛ yɛ
li bi fɔ p'i sipyiire ti ɲaha kɔn kanha
niiyɛ yi gbo wu na.
19 Na pu yaha lee na, a Yawutuu p'i
di yìri Ancɔsi nibire ni Ikonɛ ni na pa.
A p'i sipyiire ti faanna fo p'a kagereye
taga Pɔli wá shan, na p'i wu gbo. Lee
kadugo na a p'i wu fuulo na shɛ wá
kulo li kadugo yíri, bani pu bi giin na
w'a xu xɔ. 20 Ga ba n'a daa fɛɛ p'a shɛ
wu kuuri wɛ, a wu yìri jé kanha ki
ni. Kee caŋa ki ɲimuguro na a Pɔli ni
Barinabasi di yìri wà na kari Dɛribɛ
ni.

Tudunmɔɔ p'a kuri kari Ancɔsi nigbɔ wu wo egilizi wu ni

21 Pɔli ni Barinabasi ya Kilɛ
Jozaama pu jo Dɛribɛ kulo li ni. A
sipyiɲɛhɛmɛɛ di dà Yesu na. Lee
kadugo na a p'i guri kari Lisitiri ni,
ni Ikonɛ, ni Ancɔsi nibire ni. 22 P'a bi
Yesu n'a daa fɛɛ pu logoo wari, na pu
yɛri na pu kori yaha n'a daa wu ni
pu da se ɲaha na. Bani p'a bi pu pyi
na: «Li waha l'i waha, wèe na vɛnhɛ
kanhama niɲɛhɛmɛ ɲa, yani wù pa
jé Kilɛ wo saanra ti ni ge.» 23 Pɔli ni
Barinabasi ya pii ɲaha bulo na pye
ɲahagbaa fɛɛ egilizii pu bɛɛri nigin
nigin ni. Lee kadugo na a p'i suun le,
na Kilɛ ɲɛɛri pee sipyii pu mu. Kafɔɔ
wemu na p'a dà ge, a p'i pu kaa le wee
keŋɛ ni, kɔnhɔ wu bye pu tɛgɛvɔɔ.
24 Lee kadugo na a Pɔli ni Barin-
abasi di Pisidi kɔn ɲɛri, na gari Panfili
fiige ki ni. 25 A p'i Kilɛ Kafila jo Pɛrizhe
kulo li ni na na kari kulo la ni lee mɛgɛ
ɲɛ Atali. 26 A p'i jé kɔɔgbɔhɔ ka ni na
kari Ancɔsi nigbɔ wu ni Siiri fiige ki
ni. Wee xuu wu ni n'a daa fɛɛ p'a bi
pu kaa le Kilɛ keŋɛ ni. Labye wemu na
p'a xɔ mɛ ge, a p'i na yìri wà lee kulo li
ni na ma wee labye wu fɛni. 27 Ba p'a
nɔ Ancɔsi ni tuun wemu ni wɛ, keree
kiimu bɛɛri p'a pye Kilɛ baraga ni ge,
a p'i n'a daa fɛɛ pu pinnɛ, na kee bɛɛri
paari pu mu. Shi wemu ɲɛ Yawutuu
wɛ, mugigana lemu na Kilɛ ya kuɲɔɔ
mugi wee bɛ mu, kɔnhɔ pu bɛ di dà
Yesu na ge, a p'i yee bɛ paari. 28 A
Pɔli ni Barinabasi di taatuunnɔ pye
Ancɔsi n'a daa fɛɛ pu yíri.

15

Yesu n'a daa fɛɛ p'a pinnɛgɛ kemu pye Zheruzalɛmu ni ge

1 Ayiwa, a namaa pii di ba yìri
Zhude fiige ki ni na pa Ancɔsi ni. A
p'i ba ganha na kalaa watii kaan ce-
booloo n'a daa fɛɛ pu mu na: «Na saha
ni Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu
ni, yee ya cekɔɔnrɔ pye wɛ, yee da zhɔ
wɛ.» 2 Pɔli ni Barinabasi ya ta sɔɔ pee
jomɔ pu na wɛ. A l'i bye nakaagbɔɔrɔ
pu tɛ ni, fo Ancɔsi n'a daa fɛɛ p'a n'a

daa fɛɛ pii fara Pɔli ni Barinabasi na,
p'i shɛ li tiinnɛ tiin Zheruzalɛmu ni,
pu ni tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlɛɛ pu ni.
3 A egilizi wu pu tun kari, a pu nigari-
wuu di doro Fenisi fiige ni Samari
fiige ki ni. Shi wemu ɲɛ Yawutuu-i ge,
wee ya sɔɔ Kilɛ jomɔ pu na sɔɔgana
lemu na ge, a p'i yee paari wee xuu
wu n'a daa fɛɛ pu mu. A pee jomɔ p'i
daan pu cebooloo pu ni xuuni.

4 Ba Pɔli ni Barinabasi ya nɔ
Zheruzalɛmu ni wɛ, a n'a daa fɛɛ p'i pu
ɲuŋɔ círi cirigazaana na. Tudunmɔɔ
pee ni nɔhɔlɛɛ pu bɛɛri bi bye wà. P'a
já keree kiimu bɛɛri pye Kilɛ baraga ni
ge, a p'i kee bɛɛri paari Zheruzalɛmu
n'a daa fɛɛ pu mu. 5 Farizhɛɛn piimu
p'a dà Yesu na ge, a pii di yìri pu ni na
jo: «Shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, piimu
p'a dà Yesu na wee shi wu ni ge, pee
wo cekɔɔnrɔ bye ɲɛ fanha. Na fara
lee na, p'a yaa na ɲaari na sahaŋi ni
Musa wo saliya wu ni.» 6 Lee wuu
na, a tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlɛɛ p'i
puyɛ ɲa na binnɛ tiin, kɔnhɔ p'i yee
suguri shiizhan. 7 Ba jomɔ p'a pa
ɲɛri nakaagbɔɔrɔ pu tɛ ni wɛ, a Pyɛɛri
di ba yìri yere na jo: «Na cebooloo,
yeeyɛ pyaa wa li fiin na Kilɛ ya nɛ
ɲaha bulo fo taatuunnɔ ni, kɔnhɔ nɛ
Kilɛ Jozaama pu jo shi wusama bɛ mu
wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, kɔnhɔ p'i Kilɛ
jomɔ logo p'i dà Yesu na. 8 Kilɛ wemu
w'a sipyii bɛɛri zɔlɔɔ cɛ ge, wèe ya li
cɛ na wee ya sɔɔ pu na. Lee wuu na
Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a tigi pu na ba l'a tigi
wèe na tigigana lemu na wɛ. 9 Lee ya
ta zhɔnrɔgɔ pye wɛ. L'a pu zɔlɔɔ fiinŋɛ,
bani p'a dà Yesu na. 10 Ni li wa mu,
ɲaha na yee di wa giin y'i Kilɛ taanna
di wii wɛ? Wèe sefɛlɛɛ ni wèeyɛ pyaa
ya ta já tuguro temu na-ɛ ge, ɲaha na
y'i wa giin y'i tee taha n'a daa fɛɛ pu
ɲuŋɔ ni wɛ? 11 Dagana lemu na yee
ya dà na yee ya shɔ Kafɔɔ Yesu wo
niimɛ wu gbɔɔrɔ ni ge, mu li wa pii
bɛ shizhaa na.»

12 A sipyii pu bɛɛri di cari cari puyɛ
na, na Pɔli ni Barinabasi yɛ bɛ wo ni-
joyo logo. Kilɛ ya kakanhaŋaa ni ɲaha
shɛshɛɛrɛ temu pye pu mu shi wu niŋɛ
ni wemu ɲɛ Yawutuu wɛ ge, a p'i yee
bɛɛri paari sipyiire ti mu. 13 Ba Pɔli
ni Barinabasi ya jo xɔ wɛ, a Yakuba
di jomɔ pu lɔ na jo: «Na cebooloo, yi
niwegee shan, y'i na kafila wu logo!
14 Shi wemu ɲɛ Yawutuu-i ge, yaha-
gana lemu na Kilɛ ya wu kasɛɛgɛ yaha
wee shi wu na fo taashiinɛ li ni ge, na
pii ɲaha bulo pu ni na pye wuyɛ pyaa
wuu ge, Simɔ ya yee bɛɛri paari na xɔ
yee mu. 15 Simɔ wo jomɔ pe ni Kilɛ
tudunmɔɔ pu wo pu bɛɛri ɲɛ ninumɔ,
bani l'a ka Kitabu wu ni na Kafɔɔ ya jo
na:

16 ‹Lee kadugo na, n'a da ba guri ba.
Dawuda puga ke k'a to ge,
n'a da ba kee yereŋɛvonɔ yereŋɛ.
N'a da ba ki kataha ki bɛɛri yirige, di
ki tii.
17 Kɔnhɔ sipyiire tisara bɛɛri di Kafɔɔ
sha
ni shi wu bɛɛri n'a yiri na pye
nayɛ wo ge.
18 Yee Kafɔɔ ya jo.
Wee w'a kii keree kii shɛ fo taatu-
unnɔ ni.›*»

19 Lee kadugo na a Yakuba di jo:
«Lee wuu na, shi wemu ɲɛ Yawutuu
wɛ, wu d'a sɔɔ Kilɛ Kafila wu na ge, nɛ
funŋɔ na, wèe ya yaa na waha watii
taha wu na wɛ. 20 Ga yi yere wù sɛmɛ
tun pu mu, na saraya yatɔɔyɔ yemu
p'a gbuu yapɛrɛɛ na ge, pu ganha ba
yee xaara xaa wɛ. Na pu ganha ba
dɔdɔɔrɔ pyi wɛ, na pu ganha ba yax-
uyo, kelee shishan xaa wɛ. 21 Bani na
lɔ fo taatuunnɔ li ni, kulogoo ki bɛɛri
ni, Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi ni, lee yɛrɛ li l'a
gaan na saha ni Musa wo saliya wu ni
cadɛɛngɛ bɛɛri na.»

Tudunmɔɔ p'a sɛmɛ tun n'a daa fɛɛ pii mu piimu ɲɛ Yawutuu wɛ

22 Yakuba jomɔ p'a bi bɛ tudunmɔɔ
ni nɔhɔlɛɛ, ni n'a daa fɛɛ pu mu. A pu
pii pinnɛ ni Pɔli ni Barinabasi ni, na
pee tun kari Ancɔsi ni. A p'i ɲahagbaa
fɛɛ shuun wa ɲaha bulo n'a daa fɛɛ pu
ni. Wa mɛgɛ ɲɛ na Zhude, p'i wu pyi

* **15:18** Amɔsi 9:11-12

na Barisabasi, shuun wo wu mɛgɛ ɲɛ
na Silasi. 23 A p'i sɛmɛ wu le pu keŋɛ
ni. L'a bi ka wee sɛmɛ wu ni na:
«Wèe piimu pu ɲɛ tudunmɔɔ pu ge,
wèe ni egilizi nɔhɔlɛɛ ni n'a daa fɛɛ pu
p'a we sɛmɛ we tun wù cebooloo n'a
daa fɛɛ pu mu piimu ɲɛ Yawutuu wɛ,
na ɲɛ Ancɔsi kulo le, ni Siiri fiige ke,
ni Silisi fiige ki ni ge:
Wèe ya yi shaari.
24 Wèe ya logo na sipyii pii ya yìri
wèe yíri naha, na shɛ kafila wa taga
yee hakilee pu wuregi, fo l'a pye yee
mu funzhaga; na ta wèe di ya pu tun
wɛ. 25 Lee wuu na wèe ya wùyɛ ɲa, na
bɛ nigin na, na li ta l'a pɔrɔ na sipyii pii
fara wù taanɲiinɛɛ Pɔli ni Barinabasi
na, wù pee tun yi mu. 26 Pii namaa
shuun we ya puyɛ kan Kafɔɔ Yesu wo
labye wu mu, fo na li pye jɛɛrɛ yɛ l'a
fɔ p'i xhu kanhama keŋɛ ni. 27 Lee
wuu na wèe ya Zhude ni Silasi pinnɛ
ni pu ni, kɔnhɔ jomɔ pemu wèe ya ka
sɛmɛ wu ni ge, p'i pee jo yi mu ɲɔ ni
ɲɔ. 28 L'a taan Fɛfɛɛrɛ Munaa ni wèe
bɛ ni, nago wù ganha da tuguro tatii
taha yi na, kii keree kii kadugo na wɛ.
Kee keree ki kaa wèe ya jo waha mɛ
yi mu. 29 Yi ganha ba yapɛrɛɛ xaara,
kelee shishan, kelee yaxuyo xaa wɛ;
y'i dɔdɔɔrɔ yaha. Yi bu já yiyɛ tanha
kii keree kii na, lee ya ɲɔ. Kilɛ wu tuun
wa shɛ wu na.»
30 A p'i Pɔli, Barinabasi, Zhude ni
Silasi yɛ yaha kari Ancɔsi ni. Ba pee
ya nɔ wà wɛ, na n'a daa fɛɛ pu bɛɛri
yiri pinnɛ, na sɛmɛ wu kan pu mu.
31 Ba p'a wee sɛmɛ wu kalaa wɛ, a lee
yɛrɛ l'i pu funŋɔ taan xuuni. 32 Zhude
ni Silasi yɛ bɛ di bye Kilɛ tudunmɔɔ,
a p'i yɛrɛ kan n'a daa fɛɛ pu mu, na
pu logoo waha, na samɔhɔrɔ le pu ni.
33 A p'i cabyaa kii pye ni pu ni Ancɔsi
ni. Lee kadugo na a p'i koo sha. A
p'i li kan pu mu, na pu pye na Kilɛ
wu pu naha shɛ pu tunvɛɛ pu yíri, na
pu shɛ kanha ta ɲaɲiŋɛ na. 34 [Ga lee
bɛ na, a l'i daan Silasi ni wee wu kori
Ancɔsi ni.] 35 A Pɔli ni Barinabasi di
gori Ancɔsi ni. Pee ni sipyii piitiilee
bi n'a daa fɛɛ pu kalaa, na Kafɔɔ wo
Jozaama pu bɛ yɛrɛ pyi.

Pɔli ni Barinabasi ya waagi

36 Caŋa ka Pɔli ya pa Barinabasi
pye: «Barinabasi, kulogoo kiimu ni wèe
ya toro, na Kilɛ Kafila jo wà ge, wù
kuri wù doro kee ni, wù ki n'a daa
fɛɛ pu pɛrɛgi pu bi se ɲaha na n'a
daa wu ni.» 37 Pu nigariwuu, Barin-
abasi funŋɔ bye, Yohana wemu p'a bi
Marika ge, wee bɛ wu pinnɛ ni pu ni.
38 Ga Pɔli ya ta sɔɔ Yohana wu pinnɛ
ni pu ni wɛ. Bani na pu yaha Panfili
fiige ki ni w'a pa guri pu fɛni na labye
wu ta wu sanha xhɔ wɛ. 39 A l'i bye
gilege Pɔli ni Barinabasi tɛ ni, fo na pu
pye p'a waagi. A Barinabasi di gari ni
Marika ni. A pu shuun wu jé kɔrɔgɔ
ka ni na kari Sipɛrɛ ni. 40 A Pɔli di
Silasi ɲaha bulo. A n'a daa fɛɛ p'i pu
kaa le Kafɔɔ keŋɛ ni. 41 A p'i Siiri ni
Silisi fiiye yi bɛɛri ɲaari, na samɔhɔrɔ
le n'a daa fɛɛ pu ni.

16

Timote ya fara Pɔli ni Silasi na

1 A Pɔli ni Silasi di gari Dɛribɛ ni,
a p'i foro wà, na gari Lisitiri kulo li
ni. Na shɛ n'a daa fɔɔ lɛvɔɔ wa ta
wà, wee mɛgɛ ɲɛ na Timote. Wu nu
bye Yawutuu n'a daa fɔɔ wa, ga wu to
w'i ɲɛ Girɛki. 2 N'a daa fɛɛ piimu pu
bye Lisitiri ni Ikonɛ ni ge, pee bɛɛri
bi Timote mɛsaaŋa yu. 3 Lee wuu
na Pɔli ya li sha na Timote wu pye
wu kapyebyeɲii. Yawutuu pu wuu na
w'a Timote kɔn, bani pu bɛɛri bi li cɛ
na Girɛki wu ɲɛ wu to we. 4 Pu ni-
gariwuu ya toro kulogoo kiimu bɛɛri
ni ge, tudunmɔɔ pee ni Zheruzalɛmu
nɔhɔlɛɛ p'a keree kiimu teŋɛ ge, a Pɔli
di kee bɛɛri paari pu mu, na p'a kee
pyi. 5 Lee l'a bi n'a daa fɛɛ pu pye pu
na se ɲaha na n'a daa wu ni, egilizii
pu ni. A la di ganha na faraa pu na
caŋa bɛɛri.

Pɔli ya kashɛɛ la ɲa Torowasi ni

6 A Kilɛ Munaa l'i pu ɲaha kɔn Kilɛ
Kafila wu jo na Azi fiige ki ni. A p'i
Firizi ni Galasi fiiye yi ja toro. 7 Ba p'a
tɛɛŋɛ Misi fiige ki na wɛ, a p'i ganha na
giin p'i jé Bitini ni, ga Yesu Munaa li
ya ta sɔɔ pu jé wà wɛ. 8 A p'i doro Misi

kabanugo na kari Torowasi ni. 9 Kee
caŋa ki piige Pɔli ya kashɛɛ la ɲa. A wu
Masedɔni shɛn ná wa niyerege ɲa wu
na wu ɲɛɛri na yu: «Pɔli, ɲɔ mayɛ na,
m'a ba Masedɔni ni, m'a ba wù tɛgɛ.»
10 Ba Pɔli ya lee ɲa wɛ, taapile ni a wu
gbegele, na shɛ Masedɔni fiige ki ni. A
wèe di li cɛ nakaara baa jo Kilɛ yɛ pyaa
k'a jo na wèe pu shɛ Kilɛ Jozaama pu
jo pii sipyii pii mu.

Lidi ya pye Kafɔɔ Yesu wo n'a daa fɔɔ Filipi kulo li ni

11 A wèe di jé kɔrɔgɔ ka ni Torowasi
ni, na nɔ Samoturasi ni. Tee
ɲimuguro ti na wèe ya nɔ Nerapolisi
kulo li ni. 12 A wèe di foro wà, na
gari Filipi ni. Lee ɲɛ Masedɔni fiige
ki kugbɔɔ le, na ɲɛ Oromɛ fanha ki
tatɛɛngɛ ka. A wèe di cabyaa pye lee
kulo li ni.
13 Ba cadɛɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a wèe
di shɛ kanha ki kadugo. Bani wèe bi
giin na xuu wa wa wà pu mu dugo ki
ɲɔ na, wee ɲɛ pu Kilɛ-ɲɛrɛgɛ tapyege.
Ba wèe ya nɔ wà wɛ, na cèe pii ta p'a
puyɛ pinnɛ wà, a wèe di Kilɛ Kafila jo
pee mu. 14 Cee nigin wa bye pee ni,
wee bi jé Yawutuu pu wo Kilɛ koro li
ni, wee mɛgɛ ɲɛ Lidi. Wu kulo mɛgɛ
di ɲɛ Tiyatiiri. Faɲɛɛyɛ wu bi bɛrɛɛ,
yemu pɛrɛmɛ ya waha ge. Wu bi Kilɛ
pɛlɛ A wu ganha na we kafila we nuri,
a Kafɔɔ di fungɔngɔ fɛɛrɛ kan wu mu
w'a Pɔli kafila wu ɲaha cɛ. 15 A wu ni
wu puga shɛɛn pu bɛɛri di batize. A
wu Pɔli ni wu kaafɛɛ pu ɲɛɛri na: «Yee
bi dà li na na nɛ dà see na Kafɔɔ na, yi
pa digi na puga.» A wu wèe karamu
fo wèe ya sɔɔ.

Pɔli ni Silasi ya le kaso ni Filipi kulo li ni

16 Caŋa ka wèe ya kari Kilɛ taɲɛrɛgɛ
ni, a bulozhɔ wa di wèe ɲuŋɔ círi.
Jina wa wu bye wee ni, wee baraga
ni wu bi celɔrɔ pyi. Tee celɔrɔ ti ni
w'a bi wari niɲɛhɛmɛ taa na gaan wu
Kafɔɔ mu. 17 A wee cee jinaa wo wu
daha yaha wèe fɛni, na sɛlɛ, na yu:
«Kilɛ-gbɔtabaaga wo kapyebyii pu ɲɛ
pii namaa piiri. Ɲuwuuro ya daa koo
lemu ni ge, lee kaa p'a yu yee mu.»
18 Wee cee wu bi taha yaha Pɔli yɛ fɛni
caŋa bɛɛri na yee yu. Caŋa ka, a Pɔli di
ba ganha na ŋmahana ɲɛri, na jina wu
pye: «Yesu Kirisa mɛgɛ na, jina, foro
cee wu ni!» Taapile ni a jina wu foro
cee wu ni.
19 Ba wee bulozhɔ wu kafɛɛ ya pu
wari ta koro li ɲa l'a tɔ wɛ, a p'i Pɔli
ni Silasi co kari kiiri kɔɔn kuruŋɔ ki
mu. 20 Ba p'a nɔ wà wɛ, na Oromɛ
fanhafɛɛ pu pye: «Pii namaa pii ya
wèe kulo li wuregi, Yawutuu pu ɲɛ pii.
21 P'a sipyii pu kalaa keree kii ni na
ta wèe Oromɛ shɛɛn wo saliya wu ya
gbara kee na wɛ, wèe di ya yaa w'a
kee keree ki pyi bɛ wɛ.» 22 Ba sipyiire
t'a pee jomɔ pu logo wɛ, a p'i yìri Pɔli
ni Silasi fɛni. A fanhafɛɛ p'i jo na pu
pu fadeye wolo pu na, p'i pu kpɔn ni
susɔlɔɔ ni. 23 Ba p'a pu deele kpɔn wɛ,
na pu le kaso ni. A fanhafɛɛ p'i yi jo
kaso gbaha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ wu mu
na p'a pu kasɛri xuuni. 24 Ba kaso
gbaha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ w'a yee logo
wɛ, a wu shɛ Pɔli ni Silasi yaha kaso
gbaha ki funŋɔ pura la ni, na pu tɔɔyɔ
le tige ka ni na pɔ.
25 Ba ɲiŋɛ k'a pa ɲi wɛ, a Pɔli ni Silasi
di ganha na Kilɛ ɲɛɛri, na Kilɛ masɔŋɔ
yoyo cee. Kasolemɛɛ pusamaa bɛɛri
bi yee nuri. 26 Na pu yaha lee na, a
ɲiŋɛ k'i wakaraa cɛlɛ xuuni, na kaso
gbaha ki ɲahara fo na ki gburaya yi
bɛɛri pye y'a mugi yiyɛ ni. A ka-
solemɛɛ pu bɛɛri wo tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ
y'i bahala wolo. 27 Ba kaso gbaha
ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ w'a ɲɛ, na gburaya
yi bɛɛri ta y'a mugi wɛ, a wu wu
ŋmɔpara kɔɔngi li kɔrɔgɔ ni di daga
wuyɛ gbo, bani wu bi giin na ka-
solemɛɛ pu bɛɛri ya paa. 28 A Pɔli
di mujuugbɔɔ wá na: «Ma ganha da
kakuunɔ pye mayɛ na wɛ, wèe bɛɛri
wa naha.»
29 A kaso gbaha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ
wu jo na pu sokinna le pa. A wu
gburogi jé kaso gbapire li ni. W'a
bi fya fo na fuguri, a lee di wu pye
w'a shɛ do Pɔli ni Silasi tɔɔyɔ ni.
30 Lee kadugo na a wu Pɔli ni Silasi
yeege kpɛɛngɛ ki na, na pu pye: «Na
ɲahafɛɛ, lekɛ nɛ d'a yaa na pye, kɔnhɔ

di ɲuwuuro ta wɛ?» 31 A p'i wu ɲɔ shɔ
na: «Dà Kafɔɔ Yesu na, ma na zhɔ ma
ni ma puga shɛɛn pu bɛɛri.» 32 Lee
kadugo na a Pɔli ni Silasi di Kafɔɔ
jomɔ pu jo wu ni wu puga shɛɛn pu
bɛɛri mu. 33 Kee ɲiɲiŋɛ kiyɛ pyaa na, a
kasogbaha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ wu Pɔli
ni Silasi yɛ nɔɔyɔ yi wɛrɛ pye. A wu
ni wu puga shɛɛn pu bɛɛri di batize.
34 Lee bɛɛri kadugo na a wu gari ni pu
ni wu kaban, na shɛ yalige kan pu mu.
A we na we ni wu puga shɛɛn bɛɛri di
fundanga pye xuuni, bani p'a dà Kilɛ
na.
35 Ba ɲiga k'a mugi wɛ, a Oromɛ
fanha ki ɲuŋɔfɛɛ p'i fanhafɛɛ pii tun
kasogbaha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ wu mu
na wu Pɔli ni Silasi yaha. 36 A kasog-
baha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ wu pee jomɔ
pu jo Pɔli ni Silasi mu na: «Oromɛ
fanha ki ɲuŋɔfɛɛ p'a tuduro yaha pa,
na pu yi yaha. Yi foro, yi da gaaŋi
ɲaɲiŋɛ na.» 37 A Pɔli di pee fanhafɛɛ
pu pye: «P'a wèe kpɔn sipyii pu bɛɛri
ɲii na kiiri kɔnbaa wèe na, na ta wèe
bɛ di ɲɛ Oromɛ kulo li sipyii. Lee
kadugo na na ba wèe le kaso ni. P'i
giin p'i wèe peele yeege nimɛ kaso wu
ni gɛ? Tapyege wa lee na bada wɛ; na
puyɛ pyaa ki pa wù yeege kaso wu ni
naha!»
38 A pee di guri na shɛ pee jomɔ pu
jo Oromɛ fanha ki ɲuŋɔfɛɛ pu mu. Ba
p'a logo na Pɔli ni Silasi bɛ ɲɛ Oromɛ
shɛɛn wɛ, a p'i fya. 39 Lee na a p'i ba
kafari sha Pɔli ni Silasi mu. A p'i pu
yaha na pu ɲɛɛri na pu ɲɔ puyɛ na p'i
foro kulo li ni. 40 Ba Pɔli ni Silasi ya
foro kasogbaha ki ni wɛ, a p'i gari Lidi
kaban, na shɛ cebooloo pii ta wà. A p'i
pee yɛri na samɔhɔrɔ le pu ni, na na
kari.

17

Pɔli ni Silasi ya Kilɛ Kafila jo Tesaloniki kulo li ni

1 Pɔli ni Silasi ya foro Anfipolisi
kulo li ni, na shɛ doro Apoloni kulo li
bɛ ni. A p'i shɛ nɔ kulo la ni lee mɛgɛ
ɲɛ na Tesaloniki. Yawutuu Kilɛ-pɛɛŋɛ
puga ka bye wà. 2 A Pɔli di jé kee Kilɛ-
pɛɛŋɛ puga ki ni ba w'a tee na li pyi wɛ.
A wu cadɛɛnyɛ taanri pye na taha yiyɛ
na na se na Yawutuu pu ɲuŋɔ cirini,
na Kilɛ Kafila wu ɲaha yu pu mu.
3 Pɔli bi Kilɛ Kafila wu ɲaha shɛɛ pu
na na fiinŋɛ, na yi yu pu mu na saha
ni wee Kafila wu ni na Kilɛ ya wemu
ɲaha bulo na pye Shɔvɔɔ ge, na wee
na vɛnhɛ ganha na na xu. Lee bɛɛri
kadugo na, wu na ba ɲɛ na foro xu ni.
A wu pu pye: «Yesu wemu kaa wèe ya
yu yee mu ge, wee Kilɛ ya pye Shɔvɔɔ
we. 4 A Yawutuu pii di wee kafila wu
ta can, a pee di ba dà Yesu na, na
fara Pɔli ni Silasi na. A Girɛkii Kilɛ
ɲìi fyaara sipyii niɲɛhɛmɛɛ pii bɛ di dà
Yesu na ni mɛgbɔhɔ cèe niɲɛhɛmɛɛ pii
bɛ. 5 Ga, a lee di ɲiizhaga yirige Yawu-
tuu pusamaa mu. A pee di lapye-
baalaa sipyiŋmuyɔ ya faanna pinnɛ,
na pee sɔn wá Pɔli ni Silasi na. A pee
di tunmɔ taga kulo li bɛɛri wuregi. A
p'i puyɛ faari kari Pɔli ni Silasi tacoŋɔ
ni ná wa puga, wee mɛgɛ ɲɛ Zhasɔn.
6 Ba p'a shɛ fɔ Pɔli ni Silasi ni wɛ, a
p'i Zhasɔn ni n'a daa fɛɛ pii bɛ co, na
pee fuulo kari fanhafɛɛ pu yíri. A p'i
ganha na sɛlɛ na: «Yi li wii, sipyii pii
p'a fiige ki bɛɛri wuregi ge, pee p'a
nɔ wèe bɛ mu naha, 7 a Zhasɔn di pu
tirige wu puga. Keree kii p'a byi ge,
kee ya bɛ ni Oromɛ saannaa pu bɛɛri
ɲuŋɔfɔɔ Sezari wo saliya wu ni wɛ,
bani p'a yu na saan wa bɛtii wu ɲɛ,
wee mɛgɛ ɲɛ Yesu.» 8 Ba kulo li sipyii
ni fanhafɛɛ p'a pee jomɔ pu logo wɛ,
a pee jomɔ p'i pu fungɔnyɔ wuregi.
9 M'a Zhasɔn ni n'a daa fɛɛ pu ɲa p'a
yaha ge, ɲɔmɛɛ p'a kan fanhafɛɛ pu
mu.

Pɔli ni Silasi ya Kilɛ Kafila jo Bere kulo li ni

10 Ba fanhafɛɛ p'a n'a daa fɛɛ pu
yaha wɛ, kee caŋa ki piige kiyɛ pyaa
ni p'a Pɔli ni Silasi yaha kari Bere ni.
Ba p'a nɔ wà wɛ, na shɛ jé Yawutuu
Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ni, na Kilɛ Kafila
jo sipyii pu mu. 11 Pee bi pɔrɔ Tesa-
loniki shɛɛn na, a p'i sɔɔ Kilɛ Kafila
wu na ni fundanga ni, na Kitabu wu
suguri caŋa bɛɛri kee keree ki bi ɲɛ
can. 12 A Yawutuu niɲɛhɛmɛɛ di dà

Yesu na. A mɛgbɔhɔ cèe niɲɛhɛmɛɛ di
dà Yesu na Girɛkii pu bɛ ni, na fara
namaa niɲɛhɛmɛɛ pii bɛ na. 13 Ga ba
Tesaloniki kulo li Yawutuu p'a pa yi
logo na Pɔli ya Kilɛ Kafila wu yu Bere
bɛ ni wɛ, a p'i yìri, na shɛ Bere shɛɛn
pu sɔn wá pu na. 14 Ba lee ya pye wɛ,
taapile ni a n'a daa fɛɛ p'i gari ni Pɔli
ni suumɔ lɔhɔ ki ɲɔ na, na wu le kɔrɔgɔ
ka ni. 15 A pii di binnɛ ni wu ni fo
na shɛ nɔ Atɛni kulo li ni. A Silasi ni
Timote di gori Bere kulo li ni. Ba Pɔli
torogovɛɛ pu kuriduun ya nɔ wɛ, a wu
pu tun na pu pa Timote ni Silasi pye,
na p'a se tɔvuyo na wee fɛni Atɛni ni.

Pɔli ya yu ni Atɛni kulo li sipyii pu ni

16 Na Pɔli yaha Atɛni ni wu na Tim-
ote ni Silasi yɛ sigee, a wu ba li sɛɛri na
li ta Atɛni kulo l'a ɲi yapɛrɛɛ na. A lee
di bye wu mu funzhaga. 17 Lee wuu
na wu bi se Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ni na
yu ni Yawutuu pu ni, ni Girɛkii piimu
bi fyagi Kilɛ na ge. W'a bi se pinnɛrɛ
kpɛɛnyɛ na caŋa bɛɛri, wu bu wemu
ta wà, w'a ganha na yu ni weefɔɔ ni.
18 Fungɔngɔ fɛɛ kuruyo yemu p'a bi
byi na Epikurɛ ni Sitoyiki ge, a yee
wo sipyii pii di ba ganha na yu ni
Pɔli ni. A pii di jo pu ni na: «Kaɲuŋɔ
baa jomɔ pekɛ we di wa yu wɛ?» A
pii bɛ di jo: «Li ɲɛ ma na giin kilɛlɛɛ
piitiilee kaa w'a yu wèe ya piimu cɛ
wɛ.» P'a yee jo bani Pɔli bi Yesu wo
Jozaama pu yɛrɛ pyi, na xuɲɛnɛ li bɛ
kaa yu. 19 A p'i gari ni Pɔli ni kulo li
pinnɛrɛ kpɛɛngɛ ka na, kee mɛgɛ ɲɛ na
Ayeropazi. Ba p'a nɔ wà wɛ, na Pɔli
yege na: «Kalaafomɔ wemu ni m'a pa
ge, ta wèe na já wu logo? 20 Yemu
bɛɛri wèe ya nuri mu ɲɔ na ge, yee
bɛɛri ɲɛ wèe mu nivoyo. Lee wuu na
wèe ya giin m'a yee ɲaha jo wù mu.»
[21 Atɛni shɛɛn ni pu nadadiinmɛɛ bi
ma pu tuun bɛɛri torogo kafilafomɔ jo
ni wu logo na.]

22 A Pɔli di yìri yere kee kpɛɛngɛ ki
na na jo: «Atɛni shɛɛn, nɛ yee kasɛri
na yee ta yee na ɲɛ Kilɛ shavɛɛ see
wuu. 23 Na nɛ yaha nɛ na ɲaari yee
kulo li ni, nɛ yee Kilɛ tashaya saraya yi
tawoloyo niɲɛhɛyɛ ɲa. Nɛ nigin ɲa yee
pɛɛŋɛ yaŋmuyɔ yi ni l'a ka kee na na:
‹Yaaga kemu k'a bɛlɛ ki tuugo di ya cɛ-
ɛ ge, kee saraya yi tawologo.› Lee na
yaaga kemu yee ya bɛlɛ, yee di ya ki
cɛ-ɛ ge, kee kaa nɛ yu yee mu.

24 «Wee ɲɛ Kilɛ, wemu w'a koŋɔ ni ki
funŋɔ yaŋmuyɔ bɛɛri yàa ge. Wee wu
ɲɛ fugba ni ɲiŋɛ yaavɔɔ wu bɛ. Wee
ya dɛn sipya keŋɛ puyaaga funŋɔ ni
wɛ. 25 Wee Kilɛ wu mago ɲɛ sipya keŋɛ
labye na na wee Kilɛ w'a dɛri wɛ. Bani
wee w'a ɲiifɛɛrɛ ti kaan sipyii mu;
kafɛɛgɛ kemu sipyii ya ŋmɔni ge, na
kee bɛ kaan, ni yaŋmuyɔ yi saya bɛɛri.
26 Sipya nigin ni w'a shi wu bɛɛri
yeege, na wee yaha ɲiŋɛ ki kabaya
yi bɛɛri na. Na tɛhɛnɛ yaha pu tɛɛgɛɛ
ni pu tatiinyɛ na. 27 W'a kii keree
kii bɛɛri pye, kɔnhɔ sipyii di wee Kilɛ
kabaŋa sha p'i fulo wee na. Kɔnhɔ pu
daalapye wuu di wee Kilɛ ta, bani Kilɛ
sanha ya lii wa shishiin na wɛ. 28 Bani
‹Wee w'a wèe yàa, na ɲiifɛɛrɛ kan wèe
mu,
na sefɛɛrɛ bɛ kan wèe mu wù já
w'à ɲɛri.›

Mu yee wo yoceelee pii bɛ ya jo na:
‹Kilɛ ni wèe ya foro.›

29 «Kilɛ ni wèe ya foro. Lee na wèe
bi foro Kilɛ ni, wèe ya yaa na li cɛ na
sipyii keye y'a pɛɛŋɛ yaŋmuyɔ yemu
yàa ni sanni, kelee warifyɛn, kelee
kagereye ni ge, na Kilɛ ɲɛ ba yee pɛɛŋɛ
yaŋmuyɔ yi ɲɛ wɛ. 30 Lee kadugo na
a Pɔli di jo: «Kilɛ ya taatorogoo keree
ki wii nige wɛ, bani ki cɛbaara t'a bi
yee pye yee na ki pyi. Ga nimɛ, Kilɛ
funŋɔ wa sipyii bɛɛri pu kee keree ki
yaha p'i daburajɛ jo xuu wu bɛɛri ni,
pu da wee Kilɛ pɛlɛ. 31 Bani Kilɛ ya
caŋa ka teŋɛ, kee na wu da ba kiiri
kɔn koŋɔ ki bɛɛri na ni tiimɛ ni. Kilɛ
yɛ pyaa ya ná wemu ɲaha bulo ge,
wee wu da bye kiiri wu kɔnvɔɔ. Kilɛ
ya ɲaha shɛshɛɛrɛ temu shɛ sipyii na
wee shizhaa na ge, tee ɲɛ na wee ɲɛ na
yeege xu ni.»

32 Ba p'a xuɲɛnɛ li kaa logo wɛ, a
p'i ganha na wu la wo. A pii di jo:
«Caŋa katii wèe da ba yi saya logo ma
mu.» 33 A Pɔli di foro pu niŋɛ ni na
kari. 34 Lee bɛ na, a pii di fara Pɔli

na, na bye Yesu n'a daa fɛɛ. Pee n'a daa fɛɛ pu ni, kulo li kiirikɔɔn kuruŋɔ ki sipya wa bye pu ni wee mɛgɛ ɲɛ Denisi, na fara cee wa bɛ na wee mɛgɛ ɲɛ Damarisi, ni sipyii pii bɛ.

18

Pɔli ya jé Korɛnte kulo li ni

1 Lee kadugo na a Pɔli di yìri Atɛni ni, na gari Korɛnte ni. 2 Ba w'a nɔ wà wɛ, na ná wa ɲa wà wee mɛgɛ ɲɛ na Akilasi. Yawutu wu bye wii wu d'a se Pɔn fiige ki ni. Pee nibavomɔɔ pu bye, wu ni wu shɔ Pirisili na yìri Itali fiige ki ni, bani saannaa Kulodi bi jo na Yawutuu pu bɛɛri pu foro Oromɛ ni. Lee l'a Akilasi ni wu shɔ wu pye p'a yìri Itali fiige ki ni na pa. A Pɔli di shɛ foro pu na. 3 A wu kariɲɛɛgɛ leŋɛ ni pu ni, na diin pu yíri bani pu shuun wu bɛɛri bi labyenumɔ pyi. Fàya piyɛyɛ pu bi yari. 4 Ga cadɛɛngɛ bɛɛri Pɔli na gari Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ni, na shɛ ganha na yu ni Yawutuu ni Girɛkii pu ni. W'a bi giin wu pu ɲɛri, p'i sɔɔ Kafɔɔ na.

5 Ga ba Silasi ni Timote ya yìri Masedɔni ni na pa wɛ, Pɔli ya ta latii pye nige ni Kilɛ Jozaama pu yɛrɛ li yɛ bɛ wɛ. W'a bi yi yu na wari Yawutuu pu mu na Kilɛ w'a Yesu ɲaha bulo na pye Shɔvɔɔ. 6 Ga Yawutuu pu ya ta sɔɔ pee jomɔ pu na wɛ, a p'i ganha na Pɔli fanri, na joguumɔ yu na waa wu na. Lee na a Pɔli di wu fadeŋɛ ɲahara na lee na ba bye sɛɛri kaa na p'a she Kilɛ jomɔ ni. Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Yee Yawutuu bye yee di ya ɲuwuuro ta ɲiga na wɛ, yee p'a lee pye nɛ bɛ wɛ. Nimɛ shi watii mu n'a da zhɛ Kilɛ kafila wu jo.» 7 Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo wɛ, a wu yìri pee sipyii pu tàan na kari ná wa puga, wee mɛgɛ ɲɛ Tite Zhutusi. Kilɛ ɲìi fyaara sipya wu bye wii. Wu kaaŋa ki bi sogi Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki na. 8 A Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ɲuŋɔfɔɔ ni wu puga shɛɛn di ba dà Kafɔɔ na, wee mɛgɛ ki bye Kiripusi. Korɛnte shɛɛn piimu bɛ p'a Pɔli jomɔ pu logo ge, a pee niɲɛhɛmɛɛ bɛ di dà Kafɔɔ Yesu na. A p'i pee batize.

9 Caŋa ka piige ni Kafɔɔ ya pa yi jo Pɔli mu kashɛɛ la ni na: «Ma ganha da vya sipya wa shishiin bɛ na wɛ! Ta yu, ma ganha da joo mayɛ na wɛ! 10 Bani nɛ wa ni ma ni. Sipya wa shishiin da ga já ma co wu kakuunɔ pye ma na wɛ, bani nɛ sipyii ya ɲɛhɛ le kulo le ni.» 11 Lee na, a Pɔli di gori yaha Korɛnte ni, na sipyii kalaa Kilɛ Kafila ni fo yee nigin ni yeye gbaara.

12 Tuun wemu ni Galiyɔn bi bye gbafɛnɛɛri Akayi fiige ki ni ge, a Yawutuu p'i puyɛ pinnɛ na yìri Pɔli fɛni, na wu co kari kiirikɔɔn kuruŋɔ ki mu. 13 Na jo: «We ná we ya sipyii pu ɲuyɔ kyɛɛgi na p'a Kilɛ pɛlɛ pɛlɛgana lemu na ge, lee ya saha ni wèe wo saliya wu ni wɛ.» 14 Ga Galiyɔn ya ta Pɔli yaha w'a tajogo ta wɛ, a wuyɛ pyaa di jomɔ pu lɔ na Yawutuu pu pye: «Nago kakuunɔ la we ná we ya pye kelee kapyebaana, nɛ bi da zɔɔ na yi jomɔ logo. 15 Ga ma na jo li wa lee la wɛ, fo yee ni sipyiire tisara ni yi wo saliya wu wo nakaara keree yɛ, yiyɛ pyaa ki yee ɲaha shɔɔnri. Nɛ kunni tɔɔgɔ wa wee kiiri wu gɔn ni bada wɛ.» 16 Ba w'a yee jo wɛ, na pu kɔri yeege kiiri wu takɔngɔ ki ni. 17 Ba l'a pye mu wɛ, a pee Yawutuu p'i wɔ Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ɲuŋɔfɔɔ wu na. Wu mɛgɛ ki bye na Sositɛnɛ. A p'i wu deele kpɔn. A Galiyɔn di wuyɛ pye kanna wu ya pu ɲaa bɛ wɛ.

Pɔli ya kuri shɛ Ancɔsi ni

18 Pɔli ya mɔ xuuni Korɛnte ni. Lee kadugo na a wu koo sha n'a daa fɛɛ pu mu. A wu ni Pirisili ni Akilasi di jé kɔrɔgɔ ka ni na gaaŋi shiizhan Siiri fiige ki ni. Pɔli bi ɲɔmɛɛ lɔ Kilɛ mu, lee l'a wu pye, ba w'a nɔ Sankere ni wɛ, na wu ɲuŋɔ kuu wà, na na toro. 19 Ba p'a nɔ Efese kulo li ni wɛ, a p'i digi wà, na jé kanha ki ni. A Pirisili ni Akilasi di gori wà. A Pɔli di shɛ jé Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ni, na jo ni Yawutuu pu ni. 20 A pee di li sha wu mu na wu jɛri pye pu mu; ga Pɔli ya sɔɔ wɛ. 21 A wu koo sha pu mu, na pu pye na Kilɛ bu sɔɔ na wee na ba guri ba sanha pu mu. Lee kadugo na a wu shɛ jé

kɔrɔgɔ ki ni na gaaŋi. 22 Ba kɔrɔgɔ k'a shɛ nɔ Sezare kulo li ni wɛ, a wu foro, na gari Zheruzalɛmu ni, na shɛ n'a daa fɛɛ pu shaari. A wu yìri wà, na gari Ancɔsi ni. 23 A wu jɛri pye Ancɔsi ni. Lee kadugo na a wu gari Galasi ni Firizi fiiye yi ni. A wu yee fiiye yi wo kulogoo ki bɛɛri ɲaari na n'a daa fɛɛ pu kalaa, kɔnhɔ pu niyɛ di juri n'a daa wu ni.

Apɔlɔsi ya Kilɛ Kafila jo Efese kulo li ni

24 Yawutu wa bi pa Efese ni, wee mɛgɛ ɲɛ na Apɔlɔsi. Alɛkizandiri shɛn wu bye wii. Wee ná wu bi jomɔ cɛ l'a toro. W'a bi Kilɛ Kafila wu bɛ cɛ xuuni. 25 Sipya wa w'a bi Kafɔɔ Yesu kaa jo wu mu. Ga wu wo nijɛyɛ yi tɛhɛnɛ li bi bye Yohana Batizelipye wo kalaa wu yɛ. Ga lee bɛ na w'a bi la le na Yesu kaa yu na ɲɔgi sipyiire ti bɛɛri mu ni wu zɔ wu bɛɛri ni. 26 Caŋa ka w'a pa yìri, na yu ni lowaa ni sipyiire ti bɛɛri ɲii na Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ni. Ba Pirisili ni Akilasi ya wu kalaa wu logo wɛ, a pee di wu yiri kari pu puga, na shɛ Yesu koo li ɲaha jo na ɲɔ wu mu.

27 Lee kadugo na, caŋa ka Apɔlɔsi funŋɔ bi bye wu shɛ Akayi fiige ki ni. A n'a daa fɛɛ p'i wu luu waha, na sɛmɛ tun Akayi n'a daa fɛɛ pu mu, na wu bu nɔ wà, na p'i wu co ɲɔ. Ba w'a nɔ wà wɛ, piimu pu ɲɛ Yesu n'a daa fɛɛ Kilɛ wo niimɛ wu gbɔɔrɔ ni ge, a wu kalaa wu la fara pee wo n'a daa wu na, na ɲahagbaashɛɛrɛ kan pu mu xuuni. 28 Bani wu kafila wu bi tajogo fɔ Yawutuu pu na sipyii pu bɛɛri ɲii na. A wu li shɛ na foro Kilɛ Kafila wu ni na Yesu wu ɲɛ Kirisa we.

19

Pɔli ya Kilɛ Kafila jo Efese kulo li ni

1 Na Apɔlɔsi yaha Korɛnte ni, a Pɔli di Azi boboyo fiige ki kɔn ɲɛri, na nɔ Efese ni, na n'a daa fɛɛ pii ta wà. 2 A Pɔli di pee n'a daa fɛɛ pu yege na: «Tuun wemu ni yee ya dà Yesu na ge, yee ya Fɛfɛɛrɛ Munaa li ta wee tuun wu ni ya?» A p'i Pɔli ɲɔ shɔ na: «Wèe ya cɛ na yaaga ka bɛ mɛgɛ ki ɲɛ Fɛfɛɛrɛ Munaa wɛ.» 3 A Pɔli di pu yege sanha na: «Batizeli wekɛ yee d'a pye wɛ.» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Yohana Batizelipye wo we.» 4 A Pɔli di pu pye: «Batizeli wemu Yohana bi byi ge, wee bi li shɛɛ na sipyii ya daburajɛ jo pu jurumu wu na. A wu Izirayɛli sipyii pu pye na wemu w'a ma wee kadugo ge, na pu dà wee na. Wee mɛgɛ ɲɛ Yesu.» 5 Ba pee sipyii p'a pee jomɔ pu logo wɛ, na ganha na puyɛ kaan nimɛ pu na batizeni Kafɔɔ Yesu mɛgɛ na. 6 Lee kadugo na a Pɔli di wu keŋɛ taha pu na, na Kilɛ ɲɛɛri pu mu. A pu bɛɛri di Fɛfɛɛrɛ Munaa ta na ganha na shi watii jomɔ yu, na ganha na kapaŋaa yu. 7 Pii sipyii pii bi namaa kɛ ni shuun shi xɔ.

8 Na Pɔli yaha wà Efese ni, wu bi se Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki ni, na Kilɛ saanra ti Jozaama pu yu sipyiire ti bɛɛri mu na fiinŋɛ, na li shaa wu jomɔ pu logovɛɛ pu bɛɛri mu na pu jé tee saanra ti ni. W'a bi lee pyi fo na shɛ nɔ yeye taanri na. 9 Sipyii pii funŋɔ bye pu dà Yesu na wɛ, pee bi Pɔli kafila wu she, na joguumɔ taga Yesu koo li mɛgɛ kyɛɛgi. Lee wuu na Pɔli ya n'a daa fɛɛ pu yiri laha pee tàan, na gari ni pu ni Tiranusi wo kalaa tapyege ki ni. A wu ganha na pu yɛri ni Kilɛ Kafila ni wee xuu wu ni caŋa bɛɛri. 10 A Pɔli di li pye mu fo yee shuun. Sipyii piimu bye Azi fiige ki ni ge, Yawutuu fara Girɛkii na, pee bɛɛri ya Kilɛ Kafila wu logo.

Seva jalaa gbarashuun w'a giin da jinaa kɔri

11 Pɔli ya kakanhaŋaa niɲɛhɛŋɛɛ pye Kilɛ baraga ni sipyii sanha kiimu tu-ugo ɲa ɲa wɛ, 12 Ali fàya kelee faɲuŋɔɔ kiimu bɛɛri bi gbɔɔn Pɔli cére ti na ge, pu bi kee luu na dɛri yama fɛɛ na p'i juuŋɔ. Jinaa ɲɛ piimu ni ge, na ki tɛri pee bɛ na jinaa p'i foro pu ni.

13 Yawutuu pii bi ɲaari na giin da jinaa kɔri da yeege sipyii ni. Caŋa ka p'a pa yìri na p'i shɛ jinaa kɔri yeege wa ni Yesu mɛgɛ na. Jomɔ pemu ni pee bi giin da jinaa pu kɔri ge, pee pu wa mɛ: «Pɔli ya Yesu wemu wo Jozaama yɛrɛ pyi ge, yi

foro we ni wee Yesu wu wo mɛgɛ
na!» 14 Yawutuu wo saraya ɲaha
shɔɔnrivɔɔ wemu mɛgɛ ki ɲɛ na Seva
ge, wee wo jalaa gbarashuun w'a we
labye we pye. 15 Ba p'a yee jo ni jinaa
sipya wu ni wɛ, a jina wu pu ɲɔ shɔ na:
«Nɛ Yesu cɛ, na Pɔli bɛ cɛ, ga yee di ɲɛ
jɔgɔ yɛ wɛ?» 16 A wee ná jinaa wo wu
do pu na, a wu fanha di ɲɛhɛ pu na, a
wu pu kpɔn na bana bana, na pu fàya
bɛ wolo pu na. A pu ceepilegee wuu
di baa foro puga ki ni.
17 A lee kaa l'i Efese shɛɛn pu bɛɛri
círi, Yawutuu fara Girɛkii na, a pu
bɛɛri di fya. Lee wuu na a sipyiire
t'i ganha na Kafɔɔ Yesu mɛgɛ ki pɛlɛ.
18 Lee na piimu pu bi dà Yesu na ge,
a pee niɲɛhɛmɛɛ di ba daburajɛ jo pu
kakuuyo yi na, na yi paari sipyiire ti
bɛɛri ɲii na. 19 Piimu pu bi siganma
pyi ge, a pee niɲɛhɛmɛɛ di ba ni pu
siganma sɛmɛɛ ni, na ba pu sorogo
sipyiire ti bɛɛri ɲii na. A p'i pee sɛmɛɛ
pu wari ɲɔyɔ wá wá yiyɛ na, a y'i
bɛ ni warifyɛn tuuŋɔɔ kabɔfoŋɔɔ kɛ
(10.000) shi ni. 20 Lee funŋɔ ni a Kafɔɔ
wo kafila wu ganha na se taa na se
ɲaha na, fo na sipyiɲɛhɛmɛɛ pye p'a
fara n'a daa fɛɛ pu na.

Tunmɔ pemu p'a tin Efese kulo li ni ge

21 Lee bɛɛri kadugo na a Pɔli di li shɛ
na wee na doro Masedɔni fiige ke ni
Akayi fiige ki ni w'a se Zheruzalɛmu
ni. A wu li shɛ na wee bu nɔ wee xuu
wu ni, na wee na zhɛ Oromɛ bɛ ni. 22 A
wu wu tɛgɛvɛɛ shuun yaha kari wuyɛ
ɲaha na Masedɔni ni. Pee ɲɛ Timote
ni Erasiti. A wuyɛ pyaa di gori Azi
fiige ki ni, na jɛri pye wà.
23 Wee tuun wu ni a tunmɔ di din
Yesu koo li wuu na. 24 Tudunna wa
bye wà wee mɛgɛ ɲɛ Demecusi. Efese
shɛɛn yapɛrɛ lemu li ɲɛ yapɛrɛzhɔ p'i
li mɛgɛ yiri na Aritemisi ge, w'a bi
lee wo puga ki tuugo nifɛnhɛfɛnhɛŋɛɛ
yari ni warifyɛn ni na bɛrɛɛ sipyii
mu wari niɲɛhɛmɛ na. 25 Caŋa ka, a
wee ná wu ba wu kapyebyii ni wu
tudunɲii pii yiri na pu pye: «Y'a li cɛ
na we labye we ni wèe ɲɔlige ya fòro.
26 Ga nimɛ le Pɔli ya byi ge, yeeyɛ pyaa
ya lee logo, na li ɲa bɛ. Le kaa le wa
Efese kulo li yɛ ɲuŋɔ kaa wɛ dɛ! Ga l'a
giin di bye nimɛ Azi fiige ki bɛɛri ɲuŋɔ
wuu. Wee Pɔli wu w'a yu na sipyii ya
pɛɛŋɛ yaŋmuyɔ yemu yari ni pu keye
ni ge, na yee ɲɛ see yaŋmuyɔ wɛ. Pee
jomɔ p'a sipyii niɲɛhɛmɛɛ ɲuyɔ kyɛɛgi
xɔ. 27 Lemu l'a wù funyɔ shaa ge, le
ganha bu da wù lada koro tɔ wɛ. Ga
lee yɛ bɛ wɛ. Li bu shɛ ɲaha na, wèe
yapɛrɛzhɔ wemu mɛgɛ ki ɲɛ Aritemisi
ge, sipyii pu na ba kadugo le wee ni.
Pɛɛŋɛ ke w'a daa ge, kee na ba gɔn wu
na, na ta Azi fiige ki shɛɛn ni fiiye yi
saya bɛɛri wo sipyii di wu pɛlɛ.»

28 Ba Demecusi ya pee jomɔ pu jo
le sipyii pu niwegee ni wɛ, a pu logoo
di yìri. A p'i ganha na sɛlɛ na yu:
«Efese shɛɛn yapɛrɛzhɔ wemu mɛgɛ ki
ɲɛ Aritemisi ge, w'a pɛlɛ, wu ɲɔhɔ ɲɛ
wɛ!» 29 A pee tunmɔ p'i kulo li bɛɛri
wuregi. Lee bi Pɔli tahama-nɔhɔmɔɔ
pii ta wà, pee mɛyɛ ɲɛ, Gayusi ni
Arisitaaki. Pee bye Masedɔni shɛɛn, a
sipyiire ti gburogi kari na shɛ pee co,
na pu fuulo na kari pinnɛrɛ kpɛɛngɛ
ki na. 30 A Pɔli yɛ pyaa di ganha na
giin wu shɛ sipyiire ti fɛni, ga n'a daa
fɛɛ pu ya ta sɔɔ wɛ. 31 Azi fiige ki
sipyigbɔɔ pii bɛ bye wà, pee bye Pɔli
naɲiinɛɛ. A pee bɛ di tuduro tun Pɔli
mu, na wu ganha da zhɛ sipyii pu tap-
innɛgɛ ki ni wɛ. 32 Tunmɔ p'a pa bɛlɛ
sipyii pu tapinnɛgɛ ki ni, wa nijoyo
ni wa woyo ɲɛ nigin wɛ. Sipyiire tiyɛ
pyaa bɛ bi tiyɛ kapinnɛnɛ ɲuŋɔ cɛ wɛ.
33 Yawutu ná wa bye wà wee mɛgɛ
ɲɛ na Alɛkisandire. A sipya wa di kii
keree kii ɲaha jo wu mu. A Yawu-
tuu pusamaa di wee ŋmunuŋɔ na wu
shɛ ɲahagbaa li na wu jo. A wee di
wu keŋɛ yirige na jomɔ wa wee mu.
W'a bi giin wu li shɛ sipyiire ti na na
Yawutuu pu ya ta kakuunɔ la shishiin
pye wɛ. 34 Ga ba sipyiire t'a li cɛ na
Yawutu wu ɲɛ wɛ, a pu bɛɛri di ganha
na zɛlɛ fo lɛɛrɛɛ shuun shishiin na yu:
«Efese shɛɛn wo yapɛrɛzhɔ Aritemisi
w'a pɛlɛ, wu ɲɔhɔ ɲɛ wɛ!»

35 Li ya ta ɲɔ wɛ, fo kulo li fɛkama
wuyɛ pyaa ya la le na tunmɔ pu

yereŋɛ. A wu pu pye: «Efese shɛɛn, koŋɔ ke bɛɛri ya li cɛ na yapɛrɛzhɔ Aritemisi we w'a yìri fugba we ni na pa do ge, na Efese kulo li l'a wee ni wu gbaha ki kasɛɛgɛ pyi. 36 Wa shishiin da já yee kaala wɛ. Lee na yi loxulo ta, yi ganha ba keree pyi yiyɛ ɲuŋɔ fɛni mu wɛ. 37 Bani yee ya baha pii namaa shuun we na na co na pa naha, na ta pee di ya yaaga yu yapɛrɛgbaha ki ni wɛ, p'i wa joguumɔ bɛ jo na wá wèe yapɛrɛzhɔ nigbɔhɔŋɔ ki na wɛ. 38 Ga wa bu la pye Demecusi ni wu kapyebyeɲii pu na lemu ya bɛ wɛ, kiiri cagɔngɔ wa, fanhafɛɛ pu bɛ di wa. Pu shɛ ni lee kaa li ni pee mu. 39 Kelee kaa latii bi ɲɛ, yi na já ba wù cabinnɛgɛ caŋa ke. 40 Ni lee kunni bɛ wɛ, tunmɔ pemu wèe ya yirige niɲaa ge, pu na já wèe jaagi pee wuu na na wèe p'a giin wù sipyiire ti ɲuyɔ kyɛɛgi. Bani pu bu wù yege, wù wa da já sipyiire ti kapinnɛnɛ ɲuŋɔ jo sipya wa shishiin mu wɛ.» 41 Ba w'a yee jo xɔ wɛ, na sipyiire ti bɛɛri pye na t'a gaaŋi piyɛyɛ.

20

Pɔli ya ɲaari Masedɔni ni Girɛkii fiiye yi ni

1 Ayiwa, ba tunmɔ pu kafugo ya pa wo wɛ, a Pɔli di n'a daa fɛɛ pu yiri pinnɛ; na jo ni pu ni, na pu yɛri, na pu logoo waha, na na koo sha pu mu, na gaaŋi Masedɔni fiige ki ni. 2 Pɔli nidorowo kee fiige ki ni, a wu kafila wa taga lowagaa kan wee xuu wu n'a daa fɛɛ pu mu, na na toro na gaaŋi Girɛkii fiige ki ni. 3 A wu yeye taanri pye wà, na ba gbegele caŋa ka na wu kɔɔgbɔhɔ ka lɔ w'a se Siiri fiige ki ni. Ga, a wu ba logo na Yawutuu pii p'a woni pye wu mɛgɛ na. A wu kɔɔgbɔhɔ ki wo zhɛ wu fiin, na guri pa doro Masedɔni ni na kari wà tɔɔyɔ na. 4 Sipyii piimu pu bi pinnɛ ni Pɔli ni wu ɲaagoo li na ge, pee pu wa mɛ: Bere shɛɛn Pirusi ja Sopatɛri, ni Tesaloniki shɛɛn shuun: Arisitaaki ni Sekundusi, ni Dɛribɛ shɛɛn Gayusi, na fara Timote na, ni Azi fiige shɛɛn shuun: Tishiki ni Torofimɛ. 5 A pee di doro wèe ɲaha na, na shɛ wèe sige Torowasi kulo li ni. 6 Ba Shizhɛnhɛrɛ Baa Buuri Kalenɛ l'a toro wɛ, a wèe di jé kɔɔgbɔhɔ ka ni Filipe kulo li ni, na cabyaa kaguro pye na na nɔ Torowasi ni, na shɛ pu ta wà. Ba wèe ya nɔ wà wɛ, na cewuu nigin pye wà.

Pɔli ya Utikusi nixhugo ɲɛ Torowasi kulo li ni

7 Pɔri ɲimuguro nibiige ki ni, a wèe bɛɛri di shɛ binnɛ, kɔnhɔ wù Kafɔɔ wo yalige ki li shiizhan. A Pɔli di n'a daa fɛɛ pu yɛri. Wu funŋɔ bi bye wu ba lɔ w'a gaaŋi kee caŋa ki ɲimuguro. A wu sii mɔ jomɔ pu na n'a daa fɛɛ pu mu fo na shɛ ɲiŋɛ ki ɲi. 8 Wèe bɛɛri pu bye wà na pinnɛ zangaso wa ni. A p'i sokinnaa niɲɛhɛmɛɛ le le na yaha puga ki ni. 9 Lɛvɔɔ wa bye ni wèe ni, wu mɛgɛ ɲɛ na Utikusi; Wee nidɛɛngɛ di bye puga ki fenɛtiri wu ɲɔ na. A wee di bye wà na ba ŋmunɔ, fo na funŋɔ wɔ wuyɛ na. Na Pɔli yaha wu na yu, a ŋmunumɔ p'i ba wu figi. A wu yìri wà fo zangaso wu puga taanri wogo ki ɲuŋɔ ni, na ba do ɲiŋɛ na. Ba p'a pa di ba wu lɔ wɛ, na ba wu ta w'a xu. 10 A Pɔli di digi, na shɛ leele wu ɲuŋɔ ni, na wu co wu keye ni, na wèe pye: «Yi ganha da yi fungɔnyɔ yi kyɛɛgi wɛ! Wu wa ɲìi na.» 11 Lee kadugo na a Pɔli di dugi zangaso wu ni sanha, a wu ni n'a daa fɛɛ p'i shɛ puyɛ pinnɛ wà sanha. A p'i binnɛ li shiizhan Kafɔɔ mɛgɛ na. Lee kadugo na a Pɔli di jo na mɔ ni pu ni sanha, fo na shɛ ɲiga ki pye k'a mugi, na na kari. 12 A Utikusi puga shɛɛn di gari ni wu ɲìi wo wu ni puga. A lee kaa l'i sii n'a daa fɛɛ pu bɛɛri logoo ɲiŋɛ.

Kɔɔgbɔhɔ k'a yere ni Pɔli yɛ ni kulogoo niɲɛhɛŋɛɛ ni

13 Lee kadugo na a wèe di jé kɔɔgbɔhɔ ka ni na doro Pɔli ɲaha na na gaaŋi Asɔsi kulo li ni. Bani wu bi jo na tɔɔyɔ na wee da da gaaŋi Asɔsi ni, na wèe di shɛ wu lɔ wà. 14 Ba wèe ya shɛ wùyɛ ɲuŋɔ círi Asɔsi ni lee cirigana li na ni Pɔli ni wɛ, a wu bɛ di jé kɔɔgbɔhɔ ki ni. A wèe di gari kulo la ni lee

mɛgɛ ɲɛ na Mitilɛni. 15 Caŋa kemu wèe
ya foro wee xuu wu ni ge, kee caŋa
ki ɲimuguro a wèe di nɔ Kiyɔsi kulo
li shizhaa na. Ki ɲimuguro shuun
wuuro, a wèe di nɔ Samɔsi kulo li ni.
Ki ɲimuguro taanri wuuro, a wèe di
nɔ Milɛti kulo li ni. 16 Pɔli funŋɔ bye
wu yere Efese kulo li ni wɛ, kɔnhɔ wu
ganha da mɔ doro Azi fiige ki ni wɛ.
Wu bi sige kanha wu nɔ Zheruzalɛmu
ni, kɔnhɔ wu bu já nɔ wà, wu shɛ
Pantekɔti wu caŋa ki ɲuŋɔ círi wà.

Pɔli ya Efese kulo li n'a daa fɛɛ nɔhɔlɛɛ pu yɛri

17 Lee wuu na Pɔli ya tiin Milɛti
kulo li ni, na pii tun na pu shɛ Efese
kulo li n'a daa fɛɛ nɔhɔlɛɛ pu yiri pa.
18 Ba p'a pa nɔ wɛ, a wu pu pye: «Na
cebooloo, fo caŋa kemu tɛhɛnɛ na nɛ
na tɔɔgɔ shan Azi fiige ki ni ge, fo na
pa nɔ niɲaa na, yee wa nɛ ɲaarigana
ni nɛ kapyegee ki bɛɛri cɛ. 19 Nɛ nayɛ
tirige tuun bɛɛri ni na kapyeŋɛɛ pyi
Kafɔɔ mu, na ɲaa soro, na ɲɛsinmɛ
wo. Yawutuu bɛ ya woni pye nɛ kaa
na tɔɔɲii niɲɛhɛŋɛɛ ni, na sii kanhama
nigbɔ nɔ nɛ na xuuni. 20 Lee bɛ na,
yee kuduun ɲɛ kaa lemu ni ge, nɛ lee
la shishiin ŋmɔhɔ yee na wɛ. Nɛ yee
kalaa Kilɛ Kafila wu ni sipyii bɛɛri ɲii
na, na yi kalaa yiyɛ pyaa piyɛyɛ bɛ
ni. 21 Na yi jo na waha sipyii pu bɛɛri
mu, Yawutuu fara Girɛkii na, jo pu
daburajɛ jo pu jurumu wu na, p'i sɔɔ
Kilɛ na, p'i dà wu Kafɔɔ Yesu na.

22 «Ayiwa nimɛ, Zheruzalɛmu ni di
wa gaaŋi. Kilɛ Munaa l'a na ɲaha co
na se wà. Le l'a da zhɛ na ta wà ge, di
wa lee cɛ wɛ. 23 Ga kulo bɛɛri ni kunni
n'a toro ge, Fɛfɛɛrɛ Munaa na li shɛ na
na, na kasolenɛ ni kanhama pu wa na
ɲaha na wà. 24 Lee bɛ na nɛ na munaa
li wii yaaga wɛ. Le l'a dan nɛ ni ge, lee
li wa mɛ. Tuduro te t'a kan nɛ mu ge,
na tee shɔɔnri fo ti tɛhɛnɛ. Kafɔɔ Yesu
ya labye wemu bɛɛri kaa le nɛ keŋɛ ni
ge, nɛ funŋɔ wa di wee bɛɛri pye di wu
xɔ. Wee labye wu wu wa mɛ, na Kilɛ
wo niimɛ we wo Jozaama pu jo sipyii
pu mu.

25 «Ayiwa, nɛ toro yee piimu niŋɛ ni,
na Kilɛ saanra ti wo kafila wu jo ge, nɛ
li cɛ jo nɛ ni yee wa da wùyɛ ɲa nige
wɛ. 26 Lee l'a li pye n'a yi fiinŋɛ jo
yi mu, sipya wa shishiin wo shishan
foo wa nɛ na nige wɛ. 27 Bani nɛ
Kilɛ ɲidaan bɛɛri shɛ yee na, nɛ yafiin
ŋmɔhɔ yi na wɛ. 28 Ayiwa, yi kasɛɛgɛ
yaha yiyɛ na dɛ! Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a yi
teŋɛ dubyagbaha kemu ɲuŋɔ ni ge, yi
kee co xuuni ba dubyanaha-jemɛɛ ɲɛ
wɛ. Kilɛ ya n'a daa fɛɛ piimu shɔ wu
Ja wu wo shishan pu baraga ni ge, yi
kasɛɛgɛ yaha pee na, y'i pu comɔ cɛ.
29 Nɛyɛ pyaa ya li cɛ jo nɛ nigarixhɔgɔ
na yacoyo na ba jé yee niŋɛ ni, na
do dubyaa pu na. 30 Ali yeeyɛ pyaa
kii bɛ ni naha, pii na ba foro yee ni,
na kafinɛyɛ taga n'a daa fɛɛ pii ɲuyɔ
kyɛɛgi, na pye puyɛ pyaa wo kalaapi-
ire. 31 Lee wuu na, yi kasɛɛgɛ yaha
yiyɛ na. Yi yi funyɔ tirige li na na yee
taanri nɛ pye naha yee niŋɛ ni na yee
bɛɛri nigin nigin wu kalaa caŋa fara
piige na, fo na ɲɛsinmɛ wo yee kaa na.

32 «Ayiwa, nimɛ n'a da yi kaa le Kilɛ
ni wu niimɛ jomɔ pu keŋɛ ni. Kilɛ ya
sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge, yee bɛ pu
wa pee ni. Wu na ba fanha kan yi mu
n'a daa wu ni, loolodaa lemu bɛ w'a
kemɛ yaha ge, na lee bɛ kan yi mu.
33 Nɛ ta ɲii yeege wa shishiin wo wari,
kelee wu sanni, kelee wu fàya fɛni wɛ.
34 Yee ya li cɛ na jo nɛyɛ pyaa keye yi
wo labye w'a nɛ keree bɛɛri yàa, na
na ɲaariɲii pu bɛɛri wogoo yàa*. 35 Nɛ
li shɛ yee na shɛgana bɛɛri na jo mu
wèe ya yaa na kapyeŋɛɛ pyi na la baa
fɛɛ pu tɛri, na wù funyɔ tirige ni Kafɔɔ
Yesu yɛ pyaa wo jomɔ pu ni na: ‹Duba
ya daa gan funŋɔ ni na toro da na.›»

36 Ayiwa, ba Pɔli ya xɔ pee jomɔ pu
na wɛ, na nuguro sin, a wu ni n'a daa
fɛɛ pu bɛɛri di binnɛ Kilɛ ɲɛɛri. 37 A n'a
daa fɛɛ pu bɛɛri di sii mɛhɛɛ su xuuni
Pɔli gari wuu na. A p'i wu shaari ni
taanɲɛɛgɛ fo ni. 38 Lee kadugo na a p'i
Pɔli torogo na pa kɔrɔgɔ ki ɲɔ na. Pɔli
ya jomɔ pemu jo na niɲaa tɛhɛnɛ na
na pu da ɲii taha wee na nige-e ge, pee

* **20:34** Kapyegee 3:18 wu kalaa.

jomɔ pe bi pu ɲahaya tanha xuuni.

21

Pɔli ya kari Zheruzalɛmu ni

1 Ayiwa, wee tuun wu ni a wèe di
fò wu kan wùyɛ mu ni n'a daa fɛɛ pu
ni, na jé kɔɔgbɔhɔ ki ni na kari Kɔsi
ni. Kee caŋa ki ɲimuguro, a wèe di nɔ
Orode ni, na yìri wà, na gari Patara
ni. 2 Ba wèe ya nɔ wà wɛ, na kɔɔgbɔhɔ
ka ta ki na se Fenisi fiige ki ni. A wèe
di jé kee ni na kari. 3 Ba wèe ya shɛ
nɔ Sipɛrɛ fiige ki shizhaa na wɛ, ma
ɲɛhɛ yere kɔɔgbɔhɔ ki ni ma na da kee
ɲaa. A wèe di kee yaha mɛ kamɛnɛ
cɛ wu ni, na doro kari Siiri fiige ki
ni. A kɔɔgbɔhɔ ki shɛ yere Tiiri kulo li
ni, bani lee kulo li ni tuguro ti bi yaa
na tirige. 4 A wèe di foro kɔɔgbɔhɔ ki
ni, na jé kanha ki ni, na shɛ n'a daa
fɛɛ pii ta wà Tiiri ni. A wèe di cewuu
nigin pinnɛ pye ni pee ni wà. Pɔli bi da
zhɛ kanhama pemu ɲa Zheruzalɛmu
ni ge, Fɛfɛɛrɛ Munaa bi pee kaa jo
pee n'a daa fɛɛ pu mu. A pee di Pɔli
pye: «Ma ganha bu shɛ Zheruzalɛmu
ni wɛ.» 5 Ga ba wèe cagaraga k'a pa
nɔ wɛ, n'a daa fɛɛ pu fara pu cèe na, na
fara pu nɔhɔpiire na, a pu bɛɛri di foro
di zhɛ wèe torogo. A p'i foro ni wèe ni
kanha ki ni na kari fo kɔrɔgɔ ki ɲɔ ki
na. A wèe bɛɛri di shɛ binnɛ nuguro
sin wà lɔhɔ ki ɲɔ ki na, na Kilɛ ɲɛɛri.
6 Lee kadugo na a wèe di fò wu kan
wùyɛ mu, na jé kɔɔgbɔhɔ ki ni, a pee
kunni di guri na gaaŋi pu kabanya ni.
7 Ayiwa, ba kɔɔgbɔhɔ k'a yìri ni wèe
ni Tiiri kulo li ni wɛ, a wèe di shɛ digi
kulo la ni lee mɛgɛ ɲɛ na Potolomasi;
Wà wèe ya kɔrɔgɔ ki wo ɲara li ɲɔ
yaha. A wèe di foro kɔɔgbɔhɔ ki ni,
na jé kanha ki ni, na shɛ n'a daa fɛɛ
pu shaari, na lee caŋa ɲii le pinnɛ
pye ni pu ni shiizhan. 8 Kee caŋa ki
ɲimuguro, a wèe di ɲaari kari Sezare
kulo li ni, na shɛ digi Filipe ɲuŋɔ ni.
N'a daa fɛɛ pu bi sipyii gbarashuun
wemu ɲaha bulo na pee pu tudunmɔɔ
pu tɛgɛ labye wu na ge, wee Filipe
we bɛ w'a bye pee gbarashuun we
ni. Kafɔɔ Yesu wo Jozaama pu jovɔɔ
wa wu bye wii. 9 Doɲiŋɛ pushaa
nacɛbaalaa shishɛɛrɛ wu bye Filipe
mu. Kilɛ bi jomɔ yu pee bɛɛri mu pu
na dorogo sipyii mu. 10 A wèe di diin
Filipe kaban na cabyaa niɲɛhɛŋɛɛ pye
wà. Na wèe yaha Filipe kaban, a Kilɛ
tudunmɔ wa di ba ba caŋa ka na yìri
Zhude fiige ki ni. Wee mɛgɛ ki bye
na Agabusi. 11 A wee ná wu nɔ wèe
na, na Pɔli wo kirimɛɛ lɔ, na lee taga
wuyɛ pyaa keye ni wu tɔɔyɔ pɔ, na
jo: «Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a jo na Yawutuu
pu da ba shɛ le kirimɛɛ le kafɔɔ co
Zheruzalɛmu ni, na wu pɔ le pɔgana
le na, na wu le shi watii keŋɛ ni wemu
ɲɛ Yawutuu wɛ.»
12 Ba wèe ya pee jomɔ pu logo
wɛ, a wèe ni wee xuu wu shɛɛn di
binnɛ Pɔli ɲɛɛri jo wu ganha bu shɛ
Zheruzalɛmu ni wɛ. 13 A Pɔli di jo:
«Naha wo mɛhɛɛ yee di suu mɛ wɛ?
Y'a giin y'i na ɲaha tanha gɛ? Nɛ
gbegele xɔ xu ka na Zheruzalɛmu ni
Yesu Kirisa mɛgɛ wuu na pu da jo
pɔɔrɔ.» 14 Wèe ya pa li ɲa nago Pɔli
ya go wu wu hakili laha Zheruzalɛmu
shɛɛ li na-ɛ ge, a wèe di cari, na jo: «Le
li wa Kilɛ ɲidaan ge, lee li pye.»
15 A cabyaa dama dama di doro, a
wèe di gbegele na gari Zheruzalɛmu
ni. 16 A Sezare kulo li wo n'a daa fɛɛ
pii di binnɛ kari ni wèe ni. Ba wèe ya
nɔ Zheruzalɛmu ni wɛ, wèe bi yaa wèe
pu tigi ná wemu ɲuŋɔ ni ge, a pee n'a
daa fɛɛ p'i gari ni wèe ni wee kaban.
Wee ná wu mɛgɛ ki bye na Minasɔn,
Sipɛrɛ shɛn wu bye wii. Wee bi dà na
xɔ Yesu na l'a mɔ.

Yakuba ya Pɔli yɛri

17 Ba wèe ya nɔ Zheruzalɛmu ni wɛ,
a wèe cebooloo n'a daa fɛɛ p'i wèe
ɲuŋɔ círi ni fundanga ni. 18 Kee caŋa
ki ɲimuguro a Pɔli di gari ni wèe ni
Yakuba kaban. N'a daa fɛɛ nɔhɔlɛɛ pu
bɛɛri bɛ pu bi pinnɛ wà. 19 Ba fò w'a
pye xɔ wɛ, a Pɔli di jomɔ pu lɔ. Shi
wemu ɲɛ Yawutuu-i ge, Kilɛ ya kaa
lemu pye wee shi wu bɛ tɛ ni Pɔli wo
Kilɛ jomɔ yɛrɛ li funŋɔ ni ge, a wu ɲɔ le
kee ni, na kee bɛɛri paari pu mu nigin
nigin na.

20 Ba p'a yee logo wɛ, a pu bɛɛri di
Kilɛ sɔ, na baraga taha wu na. Lee
kadugo na a p'i Pɔli pye: «Wù ce-
borona, m'a ɲaa wɛ, Yawutuu xhuu
niɲɛhɛmɛɛ p'a dà Yesu na naha, ga,
ali niɲaa we bɛ ni, pu bɛɛri ya taha
yaha Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya
wu fɛni. 21 Sipyii pii d'a pa yi jo pu mu
na Yawutuu piimu pu wa shi wusama
tɛ ni ge, na mu wu wa yi yu pee
Yawutuu pu mu na pu Kilɛ tudunmɔɔ
Musa wo saliya wu keree ki yaha; na
pu ganha ba pu nɔhɔpiire kɔɔn nige
wɛ, p'i ganha ba kalɛgɛɛ kii shishiin bɛ
pyi wɛ. 22 Ayiwa, wèe na lee kaa le co
cogana lekɛ na wɛ? Li pye pyegana
bɛɛri na pu na ba li cɛ na mu ya pa.
23 Lee funŋɔ ni, le w'à da jo ma mu
nimɛ ge, m'a yaa ma lee pye. Ayiwa,
namaa shishɛɛrɛ ɲɛ naha wèe mu, pee
bi ɲɔmɛhɛɛ lɔ Kilɛ mu. 24 Ma da jé
ni pu ni Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, m'a
mayɛ pye fɛɛfɛɛ, m'a pu bɛ pye fɛɛfɛɛ
na bɛ ni saliya wu ni. M'a pu bɛɛri wo
ɲuguupɛrɛmɛ wolo, kɔnhɔ p'i pu bɛɛri
ɲuyɔ kuu. Lee bu bye Yawutuu pu na
ba li cɛ na sipyii p'a keree kiimu bɛɛri
jo mu shizhaa na ge, na lee la shishiin
wa can wɛ. Pu na ba li ɲa bɛ sanha na
muyɛ pyaa ki bɛ k'a ɲaari na sahanɲi ni
Musa wo saliya wu ni. 25 Shi wemu ɲɛ
Yawutuu wɛ, wu bɛ d'a dà Yesu na ge,
wèe ya sɛmɛ tun xɔ pee bɛ mu, na wù
fungɔnyɔ shɛ pu na; wèe ya li shɛ pu
na jo xaara bɛɛri p'a gbo yapɛrɛ na ge,
pu ganha ba tee xaa wɛ, pu ganha ba
shishan xaa wɛ, pu ganha ba yaxuyo
xaa wɛ, p'i ganha ba dɔdɔɔrɔ pyi wɛ.»
26 Ayiwa, a Pɔli di fara pee namaa
shishɛɛrɛ wu na, tee ɲimuguro ti na
a wu wuyɛ pye fɛɛfɛɛ na pee bɛ pye
fɛɛfɛɛ. Lee kadugo na a p'i gari Kilɛ-
pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni shiizhan. Pu
fɛfɛɛrɛ cabyaa ki ɲɔ na ba fa caŋa
kemu, ni pu bɛɛri nigin nigin wu
saraya na ba wolo caŋa kemu ge, a
Pɔli di yee caya yi shɛ pu na.

P'a Pɔli co Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni

27 Lee bi Azi fiige ki wo Yawutuu pii
ta pee ya Pɔli ɲa Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki
ni. Ba cabyaa gbarashuun wu ɲɔ ya
giin di va wɛ, a p'i ba na sii tunmɔ pu
pɛlɛ, na sipyii pu sɔn, a p'i Pɔli co. 28 Na
ganha na xhuulo na: «Izirayɛli shɛɛn,
y'a ma yoo, y'a ma! Ná we w'a ɲaari
na sipyii pu kalaa tɛyɛ yi bɛɛri ni na
wèe wo shi wu ɲɛ xuuni-i ge, wee wu
ɲɛ we. Wee w'a yu bɛ sanha na wèe
wo saliya we ni wèe wo Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki ɲɛ xuuni wɛ. Lee bɛɛri
kadugo na, Girɛkii bɛ ni w'a pa na pa
jé fo Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ kiyɛ pyaa ni,
na wèe wo fɛfɛɛrɛ xuu wu nɔrɔgɔ wèe
mu.» 29 P'a yee jo bani p'a bi Efese
shɛɛn Torofimɛ ɲa ni Pɔli ni kanha ki
funŋɔ ni, na ganha na giin na w'a jé ni
wee bɛ ni Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni.

30 Ba l'a pye mu wɛ, a kanha ki
funŋɔ ki bɛɛri di wuregi. A sipyii p'i
ganha na fòro kabaya yi bɛɛri na, na fe
na ma. A p'i Pɔli co, na wu fuulo yeege
Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, na gburaya
yi tɔ taapile ni. 31 Na pu yaha pu na
Pɔli shaa di gbo, a pii di baa kari na
shɛ yi jo sɔrɔsii pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu
mu na Zheruzalɛmu kulo li bɛɛri l'a
wuregi. 32 Ba sɔrɔsii pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ
w'a yee logo wɛ, taapile ni a wu sɔrɔsii
pii lɔ na fara sɔrɔsii ɲuŋɔfɛɛ pii na,
a p'i baa jé kanha ki ni. Ba Yawu-
tuu p'a sɔrɔsii wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu ɲa
ni wu sɔrɔsii pu ni wɛ, a p'i Pɔli wo
kpɔɔnrɔ ti ɲɔ yereŋɛ. 33 A sɔrɔsii pu
wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu ba Pɔli co. A wu
sɔrɔsii pu pye na pu tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ
shuun le wu na. Ba p'a Pɔli pɔ na
xɔ wɛ, a wu yegeŋɛ pye na: «We ná
we di ɲɛ jɔgɔ wɛ? Ɲaha wu d'a pye
wɛ?» 34 A sipyii pu bɛɛri di ganha na
xhuulo puyɛ taan, wa shishiin nijoyo
ni wa woyo ɲɛ nigin wɛ. A sɔrɔsii pu
wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu ba li ta na wee wa
da jomɔ pa shishiin ta logo tunmɔ pu
keŋɛ ni wɛ, a wu sɔrɔsii pu pye na p'a
se ni Pɔli ni sɔrɔsii pu wo pugbɔhɔ ki
ni. 35 Ba p'a shɛ nɔ tajege ki ni wɛ, a
sipyii p'i sii tunmɔ pu pɛlɛ fo sɔrɔsii p'a
na Pɔli lɔ. 36 Bani sipyiɲɛhɛmɛɛ pu bi
taha wu fɛni, na xhuulo na yu na: «Yi
wu gbo laha wà! Yi wu gbo laha wà!»

Pɔli ya jo ni Zheruzalɛmu shɛɛn ni

37 Pɔli nijewo pugbɔhɔ ki ni, a wu
sɔrɔsii pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu pye: «Ta
nɛ na já jo ni ma ni?» A sɔrɔsii pu wo
ɲuŋɔfɔgbɔ wu jo: «A l'i bye kanna mu
w'a Girɛkii jomɔ pu nuri gɛ? 38 Wee
tuun wu ni, Misira shɛn ná we w'a n'a
she le wuyɛ ni kurogo ke na, fo w'a
kari ni namaa kabɔfoŋɔɔ shishɛɛrɛ
(4.000) ni sipoŋɔ ki ni gbuuro ti kaa
na ge, mu wa were wɛ gɛ?» 39 A Pɔli
di wu ɲɔ shɔ na: «Yawutu nɛ ɲɛ, Tarisi
kulo li ni nɛ yìri, Silisi fiige ki ni. Kulo
lemu shɛn nɛ ɲɛ ge, l'a pɛlɛ. Nɔ mayɛ
na m'a na yaha di jo ni sipyii pu ni.»
40 A sɔrɔsii pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu kafila
wu kan Pɔli mu na wu jo ni sipyii pu
ni. A Pɔli di yere wà kuɲɔɔ li ni, na wu
keŋɛ yirige sipyii pu mu, na w'a giin
di jo ni pu ni. Ba sipyii p'a cari puyɛ
na wɛ, a Pɔli di ɲɔ kɔn na yu ni pu ni
Yawutuu jomɔ pu ni. A wu pu pye:

22

1 «Na tii ni na cebooloo, yi logo na
ɲɔ na. N'a da ba jo nimɛ na li shɛ
yee na jo nɛ ta kakuunɔ la shishiin
pye wɛ.» 2 Ba sipyii p'a Pɔli ɲa wu na
yu puyɛ pyaa wo jomɔ pu ni wɛ, a p'i
nɔhɔdaan jomɔ pu bɛɛri ɲɔ yaha, na
fɛhɛ kpan. A Pɔli di jo: 3 «Yawutu nɛ
ɲɛ. Nɛ se Tarisi kulo li ni, Silisi fiige
ki ni. Ga Zheruzalɛmu ni nɛ lɛ naha.
Nɛ kalaa to wu bye Gamaliyɛli. Wee
w'a nɛ kemɛ kalaa na bɛ ni wù sefɛlɛɛ
pu wo saliya wu keree ni. Kafugo bye
nɛ bɛ ni fo xuuni Kilɛ-shaa li funŋɔ ni
ba yee bɛ wa mɛ niɲaa wɛ. 4 Nɛ bɛ
wu bi Yesu koo li wo sipyii pu kana,
fo na pii gbuu pu ni. Nɛ bi le koo
le ɲaarivɛɛ coni cèe fara namaa na,
na pu puu na leni kaso ni. 5 Saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ we, ni
nɔhɔlɛɛ ɲahagbaa fɛɛ wo kuruŋɔ ke,
pee wa na sɛɛrɛɛ le kaa le na. Nɛ bi
sɛmɛ ta bɛ pu mu, na gaaŋi di zhɛ gan
Damasi kulo li wo Yawutuu pu mu,
kɔnhɔ di bu shɛ Damasi ni, na shɛ n'a
daa fɛɛ pii ta wà, di pee bɛ co di pu pɔ,
di ba ni pu ni Zheruzalɛmu ni, kɔnhɔ
kanhama di ba nɔ pu na.»

Pɔli ya dà dagana lemu na Yesu na ge, w'a yee ɲaha jo

6 «Ayiwa, na nɛ yaha nɛ na gaaŋi
koo li ni, na ba shɛ dɛɛŋɛ Damasi na
cafugo ki na. Taapile ni a kpɛɛngbɔhɔ
ka di yìri fugba we ni, na ba ɲí na
nɛ maha. 7 A nɛ wolo to ɲiŋɛ na, na
mujuu la logo na: ‹Sɔli, Sɔli, ɲaha na
m'a na kana mɛ wɛ?› 8 A nɛ yegeŋɛ
pye jo: ‹M'i ɲɛ jɔgɔ wɛ, Kafɔɔ?› A wu
nɛ pye: ‹Nɛ ɲɛ Nazarɛti shɛɛn Yesu,
nɛ mu wa gana mɛ.› 9 Ayiwa, sipyii
piimu pu bye ni nɛ ni ge, pee kunni ya
kpɛɛngbɔhɔ ki ɲa, ga we wu bi yu ni
nɛ ni ge pu ya ta weefɔɔ wo mujuu li
logo wɛ. 10 A nɛ yegeŋɛ pye jo: ‹Kafɔɔ,
lekɛ nɛ d'a yaa na pye wɛ?› A Kafɔɔ
di nɛ pye: ‹Yìri m'a jé Damasi kanha
ki ni, Kilɛ funŋɔ wa ma lemu pye ge,
lee na zhɛ jo ma mu.› 11 Kpɛɛngɛ ki bi
pɛlɛ pɛlɛgana lemu na ge, a nɛ bye nɛ
ɲaa nige wɛ. Sipyii piimu pu bye ni nɛ
ni ge, a pee di na nɛ co keŋɛ na na jé
kanha ki ni.
12 «Lee bi ná wa ta Damasi ni wee
mɛgɛ ɲɛ na Anaɲasi. Kilɛ ɲìi faara
sipya wu bye wii fo xuuni, na ɲaari
na sahaŋi ni Musa wo saliya wu keree
ki bɛɛri ni. Damasi kulo li Yawutuu
pu bɛɛri bi wu mɛsaaŋa yu, 13 A wee
di ba nɛ fɛni, na ba yere nɛ taan, na
jo: ‹Na ceborona Sɔli, ma ɲìi ki mugi
m'a wii!› Taapile ni, a nɛ ɲìi k'i mugi,
a nɛ wii na wu niyerege ɲa. 14 A wu nɛ
pye: ‹Wèe sefɛlɛɛ pu wo Kilɛ wu w'a
mu ɲaha bulo, kɔnhɔ m'a wu ɲidaan
cɛ. Wemu w'a tii ge, m'a wee ɲa, m'a
wu ɲɔ jomɔ bɛ logo. 15 Bani ma na ba
bye wu sɛɛri. M'a keree kiimu ɲa na
kiimu logo ge, ma na ba kee wo yɛrɛ
pyi sipyii pusamaa bɛɛri mu. 16 Wee
tuun wu ni nimɛ, ma ganha bu diin
na kaa latii ma da da sigee wɛ. Yìri
m'a batize, ma wo jurumu wu yafa
ma mu Yesu mɛgɛ ki gbɔɔrɔ ni.›

Kilɛ ya Pɔli tun shi watii mu

17 «A nɛ guri pa Zheruzalɛmu ni.
Na nɛ yaha Kilɛ-ɲɛrɛgɛ na Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki ni, a Kilɛ di kashɛɛ la shɛ
nɛ na. 18 A nɛ Kafɔɔ ɲa, a wu nɛ pye:
‹Tɔgaaya lɔ, m'a foro Zheruzalɛmu ni,
bani jomɔ bɛɛri ma da ba jo naha nɛ
shizhaa na ge, sipya wa shishiin wa

da gbara pu na ma mu wɛ.› 19 A nɛ wu
pye: ‹Kafɔɔ, puyɛ pyaa wa li cɛ na nɛ
wu bi ma ɲaari na Kilɛ-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi
sahaŋi, na n'a daa fɛɛ pu coni na pu
sani, na pu leni kaso ni. 20 Ali Ecɛni
we wu bi mu jomɔ pu yu ge, pu bi wee
gbuu tuun wemu ni ge, nɛyɛ pyaa ki
bɛ bye wà. Nɛ bi sɔɔ li na jo pu Ecɛni
gbo. Nɛyɛ pyaa k'a bi Ecɛni gbovɛɛ pu
fadeye yi co pu mu.› 21 Wee tuun wu
ni a Kafɔɔ di nɛ pye: ‹Yìri, di ma tun
shi watii mu taliige ni.›»

Pɔli ya li shɛ sɔrɔsii pu na na Oromɛ shɛn wee ɲɛ

22 Sipyii pu bɛɛri bi niwegee shan
na Pɔli kafila wu nuri, fo na shɛ nɔ
pe jomɔ pe na. Ga ba w'a pa ɲɔ le yɛ
pee jomɔ pu ni wɛ, a sipyii p'i ganha
na xhuulo na yu: «Ke sipyituugo ke
ya yaa na ki gbo! We ya yaa pu wu
yaha ɲìi na bada wɛ!» 23 A p'i ganha
na sɛlɛ, na pu fadeye wolo na yee figi
fugba we ni, na gbazhɛnhɛ kori na
waa fugba wu ni. 24 Ba sɔrɔsii pu
wo ɲuŋɔfɔgbɔ w'a lee ɲa mu wɛ, a wu
sɔrɔsii pu pye na pu jé ni Pɔli ni sɔrɔsii
pu wo pugbɔhɔ ki ni. W'a lemu pye
sipyii p'i sɛlɛ mɛ wu na ge, p'i wu kpɔn
ni susɔlɔɔ ni fo wu bu shɛ lee jo, 25 Ga
tuun wemu ni pu bi Pɔli puu p'i wu
kpɔn ge, sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ we wu bye
wu tàan ge, a Pɔli di wee pye: «Na
bɛ ni saliya wu ni, l'a saha nago yee
pu Oromɛ shɛn kpɔn ni susɔlɔɔ ni wu
kiiri kɔnbaa gɛ?» 26 Ba sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ
w'a yee logo wɛ, a wu gari sɔrɔsii pu
wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu yíri na shɛ wu pye:
«Ɲaha m'a giin di bye mɛ wɛ? We
ná we, Oromɛ shɛn wu ɲɛ wii!» 27 A
sɔrɔsii pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ wuyɛ pyaa di
shɛ Pɔli yege na: «Oromɛ shɛn yɛ pyaa
mu ɲɛ ya?» A Pɔli di wu ɲɔ shɔ na:
«Uun.» 28 A sɔrɔsii pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ
wu jo: «Wari niɲɛhɛmɛ nɛ saraa na na
já pye Oromɛ shɛn.» A Pɔli di wu pye:
«Nɛ d'a sii se Oromɛ shɛn do!» 29 Ba
Pɔli ya pee jomɔ pu jo wɛ, piimu pu bi
da wu kpɔn, p'i wu karamu fo wu jo
ge, a pee bɛɛri di jaaga laha wu tàan. A
sɔrɔsii pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu bɛ di fya,
bani wee wu bi jo na pu Pɔli pɔ na ta
Pɔli di ɲɛ Oromɛ shɛn cii yɛ pyaa.

Pɔli ya paari kiirikɔɔn kuruŋɔ ki ɲahagbaa na

30 Ayiwa, kaa lekɛ na Yawutuu
p'a bi Pɔli jaagi ge, sɔrɔsii pu wo
ɲuŋɔfɔgbɔ wu funŋɔ bye wu lee tii
cɛ. Lee wuu na w'a tuduro yaha shɛ
kee caŋa ki ɲimuguro, na pu saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni kiirikɔɔn
kuruŋɔ ki sipyii pu bɛɛri yiri pinnɛ.
Lee kadugo na a p'i pɔɔrɔ ti sanha Pɔli
na, na gari ni wu ni, na shɛ wu yereŋɛ
pu niŋɛ ni.

23

1 A Pɔli di ɲaha ki le kiirikɔɔn ku-
ruŋɔ ki sipyii pu ni na jo: «Na ce-
booloo, nɛ na torogana li saha ni Kilɛ
ɲidaan ni, fo na pa nɔ niɲaa na, fyaara
bɛ ya pye nɛ zɔ wu ni li koro ni wɛ.»
2 Jomɔ pe Pɔli ya jo ge, a pee di bye
pu ya bɛ saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo
ɲuŋɔfɔgbɔ Anaɲasi mu wɛ. Pii pu bye
Pɔli tàan ge, a wu pee pye na pu Pɔli
kpɔn wu ɲɔ ke na. 3 Wee tuun wu ni
a Pɔli di wu pye: «Mu nivige ke kanna
kasɔrɔgɔ kadugo ki! Kilɛ bɛ na ba mu
kpɔn! Yatɛɛngɛ mu ya shan na tiin na
nɛ kiiri ma da gɔn na saha ni saliya
wu ni, mu ninumɔ di nɔhɔ m'a yu
sanha na pu nɛ kpɔn, na ta saliya w'i
ya yee jo wɛ.» 4 Sipyii pii pu bye Pɔli
tàan ge, a pee di wu pye: «Go Kilɛ wo
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ
wu mu wa zhɛhɛlɛ mɛ gɛ!» 5 A Pɔli di
pu pye: «Na cebooloo, nɛ li cɛ nago
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ
wu ɲɛ wii wɛ, sa lee ni wɛ nɛ bi da ye
jo ni wu ni wɛ. Bani l'a ka Kilɛ Kafila
wu ni na:

‹Ma ganha da kafilakuumɔ jo wá
ma ɲahagbaa fɔɔ na wɛ.›*»

6 Ayiwa, Pɔli bi li cɛ na kiirikɔɔn
kuruŋɔ ki taaga ka ki ɲɛ Sadushɛɛn,
taaga ki saŋa di ɲɛ Farizhɛɛn. Lee
wuu na w'a mujuu wá pu niŋɛ ni na
pu pye: «Na cebooloo, Farizhɛn nɛ
ɲɛ. Nɛ sefɛɛ ɲɛ Farizhɛɛn. Nɛ dà li na

* **23:5** Ɛkizode 22:28

jo xuɲɛnɛ na ba bye ɲiga na ge, kee
tadaŋa ke wuu na kiiri w'a gɔɔn mɛ nɛ
na niɲaa.» 7 Ba Pɔli ya pee jomɔ pu
jo yɛ wɛ, a nakaara di jé Farizhɛɛn ni
Sadushɛɛn pu tɛ ni. A sipyii p'i daa
taaya shuun. 8 Bani Sadushɛɛn, pee
wa yu na xuɲɛnɛ da ba bye ɲiga na wɛ,
na mɛlɛkɛɛ ɲɛ wɛ, na munahaa kiiti-
igee bɛ di ɲɛ wɛ. Na ta Farizhɛɛn, pee
d'a dà kii keree kii bɛɛri na. 9 A tunmɔ
p'i ganha na bɛlɛ fo xuuni. A saliya
karamɔgɔlɔɔ pii di yìri Farizhɛɛn pu
wo kuruŋɔ ki ni, na kafugo le puyɛ ni
na jo: «Wèe kunni ya ta kakuunɔ la
shishiin ɲa we ná we na wɛ. Ma na
zhɛ li ta mɛlɛkɛ wa, kelee munaa la
l'a yu ni wu ni.» 10 A nakaara t'i ba
sii pɛlɛ fo sɔrɔsii pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu
funŋɔ ya pɛn na pu ganha ba Pɔli kile
gbo puyɛ tɛ ni wɛ. Lee wuu na w'a
sɔrɔsii pii tun na pu tigi, p'i ba Pɔli shɔ
sipyii pu na, p'i shɛ ni wu ni sɔrɔsii pu
wo pugbɔhɔ ki ni.

11 Kee caŋa ki ɲimuguro nibiige,
a Kafɔɔ di ba wuyɛ shɛ Pɔli na na
wu pye: «La le mayɛ ni m'a ma luu
waha. Ba m'a pye nɛ sɛɛri na nɛ kaa
jo Zheruzalɛmu kulo li ni wɛ, mu ma
da zhɛ bye nɛ sɛɛri, na nɛ kaa jo Oromɛ
kulo li bɛ ni.»

Yawutuu p'a woni faanri Pɔli kaa na

12 Kee caŋa ki ɲimuguro ɲisɔɔgɔ na,
a Yawutuu pii di binnɛ na woni pye
Pɔli kaa na. A p'i gaa puyɛ mu na pee
wa da li wɛ, pee di wa da lɔhɔ gba wɛ,
fo pee bu shɛ Pɔli gbo. 13 Piimu p'a
bi wee woni wu pye ge, pee bi ɲɛhɛ
namaa kɛlɛɛ shishɛɛrɛ (40) na. 14 A p'i
gari saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ
ni nɔhɔlɛɛ pu fɛni, na shɛ pee pye:
«Wèe ya wùyɛ pinnɛ na gaa Kilɛ na, jo
wèe da li wɛ, wèe di wa da lɔhɔ gba wɛ,
fo wèe bu shɛ Pɔli gbo tuun wemu ni.
15 Lee wuu na, yi ni kiirikɔɔn kuruŋɔ
ki sipyii pusamaa bɛɛri, yi bɛ yi na y'i
shɛ sɔrɔsii pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu ɲɛɛri
na wu pa ni Pɔli ni yi mu. Y'i yiyɛ pye
kanna y'a giin y'i ba wu keree ki deele
yi ki suguri saama na. Wèe kunni
wa gbegele xɔ na wu sige, wù ba wu
gbo koo li na, na wu ta wu sanha nɔ
nahamɛ yi na wɛ.»

Yawutuu pu wo woni wu nɔhɔ ya mugi

16 Ga, a Pɔli yalɔ di we woni we
kafila wu bɛɛri logo. A wu baa kari
sɔrɔsii pu wo pugbɔhɔ ki ni, na shɛ yee
ɲaha jo Pɔli mu. 17 Wee tuun wu ni
a Pɔli di sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ wa yiri na wu
pye: «Shɛ ni we lɛvɔɔ we ni sɔrɔsii pu
wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu mu, jomɔ pa pu wa
wu mu na jo wu mu.» 18 A wee sɔrɔsii
ɲuŋɔfɔɔ wu gari ni lɛvɔɔ wu ni sɔrɔsii
pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu mu, na shɛ wu
pye: «Kasolemɛɛ Pɔli w'a nɛ yiri, na nɛ
pye na nɛ wu pa ni we lɛvɔɔ we ni mu
mu na jomɔ pa pu wa wu mu na jo
ma mu.» 19 A sɔrɔsii pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ
wu lɛvɔɔ wu co wu keŋɛ na, na fulo ni
wu ni kabanugo na, na wu yege na:
«Jomɔ pekɛ p'i wa mu mu na jo nɛ mu
wɛ?» 20 A lɛvɔɔ wu wu pye: «Yawutuu
p'a jo na bɛ yi na na pee da ba mu ɲɛɛri
ɲiga na, na m'a Pɔli yaha shɛ kiirikɔɔn
kuruŋɔ ki mu; na p'a giin p'i shɛ wu
keree ki kemɛ suguri. 21 Ga ma ganha
bu dà yee na wɛ! Bani pu wo sipyii
pii p'a da ba lara na Pɔli sige koo na,
pee ya ɲɛhɛ sipyii kɛlɛɛ shishɛɛrɛ (40)
na. P'a bɛ yi na, na gaa Kilɛ na na pee
wa da li wɛ, pee di wa da lɔhɔ gba wɛ,
fo pee bu shɛ Pɔli gbo tuun wemu ni.
P'a gbegele xɔ bɛ. Mu ɲɔ yíri pu wa
wii, mu ba sɔɔ na lee pye pu mu.» 22 A
sɔrɔsii pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu lɛvɔɔ wu
yaha kari. Ga na yi jo na waha wu mu
na ye w'a jo wee mu ge, na wu ganha
bu yee jo sipya watii mu nige wɛ.

P'a Pɔli yaha shɛ gan gbafɛnɛɛrɛɛ Felikisi mu

23 Lee kadugo na a sɔrɔsii pu wo
ɲuŋɔfɔgbɔ wu sɔrɔsii ɲuŋɔfɛɛ shuun
wa yiri na pu pye: «Yi sɔrɔsii xhuu
shuun wá puyɛ na, ni shɔnduguloo
kɛlɛɛ gbarashuun, ni namaa tan-
maa fɛɛ xhuu shuun. Pu bɛɛri di
gbegele, piige ba wɔ na nɔ tuunɔ ɲìi
gbarashɛɛrɛ na, p'i da se Sezare kulo li
ni. 24 Yi shɔngɔ ka gbegele Pɔli bɛ mu,
kɔnhɔ wu nijemɛ di nɔ gbafɛnɛɛrɛɛ
Felikisi na yaaga ganha bu wu ta wɛ.»

25 Lee kadugo na a wu sɛmɛ yàa na
wee tun Felikisi mu. Wee sɛmɛ wu
jomɔ pu wa mɛ:
26 «Nɛ sɔrɔsii wo ɲuŋɔfɔgbɔ Kulodi
Lisiyasi w'a we sɛmɛ we yàa na tun na
ɲuŋɔfɔɔ gbafɛnɛɛrɛɛ Felikisi mu.
N'a ma shaari.
27 «Yawutuu pu bi we ná we co, na
ganha na giin p'i wu gbo. Ba nɛ pa
logo na Oromɛ shɛn wu ɲɛ wii wɛ, a
nɛ na wo sɔrɔsii pii tun kari p'a shɛ
wu shɔ pu na. 28 Kaa lemu w'a bi pye
a Yawutuu p'i ganha na wu jaagi lee
wuu na ge, nɛ funŋɔ ki bye di lee cɛ.
Lee wuu na, a nɛ shɛ ni wu ni pu wo
kiirikɔɔn kuruŋɔ ki mu. 29 Ga, a nɛ ba
li kasɛri, na li ta jo pu wo saliya wu
wo keree na p'a wu jaagi. Ga wu ya
ta kakuunɔ la shishiin pye lemu na xu
nɔ wu na, kelee na wu le kaso ni wɛ.
30 Lee kadugo na a p'i ba nɛ pye na
Yawutuu p'a woni pye wu kaa na, lee
wuu na nɛ mɛhɛ wu yaha shɛ ma yíri,
na yi jo Yawutuu pu mu jo p'a jaagi
wu tɛri wu na kaa lemu na ge, jo pu
shɛ lee jo muyɛ pyaa ki mu. Ye y'a bye
nɛ mu di jo ma mu. Kilɛ wu tuun wa
shɛ wù na.»
31 Yemu y'a jo sɔrɔsii pu mu ge, a p'i
lee pye; a p'i Pɔli lɔ kee piinuŋɔ ki ni,
na gari ni wu ni fo Antipatirisi kulo
li ni. 32 Ɲimuguro ti na, sɔrɔsii piimu
pu bye tɔɔyɔ na ge, a pee di guri na pa
pu wo pugbɔhɔ ki ni; a shɔnduguloo
p'i ganha na gaaŋi ni Pɔli ni. 33 Ba p'a
shɛ nɔ Sezare ni wɛ, a p'i sɛmɛ wu kan
gbafɛnɛɛri wu mu, na Pɔli bɛ shɛ wu
na. 34 A gbafɛnɛɛri wu sɛmɛ wu kalaa
na Pɔli yege na: «Fiige kekɛ ni mu d'a
yìri wɛ?» A Pɔli di wu pye na wee ya
yìri Silisi fiige ki ni. 35 A gbafɛnɛɛri wu
wu pye: «Ma jaagivɛɛ pu ba nɔ naha
tuun wemu ni, nɛ na logo ma ɲɔ na
wee tuun wu ni.» A wu jo na pu Pɔli
yaha saannaa Hɛrɔdi wo kaaŋa ki ni,
pu da wu kasɛri.

24

Yawutuu p'a Pɔli jaagi

1 Ayiwa, a cabyaa kaguro di doro, a
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ
Anaɲasi di ba Sezare kulo li ni, wu
ni nɔhɔlɛɛ p'a, ni ná wa, wemu ya
kafila cɛ xuuni ge, wee wu bi da ba wu
kafilacɛnɛ taga Pɔli tɔɔgɔ le. Wee mɛgɛ
ki bye na Tɛritule. A p'i ba jaagi shan
Pɔli na gbafɛnɛ ɛrɛɛ Felikisi mu. 2 A p'i
shɛ Pɔli yiri na pa. Keree kiimu na p'a
wu jaagi ge, a Tɛritule di kee ɲɔ kɔn na
baari gbafɛnɛɛri wu mu. A wu jo: «Wù
ɲuŋɔfɔcemɛ we, wèe wa fɛrɛmɛ nigbɔ
pemu ni fiige ki funŋɔ ni niɲaa we ni
ge, mu gbɔɔrɔ ni wèe ya pee fɛrɛmɛ
pu ta. Mu wo fungɔngɔ fɛɛrɛ nigbɔɔrɔ
funŋɔ ni bɛ ɲɛri niɲɛhɛmɛ ya jé fiige ki
ni, fo na ki pye k'a shɛ ɲaha na. 3 Wèe
ya ma saama pu cɛ ma mu tuun bɛɛri
ni kii keree kii bɛɛri na. 4 Ga ma na jo
nɛ funŋɔ wa wèe pu ma tenɛ yaha fo
di mɔ wɛ, lee wuu na n'a ma ɲɛɛri jo
ma ɲɔ mayɛ na, m'a niwegee shan m'a
kafilakaya nigin nigin logo wù mu.
5 «Ayiwa, we ná we m'a ɲaa mɛ ge,
wèe kunni ya we sɛɛri na wu ta ba
kafɛɛgɛ bani ɲɛ wɛ. Wu ɲɛ na n'a
she yirige Yawutuu pu niŋɛ ni koŋɔ
ki bɛɛri na. Wee wu ɲɛ bɛ Nazarɛti
shɛɛn wo koo li ɲahagbaa fɔɔ. 6 W'a
bi giin fo na wèe Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ
ki bɛ nɔrɔgɔ, lee wuu na wèe ya wu
co. [Wèe bi giin wèe di wu kiiri kɔn
na saha ni wù wo saliya wu ni. 7 Ga, a
sɔrɔsii pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ Lisiyasi di nɔ
ni kafugo ni, na wu shɔ wèe na. 8 Na
wèe pye na lemu na wèe ya wu jaagi
ge, na wèe pu pa lee jo muyɛ pyaa
mu.] Mayɛ pyaa ki bɛ na já wu yege,
keree kiimu bɛɛri na wèe ya wu jaagi
ge, ma na ki logo wuyɛ pyaa ɲɔ na.»
9 Yawutuu piimu bɛɛri pu bye wà ge,
a pu bɛɛri di yere pee jomɔ pu na, na
Tɛritule ya yemu jo ge, na can wu ɲɛ
wii.

Pɔli bɛ ya paari gbafɛnɛɛri wu mu

10 Lee kadugo na a gbafɛnɛɛri wu
jomɔ pu kan Pɔli bɛ mu. A Pɔli di jomɔ
pu lɔ na gbafɛnɛɛri wu pye: «Nɛ li cɛ li
yee ya ɲɛhɛ, jo mu wu ɲɛ we shi we wo
kiiri kɔnvɔɔ. Lee wuu na fyaara wa nɛ
zɔ wu ni nago nɛ wu na fiin jo mu mu
wɛ, bani nɛ ta kakuunɔ la shishiin pye
wɛ. 11 Nɛ pa Zheruzalɛmu ni di ba Kilɛ
pɛlɛ li sanha doro cabyaa kɛ ni shuun

tàan wɛ. Ma ɲɛhɛ yegeŋɛ pye bɛ, ma
na li ta mu. 12 Pu ya na ta nakaara
na ni sipya wa shishiin ni Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ki ni wɛ. P'i wa na ta di na
sipyii ɲuŋɔ kyɛɛgi Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ka
shishiin ni, kelee xuu watii ni kanha
ki funŋɔ ni wɛ. 13 Pii sipyii pii wa da
já kaa la shishiin jo lemu ya li shɛɛ na
jaagi we p'a taha nɛ na ge, na can wu
ɲɛ wii wɛ.

14 «Ayiwa, kaa lemu na n'a da yere
di lee jo ma ɲii na ge, lee li wa mɛ.
Wèe sefɛlɛɛ pu wo Kilɛ we, wee mu
nɛ kapyeŋɛɛ pyi kovonɔ latii ni, lemu
kaa pii wa byi na li ɲɛ can wɛ ge.
Ga keree kiimu bɛɛri k'a ka Musa wo
saliya wu ni ge, nɛ dà kee bɛɛri na; Kilɛ
tudunmɔɔ p'a kiimu bɛɛri ka ge, na
fara kee bɛ na. 15 Kilɛ wemu na nɛ daa
ge, wee na pu bɛ w'a daa nago kanna
sipyisaamaa ni sipyikuuyo bɛɛri nix-
huyo na ba ɲɛ ɲiga na. 16 Lee wuu
na nɛ la le nayɛ ni, kɔnhɔ kakuunɔ
la shishiin ganha da gori na zɔ wu
na wɛ. Kakuunɔ la shishiin ganha da
gori na ni Kilɛ tɛ ni wɛ, kelee na ni
sipyii tɛ ni wɛ.

17 «Ayiwa, ba yee kii ya toro wɛ, a
nɛ ba ba wà caŋa ka, na ba na wo shi
sipyii pii tɛgɛ ni wari ni, na saraga bɛ
wolo Kilɛ mu. 18 Kee keree kii na p'a
pa nɛ ta Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni. Nɛ bi
bye bɛ fɛɛfɛɛ. Sipyii piitiilee di bye wà
wɛ, nakaara bɛ di ya ta wà wɛ. 19 Ga
Azi fiige ki wo Yawutuu pii pu bye ni
nɛ ni. Li bu da nago kanna kakuunɔ la
nɛ bi pye, pee bi yaa pu ta naha p'i nɛ
jaagi mu ɲaha tàan. 20 Ni lee ni wɛ, pu
bi nɛ kiiri wu kɔɔn kiirikɔɔn kuruŋɔ ki
ɲaha tàan tuun wemu ni ge, di bi ta
n'a kakuunɔ la pye, pii sipyii pii pu wa
naha ge, na pu lee jo ma ɲii na. 21 Na
nɛ niyerege yaha pu ɲahagbaa na, pe
jonumɔ pe nɛ jo pu mu ni fanha ni jo:
‹Nɛ dà li na jo xuu na ba ɲɛ na foro xu
ni ɲiga na, lee li wa nɛ yaha mɛ kiiri
na niɲaa yee ɲahagbaa na.›»

22 Ayiwa, lee bi Felikisi ta wee ya
Yesu koo li keree ki bɛɛri cɛ, a wu
kayuu li yirige, na kiiri wu yaha caŋa
ka ɲaha na, na pu pye: «Y'a se, sɔrɔsii
pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ Lisiyasi ba ba, nɛ
na ba yi keree ki kemɛ na ki suguri.»
23 Lee kadugo na a wu sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ
wa pye na wu Pɔli yaha kaso wu ni, na
wu da wu kasɛri; ga na p'i kafɛɛwama
yaha wu mu. Na wu naɲiinɛɛ ba jo
p'i ba foro wu na p'i yaaga ka kan wu
mu, na p'i lee koro yaha.

Pɔli ya jo ni Felikisi ni wu shɔ wu ni

24 Ba cabyaa dama dama ya toro
wɛ, a gbafɛnɛɛrɛɛ Felikisi di ba ni wu
shɔ ni. Cee wu mɛgɛ ki bye na Du-
rusili; Yawutu wu bye wii. A p'i wa
tun w'a shɛ Pɔli yiri. A Pɔli di ba. Sipya
ya yaa ma dà Yesu na dagana lemu na
ge, a Pɔli di ba ganha na yee ɲaha yu
pu mu. 25 Ga sipya na já wuyɛ tánha
tanhagana lekɛ na kakuuŋɔɔ na, ni
torogana lemu funŋɔ ni ma da bye
tifire fɔɔ Kilɛ mu, ni ɲiga wo kiiri wu
na ba gɔn kɔngana lemu na ge, ba
Pɔli ya pa ɲɔ le yee ni wɛ, a Felikisi di
fya. A wu Pɔli pye; «Nimɛ, ma na já da
gaaŋi, di ba tuun wa bɛtii ta di na ma
yiri sanha.» 26 Wu bi giin na wari bɛ
Pɔli da ba gan wee mu. Lee wuu na
wu bi ma Pɔli yiri tɛɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ ni
pu na ma na yu.

27 A p'i yee shuun pye lee ni. Lee
kadugo na a p'i ba Pɔrisasi Fɛsitusi
teŋɛ fiige ki ɲuŋɔ ni na pye Felikisi
faara. Felikisi funŋɔ bye wu wuyɛ tɔn
taan Yawutuu pu mu, lee wuu na w'a
Pɔli yaha wà kaso wu ni.

25

Pɔli ya jo pu shɛ wee keree shɔɔnri Oromɛ saannaa ɲuŋɔfɔɔ wu yìri

1 Ba Fɛsitusi ya teŋɛ na pye Zhude
fiige ki gbafɛnɛɛri wɛ, a cabyaa taanri
di doro, a wu yìri Sezare kulo li ni na
kari Zheruzalɛmu ni. 2 Ba w'a nɔ wà
wɛ, a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ,
ni Yawutuu pu wo ɲahagbaa fɛɛ p'i
shɛ wu mu, na shɛ pu loyire jomɔ jo
Pɔli shizhaa na. 3 A p'i wee gbafɛnɛɛri
wu ɲɛɛri na wu ɲɔ wuyɛ na wu Pɔli
yaha shɛ Zheruzalɛmu ni; lee di pu ta
p'a woni pye Pɔli na, na p'i ba shɛ lara
wu sige koo na p'i ba wu gbo. 4 Ga, a
wee di pu pye na kaso wu ni Pɔli wa
da yaha wà Sezare kulo li ni, na jɛri

tapyege ni weeyɛ pyaa bɛ k'a da guri
da se wà. 5 A wu pu pye sanha: «Yee
wo ɲuŋɔfɛɛ p'a yaa na pinnɛ na gaaŋi
ni nɛ ni Sezare kulo li ni. Pu bu shɛ nɔ
wà, lemu na yee wa Pɔli jaagi ge, puyɛ
pyaa na lee jo.»
6 Lee kadugo na gbafɛnɛɛri wu
cabyaa ya laha gbarataanri kelee kɛ
na Zheruzalɛmu ni wɛ, lee kadugo
na a wu guri pa Sezare kulo li ni.
Ɲimuguro ti na a wu shɛ diin kiiri wu
takɔngɔ ki ni, na tuduro tun na pu pa
ni Pɔli ni. 7 Ba Pɔli ya nɔ wɛ, Yawutuu
pii p'a yìri Zheruzalɛmu ni na pa ge, a
pee di yere wu maha; na sii kakuuŋɔɔ
can can wogoo niɲɛhɛŋɛɛ jo taha wu
na, na ta se bye pu ni pu já kaa nigin
bɛ lɔ kii keree kii ni p'i li fiinŋɛ jo
can di da li ni wɛ. 8 Lee kadugo na
a Pɔli bɛ di jomɔ pu lɔ na jo: «Nɛ ya
ta kakuunɔ la shishiin pye Yawutuu
pu wo saliya wu shizhaa na, kelee
Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki wɛ. Nɛ di ya
kakuunɔ pye Oromɛ saannaa ɲuŋɔfɔɔ
wu bɛ na wɛ.»
9 Gbafɛnɛɛri wu funŋɔ ya pye wu
kaa di daan Yawutuu pu mu ge, a wu
Pɔli pye: «Ta ma funŋɔ wa m'a shɛ
Zheruzalɛmu ni, kɔnhɔ ma kiiri wu
shɛ gɔn wà nayɛ pyaa ki ɲii na?» 10 A
Pɔli di jo: «Nɛ yere xɔ Oromɛ saannaa
ɲuŋɔfɔɔ wu wo kiiri wu takɔngɔ ki ni.
Nahamɛ nɛ kiiri w'a yaa na kɔn. Nɛ
ta kaa la shishiin bɛ kyɛɛgi Yawutuu
pu mu wɛ, muyɛ pyaa ki bɛ ya lee
cɛ fiinŋɛ fo xuuni. 11 Nɛ da bi da nɛ
kanahana la pye, kelee na kaa la pye
lemu ya yaa ni xu ni ge, nɛ bi da xu wu
she wɛ. Ga keree kiimu bɛɛri p'a yu nɛ
shizhaa na ge, na kee yaha can ɲɛ lee
la shishiin ni wɛ, sipya wa shishiin bɛ
da já nɛ ɲɔ yaha pu mu wɛ. Nɛ funŋɔ
ki wa na wo kiiri wu shɛ gɔn Oromɛ
saannaa ɲuŋɔfɔɔ wu yíri.»
12 Ayiwa, a gbafɛnɛɛrɛɛ Fɛsitusi ni
wu wo kapyebyeɲii p'i shɛ puyɛ ɲa, a
wu na kuri pa, na ba Pɔli pye: «Ni ma
wa Oromɛ saannaa ɲuŋɔfɔɔ wu kaa jo
xɔ, ma na zhɛ wee yíri Oromɛ kulo li
ni.»

Pɔli ya jo saannaa Agiripa ɲii na

13 Ba cabyaa dama dama ya toro
wɛ, a saannaa Agiripa ni wu shɔ
Berenisi di gari Sezare kulo li ni di zhɛ
gbafɛnɛɛrɛɛ Fɛsitusi shaari. 14 Ayiwa,
a p'i cabyaa niɲɛhɛŋɛɛ pye Sezare
kulo li ni. A caŋa ka di ba nɔ, a
Fɛsitusi di Pɔli wo keree ki paari saan
wu ɲii na na: «Felikisi ya ná wa yaha
naha kaso ni. 15 Tuun wemu ni
nɛ shɛ Zheruzalɛmu ni ge, a saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ ni Yawutuu
nɔhɔlɛɛ p'i shɛ pu fiin jo nɛ mu wee ná
wu shizhaa na, na nɛ ɲɛɛri na nɛ wu
kiiri kɔn wu na, di wu gbo. 16 A nɛ
pu pye jo Oromɛ shɛɛn mu, fanhafɔɔ
ya yaa wu sipya ɲɔ yaha lee yahagana
li na pu gbo wɛ. Piimu p'a wu jaagi
ge, fo wu ni pee bu binnɛ tiin jomɔ
na. Keree kiimu na p'a wu tɔɔgɔ leni
ge, wu bɛ di wu taa jo kee shizhaa
na. 17 Ayiwa, a pee sipyii p'i binnɛ pa
naha ni nɛ ni. Ba wèe ya nɔ naha wɛ,
nɛ ta li yaha nige nimɔnɔ wɛ. Kee caŋa
ki ɲimuguro yɛ pyaa, a nɛ gari kiiri
wu takɔngɔ ki ni, na tuduro yaha p'a
shɛ wee ná wu yiri na pa. 18 A wu
jaagivɛɛ p'i yìri yere na jo. Ga nɛ bi
kakuuŋɔɔ kiimu kɔɔn nayɛ funŋɔ ni
ge, wu ya ta w'a jaagi lee la shishiin
na wɛ. 19 Puyɛ pyaa wo koo li wo
nakaara jomɔ yɛ na pu bye; ni ná wa
bɛ wemu w'a xu ge, Pɔli di yu na wu
ɲɛɲii na. Wee ná wu mɛgɛ ki bye Yesu.
20 A nɛ kunni di bye nɛ cɛ dii nɛ da bye
di lee la tuugo shɔɔnri wɛ. Lee wuu
na a nɛ Pɔli yege wu bu da wu na da
zɔɔ wu shɛ Zheruzalɛmu ni, kɔnhɔ wu
kiiri wu shɛ gɔn wà. 21 Ga, Pɔli ya ta
sɔɔ lee na wɛ, na jo na Oromɛ saannaa
ɲuŋɔfɔɔ wuyɛ pyaa ki da ba wee wo
kiiri wu kɔn. Wee tuun wu ni a nɛ pu
pye jo p'a wu kasɛri kaso wu ni, fo di
ba wu yaha shɛ wee mu tuun wemu
ni.» 22 A wee saan wu gbafɛnɛɛri wu
pye: «Nɛyɛ pyaa bɛ funŋɔ ki wa di logo
wee ná wu ɲɔ na.» A Fɛsitusi di wu
pye: «Ɲiga na ma na logo wu ɲɔ na.»
23 Ayiwa, kee caŋa ki ɲimuguro, a
saannaa Agiripa di wu saannaa fàya
le, a wu ni wu shɔ Berenisi di ba.
A sipyii p'i pu ɲuŋɔ círi ni ciire ni.
A pu ni sɔrɔsii pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ we,

ni kulo li tayeregbɔhɔ sipyii di binnɛ pa, na ba jé kiiri takɔngɔ puga ki ni. Lee kadugo na a Fɛsitusi di jo na pu pa ni Pɔli ni. 24 Ba Pɔli ya nɔ wɛ, a gbafɛnɛɛri wu jomɔ pu lɔ na jo: «Saannaa Agiripa ni yee piimu bɛɛri pu wa naha ni wèe ni ge, yi we ná we wii. Yawutuu pu bɛɛri p'a pu loyire shɛ nɛ na we shizhaa na Zheruzalɛmu ni, ni nahamɛ bɛ, fo na sɛlɛ na w'a yaa na wu gbo. 25 Nɛ mu kunni, wu ya kakuunɔ la shishiin pye lemu na já xu nɔ wu na wɛ. Ga wuyɛ pyaa kii d'a jo xɔ pu wee kiiri wu yaha saannaa ɲuŋɔfɔɔ wu wu kɔn, lee wuu na nɛ giin di wu yaha zhɛ wee yíri Oromɛ ni. 26 Nɛ sanha kafilafyɛn wa shishiin ta, nɛ na já wemu ka di dun Oromɛ ni saannaa ɲuŋɔfɔɔ wu mu wu shizhaa na wɛ. Lee wuu na nɛ pa ni wu ni yee mu, na ba ni wu ni mu saannaa Agiripa yɛ pyaa ki mu; kɔnhɔ yegeŋɛ kemu na ba bye wu na ge, di ya ta kee yegeŋɛ ke funŋɔ ni di ga gan wu mu. 27 Bani na kasolemɛ yaha shɛ Oromɛ saannaa ɲuŋɔfɔɔ wu mu, lemu na w'a jaagi ge, lee ɲuŋɔ di ya jo wɛ, ɲuŋɔ ɲɛ lee na wɛ.»

26

Pɔli ya wu fiin yu saannaa Agiripa ɲii na

1 Ayiwa, a saannaa Agiripa di Pɔli pye: «Ye yi wa ma mu ge, yee jo.» Wee tuun wu ni a Pɔli di wu keŋɛ yirige, na wu fiin ɲɔ kɔn na yu na: 2 «Saan we, l'a taan nɛ ni, nɛ ma nayɛ ta naha niɲaa mu ɲahagbaa na, di li shɛ ma na jo Yawutuu p'a keree kiimu bɛɛri taga nɛ jaagi ge, lee la shishiin ɲɛ can wɛ. 3 Bani mayɛ pyaa ki bɛ wa Yawutuu pu wo kalɛgɛɛ kee, ni pu nakaara keree ki bɛɛri cɛ. Lee wuu na n'a ma ɲɛɛri jo ma ɲɔ mayɛ na, m'a luu li gbo na tàan, m'a logo na ɲɔ na.

4 «Ayiwa, na nɛ yaha na lɛvɛɛrɛ ɲuŋɔ na, nɛ ɲaari ɲaarigana lemu na na wo shi wu niŋɛ ni Zheruzalɛmu ni ge, Yawutuu pu bɛɛri ya lee cɛ. 5 Pu bu jo p'i can jo kunni, p'a li cɛ l'a mɔ na koo lemu l'a waha xuuni Yawutuu koo li ni ge, na nɛ bɛ wu bye lee wo sipyii pu ni. Lee ɲɛ Farizhɛɛn pu wo kuruŋɔ ke. 6 Ga Kilɛ ya ɲɔmɛɛ lemu lɔ wèe sefɛlɛɛ pu mu ge, nɛ na lee ɲɔmɛɛ le pye na tadaŋa, lee li wa kiiri nɔ mɛ nɛ na niɲaa we ni. 7 Wèe gbaweye kɛ ni shuun wu tadaŋa ki bye na lee ɲɔmɛɛ le ɲɔ na ba fa. Lee wuu na pu bi Kilɛ pɛlɛ ni pu see ɲaha ni caŋa fara piige na. Saan we, kee tadaŋa ke ki wa nɛ mu ge dɛ, kee wuu na Yawutuu pu wa nɛ jaagi! 8 Yee na já jo na Kilɛ da já xuu ɲɛ di yeege xu ni-i gɛ?

9 «Nɛyɛ pyaa ki bɛ, nɛ bi giin jo nɛ yaa na yogo kɔn Nazarɛti shɛɛn Yesu mɛgɛ ki na kɔngana bɛɛri na. 10 Lee nɛ pye Zheruzalɛmu ni. Nɛ bi lee koro sha saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ pu mu, a p'i lee koro yaha nɛ mu. Nɛ bi ma sii n'a daa fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ co, na shɛ pu bɛɛri le kaso ni. Na fara lee bɛɛri na, pu bu jo p'i pu gbo, nɛ bɛ na sɔɔ na jo pu pu gbo. 11 Tɛɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ ni nɛ bi jin pu fɛni Kilɛpɛɛŋɛ piyɛyɛ yi bɛɛri ni, na pu ɲaani, na pu karamu fo pu n'a daa wu yaha. Loyire lemu bye nɛ ni pu shizhaa na ge, nɛ bi se na pu kana fo kulogoo kiitiigee bɛ ni.

Pɔli ya yu wu Kafɔɔ wu cɛgana li shizhaa na

12 «A nɛ bye mu, a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ p'i ba nɛ tun caŋa ka, na sɛmɛ wa kan nɛ mu na nɛ wu shɛ Damasi kulo li wo n'a daa fɛɛ pu fɛni. 13 Saan we, na nɛ yaha nɛ na gaaŋi Damasi kulo li ni, a nɛ ba shɛ kpɛɛngbɔhɔ ka fo ɲa fugba we ni. Lee bi caŋa ke ta k'a nɔ ɲiŋɛ niŋɛ ni. Kee kpɛɛngɛ ke bi pɛlɛ caŋa ke wogo ke na. A k'i ɲi na nɛ ni na ɲaariɲii pu maha. 14 A wèe bɛɛri di do ɲiŋɛ na. A nɛ mujuu la logo wèe Heburuu wo jomɔ pu ni lee na nɛ pyi: ‹Sɔli, Sɔli, ɲaha na m'a na kana mɛ ɲuŋɔ baa wɛ? L'a waha mu mu mu wu kuruŋɔ tɔɔrɔ ŋmaa na dɛ!› 15 A nɛ yegeŋɛ pye jo: ‹M'i ɲɛ jɔgɔ wɛ, Kafɔɔ?› A Kafɔɔ di nɛ pye: ‹Nɛ ɲɛ Yesu, wee wemu mu w'a gana mɛ ge. 16 Ga, yìri m'a yere! Bani nɛ nayɛ shɛ ma na, kɔnhɔ m'a bye na kapyebye. M'a na ɲa ɲagana

lemu na niɲaa ge, ma na ba bye lee
sɛɛri, na lee paari sipyii pu mu. Nɛ
na ba keree kiimu bɛ shɛ ma na ge,
m'a ba kee bɛ paari pu mu. 17 N'a da
ma tun Yawutuu pee, ni shi wusama
bɛ mu. Kanhama pemu bɛɛri p'a da
ba nɔni ma na ge, nɛ na ba ma tɛgɛ
na ma wolo pee bɛɛri ni. 18 N'a da ba
ma tun pu mu ma pu ɲìi mugi. Ma
pu yeege nibiige ni ma pa kpɛɛngɛ na.
Ma pu yeege Shitaanni wo fanha ki ni
ma pa Kilɛ mu, kɔnhɔ p'i dà na na, pu
jurumu wu yafa pu mu. Kilɛ ya piimu
pye fɛɛfɛɛ ge, pu bɛ di tajege ta pee tɛ
ni.›»

Pɔli ya yu wu labye wu shizhaa na Kafɔɔ mu

19 Ayiwa, ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo
xɔ wɛ, na guri saannaa Agiripa pye:
«Lee funŋɔ ni do, saan we, nɛ keree
kiimu ɲa Kilɛ mu ge, nɛ ta kee she wu
mu wɛ. 20 Ga, a nɛ fɛnhɛ kii keree kii
wo yɛrɛ li ɲɔ kɔn Damasi shɛɛn mu.
Lee kadugo na na nɔ Zheruzalɛmu ni,
ni Zhude fiige ki bɛɛri fo na shɛ nɔ shi
wusama bɛ na, wemu ɲɛ Yawutuu wɛ
ge. A nɛ li shɛ pu bɛɛri na jo p'a yaa pu
daburajɛ jo pu jurumu wu bɛɛri na,
p'i guri pa Kilɛ mu. Keree kii k'a li
shɛɛ na p'a daburajɛ jo pu jurumu wu
na ge, pu da kee pyi. 21 Lee wuu na
Yawutuu p'a nɛ co Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ
ki ni, na ganha na giin p'i na gbo.
22 Ga Kilɛ wo dɛgɛ funŋɔ ni nɛ pye ɲìi
na fo na pa nɔ niɲaa na. Le nɛ cɛ
Kilɛ keree ni ge, lee nɛ yu sipyii pu
bɛɛri mu sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na.
Kilɛ tudunmɔɔ Musa ni Kilɛ tudunmɔɔ
pusamaa ya keree kiimu kaa jo na ki
na ba bye ge, nɛ ta yatii jo na toro pee
wo nijoyo yi ɲuŋɔ ni wɛ. 23 Pee bɛɛri bi
jo na Kilɛ ya Shɔvɔɔ wemu ɲaha bulo
ge, na wee na ba ganha na na xu. Na
wee wu da ba bye shɛnshiimɛ na ɲɛ na
foro xu ni. Na wu na ba ɲuwuuro ti
keree fiinŋɛ jo wèe wo shi wu mu, na
fara shi wusama bɛ na.»

Pɔli funŋɔ ya pye Agiripa bɛ wu dà Kafɔɔ na

24 Na Pɔli yaha pee jomɔ pu na, a
Fɛsitusi di sii mujuu wá na jo: «Pɔli,
mu ɲuŋmuu l'a yìri! Mu ya kalaa fo
na ma ɲuŋɔ yirige!» 25 A Pɔli di wu
pye: «Ɲuŋɔfɔcemɛ we, nɛ ɲuŋmuu ya
ta yìri-i dɛ! Jomɔ pemu bɛɛri nɛ yu mɛ
ge, pu bɛɛri pu ɲɛ can, pu kɔri bɛ d'a
fiinŋɛ. 26 Saannaa Agiripa yɛ pyaa ya
kee keree ki bɛɛri cɛ, lee wuu na nɛ sɔɔ
bɛ na yere wu ɲahagbaa na, na yu ni
lowaa ni. Nɛ dà li na jo nigin bɛ ya
ŋmɔhɔ wu na kii keree kii ni wɛ, bani
la shishiin w'a pye ŋmɔhɔrɔ kaa wɛ.»
27 A Pɔli di saannaa Agiripa pye: «Saan
we, Kilɛ tudunmɔɔ p'a yemu jo ge, ta
mu ya dà yi na wɛ? Nɛ kunni ya li cɛ
jo mu ya dà yi na.» 28 A saan wu Pɔli
pye: «Pɔli, a go jɛɛrɛ yɛ kaa l'a fɔ m'a
na ɲɛri ma pye Kiricɛn mɛ dɛ!» 29 A
Pɔli di wu pye: «Lee ya pye nimɛ la,
li shiin ya pye caŋa ka la, Kilɛ wu lee
pye. Lee ganha bu da muyɛ nigin na
wɛ, ga ma ni sipyii piimu bɛɛri pu wa
naha niɲaa na nɛ jomɔ pu nuri ge, Kilɛ
wu yi bɛɛri pye ba nɛ ɲɛ wɛ. Ga p'a nɛ
pɔ pɔgana lemu na ni tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ
ni ge, pu ganha bu yi pɔ lee pɔgana li
na wɛ.»
30 Wee tuun wu ni a saan we ni
gbafɛnɛɛri wu yìri foro, ni Berenisi
ni; sipyii piimu pu bye ni pu ni ge,
ni pee bɛ. 31 Ba p'a foro wɛ, na
ganha na puyɛ pyi: «We ná we ya ta
kakuunɔ la shishiin pye lemu na já xu
nɔ wu na, kelee na wu le kaso ni wɛ.»
32 Lee kadugo na a saannaa Agiripa
di gbafɛnɛɛrɛɛ Fɛsitusi pye: «We ná we
da bye wu ya jo xɔ na pu wu kiiri wu
yaha Oromɛ saannaa ɲuŋɔfɔɔ Sezari
keŋɛ na wɛ, go wu bi da já yaha nimɛ.»

27

Gbafɛnɛɛrɛɛ Fɛsitusi ya Pɔli yaha kari Oromɛ ni

1 Tuun wemu ni l'a shɛ na wèe pu
jé kɔɔgbɔhɔ ki ni w'à se Itali fiige ki
ni ge, a p'i Pɔli ni kasolemɛɛ pii bɛ
kan sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ wa mu. Wee mɛgɛ
ɲɛ na Zhuliyusi. Wee wu bye Oromɛ
saannaa ɲuŋɔfɔɔ wu wo sɔrɔsii ku-
ruŋɔ ki ɲuŋɔfɔɔ. 2 A wèe di jé Adi-
ramiti shɛɛn wo kɔɔgbɔhɔ ka ni na se
Azi fiige ki kabaŋa yíri. A Masedɔni
fiige shɛn wa di binnɛ kari ni wèe ni,

wee mɛgɛ ɲɛ na Arisitaaki. Wu kulo
di ɲɛ na Tesaloniki. 3 Kee caŋa ki
ɲimuguro ti na wèe ya nɔ Sidɔn kulo
li ni. Zhulusi bi saama pa pye Pɔli na.
Wu bi koro yaha Pɔli mu w'a se w'a
foro wu naɲiinɛɛ na, kɔnhɔ wu da wu
mago ɲɔ yaŋmuyɔ taa pu mu. 4 Ba wèe
ya yìri wà wɛ, a kafɛɛgɛ k'i ganha na
jirini wèe na. A wèe di doro Sipɛrɛ
fiige ki kabanugo kafɛɛgɛ ki ɲaha na.
5 A wèe di mɛhɛ na se wá kɔɔgbɔhɔ ki
ni, na shɛ doro Silisi fiige ke, ni Panfili
fiige ki kabanugo. A wèe di shɛ nɔ
Mira kulo li ni, lee ɲɛ Lisi fiige ki ni. 6 A
sɔrɔsii ɲuŋɔfɔɔ wu Alɛkizandiri shɛɛn
wo kɔɔgbɔhɔ ka ɲa wee xuu wu ni, kee
bi gaaŋi Itali fiige ki ni. A wu wèe le
kee ni. 7 Wèe ya cabyaa niɲɛhɛŋɛɛ pye
lɔhɔ ki ɲuŋɔ ni, kɔɔgbɔhɔ ki na gaaŋi
kasɛɛgɛ na. Wèe ya sii kanha xuuni
na na nɔ Kinide shizhaa na. Kafɛɛgɛ
ki bi she wèe da ga shɛ ɲaha na wɛ, a
wèe di doro Kɛrɛti fiige ki kabanugo
kafɛɛgɛ ki ɲaha na na kari Salimoni
kulo li shizhaa. 8 Wèe niganhaya y'a
toro wee xuu wu ni. A wèe di shɛ nɔ
xuu wa ni, wee mɛgɛ ɲɛ na: «Kɔrɔgɔ
tayeresaaŋa». Kulo la ɲɛ wà wee xuu
wu tàan na Lazi.
9 Wèe bi taatuunnɔ torogo wùyɛ na
xɔ lee ni. A Yawutuu pu wo suun
leduun wu doro na wèe yaha lee ni,
fo na pa wiire ti tuun wu pye w'a
tɛɛŋɛ. A kɔɔgbɔhɔ ki baa wu ɲɛri nimɛ
farati. Lee na Pɔli bi sipyii pu sɔnmi
na: 10 «Na naɲiinɛɛ, nɛ li ɲa jo l'a ɲɛri
farati. Li wa da ba da kɔɔgbɔhɔ ki ni
ki funŋɔ yaŋmuyɔ ye yɛ na-ɛ dɛ! Ga
wèe piimu bɛ pu wa ki ni ge, wèe bɛ
munahaa ki wa li ni.» 11 Ga sɔrɔsii
ɲuŋɔfɔɔ wu ya ta Pɔli jomɔ pu wii
yaaga wɛ. Bani wee bi dà kɔɔgbɔhɔ ki
paavɔɔ ni ki kafɔɔ na na toro Pɔli tàan.
12 Wee xuu wu wo kɔrɔyɔ tayerege ki
bi ɲɔ wiire tuun ni wɛ. Lee na, a pu
niɲɛhɛmɛɛ di jo na pu la le p'i yìri wee
xuu wu ni, na li bi da já bye mu. A
p'i la le na gari Fɛnikisi ni, Kɛrɛti fiige
ki kɔrɔyɔ yi tayerege ki ni, kɔnhɔ p'i
wiire ti tuun wu torogo wà. Wee xuu
wu ɲaha ya tii camutomɔ pu na.

Kafɛɛgbɔhɔ ka ya yìri suumɔ lɔhɔ ki na

13 Ba kafɛɛrɛ la ya yìri kanige cɛ wɛ,
a p'i lee ɲa, na ganha na giin na pee
na já da gaaŋi. Tuuŋɔ nigbɔhɔ ke ki bi
kɔɔgbɔhɔ ki yereŋɛ ge, a p'i kee laha
wà. A kɔɔgbɔhɔ k'i ganha na gaaŋi ni
pu ni Kɛrɛti fiige ki cɛ fɛni. 14 Ga li ya ta
mɔ wɛ, a kafɛɛgbɔhɔ ka di yìri kanige
cɛ we ni. Kee kafɛɛgɛ ki mɛgɛ ki bye
na «Urakilɔn.» 15 A kee kafɛɛgbɔhɔ k'i
kɔɔgbɔhɔ ki lɔ. Wèe ya já kafɛɛgɛ ki
ɲaha kɔn ki lɔ na wɛ. A wèe di mɛhɛ
wùyɛ yaha ki keŋɛ na. 16 A kafɛɛgbɔhɔ
k'i ganha na gaaŋi ni wèe ni. A wèe di
shɛ doro xuu wa ni suumɔ lɔhɔ ki niŋɛ
ni kamɛnɛ cɛ, wee mɛgɛ ɲɛ na Koda.
A wee xuu wu jé wèe ni kafɛɛgɛ ki tɛ
ni. A wèe di kɔɔpure li kiragi kiragi fo
na ba li ta leŋɛ kɔɔgbɔhɔ ki ni. 17 Ba
wèe ya lee kɔɔpure li leŋɛ kɔɔgbɔhɔ
ki ni wɛ, na kɔɔgbɔhɔ ki pɔ ni mɛɛrɛ
ni, kɔnhɔ ki ganha bu gyɛɛgi wɛ. Lee
kadugo na, fàŋa ke ki bi kɔɔgbɔhɔ ki
pye ki na gaaŋi ge, a p'i kee tirige.
Bani pu bi fyagi na kafɛɛgɛ ki ganha
bu da zhɛ kɔɔgbɔhɔ ki yereŋɛ Libi fiige
ki gbazhɛnhɛ ki ɲuŋɔ ni wɛ. A wèe
di wùyɛ yaha kafɛɛgbɔhɔ ki mu ki na
gaaŋi ni wù ni. 18 Ga, a kafɛɛgɛ k'i
diin na gurulo wèe ni, fo li ya ta pa
ɲɔ wɛ, kee caŋa ki ɲimuguro ti na, a
p'i kɔɔgbɔhɔ ki funŋɔ tuguro ta wolo
na wá suumɔ lɔhɔ ki ni. 19 Caŋa taanri
wogo ki na, a kɔɔgbɔhɔ ki paavɔɔ wuyɛ
pyaa di tuguro ta wolo wá sanha.
20 Wèe ya cabyaa niɲɛhɛŋɛɛ pye, caŋa
ɲii da voro wɛ, wɔrɔ bɛ di da voro
piige wɛ. Kafɛɛgɛ ki saŋa ɲɛ na dɛnri
yɛ! A wèe funŋɔ di bɛn fo wèe na giin
jo wa shishiin da zhɔ wèe ni nige wɛ.
21 Kɔɔgbɔhɔ ki funŋɔ sipyii pu bi mɔ
pu da li wɛ. A Pɔli di ba yìri yere pu
niŋɛ ni na pu pye: «Na naɲiinɛɛ, yee
bi yaa na nɛ jomɔ pu logo fo na wèe
yaha Kɛrɛti ni, na diin wà. Lee da bi
bye, pe kanhama pe, ni te kakara te
bi da wèe ta wɛ. 22 Ga yemu n'a da jo
yi mu nimɛ ge, wù lowagaa ta, yaaga
wa da wa ta wɛ, kɔɔgbɔhɔ ki yɛ k'a da
ba gyɛɛgi.» 23 A Pɔli di pu pye sanha:
«Kilɛ wemu wo kapyeŋɛɛ nɛ byi, na ɲɛ

bɛ wee wo ge, wee wo mɛlɛkɛ wa ya
wuyɛ shɛ nɛ na piige ki ni, 24 na nɛ
pye: ‹Pəli ma ganha bu fya wɛ, fo ma
bu nə Oromɛ saannaa ɲuŋəfəə Sezari
yíri. Lee wuu na, sipyaa sipya wu ɲɛ
ni ma ni kəəgbəhə ki ni ge, Kilɛ na mu
ni pee bɛɛri shə wu saama pu funŋə
ni.› 25 Lee wuu na, yi yi logoo waha
na naɲiinɛɛ. Nɛ dà li na jo mɛlɛkɛ w'a
yekɛ jo ge, jo Kilɛ na li pye nakaara
baa. 26 Ga kəəgbəhə ki na ba shɛ gyɛɛgi
ni wèe ni k'i wèe wá fiige ka ni suumə
ləhə ki niŋɛ ni.»

27 Ayiwa, na kəəgbəhə ki yaha ki
na se na guroo ni wèe ni kafɛɛgɛ ki
keŋɛ ni Adiriyatiki Suumə Logbəhə ki
na, wèe piige kɛ ni shishɛɛrɛ wogo ki
na, ba ɲiŋɛ k'a pa ɲi wɛ, a kəəgbəhə
ki paavɛɛ p'i ganha na giin na wèe
ya nə xə suumə ləhə ki kogoŋə ki
na. 28 A p'i wee xuu wu wo ləhə
ki taanna, na ki jogi wu ta mɛtɛrɛlɛɛ
kɛlɛɛ taanri ni gbarashuun. A p'i
shɛ sanha ɲaha na jɛri, na ləhə ki
jogi wu ta wee xuu wu ni mɛtɛrɛlɛɛ
kɛlɛɛ shuun ni gbarataanri. 29 Pu bi
fyagi na kəəgbəhə ki ganha ba shɛ
kiyɛ kuu faaga ka na wɛ. Lee wuu
na tuutabaaya yemu yi bi kərəgə ki
yereŋɛ ge, a p'i yee shishɛɛrɛ lə na wá
ləhə ki ni kəəgbəhə ki kadugo yíri. A
p'i diin wà, na ɲiga ki sige kanha k'i
mugi. 30 Na sipyii pu yaha kəəgbəhə ki
ni, a ki kapyebyii p'i kəəpure li yeege
taha ləhə ki ɲuŋə ni, na puyɛ pye
kanna tuuŋə ka pu da yaha kəəgbəhə
ki kadugo yíri na ta pu funŋə di ɲɛ
p'i baa. 31 Ba Pəli ya lee ɲa wɛ, a wu
sərəsii ɲuŋəfəə we ni sərəsii pusamaa
pye: «Kəəgbəhə ki kapyebyii pu bye p'i
ya tiin ki ni naha wɛ, y'a da zhə wɛ.»
32 A sərəsii p'i səə Pəli jomə pu na a
p'i kəəpure li mɛɛrɛ ti kən, na li shan
suumə ləhə ki ni.

33 Ɲimuguɲə wu na, a Pəli di pu bɛɛri
pye na pu li; A wu jo: «Niɲaa ɲɛ wèe
caŋa kɛ ni shishɛɛrɛ wogo yee funyə
na pɛn, wa shishiin bɛ di sanha li wɛ.
34 Lee wuu na n'a yi ɲɛɛri jo yi la le
yiyɛ ni y'i li. Bani yee mago wu wa
lee na kənhə y'i bye ɲii na, yi li cɛ
bɛ na wa ɲuzhikana bɛ wa da biin yi
ni le koo na wɛ.» 35 Ba Pəli ya yee
jo xə wɛ, na buuri lə, na baraga taha
Kilɛ na pu bɛɛri ɲii na, na wa kən xa.
36 Ba sipyii pusamaa ya lee ɲa wɛ, a
pu bɛ logoo di waha, a pu bɛ di li.
37 Wèe piimu bɛɛri pu bye kəəgbəhə ki
ni ge, wèe bɛɛri bye sipyii xhuu shuun
ni kɛlɛɛ gbarashuun ni gbaara (276).
38 Tuun wemu ni pu bɛɛri ya li na din
ge, shinma we wu bye kəəgbəhə ki
ni ge, a p'i wee wo suumə ləhə ki ni
kənhə kəəgbəhə k'i faha.

Ləhə k'a kəəgbəhə ki kyɛɛgi

39 Ba ɲiga k'a mugi wɛ, xuu wemu
ni kəəgbəhə ki bye ge, ki kapyebyii
pu ya ta pu taceŋɛ ta wee xuu wu
na wɛ. A p'i loguuro la ɲa ɲiwaga
ka di ɲɛ wee xuu wu ni. A p'i jo
na wà pu da zhɛ ni kəəgbəhə ki ni,
na li bi da já bye. 40 Lee na a p'i
tuutabaaya yi sanha laha kəəgbəhə ki
na na yaha ləhə ki ni. Tige kemu k'a
ma kəəgbəhə ki ɲaha ɲɛri ge, a p'i kee
bɛ wo mɛɛrɛ ti sanha. Lee kadugo
na a p'i kəəgbəhə ki ɲahagbaa faŋa ki
yirige yereŋɛ, kənhə kafɛɛgɛ k'i da pu
ŋmunuŋə da se suumə ləhə ki kogoŋə
ki na. 41 Ga, a kəəgbəhə k'i shɛ diin
gbazhɛnhɛ ki ɲuŋə ni loguugoo shuun
wa niŋɛ ni. A kəəgbəhə ki ɲahagbaa l'i
shɛ jé wà gbazhɛnhɛ ka ni, na jənri wà
taɲɛhɛŋɛ baa. A lokuruyo di ganha na
ma na ki kadugo yíri wu kpəən, fo na
wu kyɛɛgi.

42 Sərəsii pu bi giin p'i kasolemɛɛ
pu gbo, kənhə pu ganha bu da do do
ləhə ki ni, p'i ɲa pu foro p'i baa wɛ.
43 Ga sərəsii ɲuŋəfəə wu funŋə bye pu
Pəli gbo wɛ. Lee wuu na wu ya ta
səə sərəsii pu wo nijoyo yi na wɛ. A
wu jo na piimu p'a ləhə cɛ ge, na pee
pu fɛnhɛ to to ləhə ki ni, p'i ɲa foro
suumə ləhə ki ni. 44 Na pusamaa di
dugi kəəgbəhə ki kərəyə ya na, kelee
kəəjaya ya na p'a gaaŋi. Mu p'a pye a
pu bɛɛri di nə suumə ləhə ki kogoŋə ki
na yaaga ya wa ta wɛ.

28

Pəli ya nə Maliti fiige ki ni

1 Ayiwa, ba wèe ya shɔ suumɔ lɔhɔ
ki na wɛ, a wèe di na logo na wee xuu
wu mɛgɛ ki ɲɛ Maliti. 2 Wee xuu wu
sipyii pu bi wèe co xuuni. Zanha ka
bi to wà, a wiire di bye. Lee na a wee
xuu wu sipyii p'i nagbɔhɔ ka gbɛri, na
wèe bɛɛri yiri na wèe pu shɛ waha.
3 A Pɔli di ba yìri na shɛ kajiiɲahara
ta lɔ di ba le na ki ni. Lee bi matɔn
wa ta tee ni. Ba na ki kafugo k'a pa
nɔ matɔn wu na wɛ, a wu Pɔli nɔ, na
nɔrɔ yaha wu keŋɛ ki na. 4 Ba wee
xuu wu sipyii p'a wɔ wu ɲa w'a nɔrɔ
yaha Pɔli keŋɛ ki na wɛ, a pee di puyɛ
pye: «Nakaara baa, sipyii gbovɔɔ w'a
da da we na we, ali na wu yaha w'a
shɔ suumɔ lɔhɔ ki na, lee bɛ na Kilɛ wo
tiimɛ pu funŋɔ ɲɛ wu munaa fɛɛrɛ pye
wɛ.» 5 Ga, a Pɔli di wu keŋɛ ki ɲahara,
a wɔ wu laha to na ki ni; yaaga bɛ ya
pye Pɔli na wɛ. 6 Ga sipyii pu bi giin
na Pɔli bɛɛri wu da din, taapile ni wu
do wu xhu. Ga ba p'a mɔ na Pɔli ɲaa
yaaga da ga wu ta-ɛ ge, a pu fungɔnyɔ
y'i ɲɛri. A p'i jo na kilɛ wa wu ɲɛ Pɔli.
7 Xuu wemu ni wèe di bye ge, xuu wa
bɛ bye wee tàan, wee bye fiige ki kafɔɔ
wo. Fiige ki fɔɔ wu mɛgɛ ki bye na
Pubilusi. Wee ya wèe co xuuni, na
wèe yaha wu puga fo cabyaa taanri.
8 Pubilusi to wu bi ta cuuŋɔ wɛ, ɲimɛ
ni sogunnɔ li bye wu na. A Pɔli di shɛ
wu pɛrɛgi, na wu keŋɛ taha wu na, na
Kilɛ ɲɛɛri wu mu, a wu juuŋɔ. 9 Ba lee
ya pye wɛ, a wee xuu wu wo yama fɛɛ
pusamaa bɛɛri di ba Pɔli yíri. A pee
bɛɛri bɛ di juuŋɔ. 10 A wèe xuu wu
sipyii di baraga taha wèe na tahagana
bɛɛri na. Ba wèe kariduun ya pa nɔ
wɛ, wèe nijewuu kɔɔgbɔhɔ ka ni, a p'i
wèe magoɲɔ yaŋmuyɔ bɛɛri kan wèe
mu.

Pɔli ya nɔ Oromɛ ni

11 Yeye taanri wèe ya pye wee xuu
wu ni. Wèe cagaraga, kɔɔgbɔhɔ ke ki
bi se Alɛkizandiri kulo li ni ge, a wèe
di jé kee ni. Kee bi wiire ti bɛɛri pye
wà. Pu bi kee mɛgɛ yiri na «Ŋmamaa*».
12 A wèe di shɛ nɔ kulo la ni lee mɛgɛ
ɲɛ na Sirakusi. 13 Ba wèe ya yìri wà
wɛ, na nɔ kulo la bɛtii ni, lee mɛgɛ ɲɛ
na Eregiyo. A wèe di shɔn wà. Kee
caŋa ki ɲimuguro a kafɛɛgbɔhɔ ka di
yìri wèe kamɛnɛ cɛ na pa dɔ wèe na.
Cabyaa shuun wèe ya pye na na nɔ
Puzoli kulo li ni. 14 A wèe di n'a daa
fɛɛ pii ɲa Puzoli kulo li ni, a pee di wèe
ɲɛɛri na wèe pu cewuu nigin pye ni
pu ni. Ba wèe ya pa yìri wà wɛ, na
gari Oromɛ ni. 15 Ba Oromɛ n'a daa
fɛɛ p'a wèe ba wu logo wɛ, na ba wèe
sige fo Apiyusi caan ki na. A pii bɛ
di shɛ wèe ɲuŋɔ círi xuu wa ni, wee
mɛgɛ ɲɛ: «Nabuun tatigiye taanri.» Ba
Pɔli ya pee ɲa wɛ, a wu baraga taha
Kilɛ na, na lowaa ta. 16 Tuun wemu
ni wèe ya nɔ Oromɛ kulo li ni ge, a p'i
sɔɔ na shɛ Pɔli yaha xuu wa ni wu yɛ,
na sɔrɔsi nigin yaha wu tàan wee di da
wu kasɛri.

Pɔli ya Kilɛ Kafila yɛrɛ pye Oromɛ Yawutuu pu mu

17 Ba cabyaa taanri ya toro wɛ, a
Pɔli di Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ pu yiri
na pa wuyɛ yíri. Tuun wemu ni p'a
pa binnɛ ge, a Pɔli di pu pye: «Ali
na ta nɛ ta kakuunɔ la shishiin bɛ
pye na shishiin pu na wɛ, nɛ di ya
ta wù sefɛlɛɛ pu wo kalɛɛ la shishiin
bɛ kyɛɛgi wɛ. Lee bɛ na p'a nɛ co
Zheruzalɛmu ni na le Oromɛ fanhafɛɛ
pu keŋɛ ni. 18 Ba pee ya pa nɛ yege
wɛ, na ganha na giin p'i nɛ yaha, bani
pu ya kaa la shishiin ta nɛ na lemu
l'a nɛ kagbuu xɔ wɛ. 19 Ga Yawutuu
pu ya ta sɔɔ nɛ yaha wu na wɛ. A li
fanha di bye nɛ na nɛ wu na keree ki le
Oromɛ saannaa ɲuŋɔfɔɔ Sezari keŋɛ
ni. Ga lee kɔri ɲɛ na kakuunɔ n'a giin
di bye na shishiin pu na-ɛ dɛ! 20 Lee
wuu na n'a yi yiri, kɔnhɔ di na fiin jo
yi mu, bani Izirayɛli shɛɛn bi Shɔvɔɔ
wemu ɲaha wii ge, wee wuu na p'a
shɔnhɔyɔ le nɛ na.» 21 A p'i Pɔli ɲɔ shɔ
na: «Wèe ya ta sɛmɛ wa shishiin ta na
yìri Zhude fiige ki ni mu shizhaa na
wɛ. Wèe ceboro wa bɛ di sanha yìri
wà, na ba joguumɔ jo mu shizhaa na

* **28:11** **Ŋ**mamaa: Yapɛrɛ la bye Girɛkii pu mu, lee yapɛrɛ li bye ŋmamaa. Wa mɛgɛ ki bye Kasitɔri, wa mɛgɛ di ɲɛ na Polusi. Kɔɔgbɔhɔ ki kafɛɛ pu bi pee wo jaalaa yàa pu wo kɔɔgbɔhɔ ki na na pye ki maravɛɛ.

wɛ. 22 Ga wèe funŋɔ ki wa wèe di logo
mayɛ pyaa ki ɲɔ na wù ma fungɔngɔ
cɛ. Bani wèe ya cɛ jo Kilɛ koo lemu
ni ma wa ge, sipyii ya yìri lee kaa na
kabaya yi bɛɛri na.» 23 A pu ni Pɔli di
caŋa ka teŋɛ. Ba kee ya pa nɔ wɛ, a
pu niɲɛhɛmɛɛ di ba Pɔli yíri. A Pɔli di
jo ni pu ni Kilɛ wo saanra ti keree na.
Na ti ɲaha shɛ pu na shɛganaa bɛɛri
na, kɔnhɔ p'i Yesu cɛ fiinŋɛ na saha ni
Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni,
ni tudunmɔɔ pusamaa bɛ wo Kitabuu
pu jomɔ pu ni. A p'i diin pee jomɔ pu
na, na lɔ ɲisɔɔgɔ ki na fo na shɛ caŋa
ki xɔ. 24 Pɔli ya jomɔ pemu jo ge, a pee
di pii funyɔ ɲɛri. Ga p'i ya ta sɔɔ Pɔli
jomɔ pu na wɛ. 25 Pee sipyii pu ya ta bɛ
nigin na wɛ. Ga yani pu kari ge, a Pɔli
di jomɔ pa jo pu mu sanha na: «Kilɛ
tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo yee
sefɛlɛɛ pu mu Kilɛ wo Fɛfɛɛrɛ Munaa li
baraga ni ge, pee ya pye can yɛ pyaa.
26 W'a bi li shɛ na Kilɛ ya jo:

‹Shɛ yi jo we shi we sipyii pu mu na:
Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
ga y'i wa da yi ɲaha cɛ wɛ.
Yi na ba ɲìi taan, na wii,
ga y'i wa da yaaga bɛ ɲa wɛ.
27 Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.
P'a pu niwegee tɔ, na pu ɲìi tɔ,
Pu funŋɔ ya pye p'i ɲa pu ɲìi ki ni wɛ,
p'i logo pu niwegee ki ni wɛ,
p'i yi ɲaha cɛ pu fungɔnyɔ yi na wɛ.
Lee funŋɔ ni pu da ba nɛ mu,
kɔnhɔ nɛ pu cuuŋɔ wɛ.›*»

28 A Pɔli di pu pye sanha: «Yi li
cɛ na Kilɛ wo ɲuwuuro te ya tun shi
wusama bɛ mu wemu ɲɛ Yawutuu
wɛ ge. Pee kunni na wu logo!» [
29 Tuun wemu ni Pɔli ya pee jomɔ
pu jo ge, a Yawutuu pu nigariwuu,
a nakaara nigbɔɔrɔ di jé pu tɛ ni fo
xuuni.] 30 A Pɔli di yee shuun pye
puga ka ni Oromɛ kulo li ni. Wu bi kee
lɔ, na ki saraa. Sipyii piimu bɛɛri pu bi
se na fòro wu na ge, w'a bi pee kemɛɛ.
31 W'a bi Kilɛ wo saanra ti Jozaama
pu yɛrɛ li pyi, na sipyii pu kalaa, na
Kafɔɔ Yesu kaa yu pu mu. W'a bi lee
pyi fyaara baa. Wa shishiin bɛ di ya
ta wu ɲaha kɔn lee na wɛ.

* **28:27** Ezayi 6:9-10

Oromɛ Shɛɛn
Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Oromɛ shɛɛn mu ge

Jɔgɔ wu ɲɛ Pɔli wɛ?

Wèe ya dɔɔni cɛ Pɔli keree ni, bani Luka ya fiin niɲɛhɛmɛ jo wu shizhaa na Kapyegee Kitabu wu ni. Yawutu wu bye wii wemu ya se Tarisi ni Silisi fiige ki ni ge (kee niɲaa wogo ki ɲɛ Turuki wo fiige ki ni). Oromɛ shɛn ja wu bye wii bɛ (Kapyegee 22:26-28). W'a bi kalaa fo xuuni Yawutuu pu wo koo li ni Zheruzalɛmu ni. Lowaa bye wu ni fo xuuni ba Yawutu ɲɛ wɛ, na n'a daa fɛɛ pu kana fo xuuni. Ga, a Kafɔɔ Yesu di wu yiri na wu yaha Damasi koo na, kɔnhɔ wu shɛ Kilɛ wo Jozaama pu jo shi wusama bɛ mu wemu ɲɛ Yawutuu wɛ. W'a egilizii niɲɛhɛmɛɛ sin Oromɛ fiige ki kugbɔhɔɔ niɲɛhɛŋɛɛ ni, na sɛmɛɛ ka na tun egilizii niɲɛhɛmɛɛ pii mu, na pii kan wu naɲiinɛɛ pii bɛ mu.

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Pɔli yɛ pyaa ya ta Oromɛ egilizi wu nɔhɔ teŋɛ wɛ, ga w'a we sɛmɛ we ka, kɔnhɔ wu li shɛ Oromɛ shɛɛn na na wee w'a da mɔ di shɛ pu yíri wɛ (Oromɛ Shɛɛn 15:23-24). Wu funŋɔ ki bye: W'i wu wo Kilɛ Jozaama pu wo pyegana li shɛ pu na; p'i Kilɛ koo li tii cɛ; wu Kilɛ wo tiimɛ pu shɛ pu na, kɔnhɔ p'i li cɛ na sipya bɛɛri w'a yaa ni Kilɛ wo ɲuwuuro ti ni. Pɔli ya jo: «Jozaama pu jo ɲɛ nɛ mu shiige bada wɛ, bani Kilɛ wo sefɛɛrɛ ti ɲɛ tii, temu ya ɲuwuuro kaan n'a daa fɛɛ pu bɛɛri mu ge.» Oromɛ Shɛɛn 1:16.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Oromɛ Shɛɛn 1:1-15 Pɔli fò mujuu.
Oromɛ Shɛɛn 1:16, 17 Oromɛ shɛɛn sɛmɛ wu kaɲugbɔhɔ.
Oromɛ Shɛɛn 1:18—3:20 Sipyii bɛɛri mago wu ɲɛ ɲuwuuro ti na: Yawutuu fara shi wusama na.
Oromɛ Shɛɛn 3:21—5:21 Na dà Yesu na lee gbɔɔrɔ ni Kilɛ ya sipya jateni sipyitiimɛ, m'a ɲuwuuro bɛ ta.
Oromɛ Shɛɛn 6—8 Kilɛ Munaa gbɔɔrɔ ni sipya ya já ɲaari tiimɛ ni.
Oromɛ Shɛɛn 9—11 Kariɲɛɛgɛ kemu ki ɲɛ Yawutuu ni n'a daa fɛɛ pu tɛ ni ge.
Oromɛ Shɛɛn 12:1—15:13 N'a daa fɔɔ ɲaarigana.
Oromɛ Shɛɛn 15:14—16:27 Pɔli ya fiin jo wuyɛ shizhaa na, na Oromɛ shɛɛn shaari, na duba pye pu mu.

Pɔli fò mujuu

1 Nɛ Pɔli, Yesu Kirisa wo bulo we,
nɛyɛ pyaa k'a we sɛmɛ we ka. Kilɛ ya
nɛ yiri na pye wu tudunmɔ, kɔnhɔ nɛ
da Kilɛ Jozaama pu yu sipyii pu mu.
2 Kilɛ bi Jozaama pu ɲɔmɛɛ lɔ fo
taatuunnɔ ni, na wu tudunmɔɔ pu
yaha pa. A pee di pu ka Kilɛ Kafila
fɛfɛɛrɛ wo wu ni. 3 Pee Jozaama pe ya
wu Ja Yesu Kirisa kaa yu, wee wemu
wu ɲɛ saannaa Dawuda yasege sipyii
kabaŋa na ge. 4 Ga na saha ni Kilɛ
Munaa ni, ba w'a ɲɛ na foro xu ni
wɛ, a lee di li shɛ na Kilɛ Ja wu ɲɛ
wii, na sefɛɛrɛ wa wu mu. Wee Yesu
Kirisa we, wù Kafɔɔ we, 5 wee gbɔɔrɔ
ni Kilɛ ya niimɛ tirige nɛ na, na nɛ pye
wu tudunmɔ, kɔnhɔ shi wusama wo
sipyii p'i dà wu na, p'i wu ɲɔmɛɛ co.
6 Kilɛ ya yee piimu yiri na pye Yesu
Kirisa wuu ge, yee bɛ niŋɛ ki wa pii
sipyii pii ni.
7 Yee piimu bɛɛri pu wa Oromɛ kulo
li ni ge, yee piimu ya taan Kilɛ mu, a
wu yee yiri na pye wu fɛfɛɛrɛ sipyii ge,
yee mu nɛ we sɛmɛ we tun. Na fò wa
yi mu: Wù To Kilɛ ni wù Kafɔɔ Yesu
Kirisa wu niimɛ ni ɲaɲiŋɛ kan yi mu.*

Pɔli funŋɔ wa wu shɛ Oromɛ ni n'a daa fɛɛ pu yíri

8 N'a da vɛnhɛ baraga taha Kilɛ na
Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni yee bɛɛri wuu
na, bani yee wo n'a daa wu kaa ya yu
koŋɔ ki kabaya yi bɛɛri na. 9 Jozaama
pe pu wa Kilɛ Ja wu kaa yu ge, nɛ
kapyeŋɛɛ pyi Kilɛ mu pee keree na ni

* **1:7** We duba we ɲɛ Kiricɛɛn fò kangana.

na zɔ wu bɛɛri ni. Kilɛ wa li sɛɛri na
tuun bɛɛri ni nɛ ɲɛrɛgɛ pyi ge, nɛ ma
ɲɛrɛgɛ pye yee bɛ mu. Nɛ da ga lee
ɲɔ yaha wɛ. 10 Nɛ kunni wa na Kilɛ
ɲɛɛri jo li bi ɲɛ wu ɲidaan, wu koo kan
na mu di shɛ foro yi na. 11 Bani l'a
taan nɛ ni gbangban na shɛ yee ɲa,
kɔnhɔ di Kilɛ Munaa li wo loolodaa la
kan yi mu, kɔnhɔ y'i fanha ta. 12 Lee
wo kɔri wu wa nago w'à samɔhɔrɔ
leni wùyɛ ni n'a daa wu shizhaa na,
wee wemu na wù bɛɛri ya pinnɛ ge.
13 Na cebooloo, nɛ funŋɔ wa y'i li cɛ
nago tɛɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ ni nɛ ma giin
di shɛ yee yíri, kɔnhɔ di shɛ na labye
wu kuduun ɲa yee bɛ niŋɛ ni, ba nɛ
wu kuduun wu ta shi wusama niŋɛ ni
tagana lemu na wɛ. Ga fo na pa gbara
niɲaa na nɛ sanha lee koro ta wɛ.
14 Bani sipyii pu bɛɛri wo Jozaama
pu foo li ɲɛ nɛ na: kugbɔhɔɔ shɛɛn fara
ɲà funŋɔ shɛɛn na, kalaa fɛɛ fara kalaa
baa fɛɛ na. 15 Lee wuu na nɛ ɲidaan
kaa li ɲɛ na Kilɛ Jozaama pu jo yee bɛ
mu, yee piimu pu ɲɛ Oromɛ kulo li ni
ge.

Kilɛ Jozaama pu wo sefɛɛrɛ te

16 Jozaama pu jo ɲɛ nɛ mu shiige
bada wɛ, bani Kilɛ wo sefɛɛrɛ ti ɲɛ tii,
temu ya ɲuwuuro kaan n'a daa fɛɛ pu
bɛɛri mu ge. Yawutuu mu p'a fɛnhɛ jo,
na na nɔ shi wusama na. 17 Jozaama
pu p'a li shɛɛ na n'a daa yɛ nigin funŋɔ
ni Kilɛ ya sipya jateni sipyitiimɛ. Cogo
watii wa nige lee na bada wɛ, ma na jo
ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni wɛ na:
«Sipya wemu w'a dà Kilɛ na,
a Kilɛ di wu jate sipyitiimɛ ge,
wee na ba ɲìi sicuumɔ ta.»*

Koŋɔ sipyii tiibaara

18 Kilɛ ya wu loyire li shɛɛ na yìri
fugba we ni Kilɛ ɲìi fyaara baa sipyii
ni sipyitiibaalaa na, pee piimu p'a pu
katiibaagaa taga na can wu ɲaha kɔɔn
ge. 19 Lee loyire l'a zhɛɛ pee na, bani
lemu bɛɛri na já jɛ Kilɛ keree ni ge, lee
ya ta ŋmɔhɔ pu na wɛ, Kilɛ yɛ pyaa ya
lee shɛ na fiinŋɛ pu na. 20 Fo koŋɔ ki
yaaduun wu ni, Kilɛ yɛ pyaa wa cogo
wemu na ni wu tɛhɛnɛ baa sefɛɛrɛ ti
ni ge, wa shishiin da já wu ɲa wɛ. Ga
w'a yaŋmuyɔ yemu yàa ge, lee bɛɛri
ya jɛni na fiinŋɛ yee yaŋmuyɔ yi keree
na. Lee wuu na pu da ga ba kaɲii ta
Kilɛ ɲaha tàan wɛ, 21 bani p'a Kilɛ cɛ.
Ga, pu ya ta sɔɔ na wu pɛlɛ na Kilɛ
wu ɲɛ wɛ. Pu ya baraga tɛri bɛ wu na
wu kapyegee ki na wɛ. Pu fungɔnyɔ
ya ɲɛri ɲuŋɔ baa woyo. Lee wuu na
nibiige ya jé pu fungɔnyɔ baa zɔlɔɔ pu
ni. 22 P'a puyɛ wii fungɔnyɔ fɛɛ, ga
p'i ɲɛ nahanahanaa. 23 Nɔɔrɔ fɔɔ Kilɛ
wemu wu ɲɛ wu da ga xhu bada-ɛ ge,
yani p'a wee pɛlɛ ge, a p'i wee yaha
wà. Sipya wu ɲɛ wee na da ba xhu
ge, a p'i ganha na wee wo jaa yari, ni
shazhɛɛrɛ, ni tɔɔyɔ shishɛɛrɛ yaŋmuyɔ,
ni ɲiŋɛ yakokaara na byi yapɛrɛɛ, na
ganha na kee yapɛrɛɛ kii pɛlɛ.
24 Lee wuu na Kilɛ ya pu yaha puyɛ
mu pu wo kanɔhɔyɔ yi ni, na saha ni
pu ɲidaan keree ni. Lee funŋɔ ni a
p'i cemɔhɔrɔ keree taga puyɛ fanha.
25 P'a she Kilɛ wo can wu ni, na daha
kafinɛyɛ na, na ganha na Kilɛ wo
yaŋmuyaaya yi pɛlɛ, na kapyeŋɛɛ pyi
yee mu. Kilɛ wemu wu ɲɛ yaŋmuyɔ yi
bɛɛri yaavɔɔ ge, na wee yaha wà, wee
wemu w'a yaa ni masɔŋɔ ni gbee ge.
Amiina.
26 Lee na Kilɛ ya pee yaha pu wo
ceepuuro la keree ki keŋɛ ni, kee
ɲɛ cemɔhɔrɔ keree. Kilɛ ya jo lemu
ganha ba byi-i ge, lee li ɲɛ pu nibyii. A
cèe p'i namaa pu yaha wà, na ganha
na puyɛ sinnɛɛ. 27 A namaa pu bɛ di
bye mu ni puyɛ ni. A pu kaa di sii
shɔ puyɛ ni fo na doro. A pu bɛ di cèe
pu yaha wà, na ganha na puyɛ sinnɛɛ.
Mu bɔɔngɔ da ba pu ta na saha ni puyɛ
pyaa piinŋɛ ki ni.
28 Ba ma na jo pu ya ta sɔɔ na Kilɛ
cɛ wɛ, lee wuu na Kilɛ ya pu yaha
puyɛ mu ni pu fungɔnkuuyo yi ni,
kɔnhɔ p'i kapyebaagaa pye. 29 Pu
zɔlɔɔ ya ɲi katiibaagaa tuuyo bɛɛri na:
pu fungɔnyɔ y'a kolo, pu yaŋmuyɔ la
d'a pe, p'a kolo, pu d'a ɲi ɲɛgbɔɔ na,
sipyigbuu di dan pu ni, ni yokɔɔnrɔ,
ni naŋmahara, zɔguuŋɔ ɲɛ pu ni, ni
yayiriye, 30 ni sipyii mɛkyɛɛgɛrɛ, Kilɛ

* **1:17** Habakuki 2:4

d'a pɛn pu mu. Pu shiige keree ya ɲɛhɛ wɛ, pu tabaara d'a pe, na ɲɔsanga já, pu kakuuŋɔɔ samɔhɔrɔ d'a pe, p'i ya pu sefɛɛ ɲɔmɛhɛɛ coni wɛ. 31 Fungɔnyɔ baa fɛɛ pu ɲɛ pii, pu ɲɛ ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ bada wɛ, ɲubeŋɛ ɲɛ pu ni wɛ, ɲiɲaara baa fɛɛ. 32 Ali na ta p'a li cɛ xɔ na Kilɛ wo kiiri wu wa wà, na sipyaa sipya w'a we kashi we pyi ge, wee ya yaa ni xu ni. Lee bɛ na p'i kee pyi sanha. Na fara lee na, sipyii piimu p'a we kashi we pyi ge, pee p'a sɔni.

2

Kilɛ wo kiiri wu keree

1 Ayiwa, mu wemu w'a pusamaa jaagi ge, m'a pye sipya tuugo bɛɛri, Kilɛ wo kiiri wu da ga ba doro ma ɲuŋɔ ni wɛ. Ma ba pusamaa jaagi mayɛ pyaa m'a jaagi. Bani keree kimu na mu wa sipyii pu jaagi ge, kee shi muyɛ pyaa bɛ wa byi. 2 Na ta wèe bɛɛri d'a li cɛ na sipyii piimu p'a kee keree ki pyi ge, Kilɛ ya kiiri kɔɔn pee na na bɛ ni can ni. 3 Ayiwa, muyɛ pyaa ba sipyii jaagi pu kapyegee na, na ta muyɛ pyaa bɛ di kee shi pyi, ta mu ya giin na mu na ba shɔ Kilɛ wo kiiri wu na? 4 Kelee Kilɛ wo saama nigbɔ pe, ni wu loxulo le, ni wu lotaan le, ta mu wa yee wii yaaga wɛ? Ta mu ya li cɛ na w'a pee saama pe bɛɛri taga na koo leni mu tàan, kɔnhɔ m'a daburajɛ jo, m'a jurumu wu ɲɔ yaha wɛ?

5 Ga mu niwii l'a waha, mu funŋɔ ɲɛ mu wu daburajɛ jo ma jurumu wu na wɛ. Lee wuu na Kilɛ wo loyire lisana mu ya dɛnri na waa mayɛ na na yɛri wu loyire le ni wu kiiri wu caŋa ki ɲaha na. Kee caŋa ke Kilɛ da ba wu kiiri wu shɛ, kiiri wemu w'a tii ge. 6 Wu na ba sipyii pu bɛɛri nigin nigin kiiri kɔn na saha ni pu kapyegee ni. 7 Piimu bɛɛri p'a la le na kasaaŋaa pyi ge, na masɔŋɔ, ni pɛɛŋɛ, ni ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama shaa Kilɛ mu ge, Kilɛ na ba ɲìi sicuumɔ kan pee mu pemu da xhɔ wɛ. 8 Ga piimu bu zhe Kilɛ ni, na zhe can wu ni, na sɔɔ tiibaara na, Kilɛ wo loyire nigbɔɔ le, ni wu ɲatanhaŋa ki na ba do pee ɲuŋɔ ni. 9 Can dɛ! Kanhama ni ɲakpaan w'a da ba do kakuubyii pu bɛɛri nigin nigin ɲuŋɔ ni. Yawutuu p'a da ba bye shɛnshiilee, lee kadugo na shi wusama di na taha wà. 10 Ga piimu bɛɛri p'a kasaaŋaa pyi ge, pee bɛɛri nigin nigin na ba Kilɛ masɔŋɔ, ni wu pɛɛŋɛ, ni wu ɲaɲiŋɛ ki ta. Yawutuu pu da ba fɛnhɛ bye shɛnshiilee, l'a na nɔ shi wusama na. 11 Bani Kilɛ ya sipya wa wo wa ni wɛ.

12 Sipyii piimu bɛɛri p'a jurumu pye na ta pu ya Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu cɛ-ɛ ge, pee bɛɛri na ba gyɛɛgi na ta wee saliya we niŋɛ ɲɛ pee wo kiiri wu ni wɛ. Ga piimu bɛɛri p'a jurumu pye saliya wu nijɛxhɔgɔ na ge, wee saliya wu w'a da ba pee wo kiiri wu kɔn. 13 Bani piimu p'a saliya wu jomɔ pu nuri, na ta p'i ya pu koo ɲaari-i ge, Kilɛ da ga ba wee wa shishiin wii sipyitiimɛ wɛ. Ga piimu p'a saliya wu koo li bɛɛri ɲaari ge, pee Kilɛ da ba wii sipyitiimɛɛ. 14 (Ayiwa, shi wusama ya Musa wo saliya wu cɛ wɛ. Ga tɛɛgɛɛ kii ni, pu ma keree kii pyeganaa teŋɛ na saha ni saliya wu ni. Pu ba kee koo ɲaari ali na ta pu ya wee saliya we cɛ bɛ wɛ, lee ya li shɛɛ na p'a kasaaŋaa cɛ xɔ, na ki pyi. 15 Lee ya li shɛɛ bɛ na saliya w'a yemu jo ge, na yee ya ka pu zɔlɔɔ pu na. Pu fungɔnyɔ y'a wu shɛɛ pu na bɛ. Tɛɛgɛɛ kii ni pu zɔlɔɔ ma pu jaagi; tɛɛgɛɛ kii ni p'a kaɲii kan puyɛ mu.) 16 Ayiwa, kee keree kii bɛɛri na ba foro kpɛɛngɛ na caŋa ka, na saha ni nɛ wo Kilɛ Jozaama pu yɛrɛ li ni. Kilɛ na ba kiiri kɔn sipyii pu wo kaŋmɔhɔŋɔɔ ki bɛɛri na Yesu Kirisa keŋɛ kurogo kee caŋa.

Kilɛ ya Yawutuu pu jaagi

17 Ayiwa, yee piimu p'a yu na Yawutuu yee ɲɛ ge, yee ya yi tadaŋa pye Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya we, na yiyɛ pɛlɛ na yee pu ɲɛ Kilɛ wo sipyii pee. 18 Go yee p'a Kilɛ ɲidaan cɛ, na kasaaŋaa bɛ cɛ shɔɔnri kiyɛ ni, bani yee ya kalaa Musa wo saliya wu ni. 19 Li wa yee funyɔ ni na fyɛnmɛɛ pu ɲɛ sipyii pusamaa, na yee p'a koo shɛɛ pee na; na piige ni pusamaa ɲɛ, na yee p'a kpɛɛngɛ shɛɛ pu na. 20 Yee

wa yu na pusamaa pu ɲɛ kacɛbaalaa ni kalaabaa fɛɛ, na yee pu ɲɛ pu wo kalaatii, bani yee ya giin na Musa wo saliya wu ni yee ya can koo li cɛmɛ pu bɛɛri cɛ. 21 Ayiwa nɛ jo, yee piimu p'a pusamaa kalaa ge, ɲaha na yee di ya yiyɛ kalaa-i wɛ? Yee piimu p'a Kilɛ Kafila wu yɛrɛ pyi na wa ganha ba nagaara pyi-i ge, yeeyɛ pyaa ki do, ta yee ya nagaara pyi wɛ? 22 Yee piimu p'a yu na wa ganha ba dɔdɔɔrɔ pyi-i ge, ta yee ya ti pyi wɛ? Yee piimu p'a yu na yapɛrɛɛ ya ɲɔ-ɛ ge, ta yee ya yaŋmuyɔ yuli yapɛrɛgbaya yi ni wɛ? 23 Yee ya yiyɛ pɛlɛ na yee ya Musa wo saliya wu cɛ. Ga yee ya wu koo ɲaari wɛ. Ta Kilɛ bɛ yee ya fanri mɛ wɛ? 24 Bani l'a ka Kilɛ Kafila wu ni na:

«Yee Yawutuu pu wuu na shi wusama ya
Kilɛ mɛgɛ kyɛɛgi.»*

Cekɔɔnrɔ ya sipya shuu wɛ

25 Can na kuduun wa cekɔɔnrɔ ni na saha ni Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, ma bu da ma na saliya wu koo ɲaari kunni. Ga mu bu bye mu ya saliya wu koo ɲaari wɛ, ma cekɔɔnrɔ* t'a pye ɲuŋɔ baa wuuro. 26 Sipya wemu ya cekɔɔnrɔ pye wɛ, na saliya wu koo ɲaari kuuni ge, ta Kilɛ da ba weefɔɔ wii kanna cekɔɔnrɔ w'a pye wɛ? 27 Yee Yawutuu, yee ya Musa wo saliya wu cɛ, lee kadugo na na cekɔɔnrɔ bɛ pyi, ga yee ya wu koo ɲaari wɛ. Shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, wee shi wu ya ta cekɔɔnrɔ pye wɛ. Ga piimu p'a saliya wu koo ɲaari pee ni ge, ta pee da ba jaagi shan yee na kiiri wu caŋa wɛ?

28 Ayiwa, na pye Yawutu ɲɛwiinɛ ni, lee wa nago Yawutu yɛ pyaa pyaa ma ɲɛ wɛ. Kelee cekɔɔnrɔ fɛ na ɲɛ ma ceesɛɛgɛ ki na, lee wa li shɛɛ nago tee ti wa cekɔɔnrɔ see see wuuro ti wɛ. 29 Ga, Kilɛ ya sipya wemu wo zɔ ɲɛri ge, wee wu ɲɛ Yawutu wuyɛ pyaa pyaa. Yemu y'a ka saliya wu ni ge, li wa nago kanna m'a yee wo koo ɲaari yɛ wɛ, ga Kilɛ Munaa ya labye wemu pyi sipya zɔ na ge, wee labye we wu ɲɛ cekɔɔnrɔ see wuuro te. Pee Yawutuu pii ya masɔŋɔ taa sipyii mu wɛ, ga Kilɛ mu pee ya masɔŋɔ taa.

3

Kilɛ ɲɛ ɲɔmɛɛ fɔɔ

1 Ayiwa ni li wa mu, ma na ɲɛ Yawutu lee kuduun wa lekɛ wɛ? Kelee kuduun wekɛ wu ɲɛ cekɔɔnrɔ ni wɛ? 2 Ayiwa, li kuduun w'a pɛlɛ kabaya yi bɛɛri na. Li nizhiinɛ Yawutuu mu Kilɛ ya fɛnhɛ wu jomɔ pu kan.

3 Ali pii ɲɛhɛ da pu ni, pu ɲɛ ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ Kilɛ mu wɛ, ta lee na já Kilɛ wo ɲɔmɛɛ fɛɛrɛ ti kyɛɛgi? 4 Lee da já bye bada wɛ! Ali sipyii pu bɛɛri ɲɛhɛ bye kafinɛjuu, Kilɛ kunni ɲɛ can fɔɔ ma na jo ba l'a ka kagana lemu na Kilɛ Kafila wu ni wɛ na:

«Mu Kilɛ ba yu,
pu bɛɛri na li cɛ na mu ya tii.
Pu da ga já jaagi
wa shishiin ta ma na wɛ.»*

5 Ayiwa, pii na jo na: «Wèe wo tiibaara ti ɲɛ kakuunɔ wɛ, bani tee ni Kilɛ wo tiimɛ p'a zhɛɛ na fiinŋɛ.» Wèe di da ba yekɛ jo yee ni wɛ? Kilɛ bu wu loyire li shan wèe wa ɲuŋɔ ni, ta wèe da jo na w'a nahana? (Sipyii pii wo fungɔngɔ jomɔ nɛ yu mɛ.) 6 Kilɛ wu shɛ nahana? Bada! Can ɲɛ yee ni wɛ. Kilɛ da bye wu ya tii wɛ, dii wu bi da já kiiri kɔn koŋɔ sipyii na wɛ? 7 Pii bɛ na ba jo sanha na: «Wèe wo kafinɛjuu bu da lee na Kilɛ wo can wu shɛɛ, fo na nɔɔrɔ bɛ tɛri Kilɛ mɛgɛ na, ɲaha di da ba kiiri pye wu kɔn wèe na p'i wèe jaagi, na jurumupyii wèe ɲɛ wɛ?» 8 Ayiwa li bi ɲɛ mu, ta wèe ya yaa na kakuuŋɔɔ pyi, kɔnhɔ kasaaŋaa di da foro ki ni wɛ? Bada! Pii wa wèe mɛgɛ kyɛɛgi na xɔ, na wee kalaa we wèe ya gaan sipyii pu mu. Pee sipyii pii kunni ya sii yaa ni gyɛɛgi ni.

Sipya wa shishiin ya tii wɛ

* **2:24** Ezayi 52:5; Ezekiyɛli 36:22 * **2:25** **Cekɔɔnrɔ** bye kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ wo fɛ Yawutuu pu mu pemu ya li shɛɛ na Kilɛ wuu pu ɲɛ pii ge. Lee kalɛɛ le tayerege k'a bi pɛlɛ pu mu fo xuuni. Zhenɛzi 17:9-14.
* **3:4** Zaburuu 51:6

9 Ayiwa, yi ɲaha di wa dii nimɛ
wɛ? Ta wèe Yawutuu p'a ye sipyii
pusamaa na? Bada! Nɛ li shɛ xɔ jo
Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pee
bɛɛri ya ɲaari jurumu wu wo fanha
ki nɔhɔ ni. 10 Ma na jo ba l'a ka Kilɛ
Kafila wu ni kagana lemu na wɛ na:

«Sipya wa wemu w'a tii wɛ,
ali shɛn nigin bɛ wɛ.
11 Wa shishiin ɲɛ fungɔngɔ fɔɔ wɛ;
wa shishiin ya Kilɛ shaa wɛ.
12 Pu bɛɛri p'a kadugo le Kilɛ ni;
pu bɛɛri p'a pinnɛ pye kaɲɔɔ baa.
Kasaana pyevɔɔ wa shishiin ɲɛ pu ni wɛ,
ali shɛn nigin bɛ wɛ.»*
13 «Mujuu le l'a fòro pu geŋmaya ni ge,
lee ɲɛ ba faŋa ɲɔmugi-yahaŋa ɲɛ wɛ.
P'a pu ɲilee taga na sipyii piinŋɛ.
Pu ɲɔ jomɔ di ɲɛ ba matɔn sɔɔnrɔ ɲɛ wɛ.»*
14 «Laŋi ni kayekyɛɛgɛyɛ
y'a foro pu ɲɔ ni.»*
15 «Pu tɔɔyɔ d'a wɛri sipyigbuu na.
16 Xuu bɛɛri ni p'a toro ge,
gyɛɛgi ni bɔɔngɔ na daha pu fɛni.
17 Lemu li ɲɛ ɲaɲiŋɛ koo li ge,
pu ya lee cɛ wɛ.»*
18 «Kilɛ ɲìi fyaara ɲɛ
pu zɔlɔɔ ni bada wɛ.»*
19 Ayiwa, wèe ya li cɛ jo yemu bɛɛri
Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya w'a yu
ge, saliya w'a kan piimu mu ge, pee
mu w'a yi yu. Ga, pee di ya ta já wu
koo ɲaari wɛ. Lee wuu na jomɔ da
ba da sipya wa shishiin mu wɛ, lee na
koŋɔ sipyii pu bɛɛri na ba jaagi ta Kilɛ
mu. 20 Yi li cɛ na saliya wu bɛɛri koo
ɲaari, lee da ga já Kilɛ pye wu sipya
jate sipyitiimɛ wɛ. Lee funŋɔ ni saliya
w'a li shɛɛ yɛ wèe na na jurumupyii
wèe ɲɛ.

N'a daa gbɔɔrɔ ni Kilɛ ya sipya shuu

21 Ayiwa nimɛ, cogo wemu na Kilɛ
ya wèe wii sipyitiimɛɛ ge, wuyɛ pyaa
ya wee cogo we shɛ wèe na. Pee tiimɛ
pe ya daa saliya wu koo ɲaari funŋɔ
ni wɛ. Ga, tagana lekɛ na pee ya daa
ge, Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo Kitabuu
pee ni Kilɛ tudunmɔɔ pusamaa wuu
p'a yee ɲaha jo na fiinŋɛ. 22 Wa bɛɛri
w'a dà Yesu Kirisa na ge, Kilɛ kunni
na weefɔɔ jate sipyitiimɛ. Zhɔnrɔgɔ
wa lee ni wɛ. 23 Bani sipyii pu bɛɛri p'a
jurumu pye. Lee l'a li pye wa shishiin
da ga Kilɛ wo nɔɔrɔ wu ɲa wɛ. 24 Wu
wo niimɛ wu gbɔɔrɔ ni Kilɛ ya pu wii
sipyitiimɛɛ mafuu, bani Yesu Kirisa
ya pu ɲuŋɔ wolo pu jurumu wu ni.
25 Kilɛ ya wu pye saraga, kɔnhɔ wu
bye wèe jurumu wu footɔnɔ. Piimu
p'a dà Yesu na ge, Kilɛ ya wu koo li ɲɔ
mugi pee sipyii pu mu Yesu wo shis-
han pu gbɔɔrɔ ni. Lee ya Kilɛ wo tiimɛ
pu shɛɛ, bani taashiinɛ li ni sipyii bi
jurumu wemu pyi ge, w'a luu gbo pu
tàan, wu ya ta wee wo footɔnɔ kan pu
mu wee tuun wu ni wɛ. 26 Ga nimɛ,
lemu funŋɔ ni w'a sipya wii sipyitiimɛ
ge, w'a lee shɛ: Piimu p'a dà Yesu na
ge, Kilɛ ya tiin wu tiimɛ pu ni, na pee
jate sipyitiimɛɛ.
27 Ayiwa, na mayɛ durogo, lee
kaɲuŋɔ di ɲɛ mii wɛ? Lee kaɲuŋɔ
ɲɛ wɛ! Ɲaha na wɛ? Ta kapyegee
nizaaŋaa k'a lee pye? Bada! Ga, n'a
daa w'a lee pye. 28 Lee na wèe na já jo
n'a daa yɛ nigin gbɔɔrɔ ni Kilɛ ya sipya
wii sipyitiimɛ, Kilɛ tudunmɔɔ Musa
wo saliya wu koo li wo ɲaari bɛ wɛ.
29 Dii wɛ? Ta Yawutuu yɛ wo wu ɲɛ
Kilɛ? Ta shi wusama bɛ wo Kilɛ bɛ wu
ɲɛ wii wɛ? Nakaara baa shi wusama
bɛ wo Kilɛ wu ɲɛ wii! 30 Bani Kilɛ nigin
pe yɛ wu ɲɛ. Wee w'a Yawutuu pu
wii sipyitiimɛɛ n'a daa gbɔɔrɔ ni, na
shi wusama bɛ wii sipyitiimɛɛ n'a daa
gbɔɔrɔ ni. 31 Ayiwa, ta lee w'a li shɛɛ
na wèe ya Musa wo saliya wu ɲɛri
ɲuŋɔ baa saliya n'a daa wu gbɔɔrɔ ni
ya? Ahayi dɛ! Wèe yɛrɛ ya baraga tɛri
wu na xuuni.

4

Ibirayima wo n'a daa gbɔɔrɔ ni Kilɛ ya wu jate sipyitiimɛ

* **3:12** Zaburuu 14:1-3 * **3:13** Zaburuu 5:10; Zaburuu 140:4 * **3:14** Zaburuu 10:7 * **3:17** Ezayi 59:7-8 * **3:18** Zaburuu 36:2

1 Ayiwa, Ibirayima wemu wu ɲɛ
wèe sefɛlɛ wèe shi wu wo kabaŋa na
ge, yekɛ wèe di da jo wee shizhaa na
wɛ? Dii Kilɛ d'a wu wii sipyitiimɛ wɛ?
2 Ibirayima wo kapyegee nizaaŋaa da
bi Kilɛ pye w'a wu jate sipyitiimɛ, wu
bi da já wuyɛ pɛlɛ. Ga kaɲuŋɔ ɲɛ wu
mu w'a wuyɛ pɛlɛ Kilɛ ɲaha tàan wɛ.
3 Yekɛ Kilɛ Kafila wu d'a jo wɛ? W'a jo
na:
«Ibirayima ya dà Kilɛ na,
a Kilɛ di wu jate sipyitiimɛ
wu n'a daa wu wuu na.»*
4 Yee ya li cɛ na kapyebye ya yaa
ni wu saraa ni. Saraa we w'a daa ge,
wee ɲɛ ma wo wɛ, wu labye wu wo
saraa wu ɲɛ were. 5 Ga, sipya wemu
ya wu kapyegee nizaaŋaa pye wu
tadaŋa wɛ, Kilɛ we w'a jurumupyii
wii sipyitiimɛɛ ge, wu bu dà yɛ wee
na, Kilɛ na wu jate sipyitiimɛ wu n'a
daa wu wuu na. 6 Kilɛ w'a sipya jateni
sipyitiimɛ, lee ya byi weefɔɔ yɛ pyaa
wo kapyegee nizaaŋaa wuu na-ɛ dɛ!
Kilɛ wo saama pemu weefɔɔ ma da ge,
saannaa Dawuda ya jo pee shizhaa
na na:
7 «Kilɛ ya piimu wo saliya kyɛɛgɛrɛ
yafa pu mu,
na pu wo jurumu wu jɔgɔ laha wà
ge,
pee ɲɛ duba nagoo.
8 Kafɔɔ ya sipya
wemu wo jurumu tɔrɔ wu fɛni-i
ge,
weefɔɔ ɲɛ duba pya.»*

Cekɔɔnrɔ ya sipya shuu wɛ

9 Ayiwa, piimu p'a cekɔɔnrɔ pye ge,
pee yɛ p'a yaa ni Kilɛ wo saama pu
ni laa, kelee ta cekɔnbaalaa pu bɛ p'a
yaa ni pu ni? Wèe ya yi jo nimɛ na:
«Ibirayima ya dà Kilɛ na, a Kilɛ di wu
jate sipyitiimɛ wu n'a daa wu wuu
na.» 10 Tuun wekɛ ni lee d'a pye wɛ?
Wu nigɔnxhɔgɔ na laa, wu nigɔnbaa
wo? Nakaara baa wu nigɔnbaa wo
Kilɛ ya jate sipyitiimɛ. 11 Lee kadugo
na a tee cekɔɔnrɔ t'i ɲɛri fɛ Ibirayima
mu, fɛ pemu ya li shɛɛ na Kilɛ ya wu
jate sipyitiimɛ wu n'a daa wu wuu
na, na ta wu sanha cekɔɔnrɔ pye-e ge.
Lee funŋɔ ni Ibirayima ya pye n'a daa
fɛɛ nigɔnbaalaa bɛɛri wo sefɔɔ, kɔnhɔ
pee bɛ di jate sipyitiimɛɛ. 12 Piimu p'a
cekɔɔnrɔ pye ge, pee bɛɛri bɛ wo sefɔɔ
wu ɲɛ wii n'a daa kabaŋa na. Lee kɔri
ɲɛ piimu ya ta li da cekɔɔnrɔ ti yɛ na-
ɛ ge, ga fo piimu p'a Kilɛ koo li co n'a
daa funŋɔ ni, ba wù sefɛlɛ Ibirayima
ya li co cogana lemu na, na wu yaha
kɔnbaa wɛ ge.

N'a daa gbɔɔrɔ ni Kilɛ wo kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ l'a ta

13 Kilɛ ya kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ lɔ Ibiray-
ima ni wu yaseye mu na koŋɔ na ba
bye pu wogo. Lee ɲɔmɛɛ le ya ta lɔ
saliya wu koo li ɲaari wu wuu na-ɛ dɛ.
Ga wu n'a daa wu wuu na Kilɛ ya wu
jate sipyitiimɛ. Lee wuu na lee ɲɔmɛɛ
l'a lɔ wu mu. 14 Li da bi yaha nago fo
ma na ma saliya wu koo ɲaari, m'a
na taa ta lee ɲɔmɛɛ le ni, wee tuun
wu ni n'a daa wu bi da bye kaɲuŋɔ
baa. Ɲɔmɛɛ li bɛ na bye tawaga wuu.
15 Bani Kilɛ wo loyire le Musa wo
saliya w'a zhaan yɛ wèe ɲuŋɔ ni, bani
sipyii bɛɛri p'a wee saliya we kyɛɛgi.
Ga saliya bu bye wu ɲɛ xuu wemu ni
wɛ, wa ya wu gyɛɛgi kaa yu wà wɛ.
16 Lee wuu na Kilɛ ya le ɲɔmɛɛ le lɔ
wèe mu n'a daa wu gbɔɔrɔ ni. Wu wo
niimɛ wu gbɔɔrɔ ni w'a lee loolodaa
le kan wèe mu ma ni, kɔnhɔ l'i bye
Ibirayima wo kadugo ki bɛɛri wuu.
Lee na piimu p'a saliya wu koo ɲaari
ge, le loolodaa le ya ta kan pee yɛ
mu wɛ. Ga sipya bɛɛri w'a dà Kilɛ na
ba Ibirayima ɲɛ-ɛ ge, pee bɛɛri bɛ mu
le loolodaa le ya kan. Wèe bɛɛri wo
sefɛlɛ wu ɲɛ Ibirayima. 17 Ba l'a ka Kilɛ
Kafila wu ni wɛ, na Kilɛ ya jo: «N'a ma
pye shi niɲɛhɛmɛ sefɔɔ.»* Ayiwa, wù
sefɛlɛ wu ɲɛ wii Kilɛ ɲaha tàan, bani
w'a dà Kilɛ na, wee wemu w'a xuu pu
ɲɛni ge. Yaŋmuyɔ yemu ɲɛ koŋɔ na wɛ,
wu ma jo yɛ yee bɛ yi pye, y'a bye.
18 Ayiwa, na li ta tadaŋa bye bɛ nige
Ibirayima na wu pya ta wɛ, Kilɛ ya
yemu jo wu mu ge, a wu dà yi na,

* **4:3** Zhenɛzi 15:6; Yakuba 2:23; Galasi Shɛɛn 3:6
* **4:8** Zaburuu 32:1-2
* **4:17** Zhenɛzi 17:5

na yee pye wu tadaŋa. Lee na w'a pye «shi niɲɛhɛmɛ sefɔɔ» ba Kilɛ ya yi jo wɛ na: «Ma yaseye na ba ɲɛhɛ.»*
19 Ayiwa, Kilɛ ya ye jo tuun wemu ni ge, lee bi Ibirayima ta w'a lɛ xɔ, bani w'a bi yee xhuu nigin (100) shishiin ta pya baa. Wu shɔ Sara bɛ bi wu pya ze ɲuŋɔ ye xɔ. Ga lee la ya yafiin bɛ wolo wu n'a daa wu ni wɛ. 20 Wu ya ta wuyɛ kaala Kilɛ wo ɲɔmɛɛ li na wɛ. Ga, a la yɛrɛ di ganha na faraa wu n'a daa wu na, fo wu na Kilɛ sɔni. 21 Ibirayima bi li cɛ nakaara baa, na Kilɛ ya ɲɔmɛɛ lemu lɔ wee mu ge, na se wa wu ni na li ɲɔ fa. 22 Wee n'a daa wu wuu na «Kilɛ ya wu jate sipyitiimɛ.»* 23 Ga pee jomɔ pe p'a ka na: «Kilɛ ya wu jate sipyitiimɛ» ge, pee ya ta ka Ibirayima yɛ nigin wuu na-ɛ dɛ! 24 Wèe bɛ wuu na p'a ka. Kilɛ wemu w'a wù Kafɔɔ Yesu ɲɛ na yeege xu ni ge, wèe piimu p'a dà lee na ge, wèe ya yaa na pa jate sipyitiimɛɛ Kilɛ ɲaha tàan. 25 Kilɛ ya wu pye saraga, w'a xu wèe wo jurumu wu wuu na, na ɲɛ na foro xu ni, kɔnhɔ wèe di da jateni sipyitiimɛɛ Kilɛ ɲaha tàan.

5

Kilɛ ya ɲaɲiŋɛ le wèe ni wu tɛ ni

1 Mu Kilɛ ya wèe jateni sipyitiimɛɛ n'a daa gbɔɔrɔ ni. W'a ɲaɲiŋɛ le nimɛ wèe ni wuyɛ pyaa tɛ ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa baraga ni. 2 Wee Yesu Kirisa w'a koo li mugi, kɔnhɔ Kilɛ di wee niimɛ wu kan wèe mu. Wèe ya dà wu na. Wèe ya wu pye wù tadaŋa, na fundanga ta, bani tadaŋa wa wèe mu na jo wèe na ba Kilɛ wo nɔɔrɔ wu ta caŋa ka. 3 Lee yɛ bɛ wɛ, kanhama bɛ ɲɛhɛ ba nɔni wèe na wèe na fundanga ta, bani kanhama pu ma wèe pye wèe ya la le na loxulo ta n'a daa wu ni. 4 Wèe bu loxulo ta nɔwuuro ti ni, lee ma wèe pye se tavɛɛ, wèe bu se ta n'a daa ni, lee ma tadaŋa yaha wèe na. 5 Ayiwa, kee tadaŋa ki ya sipya nɔhɔ yɛri wɛ, bani ɲigana lemu na Kilɛ ya wèe zɔlɔɔ pu ɲi taanna ni wu taanɲɛɛgɛ ki ni ge, w'a lee shɛ wèe na wu Fɛfɛɛrɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni, lee lemu w'a kan wù mu ge.

6 Can na wèe jurumu w'a bi wèe pye baraga baa sipyii n'a daa kabaŋa na. Ayiwa, Kilɛ ya tuun wemu teŋɛ ge, wee tuun we ni Kirisa ya xu wèe Kilɛ ɲìi fyaara baa sipyii wuu na. 7 Sipya na shɛ wuyɛ kan pu gbo wu sipyiɲii tɛgɛ, lee pyemɛ ya taan wɛ dɛ, ali wu ɲɛhɛ bye sipyitiimɛ bɛ. Sipya wemu w'a kasaaŋaa pyi ge, la wa la ni wa na já wuyɛ kan pu gbo wee tɛgɛ. 8 Ga na wèe yaha wù jurumu wu ni, wèe tɛgɛ Kirisa ya xu. Ta lee ya li shɛɛ na wèe kaa ya dan Kilɛ ni fo xuuni wɛ?

9 Kirisa na xu, a wu shishan p'i wo, pee gbɔɔrɔ ni Kilɛ ya wèe wii na wèe ya tii. Lee na wèe ya li cɛ na fiinŋɛ na Kirisa ya pa wèe shɔ Kilɛ wo loyire li na. 10 Wèe bi bye Kilɛ wo pɛɛn, ga Kilɛ ya bɛ leŋɛ wèe ni wuyɛ pyaa tɛ ni wu Ja wu wo xu wu gbɔɔrɔ ni. Na fara lee na, wèe ya cɛ jo wèe na ba shɔ, bani wu Ja wu wa ɲìi na. 11 Na fara lee na wèe ya fundanga taa gbangban Kilɛ wo kariɲɛɛgɛ ki ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni. Wee w'a bɛ le wèe ni Kilɛ tɛ ni.

Jɔgɔ wu ɲɛ Adama wɛ? Jɔgɔ wu ɲɛ Yesu Kirisa wɛ?

12 Shɛn nigin yɛ keŋɛ kurogo jurumu y'a jé koŋɔ puga ni, wee ɲɛ Adama. A jurumu bɛ di xu leŋɛ koŋɔ puga ni. Lee l'a li pye sipya wa shishiin da ga xu li wɛ, bani pu bɛɛri ya jurumu pye. 13 Bani yani Kilɛ wu saliya wu kan Kilɛ tudunmɔɔ Musa mu ge, jurumu bye na xɔ koŋɔ puga ni. Ga ma na jo saliya wu bi sanha gan wɛ, Kilɛ bi wee saliya we wo jaagi wu tuugo shaan jurumupye na wɛ. 14 Ga lee bɛ na sipyii bɛɛri p'a pye xu wo fanha ki nɔhɔ ni, na co Adama wo tuun wu na, fo na pa nɔ Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo tuun wu na. Ali piimu bɛ pu ɲɛ pu ya ta saliya wu kyɛɛgi ba Adama ɲɛ-ɛ ge, pee bɛ bi xhuli. Wemu w'a bi yaa na pa ge, wee

* **4:18** Zhenɛzi 15:5 * **4:22** Zhenɛzi 15:6

ɲɛ Yesu Kirisa. Adama ya pye ba wee wo jaa* ɲɛ wɛ.

15 Ga Kilɛ ya loolodaa lemu kaan mamama ni ge, lee ni Adama wo jurumu wu ɲɛ nigin wɛ. Can wu ɲɛ wii, sipyiɲɛhɛmɛɛ ya xhuli wee yɛ nigin wo jurumu wu wuu na. Ga Kilɛ wo mamama loolodaa lemu l'a pa Kilɛ wo niimɛ wu baraga ni ge, lee ya gaan sipyiɲɛhɛmɛɛ mu shɛn nigin gbɔɔrɔ ni, wee ɲɛ Yesu Kirisa. Lee loolodaa le wo kuduun w'a pɛlɛ fo xuuni. 16 Kilɛ ya loolodaa lemu kaan ma ni ge, laraga ki wa lee loolodaa le wo keree ni shɛn nigin wo jurumu wu keree tɛ ni. Shɛn nigin, w'a pa ni jaagi ni, na li ta Kilɛ ya loolodaa lemu kaan ma ni, jurumu niɲɛhɛmɛ nibyexhɔgɔ na ge, lee loolodaa le ya wèe ɲuŋɔ wolo, na wèe pye sipyitiimɛɛ. 17 Can wu ɲɛ wii, shɛn nigin wo jurumu w'a sipyii pu bɛɛri le xu wo fanha ki nɔhɔ ni. Ga piimu bɛɛri p'a da ba Kilɛ wo niimɛ nigbɔ we ta, na Kilɛ wo loolodaa li bɛ ta, lee lemu li ɲɛ na pu jate na p'a tii ge, pee na ba se ta jurumu wu na pu wo ɲiifɛɛrɛ ti ni shɛn nigin yɛ gbɔɔrɔ ni; wee ɲɛ Yesu Kirisa. Lee wo kuduun w'a pɛlɛ.

18 Ayiwa, ba sipyii pu bɛɛri ya jaagi ta Adama yɛ nigin wo jurumu wu wuu na-ɛ dɛ, mu Yesu Kirisa yɛ nigin bɛ wo kasaana nigin ya sipyii pu bɛɛri ɲuyɔ wo kiiri wu nɔhɔ ni, na ɲìi sicuumɔ kaan pu mu. 19 Shɛn nigin wo ɲɔmɛɛyahana l'a sipyiɲɛhɛmɛɛ pye jurumupyii pyegana lemu na ge. Mu shɛn nigin pe bɛ wo Kilɛ ɲɔmɛɛcoro ya Kilɛ pye wu na shɛnɲɛhɛmɛɛ wii sipyii piimu p'a tii ge.

20 Kilɛ ya saliya wu kan Kilɛ tudunmɔɔ Musa mu, kɔnhɔ wu li shɛ wèe na na wèe jurumu w'a ɲɛhɛ. Ga jurumu wu ɲɛhɛ ɲɛhɛ ɲɛhɛgana bɛɛri na, Kilɛ wo niimɛ we, wee ya ɲɛhɛ wu na na kanha. 21 Taashiinɛ li ni jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni wèe di bye, lee l'a xu pye wu ya sipya wa shishiin yɛri wɛ. Ga niimɛ wu wo fanha ki nɔhɔ ni wèe ɲɛ nimɛ, lee l'a li pye Kilɛ ya wèe wii sipyii piimu p'a tii ge. Lee na Kilɛ da ba ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama kan wèe mu wù Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni.

6

N'a daa fɛɛ ya jurumu yaha na bye ni Kirisa ni

1 Ayiwa, yekɛ wèe di da jo wɛ? Ayiwa, ta lee w'a li shɛɛ na wèe pu kori yaha jurumu ni, kɔnhɔ Kilɛ wo niimɛ wu da bɛlɛgi? 2 Bada, lee ya yaa na pye wɛ! Wèe piimu ɲɛ ba xuu ɲɛ wɛ jurumu shizhaa na ge, wèe ma bye dii na gori yaha jurumu na na byi sanha wɛ? 3 Wèe piimu bɛɛri p'a batize na bye ni Yesu Kirisa ni kariɲɛɛgɛ ni ge, ta yee funyɔ y'a to li na na wèe na batize, na lee ɲɛ kanna shiizhan wèe ya pinnɛ xu ni Yesu ni wɛ? 4 Ba wèe ya batize wɛ, a l'i bye kanna wèe ya pinnɛ xu ni wu ni shiizhan, na binnɛ le bɛ ni wu ni. Kɔnhɔ wù bɛ di ɲìi sicuumɔ nivomɔ ta, ba To Kilɛ ya Kirisa ɲɛ na yeege xu ni, ni wu sefɛɛrɛ nɔɔrɔ wuuro ti ni wɛ.

5 Can na, wu xu wu bi pye kanna wèe ya pinnɛ xu ni wu ni, nakaara baa wèe na ba binnɛ ɲɛ ni wu ni wu wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni, ba wuyɛ pyaa k'a ɲɛ ɲɛgana lemu na wɛ. 6 Wù li cɛ fiinŋɛ na jo yahagaguunɔ lemu na wèe bye ge, lee bɛ ya pye kanna lee ya pinnɛ kori ni Yesu ni korikoritige ki na, na xhu. Kɔnhɔ lee jurumu yahagana li fanha k'i xhɔ. Lee funŋɔ ni wèe di ba shɔ jurumu wu wo bulooro ti na bɛ. 7 Bani wemu bu xhu, wee ɲɛ nige jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni wɛ.

8 Ayiwa, ba ma na jo wèe ya pye kanna shiizhan wèe ya xu ni Kirisa ni wɛ, wèe ya dà li na jo wèe na ba bye ɲiifɛɛrɛ na ni wu ni. 9 Wèe ya cɛ na jo Kirisa ya ɲɛ na foro xu ni, wu wa da xhuu nige wɛ, xu bɛ di wa da já yaaga pye wu na wɛ. 10 W'a xu tɔɔɲii nigin pe, na jurumu wu wo fanha ki kyɛɛgi. Ɲiifɛɛrɛ temu ni wu wa nimɛ

* **5:14 Adama** ya pye koŋɔ shɛnshiimɛ wemu wo tuugo sipyii pu ɲɛ jurumu ni xu wo fanha ki nɔhɔ ni ge. **Yesu Kirisa** ya pye koŋɔ shɛnshiimɛ wemu ya jurumu pye ɲa wɛ, wu wo tuugo sipyii pu bɛ di ɲɛ Kilɛ wo niimɛ wu nɔhɔ ni ge.

ge, Kilɛ mu wu wa tee ni. 11 Mu yee
bɛ ya yaa na yiyɛ jateni kanna yee ya
xu, na foro jurumu wu wo fanha ki
nɔhɔ ni. Yi li cɛ nimɛ na Kilɛ mu yee
waɲiifɛɛrɛ ni Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ
ki ni.
12 Wee tuun wu ni yi ceepuuro te ti
da ba xhu ge, yi ganha bu da tee yaha
nige jurumu mu t'i bye jurumu wo
bulo wɛ. Yi ganha bu sɔɔ y'a ceepuuro
wo lakuuŋɔ ki ɲɔmɛhɛɛ coni wɛ. 13 Yi
ganha bu da yi ceepuuro ti kabaŋa
ka shishiin yaha jurumu ni nige, yi
da katiibaagaa pyi ni ki ni wɛ. Ga
yi yi ceepuuro ti kabaya yi bɛɛri kan
Kilɛ mu kanna sipyii piimu p'a ɲɛ na
foro xu ni, na bye sipyifomɔɔ ge. Yi
yi ceepuuro ti kabaya yi bɛɛri kan
Kilɛ mu, kɔnhɔ yi da keree pyi ni yi
ni, kiimu k'a tii ge. 14 Yee da ba bye
nige jurumu wo buloo wɛ, bani yee
ya ɲaari nige Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo
saliya wu fanha ki nɔhɔ ni wɛ, ga Kilɛ
wo niimɛ wu nɔhɔ ni yee ya ɲaari.

Kilɛ wo buloo pu ɲɛ n'a daa fɛɛ pee

15 Ayiwa, ba ma na jo wèe wa nige
saliya wu wo fanha ki nɔhɔ ni wɛ,
fo Kilɛ wo niimɛ wu ge, ta lee ya li
shɛɛ na wèe na já da jurumu pyi wù
ɲidaan pyegana na? Bada! Yee ya
jo wɛ. 16 Yee bu yiyɛ kan wemu mu,
na guu weefɔɔ mu ba buloo ɲɛ wɛ, na
wu ɲɔmɛɛ coni, wemu wo ɲɔmɛɛ yee
ya joni ge, ta yee ya li cɛ na weefɔɔ
wo buloo yee ɲɛ wɛ? Tee bulooro
te bu da yee na tee pyi jurumu mu,
xu wu ɲɛ tee wo taxɔgɔ. Tee bulooro
ti shiin bu da yee na ti pyi Kilɛ mu,
tee wo taxɔgɔ ɲɛ tiimɛ Kilɛ ɲaha tàan.
17 Ga wù Kilɛ shaari! Bani yee piimu
p'a bye jurumu wu wo bulooro ti ni
fo taashiinɛ ni ge, yee ya kalaa can
wemu ni ge, yee ya sɔɔ wee na yi
zɔlɔɔ pu bɛɛri na. 18 Nimɛ, yee ya foro
jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye
Kilɛ wo buloo, na ɲaari tiimɛ ni. 19 Nɛ
pe jomɔ pe yu na saha ni sipyii cogo ni
yi wo fanhabaara ti wuu na. Yee ya
fɛnhɛ yi ceepuuro ti yatɛnyɛ yi yaha
nɔhɔmɔ, ni kuumɔ keree bulooro ni
yahagaguunɔ lemu kaa na ge dɛ, nimɛ
yi yi ceepuuro ti yatɛnyɛ yi yaha mu
lee yahagana li na bulooro ni Kilɛ mu,
y'i bye ɲiifɛɛrɛ na, tiimɛ ni fɛfɛɛrɛ ni.
20 Tuun wemu ni yee bye jurumu
wu wo bulooro ti ni ge, Kilɛ wo tiimɛ
koo li ɲaari wu fanha bye yee na
wɛ. 21 Ga, kuduun wekɛ yee d'a ta
kee kapyegee ki ni wɛ? Kee keree
kii yɛrɛ ya ɲɛri na shiige waa yee
na nimɛ, bani xu wu ɲɛ kee keree
ki bɛɛri taxɔgɔ. 22 Ga yee ya foro
nimɛ jurumu wu wo bulooro ti ni, na
bye Kilɛ wo buloo. Kuduun wemu
yee ya daa lee ni ge, wee wu ɲɛ mɛ
fɛfɛɛrɛ, tee wo taxɔgɔ di ɲɛ ɲìi sicuumɔ
nixhɔbaama. 23 aBani xu wu ɲɛ ju-
rumu wu wo footɔnɔ, ga loolodaa
lemu Kilɛ ya gaan ma ni ge, lee ɲɛ ɲìi
sicuumɔ nixhɔbaama wù Kafɔɔ Yesu
Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni.

7

N'a daa fɛɛ ɲɛ saliya wu wo fanha ki nɔhɔ ni wɛ

1 Ayiwa na cebooloo, ta yee ya li cɛ
na wu ɲiifɛɛrɛ te yɛ ni sipya ɲɛ saliya
wu wo fanha ki nɔhɔ ni wɛ? Yee ya
yaa na lee cɛ, bani yee piimu ni nɛ yu
mɛ ge, yee ya saliya wu cɛ xɔ. 2 Li ɲɛ
ba gbaga shɔ ɲɛ wɛ, wemu furu ya pɔ
ge. Na saha ni saliya wu ni, wu poo
wu ya ga xhu wɛ, wu da já gbaga katii
je wɛ. Ga wu poo wu ga xhu, w'a ɲɛri
pye wuyɛ wo, wee saliya we fanha ɲɛ
nige wu na wɛ. 3 Ayiwa, wu bu shɛ
gbaga je ná watii mu, na ta wu poo
wu sanha xhu wɛ, dɔdɔɔrɔ w'a pye. Ga
wu poo wu bu xhu, saliya wu fanha ɲɛ
nige wu na lee shizhaa na wɛ. Wu bu
gbaga je ná watii mu, tee ɲɛ dɔdɔɔrɔ
wɛ.
4 Ayiwa na cebooloo, mu li wa yee
bɛ shizhaa na. Kirisa na xu, yee ya
pye kanna yee bɛ p'a xu saliya wu
ɲaari wu shizhaa na. Lee funŋɔ ni,
yee ya pye nimɛ Yesu Kirisa wuu, Kilɛ
ya wemu ɲɛ na yeege xu ni ge, kɔnhɔ
yi da kasaaŋaa pyi Kilɛ mu. 5 Can na
wèe bi ɲaari na sahaŋi ni wùyɛ pyaa
ɲidaan ni tuun wemu ni ge, saliya w'a
bi keree kii shɛɛ wèe na na kee ya ɲɔ
wɛ. Ga lee bɛ na wèe di kee shaa na

byi. Kee lakuuŋɔ ki bye wèe funyɔ ni, na wèe yɛri kapyebaagaa na, kee di wèe leni xu ni. 6 Nimɛ, wèe ya saliya wu ɲaari wu ɲɔ yaha, bani wemu wo fanha nɔhɔ ni wèe di bye ge, wèe ya pye kanna wèe ya xu na foro wee wo fanha ki nɔhɔ ni. Lee na, wèe na já kapyeŋɛɛ pye Kilɛ mu pyegafonɔ na Kilɛ Munaa gbɔɔrɔ ni. Kolɛɛ lemu wo keree k'a ka saliya wu ni ge, wèe ya kee pyi na saha ni lee ni nige wɛ.

Jurumu saliya w'a zhɛɛ

7 Ayiwa, ta lee wa li shɛɛ na Musa wo saliya wu w'a sipyii pu pye pu na jurumu pyi? Bada! Ga saliya wu w'a nɛ pye nɛ na jurumu cɛ. Na ɲii yeege wa yaaga fɛni, nɛ bi da ga lee cɛ jurumu wɛ, ka ɲɛ saliya wu ya li shɛ na: «Ma ɲii ganha bu da voro wa yaaga fɛni wɛ.» 8 Lee funŋɔ ni jurumu w'a kaɲuŋɔ ta, na lakuuŋɔ tuugo bɛɛri leŋɛ nɛ zɔ wu ni saliya wu gbɔɔrɔ ni. Saliya wu kaa bɛ wɛ, wèe bi sanha wù jurumu cɛ wɛ. 9 Fo tuun wemu ni nɛ bye nɛ sanha saliya wu cɛ-ɛ ge, nɛ bye ɲìi na nayɛ ɲaha tàan. Ga ba nɛ pa saliya wu cɛ wɛ, a jurumu bye la di jé nɛ ni. 10 Ga, a nɛ bye kanna nɛ xu. Kilɛ ya saliya wemu kan, kɔnhɔ wù ɲìi sicuumɔ see wo ta ge, wee ya xu nɔ nɛ na. 11 Bani jurumu w'a kaɲuŋɔ ta, na nɛ faanna, na xu bɛ nɔ nɛ na wee saliya we gbɔɔrɔ ni. 12 Ayiwa, saliya wu ɲɛ fɛɛfɛɛ; Kilɛ ya ɲɔmɛhɛɛ kiimu jo ge, kee bɛɛri ki ɲɛ fɛɛfɛɛ, na dii, na nɔhɔ ɲɔ bɛ.

13 Ni li wa mu, ta lee wa li shɛɛ na saliya wemu wu ɲɛ yasaaŋa ge, na wee w'a pye kaɲuŋɔ na xu nɔ nɛ na ya? Bada! Jurumu w'a pye kaɲuŋɔ kee yasaaŋa ke baraga ni na nɛ piinŋɛ, na xu nɔ nɛ na. Lee ya pye mu kɔnhɔ jurumu di já shɛ fiinŋɛ. Lee funŋɔ ni saliya wu baraga ni l'a cɛ na fiinŋɛ na jo yakuudiige can can wogo ki ɲɛ jurumu.

Fanhaya tɛhɛɛ shuun w'a zhaanra leni

14 Ayiwa nakaara baa, wèe ya li cɛ na Kilɛ ni saliya w'a foro. Ga nɛ kunni, nɛ ceepuuro ti fanha k'a cèrɛ, a nɛ bye ba jurumu wo bulo ɲɛ wɛ. 15 Bani nɛ kunni ya sii na kapyegee ki ɲaha cɛ wɛ; kasaaŋaa kiimu wo bye funŋɔ ki ɲɛ nɛ mu ge, nɛ kee pyi wɛ. Keree kiimu ya dan nɛ ni bada wɛ, a nɛ dɛrɛɛ na kee pyi. 16 Ayiwa, keree kiimu ya dan nɛ ni wɛ, nɛ ba kee pyi, lee ya li shɛɛ na ye saliya w'a yu ge, nɛ sɔɔ li na na yee ɲɛ can. 17 Lee na, kakuuŋɔɔ kiimu nɛ byi ge, kee ɲɛ nɛyɛ pyaa ɲidaan wɛ. Jurumu wemu wu wa nɛ zɔ wu ni ge, wee wo fanha ke k'a nɛ yɛri kee bye na. 18 Nɛ li cɛ jo kasaana la shishiin wa nɛ ni wɛ, bani nɛ ɲɛ yɛ sipya, fanha ɲɛ wu ni wɛ. Can yɛ pyaa na nɛ giin da kasaaŋaa pyi, ga nɛ da já wɛ. 19 Kasaaŋaa kiimu nɛ giin da byi ge, nɛ kee pyi wɛ. Ga kakuuŋɔɔ kiimu bye kaa ɲɛ nɛ na-ɛ ge, kee nɛ byi. 20 Ayiwa, keree kiimu bye kaa ɲɛ nɛ na wɛ, nɛ ba kee pyi, wee tuun wu ni lee ɲɛ nɛyɛ pyaa ɲidaan nige wɛ. Ga jurumu wemu wo se wu ɲɛ nɛ na ge, wee w'a lee pyi.

21 Mu nɛ kee fanha ke ɲaa nayɛ na, nɛ ba giin nɛ kasaana pye tuun bɛɛri ni, kakuunɔ bye kaa na nɛ ta. 22 Kilɛ wo saliya wu kaa ya dan nɛ ni xuuni na zɔ wu na. 23 Ga fanha katii nɛ ɲaa nayɛ ni kemu ya yogo tunni ni nɛ wo fungɔngɔ ki wo fanha ki ni ge. Kee fanha ke ki ɲɛ nɛ na ge, kee k'a nɛ pye jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni. 24 Ee! We ɲɛ ɲaa nɛ mu dɛ! Kee fanha ke k'a nɛ ceepuuro kilee na leni jurumu ni, na xu nɔni ti na ge, jɔgɔ wu d'a ba nɛ shɔ kee na wɛ? 25 Baraga Kilɛ, wù Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni, mu na ba nɛ shɔ!

Ayiwa, na fungɔngɔ ni, nɛ ɲidaan wu ɲɛ na kapyeŋɛɛ pyi Kilɛ mu, na sɔɔ wu saliya wu na. Ga fanha kemu ki wa nɛ na ge, kee k'a giin k'i nɛ pye jurumu wo bulo.

8

Naarigazaana lemu n'a daa fɛɛ ya daa Kilɛ Munaa gbɔɔrɔ ni ge

1 Ayiwa nimɛ kunni, piimu pu ɲɛ Yesu Kirisa wuu ge, jaagi xuu wa yafiin ɲɛ nige pee na wɛ. 2 Bani Kilɛ

Munaa li l'a ɲiifɛɛrɛ see wuuro ti kaan
Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni
ge, lee wo fanha k'a nɛ shɔ jurumu ni
xu wo fanha ki na. 3 Kilɛ tudunmɔɔ
Musa wo saliya wu bi da ga já lee
pye wɛ, bani fanhaxhɔɔrɔ ti ɲɛ wèe
Adama nagoo wuuro. Lee na saliya
wu bi da já lemu pye-e ge, lee Kilɛ
ya pye. Kilɛ ya wu Ja wu tun na pa,
w'a pa bye sipya ba wèe jurumupyii
ɲɛ wɛ. Jurumu wemu wo fanha nɔhɔ
ni wèe di bi bye ge, w'a wuyɛ kan
na pye saraga, na wee wo fanha ki
kyɛɛgi. 4 Kilɛ ya lee pye kɔnhɔ saliya
w'a tiimɛ pemu bɛɛri kaa yu ge, wù
já w'à pee bɛɛri ɲɔ fani, wèe piimu ya
ɲaari na sahaŋi ni wùyɛ pyaa ɲidaan
ni wɛ, fo Kilɛ Munaa li wo ɲidaan
ge. 5 Bani piimu p'a ɲaari na sahaŋi
ni puyɛ pyaa ɲidaan ni ge, pee ya
pu funyɔ shaa ni puyɛ pyaa ɲidaan
keree ni. Ga piimu p'a ɲaari na sahaŋi
ni Kilɛ Munaa ɲidaan ni ge, pee ya
pu funyɔ shaa ni Kilɛ Munaa ɲidaan
keree ni. 6 Na taha ceepuuro ɲidaan
fɛni, lee w'a ma ni xu ni. Ga na taha
Kilɛ Munaa ɲidaan fɛni, lee w'a ɲìi
sicuumɔ see wo ni ɲaɲiŋɛ kaan sipya
mu. 7 Piimu p'a pu funyɔ shaa ni puyɛ
pyaa ɲidaan ni ge, pee ɲɛ Kilɛ wo pɛɛn.
Bani pu ya sɔɔ p'a Kilɛ wo saliya wu
ɲɔmɛɛ coni wɛ, pu yɛrɛ di wa da já bɛ
lee na wɛ. 8 Lee wuu na piimu p'a
ɲaari na sahaŋi ni puyɛ pyaa ɲidaan
ni ge, pee keree da ga já daan Kilɛ mu
wɛ.

9 Yee kunni ya ɲaari na sahaŋi ni
yiyɛ pyaa ɲidaan ni wɛ, ga Kilɛ Munaa
ɲidaan ni yee ya ɲaari na sahaŋi, bani
Kilɛ Munaa li wa yee funyɔ ni. Kirisa
wo Munaa li ɲɛ sipya wemu funŋɔ ni
wɛ, weefɔɔ ɲɛ Kirisa wo wɛ. 10 Kirisa
bu bye yee funyɔ ni, yee ceepuuro
ti na ba xhu jurumu wu wuu na, ga
Kilɛ Munaa li na ɲìi sicuumɔ kan yi
mu, bani Kilɛ ya yee jate sipyitiimɛɛ.
11 Kilɛ wemu w'a Yesu Kirisa ɲɛ na
yeege xu ni ge, wee wo Munaa li bu
bye yee funyɔ ni can na, wu na ba yee
bɛ wo ceepuuro ti ɲɛ na yeege xu ni.
Wu na ba lee pye wu Munaa li gbɔɔrɔ
ni, lee lemu li wa yee zɔlɔɔ pu ni ge.

12 Lee wuu na na cebooloo, wèe ya
yaa na wùyɛ ɲidaan pyi nige wɛ, bani
jurumu foo ɲɛ nige wèe na wɛ. 13 Bani
yi ba ɲaari na sahaŋi ni yiyɛ pyaa
ɲidaan ni y'a da ba xhu. Ga yee bu
yi kapyegee niguuŋɔɔ ki ɲa na ki yaha
fɛɛfɛɛ Kilɛ Munaa gbɔɔrɔ ni, yee na ba
ɲìi sicuumɔ ta. 14 Bani Kilɛ Munaa
l'a piimu ɲaha co ge, pee bɛɛri ɲɛ Kilɛ
nagoo. 15 Bani Kilɛ Munaa lemu yee
ya ta ge, lee da ga yee pye buloo wɛ, l'i
wa da ga ba fyaara leŋɛ yi ni bɛ wɛ. Ga
lee Munaa li l'a wèe pye Kilɛ nagoo.
Lee gbɔɔrɔ ni wèe ya Kilɛ pyi: «Wù
To.» 16 Lee Kilɛ Munaa le l'a yi fiinŋɛ
na yu wèe mu can na wù zɔlɔɔ pu na,
na Kilɛ nagoo wèe ɲɛ. 17 Ayiwa, ma na
jo wèe ɲɛ Kilɛ nagoo, cɛn wemu ɲɔmɛɛ
w'a lɔ wèe mu ge, wu na ba wee kan
wù mu. Wèe ni Kirisa w'a da ba wee
ta shiizhan, bani wù bu da w'à pinnɛ
na gana ni wu ni, wù na ba pɛɛŋɛ bɛ ta
ni wu ni shiizhan.

N'a daa fɛɛ tadaŋa

18 Nɛ kunni ya dà li na jo kanhama
pemu ni wèe wa nimɛ ge, pee da ga
já daanna ni ɲiga wo pɛɛŋɛ ke ni bada
wɛ, kee kemu ki da ba bye wèe wogo
ge. 19 Kilɛ na ba wu nagoo pu pɛɛŋɛ ki
shɛ caŋa kemu ge, Kilɛ wo yaŋmuyaaya
yi bɛɛri y'a kee caŋa ki sige kanha k'i
nɔ. 20 Kilɛ wo yaŋmuyaaya yi bɛɛri y'a
pye kaɲuŋɔ baa wo fanha ki nɔhɔ ni.
Li ya ta taan yi ni yi pye mu wɛ, ga Kilɛ
yɛ pyaa k'a yi pye mu. Ga lee bɛ na
tadaŋa wa sanha. 21 Bani caŋa ka wa
ma, Kilɛ na ba wu yaŋmuyaaya yi bɛɛri
yeege xu bulooro ni. Kilɛ nagoo p'a
ɲuwuuro temu ta, na bye puyɛ wuu,
na pɛɛŋɛ kemu ta ge, yee yaŋmuyɔ ye
bɛ na da kee ni. 22 Wèe ya li cɛ, fo na pa
gbara niɲaa na jo Kilɛ wo yaŋmuyaaya
yi bɛɛri y'a zhiin kanhama keŋɛ ni,
ba layama ɲɛ wɛ. 23 Yee yaŋmuyɔ ye
yɛ bɛ wɛ, ga Kilɛ Munaa l'a kan wèe
piimu mu, na pye ba Kilɛ wo niimɛ wu
nizhiimɛ ɲɛ-ɛ ge, wèe bɛ pu wa zhiin
wù funyɔ ni. Caŋa kemu Kilɛ da ba
wèe pye wu nagoo, wu wù ceepuuro
ti yeege bulooro ti ni fɛɛfɛɛ ge, wèe bɛ
pu wa kee caŋa ki sigee. 24 Bani wèe

ya shɔ, ga tee ɲuwuuro te di ɲɛ tadaŋa.
Ga tadaŋa kemu bɛɛri sipya ya ɲaa ge,
kee ɲɛ nige tadaŋa wɛ. Yaaga bɛɛri m'a
ɲaa na xɔ ge, tadaŋa yɛ nigin kee ɲɛ
sanha ya? 25 Ga, yaaga kemu ki ɲɛ wèe
ya ki ɲaa-i ge, kee bu bye wèe tadaŋa,
wù na já luu gbo na kee sige.
26 Wèe fanha bu jɛrɛ tuun wemu
ni, mu Kilɛ Munaa bɛ ya wèe tɛri.
Wèe ya yaa na Kilɛ ɲɛɛri keree kiimu
na ge, wèeyɛ pyaa ya kee cɛ wɛ. Ga
Kilɛ Munaa l'a ɲɛrɛgɛ pyi wèe mu ni
shiinnɛ ni, shiinnɛ lemu li ɲɛ wèe da
já li ɲaha jo xhɔ-ɛ ge. 27 Kilɛ wemu w'a
sipyii funyɔ keree bɛɛri cɛ ge, wee ya
Kilɛ Munaa fungɔngɔ cɛ, bani Kilɛ ya
sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge, Kilɛ Munaa
ya ɲɛrɛgɛ pyi pee mu, na bɛ ni Kilɛ
ɲidaan ni.

Kilɛ wo taanɲɛɛgɛ nigbɔhɔ ke

28 Wèe ya li cɛ jo Kilɛ kaa ya dan
sipyii piimu ni ge, keree bɛɛri k'a nɔni
pee na ge, Kilɛ ma ba kee bɛɛri wo
taxɔgɔ pye nizaana pee mu. W'a pee
yiri na bɛ ni wu keree ki teŋɛgana li
ni. 29 Kilɛ ya fɛnhɛ piimu ɲaha bulo
na pye wu sipyii ge, w'a pee keree
teŋɛ xɔ, na pee pye ba wu Ja wu ɲɛ
wɛ, kɔnhɔ wee Ja wu bye nizhiimɛ wu
cebooloo niɲɛhɛmɛɛ niŋɛ ni. 30 Sipyii
piimu wo keree w'a teŋɛ ge, w'a pee
yiri. Ba w'a pu yiri wɛ, na pu jate bɛ
sipyitiimɛɛ. Ba w'a pu jate sipyitiimɛɛ
wɛ, na nɔɔrɔ taha bɛ pu na.
31 Ayiwa ni li wa mu, yekɛ w'à da
jo sanha wɛ? Kilɛ bi ɲɛ ni wèe ni,
jɔgɔ na já sanha wèe na wɛ? 32 Kilɛ
ya ta ɲuŋɔ ɲaari wu Ja wu na wɛ,
ga na wu pye saraga wèe bɛɛri wuu
na. Ayiwa nakaara baa, Kilɛ na ba
yaŋmuyɔ yi bɛɛri kan wèe mu ma ni
wu Ja wu gbɔɔrɔ ni. 33 Kilɛ ya pi-
imu ɲaha bulo ge, jɔgɔ wu d'a já pee
jaagi wɛ? Wa shishiin bɛ wɛ, bani
Kilɛ w'a pu pye sipyitiimɛɛ. 34 Lee
wuu na wa shishiin da ba já pu jaagi
wɛ, bani Yesu Kirisa ya xu, lee yɛ
bɛ wɛ, w'a ɲɛ na foro xu ni. Wu
nidɛɛngɛ ki wa saanra tatɛɛngɛ ki ni
Kilɛ kanige cɛ na Kilɛ ɲɛɛri wèe mu.
35 Lekɛ li da já wèe waa laha Kirisa
wo taanɲɛɛgɛ ke na wɛ? Ɲakpaan gɛ,
kelee fyaara, kelee kanhama, kelee
xuugbɔhɔ, kelee funmɔ fɛɛrɛ, kelee
farati, kelee gbuuro gɛ? Le la shishiin
wa da já wèe laha Kirisa na wɛ. 36 Ma
na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni wɛ na:
«Kilɛ, mu wuu na
p'a wèe shaa tuun bɛɛri ni di gbo;
p'a wèe wii ba dubyaa ɲɛ wɛ,
piimu ya yaha gbo kaa na ge.»*
37 Ga, pee kanhama pu bɛɛri funŋɔ
ni, wèe pu ɲɛ can can na se tavɛɛ pee,
wù taanrafɔɔ Kilɛ gbɔɔrɔ ni. 38 Nɛ dà li
na jo wèe ya xu yoo, wèe ya pye ɲìi na
yoo, yafiin da ga já wèe waa laha Kilɛ
wo taanɲɛɛgɛ ki na wɛ: Mɛlɛkɛɛ yoo,
jinaa yoo, sefɛɛrɛ tatii bɛ yoo, nimɛ
wo yaŋmuyɔ ye yoo, cabaya woyo ye
yoo, 39 fugba yaŋmuyɔ fanha woyo ye
yoo, ɲiŋɛ yaŋmuyɔ fanha woyo ye yoo,
Kilɛ wo yayaaga ka shishiin wa da já
wèe waa laha Kilɛ wo taanɲɛɛgɛ ki na
wɛ. Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa keŋɛ kurogo
Kilɛ ya kee taanɲɛɛgɛ ke shɛ wèe na.

9

Kilɛ ya Izirayɛli shɛɛn ɲaha bulo na pye wu sipyii

1 Can yɛ pyaa nɛ yu mɛ, yi wa
kafinɛyɛ wɛ, bani Kirisa wo nɛ ɲɛ. Nɛ
li cɛ bɛ na zɔ wu na Fɛfɛɛrɛ Munaa
li gbɔɔrɔ ni jo can nɛ yu. 2 Nɛ ɲaha
ke bɛɛri k'a tanha xuuni, nɛ zɔ wu bɛ
d'a tanha tuun bɛɛri ni 3 na cebooloo
Izirayɛli shɛɛn pu wuu na. Bani ali nɛ
ɲɛhɛ da ba laŋi pu tɛgɛ, na waa laha
Kirisa na, kɔnhɔ pee di shɔ, nɛ bi da
zɔɔ lee na. 4 Pee Izirayɛli shɛɛn pee
Kilɛ ya pye wu nagoo, na wu nɔɔrɔ wu
taha pu na, na kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛhɛɛ lɔ pu
mu, na saliya wu kan pu mu, na wu
pɛlɛgana shɛ pu na, na ɲɔmɛhɛɛ bɛ lɔ
pu mu. W'a kii bɛɛri pye pu mu. 5 Lee
bɛɛri kadugo na, pee ni wù sefɛlɛɛ p'a
foro. Sipyii wo kabaŋa yíri, pee ni
Kirisa bɛ ya foro. Kilɛ wu ɲɛ wii, na ɲɛ
yaŋmuyɔ yi bɛɛri ɲuŋɔ ni. Kilɛ w'a bɛlɛ
tuun bɛɛri ni! Amiina.
6 Ayiwa, lee wa li shɛɛ na Kilɛ ya
ɲɔmɛhɛɛ kiimu lɔ ge, na kee ya ɲɛri

* **8:36** Zaburuu 44:22

ɲuŋɔ baa wɛ dɛ! Bani piimu bɛɛri
p'a foro Izirayɛli shi wu ni ge, pee
bɛɛri ɲɛ Izirayɛli nagoo yɛ pyaa pyaa
wɛ. 7 Piimu bɛɛri p'a foro Ibirayima
ni ge, pee bɛ bɛɛri ɲɛ Ibirayima nagoo
puyɛ pyaa pyaa wɛ. Bani Kilɛ ya li
shɛ Ibirayima na na: «Ishaaga yɛ ni ma
kadugo nagoo p'a da ba foro.»* 8 Lee
ya li shɛɛ na nagoo piimu sipyii ya daa
sipya wo ɲidaan funŋɔ ni ge, pee ɲɛ
Kilɛ nagoo wɛ. Ga piimu p'a se Kilɛ
wo ɲɔmɛɛ li funŋɔ ni ge, pee pu ɲɛ
Ibirayima wo nagoo puyɛ pyaa pyaa.
9 Bani yemu Kilɛ ya jo wu ɲɔmɛɛ li ni
ge, yee yi wa mɛ na: «Nɛ na ba guri ba
yee la nimɛ tashiin. Wee tuun we ni
Sara da ba ja ta.»*

10 Ayiwa, lee yɛ bɛ wɛ, ga mu l'a pye
Erebeka bɛ shizhaa na, wee wemu
w'a yere ŋmamaa yacɛrɛ na wù tolɛ
Ishaaga mu ge. 11 Na laa li ta li
sanha se pya wa wu ta kasaana kelee
kakuunɔ pye wɛ, a Kilɛ di jo ni Ere-
beka ni, kɔnhɔ Kilɛ yɛ pyaa bi giin
di wemu ɲaha bulo na bɛ ni wee
Kilɛ keree gbegelegana ni ge, l'i bye
mu. Li ganha bu da bye sipyii wo
kapyegee baraga ni wɛ, ga l'i bye na
bɛ ni Kilɛ yɛ pyaa ɲidaan ni. 12 A Kilɛ
di Erebeka pye: «Cuunvɔɔ wu w'a da
ba bye ɲahafɔɔ wu ɲuŋɔ ni.»* 13 Ba l'a
ka kagana lemu na Kilɛ Kafila wu ni
wɛ na: «Nɛ Yakuba ɲaha bulo, ga na
Ezawu yaha wà.»*

Kilɛ ya sɔɔ na shi wusama bɛ ɲaha bulo

14 Ayiwa, ta wèe na já jo na kati-
ibaagaa ki wa Kilɛ ni gɛ? Bada!
15 Bani Kilɛ ya Kilɛ tudunmɔɔ Musa
pye:

«Nɛ bu jo nɛ ɲuŋɔ ɲaari sipya wemu
na,
wee na n'a da ɲuŋɔ ɲaari.
Nɛ bu jo nɛ ɲuŋɔ peŋi ni sipya wemu
ni
wee ni n'a da ɲuŋɔ peŋi.»*

16 Lee na sipya ɲidaan kelee wu
kapyegee da já Kilɛ pye wu ɲuŋɔ ɲaari
wu na wɛ. Ga wuyɛ pyaa wo ɲidaan
funŋɔ ni Kilɛ ya ɲuŋɔ ɲaari sipya
na. 17 Kilɛ Kafila wu ni Kilɛ ya yi jo
Farawɔn* mu na: «Lemu yɛ kaa na nɛ
mu teŋɛ saanra ti na ge, lee li wa mɛ.
N'a da ma taga na sefɛɛrɛ ti shɛ, kɔnhɔ
na mɛgɛ k'i nɔ ɲiŋɛ ki kabaya yi bɛɛri
na.»* 18 Lee na Kilɛ kunni bu jo wu
ɲuŋɔ ɲaari wemu na, wee na w'a ɲuŋɔ
ɲaari. Wu bu jo wu wemu nige waha,
w'a kee bɛ waha.

19 Pii na ba jo na: «Ayiwa ni li ɲɛ
mu, ɲaha na Kilɛ di sipyii jaagi sanha
wɛ? Jɔgɔ wu d'a já zhe Kilɛ ɲidaan ni
wɛ?» 20 Ayiwa, mu wemu w'a ye yu
ge, mu sipyitiimɛ, mu di ɲɛ ɲaha, fo
mu w'a Kilɛ kaala wɛ? Ta puuro shɔɔ
na já li yaavɔɔ pye: «Ɲaha na ma da na
yàa le yaagana le na wɛ?» 21 Ta cogo
faanrivɔɔ wogo bɛ ki ɲɛ wu cogo wɛ?
Wu bu jo wu pɛɛwa shɔɔ yàa, kelee
shɔtiire, lee w'a da yàa ni wu cogo ke
ninuŋɔ ni.

22 Ayiwa, Kilɛ funŋɔ ya pye na wu
loyire ni wu sefɛɛrɛ ti shɛ. Lee wuu
na, piimu p'a wu luu yirige, pee d'a
kemɛ yaha gyɛɛgi kaa na ge, w'a luu
gbo pee tàan fo xuuni. 23 Ayiwa, w'a
ɲuŋɔ ɲaari wèe piimu bɛ na, na wèe
gbegele na yaha wu nɔɔrɔ wu kaa
na ge, wu bu jo wu wee nɔɔrɔ we
niɲɛhɛmɛ shɛ wèe bɛ shizhaa na, ta
yee kajuu wa yee ni? 24 Bani wèe
pu ɲɛ wu sipyiyirilee, wu ya ta wèe
yiri na foro Yawutuu pu wo shi wu
yɛ nigin ni-i dɛ! W'a wèe yiri na foro
shi wusama bɛ ni. 25 Yee y'a jo Kilɛ
tudunmɔɔ Oze wo Kitabu wu ni na
Kilɛ ya jo na:

«Piimu bye nɛ sipyii taashiinɛ li ni wɛ,
nɛ na ba pee yiri ‹na sipyii›.
Shi wemu kaa bi dan nɛ ni-i ge,
nɛ na ba wee yiri ‹na taanɲiinɛɛ.›»*

26 «Xuu wemu ni p'a pu pye ge na:
‹Yee ɲɛ nɛ sipyii wɛ.›

* **9:7** Zhenɛzi 21:12 * **9:9** Zhenɛzi 18:10,14 * **9:12** Zhenɛzi 25:23 * **9:13** Malaki 1:2-3
* **9:15** Ɛkizode 33:19 * **9:17** **Farawɔn:** Wee ninumɔ wu ɲɛ Farawuna. Saan bɛɛri w'a tiin saanra ti na Misira ni ge, wu mɛgɛ na bye Farawɔn. * **9:17** Ɛkizode 9:16 * **9:25** Oze 2:1,25 * **9:26** Oze 1:10

Pu na ba yiri wee xuu wuyɛ pyaa ni na:
‹Kilɛ ɲìi wo wuyɛ pyaa wo nagoo.›»*

Kilɛ ya yemu jo Izirayɛli nagoo shizhaa na ge

27 Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi bɛ ya jo ni mujuugbɔɔ ni Izirayɛli nagoo shizhaa na na:
«Ali Izirayɛli nagoo ɲɛhɛ ɲɛhɛ
ba suumɔ lɔhɔ ɲɔ gbazhɛnhɛ ɲɛ wɛ,
lee bɛ na sipyii nigin nigin yɛ pu da ba ɲuwuuro ta.
28 Bani Kafɔɔ ya kiiri wemu gbegele ge,
wu na ba wee kiiri wu bɛɛri kɔn tɔvuyo na,
na wu xɔ fɛɛfɛɛ koŋɔ ki sipyii pu na.»*
29 Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi ya fɛnhɛ yi jo bɛ sanha fo taashiinɛ ni na:

«Kilɛ-gbɔtabaaga da bye wu ya ɲuŋɔ ɲaari wèe na,
na pii yaha wà wù sefɛɛ pu ni wɛ,
wèe bi da xhɔ fɛɛfɛɛ,
ba Sodɔmu kulo li sipyii p'a pye wɛ.
Wèe bi da bye
ba Gɔmɔɔri shɛɛn ya pye wɛ.»*

30 Ayiwa, shi wusama wemu w'a pye wu jate ya nɔ tiimɛ koo li zha wu na-ɛ ge, Kilɛ ya pee jate sipyii piimu p'a tii ge. Pu n'a daa wu gbɔɔrɔ ni p'a pee tiimɛ pu ta. 31 Na ta Izirayɛli nagoo di bi la le puyɛ ni, kɔnhɔ p'i bye sipyitiimɛɛ Kilɛ wo saliya wu koo li ɲaari wu funŋɔ ni. Ga pu ya lee ta wɛ. 32 Ɲaha na wɛ? Bani Izirayɛli nagoo pu ya tiimɛ pu sha n'a daa gbɔɔrɔ ni wɛ. Pu bi giin na pee wo kapyegee ki da pee pye sipyitiimɛɛ. Lee funŋɔ ni a p'i guruŋɔ to «ke kagereŋɛ ke» na. 33 Ma na jo ba l'a ka kee kagereŋɛ ki shizhaa na kagana lemu na wɛ na Kilɛ ya jo:
«Li wii, kagereŋɛ ka nɛ yaha Siyɔn kulo li ni,
sipyii na ba guruŋɔ kemu na ge.
Ki na ba sipyii shaan.
Ga, sipya wemu bu dà kee na,
Kilɛ da ga ba weefɔɔ nɔhɔ yaha bada wɛ.»*

10

1 Ayiwa na cebooloo, kaa lemu l'a sii nɛ wo ɲidaan, ni lemu na nɛ Kilɛ ɲɛɛri Izirayɛli shɛɛn mu ge, lee li wa mɛ nago Kilɛ wu pu ɲuŋɔ wolo. 2 Bani nɛ wa li sɛɛri jo luu wa pu ni Kilɛ keree na fo xuuni, ga li fungɔngɔ fɛɛrɛ di ɲɛ pu mu wɛ. 3 Pu ya ta Kilɛ wo tiimɛ pu cɛ wɛ, a p'i ganha na giin p'i puyɛ pye sipyitiimɛɛ. Pu ya ta kuu Kilɛ wo tiimɛ pu mu wɛ. 4 Kirisa w'a saliya wu keree ki bɛɛri ɲɔ fa, kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge, Kilɛ di weefɔɔ jate sipyitiimɛ.

Sipyaa sipya w'a dà Yesu na ge, wee na ba ɲuwuuro ta

5 Ayiwa, lemu li da já sipya pye ma jate sipyitiimɛ saliya wu baraga ni ge, Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya lee jo na: «Sipya wemu w'a saliya wu bɛɛri koo ɲaari ge, weefɔɔ na ba ɲìi sicuumɔ ta.»* 6 Sipya na já tiimɛ pemu ta n'a daa gbɔɔrɔ ni ge, l'a ka na ma ba pee kaa yu, «Ɲuŋɔ wa li na m'a mayɛ yegee wɛ na: ‹Jɔgɔ wu d'a ba dugi di zhɛ fugba wu ni wɛ?› (Lee kɔri ɲɛ kanna Kirisa m'a zhaa di dirige.) 7 Kelee ‹Jɔgɔ wu d'a ba digi ɲiŋɛ ki nɔhɔdaan wɛ?›» (Lee kɔri ɲɛ kanna Kirisa m'a zhaa di yirige xuu pu tɛ ni di durogo.) 8 Ayiwa, yekɛ Kilɛ Kafila wu d'a jo wɛ? W'a jo na: «Jomɔ pu wa ma tàan, pu wa ma ɲɔ na, pu wa ma zɔ wu bɛ na.»* Pee Jozaama pe wèe ya yu sipyii pu mu jo pu dà Yesu na. 9 Ma bu yere li na, na yi jo ma ɲɔ ki ni na Kafɔɔ wu ɲɛ Yesu, na dà bɛ li na ma zɔ wu na, na Kilɛ ya wu ɲɛ na yeege xu ni, ma na ba shɔ. 10 Bani na dà Yesu na ma zɔ wu na, lee funŋɔ ni Kilɛ ya sipya jateni sipyitiimɛ. Ma bu yi jo ma ɲɔ ki bɛ ni, w'a ma ɲuŋɔ wolo. 11 L'a ka Kilɛ Kafila wu ni na: «Sipyaa sipya w'a dà Kilɛ na ge, wu da ga ba weefɔɔ shiige bada wɛ.»* 12 Lee wuu na, Yawutuu yoo, shi wusama yoo,

* **9:28** Ezayi 10:22-23 * **9:29** Ezayi 13:19; Zheremi 50:40 * **9:33** Ezayi 8:14; Ezayi 28:16 * **10:5** Levitike 18:5 * **10:8** Dutɛrɛnɔmɛ 30:14 * **10:11** Ezayi 28:16

pu bɛɛri ɲɛ nigin. Kafɔɔ nigin wu ɲɛ
pu bɛɛri Ɲuŋɔfɔɔ. Piimu bɛɛri p'a wu
mɛgɛ yiri ge, w'a saama niɲɛhɛmɛ pyi
pee bɛɛri mu. 13 Bani li wa Kilɛ Kafila
wu ni na: «Sipya bɛɛri w'a Kafɔɔ mɛgɛ
yiri ge, weefɔɔ na ba ɲuwuuro ta.»*
14 Ga yirigana lekɛ na p'i da já wu
mɛgɛ ki yiri, na ta pu ya dà wu na-ɛ
wɛ? Dii p'i da já dà wu na, na ta pu ya
wu kaa logo-e wɛ? P'a wu kaa logo dii
ni pii ya Kilɛ Jozaama pu yɛrɛ li pye pu
mu-i wɛ? 15 P'a já Kilɛ Jozaama pu yɛrɛ
li pye pyegana lekɛ na wɛ? Fo pu bu
pii tun, ma na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila
wu ni wɛ na: «Piimu p'a ma ni jomɔ
nizaama pu ni ge, pee pama ya ɲɔ xuu
wu bɛɛri ni.»*
16 Lee bɛ na sipyii bɛɛri ya ta sɔɔ
pee Kilɛ Jozaama pu na wɛ. Yee Kilɛ
tudunmɔɔ Ezayi bɛ ya fɛnhɛ jo na:
«Wù Kafɔɔ, jɔgɔ wu da dà
wèe wo jomɔ nizaama pu na
wɛ?»*
17 Ayiwa, Kilɛ Jozaama pu wo logo
funŋɔ ni n'a daa ya daa. Pee Jozaama
pe, Kirisa kaa pee ya yu. 18 Ayiwa nɛ
jo, li bu da mu, ta Izirayɛli shɛɛn pu ya
pee Jozaama pu logo wɛ? P'a pu logo
cɔ! Bani li wa Kilɛ Kafila wu ni na:
«Pe jomɔ pe ya nɔ
ɲiŋɛ ki bɛɛri na.
Pe jomɔ pe ya nɔ
fo koŋɔ ki kabaya yi bɛɛri na.»*
19 Ayiwa, n'a da yi jo sanha jo ta
Izirayɛli shɛɛn ya jomɔ pu ɲaha cɛ ta?
Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya fɛnhɛ li shɛ na
Kilɛ ya jo na:
«Yee ya shi wemu wii yafiin bɛ-ɛ ge,
nɛ na ba wèe keree ɲɛpɛɛn leŋɛ
yee ni.
Shi wemu yee ya wii fungɔngɔ baa fɛɛ
ge,
nɛ na ba wee shi we wo
keree pye yee mu loyire.»*
20 Lee bɛɛri kadugo na Kilɛ
tudunmɔɔ Ezayi ya lowaa ta na li shɛ
sanha na Kilɛ ya jo na:
«Piimu bye pu ya nɛ shaa-i ge,
pee ya nɛ ɲa.
Piimu p'a pye pu ya kaa la shishiin
shaa
di jɛ nɛ shizhaa na-ɛ ge,
nɛ nayɛ shɛ pee na.»*
21 Ga Kilɛ ya jo Izirayɛli shɛɛn
shizhaa na na:
«Nɛ na keye sanha yaha
shi wa mu fo na shɛ caŋa ɲii li xɔ
Niwewagaa sipyii pu ɲɛ pii
ni n'a she fɛɛ.»*

11

Kilɛ ya ta Izirayɛli shɛɛn wá fɛɛfɛɛ wɛ

1 Ayiwa nɛ jo, ta Kilɛ ya wu sipyii
pu wá fɛɛfɛɛ? Bada! Bani Izirayɛli
shɛn nɛ bɛ ɲɛ, Ibirayima kadugo pya
wa, na foro Bɛnzhamɛ wo kpɔɔn li
ni. 2 Sipyii piimu ɲaha Kilɛ ya bulo
fo taashiinɛ li ni ge, wu ya ta pee wá
wɛ. Kilɛ tudunmɔɔ Eli ya Kilɛ ɲɛɛri
Izirayɛli shɛɛn fɛni ɲɛɛrigana lemu
na ge, yemu Kilɛ Kafila w'a jo yee
shizhaa na ge, ta yee sanha yee kalaa
wɛ? 3 W'a jo: «Wù Kafɔɔ, p'a mu
tudunmɔɔ pu gbo, na ma saraya yi
tawoloyo yi bɛ ja. Nɛ yɛ w'a kori,
p'i wa giin p'i nɛ bɛ gbo.»* 4 Ga dii
Kilɛ d'a wu ɲɔ shɔ wɛ? W'a jo: «Na-
maa kabɔfoŋɔɔ gbarashuun (7.000) nɛ
yaha nayɛ mu. Wee wa shishiin
sanha nuguro sin ɲa yapɛrɛɛ Baali fɛɛ
ni wɛ.»* 5 Mu li wa niɲaa wo caŋa
ɲii le bɛ ni, Izirayɛli nagoo pusamaa
nigin nigin wa wà, Kilɛ ya piimu ɲaha
bulo na saha ni wuyɛ pyaa wo niimɛ
wu ni ge. 6 Ayiwa, Kilɛ bi ta w'a pee
ɲaha bulo na saha ni wuyɛ pyaa wo
niimɛ wu ni, wee tuun wu ni lee ya
foro puyɛ pyaa kapyegee ni-i dɛ! Ni
lee bɛ wɛ, niimɛ wu da já bye nige
niimɛ wɛ. 7 Y'i wa dii wɛ? Lemu
Izirayɛli shɛɛn ya zhaa ge, pu ya lee
ta wɛ. Ga Kilɛ ya piimu ɲaha bulo ge,
pee yɛ p'a lee ta. A sipyii pusamaa
niwegee di waha. 8 Ma na jo ba l'a ka
kagana lemu na Kilɛ Kafila wu ni wɛ
na:
«Kilɛ ya pu zɔlɔɔ fungɔnyɔ tɔ;
w'a fanfanga pari pu ɲìi na

* **10:13** Zhowɛli 2:32 kelee Zhowɛli 3:5 * **10:15** Ɛkizode 33:19 * **10:16** Ezayi 53:1 * **10:18** Zaburuu 19:5 * **10:19** Dutɛrɛnɔmɛ 32:21 * **10:20** Ezayi 65:1 * **10:21** Ezayi 65:2 * **11:3** Saannaa 19:10,14 * **11:4** Saannaa 19:18

na pu niwegee tɔ
fo na pa nɔ niɲaa na.»*
9 A saannaa Dawuda bɛ di jo:
«Kaleŋɛɛ yaligee kii p'a li ge,
kee ki pye pu co co tifuuyo,
ni pu co co mɛɛrɛ,
ni pu ɲugyɛɛgi yaaya,
kɔnhɔ p'i lee wo saraa ta.
10 Fanfanga ki pari pu ɲìi na,
kɔnhɔ pu ganha ba ɲaa wɛ!
Kilɛ wu pu tikunŋɔɔ kuri yaha tuun
bɛɛri ni!»*

Shi wusama ya ɲuwuuro ta

11 Ayiwa nɛ jo, Izirayɛli shɛɛn ya kuruŋɔ ge, ta p'a to fɛɛfɛɛ? Ahayi dɛ! Ga pee wo piinŋɛ ki funŋɔ ni shi wusama ya ɲuwuuro ta, kɔnhɔ wee shi we wo ɲɛpɛɛn di jé Izirayɛli ni. 12 Ayiwa, ni Izirayɛli wo piinŋɛ k'a pye kaɲuŋɔ a koŋɔ sipyii di kuduun nigbɔ ta, ni pu dirige w'a shi wusama pye w'a kuduun nigbɔ ta, wee tuun wu ni pu bɛɛri ba ɲɛri, na guri pa Kilɛ mu do? Ta lee da bye kagbɔɔ na toro kisaŋaa bɛɛri tàan wɛ?

13 Yee piimu pu ɲɛ shi wusama sipyii ge, yee ni nɛ w'a yu nimɛ. Kilɛ w'a nɛ pye tudunmɔ shi wusama mu, a nɛ bɛ shiin di gbɔɔrɔ taha na labye wu na. 14 Kɔnhɔ lee bu da li na já bye, ɲɛpɛɛn di jé nɛ wo shi wu sipyii pu ni, fo p'i ɲɛri kɔnhɔ pii di shɔ pu ni. 15 Kilɛ na pu yaha kabanugo, a lee di bye kaɲuŋɔ na bɛ le koŋɔ sipyii ni Kilɛ tɛ ni. Wee tuun wu ni Kilɛ ba sɔɔ pu na sanha, na pu yaha pu talɛgɛ ni do? Ma cɛ lee na ba bye kakanhana dɛ, ma na giin wa w'a ɲɛ na foro xu ni! 16 Shinmashiimɛ wu bu gan xɔ Kilɛ mu, wusama bɛɛri ya pye fɛɛfɛɛ. Tige niŋɛ bu bye fɛɛfɛɛ, ki geye yi bɛɛri yi ɲɛ fɛɛfɛɛ.

17 Izirayɛli nagoo pu ɲɛ ba oliviye tige ɲɛ wɛ. A Kilɛ di ki geye ya kɔn laha wà, na mu sogi wà ka takɔngɔ ni, mu shi watii shɛn, mu wemu wu ɲɛ sige wo oliviye tige geŋɛ ge. Kee oliviye tige ki wo niyɛ y'a tɔn pemu taa ge, a pee di ganha na mu bɛ ɲɔ shaa. 18 Lee wuu na, oliviye geye yemu p'a kɔn ge, ma ganha ba ɲɔsanga pyi yee na wɛ. Kee tabaara fungɔngɔ ke bu digi ma mu, m'a yaa na li cɛ na mu ya ta yere ni niyɛ yi ni-i dɛ, ga niyɛ yi y'a yere ni mu ni. 19 Ma na ba nɛ pye na: «Ta pu ya yee geye yi kɔn laha wà, kɔnhɔ p'i nɛ sogi yi takɔngɔ ki ni wɛ?» 20 Nakaara baa! Yi n'a daa baara wuu na p'a yi kɔn laha wà, na mu sogi wà yi tɛgɛ ma n'a daa wuu na. Ga ma ganha ba ɲɔsanga pyi wɛ, ta fyagi Kilɛ na! 21 Bani Kilɛ bu bye wu ya ta ɲuŋɔ ɲaari oliviye tige see see wogo ki geye yi na wɛ, wu da ga ba ɲuŋɔ ɲaari mu bɛ na wɛ. 22 Kilɛ ya wu saama pu shɛɛ, na wu fariya wu bɛ shɛɛ shɛgana lemu na ge, yi lee wii: Piimu p'a wu koo li yaha ge, w'a wu fariya wu shɛ pee na, na wu saama pu shɛ mu na. Ga fo ma bɛ bu gori yaha pee saama pe ni, lee bɛ wɛ, pu na ba ma bɛ kɔn laha wà. 23 Izirayɛli shɛɛn bɛ bu pu n'a daa baara ti koo yaha, Kilɛ na ba pu sogi sanha pu talɛgɛ ni, bani se wa Kilɛ ni na kuri pu sogi sanha. 24 Mu kunni ya kɔn laha sige oliviye tige na, na ba sogi oliviye see see wogo ki na, na ta mu ni kee di ɲɛ tinuyɔ wɛ. Pee piimu pu ɲɛ oliviye see see wogo ki geye yi ge, ta yee sogomɔ da ba daan sanha xuuni yiyɛ pyaa wo tige ki na wɛ?

Izirayɛli na ba ɲuwuuro ta caŋa ka

25 Ayiwa na cebooloo, nɛ funŋɔ ki wa y'i le Kilɛ kaŋmɔhɔnɔ le cɛ nimɛ, kɔnhɔ yi ganha ba yiyɛ wii fungɔnyɔ fɛɛ wɛ. Izirayɛli shɛɛn pii wo niwegee k'a waha, kɔnhɔ shi wusama wo sipyii piimu ɲaha Kilɛ ya bulo ge, pee bɛɛri di fɛnhɛ ɲuwuuro ta. 26 Mu Izirayɛli shɛɛn pu bɛɛri da ba shɔ ma na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni wɛ, na Kilɛ ya jo na:

«Siyɔn kulo li ni Shɔvɔɔ w'a da ba foro,
wu na ba Yakuba nagoo pu nahama pu xɔ.
27 Lee wa kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ nɛ ni pu tɛ
ni,

* **11:8** Dutɛrɛnɔmɛ 29:3 * **11:10** Zaburuu 69:23-24 * **11:27** Ezayi 59:20-21; Zheremi 31:33-34

nɛ ba pu wo jurumu wu jɔgɔ laha
wà tuun wemu ni.»*
28 Ayiwa, Kilɛ wo Jozaama pu wo
kabaŋa na, Izirayɛli y'a pye Kilɛ wo
pɛɛn, a yee wo kuduun di foro lee
ni. Ga ɲaha bulooro ti wo kabaŋa na,
pee kaa l'a dan Kilɛ ni pu sefɛlɛɛ pu
wuu na. 29 Bani Kilɛ bu yaaga kemu
kan, wu ya kee shuu nige wɛ. Wu
bu ma yiri, w'a ma yiri. Kilɛ ya wu
ɲɔmɛɛ ɲɛri wɛ. 30 Yee bi ta Kilɛ ɲɔmɛɛ
co taashiinɛ li ni wɛ. Ga nimɛ, Kilɛ
ya ɲuŋɔ ɲaari yee na, na li kaɲuŋɔ
pye Izirayɛli shɛɛn ya Kilɛ ɲɔmɛɛ yaha.
31 Mu Izirayɛli shɛɛn ya Kilɛ ɲɔmɛɛ li
yaha nimɛ lee yahagana li na, kɔnhɔ
Kilɛ di ɲuŋɔ ɲaari yee na. Ga ba Kilɛ
ya ɲuŋɔ ɲaari yee na wɛ, mu w'a da
ba ɲuŋɔ ɲaari pu bɛ na. 32 Bani Kilɛ
ya sipyii pu bɛɛri yaha ɲɔmɛɛyahana
li wo fanha ki nɔhɔ ni, kɔnhɔ wu ɲuŋɔ
ɲaari pu bɛɛri na.

Kilɛ wo tɛhɛnɛ baa sefɛɛrɛ te

33 Ee! Can na tɛhɛnɛ ɲɛ Kilɛ wo naafuu
fɛɛrɛ te,
ni wu fungɔngɔ fɛɛrɛ te,
ni wu lajɛ wu na wɛ!
Wu kiiri keree k'a ye
sipya fungɔngɔ fɛɛrɛ na na
kanha!
Sipya da ga já wu keree pyeganaa cɛ
wɛ!
34 «Jɔgɔ wu d'a Kafɔɔ fungɔngɔ cɛ wɛ?
Jɔgɔ wu d'a pye wu yɛrivɔɔ wɛ?
35 Jɔgɔ wu d'a fɛnhɛ yaaga kan wu mu,
kɔnhɔ wu ba kee foo tɔ wɛ?»*
36 Bani yaŋmuyɔ yi bɛɛri y'a foro Kilɛ
ni.
Yaŋmuyɔ yi bɛɛri yi ɲɛ wee gbɔɔrɔ
ni.
Yaŋmuyɔ bɛɛri yi ɲɛ wu woyo pɛɛŋɛ k'a
dɛri
wu mɛgɛ na tuun bɛɛri ni, tɛhɛnɛ
baa! Amiina.

12

Naarigavonɔ

1 Lee wuu na na cebooloo, Kilɛ ya
ɲiɲaara temu ta wèe na ge, tee wuu na
n'a yi ɲɛɛri jo yi yiyɛ bɛɛri kan Kilɛ mu
ba saraga ɲìi wogo ɲɛ wɛ, kemu ki ɲɛ
fɛɛfɛɛ ge. Lee l'a dan Kilɛ ni, lee li ɲɛ bɛ
sanha Kilɛ-pɛɛŋɛ ki see see wogo. 2 Yi
ganha bu yi kapyegee yaha ki pinnɛ
nige ni ke koŋɔ ke wogoo ni wɛ. Ga
yi yi yahagana li ɲɛri na saha ni yi
fungɔngɔ fɛɛrɛ nivɔrɔ ti ni, kɔnhɔ Kilɛ
ɲidaan nijemɛ wemu w'a taan, wemu
ɲɔ k'a fa ge, y'i wee cɛ shɔɔnri.

N'a daa fɛɛ ya yaa p'a labye pyi shi-izhan

3 Kilɛ ya niimɛ wemu kan nɛ mu
ge, wee gbɔɔrɔ ni n'a da yi jo yi bɛɛri
nigin nigin mu jo wa shishiin ganha
da wuyɛ pɛlɛ di doro wu ɲuŋɔ kana
tàan wɛ. Ga n'a daa we Kilɛ ya kan yi
bɛɛri nigin nigin mu ge, yi yiyɛ tirige,
y'i da wee wo ɲuŋɔ kana wo keree pyi.
4 Sipya bɛɛri ceepuuro ti ɲɛ ni yatɛnyɛ
niɲɛhɛyɛ ni, ga yatɛngɛ ka bɛɛri ni ki
nibyii li ɲɛ. 5 Mu wèe bɛ ya ɲɛhɛ, ga
wèe bɛɛri di ɲɛ ceepuuro nigin Kirisa
wo kariɲɛɛgɛ ki ni. Wèe bɛɛri nigin
nigin wu ɲɛ wu ceepuuro ti yatɛnyɛ
ya. 6 Loolodahaa kiimu Kilɛ ya kan
wèe mu na bɛ ni wu niimɛ wu ni ge,
kee tuuyo ya ɲɛhɛ, kɔnhɔ wèe di da
Kilɛ wo labye wu pyi ni kee ni. Li
bi ɲɛ na Kilɛ tuduro pyi, ta tee pyi ni
ma wo n'a daa wu ɲuŋɔ kana li ni!
7 Li bi ɲɛ na kapyeŋɛɛ pyi ma sipyiɲii
mu, ta kee pyi! Ma wuu li bi ɲɛ na
sipyii kalaa, la le mayɛ ni ma da pee
kalaa! 8 Wemu w'a Kilɛ Kafila yɛrɛ
pyi ge, weefɔɔ w'a lee pyi! Wemu
ɲɛ sipyii kanvɔɔ ge, weefɔɔ w'a sipyii
kaan ni funvahaŋa ni! Wemu wu ɲɛ
ɲahagbaa fɛɛrɛ na ge, weefɔɔ w'a tee
pyi xuuni! Wemu wo loolodaa li ɲɛ
na ɲuŋɔ ɲaari ge, weefɔɔ w'a lee pyi ni
fundanga ni!

N'a daa fɛɛ ya yaa na ɲaari taanɲɛɛgɛ ni

9 Yi ganha ba yi taanɲɛɛgɛ pyi
ni shuun shuun juuro ni wɛ! Yi
kakuuŋɔɔ yaha k'i bye yi tanhaŋa
keree, y'i nɔrɔ yaha xuuni kasaaŋaa
na y'a byi! 10 Y'i daan ni yiyɛ ni xuuni
ba cebooloo ɲɛ wɛ! Yi da yiyɛ shaanri
gbɔɔrɔ daha na yi sipyiɲii na! 11 Yi la

* **11:35** Ezayi 40:13; Zheremi 23:18

le yiyɛ ni, yi ganha bu da bye saa fɛɛ
wɛ! Yi da kapyeŋɛɛ pyi Kafɔɔ mu ni
yi zɔlɔɔ pu bɛɛri ni! 12 Yi fundanga
ta yi tadaŋa ki wuu na, yi pye kan-
hama sorovɛɛ, y'i samɔhɔrɔ le yiyɛ ni
ɲɛrɛgɛ fɛni! 13 Y'a n'a daa fɛɛ cebooloo
pu tɛri pu da pu mago keree yari,
yi da nabuun bɛ tirige! 14 Piimu p'a
yi kana ge, yi da duba pyi pee mu!
Y'a duba pyi, yi ganha ba laŋi pyi
wɛ! 15 Piimu pu ɲɛ fundanga na ge,
y'a fundanga pyi ni pee ni shiizhan,
piimu p'a mɛhɛɛ suu ge, y'a mɛhɛɛ suu
ni pee bɛ ni! 16 Yi yi fungɔnyɔ yaha
y'i bye ninuyɔ, yi ganha bu da tabaara
yaha ti jé yi ni wɛ! Ga piimu p'a puyɛ
tirige ge, yi fara pee na! Yi ganha ba
yiyɛ wii fungɔnyɔ fɛɛ-i dɛ!
17 Wa bu kakuunɔ pye wa na yi
ni, yi ganha bu kakuunɔ la taga lee
kakuunɔ le foo tɔ wɛ! Yi la le yiyɛ ni
yi da kasaaŋaa pyi sipyii pu bɛɛri ɲaha
tàan! 18 Yi la le yiyɛ ni y'i da yi se bɛɛri
pyi, kɔnhɔ ɲaɲiŋɛ di bye yi ni sipyii
pusamaa bɛɛri tɛ ni, lee bu da li na da
já bye! 19 Na taanɲiinɛɛ, yi ganha ba yi
loyirigee niinɛ wɛ, ga yi lee yaha Kilɛ
keŋɛ ni! Bani l'a ka Kilɛ Kafila wu ni
na:

«Nɛ w'a da ba yee wo loyirigee ki kɔri,
na pu wo jurumu wu foo tɔ pu
mu.
Kafɔɔ Kilɛ w'a jo mu.»*
20 Kilɛ Kafila w'a li shɛ sanha na:
«Ma bu ma pɛn kuugo wo ɲa,
wu kan wu li,
ma bu wu waga wo ɲa,
wu kan wu gba.
Ma ba lee pyi,
l'a bye kanna naganhaa
m'a dɛri wu ɲuŋɔ ni.»*
21 Ma ganha bu kakuuyo yaha yi ma
tɛhɛnɛ ta wɛ, ga la le mayɛ ni m'a se ta
kakuuyo yi na kasaaŋaa wo bye funŋɔ
ni.

13

N'a daa fɛɛ ya yaa na kuu fanhafɛɛ mu

1 Ayiwa, sipyii bɛɛri ya yaa na kuu
fanhafɛɛ mu, bani fanha ka shishiin
ɲɛ kemu ya foro Kilɛ ni wɛ. Piimu pu
ɲɛ fanhafɛɛ pu ge, Kilɛ w'a pu teŋɛ.
2 Lee na sipya wemu w'a fanha ɲɔmɛɛ
she ge, Kilɛ ɲɔmɛɛ weefɔɔ ya she. Pi-
imu shiin pu wa fanha ki ɲɔmɛhɛɛ
shege ge, Kilɛ wo kiiri wu pee wa
gilee na zhaan puyɛ ɲuŋɔ ni. 3 Ma
ba kasaaŋaa pyi, mu kafyana ɲuŋɔ ɲɛ
fanha na wɛ. Ga ma ba kakuuŋɔɔ pyi,
lee li da ma pye ma na fyagi fanha
na. Ma funŋɔ bi ɲɛ nago ma ganha
ba fyagi fanha na wɛ, wee tuun wu ni
ta kasaaŋaa pyi. Ma ba kasaaŋaa pyi,
fanha ki na da ma sɔni. 4 Labye wemu
fanhafɛɛ p'a byi ge, Kilɛ mu p'a wu pyi
yeeyɛ pyaa ki wo laɲɔ kaa na. Ga ma
bu kakuunɔ pye, ta fyagi pu ɲaha na
dɛ, bani yalɔyɔ ye yi wa pu mu ge, yee
wa pu mu tawaga ni wɛ. Kilɛ wo labye
p'a byi. P'a kakuubyii wo kakuuyo yi
fɔhɔɔ tɔni pu mu, na pu kuuni. 5 Lee
wuu na y'a yaa na kuu fanha ki mu.
Fanha k'a kanhama pemu nɔni yi na
ge, yi ganha bu guu ki mu pee wo ɲìi
fyaara yɛ wuu na wɛ, ga yi kuu pu mu.
Bani y'a li cɛ yi zɔlɔɔ pu na na kasaana
li ɲɛ lii.
6 Lee wuu na bɛ yee ya munaa
pɛrɛmɛ kaan. Bani Kilɛ wo kapyebyii
pu ɲɛ fanhafɛɛ. P'a puyɛ pɔ wee labye
we kaa na. 7 Ayiwa, sipya wemu ya
yaa ni lemu ni ge, y'a lee kaan wee
mu. Wemu w'a munaa pɛrɛmɛ pu
shuu ge, y'a pee kaan wee mu. Wemu
w'a katahaŋaa ki wo wari wu shuu ge,
yi da wee bɛ kaan wee mu. M'a yaa
na fyagi wemu na ge, ma da fyagi wee
na. M'a yaa na gbɔɔrɔ tɛri wemu na
ge, ma da gbɔɔrɔ tɛri wee na.

Taanɲɛɛgɛ ya yaa na pye n'a daa fɔɔ ni wu sipyiɲii tɛ ni

8 Ayiwa, kaa lemu wo foo l'a yaa
na pye yee na ge, lee ɲɛ yi sipyiɲii wo
taanɲɛɛgɛ. Sipya wemu wo sipyiɲii
kaa l'a dan wu ni ge, weefɔɔ w'a Kilɛ
wo saliya wu bɛɛri ɲɔ fa. 9 Bani saliya
wu ɲɔmɛhɛɛ kiimu k'a yu na: «Ma

* **12:19** Taleŋɛɛ 20:22 * **12:20** Lee kɔri ɲɛ: Ma ba kasaaŋaa pyi ma pɛɛn na, kakuuŋɔɔ kiimu p'a byi ma na ge, kee na pu pye p'a shiige. Ɛkizode 23:4-5; Taleŋɛɛ 25:21,22

ganha ga dɔdɔɔrɔ pye wɛ, ma ganha ga sipya gbo wɛ, ma ganha ga na-gaara pye wɛ, ma ganha ga ɲii yeege wa yaaga fɛni wɛ,» kee ɲɔmɛhɛɛ kee, ni saliya wu ɲɔmɛhɛɛ kisaŋaa bɛɛri ki wa le ɲɔmɛɛ nigin we funŋɔ ni na: «Ma sipyiɲii di daan ma mu ba mayɛ pyaa ki ɲɛ wɛ.» 10 Ma sipyiɲii bu daan ma mu, mu da ga kakuunɔ pye wu na wɛ. Lee wuu na ma sipyiɲii bu daan ma mu, Kilɛ wo saliya wu bɛɛri koo m'a ɲaari.

Na foro womɔ wo keree ki bɛɛri ni

11 Ayiwa, y'a yaa na pe jomɔ pe jateni, bani tuun wemu ni wù ɲɛ nimɛ ge, yiyɛ pyaa k'a wee cɛ. Yi ɲɛduun w'a nɔ nimɛ ŋmunumɔ pu na, bani caŋa ɲii lemu ni wèe ya dà Yesu na ge, ɲuwuuro ti wo caŋa ɲii l'a wèe tɛɛŋɛ nimɛ na toro lee caŋa ɲii le na. 12 Piige ki jɛri w'a toro dɛ! Ɲimuguɲɔ w'a tɛɛŋɛ. Kapyeguuŋɔɔ kiimu bɛɛri w'à byi womɔ ni ge, wù kee bɛɛri ɲɔ yaha fɛɛfɛɛ, wù gbegele wù da ɲaari kpɛngɛ ki na. 13 W'à yaa na wù ɲaarigana li tii, na li fiinŋɛ ba w'à keree pyi caŋa ni wɛ. Wù ganha bu da wùyɛ yaha ligbɔhɔ yɛ na di kasa ye wɛ. Wù da wùyɛ kasɛri singbaa na, ni dɔdɔɔrɔ, ni kaakaara, ni yokɔɔnrɔ, ni ɲɛpɛɛn. 14 Yi Kafɔɔ Yesu Kirisa le yiyɛ na ba fadeŋɛ ɲɛ wɛ, yi ganha bu ceepuuro la keree ɲaha teŋɛ wɛ.

14

Wù ganha ba wù cebooloo jaagi wɛ

1 Piimu wo fanha k'a cɛ̀rɛ n'a daa ni ge, yi sɔɔ pee bɛ na, yi pu co ɲɔ! Yi ganha ba zɔjuuro pyi wɛ! 2 Sipyii pii wa dà li na na ɲɔyaliye bɛɛri yi ɲɛ niliye. Ga piimu wo fanha k'a cɛ̀rɛ n'a daa ni ge, pii wa pee ni, pee ya li ta na faa yaŋmuyɔ yɛ y'a yaa na li. 3 Piimu p'a ɲɔ yaliye yi bɛɛri li ge, pee ya yaa p'a pii pu fanri wɛ, piimu pu ɲɛ pu ya yi bɛɛri li-i ge. Piimu pu ɲɛ pu ya yi bɛɛri li-i ge, pee bɛ ganha ba yi bɛɛri livɛɛ pu jaagi wɛ. Bani Kilɛ ya sɔɔ pu na. 4 Jɔgɔ mu di ɲɛ fo mu w'a watii wo kapyebye jaagi wɛ? W'a to la, w'a yere la, wu kafɔɔ wu mu lee wa. Ga wu na ba yere bɛ, bani se wa Kafɔɔ Kilɛ ni na baraga le wu ni.

5 Pii bɛ wa caya ya pɔrɔŋɔ ya na, na ta caya yi bɛɛri di ɲɛ nigin pii bɛ mu. Wa bɛɛri wu sɔɔ wu fungɔngɔ na, wu ganha bu nakaara le ki ni wɛ! 6 Wemu w'a caya ya pɔrɔŋɔ ya na ge, Kafɔɔ mu w'a lee pyi. Wemu bɛ w'a ɲɔyaliye yi bɛɛri li ge, Kafɔɔ mu wu bɛ ya lee pyi, bani w'a li baraga tɛri Kilɛ na. Wemu bɛ wu ɲɛ wu ya ɲɔyaliye yi bɛɛri li-i ge, Kafɔɔ mu wu bɛ ya li pyi, na li baraga bɛ tɛri Kilɛ na. 7 Wèe wa shishiin ya ɲiifɛɛrɛ pyi wuyɛ wuu na wɛ. Wèe wa shishiin di ya xhuli bɛ wuyɛ wuu na wɛ. 8 Wèe bu bye ɲiifɛɛrɛ ni, Kafɔɔ wuu na wèe ɲɛ tee ɲiifɛɛrɛ te ni. Wèe bu xhu, Kafɔɔ wuu na wèe ya xu. Lee wuu na wèe ya pye ɲìi na la, wèe ya xu la, Kafɔɔ wuu wèe ɲɛ. 9 Lee l'a li pye Kirisa ya xu, na ɲɛ na foro xu ni, kɔnhɔ wu bye xuu ni wyii bɛɛri wo Kafɔɔ.

10 Mu kunni, ɲaha na mu di ma ceboro jaagi wɛ? Mu bɛ, ɲaha na mu bɛ di ma ceboro kaa yu wɛ? Na ta Kilɛ di wa da ba shɛ kiiri kɔn wèe bɛɛri nigin nigin na. 11 L'a ka Kilɛ Kafila wu ni na:

«Kafɔɔ w'a jo mu:
Nɛ ɲɛ ɲìi na.
Sipyii pu bɛɛri
p'a da ba nuguro sin nɛ fɛɛ ni.
Sipyii pu bɛɛri
p'a da ba Kilɛ sɔ ni pu ɲilee ni.»*

12 Mu wèe bɛɛri nigin nigin wu da ba wùyɛ pyaa kapyegee tɔrɔ Kilɛ ɲaha tàan.

Wù ganha ba wù cebooloo ɲuyɔ kyɛɛgi wɛ

13 Lee wuu na, wù ganha ba wùyɛ jaagi nige wɛ! Ga yi la le yiyɛ ni, kaa lemu bɛɛri l'a da já yi ceboro wa tɔɔgɔ le kakuunɔ ni, kelee na wu ɲuŋɔ kyɛɛgi ge, yi ganha ga lee la shishiin pye bada wɛ! 14 Nɛ li cɛ, na dà bɛ li na wù Kafɔɔ Yesu baraga ni jo ɲɔyaliye bɛɛri yi ɲɛ fɛɛfɛɛ. Ga sipya wa bu ka wii na kee k'a nɔhɔ, kee shiin k'a

* **14:11** Ezayi 45:23

nɔhɔ weefɔɔ mu. 15 Ga ma ceboro ba
ɲɔyalige kemu tanha, mu ba kee li wu
ɲii na, lee di ya bɛ wu mu wɛ, m'a
taanɲɛɛgɛ ki koo yaha. Sipya wemu
wuu na Kirisa ya xu ge, ma ganha bu
da ma yaligee keree taga wee pye wu
fɔ ɲìi sicuumɔ ni ɲiga na wɛ. 16 Keree
kiimu k'a ɲɔ yee mu ge, kee ya yaa
na pye kaɲuŋɔ watii di fanhara shan
yi na wɛ. 17 Bani Kilɛ wo saanra ti
kaɲuŋɔ ɲɛ yaligee ni yagbaya wɛ. Ga
fo tiimɛ, ni ɲaɲiŋɛ, ni fundanga kemu
Fɛfɛɛrɛ Munaa ya gaan ge. 18 Sipya
wemu w'a Kirisa wo labye wu pyi
ni kee fungɔngɔ ki ni ge, weefɔɔ w'a
dan Kilɛ ni; sipyii bɛ na ganha na wu
mɛsaaŋa yu.
19 Lee wuu na na cebooloo, keree
kiimu ki ɲɛ ɲaɲiŋɛ wogoo, ki d'a nɔhɔ
na se ni wù bɛɛri wo n'a daa wu ni
ɲaha na ge, wù la le wù da kee pyi!
20 Ma ganha ba yaliye keree taga da
Kilɛ wo labye wu kyɛɛgi wɛ. Can na
ɲɔyalige bɛɛri ki ɲɛ fɛɛfɛɛ. Ga yalige
kemu wo li bu da lee na da ma ceboro
tɔɔgɔ le kakuunɔ ni, kee wo li w'a kolo
ma mu. 21 Lee wuu na ma bu já xaara
yaha wà, ma ya ti xaa wɛ, ma bu já
sinmɛ yaha wà ma ya pu gbuu wɛ,
kaa bɛɛri li da já ma ceboro tɔɔgɔ le
kakuunɔ ni ge, ma bu já kee bɛɛri ɲa
na ki yaha wà, lee ya ɲɔ.
22 N'a daa wemu wu wa ma mu ge,
wee mara yaha Kilɛ ɲaha tàan. Sipya
wemu w'a yalige wii na k'a ɲɔ, na ki
li, na ta nakaara ta shishiin ya ta wu
zɔ wu ni-i ge, wee ɲɛ duba pya. 23 Ga,
wa ba yalige ka li, na ta nakaara di
ɲɛ wu zɔ wu ni ki keree na, weefɔɔ ya
jaagi. Bani kaa w'a byi wuyɛ pyaa ya
dà lemu na na l'a saha wɛ. Kaa bɛɛri
sipya ya byi mayɛ pyaa di ya dà li na
na kasaana li ɲɛ li-i ge, jurumu wu ɲɛ
were.

15

Wù pye Kirisa taannivɛɛ

1 Wèe piimu wo niyɛ y'a curi n'a
daa ni ge, wèe ya yaa na pusamaa wo
keree xu, pee piimu wo fanha k'a cèrɛ
n'a daa ni ge. Wu ganha ba wùyɛ pyaa
wo ɲidaan keree pyi wɛ. 2 Wèe bɛɛri
nigin nigin w'a yaa na wù sipyiɲii wo
ɲidaan keree pyi, puyɛ pyaa ki wo ɲɔ
kaa na, kɔnhɔ pu niyɛ di juri n'a daa
wu ni. 3 Bani Kirisa bi ta na wuyɛ
pyaa wo ɲidaan keree shaa na byi wɛ.
Ga l'a pye ma na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila
wu ni wɛ na: «Piimu p'a mu fanha ge,
nɛ ɲuŋɔ ni pee wo fanhara t'a to.»*
4 Keree kiimu bɛɛri k'a ka Kilɛ Kafila
wu ni fo taashiinɛ li ni ge, kee bɛɛri
ya ka kɔnhɔ k'i wèe kalaa loxulo ni,
wù logoo di ɲiŋɛ kɔnhɔ wù tadaŋa ta.
5 Kilɛ wemu w'a loxulo kaan wèe mu
ge, Kilɛ wemu w'a se kaan wèe mu
lowaa funŋɔ ni ge, wee wu bɛ yaha
wu bye wù tɛ ni, ma na jo ba Yesu
Kirisa funŋɔ wa li pye pyegana lemu
na wɛ. 6 Kɔnhɔ wù bɛɛri di binnɛ
wù mujoŋɔɔ ki pye nigin, wù To Kilɛ
sɔ, wee wemu wu ɲɛ wù Kafɔɔ Yesu
Kirisa To wu ge.

Sipyii pu bɛɛri wuu na Kirisa ya pa

7 Kirisa ya yee co cogana lemu na
ge, yi bɛ pu yiyɛ co mu lee cogana li
na! Lee l'a pɛɛŋɛ tɛri Kilɛ mɛgɛ na.
8 Nɛ kunni wa da yi jo can na jo Kirisa
ya pa na ba bye Kilɛ wo kapyebye
Yawutuu pu mu. Keree kiimu wo
ɲɔmɛhɛɛ Kilɛ bi lɔ pu sefɛlɛɛ pu mu ge,
a wu ba kee keree kii pye, na li shɛ lee
funŋɔ ni na ɲɔmɛɛ fɔɔ wu ɲɛ Kilɛ. 9 Ba
w'a pa wɛ, a shi wusama bɛ di Kilɛ sɔ
lee wuu na, wu saama pu wuu na, ma
na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni wɛ na:

«Lee wuu na n'a da ba ma sɔ
shi wusama tɛ ni,
n'a da ba yogo cee ma mu,
di ma mɛgɛ ki pɛlɛ.»*

10 L'a ka sanha Kilɛ Kafila wu ni na:
«Yee shi wusama sipyii pu bɛɛri,
yi pinnɛ funŋɔ taan ni Kilɛ wo
sipyii pu ni!»*

11 L'a nɔhɔ ka sanha Kilɛ Kafila wu ni
na:
«Yee shi wusama sipyii bɛɛri,
y'a Kafɔɔ sɔni.

* **15:3** Zaburuu 69:10 * **15:9** Zaburuu 18:50 117:1 * **15:10** Dutɛrɛnɔmɛ 32:43 * **15:11** Zaburuu

Sipyii pu bɛɛri p'a wu sɔni!»*

12 A Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi bɛ di jo:
«Sipya wa na ba foro
Zheze* wo kadugo nagoo pu ni,
wee na ba bye shi wu bɛɛri bɛ ɲuŋɔ ni.
Wu na ba bye shi wu bɛɛri wo tadaŋa.»*

13 Kilɛ wemu wu ɲɛ tadaŋa kanvɔɔ sipya mu ge, wee wu yi bɛɛri ɲi fundanga ni ɲaɲiŋɛ na n'a daa funŋɔ ni, kɔnhɔ y'i tadaŋa ta fo xuuni Fɛfɛɛrɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni.

Pɔli wo labye wu pyegana

14 Na cebooloo, nɛyɛ pyaa ya li cɛ na fiinŋɛ jo yee fungeree ki ɲɛ na kasaaŋaa pyi. Lajɛ tuugo bɛɛri ki ɲɛ yee mu. Yee na zii já da lowagaa kaan bɛ yiyɛ mu n'a daa wu shizhaa na. 15 Ga lowaa funŋɔ ni nɛ bɛ ya keree kii ka yee mu tɛyɛ ya ni na wo sɛmɛ wu ni, di yi funŋɔ to kee na. Nɛ lee pye bani Kilɛ ya niimɛ kan nɛ mu, 16 kɔnhɔ nɛ bye Yesu Kirisa wo kapyebye shi wusama niŋɛ ni, shi wemu ɲɛ Yawutuu shi wɛ. Labye wemu Kilɛ ya kan nɛ mu ge, nɛ wee labye we pyi ba saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ ɲɛ wɛ, na Kilɛ wo Jozaama pu yu, kɔnhɔ yee piimu pu ɲɛ shi wusama ge, yee kaa di daan Kilɛ ni, y'i bye Kilɛ wuu, y'i bye fɛɛfɛɛ Fɛfɛɛrɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni!

17 Lee wuu na, labye we nɛ byi Kilɛ mu ge, nɛ na já nayɛ pɛlɛ wee labye we wuu na Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni. 18 Nɛ da ga lowaa ta di jo kaa la shishiin shizhaa na ni Kirisa ya lemu pye nɛ keŋɛ kurogo wɛ, kɔnhɔ shi wusama bɛ di Kilɛ ɲɔmɛɛ co. W'a nɛ tɛgɛ na ɲɔ jomɔ, ni na kapyegee ni, 19 Kilɛ Munaa li baraga ni, lee lemu wo sefɛɛrɛ t'a ɲaha shɛshɛɛrɛ ni kakanhaŋaa pye ge. Mu nɛ Kirisa wo Jozaama pu yɛrɛ li pye xuu wu bɛɛri ni, na li ɲɔ kɔn Zheruzalɛmu ni wu tàan kulogoo ki bɛɛri na, fo na shɛ nɔ Iliri fiige ki na. 20 Xuu wemu wu ɲɛ Kirisa mɛgɛ sanha yiri ɲa wà-ɛ ge, nɛ funŋɔ bye nɛ w'a Jozaama pu yu xuu watii ni ni wee xuu we bɛ wɛ, kɔnhɔ watii ganha bu shɛ da w'a wu wo labye nɔhɔ teŋɛ xɔ wà, a nɛ shɛ na wo wu pye wee ɲuŋɔ ni wɛ. 21 Ma na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni kagana lemu na wɛ na:

«Piimu bi sanha wu mɛgɛ logo ɲa bada wɛ,
pee na ba wu ɲa.
Piimu bi sanha wu kaa logo ɲa bada wɛ,
pee na ba yi ɲaha cɛ.»*

Pɔli funŋɔ wa wu shɛ Oromɛ ni

22 Ayiwa, kee keree kii k'a nɛ ɲaha kɔn tɛɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ ni, nɛ da zhɛ foro yee yíri wɛ. 23 Ga nimɛ nɛ wo labye w'a xɔ yee fiiye yi ni. Ma na jo li yee wa ɲɛhɛ, nɛ bi giin na shɛ yee yíri tɛɛgɛɛ kii ni. 24 Wee tuun wu ni, nɛ giin di ba doro yi yíri na nigariwo Ɛsipaɲi fiige ki ni. Di bu shɛ yi la xɔ jɛri, yi na na tɛgɛ, na na yaha nɔ na tashɛyɛ ni. 25 Ga nimɛ, Zheruzalɛmu ni di wa se di zhɛ ma yara la kan n'a daa fɛɛ pu mu. 26 Bani Masedɔni fiige ke ni Akayi fiige ki n'a daa fɛɛ p'a li kɔn puyɛ funŋɔ ni, na pu keye wá yiyɛ na na tun Zheruzalɛmu wo n'a daa fɛɛ la baa fɛɛ pu mu. 27 Lee l'a bi sii taan pu mu, ga na nɔhɔ pye bɛ sanha pu nibyii. Bani ni shi wusama bɛ d'a taa ta Yawutuu pu wo Kilɛ wu keree ki ni, pu bɛ ya yaa na Yawutuu pu tɛgɛ ni pu keŋɛ yaŋmuyɔ ni. 28 Nɛ bu shɛ kee keree kii shɔɔnri xɔ, na wee wari we kan pu mu, na nigariwo Ɛsipaɲi ni n'a da doro yi yíri wà. 29 Nɛ li cɛ jo nɛ ba se yee yíri jo Kirisa wo niimɛ wu nigbɔ ni n'a da zhɛ.

30 Ayiwa na cebooloo, na yi ɲɛɛri Kafɔɔ Yesu Kirisa wuu na, ni Kilɛ Munaa li wo taanɲɛɛgɛ ki wuu na, jo zhaanra temu n'a leni ge, yi na tɛgɛ tee na ni Kilɛ-ɲɛrɛgɛ ni, 31 kɔnhɔ piimu ɲɛ Kiricɛɛn Zhude fiige ki ni wɛ, di shɔ pee na. Wari we bɛ n'a gaaŋi di zhɛ gan Zheruzalɛmu n'a daa fɛɛ pu mu

* **15:12 Zheze:** Wee ninumɔ p'a byi Izayi. * **15:12** Ezayi 11:1,10 * **15:21** Ezayi 52:15

ge, pu bɛ di shɛ wee shɔ ni fundanga ni. 32 Lee funŋɔ ni, Kilɛ bu sɔɔ nɛ na ba shɛ nɔ yi yíri ni fundanga ni, nɛ na ba taaŋmɔnɔ bɛ ta, na ŋmɔ jɛri yi yíri wà.
33 Ɲaɲiŋɛ fɔɔ Kilɛ wu fara yi bɛɛri na. Amiina.

16

Pɔli fò mujuu

1 Ayiwa, n'a da wù ceboroshɔ Febe kaa jo yi mu jo sipyisaama wu ɲɛ wii. Sankere wo egilizi wu kapyebye wa wu ɲɛ wii. Wu ba nɔ wà yi yíri, 2 y'i wu co ɲɔ xuuni wù Kafɔɔ wo kariɲɛɛgɛ ki wuu na! N'a daa fɛɛ ya yaa ni baraga kemu ni ge, yi kee taha wu na! Wu mago ba yere yaaga bɛɛri na, yi wu tɛgɛ wu kee ta! Bani w'a cebooloo niɲɛhɛmɛɛ tɛgɛ, w'a nɛyɛ pyaa ki bɛ tɛgɛ.

3 Yi Pirisili ni wu poo Akilasi shaari! Nɛ kapyebyeɲii
pu wa pii Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni.
4 Pee p'a nɛ shɔ, fo jɛɛrɛ la kaa ya fɔ puyɛ pyaa
munahaa di gori li ni. Nɛ yɛ nigin ya ta pu shaari wɛ,
ga shi wusama wo egilizii pu bɛɛri p'a pu shaari.
5 N'a daa fɛɛ piimu bɛɛri p'a puyɛ pinnɛɛ pee yíri ge,
yi pee bɛɛri shaari!
Yi na taaŋɲii Epayinɛti bɛ shaari! Wee w'a pye
shɛnshiimɛ na sɔɔ Kirisa na Azi fiige ki ni.
6 Yi Mariyama bɛ shaari, wee wemu w'a labye
niɲɛhɛmɛ pye yi mu ge.
7 Yi Andoronikusi ni Zhuniyasi yɛ shaari! Pee ɲɛ na
shi shɛɛn, na nɔhɔ pye na kaso pyeɲii bɛ sanha.
Pu bɛ kaa ya cɛ fo xuuni tudunmɔɔ pu tɛ ni,
pu da nɔhɔ dà bɛ Kirisa na nɛ ɲaha na.
8 Yi Anpiliyasi shaari, nɛ taaŋɲii wu ɲɛ wii
Kafɔɔ wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni.
9 Yi Urubɛn shaari, wee ɲɛ wù labyeɲii Kirisa wo
kariɲɛɛgɛ ki ni. Yi na taaŋɲii Sitasisi shaari!
10 Yi Apɛlɛsi shaari, wee nɔhɔ ya wolo xuuni
Kirisa mɛgɛ ki wuu na, ga, a wu mɛsaaŋa ta.
Yi Aritobuli puga shɛɛn pu shaari!
11 Yi Hɛrɔdiyɔn shaari, na shi shɛn we.
Narisisi puga shɛɛn piimu pu ɲɛ Kafɔɔ wo kariɲɛɛgɛ
ki ni ge, yi pee bɛ shaari!
12 Yi Tirifɛnɛ ni Tirifozi shaari, pee cèe shuun we,
pee ya puyɛ pɔ Kafɔɔ wo labye wu na.
Yi wù ceboroshɔ wù taaŋɲii Pɛrisidi bɛ shaari,
wee bɛ ya la pye xuuni Kafɔɔ mu.
13 Yi Urufusi shaari, Kafɔɔ ya wemu ɲaha bulo ge.
Yi wu nu wu bɛ shaari,
wee wemu nɛ bɛ ya wii na nu ge.
14 Yi wù fò kan Asɛnkirite ni Filegɔn ni Hɛrimɛsi ni
Patorobasi ni Hɛrimasi mu! Wù cebooloo piimu
bɛ pu wa pu yíri ge, yi wù fò kan pee bɛ mu!
15 Yi wù fò kan Filologi ni Zhuli mu, ni Nɛrɛ ni wu
ceboroshɔ, ni Olɛnpe. N'a daa fɛɛ piimu bɛɛri
pu wa pu yíri ge, yi pee bɛ shaari.
16 Y'a yiyɛ shaari ni fɛfɛɛrɛ taaŋɛɛgɛ fò ni!
Kirisa wo egilizii pu bɛɛri ya yi shaari.

Yɛrɛ lemu Pɔli ya pye ge

17 Ayiwa na cebooloo, kalaa wemu yee ya ta wèe mu ge, piimu p'a wee she, na ganha na n'a daa fɛɛ pu waagi, na pu ɲuyɔ kyɛɛgi ge, na yi ɲɛɛri jo y'a yiyɛ kasɛri pee na. Yi sii laraga yaha pu mu! 18 Bani pee sipyii pii ɲɛ wù Kafɔɔ Kirisa wo kapyebyii wɛ, ga pu yacɛrɛɛ taɲiŋɛ pu ma zhaa. Sipyii piimu pu ɲɛ pu ya n'a daa wu keree cɛ xuuni-i ge, p'a ganha na ɲɔtanga jomɔ ni kafila lɛlɛɛgɛɛ taga na pee faanna.
19 Ga yee kunni, yee ya Kilɛ ɲɔmɛɛ co cogana lemu na ge, sipyii pu bɛɛri

wa lee cɛ. Lee wuu na nɛ funŋɔ taan
xuuni yee shizhaa na. Na funŋɔ ki wa
y'i bye fungɔnyɔ fɛɛ, yi da kasaaŋaa
pyi, y'i bye fɛɛfɛɛ, kakuunɔ la shishiin
ganha ba ɲaa yi nibyegee ki ni wɛ.
20 Ayiwa, jɛri funŋɔ ni ɲaɲiŋɛ fɔɔ
Kilɛ w'a da ba Shitaanni wo sefɛɛrɛ ti
bɛɛri kyɛɛgi na yeege yi tɔɔyɔ ni. Wù
Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ kan yi mu!
21 Na kapyebyeɲii Timote ya yi
shaari, ni na cebooloo Izirayɛli shɛɛn,
pee piimu pu ɲɛ Lusisi, ni Zhasɔn,
ni Sosipatɛri ge, pu bɛ ya yi shaari.
22 Ayiwa, Tɛritusi wemu w'a we sɛmɛ
we ka nɛ mu ge, wee bɛ ya yi shaari
Kafɔɔ wo kariɲɛɛgɛ ki ni. 23 Na jatigina
Gayusi ya yi shaari. Wee wu ɲɛ egilizi
wu bɛɛri jatigi. Erasiti wemu wu ɲɛ
Kulo li wariyahama wu ge, wee ni
wù ceborona Karitusi ni, pee bɛ ya yi
shaari. [24 Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu
niimɛ kan yi bɛɛri mu! Amiina.]

Pɔli ya Kilɛ sɔ

25 Kilɛ Jozaama pemu wo yɛrɛ nɛ
pye Yesu Kirisa keree na ge, se wa Kilɛ
ni wu baraga le yee ni pee shizhaa na.
Lee kaŋmɔhɔnɔ le l'a foro kpɛɛngɛ na.
Li niŋmɔhɔŋɔ ki bye fo yee niɲɛhɛŋɛɛ.
26 Ga lee ya foro nimɛ kpɛɛngɛ na,
Kilɛ tudunmɔɔ pu wo kafila nigama
wu funŋɔ ni. Lee ya pye na saha ni
Kilɛ kodayi wu wo ɲɔmɛɛ ni, kɔnhɔ shi
wusama bɛɛri di Kilɛ wo Jozaama pu
logo, p'i dà Yesu na, p'i wu ɲɔmɛɛ co.
27 Kilɛ yɛ nigin wu ɲɛ fungɔngɔ fɔɔ.
Nɔɔrɔ w'a dɛri wu mɛgɛ na tɛhɛnɛ ba
Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni. Amiina.

Korɛnte Shɛɛn
Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu tun Korɛnte shɛɛn mu ge

Jɔgɔ yɛ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Pɔli w'a we sɛmɛ we tun Korɛnte egilizi wu mu. Korɛnte wu li bye Girɛkii fiige ki kugbɔɔ le. Kegaaŋa tapyege kulo li bye lii. Yeeponɔ ni yebyaa gbaara Pɔli ya pye Korɛnte ni egilizi wu sinduun wu ni (Kapyegee 18).

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Tuun wemu ni Pɔli ya we sɛmɛ we ka ge, lee bi wu ta Efese kulo li ni, Azi fiige ki ni. A Korɛnte shɛɛn pii di shɛ foro wu na, na wu yege keree kii na. A w'i kee wo ɲɔshɔɔrɔ ka sɛmɛ wu ni. Girɛkii pu bye Korɛnte shɛɛn. Kawagaa niɲɛhɛŋɛɛ ki bi bye wà Korɛnte egilizi wu ni ge.

Korɛnte shɛɛn bi taa taa. Lee wuu na Pɔli ya pu yiri na pu pinnɛ, p'i bye nigin. Wee tuun wu ni Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, a Pɔli di kalaa kan pu mu kee wo shɔɔnrigana nizaana shizhaa na. A wu xhɔ na jo sanha taanɲɛɛgɛ shizhaa na we sɛmɛ we ni (1 Korɛnte Shɛɛn 13). Wu funnɔ ki bye w'i pu yɛri, n'a daa fɔɔ ya yaa na doroo torogana lemu na ge, p'i lee cɛ. Wu funnɔ ki bye p'i Kilɛ pɛlɛgana li bɛ cɛ.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

1 Korɛnte Shɛɛn 1:1-9 Pɔli fò mujuu.

1 Korɛnte Shɛɛn 1:10–4:21 Bɛganhara temu ti bi waagi leni pu tɛ ni ge, Pɔli ya jo ni pu ni tee keree na.

1 Korɛnte Shɛɛn 5 Ná wemu w'a dɔdɔɔrɔ ti pye ge, egilizi wu sipyii p'a yaa na wee yeege puyɛ tɛ ni.

1 Korɛnte Shɛɛn 6 N'a daa fɛɛ ya yaa na puyɛ kiiri n'a daa baa fɛɛ mu wɛ.

1 Korɛnte Shɛɛn 7 Celeŋɛnɛ ni gbajiire ni gbaxɔɔrɔ.

1 Korɛnte Shɛɛn 8–10 Yapɛrɛɛ xaara keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 11 Kilɛ pɛlɛgana egilizi ni, ni Kafɔɔ fɛfɛɛrɛ yalige ki keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 12–14 Fɛfɛɛrɛ Munaa ɲidaan li wo loolodaa keree, ni taanɲɛɛgɛ keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 15 Xuɲɛnɛ li keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 16 Wari wemu p'a pinnɛ la baa fɛɛ pu wo dɛgɛ wu kaa na ge, ni fò keree.

Pɔli ni Sositɛnɛ fò mujuu

1 Nɛ Pɔli, Kilɛ ya nɛ wemu yiri wu
ɲidaan funŋɔ ni, na pye Yesu Kirisa
wo tudunmɔ ge, nɛ ni wù ceborona
Sositɛnɛ, wèe p'a we sɛmɛ we yàa, na
wu tun yee mu. 2 Yee piimu pu ɲɛ n'a
daa fɛɛ Korɛnte kulo li ni ge, Kilɛ ya
yee piimu yiri na pye wuyɛ wuu, na yi
pye fɛɛfɛɛ Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki
funŋɔ ni ge. Na fara lee na, yee piimu
bɛɛri p'a wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛgɛ ki
pɛlɛ na yi yaha xuu wemu bɛɛri ni ge,
yee bɛ mu wèe ya wu tun. Wèe Kafɔɔ
wu ɲɛ wii, na ɲɛ yee bɛ wo. Wèe ya yi
shaari: 3 Wù To Kilɛ ni wù Kafɔɔ Yesu
Kirisa wu niimɛ ni ɲaɲiŋɛ kan yi mu.

Pɔli ya baraga tɛri Kilɛ na Korɛnte shɛɛn wuu na

4 Nɛ baraga tɛri Kilɛ na tuun bɛɛri
ni yee wuu na. W'a yee le niimɛ ni
Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni,
lee wuu na nɛ baraga tɛri wu na. 5 Yee
na ɲɛ ni Kirisa ni kariɲɛɛgɛ ni, Kilɛ w'a
yaŋmuyɔ bɛɛri kan yee mu. W'a kafila
jogana wo lajɛ kan yee mu, na Kilɛ
koro li bɛ wo lajɛ kan yee mu. 6 Kirisa
jomɔ pu wèe ya jo yee mu ge, yee ya
pu kemɛ logo, na pu mara xuuni yi
zɔlɔɔ pu na. 7 Lee funŋɔ ni, yee piimu
p'a wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo cabaŋa ki
sigee ge, Kilɛ wo loolodaa la shishiin
ya ta xuuŋɔ yee na wɛ. 8 Wee Kilɛ yɛ
pyaa ki da ba fanha kaan yee mu, fo
na shɛ nɔ wù Kafɔɔ Yesu Kirisa cabaŋa
ki na, kɔnhɔ jaagi xuu wa shishiin
ganha ba da yi na kee caŋa wɛ. 9 Bani
Kilɛ ɲɛ ɲɔmɛɛ fɔɔ. W'a yee yiri na pa
leŋɛ wu Ja Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki
ni, wee wemu wu ɲɛ wèe Kafɔɔ wu ge.

Pɔli ya Korɛnte shɛɛn pu yɛri na pu bɛ

10 Ayiwa na cebooloo, na yi ɲɛɛri wù
Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛgɛ ki wuu na. Yi
bɛ ni yiyɛ ni! Yi ganha bu waagi wa
shishiin yaha wu jé yi tɛ ni wɛ! Yi
bɛ yaha wu sii baraga ta yi tɛ ni! Y'i
binnɛ ɲɔmɛɛ na! Y'i binnɛ fungɔnyɔ yi
bɛ na! 11 Bani na cebooloo, nɛ yi logo
wù ceboroshɔ Kulowe wo sipyii pii ɲɔ
na na bɛganhara ti wa yee tɛ ni. 12 Na
pii pu wa yu yee ni na Pɔli wuu pee
ɲɛ; pii di yu na Apɔlɔsi wuu pee ɲɛ; pii
di yu na Pyɛɛri wuu pee ɲɛ; pii bɛ di
yu na Kirisa wuu pee ɲɛ. 13 Wee tuun
wu ni, yee wa giin na Kirisa wu bɛ w'a
taa taa gɛ? Ta nɛ Pɔli w'a xu yee wuu
na korikoritige ki na? Kelee ta nɛ wo
mɛgɛ ki na yɛrɛ yee ya batize? 14 Nɛ
na pye nɛ sipya watii batize yee ni
Kiripusi ni Gayusi kadugo na wɛ, nɛ
Kilɛ shaari lee wuu na. 15 Lee funŋɔ
ni, sipya wa shishiin wa da já jo na
nɛ mɛgɛ na wee ya batize wɛ. 16 Uun
dɛ, can wi! Nɛ wa Sitefanasi wo puga
shɛɛn pu bɛ batize. Li bu foro pii
ni, nɛ sipya watii cɛ nige nɛ wemu
batize yee ni wɛ. 17 Bani Kirisa ya ta
nɛ tun na nɛ wa batizeli pyi wɛ, ga
na nɛ wa Kilɛ Jozaama pu yɛrɛ li pyi.
Nɛ di wa lee yɛrɛ li pyi ni sipyii wo
fungɔngɔ fɛɛrɛ ni wɛ, kɔnhɔ Kirisa wo
korikoritige ki xu wu ganha bu da bye
kaɲuŋɔ baa wɛ.

Kirisa w'a Kilɛ wo sefɛɛrɛ ni wu fungɔngɔ fɛɛrɛ ti shɛɛ

18 Bani sipyii piimu p'a piin ge, Yesu
na xu korikoritige ki na, pee jomɔ
pe wo yɛrɛ li ɲɛ pee sipyii pii mu ba
nahanahara ɲɛ wɛ. Ga na ɲɛ wèe mu
Kilɛ wo sefɛɛrɛ, wèe piimu p'a shɔ ge.
19 L'a ka bɛ Kilɛ Kafila wu ni na:

«Nɛ na ba fungɔnyɔ fɛɛ
wo fungɔngɔ fɛɛrɛ ti kyɛɛgi,
na shizhiinmɛ fɛɛ wo lajɛ
wu pye kaɲuŋɔ baa.»*

20 Lee funŋɔ ni, yekɛ fungɔngɔ fɔɔ
w'i da já jo sanha wɛ? Yekɛ lajɛ fɔɔ
w'i da já jo wɛ? Kelee sipya wemu
wu ɲɛ ke koŋɔ ke wo jomɔ cɛvɔɔ ge,
yekɛ wu bɛ di da já jo wɛ? Kilɛ ya ke
koŋɔ ke wo fungɔngɔ fɛɛrɛ ti ɲɛri pye
nahanahara. 21 Bani ke koŋɔ ke, ki
ni ki wo fungɔngɔ fɛɛrɛ ti ni, ki ya já
Kilɛ cɛ wu wo fungɔngɔ fɛɛrɛ ti funŋɔ
ni wɛ. Lee funŋɔ ni, Kilɛ Jozaama pu
wo yɛrɛ le li ɲɛ nahanahara ke koŋɔ
ke mu ge, l'a taan Kilɛ bɛ mu nago
piimu p'a dà wu na ge, wu pee shɔ pee
Jozaama pu wo yɛrɛ li funŋɔ ni.

22 Ayiwa, Yawutuu pii wa ɲaha
shɛshɛɛrɛ kakanhaŋaa shaa p'i kee ɲa
ɲii na; Girɛkii pii di fungɔngɔ fɛɛrɛ
shaa. 23 Ga wèe kunni, Kirisa wemu
p'a kori tige na ge, wee wo jomɔ pu
yɛrɛ wèe ya byi. Pee jomɔ pe ɲɛ
ɲugyɛɛgi jomɔ Yawutuu pu mu, na ɲɛ
nahanahara shi wusama mu. 24 Ga
Kilɛ ya piimu yiri ge, p'a pye Yawutuu
la, p'a pye Girɛkii la, Kirisa wu ɲɛ pee
mu Kilɛ wo sefɛɛrɛ ni wu fungɔngɔ
fɛɛrɛ. 25 Bani Kilɛ wo keree kiimu
sipyii ya byi nahanahara ge, kee
wo fungɔngɔ fɛɛrɛ t'a pɛlɛ sipyii wo
fungɔngɔ fɛɛrɛ ti bɛɛri na; kiimu p'a
byi baraga baa wogoo ge, kee baraga
ya pɛlɛ sipyii pu bɛɛri wo baraga ki na.

26 Yi bu li sɛɛri na cebooloo, yee
na li ta na Kilɛ ya yee piimu yiri
ge, sipyii wo keree wiigana funŋɔ ni,
fungɔnyɔ fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ wa yi ni wɛ,
baraga fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ di wa yi ni wɛ,
sipyigbɔɔ niɲɛhɛmɛɛ bɛ di wa yi ni
wɛ. 27 Ga keree kiimu sipyii ya wii
nahanahara ge, kee Kilɛ ya shɔɔnri lɔ
na daga na ke koŋɔ ke wo fungɔnyɔ
fɛɛ pu shiige. Kiimu p'a wii baraga
baa wogoo ge, kee Kilɛ ya shɔɔnri lɔ na
daga na baraga fɛɛ pu shiige. 28 Kaa
lemu sipyii ya jɛrɛŋɛ ge, kaa lemu na
sipyii ya ɲuguni ge, kaa lemu ɲɛ yafiin
bɛ pu mu-i ge, lee Kilɛ ya shɔɔnri lɔ
na daga na sipyii wo keree ki kyɛɛgi,
kiimu p'a wii ɲuŋɔ na ge. 29 Lee funŋɔ
ni, sipya wa shishiin da já wuyɛ pɛlɛ
Kilɛ ɲahagbaa na wɛ. 30 Wee Kafɔɔ
Kilɛ baraga ni yee ya jé Kirisa wo
kariɲɛɛgɛ ki ni. Wee Kirisa we wu ɲɛ
wèe wo fungɔngɔ fɛɛrɛ te. Yesu Kirisa

* **1:19** Ezayi 29:14; Zaburuu 33:10

baraga ni wèe ya pye sipyitiimɛɛ Kilɛ mu, na bye fɛɛfɛɛ, na ɲuwuuro ta na foro jurumu ni. 31 Lee wuu na l'a ka Kilɛ Kafila wu ni na: «Wemu ba da wuyɛ sɔ, wufɔɔ wu wuyɛ sɔ Kilɛ wo nibyegee kii funŋɔ ni.»*

2

Pɔli wo Kilɛ Jozaama yɛrɛ Korɛnte shɛɛn mu

1 Na cebooloo, nɛ kunni ya shɛ Kilɛ wo Kilɛ Jozaama pu jo yee mu tuun wemu ni ge, nɛ ta na wo kafilacɛnɛ, kelee na wo fungɔngɔ fɛɛrɛ shɛ yee na pu tajogo ni wɛ. 2 Bani tuun wemu ni nɛ bye ni yee ni ge, kaa la shishiin funŋɔ ya tigi nige nɛ mu ni Yesu Kirisa yɛ bɛ wɛ, Yesu Kirisa wemu p'a kori tige na ge, fo wee yɛ. 3 Na fara lee na, na nɛ yaha yee tɛ ni baraga bye nɛ ni wɛ. Nɛ bi fyagi bɛ fo na fuguri. 4 Nɛ Kilɛ Jozaama pu yɛrɛ li pye na kalaa wemu kan ge, wee ya ta pye sipyii wo fungɔngɔ fɛɛrɛ jomɔ wɛ. Ga nɛ bi na jomɔ pu yu, Kilɛ Munaa l'i li wo sefɛɛrɛ ti shɛɛ. 5 Kɔnhɔ yee wo n'a daa wu nɔhɔ ganha bu deŋɛ sipyii wo fungɔngɔ fɛɛrɛ na wɛ, ga wu nɔhɔ di deŋɛ Kilɛ yɛ pyaa wo sefɛɛrɛ ti na.

Kilɛ wo fungɔngɔ fɛɛrɛ te

6 Ga lee bɛ na, sipyii piimu p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, wèe wo kalaa wu ɲɛ pee mu fungɔngɔ fɛɛrɛ. Tee ɲɛ ke koŋɔ ke wo fungɔngɔ fɛɛrɛ wɛ. Sefɛɛrɛ te ti wa ke koŋɔ ke ɲuŋɔ ni ge, t'i ɲɛ tee bɛ wuuro wɛ. Koŋɔ ke ni ki sefɛɛrɛ ti wo fungɔngɔ fɛɛrɛ ti na ba doro. 7 Ga Kilɛ wo fungɔngɔ fɛɛrɛ ti wo yɛrɛ wèe ya byi. Kaŋmɔhɔnɔ li ɲɛ tee fungɔngɔ fɛɛrɛ te. T'a ŋmɔhɔ ke koŋɔ ke sipyii na. Kilɛ ya ti gbegele yaha wèe mu fo na ta koŋɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ, kɔnhɔ wèe di ba pɛɛŋɛ ta. 8 Ke koŋɔ ke wo sefɛɛrɛ ta shishiin ya tee fungɔngɔ fɛɛrɛ ti cɛ wɛ. Pu da bi ta p'a ti cɛ, pu bi da ga Kafɔɔ, Nɔɔrɔ Fɔɔ, wu kan pu kori tige na wɛ. 9 Ga ma na jo ba y'a ka Kilɛ Kafila wu ni wɛ na tee fungɔngɔ fɛɛrɛ te ɲɛ kaa la:

«Sipya ɲii sanha daha ɲa lemu na wɛ;
Sipya niwii sanha li logo wɛ;
Sipya sanha wu funŋɔ bɛ sha su li na wɛ;
Kilɛ kaa ya dan piimu ni ge,
pee kaa na w'a li gbegele.»*

10 Na ta Kilɛ d'a lee shɛ wèe na Fɛfɛɛrɛ Munaa baraga ni. Bani Kilɛ Munaa ya keree bɛɛri sɛɛri fo na ki cɛni, ali Kilɛ wo kaŋmɔhɔŋɔɔ ki bɛɛri. 11 Ma bu sipya wii, munaa le li ɲɛ wu ni ge, lee l'a wu fungɔngɔ cɛni; ni lee ni wɛ, sipya watii da já ki cɛ wɛ. Mu li wa Kilɛ bɛ shizhaa na, lemu li ɲɛ Kilɛ ni ge, sipya wa shishiin da ga lee cɛ wɛ, fo Kilɛ Munaa li yɛ nigin. 12 Na ta wèe kunni ya Kilɛ Munaa lemu ta ge, lee ya ta pye ke koŋɔ ke wuu wɛ, ga Kilɛ yɛ pyaa ni lee ya yìri, kɔnhɔ Kilɛ ya kasaaŋaa kiimu bɛɛri loolo kan wù mu ge, wù kee bɛɛri cɛ. 13 Lee wo kafila wèe wa yu. Wèe di wa ta na wu yu na bɛ ni sipyii wo fungɔngɔ fɛɛrɛ ni wɛ, ga yemu Kilɛ Munaa l'a yu wù mu ge, yee wèe ya yu. Lee shɛgana le na wèe wa Kilɛ Munaa li wo can wu shɛɛ na bɛ ni liyɛ pyaa wo kafilajo wu ni. 14 Ga Kilɛ Munaa ɲɛ sipya wemu ni wɛ, weefɔɔ da ga gbara lee Munaa le wo keree ki na wɛ, bani wu ma kee wii nahanahara keree wuyɛ ɲii ni. W'a da já ki ɲaha cɛ bɛ yɛrɛ wɛ, bani Kilɛ Munaa yɛ nigin gbɔɔrɔ ni sipya ya kee ɲaha cɛni. 15 Lee Munaa le bu bye sipya wemu ni, weefɔɔ na já da keree bɛɛri ɲaha shɔɔnri. Sipya wa shishiin di wa da já jaagi shan bɛ wu na wɛ. 16 Ma na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni wɛ na: «Sipya wekɛ wu d'a Kafɔɔ fungɔngɔ cɛ, ni weefɔɔ na já wu kalaa wɛ?»* Ga wèe kunni, wèe ya Kirisa wo fungɔngɔ ke ta.

3

Kilɛ wo kapyebyii pu bɛɛri pu ɲɛ kapyebyeɲii

1 Ayiwa na cebooloo, li can koo ni, sipyii piimu ya ɲaari na sahaŋi ni Fɛfɛɛrɛ Munaa ɲidaan ni ge, nɛ ta jo ni yee ni ba nɛ yaa na jo ni pee ni wɛ.

* **1:31** Zheremi 9:23 * **2:9** Ezayi 64:4 * **2:16** Ezayi 40:13

Ga sipyii piimu p'a ɲaari ke koŋɔ ke wo ɲidaan wu funŋɔ ni ge, nɛ jo ni yee ni ba nɛ yaa na jo ni pee ni wɛ. Nɛ yee yaha ba nɔhɔpiire ɲɛ wɛ n'a daa wu shizhaa na Kirisa na. 2 Lee wuu na nɛ jirimɛ kan yee mu. Yalige kemu k'a gbile ge, nɛ ta kee kan yi mu wɛ, bani yi bi da ga já ki na wɛ. Ali niɲaa we bɛ ni yee wa da já yalitigbilege na wɛ, 3 bani ke koŋɔ ke ɲaarigana na yee wa ɲaari sanha. Ɲɛpɛnwaa ni kafilaɲɛhɛrɛ te ti wa yee tɛ ni ge, na tee yaha wà, ta yee ya ɲaari mɛ ke koŋɔ ke wo ɲaarigana na wɛ? Ta yee ya ɲaari mɛ ceepuuro lakuuŋɔ wo ɲaarigana li na wɛ? 4 Ɛn yee ba yu: «Pɔli wo nɛ ɲɛ.» kelee «Apɔlɔsi wo nɛ ɲɛ.» Ta yee ya doroo mɛ sipyitiilee torogana na wɛ, piimu ɲɛ Kilɛ Munaa baa ge?

5 Wee tuun wu ni Apɔlɔsi ɲɛ jɔgɔ wɛ? Nɛ Pɔli bɛ di ɲɛ jɔgɔ wɛ? Kilɛ wo kapyebyii yɛ wèe ɲɛ, yee ya n'a daa wu ta piimu keŋɛ kurogo ge. Kafɔɔ ya kapyeŋɛɛ kiimu kan kan wèe mu ge, kee wèe wa bɛɛri ya byi. 6 Tige nɛ nɔri, a Apɔlɔsi di ki lɔhɔ le, ga Kilɛ w'a ki pye k'a shɔ, na lɛ. 7 Lee funŋɔ ni, tige ki nɔrivɔɔ wu yoo, ki lɔhɔ levɔɔ wu yoo, wee wa shishiin ɲɛ yaaga bɛ wɛ. Kilɛ wemu w'a ki pye k'a shɔ, na lɛgi ge, wee wu ɲɛ ɲuŋɔ ki na. 8 Tige ki nɔrivɔɔ we, ni ki lɔhɔ levɔɔ wu ni, pu bɛɛri pu ɲɛ nigin. Kilɛ na ba pu saraa na bɛ ni pu bɛɛri nigin nigin wu nibyegee ni. 9 Bani wèe bɛɛri pu ɲɛ kapyebyeɲii Kilɛ mu, yee di ɲɛ Kilɛ wo kɛrɛyɛ ye, kelee Kilɛ wo piyɛyɛ ye.

Wa bɛɛri wo kapyeŋɛɛ ki pyegana li nɔhɔ na ba faa

10 Ayiwa, Kilɛ ya niimɛ wemu kan nɛ mu ge, na saha ni wee ni, nɛ puga ki nɔhɔ shan yee mu ba popye ɲɛ wɛ, wemu ɲɛ fungɔngɔ fɔɔ ge. Watii w'a wu wo puuro ɲɔ kɔn na byi lee ɲidaa le na nimɛ. Ga fo wa bɛɛri bu kasɛɛgɛ yaha wu wo puuro ti pyegana na. 11 Bani ɲidaa lemu nɔhɔ k'a shan ge, lee ɲɛ Yesu Kirisa. Latii nɔhɔ wa da já zhan nige lee kadugo na wɛ. 12 Pii na ba sanni kelee wari kelee pɛɛwa faakageeye taga pu wo labye wu pye lee ɲidaa le na. Pii bɛ na ba pu wo labye wu pye ni tiye ni, kelee ɲà, kelee waha. 13 Kiiri wu wo caŋa ɲii li na ba wa bɛɛri wo labye tuugo shɛ na fiinŋɛ. Bani lee caŋa ɲii le wo na ki na ba wa bɛɛri wo labye wu nɔhɔ wolo, na wu shi shɛ. 14 Sipya wemu bu wu wo labye pye lee ɲidaa le na, na ki ba wee labye we nɔhɔ wolo k'i ya já yaaga kyɛɛgi wu mu wɛ, Kilɛ na ba weefɔɔ saraa. 15 Ga na ki bu wemu wo labye wu sorogo, weefɔɔ da ba kuduun ta wɛ. Wufɔɔ yɛ pyaa kii kunni na ba shɔ. Ga wu shɔgana li wa mɛ, ba na ma sipya paari, m'a ba da foro ki ni wɛ.

16 Ta yee ya li cɛ na jo yee pu ɲɛ Kilɛ wo pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki wɛ? Ta yee ya li cɛ na jo Kilɛ Munaa l'a tiin yee funyɔ ni wɛ? 17 Sipya wemu bu Kilɛ wo pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki kyɛɛgi, Kilɛ bɛ na weefɔɔ kyɛɛgi. Bani fɛfɛɛrɛ puga ki ɲɛ Kilɛ wo pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ke, yee di ɲɛ kee pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ke.

18 Sipya wa shishiin ganha ba wuyɛ faanna wɛ! Wa ba wuyɛ wii na fungɔngɔ fɔɔ wee ɲɛ na saha ni ke koŋɔ ke wo keree ni, wufɔɔ wu wuyɛ pye nahanaha, kɔnhɔ wufɔɔ di já fungɔngɔ fɛɛrɛ can can wuuro ti ta. 19 Bani ke koŋɔ ke wo fungɔngɔ fɛɛrɛ ti ɲɛ nahanahara Kilɛ mu. L'a ka bɛ Kilɛ Kafila wu ni na: «Puyɛ pyaa wo shizhi-inmɛ tifuuyo na Kilɛ ya fungɔnyɔ fɛɛ coni.»* 20 L'a ka sanha Kilɛ Kafila wu ni na: «Kafɔɔ ya fungɔnyɔ fɛɛ pu wo fungɔnyɔ yi bɛɛri cɛ. W'a li cɛ na kaɲɔɔ wa yi na wɛ.»* 21 Lee wuu na sipya wa shishiin ya yaa w'a wuyɛ pɛlɛ sipyii wuu na wɛ. Bani yaŋmuyɔ yi bɛɛri yi ɲɛ yee woyo: 22 Nɛ Pɔli yoo, Apɔlɔsi yoo, Pyɛɛri yoo, koŋɔ ke yoo, ɲiifɛɛrɛ yoo, xu yoo, nimɛ wo keree kii yoo, kiimu k'a ma ge, kee yoo, yee bɛɛri ɲɛ yee woyo. 23 Ga yeeyɛ pyaa di ɲɛ Kirisa wuu; Kirisa di ɲɛ Kilɛ wo.

4

Kirisa wo tudunmɔɔ pee ni pu

* **3:19** Zhɔbu 5:13 * **3:20** Zaburuu 94:11

kapyegee

1 Ayiwa, p'a yaa na wèe wii Kirisa
wo kapyebyii, Kilɛ wo can niŋməhəmə
wu kaa ya le piimu keŋɛ ni ge. 2 Pu
bu kapyeŋɛɛ kaa le sipya wemu keŋɛ
ni, lemu p'a zhaa wu mu ge, lee li wa
mɛ. Wu pye ɲəmɛɛ fəə kapyeŋɛɛ ki ni.
3 Nɛyɛ pyaa ki mu, yee na já yemu jo
nɛ shizhaa na, kelee sipyii na já kiiri
wemu kɔn nɛ na ge, nɛ lee la wii nayɛ
mu kaa latii wɛ. Nɛyɛ pyaa ki bɛ di
wa da ga nayɛ jaagi wɛ. 4 Nɛ zə kunni
sanha nɛ jaagi kaa la na wɛ, ga lee di
wa nago kanna sipyitiimɛ nɛ ɲɛ wɛ.
Kafəə wu ɲɛ nɛ kiiri kɔnvəə. 5 Lee wuu
na, yi ganha bu da kiiri kɔn sipya wa
shishiin na, na tuun wu ta wu sanha
nə wɛ. Yi yere fo Kafəə bu shɛ ba! Kaa
kaa l'a ŋməhə womə ni ge, wu na ba
kee bɛɛri yeege kpɛɛngɛ na, na sipyii
zələə funŋə keree bɛɛri shɛ. Wee tuun
wu ni pɛɛŋɛ kemu ya yaa ni wemu ni
ge, Kilɛ na ba kee kan weefəə mu.

6 Ayiwa na cebooloo, nɛ keree ki-
imu jo na ni Apələsi shizhaa na ge, nɛ
kee bɛɛri pye na shɛ yee na, k'i bye yi
mu kalaa. Yemu y'a ka Kilɛ Kafila wu
ni ge, kɔnhə yi ganha bu yee ye wɛ.
Yee wa shishiin ya yaa w'a sipya wa
wo mɛgɛ keree taga w'a wuyɛ pɛlɛ, wa
tən di bɛn wu mu wɛ. 7 Bani mu wu
wa mayɛ pɛlɛ mu lee pɛlɛgana li na ge,
lekɛ l'i wa mu mu na toro pusamaa
taan wɛ? Lekɛ l'i wa mu mu Kilɛ ya ta
lemu kan mu mu-i wɛ? Ayiwa, ni y'i
ɲɛ Kilɛ wo niganya mu mu, wee tuun
wu ni ɲaha na mu di mayɛ pɛlɛ, na li
pye kanna Kilɛ ya ta yi kan mu mu-i
wɛ?

8 Ayiwa na cebooloo, yee wo xuugo
ki kunni ya xə! Yee ya yaŋmuyɔ yi
bɛɛri ta na xə! Yee ya ɲɛri saannaa,
na ta wèe di sanha saanra ta wɛ! Nɛ
funŋə ki wa y'i sii pye saannaa yɛ
pyaa pyaa, kɔnhə wèe bɛ di binnɛ pye
saannaa ba yi ɲɛ wɛ. 9 Bani Kilɛ ɲɛ
kanna kadugo yíri w'a wèe yaha, wèe
piimu pu ɲɛ Kirisa wo tudunməə pu
ge. Wèe ɲɛ ba sipyii ɲɛ wɛ, p'a piimu
wo kiiri kɔn na yaha xu na ge. Bani
wèe ya ɲɛri yawiiye koŋə bɛɛri mu
ba pee ɲɛ wɛ. Wèe ya pye yawiiye
sipyii mu, ni mɛlɛkɛɛ bɛ mu. 10 Wee
ya ɲɛri sicere fɛɛ Kirisa wo mɛgɛ ki
wuu na, ga, a yee kunni di ɲɛri nimɛ
fungənyə fɛɛ pee, Kirisa wo kariɲɛɛgɛ
ki funŋə ni! Wèe ya ɲɛri nimɛ baraga
baa sipyii, a yee di bye ni baraga ki
ni! Wèe ya ɲɛri yafanhaya, yee di
pɛɛŋɛ taa! 11 Ali nimɛ we bɛ ni, wèe
wa gana xuugo ni waga keŋɛ ni. Cére
fàya ya wù yaa wɛ. Kpəənrə t'i nəni
wù na, ɲuŋə taleŋɛ di ɲɛ wù mu wɛ,
fo na ɲaari ɲaari na yeree. 12 Wèe ya
wu cére kana labye fɛni. Pu ba wù
shɛhɛlɛ, wèe di duba pyi. Pu ba wù
kana, wù na lee xu wùyɛ ni. 13 Ali pu
ɲɛhɛ ba wèe mɛgɛ kyɛɛgi bɛ, wèe na pu
ɲuŋə círi ni lotaan ni. Wèe ya ɲɛri gara
koŋə mu. Wèe ya ɲɛri kaɲəə baa fo na
pa nə ba niɲaa ɲɛ wɛ.

14 Di wa pee jomə pe ka tun yi mu
kənhə di shiige le yi ɲahaya ni-i dɛ!
Ga n'a pu ka na tun yi mu, kənhə
di yi kalaa ba na nagoo ɲɛ wɛ, pi-
imu ya dan na ni ge. 15 Bani ali yee
ɲɛhɛ kalaatii ta na nə pu kabəfoŋəə
kɛ (10.000) bɛ na, to nigin pe wu ɲɛ
yee mu n'a daa wu ni. Wee ɲɛ nɛ,
bani nɛ wo Kilɛ Jozaama pu wo yɛrɛ
li funŋə ni yee ya dà Yesu Kirisa na.
16 Lee wuu na, na yi ɲɛɛri y'a na wo
ɲaarigana li taanni. 17 Kee funŋə ki ni
n'a da Timote tun yi mu. Na ɲidaan
ja wu ɲɛ wii, na ɲɛ ɲəmɛɛ fəə Kafəə
wo kariɲɛɛgɛ ki ni. Lemu li wa nɛ wo
ɲaarigana le Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni
ge, wu na zhɛ yi funyə to lee na. Lee
ɲaarigana li wo kalaa nɛ gaan tɛyɛ yi
bɛɛri ni egilizii pu bɛɛri mu.

18 Pii wa bi giin yee ni na nɛ da
guri zhɛ nige yee yíri wɛ, a peefɛɛ di
tabaara lə le puyɛ ni. 19 Ga Kilɛ bu
səə n'a da mə nige di shɛ yi yíri wɛ.
Wee tuun wu ni, kafilagbə wemu pii
tabaara fɛɛ pii wa yu ge, nɛ ba nə wà,
lemu li ɲɛ pu wo se kaa li ge, nɛ na
lee cɛ. 20 Bani Kilɛ wo saanra ti ɲɛ ɲə
kafila kajii wɛ, ga sefɛɛrɛ kajii li ɲɛ lii.
21 Ayiwa, lekɛ kaa di wa yee na wɛ? Di
da se ni yakpəngə ni yi fɛni laa? Ta di
zhɛ ni taanɲɛɛgɛ ni lotaan ni?

5

Torogaguunɔ lemu l'a ɲa Korɛnte egilizi wu ni ge

1 Ayiwa na cebooloo, shɛnɲɛhɛmɛɛ
p'a yi jo nɛ mu na dɔdɔɔrɔ ta ti wa
yee tɛ ni, dɔdɔɔrɔ temu ti ɲɛ ali piimu
bɛ ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, pee bɛ ya gbara ti
na-ɛ ge: Nɛ logo na yee wa nigin w'a
wu to shɔ kɔn shɔ wu na na pye wu
shɔ. 2 A tabaara di nɔhɔ yee ɲi sanha
na taha lee bɛ na. Le kaa le bi yaa
li sii yee ɲahaya tanha xuuni, kɔnhɔ
wemu w'a li pye ge, wee di waa laha
yi na. 3 Nɛ wa yee tɛ ni wɛ, ga na
fungɔngɔ d'a pinnɛ ni yi ni. Nɛ kunni
ya kiiri kɔn xɔ we ná we na, ma na
jo nayɛ pyaa bɛ ki ɲɛ wà. 4 Ayiwa, yi
ba ba yiyɛ pinnɛ tuun wemu ni Kafɔɔ
Yesu mɛgɛ na, na bɛ wo fungɔngɔ ki
na binnɛ ni yi ni, na fara wù Kafɔɔ
Yesu wo sefɛɛrɛ ti na. 5 Y'i wee sipya
we le Shitaanni keŋɛ ni! Kɔnhɔ wu
ceepuuro ti wo lakuuŋɔ k'i gyɛɛgi, wu
munaa le di ba shɔ Kafɔɔ Yesu cabaŋa.
6 Ɲuŋɔ wa li na yee p'a yiyɛ kɛrɛ
wɛ! Ta yee ya li cɛ na jo bu-
uri shizhɛnhɛrɛ nifɛnhɛfɛnhɛrɛ yɛ t'a
myɛdɔnhɔŋɔ bɛɛri yirige wɛ? 7 Yi bu-
uri shizhɛnhɛrɛ nilɛɛrɛ ti bɛɛri yeege
yiyɛ tɛ ni, kɔnhɔ y'i bye myɛdɔnhɔŋɔ
nivoŋɔ. Bani li can koo ni shizhɛnhɛrɛ
wa yi ni wɛ, na li kaɲuŋɔ pye Ɲuwuuro
ti wo Kalenɛ li Dubyapige ki ɲɛ wèe
mu, kemu ya wolo na pye saraga
wèe wuu na ge. Kee ɲɛ Kirisa wuyɛ
pyaa. 8 Wee tuun wu ni, wù kalenɛ
li gba! Wù ganha bu li gba ni buuri
shizhɛnhɛrɛ nilɛɛrɛ ti ni wɛ! Lee kɔri
ɲɛ: Wù ganha bu li gba ni kakuuyo,
kelee ni dɔdɔɔrɔ ni wɛ! Ga wù li gba ni
shizhɛnhɛrɛ baa buuri ni. Wee buuri
we ɲɛ can ni fɛfɛɛrɛ wèe zɔlɔɔ pu na!
9 Nɛ yi ka na tun yee mu na sɛmɛ
wu ni jo sipyii piimu p'a taanfɛɛgɛ
pyi ge, jo yee ganha ba gari ni peefɛɛ
ni wɛ. 10 Ga lee wa nago kanna yee
pu kɔn laha ke koŋɔ ke wo taanfɛɛgɛ
pyevɛɛ, ni ki natakuumɔ fɛɛ, ni ki na-
gaalaa, kelee ni ki yapɛrɛgaan bɛɛri
na-ɛ dɛ! Lee bu yaha li pye, fo yi
bu foro ke koŋɔ puga ke ni. 11 N'a
da li shɛ yi na jo sipya wemu bɛɛri
w'a yu na n'a daa fɔɔ wee ɲɛ, na
taanfɛɛgɛ pyi kelee natakuumɔ keree,
kelee yapɛrɛgaanra, kelee na shɛhɛɛ
pyi, kelee singbaa, kelee nagaara ge,
yi ganha bu binnɛ ni wee wa ni kaa la
shishiin na wɛ. Ali yee ya yaa yi pinnɛ
li bɛ ni wee sipya wa ni wɛ. 12 Piimu ɲɛ
Kiricɛɛn wɛ, na kiiri kɔn pee na, lee ɲɛ
nɛ wo nibyii wɛ. Ga n'a daa fɛɛ piimu
pu wa yee wo egilizi wu ni ge, yee p'a
yaa na pee wo jurumu wu kiiri kɔɔn.
13 Piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, Kilɛ yɛ pyaa
na ba kiiri kɔn pee na. Ga ma na jo ba
l'a ka Kilɛ Kafila wu ni wɛ na: «Yee pu
kakuubye wu kɔri yeege yiyɛ tɛ ni.»*

6

N'a daa fɛɛ ya yaa p'a puyɛ yiri fanha puga wɛ

1 Ɲaha k'a yee pye bɛganhara bu jé
yee wa ni wu ceboro tɛ ni, yee da ga
shɛ ni pee jomɔ pe ni n'a daa fɛɛ pu
mu wɛ, ga piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, yee
na dɛrɛ yiyɛ yiri fanha puga, pee mu
wɛ? Lee ya saha wɛ. 2 Wee tuun wu
ni ta yee ya li cɛ na fɛfɛɛrɛ sipyii pii
pu da ba kiiri kɔn ke koŋɔ ke na wɛ?
Ayiwa, ni li wa nago yee pu da ba kiiri
kɔn ke koŋɔ ke na, keree kiimu ki ɲɛ
kafɛnhɛfɛnhɛŋɛɛ ge, ɲaha na yee pye
yee ganha bu já kee shɔɔnri yiyɛ tɛ ni-
i wɛ? 3 Ta yee ya li cɛ na wèe pu da
ba kiiri kɔn ali mɛlɛkɛɛ pii bɛ na wɛ?
Ni lee na ba bye, kafɛnhɛfɛnhɛŋɛɛ kii
k'a byi wù tɛ ni ke koŋɔ ke na ge, yee
na kee shɔɔnri kanha dii wɛ? 4 Na
ta kii keree kii k'a di bu jomɔ le yee
tɛ ni, sipyii piimu ɲɛ yaaga bɛ Egilizi
koo ni-i ge, yee na dɛrɛ shɛ pee pye yi
kiirikɔɔn! 5 N'a yi yu kɔnhɔ yiyɛ pyaa
bɛ di li cɛ na shiige ki ɲɛ kii. Shɛn
nigin bɛ ya sii yee tɛ ni fungɔngɔ fɔɔ
wemu na já cebooloo pu tɛ kayuu jo-
e ya? 6 Ayiwa, ta l'a saha can na,
nago ceboro wa wu shɛ kayuu teŋɛ ni
ceboro wa ni fanha puga, sipyii mu
piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ?

* **5:13** Dutɛrɛnɔmɛ 19:19 ni 22:21-24 ni 24:7

7 Bɛganhara na jé yee tɛ ni fo
na shɛ yee pye yee na yiyɛ yiri
fanha mu, lee yɛ pyaa wa yee mu
ɲuzogoro. Ɲaha k'a yee pye yee ya
gbara yee p'a katiibaagaa kii xuli yiyɛ
ni-i wɛ? Ɲaha na yee di ya gbara ye
p'a naŋmahara keree xuli yiyɛ ni-i wɛ?
8 Ga fo yee na tɛrɛ na katiibaagaa ni
naŋmahara ti pyi. Go yi cebooloo na
yee wa ki pyi! 9 Ta yee ya li cɛ na
jo taa ɲɛ sipyitiibaalaa mu Kilɛ wo
saanra ti ni-i wɛ? Yi ganha ba yiyɛ
faanna wɛ! Taanfɛɛgɛ pyevɛɛ yoo,
yapɛrɛgaan yoo, dɔdɔɔ yoo, namaa
piimu bɛ ya puyɛ sinnɛɛ ge, pee yoo,
10 nagaalaa yoo, natakuumɔ fɛɛ yoo,
singbaa yoo, yayirilee yoo, javafɛɛ
yoo, pii p'a shishiin tajege wa Kilɛ wo
saanra ti ni wɛ. 11 Kii yahaganaa kii
sipyii pii wa bi bye yee bɛ ni. Ga Kilɛ
ya yee jé, na yee pye fɛɛfɛɛ na yeege
kakuuyo ni, na yee pye sipyitiimɛɛ
Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛgɛ na, Kilɛ Mu-
naa li baraga ni.

Kafɔɔ wuuro ti ɲɛ n'a daa fɔɔ ceepuuro

12 Pii wa yu yee ni na keree bɛɛri ɲɔ
ya kan yee mu! Ga n'a da li shɛ yi na jo
kuduun wa keree bɛɛri ni wɛ. Keree
bɛɛri ɲɔ ya kan, ga nɛ kunni di wa da
ga nayɛ yaha bulo kaa tuugo bɛɛri mu
wɛ. 13 Pii bɛ wa yu sanha yee ni na
yacɛrɛ kaa na yalige ya yàa, yacɛrɛ bɛ
d'a yàa yalige kaa na. Can wu ɲɛ wii.
Ga caŋa ka wa ma, Kilɛ na ba yi shuun
wu bɛɛri kyɛɛgi. Ga sipya ceepuuro te
kunni, tee ya ta yàa dɔdɔɔrɔ kaa na wɛ.
Kafɔɔ wuu na ti ɲɛ, Kafɔɔ bɛ di sipya
ceepuuro ti marani. 14 Kilɛ w'a Kafɔɔ
ɲɛ na yeege xu ni, wu na ba wèe bɛ ɲɛ
na yeege xu ni wu sefɛɛrɛ ti baraga ni.
15 Ta yee ya li cɛ na jo Kirisa yatɛnyɛ yi
ɲɛ yee ceepuuro ti wɛ? Wee tuun wu
ni, nɛ ma na Kirisa wu wo yatɛngɛ ka
lɔ na taga navarashɔ yatɛnyɛ sogolo
gɛ? Lee kunni ya saha wɛ. 16 Kelee
ta yee ya li cɛ na jo sipyaa sipya w'a
sinnɛ ni navarashɔ ni ge, ma ni wu
ni, yi bɛɛri ya ɲɛri ceepuuro nigin
wɛ? Bani l'a ka Kilɛ Kafila wu ni na:
«Pu shuun wu bɛɛri na ɲɛri ceepuuro
nigin.»* 17 Ga sipya wemu bu wuyɛ
kan Kafɔɔ mu, weefɔɔ ni Kafɔɔ ma bye
nigin wu Munaa li ni.
18 Y'a fe dɔdɔɔrɔ ɲaha na. Jurumu
wemu sama sipya ya byi ge, wee ya
dani wu ceepuuro ti kpɛɛngɛ ke na.
Ga sipyaa sipya w'a dɔdɔɔrɔ pye ge,
jurumu w'a pye wuyɛ pyaa ceepuuro
ti na. 19 Ta yee ya li cɛ na jo yee
ceepuuro ti ɲɛ Fɛfɛɛrɛ Munaa li wo
Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ wɛ? Lee Fɛfɛɛrɛ
Munaa le wa yee funyɔ ni. Kilɛ w'a
li kan yee mu. Yee ɲɛ nige yiyɛ wuu
wɛ. 20 Bani pɛɛwa na Kilɛ ya yee shɔ.
Lee wuu na y'a baraga tɛri Kilɛ na ni
yi ceepuuro ti ni.

7

Celeŋɛnɛ kelee gbajiire keree

1 Ayiwa, y'a yegeye yemu ka na tun
na mu yi sɛmɛ wu ni ge, wù shɛ yee
fɛni. L'a ɲɔ ná mu wu ganha bu cee
lɔ wɛ. 2 Ga kɔnhɔ dɔdɔɔrɔ ganha ba
byi wɛ, ná bɛɛri ya yaa wu cee leŋɛ,
cee bɛɛri di gbaga je ná mu. 3 Ná ya
yaa w'a lemu pyi wu shɔ mu ge, wu
lee ɲɔ yaha cee wu mu. Cee bɛ ya yaa
w'a lemu pyi wu poo mu ge, wu bɛ
di lee ɲɔ yaha ná wu mu. 4 Bani cee
ceepuuro tiyɛ pyaa ɲɛ wu wuuro wɛ,
ga wu poo wuuro ti ɲɛ tii. Mu shiin
li wa, ná bɛ wo ceepuuro tiyɛ pyaa
ɲɛ wu wuuro wɛ, ga wu shɔ wuuro ti
ɲɛ tii. 5 Wee tuun wu ni, yi ganha ba
yiyɛ shege wɛ! Yi bɛshuun na já jo na
bɛ yi na, na tuun wa pye yiyɛ kadugo
na, kɔnhɔ y'i wee tuun we pye Kilɛ-
ɲɛrɛgɛ na. Ga wee tuun we bu doro,
y'i guri pye ni yiyɛ ni sanha! Ni lee
bɛ wɛ, y'a da já yiyɛ na wɛ, lee funŋɔ
ni Shitaanni bɛ na yi taanna wii di yi
tɔɔgɔ le jurumu ni.
6 Ye n'a yu mɛ yi mu ge, yi yɛri yɛri
jomɔ pu wa pii, li wa fanha kaa wɛ.
7 Li da yaha nɛ kaa na, sipyii bɛɛri ya
yaa pu pye ba nɛ ɲɛ wɛ. Ga wa bɛɛri
ni wu loolodaa li wa Kilɛ mu. Kaa la
wo loolodaa wa wa mu, la bɛtii bɛ wo
loolodaa bɛ di ɲɛ wa bɛ mu.

* **6:16** Zhenɛzi 2:24

8 Ayiwa, piimu pu wa pu sanha
gbaya je, kelee na cèe leŋɛ-ɛ ge, ni cèe
piimu wo namaa p'a xu ge, nɛ funŋɔ
na kunni, pee pu kori yaha mu pu yɛ
ba nɛ ɲɛ wɛ. Lee ya ɲɔ shɛn. 9 Ga pu bu
da p'a da já puyɛ na wɛ, wee tuun wu
ni p'a yaa wa bɛɛri wu gbaga je, kelee
na cee leŋɛ. Bani, lee ya pɔrɔ pu mu
pu kori yaha wà mu, gbaya kelee cèe
la di da pu sorogo.

10 P'a n'a daa fɛɛ piimu kan xɔ puyɛ
mu ge, ye n'a da jo pu mu ge, yee
wa nɛyɛ pyaa wo nijoyo wɛ, ga Kafɔɔ
woyo yi wa yii. Yee yi wa mɛ jo, cee
wu ganha bu da wu gbaga xɔ ná wu
mu wɛ! 11 Cee wemu shiin bu foro wu
poo mu, wee tuun wu ni w'a yaa wu
wuyɛ yaha wà ná baa, kelee wu guri
shɛ bɛ ni nalɛ wu ni. Ná bɛ ya yaa wu
wu shɔ yaha wɛ.

12 Ayiwa, ye n'a da jo pusamaa mu
ge, yee wa Kafɔɔ wo nijoyo wɛ; nɛyɛ
pyaa k'a yee yu. Ceborona wa bu bye
n'a daa fɔɔ, wu shɔ di ɲɛ n'a daa fɔɔ wɛ;
cee wu bu sɔɔ na diin wu mu, ná wu
ya yaa wu wu yaha wɛ. 13 Ceboroshɔ
wa bɛ shiin bu bye n'a daa fɔɔ, wu poo
di ɲɛ n'a daa fɔɔ wɛ; ná wu bu sɔɔ na
cee wu mara wu shɔ, cee wu ya yaa
wu foro wɛ. 14 Bani na ná wu yaha
wu ɲɛ Kiricɛn wɛ, wu ni cee wu bu bye
shiizhan, w'a Kilɛ tɛɛŋɛ. Mu shiin cee
wu bɛ ɲɛ wu bu da wu ɲɛ Kiricɛn wɛ.
Wu ni ná wu bu bye shiizhan, wu bɛ
ya Kilɛ tɛɛŋɛ. Lee kaa bɛ wɛ, pu nagoo
pu na bye kanna pu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, na
ta pu d'a Kilɛ tɛɛŋɛ can can na. 15 Ga
pu shuun wu ni wemu wu ɲɛ n'a daa
baa fɔɔ wu ge, wee bu jo wu foro n'a
daa fɔɔ wu ni, yi wu yaha wu foro wu
ni. Wee tuun wu ni n'a daa fɔɔ w'a pye
cee wu la, wu shiin ya pye ná wu la,
wu na bye wuyɛ mu. Kilɛ ya yee yiri,
kɔnhɔ y'i ba bye ɲaɲiŋɛ na. 16 Bani mu
cee n'a daa fɔɔ we, dii m'i da já bye m'i
li cɛ na mu wu da ba ma poo wu ɲuŋɔ
wolo wɛ? Kelee mu ná n'a daa fɔɔ we,
dii m'i da já bye m'i li cɛ na mu wu da
ba ma shɔ wu ɲuŋɔ wolo wɛ?

Mayɛ yaha ba ma bye a Kilɛ di ma yiri wɛ

17 Lee niŋɛ na foro wà, wa bɛɛri ya
yaa w'a ɲaari w'a sahaŋi ni wu loolo-
daa ni, Kilɛ ya lemu kan wu mu ge.
Kilɛ ya wufɔɔ yiri na wu yaha yahama
pemu bɛ ni ge, wu da ɲaari w'a sahaŋi
ni pee bɛ ni. Wee kalaa we n'a gaan
n'a daa fɛɛ pu mu egilizii pu bɛɛri ni.
18 Kilɛ bu sipya wa yiri na wufɔɔ ta
w'a cekɔɔnrɔ pye xɔ, wufɔɔ wu wuyɛ
yaha wà mu. Wu shiin bu wemu yiri
na wufɔɔ ta wu sanha cekɔɔnrɔ pye
wɛ, wufɔɔ ganha ba li shaa nige fo wu
gɔn wɛ. 19 M'a cekɔɔnrɔ pye yoo, ma
ya cekɔɔnrɔ pye-e yoo, lee la shishiin
kaɲɔɔ ɲɛ wɛ. Lemu wo kaɲɔɔ li wa ge,
lee li wa mɛ na Kilɛ wo ɲɔmɛɛjogoo
ki koo ɲaari. 20 Kilɛ ya wa bɛɛri yiri,
na wufɔɔ yaha yahama pemu ni ge,
wufɔɔ ya yaa na wuyɛ yaha pee ya-
hama pu ni. 21 Kilɛ bi ma yiri na ma
yaha bulooro ni, ma ganha bu lee kaa
taga ma funŋɔ cɔnri wɛ. Ga tacoŋɔ bu
da ki na ɲɛ ma mu m'a foro bulooro
ti ni, m'a yaa ma foro ti ni. 22 Bani
sipya wemu Kafɔɔ ya yiri na wu yaha
bulooro ni ge, weefɔɔ ya ɲɛri wuyɛ wo
Kafɔɔ mu. Sipya wemu bɛ di bu bye
wuyɛ mu, Kirisa bu ma yiri, m'a ɲɛri
wu bulo. 23 Kafɔɔ ya yee shɔ pɛrɛmɛ
pemu na ge, p'a waha shɛn. Wee tuun
wu ni yi ganha bu bye sipyii wo buloo
wɛ.

24 Na cebooloo, Kilɛ ya yee bɛɛri ni-
gin nigin wu yiri na yi yaha yahama
pemu ni ge, wa bɛɛri ya yaa wu kori
pee yahama pu ni.

Mudasiilee keree

25 Piimu pu wa pu sanha namaa ni
cèe kalɛɛ pye ɲa bada-ɛ ge, yemu n'a
da jo pee mu ge, yee wa Kafɔɔ wo
nijoyo wɛ, nɛyɛ pyaa k'a na fungɔngɔ
shɛɛ pu na. Ga Kafɔɔ wo cemɛ pu
baraga ni, y'a yaa yi dà na jomɔ pu na.
26 Kanhama pe pu wa nimɛ ge, pee
kanhama pu wuu na nɛ li ta jo l'a pɔrɔ
wa bɛɛri mu wu kori yaha ba w'a sii
wɛ. 27 Cee bi ɲɛ ma mu, ma ganha bu
wu yaha wɛ. Ma shiin bi ɲɛ ma sanha
cee leŋɛ wɛ, wee tuun wu ni m'a mayɛ
yaha wà mu cee baa. 28 Ga lee bɛ
na, ma ɲɛhɛ cee leŋɛ, ma ya jurumu

pye wɛ. Doɲiŋɛ fucɛri nacɛbaa bɛ ɲɛhɛ gbaga je, wu ya jurumu pye wɛ. Ga kanhama see wo p'a da ba nɔni gbaya cèe ni cèe kafɛɛ na pu ɲiifɛɛrɛ ti ni. N'a bi giin di yi ɲuŋɔ wolo pee kanhama pu ni.

29 Ayiwa na cebooloo, ye n'a giin di jo yi mu ge, yee yi wa mɛ jo koŋɔ ki taaxɔɔ l'a tɛɛŋɛ. Wee tuun wu ni, piimu pu wa ni cèe ni ge, pee pu la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna cèe bɛ ɲɛ pu mu wɛ. 30 Piimu p'a mɛhɛɛ suu ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna pu bi mɛhɛɛ bɛ suu wɛ. Piimu p'a fundanga pyi ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna pu bi fundanga bɛ pyi wɛ. Piimu p'a zhɔ pyi ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna yaaga bɛ bye pu mu wɛ. 31 Piimu p'a koŋɔ yaŋmuyɔ ye shaa ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna pu bi koŋɔ ke yaŋmuyɔ ye shaa bɛ wɛ. Bani koŋɔ ni ki yaŋmuyɔ yi wa da mɔ y'i xhɔ wɛ.

32 Lee wuu na n'a bi giin jo funzhaga katii ganha bu jé yi ni wɛ. Sipya wemu wu ɲɛ wu sanha cee lɔɛ ge, Kafɔɔ wo ɲidaan keree ki ma bye weefɔɔ wo cɔnrɔmɔ keree. Wu funzhaga kaa bɛɛri li ɲɛ lemu li da wu pye wu taan Kafɔɔ mu ge. 33 Ga wemu bu cee leŋɛ, wee ma ke koŋɔ ke wo yaŋmuyɔ kaa taga wuyɛ funŋɔ cɔnri, kɔnhɔ wu daan wu shɔ mu. 34 Lee funŋɔ ni wu fungɔngɔ ki ma ɲɛri na wu kilee na se kabaya shuun na. Cèe piimu ɲɛ gbaga ni wɛ, na fara doɲiŋɛ pushaa na, pee bɛ ma pu funyɔ shaa ni Kafɔɔ ɲidaan keree kaa ni, kɔnhɔ p'i já pye Kafɔɔ wuu pu keree ki bɛɛri ni. Ga cee wemu wu ɲɛ gbaga ni ge, wee wo funzhaga ki ma gaaŋi ke koŋɔ ke wo yaŋmuyɔ ye yíri, kɔnhɔ wu daan wu poo mu. 35 Yeeyɛ pyaa wo kuduun kaa na n'a ye yu, li wa nago kanna fanha n'a giin di bye yi na wɛ. Ga na funŋɔ ki wa y'i da ɲaari ɲaarigazaana na, y'i daha Kafɔɔ nɔhɔ ni ni yi zɔlɔɔ pu bɛɛri ni.

36 Ná wemu bu li cɛ na wee wa da já wuyɛ co wu curɔ tàan wɛ, wu mɛhɛ wu leŋɛ na saha ni wu fungɔngɔ ni. Lee ɲɛ jurumu wɛ. 37 Ga ná wemu bu li kɔn wuyɛ funŋɔ ni na ta wa shishiin ya wu karamu wɛ, na jo wu da wu curɔ leŋɛ wɛ. Wu bi dà li na, na wu fungɔngɔ kaa li takyɛɛgɛŋɛ wa da yìri xuu wa shishiin ni wɛ, ayiwa lee ya ɲɔ. 38 Lee funŋɔ ni wemu bu wu curɔ leŋɛ, kasaana w'a pye. Ga wemu bɛ bu sɔɔ na wu wo yaha wà leŋɛ baa, lee ya pɔrɔ shɛn.

39 Ayiwa, cee bɛɛri w'a gbaga je ná mu ge, na ná wu yaha ɲìi na, cee w'a pɔ yaha wu na. Ga ná wu ga xhu, wee tuun wu ni w'a pye wuyɛ mu. Ná bɛɛri w'a wu taan ge, wu shɛ gbaga je wee mu, kɔnhɔ wu pye n'a daa fɔɔ. 40 Ga nɛ wo funŋɔ na, wee cee wu bu sɔɔ na wuyɛ yaha wà mu, lee na bɔrɔ wu mu fo xuuni. Nɛ bɛ di wa giin bɛ jo Kilɛ Munaa li wa nɛ bɛ ni.

8

Yapɛrɛɛ xaara

1 Wù shɛ nimɛ yapɛrɛɛ xaara ti wo jomɔ pu fɛni. Can wu ɲɛ wii na jo wèe bɛɛri pu ɲɛ ni lajɛ ni ma na jo ba yee wa yi yu wɛ. Ga wee lajɛ we ya tabaara leni sipya ni. Na ta taanɲɛɛgɛ di se ni n'a daa fɔɔ ni ɲaha na n'a daa wu ni. 2 Sipya wemu ba wuyɛ wii na wee ya keree cɛ, Ayiwa wee sanha keree cɛ ba keree ya yaa k'a jɛni wɛ. 3 Ga Kilɛ kaa ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ Kilɛ ya cɛ.

4 Ayiwa, yee ya yegeŋɛ pye yapɛrɛɛ xaara ti shizhaa na, na ta wa na já ti xa? W'à li cɛ na jo yapɛrɛgo ɲɛ yafiin bɛ wɛ, bani Kilɛ nigin pe yɛ wu ɲɛ. 5 Can kunni wu ɲɛ wii, yaŋmuyɔ niɲɛhɛyɛ wa fugba we, ni ɲiŋɛ ke na sipyii na yi pyi na kilɛlɛɛ, na li pye kanna kilɛlɛɛ niɲɛhɛmɛɛ pu ɲɛ pu mu na fara kafɛɛ niɲɛhɛmɛɛ na. 6 Ga wèe mu kunni, Kilɛ nigin pe yɛ wu ɲɛ; wee ɲɛ To Kilɛ, wee w'a yaŋmuyɔ yi bɛɛri yàa. Wee wuu bɛ wèe di ɲɛ. Kafɔɔ nigin pe yɛ bɛ di ɲɛ; wee ɲɛ Yesu Kirisa. Wee baraga ni yaŋmuyɔ yi bɛɛri wa

yàa, wee baraga ni bɛ wèe wa ɲiifɛɛrɛ na.
7 Ga n'a daa fɛɛ pu bɛɛri wa sanha
we can we cɛ na fiinŋɛ wɛ. Pii wa yee
ni piimu wa bi tɛɛ na yapɛrɛɛ kaan
ge. Pee ba tee xaara te xaa, pee ma li
yaha puyɛ funyɔ ni na yapɛrɛɛ xaara
ti ɲɛ tii. Pu n'a daa wu wo fanha
jɛrɛ funŋɔ ni p'a li ta na pee ya puyɛ
nɔrɔgɔ. 8 Na ta ɲɔyalige di wa da já
wèe pye wèe pu Kilɛ tɛɛŋɛ wɛ. Wèe ya
te xaara te yaha wà xabaa la, lee wa
da yaaga wolo wèe ni wɛ. Wèe shiin
ya ti xa la, lee wa da yaaga le wèe ni
wɛ. 9 Ga lee bɛ na, yi kasɛɛgɛ yaha
yiyɛ na. Yi na já da yaŋmuyɔ bɛɛri
li yi ɲidaan funŋɔ ni. Ga wa ganha
ga wu ɲidaan yaha wu pye kaɲuŋɔ
di baraga baa fɔɔ tɔɔgɔ le kakuuŋɔɔ
ni wɛ. 10 Bani mu wemu w'a yu na
mu ya yaaga cɛ ge, baraga baa fɔɔ wa
bu mu ɲa mu ya tiin na li yapɛrɛ la
wo pɛɛŋɛ puga ni, ta lee da wu luu
waha yapɛrɛɛ xaara xha na wɛ? 11 Lee
funŋɔ ni, wee ceborona baraga baa
fɔɔ wemu bɛ wuu na Kirisa ya xu ge,
ta mu wo lajɛ wu ya pye kaɲuŋɔ na
bɔɔngɔ nɔ wee na wɛ? 12 Yi ba lee pyi,
yi cebooloo pu jurumu y'a luu. Bani
baraga ɲɛ pu ni keree kiimu wo bye
na wɛ, yee wa pu logoo wari na waa
kee na. Lee funŋɔ ni Kirisa yɛ pyaa
na y'a wee jurumu wu pyi. 13 Lee wuu
na, yalige ke n'a da lii ge, kee bu da ki
na da bye kaɲuŋɔ di nɛ ceboro tɔɔgɔ le
jurumu ni, nɛ na gahari kee yalige ke
ni, kɔnhɔ di ganha bu na ceboro wu
pye wu to wɛ.

9

Kirisa wo tudunmɔ wu tayerege ɲɛ kemu ge

1 Ayiwa, ta nɛ ɲɛ nayɛ wo wɛ? Ta nɛ
bɛ ɲɛ Kirisa wo tudunmɔ wa wɛ? Ta nɛ
bɛ ya wù Kafɔɔ Yesu ɲa wɛ? Ta yee bɛ
pu ɲɛ wee labye we wo kuduun Kafɔɔ
na wɛ? 2 Ali pii ɲɛhɛ bye p'i ya sɔɔ li
na na Kirisa wo tudunmɔ nɛ ɲɛ wɛ,
yee ya yaa yee pu li cɛ na Kirisa wo
tudunmɔ nɛ ɲɛ. Bani yee na jé Kafɔɔ
wo kariɲɛɛgɛ ki ni, lee li wa li shɛɛ na
Kirisa wo tudunmɔ nɛ ɲɛ.
3 Piimu p'a nɛ kaa yu, na zɔ tɛri nɛ
na ge, we kafila we nɛ daga na pu ɲɔ
shuu: 4 Na wèe yaha wèe na ɲɛ Kirisa
wo tudunmɔɔ, ta yalige ni yagbaya
ya yaa na gaan wèe mu wù labye wu
wuu na wɛ? 5 Ta li ya saha nago wèe
bɛ pu wù wo shɔ wa lɔ, wee di da ɲaari
ni wù bɛ ni ba Kirisa wo tudunmɔɔ
pusamaa, ni Kafɔɔ wo ceboronamaa
pee, ni Sefasi* yɛ ɲɛ-ɛ wɛ? 6 Kelee nɛ
ni Barinabasi ni, ta wèe yɛ p'a yaa na
labye watii bɛ pyi, kɔnhɔ wù na já w'à
wù ɲɔlige taa? 7 Mii yee d'a li logo, wa
w'a sɔrɔsiire pyi, wufɔɔ di nɔhɔ kuri
yere ni wuyɛ ni wɛ? Kelee wa wu
ɛrɛzɛn tiire nɔri wu ganha ba ti nagoo
li-i wɛ? Kelee wa w'a yapɔrɔyɔ naha,
wu ganha ba yi jirimɛ gbuu-i wɛ?
8 Yi ganha ba giin na yemu sipyii
wa yu ge, na yee yɛ nɛ pye na tɔɔgɔ tas-
inŋɛ wɛ. Bani yee ninuyɔ y'a ka Kilɛ
wo saliya wu bɛ ni. 9 Kilɛ tudunmɔɔ
Musa ya yi ka saliya wu ni na: «Ma
ganha bu jɔ̀ le nù ɲɔ na na wu yaha wu
na shinma tanhana tanhana wɛ.»* Ta
niiyɛ yɛ ni Kilɛ ya wu funŋɔ shaa na
ye jo? 10 Li can koo ni, ta wèe wuu na
bɛ w'a yi jo wɛ? Wèe wuu na w'a yi jo
kunni. Bani li waha l'i waha, wemu
w'a faa pyi ge, w'a yaa w'a wu pyi wu
da daa; wemu bɛ w'a shinma sani ge,
wu bɛ di da wu sani, wu da daa wu taa
le na.
11 Ayiwa, wèe p'a Kilɛ jomɔ pu
nuguro nugi yee mu. Wee tuun wu ni
wèe bɛ na lɔ yee keŋɛ yaŋmuyɔ ni, ta
lee ya ye wèe na? 12 Ni pii di wa wee
kuduun we taa yee mu, ta wu ya yaa
ni wèe ni sanha na toro peefɛɛ tàan
wɛ? Ga wèe ya ta lee pye wɛ. Wèe
ya kanhama tuugo bɛɛri soro wùyɛ ni,
kɔnhɔ kaa la shishiin ganha ba bari
Kirisa wo Kilɛ Jozaama pu yɛrɛ li na
wɛ. 13 Yee kunni d'a li cɛ bɛ na jo piimu
pu wa labye pyi Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki
ni ge, Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni pee wo
ɲɔlige ya fòro. Piimu bɛ pu wa saraya
nizogoyo yi wo saraya yi tawologo ki

* **9:5 Sefasi:** Arameyɛ shɛɛn jomɔ pu ɲɛ pii, Girɛkii ma jo na Pyɛɛri. Ke mɛgɛ ke kɔri wu ɲɛ na faaga.
* **9:9** Dutɛrɛnɔmɛ 25:4

ni ge, pee bɛ wo tahaa wa fòro yee
saraya ye ni. 14 Lee ninunɔ funŋɔ ni
Kafɔɔ bɛ ya li koro yaha nago piimu
p'a Kilɛ Jozaama pu yɛrɛ li pyi ge, pee
wo ɲɔlige di da fòro lee yɛrɛ li ni.

15 Ga nɛ ta le kuduun kaa le la
shishiin sha yee mu wɛ, nɛ di wa ye
kani bɛ nago wee kuduun we di da
nɔni na na wɛ. N'a xu bɛ, nɛ lee funŋɔ
lɔ na toro di ke fundanga ke yaha ki
shɔ na na. 16 Nɛ da já da Kilɛ wo
Jozaama pu jo kaa taga da nayɛ pɛlɛ
wɛ. Bani na pu yɛrɛ pyi, lee ya ɲɛri
nɛ ɲuŋɔ ni fanha kaa. Nɛ bu bye nɛ
pu yɛrɛ pyi bɛ wɛ, bɔɔngɔ ki da nɔ nɛ
na. 17 Li da bi da nago kanna nɛyɛ
pyaa mu l'a taan, a nɛ ganha na Kilɛ
Jozaama pu yɛrɛ li pyi, wee tuun wu
ni nɛ bi yaa ni saraa ni. Ga ni pu jo
w'i ya ta w'a foro nɛyɛ pyaa ki ni wɛ,
wee tuun wu ni labye wemu yɛ kaa l'a
le na keŋɛ ni ge, wee n'a byi. 18 Ayiwa,
wee tuun wu ni lekɛ di wa nɛ wo saraa
wu wɛ? Na Kilɛ Jozaama pu yu sipyii
pu mu ma ni, kuduun wemu bɛ w'a
yaa ni na ni ge, di ganha ba wee bɛ
shaa wɛ. Lee ni nɛ wo saraa w'a fòro.

19 Nɛ ɲɛ sipya wa shishiin wo bulo
wɛ; ga lee bɛ na nɛ kunni da nayɛ
yaha bulo sipyii bɛɛri mu, kɔnhɔ di
já sipyiɲɛhɛmɛɛ ta Kirisa mu. 20 Nɛ
bu bye ni Yawutuu ni tuun wemu
ni, nɛ bɛ na nayɛ pye ba Yawutu ɲɛ
wɛ, kɔnhɔ pu niɲɛhɛmɛɛ di ɲuwuuro
ta. Piimu p'a ɲaari na sahaŋi ni Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni ge,
nɛ bu bye ni pee ni, nɛ bɛ na bye
ba pee ɲɛ wɛ, na ta li can koo ni, nɛ
Musa wo saliya wu koo ɲaari wɛ. Ga
nɛ ma lee pyi, kɔnhɔ pu niɲɛhɛmɛɛ di
ɲuwuuro ta. 21 Piimu pu ɲɛ pu ya Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo
ɲaari-i ge, nɛ bu bye ni pee ni, nɛ bɛ na
bye ba pee ɲɛ wɛ; kɔnhɔ pu niɲɛhɛmɛɛ
di ɲuwuuro ta. Ga lee di wa nago
kanna nɛ ta na Kilɛ wo saliya wu koo
ɲaari-i dɛ, bani Kirisa wo saliya wu
koo nɛ ɲaari. 22 Piimu fanha k'a cèrɛ
n'a daa wu ni ge, nɛ bu bye ni pee
ni, nɛ bɛ na nayɛ pye ba pee ɲɛ wɛ,
kɔnhɔ pu niɲɛhɛmɛɛ di fanha ta. Lee
funŋɔ ni, piimu bu bye pyegana bɛɛri
na, nɛ bu bye ni pu ni, nɛ bɛ na bye ba
pu ɲɛ wɛ; kɔnhɔ li pye pyegana bɛɛri
na, nigin nigin wa di ɲuwuuro ta pu
ni. 23 Kilɛ wo Jozaama pu wuu na nɛ
lee bɛɛri pyi, kɔnhɔ na bɛ di ba da pu
kuduun wu ni.

24 Piimu p'a ɲahazhaanri tafɛrɛ ti
fe ge, ta yee ya li cɛ na pu bɛɛri pu
ma baa, ga shɛn nigin yɛ pe na ba
ɲahagbaa li ta wɛ? Wee tuun wu ni
yi bɛ pu la le yiyɛ ni, y'i da fe, kɔnhɔ
yi bɛ di ba kuduun ta. 25 Piimu p'a tee
ɲahazhaanri tafɛrɛ ti fe ge, pee ya pu
yɛ tánha keree niɲɛhɛŋɛɛ na. Pee wa
pu wuu li pyi kuduun wemu kaa na
ge, wee ya xhuu. Ga wèe wa wu wuu
li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee
da ga xhɔ wɛ. 26 Lee wuu na nɛ na
wo tafɛrɛ ti fe, ga nɛ ti fe ɲubadin wɛ;
nɛ na wo kagurukpɔnyɔ yi bɛ pyi, ga
nɛ wo kaguruyo yi wa se kafɛɛgɛ na
wɛ. 27 Nɛ na ceepuuro ti kana xuuni
na nayɛ co can can na keree niɲɛhɛŋɛɛ
tàan; kɔnhɔ di ganha bu Kilɛ Jozaama
pu jo sipyii pu mu, nayɛ pyaa di dɛrɛɛ
pa buun wɛ.

10

Izirayɛli shɛɛn wo keree k'a pye wèe mu ɲaha shɛshɛɛrɛ

1 Na cebooloo, le l'a wèe sefɛlɛɛ pu
ta na pu yaha pu na ɲaari siwaga ki
ni ge, yi funŋɔ ganha bu wɔ lee na wɛ.
Ɲahaŋa k'a pu bɛɛri mara, a pu bɛɛri
di ba suumɔ lɔhɔ ki kɔn ɲɛri. 2 Pu bɛɛri
p'a batize ɲahaŋa ke, ni suumɔ lɔhɔ ki
ni, na bye ni Kilɛ tudunmɔɔ Musa ni
kariɲɛɛgɛ ki ni. 3 Kilɛ ya yalige kemu
kan pu mu na yìri fugba wu ni ge, pu
bɛɛri p'a kee li. 4 Kilɛ ya lɔhɔ kemu kan
pu mu ge, pu bɛɛri p'a kee gba. Bani
fɛfɛɛrɛ faaga k'a bi pinnɛ ni pu ni, na
lɔhɔ kaan pu mu. Kirisa wu bye kee
faaga ke. 5 Ga le bɛɛri kadugo na, pu
niɲɛhɛmɛɛ kapyegee ya pa daan Kilɛ
mu wɛ, lee l'a pu pye p'a xu siwaga ki
ni.

6 Ayiwa, kii keree kii ya pye na shɛ
wèe na, kɔnhɔ wèe bɛ ganha bu da
lakuuŋɔ yaha ki wu le koguunɔ ni ba
pee ya pye wɛ. 7 Pii wa bi yapɛrɛɛ
kaan pu ni. Yi bɛ ganha bu yiyɛ yaha

yapɛrɛgaan ba pee ya pye wɛ! L'a
ka pee shizhaa na Kilɛ Kafila wu ni
na: «Sipyii p'a tiin na li, na gba, lee
kadugo na, a p'i xhɔ na shɔ to xɔnhɔrɔ
na na xhɔnhɔni pu yapɛrɛɛ ɲahagbaa
na.»* 8 Pii wa bye pu ni dɔdɔɔ. Yi bɛ
ganha bu da yiyɛ yaha dɔdɔɔ ba pee
ya pye wɛ! Piimu p'a tee dɔdɔɔrɔ ti
pye ge, sipyii kabɔfoŋɔɔ kɛlɛɛ shuun
ni taanri (23.000), pee p'a xu pu ni
caŋa ɲii nigin funŋɔ ni. 9 Pii wa Kafɔɔ
taanna wii pu ni. Yi bɛ ganha bu da
zɔɔ yi Kafɔɔ taanna wii wɛ! Piimu p'a
lee pye ge, wɔlɔɔ p'a pee nɔ na gbo.
10 Pii wa bi ŋmunu-ŋmunɔ pu ni. Yi
bɛ ganha ba ŋmunu-ŋmunɔ ba pee ya
pye wɛ! Piimu p'a lee pye ge, mɛlɛkɛ
munaawuumɔ w'a pa pee bɛɛri gbo.
11 Kii bɔɔngɔ keree kii bɛɛri ya pee
ta, kɔnhɔ k'i já pye ɲaha shɛshɛɛrɛ wèe
mu. P'a kii keree kii ka, kɔnhɔ k'i ba
bye kalaa wèe mu, wèe piimu pu ɲɛ
taaxɔɔ li koɲɔɔrɔ na ge. 12 Wee tuun
wu ni sipya wemu w'a wuyɛ wii na
wee yeregana ya ɲɔ ge, weefɔɔ wu la
le wuyɛ ni wu ganha bu da guruŋɔ do
wɛ. 13 Nɔwuuro temu t'a yee taa ge,
tee ninuuro t'a sipyii pusamaa bɛɛri
taa. Kilɛ ɲɛ ɲɔmɛɛ fɔɔ, wu da ga sɔɔ yee
nɔhɔ ki wolo fo di zhɛ doro yi fanha
ki tɛhɛnɛ tàan wɛ. Ga tuun wemu ni
nɔwuuro ti da ba nɔ yi na ge, Kilɛ na
fanha kan yi mu, kɔnhɔ yi já ti xu yiyɛ
ni, na guri na taforogo bɛ kan yi mu.

Wù wùyɛ tanha yapɛrɛɛ keree tuugo bɛɛri na

14 Lee wuu na na taanɲiinɛɛ, yi sii
yi tɔɔgɔ wolo yapɛrɛgaanra ni fɛɛfɛɛ!
15 Y'a keree kɔri cɛ, lee jogana le n'a
yu ni yi ni. Ye n'a yu yi mu ge, yiyɛ
pyaa bɛ ki yi wii! 16 Wèe ba da Kafɔɔ
fɛfɛɛrɛ yalige ki li, wèe ma baraga
taha Kilɛ na na yagbaga kemu gba ge,
ta kee wa ma li shɛɛ na Kirisa ni wèe
ɲɛ kariɲɛɛgɛ ni wu shishan pu baraga
ni wɛ? Buuri wu bɛ wèe ma daa
daa wùyɛ na ge, ta wee bɛ ya li shɛɛ
na Kirisa ni wèe ɲɛ kariɲɛɛgɛ ni wu
ceepuuro ti baraga ni wɛ? 17 Buuri
ɲuŋɔ nigin yɛ ki ɲɛ. Ali na wèe yaha
wèe ya ɲɛhɛ bɛ, wèe bɛɛri ya pinnɛ na
bye ceepuuro nigin. Bani wèe bɛɛri
p'a ke buuri ɲuŋɔ nigin we taani wùyɛ
na.
18 Lemu li bi byi Izirayɛli nagoo pu
niŋɛ ni ge, yi yi funŋɔ kɔn lee na.
Piimu p'a bi ma saraga yaŋmuyɔ yi li
pee ni ge, ta pee ɲɛ ma bye ni Kilɛ ni
kariɲɛɛgɛ ni wɛ? Bani Kilɛ wogo ki
ɲɛ saraya nizogoyo yi tawologo yaaga
ke. 19 Lekɛ nɛ jomɔ p'i wa zhɛɛ wɛ?
Na kaɲɔɔ li wa yapɛrɛɛ ki na laa?
Ta xaara te p'a gbuu ki na ge, tee
na kaɲɔɔ li wa? 20 Bada, lee la bɛ
wɛ. Ga nɛ wo jomɔ p'a li shɛɛ nago
yaŋmuyɔ yemu yapɛrɛgaan p'a wo na
gaan yapɛrɛɛ ki mu ge, jo jinaa mu p'a
yee kaan, yi wa gaan Kilɛ mu wɛ. Nɛ
funŋɔ di wa yee pu pye kariɲɛɛgɛ ni
ni jinaa ni wɛ. 21 Yee da já da gbuu
Kafɔɔ wo cɛɛgbuu li ni, yi da se y'a
gbuu sanha jinaa bɛ wuu li ni wɛ! Yee
da já da li ni Kafɔɔ ni, yi da li ni jinaa
bɛ ni wɛ! 22 Kelee ta w'à giin wù Kafɔɔ
wo ɲiizhaga ki yirige? Ta wèe fanha
ya ɲɛhɛ wu wogo na?

N'a daa fɛɛ pu kapyegee ya yaa na nɔɔrɔ tɛri Kafɔɔ mɛgɛ na

23 «Keree bɛɛri ɲɔ ya kan» ba yee wa
yi yu wɛ; ga kuduun ɲɛ keree bɛɛri
ni wɛ. «Keree bɛɛri ɲɔ ya kan», ga
keree bɛɛri di wa da zhɛ ni yee ni ɲaha
na n'a daa wu ni wɛ. 24 Wa shishiin
ganha ba wuyɛ nigin wo kuduun
keree shaa wɛ! Wa bɛɛri ya yaa w'a
kaa pyi lemu wo kuduun wu ɲɛ watii
na ge.
25 Xaara tuugo bɛɛri y'a ɲa ti bɛrɛɛ
caan na ge, yi ganha ba ti keree yegee
wɛ, y'a ti xaa! Yi ganha bu nakaara ta
shishiin yaha yi zɔlɔɔ pu na tee wuu
na wɛ! 26 Bani l'a ka Kilɛ Kafila wu ni
na: «Ɲiŋɛ ke ni ki yaŋmuyɔ bɛɛri yi ɲɛ
Kafɔɔ woyo.»*
27 Wemu ɲɛ Kiricɛn wɛ, wee wa bu
yi yiri yalige na wu puga, yi bu shɛ
wà, wu bu shɛ yalige tuugo bɛɛri kan
yi mu, yi ganha bu ki keree yege wɛ.
Yi ki li yi ganha bu da nakaara ta
shishiin yaha yi zɔlɔɔ pu na wɛ! 28 Ga

* **10:7** Ɛkizode 32:6 * **10:26** Zaburuu 24:2

wa bu yi pye: «Yapɛrɛɛ xaara ti ɲɛ te dɛ!» Wee tuun wu ni, yi ganha bu ti xa nige wɛ! Wemu w'a yi funŋɔ to ge, nakaara ti ɲɛ wu zɔ wu ni. Lee wuu na, yi ganha bu ti xa wɛ! 29 Nɛ wa ye yu yee wo zɔlɔɔ pu wo nakaara wuu na-ɛ dɛ! Ga wemu w'a yi funŋɔ to ge, wee wo zɔ wu wo nakaara wuu na.

Ayiwa, pii na ba jo yee ni na: «Ɲaha na watii wo zɔ nakaara di da ba dɛrɛɛ jaagi shan nɛ na wɛ?» 30 Yalige ke nɛ da lii ge, nɛ bu baraga taha Kilɛ na kee wuu na, lekɛ di da ba jaagi shan nɛ na kee wuu na, nɛ d'a baraga taha na xɔ Kilɛ na wɛ?

31 Lee funŋɔ ni, yaaga kemu y'a da lii ge; yaaga kemu y'a da gba ge; kaa tuugo bɛɛri y'a da bye ge, kii bɛɛri ya yaa na nɔɔrɔ tɛri Kilɛ na. 32 Wa shishiin ganha da kaa pye yi ni lemu na Yawutu wa, kelee Girɛki wa, kelee Kilɛ wo Egilizi wu sipya wa ɲuŋɔ kyɛɛgi wɛ. 33 Yi pye ba nɛ ɲɛ wɛ! Nɛ la le nayɛ ni na sipyii bɛɛri wo ɲidaan pyi keree bɛɛri ni. Nɛ nayɛ mɛgɛ wo kuduun shaa wɛ, ga sipyii bɛɛri wo kuduun nɛ zhaa, kɔnhɔ p'i já shɔ.

11

Cee ɲubɔɔ keree Kilɛ pɛlɛduun ni

1 Ayiwa, yi pye na taannivɛɛ ba nɛ bɛ ya Kirisa taanni taannigana lemu na wɛ!

2 Na cebooloo, nɛ yi sɔni xuuni, bani yee ya fungɔngɔ yaha nɛ na keree bɛɛri ni, kalaa wemu bɛ nɛ kan yee mu ge, na nɔhɔ na wu bɛ koo ɲaari. 3 Ga kaa nigin ɲɛ wà, na funŋɔ ki wa y'i lee cɛ: Kirisa wu ɲɛ ná bɛɛri wo ɲuŋɔfɔɔ; ná bɛ di ɲɛ wu shɔ ɲuŋɔfɔɔ; Kilɛ di ɲɛ Kirisa bɛ wo ɲuŋɔfɔɔ. 4 Wee tuun wu ni, ná wemu ba Kilɛ ɲɛɛri, kelee na kafila nuri Kilɛ ɲɔ na na dorogo, wu ba lee la shi pyi na wu ɲuŋɔ yaha k'a tɔ, wu ya baraga taha Kirisa na wɛ. 5 Ga cee ba Kilɛ ɲɛɛri, kelee na kafila nuri Kilɛ ɲɔ na na yu; wu ba lee la shi pyi na ta ɲubɔɔ ɲɛ wu ɲuŋɔ ni wɛ, ná we wu ɲɛ wu ɲuŋɔfɔɔ wu ge, wu ya baraga taha wee na wɛ. W'a ɲɛri ba cee ɲuŋmaa wo ɲɛ wɛ. 6 Cee wemu bu jo wu da ɲubɔɔ pɔ wu ɲuŋɔ ni wɛ, wee tuun wu ni wu mɛhɛ ɲuzhiire ti kɔn. Ga cee na wu ɲuzhiire kɔn, kelee na ɲuŋɔ ki xuu, lee bi ɲɛ cee mu shiige, wee tuun wu ni w'a yaa wu ɲubɔɔ pɔ. 7 Ná ya yaa wu pa wu ɲuŋɔ tɔ wɛ, bani Kilɛ jaa ni w'a yàa, na Kilɛ wo nɔɔrɔ wu bɛ shɛɛ. Ga cee di ná bɛ wo nɔɔrɔ wu shɛɛ. 8 Bani ná ya ta foro cee ni pu yaaduun wu ni wɛ, ga cee w'a foro ná ni. 9 Ná di ya ta yàa cee wuu na wɛ, ga cee w'a yàa ná wuu na. 10 Lee wuu na cee ya yaa na ɲubɔɔ pɔ mɛlɛkɛɛ pu wuu na, lee di bye ɲaha shɛshɛɛrɛ, temu ya li shɛɛ na w'a wuyɛ tirige wu poo mu ge. 11 Ga lee bɛ na, na wèe yaha Kafɔɔ wo kariɲɛɛgɛ ki ni, wèe ya li cɛ jo cee da já bee ná baa wɛ, ná bɛ di da já bee cee baa wɛ. 12 Bani cee w'a foro ná ni pu yaaduun ni; ga nimɛ cee w'a ná seni, lee bɛɛri d'a foro Kilɛ ni.

13 Yiyɛ pyaa bɛ ki li wii gɛ. Ta l'a saha cee w'a Kilɛ ɲɛɛri n'a daa fɛɛ niŋɛ ni ɲubɔɔ baa? 14 Na saha ni sipyii yɛ pyaa yaagana ni, ta yee wa li ɲaa na jo ná na wu ɲuzhiire yaha t'a tɔnnɔ, na shiige kaa li ɲɛ lere wɛ? 15 Ga na li ta cee bu wu ɲuzhiire yaha t'a tɔnnɔ, lee ɲɛ ɲuyirige; bani ɲubɔɔ wege ni Kilɛ ya ɲuzhiitɔɔnyɔ kan cee mu. 16 Ayiwa, wa ba giin wu da nakaara pyi sanha kii keree kii shizhaa na; wèe kunni ya pyegana latii cɛ nige le kadugo na wɛ; pyegana latii bɛ di wa egilizi wa shishiin ni le kadugo na wɛ.

Kafɔɔ wo fɛfɛɛrɛ yalige ki ligana

17 Ayiwa, n'a da kaa nigin wa taga yi funŋɔ to, nɛ kunni wa da já yi sɔ lee wuu na bada wɛ. Lee li wa mɛ. Pinnɛrɛ temu yee ya byi ge, ti ya la ɲɔgi yee na wɛ, fo kakara. 18 Li nizhiinɛ li wa le: Nɛ logo na ba yee ya yiyɛ pinnɛ jomɔ na wɛ, na yee ya bɛni wɛ, yee na daa daa. Nɛ giin jo can wa bɛ pee jomɔ pe ni. 19 Li waha l'i waha yee ya yaa na taa taa, nakaara bɛ wa lee ni wɛ; kɔnhɔ piimu p'a n'a daa wu co xuuni ge, pee di jɛ shɔɔnri yi tɛ ni. 20 Yee bu yiyɛ pinnɛ, yalige ke yee ma li ge, kee ɲɛ Kafɔɔ wo fɛfɛɛrɛ yalige ki wɛ. 21 Bani ba yee ya yiyɛ

pinnɛ Kafɔɔ wo yalige ki kaa na wɛ,
yee na gburogi, wa bɛɛri na dii wuyɛ
pyaa wo yalige na, na shɛ kee lɔ na li.
Lee funŋɔ ni pii na ba gori ni xuugo
ni, pii d'a tin, na gba fo na figi. 22 Wee
tuun wu ni piyɛyɛ ɲɛ yee mu-i gɛ? Ta
yee ya já na li wà, na gbuu wà wɛ?
Kelee y'a giin y'i Kilɛ wo Egilizi wu
yaha jate baa yaaga gɛ? Na fara lee
na, piimu pu ɲɛ funmɔ fɛɛ pu ge, y'a
giin yi shiige le pee ɲahaya ni kunni?
Yi wa giin nɛ yekɛ jo wɛ? Di yi sɔ lee
wuu na laa? Lee kunni da já bye wɛ!

Yekɛ Pɔli ya jo Kafɔɔ wo fɛfɛɛrɛ yalige ki keree na ge

23 Ayiwa, nɛ kalaa wemu ta Kafɔɔ
mu, na wee ninumɔ kan yee mu ge,
wee wu wa mɛ: Piige kemu ni pu bi da
ba Kafɔɔ Yesu le keŋɛ ni ge, w'a buuri
lɔ kee piige ki ni, 24 na baraga taha
Kilɛ na, na wu kɛgi kɛgi na kan wu
kalaapiire ti mu, na jo: «Nɛ ceepuuro
ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le
pyi kɔnhɔ yi funyɔ di da dun ni na kaa
ni.» 25 Ba p'a li xɔ wɛ, a wu ɛrɛzɛn
lɔhɔ cɛɛgbuu li bɛ lɔ kan pu mu, na jo:
«Kilɛ ya kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ nivonɔ lemu
lɔ sipyii mu nɛ shishan baraga ni ge,
lee li wa mɛ ke ɛrɛzɛn lɔhɔ ke. Yi ba da
ki gba tuun bɛɛri ni, yi ki gba kɔnhɔ yi
funyɔ di do ni na kaa ni.» 26 Wee tuun
wu ni, tuun bɛɛri ni yee ya wee buuri
we li, na kee ɛrɛzɛn lɔhɔ ke gbuu ge,
Kafɔɔ wo xu wu keree yee ya yu lee
funŋɔ ni, fo wu ga guri pa sanha.

27 Lee wuu na sipyaa sipya w'a
wee buuri we li, na kee lɔhɔ ke gba
gbagana la na lemu ya baraga tɛri
Kafɔɔ mɛgɛ na-ɛ ge, weefɔɔ ya jaagi
shan wuyɛ na Kafɔɔ ceepuuro te, ni
wu shishan pu shizhaa na. 28 Lee
wuu na, wa bɛɛri ya yaa na fɛnhɛ wu
zɔ wu nɔhɔ wolo wii, wee tuun wu
ni wufɔɔ di na wee buuri we li, wu
kee lɔhɔ ke gba. 29 Lee bɛ wɛ, sipya
wemu w'a wee buuri we li, na kee
lɔhɔ ke gbuu, na ta kɔri wemu wu ɲɛ
yi na Kafɔɔ ceepuuro ti shizhaa na ge,
wufɔɔ di ya wee jate wɛ, kiiri weefɔɔ
ya shan wuyɛ ɲuŋɔ ni ni wee buuri
we li, ni kee lɔhɔ ke gba ni. 30 Lee l'a
shɛnɲɛhɛmɛɛ pye pii na yá, pii fanha
d'a xɔ yee ni. Lee l'a pii pye p'a xu bɛ
yee ni. 31 Wee bu fɛnhɛ wù zɔlɔɔ pu
nɔhɔ wolo wii ɲaha na, Kilɛ wo kiiri
wu da do nige wèe ɲuŋɔ ni wɛ. 32 Ga
Kafɔɔ ya kiiri kɔɔn wèe na, na wèe
kuuni, kɔnhɔ kiiri ganha ba shɛ binnɛ
do wèe ɲuŋɔ ni ni koŋɔ ke wo sipyii
pusamaa ni wɛ.

33 Ayiwa na cebooloo, lee funŋɔ ni
yi ba da yiyɛ pinnɛ y'i Kafɔɔ wo fɛfɛɛrɛ
yalige ki li, y'a yaa na yere yiyɛ sige.
34 Xuugo ba da k'a shɔ wa ni, wufɔɔ
wu li wu puga wu na w'a ma; kɔnhɔ
yi ganha bu da da yiyɛ pinnɛɛ, yi da
kiiri shaan yiyɛ na wɛ.

Ayiwa, nɛyɛ pyaa ki ba nɔ wà yi yíri
tuun wemu ni, nɛ na keree kisaŋaa
ɲaha shɔɔnri.

12

Loolodahaa kiimu Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a gaan ge

1 Ayiwa na cebooloo, Fɛfɛɛrɛ Mu-
naa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, nɛ
funŋɔ ki wa y'i kee keree cɛ yi fiinŋɛ.
2 Yeeyɛ pyaa k'a li cɛ na jo tuun wemu
ni yee di bye yee sanha Kilɛ cɛ-ɛ ge,
yee bi yiyɛ yaha yapɛrɛɛ keŋɛ ni, na
daha ki nɔhɔ ni, na ta ɲɔ di wa bɛ kee
yapɛrɛɛ kii mu k'a yu wɛ. 3 Lee wuu
na n'a yi yu yi mu, y'i li cɛ na jo Kilɛ
Munaa ɲɛ sipya wemu ni ge, weefɔɔ
da ga já jo na Yesu wu laŋi wɛ. Fɛfɛɛrɛ
Munaa bu bye li ɲɛ sipya wemu bɛ ni
wɛ, weefɔɔ bɛ da ga já jo na Kafɔɔ wu
ɲɛ Yesu wɛ.

4 Loolodahaa tuuyo niɲɛhɛyɛ yi wa
wà, ga Fɛfɛɛrɛ Munaa nigin l'a ki bɛɛri
kaan. 5 Labye wemu l'a gaan wèe mu
ge, wee labye we tuuyo y'a ɲɛhɛ, ga
wu bɛɛri di byi Kafɔɔnumɔ we mu.
6 Kapyegee kii tuuyo bɛ d'a ɲɛhɛ, ga
Kilɛnumɔ we w'a ki sefɛɛrɛ kaan wù
bɛɛri nigin nigin wu mu wù na byi.

7 Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a liyɛ shɛɛ ni loolo-
dahaa ni, l'a kiimu kaan wèe mu ge,
kɔnhɔ wa bɛɛri di da sipyii pu bɛɛri
mago ɲɔgi. 8 Lee Munaa le li ma se
kan wa mu wu na fungɔngɔ fɛɛrɛ jomɔ
yu, lee Munaa le ninunɔ na ba se kan

wa bɛtii mu wu na lajɛ jomɔ yu. 9 Lee
Munaa le ninunɔ ma ba wa wo n'a
daa pye w'a pɛlɛ fo xuuni; lee ninunɔ
na ba sefɛɛrɛ kan sanha wa bɛ mu wu
na yama fɛɛ cuuŋɔ. 10 Fɛfɛɛrɛ Munaa li
ma sefɛɛrɛ kan wa mu wu na kakan-
haŋaa pyi; na sefɛɛrɛ kan wa mu wu
na Kilɛ tuduro yu. L'a se kan wa bɛ
mu sanha wu na munaakuuŋɔɔ kii
wo kapyegee cɛni na zhɔɔnri Fɛfɛɛrɛ
Munaa li wogoo ki ni. L'a ba sefɛɛrɛ
kan watii bɛ mu wu na shi watii jomɔ
yu wu sanha dee pemu jo ɲa wɛ; na
sefɛɛrɛ kan wa bɛ mu sanha wee na
ganha na pee jomɔ pe kɔri yu. 11 Ga
Fɛfɛɛrɛ Munaa nigin we, lee li wa kii
keree kii bɛɛri pyi li yɛ. Lee li wa kii
loolodahaa kii bɛɛri kaan, wa bɛɛri ni
ma wuu, na bɛ ni liyɛ pyaa ɲidaan ni.

N'a daa fɛɛ pu bɛɛri ya ɲɛri pye ceepuuro nigin

12 Ayiwa, sipya ceepuuro, nigin ti
ɲɛ tii; ga ti yatɛnyɛ d'a ɲɛhɛ. Wee
tuun wu ni, ceepuuro yatɛnyɛ ni yi
ɲɛhɛgana bɛɛri, ba yee wa mɛ ceep-
uuro nigin wɛ, wèe piimu pu wa ni
Kirisa ni kariɲɛɛgɛ ni ge, mu li wa wèe
bɛ mu. 13 Bani Fɛfɛɛrɛ Munaa nigin ni
wèe bɛɛri ya batize, na binnɛ na bye
ceepuuro nigin. Ma Yawutu la, ma
Girɛki la, ma bulo la, ma shiin ɲɛ mayɛ
wo la, wèe bɛɛri p'a Fɛfɛɛrɛ Munaa
nigin we ta.
14 Ayiwa, ceepuuro ya yàa ni
yatɛngɛ nigin ni wɛ, ga yatɛnyɛ
niɲɛhɛyɛ ni t'a yàa. 15 Tɔɔgɔ bu jo na
ba ni kee di wa keŋɛ wɛ, wee tuun
wu ni na kee niŋɛ wa ceepuuro ti ni
wɛ, lee na ki niŋɛ kɔn wolo ceepuuro
ti yatɛnyɛ yi ni ya? 16 Niwii bɛ bu jo
na ba ni lee di wa ɲii wɛ, wee tuun
wu ni na lee niŋɛ wa ceepuuro ti ni
wɛ, lee na li niŋɛ kɔn wolo ceepuuro
ti yatɛnyɛ yi ni ya? 17 Sipya ceepuuro
bɛɛri da bi bye ɲii yɛ nigin, dii wu bi
da da nuri wɛ? Kelee ti bɛɛri da bi
da niwii yɛ na, dii wu bi da da nugo
nuri wɛ? 18 Ga li can koo ni, Kilɛ ya
ceepuuro yatɛnyɛ yi bɛɛri nigin nigin
le ti ni, na bɛ ni wuyɛ pyaa ɲidaan ni.
19 Ceepuuro ti bɛɛri da bi da yatɛngɛ
nigin yɛ na, ta ti bi da bye mɛ sanha
ceepuuro? 20 Lee wuu na ceepuuro
yatɛnyɛ y'a ɲɛhɛ, ga ceepuuro te di ɲɛ
nigin yɛ pe.
21 Lee wuu na ɲii da já keŋɛ pye: «Nɛ
yaaga wa mu ni wɛ.» Ɲuŋɔ bɛ di da já
tɔɔyɔ pye: «Nɛ yaaga wa yee ni wɛ.»

Ceepuuro yatɛnyɛ ya yiyɛ keŋɛ sogoo

22 Li can koo ni, yatɛnyɛ yemu wèe
ya wii ceepuuro ni jo yee wo baraga
k'a xɔ fo xuuni ge, yee bɛ wo kaɲɔɔ li
ɲɛ wà. 23 Ceepuuro ti yatɛnyɛ yemu
wèe ya wii na jo yi ɲɛ yaaga-ɛ ge, yee
wèe ya gemɛɛ xuuni na toro yi saya
tàan. Yemu yi ɲɛ shiige woyo ge, na
baraga tɛri yee na na toro yi saya
tàan. 24 Yemu ɲɛ shiige woyo wɛ, wèe
ya kee baraga ke tuugo tɛri yee na
wɛ. Lee yaagana le na Kilɛ ya ceep-
uuro yatɛnyɛ yàa, yemu yi ɲɛ baraga
baa ge, kɔnhɔ wèe di da baraga tɛri
yee na xuuni. 25 W'a lee pye mu
kɔnhɔ ceepuuro ti yatɛnyɛ ya shishiin
ganha bu da waa laha ya na wɛ; ga yi
bɛɛri di binnɛ, y'i da yiyɛ keŋɛ sogoo.
26 Ceepuuro ti yatɛngɛ ka ba gana,
yatɛnyɛ yi bɛɛri yi da binnɛ da gana ni
kee ni. Yatɛngɛ ka bu pɛɛŋɛ ta, yatɛnyɛ
yi bɛɛri yi da binnɛ funŋɔ taan ni kee
ni.
27 Yee bɛɛri p'a pinnɛ na bye Kirisa
wo ceepuuro. Yee bɛɛri nigin nigin
wu ɲɛ wu ceepuuro ti yatɛnyɛ ya.
28 Lee teŋɛgana li na Kilɛ ya pii teŋɛ
Egilizi wu ni wu labye wu kaa na.
Pu nizhiilee ɲɛ Kirisa wo tudunmɔɔ,
pu shuun wuu ɲɛ piimu p'a nuri Kilɛ
ɲɔ na na dorogo ge, pu taanri wuu
ɲɛ karamɔgɔlɔɔ; lee kadugo na a wu
sefɛɛrɛ kan pii mu pu na kakanhaŋaa
pyi, na sefɛɛrɛ kan pii mu pee na
yama fɛɛ cuuŋɔ, na se kan pii mu pu
na pusamaa tɛri, na pii pye ɲahagbaa
fɛɛ, na sefɛɛrɛ kan pii mu pu na shi
watii jomɔ yu pu sanha dee pemu
jo ɲa wɛ. 29 Ta l'a yaa pu bɛɛri pu
pye Kirisa wo tudunmɔɔ? L'a yaa pu
bɛɛri p'a nuri Kilɛ ɲɔ na p'a dorogo ya?
L'a yaa pu bɛɛri pu pye karamɔgɔlɔɔ
ya? Ta pu bɛɛri mu sefɛɛrɛ ya kan
p'a kakanhaŋaa pyi? 30 Ta pu bɛɛri

mu sefɛɛrɛ ya kan p'a yama fɛɛ cuuŋɔ? Ta pu bɛɛri mu sefɛɛrɛ ya kan p'a shi jomɔ patii yu? Ta pu bɛɛri mu sefɛɛrɛ ya kan p'a pee shi jomɔ pe kɔri yu?

31 Ayiwa, loolodahaa kiimu wo tayerege k'a pɛlɛ xuuni ge, y'a kee kaa kilee. Ga kaa lemu li wa kii bɛɛri ɲaha na ge, nimɛ n'a da lee shɛ yi na.

13

Taanɲɛɛgɛ

1 Ayiwa, li ɲɛhɛ da nago nɛ sipyii pu bɛɛri wo shi jomɔ pe cɛ na yu, na mɛlɛkɛɛ pu bɛ wo pu cɛ, taanɲɛɛgɛ di ɲɛ nɛ ni wɛ, nɛ jomɔ pu jɛ ya yaaga bɛ ɲɔ wɛ. Nɛ ɲɛri maga, kelee yatinŋɛ, na tunmɔ yɛ yeege. 2 Ali nɛ ɲɛhɛ da bi kafila nuri Kilɛ ɲɔ na na dorogo; kelee kaŋmɔhɔŋɔɔ kii bɛɛri wo lajɛ, ni cɛmɛ pe bɛɛri wo sefɛɛrɛ ya kan nɛ mu; kelee nɛ n'a daa wu baraga ya pɛlɛ fo na faaboboyo kɔɔngi na lɛri yi tayahaŋa ni, na ta taanɲɛɛgɛ di ɲɛ nɛ ni wɛ, nɛ ɲɛ yafiin bɛ wɛ. 3 Ali nɛ ɲɛhɛ da na keŋɛ yaŋmuyɔ bɛɛri loolo la baa fɛɛ na, na sɔɔ na na ceepuuro ti bɛ kan pu sorogo bɛ, taanɲɛɛgɛ bye k'i ɲɛ nɛ ni wɛ, lee la shishiin ya yaaga ɲɔ nɛ na wɛ.

4 Taanɲɛɛgɛ luu ya mara, taanɲɛɛgɛ ya saama pyi, ɲɛpɛɛn ɲɛ taanɲɛɛgɛ ni wɛ, taanɲɛɛgɛ ya ɲɔsanga pyi wɛ, taanɲɛɛgɛ ya tabaara pyi wɛ, 5 taanɲɛɛgɛ ya shiige kaa pyi wɛ, taanɲɛɛgɛ ya kiyɛ kuduun shaa wɛ, taanɲɛɛgɛ luu ya yìri tɔvuyo na wɛ, taanɲɛɛgɛ ɲɛ ni funguuŋɔ ni wɛ, 6 taanɲɛɛgɛ ya fundanga pyi katiibaagaa shizhaa na wɛ, ga can keree na k'a fundanga pyi, 7 taanɲɛɛgɛ ya keree bɛɛri yafani, taanɲɛɛgɛ ya daa sipyii na keree bɛɛri ni, taanɲɛɛgɛ fungɔngɔ ya lɛri ki tadaŋa na wɛ, taanɲɛɛgɛ ya keree bɛɛri soro.

8 Taanɲɛɛgɛ ya xhuu bada wɛ; piimu pu wa nuri Kilɛ ɲɔ na na dorogo ge, lee na ba xhɔ; shi jomɔ patii wo loolodahaa ki na ba xhɔ; cɛmɛ pu bɛ na ba xhɔ. 9 Bani wèe wo cɛmɛ pu ɲɔ ya ta fa wɛ, jomɔ pemu bɛ wèe ya nuri Kilɛ ɲɔ na na dorogo ge, wèe di ya pu bɛ bɛɛri taa wɛ. 10 Ga lemu wo ɲɔ k'a fa ge, lee ba ba caŋa kemu, lemu li ɲɛ li ɲɔ ya fa-ɛ ge, lee na xhɔ.

11 Tuun wemu ni nɛ bi bye nɔhɔcɛrɛɛ ge, nɛ jomɔ yoo, na fungɔngɔ yoo, na keree ɲaha cɛgana yoo, kii bɛɛri bi bye nɔhɔpiire wogoo. Ga ba nɛ pa lɛ wɛ, keree kiimu bɛɛri ki ɲɛ nɔhɔpiire wogoo ge, a nɛ kee bɛɛri ɲɔ yaha. 12 Ali nimɛ bɛ ni, keree kiimu wèe ya ɲaa ge, wèe ya ki bɛɛri taa na ɲaa wɛ. Ki ɲɛ kanna jaawiige ni wèe ya ki wii, na bye wèe ya ki bɛɛri ɲaa wɛ. Ga caŋa ɲii la wa ma, wù na ba kee keree ki ɲa ɲaha ni ɲaha. Ali niɲaa bɛ ni, keree kiimu nɛ cɛ ge, ki ɲɔ ya fa wɛ. Ga caŋa ɲii la wa ma, nɛ na ba keree ki bɛɛri cɛ fo na nɔ ki tɛhɛnɛ na, ba Kilɛ ya nɛ cɛ mɛ wɛ.

13 Ayiwa, kii keree taanri we, kii k'a kori yaha nimɛ: n'a daa fɛɛrɛ, ni tadaŋa, ni taanɲɛɛgɛ. Ga ki bɛɛri wo nigbɔɔ di ɲɛ taanɲɛɛgɛ.

14

Kilɛ Munaa li wo loolodahaa k'a yaa na pu bɛɛri mago ɲɔgi

1 Ayiwa na cebooloo, lee wuu na y'a yaa yi fɛnhɛ taanɲɛɛgɛ sha keree bɛɛri ɲaha na! Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, yi da kee bɛ shaa! Ga na nuri Kilɛ ɲɔ na na dorogo wo loolodaa le, y'a lee shaa xuuni. 2 Wemu ba shi watii jomɔ* yu, weefɔɔ ya yu ni sipyii ni wɛ, ga Kilɛ ni wu ma yu. Keree kiimu wu ma yu Fɛfɛɛrɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni ge, kee ma ŋmɔhɔ, bani wa shishiin ya ki cɛni wɛ. 3 Ga wemu ba kafila nuri Kilɛ ɲɔ na na yu, sipyii ni weefɔɔ ma yu, kɔnhɔ pu da se ɲaha na n'a daa wu ni, samɔhɔrɔ di da jin pu ni, pu da loɲinɛ taa. 4 Wemu ba shi watii jomɔ yu wuyɛ nigin wo n'a daa weefɔɔ ya luu na se ɲahagbaa na. Ga wemu ba kafila nuri Kilɛ ɲɔ na na yu, n'a daa fɛɛ pu bɛɛri wo n'a daa wu weefɔɔ ma luu na se ɲaha na. 5 Nɛ

* **14:2 Shi watii jomɔ:** Pee ɲɛ shi jomɔ pemu ma m'a yu Kilɛ wo sefɛɛrɛ ti funŋɔ ni ma di sanha dee pu jo ɲa-ɛ ge. Pu na já bye ɲiŋɛ ke wo shi jomɔ kelee mɛlɛkɛɛ wo jomɔ.

funŋɔ ki wa Kilɛ di se kan yi bɛɛri mu, y'i já y'a shi watii jomɔ yu. Ga lemu l'a dan nɛ ni sanha na toro lee bɛ tàan ge, lee li wa mɛ jo Kilɛ wu se kan yi mu yi da nuri wu ɲɔ na y'a dorogo sipyii mu. Bani na kafila nuri Kilɛ ɲɔ na na yu, lee kaɲɔɔ ya pɛlɛ na toro shi jomɔ patii wo jo tàan. Fo pee shi jomɔ pe kɔri bu jo, p'i na já shɛ ni Egilizi wu n'a daa wu ni ɲaha na.

6 Ayiwa na cebooloo, nɛ bu shɛ yee yìri nimɛ we ni, nɛ di ya shɛ Kilɛ wo kashɛɛ la paari yee mu wɛ, nɛ di ya Kilɛ wo lajɛ watii keree jo yee mu wɛ, nɛ di ya jomɔ pa logo Kilɛ ɲɔ na na torogo yee mu wɛ, nɛ di ya shɛ yee kalaa wɛ; ga fo na shi jomɔ patii yu yee mu, lekɛ nɛ di da ɲɔ yee na lee funŋɔ ni wɛ? 7 Wù ɲaha shɛshɛɛrɛ lɔ yatinyɛ ya na, sibenɛ* kelee koni: Mɛhɛɛ ki bye k'i ya yu ki jogana na wɛ, dii wa da bye wu li cɛ na le jegulo le li wa sibenɛ li mɛɛ le, kelee koni wu mɛɛ li wɛ? 8 Maga kemu pu ma wi kashɛnŋmɔɔ pu na gbegele foro ge, kee maga ke bye k'i ya wi ki wigana na wɛ, kashɛnŋmɔ wekɛ w'i da gbegele wɛ? 9 Mu li wa yee bɛ mu. Jomɔ pe yee ya giin di jo ge, yee ba pee yu shi jomɔ patii ni, dii sipya di da bye wu pee kɔri cɛ wɛ? Pee jomɔ pe ya ɲɛri ba kafɛɛgɛ ɲɛ wɛ. 10 Shi jomɔ tuuyo niɲɛhɛyɛ yi wa koŋɔ ke na, ga yi bɛɛri di wa ni kɔri ni. 11 Ga sipya watii ba yu ni nɛ ni shi watii jomɔ ni nɛ di ya pee nuri wɛ, wemu w'a yu ni nɛ ni ge, nɛ ɲɛri weefɔɔ mu nabun, a weefɔɔ bɛ di ɲɛri nɛ mu nabun.

12 Ayiwa, ba ni yee di wa Fɛfɛɛrɛ Munaa li wo loolodahaa ki la pyi, wee tuun wu ni, kiimu k'a se ni Egilizi ni ɲahagbaa na ge, y'a kee shaa yi kee ta xuuni. 13 Lee wuu na wemu ba shi watii jomɔ yu, weefɔɔ ya yaa w'a Kilɛ ɲɛɛri kɔnhɔ wu já w'a pee jomɔ pe kɔri yu. 14 Bani nɛ ba Kilɛ ɲɛɛri shi watii jomɔ ni, nɛ zɔ wu ma bye ɲɛrɛgɛ ki na, ga jomɔ pe nɛ yu ge, nɛ funɡɔŋɡɔ ke di ya labye pyi pee shizhaa na wɛ. 15 Wee tuun wu ni nɛ di da lekɛ pye wɛ? N'a da Kilɛ ɲɛɛri ni na zɔ wu ni, ga n'a da wu ɲɛɛri ni na funɡɔŋɡɔ ki bɛ ni. N'a da Kilɛ masɔŋɔ yoyo cee ni na zɔ wu ni, ga nɛ na da yi cee ni na funɡɔŋɡɔ ki bɛ ni. 16 Lee kaa bɛ wɛ, mu ba baraga tɛri Kilɛ na shi jomɔ patii ni, wemu wu ɲɛ wà sipyiire ti ni wee ya pee jomɔ pu nuri-i ge, dii wee di da já «Amiina» jo mu Kilɛ-ɲɛrɛgɛ ki na wɛ? Bani ye mu ya yu ge, wu ya yi cɛ wɛ. 17 Ali na mu Kilɛ-ɲɛrɛgɛ ki ta k'a ɲɔ bɛ, ki ya yaaga bɛ le wee wo n'a daa wu ni wɛ.

18 Nɛ shi jomɔ patii niɲɛhɛmɛ yu ali na toro yee tàan, nɛ baraga taha Kilɛ na lee wuu na. 19 Ga n'a daa fɛɛ pinnɛrɛ ni, ɲɔɲii kaguro wemu ɲaha ya cɛ ge, na kee k'a yɛ taga sipyiire ti kalaa, nɛ lee funŋɔ lɔ na toro ɲɔɲii kabɔfoŋɔɔ kɛ (10.000) jo tàan shi jomɔ patii ni pemu ɲaha ya cɛ-ɛ ge.

20 Na cebooloo, yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn ba nɔhɔpiire ɲɛ-ɛ wɛ. Kakuuyo shizhaa na kunni y'a yaa na pye ba pubinŋɛɛ ɲɛ wɛ. Ga funzhaga shizhaa na y'a yaa yi pye sipyilɛyɛ. 21 L'a ka Kilɛ Kafila wu ni na:

«Shi watii wo jomɔ ni n'a da ba jo ni we shi we ni.
Nabuun ɲɔyɔ na n'a da ba jo ni wu ni.
Ga lee bɛ na p'a da ba nɛ jomɔ pu logo wɛ.
Kafɔɔ w'a jo mu.»*

22 Lee wuu na, na yu shi watii jomɔ ni, piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, Kilɛ wo ɲaha shɛshɛɛrɛ ti ɲɛ tere pee mu, t'i ɲɛ ɲaha shɛshɛɛrɛ n'a daa fɛɛ mu wɛ. Ga na kafila nuri Kilɛ ɲɔ na na yu sipyii mu, tee ɲɛ Kilɛ wo ɲaha shɛshɛɛrɛ n'a daa fɛɛ mu, ga piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, t'i ɲɛ ɲaha shɛshɛɛrɛ pee mu wɛ.

23 Yiyɛ pyaa bɛ ki li wii gɛ! Yee egilizi wu sipyii pu bɛɛri bu puyɛ pinnɛ, yee bɛɛri ba shi watii jomɔ yu, a piitiilee di nɔ yee ta yee na pee yu, kelee piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, pee ya nɔ yee ta mu, ta pu da jo na yee bɛɛri ɲuŋmogoo k'a yìri wɛ? 24 Ga yee bɛɛri ba jomɔ nuri Kilɛ ɲɔ na na dorogo. Wemu ɲɛ Kiricɛn wɛ, a wee wa di nɔ wà, kelee sipya watii.

* **14:7 Sibenɛ:** Lee ɲɛ faan.
* **14:21** Ezayi 28:11-12; Dutɛrɛnɔmɛ 28:49

Yemu w'a nuri yee ɲɔ na ge, wu zɔ wu na wu jaagi yee na. Pee jomɔ pe na ba kiiri kɔn wu na! 25 Keree kiimu bɛɛri k'a ŋmɔhɔ wu funŋɔ ni ge, kee bɛɛri na zhɛɛ kpɛɛngɛ na. W'a nuguro sin, na wu ɲaha buri, na Kilɛ pɛlɛ, na jo: «Can can na Kilɛ wa ni yee ni.»

Keree ki bɛɛri ya yaa na zhɔɔnri ki shɔɔnrigana na

26 Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a lemu pyi ge, lee li wa mɛ. Yi ba yiyɛ pinnɛ, Kilɛ-pɛɛŋɛ kelee wu masɔŋɔ yogo bu da wa mu, wu ki cee. Jomɔ bu da wa mu di daga pusamaa kalaa, wu pu jo. Kilɛ bu da w'a kashɛɛ shɛ wa na, wufɔɔ bɛ wu lee jo. Kilɛ bu da w'a shi watii jomɔ shɛ wa na, wufɔɔ wu pee jo. Wa bɛ bu da na da já pee jomɔ pe kɔri jo, weefɔɔ bɛ wu pee jo. Ga ki bɛɛri ya yaa k'a byi kɔnhɔ n'a daa fɛɛ pu da se ɲaha na n'a daa wu ni. 27 Li bu da pu na da shi watii jomɔ jo, sipyii shuun kelee taanri yɛ w'a yaa na pee jo nigin nigin na. Wa bɛtii di da wà weefɔɔ di da pee jomɔ pe kɔri yu! 28 Wa bye wu ya ta wemu na já da pee jomɔ pu kɔri yu wɛ, wee tuun wu ni piimu pu ɲɛ ni pee jomɔ pu wo loolodahaa ki ni ge, pee ya yaa na cari puyɛ na. Wa ba da wu wo jo, wu pu jo wuyɛ funŋɔ ni wu ni Kilɛ ni, wa ganha bu da wu wo mujuu li yeege nige sipyiire ti tɛ ni wɛ.

29 Piimu p'a kafila nuri Kilɛ ɲɔ na na yu ge, pee ba da jo, pu shuun kelee pu taanri yɛ wu jo, pusamaa di niwegee shan ni pee woyo yi ni, p'i yi suguri. 30 Ga Kilɛ bu kashɛɛ la shɛ sipyitɛɛngɛ ka na, wemu w'a bi yìri yere na yu ge, weefɔɔ ya yaa wu cari wuyɛ na. 31 Yee bɛɛri na já da nuri Kilɛ ɲɔ na na dorogo nigin nigin, kɔnhɔ pu bɛɛri di kalaa ta, samɔhɔrɔ bɛ di jé pu ni. 32 Kilɛ ya lee loolodaa le kan sipyii piimu mu p'a nuri wu ɲɔ na p'a dorogo ge, se wa pee sipyii pii ni pu já kuu puyɛ mu. 33 Bani Kilɛ ya ta pye kawuriye Kilɛ wɛ, ga ɲaɲiŋɛ Kilɛ wu ɲɛ wii.

Ayiwa, ma na jo ba li wa fɛfɛɛrɛ sipyii pu wo egilizii pu bɛɛri ni wɛ, 34 yi ba yiyɛ pinnɛ, cèe pu ya yaa pee p'a jomɔ luu p'a yu wɛ. Li ya saha pee p'a yu egilizi wu funŋɔ ni wɛ. P'a yaa pu puyɛ tirige ma na jo ba Kilɛ wo saliya ɲɔmɛhɛɛ k'a yi yu wɛ.* 35 Pii ba giin p'i kaa la yegeŋɛ pye p'i li ɲaha cɛ, peefɛɛ pu pu namaa yege lee kaa li na deeye ni. Li ya saha cee wu yìri w'a yu n'a daa fɛɛ pinnɛrɛ ni wɛ.

36 Wee tuun wu ni ta yee yíri Kilɛ Kafila w'a yìri? Kelee ta yee yɛ na w'a da? 37 Wa ba wuyɛ wii na jomɔ wee ya nuri Kilɛ ɲɔ na na yu, kelee na Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a loolodaa la kan wee mu, weefɔɔ ya yaa wu li cɛ na ye nɛ yu ge, na Kafɔɔ wo ɲɔmɛhɛɛ ki ɲɛ kii. 38 Ga wufɔɔ bu bye w'i ya sɔɔ pe jomɔ pe na wɛ, yi bɛ ganha bu wufɔɔ jate wɛ!

39 Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a kaa lemu shaa xuuni ge, lee li wa mɛ. Na jomɔ nuri Kilɛ ɲɔ na na dorogo sipyii mu. Wa bɛ ba yu shi watii jomɔ ni, yi ganha bu weefɔɔ bɛ ɲaha kɔn wɛ. 40 Ga yi da keree ki bɛɛri pyi ki kacɛ na, ki bɛɛri di da byi k'a se ki pyeganaa na.

15

Yesu nixhugo ki ɲɛ ɲɛ keree

1 Ayiwa na cebooloo, nɛ Kilɛ Jozaama pemu jo yee mu ge, pee pemu na yee ya sɔɔ na gori yaha pu ni ni lowaa ni ge, n'a yi funyɔ tirige pee na sanha. 2 N'a yi kalaa pu ni kalaagana lemu na ge, yi ba pu koro ɲaari na sahaŋi ni lee kalaagana li ni, yi na ɲuwuuro ta pu baraga ni. Li ba foro lee ni, yi na yi wo n'a daa wu pye tawaga ni.

3 Nɛyɛ pyaa ya kalaa wemu ta wee di ɲɛ kalaa wu ɲugbɔhɔ ge, wee ni nɛ fɛnhɛ yee kalaa. Wee wu wa mɛ. Wèe wo jurumu wuu na Kirisa ya xu ma na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni wɛ. 4 A p'i wu le faŋa ni. Wu caxhugo caŋa taanri wogo ki na, a wu ɲɛ na foro xu ni ma na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni wɛ. 5 Wu niɲɛŋɛ na, w'a wuyɛ shɛ Pyɛɛri na, lee kadugo na na wuyɛ

* **14:34** Zhenɛzi 3:16

shɛ wu tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu na.
6 Lee kadugo na, cebooloo n'a daa fɛɛ
piimu ya wu pinnɛ ɲa shiizhan ge,
pee ya ɲɛhɛ sipyii xhuu kaguro (500)
na. Pee niɲɛhɛmɛɛ wa sanha ɲìi na
niɲaa we bɛ ni. Ga pii wa xu pu ni.
7 Lee kadugo na sanha, a wu wuyɛ shɛ
Yakuba na, na wuyɛ shɛ wu tudunmɔɔ
pu bɛɛri na.
8 Lee bɛɛri kadugo na, a wu wuyɛ
shɛ nɛ Pɔli bɛ na, nɛ wemu wu ɲɛ ba
pya ɲɛ wɛ, wemu w'a se na ta wu laa
ya lɛ-ɛ ge. 9 Bani nɛ wu ɲɛ Kirisa wo
tudunmɔɔ pu bɛɛri nifɛnhɛfɛnhɛnɛ.
Nɛ bi yaa bɛ yɛrɛ p'a na pyi Kirisa
wo tudunmɔ wɛ, bani nɛ Kilɛ wo n'a
daa fɛɛ pu kanha shɛn xuuni. 10 Ga
sipya wemu nɛ ɲɛ ge, Kilɛ wo niimɛ
wu gbɔɔrɔ ni nɛ já pye wee sipya we.
Wee niimɛ we Kilɛ ya kan nɛ mu ge,
wu ya ta pye la ɲɔbaa wo bada wɛ.
Bani nɛ na já jo nɛ labye pye na toro
Kirisa wo tudunmɔɔ pusamaa bɛɛri
tàan. Ga nɛyɛ pyaa wo fanha kaa ya
lee pye wɛ. Kilɛ wo niimɛ wemu wu
ɲɛ ni nɛ ni ge, li can koo ni wee w'a lee
pye. 11 Lee wuu na, w'a pye nɛ yoo,
li shiin ya pye Kirisa wo tudunmɔɔ
pusamaa yoo, lee yɛrɛnunɔ le wèe wa
byi, lee na yee di wa dà.

N'a daa fɛɛ pu nixhuyo yi wo ɲɛ wu keree

12 Ayiwa, wee tuun wu ni wèe bi ɲɛ
na lee yɛrɛ li pyi na jo Kirisa ya ɲɛ na
foro xu ni, ɲaha na pii di wa yu yee ni
sanha na xuɲɛnɛ da ba bye ɲiga na-ɛ
wɛ? 13 Xuɲɛnɛ bu da li da ba bye can
na wɛ, wee tuun wu ni Kirisa yɛ pyaa
ki bɛ ya ta ɲɛ na foro xu ni shiin wɛ.
14 Li shiin bi ɲɛ mu can na, na Kirisa
ya ta ɲɛ na foro xu ni wɛ, wee tuun
wu ni ɲuŋɔ ɲɛ wèe wo yɛrɛ li na wɛ; a
yee wo n'a daa wu bɛ di bye ɲuŋɔ baa.
15 Na fara lee na, ni xuɲɛnɛ li da ba bye
kunni wɛ, kafinɛyɛ wèe ya dɛri Kilɛ na,
bani wèe wa yu na w'a Kirisa ɲɛ na
yeege xu ni, na ta w'i ya lee pye wɛ.
16 Bani xuu pu bu da pu da ba ɲɛ ɲiga
na kunni wɛ, wee tuun wu ni Kirisa
yɛ pyaa ki bɛ ya ta ɲɛ na foro xu ni
shiin wɛ. 17 Li shiin bi ta nago Kirisa
ya ɲɛ wɛ, wee tuun wu ni yee wo n'a
daa w'a pye ɲuŋɔ baa, a yi jurumu wu
bɛ di nɔhɔ kori yaha yi ɲuŋɔ ni. 18 Na
fara lee na n'a daa fɛɛ piimu bɛɛri p'a
xu, na pu yaha Kirisa nɔhɔ ni ge, pee
bɛɛri ya piin fo wà. 19 Wèe bi ta wèe ya
Kirisa pye wù tadaŋa ke koŋɔ ke wo
ɲiifɛɛrɛ te yɛ nigin wuu na, wee tuun
wu ni wèe pu ɲɛ ke koŋɔ ke wo sipyii
pu bɛɛri wo ɲaa fɛɛ.

20 Ga li can koo ni Kirisa ya sii ɲɛ na
foro xu ni. Kilɛ ya wu ɲɛ, piimu p'a xu
ge, na wu pye pee wo shɛnshiimɛ, na
li shɛɛ na pee bɛ na ba ɲɛ na foro xu
ni. 21 Bani ba xu ya jé koŋɔ puga shɛn
nigin keŋɛ kurogo wɛ, mu xuɲɛnɛ li bɛ
ya pye shɛn nigin keŋɛ kurogo. 22 Ba
sipyii pu bɛɛri ya xhuli pu ni Adama
wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni wɛ, mu sipyii
pu bɛɛri da ba ɲɛ pu ni Kirisa wo
kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni. 23 Ga wa bɛɛri ni
wu wuu tuun wu wa, wa wuu bɛɛri ni
li koro. Kirisa w'a pye li shɛnshiimɛ,
lee kadugo na piimu pu ɲɛ Kirisa wuu
pu ge, wu ga ba caŋa kemu, pee bɛ
na ɲɛ. 24 Lee kadugo na taaxɔɔ li na
nɔ. Kirisa na ba ɲuŋɔ fɛɛrɛ ti bɛɛri,
ni fanha ki bɛɛri, ni sefɛɛrɛ ti bɛɛri
kyɛɛgi wee tuun we ni, na saanra ti
kan To Kilɛ mu. 25 Bani li waha l'i
waha, Kirisa ya yaa na saanra ti pyi
fo Kilɛ ba shɛ wu pɛɛn pu bɛɛri tirige le
wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni. 26 Pɛn wemu wu ɲɛ
kurogo wo wu ge, wemu na ba gyɛɛgi
pɛɛn pu bɛɛri kadugo yíri ge, wee ɲɛ
xu. 27 L'a ka Kilɛ kafila wu ni na:
«Kilɛ ya yaŋmuyɔ yi bɛɛri tirige le wu
tɔɔyɔ nɔhɔ ni.»* Ga li na ka na Kilɛ
ya yaŋmuyɔ yi bɛɛri tirige le wu tɔɔyɔ
nɔhɔ ni, lee wa li shɛɛ na yaŋmuyɔ
yemu bɛɛri Kilɛ ya tirige na le Yesu
tɔɔyɔ nɔhɔ ni ge, na Kilɛ yɛ pyaa bɛ
niŋɛ ki ɲɛ yee ni wɛ. 28 Yaŋmuyɔ yi
bɛɛri ba ba dirige le Kirisa tɔɔyɔ nɔhɔ
ni tuun wemu ni; wee tuun wu ni,
Kilɛ wemu w'a yaŋmuyɔ yi bɛɛri tirige
le Jafɔɔ wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni ge, Jafɔɔ wu
bɛ na wuyɛ tirige wee mu. Lee funŋɔ
ni Kilɛ na bye yaŋmuyɔ yi bɛɛri ɲuŋɔ

* **15:27** Zaburuu 110:1; Zaburuu 8:7

ni.
29 Ayiwa, li bu da nago xuɲɛnɛ da
ba bye ɲiga na wɛ, wee tuun wu ni,
piimu p'a puyɛ batizeni xuu wuu na
ge, pee di da ba ɲaha ta lee ni wɛ?
Li bu sii ta nago xuɲɛnɛ da ba bye
bada wɛ, ɲaha na sipyii di puyɛ kaan
pu na batizeni xuu mu wɛ? 30 Wèeyɛ
pyaa kii bɛ do? Ni xuɲɛnɛ da ba bye
wɛ, ɲaha na wèe bɛ di wùyɛ leni farati
keree ni tuun bɛɛri ni wɛ? 31 Caŋa
caŋa nɛ na shɛ nayɛ le xu kpaan ni.
Can wu ɲɛ wii na cebooloo, lemu na
nɛ ye yu yee mu ge, lee li wa mɛ.
Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ
ki funŋɔ ni, yee p'a nɛ wo ɲuŋɔ ki
yirige. 32 Nɛ pɛɛn piimu pu bye nɛ
fɛni ba yacoyo ɲɛ wɛ, Efese kulo li ni
ge, zhaanra temu nɛ le ni pee ni ge,
li bu da kanna sipyii yɛ wo ɲɛɲaa na
nɛ lee pye, lekɛ lee di da ba ɲɔ nɛ na
wɛ? Xuɲɛnɛ bu da li da ba bye wɛ, wee
tuun wu ni: «W'à li, wù da gbuu, bani
ɲiga na w'à da xhuu.»* 33 Yi ganha
ba yiyɛ faanna-ɛ dɛ! «Kariɲii niguumɔ
w'a zɔsaama kyɛɛgi.» 34 Yi fungɔnyɔ ta
sanha, y'i jurumu wu ɲɔ yaha, lee l'a
saha! Bani pii wa wà yee tɛ ni, pee ya
Kilɛ cɛ wɛ. Nɛ ye yu yi mu, kɔnhɔ y'i li
cɛ na yeeyɛ pyaa wo shiige ki wa kere.

N'a daa fɛɛ pu wo ceepuuro nivɔrɔ ti keree

35 Ga wa na ba yege na xuu p'i da
ba ɲɛ ɲɛgana lekɛ na wɛ? Na ceepuuro
tekɛ tuugo ki da ba bye pu mu wɛ?
36 Yee ɲɛ fungɔnyɔ baa fɛɛ dɛ! Ma bu
yashi nugi, wu ya fɔnhɔ wɛ, wu da
ga fin wɛ. 37 Ma bu yashi le ɲiŋɛ ni,
shinma tuugo kemu wu ma ba bye
ge, ma ɲɛ ma da kee shinma tuugo
ke wo shinma kaŋa nugi wɛ. Ga kee
shinma tuugo ke wo shinma pile ma
ma nugi. Li na já bye kalapile, kelee
yaaga katii wo pile. 38 Shinma tugo
kemu k'a taan Kilɛ mu ge, w'a li fin
na pye kee shinma tuugo ke wo tige.
Kilɛ ya yashi we bɛɛri pye wa bɛɛri
ni wu tuugo tige. 39 Ali ɲìi yaŋmuyɔ
ye yɛ pyaa bɛ, yee bɛ wo ceexaara
ti ɲɛ nigin wɛ. Sipya ceexaara ɲɛ ti
yɛ, yapɔrɔgɔ bɛ wo ceexaara ɲɛ ti yɛ,
shazhɛɛrɛ ceexaara ɲɛ ti yɛ, fyaa bɛ
ceexaara ɲɛ ti yɛ. 40 Ya bɛ ɲɛ wà fugba
yaŋmuyɔ, ya bɛ di ɲɛ wà ɲiŋɛ yaŋmuyɔ.
Ga fugba yaŋmuyɔ ye, yee wo saana
li ɲɛ li yɛ, ɲiŋɛ yaŋmuyɔ ye, yee bɛ wo
saana di ɲɛ li yɛ. 41 Caŋa ke wo saana
le wa li yɛ, yeŋɛ ke wo saana le wa li
yɛ, wɔrɔɔ ki bɛ wo saana le wa li yɛ.
Ali wɔrɔɔ kiyɛ pyaa bɛ wo saana li ɲɛ
nigin wɛ.
42 Mu shiin xuɲɛnɛ li bɛ di wa. Sipya
ceepuuro ti ɲɛ ba shinma pile ɲɛ wɛ,
ti bu le ɲiŋɛ ni t'a fɔnhɔ. Ga ti ba ɲɛ,
ti da vɔnhɔ nige wɛ. 43 Ceepuuro ti
ma le ɲiŋɛ ni na ti ta ti ɲaha ya kolo,
ti fanha bɛ d'a xɔ, ga ti ba da ɲɛ, t'a
ɲɛ ni baraga ni. Ti ba da le ɲiŋɛ ni,
fanha ɲɛ ma bye ti ni wɛ, ga ti ba da
ɲɛ, t'a ɲɛ ni baraga ni. 44 Ti ba da le
ɲiŋɛ ni, sipya ceepuuro nidiire ti ma
bye tii, ga ti ba da ɲɛ, Kilɛ Munaa na jé
ti ni. Ba l'a fiinŋɛ na jo sipya ceepuuro
nidiire wa wà wɛ, mu shiin li wa na jo
Kilɛ Munaa ya ceepuuro nivɔrɔ temu
bɛ kaan ge, tee bɛ wa wà.
45 Lee wuu na l'a ka Kilɛ Kafila
wu ni na: «Koŋɔ shɛnshiimɛ we, wee
wemu w'a pye Adama ge, Kilɛ ya wu
yàa, na ɲiifɛɛrɛ munaa le wu ni, na
pye sipya.»* Ga kurogo wo Adama
we, wee wemu wu ɲɛ Kirisa ge, a
Kilɛ di wee pye munaa, lee lemu l'a
ɲìi sicuumɔ kaan ge. 46 Wemu w'a
fɛnhɛ pa ɲaha na ge, wee ya ta pye
munaa wo wu wɛ. Ga ceepuuro wo
wu w'a fɛnhɛ pa ɲaha na, lee kadugo
na a Munaa wo wu na pa. 47 Sipya
nizhiimɛ we, ɲiŋɛ puuro ni w'a foro,
wee ɲɛ ɲiŋɛ wo. Sipya shuun wo we,
wee wemu wu ɲɛ Kirisa ge, wee ya
yìri fugba we ni. 48 Piimu bɛɛri p'a
foro ɲiŋɛ puuro ni ge, pee bɛɛri ɲɛ ba
ɲiŋɛ puuro wo wu ɲɛ wɛ. Piimu bɛɛri
pu ɲɛ fugba wuu pu bɛ ge, pee bɛ na ba
bye ba fugba wo wu ɲɛ wɛ. 49 Ayiwa,
wemu w'a yàa ni ɲiŋɛ puuro ti ni ge,
ba wee wo jaa ɲɛ mɛ wèe na wɛ, wemu
w'a yìri fugba wu ni ge, mu wee bɛ wo
jaa da ba bye wèe na.

* **15:32** Ezayi 22:13 * **15:45** Zhenɛzi 2:7

50 Na cebooloo, yemu na giin di jo
ge, yee yi wa mɛ. Ceepuuro temu
ya yàa ni ceexaara ni shishan ni ge,
tee da ga já jé Kilɛ wo saanra te ni
wɛ. Yaaga kemu k'a fɔnri ge, kee da
já bye yafɔnhɔbaaga wɛ. 51 N'a da
kaŋmɔhɔnɔ la jo yi mu. Wèe bɛɛri
wa da ba xhu wɛ, ga wèe bɛɛri pu
da ba ɲɛri 52 taapile nigin funŋɔ ni,
ɲɛkoronɔ nigin funŋɔ ni, maga ki saŋa
mɛɛ li ba foro tuun wemu ni. Kee
maga ki mɛɛ li ba foro tuun wemu
ni, xuu pu da ɲɛ, na bye ni ceepuuro
nivɔrɔ ta ni, temu ya fɔnri wɛ. Lee
na ba wèe piimu ta ɲìi na ge, wèe
na ɲɛri, na bye ni ceepuuro nivɔrɔ ti
ni. 53 Bani li waha l'i waha, ceepuuro
temu ya fɔnri ge, tee ya yaa na ɲɛri
pye ceepuuro, temu ya fɔnri wɛ; ceep-
uuro temu ya xhuli ge, tee ya yaa na
ɲɛri na pye ceepuuro, temu ya xhuli
wɛ. 54 Ayiwa, tee ceepuuro te t'a fɔnri
ge, tee ba ɲɛri na pye nivɔnhɔbaara;
tee ceepuuro te t'a xhuli ge, tee ba ɲɛri
na pye nixhubaara, wee tuun wu ni
jomɔ pemu p'a ka Kilɛ Kafila wu ni ge,
pee ɲɔ na fa na: «Se ya ta xu na, na wu
xɔ fɛɛfɛɛ.»* 55 «Ɛ xu, mii mu wo sefɛɛrɛ
t'i ɲɛ wɛ? Ɛ xu, mii mu wo sɔɔnrɔ
t'i ɲɛ wɛ?»* 56 Jurumu baraga ni xu
ya fanha taa na sipyii nɔni, Kilɛ wo
saliya we, wee di fanha kaan jurumu
bɛ mu. 57 Ga baraga k'a dɛri Kilɛ na,
wee wemu w'a se kaan wèe mu wù
Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛgɛ na ge.
58 Lee wuu na na cebooloo na
taanɲiinɛɛ, yi la le yiyɛ ni y'i lowagaa
ta! Yi da se ɲaha na tuun bɛɛri ni,
Kafɔɔ wo kapyeŋɛɛ ki ni! Yi li cɛ na
labye wemu y'a byi Kafɔɔ mu ge, na
wee da ba bye tawaga wo bada wɛ!

16

P'a wari wemu pinnɛ di zhɛ Zheruzalɛmu n'a daa fɛɛ pu tɛgɛ ge

1 Ayiwa na cebooloo, wari wemu
y'a da ba binnɛ, na wu yaha kari
Zheruzalɛmu wo Kilɛ nagoo pu wo
dɛgɛ kaa na ge, yi la le yiyɛ ni yi wu
pinnɛ na saha ni na wo nijoyo yi ni,
n'a yemu jo Galasi wo n'a daa fɛɛ pu
mu wee wari wu pinnɛgana na ge.
2 Ba Dimazhi bɛɛri ya nɔ wɛ, lemu li ɲɛ
wemu wo se ge, yi bɛɛri ma kee wolo
wolo yaha kabanugo na na saha ni yi
wo lada wu ni, kɔnhɔ di ga nɔ wà tuun
wemu ni, yi ganha bu da yìri da wu
shaa da binnɛɛ wee tuun wu ni wɛ.
3 Di ba ba nɔ wà tuun wemu ni, sipyii
piimu ɲaha y'a da ba bulo ge, di sɛmɛ
kan pee mu, y'a lemu pinnɛ ta ge, p'i
shɛ lee kan Zheruzalɛmu ni. 4 Li ba
shɛ da nago l'a nayɛ pyaa ki bɛ kashɛɛ
xɔ, na bɛ na binnɛ zhɛ ni pu ni.

Pɔli na ba ɲaagaa kiimu pye ge

5 N'a da ba shɛ Masedɔni shɛɛn
pɛrɛgi, di na zhɛ foro yi na. Bani
Masedɔni fiige ki ni n'a da ba doro.
6 La wa la ni n'a da zhɛ piiye pye yi
mu, kelee na shɛ wiire ti bɛɛri pye yi
mu. Wee tuun wu ni, yi na ba já na
tɛgɛ, na na lɔ nɔ na tashɛgɛ ni. 7 Bani
na funŋɔ wa di ba shɛ yi ɲa yɛ di doro
le tɔɔɲii le ni wɛ. Ga na funŋɔ ki wa di
ba shɛ tuun wa ta wà yi yíri, ni Kafɔɔ
w'a sɔɔ na lee koo yaha kunni.
8 Ga lee bɛ na n'a da gori Efese kulo
li ni fo Pantekɔti wu wo Kalenɛ li ba
nɔ. 9 Bani Kilɛ w'a kuɲɔgbɔɔ la mugi
wà nɛ mu na wo labye wu kaa na, ali
na li ta na pɛɛn pu bɛ ya ɲɛhɛ.
10 Timote bu nɔ wà yi na, yi wu
co xuuni kɔnhɔ wu ganha bu fya wɛ.
Bani Kafɔɔ wo kapyeŋɛɛ wu bɛ ya byi
ba nɛ ɲɛ wɛ. 11 Yi ganha bu da wu
cɛrɛŋɛ-ɛ dɛ! Yi wu tɛgɛ wu guri pa nɔ
na na ɲaɲiŋɛ na! Bani nɛ wu ni ce-
booloo pu sige. 12 Wemu wu ɲɛ wù ce-
borona Apɔlɔsi ge, nɛ kunni ya sii wu
kemɛ ɲɛɛri jo wu pinnɛ ni cebooloo pu
ni wu shɛ yi yíri. Ga nimɛ wo zhɛ wu
ya ta pye wuyɛ pyaa ɲidaan wɛ. Wu
ba tuun watii ta wemu ya wu faha ge,
wu na zhɛ.

Jomɔ pu taxɔgɔ ni fò mujuu

13 Yi kori yaha ɲìi na! Y'i n'a daa
wu co ni lowagaa ni! Samɔhɔrɔ ti pye
yi ni! Y'i bye ni baraga ni! 14 Y'a yi
kapyegee ki bɛɛri pyi ni taanɲɛɛgɛ ni!

* **15:54** Ezayi 25:8 * **15:55** Oze 13:14

15 Na cebooloo, y'a li cɛ na Sitefanasi ni wu puga shɛɛn pu ni, na pee
p'a pye Akayi fiige ki n'a daa fɛɛ pu
shɛnshiilee. Y'a li cɛ na p'a puyɛ kan
xuuni fɛfɛɛrɛ sipyii pu wo dɛgɛ wu kaa
na. Wee tuun wu ni n'a li shaa yi mu
jo 16 y'a yaa na pee sipyii pii shi wo
ɲɔmɛhɛɛ coni, piimu bɛɛri p'a pu tɛri
wee labye we na ge, na fara pee bɛ na.
17 Ayiwa Sitefanasi, ni Fɔritunatusi,
ni Akayikusi, pee na pa foro nɛ na
naha, lee ya taan nɛ ni fo xuuni. Yee
baara ya nɛ fɔ lemu ni ge, p'a pa lee ɲɔ
fa. 18 P'a nɛ luu ɲiŋɛ, na yee bɛ logoo
ɲiŋɛ. Y'a yaa na pii sipyii pii shi shaari
pu saama pu na!
19 Azi fiige ki n'a daa fɛɛ p'a yi
shaari. Akilasi ni Pirisili, ni n'a daa
fɛɛ piimu p'a puyɛ pinnɛɛ pee kaban
ge, pee bɛɛri ya yi shaari xuuni Kafɔɔ
wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni.
20 Cebooloo pu bɛɛri ya yi shaari!
Y'a yiyɛ shaari ni fɛfɛɛrɛ taanɲɛɛgɛ fo
ni!
21 Nɛ Pɔli yɛ pyaa k'a we fò we wo
kama pu ka na keye yi na. 22 Sipya
wemu wu ɲɛ Kafɔɔ kaa ya dan ma
ni-i ge, Kilɛ wu ma laŋi. «Maranata»
lee kɔri ɲɛ «Wù Kafɔɔ, pa!» 23 Kafɔɔ
Yesu wo niimɛ we wu kori yaha ni yi
ni. 24 Yee bɛɛri kaa ya dan nɛ ni Yesu
Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni.

Korɛnte Shɛɛn
Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ shuun wo wemu tun Korɛnte shɛɛn mu ge

Jɔgɔ yɛ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Pɔli ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu tun Korɛnte shɛɛn pu mu ge, Timote w'a kari ni wu ni. A Wee di guri pa ni fiin pa ni, na yìri egilizi wu yíri pemu ya Pɔli yatɛnyɛ gbo ge, a lee di Pɔli pye w'a sɛmɛ wa bɛ ka na tun pu mu (2 Korɛnte Shɛɛn 2:3,9; 7:8). A w'i wee sɛmɛ wu kan Tite mu w'a kari, a wee di shɛ ba ni fiin nizaama ni. Ga, a w'i ba waha wa bɛ kaa jo sanha Pɔli mu. Lee wuu na Pɔli ya we sɛmɛ we ka.

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Pɔli ya wuyɛ cɛrɛŋɛ, na pusamaa durogo. Taanɲɛɛgɛ kemu ki ɲɛ wu ni na ɲaha tii Korɛnte shɛɛn na ge, w'a kee shɛ pu na. Pu kaa ya dan wu ni ba wu nagoo ɲɛ wɛ. Kafinɛjuu piimu ya puyɛ faanna na Kilɛ tudunmɔɔ pee ɲɛ ge, Pɔli ya pee kaa taga pu kaala. W'a li shɛ na wee na ba shɛ foro pu na wu tɔɔɲii taanri wuu ni (2 Korɛnte Shɛɛn 12:14), na li shɛ pu na na pu kaa ya waha wee Pɔli mu, ali na toro pu keŋɛ yaŋmuyɔ yi bɛɛri tàan (2 Korɛnte Shɛɛn 12:14; 13:1).

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

2 Korɛnte Shɛɛn 1—7 Pɔli ya baraga taha Kilɛ na wu saama pu wuu na. Lee kadugo na a wu jo wuyɛ pyaa ɲaarigana ni wu labye wu shizhaa na.

2 Korɛnte Shɛɛn 8—9 Dɛgɛ wemu w'a byi na ɲaha tii la baa fɛɛ pu na Zheruzalɛmu ni ge, Pɔli ya ya jo wee shizhaa na.

2 Korɛnte Shɛɛn 10—13 Pɔli ya wu Kilɛ tuduro ti wo labye wu fiin yu, na wu taanna ni pii pu tudunmɔɔ pu wo wu ni, piimu p'a puyɛ faanna na Kilɛ tudunmɔɔ pee ɲɛ ge.

Pɔli ni Timote fò mujuu

1 Nɛ Pɔli wemu w'a pye Yesu Kirisa wo tudunmɔ Kilɛ wo ɲidaan wu funŋɔ ni ge, nɛ ni na ceborona Timote ni, wèe p'a we sɛmɛ we tun yee mu; yee piimu pu ɲɛ Kilɛ wo sipyii Korɛnte kulo li ni ge, ni yee piimu bɛɛri pu ɲɛ fɛfɛɛrɛ wuu Akayi fiige ki bɛɛri ni ge.

Wèe ya yi shaari: 2 Wù To Kilɛ ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ ni ɲaɲiŋɛ kan yi mu.

Pɔli ya fò kan Kilɛ mu

3 W'à wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo To Kilɛ wu sɔni. Wee wu ɲɛ ɲiɲaara fɔɔ Kilɛ, ni loɲinɛ kanvɔɔ keree bɛɛri ni. 4 Wee w'a loɲinɛ kaan wèe mu wù kanhama keree ki bɛɛri ni, kɔnhɔ wèe bɛ di já w'à wù sipyiɲii logoo ɲiŋɛɛ pu kanhama keree tuun ni, ni lee loɲinɛ le ni, w'à lemu ta Kilɛ mu ge. 5 Ba Kirisa wo kanhama pe tu-ugo niɲɛhɛmɛ ya nɔni wèe na wɛ, mu Kilɛ ya loɲinɛ kaan wèe mu na ɲɛhɛŋi Kirisa baraga ni. 6 Kanhama ba nɔni wèe na, lee na bye kaɲuŋɔ na loɲinɛ kan yee mu, kɔnhɔ y'i já pa shɔ. Wèe bu loɲinɛ ta, lee na bye kaɲuŋɔ na loɲinɛ kan yee bɛ mu, kanhama pemu ni wèe ɲɛ ge, kɔnhɔ y'i loxulo ta yi bɛ di já pee kanhama pu tuugo xu yiyɛ ni. 7 Wèe fungɔnyɔ yi d'a tiin yee shizhaa na fo xuuni do. Bani wèe ya li cɛ jo ba yee wa yi tahaa taa wèe wo kanhama pu ni wɛ, mu y'a da ba yi tahaa ta loɲinɛ li bɛ ni.

8 Na cebooloo, wèe ya kanhama pemu ɲa Azi fiige ki ni ge, wèe funŋɔ ki wa y'i pee cɛ. Pee kanhama p'a bi sii pɛlɛ wèe na fo na shɛ doro wù fanhaya ɲuŋɔ kana bɛ tàan, ali fo na shɛ wù pye wù ya daa bɛ nige nago kanna wù na ɲiifɛɛrɛ pye sanha wɛ. 9 Wèe kunni bi sii li yaha jo wèe da xhuu. Ga lee ya pye mu, kɔnhɔ wèe ganha ba wùyɛ pyaa kii pyi wù tadaŋa wɛ, fo Kilɛ, wee wemu w'a xuu ɲɛni na yeege xu ni ge. 10 Wee Kilɛ w'a wèe shɔ ke xu tuugo ke na, wee shiin wu da da wèe ɲuŋɔ wo. W'a pye wèe tadaŋa, wu na ba wù ɲuŋɔ wolo sanha. 11 Yee bɛ p'a wèe tɛgɛ ni Kilɛ-ɲɛrɛgɛ ni. Lee wuu na Kilɛ ya niimɛ wemu kan wèe mu yee wo ɲɛrɛgɛ ki baraga ni ge, kɔnhɔ

lee di bye kaɲuŋɔ sipyiɲɛhɛmɛɛ bɛ di baraga taha Kilɛ na wèe wuu na.

Pɔli ya ɲɛri le wu ɲara li keree ki ni

12 Wèe na já kaa lemu kaa taga wùyɛ pɛlɛ ge, lee li wa mɛ. Wèe zɔlɔɔ pu wa lee wo sɛɛrɛɛ na jo tifire ni see wemu w'a foro Kilɛ ni ge, tee tifire te wo ɲaarigana, ni wee see we wo ɲaarigana na wèe ya ɲaari koŋɔ ke na, na la fara bɛ yɛrɛ lee na yee mu. Ga Kilɛ wo niimɛ wu baraga ni wèe ya lee pye, wèe ya ta tee fungɔngɔ fɛɛrɛ te ta sipya mu wɛ. 13 Wèe di wa yatii bɛ kani wù sɛmɛɛ pu ni na dunni yi mu wɛ, yemu yi da já galaa y'i yi ɲaha cɛ ge, fo yee yɛ. Nɛ dà bɛ li na jo yi na ba yi bɛɛri ɲaha cɛ xuuni, 14 ma na jo ba yi wa yi ɲaha cɛ mɛ dɔɔni wɛ, na jo Kafɔɔ Yesu cabaŋa yee keree na ba wèe ɲuŋɔ yirige, ba wèe bɛ wogoo da ba yee ɲuŋɔ yirige mɛ wɛ.

15 Kee tadaŋa ke funŋɔ ni nɛ bi li ɲɔ wolo jo di fɛnhɛ zhɛ yee yíri, kɔnhɔ y'i kuduun tɛhɛɛ shuun ta. 16 Bani nɛ bi giin di doro yee yíri, di na zhɛ doro da gaanji Masedɔni fiige ki ni. Di ba shɛ yìri Masedɔni ni sanha, di guri doro yi yíri, kɔnhɔ y'i ba na tɛgɛ di shɛ Zhude fiige ki ni. 17 Ayiwa, nɛ na kee funŋɔ ke yaha nayɛ mu, di ba lee kushɛɛ le pye mu, lee wa li shɛɛ na li bye nɛ see ni-i gɛ? Kelee keree kiimu ɲɔ nɛ wo ge, nɛ ki ɲɔ wo na sahaŋi ni koŋɔ sipyii wo keree ɲɔ wuugana ni gɛ? Ma na jo ba di da ba «Uun» jo kaa na, na nɔhɔ jo sanha «Ahayi» lee kanunɔ le na wɛ. 18 Ma na jo ba Kilɛ ɲɛ mɛ ɲɔmɛɛ fɔɔ-i dɛ, jomɔ pemu wèe ya yu yee mu ge, pee bɛ ya pye «Uun» na nɔhɔ pye «Ahayi» wɛ.

19 Bani Kilɛ Ja Yesu Kirisa wemu kaa wèe ya jo yee mu ge, nɛ ni Silivɛn,* ni Timote ni ge, wee ya «Uun» yu jomɔ na, wu nɔhɔ kuri jo «Ahayi» pee ninumɔ na wɛ. Ga, wu bu yemu jo, yee yi wa. 20 Kilɛ ya ɲɔmɛhɛɛ kiimu lɔ ge, ki bɛɛri ya pye «Uun» Kirisa ni. Lee wuu na wèe ya «Amiina» yu wu mɛgɛ ki baraga ni, na Kilɛ sɔni. 21 Wee Kilɛ yɛ pyaa k'a wèe ni yee wo baraga ki pɛlɛ Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni, na wèe kemɛ yaha wù yɛ wuyɛ mu. 22 W'a wu fɛ pu kpɔn wèe na, na Fɛfɛɛrɛ Munaa li bɛ kan wù mu l'a tiin wù zɔlɔɔ pu na. Yaŋmuyɔ yemu wo ɲɔmɛɛ w'a lɔ wù mu cabaya na ge, a lee di nakaara wolo yee wo da ni.

23 Kilɛ wa na sɛɛri di bu kafinɛyɛ jo! Yeeyɛ pyaa wo ɲiɲaara na nɛ pye nɛ shɛ nige yee yíri Korɛnte kulo li ni wɛ. 24 Ga lee di wa nago kanna wèe pu wa yee wo ɲuŋɔfɛɛ n'a daa wu shizhaa na-ɛ dɛ! Bani yee ya lowagaa ta na xɔ n'a daa wu ni. Ga wèe ya kapyeŋɛɛ pyi ni yee ni, kɔnhɔ y'i fundanga ta.

2

1 Lee wuu na nɛ li kɔn na funŋɔ ni jo di ganha bu shɛ nige yi yíri, la li shɛ fara yi wo zɔ mɛsuu li na wɛ. 2 Bani nɛ bu zɔ mɛsuu wá yee na, jɔgɔ yɛ pu da já nɛ funŋɔ taan yee kadugo na wɛ, yee piimu na nɛ zɔ mɛsuu li wá ge? 3 Lee wuu na nɛ bi sɛmɛ wa ka, na wee tun yi mu, kɔnhɔ di ganha bu da zhɛ yi yíri di zhɛ na zɔ wu mɛɛ kasulo ta wà yee mu wɛ, yee piimu p'a yaa pu na funŋɔ taan ge. Nɛ dà li na jo kaa le li ɲɛ nɛ wo fundanga kaa ge, lee li ɲɛ yee bɛɛri bɛ wo fundanga kaa. 4 Nɛ zɔ mɛsuu wo w'a bi wee sɛmɛ we ka ni yama ni na funŋɔ ni, ni ɲɛsinmɛ bɛ ni na ɲaha ni. Nɛ ta lee pye kɔnhɔ di yee ɲahaya tanha wɛ dɛ! Ga nɛ lee pye, yee kaa ya dan nɛ ni taangana lemu na ge, kɔnhɔ y'i lee cɛ.

Yi yafa nahama pu pyevɔɔ wu mu

5 Wa bu kaa pye lemu ya nɛ ɲaha tanha ge, wu ya ta nɛ yɛ nigin ɲaha tanha wɛ, yee bɛɛri ɲahaya w'a tanha. Ga nɛ funŋɔ wa li waha fo li shɛ doro li tayerege tàan wɛ, lee wuu na nɛ yee jo. 6 Jaagi wemu yee niɲɛhɛmɛɛ ya shan na xɔ we ná we na ge, wee na yaa ni wu ni. 7 Nimɛ kunni, y'a yaa yi yafa wu mu, y'i samɔhɔrɔ le wu ni sanha, kɔnhɔ zɔ mɛsuu li ganha ba bɛlɛ doro wu na, fo di wu pye tadaŋa baa wɛ. 8 Lee wuu na nɛ yi ɲɛɛri jo y'a li shɛɛ wu na, na wu kaa ya dan yi ni. 9 Lemu

* **1:19 Silivɛn:** Wee ninumɔ pu wa byi na Silasi.

bɛ na sanha nɛ sɛmɛ wu ka na tun yee mu ge, lee li wa mɛ. Nɛ yee taanna wii, yee bu da yee na nɛ ɲɔmɛɛ coni keree bɛɛri ni. 10 Yee bu kaa la yafa sipya wa mu, nɛ bɛ na lee yafa weefɔɔ mu. Nɛ bu da nɛ yaa nɛ wu kaa la yafa sipya wa mu, yee wuu na nɛ ma li yafa wufɔɔ mu, Kirisa ɲii na, 11 kɔnhɔ Shitaanni ganha bu da se ta wù na wɛ, bani w'à wu fungɔngɔ ki cɛ na xɔ.

Kaa lemu l'a funzhaga wá Pɔli na Torowasi ni ge

12 Ayiwa, ba nɛ nɔ Torowasi kulo li ni Kirisa wo Kilɛ Jozaama pu jo kaa na wɛ, a nɛ Kafɔɔ ta w'a kuɲɔɔ mugi wà na mu. 13 Ga lee bɛ na nɛ bi na zɔ wu ta w'a faha wɛ, bani nɛ ta shɛ na ceborona Tite ta wà wɛ. Lee wuu na nɛ koo sha n'a daa fɛɛ pu mu, na gari Masedɔni fiige ki ni.

Se wemu ya daa Kirisa ni ge

14 Faabye Kilɛ! Wee w'a sefɛɛrɛ kaan wèe mu tuun bɛɛri ni Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni, na wèe luu na daga na Kirisa wo macɛŋɛ ki shɛɛ xuu wu bɛɛri ni, ba nudanga sinmɛ ɲɛ wɛ. 15 Bani Kilɛ ya wèe pye Kirisa wo nudanga sinmɛ. Sipyii piimu na ba shɔ, ni piimu na ba gyɛɛgi ge, kee nugo ke ya nɔni pee bɛɛri na. 16 Kee nugo ke ɲɛ xu nugo pii mu pu ni, na pu ɲaha co na se xu yíri; na ɲɛ pii bɛ mu ɲìi sicuumɔ nugo, na pu ɲaha co na se ɲìi sicuumɔ yíri. Jɔgɔ di ɲɛ wee labye we wo ɲɔ favɔɔ wɛ? 17 Wèe kunni ya ta Kilɛ wo Kilɛ Jozaama pu ɲɛri wù jagi ɲuŋɔ ba pii ya pu ɲɛri mu pu wo kuduun kaa na wɛ. Kilɛ w'a wèe tun, lee wuu na wèe ya Kilɛ Jomɔ pu yɛrɛ pyi Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni ni funvige ni Kilɛ ɲaha tàan.

3

Kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛfonɔ li wo kapyebyii pee

1 Ayiwa, le jogana le ya li shɛɛ na wèe ya ɲɔ kɔn na wùyɛ pɛlɛ sanha gɛ? Ta wèe mago wa li na watii wu na sɛmɛ ka tun yee mu, wu wù mɛsaaŋa jo wee ni, kelee ta wèe mago wa wee sɛmɛ wa tuugo zha na yi mu? 2 Yeeyɛ pyaa ki ɲɛ wèe wo sɛmɛ wemu ya wèe mɛsaaŋa yu, wu nigayahaŋa di ɲɛ wèe zɔlɔɔ pu na ge. Sipyii pu bɛɛri ya wee sɛmɛ we cɛ, na wu kalaa bɛ. 3 L'a fiinŋɛ na jo yee pu ɲɛ Kirisa wo sɛmɛ, wemu w'a tun wèe baraga ni ge. Wee sɛmɛ we ya ta ka ni kama lɔhɔ ni wɛ, fo Kilɛ ɲìi wo wu wo Munaa, w'i ya ta ka faaya kɔɔgɔɔ na wɛ, fo sipyii zɔlɔɔ.

4 Wèe ya dà wee xuu we na Kilɛ ɲaha tàan Kirisa baraga ni. 5 Lee wa nago wèe pu wa giin na wèe na já wee labye we pye ni wùyɛ pyaa wo sefɛɛrɛ ni wɛ, ga Kilɛ ni wèe wo sefɛɛrɛ t'a yìri. 6 Wee w'a sefɛɛrɛ kan wèe mu, na wèe pye kariɲɛɛgɛ nivoŋɔ ki wo kapyebyii. Kee ya ta saliya wu gbɔɔrɔ ni wɛ, ga fo Fɛfɛɛrɛ Munaa. Bani saliya wu ni xu ya daa, ga Fɛfɛɛrɛ Munaa di ɲìi sicuumɔ kaan.

7 Saliya wemu w'a ka faaya kɔɔgɔɔ ki na ge, wee w'a xu nɔni sipya na. Ga lee bɛ na Kilɛ wo nɔɔrɔ w'a wuyɛ shɛ wee tuun we ni, fo na Izirayɛli shɛɛn pye pu ya já ɲìi cori Musa ni, di wu wii wu ɲaha niŋɛ ni, wu ɲaha ki wo nɔɔrɔ wu keŋɛ ni wɛ, na ta wee nɔɔrɔ we di bi da ba doro. 8 Ta Kilɛ Munaa li wo labye wu wo nɔɔrɔ wu da ba ye wee na na kanha wɛ? 9 Ayiwa, labye we w'a jaagi shaan sipyii ɲuŋɔ ni ge, wee bi pye ni nɔɔrɔ ni, wee tuun wu ni, labye we w'a sipya pyi sipyitiimɛ Kilɛ ɲaha tàan ge, ta wee wo nɔɔrɔ wu da ba bɛlɛ xuuni na toro we wu tàan wɛ? 10 Nimɛ wo nɔɔrɔ wemu w'a pɛlɛ fo xuuni ge, ma bu wee jate ni taashiinɛ li wo wu ni, m'a taashiinɛ li wo wu ta wee ɲɛ yaaga bɛ wɛ. 11 Kaa lemu li da ba xhɔ ge, ni lee d'a pye ni nɔɔrɔ ni. Wee tuun wu ni lemu li da gori yaha xɔbaa ge, lee wo nɔɔrɔ wu na ba bɛlɛ fo xuuni dɛ!

12 Kee tadaŋa ke ki wa wèe mu ge, kee k'a samɔhɔrɔ le wèe ni fo xuuni. 13 Wèe ya li pyi Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo pyegana li na wɛ. Fàŋa Musa bi ma daga wu ɲaha tɔ, kɔnhɔ Izirayɛli shɛɛn ganha bu wee nɔɔrɔ nidoromɔ we ɲa taxɔgɔ ni wɛ. 14 Ga pu fungɔnyɔ yi bi tɔ. Ali niɲaa we bɛ ni, pu ba Kariɲɛɛgɛ Ɲɔmɛɛ Nilɛɛ li kalaa, p'a bye kanna

kee fàŋa ke k'a buri pu fungɔnyɔ yi
na. Kee fàŋa ke di ya ta laha wà wɛ,
bani na pye ni Kirisa ni kariɲɛɛgɛ ni,
lee yɛ l'a ki lɛri wà. 15 Ali niɲaa we
bɛ ni, pu ba Musa wo sɛmɛ wa kalaa
tuun bɛɛri ni, p'a bye kanna fàŋa k'a
buri pu fungɔnyɔ yi na, xuu wemu
p'a galaa ge, pu da ga wu ɲaha cɛ
wɛ. 16 Ga wemu bu sɔɔ na wuyɛ kan
Kafɔɔ mu, kee fàŋa ke na laha weefɔɔ
wo fungɔngɔ ki na.* 17 Ayiwa, Kafɔɔ
wemu kaa pu wa yu naha ge, wee ɲɛ
Fɛfɛɛrɛ Munaa. Kafɔɔ Munaa bu bye
xuu wemu ni, wee xuu wu na bye
wuyɛ wo. 18 Wèe piimu bɛɛri wo fàya
y'a laha laha ɲahaya yi na ge, wèe
bɛɛri p'a Kafɔɔ wo nɔɔrɔ wu shɛɛ ba
jaawiige ya yaŋmuyɔ shɛɛ mɛ wɛ. Lee
funŋɔ ni wèe ya ɲɛri na byi ba Kafɔɔ
yɛ pyaa ɲɛ wɛ, na fòro nɔɔrɔ wa ni, na
jin wa ni. Wee labye we, Kafɔɔ wo
Munaa l'a wee pyi.

4

Pɔli ni wu kafɛɛ pu wo labye wu pyegana

1 Ayiwa, Kilɛ w'a ɲuŋɔ ɲaari wèe na,
na we labye we kaa le wèe keŋɛ ni, lee
l'a wèe pye wèe yatɛnyɛ da ga xhu we
labye we na wɛ. 2 Nɔhɔdaan kapyegee
kiimu bɛɛri ki ɲɛ shiige wogoo ge, wèe
ya wù tɔɔgɔ wolo kee bɛɛri ni. Wèe ya
shizhiinmɛ taga na keree pyi wɛ. Wèe
ya Kilɛ wo jomɔ pu ɲɛri na zhaan wɛ.
Ga can wu wèe ya fiinŋɛ na yu, kɔnhɔ
sipyii pu bɛɛri nigin nigin di da wù
mɛsaaŋa yu sipyii ni Kilɛ ɲaha tàan.
3 Lee bɛ na Kilɛ Jozaama pemu wèe
ya yu ge, pee bu shɛ da p'a ŋmɔhɔ,
piimu pu da ba gyɛɛgi ɲiga na ge, pee
na p'a ŋmɔhɔ. 4 Pu da ga dà wɛ, bani
Shitaanni wemu ke koŋɔ ke ya bɛlɛ
ge, wee w'a pu fungɔnyɔ ɲɛri buri,
kɔnhɔ kpɛɛngɛ ki ganha ba ɲí pu mu
wɛ. Kirisa wemu wu ɲɛ Kilɛ wo jaa wu
ge, wu nɔɔrɔ wu wo Jozaama pu p'a
kee kpɛɛngɛ ki yeege. 5 Kilɛ Jozaama
pemu wo yɛrɛ wèe ya byi ge, wèe ya
ta na wùyɛ kaa yu wɛ. Yesu Kirisa
wemu wu ɲɛ Kafɔɔ wu ge, wee kaa
wèe ya yu. Yesu wuu na wèe ya pye
yee wo kapyebyii. 6 Kilɛ wemu w'a
jo taashiinɛ li ni na: «Kpɛɛngɛ ki pye
nibiige ki ni ge»* wee ninumɔ w'a
kpɛɛngɛ yeege wèe zɔlɔɔ pu na, kɔnhɔ
Kilɛ wo nɔɔrɔ wemu w'a ɲí na fòro
Kirisa wo ɲaha ki ni ge, wèe di wee
nɔɔrɔ we wo lajɛ wu ta, wu da kpɛɛngɛ
yeege wù mu.

Kanhama pemu ya nɔni Pɔli ni wu kaafɛɛ na ge

7 Wèe na ɲɛ ba cogo shɔhɔɔ ɲɛ wɛ,
ga wee naafuugbɔ we di ɲɛ wèe mu.
Lee ya pye kɔnhɔ sipyii di li cɛ na tee
sefɛɛrɛ nigbɔɔrɔ te ya ta foro wèe ni
wɛ, ga Kilɛ ni t'a foro. 8 Kanhama
tuugo bɛɛri kunni wa nɔni wèe na,
ga wèe fanhaya di sanha xhɔ wɛ.
Wèe fungɔnyɔ yi kunni wa wuregi, ga
tadaŋa sanha fɔ wèe na wɛ. 9 Pu kunni
wa taha wù fɛni na gana, ga Kilɛ di ya
wèe yaha wɛ. Pu kunni wa wù kpɔɔn
na zhaan ɲiŋɛ na, ga wù sanha xhu
wɛ. 10 Tuun bɛɛri ni Yesu wo xugana li
tuugo ya nɔni wèe na wù ceepuuro ti
ni. Ga Kilɛ di wèe shuu, kɔnhɔ p'i li cɛ
na ɲìi na Yesu ɲɛ, wèe bɛ di ɲiifɛɛrɛ pyi
wee baraga ni. 11 Bani xu ɲɔ na wèe ɲɛ
tuun bɛɛri ni, wù wo ɲiifɛɛrɛ ti ni Yesu
wuu na, kɔnhɔ Yesu bɛ wo ɲiifɛɛrɛ t'i
tiyɛ shɛ wèe ceepuuro ti ni, tee temu ti
da ba xhu ge. 12 Lee pyegana le na xu
ya wu wo labye wu pyi wèe na, kɔnhɔ
ɲìi sicuumɔ pu da nɔni yee na. 13 L'a
ka Kilɛ Kafila wu ni na: «Nɛ dà Kilɛ na,
lee l'a nɛ pye nɛ jo.»* Kee tadaŋa ke
ninuŋɔ na wèe bɛ ya dà, lee l'a wèe bɛ
pye wèe na yu. 14 Wèe ya li cɛ na jo Kilɛ
wemu w'a wù Kafɔɔ Yesu ɲɛ na yeege
xu ni ge, wee na ba wèe bɛ ɲɛ na yeege
xu ni ni Yesu ni, na wèe ni yee bɛɛri
pinnɛ Yesu ɲaha tàan. 15 Kee keree
kii bɛɛri wa nɔni wèe na, kɔnhɔ Kilɛ
wo niimɛ wu da nɔni sipyiɲɛhɛmɛɛ na.
Lee di bye kaɲuŋɔ sipyiɲɛhɛmɛɛ di da
baraga tɛri Kilɛ na, pu da wu pɛlɛ.

Na ɲiifɛɛrɛ pyi n'a daa gbɔɔrɔ ni

16 Lee l'a wèe pye wèe ya ganri wɛ.
Ali na wèe ceepuuro ti fanha ki yaha

* **3:16** Ɛkizode 34:34 * **4:6** Zhenɛzi 1:3 * **4:13** Zaburuu 116:10

ki na xhuu, la l'a faraa ɲiga bɛɛri wèe
munaa li wo fanha ki na. 17 Kanhama
pemu bɛɛri p'a nɔni wèe na nimɛ ge,
pu na ba doro. Pu na ba pɛɛŋɛ kemu
nɔ wèe na ge, pee kanhama pu ɲɛ
yaaga bɛ kee pɛɛŋɛ ke ɲaha tàan wɛ.
Kee pɛɛŋɛ ke ya sii pɛlɛ, na ɲɛ tɛhɛnɛ
baa. 18 Bani sipyii ya yaŋmuyɔ yemu
ɲaa ge, wèe ya ɲii yeege yee fɛni wɛ,
ga fo yemu yi ɲɛ niɲabaaya ge. Yemu
sipyii ya ɲaa ge, yee na ba doro, ga
yemu ɲɛ yi ya ɲaa-i ge, yee na gori
yaha gbee.

5

1 Buguloo piimu funyɔ ni wèe wa
tiin naha ke ɲiŋɛ ke na wù ceepuuro
ti ge, pee buguloo pu ga ba gyɛɛgi,
pusaaya ya wa fugba we ni Kilɛ na
yee yàa yaha wà wèe mu. Kee tatɛɛngɛ
ke wa sii wà gbee. Kee wa sipya wo
keŋɛ labye wɛ. 2 Na wèe yaha naha
pee buguloo pii ni, wèe wa zhiin, bani
wèe wa fugba wu wo tatiinyɛ yi wo jé
wu la pyi fo xuuni. 3 Wù bu lee ta wù
munahaa ki na ceepuuro nivɔrɔ ta le.
4 Na wèe yaha pee buguloo pii ni, wèe
wa zhiin, tuguro ti wa wù ɲuŋɔ ni.
Ceepuuro temu ti wa wèe na naha
ɲiŋɛ ke na ge, li wa nago wèe wa giin
wù tee wolo wɛ. Ga wèe wa giin wù
fugba wu wo ceepuuro ti lɔ le wùyɛ
na, kɔnhɔ ceepuuro temu ya xhuli wɛ,
tee di te ti faa, temu na ba xhu ge.
5 Kilɛ yɛ pyaa k'a wèe yàa kee keree kii
kaa na. W'a wu Munaa li kan wèe mu.
Lee ya li shɛɛ na wù na ba ye yaŋmuyɔ
ye ta can na. 6 Lee l'a wèe pye wèe
ya logoo waha tuun bɛɛri ni. Wèe ya
li cɛ na jo na wèe yaha naha ni tee
ceepuuro te ni, wèe sanha k'a lii Kafɔɔ
na.
7 N'a daa baraga ni wèe ya ɲaari,
li wa nago wèe ya li ɲa wɛ. 8 Wèe
logoo ya waha fo xuuni. Wèe funŋɔ
ki wa na foro te ceepuuro te ni, na shɛ
diin Kafɔɔ tàan. 9 Lee wuu na, wèe ya
xu yoo, wèe ya pye ɲìi na yoo, lemu
l'a dan wèe ni ge, lee li ɲɛ na wùyɛ
kaa taan Kafɔɔ mu. 10 Bani li waha l'i
waha wèe bɛɛri na ba shɛ yere Kirisa
ɲahagbaa na, w'a kiiri kɔn wù na,
kɔnhɔ sipyii pu bɛɛri nigin nigin ya
lemu pye na pu yaha te ceepuuro te ni
ge, l'a pye nizaana la, l'a pye niguunɔ
la, p'i lee wo saraa ta.

Kirisa w'a bɛ leni Kilɛ ni sipyii tɛ ni

11 Sipya ya yaa na fyagi Kafɔɔ na
fyagana lemu na ge, wèe ya lee cɛ, lee
wuu na wèe wa sɛɛgɛ taan sipyii pu
na, kɔnhɔ p'i sɔɔ Kilɛ na. Kilɛ ya wèe
keree bɛɛri cɛ fo xuuni. Nɛ giin jo lee
cɛgana li na yee bɛ ya wèe cɛ. 12 Wèe
ya ta na wù mɛsaaŋa yu yi mu sanha
wɛ. Ga lemu na bye kaɲuŋɔ yee di já
ɲuyirige ta wèe keree na ge, lee wèe
ya yu yi mu. Piimu p'a puyɛ pɛlɛ sipyii
ɲɛɲaa na, pu funyɔ di ya fiinŋɛ-ɛ ge,
kɔnhɔ y'i já pee bɛ ɲɔ shɔgana cɛ. 13 Li
bi ta nago kanna wèe ɲuŋmogoo k'a
yìri, Kilɛ wuu na lee ya pye. Ga li bu da
nago kanna wèe fungɔnyɔ y'a tiin, lee
wa yee wo kuduun. 14 Bani Kirisa wo
taanɲɛɛgɛ ke, kee k'a já wèe na. Wèe
ya li cɛ na jo ni shɛn nigin ya xu sipyii
pu bɛɛri tɛgɛ, wee tuun wu ni, li ɲɛ
kanna sipyii pu bɛɛri p'a xu. 15 Sipyii
pu bɛɛri wuu na w'a xu, kɔnhɔ piimu
pu wa ɲìi na ge, pee ganha ba pu wo
ɲiifɛɛrɛ ti pyi nige puyɛ ɲidaan na wɛ.
Ga wemu w'a xu pu tɛgɛ, na ɲɛ pu wuu
na ge, pu da ti pyi wee wo ɲidaan na.
16 Ayiwa, nimɛ kunni wèe da ga
sipya wa shishiin wii nige na saha ni
sipyii wo wiigana ni wɛ. Ali wèe ɲɛhɛ
da wèe na bi Kirisa wii na saha ni
sipyii wo wiigana ni, wèe da ga wu
wii mu nige nimɛ wɛ. 17 Sipya wemu
bu jé Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni, weefɔɔ
na ɲɛri sipyifomɔ. Keree kiimu ki ɲɛ
nilɛgɛɛ ge, kee bɛɛri na doro, keree
kiimu ki ɲɛ nivoŋɔɔ ge, kee na ɲɔ kɔn.
18 Lee bɛɛri ya foro Kilɛ ni. Wee w'a
bɛ le wèe ni wuyɛ pyaa tɛ ni Kirisa
baraga ni. W'a wee labye we kaa le
wèe keŋɛ ni, kɔnhɔ wèe di bye kaɲuŋɔ
bɛ di jé wu ni sipyii pu tɛ ni. 19 Bani
Kirisa wo baraga ni Kilɛ ya bɛ le wu
ni sipyii tɛ ni. Wu ya ta pu jurumu wu
tɔrɔ pu fɛni wɛ. W'a wee labye wu kaa
le wèe keŋɛ ni, kɔnhɔ bɛ di bye wu ni
sipyii pu tɛ ni.

20 Lee wuu na wèe ya pye Kirisa
yahama ni, na yu wu tɛgɛ. L'a pye
kanna Kilɛ w'a wu kafila wu yɛrɛ pyi
wèe ɲɔ na. Wèe wa yi ɲɛɛri Kirisa
mɛgɛ ki wuu na, jo yi sɔɔ bɛ di jé yi
ni Kilɛ tɛ ni. 21 Kirisa ya ta jurumu
wa shishiin pye ɲa wɛ, a Kilɛ di wee
taga jurumupyii pu faa, kɔnhɔ wèe di
já pye ni wu ni kariɲɛɛgɛ ni, wù bye
sipyitiimɛɛ Kilɛ ɲaha tàan.

6

1 Lee wuu na, wèe piimu pu ɲɛ
kapyebyeɲii ni Kilɛ ni ge, wèe wa yi
ɲɛɛri jo Kilɛ wo niimɛ wemu y'a ta ge,
yi ganha bu wee yaha wu pa bye ɲuŋɔ
baa wɛ. 2 Bani Kilɛ ya li shɛ wu Kafila
wu ni na:
«Na wo ɲidaan tuun ni
nɛ mu ɲɛrɛgɛ ki logo,
ɲuwuuro ti wo caŋa ɲii li ni
nɛ mu tɛgɛ.»*
Nimɛ wu ɲɛ Kilɛ wo ɲidaan tuun we;
nimɛ wu ɲɛ ɲuwuuro ti wo caŋa ɲii le.

Kilɛ wo kapyebyii p'a yaa na kanhama soro

3 Wèe funŋɔ wa sipya wa shishiin
wu tatiginɛ ta wù labye wu na wɛ.
Lee wuu na wèe funŋɔ wa wèe pu
kaa la shishiin pye lemu na sipya
wa shishiin ɲuŋɔ kyɛɛgi wɛ. 4 Lee
wuu na wèe wa wùyɛ shɛɛ shɛgana
bɛɛri na na Kilɛ wo kapyebyii wèe ɲɛ.
Wèe ya kanhama niɲɛhɛmɛ soro, na
kawagaa ni loyirigeree xu lomarana
funŋɔ ni. 5 P'a wèe kpɔɔn, na wèe
leni kaso ni, na sipyiire ti sɔɔn na waa
wù na. Wèe di kapyewagaa pyi, na
ɲaani ŋmunumɔ baara ni xuugo keŋɛ
ni. 6 Wèe ya wùyɛ shɛɛ Kilɛ wo kapye-
byii tifire funŋɔ ni, ni lajɛ, ni loxulo,
ni saama, Fɛfɛɛrɛ Munaa li wo sefɛɛrɛ
ti ni, ni see see taanɲɛɛgɛ ni. 7 Wèe wa
lee shɛɛ Kilɛ wo can wu jo funŋɔ ni, ni
Kilɛ wo sefɛɛrɛ ti baraga ni. Lemu li
ɲɛ wèe wo kashɛn yagbonɔ, na yogo
kɔɔn, na yogo yu wèe kaa na ge, lee
ɲɛ kaa lemu l'a tii Kilɛ mu ge. 8 Tuun
wa ma nɔ p'a ganha na gbɔɔrɔ tɛri wèe
na; tuun wa na ba nɔ p'a ganha na
fanhara tɛri wèe na. Wèe mɛsaaŋa wa
yu; wèe mɛkyɛɛgɛŋɛ bɛ di yu. P'a wèe
jateni ba kafinɛjuu ɲɛ wɛ, na ta ye wèe
ya yu ge, yee di ɲɛ can we. 9 Wèe ɲɛ
kanna pu ya wèe cɛ wɛ, na ta pu d'a
wèe cɛ fo xuuni. P'a wèe jateni kanna
wèe ya xu, na ta wèe di ɲɛ ɲìi na. P'a
wèe leni ɲaa ni, ga wèe da xhuu wɛ.
10 P'a wèe wii na zɔ mɛsuu l'a pɛlɛ wèe
na, na ta wèe funyɔ d'a taan tuun bɛɛri
ni. P'a wèe wii la baa fɛɛ, na ta wèe d'a
sipyiɲɛhɛmɛɛ pye lafɛɛ. P'a wèe wii na
yafiin ɲɛ wèe mu wɛ, na ta yaŋmuyɔ yi
bɛɛri di ɲɛ wèe woyo.
11 Na cebooloo Korɛnte shɛɛn, wèe
ya wù zɔlɔɔ pu bɛɛri mugi, na kafi-
lafyɛn jo yee mu. 12 Wèe kunni ya ta
wù funyɔ buri yee na wɛ, ga yee p'a
yi funyɔ buri wèe na. 13 Ayiwa, nimɛ
kunni nɛ yu ni yee ni ba na nagoo ɲɛ
wɛ. Wèe ya yee co cogana lemu na wù
zɔlɔɔ pu na ge, yi bɛ pu wù co mu! Yi
bɛ pu yi wo zɔlɔɔ pu mugi wù mu!

Y'a yiyɛ kasɛri Kilɛ cɛbaalaa wo kapyegee kii shi na

14 Ayiwa, piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, yi
ganha ba binnɛɛ ni pee ni pu wo
kapyegee kii shi na wɛ. Bɛ wekɛ
wu wa tiimɛ ni kuumɔ tɛ ni wɛ?
Pinnɛgana lekɛ na kpɛɛngɛ ni nibiige
di da já binnɛ wɛ? 15 Bɛ wekɛ wu da
já bye Kirisa ni Shitaanni tɛ ni wɛ?
Wemu ɲɛ Kiricɛn wɛ, kariɲɛɛgɛ kekɛ
k'i da já bye weefɔɔ ni n'a daa fɔɔ tɛ ni
wɛ? 16 Bɛ wekɛ w'i da já bye Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ni yapɛrɛɛ tɛ ni wɛ? Bani
wèe pu ɲɛ Kilɛ ɲìi wo wu wo Kilɛ-pɛɛŋɛ
pugbɔhɔ ma na jo ba Kilɛ wuyɛ pyaa
ya yi jo wu Kafila wu ni wɛ na:

«Nɛ na ba diin pu niŋɛ ni,
na ɲaari ni pu ni.
Nɛ na ba bye pu Kilɛ,
p'a bye nɛ sipyii.»*
17 «Lee wuu na Kafɔɔ ya jo:
‹Yi foro pu tɛ ni,
yi waa laha pu na.
Yaaga kemu ɲɛ fɛɛfɛɛ wɛ,
yi ganha bu da gbɔn kee ka
shishiin na wɛ!

* **6:2** Ezayi 49:8 * **6:16** Levitike 26:12; Zheremi 32:38; Ezekiyɛli 37:27

Yi bu já lee na,
nɛ na zɔɔ yi na.›»*
18 «Nɛ na bye yi To,
yi na bye nɛ jalaa ni na poro pushaa.
Kafɔɔ, Se Bɛɛri Fɔɔ w'a jo mu.›»*

7

1 Ayiwa na taanɲiinɛɛ, ba ni Kilɛ d'a kii ɲɔmɛhɛɛ kii bɛɛri lɔ wèe mu, wee tuun wu ni wèe ya yaa na wù ceepuuro te ni wù zɔlɔɔ pu pye fɛɛfɛɛ, na foro fɔɔnrɔ keree tuuyo bɛɛri ni. Wù la le wùyɛ ni wù fɛfɛɛrɛ ti ɲɔ di fa, wù da ɲaari Kilɛ ɲìi fyaara ni.

Pɔli wo fundanga ki keree

2 Yi yi zɔlɔɔ pu mugi wù mu, wù kaa di daan yi ni! Wèe ya ta bahamu shan sipya wa shishiin na wɛ. Wèe ya ta sipya wa shishiin ɲuŋɔ kyɛɛgi wɛ. Wèe ya ta pii wo yaŋmuyɔ shɔ pu na na taga wùyɛ pye lafɛɛ wɛ. 3 Yi ganha ba giin na nɛ ye yu kɔnhɔ di jaagi shan yi na wɛ! Nɛ tee yee jo toro yee mu jo yee kaa ya dan wèe ni fo xuuni. Yafiin wa da já wèe waa laha wùyɛ na wɛ, ali xu bɛ wɛ. 4 Nɛ dà yee na fo xuuni. Nɛ yee mɛsaaŋa yu fo xuuni. Nɛ luu l'a ɲiŋɛ fo saama na. Kanhama pemu bɛɛri p'a nɔni wèe na ge, nɛ funŋɔ ma sii taan fo xuuni pu ni.

5 Can na, wèe di nɔ Masedɔni fiige ki ni ge, wèe ɲaha sanha ɲiŋɛ bada wɛ. Kanhama ni wèe di bye kabaya yi bɛɛri na. Wù ni sipyii pusamaa bi dunni, fyaara di ɲɛ wùyɛ pyaa ki bɛ wo zɔlɔɔ pu ni. 6 Ga Kilɛ wemu w'a loɲinɛ kaan sipyicɔnrɔyɔ mu ge, wee ya wèe logoo ɲiŋɛ Tite wo ba wu keŋɛ kurogo. 7 Ayiwa, Tite wo ba wu yɛ bɛ-ɛ dɛ! Ga yee ya wu luu ɲiŋɛ ɲiŋɛgana lemu na ge, lee ya wèe fungɔnyɔ yi teŋɛ. W'a pa wèe pye na nɛ ɲa la k'a sii shɔ yee ni. Na yee ya daajeŋɛ jo, na yee ya nɛ keree co ni see ni xuuni. Lee ya la fara nɛ wo fundanga ki na fo xuuni.

8 Nɛ fɛnhɛ sɛmɛ wemu tun yee mu ge, ali na wee sɛmɛ we ta w'a bi zɔ mɛsuu wá bɛ yee na, lee wo daajeŋɛ ɲɛ nige nɛ ni wɛ. Li daajeŋɛ bye nɛ ni, bani nɛ bi sɛmɛ wu ta w'a zɔ mɛsuu wá yee na jɛɛrɛ yɛ nigin funŋɔ ni. 9 Ga nimɛ nɛ funŋɔ ya taan. Yee zɔlɔɔ na mɛhɛɛ suu, lee ya ta pye nɛ wo fundanga ki kaɲuŋɔ-ɛ dɛ! Ga lee zɔ mɛsuu le na yee pye yee ya kuri kadugo, na yi ɲaarigana faa, lee l'a nɛ funŋɔ taan. Yee wo zɔ mɛsuu l'a pye na saha ni Kilɛ wo ɲidaan ni. Lee funŋɔ ni lemu wèe ya pye yee na ge, lee ya ta pye kakuunɔ wɛ. 10 Bani zɔ mɛsuu lemu ya sipya taa na saha ni Kilɛ yɛ pyaa wo ɲidaan wu ni ge, lee ma sipya pye m'a ma torogana li faa, na ɲuwuuro ta. Lee zɔ mɛsuu le tuugo ya sipyii pyi pu na daajeŋɛ yu Kilɛ ɲaha tàan. Ga koŋɔ ya zɔ mɛsuu lemu nɔni sipya na ge, lee l'a ma ni xu ni. 11 Zɔ mɛsuu lemu l'a yee ta na saha ni Kilɛ wo ɲidaan wu ni ge, l'a lemu ɲɔ ge, lee li wa mɛ. Yee ya yi see bɛɛri le le kaa le ni. Yee ya can wu sha xuuni. Yee ya ɲahaya tanha fo xuuni. Yee ya fya fo xuuni. Nɛ ɲa la bi shɔ yee ni fo xuuni. Yee zɔlɔɔ pu bɛɛri bi ɲaha tii le kaa nigin we na. Yee ya jaagi pye xuuni le kaa le shizhaa na. Yee ya li shɛ shɛgana bɛɛri na na yee tɔɔgɔ wa le kaa le ni wɛ.

12 Ma bu logo nɛ we sɛmɛ we tun yee mu, wemu w'a kakuunɔ li pye ge, ni wemu na l'a pye ge, nɛ ta wu tun wee wa shishiin wuu na wɛ. Ga nɛ wu tun yee mu, yee ya yiyɛ kan kangana lemu na wèe wuu na ge, y'i lee cɛ Kilɛ ɲaha tàan. 13 Lee l'a wèe logoo ki pye k'a ɲiŋɛ. Yee ya Tite fungɔngɔ ki teŋɛ, a wu funŋɔ di daan taangana lemu na ge, lee bɛ ya pye wèe mu fundangbɔhɔ na fara loɲinɛ li na. 14 Nɛ yee sɔ keree kii shizhaa na Tite mu, di wa ta shiige lee kabaŋa na wɛ. Wèe ya can jo yee mu wù keree ki bɛɛri ni jogana lemu na ge, lee funŋɔ ni yee wo mɛsaaŋa kemu wèe ya jo Tite mu ge, a yee bɛ di da can. 15 Wu taanɲɛɛgɛ k'a ɲɛri pɛlɛ bɛ yee shizhaa na, bani wu funŋɔ w'a dun ni yee bɛɛri nigin nigin wu wo ɲɔmɛɛcoro ti ni. Yee ya wu ɲuŋɔ círi ni baraga kemu ni, na fya wu na, na

* **6:17** Ezayi 52:11 * **6:18** 2 Samuwɛli 7:14

yiyɛ tirige wu mu tirigegana lemu na ge, wu funŋɔ w'a dun ni lee bɛ ni. 16 Nɛ funŋɔ ya taan fo xuuni, bani nɛ na já da daa yee na keree bɛɛri ni.

8

Masedɔni fiige ki n'a daa fɛɛ p'a wari wemu pinnɛ ge

1 Ayiwa na cebooloo, Kilɛ ya niimɛ wemu pye Masedɔni fiige ki egilizii pu mu ge, wù funŋɔ ki wa wù yee ɲaha jo yi mu. 2 Kanhama nigbɔ pu bye pu ɲuŋɔ ni. Ga p'a fundanga ta xuuni, fo na keŋɛ mugi pu keŋɛ yara na, na pii kan xuuni, ali na pu ta pu na ɲɛ bɛ la baa fɛɛ. 3 Nɛ wa lee wo sɛɛri nago kanna p'a pii kan na bɛ ni pu se ɲuŋɔ kana ni. Pu yɛrɛ ya toro bɛ pu se ɲuŋɔ kana tàan, ali na ta wa ya pu karamu bɛ wɛ. 4 P'a sii wèe tii ɲɛɛri saama na, na wèe pu sɔɔ pu mu, pu bɛ di pu wo dɛgɛ kan shɛ Kilɛ wo fɛfɛɛrɛ wuu pu mu Zhude fiige ki ni. 5 Wèe bi daa pu na jo pu na lemu pye ge, p'a toro bɛ yɛrɛ lee tàan. P'a fɛnhɛ puyɛ kan Kafɔɔ mu, lee kadugo na na puyɛ yaha wèe bɛ keŋɛ na na saha ni Kilɛ yɛ pyaa ɲidaan ni. 6 Lee wuu na wèe ya Tite ɲɛɛri na jo w'a bi labye nizaama wemu ɲɔ kɔn yee yíri keŋɛ yakanya yi wo shizhaa na ge, jo wu shɛ yi yíri w'i shɛ wee labye wu ɲɔ fa. 7 Yee ya pye ɲaha na keree bɛɛri ni: n'a daa fɛɛrɛ yoo, kafila yoo, lajɛ yoo, ni sɛɛtanga tuugo bɛɛri. Wèe ya taan yee mu taangana lemu na ge, na fara kee taanɲɛɛgɛ ki bɛ na. Wèe funŋɔ ki wa y'i bye ɲaha na we labye nizaama we bɛ ni. 8 Li wa nago kanna n'a yi karamu fo yi li pye fanha na wɛ. Ga nɛ pii wo lowagaa keree yu yi mu, kɔnhɔ di yi wo taanɲɛɛgɛ ki nɔhɔ wolo wii ki bi ɲɛ see see taanɲɛɛgɛ. 9 Bani wù Kafɔɔ Yesu Kirisa ya wu wo niimɛ wu shɛ shɛgana lemu na ge, yi bɛɛri wa lee cɛ. Wee bye yara fɔɔ, a wu wuyɛ pye la baa fɔɔ yee wuu na, kɔnhɔ yee di bye yara fɛɛ wu wo la baa fɛɛrɛ ti baraga ni.

10 Na fungɔngɔ n'a zhɛɛ yɛ yi na, nago kanna y'a kaa lemu ɲɔ kɔn taɲee ge, yi bu lee pye na li ɲɔ fa, lee ya ɲɔ xuuni. Yee p'a pye shɛnshiilee na le kaa le ɲɔ kɔn, lee yɛ bɛ wɛ, yee p'a nɔhɔ pye shɛnshiilee sanha na le kaa le bye fungɔngɔ ta. 11 Lee wuu na, yi shɛɲaha na le kaa le fɛni, y'i li pye y'i li ɲɔ fa. Lee kaa le funŋɔ ya tigi yi mu ni zɔsaama wemu ni ge, yi li pye y'i li ɲɔ fa ni wee zɔsaama we ninumɔ ni, na saha ni yi se ɲuŋɔ kana ni. 12 Bani Kilɛ gan fungɔngɔ bu digi sipya mu, Kilɛ ya sɔɔ kee yakanga ke na, na saha ni wu keŋɛ yataa ni. Ga yaaga kemu se ɲɛ wu ni wɛ, kee niŋɛ ɲɛ wɛ.

13 Li wa nago kanna yi pusamaa wo cɔnrɔmɔ pu laha, yiyɛ pyaa di do cɔnrɔmɔ pu ni-i dɛ! Ga y'a yaa na li pye, kɔnhɔ yi bɛɛri di daanna. 14 Nimɛ kunni, la wa yee mu, lee wuu na yee na já la baa fɛɛ pu tɛgɛ. Ayiwa, la baa fɛɛrɛ ti ga ba nɔ yee bɛ na, na pee bɛ ta p'a ɲɛri lafɛɛ, pee bɛ na já yee tɛgɛ. Lee funŋɔ ni, yi bɛɛri na daanna, 15 ma na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni kagana lemu na wɛ na:

«Wemu w'a niɲɛhɛmɛ kuu ge,
wee wo wusama ya kori wɛ;
Wemu w'a dɔɔni kuu ge,
wee bɛ wo wu ya xuuŋɔ wɛ.»*

Tite ni wu kaafɛɛ

16 Baaga Kilɛ, bani w'a lowaa le Tite ni yee keree na ma na jo ba wèe ɲɛ wɛ. 17 Wèe ya lemu sha Tite mu ge, w'a sɔɔ lee na. Ga yee keree wa bye wu zɔ na fo xuuni, fo wuyɛ pyaa ya li kɔn wuyɛ funŋɔ ni na wu shɛ yee yíri. 18 Egilizii pu bɛɛri ya ceborona wemu sɔni wu labye nizaama wu wuu na Kilɛ Jozaama pu wo yɛrɛ li shizhaa na ge, wee w'à da binnɛ ni Tite ni na tun. 19 Lee yɛ bɛ wɛ, ɲara lemu wèe ya byi na ɲaha tii Kilɛ wo taa li keree ki na ge, wee ceborona wu ɲaha egilizii p'a bulo na wu pinnɛ ni wèe ni lee ɲara li na. Wèe ya lee ɲara li pyi, kɔnhɔ nɔɔrɔ di danha Kafɔɔ mɛgɛ na, wù nɔhɔ wù

* **8:15** Ɛkizode 16:18

fungɔngɔ nizaaŋa ki shɛ sipyii pu wo dɛgɛ wu shizhaa na.
20 Le shɔɔnrigana le na wèe ya we
warigbɔ we keree ɲaha shɔɔnri. Wèe
ya keree bɛɛri pyi kɔnhɔ sipyii ganha
bu jaagi ta wù na xuu wa shishiin ni
le kaa le ni wɛ. 21 Bani wèe funŋɔ ki
wa wù da saama koro ɲaari, Kafɔɔ yɛ
ɲaha tàan bɛ wɛ, ga sipyii pu bɛ ɲaha
tàan. 22 Wù ceborona wa bɛ w'à da
binnɛ ni pu ni. Wèe ya wu nɔhɔ wolo
tɔɔɲii niɲɛhɛŋɛɛ ni, na wu ta w'a la le
wuyɛ ni xuuni tuun bɛɛri ni. Ga w'a
la le wuyɛ ni nimɛ na toro taashiinɛ li
bɛ tàan, bani w'a dà yee na fo xuuni.
23 We wu ɲɛ Tite ge, wee ɲɛ na ɲaariɲii
ni na kapyebyeɲii. Yee mu wèe ya
kapyeŋɛɛ pyi. Cebooloo pusamaa p'a
pinnɛ ni wu ni ge, pee ɲɛ egilizii pu wo
tudunmɔɔ. Pee ya pye sipyii piimu p'a
pɛɛŋɛ taha Kirisa mɛgɛ na ge. 24 Lee
wuu na, y'a yaa na li shɛ pu na na
pu kaa ya dan yee ni fo xuuni, kɔnhɔ
egilizii p'i lee ɲa, p'i li cɛ na kaɲii wa
wèe mu na yee mɛsaaŋa yu.

9

Dɛgɛ wemu ya ɲaha tii cebooloo n'a daa fɛɛ pu na ge

1 Can na, dɛgɛ wemu w'a byi Zhude
fiige ki n'a daa fɛɛ pu na ge, nɛ li ta
jo ɲuŋɔ wa li na nɛ wu na sɛmɛ ka
sanha di dun yee mu wee dɛgɛ wu
keree na wɛ. 2 Bani nɛ yee ɲidaan cɛ
na xɔ wee labye wu kabaŋa na. Nɛ yee
mɛsaaŋa jo xɔ bɛ yɛrɛ Masedɔni n'a
daa fɛɛ pu mu. Nɛ pu pye: «Akayi fiige
ki cebooloo p'a gbegele xɔ p'i dɛgɛ pye
na co fo taɲee na.» Yee wo samɔhɔrɔ
t'a pye kaɲuŋɔ na lowaa kan n'a daa
fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ mu. 3 Ga lee bɛ na, n'a
da wù cebooloo pu tun yi mu, kɔnhɔ
masɔŋɔ kemu wèe ya pye yee na we
labye we shizhaa na ge, kee ganha bu
bye ɲuŋɔ baa wogo wɛ. Nɛ funŋɔ ki
wa p'i shɛ yi ta y'a gbegele xɔ, ma na
jo ba nɛ yi jo wɛ. 4 Lee bɛ wɛ, Masedɔni
shɛɛn pii bu binnɛ kari ni nɛ ni yee
yíri, na shɛ yee ta yee ya ta gbegele wɛ,
lee na bye wèe mu shiige, bani wèe ya
dà yee na. Li na bye yee bɛ wo shiige.
5 Lee wuu na nɛ li kɔn nayɛ funŋɔ ni jo
nɛ yaa na pii ceboronamaa pii ɲɛɛri jo
pu toro na ɲaha na yee yíri. Loolodaa
lemu kaa yee ya jo ge, kɔnhɔ p'i shɛ
lee keree ɲaha shɔɔnri sani di ba shɛ
wà ge. Lee na ba li shɛ na daan na mu
funŋɔ ni lee loolodaa l'a kan, na li ya
ta pye fanha kaa wɛ.
6 Yi li cɛ na wemu bu shinma
nifɛnhɛŋɛɛ nugi, shinma nifɛnhɛŋɛɛ
ma da ba gɔn. Wemu shiin bu shinma
niɲɛhɛmɛ nugi, shinma niɲɛhɛmɛ
weefɔɔ da ba gɔn. 7 Wemu bɛɛri ya
lemu wo tɛhɛnɛ kɔn wu funŋɔ ni
ge, wu lee kan. Wee gan we ganha
bu da bye ni zɔ mɛsuu ni wɛ, kelee
fanha kaa wɛ. Bani sipya wemu w'a
gan pyi ni fundanga ni ge, wee kaa
l'a dan Kilɛ ni. 8 Se wa Kilɛ ni na
kasaaŋaa tuuyo bɛɛri pye yee mu fo
na ɲɛhɛ, kɔnhɔ yee mago yaŋmuyɔ
bɛɛri niɲɛhɛyɛ di da daa yi mu tuun
bɛɛri, ni keree bɛɛri ni, kɔnhɔ yi da se
ɲaha na kapyegee nizaaŋaa ni. 9 Ma
na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni wɛ na:
«W'a keŋɛ mugi wu yataya na,
na la baa fɛɛ kan.
Wu saama pu wa da ga xhɔ bada
wɛ.»*
10 Kilɛ wemu w'a nuguzhi kaan
yenugumɔ mu, na wu ɲɔlige bɛ
kaan wu mu ge, wee na ba nuguzhi
niɲɛhɛrɛ kan yee mu xuuni, kɔnhɔ yee
wo saama pu da buri p'a se ɲaha na.
11 Wu na ba saama tuugo bɛɛri pyi yee
mu, kɔnhɔ yi bɛ di keŋɛ mugi yi yataya
na. Wèe na zhɛ yee wo yakanya yi
loolo piimu na ge, l'a bye kaɲuŋɔ
pee na baraga ni masɔŋɔ taha Kilɛ
na yee yakanya ye wuu na. 12 Bani
dɛgɛ wemu yee ya byi ge, wu ya ta na
Kilɛ wo fɛfɛɛrɛ sipyii pu tɛri yɛ wɛ. Ga
wu na ba bye kaɲuŋɔ sipyiɲɛhɛmɛɛ
di da baraga tɛri Kilɛ na, pu da wu
sɔni. 13 Wee dɛgɛ we bu nɔ pu na, pu
na Kilɛ sɔ, bani yee ya dà Kirisa wo
Kilɛ Jozaama pu na, na ɲaari bɛ na
sahaŋi ni pee Jomɔ pe ni, na nɔhɔ keŋɛ
mugi yi keŋɛ yataya na pee mu, na ki
mugi sipyii pusamaa bɛ mu. 14 Kilɛ

* **9:9** Zaburuu 112:8

ya niimɛ nigbɔ wemu pye yee mu ge,
wee na ba pu pye pu na Kilɛ ɲɛɛri yee
mu xuuni, yi kaa bɛ na ganha na dan
pu ni xuuni. 15 Kilɛ w'a sɔni wu ma
yakanga ki wuu na, w'a yagbɔhɔŋɔ
kemu kan wèe mu ni ki ɲɔhɔ ɲɛ-ɛ ge!

10

Pɔli ya wu labye wu yogo jo

1 Ayiwa na cebooloo, pii ya jo na nɛ
bu bye yee tɛ ni, na nɛ ma ɲiŋɛ. Ga na
nɛ bu lii yee na, nɛ ma kafugo le nayɛ
ni na wá yee na. Nɛ Pɔli w'a yi ɲɛɛri
Kirisa wo lotaan le, ni wu saama pu
wuu na, 2 yi ganha bu da na karamu
di ba nɔ yi yíri, di kafugo le nayɛ ni
di wá yi na wɛ. Bani piimu p'a yu na
koŋɔ sipyii wo fungɔngɔ keree toro-
gana na wèe ya doroo ge, nɛ dà li na jo
nɛ na zhɛ kafugo le nayɛ ni na wá pee
na. 3 Can wu ɲɛ wii, wù ceepuuro wuu
kunni wa ɲaari ke koŋɔ ke funŋɔ ni,
ga wèe di wa yogo ki kɔɔn ni ceepuuro
fanha ni wɛ. 4 Wèe wo yokɔnyaŋmuyɔ
yi ɲɛ ke koŋɔ ke sipyii woyo wɛ, ga
Kilɛ woyo yi ɲɛ yii, fanha ɲɛ yemu
ni ge. Y'a Shitaanni wo kasɔrɔyɔ yi
shaan. 5 Joyaama fara yaaga tuugo
bɛɛri na, kemu bɛɛri k'a yogo kɔɔn Kilɛ
wo lajɛ wu na ge, wèe ya yee bɛɛri
ɲɛri buri. Fungɔnyɔ tuuyo ye bɛɛri
wèe ya guuni, kɔnhɔ y'i Kirisa ɲɔmɛɛ
co. 6 Yee wo ɲɔmɛɛconɔ li ɲɔ ba fa
tuun wemu ni, wèe ya gbegele xɔ wù
ɲɔmɛɛcobaalaa pu bɛɛri wo fɔhɔɔ tɔ pu
mu.
7 Ɲɛɲaa le yee ya wii sipyii ni.
Ayiwa, sipya wa bu dà li na na Kirisa
wo wee ɲɛ, weefɔɔ ya yaa na wu funŋɔ
kɔn li na, na li cɛ na ba wee ɲɛ Kirisa
wo wɛ, mu wèe bɛ ɲɛ Kirisa wuu.
8 Bani Kafɔɔ ya fanha kemu kan wèe
mu ge, ki kaɲuŋɔ ki ɲɛ na yee luu
na se ɲaha na, ki kaɲuŋɔ ɲɛ na yee
kyɛɛgi wɛ. Ali nɛ ɲɛhɛ bi nayɛ pɛlɛ
toro bɛ jɛɛrɛ yɛ kee fanha ke wuu na,
lee shiige ɲɛ nɛ na wɛ. 9 Nɛ funŋɔ
wa di da li shɛɛ na sɛmɛɛ pu ni, nago
n'a yi fuguri wɛ. 10 Pii kunni wa yu
na nɛ sɛmɛɛ pu kafila w'a waha, na
kafugo ki ɲɛ wu ni. Ga na nɛyɛ pyaa
bu nɔ yee yíri, na nɛ ma bye baraga
baa sipya, na nɛ jomɔ pu da yaaga bɛ
ɲɔ wɛ. 11 Piimu p'a yee yu ge, pufɛɛ pu
li cɛ na jogana lemu na wèe ya yu wù
sɛmɛɛ pu ni na wù ta w'à lii yi na ge,
lee wo kapyegee bɛ w'à da ba shɛ byi
wù ga nɔ yi yíri tuun wemu ni.
12 Piimu p'a puyɛ sɔni ge, wèe wa da
ga sɔɔ di wùyɛ pye pee sipyii pii p'a
tuugo, kelee di wùyɛ taanna ni pu ni
wɛ. Pee ma puyɛ taanna ni puyɛ ni,
na puyɛ luu na daanna ni puyɛ ni. Ta
tee ɲɛ nahanahara wɛ? 13 Wèe kunni
wa da wùyɛ pɛlɛ fo di zhɛ doro wù
tayerege tàan wɛ. Ga Kilɛ ya tɛhɛnɛ
lemu wolo kan wèe mu, a lee di bye
bɛ kaɲuŋɔ a wèe di nɔ yee na ge, wèe
na ba wùyɛ pɛlɛ na saha ni lee ni.
14 Wèe da bye wèe ya nɔ yee na wɛ,
wee tuun wu ni wèe bi da tɛhɛnɛ li
toro, ga wèe ya ta li toro wɛ, bani wèe
p'a Kirisa wo Kilɛ Jozaama pu jo yee
mu shɛnshiilee. 15 Lee funŋɔ ni tɛhɛnɛ
lemu l'a kɔn wèe kan ge, wèe wa da
doro lee tàan wɛ. Sipyii piitiilee ya
labye wemu pye ge, wèe wa da wee
kaa lɔ di daga da wùyɛ pɛlɛ wɛ. Wèe
ya dà li na nago yee ba shɛ ɲaha na
n'a daa wu ni, la na vara xuuni wèe
wo labye wu na yee niŋɛ ni Kilɛ wo
tɛhɛnɛ li funŋɔ ni, w'a lemu kɔn na
kan wèe mu ge. 16 Lee funŋɔ ni fiiye
yemu yi wa yee kadugo yíri ge, wèe na
já zhɛ Kilɛ wo Jozaama pu jo yee fiiye
yi ni, na ta wèe ya wa wo labye lɔ wu
tapyege ni na taga wùyɛ pɛlɛ wɛ.
17 L'a ka Kilɛ Kafila wu ni na: «Wemu
bu jo wu wuyɛ pɛlɛ, wufɔɔ wu wuyɛ
pɛlɛ Kilɛ wo nibyegee kii funŋɔ ni.»*
18 Bani wemu ba wuyɛ mɛsaaŋa yu,
wee ya mɛgɛ nijeŋɛ taa wɛ, ga Kafɔɔ
yɛ pyaa ya wemu wo mɛsaaŋa yu ge,
wee w'a ki taa.

11

Tudunmɔɔ kafinɛjuu pu keree

1 Aa! Yee da bi da zɔɔ na nɛ wo
ɲuŋmoyirinɛ jomɔ pe xu yiyɛ ni jɛri
funŋɔ ni dɛ, lee bi da daan nɛ ni.
Ayiwa, yi pu xu yiyɛ ni! 2 Yee kaa ya

* **10:17** Zheremi 9:23

dan nɛ ni fo xuuni, fo na ɲɛpɛɛn leŋɛ
nɛ ni yee shizhaa na. Ga Kilɛ ni lee
ya foro. Curɔ nigin pe, wee mu nɛ yee
co, wee ɲɛ Kirisa; kɔnhɔ di ba yi kan
wu mu ba doɲiŋɛ fucɛri nacɛbaa ɲɛ
wɛ. 3 Ga nɛ fyagi jo yi fungɔnyɔ ganha
da ba ɲɛri, Kirisa wemu na y'a yiyɛ
pɔ xuuni ge, fo di yi kuruŋɔ wee fɛni,
ma na jo ba wɔ w'a kafinɛyɛ taga Awa
faanna, na wu piinŋɛ mɛ wɛ. 4 Bani
sipya watii bu ba Yesu watii kaa jo
yee mu wemu wo kaa jogana ni wèe
wo wu kaa jogana ɲɛ nigin wɛ, yee
na ɲɛri na dà weefɔɔ na. Kilɛ Munaa
lemu yee ya ta wèe keŋɛ kurogo, kelee
Kilɛ Jozaama pemu yee ya logo wèe
ɲɔ na ge, yee bu munaa latii ta lemu
ni wèe wuu li ɲɛ nigin wɛ, kelee na
jozaama patii ta pemu ni wèe wo pu
ɲɛ nigin wɛ, yee na wá karaa dà yee bɛ
na. 5 Na li ta pee mɛgbɔhɔ tudunmɔɔ
piimu yee ya jateni ge, pee ya pɔrɔ nɛ
na kabaŋa ka shishiin na wɛ. 6 Ali nɛ
ɲɛhɛ bye nɛ di ya pye kafila cɛvɔɔ fo
wu nijemɛ wɛ, cɛmɛ wo koo ni kunni,
n'a la cɛ pee ni. Wèe ya lee shɛ yee na
shɛgana bɛɛri na, ni keree bɛɛri ni.

7 Tuun wemu ni nɛ Kilɛ wo Jozaama
pu jo yee mu ma ni ge, nɛ nayɛ tirige,
na yee durogo. Ta kakuunɔ li ɲɛ lere
gɛ? 8 Egilizii piitiilee pu bi nɛ saraa.
L'a pye kanna nɛ pee wo naafuu wu
shɔ pu na na taga yee tɛgɛ. 9 Na nɛ
yaha yee yíri, yaŋmuyɔ ya funmɔ bye
nɛ na, ga nɛ ta na wo tuguro ti taha wa
shishiin ɲuŋɔ ni yee ni wɛ. Cebooloo
piimu p'a pa na yìri Masedɔni fiige ki
ni ge, pee p'a pa nɛ wo mago yaŋmuyɔ
yi kan nɛ mu. Nɛ kasɛɛgɛ yaha nayɛ
na, kɔnhɔ di ganha da bye yee wa
shishiin mu tuguro kaa la shishiin
ni wɛ. N'a da kasɛɛgɛ yaha nayɛ na
sanha lee kanunɔ le na. 10 Lee ya pye
kaɲuŋɔ, kemu ya nɛ ɲuŋɔ yirige Akayi
fiige ki bɛɛri ni ge. Sipya wa shishiin
wa da já kee ɲuyirige ki shɔ nɛ na wɛ.
Kirisa wo can we, wee wemu wu ɲɛ nɛ
ni ge, wee wuu na nɛ yee jo. 11 Naha na
nɛ d'a yee jo wɛ? Na yee kaa ya dan
nɛ ni-i laa? Kilɛ yɛ pyaa bɛ ya lee cɛ na
yee kaa ya dan nɛ ni.

12 Ga pyegana lemu na nɛ na wo
labye wu pye yee mu ge, lee pyegana
li na n'a da da wu pyi. Piimu p'a
kaɲuŋɔ shaa na puyɛ pɛlɛ, na yu na
wèe wo labye pyegana le tuugo pee ya
byi ge, lee pyegana li na n'a da da na
wo labye wu pyi, kɔnhɔ pee ganha bu
kee kaɲuŋɔ ki ta wɛ. 13 Kafinɛjuu pu ɲɛ
pee tudunmɔɔ piiri. Pu labye wu bɛɛri
w'a sipyii piinŋɛ. P'a puyɛ pye kanna
Kirisa wo tudunmɔɔ pee ɲɛ. 14 Ga lee
ɲɛ kakanhana wɛ, bani Shitaanni bɛ
ya wuyɛ ɲɛri na byi ba mɛlɛkɛ kpɛɛngɛ
wo ɲɛ wɛ. 15 Lee wuu na do, Shitaanni
wo kapyebyii bu puyɛ pye kanna Kilɛ
wo kapyebyii pee ɲɛ piimu ya tii ge,
lee ya yaa li wa fo wɛ. Ga li taxɔgɔ ki
kuduun ɲɛ wemu ge, wee na ba nɔ pu
na na saha ni pu kapyegee ni.

Pɔli ya kanhama pemu ɲa wu wo tuduro ti funŋɔ ni ge

16 N'a da guri yi taha sanha yi
mu jo wa shishiin ganha bu na
wii ɲuŋmoyirinɛ fɔɔ wɛ. Ga yi ɲɛhɛ
ba na wii ɲuŋmoyirinɛ fɔɔ, yi na co
mu, kɔnhɔ na bɛ di nayɛ pɛlɛ dɔɔni.
17 Yemu n'a da jo nimɛ ge, Kafɔɔ w'a
ta yee le na ɲɔ ni wɛ. Ga la l'a na pye
n'a da yee jo. Lee wuu na n'a da jo
ba ɲuŋmoyirinɛ fɔɔ ɲɛ wɛ. 18 Ga ma
na jo ba shɛnɲɛhɛmɛɛ wa puyɛ pɛlɛ ke
koŋɔ ke keree ni wɛ, wee tuun wu ni
nɛ bɛ na nayɛ pɛlɛ gɛ! 19 Yee piimu pu
ɲɛ fungɔnyɔ fɛɛ ge, a yee di dɛrɛɛ na
ɲuŋmo-yirilee jomɔ nuri! 20 Pee sipyii
pii p'a yee co ba buloo ɲɛ-ɛ ge, na yee
keŋɛ yaŋmuyɔ li, na dun yee na, na
ɲɔsanga pyi yee na, na kadahaa leni
yee ɲahaya ni. A yee di lee xu yiyɛ ni.
21 Shiige ki ɲɛ nɛ na pe jomɔ pe tajogo
ni, ga nɛ fanha di wa ɲɛhɛ ba pee ɲɛ
wɛ, na ɲuŋɔ bɛ di wa waha ba pee ɲɛ
wɛ.

Ga lee bɛ na keree kiimu kaa p'a
daga na puyɛ pɛlɛ ge, nɛ bɛ na já
kee kaa taga nayɛ pɛlɛ. Nɛ yu ba
ɲuŋmoyirinɛ fɔɔ ɲɛ wɛ. 22 Heburuu pu
ɲɛ pii ya? Wee wa nɛ bɛ ɲɛ. Izirayɛli
shi shɛɛn pu ɲɛ pii ya? Wee wa nɛ bɛ
ɲɛ. Ibirayima kadugo shi shɛɛn pu ɲɛ
pii ya? Wee wa nɛ bɛ ɲɛ. 23 Kirisa wo

kapyebyii pu ɲɛ pii ya? Ɲuŋmoyirinɛ fɔɔ jomɔ n'a da jo. Nɛ pye Kirisa wo kapyebye na toro pee tàan fo xuuni. Nɛ pu já kapyeŋɛɛ ni. Nɛ kaso jegee, kee ya ɲɛhɛ pu wogoo na. Nɛ kpɔɔnrɔ jɛri shɔ na toro pee tàan. Nɛ xu fɔ tɔɔɲii niɲɛhɛŋɛɛ ni. 24 Yawutuu p'a nɛ kpɔn fo tɔɔɲii kaguro, tɔɔɲii bɛɛri susɔ ɲìi kɛlɛɛ shishɛɛrɛ nigin ma fɔ.* 25 A Oromɛ shɛɛn di na kpɔn fo tɔɔɲii taanri ni kabegee ni. A p'i kagereye taga na wá na da gbo tɔɔɲii nigin. A kɔɔgbɔhɔ di gyɛɛgi ni na ni fo tɔɔɲii taanri suumɔ lɔhɔ ni. A di caŋa nigin ni piige nigin pye suumɔ lɔhɔ ni. 26 Nɛ kushɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ pye. Nɛ na munaa pɛrɛ fɔ gbalaa lɔhɔyɔ ni. Nɛ na munaa pɛrɛ fɔ java fɛɛ niŋɛ ni. Nɛ na munaa pɛrɛ fɔ nayɛ pyaa shi wu niŋɛ ni, na li pɛrɛ fɔ shi watii niŋɛ ni. Nɛ na munaa pɛrɛ fɔ kulo funŋɔ ni, na li pɛrɛ fɔ sipoŋɔ ni. Nɛ na munaa pɛrɛ fɔ suumɔ lɔhɔ ni. Ali wù ceboolo piimu p'a puyɛ pye n'a daa fɛɛ, p'i ɲɛ n'a daa fɛɛ-i ge, nɛ na munaa pɛrɛ fɔ pee bɛ niŋɛ ni. 27 Nɛ kapyeŋɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ pye kiimu ya waha ge, na kanhama ɲa. Nɛ piiye niɲɛhɛyɛ shɔn ŋmunumɔ xuugo ni. Nɛ xuugo gba, a waga di la pye na ni. Nɛ yalige ɲa, na ki yaha wà tɛɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ ni. Nɛ wiire gba, na fafunmɔ pye. 28 Kisaŋaa di ɲɛ wà. Na fara kee bɛɛri na, nɛ bi na funŋɔ shaa ni egilizii pu bɛɛri kaa ni caŋa bɛɛri. 29 N'a daa fɔɔ wa baraga bu jɛrɛ, nɛ ma bye kanna nɛyɛ pyaa wo baraga k'a cèrɛ. Wa ɲuŋɔ bu gyɛɛgi, lee ma sii waha na na fo xuuni.

30 Li bu da nago kanna nɛ yaa na nayɛ pɛlɛ, nɛ na nayɛ pɛlɛ na wo baraga baara ti ni. 31 Masɔŋɔ k'a dɛri wù Kafɔɔ Yesu To Kilɛ na gbee! Wee ya li cɛ na nɛ wa kafinɛyɛ yu wɛ.

32 Na nɛ yaha Damasi kulo li ni, caŋa ka saannaa Arɛtasi wo gbafɛnɛɛri w'a pa sipyii pii yaha kulo li tajeye yi bɛɛri ni, kɔnhɔ p'i nɛ co. 33 Ga, a n'a daa fɛɛ p'i nɛ le sagana ni na yeege fenɛtiri ni, na mɛɛrɛ taga nɛ tirige kanha ki kadugo. Lee funŋɔ ni a nɛ shɔ wu na.

12

Pɔli ya kashɛgɛɛ kiimu ɲa ge

1 Ayiwa, fo nɛ bu nayɛ pɛlɛ, ba lee di wa yafiin ɲɔgi wɛ. Lee bɛ na, kashɛgɛɛ kiimu nɛ ɲa, ni Kafɔɔ ya keree kiimu shɛ nɛ na ge, kee shizhaa na n'a da ba jo nimɛ. 2 Nɛ ná wa cɛ, wu na ɲɛ Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni, li yee kɛ ni shishɛɛrɛ wu ɲɛ niɲee, Kilɛ ya wu lɔ kari fo fugba we ni. (Ayiwa wuyɛ pyaa k'a kari wà la, kelee kashɛɛ Kilɛ ya shɛ wu na la, nɛ kunni ya lee cɛ wɛ, Kilɛ w'a lee cɛ.) 3 Nɛ kunni ya li cɛ na jo kanna wee ná w'a kari Alijinɛ ni. (Ga wuyɛ pyaa k'a kari wà la, kelee kashɛɛ Kilɛ ya li shɛ wu na la, nɛ kunni ya lee cɛ wɛ, Kilɛ w'a lee cɛ.) 4 A wu jomɔ pa logo wee xuu wu ni sipya da já pemu jo daha wɛ. Li ya saha bɛ yɛrɛ sipya wu pee jomɔ pu jo wɛ. 5 Ayiwa, nɛ na já nayɛ pɛlɛ wee sipya we wa shi keree na. Ga nɛ funŋɔ di wa di nayɛ kaa taga nayɛ pɛlɛ wɛ, fo di bu na baraga baara kaa taga nayɛ pɛlɛ. 6 Ali nɛ ɲɛhɛ jo nɛ nayɛ pɛlɛ, nɛ da bye ɲuŋmoyirinɛ fɔɔ wɛ, bani can n'a da jo. Ga n'a da nayɛ pɛlɛ wɛ, kɔnhɔ keree kiimu n'a byi, na yemu yu sipyii pu ɲii na ge, pu ganha bu na durogo di doro yee wo ɲuŋɔ kana tàan wɛ.

7 Ayiwa, kɔnhɔ tabaara ganha bu jé di na ɲi kee kashɛgɛɛ nijeŋɛɛ kii wuu na wɛ, a yama nigbɔ pa di jé nɛ cére ti ni. Pee ya ma nɛ mu ba Shitaanni tudunmɔ ɲɛ wɛ, pee ya nɛ kana, kɔnhɔ tabaara ganha bu jé nɛ ni wɛ. 8 Nɛ Kafɔɔ ɲɛɛri pee yama pe shizhaa na fo tɔɔɲii taanri jo wu pu laha na ɲuŋɔ ni. 9 Ga, a wu nɛ pye na wee wo niimɛ wu na nɛ yaa, na sipya baraga bu xhɔ tuun wemu ni, na wee tuun wu ni wee wo sefɛɛrɛ t'a zhɛɛ na fiinŋɛ. Lee wuu na l'a tàan nɛ ni nɛ wu na baraga baara kaa taga nayɛ pɛlɛ, kɔnhɔ Kirisa wo sefɛɛrɛ t'i gori yaha na na. 10 Lee wuu na nɛ funŋɔ tàan na

* **11:24** Saliya wa bye Oromɛ shɛɛn mu, wee saliya wu bi gbara pu susɔ ɲìi kɛlɛɛ shishɛɛrɛ (40) taha sipya na wɛ, bani pu bi giin na kee da xhu sipyiyawyii ni wɛ, lee na pu ma ɲii nigin laha.

baraga baara ti na. Ali pu ɲɛhɛ ba nɛ shɛhɛlɛ, kelee na kawagaa pyi nɛ na, kelee na nɛ kana, kelee na nɛ ɲaani Kirisa mɛgɛ ki wuu na, nɛ na funŋɔ taan kee bɛɛri wuu na. Bani nɛ bu bye baraga baa tuun wemu ni, nɛ ma fanha ta wee tuun weyɛ pyaa ni.

Pɔli ya pye tuguro n'a daa fɔɔ wa shishiin mu Korɛnte kulo li ni wɛ

11 Ayiwa, nɛ jo ba ɲuŋmoyirinɛ fɔɔ ɲɛ wɛ. Ga yeeyɛ pyaa ki ni lee ya foro. Yee p'a bi yaa yee p'a nɛ sɔni! Bani ali nɛ ɲɛhɛ bye nɛ ɲɛ yaaga bɛ wɛ, tudunmɔɔ mɛgɛ wuu piimu yee wa jateni ge, wee wa ya ye nɛ na kaa la shishiin ni wɛ. 12 Can na, kapyegee kiimu k'a li shɛɛ na Kirisa wo tudunmɔ nɛ ɲɛ ge, kee bɛɛri ya shɛ yee na ni loxulo ni. Kee ya pye ɲaha shɛshɛɛrɛ, ni kakanhaŋaa, ni sefɛɛrɛ kagbɔhɔɔ. 13 Nɛ ta pye yee mu tuguro wɛ. Ni lee yɛ bɛ wɛ, lekɛ nɛ d'a pye egilizii pusamaa mu lee di ya pye yee mu-i wɛ? Yi yafa na mu lee na!

14 Li wii, nɛ gbegele xɔ da se yee yíri na tɔɔɲii taanri wuu ni. N'a da zhɛ bye yee mu tuguro le tɔɔɲii le bɛ ni wɛ. Bani yi keŋɛ yaŋmuyɔ bɛ di wa zhaa wɛ, fo yiyɛ pyaa kiiri. Nɔhɔpiire ya yaa na wari shaa na yɛri pu sefɛɛ ɲaha na wɛ, ga sefɛɛ p'a yaa na wari shaa na yɛri pu nagoo ɲaha na. 15 L'a taan nɛ ni nɛ wu na keŋɛ yaŋmuyɔ bɛɛri kan yee wuu na, ali na nayɛ bɛ kan na fara wà. Ayiwa, yee kaa ba dan nɛ ni xuuni mu, lee l'a da nɛ pye nɛ kaa da da dan yee ni-i gɛ?

16 Yee na ba jo na nɛ pye tuguro yee wa shishiin ɲuŋɔ ni wɛ. Nakaara wa lee ni wɛ, ga pii na ba jo yee ni na shizhiinmɛ ni nɛ yee co, na nɛ shiige shɛn. 17 Piimu nɛ tun shɛ yee mu ge, nɛ kuduun sha yee ni wee wa keŋɛ kurogo ya? 18 Nɛ Tite ɲɛɛri jo wu shɛ yee yíri, na wù ceborona wu pinnɛ ni wu ni. Ta Tite ya yee ŋmahana na kuduun sha yee ni? Ta nɛ ni wee wo kapyegee ki bɛɛri ya pye mɛ nigin wɛ? Ta wèe ɲaariganaŋaa ki bɛɛri ya pye mɛ nigin wɛ?

Pɔli ya wu funŋɔ shaa ni kaa lemu ni ge

19 Na co fo taatuunnɔ na, yee wa giin na kaɲii wèe wa gaan wùyɛ mu yee ɲaha tàan, ga lee di bɛ wɛ. Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni wèe wa yu mɛ Kilɛ ɲaha tàan. Wù taanɲiinɛɛ, yee wo n'a daa wu wo ɲahagbaashɛɛrɛ kaa na wèe wa ye bɛɛri yu yee mu. 20 Nɛ ba nɔ yee yíri, na funŋɔ wa di yi ɲa ɲagana lemu na wɛ, nɛ fyagi jo di ganha ba shɛ yi ɲa lee ɲagana le na wɛ; yi bɛ ganha bu na ɲa ɲagana la na yi bɛ ya tiin ni lemu ni wɛ. Nɛ fyagi jo di ganha ba shɛ yogo ta yi tɛ ni wɛ, ni ɲɛpɛɛn, ni loyire, ni bɛganhara, ni mɛkyɛɛgɛrɛ, ni zɔjuuro, ni tabaara, ni kawuriye wɛ. 21 Nɛ fyagi jo di ba jo n'a nɔ yi yíri ge, Kilɛ ganha bu da na shiige yi niŋɛ ni wɛ. Sipyiɲɛhɛmɛɛ piimu p'a jurumu pye, p'i sanha daajeŋɛ jo pu cemɔhɔrɔ ti na tapyege ni wɛ, ni pu dɔdɔɔrɔ, ni pu kanɔhɔyɔ yi na-ɛ ge, di ganha bu da zhɛ ɲɛsinmɛ wo yee wuu na wɛ.

13

Fundogo jomɔ ni fò mujuu

1 Nɛ tɔɔɲii taanri wuu l'a da bye le na shɛ yee yíri. «Sipyii shuun taanri ya pye keree kiimu bɛɛri fiin ge, w'à da zhɛ kee bɛɛri ɲaha shɔɔnri na bɛ ni pee wo fiin pu ni.»* 2 Sipyii piimu p'a jurumu pye ge, n'a da yi jo waha pee ni sipyii pusamaa mu, ali na li ta na nimɛ wo wa yi yíri wɛ. Nɛ tee yi jo toro pu mu na shɛɛ shuun wuu li ni yee yíri. N'a da yi jo daha sanha pu mu jo nɛ ga ba shɛ yi yíri, n'a da ɲuŋɔ peŋi nige kaa la shishiin na wɛ. 3 Wee tuun wu ni, yi na ba li cɛ na Kirisa w'a yu nɛ ɲɔ na, bani kee kaɲuŋɔ ki yi wa zhaa. Kirisa baraga ya ta cèrɛ yee shizhaa na wɛ, ga w'a wu sefɛɛrɛ ti shɛɛ yee niŋɛ ni. 4 Can wu ɲɛ wii, wu xuduun wu ni korikoritige ki na, w'a pye baraga baa, ga ɲìi na wu ɲɛ nimɛ Kilɛ wo sefɛɛrɛ ti baraga ni. Na wèe bɛ yaha kariɲɛɛgɛ ni ni wu ni, wèe bɛ baraga k'a xɔ. Ga Kilɛ baraga ni, na

* **13:1** Dutɛrɛnɔmɛ 19:15

wèe yaha ni wu ni, wèe na ba bye ɲìi
na yee shizhaa na.
5 Yi yiyɛ taanna wii, y'i yiyɛ suguri,
yi bu da yi na ɲɛ n'a daa wu wo koo li
ni. Ta yee ya li cɛ na yee funyɔ ni Yesu
Kirisa ɲɛ wɛ? Fo yiyɛ pyaa bu shɛ da
y'a kuuŋɔ n'a daa wu na dɛ! 6 Ga nɛ dà
li na jo yee na ba li cɛ na jo wèe ya ta
kuuŋɔ n'a daa wu na wɛ. 7 Lee bɛ na,
wèe wa Kilɛ ɲɛɛri kɔnhɔ yi ganha ba
kakuuyo pyi wɛ. Lee kaɲuŋɔ ɲɛ nago
kanna wèe di mɛtanga ta wɛ. Ga wèe
funŋɔ ki wa yi da kasaaŋaa pyi, ali lee
ɲɛhɛ ba li shɛɛ bɛ na wèe p'a kuuŋɔ
mɛtanga ki na. 8 Bani se wa wèe ni
wèe pu pari can wu na wɛ, ga can wu
tɛgɛ tɛgɛ se wu ɲɛ wèe ni. 9 Wèe baraga
bu xhɔ tuun wemu ni, a yee baraga di
bɛlɛ, lee l'a dan wèe ni. Lemu wèe ya
ɲɛɛri Kilɛ mu ge, lee li wa mɛ nago yee
wo n'a daa wu w'a se ɲaha na fo wu
ɲɔ bu shɛ fa. 10 Lee wuu na nɛ we sɛmɛ
we tun yi mu na li ta nɛ ɲɛ yee yíri wà
wɛ, kɔnhɔ di ba nɔ wà tuun wemu ni,
di ganha bu keree ki ɲaha shɔɔnri ni
waha ni, na saha ni Kafɔɔ wo fanha
ki ni wɛ, w'a kemu kan na mu ge. Kee
fanha ki kakaan ɲuŋɔ ki ɲɛ kɔnhɔ yee
di da se ɲaha na n'a daa wu ni, ki ya
ta kan gyɛɛgi kaa na wɛ.

Jomɔ pu taxɔgɔ ni fò mujuu

11 Ayiwa nimɛ na cebooloo, wù ɲɛ
tuun wa ni. Yi funŋɔ taan! Yi da
yiyɛ logoo wari y'a se ɲaha na! Yi
da samɔhɔrɔ leni yiyɛ ni! Yi pye ni
fungɔngɔ nigin ni! Naɲiŋɛ di bye yi tɛ
ni! Lee bu bye, taanɲɛɛgɛ ni ɲaɲiŋɛ fɔɔ
Kilɛ na bye ni yi ni.
12 Y'a yiyɛ shaari ni taanɲɛɛgɛ ni!
Kilɛ wo fɛfɛɛrɛ sipyii piimu pu ɲɛ naha
ge, pee bɛɛri ya yi shaari. 13 Wù Kafɔɔ
Yesu Kirisa wo niimɛ we, ni Kilɛ wo
taanɲɛɛgɛ ke ki pye ni yi ni. Y'i gori
yaha Fɛfɛɛrɛ Munaa li wo kariɲɛɛgɛ ki
ni.

Galasi Shɛɛn
Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Galasi shɛɛn mu ge

Jɔgɔ yɛ p'a byi na Galasi shɛɛn wɛ?

Egilizii piimu nɔhɔ Pɔli ya teŋɛ Galasi fiige ki ni ge, pee pu ɲɛ Galasi shɛɛn pee. Pee ɲɛ: Ikonɛ, Lisitiri, ni Dɛribɛ (Kapyegee 14). Galasi fiige ki niɲaa wogo ki ɲɛ Turuki fiige ki funŋɔ ni. Ba Pɔli ya pa bye wu ɲɛ Galasi ni wɛ, a Yawutuu pii di shɛ ganha na kalaa watii kaan pu mu. A p'i jo na Pɔli ɲɛ tudunmɔ nijemɛ wɛ, na wu ya ta na Musa wo saliya wu wo kalaa wu kaan wu kangana na wɛ.

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Ye p'a jo wá Pɔli na ge, yee faara Pɔli ya jo, na fɛnhɛ pu funyɔ to ni wu kalɛgɛɛ ni wuyɛ pyaa kapyegee ni. Na li shɛ na kaɲii li wa wee wo Kilɛ jomɔ yɛrɛ le, na li shɛ na n'a daa ya ye Musa wo tɔ wu na. A w'i li shɛ sanha na n'a daa fɛɛ ya foro Musa wo tɔ wu nɔhɔ ni, na ɲiifɛɛrɛ nivɔrɔ pyi, a Fɛfɛɛrɛ Munaa di pu ɲaha co tee ɲiifɛɛrɛ ti ni (Kapyegee 5).

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Galasi Shɛɛn 1–2 Pɔli fò mujuu. W'a li shɛ na Yesu Kirisa wo tudunmɔ wee ɲɛ.

Galasi Shɛɛn 3–4 Kilɛ ya sipya jateni sipyitiimɛ Musa wo saliya wu koro ɲaari funŋɔ ni wɛ.

Galasi Shɛɛn 5 Wèe ya foro saliya wu nɔhɔ ni, a Fɛfɛɛrɛ Munaa di wèe ɲaha co fɛfɛɛrɛ ni.

Galasi Shɛɛn 6 Pɔli wo yɛri yɛri jomɔ ni wu duba.

Pɔli ya Galasi shɛɛn shaari

1 Nɛ Pɔli, nɛ ɲɛ Kirisa wo tudunmɔ. Sipyiyawyii ya ta nɛ pye tudunmɔ wɛ. Nɛ di ya nɔhɔ pye bɛ tudunmɔ sipyiyawyii baraga ni wɛ, fo Yesu Kirisa ni To Kilɛ wemu w'a Yesu ɲɛ na yeege xu ni ge. 2 Nɛ ni na cebooloo piimu pu wa naha ge, wèe p'a sɛmɛ wu tun Galasi fiige ki n'a daa fɛɛ pu mu.

Wèe ya yi shaari: 3 Wù To Kilɛ ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ tirige yi na, p'i ɲaɲiŋɛ bɛ kan yi mu.

4 Yesu Kirisa w'a wuyɛ kan na pye saraga, kɔnhɔ wu wèe shɔ wù jurumu wu na. W'a wèe shɔ ke koŋɔ ke wo yaŋmuguuyo yi bɛɛri wo fanha ki na, na saha ni wù To Kilɛ wo ɲidaan wu ni. 5 Nɔɔrɔ w'a dɛri wu mɛgɛ na tuun bɛɛri ni. Amiina.

Tuugo nigin pe yɛ pu ɲɛ Kilɛ wo Jozaama pe

6 Na cebooloo, Kilɛ wemu w'a yee yiri Yesu Kirisa wo niimɛ wu baraga ni ge, yee na toro kadugo le wee ni tɔvuyo na, na jaanna ɲɛri jozaama patii fɛni, lee ya nɛ fo xuuni dɛ. 7 Jozaama pemu nɛ jo yee mu ge, pee yɛ pe pu ɲɛ Kilɛ wo Jozaama pe, patii wa nige pee kadugo na wɛ. Ga sipyii pii pu wa giin p'i yee fungɔnyɔ yi ɲɛri. Kilɛ Jozaama pe pu wa Shɔvɔɔ wu kaa yu ge, pu funŋɔ ki wa p'i pee ɲɛri shan. 8 Jozaama pemu wèe ya jo yi mu ge, watii bu ba ni jozaama patii ni wèe wo pu kadugo na, w'a pye wèe wa la, w'a pye mɛlɛkɛ na yìri fugba we ni la, weefɔɔ wu laŋi. 9 Wèe ya tee yee jo toro yee mu; n'a da guri di yi jo daha sanha: Wèe ya Jozaama pemu jo yee mu ge, watii bu patii jo yi mu wèe wo pu kadugo na, weefɔɔ wu laŋi.

10 Ayiwa wee tuun wu ni, nɛ giin sipyii di da na sɔni laa, nɛ giin Kilɛ di da na sɔni? Na funŋɔ ki ɲɛ di nayɛ kaa taan sipyii mu kunni? Bada! Nɛ funŋɔ da bi bye di nayɛ kaa taan sipyii mu sanha, nɛ bi da ga já bye Kirisa wo kapyebye wɛ.

Pyegana lemu na Pɔli ya pye na ɲɛri Kilɛ tudunmɔ ge

11 Na cebooloo, n'a da yi fiinŋɛ jo yi mu jo nɛ Kilɛ Jozaama pemu jo yi mu ge, pee ya ta foro sipya ni wɛ. 12 Nɛ pu ta sipya mu wɛ, sipya bɛ di ya nɛ taanni pu ni wɛ. Ga Yesu Kirisa yɛ pyaa k'a nɛ taanni pu ni.

13 Taashiinɛ li ni, na nɛ yaha Yawutuu pu wo koo li ni, nɛ bi doroo torogana lemu na ge, yee wa yee ɲaha logo. Nɛ bi Kilɛ wo n'a daa fɛɛ pu kana fo xuuni wee tuun wu ni. Nɛ bi li yereŋɛ fo na pu pinnɛgɛ ki ɲuŋɔ tugo. 14 Nɛ bi bye na lɛɲii Yawutuu niɲɛhɛmɛɛ ɲaha na Yawutuu pu koo li ɲaarigana ni. Wèe sefɛlɛɛ p'a wèe taanni kalɛgɛɛ kiimu ni ge, nɛ bi nayɛ bɛɛri kan kee mu. 15 Ga Kilɛ bi nɛ shɔɔnri lɔ, ali na ta pu sanha nɛ se bɛ wɛ. Wu ɲidaan tuun w'a pa nɔ ge, a wu wu niimɛ wu tirige nɛ na, na nɛ yiri na pye wu kapyebye. 16 W'a wu Ja wu shɛ nɛ na, kɔnhɔ nɛ da wee Ja wu wo Jozaama pu yu shi wusama bɛɛri mu, shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ. Ba w'a wu shɛ yɛ nɛ na wɛ, nɛ bɛ ya watii yege nige wɛ. 17 Piimu p'a fɛnhɛ pye Kirisa wo tudunmɔɔ pee nɛ ɲaha na ge, nɛ nɔhɔ shɛ Zheruzalɛmu ni di zhɛ pee bɛ yege wɛ. Ga, a nɛ faa toro, na gari Arabi ni; lee kadugo na, a nɛ guri pa Damasi kulo li ni.

18 Ayiwa, yee taanri w'a toro, a nɛ na kari Zheruzalɛmu ni, kɔnhɔ di shɛ foro Pyɛɛri na. A nɛ cabyaa kɛ ni kaguro pye wà ni wu ni. 19 Ga nɛ ya ta Kirisa wo tudunmɔ watii bɛ ɲa nige wɛ, fo Yakuba yɛ nigin pe; wee ɲɛ Kafɔɔ Yesu wo ceborona wa. 20 Yemu n'a yu mɛ yi mu ge, ali kafinɛgɛ nigin bɛ wa yi ni wɛ; Kilɛ wa na sɛɛri. 21 Lee kadugo na, ba nɛ foro Zheruzalɛmu ni wɛ, na gari Siiri fiige ki ni; na yìri wà, na gari Silisi fiige ki ni. 22 Ga n'a daa fɛɛ piimu pu bye Zhude fiige ki ni ge, wee wa shishiin bi sanha nɛ ɲa ɲii na wɛ. 23 Pu bi yi nuri yɛ sipyii ɲɔ na na: «Sipya we wu bi wèe kana taashiinɛ li ni, fo w'a bi li yereŋɛ wu n'a daa wu ɲuŋɔ tugo ge, weeyɛ pyaa ki bɛ k'a Kilɛ wo Jozaama pu yu nimɛ.» 24 Lee funŋɔ ni, a p'i ganha na Kilɛ sɔni nɛ wo Jozaama pu wo jo wuu na.

2

Pɔli ya Kirisa tudunmɔɔ pusamaa ɲuŋɔ círi ta

1 Ba yee kɛ ni shishɛɛrɛ ya toro wɛ, a nɛ ni Barinabasi di guri pa sanha Zheruzalɛmu ni. A nɛ gari ni Tite bɛ ni. 2 Kilɛ yɛ pyaa ki bi li shɛ nɛ na na nɛ wu shɛ wà, a nɛ da kari. Ba nɛ nɔ wà wɛ, nɛ ni ɲahagbaa fɛɛ pu ni, a wèe di shɛ wùyɛ ɲa kabanugo. Kilɛ Jozaama pemu nɛ yu shi wusama bɛɛri mu ge, a nɛ pee ɲaha jo pu mu, kɔnhɔ labye wemu n'a pye toro ge, ni wemu n'a byi ge, kɔnhɔ wee wa shishiin ganha bu bye ɲuŋɔ baa wo wɛ. 3 Tite wemu ni nɛ kari ge, Girɛki wu bye wii. Ga pu ya ta wu karamu fanha bɛ na fo wu cekɔɔnrɔ pye, kɔnhɔ wu bɛ di bye Yawutuu pu shi wɛ. 4 Ga, kafinɛjuu p'a, pee bi puyɛ pye na n'a daa fɛɛ pee ɲɛ, na ta p'i ɲɛ n'a daa fɛɛ wɛ, pee pu bi giin w'i cekɔɔnrɔ pye. Wèe ya pye ni Yesu Kirisa ni kariɲɛɛgɛ ni ge, a wèe di bye wùyɛ mu, a pii sipyii pii di beele jé wèe tɛ ni kɔnhɔ p'i lee ɲaha cɛ. Pu funŋɔ ki bye p'i wèe kuruŋɔ pa leŋɛ sanha bulooro ti ni. 5 Ga wèe ya sɔɔ na wùyɛ yaha pu keŋɛ ni ali jɛɛrɛ bɛ funŋɔ ni wù ta logo pu ɲɔ na wɛ, kɔnhɔ Kilɛ Jozaama pe pu wa can wu shɛɛ ge, y'i já pee logo ba pu ɲɛ wɛ.

6 Ayiwa, sipyii p'a bi piimu wii na pee pu ɲɛ ɲahagbaa fɛɛ pu ge, ɲuŋɔfɛɛ pu bye pii la, pu shiin bye bɛ ɲuŋɔfɛɛ wɛ la, lee la shishiin kaɲɔɔ wa nɛ mu wɛ; bani Kilɛ ya wa shɔɔnri na wo wa ni wɛ. Kilɛ Jozaama pe nɛ bi yu ge, ba nɛ pee ɲaha jo pee ɲahagbaa fɛɛ pu mu wɛ, pu ya ta ka fara pu na wɛ. 7 Ga, a puyɛ pyaa bɛ di li cɛ na Kilɛ w'a pe Jozaama pe kaa le nɛ keŋɛ ni nɛ w'a yu shi watii shɛɛn mu ma na jo ba w'a pu kaa le Pyɛɛri keŋɛ ni w'a yu Yawutuu pu mu wɛ. 8 Bani Kilɛ wemu w'a sefɛɛrɛ kan Pyɛɛri mu na wu tun Yawutuu pu mu ge, wee ninumɔ w'a sefɛɛrɛ kan nɛ bɛ mu na nɛ tun shi wusama mu. 9 Yakuba ni Pyɛɛri ni Yohana, pee piimu pu bi wii ɲahagbaa fɛɛ pu ge, pee bi li cɛ na Kilɛ w'a te tuduro te kaa le nɛ keŋɛ ni wu wo niimɛ wu funŋɔ ni. A p'i pu keye le nɛ ni Barinabasi keye ni, wee fò we ya li shɛɛ na wèe bɛɛri ya pye nigin. A wù bɛɛri di binnɛ na bɛ yi na nago wèe pu shɛ baari pyi shi wusama tɛ ni, pee bɛ di shɛ baari pyi Yawutuu pu tɛ ni. 10 A

p'i li shɛ yɛ wèe na na wèe pu shɛ wù fungɔngɔ yaha funmɔ fɛɛ na. A nɛ bɛ di la le nayɛ ni na ganha na lee pyi.

Pɔli ya Pyɛɛri jaagi Ancɔsi kulo li ni

11 Ayiwa, ga ba Pyɛɛri ya pa ba Ancɔsi kulo li ni wɛ, a nɛ ba wu jaagi sipyii pu bɛɛri ɲii na; bani kaa lemu w'a bi pye ge, lee bi ɲɔ wɛ. 12 Wu cebooloo shi watii shɛɛn piimu pu bye n'a daa fɛɛ Ancɔsi ni ge, Pyɛɛri bi binnɛɛ na li ni pee ni. Ga, a Yakuba di ba sipyii pii tun kari Ancɔsi ni. Ba pee ya nɔ wɛ, a Pyɛɛri di fɛrɛ kɔn shi wusama wo n'a daa fɛɛ pu na, na bye wu ya sɔɔ w'a li nige ni pu ni wɛ. Wu bi fyagi pee sipyii pu na, bani Yawutuu pu bye pii, pee di bi yu na fo shi wusama bɛɛri w'a cekɔɔnrɔ pyi. 13 Cebooloo piimu bɛ pu ɲɛ Yawutuu ge, a pee bɛ di yaa Pyɛɛri na, na fɛrɛ kɔn pii pu na. Lee funŋɔ ni a Barinabasi bɛ di yaa pu shuun shuun juuro ti na, na daha pu fɛni. 14 Ba nɛ pu ɲa, na pu ta pu ya ɲaari na sahaŋi ni Kilɛ Jozaama pu wo can wu ni wɛ, a nɛ jo ni Pyɛɛri ni pu bɛɛri ɲii na. A nɛ wu pye: «Mu wemu wu ɲɛ Yawutu ge, a m'i sɔɔ na Yawutuu pu wo koo li yaha wà, na ganha na ɲaari shi wusama wo ɲaarigana na. Wee tuun wu ni ɲaha na m'i giin nimɛ m'i shi wusama bɛ karamu fo wu bɛ w'a Yawutuu pu wo koo li ɲaari wɛ?

Fo ma bu dà Yesu na m'a na shɔ

15 «Can wu ɲɛ wii, wèe kunni ya sii tii pye Yawutuu cegee. Wèe ɲɛ shi watii shɛɛn wɛ, pu jo na wee shi we shɛɛn ya Kilɛ koo li cɛ wɛ. 16 Ga lee bɛ na, wèe bɛ ya li cɛ na jo ma ɲɛhɛ da Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya we koo ɲaari, lee wa da ga ma pye sipyitiimɛ Kilɛ mu wɛ, fo ma bu dà Yesu Kirisa na. Lee wuu na wèe bɛ ya dà Yesu Kirisa na, kɔnhɔ Kilɛ di wù pye sipyitiimɛɛ wee n'a daa wu baraga ni. Li wa nago Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ɲɔmɛhɛɛ ki wo koo ɲaari w'a wèe pye sipyitiimɛɛ Kilɛ mu-i dɛ. Bani sipya wa shishiin wa da já bye sipyitiimɛ Kilɛ mu na ma yaha ma na Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo ɲaari wɛ.

17 «Ayiwa, wèe Yawutuu ba wùyɛ shaa wù bye sipyitiimɛɛ Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni, wèe ba lee pyi, wèe bɛ ya ɲɛri ni shi wusama ni nigin, pee piimu p'a wii jurumupyii ge. Wee tuun wu ni, ta lee wa li shɛɛ na Kirisa w'a wèe tɔɔgɔ leni jurumu ni? Bada! 18 Ayiwa, nɛ na foro saliya wu keree tàan, na bye nɛ wu koo ɲaari wɛ, nɛ bu guri wee saliya we fɛni sanha na wu koo ɲaari, wee tuun wu ni nɛyɛ pyaa ya saliya wu kyɛɛgi. 19 Nɛ xu Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu shizhaa na, kɔnhɔ di bye ɲìi na, di da kapyeŋɛɛ pyi Kilɛ mu. 20 Nɛ pye kanna p'a nɛ pinnɛ kori ni Yesu Kirisa ni shiizhan korikoritige ki na. Nɛyɛ pyaa ya ta pye nige ɲiifɛɛrɛ ni wɛ; Kirisa wu ɲɛ ɲiifɛɛrɛ ni nɛ zɔ wu na. Ɲiifɛɛrɛ temu ni nɛ wa nimɛ ke koŋɔ ke na ge, nɛ nayɛ kan Kilɛ Ja wu mu. Nɛ kaa ya taan wu mu fo w'a sɔɔ na wuyɛ kan saraga nɛ wuu na. 21 Kilɛ ya niimɛ wemu kan nɛ mu ge, nɛ da ga wee she bada wɛ. Bani Kilɛ da ba sipya jateni sipyitiimɛ Musa wo saliya wu koo ɲaari baraga ni, lee ya li shɛɛ na ɲuŋɔ ya pye Kirisa kaxulo na wɛ.»

3

Na dà Yesu na, lee funŋɔ ni Kilɛ ya sipya jateni sipyitiimɛ

1 Yee Galasi shɛɛn kunni, yee ɲɛ fungɔnyɔ baa fɛɛ dɛ! Jɔgɔ wu d'a yee faanna mɛ wɛ? Yesu Kirisa ya xu xugana lemu na korikoritige ki na ge, yee ɲaha ya fiinŋɛ jo yee mu. 2 N'a da yi yege kaa nigin yɛ na. Fɛfɛɛrɛ Munaa le Kilɛ ya kan yee mu ge, Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu wo koo li ɲaari wuu na w'a li kan yee mu laa, yee ya Kilɛ Jozaama pu logo na dà pu na ge, lee wuu na w'a li kan yee mu? 3 Ɲaha d'a yee pye mɛ fungɔnyɔ baa fɛɛ wɛ? Yee ya kaa lemu ɲɔ kɔn ni Kilɛ Munaa sefɛɛrɛ ni ge, ɲaha na yee di zhaa di yiyɛ pyaa wo sefɛɛrɛ taga lee ɲɔ tɔ wɛ? 4 Kilɛ ya kanhama nigbɔ pemu yaha p'a nɔ yee na ge,

ɲuŋɔ ya pye pee na-ɛ gɛ? Bada! Pee
dà já bye ɲuŋɔ baa wɛ. 5 Kilɛ wemu
w'a wu Munaa li kaan yee mu, na
kakanhaŋaa ki pyi yee tɛ ni ge, wee
tuun wu ni, yee ya ɲaari na sahaŋi ni
Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni
ge, lee wuu na w'a lee pyi laa, yee ya
Jozaama pu logo, na dà pu na dagana
lemu na ge, lee wuu na w'a li pyi?
6 Kilɛ Kafila w'a yi yu wèe mu Ibi-
rayima shizhaa na na: «Ibirayima ya
dà Kilɛ na, a Kilɛ di wu jate sipyitiimɛ
wu n'a daa wu wuu na.»* 7 Ni li ɲɛ mu,
wee tuun wu ni yi li cɛ na jo piimu p'a
daa Kilɛ na ge, pee pu ɲɛ Ibirayima wo
nagoo pee. 8 Kilɛ Kafila w'a fɛnhɛ li
shɛ na shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, na
wee shi wu bɛ na ba dà Kilɛ na, Kilɛ
na pu pye sipyitiimɛɛ pu n'a daa wu
wuu na. Lee wuu na pe Jozaama pe
ya fɛnhɛ jo Ibirayima mu na: «Kilɛ na
ba duba shi wu bɛɛri mu mu baraga
ni.»* 9 Lee wuu na sipyaa sipya w'a
daa Yesu na ge, Kilɛ na duba weefɔɔ
mu ba w'a duba mɛ Ibirayima mu wu
n'a daa wu funŋɔ ni Kilɛ na wɛ.
10 Sipyaa sipya w'a giin na Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya wu wo
ɲɔmɛhɛɛ ki koo ɲaari funŋɔ ni Kilɛ da
ba wee jate sipyitiimɛ ge, Kilɛ wo laŋi
w'a to weefɔɔ ɲuŋɔ ni; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya wu ɲɛ wu ya saliya wu
ɲɔmɛhɛɛ
ki bɛɛri koo ɲaari gbee ki
ɲaarigana na-ɛ ge,
Kilɛ wo laŋi w'a to weefɔɔ ɲuŋɔ ni.»*
11 Ayiwa, l'a fiinŋɛ yɛrɛ na Kilɛ da já
sipya wa shishiin jate sipyitiimɛ Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo
ɲaari baraga ni wɛ. Bani l'a ka na:

«Sipya wemu w'a tii ge, wee na ba ɲìi
sicuumɔ ta
n'a daa gbɔɔrɔ ni.»*
12 Ga sipya wemu w'a giin wu Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya wu yɛ wo
koo ɲaari pye wu tadaŋa ge, n'a daa
ɲɛ yafiin bɛ weefɔɔ mu wɛ; bani l'a ka
na:

«Sipya ya yaa ma wee saliya wu bɛɛri
koo ɲaari
ma na ɲìi sicuumɔ ta.»*
13 Yesu Kirisa ya pa wèe shɔ saliya
ɲɔmɛhɛɛ ki wo laŋi wu na. A wuyɛ
pyaa di dugo wee laŋi we tàan wèe
tɛgɛ; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya p'a yirige suri tige ni na
gbo ge,
weefɔɔ ya laŋi.»*
14 L'a pye mu bɛ sanha kɔnhɔ duba
wemu ɲɔmɛɛ Kilɛ bi lɔ Ibirayima mu
ge, wee di nɔ shi wusama bɛɛri na
Yesu Kirisa baraga ni; na fara lee na
sanha, Kilɛ ya Fɛfɛɛrɛ Munaa lemu bɛ
wo ɲɔmɛɛ lɔ ge, wù já lee bɛ ta n'a daa
baraga ni.

Kilɛ ya ɲɔmɛɛ lemu lɔ ge, Musa wo saliya wu da já lee fiin wɛ

15 Na cebooloo, n'a da ɲaha
shɛshɛɛrɛ ta lɔ sipyii wo keree pye-
gaŋaa na. Ali sipya yɛ pyaa mɛhɛ kaa
la ɲɔmɛɛ lɔ, na li ka, na xhɔ na wu
kabee taha kee wɛŋɛ ki na, sipya watii
da ga já lee ɲɔmɛɛ le kyɛɛgi, kelee na
la fara li na wɛ. 16 Kilɛ w'a bi ɲɔmɛɛ lɔ
Ibirayima ni wu kadugo yíri shi shɛn
mu. Li ya ta ka Kilɛ Kafila wu ni na
jo «wu ni wu kadugo yíri shi shɛɛn»
ma na giin sipyiɲɛhɛmɛɛ kaa w'a byi
wɛ, ga shi shɛn nigin yɛ kaa Kilɛ Kafila
w'a jo na: «Wu ni wu kadugo yíri shi
shɛn.»* Wee wu ɲɛ mɛ Kirisa. 17 Yemu
n'a giin di jo ge, yee yi wa mɛ. Kilɛ
w'a kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ lɔ Ibirayima mu.
A yee xhuu shishɛɛrɛ ni kɛlɛɛ taanri
(430) di doro, a Kilɛ di na pa Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya wu teŋɛ.
Lee funŋɔ ni, Kilɛ ya ɲɔmɛɛ lemu lɔ
Ibirayima mu ge, Musa wo saliya wu
da já lee ɲɔmɛɛ le kyɛɛgi, kelee na
li jomɔ pu ɲɛri wɛ. 18 Ga cɛn wemu
Kilɛ ya gaan ge, wee da bi daa Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya wu baraga
ni, wee tuun wu ni wee cɛn wu bi da

* **3:6** Zhenɛzi 15:6; Oromɛ Shɛɛn 4:3 * **3:8** Zhenɛzi 12:3 * **3:10** Dutɛrɛnɔmɛ 27:26 * **3:11** Habakuki 2:4 * **3:12** Levitike 18:5 * **3:13** Dutɛrɛnɔmɛ 21:23 * **3:16** Zhenɛzi 13:15; Zhenɛzi 24:7

bye nige ɲɔmɛɛ li wo wu wɛ; na ta Kilɛ d'a wu wo cɛn wu kan Ibirayima mu ma ni, ɲɔmɛɛ li baraga ni.

Lemu na saliya ɲɔmɛhɛɛ k'a kan wèe mu ge

19 Wee tuun wu ni saliya ɲɔmɛhɛɛ ki wo kakaan ɲuŋɔ di ɲɛ lekɛ wɛ? Ki kakaan ɲuŋɔ ki ɲɛ, kapyegee kiimu ki ɲɛ ki ya bɛ Kilɛ mu-i ge, kɔnhɔ wèe di kee cɛ. Ga kee saliya ɲɔmɛhɛɛ k'a yaa na pye wà, Kilɛ ya ɲɔmɛɛ li lɔ Ibirayima wo kadugo yíri shi shɛn wemu shizhaa na ge, fo wee ba ba. Mɛlɛkɛɛ pu bi saliya ɲɔmɛhɛɛ ki kaan Musa mu, Musa di ki yu sipyii pu mu. 20 Kayaama ya luu kaa lemu na ge, lee ɲɛ kabaŋa nigin kajii wɛ. Kilɛ di ɲɛ wu yɛ nigin do.

21 Ta lee wa li shɛɛ na Kilɛ ya ɲɔmɛɛ lemu lɔ ge, na Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu w'a lee ɲɔmɛɛ li kaala ya? Bada! Saliya ɲɔmɛhɛɛ kii k'a kan ge, kee da bi da já da ɲìi sicuumɔ kaan sipyii mu, wee tuun wu ni sipyii bi da já da byi sipyitiimɛɛ Kilɛ ɲaha tàan, saliya ɲɔmɛhɛɛ ki baraga ni. 22 Ga l'a ka Kilɛ Kafila wu ni na jurumu wo fanha ke ki ɲɛ koŋɔ sipyii bɛɛri na. Lee funŋɔ ni Kilɛ ya lemu wo ɲɔmɛɛ lɔ ge, kɔnhɔ lee di gan n'a daa fɛɛ pu mu pu n'a daa wu baraga ni Yesu Kirisa na.

23 Ayiwa, Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya we, wee wu bi fɛnhɛ pye wèe ɲuŋɔ ni, yani n'a daa wu wu pa ge. A wee saliya we di gori yaha wèe ɲuŋɔ ni fo na shɛ nɔ n'a daa wu shɛduun wu na. 24 Lee funŋɔ ni a saliya wu bye wèe ɲaha covɔɔ, fo na shɛ Kirisa pye w'a pa; kɔnhɔ wèe di bye sipyitiimɛɛ Kilɛ ɲaha tàan n'a daa baraga ni. 25 Ba ni n'a daa wu wo koo li d'a pa nimɛ, wèe da já bye nige wee ɲahagbaacomɔ wu keŋɛ na wɛ. 26 Bani yee bɛɛri ya pye Kilɛ nagoo n'a daa baraga ni Yesu Kirisa na. 27 Yee piimu bɛɛri p'a batize Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni ge, yee ya ɲɛri ba Kirisa yɛ pyaa ɲɛ wɛ. 28 M'a pye Yawutu la, m'a pye shi watii shɛn la; m'a pye bulo la, ma shiin ya pye bulo wɛ la; m'a pye ná la, m'a pye cee la; le la shishiin niŋɛ ɲɛ nige wɛ. Bani yi bɛɛri ya ɲɛri nigin Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni.

29 Ayiwa, yi bi ɲɛ Kirisa wuu, y'a pye Ibirayima wo nagoo. Kilɛ ya cɛn wemu wo ɲɔmɛɛ lɔ Ibirayima mu ge, yi bɛ na ba wee ta.

4

1 Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa mɛ. Pya wemu na ba cɛn lɔ ge, na wu yaha wu nɔhɔpiire ni, waagi wa shishiin ɲɛ wu ni bulo tɛ ni wɛ, ali na li ta bɛ wee wu ɲɛ tofɔɔ wu wo yaŋmuyɔ yi bɛɛri kafɔɔ. 2 Na wu yaha wu nɔhɔpiire ti ni, sipyii pu da da wu kasɛri, na wu keree yari, tuun wemu tofɔɔ w'a gbegele yaha ge, fo wee tuun we bu shɛ nɔ. 3 Mu wèe bɛ di bye. Tuun wemu ni wèe bɛ bi bye ba nɔhɔpiire ɲɛ-ɛ ge, ke koŋɔ ke wo keree bulooro ni wèe di bye. 4 Ga Kilɛ ya tuun wemu gbegele ge, ba wee ya pa nɔ wɛ, a wu wu Ja wu tun na pa. A cee di wu se. A wu bɛ di jé saliya ɲɔmɛhɛɛ ki wo fanha ki nɔhɔ ni. 5 Piimu pu bye saliya ɲɔmɛhɛɛ ki wo fanha ki nɔhɔ ni ge, kɔnhɔ wu pee ɲuŋɔ wolo. A wèe di bye Kilɛ nagoo. 6 Yee ya pye Kilɛ nagoo, lee wuu na Kilɛ ya wu Ja wu Munaa li tun l'a pa jé wèe zɔlɔɔ pu ni. Lee Munaa le w'a wu yiri: «Aba» Lee kɔri ɲɛ na: «Wù To». 7 Lee wuu na ma ɲɛ nige bulo wɛ, ga m'a pye Kilɛ pya. Ba ni m'a pye Kilɛ pya, w'a yaŋmuyɔ yemu ɲɔmɛɛ lɔ wu nagoo pu mu ge, ma bɛ na ba yee ta.

Pɔli ya wu funŋɔ shaa ni Galasi shɛɛn kaa ni

8 Taashiinɛ ni, na yee ta yee sanha Kilɛ cɛ wɛ, pɛɛŋɛ yaŋmuyɔ ya wo buloo yee di bye, na ta yee pɛɛŋɛ yaŋmuyɔ ye di ɲɛ Kilɛ yɛ pyaa wɛ. 9 Ga nimɛ yee ya Kilɛ cɛ. Nɛ yaa na jo Kilɛ yɛrɛ w'a yee cɛ. Naha na yee di giin di guri yee koŋɔ yaŋmuyɔ baraga baa woyo ye fɛni wɛ? Naha na y'i zhaa di yiyɛ le yee ɲuŋɔ baa yaŋmuyɔ ye wo bulooro ti ni sanha wɛ? 10 Yee ya caŋa ɲɛhɛɛ kii pɔrɔŋɔ kii na, na fara yeye ya na, ni tɛɛgɛɛ, ni yee, na yee jateni na toro yi saya tàan. 11 Nɛ lemu bɛɛri pye yee mu

ge, nɛ funŋɔ k'a pɛn jo lee bɛɛri ganha
ba bye ɲuŋɔ baa kaa wɛ.
12 Na cebooloo, n'a yi ɲɛɛri, yi ɲɛri
ba nɛ ɲɛ wɛ, bani nɛyɛ pyaa ki bɛ
ya ɲɛri ba yee ɲɛ wɛ. Yee kunni ya
ta kakuunɔ la shishiin pye nɛ na wɛ.
13 Yeeyɛ pyaa ya li cɛ na yama p'a nɛ
pye nɛ kori yee mu, na Kilɛ Jozaama
pu jo yee mu taashiinɛ li ni. 14 Ali
na li ta bɛ nɛ wo yama p'a kanhama
shan yee ɲuŋɔ ni, lee bɛ na yee ya ta
nɛ tánha, kelee na na she wɛ. Ga yee
ya nɛ co xuuni ba Kilɛ wo mɛlɛkɛ wa
ɲɛ wɛ, ma na da giin na nɛyɛ pyaa ki
ɲɛ Yesu Kirisa we. 15 Yee funyɔ bi sii
taan wee tuun wu ni. A kee fundanga
k'i gari mii wɛ? Nɛ li cɛ nakaara baa jo
li da bi da já bye kunni, yee bi da zɔɔ
na yi ɲɛpyaa ki wolo na taga nɛ wogoo
ki faa. 16 Wee tuun wu ni, nɛ na can jo
yee ɲii na, lee l'a nɛ ɲɛri yee pɛn nimɛ
gɛ? 17 Pii sipyii pii funŋɔ ki wa p'i yee
ɲaha ɲɛri puyɛ yíri. Ga pu wo fungaa
le, lee di ya ɲɔ wɛ. P'a giin p'i nɛ ni
yee laha wùyɛ na, kɔnhɔ yee di daha
pu fɛni. 18 Kaa lemu li ɲɛ nizaana ge,
na yatɛnyɛ waha lee kaa le fɛni, lee ya
ɲɔ. Li wa nago nɛ bu bye yee tɛ ni tuun
wemu ni, y'i na yatɛnyɛ waha wɛ, ga
y'a yaa na yatɛnyɛ waha tuun bɛɛri ni.
19 Na nagoo, nɛ ɲɛ ba layama ɲɛ wɛ, ali
nimɛ we bɛ ni nɛ ɲɛ na yee laa yá fo
Kirisa wo ɲaarigana le ga ba shɛ ɲaa
yee ni. 20 Nɛ funŋɔ k'a sii pye fo na
nɔ yee yíri nimɛ, kɔnhɔ di jo ni yi ni
jogana la bɛtii na, bani yee kaa l'a nɛ
ɲaha wɔ fo xuuni.

Sara ni Agari keree

21 Yee piimu p'a giin di daha Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya ɲɔmɛhɛɛ ki
fɛni ge, wee tuun wu ni kee saliya
ɲɔmɛhɛɛ k'a yemu yu ge, yee ya yee
nuri bɛ-ɛ gɛ? 22 L'a ka Kilɛ Kafila
wu ni na jalaa shuun Ibirayima bi
ta. Ja nigin wa wu bi ta bulozhɔ
na, na ja nigin wusama ta cee wa
na wemu ɲɛ bulo wɛ. Wee bye wuyɛ
pyaa wo shɔ. 23 Bulozhɔ w'a wu wo
pya wu ta ba cèe ya sii na nagoo taa
wɛ. Ga cee wemu w'a pye wu ɲɛ bulo
wɛ ge, wee ya wu wo pya wu ta lee
tagana li na wɛ. Kilɛ w'a fɛnhɛ pya
wu ɲɔmɛɛ lɔ wu mu, a wu na pa wu
ta. 24 Kóri wa wu ɲɛ kii keree kii na,
wee we. Pii cèe shuun we, pee ɲɛ
kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛhɛɛ shuun. Kariɲɛɛgɛ
ɲɔmɛɛ lemu l'a lɔ Sinayi faaboboŋɔ
ki na ge, buloo pu ɲɛ lee ɲɔmɛɛ li
wo nagoo pee. Agari* wu ɲɛ ba lee
kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ li ɲɛ wɛ. 25 Agari ɲɛ
ba Sinayi faaboboŋɔ ki ɲɛ wɛ, Arabi
ni. Wee Agari we wu ɲɛ ba niɲaa
wo Zheruzalɛmu kulo li ɲɛ wɛ, bani
sipyii piimu bɛɛri pu ɲɛ Zheruzalɛmu
ni ge, pee bɛɛri ɲɛ saliya ɲɔmɛhɛɛ ki
wo buloo. 26 Ga Zheruzalɛmu wemu
wu wa fugba we ni ge, wee ɲɛ bulo wɛ.
Wee Zheruzalɛmu we wu ɲɛ wèe wo
nu we. 27 Bani l'a ka Kilɛ Kafila wu ni
na:

«Cee we, mu wemu wu ɲɛ ma sanha
pya ta ɲa-ɛ ge,
ma funŋɔ ki taan.
Mu wemu wu ɲɛ mu ya laa yama cɛ-ɛ
ge,
ta xhuulo fundanga keŋɛ ni.
Bani p'a ɲaha wolo cee wemu ni ge,
wee wo nagoo pu na ba ɲɛhɛ
Na toro cee we ni wu poo wu wo
nagoo pu taan.»*

28 Lee wuu na, na cebooloo, yee
kunni ya se na saha ni ɲɔmɛɛlɔɔ li
ni, ba Kilɛ ya Ishaaga ɲɔmɛɛ lɔ mɛ
Ibirayima mu wɛ. 29 Fo wee tuun wu
ni, pya wemu Agari ya se ba cèe ya sii
na nagoo seni-i ge, wee bi we wu pya
wu kana, wemu w'a ta Kilɛ Munaa li
wo fanha ni ge. Lee ninunɔ l'a byi ali
niɲaa we bɛ ni. 30 Ga yekɛ y'a ka Kilɛ
Kafila wu ni wɛ? L'a ka na:

«Bulozhɔ we ni wu ja wu kɔri.
Bani bulozhɔ wu wo ja wu ya yaa
wu pinnɛ
cɛn wu na ni we wu pya wu ni wɛ,
wemu wo nu wu ɲɛ wu ɲɛ bulo wɛ
ge.»*

* **4:24 Agari:** Pii w'a yu na Ajara kelee Ajaratu, kelee Jaara. * **4:27** Ezayi 54:1 * **4:30** Zhenɛzi 21:10

31 Na cebooloo, lee funŋɔ ni wèe ya
ta pye bulozhɔ wu wo nagoo wɛ, ga
cee wemu wu ɲɛ wu ɲɛ bulo wɛ ge,
wee wo nagoo wèe ɲɛ.

5

Kirisa ya wèe pye wùyɛ wuu

1 Kirisa ya wèe ɲuŋɔ wolo, kɔnhɔ
wù sii pye wùyɛ wuu can can na. Lee
wuu na, yi la le yiyɛ ni, y'i gori yaha
pee yahama pe ni. Yi ganha bu da
guri nige kadugo di ba yiyɛ le sanha
bulooro ni wɛ. 2 Nɛ Pɔli, n'a da yi
jo yi mu, yi bu daa na yi tadaŋa pye
cekɔɔnrɔ, wee tuun wu ni Kirisa ya
lemu bɛɛri pye yi mu ge, lee da yaaga
ɲɔ yi na wɛ. 3 N'a da guri di yi jo yi
mu sanha jo sipyaa sipya w'a wuyɛ
kan p'a kɔn ge, weefɔɔ ya yaa w'a Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya ɲɔmɛhɛɛ ki
bɛɛri koo ɲaari w'a fani. 4 Yee pi-
imu pu wa Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo
saliya wu koo ɲaari, na giin na wee
wo koo ɲaari funŋɔ ni Kilɛ da ba yee
jate sipyitiimɛɛ wuyɛ ɲaha tàan ge,
yee ya yiyɛ waa laha Kirisa na. Yee
niŋɛ ɲɛ nige Kilɛ wo niimɛ wu ni wɛ.
5 Wèe kunni, tadaŋa wa wèe mu na jo
Kilɛ na ba wèe jate sipyitiimɛɛ wuyɛ
ɲaha tàan, bani wèe wa daa Kirisa
na. Lee wo sigimɛ ni wèe ɲɛ Kilɛ
Munaa li baraga ni. 6 Sipya wemu
bu bye ni Yesu Kirisa ni kariɲɛɛgɛ ni,
wufɔɔ ya cekɔɔnrɔ pye yoo, wu shiin
yaa cekɔɔnrɔ pye-e yoo, lee la shishiin
niŋɛ ɲɛ wɛ. Ga lemu li ɲɛ kagbɔɔ li
ge, lee li wa na jo wèe pu dà wu na.
Wee n'a daa we ya yaa na wuyɛ shɛɛ
taanɲɛɛgɛ funŋɔ ni.
7 Yee shɛgana li bi ɲɔ xuuni n'a daa
wu koo li ni. A jɔgɔ di ba yi yereŋɛ, na
yi kuruŋɔ can wu koo na wɛ? 8 Kilɛ
wemu w'a yee yiri, na yee pye wuyɛ
wuu ge, yee kunni ya dà li na na ke
fungɔngɔ ke ka tuugo ya yìri wee yíri
wɛ. 9 Ta yee ya li cɛ na jo: «Shizhɛnhɛrɛ
nifɛnhɛfɛnhɛŋɛɛ ki ma myɛdɔnhɔŋɔ
bɛɛri pye k'a fugɔfugɔ yìri wɛ?» 10 Ga
lee bɛ na, nɛ dà li na Kafɔɔ ni, jo
fungɔngɔ katii wa da digi yi mu wɛ.
Ga sipya wemu w'a ma ni piinŋɛ ki ni
ge, wu pye sipyituugo bɛɛri, Kilɛ na ba
kiiri kɔn wu na.
11 Na cebooloo, li da bi da nago
cekɔɔnrɔ ti wo keree nɛ bɛ ya yu,
nago ma bu cekɔɔnrɔ pye lee na já
ma shɔ, pu bi da da nɛ kana nige
wɛ. Yesu Kirisa wo korikoritige ki wo
xu wu wo yɛrɛ li bɛ nɛ byi ge, lee bɛ
bi da waha sipya wa shishiin na wɛ.
12 Sipyii piimu p'a yee piinŋɛ mɛ ge,
pee ya mɛhɛ yaa na sii kɔn laha yee na
fɛɛfɛɛ.
13 Yee kunni na cebooloo, Kilɛ w'a
yee yiri, na yee pye yiyɛ wuu. Ga
yi ganha bu da lee pye kaɲuŋɔ yi da
yi wo ɲidaan keree pyi wɛ. Ga y'a
kapyeŋɛɛ pyi yiyɛ mu ni taanɲɛɛgɛ ni.
14 Bani Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya
ɲɔmɛhɛɛ ki bɛɛri wa daa le ɲɔmɛɛ ni-
gin we funŋɔ ni na: «Ma sipyiɲii wu
taan ma mu ba mayɛ pyaa ki ɲɛ wɛ.»*
15 Yi bu daa na yìri yiyɛ fɛni ba naŋa
yaaya ɲɛ wɛ, na yiyɛ coni na xhaa,
na yiyɛ pahala wɛ. Yi bu bye y'i ya
kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na wɛ, yi na ba yiyɛ
kyɛɛgi xhɔ.

Sipya ɲidaan ni Fɛfɛɛrɛ Munaa ɲidaan

16 N'a da yi jo waha yi mu jo y'a
ɲaari Kilɛ Munaa fanha ni. Lee bu
bye, wee tuun wu ni yi da daha nige
yiyɛ pyaa wo ɲidaan keree fɛni wɛ.
17 Bani lemu li ɲɛ sipya wo ɲidaan ge,
lee ɲɛ Kilɛ Munaa wo ɲidaan wɛ. Kilɛ
Munaa li bɛ wo ɲidaan di ɲɛ sipya bɛ
wo ɲidaan wɛ. Ye shuun we ya bɛni
wɛ, lee funŋɔ ni yee funŋɔ ma bye
yi da keree kiimu pyi ge, yee da já
da kee pyi wɛ. 18 Ga Kilɛ Munaa li
bu yee ɲaha co, wee tuun wu ni Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya ɲɔmɛhɛɛ ki
fanha da bye nige yee na wɛ.
19 Na ta keree kiimu ki ɲɛ sipya
wo ɲidaan keree ge, kee ya fiinŋɛ.
Kee ki wa mɛ: Dɔdɔɔrɔ, cemɔhɔrɔ,
shiige baara keree, 20 yapɛrɛgaanra
ni siganma, makɔŋɔ, yokɔɔnrɔ ni
ɲɛpɛɛn, loyiriguunɔ, nakaara nigu-
uro, bɛganhara ni waagi, 21 ɲɛgbɔɔ,

* **5:14** Levitike 19:18; Marika 12:31

singbaa, laara keree ni ki tuugo keree. N'a da yi jo waha yi mu ba n'a tee yi jo toro yi mu wɛ, jo sipyii piimu p'a kii keree kii shi pyi ge, jo wee wa shishiin da ga jé bada Kilɛ wo saanra ti ni wɛ.

22 Ga Kilɛ Munaa ya keree kiimu leni sipya zɔ ni ge, kee ɲɛ: taanɲɛɛgɛ, fundanga, ɲaɲiŋɛ, loxulo, ɲubeŋɛ, saama, ɲɔmɛɛ fɛrɛ, 23 lotaan, ni na já mayɛ na. Saliya wa shishiin da já kii keree kii kaala wɛ. 24 Bani piimu bɛɛri pu ɲɛ Yesu Kirisa wuu ge, pee bɛɛri ya pu wo ceepuuro lakuuŋɔ ni ti ɲidaan keree ki bɛɛri pinnɛ kori ni Yesu ni korikoritige ki na.

25 Kilɛ Munaa l'a ɲìi sicuumɔ nivomɔ kaan wèe mu. Lee wuu na, wèe bɛ ya yaa na Kilɛ Munaa li yaha l'i wù ɲaha co. 26 Wù ganha ba wùyɛ pɛlɛ wɛ! Wù ganha ba ɲɔyegere keree pyi wùyɛ na wɛ! Wù ganha ba ɲɛpɛnkeree pyi wùyɛ na wɛ!

6

N'a daa fɛɛ ya yaa na puyɛ tɛri

1 Na cebooloo, yi ba sipya wa ta wu na kakuuŋɔɔ pyi, yee piimu p'a ɲaari na sahaŋi ni Kilɛ Munaa li wo ɲidaan wu ni ge, yee pu weefɔɔ yɛri ni loxulo ni. Yiyɛ pyaa bɛ di kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na, kɔnhɔ yi bɛ ganha ba jin nɔwuuro ni wɛ. 2 Y'a yiyɛ ɲuŋɔ tuguro luu! Yi ba lee pyi wee tuun wu ni yi na da Kirisa wo saliya wu wo ɲɔmɛhɛɛ ki koo ɲaari. 3 Sipya wa ba wuyɛ wii na wee w'a pɔrɔ pusamaa na, wuyɛ weefɔɔ ya faanna, bani wu ɲɛ yafiin bɛ wɛ. 4 Wa bɛɛri ya yaa na wu torogana li sɛɛri xuuni, wu bu wu keŋɛ nibyegee ki ta k'a ɲɔ, wee tuun wu ni, wu na funŋɔ taan kee nibyegee ki wuu na. Wu ya yaa w'a kee luu w'a daanna ni watii wo nibyegee ni wɛ. 5 Bani wa bɛɛri na ba yere ni wu labye fiin ni Kilɛ ɲaha tàan. 6 Piimu p'a yi taanni Kilɛ Jomɔ pu ni ge, y'a yaa y'a pee tahaa kaan yi keŋɛ yaŋmuyɔ nijeye yi bɛɛri ni.

Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gɔn

7 Yi ganha ba yiyɛ faanna-ɛ dɛ! Sipya ya zhɛhɛni Kilɛ na wɛ. Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gɔn. 8 Ma ba mayɛ pyaa wo ɲidaan lakuuŋɔ keree pyi, wee tuun wu ni ma na ba xu ta lee wo kuduun. Ga ma ba Kilɛ Munaa ɲidaan kere pyi, wee tuun wu ni ma na ba ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama ta lee wo kuduun. 9 Wù ganha bu da ganha kasaaŋaa bye tàan wɛ, bani wù bu bye wù ya yatɛnyɛ gbo lee bye tàan wɛ, wù na ba li kuduun ta wu taduun ni. 10 Wee tuun wu ni, na li pyeduun yaha wù mu, w'à yaa w'à kasaaŋaa pyi sipyii bɛɛri na. Wù cebooloo piimu ni wù ɲɛ n'a daa wu ni ge, pee susu na w'à yaa na kasaaŋaa ki pyi.

Ɲɔxɔɔrɔ kafila

11 Ayiwa, go y'a kii kamapyaa nigbɔhɔɔ kii ɲaa gɛ, nɛyɛ pyaa k'a kii ka na tun yi mu. 12 Sipyii piimu p'a giin pu tɔn di daan sipyii mu ge, pee p'a yee fɔri na fo yee bu cekɔɔnrɔ pye. P'a lee pyi kɔnhɔ sipyii ganha ba pu kana wɛ, bani pu ba yu na Kirisa na xu korikoritige ki na, na lee wo baraga ni sipya da já zhɔ, sipyii na da pu kana. 13 Na ta pee piimu p'a kɔn ge, pee ya ta na Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu korogoo ki bɛɛri ɲaari wɛ. Ga p'a giin yee di cekɔɔnrɔ pye, kɔnhɔ p'i da puyɛ pɛlɛ na yee ya sɔɔ na daha pee fɛni. 14 Nɛ kunni wa da ga kaa la shishiin kaa taga nayɛ pɛlɛ wɛ, fo wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo korikoritige ke. Kee korikoritige ke wuu na, koŋɔ yaŋmuyɔ bɛɛri y'a ɲɛri nɛ mu ba yaxuyo ɲɛ wɛ, a nɛ bɛ di ɲɛri ba gbo ɲɛ wɛ yee koŋɔ yaŋmuyɔ yi mu. 15 M'a cekɔɔnrɔ pye la, ma ya cekɔɔnrɔ pye-e la; lee la shishiin niŋɛ ɲɛ wɛ. Ɲiifɛɛrɛ nivɔrɔ temu Kilɛ ya gaan wèe mu ge, tee ti ɲɛ kagbɔɔ le. 16 Piimu bɛɛri p'a tee ɲiifɛɛrɛ nivɔrɔ ti koo ɲaari ge, Kilɛ wo ɲaɲiŋɛ ke, ni wu ɲiɲaara te ti tigi pee bɛɛri na, na fara Kilɛ wo Izirayɛli wu na, wee wemu wu ɲɛ Kilɛ wo nagoo pu ge.

17 Ayiwa na co niɲaa na, sipya wa shishiin ganha ba na ɲaha wɛrɛŋɛ nige ni lee kaa ni wɛ, bani fɛ pe pu wa

nɛ ceesɛɛgɛ ki na ge, pee ya li shɛɛ na
Yesu wo bulo nɛ ɲɛ.
18 Na cebooloo, wù Kafɔɔ Yesu
Kirisa wo niimɛ we wu kori yaha ni
yi ni. Amiina.

Efese Shɛɛn
Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Efese shɛɛn mu ge

Jɔgɔ yɛ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Efese egilizi wu mu Pɔli ya we sɛmɛ we tun, ga wu funŋɔ ki bi bye we sɛmɛ we di galaa Azi fiige ki egilizii pu bɛɛri ni, kee kemu niɲaa wogo p'a byi Turuki ge. Yee taanri Pɔli ya pye Efese kulo li ni, wee xuu wu wo kugbɔɔ l'a bye lii.

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Pɔli w'a Efese egilizi wu nɔhɔ shan. Wu labyeɲii p'a wu tɛgɛ na Kilɛ Jozaama pu jo Azi fiige ki bɛɛri ni (Kapyegee 19:10).

Na Pɔli yaha kaso wu ni Oromɛ kulo li ni, a Epafirasi di shɛ wu yíri, na shɛ wu pye na tudunmɔɔ kafinɛjuu p'a pu wo kalaakuumɔ wu ɲɔ co Efese kulo li ni. A Pɔli di sɛmɛ tun Efese egilizi wu sipyii pu mu, na pu funŋɔ to, na pu le koo ni, na pu tii na foro kalaakuumɔ wu tàan.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Efese Shɛɛn 1–3 Kilɛ wo keree ki teŋɛgana li kaa Pɔli ya yu: Shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, pee ni Yawutuu p'a pinnɛ pye kpɔɔn nigin shɛɛn Kilɛ mu Yesu Kirisa wo xu wu baraga ni.

Efese Shɛɛn 4:1–6:9 Egilizi w'a yaa na Kilɛ koro li ɲaari ɲaarigana lemu na ge, lee ya jo fiinŋɛ.

Efese Shɛɛn 6:10-20 Pɔli ya wèe funŋɔ to na wèe pu Kilɛ wo kashɛn yagboyo yi lɔ, wù da yogo ki kɔɔn Shitaanni na.

Efese Shɛɛn 6:21-24 Pɔli ya Efese Shɛɛn shaari sanha.

Fò mujuu

1 Nɛ Pɔli, nɛ ɲɛ Yesu Kirisa wo tudunmɔ Kilɛ ɲidaan funŋɔ ni. Kilɛ ya yee piimu pye fɛɛfɛɛ, yee di daa Yesu Kirisa na [Efese kulo li ni] ge, yee mu nɛ we sɛmɛ we tun.

Nɛ yi shaari: 2 Wù To Kilɛ ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ ni ɲaɲiŋɛ kan yi mu.

Niimɛ wemu Kilɛ ya gaan Yesu wo n'a daa fɛɛ pu mu ge

3 W'à wù Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kilɛ sɔni! Kilɛ Munaa li wo duba wemu bɛɛri wu ɲɛ fugba we ni ge, w'a wee bɛɛri kan wèe mu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni. 4 Kilɛ ya wèe ɲaha bulo Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni na ta koŋɔ sanha yàa wɛ. Kɔnhɔ wù bye fɛɛfɛɛ, wù bye jaagi baa fɛɛ wuyɛ pyaa ɲaha tàan. 5 Kilɛ yɛ pyaa ya fɛnhɛ kee fungɔngɔ ke yaha wuyɛ mu wu wo taanɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni, na wèe pye wu nagoo Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni. Lee l'a pye wu ɲidaan kaa wu wo saama pu funŋɔ ni. 6 W'à Kilɛ sɔni wu niimɛ wu wuu na, w'a wemu loolo wù na ma ni wu ɲidaan Ja wu baraga ni ge. 7 Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni wèe ya shɔ wu shishan pu baraga ni. A wèe wo jurumu wu bɛɛri di yafa wèe mu na bɛ ni Kilɛ wo tɛhɛnɛ baa niimɛ wu ni. 8 W'a wee niimɛ wu kan na ɲɛhɛ fo xuuni wèe mu ni fungɔngɔ fɛɛrɛ tuugo bɛɛri, ni lajɛ tuugo bɛɛri ni. 9 W'a bi lee kaŋmɔhɔnɔ le bye funŋɔ yaha wuyɛ mu, kɔnhɔ wu ba lee pye wu wo saama pu funŋɔ ni Kirisa baraga ni. Lee kaŋmɔhɔnɔ le, w'a lee shɛ wèe na. 10 W'a li yaha wuyɛ funŋɔ ni na kee keree kii pyeduun ba nɔ, wu yaŋmuyɔ yi bɛɛri pinnɛ, fugba woyo ye fara ɲiŋɛ ke woyo ye na, Kirisa di bye yi bɛɛri ɲuŋɔfɔɔ.

11 Lemu wo ɲɔmɛɛ li bi lɔ wèe mu ge, wèe ya wù taa ta lee ni Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni, bani Kilɛ ya wɛri wèe ɲaha bulo fo taashiinɛ li ni, na saha ni wu wo keree ki teŋɛgana li ni. Kilɛ di wu keree bɛɛri pyi na saha ni wuyɛ pyaa ɲidaan ni. 12 Wee tuun wu ni w'à Kilɛ sɔni wu saama pu wuu na, wèe piimu p'a pye shɛnshiilee na Kirisa pye wù tadaŋa ge. 13 Yee bɛ, ba yee ya can jomɔ pu logo wɛ, pee pemu pu ɲɛ ɲuwuuro ti wo Jozaama pu ge, a yee di dà Kirisa na. A Kilɛ di wu wo fɛ pu kpɔn yee na. Pee ɲɛ Fɛfɛɛrɛ Munaa le, lee lemu wo ɲɔmɛɛ l'a lɔ ge.

14 Fɛfɛɛrɛ Munaa li ɲɛ wèe wo cɛn wu
yashiige, na li shɛɛ na wèe na ba jé wu
ni. Wee cɛn we na ba wèe ɲuŋɔ wolo
fɛɛfɛɛ caŋa ka. Lee wuu na w'à Nɔɔrɔ
Fɔɔ Kilɛ sɔni!

Pɔli wo Kilɛ-ɲɛrɛgɛ

15 Lee na ba nɛ logo na yee ya dà
Kafɔɔ Yesu na, fɛfɛɛrɛ wuu pu bɛɛri bɛ
kaa di dan yee ni wɛ, 16 a nɛ fungɔngɔ
yaha yee na na wo Kilɛ-ɲɛrɛgɛ ki ni.
Nɛ Kilɛ ɲɛɛri tuun bɛɛri ni yee mu,
na baraga tɛri wu na yee wuu na.
17 Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kilɛ we,
Kilɛ-gbɔtabaaga ke, nɛ li shaa wu mu
jo wu fungɔngɔ fɛɛrɛ kan yi mu, wu
wuyɛ shɛ yi na, kɔnhɔ y'i já wu cɛ
fiinŋɛ. 18 Nɛ li shaa wu mu jo wu
yi fungɔnyɔ mugi, w'a yi yiri tadaŋa
kemu kaa na ge, kɔnhɔ y'i kee keree
cɛ. Cɛn nɔɔrɔ wo wemu w'a gbegele
yee ni wu fɛfɛɛrɛ nagoo pusamaa kaa
na ge, kɔnhɔ y'i wee bɛ wo naafuugbɔ
wu ɲuŋɔ kana cɛ. 19 Tɛhɛnɛ baa sefɛɛrɛ
temu bɛ ti ɲɛ Kilɛ ni na ɲaha tii ni n'a
daa fɛɛ pu bɛɛri ni ge, kɔnhɔ y'i tee
bɛ cɛ. 20 Kilɛ ya tee tɛhɛnɛ baa sefɛɛrɛ
te shɛ Kirisa ni, w'a wu ɲɛ na yeege
xu ni, na wu teŋɛ fugba we ni wuyɛ
kanige cɛ. 21 Kilɛ ya wu teŋɛ ɲuŋɔ
fɛɛrɛ ti bɛɛri ɲuŋɔ ni, ni sefɛɛrɛ ti bɛɛri,
ni fanha ki bɛɛri, ni saanra ti bɛɛri
ɲuŋɔ ni. Kilɛ ya wu teŋɛ yaŋmuyɔ yi
bɛɛri ɲuŋɔ ni. Ke koŋɔ ke wo yaŋmuyɔ
yi yɛ bɛ wɛ, ga koŋɔ kemu k'a ma
ge, kee bɛ wo yaŋmuyɔ yi ɲuŋɔ ni.
22 Kilɛ ya yaŋmuyɔ yi bɛɛri tirige yaha
Kirisa nɔhɔdaan, na wu pye Egilizi
wu ɲuŋɔfɔgbɔ. 23 Egilizi wu wu ɲɛ
Kirisa wo ceepuuro te. Kirisa w'a wu
ɲini, na wu pyi wu ɲɔ na fani.

2

Na foro xu ni, na jé ɲìi sicuumɔ ni

1 Yee taɲaa wuu bye ba xuu ɲɛ wɛ,
yee tiibaara ni yee jurumu w'a lee
pye. 2 Yee taɲaa wuu bi ɲaari ke
koŋɔ ke wo ɲaarigana na, na daha
munaakuuŋɔɔ ki wo ɲuŋɔfɔɔ wu fɛni,
lee munaa lemu l'a baari pyi n'a she
fɛɛ pu funyɔ ni ge. 3 Wèe ni pee
bɛɛri pu bye kariɲɛɛgɛ ni, na taha wù
wo lakuuŋɔ ke fɛni, na wùyɛ pyaa
wo ɲidaan ni wùyɛ pyaa wo fungɔnyɔ
keree pyi. Lee funŋɔ ni Kilɛ wo loyire
le li bi da ba nɔ wèe na ba pusamaa
ɲɛ wɛ. 4 Ga Kilɛ wo ɲiɲaara t'a pɛlɛ fo
xuuni! Wèe ya taan wu mu taangana
lemu na ge, 5 lee wuu na w'a wèe ni
Kirisa pinnɛ ɲɛ shiizhan na wèe yaha
wèe na bi bye bɛ xuu wù wo jurumu
wu wuu na. Kilɛ wo niimɛ wu yɛ pe
gbɔɔrɔ ni yee ya shɔ. 6 Wèe ni Yesu
Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni Kilɛ ya
wèe pinnɛ ɲɛ, na wèe pinnɛ teŋɛ bɛ ni
wu ni fugba wu ni.

7 Tɛhɛnɛ baa niimɛ wemu w'a shɛ
wèe shizhaa na wu wo saama pu
funŋɔ ni Yesu Kirisa baraga ni ge,
w'a li pye mu kɔnhɔ wee tɛhɛnɛ baa
niimɛ we di da zhɛɛ w'a fiinŋɛ cabaya
yi na. 8 Bani Kilɛ wo niimɛ wu yɛ
nigin pe gbɔɔrɔ ni yee ya shɔ n'a daa
baraga ni. Lee ya ta yìri yeeyɛ pyaa
yíri wɛ, Kilɛ wo loolodaa l'a pye lere.
9 Lee ya ta pye yee wa shishiin wo
kapyegee baraga ni wɛ, kɔnhɔ wa
shishiin ganha bu tabaara le wuyɛ ni
wɛ. 10 Kilɛ w'a wèe yàa. Yesu Kirisa
baraga ni Kilɛ ya wèe da kapyegee
nizaaŋaa kaa na, kee kiimu w'a bi
gbegele kɔnhɔ wèe di ba já w'à kee pyi
ge.

Shi wusama ni Yawutuu p'aɲɛri pye nigin Kirisa baraga ni

11 Yee ya ta pye Yawutuu wɛ. Yawu-
tuu pu p'a cekɔɔnrɔ ti pye ge, pee di
yee pyi cekɔnbaalaa, na ta pee wo
cekɔɔnrɔ t'i ɲɛ sipya wo keŋɛ fɛ. Yi yi
funyɔ yaha nidogo ni taashiinɛ li wo
torogana li ni. 12 Yee bi sanha Kirisa
cɛ wee tuun we ni wɛ. Taa bye yee mu
Izirayɛli wo nagoo pu niŋɛ ni wɛ. Kilɛ
ya kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛhɛɛ kiimu lɔ ge, yee
bi bye kee nabuun. Tadaŋa bye yee
na wɛ, Kilɛ bɛ di ɲɛ yi mu ke koŋɔ ke
na wɛ. 13 Ga nimɛ, yee piimu sanha ki
bi lii Kilɛ na ge, yee ni Yesu Kirisa wo
kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni yee ya wu tɛɛŋɛ
Kirisa wo shishan pu baraga ni.

14 Bani Kirisa yɛ pyaa k'a pa ni
ɲaɲiŋɛ ni wèe mu. Shi wemu ɲɛ Yawu-
tuu wɛ, w'a wee shi we ni Yawutuu

pu bɛɛri pinnɛ na pye nigin. Kasɔrɔgɔ
ke ki bi pu waagi laha puyɛ na, na pu
pye pɛɛn ge, w'a kee shan laha wà.
15 W'a Yawutuu pu wo saliya we ni
wu ɲɔmɛhɛɛ ki bɛɛri yirige laha wà,
kɔnhɔ wu Yawutuu ni shi wusama
pinnɛ wu wo kariɲɛɛgɛ ki baraga ni,
wu pu pye shi nigin wemu ɲɛ nivomɔ
ge, w'i ɲaɲiŋɛ le pu tɛ ni. 16 Wu na
xu korikoritige ki na, lee wo baraga
ni w'a pu shuun wu pinnɛ, na pu pye
ceepuuro nigin, na bɛ le pu ni Kilɛ tɛ
ni. A tee pɛɛnrɛ t'i xhɔ korikoritige ki
baraga ni. 17 Piimu p'a lii, ni piimu
p'a tɛɛŋɛ ge, w'a pa ɲaɲiŋɛ ki jomɔ jo
pee bɛɛri mu. 18 Bani Yawutuu fara
shi wusama na, Kirisa gbɔɔrɔ ni wèe
wa bɛɛri da já vulo To Kilɛ na Fɛfɛɛrɛ
Munaanunɔ li baraga ni.
19 Lee wuu na do, yee ɲɛ nige
nabuun kelee nadadiinmɛɛ wɛ. Ga
yee ni Kilɛ wo nagoo p'a ɲɛri nimɛ fi-
inuŋɔ nigin nagoo. Yee ya ɲɛri Kilɛ wo
puga ki sipyii. 20 Nɔhɔ shanma pemu
na p'a yee yereŋɛ ge, pee ɲɛ tudunmɔɔ
pee, ni Kilɛ wo tudunmɔɔ pu wo pe,
Yesu Kirisa yɛ pyaa di ɲɛ gunŋmii li
kagereŋɛ ke. 21 Puga ki bɛɛri na kiyɛ
co, na yere Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni.
K'a bye Fɛfɛɛrɛ ti bɛɛri wo fɛfɛɛrɛ xuu
we Kilɛ mu. 22 Kirisa wo kariɲɛɛgɛ
ki funŋɔ ni yee bɛ ya pinnɛ faanri ni
pusamaa ni, kɔnhɔ y'i bye puga, kemu
ɲɛ Kilɛ tatɛɛngɛ wu Munaa li gbɔɔrɔ ni
ge.

3

Labye wemu ya le Pɔli keŋɛ ni shi wusama tɛ ni ge

1 Lee wuu na yee piimu pu ɲɛ shi
watii ge, Yesu Kirisa wuu na p'a nɛ le
kaso ni yee wuu na. 2 Kilɛ ya labye
wa kaa le nɛ keŋɛ ni wu niimɛ wu
baraga ni yee wuu na. Yee ya wee
kaa logo. 3 Kilɛ ya wu kaŋmɔhɔnɔ
li shɛ nɛ na, nɛ fɛnhɛ kafilakaya ya
taga yee jo na sɛmɛ wu ni. 4 Yi ba
wee xuu wu kalaa, yi na li ɲa wà na
nɛ Kirisa wo kaŋmɔhɔnɔ li cɛ xuuni.
5 Lee kaŋmɔhɔnɔ li ya ta shɛ taɲaa
wo sipyii pu na wɛ. Ga nimɛ Kilɛ ya
li shɛ fɛfɛɛrɛ tudunmɔɔ ni Kirisa wo
fɛfɛɛrɛ tudunmɔɔ pu na Fɛfɛɛrɛ Munaa
li keŋɛ fɛni. 6 Lee kaŋmɔhɔnɔ li le: Shi
wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, pee ya pinnɛ
taa ta ni Yawutuu pu ni Kilɛ Jozaama
pu baraga ni Kilɛ wo cɛn wu ni, w'a
wemu gbegele wu nagoo pu mu ge.
Pu bɛɛri ya ɲɛri ceepuuro ninuuro ti
wo yatɛnyɛ, a pu bɛ di taa ta Kilɛ wo
ɲɔmɛɛ li ni, w'a lemu lɔ Yesu Kirisa
baraga ni ge.
7 Nɛ pye Jozaama pu wo jovɔɔ na
saha ni Kilɛ wo niimɛ wu loolodaa li
ni, w'a lemu kan nɛ mu wu sefɛɛrɛ
ti baraga ni ge. 8 Nɛ wemu wu ɲɛ
Kilɛ wo fɛfɛɛrɛ wuu pu bɛɛri kadugo
yíri wo ge, a Kilɛ di niimɛ kan nɛ
mu, kɔnhɔ nɛ da Kirisa wo tɛhɛnɛ baa
saama pu kaa yu shi wusama mu,
wee wemu ɲɛ Yawutuu wɛ. 9 Yaŋmuyɔ
yi bɛɛri yaavɔɔ Kilɛ bi kaa lemu ŋmɔhɔ
fo taashiinɛ ni ge, w'a jo nɛ wu lee
wo keree pyegana jo fiinŋɛ. 10 Ɲuŋɔ
fɛɛrɛ ni sefɛɛrɛ te ti ɲɛ fugba wu ni ge,
kɔnhɔ tee di já Kilɛ wo fungɔngɔ fɛɛrɛ
nigbɔɔrɔ ti cɛ cɛgana bɛɛri na nimɛ,
Egilizi wu baraga ni. 11 W'a lee pye na
saha ni wu keree ki ni, w'a bi kiimu
gbegele fo taashiinɛ li ni, na ba ki pye
wù Kafɔɔ Yesu Kirisa ni ge. 12 Yesu wo
kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni wèe da já lowaa
ta, na fulo Kilɛ na fyaara baa, n'a daa
gbɔɔrɔ ni Yesu na. 13 Lee wuu na n'a
yi ɲɛɛri jo kanhama pemu p'a nɔni nɛ
na yee wuu na ge, jo pee ganha bu
da yi fungɔnyɔ kyɛɛgi wɛ, bani pee
kanhama pu ɲɛ nɔɔrɔ yee mu.

Pɔli wo ɲɛrɛgɛ ke

14 Lee wuu na nɛ nuguro sinni To
Kilɛ ɲaha tàan, na wu ɲɛɛri, 15 wee
wemu w'a kpɔnhɔɔ ki bɛɛri da ge,
fugba wogoo ki fara ɲiŋɛ wogoo ki na.
16 Nɛ wu ɲɛɛri jo wu fanha kan yi mu,
wu yi logoo waha wu Fɛfɛɛrɛ Munaa
li gbɔɔrɔ ni, na saha ni wu tɛhɛnɛ baa
nɔɔrɔ wu ni. 17 Kirisa di diin yi zɔlɔɔ
pu na n'a daa baraga ni, kɔnhɔ yi niyɛ
di juri, see see taanɲɛɛgɛ ni! 18 Yi
ni Kilɛ wo fɛfɛɛrɛ wuu pu bɛɛri di já
kee taanɲɛɛgɛ ke ɲidaa, ni ki kadaa, ki
ɲubile ni ki jogi ɲuŋɔ kana cɛ. 19 Yi
Kirisa wo taanɲɛɛgɛ ki cɛ, kee kemu

k'a ye cɛmɛ pu bɛɛri na ge, kɔnhɔ yi ɲɔ
di fa ba Kilɛ ɲɛ wɛ.
20 Ayiwa, wèe ya yaŋmuyɔ ya ɲɛɛri
Kilɛ mu, kelee na wù funyɔ kɔɔn ni yi
kaa ni xuuni. Kilɛ na já yee kan wèe
mu, ali fo na doro bɛ wèe wo fungɔngɔ
ki tàan wu sefɛɛrɛ ti baraga ni. Tee
sefɛɛrɛ te t'a labye pyi wèe funyɔ ni.
21 Nɔɔrɔ w'a dɛri wee ni Yesu Kirisa na
Egilizi wu ni fo gbee! Amiina.

4

Niginre temu t'a daa Yesu Kirisa baraga ni ge

1 Lee wuu na nɛ yi ɲɛɛri, nɛ wemu
wu ɲɛ kaso ni Kafɔɔ wuu na ge, jo y'a
yiri lemu na ge, y'a lee koo ɲaari. 2 Yi
yiyɛ tirige ni lotaan, ni loxulo ni! Yi
da yiyɛ tɛri ni taanɲɛɛgɛ ni! 3 Niginre
temu t'a daa Fɛfɛɛrɛ Munaa li ni ge,
yi la le y'i gori yaha tee ni ɲaɲiŋɛ ki
funŋɔ ni, kee ɲaɲiŋɛ kemu k'a yi pɔ
yiyɛ na ge. 4 Ceepuuro nigin ti ɲɛ, ni
Fɛfɛɛrɛ Munaa nigin, ma na jo ba Kilɛ
ya yee yiri mɛ tadaŋa nigin wuu na
wɛ. 5 Kafɔɔ nigin yɛ wu ɲɛ, ni n'a daa
nigin, ni batizeli* nigin. 6 Kilɛ nigin
yɛ bɛ wu ɲɛ. Wèe bɛɛri To wu ɲɛ wii,
wee wu ɲɛ wèe bɛɛri ɲuŋɔ ni, na ɲɛ wù
bɛɛri tɛ ni, na ɲɛ wù bɛɛri funyɔ ni.
7 Ga w'a niimɛ kan wèe bɛɛri nigin
nigin mu, na saha ni Kirisa wo loolo-
dahaa ki ɲuŋɔ kana ni w'a kiimu kan
wèe mu ge. 8 Lee wuu na Kilɛ Kafila
w'a jo na:

«Ayiwa, w'a dugi na kari fugba wu
ni,
na sipyii pii co na pye buloo,
na loolodahaa kan sipyii pu
mu.»*

9 Ma bu logo na w'a dugi, lee ya
li shɛɛ na w'a bi tigi bɛ fo ɲiŋɛ ke
nɔhɔdaan. 10 Wemu w'a tigi ge, wee
ninumɔ w'a dugi fo fugba lii lii we ni,
kɔnhɔ wu koŋɔ ke bɛɛri ɲi ni wu wo
sefɛɛrɛ ti ni. 11 Wee w'a loolodahaa
kan sipyii pu mu, a pii di bye Yesu wo
tudunmɔɔ, a pii di bye Kilɛ tudunmɔɔ,
a pii di bye Jozaama pu jovɛɛ, a pii di
bye karamɔgɔlɔɔ ni kalaatii. 12 Kɔnhɔ
wu Kilɛ wo fɛfɛɛrɛ wuu pu gbegele
Kilɛ wo labye wu kaa na, la di da faraa
Kafɔɔ wo Egilizi wu na. 13 Lee funŋɔ
ni wèe bɛɛri da já binnɛ na bye nigin
n'a daa fɛɛrɛ ni Kilɛ Ja wu jɛ wu ni. Wù
bɛɛri na sii kɔgɔ fo na bye sipyii, piimu
ɲɔ ya fa ba Kirisa ɲɛ-ɛ ge.
14 Ayiwa wèe da bye nige nɔhɔpiire,
kalaakuumɔ tuugo bɛɛri wo kafɛɛgɛ
na pu luu na gbee naŋmahara fɛɛ keŋɛ
kurogo wɛ. Bani pee ya sipyii piinŋɛ
ni pu wo shizhiinmɛ pu ni. 15 Ga wù
ba can yu taanɲɛɛgɛ funŋɔ ni, wù na
ba gɔgɔɔ na se Kirisa mu. Wee wu
ɲɛ Egilizi wu ɲuŋɔ ke. 16 Ceepuuro ti
bɛɛri t'a kemɛ gbegele na pye nigin
wee baraga ni. Ti yatɛnyɛ yi bɛɛri
y'a yiyɛ co na ɲɔ xuuni yatɛnzogomɔ
pe ni, na saha ni yi bɛɛri nigin nigin
wu wo labye wu ni. Lee lɛgana le na
ceepuuro ti bɛɛri ya lɛgi, na baraga
taa taanɲɛɛgɛ funŋɔ ni.

Ɲiifɛɛrɛ nivɔrɔ Yesu Kirisa ni

17 Ayiwa, yemu n'a da jo di waha
yi mu Kafɔɔ mɛgɛ na ge, yee yi wa
mɛ. Yi ganha ba ɲaari nige ma na
jo ba Kilɛ cɛbaalaa pii wa ɲaari na
sahaŋi ni pu wo ɲuŋɔ baa fungɔnyɔ ye
ni wɛ. 18 Nibiige ni pu ɲɛ. Taa ɲɛ pu
mu Kilɛ wo ɲìi sicuumɔ pu ni wɛ, bani
pu niwewaa l'a pu ɲɛri kaacɛbaalaa.
19 Shiige pile bɛ ɲɛ pu na wɛ, fo p'a
puyɛ yaha nɔhɔmɔ na, na gburogi na
dɔdɔɔrɔ tuugo bɛɛri pyi ni ɲɛgbɔɔ.
20 Ga kalaa we yee ya ta Kirisa wo
shizhaa na ge, yee ya ta lee ɲa wee
ni-i dɛ! 21 Li bu shɛ da nago kanna
y'a wu kaa tii logo kunni; can we wu
ɲɛ Yesu ni ge, li bu da nago kanna
y'a kalaa na saha ni wee can we ni,
22 fo yi bu yi yahagana nilɛɛ li yaha.
Lee wo lakuuŋɔ ke k'a sipya faanna,
na ma kyɛɛgi. 23 Lee na fo yi hakilee
pee, ni yi funŋɔnyɔ yi bɛɛri bu ɲɛri na
pye nivoyo. 24 Yi yahagana nivonɔ lɔ,
y'i bye Kilɛ wo jaa we. Y'i bye sipyii
piimu p'a tii ge, y'i bye sipyisaamaa.
Kilɛ wo can wu baraga ni lee wa daa.

* **4:5 Batizeli** Kiricɛɛn mu na ma mini yeege lɔhɔ ni. Ga li kɔri yɛ pyaa ɲɛ na p'a pinnɛ ni Yesu ni wu xu ni wu ɲɛ wu na. * **4:8** Zaburuu 68:19

25 Lee wuu na yi kafinɛyɛ yaha, yi
da can yu yiyɛ mu, bani wèe bɛɛri
p'a pinnɛ na bye ceepuunuuro wo
yatɛnyɛ. 26 Yi logoo bu yìri, yi ganha
bu da jurumu pye wɛ! Yi ganha bu
caŋa yaha ki to kee loyirigee ki ta yi
ni wɛ! 27 Yi ganha bu da tajege kan
Shitaanni mu wɛ! 28 Wemu wu bye
nagaa ge, wee wu nagaara ti yaha,
wu da kapyeŋɛɛ pyi ki pyegana na wu
keye yi na, kɔnhɔ wu bɛ di da daa, wu
da la baa fɛɛ pii kaan.
29 Joguumɔ pa shishiin ganha ba
fòro yi ɲɔyɔ ni wɛ, fo jomɔ nizaama,
pemu na já la fara sipyii piitiilee wo
baraga na, na saha ni pu mago ni,
na samɔhɔrɔ leni pu logovɛɛ ni ge.
30 Yi ganha ba Kilɛ wo Fɛfɛɛrɛ Munaa
li luu yirige wɛ. Lee li ɲɛ Kilɛ wo
fɛ pe yee na, na wèe wo ɲuwuuro ti
caŋa ki sigee. 31 Yi funguuŋɔ yaha, yi
ganha ba loyirigee kɔni wɛ, yi ganha
ba yi logoo yirige wɛ, yi kafilaɲɛhɛrɛ
te yaha, yi ganha ba sipyii mɛyɛ kyɛɛgi
wɛ, yi kuumɔ tuugo bɛɛri yaha! 32 Y'a
kasaaŋaa pyi yiyɛ na, y'i da ɲuŋɔ ɲaari
yiyɛ na. Y'a yi jurumu wu yafani yiyɛ
mu, ba Kilɛ bɛ ya yi wo jurumu wu
yafa yi mu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni
wɛ.

5

Kpɛɛngɛ ki wo ɲara li keree

1 Kilɛ w'a wèe yiri na pye wu nagoo,
lee wuu na nɛ yi ɲɛɛri jo y'a ɲaari
ɲaarigazaana na lemu l'a dan Kilɛ ni
ge. 2 Y'a ɲaari taanɲɛɛgɛ ni ba Kirisa
ɲɛ wɛ. Wèe kaa ya taan wu mu, a
wu wuyɛ kan na pye saraga wèe wuu
na, kee kemu kaa ya taan Kilɛ ni ba
nudanga yawurire ɲɛ-ɛ ge.
3 Dɔdɔɔrɔ, ni nɔhɔmɔ tuugo bɛɛri, ni
ɲɛgbɔɔ, le la shishiin mɛgɛ bɛ yɛrɛ ya
yaa na yiri yee tɛ ni wɛ. Kilɛ wo fɛfɛɛrɛ
sipyii pu ya yaa ni lee la shishiin ni
wɛ. 4 Shiige baara jomɔ, ni ɲuŋɔ baa
jomɔ, ni kafilanɔrɔyɔ bɛ ya ɲɔ tajogo ni
wɛ. Yi sii y'a Kilɛ sɔni yɛ!
5 Yi li cɛ fiinŋɛ na jo dɔdɔ, ni nɔhɔmɔ
pyevɔɔ, ni ɲɛgbɔɔ fɔɔ, wee wa shishiin
wa da jé Kirisa ni Kilɛ wo saanra te
ni wɛ. Ɲɛgbɔɔ ni yapɛrɛgaanra bɛɛri
nigin. 6 Yi ganha bu sipya wa shishiin
yaha wu yi piinŋɛ ni ɲuŋɔ baa jomɔ ni
wɛ. Kee keree kii k'a Kilɛ wo loyire li
kilee na zhaan Kilɛ ɲɔmɛɛcobaalaa pu
ɲuŋɔ ni. 7 Lee wuu na yi ganha bu jé
pu wo kariɲɛɛgɛ ki ni wɛ.
8 Nibiige ni yee di bi bye taashiinɛ li
ni, ga Kafɔɔ wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni,
yee ya pye nimɛ kpɛɛngɛ na. Y'a ɲaari
ba kpɛɛngɛ nagoo ya ɲaari wɛ! 9 Bani
kpɛɛngɛ wo labye wu ɲɛ mɛ saama,
ni tiimɛ, ni can. 10 Keree kiimu k'a
dan Kafɔɔ ni ge, yi la le yiyɛ ni yi kee
cɛ! 11 Yi ganha ba womɔ keree pyi wɛ,
kuduun ɲɛ kee ni wɛ. Ga y'a kee yeege
bɛ yɛrɛ kpɛɛngɛ na. 12 Pee sipyii pii ya
keree kiimu ŋmɔhɔni na byi ge, ali kee
jo bɛ yɛrɛ ɲɛ shiige. 13 Ga kaa lemu bu
foro kpɛɛngɛ na, lee ɲaha na jɛ viinŋɛ.
14 Bani kaa lemu bɛɛri l'a foro kpɛɛngɛ
na na xɔ ge, lee ɲaha na jɛ. Lee wuu na
p'a yu na:

«Ŋmunumɔ fɔɔ we, yìri!
Yìri foro xuu pu tɛ ni,
Kirisa na wu wo kpɛɛngɛ ki le ma
mu.»
15 Yi kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na xuuni, yi
yi ɲaarigana cɛ! Yi ganha ba ɲaari ba
fungɔnyɔ baa fɛɛ ɲɛ wɛ! Ga y'a ɲaari
ba fungɔnyɔ fɛɛ ɲɛ wɛ. 16 Caŋa ɲii lemu
ni yi wa nimɛ ge, lee caŋa ɲii l'a kolo.
Lee wuu na yi bu tuun wemu ta, y'a
yi se bɛɛri pyi kasaaŋaa bye ni. 17 Lee
na yi ganha bu da bye fungɔnyɔ baa
fɛɛ wɛ, ga yi Kafɔɔ ɲidaan sha yi wee
cɛ. 18 Yi ganha ba ɲawɔhɔ wuu yiyɛ na
ni duvɛn gbaa ni wɛ, lee wa popama
waa. Ga yi ɲi Kilɛ Munaa na. 19 Y'a
samɔhɔrɔ leni yiyɛ ni ni Kilɛ koro yoyo
ni, ni Zaburuu ni Fɛfɛɛrɛ Munaa yoyo.
Y'a yoyo yi cɛɛ, yi da Kafɔɔ sɔni ni yi
zɔlɔɔ pu bɛɛri ni. 20 Y'a baraga tɛri To
Kilɛ na tuun bɛɛri ni keree bɛɛri na,
wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛgɛ na.

Cèe ni pu namaa tɛ keree

21 Yi yiyɛ tirige yiyɛ mu Kirisa wo ɲìi
fyaara ti wuu na.
22 Cèe yi yiyɛ tirige yi namaa pu mu,
ba y'a yiyɛ tirige Kafɔɔ mu wɛ. 23 Bani

ná wu ɲɛ cee ɲuŋɔfɔɔ, ba Kirisa ɲɛ mɛ
Egilizi ɲuŋɔfɔɔ wɛ. Wee Egilizi we wu
ɲɛ Kirisa wo ceepuuro te, Kirisa di ɲɛ
ti Shɔvɔɔ. 24 Egilizi w'a kuu kuugana
lemu na Kirisa mu ge, cèe pu bɛ ya yaa
na kuu pu namaa mu lee kuugana li
na.
25 Namaa, yi cèe pu taan yi mu,
ba Egilizi w'a taan Kirisa mu, fo w'a
wuyɛ kan wu wuu na wɛ. 26 W'a lee
pye mu kɔnhɔ wu lɔhɔ ni Kilɛ jomɔ pu
taga Egilizi wu pye fɛɛfɛɛ. 27 Kɔnhɔ wu
wu yereŋɛ wuyɛ ɲaha tàan ni nɔɔrɔ ni.
Nɔhɔmɔ tɛnɛ, kelee tafɔnrɔ, kelee lee
la shishiin tuugo ganha bu ɲa wu na
wɛ. Ga wu bye fɛɛfɛɛ jaagi xuu baa.
28 Namaa pu ceepuuro ti kaa ya dan
pu ni taangana lemu na ge, mu pu cèe
pu bɛ ya yaa na dan pu ni. Ná bɛɛri shɔ
w'a dan wu ni ge, wee wo ceepuuro
ti kaa l'a dan wu ni. 29 Bani sipya
wa shishiin ceepuuro tɔn ya bɛngi wu
mu wɛ. Ga wu ma ti ɲɔ shaa, na ti
kemɛɛ, ba Kirisa bɛ ya wu wo Egilizi
wu pyi wɛ. 30 Bani wèe pu ɲɛ wu
ceepuuro ti yatɛnyɛ ye.

31 «Lee wuu na, ná na ba wu nu ni wu
to yaha,
na koomɔ pu shɔ na.
Pu shuun wu na bye ceepuuro ni-
gin.»*
32 Lee kaŋmɔhɔnɔ le kɔri w'a pɛlɛ fo
xuuni. Nɛ li shɛ jo Kirisa wo kariɲɛɛgɛ
ke ni wu Egilizi wu na li ɲaha ya tii.
33 Lee bɛɛri funŋɔ ni yee namaa pu
bɛɛri ya yaa, wa bɛɛri wu shɔ di da dan
wu ni, ba wuyɛ pyaa wo ceepuuro ti
kaa ya dan wu ni wɛ. Cèe pu bɛ ya yaa
na baraga tɛri pu namaa na.

6

Nɔhɔpiire ni ti sefɛɛ keree

1 Nɔhɔpiire, y'a yi sefɛɛ ɲɔmɛhɛɛ
coni Kafɔɔ wo kariɲɛɛgɛ ki ni, bani lee
l'a tii. 2 L'a ka Kilɛ Kafila wu ni na: «Ta
ma to ni ma nu pɛlɛ!» Le l'a pye saliya
wu ɲɔmɛɛjuu nizhiinɛ le, na le ɲɔmɛɛ
le lɔ na taha li na na: 3 «Kɔnhɔ ma di
ɲaɲiŋɛ ni ɲɛmɔnɔ ta ɲiŋɛ ki na.»* 4 Tii,
yee bɛ ganha ba yi nagoo pu logoo
yirige wɛ! Ga y'a pu biini, yi da pu yɛri
na saha ni Kafɔɔ yɛ pyaa wo kalaa wu
ni.

Buloo ni pu kafɛɛ

5 Buloo, yee kafɛɛ piimu pu ɲɛ naha
ke ɲiŋɛ ke na ge, y'a pu ɲɔmɛhɛɛ coni,
yi da fyagi pu na, yi da gbɔɔrɔ tɛri pu
na ni zɔsaamaa ni, ma na jo ba y'a
li pyi Kirisa mu wɛ. 6 Yi ganha ba
kapyeŋɛɛ ki pyi pu ɲɛɲaa yɛ na, kanna
tɔndaanra y'a zhaa sipyii mu wɛ. Ga
y'a ki pyi ba Kirisa wo buloo ɲɛ wɛ, yi
da Kilɛ ɲidaan pyi ni yi zɔlɔɔ pu bɛɛri
ni. 7 Y'a labye wu pyi ni daan na mu
ni, kanna yi ya wu pyi sipyii mu wɛ,
fo Kafɔɔ. 8 Y'a li cɛ na sipyaa sipya, m'a
pye bulo la, ma shiin ya pye mayɛ wo
la, ma bu kasaana lemu bɛɛri pye, lee
wo kuduun ma da ba da Kafɔɔ mu.
9 Kafɛɛ, yee bɛ p'a lee shi pyi yi wo
buloo pu mu. Yi ganha bu da kafugo
pɛlɛ pu na bada wɛ. Yi li cɛ na pu wo
ɲuŋɔfɔɔ we, na wee ninumɔ wu ɲɛ yee
bɛ wo we. Wee ɲɛ fugba we ni. Wee ya
wa wo wa ni wɛ.

Kiricɛn kashɛn yagboyo

10 Ayiwa, yi fanha ta Kafɔɔ ni wu
sefɛɛrɛ ti baraga ni. 11 Yi Kilɛ wo
kashɛn yagboyo yi bɛɛri le yiyɛ na,
kɔnhɔ y'i já yere Shitaanni wo shizhi-
inmɛ pu bɛɛri sige. 12 Bani wèe ni
piimu pu wa kashɛn ki ni ge, pee ɲɛ
Adama nagoo wɛ. Ga ɲuŋɔfɛɛ pu ɲɛ
pii, ni fanhafɛɛ, ni piimu pu ɲɛ ke koŋɔ
nibiige wogo ke ɲuŋɔ ni ge, ni jinaa
piimu pu ɲɛ fugba wu ni ge. 13 Lee
wuu na yi Kilɛ wo kashɛn yagboyo yi
bɛɛri lɔ, kɔnhɔ caguuŋɔ ki ba nɔ y'i já
kashɛn ki ŋmɔ fo yi se ta, yi lowagaa
wuu di já yere.
14 Yi yere, y'i can pye yi yapɔyɔ! Yi
tiimɛ pye yi kashɛn fadeye! 15 Yi yere
y'i la le yi da Kilɛ wo Jozaama pu yu,
pee pemu pu ɲɛ ɲaɲiŋɛ jomɔ pu ge.
Pee ya sipya fungɔngɔ teŋɛɛ wu tɔɔyɔ
tasinŋɛ ni ba tanhaya nijeye fɔɔ ɲɛ wɛ.
16 N'a daa we, wee wu ɲɛ ŋmasigiŋɛ
ke. Wee di bye yi mu tuun bɛɛri ni,
kɔnhɔ yi da Shitaanni wo na ŋmaya yi

* **5:31** Zhenɛzi 2:24 * **6:3** Ɛkizode 20:12; Dutɛrɛnɔmɛ 5:16

bɛɛri furi. 17 Yi ɲuwuuro ti wo tɔɔrɔ
ɲudɔŋɔ ki bɛ lɔ tɔ, y'i Kilɛ Munaa li
wo ŋmɔpara li lɔ, lee ɲɛ Kilɛ Kafila
we. 18 Y'a Kilɛ ɲɛɛri tuun bɛɛri ni Kilɛ
Munaa li baraga ni, ni ɲɛrɛyɛ tuuyo
bɛɛri ni. Yi la le yiyɛ ni yi da lee pyi, yi
da Kilɛ ɲɛɛri mu fɛfɛɛrɛ sipyii pu bɛɛri
mu.
19 Yi da ɲɛrɛgɛ pyi na bɛ mu, kɔnhɔ
di ba yu tuun wemu ni, Kilɛ di jogana
kan na mu di Jozaama pu kaŋmɔhɔnɔ
li ɲaha jo di viinŋɛ ni lowaa ni. 20 Ali
na li ta nɛ na ɲɛ bɛ kaso ni pee
Jozaama pe wuu na, nɛ wu ɲɛ pee wo
kayahama. Wee tuun wu ni y'a Kilɛ
ɲɛɛri na mu, di da yu ni lowaa ni ba
n'a sii yaa na yu wɛ.

Pɔli fò mujuu

21 Na ceborona ni na taanɲii
Tishiki, wee wemu wu ɲɛ Kafɔɔ wo
kapyebye ɲɔmɛɛ fɔɔ ge, wee w'a da
zhɛ nɛ fiin ni na keree ki bɛɛri ɲaha
jo yi mu. 22 Lee wuu na nɛ wu tun yi
mu, kɔnhɔ y'i wù wo keree ki cɛ, wu
shɛ lowaa bɛ le yi ni.
23 Wù To Kilɛ ni wù Kafɔɔ Yesu
Kirisa wu ɲaɲiŋɛ, ni taanɲɛɛgɛ, ni n'a
daa kan cebooloo pu bɛɛri mu! 24 Wù
Kafɔɔ Yesu Kirisa kaa ya dan piimu ni
tɛhɛnɛ baa ge, Kilɛ wu fɛrɛmɛ kan pee
bɛɛri mu.

Filipe Shɛɛn
Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Filipe shɛɛn mu ge

Jɔgɔ yɛ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Filipe shɛɛn wo egilizi wu mu Pɔli ya we sɛmɛ we tun Masedɔni fiige ki ni. Kaso ni wu bi bye Oromɛ kulo li ni na we sɛmɛ we ka. Egilizii piimu nɔhɔ Pɔli ya shan Erɔpu fiige ki ni ge, Filipe shɛɛn wo egilizi we wu ɲɛ pu bɛɛri nizhiimɛ.

Na Pɔli yaha wu ɲara shuun wuu li na, wu ni Silasi ni Timote ni, a p'i nɔ Filipe kulo li ni. Shi wemu wu bi bye wà ni wee ɲɛ Yawutuu-i ge, wee w'a bi ɲɛhɛ, bani Yawutuu niɲɛhɛmɛɛ bi bye wà wɛ. Filipe kulo li bi bye Oromɛ shɛɛn sɔrɔsii tatɛɛngbɔhɔ.

Ma funŋɔ bi ɲɛ ma di Filipe shɛɛn wo egilizi wu keree cɛ, Kapyegee Kitabu wu wo koogoo 16 wu kalaa.

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Kashiinɛ, Pɔli funŋɔ bye wu Filipe shɛɛn wo egilizi wu n'a daa fɛɛ pu shaari pu yakanya yi wuu na wee mu (Filipe Shɛɛn 4:10-20). Li shuun wuu, Pɔli bi logo na waagi wu ɲɛ Filipe n'a daa fɛɛ pu tɛ ni. (Filipe Shɛɛn 4:2). Wu funŋɔ ki bye w'i pu yɛri.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Filipe Shɛɛn 1:1-11 Pɔli ya pu shaari na baraga taha Kilɛ na.
Filipe Shɛɛn 1:12-26 Pɔli ya lowaa lemu ta na wu yaha kaso wu ni Oromɛ ni ge.
Filipe Shɛɛn 1:27—2:4 Pɔli ya Filipe shɛɛn yɛri niginre keree na.
Filipe Shɛɛn 2:5-18 Yesu ya wuyɛ tirige tirigegana lemu na ge.
Filipe Shɛɛn 2:19-30 Pɔli labyeɲii Timote ni Epafuroditi keree.
Filipe Shɛɛn 3 Pɔli ya pu sɔnmi kapyebyii niguuyo yi keree na.
Filipe Shɛɛn 4 Pɔli ya pu shaari na yɛrɛ kan pu mu sanha.

Pɔli ya fò kan Filipe shɛɛn mu

1 Nɛ Pɔli ni Timote, wèe piimu pu ɲɛ
Yesu Kirisa wo kapyebyii ge, wèe p'a
we sɛmɛ we tun Kilɛ wo fɛfɛɛrɛ sipyii
pu bɛɛri mu, piimu bɛɛri pu ɲɛ Filipe
kulo li ni Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki
ni ge, ni ɲɛ egilizi wu ɲahagbaa fɛɛ ni
pu tɛgɛvɛɛ pu bɛ.
Wèe ya yi shaari: 2 Wù To Kilɛ ni
wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ tirige
yi na, p'i ɲaɲiŋɛ bɛ kan yi mu.

Pɔli ya Kilɛ ɲɛɛri Filipe kulo li n'a daa fɛɛ pu mu

3 Nɛ bu na funŋɔ kɔn ni yee kaa ni
tuun bɛɛri ni, nɛ ma Kilɛ shaari. 4 Nɛ
ba da Kilɛ ɲɛɛri yee mu tuun bɛɛri ni,
nɛ ma kee ɲɛrɛgɛ ki pye ni fundanga
ni. 5 Bani yee ya pye nɛ tɛgɛvɛɛ Kilɛ
wo Jozaama pu yɛrɛ li kapyeŋɛɛ ki na,
na co fo ki ɲɔ kɔnduun na, fo na pa nɔ
nimɛ na. 6 Nɛ li cɛ nakaara baa jo Kilɛ
wemu w'a kii kapyeŋɛɛ nizaaŋaa kii
ɲɔ kɔn yee ni ge, wee na ba gori yaha
ki na fo na shɛ ki ɲɔ fa Yesu Kirisa
cabaŋa. 7 L'a yaa nɛ w'a na funŋɔ shaa
lee shagana li na ni yee bɛɛri kaa ni,
bani yee kaa ya waha nɛ mu fo xuuni.
Na nɛ yaha kaso wu ni nɛ na Kilɛ wo
Jozaama pu yogo yu, na pu can wu
shɛɛ, yee ya pinnɛ ni nɛ ni wee labye
we na. Wu niimɛ wu baraga ni Kilɛ ya
wee kaa le nɛ keŋɛ ni. 8 Kilɛ yɛ pyaa
wa lee wo sɛɛri na jo yee bɛɛri kaa
ya dan nɛ ni fo xuuni, ba wèe ya dan
Yesu Kirisa ni taangana lemu na wɛ.
9 Kaa lemu na nɛ Kilɛ ɲɛɛri yee mu
ge, lee li wa mɛ, jo la l'a faraa yee
wo taanɲɛɛgɛ ki na, yi bɛ di lajɛ, ni
fungɔngɔ fɛɛrɛ ta xuuni, 10 kɔnhɔ y'i
já kasaaŋaa ni kakuuŋɔɔ cɛ shɔɔnri
kiyɛ ni. Lee funŋɔ ni yi na ba bye
sipyitiimɛɛ, jaagi baa fɛɛ, fo na shɛ
nɔ Yesu Kirisa cabaŋa ki na. 11 Yi
na ba kapyegee nizaaŋaa niɲɛhɛŋɛɛ
pyi Yesu Kirisa baraga ni. Lee li wa
masɔŋɔ, ni pɛɛŋɛ tɛri Kilɛ na.

Pɔli kaso wu keree

12 Na cebooloo, na funŋɔ ki wa y'i
li cɛ na jo ɲaa wemu bɛɛri w'a nɔ nɛ
na ge, wee bɛɛri ya pye kaɲuŋɔ na shɛ
ni Kilɛ wo Jozaama pu ni ɲaha na can

can na. 13 Bani kiiri wu takɔngɔ ki
ɲahagbaa fɛɛ pu fara tɛyɛ yi saya bɛɛri
na naha, pu bɛɛri ya li cɛ na Kirisa kaa
jo wuu na p'a nɛ pɔ, na nɛ le kaso ni.
14 Lee funŋɔ ni wù cebooloo n'a daa
fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ ya Kafɔɔ pye pu tadaŋa.
Nɛ na le kaso ni, lee wuu na la ya fara
pu lowaa li na. A p'i ganha na Kilɛ
Kafila wu yu sipyii pu mu ali pu ya
fyagi bɛ wɛ.

15 Ayiwa, sipyii pii kunni wa Kirisa
kaa yu ni ɲɛpɛɛn ni bɛganhara ni.
Ga pii bɛ di wa Kirisa wu kaa yu ni
fungɔnsaaŋa ni. 16 Taanɲɛɛgɛ funŋɔ ni
pee wa kee kapyeŋɛɛ ki pyi, bani p'a li
cɛ na Kilɛ w'a nɛ teŋɛ, kɔnhɔ nɛ da Kilɛ
Jozaama pu can wu shɛɛ sipyii pu na
naha. 17 Ga pusamaa kunni, pee wa
Kirisa kaa yu na ta nɛ wo kapyeŋɛɛ ki
ɲɛpɛɛn di ɲɛ pu ni. Fungɔnkuuyo yi ɲɛ
pu mu. P'a giin na pee ba lee pyi, na
lee li da la fara nɛ kanhama na kaso
wu ni.

18 Na ta lee la shishiin di ɲɛ kaa nɛ
mu wɛ. Fungɔnkuuŋɔ ya pye pu mu
la, fungɔnsaaŋa la; pyegana bɛɛri na
l'a pye ge, Kirisa kaa bu já na yu na
xɔ sipyii pu mu, lee ya nɛ funŋɔ taan.
Kee fundanga ke, la di faraa kee na
bɛ, 19 bani yee wo ɲɛrɛgɛ ki fanha ni,
ni Yesu Kirisa wo Munaa li wo dɛgɛ
wu baraga ni, nɛ li cɛ jo kee keree kii
bɛɛri na ba bye kaɲuŋɔ na na ɲuŋɔ
wolo. 20 Lemu nɛ zigee ni na zɔ wu
bɛɛri ni ge, lee li wa nɛ tadaŋa. Li
kunni wa da ba bye na mu shiige kajii
bada wɛ. Lee li wa mɛ na Kirisa pɛlɛ
tuun bɛɛri ni. L'a na gbo la, l'a na yaha
la, lee li wa. 21 Bani nɛ wo koŋɔ ki
katiinnɛ ɲuŋɔ ki wa mɛ, na taha Kirisa
fɛni. Xu bɛ di ɲɛ nɛ mu kuduun wa.
22 Ga nɛ di bu bye sanha koŋɔ puga,
nɛ na já da kapyeŋɛɛ pyi sanha kiimu
ɲɛ ni kuduun ni ge. Wee tuun wu ni,
ɲiifɛɛrɛ ni xu ni, nɛ cɛ kabaŋa kekɛ n'a
da lɔ wɛ. 23 Nɛ fungɔngɔ wa ki shuun
wu bɛɛri na. Nɛ na xu, na shɛ bye ni
Kirisa ni, lee la ki wa nɛ na, kuduun
nigbɔ wu wa lee ni. 24 Ga nɛ yaa na
kori naha koŋɔ puga yee wuu na, lee
wo kaɲɔɔ l'a pɛlɛ bɛ sanha. 25 Nakaara
wa lee ni wɛ, nɛ na ba gori koŋɔ puga,
na tuun wa bɛ pye yi tàan, kɔnhɔ yi da
se ɲaha na n'a daa wu ni, yi fundanga
ki bɛ di bɛlɛ. 26 Lee funŋɔ ni, nɛ ba ba
guri shɛ yee yíri, lee na ba bye kaɲuŋɔ
fo ki nigbɔhɔ, yee na fundanga ta Yesu
Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni, nɛ wuu na.

27 Ga yee kunni p'a ɲaari y'a sahaŋi
ni Kirisa wo Jozaama pu ni. Nɛ já
shɛ foro yi na la, nɛ shiin ya já shɛ
foro yi na-ɛ la, kɔnhɔ nɛ wa nuri na
y'a n'a daa wu co ni keye shuun ni,
na bye ɲɔmɛɛ nigin na, ni fungɔngɔ
nigin. Y'i yi fanha ki pye nigin, yi
da kapyeŋɛɛ pyi, kɔnhɔ sipyii pu da
Kilɛ Jozaama pu nuri, p'i dà Yesu na.
28 Yi ganha bu da yi pɛɛn pu yaha pu
fyaara leŋɛ yi ni leŋɛgana la shishiin
na wɛ. Pee wo kapyegee k'a li shɛɛ na
pee na ba gyɛɛgi, yee wo kapyegee k'i
li shɛɛ na yee na ba shɔ. Kilɛ ni lee ya
foro. 29 N'a ye yu bani Kilɛ ya ta niimɛ
kan wèe mu, kɔnhɔ wèe di dà yɛ nigin
Kirisa na-ɛ dɛ! W'a niimɛ kan wèe
mu, kɔnhɔ wèe di da kanhama bɛ ɲaa
wu mɛgɛ ki wuu na. 30 Y'a tee na ɲa
toro, na yi nuri bɛ sanha na zhaanra
nɛ leni ni Yesu Kirisa wo pɛɛn pu ni.
Tee zhaanra te tuugo yee bɛ ya leni
nimɛ!

2

Yi yiyɛ tirige ba Yesu Kirisa ya pye wɛ

1 Ayiwa, loɲinɛ bi daa Kirisa ni,
samɔhɔrɔ bi daa wu taanɲɛɛgɛ ki ni,
kariɲɛɛgɛ bi daa Fɛfɛɛrɛ Munaa li ni,
ɲiɲaara ni ɲubeŋɛ bi ɲɛ, 2 wee tuun
wu ni, yi yi fungɔnyɔ yi pye nigin, y'i
bɛ taanɲɛɛgɛ funŋɔ ni, y'i bye ba shɛn
nigin ɲɛ wɛ, y'i bye ni fungɔngɔ nigin
ni. Lee bu bye, nɛ zɔ wu na zii vɛrɛ can
can na. 3 Yi ganha ba kaa la shishiin
pyi ni ɲɛpɛɛn ni, kelee yafogoyo wɛ.
Ga y'a yiyɛ tirige, yi da sipyii pusamaa
pɔrɔŋɔ yiyɛ na. 4 Yi ganha ba keree pyi
yiyɛ pyaa yɛ wo kuduun kaa na wɛ,
ga keree kiimu wo kaɲɔɔ l'a da bye yi
bɛɛri nigin nigin wu na ge, y'a kee pyi.

5 Fungɔngɔ kemu k'a bi bye Yesu
Kirisa mu ge, y'i zhi kee fungɔnnuŋɔ
k'i bye yi bɛ mu:

6 Wu ɲɛ Kilɛ pyegana na,
wu ni Kilɛ ɲɛ nigin.
Ga w'i ya ta lee pye
wu tɔɔgɔ tasinŋɛ nago kanna
wu wuyɛ taanna ni Kilɛ ni fanha
bɛ na wɛ.
7 Ga w'a kee bɛɛri yaha wà,
na wuyɛ pye ba bulo ɲɛ wɛ.
W'a pa bye sipyiyawyii,
na wuyɛ yaha ba sipyii pusamaa
ɲɛ wɛ,
8 na doroo sipyii torogana na.
W'a wuyɛ tirige,
na Kilɛ ɲɔmɛɛ co,
fo na shɛ wu pye w'a jé xu ni,
korikoritige ki wo xu wu kunni.
9 Lee wuu na Kilɛ ya wu ɲuŋɔ yirige fo
xuuni,
na mɛgɛ kan wu mu,
mɛgɛ kemu k'a pɛlɛ
mɛyɛ yi bɛɛri na ge,
10 kɔnhɔ Yesu mɛgɛ bu yiri,
munaa yara bɛɛri li ɲɛ fugba we
ni ge,
ni ɲiŋɛ ke na ge,
ni ɲiŋɛ ke nɔhɔdaan ge,
yee bɛɛri di nuguro sin y'i wu
pɛlɛ.
11 Sipyii pu bɛɛri di yere li na,
p'i da li yu pu ɲɔyɔ ni
na Kafɔɔ wu ɲɛ Yesu Kirisa.
Lee na ba nɔɔrɔ taha To Kilɛ na.

N'a daa fɛɛ ya yaa na ɲí koŋɔ ke na ba wɔrɔɔ ɲɛ wɛ

12 Ayiwa na taanɲiinɛɛ, y'a na ɲɔmɛɛ co tuun bɛɛri ni, tuun wemu ni nɛ bye yee niŋɛ ni ge. Na na yaha n'a lii nimɛ yi na, y'a la faraa tee ɲɔmɛɛcoro ti na. Y'a yi ɲuwuuro ti keree ki fiinŋɛ ni Kilɛ ɲìi fyaara ni, y'i da baraga tɛri wu na! 13 Bani Kilɛ yɛ pyaa k'a da yee tɛgɛ, na yee pye yee ya sɔɔ wu ɲidaan na, na já na wu pyi bɛ.

14 Lee wuu na, y'a yi keree ki bɛɛri pyi nakaara ni ŋmunu-ŋmunumɔ baa, 15 kɔnhɔ y'i já pye fɛɛfɛɛ, jaagi ganha bu da yi na wɛ. Y'i bye Kilɛ wo nagoo, tanahaŋa ganha bu da yi na ke koŋɔ ke wo sipyikuuyo naŋmahara wuu pii tɛ ni wɛ. Yi da ɲí ɲí pu tɛ ni ba wɔrɔɔ ma ɲí mɛ fugba we ni wɛ. 16 Kilɛ Jozaama pe pu wa ɲìi sicuumɔ can wo pu kaan ge, yi da pee kaa yu pu mu. Lee bu bye, yi na ba na ɲuŋɔ yirige Kirisa cabaŋa. Lee li da ba li shɛ bɛ sanha na nɛ wo kanhama pe, ni nɛ wo labye wu ya ta pye kaɲɔɔ baa wɛ. 17 Yee ya labye wemu pye Kilɛ mu ge, wee ya pye yee wo saraga, yee ya dà Kilɛ na, lee na yee ya kee wolo. Ali li ɲɛhɛ yaha nago nɛ wo shishan pe pu fara kee saraga ki na, lee kɔri ɲɛ ali pu ɲɛhɛ nɛ gbo na fara kee na, nɛ na funŋɔ pinnɛ daan ni yee ni fo xuuni. 18 Yee bɛ ya yaa yee pu funŋɔ taan lee na, y'i binnɛ funŋɔ taan ni nɛ bɛ ni!

Timote ni Epafuroditi ya labye wemu pye ge

19 Kafɔɔ Yesu bu sɔɔ na li koo yaha, jɛri tapyege ni n'a da Timote tun zhɛ wà yi mu. Keree kiimu ki wa yi yíri ge, wu shɛ kee ɲaha cɛ wu pa jo na mu, lee na nɛ bɛ wo fungɔngɔ ki teŋɛ. 20 Bani sipya watii wa naha nɛ mu wemu ya wu funŋɔ shaa can can na ni yee keree ni wɛ. 21 Pu samaa bɛɛri wa na pu funyɔ shaa ni puyɛ pyaa keree ni. Pu ya pu funyɔ shaa ni Yesu Kirisa kaa ni wɛ. 22 Ga yeeyɛ pyaa bɛ ya li cɛ na Timote ya wuyɛ shɛ kapyebye nizaama. W'a wuyɛ kan Kilɛ wo Jozaama pu mu, na kapyeŋɛɛ pyi ni nɛ ni ba to ni wu ja ɲɛ wɛ. 23 Lee wuu na, nɛ wo keree ki na ba yaha kabaŋa kemu na ge, nɛ ba kee cɛ bɛ, wee n'a da dun yi mu. 24 Nɛ dà li na Kafɔɔ wo saama pu gbɔɔrɔ ni jo l'a da mɔ nige nɛyɛ pyaa bɛ di shɛ yi yíri wɛ.

25 Ga nɛ li ta jo li na bɔrɔ na fɛnhɛ Epafuroditi kuruŋɔ tun yi mu. Nɛ ceboro wu ɲɛ wii, na nɔhɔ pye na kapyebyeɲii. W'a wu wo fanha ki fara nɛ wogo ki na wèe na Kilɛ wo Jozaama pu yu. Nɛ mago ɲɛ yaŋmuyɔ yemu na ge, wee yee ya tun w'a pa yee kan nɛ mu. 26 Wu funŋɔ bye wu yee bɛɛri ɲa tɔvuyo na, bani wu fungɔngɔ k'a wuregi na li kaɲuŋɔ pye wu ceefuuro ti kaa ya nɔ yee na. 27 Can wu ɲɛ wii, w'a sii yá xuuni fo na taxuyo shaa. Ga, a Kilɛ di ɲuŋɔ ɲaari wu na. Wu ya ta ɲuŋɔ ɲaari wee yɛ nigin na wɛ, ga nɛ bɛ na w'a ɲuŋɔ ɲaari. Lee bɛ

wɛ, nɛ wo ɲatanhaŋa ki saŋa bi da bɛlɛ. 28 Lee wuu na, n'a da wu tun yi
mu tɔvuyo na, kɔnhɔ y'i shɛ wu ɲa yi
funyɔ di daan, la di foro nayɛ pyaa bɛ
wo ɲatanhaŋa ki ni. 29 Wu bu nɔ yi na,
yi wu ɲuŋɔ círi ni fundanga ni Kafɔɔ
wuu na. Pii sipyii pii shi na yee ya
yaa na baraga tɛri. 30 Yee da bi bye
naha nɛ yíri, kapyeŋɛɛ kiimu yee bi da
já bye nɛ mu ge, kee kapyeŋɛɛ ki wuu
na w'a wuyɛ kan fo na taxuyo shaa.

3

Dii sipya di da já bye sipyitiimɛ Kilɛ ɲaha tàan wɛ

1 Ayiwa, nimɛ na cebooloo, y'a fun-
danga pyi Kafɔɔ wo kariɲɛɛgɛ ki ni. Nɛ
keree kiimu ka na kan yi mu ge, na
kuri na kee ninuŋɔɔ ka na kan yee mu
sanha, lee ya waha nɛ mu wɛ, bani lee
l'a da yee mara yaha kozaana ni. 2 Y'a
yiyɛ kasɛri kapyebyii niguuyo ye na,
p'a kolo ba puun ɲɛ wɛ. Pee ya giin
na sipya bu cekɔɔnrɔ pye na lee li da
ma pye m'a ɲɛri Kilɛ wo sipya. Can bɛ
wɛ! 3 Wèe n'a daa fɛɛ, wèe pu ɲɛ Kilɛ
wo sipyii puyɛ pyaa pyaa, wèe piimu
p'a Kilɛ pɛlɛ Kilɛ Munaa baraga ni, na
wù wo ɲuyirige ki taa Yesu Kirisa wo
kariɲɛɛgɛ ki ni ge. Wèe ya ta sipyii wo
kashangaa pye wù tadaŋa wɛ.

4 Lee bɛ wɛ, nɛyɛ pyaa bɛ bi da já
jo nɛ kashangaa pye na tadaŋa, jo nɛ
na já lee pye na ɲuwuuro ta. Sipya
wekɛ wu da já jo na wee ya kii keree
kii pye wu tadaŋa na toro nɛ tàan wɛ?
5 Nɛ cekɔɔnrɔ pye fo na cazege caŋa
gbarataanri wogo na. Izirayɛli shi
shɛn nɛ ɲɛ, na foro Bɛnzhamɛ wo shi
wu ni. Heburu yɛ pyaa pyaa nɛ sii.
Farizhɛɛn pu ni nɛ bɛ ɲɛ, pee piimu
p'a Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu
koo ɲaari ge. 6 Ma bu jo luu, lee
bye na ni wee saliya wu wo keree
shizhaa na, fo di na ɲaari na n'a daa
fɛɛ pu kana. Ma bu jo saliya wu
keree ɲaarigana, sipya wa shishiin
bye wemu na já zɔ taha nɛ na saliya
wu keree ki ɲaarigana wuu na wɛ.

7 Ga kee keree kiimu bɛɛri ki bye nɛ
na ki wii kuduun wogoo ge, nɛ kee
bɛɛri ta nimɛ ɲuŋɔ baa keree Kirisa
wuu na. 8 Lee na laha wà, nɛyɛ pyaa
kii wa yaŋmuyɔ ye bɛɛri wii ɲuŋɔ baa
woyo le kagbɔɔ le wuu na. Na Kafɔɔ
Yesu Kirisa cɛ, lee ɲɔhɔ ɲɛ wɛ. Wee
wuu na nɛ sɔɔ na na keŋɛ wolo keree
bɛɛri ni, na ganha na keree bɛɛri wii
yakokaya wiimɛ ni, kɔnhɔ di já Kirisa
wo kariɲɛɛgɛ ki ta, 9 di gori yaha kee
kariɲɛɛgɛ ke ni. Na saliya wo koo
ɲaari li ɲaarigana na, pee tiimɛ pe wa
lee kaan wɛ. Ga na dà Yesu Kirisa na,
pee tiimɛ pe p'a lee kaan. Ma bu dà
Kirisa na lee funŋɔ ni Kilɛ da ma jate
sipyitiimɛ. 10 Lemu fɛni nɛ ɲɛ ge, lee
li wa mɛ: Na Kirisa cɛ; sefɛɛrɛ temu
t'a wu ɲɛ na yeege xu ni ge, na tee bɛ
shi cɛ; kanhama pemu w'a soro ge, na
pee bɛ shi cɛ; na wu xu wu bɛ tuugo
shi cɛ, kɔnhɔ di binnɛ bye ni wu ni
shiizhan. 11 Lee bu bye, na bɛ na diin
ni li ni jo na bɛ na ba ɲɛ na foro xu ni.

Na n'a daa wu koo ɲaari fo na shɛ nɔ wu kuduun wu na

12 Li wa nago kanna nɛ wa paa fo
na shɛ nɔ na ɲɔ tafaŋa xuu ni, na na
wo tafɛrɛ ti kuduun ta-ɛ dɛ! Lee bɛ
wɛ. Ga ali niɲaa we bɛ ni, nɛ la le nayɛ
ni na wo tafɛrɛ ti na, kɔnhɔ di ba ti
kuduun ta, bani lee kaa na Kirisa ya
nɛ sha co. Lemu bɛɛri Kirisa ya zhaa
na mu, ni w'a lemu bɛɛri gbegele yaha
na ɲaha na ge, di da kee bɛɛri pyi.
13 Na cebooloo, li wa nɛ funŋɔ ni nago
kanna nɛ nɔ na wo tafɛrɛ ti tɛhɛnɛ na,
na ti kuduun bɛ ta na xɔ-ɛ dɛ! Ga kaa
nigin li wa nɛ funŋɔ ni. Keree kiimu
bɛɛri ki wa nɛ kadugo yíri ge, nɛ na
funŋɔ wɔ kee bɛɛri na, lemu li wa nɛ
ɲahagbaa na ge, na ganha na na se
wu bɛɛri pyi, na lee shaa. 14 Lee wuu
na, n'a da la le nayɛ ni, di ɲaha tii ni na
wo tafɛrɛ ti ni fo di zhɛ nɔ ti kuduun
wu na, wee wemu kaa na Kilɛ ya wù
yiri Yesu Kirisa baraga ni ge.

15 Ayiwa, wèe piimu bɛɛri p'a fanha
ta n'a daa wu ni ge, ke fungɔngɔ ke k'a
yaa na pye wèe mu, ga fungɔngɔ katii
bu da yee mu, Kilɛ yɛ pyaa na ba can
wu shɛ yee na. 16 Ga Kilɛ ya can wemu
shɛ na xɔ wù na ge, w'à se ɲaha na lee
koo li ni.

17 Na cebooloo, koo lemu nɛ ɲaari
ge, nɛ funŋɔ ki wa yee bɛ di da lee
ɲaari. Piimu bɛɛri pu wa ɲaari na sa-
haŋi ni lee koo li ni ge, yi da pee bɛ wii,
yi da se pee fɛni! 18 Bani shɛnɲɛhɛmɛɛ
pii wa wà, Kirisa wo korikoritige ki
wo jomɔ pu wo yɛrɛ li tɔn p'a pɛn
pu mu. Nɛ yee jo toro yee mu tɔɔɲii
niɲɛhɛŋɛɛ ni, ga na mɛsuwo w'a kuri
na yi yu yi mu sanha. 19 Pee sipyii
pii wo taxɔgɔ ki wa gyɛɛgi, bani yalige
nidiige kemu k'a jin pu yacɛrɛɛ ni ge,
p'a kee funŋɔ lɔ Kilɛ na. Keree kiimu
k'a yaa ki pye pu mu shiige keree ge,
a p'i ganha na puyɛ pɛlɛ ni kee ni. Pu
funzhakeree k'a tiiŋɛ ke koŋɔ ke wo
yaŋmuyɔ ye na. 20 Ga wèe kunni, wèe
wo to puga ki wa fugba we ni. Wèe
bɛ di wa wù Shɔvɔɔ, wù Kafɔɔ Yesu
Kirisa sigee. Fugba we ni w'a da ba
yìri na pa. 21 Fanhaxhɔɔrɔ ceepuuro
te ti wa wèe mu ge, wu na ba tee ɲɛri
na pye nivɔrɔ, na ti pye nɔɔrɔ wuuro
ba wuyɛ pyaa wuuro ti ɲɛ wɛ. Sefɛɛrɛ
te ti wa wu mu ge, tee t'a wu pye w'a
já yaŋmuyɔ yi bɛɛri tirige, na yi yaha
wu wo fanha ki nɔhɔdaan.

4

Pɔli ya funŋɔ shagazaana li wo yɛrɛ li kan n'a daa fɛɛ pu mu

1 Ayiwa, na cebooloo na taanɲiinɛɛ.
Na funŋɔ ki wa di yi ɲa sanha. Nɛ
wo fundanga ki kaɲuŋɔ ki ɲɛ yere.
Yee shiin pu wa nɛ ɲuŋɔ yirige. Na
taanɲiinɛɛ yi la le yiyɛ ni y'i gori yaha
Kafɔɔ wo kariɲɛɛgɛ ki ni!
2 Na ceboroshaa shuun we: Evodi
ni Sɛntisi ni, nɛ w'a pu ɲɛɛri na pu
bɛ nigin na, p'i gori yaha shiizhan
Kafɔɔ wo kariɲɛɛgɛ ki ni. 3 Mu bɛ,
na kapyebyeɲii ɲɔmɛɛ fɔɔ, nɛ w'a ma
ɲɛɛri jo ma na ceboroshaa shuun wu
ɲɛɛri, kɔnhɔ p'i bɛ nigin na. Bani pee
p'a la le puyɛ ni, na nɛ tɛgɛ Kilɛ wo
Jozaama pu jo wu na, ni Kilema, ni na
kapyebyeɲii pusamaa. Pee wo mɛyɛ
y'a ka Ɲìi Sicuumɔ pu wo sɛmɛ wu ni.
4 Na cebooloo, yee na ɲɛ ni Kafɔɔ
ni kariɲɛɛgɛ ni, y'a fundanga pyi tuun
bɛɛri ni kee kariɲɛɛgɛ ke ni! N'a da
yi jo daha sanha, yi sii y'a fundanga
pyi! 5 Y'i zhi sipyii bɛɛri di yi cɛ
ni ɲubeŋɛ ni, bani Kafɔɔ taapana l'a
tɛɛŋɛ. 6 Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni
kaa la shishiin ni wɛ; ga yaaga bɛɛri
kaa l'a yi ta ge, yi kee ɲɛɛri Kilɛ mu!
Yi ki kaa ɲɛɛri yi waha! Yi da fò kaan
wu mu! 7 Yi ba lee pyi, Kilɛ wo ɲaɲiŋɛ
ke k'a ye sipyii wo fungɔngɔ fɛɛrɛ ti
bɛɛri na ge, kee na ba yi zɔlɔɔ pee, ni
yi fungɔnyɔ yi mara yaha Yesu Kirisa
wo kariɲɛɛgɛ ki ni.
8 Ayiwa, nimɛ na cebooloo, kaa kaa
li ɲɛ can ge, pɛɛŋɛ ya daa kaa lemu
bɛɛri ni ge, kaa kaa l'a tii ge, kaa kaa li
ɲɛ fɛɛfɛɛ ge, kaa kaa l'a ɲɔ ge, kaa kaa
l'a dan Kilɛ ni ge, kaa lemu bɛɛri l'a sii
pye kacenɛ fo l'a yaa ni masɔŋɔ ni ge,
nɛ funŋɔ ki wa kee keree kii wo bye
funŋɔ di yi zɔlɔɔ pu ɲi. 9 N'a yi taanni
lemu ni, a y'i lemu ta ge, ni y'a lemu
logo na ɲɔ na, na lemu ɲa di na byi ge,
yi bɛ p'a kee shi pyi! Yi ba lee pyi, Kilɛ
we w'a ɲaɲiŋɛ kaan ge, wee na ba bye
ni yi ni.

Pɔli ya Filipe shɛɛn shaari pu boɲa wu wuu na

10 Nɛ funŋɔ ya taan xuuni, bani yee
ya li shɛ sanha na yee wa yi funyɔ
shaa ni nɛ kaa ni. Kee fungɔngɔ ke
bi sii pye yee mu, ga yee bi sanha
pyegana ta ki na wɛ. 11 Li wa nago
kanna nɛ wo labaara t'a nɛ pye nɛ
na ye yu wɛ, bani nɛ bu lemu bɛɛri
ta, l'a cɛ̀rɛ la, l'a ɲɛhɛ la, nɛ wa ma
funŋɔ taan lee wuu na, bani nɛ tee kee
bɛɛri na. 12 Na pye la baa fɔɔ, nɛ lee
shi cɛ, na pye dafɔɔ bɛ, nɛ lee bɛ shi
cɛ. Xuu xuu ni nɛ toro ge, w'a waha
wahagana tuugo bɛɛri na la; nɛ ta li
la, nɛ shiin ya ta li-i la; nɛ yaŋmuyɔ
niɲɛhɛyɛ ta la, nɛ shiin ya yafiin bɛ
ta-ɛ la, nɛ tee kee bɛɛri na. 13 Nɛ jani
kii keree kii bɛɛri na Kirisa baraga ni.
Wee w'a fanha kaan nɛ mu.
14 Lee bɛ na, y'a kasaana pye, yi ma
na tɛgɛ na kanhama pu tuun ni. 15 Na
cebooloo Filipe shɛɛn, yeeyɛ pyaa ya
li cɛ na fo tuun wekɛ tɛhɛnɛ na nɛ Kilɛ
wo Jozaama pu kapyeŋɛɛ ki ɲɔ kɔn, nɛ
yiriduun wu ni Masedɔni fiige ki ni
ge, ni yee wo n'a daa fɛɛ pu yɛ bɛ wɛ,
egilizii pii shishiin ya pinnɛ ni nɛ ni,

na nɛ wo kapyeŋɛɛ ki kuduun ta, lee
kadugo na, na pu keŋɛ yaŋmuyɔ taga
nɛ tɛgɛ wɛ. Yee yɛ p'a lee pye. 16 Ali na
nɛ yaha Tesaloniki kulo li ni, yee ya
nɛ mago yaŋmuyɔ torogo nɛ mu tɔɔɲii
niɲɛhɛŋɛɛ ni. 17 Yaŋmuyɔ yemu yee ya
kan nɛ mu ge, li wa nago kanna yee
ya nɛ zhaa wɛ. Le nɛ zhaa ge, lee li wa
mɛ jo yi wo kapyegee nizaaŋaa kii ki
ɲɛhɛ; Kilɛ na ba kuduun kan yi mu lee
na. 18 Y'a yaŋmuyɔ yemu bɛɛri torogo
na mu ge, nɛ yi bɛɛri ta. Epafuroditi
ya pa yi kan nɛ mu. N'a pye nimɛ
la fɔɔ, n'a ta nimɛ fo na doro. Yee
yakanya y'a pye ba nudanga saraga
ɲɛ wɛ, saraga kemu na Kilɛ ya sɔɔ ge,
ki kaa bɛ d'a taan wu ni. 19 Nɛ wo Kilɛ
wu bɛ na ba yi wo cɔnrɔmɔ keree ki
bɛɛri yàa. Bani yaŋmuyɔ yi bɛɛri yi ɲɛ
wu mu wu nɔɔrɔ wu ni, w'i giin wu yi
kan yi mu Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki
funŋɔ ni.
20 W'à wu To Kilɛ wu sɔni, wù da wu
pɛlɛ tuun bɛɛri ni. Amiina.

Pɔli ya fò wemu pye kurogo ki na ge

21 Piimu bɛɛri pu ɲɛ fɛfɛɛrɛ sipyii
Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni
ge, yi pee bɛɛri shaari. Cebooloo pi-
imu bɛɛri pu wa naha ni nɛ ni ge, pee
bɛɛri ya yi shaari. 22 Fɛfɛɛrɛ sipyii
piimu bɛɛri pu wa naha ge, pee bɛɛri
ya yi shaari. N'a daa fɛɛ piimu pu wa
kapyeŋɛɛ pyi saannaa ɲuŋɔfɔɔ Sezari
kaban ki ni ge, pee ya pu wo fò waa.
23 Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niimɛ we
wu kori yaha yi bɛɛri mu.

Kolose Shɛɛn
Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Kolose shɛɛn mu ge

Jɔgɔ yɛ p'a byi na Kolose shɛɛn wɛ?

Pɔli w'a we sɛmɛ we ka na tun n'a daa fɛɛ pu mu Kolose kulo li ni, lee lemu niɲaa wuu li ɲɛ Turuki fiige ki ni ge. Pɔli ɲɛ kanna w'a we sɛmɛ we ka na wu yaha kaso ni Oromɛ kulo li ni. Oromɛ kulo le ni Kolose kulo li tɛ wu bye kiloo kabɔfoŋɔɔ shuun shishiin (2.000). Kolose shɛɛn fanha bɛɛri ki bye Girɛkii. Ga Yawutuu kuruŋɔ ka bɛ bye pu niŋɛ ni, lee li bi pu keree pye k'a suri. Pɔli ɲɛ Kolose kulo li egilizi wu sinvɔɔ wɛ. Ga tuun wemu ni wu bye Efese kulo li ni ge, a wu wu tahama-nɔhɔmɔ wa yaha kari kulogoo kii ni. Wa mɛgɛ ki bye na Epafirasi, a wee di shɛ Kilɛ wo Jozaama pu jo Kolose kulo li ni (Kolose shɛɛn 4:13). Kolose kulo le ni Efese kulo li tɛ wu bye kiloo xhuu nigin ni kɛlɛɛ gbaara (160). Lawodise ni Hirapolisi wo egilizii pu bɛ kaa ya yu we sɛmɛ we ni, pee bi lii Kolose na wɛ.

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Sipyii pii ya kalaakuumɔ wa kan na mɛlɛkɛɛ pii bɛ p'a ye Kirisa na. A wee kalaa wu Kolose shɛɛn n'a daa fɛɛ pu fungɔnyɔ wuregi, na giin di pee pye pu taha pu kalɛgɛɛ fɛni sanha. Lee na tudunmɔɔ Pɔli ya we sɛmɛ we ka na tun Kolose shɛɛn mu. A wu li shɛ pu na na keree bɛɛri ki ɲɛ Yesu nigin wu ni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da pii sipyii pii wo kalaakuumɔ wu pye wu tadaŋa wɛ.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Kolose Shɛɛn 1:1-14 Fò, ni baraga daha, ni Kilɛ-ɲɛrɛgɛ.
Kolose Shɛɛn 1:15—2:23 Kirisa wu ɲɛ yaŋmuyɔ yi bɛɛri ɲuŋɔ ni.
Kolose Shɛɛn 3—4 N'a daa fɔɔ ya yaa na ɲiifɛɛrɛ nivɔrɔ ti wo ɲara li pyi pyegana lemu na wu puga ni kafugo yíri ge.

Pɔli fò mujuu

1 Nɛ Pɔli, nɛ wemu w'a pye Yesu Kirisa tudunmɔ Kilɛ ɲidaan funŋɔ ni ge, nɛ ni na ceborona Timote, wèe p'a we sɛmɛ we tun yee mu. 2 Yee piimu pu wa wù cebooloo n'a daa fɛɛ Kolose kulo li ni ge, yee piimu p'a pye ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ, na gori Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni ge; yee mu wèe ya we sɛmɛ we tun.

Wèe ya yi shaari: Wù To Kilɛ wu niimɛ ni ɲaɲiŋɛ kan yi mu.

Pɔli ya baraga taha Kilɛ na

3 Wèe ba da ɲɛrɛgɛ pye yee mu tuun bɛɛri ni, wèe ma baraga taha wù Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kilɛ na. 4 Yee ya dà Yesu Kirisa na, Kilɛ wo sipyii pu bɛɛri kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, kee keree kii k'a nɔ wèe na, lee wuu na wèe ya baraga tɛri Kilɛ na. 5 Yee wa lee pyi, bani y'a dà li na na tadaŋa wa yi mu fugba we ni. Kilɛ Jozaama pe pu wa can wu shɛɛ ge, y'a fɛnhɛ pee Jozaama pemu logo ge, pee funŋɔ ni yee wa kee tadaŋa ki ta. 6 Pee Kilɛ Jozaama pe pu wa yu yee mu, pee ninumɔ shiin p'i wa yu koŋɔ ke bɛɛri mu. Pee gbɔɔrɔ ni sipya ya ɲìi sicuumɔ nizaama taa. Yee ya Kilɛ wo fɛrɛmɛ pu kaa logo, na pu can wu cɛ tuun wemu ni ge, a p'i ganha na se ɲaha na yee mu. Ba pu wa se ɲaha na yee mu wɛ, mu pu wa se ɲaha na tɛyɛ yi saya bɛɛri ni. 7 Wù taanɲii, wù labyeɲii Epafirasi, wee w'a yee kalaa kee keree ki ni. Ɲɔmɛɛ fɔɔ wu ɲɛ wii, Kirisa wo kapyebye. Wèe tɛgɛ w'a labye pyi yee niŋɛ ni. 8 Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a taanɲɛɛgɛ kemu le yee ni ge, w'a pa ki kaa jo wèe mu.

9 Ayiwa, lee funŋɔ ni, ba wèe bɛ ya yee logo wɛ, na ganha na Kilɛ ɲɛɛri yee mu tuun bɛɛri ni, na li shaa kɔnhɔ Kilɛ ɲidaan ɲɛ lemu ge, y'i já lee cɛ yi fiinŋɛ, Fɛfɛɛrɛ Munaa di cɛmɛ ni fungɔngɔ fɛɛrɛ kan yi mu. 10 Lee bu bye, yi na já da ɲaari Kafɔɔ ɲidaan ɲaarigana na. Yi kapyegee ki bɛɛri na daan wu ni bɛ. Yi na já da Kilɛ ɲidaan pyi, na kapyegee nizaaŋaa tuuyo bɛɛri pyi. La na ganha na faraa yi Kilɛ-cɛnɛ

na. 11 Kilɛ wu fanha le yi ni tuun bɛɛri
ni, ni wu wo sefɛɛrɛ nɔɔrɔ wuuro ti
ni; kɔnhɔ y'i la le yiyɛ ni n'a daa wu
kabaŋa na, y'i loxulo ta keree bɛɛri ni,
y'i bye ni fundanga ni. 12 Y'i baraga
taha To Kilɛ na, bani keree kii w'a
gbegele na yaha wu n'a daa fɛɛ pu
ɲaha na wu saanra kpɛɛngɛ wuuro ti
ni ge, w'a fanha kan yee bɛ mu na yee
bɛ pye yee bɛ ya yi taa ta kee keree ki
ni.
13 W'a wèe shɔ Shitaanni wo nibiige
fanha ki na, na wèe le wu ɲidaan Ja
wu wo saanra ti ni. 14 Wee Ja we
fanha ni Kilɛ ya wèe ɲuŋɔ wolo, na
wèe jurumu wu yafa wèe mu.

Kirisa ni wu labye

15 Kilɛ we wu ɲɛ wa ya wu ɲaa-i
ge, wee wo jaa wu ɲɛ Kirisa. Kirisa
ya pye Ja, wemu bye wà fo taashiinɛ
ni ge, na ta yaaga ka shishiin shi
tuugo sanha yàa wɛ. 16 Bani wee
baraga ni yaŋmuyɔ ye bɛɛri wa yàa,
fugba woyo ye fara ɲiŋɛ ke woyo ye
na. Yaŋmuyɔ ye yi wa niɲabaaya
ge, yi saanra yoo, yi sefɛɛrɛ yoo, yi
fanha fɛɛrɛ yoo, yi ɲuŋɔ fɛɛrɛ yoo, ni
yaŋmuyɔ ye yi wa niɲaya ge, yee bɛɛri
wa yàa wu baraga ni, yee bɛɛri shiin
wa yàa wu wuu na. 17 Wee w'a pye
taashiinɛ ni yaŋmuyɔ yi bɛɛri ɲaha na,
wee baraga ni shiin yaŋmuyɔ yi bɛɛri
ɲɛ. 18 Wee wu ɲɛ koŋɔ ke bɛɛri wo
Egilizi wu ɲuŋɔ ni, wee Egilizi w'i ɲɛ
wu ceepuuro. Koŋɔ ɲɔkɔɔnrɔ na, wee
w'a pye wà taashiinɛ ni. Wee shiin
wu d'a pye shɛnshiimɛ sanha na ɲɛ na
foro xu ni, kɔnhɔ wu bye yaŋmuyɔ yi
bɛɛri ɲuŋɔ ni. 19 Bani lee l'a taan Kilɛ
mu, nago kanna kaa kaa li ɲɛ wee Kilɛ
ni ge, kee bɛɛri nigin nigin di shɛ da
ki ɲɔporo na Yesu ni. 20 Kilɛ funŋɔ ya
pye wu bɛ le wu ni wu yaŋmuyaaya yi
bɛɛri tɛ ni Yesu gbɔɔrɔ ni, fugba woyo
ye fara ɲiŋɛ woyo ye na. P'a Yesu kori
tige na na gbo a wu shishan di wo ge,
lee funŋɔ ni Kilɛ ya ɲaɲiŋɛ le wu ni wu
yaŋmuyaaya yi bɛɛri tɛ ni.
21 Taashiinɛ ni yee sanha bi lii Kilɛ
na. Lee bi foro yee fungɔnkuuyo ni
yee kapyegee niguuŋɔɔ funŋɔ ni, kee
ki bi yee pye yee ya pɛn Kilɛ mu. 22 Ga
nimɛ, Yesu na xu ceepuuro ni, lee wo
funŋɔ ni Kilɛ ya bɛ le wu ni yee tɛ ni.
Kilɛ ya lee pye, kɔnhɔ y'i já pye fɛɛfɛɛ
wu ɲaha tàan, fɛ pa shishiin ganha
bu da yi na wɛ, jaagi wa shishiin bɛ
ganha bu da yi na wɛ. 23 Ga fo yi niyɛ
bu juri xuuni n'a daa wu ni, kaa la
shishiin ganha bu yi laha yi tayerege
ni wɛ. Y'a tadaŋa kemu ta Kilɛ wo
Jozaama pu logo funŋɔ ni ge, yi ganha
bu kaa la shishiin yaha li yi ɲuŋɔ
kyɛɛgi fo di kee tadaŋa ki shɔ yi na wɛ.
Pee Jozaama pu wo yɛrɛ li wa na byi
sipyii pu bɛɛri mu koŋɔ ke na. Kilɛ w'a
nɛ Pɔli yɛ pyaa bɛ pye wu kapyebye
pee Jozaama pu wo jo wuu na.

Pɔli ya labye wemu pye Egilizi wu wuu na ge

24 Ayiwa na cebooloo, kanhama pe
nɛ daa yee wuu na ge, lee ɲɛ nɛ mu
fundanga. Bani li ɲɛ kanna Kirisa wo
kanhama pu ɲɔ nɛ fani. Pee kanhama
pe, nɛ pee bɛɛri xu nayɛ ni Kirisa wo
ceepuuro ti wuu na. Tee ceepuuro ti
ɲɛ Egilizi we. 25 Kilɛ ya nɛ pye wee
Egilizi wu wo kapyebye, na nɛ w'a
labye pyi yee mu, nɛ da Kilɛ wo kafila
wu bɛɛri fiinŋɛ da yu yee mu. 26 Pee
jomɔ pu kaluu l'a bi ŋmɔhɔ shi wu
bɛɛri na fo taatuunnɔ ni. Ga nimɛ,
Kilɛ ya pu pahala jo wu wo sipyii pu
mu. 27 Shi wemu ɲɛ Yawutuu-i ge,
cɛmɛ niŋmɔhɔmɔ nɔɔrɔ wo pemu wa
pee jomɔ pu ni wee shi wu mu ge, wu
funŋɔ bye wu wo fɛfɛɛrɛ sipyii p'i pee
cɛ. Wu funŋɔ bye y'i li cɛ nago kanna
Kirisa bu bye yi zɔlɔɔ pu na, yi na ba
jé Kilɛ wo nɔɔrɔ wu ni. Kee tadaŋa ke
wa yi mu. 28 Wee Kirisa we wo kaa
wèe wa yu. Wèe wa sipyii pu yɛri na
pu kalaa ni Kilɛ wo fungɔngɔ fɛɛrɛ ti
ni, kɔnhɔ sipyii pu bɛɛri di bye fɛɛfɛɛ
Kilɛ ɲaha tàan, pu niyɛ di juri Kirisa
wo kariɲɛɛgɛ ki ni. 29 Lee wuu na, nɛ
labye wu pyi. Labye we Kirisa ya kan
nɛ mu ge, wee labye we ni nɛ zhaanra
leni wu fanha ni. Kee fanha ki k'a
samɔhɔrɔ leni nɛ ni.

2

Kaa le Pɔli ya puro n'a daa fɛɛ pu wuu na ge

1 Na cebooloo le n'a giin di zhɛɛ
yi na y'i li cɛ ge, lee li wa mɛ. Nɛ
nayɛ pɔ pɔgana bɛɛri na, na kanhama
tuugo bɛɛri xu nayɛ ni yee wuu na,
ni Lawodise n'a daa fɛɛ pee, ni piimu
bɛɛri pu ɲɛ pu sanha ɲii taha na na-
ɛ ge. 2 Nɛ lee bɛɛri pyi, kɔnhɔ p'i já
loɲinɛ ta, samɔhɔrɔ di bye pu ni. P'i
bye ɲɔmɛɛ na, taanɲɛɛgɛ di bye pu
tɛ ni, p'i ɲi fungɔngɔ fɛɛrɛ na. Lee
bu bye, pu na Kilɛ wo kaŋmɔhɔnɔ li
cɛ. Lee kaŋmɔhɔnɔ le, lee ɲɛ Kirisa.
3 Fungɔngɔ fɛɛrɛ ti bɛɛri ni lajɛ wu
bɛɛri nijemɛ bɛ di wa ŋmɔhɔ wu ni.
4 N'a ye yu yi mu, kɔnhɔ sipya wa
shishiin ganha da ɲɔtanga jomɔ taga
yi piinŋɛ wɛ. 5 Can na, nɛ kunni ya lii
yi na, ga nɛ zɔ d'a pinnɛ ni yi ni. Yee
na yiyɛ co xuuni na yi wo labye wu
pyi na se wu koro ni, na nɔhɔ fanha
ta n'a daa wu ni Kirisa shizhaa na, lee
ya taan nɛ ni fo xuuni.

Ɲiifɛɛrɛ can can wuuro te t'a daa Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni ge

6 Ayiwa, ba y'a sɔɔ na daha Yesu
Kirisa fɛni wɛ, yi la le y'i gori lee koo
li ni. 7 Yi kori yaha wu kariɲɛɛgɛ ki ni,
ba tige niyɛ ya jin mɛ ɲiŋɛ ni wɛ. Y'i
yi koŋɔ keree bɛɛri kaa le wu keŋɛ ni.
N'a daa wemu ni p'a yi kalaa ge, y'i
gori wee ni ni baraga ni. Lee kadugo
na yi da baraga tɛri Kilɛ na can can na.
8 Y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ wa shishiin
ganha bu yi faanna, wu yi ta co ni
wuyɛ pyaa wo lajɛ ni, wu ɲuŋɔ baa
jomɔ taga yi piinŋɛ wɛ. Wee lajɛ we,
sipyii wo kalɛgɛɛ ni ke koŋɔ ke wo
yaɲabaaya ye ni wee ya yìri, wu ɲɛ
Kirisa wo we wɛ. 9 Bani kaa kaa li
ɲɛ Kilɛ ni ge, w'a wu ɲi kee bɛɛri na.
10 Yee bɛ d'a keree ta Kilɛ mu na yìri
Kirisa yíri. Yaŋmuyɔ yemu bɛɛri y'a
fanha fɛɛrɛ ni ɲuŋɔ fɛɛrɛ pyi ge, Kirisa
wu ɲɛ yee bɛɛri ɲuŋɔ ni.
11 Yee na ɲɛ kariɲɛɛgɛ ni ni Kirisa ni,
lee ɲɛ kanna cekɔɔnrɔ yee ya pye. Tee
cekɔɔnrɔ te, sipya bɛ ya tee pye-e dɛ,
tee ya foro Kilɛ ni. Tee cekɔɔnrɔ te kɔri
wu ɲɛ kanna yee ya foro yi jurumu
wu bɛɛri ni. 12 Yee ya batize ge, l'a pye
kanna yee ya pinnɛ le faŋa ni ni Kirisa
ni, na na pinnɛ ɲɛ ni wu ni. Lee ya
pye Kilɛ wo sefɛɛrɛ ti wo n'a daa wu
funŋɔ ni. Tee sefɛɛrɛ ti t'a Kirisa ɲɛ
na yeege xu ni. 13 Yi jurumu we ni yi
na ɲɛ kɔnbaa, lee bi yee pye ba xuu ɲɛ
wɛ. Ga nimɛ yee na ɲɛ Yesu ni, pee ɲɛ
ɲìi sicuumɔ nivomɔ Kilɛ ya pemu kan
yee mu ge. W'a wèe jurumu wu bɛɛri
yafa wèe mu. 14 Wèe jurumu we wu
bi ka na yaha wèe ɲaha na Kilɛ ɲaha
tàan, p'i ba wee taga wèe jaagi na wèe
ya saliya kyɛɛgi ge, Kirisa na kori ko-
rikoritige na, lee ya wee bɛɛri fɔrɔgɔ
na laha wà. 15 W'a yaɲabaaya yi wo
saanra te, ni yi sefɛɛrɛ ti shɔ yi na, na
yee shɛ kpɛɛngɛ na sipyii bɛɛri na, ba
kashɛn buloo ɲɛ wɛ. W'a se wemu ta
wu xu wu funŋɔ ni korikoritige ki na
ge, wee se wu w'a lee pye.

N'a daa fɛɛ ya yaa pu taha sipyii wo kalɛgɛɛ fɛni wɛ

16 Lee wuu na, yi ganha bu sipya
wa shishiin yaha wu kayuu shan
yi na yalige keree na, kelee yag-
baya wɛ; kelee na ɲaha na yi jate
ya ta nɔ pu wo kaleŋɛɛ caya yi na,
kelee pu yevorovoŋɔ kalɛgɛɛ, kelee
pu cadɛɛnyɛ na-ɛ wɛ. 17 Kee keree ki
bɛɛri bye keree nibaŋaa ki wo ɲaha
shɛshɛɛrɛ. Ga can can wuyɛ pyaa, wee
ɲɛ Kirisa. 18 Sipyii piimu pu ma puyɛ
pye kanna p'a puyɛ tirige mɛlɛkɛɛ mu,
na pu pɛlɛ ge, na daa xuuni puyɛ pyaa
wo ŋmunuyɔ ye na ge, yi ganha bu pee
sipyii pu yaha pu yi ɲuyɔ kyɛɛgi wɛ.
Pee sipyii pu bu kaa bɛɛri pye, p'a jo
na Kilɛ w'a lee shɛ pee na. Tawaga ni
pee sipyii p'a puyɛ pɛlɛ, pu nibyegee
bɛɛri ki ɲɛ puyɛ pyaa fungɔnyɔ keree.
19 Kirisa we wu ɲɛ keree bɛɛri ɲuŋɔ
ni ge, pii sipyii pii ya gbara pu nɔrɔ
wee na wɛ. Na ta n'a daa fɛɛ pu
bɛɛri di fanha taa wee gbɔɔrɔ ni, na
lɛgi na bɛ ni Kilɛ yɛ pyaa ɲidaan ni,
na binnɛ, na bye nigin ba ceepuuro
kaciiye tasogoyo ni kavaan ya puyɛ
coni cogana lemu na wɛ.

Na xu na binnɛ ɲɛ ni Kirisa ni

20 Ba yee ya pinnɛ xu ni Yesu ni wɛ,
a yee di shɔ ke koŋɔ ke wo nibiige
fanha ki na. Wee tuun wu ni ɲaha na
p'i ma na kee fanha ki tuugo tɛri yee
na sanha, na li pye kanna yee bɛ p'a yi
wo keree pyi sanha na bɛ ni kee koŋɔ
ke wo keree pyeganaa ni wɛ? Pu jomɔ
pu ɲɛ na: 21 «Ma ganha bu ke yaaga
ke lɔ-ɛ dɛ, lee wa ɲɔ wɛ; ma ganha bu
ke li-i dɛ, lee wa ɲɔ wɛ; ma ganha bu
gbɔn ke na-ɛ dɛ, lee wa ɲɔ wɛ.» 22 Na
ta yee yaŋmuyɔ ye di ɲɛ ɲɔyalige yɛ
nigin, ki bu li xɔ, ki da já ɲɛri nige
yaaga bɛ wɛ. Kee keree kii bɛɛri ɲɛ
sipyii wo kashangaa, ni pu fungɔngɔ
keree. 23 Ma kunni bu kii keree kii
wii, m'a ki ta k'a foro fungɔngɔ fɛɛrɛ
wogoo fɛni. Pii sipyii pii ma sɔɔ na
pu yɛ mɛgɛ pɛɛŋɛ pyi, na puyɛ tirige
mɛlɛkɛɛ mu, na keree kii taga na pu
ceepuuro kana. Ga kaɲɔɔ la yafiin di
wa kii keree kii na lemu na já sipya
tánha jurumu na wɛ.

3

Fugba nɔɔrɔ w'a ye koŋɔ yaŋmuyɔ ye na

1 Ayiwa, ma na jo ba y'a pinnɛ
ɲɛ ni Kirisa ni na foro xu ni wɛ,
wee tuun wu ni, yaŋmuyɔ ye Kilɛ ya
gbegele yaha fugba we ni ge, y'a yee
shaa. Kirisa nidɛɛngɛ ki wa wà saanra
tatɛɛngɛ ki ni Kilɛ kanige cɛ. 2 Kilɛ ya
lemu gbegele yaha yi ɲaha na fugba
we ni ge, y'a yi funyɔ kɔɔn ni lee
kaa ni. Yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn
ni ke ɲiŋɛ ke wo keree ni wɛ. 3 Bani
yee ya pye kanna yee ya xu. Ɲìi
sicuumɔ nivomɔ pe pu wa yee mu ge,
pee niŋmɔhɔmɔ pu wa Kilɛ mu Kirisa
ni. Pee sanha zhɛ fɔlɔ wɛ. 4 Pee ɲìi
sicuumɔ pe ɲɛ Kirisa, wee ga ba caŋa
caŋa, yi bɛ na binnɛ ni wu ni wu nɔɔrɔ
wu ni.

Yi yi kapyelɛgɛɛ ki yaha

5 Lee wuu na yahaganaa kiimu
bɛɛri ki bye yi na ge, yi kee bɛɛri yaha.
Kee ɲɛ: dɔdɔɔrɔ, ni nɔrɔmɔ keree,
ni cemɔhɔrɔ keree, ni cemɔhɔrɔ
fungɔnyɔ tuuyo bɛɛri; ni lakuuŋɔ
tuugo bɛɛri, ni ɲɛgbɔɔ, bani ɲɛgbɔɔ
ni yapɛrɛgaanra bɛɛri li ɲɛ nigin.
6 Piimu pu ɲɛ pu ya Kilɛ ɲɔmɛɛ co-e
ge, kii keree kii k'a Kilɛ wo loyire li
pye li na da ba nɔ pee na. 7 Yee bɛ
tɔɔgɔ ki bye kii kapyebaagaa kii shi
ni taashiinɛ ni. 8 Ga nimɛ, y'a yaa
yi ki bɛɛri yaha: vɔgɔ, ni loyire, ni
funguuŋɔ. Yi ganha bu sɔɔ shɛhɛɛ,
kelee shiigebaara jomɔ p'a fòro yi
ɲɔ ni wɛ. 9 Yi ganha ba kafinɛyɛ yu
nige yiyɛ mu wɛ, bani yee ya yi wo
yahagalɛɛ le, ni yi wo kapyelɛgɛɛ ki
bɛɛri ɲa na ki yaha wà. 10 A Kilɛ di
yahagana nivonɔ kan yee mu. Lee
funŋɔ ni a la di ganha na faraa caŋa
caŋa yee wo lajɛ wu na, kɔnhɔ y'i
bye yi Yaavɔɔ wu wo jaa wu shi, yi
kapyegee ki bɛɛri di já pye ba Kirisa yɛ
pyaa wogoo ɲɛ wɛ. Wee baraga ni yee
ya lee yahagafonɔ li ta. 11 Ayiwa, lee
funŋɔ ni do, m'a pye Girɛkii shi shɛn
la, m'a pye Yawutuu shi shɛn la; m'a
cekɔɔnrɔ pye la, ma ya cekɔɔnrɔ pye-e
la; m'a pye nadadiinmɛ la; m'a pye ɲà
funŋɔ shɛn la; m'a pye bulo la, ma ya
pye bulo-e la, le la shishiin niŋɛ ɲɛ wɛ.
Ga Kirisa yɛ nigin w'a jateni. Wee wu
ɲɛ keree ki bɛɛri, wee wu ɲɛ wù bɛɛri
zɔlɔɔ na.

N'a daa fɛɛ ya yaa na puyɛ tɛri

12 Lee wuu na yee ya pye Kilɛ na-
goo. W'a yee ɲaha bulo, yi kaa l'a
dan wu ni. Lee funŋɔ ni, y'a yaa y'a
ɲuŋɔ ɲaari yiyɛ na, yi da cemɛ pyi yiyɛ
na, yi da yiyɛ tirige yiyɛ mu, y'i bye
ni lotangaa ni, y'i loxulo ta. 13 Y'a
yiyɛ tɛri yi cɔnrɔmɔ keree na. Wa
bu nahana wa mu, yi bɛɛri p'a yi wo
jurumu wu yafani yiyɛ mu ba Kafɔɔ
ya yi wo jurumu wu yafa yi mu mɛ
wɛ. 14 Ga le bɛɛri kadugo na, yi kaa
di da dan yiyɛ ni xuuni. Taanɲɛɛgɛ
ke, kee k'a da ba yee bɛɛri pinnɛ, na
yee pye nigin. 15 Kirisa wo ɲaɲiŋɛ ke,
kee ki tiin yi zɔlɔɔ pu na, k'i yi keree
ki bɛɛri ɲaha co. Lee kaa na Kilɛ ya
yee yiri, na yee bɛɛri pinnɛ na pye
ceepuuro nigin. Y'a baraga tɛri wu na
tuun bɛɛri ni!
16 Yi Kirisa wo kafila wu yaha wu
diin yi zɔlɔɔ pu na ni wu fanha bɛɛri
ni! Y'a hakilee kaan yiyɛ mu, y'i da

yiyɛ yɛri ni fungɔngɔ fɛɛrɛ ni! Zabuuru Kitabu yoyo, ni Kilɛ-pɛɛŋɛ yoyo, ni Kilɛ Munaa yokanya yatii bɛ, y'a yee cee Kilɛ mu ni yi zɔlɔɔ pu bɛɛri ni, ni baraga daha ni wu na. 17 Kaa kaa y'a da jo kelee y'a da bye ge, y'a ki bɛɛri pyi Kafɔɔ Yesu mɛgɛ na. Yi da baraga tɛri To Kilɛ na Yesu mɛgɛ na.

N'a daa fɛɛ ya yaa na lekɛ pyi puyɛ na ge

18 Ayiwa gbagashaa, yi yiyɛ tirige yi namaa mu, ba Kafɔɔ ya lee shaa n'a daa fɛɛ pu mu wɛ! 19 Yee namaa bɛ, yi cèe kaa di da dan yi ni. Yi ganha bu pu co ni fungɔnkuuŋɔ ni wɛ! 20 Nɔhɔpiire, yee bɛ di da yi sefɛɛ ɲɔmɛhɛɛ coni keree bɛɛri ni. Lee l'a dan Kilɛ ni. 21 Yee bɛ sefɛɛ, yi ɲahaya ganha bu danha ni yi nɔhɔpiire ni, y'i kafugo pɛlɛ ti na wɛ. Lee kaa bɛ wɛ pu yatɛnyɛ na xhuu.

22 Yee kapyebyii bɛ, yee bɛ di yi ɲuŋɔfɛɛ ɲɔmɛhɛɛ co keree bɛɛri ni ke ɲiŋɛ ke na. Yi ganha ba labye wu pyi pu ɲii na, y'i li pye kanna y'a wee pyi yi kaa di daan pu ni wɛ. Ga y'a labye wu pyi ni funvige ni Ɲuŋɔfɔgbɔ wuyɛ pyaa ɲìi fyaara wuu na. 23 Kaa kaa y'a byi ge, y'a li pyi ni fungɔnfige ni, kanna ba y'a li pyi Ɲuŋɔfɔgbɔ wu mu wɛ. Li ganha da bye nago kanna sipyii mu y'a li pyi wɛ. 24 Y'a yiyɛ funyɔ kɔɔn li na na Ɲuŋɔfɔgbɔ wu na ba yi saraa. W'a lemu gbegele yaha wu nagoo pu mu ge, yi na ba lee ta. Kirisa wu ɲɛ Ɲuŋɔfɔgbɔ we, wee mu yi wa labye wu pyi. 25 Ga sipyaa sipya w'a kakuuŋɔɔ pyi ge, Kilɛ na ba weefɔɔ bɛ saraa na bɛ ni wu kakuuŋɔɔ ki ni. Kilɛ ya wa wo wa ni wɛ.

4

1 Ayiwa, yee ɲuŋɔfɛɛ bɛ, yee bɛ di yi kapyebyii pu co ɲɔ ni tiimɛ ni zɔsaama ni. Yi bɛ di li cɛ nago kanna yi bɛ wo Ɲuŋɔfɔgbɔ wu wa fugba we ni.

Pɔli wo yɛrɛ mujuu

2 Y'a Kilɛ ɲɛɛri tuun bɛɛri ni, y'i la le yiyɛ ni y'i kee ɲɛrɛgɛ ke co xuuni. Y'a baraga tɛri Kilɛ na yi da wu shaari. 3 Yi da Kilɛ ɲɛɛri wù bɛ mu, kɔnhɔ Kilɛ yɛ pyaa di já wù tɛgɛ, wu cogosaama kan wù mu wù já w'à wu Jozaama pu yu. Wu Ja Kirisa kaa le li bye kaŋmɔhɔnɔ, a wù li cɛ nimɛ ge, wù da li keree shɛɛ w'à fiinŋɛ. Yee wo jo funŋɔ ni pu wa nɛ co na le kaso ni. 4 Y'a Kilɛ ɲɛɛri na mu, kɔnhɔ di sii já da lee kaŋmɔhɔnɔ le fiinŋɛ da yu, ba n'a sii yaa di da yi yu wɛ.

5 Piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, yi yi ɲaarigana cɛ pee tɛ ni. Yi ganha bu diin da ɲuŋɔ baa keree pyi fo di ba tuun wu torogo wɛ. 6 Kafila we y'a da da yu ni sipyii ni ge, wee di bye ni tipoomɔ ni ba suumɔ ɲɛ wɛ, wu bye ni kuduun ni. Wa bu yegeŋɛ ka kan yi mu, yi ba da kee ɲɔ shɔ, yi tee ɲɔshɔɔrɔ te pye ni jojemɛ ni.

Pɔli ni wu taanɲiinɛɛ fò mujuu

7 Ayiwa nimɛ, keree kiimu bɛɛri ki wa naha nɛ mu ge, wu taanɲii, wu ceborona Tishiki, wee na zhɛ kee bɛɛri paari yi mu. Ɲɔmɛɛ fɔɔ w'a wii fo xuuni, nɛ ni wee wu wa naha shiizhan Kafɔɔ wo labye wu na. 8 N'a sii li ɲɔ wolo li kaa na di wu tun yi mu, kɔnhɔ lemu li ɲɛ naha ge, wu shɛ lee bɛɛri paari yi mu, wu samɔhɔrɔ le yi ni. 9 Onɛzimu n'a pinnɛ ni wu ni. Wù taanɲii, wù ceborona wa wu wa wu bɛ, ɲɔmɛɛ fɔɔ wu wa wu bɛ. Yee wo sipya wa wu wa wii. Keree kiimu bɛɛri k'a byi naha ge, pu na zhɛ kee bɛɛri paari yi mu.

10 Na kaso leɲii Arisitaaki ya yi shaari, Barinabasi ceborona ja Marika bɛ ya yi shaari. Wee Marika wu kaa nɛ bi jo yee mu. Wu ba shɛ yi yíri, yi wu co xuuni. 11 Yesu we p'a yiri na Zhutusi ge, wee bɛ ya yi shaari. Pii yɛ p'a pye Yawutuu pu wo n'a daa fɛɛ pu ni, piimu p'a nɛ tɛgɛ Kilɛ wo saanra ti jo wu na sipyii pu mu ge. P'a nɛ luu ɲiŋɛ fo xuuni.

12 Epafirasi ya yi shaari, wee bɛ wa yee wo sipya wa. Wu bɛ wu ɲɛ kapyebye wa Yesu Kirisa mu. W'a wuyɛ pɔ Kilɛ-ɲɛrɛgɛ na yee mu xuuni, kɔnhɔ y'i fanha ta n'a daa wu ni, y'i bye ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ, y'i sɔɔ li na nago

Kilɛ ɲidaan w'a byi keree bɛɛri ni.
13 Yee ni yi tàan kulogoo Lawodise ni
Hirapolisi, Epafirasi ya yee keree co
xuuni wu zɔ wu na, nɛ wa lee wo sɛɛri.
14 Wù taanɲii jɔgɔtɔɔlɔɔ Luka bɛ ya yi
shaari, Demasi bɛ ya yi shaari.
15 Yi wù cebooloo n'a daa fɛɛ La-
wodise shɛɛn pu shaari. Nɛfasi ni n'a
daa fɛɛ piimu p'a binnɛɛ wu kaban ge,
yi pee bɛ shaari. 16 Yi bu we sɛmɛ
we kalaa xɔ, y'i wu yaha shɛ gan La-
wodise n'a daa fɛɛ pu bɛ mu pu kalaa.
Sɛmɛ we wu da yìri Lawodise kulo li
bɛ ni na pa gan yi mu ge, yi bɛ di wee
bɛ kalaa. 17 Y'i yi jo Arishipi mu na nɛ
jo na labye we kaa l'a le wu keŋɛ ni
Kafɔɔ wo labye wu ni ge, na wu la le
wuyɛ ni wu da wu pyi wu pyegana na.
18 Nimɛ woyo ye, nɛ Pɔli yɛ pyaa
keŋɛ k'a yee ka, yee yi wa mɛ. Nɛ Pɔli
ya yi shaari. Kaso ni nɛ wa naha, yi
ganha da funŋɔ wɔ na na wɛ. Kilɛ wu
duba yi mu.

1 Tesaloniki Shɛɛn
Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu tun Tesaloniki shɛɛn mu ge

Jɔgɔ yɛ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tesaloniki egilizi wu mu Pɔli ya we sɛmɛ we tun. Masedɔni fiige ki wo kugbɔɔ li bi bye lii. Kegaaŋa tapyegbɔhɔ kulo l'a bye lii, lee na lɔhɔ kɔrɔyɔ niɲɛhɛyɛ bi se wà. Yawutuu niɲɛhɛmɛɛ ni shi watii shɛɛn bɛ pu bi bye Tesaloniki kulo li ni. Pɔli w'a Tesaloniki egilizi wu nɔhɔ sin. Wu ni Timote, ni Silasi wu bi bye shiizhan. Ga pu ya já mɔ Tesaloniki kulo li ni wɛ, bani Yawutuu p'a bi yìri pu fɛni. Ga, a Pɔli di ba Timote tun kari pu mu tuun wa ni, kɔnhɔ w'i shɛ egilizi wu tɛgɛ wu fanha ta. Wu ɲara shuun wuu li tɔɔgɔ fɛni Pɔli ya we sɛmɛ we ka yee xhuu nigin (100) na toro Yesu nibaŋa kadugo na.

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Ba Timote ya pa fiin jo Pɔli mu egilizi wu ɲuŋɔ tàan wɛ, a Pɔli di we sɛmɛ we ka, kɔnhɔ wu Tesaloniki egilizi wu luu waha, wu yɛrɛ bɛ kan pu mu Kilɛ koro li ɲaarigazaana li shizhaa na.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

1 Tesaloniki Shɛɛn 1:1-10 Ali na li ta waha ya nɔni bɛ Tesaloniki shɛɛn na, Pɔli ya baraga taha Kilɛ na pu wuu na, bani w'a fiin nizaama ta na yìri pu yíri.

1 Tesaloniki Shɛɛn 2:1–3:13 Pɔli ya wu wo labye wu pye pyegana lemu na, kariɲɛɛgɛ nizaaŋa kemu bɛ di ɲɛ wu ni Tesaloniki kulo li tɛ ni ge, Pɔli ya pu funnɔ to kee na.

1 Tesaloniki Shɛɛn 4:1-12 Ɲaarigana lemu l'a dan Kilɛ ni ge.

1 Tesaloniki Shɛɛn 4:13–5:11 Kafɔɔ pana shuun wuu li keree.

1 Tesaloniki Shɛɛn 5:12-28 Yɛrɛ ni fò mujuu.

Pɔli ni wu kapyebyeɲii pu wo fò mujuu

1 Nɛ Pɔli, ni Silivɛn, ni Timote, wèe p'a we sɛmɛ we tun wù To Kilɛ, ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo n'a daa fɛɛ pu mu, piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge.

Kilɛ wo niimɛ we ni ɲaɲiŋɛ ke ki kori yaha yi mu.*

P'a pu n'a daa wu taha Yesu na

2 Wèe ya baraga tɛri Kilɛ na tuun bɛɛri ni yee bɛɛri wuu na, na ɲɛrɛgɛ bɛ pyi yi mu gbee. 3 Yee ya kapyeŋɛɛ pyi pyegana lemu na, na yi wo n'a daa wu shɛɛ ge, na kapyeŋɛɛ kiimu pyi yi wo taanɲɛɛgɛ ki funnɔ ni ge, na wù Kafɔɔ Yesu Kirisa pye yi tadaŋa ni lowaa lemu ni ge, wèe ba wù To Kilɛ wu ɲɛɛri tuun bɛɛri ni wèe ma wù fungɔngɔ yaha kii bɛɛri na.

4 Wù cebooloo, wèe ya li cɛ jo yee kaa ya taan Kilɛ mu, a wu yee ɲaha bulo kɔnhɔ y'i bye wu wuu. 5 Wèe ya Kilɛ Jozaama pemu jo yee mu ge, pee Jozaama pu wo yɛrɛ li ya da ɲɔ jomɔ yɛ nigin na wɛ, ga Fɛfɛɛrɛ Munaa li bɛ wo sefɛɛrɛ t'a fara. Lee wuu na yee ya dà pu na na can ɲɛ pu ni. Na fara lee na, yee ya li ɲa na yee wo ɲɔ kaa na wèe ya kee keree ki bɛɛri pye mu. 6 Kafɔɔ Yesu ya ɲaari ɲaarigana lemu na na fara wèe na ge, a yee bɛ di ganha na ɲaari mu. Yee ya kanhama nigbɔ ɲa, ga lee bɛ na yee ya sɔɔ Kilɛ Kafila wu na ni fundanga ni, Fɛfɛɛrɛ Munaa ya fundanga kemu kaan ge.

7 Ayiwa, lee funnɔ ni yee ya pye ɲaha shɛshɛɛrɛ Masedɔni fiige ki wo n'a daa fɛɛ pee, ni Akayi fiige ki wo n'a daa fɛɛ pu bɛɛri mu. 8 Kafɔɔ wo jomɔ p'a yìri yee mu, na shɛ nɔ fo Masedɔni fiige ke, ni Akayi fiige ki ni. Lee yɛ bɛ wɛ, ga yeeyɛ pyaa ya dà Kilɛ na dagana lemu na ge, wee n'a daa we kaa ya xuu wu bɛɛri círi. Lee wuu na li ya ta nɔ nago kanna wèe pu na w'à yee kaa yu nige wa mu wɛ. 9 Wèe ya tigi yee mu, a yee di wèe ɲuŋɔ círi cirigana lemu na ge, sipyii pu bɛɛri p'a yee yu. Yee ya yi

* **1:1** We duba we ɲɛ Kiricɛɛn fò kangana.

yapɛrɛɛ ki bɛɛri yaha wà, Kilɛ we wu
ɲɛ ɲiifɛɛrɛ na, na ɲɛ can bɛ ge, na sɔɔ
wee na, na ganha na kapyeŋɛɛ pyi
wu mu pyegana lemu na ge, 10 sipyii
p'a yee bɛɛri yu. Yee wa wu Ja wu
sigee, wu ba yìri fugba wu ni na pa,
wu Ja Yesu wemu Kilɛ yɛ pyaa ya ɲɛ
na yeege xu ni ge. Kilɛ wo loyire le l'a
ma ge, wee w'a wèe shuu lee na.

2

Pɔli ya kapyeŋɛɛ kiimu pye Tesaloniki kulo li ni ge

1 Na cebooloo, yeeyɛ pyaa ya li cɛ
na wèe ya ta tigi yee mu tawaga ni
wɛ. 2 Yee ya li cɛ na p'a wèe cogana
kolo, na wèe kpɔn, na wèe shɛhɛlɛ
Filipe kulo li ni. Ga lee bɛ na Kilɛ ya
lowaa kan wèe mu pee kanhama pu
ni, a wèe di la le wùyɛ ni, na digi yee
mu, na Kilɛ wo Jozaama pu jo yi mu
fyaara baa Tesaloniki kulo li ni, ali na
ta sipyiire ti bi wèe ɲaha kɔɔn lee na
bɛ. 3 Wèe ya wù wo Kilɛ Jozaama pu
yɛrɛ li pye. Wèe di ya ta li pye, kɔnhɔ
wù sipya wa shishiin piinŋɛ wɛ; wèe
di ya ta li pye ni fungɔnkuuŋɔ ni wɛ;
wèe di ya ta li pye na taha naŋmahara
bɛ na wɛ. 4 Ga Kilɛ ya lee ta na lee l'a
yaa ni wèe ni, na wu Jozaama pu kaa
le wèe keŋɛ ni. A wèe bɛ di ganha na
pu yu mu sipyii pu mu. Wèe wa ye
yu, kɔnhɔ wù kaa di da dan sipyii ni
wɛ. Lemu l'a bɛ Kilɛ mu ge, lee wèe
ya zhaa, bani Kilɛ w'a wèe fungɔnyɔ
yi bɛɛri cɛ.

5 Ayiwa, wèe wo jomɔ pu yɛrɛ li
funŋɔ ni, yeeyɛ pyaa ya li cɛ na wèe
ya ta kafila taga sipya wa shishiin
faanna wɛ. Wèe di ya ta li pye bɛ wari
shakoro wɛ. Kilɛ wa wèe sɛɛri lee na.
6 Wèe ya ta li pye bɛ kɔnhɔ yi da gbɔɔrɔ
tɛri wù na kelee sipyii piitiilee di da
gbɔɔrɔ tɛri wù na wɛ. 7 Li ɲɛhɛ da bi
daan bɛ wèe mu, wèe bi da zii já wù
fanha shɛ bɛ yee na, bani Kirisa wo
tudunmɔɔ wèe ɲɛ. Ga wèe ya ta lee
pye wɛ. Wèe ya logoo gbo ni yee ni,
na ganha na yee deedee ba cee ya wu
nagoo deedee wɛ. 8 Yee ya taan wèe
mu taangana lemu na ge, lee funŋɔ ni
wèe bi ta li yaha Kilɛ wo Jozaama pu
yɛ wo jo na wɛ. Ga wèe bi yere li na
ali na wù munahaa ki bɛ kan yee wuu
na, bani yee kaa bi waha wèe mu fo
xuuni.

9 Na cebooloo, wèe ya kapyeŋɛɛ ki-
imu pye na kanhama pemu ɲa ge,
yi funŋɔ wa nidogo lee na. Wèe bi
kapyeŋɛɛ pyi caŋa ni piige, na daga
na wùyɛ ɲɔ shaa, kɔnhɔ wù ganha bu
da bye tuguro sipya wa shishiin ɲuŋɔ
ni wɛ. Mu wèe ya pye na Kilɛ wo
Jozaama pu jo yee mu. 10 Yee piimu
pu wa n'a daa fɛɛ pu ge, yee wa li
sɛɛrɛɛ, Kilɛ bɛ di ɲɛ li sɛɛri. Kaa kaa
wèe ya pye yee niŋɛ ni ge, kee bɛɛri ya
pye fɛɛfɛɛ, na bye tifire wogoo, jaagi
wa shishiin ya ta wèe na wɛ. 11 Yeeyɛ
pyaa k'a li cɛ na wèe ya yee co ba tofɔɔ
ya wu nagoo coni wɛ. 12 Wèe ya yee
yɛri, na samɔhɔrɔ le yee ni, na yi jo
fo na yi waha yee mu jo y'a ɲaari y'a
sahaŋi ni Kilɛ ɲidaan ni. Lee wuu na
Kilɛ ya yee yiri, kɔnhɔ y'i jé wu wo
saanra nɔɔrɔ wuuro ti ni.

Tesaloniki shɛɛn wo n'a daa we ni pu kanhama keree

13 Wèe ya baraga tɛri sanha Kilɛ na
kaa lemu bɛ wuu na ge, lee li wa mɛ.
Wèe ya Kilɛ wo jomɔ pemu jo yee mu
ge, yee ya ta pu co ba sipya wo ɲɛ wɛ.
Ga ba p'a sii can na wɛ, mu yee ya pu
co; na pu cɛ na Kilɛ jomɔ pu ɲɛ pii, na
pee pu wa labye pyi yee n'a daa fɛɛ pu
funyɔ ni. 14 Wù cebooloo Tesaloniki
shɛɛn, Kilɛ wo n'a daa fɛɛ piimu pu wa
Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni Zhude
fiige ki ni ge, yee ya yi wo ɲaarigana
li saha ni pee wuu li ni. Bani Yawutuu
p'a pee kanha kanhagana lemu na
ge, lee kanhagana le ninunɔ na yee
bɛ wo sipyii p'a yee kanha. 15 Pee
Yawutuu pu p'a taashiinɛ li wo Kilɛ
tudunmɔɔ pu gbo, na ba Kafɔɔ Yesu
bɛ gbo, na wèeyɛ pyaa bɛ kanha fo
xuuni. Keree kiimu ki ɲɛ ki ya bɛ Kilɛ
mu-i ge, kee p'a byi. A p'i puyɛ pye
sipyii pu bɛɛri wo pɛɛn. 16 Shi we wu
ɲɛ wu ɲɛ Yawutuu-i ge, pu ma giin pu
da wèe ɲaha kɔɔn na wèe ganha bu
shɛ Kilɛ wo Kilɛ Jozaama pu yɛrɛ li pye

pee mu kɔnhɔ Kilɛ di pu ɲuŋɔ wolo wɛ. Lee funŋɔ ni p'a pu wo jurumu wu ɲɛhɛ fo na shɛ nɔ wu tɛhɛnɛ na. Ga Kilɛ wo loyire le l'a pa do pu ɲuŋɔ ni.

Tesaloniki shɛɛn kaa ya Pɔli ta

17 Wù cebooloo, wèe ya waa laha yee na, a wèe di tuun wemu pye wèe da wùyɛ ɲa ni yee ni-i ge, a yee la di sii shɔ wèe ni xuuni. Ga ali wèe ɲɛhɛ bye wèe di ya ta na wùyɛ ɲaa bɛ wɛ, wèe fungɔnyɔ wa yee na. 18 Lee wuu na, wèe di bi giin wèe di shɛ foro yee na. Lee l'a bi sii nɛ Pɔli yɛ pyaa funŋɔ ni. Nɛ li taanna wii fo tɔɔɲii shuun, ga Shitaanni na bari koo li na wèe mu.

19 Ayiwa, yee pu wa da ba bye wèe tadaŋa, ni wèe funŋɔ kataan. Wèe na ba ɲuyirige kemu bɛ ta ge, yee pu da ba bye yee bɛɛri wo kaɲuŋɔ wù Kafɔɔ Yesu ɲahagbaa na wu ba guri pa. 20 Uun dɛ! Yee p'a sii wèe wo ɲuyirige ki kaɲuŋɔ, ni wèe wo fundanga ki kaɲuŋɔ.

3

Pɔli ya Timote tun Tesaloniki ni

1 Ayiwa, l'a pa mɔ wèe da ga fiin ta yee shizhaa na wɛ, a lee di ba bye lee ya já xu wèe ni wɛ. Lee wuu na, a wèe di li yaha wùyɛ funyɔ ni jo wèe yɛ na ba gori Atɛni kulo li ni naha, 2 na wù ceborona Timote tun shɛ yi mu wà. Wu bɛ w'a kapyeŋɛɛ pyi ni wèe ni shiizhan Kilɛ mu na Kirisa wo Kilɛ Jozaama pu yu. Wèe ya wu tun shɛ yi mu, kɔnhɔ wu shɛ lowaa kan yi mu, wu samɔhɔrɔ le yi ni xuuni, yi da se ɲaha na n'a daa wu ni. 3 Kanhama pe pu wa yi na nimɛ ge, kɔnhɔ pee ganha bu wa shishiin yeege n'a daa wu ni yi ni wɛ. Yeeyɛ pyaa ya li cɛ na Kilɛ w'a li lɔ pee kanhama p'i ba nɔ wèe na. 4 Na wèe yaha ni yee ni shiizhan, wèe bi ma yi yu yee mu na ta li sanha nɔ wɛ, jo wèe na ba ganha xuuni. Pee kanhama pu p'a nɔ mɛ nimɛ, yiyɛ pyaa bɛ ɲii wá pu ni.

5 Lee wuu na wèe ya wii kanha yee koo ni wèe da ga fiin ta yee shizhaa na-ɛ ge, a nɛ ganha na Timote tun yee mu, jo wu shɛ yee yíri wu shɛ yee wo n'a daa wu shi cɛ wu pa jo wù mu. Bani nɛ bi fyagi jo Shitaanni ganha da ba yi faanna wu yi piinŋɛ, wèe wo kapyeŋɛɛ k'i bye ɲuŋɔ baa wɛ.

Tesaloniki shɛɛn wo n'a daa wu kaa ya taan Pɔli ni

6 Ayiwa dagana lemu na yee ya daa Yesu na, sipyii pusamaa bɛ kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, Timote ya yìri yee yíri na pa nimɛ, na ba yee ɲaha jo wèe mu, a lee di daan wèe ni. 7 Ayiwa na cebooloo, ba pee jomɔ pe ya jo wèe mu wɛ, ali na wèe yaha kanhama, ni ɲiɲaara keree ni, wèe logoo ya ɲiŋɛ yee shizhaa, bani yi wa se ɲaha na n'a daa wu ni. 8 Nimɛ kunni wèe ya lowagaa ta, bani yee ya kori yaha Kafɔɔ wo kariɲɛɛgɛ ki ni. 9 Yee wo n'a daa wu kaa ya wèe funŋɔ taan taangana lemu na Kilɛ ɲaha tàan ge, dii wèe di da bye wèe di já Kilɛ kemɛ shaari wee n'a daa we wuu na wɛ? 10 Wèe wa na Kilɛ ɲɛɛri caŋa ni piige, na wu ɲɛɛri xuuni, kɔnhɔ wu koo kan wù mu, wù shɛ ɲii taha yi na. Keree kiimu ki ɲɛ wèe ya yee ta kalaa kee ni n'a daa wu shizhaa na-ɛ ge, wù shɛ yi kalaa kee ni.

11 Wù To Kilɛ ni wu Kafɔɔ Yesu wu koo yaha wù mu wù shɛ yi ɲa! 12 Kafɔɔ wu la fara yi wo taanɲɛɛgɛ ki na, wu shi taanɲɛɛgɛ nigbɔhɔ di bye yi ni yiyɛ tɛ ni, k'i bye yi ni sipyii pusamaa bɛɛri tɛ ni! K'i bye ma na jo ba yee kaa ya dan wèeyɛ pyaa ki ni taangana lemu na wɛ! 13 Lee bu bye, yi na fanha ta. Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa na ba ba caŋa kemu ni wu wo fɛfɛɛrɛ sipyii pu bɛɛri ni ge, yi bɛ di ba da fɛɛfɛɛ, jaagi xuu wa shishiin ganha bu da yi na wù To Kilɛ ɲaha tàan wɛ.

4

Ɲaarigana lemu l'a taan Kilɛ mu ge

1 Ayiwa na cebooloo, yee ya yaa yee p'a ɲaari ɲaarigana lemu na yi kaa di daan Kilɛ ni ge, wèe ya lee shɛ yee na; yee d'a ɲɔ kɔn na ɲaari na xɔ bɛ lee ɲaarigana li na. Ga wèe wa li shaa yi mu, na yi ɲɛɛri Kafɔɔ Yesu mɛgɛ na jo yi la fara lee na. 2 Kafɔɔ Yesu ya

keree kiimu shɛ wèe na a wèe di yee
kalaa ki ni ge, yiyɛ pyaa wa kee cɛ.
3 Kilɛ ɲidaan wu wa y'i bye fɛɛfɛɛ, yi já
yiyɛ na dɔdɔɔrɔ kabaŋa na. 4 Yee wa
bɛɛri ya yaa na kori yaha fɛfɛɛrɛ ni, yi
da gbɔɔrɔ tɛri yiyɛ na. 5 Yi ganha bu
lakuuŋɔ yaha ki pye yi ɲidaan ba Kilɛ
cɛbaalaa pii ɲɛ mɛ wɛ. 6 Wa shishiin
ganha bu wu ceboro ŋmahana kelee
na wu toɲɔ ceko kabaŋa na wɛ. Wèe
ya tee yee jo na waha yi mu, bani
sipyaa sipya w'a wee kashi wu pyi ge,
Kilɛ na ba li foo tɔ weefɔɔ mu. 7 Bani
Kilɛ ya ta wèe yiri na wèe yaha na wèe
p'a kanɔrɔyɔ pyi wɛ. Ga wu funŋɔ ki
wa wù bye fɛɛfɛɛ. 8 Lee wuu na, sipya
wemu bu pe jomɔ pe she, weefɔɔ ya
ta sipya wo ɲɔmɛɛ she-e dɛ; ga Kilɛ
wemu w'a wu Fɛfɛɛrɛ Munaa li kan yi
mu ge, wee wo ɲɔmɛɛ wufɔɔ ya she.

9 Ayiwa, cebooloo kaa ya dan puyɛ
ni taangana lemu na ge, ɲuŋɔ wa li na
nago wa wu na yee kalaa lee ni wɛ,
bani Kilɛ yɛ pyaa ya yee kalaa na xɔ
lee ni. 10 Kee taanɲɛɛgɛ ke shiin ki wa
yee ni na ɲaha tii n'a daa fɛɛ pu bɛɛri
na, piimu bɛɛri pu ɲɛ Masedɔni fiige ki
ni ge. Ga wèe wa li shaa yi mu sanha
jo yi la fara lee na. 11 Yi la le yiyɛ ni
y'i da ɲaɲiŋɛ shaa! Yi yiyɛ torogana cɛ
sipyii pusamaa wo keree ki shizhaa
na! Yi la le yiyɛ ni, yi da kapyeŋɛɛ pyi
kɔnhɔ yi mago di da ɲɔgi kee kapyeŋɛɛ
ki funŋɔ ni, ma na jo ba wèe ya yi jo
toro yi mu jogana lemu na wɛ. 12 Yi bu
já lee na, piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, pee bɛ
na da baraga tɛri yi na; yi ɲuŋɔ tuguro
bɛ di wa da bye nige sipya wa shishiin
ɲuŋɔ ni wɛ.

Kafɔɔ nibaŋa keree

13 Ayiwa, n'a daa fɛɛ piimu p'a xu
ge, wèe funŋɔ ki wa jo y'i can cɛ
pee shizhaa na, kɔnhɔ pee wo keree
ganha bu yi ɲahaya tanha ba tadaŋa
baa sipyii ɲɛ wɛ. 14 Ba wèe ya dà li na
na Yesu ya xu, na ɲɛ na foro xu ni wɛ,
lee funŋɔ ni wèe ya dà li na bɛ sanha
na n'a daa fɛɛ piimu p'a xu ge, Kilɛ na
ba pee bɛ ɲɛ Yesu baraga ni, p'a ba bye
ni Yesu ni.

15 Ayiwa, Kafɔɔ yɛ pyaa ya jomɔ
pemu jo wèe mu ge, pee wèe ya yu yi
mu jo Kafɔɔ cabaŋa, wèe piimu pu wa
ɲiifɛɛrɛ na ge, wèe da ba xuu pu ɲaha
kɔn wɛ. 16 Bani l'a shɛ na Kilɛ na ba
fɛnhɛ jo ni fanha ni kee caŋa, lee bu
laha wà, wù na ba mɛlɛkɛɛ ɲuŋɔfɔɔ wa
wo mujuu logo, lee bu laha wà, Kilɛ
wo maga ki na wi. Kee bu wi, Kafɔɔ
Yesu yɛ pyaa na digi na yìri fugba wu
ni. Wee tuun wu ni, piimu p'a xu
p'i bi daa Yesu na ge, pee na fɛnhɛ
ɲɛ. 17 Lee bu bye na wèe n'a daa fɛɛ
piimu samaa ɲìi wuu ta, wèe bɛɛri na
ba binnɛ kari ni pii pu bɛ ni fugba
ɲahaya ye na, na shɛ Kafɔɔ ɲuŋɔ círi.
Lee funŋɔ ni wèe bɛɛri na bye ni Kafɔɔ
ni shiizhan.
18 Ayiwa na cebooloo, y'a pe jomɔ
pe taga y'a samɔhɔrɔ leni yiyɛ ni.

5

Na gbegele yaha Kafɔɔ cabaŋa ɲaha na

1 Na cebooloo, yee mago wa li na
nago wèe pu na ya jo yi mu Kafɔɔ
cabaŋa, kelee wu paduun keree na
wɛ. 2 Yeeyɛ pyaa ya li cɛ na fiinŋɛ
na jo Kafɔɔ cabaŋa na ba sipyii fo ba
nagaa ɲɛ ma sipya fo mɛ nibiige ni
wɛ. 3 Tuun wemu ni sipyii da ba yu:
«Ɲaɲiŋɛ wa wù tɛ ni niɲaa, wèe ya
kanha shɔ kakuuŋɔɔ ki bɛɛri na ge!»
Wee tuun wu ni, kanhama nigbɔ wa
da ba gɔn do pu ɲuŋɔ ni, ba layara
ma cee laa wo fo na co wɛ. Sipya wa
shishiin wa da ba shɔ kee caŋa wɛ.

4 Ga na cebooloo, nagaa ya sipya
foni fogana lemu na ge, kee cabaŋa
ki da ga ba yee fo mu wɛ. 5 Yee bɛɛri
ya ɲɛri kpɛɛngɛ nagoo, yee ya pye
caŋa nagoo. Wèe ɲɛ piige nagoo wɛ,
wèe di ɲɛ nibiige bɛ wuu wɛ. 6 Lee
wuu na wù ganha bu da gori yaha
ŋmunumɔ na ba pusamaa ɲɛ wɛ! Wù
kori yaha ɲìi na, wù já wùyɛ na! 7 Yi
li cɛ na piige ni sipyii ya ŋmunɔɔ, pi-
imu bɛ pu wa sinmɛ pe gbuu fo na
ɲawɔhɔ wuu puyɛ na ge, piige ni pee
bɛ ya pu gbuu. 8 Ga wèe piimu pu ɲɛ
caŋa nagoo ge, wù já wùyɛ na! Wù
n'a daa ni taanɲɛɛgɛ le wùyɛ ni ba

kashɛnŋmɔɔ wo tɔɔrɔ fadeye ɲɛ mɛ wɛ!
Wù ɲuwuuro pye wù tadaŋa, tee di
bye wù mu ba tɔɔrɔ ɲudɔnɔ ɲɛ wɛ.
9 Bani Kilɛ ya ta li ɲɔ wolo wu wo
loyire le di ba do wèe ɲuŋɔ ni wɛ. Ga
w'a li ɲɔ wolo wèe di ba ɲuwuuro ta
wù Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni. 10 Lee
wuu na Yesu ya xu wèe tɛgɛ, kɔnhɔ w'à
pye ɲìi na la, wù shiin ya xu la, wù ba
binnɛ pye ni wu ni wu cabaŋa.
11 Ayiwa, lee wuu na, y'a yiyɛ yɛri,
yi da lowagaa leni yiyɛ ni ma na jo ba
y'a tee na li pyi na xɔ wɛ.

Yɛriyɛri jomɔ pa

12 Ayiwa na cebooloo, na fara lee
bɛɛri na, piimu p'a puyɛ kan, na yi
kalaa n'a daa wu wo koo li ni, na yi
yɛri Kafɔɔ wo koo li ni ge; w'à li shaa
yi mu jo y'a baraga tɛri pee na. 13 Yi
pu yaha see tayahaŋa ni! Pu kaa di da
dan yi ni pu labye wu wuu na! Y'a yi
wo ɲiifɛɛrɛ ti pyi ni ɲaɲiŋɛ ni yiyɛ tɛ ni!
14 Na cebooloo, wèe ya yi ɲɛɛri,
piimu p'a puyɛ yaha saafɛɛ, na
kapyeŋɛɛ she ge, y'a pee yɛri! Lowaa
ɲɛ piimu ni wɛ, yi da lowaa leni pee
ni! Piimu wo baraga k'a cèrɛ ge, yi da
pee tɛri! Yi bɛɛri di yiyɛ co ni loxulo
ni! 15 Y'a yiyɛ kasɛri, yi ganha bu wa
yaha wu kakuunɔ taga kakuunɔ la
wo foo tɔ wɛ. Y'a kasaaŋaa pyi yiyɛ
mu tuun bɛɛri ni! Yi da ki pyi sipyii
pusamaa bɛɛri mu.
16 Yi pye ni fundanga ni tuun bɛɛri
ni! 17 Yi da Kilɛ ɲɛɛri gbee! 18 Y'a
fò kaan Kilɛ mu keree bɛɛri ni. Lee
Kilɛ w'a zhaa yee mu Yesu Kirisa wo
kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni.
19 Yi ganha bu Fɛfɛɛrɛ Munaa li koro
tɔ yi zɔlɔɔ pu na wɛ. 20 Kilɛ ya wu kafila
wu kaan piimu mu pu na yu ge, y'a
wee kafila wu jateni. 21 Yi da wu bɛɛri
suguri xuuni, wemu w'a ɲɔ wu ni ge,
yi da wee luu! 22 Wemu w'a kolo wu
ni ge, y'i wee yaha shan!

Pɔli fò mujuu

23 Ayiwa, Kilɛ we w'a ɲaɲiŋɛ ki kaan
ge, weeyɛ pyaa ki yi pye fɛɛfɛɛ! Yi
zɔlɔɔ pee, ni yi munahaa kee, na fara
yi ceepuuro ti na, yi bɛɛri di gori
yaha fɛɛfɛɛ fo na shɛ nɔ wù Kafɔɔ Yesu
Kirisa cabaŋa ki na, fɔɔnrɔ tɛnɛ ganha
bu da we xuu we wa shishiin na wɛ.
24 Kilɛ we w'a yee yiri ge, ɲɔmɛɛ fɔɔ wu
ɲɛ wii. Wee ninumɔ wu da yee mara
lee maragana li na.
25 Na cebooloo, yi bɛ p'a Kilɛ ɲɛɛri
wù bɛ mu. 26 Y'a cebooloo pu bɛɛri
shaari ni taanɲɛɛgɛ fò ni. 27 N'a li shaa
yi mu Kafɔɔ mɛgɛ ki wuu na, jo yi la le
yiyɛ ni y'i we sɛmɛ we kalaa cebooloo
pu bɛɛri mu.
28 Kilɛ wu wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo
niimɛ wu kan yi mu.

2 Tesaloniki Shɛɛn
Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ shuun wo wemu tun Tesaloniki shɛɛn mu ge

Jɔgɔ yɛ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ shuun wo we ka na tun Tesaloniki egilizi wu mu. Korɛnte kulo li ni Pɔli di bye na pii sɛmɛɛ shuun we ka (Kapyegee 18:5).

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ nigbɔhɔ ki ɲɛ na Kafɔɔ wo pana shuun wuu li jomɔ pu jo taha. Wu bi fɛnhɛ lee jomɔ jo wu sɛmɛ nizhiimɛ wu ni. Waha wa wu bye wu pana shuun wuu li keree ki ni. Pii bi yu na xɔ bɛ na Kirisa ya pa na xɔ. Ga Pɔli ya yi ɲaha jo pu mu wu sɛmɛ wu ni na Kirisa wo Pɛn wu wu da vɛnhɛ ba ɲaha na. Na kanhama nigbɔ pu da ba fɛnhɛ bye, na ga Kiricɛɛn p'a yaa na yatɛnyɛ waha, na lowaa ta pee kanhama pu ni.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

2 Tesaloniki Shɛɛn 1 Pɔli ya lowaa leni Tesaloniki n'a daa fɛɛ pu ni. Yesu na ba ba wu ba kiiri wu kɔn kɔngana lemu na ge, a w'i yee bɛ ɲaha jo pu mu.

2 Tesaloniki Shɛɛn 2:1-12 Ɲaha shɛshɛɛrɛ temu na ba bye yani Kafɔɔ wu pa ge.

2 Tesaloniki Shɛɛn 2:13–3:15 Pɔli ya Kilɛ ɲɛɛri Tesaloniki shɛɛn pu mu, na jo na pu bɛ p'a Kilɛ ɲɛɛri wee mu. A w'i lowaa le pu ni na p'a kapyeŋɛɛ pyi, na pu ganha bu da bye saa fɛɛ wɛ.

2 Tesaloniki Shɛɛn 3:16-18 Pɔli duba ni wu fò mujuu.

Pɔli ni wu kapyebyeɲii fò mujuu

1 Nɛ Pɔli, ni Silivɛn, ni Timote, wèe p'a we sɛmɛ we ka. Wù To Kilɛ, ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo n'a daa fɛɛ piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge, pee mu wèe ya wu tun.

Wèe ya yi shaari: 2 Wù To Kilɛ ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ ni ɲaɲiŋɛ kan yi mu.

Kiiri wemu na ba gɔn Yesu cabaŋa ge

3 Na cebooloo, wèe ya yaa wèe p'a fò kaan Kilɛ mu tuun bɛɛri ni yee wuu na. Lee ya yaa mu bɛ, bani la l'a faraa yee wo n'a daa wu na na se ɲaha na. Taanɲɛɛgɛ kemu bɛ ki wa yee ni yiyɛ tɛ ni ge, la di faraa kee bɛ na na se ɲaha na. 4 Lee wuu na wèe bɛ ma ɲuyirige taa wèe ba yee kaa yu tuun wemu ni Kilɛ wo n'a daa fɛɛ pu mu. Yee ya yiyɛ pɔ pɔgana lemu na, na gori yaha n'a daa wu ni, na kawagaa ni kanhama pemu bɛɛri xu yiyɛ ni ge, wèe ma yee bɛɛri jo pu mu.

5 Ga na cebooloo, kii bɛɛri wa li shɛɛ na Kilɛ na ba kiiri kɔn caŋa ka ni tiimɛ ni. Kanhama tuugo bɛɛri y'a ɲaa ge, pee bɛɛri wa yee gbegele na yɛri Kilɛ wo saanra te ɲaha na, bani tee saanra ti wuu na yi wa kanhama pu ni. 6 Kilɛ ya tii, piimu p'a yee kana ge, wu na ba yee wo kanhama pu foo tɔ pee mu. 7 Ga yee piimu pu wa kanhama pu ni ge, Kilɛ na ba ŋmɔnɔ kan yee mu, na li kan wèe bɛ mu. Kafɔɔ Yesu na ba ba na yìri fugba we ni ni wu fanha mɛlɛkɛɛ pu ni caŋa kemu ge, kee caŋa lee da ba bye. 8 Wu na ba ba naɲiŋɛ ni. Piimu pu ɲɛ pu ya Kilɛ cɛ-ɛ ge, ni piimu pu ɲɛ pu ya sɔɔ wù Kafɔɔ Yesu bɛ wo Jozaama pu na-ɛ ge, wu na ba kanhama shan pee ɲuŋɔ ni. 9 Ɲaa wemu wu ɲɛ wu da ga xhɔ-ɛ ge, wee na ba bye pii sipyii pii wo taa. Pu na ba pu kɔri na pu sanha lii Kafɔɔ na, p'i wa da ɲii taha bɛ wu sefɛɛrɛ nɔɔrɔ wuuro ti na wɛ. 10 Ayiwa, kee caŋa ki kunni Kafɔɔ na ba ba. Fɛfɛɛrɛ sipyii piimu bɛɛri p'a dà wu na ge, pee bɛɛri na ba baraga taha wu na. Pee bɛɛri na ba wu ɲa, na fundanga pye. Yee bɛ na ba bye pee sipyii pu ni, bani wèe ya jomɔ pemu wo yɛrɛ pye yee mu ge, yee ya dà pu na.

11 Lee wuu na wèe wa Kilɛ ɲɛɛri yee mu tuun bɛɛri ni. Wèe wa li shaa Kilɛ mu jo w'a yi yiri na yi yaha koo lemu

ni ge, wu yi pye y'i da ɲaari y'a sahaŋi ni lee ni. Wèe wa li shaa Kilɛ mu jo kasaaŋaa kiimu k'a diri yi funyɔ ni ge, jo wu yi yaha y'i já y'a kee pyi wu sefɛɛrɛ ti ni, wu yi wo n'a daa wu wo kapyeŋɛɛ ki bɛɛri ɲɔ fa. 12 Lee bu bye, Kafɔɔ Yesu mɛgɛ ki na ba pɛɛŋɛ ta yee mu, yee bɛ na ba pɛɛŋɛ ta wu mu. Wèe wo Kilɛ we, ni Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niimɛ wu funŋɔ ni lee da ba foro.

2

Jurumu Fɔɔ

1 Ayiwa na cebooloo, wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo ba we, ni wèe piimu na ba shɛ binnɛ wu tàan ge, wèe wa yi ɲɛɛri lee wuu na jo: 2 yi ganha bu yi hakilee pu yaha pu wuregi tɔvuyo na wɛ, yi ganha bu yi jaalaa pu bɛ yirige na Kafɔɔ paduun w'a nɔ xɔ wɛ. Wa na zɔɔ na jo na Kilɛ w'a yee jo wee mu w'a yu sipyii pu mu, kelee wa Kilɛ jomɔ yɛrɛ pyewo na yi jo, kelee pii na yi jo na wèe p'a yi ka sɛmɛ ni na kan n'a daa fɛɛ pu mu. 3 Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi faanna faannagana la shishiin na wɛ. Bani yani Kafɔɔ cabaŋa ki nɔ ge, sipyii na ba fɛnhɛ zhii Kilɛ na fo xuuni. Lee bu bye, wee tuun wu ni Jurumu Fɔɔ* wu na foro yere. Kilɛ na ba wee kyɛɛgi fɛɛfɛɛ. 4 Sipyii ya pɛɛŋɛ tɛri yaaga kemu bɛɛri na ge, ni Kilɛ mɛgɛ ya yiri yaaga kemu bɛɛri na ge, wee Jurumu Fɔɔ wu na ba zhe yee bɛɛri ni. Wu na ba yìri na wuyɛ pɛlɛ na toro yee bɛɛri tàan, fo w'a ba shɛ jé bɛ Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki bɛ ni, na diin wà, na jo na wee wu ɲɛ Kilɛ we.

5 Tuun wemu ni nɛ bi bye ni yee ni ge, nɛ bi ma ye yu yee mu. Yee hakilee wa yi na-ɛ gɛ? 6 Ga lemu l'a kii keree kii ɲaha kɔn ki da bye nimɛ-ɛ ge, yee wa lee cɛ. Lee wuu na we Jurumu Fɔɔ we da já ba wɛ, fo wu paduun ba nɔ. 7 Lee bɛ na, Jurumu Fɔɔ wu keree k'a ɲɔ kɔn na byi ŋmɔhɔrɔ ni na xɔ. Ga lemu l'a wu yereŋɛ ge, ni lee ya bu shɛ laha wà wɛ, wu da já kii keree kii pye wɛ. 8 Ga lee ba laha wà tuun wemu ni, Jurumu Fɔɔ wu na na foro yere. W'i bu foro bɛ, Kafɔɔ Yesu na ba wu sorogo ni wu ɲɔ kafɛɛgɛ* ni. Wu nibawo, wu nɔɔrɔ wu kpɛɛngɛ na ba Jurumu Fɔɔ wu kyɛɛgi fɛɛfɛɛ. 9 Wee Jurumu Fɔɔ wu na ba ba ni Shitaanni wo fanha ki ni. Wu na ba kakanhaŋaa ni kagbɔhɔɔ tuuyo bɛɛri pyi. Ga can di wa lee la shishiin ni wɛ. 10 Wu na ba kakuuŋɔɔ tuuyo bɛɛri pyi, kɔnhɔ sipyii piimu na ba gyɛɛgi ge, wu pee piinŋɛ. Pee sipyii pu na ba gyɛɛgi, bani can wemu wu bi yaa wu pu shɔ ge, pu ya sɔɔ wee na wɛ, wu kaa bɛ di ya nɔhɔ taan pu mu wɛ. 11 Lee wuu na Kilɛ ya te sipyii faanna faanna sefɛɛrɛ te yaha pa, tee di ba pu piinŋɛ, kɔnhɔ p'i dà kafinɛyɛ yi na. 12 Lee na sipyaa sipya wu ɲɛ wu ya sɔɔ na dà can wu na wɛ, na tiibaara pye wu taa ge, Kilɛ wo kiiri we na ba nɔ pee bɛɛri na.

Kilɛ ya n'a daa fɛɛ pu ɲaha bulo na pu shɔ

13 Na cebooloo, wèe kunni, wèe ya yaa wèe p'a fò kaan Kilɛ mu tuun bɛɛri ni yee wuu na, yee piimu p'a taan Kafɔɔ mu ge. Bani Kilɛ ya yee ɲaha bulo kɔnhɔ yee di bye shɛnshiilee na ɲuwuuro ta Fɛfɛɛrɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni. Lee Fɛfɛɛrɛ Munaa le l'a yee pye fɛfɛɛrɛ sipyii, yee ya dà dagana lemu na can wu na ge, na fara lee bɛ na. 14 Lee na Kilɛ ya yee yiri. Wèe ya Kilɛ Jozaama pemu wo yɛrɛ pye yee mu ge, lee baraga ni w'a yee yiri. W'a yee yiri kɔnhɔ yee di yi wo taa ta wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo nɔɔrɔ wu ni. 15 Lee wuu na wù cebooloo, yi ganha bu da yi fungɔnyɔ yaha yi ɲɛri-i dɛ. Wèe ya kalaa wemu bɛɛri kan yi mu ge, w'a pye ɲɔjomɔ wo la, wu shiin ya pye sɛmɛ wo la, yi ganha bu wee kalaa wu yaha wu foro yi funyɔ ni wɛ.

16 Wù To Kilɛ wemu ni wèe kaa ya taan ge, wee w'a lowaa kan wèe mu lemu li ɲɛ li da ga xhɔ wɛ, na fara tadaŋa nizaaŋa bɛ na wu wo niimɛ wu gbɔɔrɔ ni. Kafɔɔ Yesu Kirisa yɛ pyaa, ni wù To Kilɛ ni, 17 pee pu luu le yi ni,

* **2:3 Jurumu Fɔɔ:** Wee ninumɔ pii ya byi na Jaxhali, wee wu da ba ba.

* **2:8** Ezayi 11:4

p'i baraga bɛ le yi ni, kɔnhɔ kapyegee nizaaŋaa di da yi ni, ni jogazaana.

3

Pɔli ya jo na n'a daa fɛɛ pu p'a Kilɛ ɲɛɛri pee mu

1 Ayiwa wù cebooloo, yemu n'a da jo jomɔ p'i xhɔ ge, yee yi wa mɛ. Y'a Kilɛ ɲɛɛri wù bɛ mu, kɔnhɔ Kafɔɔ wu jomɔ pu da jaaga p'a se ɲaha na tɔvuyo na; sipyii bɛ di da baraga tɛri pu na ba yee wa baraga taha pu na tahagana lemu na wɛ. 2 Yi da Kilɛ ɲɛɛri wù mu sanha kɔnhɔ Kilɛ di wù tánha sipyikuuyo yi wo kapyeguuŋɔɔ ki na. Bani koŋɔ sipyii bɛɛri ya gbara pu dà Kafɔɔ na wɛ. 3 Ga Kafɔɔ ɲɛ ɲɔmɛɛ fɔɔ. Wu na ba baraga le yi ni, na yi tánha Shitaanni na. 4 Wèe ya dà li na Kafɔɔ baraga ni jo yemu wèe ya yu yee mu ge, yee wa yee koo ɲaari. Lee koo le shiin yi wa da da ɲaari bɛ. 5 Kafɔɔ w'a koo shɛɛ yi na, kɔnhɔ yi zɔlɔɔ pu da ɲini Kilɛ wo taanɲɛɛgɛ ki na. Loxulo le li bye Kirisa ni ge, lee di bye yi ni!

Yi bɛɛri ya yaa na kapyeŋɛɛ pyi

6 Ayiwa wù cebooloo, w'à da pe jomɔ pe jo waha yi mu Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛgɛ na. Kalaa we wèe ya kan yi mu ge, n'a daa fɛɛ piimu pu ɲɛ pu ya ɲaari na sahaŋi ni wee ni wɛ, fo na kapyeŋɛɛ she na diin na ɲaari na yeree ge, yi laraga kɔn pee na. 7 Yee ya yaa na ɲaari ɲaarigana lemu na, y'i saha ni wèe wo ɲaarigana li ni ge, yeeyɛ pyaa wa lee cɛ. Bani tuun wemu ni wèe di bye yee yíri ge, wèe bi ta wùyɛ yaha lapyebaalaa, na diin na ɲaari na yeree wɛ. 8 Wèe bi ta na li sipya wa shishiin mu ma ni wɛ. Ga wèe bi kanhama soro, na kapyeŋɛɛ pyi caŋa ni piige, kɔnhɔ wù ganha bu da bye tuguro wa shishiin ɲuŋɔ ni yi ni wɛ. 9 Li wa nago kanna li ya saha wèe p'a li yee ɲuŋɔ ni-i dɛ! Ga wèe ya lee pye na shɛ yee na, kɔnhɔ yi bɛ di da se lee koo li ni. 10 Tuun wemu ni wèe di bye yee yíri ge, wèe bi ma yi yu na wari yee mu jo: «Sipya wemu bu kapyeŋɛɛ she, weefɔɔ ya yaa w'a li bɛ wɛ.»

11 Lee bɛɛri funŋɔ ni wèe ya logo na sipyii pii pu wa wà yee ni, pee ya kapyeŋɛɛ she, na diin na ɲaari na yeree, na puyɛ leni sipyii piitiilee wo keree ni. 12 Ayiwa, w'à li shaa pee sipyii pu mu xuuni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛgɛ na, jo pu la le puyɛ ni, p'i ɲaha tii ni pu kapyeŋɛɛ ni, puyɛ pyaa di yere ni pu ɲɔshaga ni.

13 Na cebooloo, le bɛɛri funŋɔ ni. yee kunni ganha bu ganha kasaaŋaa bye tàan wɛ. 14 Wèe ya jomɔ pemu jo yi mu we sɛmɛ we ni ge, sipyaa sipya w'a pee jomɔ pu she ge, y'a wufɔɔ kasɛri; y'i laha wufɔɔ na kɔnhɔ wuyɛ pyaa k'i zhiige. 15 Lee bɛ na, yi ganha bu wufɔɔ pye yi pɛn wɛ dɛ, ga yi wufɔɔ yɛri ceboro yɛrɛmɛ ni.

Duba ni kurogo fò

16 Wù Kafɔɔ, ɲaɲiŋɛ fɔɔ wuyɛ pyaa k'a ɲaɲiŋɛ kaan yi mu tuun bɛɛri ni, kangana bɛɛri na! Kafɔɔ wu pye ni yi bɛɛri ni! 17 Nɛ Pɔli yɛ pyaa k'a le fò mujuu le ka na keye yi na. Nɛ wo fɛ pu wa pere na wo sɛmɛɛ pu bɛɛri na. Nɛ wo kama pe pu wa pe.

18 Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ kan yi bɛɛri mu.

1 Timote
Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu tun Timote mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun wu kalaapire Timote mu. Timote to wu bye Girɛki (Kapyegee 16:2). Wu nu ɲɛ Yawutu, wu mɛgɛ di ɲɛ Inisi, wu nulɛ mɛgɛ di ɲɛ Loyisi (2 Timote 1:5). Wu ni Pɔli ya pinnɛ Kilɛ Jomɔ yɛrɛ li wo ɲaragaa niɲɛhɛŋɛɛ pye. Wu kulo mɛgɛ ki ɲɛ Lisitiri na foro Likawuni fiige ki ni. Kee niɲaa wogo ɲɛ Turuki fiige ki niŋɛ ni (Kapyegee 16:1-3). Pɔli ya pa wu yaha kari Kilɛ Jomɔ yɛrɛ na Tesaloniki ni Korɛnte ni.

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Ali na li ta bɛ Timote ɲɛ Kilɛ wo kapyebyii pii wo nɔhɔcɛrɛɛ, Pɔli ya lowaa le wu ni labye wu kabaŋa na, w'a bi wemu kaa le Timote keŋɛ ni Efese kulo li ni ge (1 Timote 1:3). A w'i egilizi wu gbegelegazaana ni karamɔgɔ-kafinɛjuu pu wo ɲuŋɔ círi círi wo kalaa kan wu mu.

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, a Pɔli di yee bɛ le sɛmɛ wu ni Timote mu (1 Timote 3:14,15).

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

1 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu pye na wu kasɛɛgɛ yaha wuyɛ na karamɔgɔ-kafinɛjuu pu shizhaa na, wee Pɔli di bye wu mu ɲaha shɛshɛɛrɛ.

1 Timote 2 N'a daa fɛɛ bu puyɛ pinnɛ egilizi ni tuun wekɛ ni, lemu p'a yaa na pye ge.

1 Timote 3 Egilizi wu ɲahagbaa fɛɛ ni wu kapyebyii ni pu labye keree.

1 Timote 4 Pɔli ya samɔhɔrɔ le Timote ni na wu pye ɲaha shɛshɛɛrɛ nizaara pusamaa mu.

1 Timote 5—6 Pɔli ya Timote kalaa, na wu yɛri nɔhɔlɛɛ ni naxhugoshaa ni buloo ni sipyii piitiilee wo keree shizhaa na.

Pɔli fò mujuu

1 Nɛ Pɔli, Yesu Kirisa tudunmɔ, na saha ni wù Shɔvɔɔ Kilɛ wo ɲidaan, ni wù tadaŋa Yesu Kirisa wo ɲidaan ni; nɛ w'a we sɛmɛ we yàa. 2 Na wu tun mu Timote mu, mu wemu w'a pye nɛ ja yɛ pyaa pyaa n'a daa wu funŋɔ ni ge.

Wù To Kilɛ ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niimɛ kan ma mu, p'i da ɲuŋɔ ɲaari ma na, p'i ɲaɲiŋɛ kan ma mu.*

Karamɔgɔ-kafinɛjuu

3 Ayiwa, nɛ nigariwo Masedɔni fiige ki ni, ba n'a yi jo waha ma mu wɛ, nɛ la ki ɲɛ m'a diin Efese kulo li ni. Bani sipyii pii pu ɲɛ wà piimu ya kalaa watii kaan sipyii pu mu ge, yi jo m'a yi waha pu mu xuuni na pu kee kalaa tuugo ke ɲɔ yaha. 4 Na pu ganha bu da puyɛ yaha da taashiinɛ li wo kafilalɛ yu, p'i da puyɛ kilee shɛnlɛɛ wo tɛhɛnɛ baa ceboo-tiritɔɔngɔ wo sipyii mɛyɛ na wɛ. Nakaara yɛ nigin pee jomɔ pe ya yirige. Pu ɲɛ Kilɛ ɲidaan wɛ, p'i ya se ni n'a daa wu bɛ ni ɲaha na wɛ. 5 Pe yɛri yɛri jomɔ pe kaɲuŋɔ ki wa, kɔnhɔ taanɲɛɛgɛ di já ta pii sipyii pii ni. Kee taanɲɛɛgɛ ke, zɔfɛfɛɛrɛ ni kee ya fòro, ni fungɔnsaaŋa, ni n'a daa can can wo. 6 Pii wa lee koo le ɲa, na li yaha wà, na diin na ɲuŋɔ baa kafila yɛ yu, na puyɛ piinŋɛ. 7 Pu funŋɔ ki ɲɛ mɛ p'i puyɛ pye saliya karamɔgɔlɔɔ. Ga, li can koo ni, ye pu wa yu, na sipyii pu kalaa keree kiimu ni fo na daa puyɛ na ge, puyɛ pyaa kii ya lee la shishiin kɔri cɛ wɛ.

8 Saliya wu kunni ya ɲɔ, w'à lee cɛ; ga fo wù ba wu koro ɲaari li ɲaarigana na dɛ. 9 Wèe ya li cɛ na jo saliya wa shishiin ya teŋɛ sipyi-tiimɛɛ kaa na wɛ. Sipyikuuyo kaa na w'a teŋɛ, ni n'a she fɛɛ, ni piimu pu ɲɛ pu ya fyagi Kilɛ na-ɛ ge, ni jurumupyii, ni Kilɛ ɲɔmɛɛ cobaalaa, ni pii p'a Kilɛ mɛgɛ kyɛɛgi ge, ni piimu p'a pu tii ni pu nii gbuu ge, ni sipyigbuu

* **1:2** We duba we ɲɛ Kiricɛɛn fò kangana.

pusamaa, [10] ni dɔdɔɔ, ni namaa piimu
ya puyɛ sinnɛɛ ge, ni piimu p'a sipyii
coni na bɛrɛɛ ge, ni kafinɛjuu, ni pi-
imu p'a gari Kilɛ na kafinɛyɛ ɲuŋɔ tàan
ge, ni kaa lemu bɛɛri li ɲɛ li ya saha ni
kalaa can can wo wu ni-i ge. [11] Kilɛ
Jozaama pemu kaa l'a le nɛ keŋɛ ni ge,
pee ni wee kalaa w'a foro. Masɔŋɔ fɔɔ
Kilɛ wo nɔɔrɔ wu kaa pee Jozaama p'a
yu.

Pɔli ya baraga taha Kilɛ na wu cemɛ pu wuu na

[12] N'a baraga taha wù Kafɔɔ Yesu
Kirisa na. Wee w'a fanha kan nɛ
mu nɛ na we labye we pyi. W'a dà
nɛ na, na nɛ lɔ na pye we labye we
pyevɔɔ. [13] Nɛ wemu wu bi Yesu mɛgɛ
kyɛɛgi ge, nɛ wemu wu bi n'a daa fɛɛ
pu ɲaani ge, nɛ wemu wu bi Yesu
fanri ge, ga lee bɛ na Kilɛ ya ɲuŋɔ
ɲaari nɛ na. Bani nɛ bi kii bɛɛri pyi
ki cɛbaara ni n'a daa baara funŋɔ
ni. [14] A Kafɔɔ di niimɛ nigbɔ tirige
nɛ na. N'a daa, ni taanɲɛɛgɛ kemu
k'a daa Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki
ni ge, w'a yee kan nɛ mu. [15] Can
jomɔ pu ɲɛ pe, sipyii bɛɛri ya yaa pu
sɔɔ pemu na ge: Yesu Kirisa ya pa
koŋɔ puga ni, wu ba jurumupyii ɲuŋɔ
wolo. Nɛ Pɔli w'a pye jurumupyii pu
bɛɛri niguumɔ. [16] Ga lemu kaa na Kilɛ
ya ɲuŋɔ ɲaari nɛ na ge, lee li wa mɛ.
Nɛ wemu w'a pye jurumupyii pu bɛɛri
niguumɔ ge, Yesu Kirisa funŋɔ k'a pye
wu wo loxulo li bɛɛri di jé nɛ ni, kɔnhɔ
cabaya na, piimu na ba dà wu na, p'i
ɲìi sicuumɔ ta ge, nɛ bye pee mu ɲaha
shɛshɛɛrɛ. [17] Tuun bɛɛri wo Saangbɔ
we, wu da ga xhu wɛ, wa di ya wu
ɲaa wɛ. Wee yɛ nigin pe wu ɲɛ Kilɛ.
Pɛɛŋɛ ni masɔŋɔ k'a dɛri wu na gbee!
Amiina.

[18] Ayiwa, na ja Timote, tuduro te
n'a da jo ma mu nimɛ ge, tee ti wa
mɛ: Sipyii p'a jomɔ pemu ta na yìri
Kilɛ yíri, na pu jo wèe mu we wu tuun
wu ni mu shizhaa na ge, pee jomɔ pe
pye ma tadaŋa, m'a mayɛ pɔ labye wu
na, ma da yogo yu n'a daa wu kaa na.
[19] La le mayɛ ni m'a n'a daa wu co
xuuni ni fungɔnsaaŋa ni. Pii ya kee
fungɔnsaaŋa ke she, a pee wo n'a daa
w'i gyɛɛgi ba lɔhɔ kɔrɔ ma gyɛɛgi mɛ
lɔhɔ ni wɛ. [20] Namaa shuun wa ɲɛ wà
na Imɛnɛ ni Alɛkisandire. Pee namaa
shuun wu bɛ ya pye pee sipyii p'a. Lee
wuu na nɛ pee ɲɔ yaha Shitaanni mu
wu pu kanha xuuni, kɔnhɔ p'i li cɛ na
Kilɛ mɛkyɛɛgɛnɛ ya ɲɔ wɛ.

2

Kilɛ ɲɛɛrigana

[1] Ayiwa kaa nigin wemu nɛ fɛnhɛ na
zhaa ge, lee li wa mɛ jo y'a Kilɛ ɲɛri
sipyii pu bɛɛri mu: Y'a ɲɛrɛgɛ nigbɔhɔ
pyi; y'i da Kilɛ ɲɛɛri kɔnhɔ w'i niimɛ
tirige sipyii pu na; y'i da baraga tɛri
wu na pu wuu na. [2] Y'a Kilɛ ɲɛɛri
saannaa pu mu, ni sipyii piimu bɛɛri
tɔɔgɔ ki ɲɛ fanha keree ki ni ge, kɔnhɔ
wù já ɲaɲiŋɛ ta, wù ɲaha di ɲiŋɛ, wù
da Kilɛ pɛlɛ, wù da wu koo li ɲaari
ɲaarigazaana na sipyii pu ɲaha tàan.
[3] Lee li wa ɲɔ, lee shiin li wa dan bɛ
wù Shɔvɔɔ Kilɛ ni. [4] Bani wu funŋɔ
ki wa sipyii pu bɛɛri di shɔ, p'i can
wu cɛ. [5] Bani Kilɛ nigin pe yɛ wu
ɲɛ; susurodɛgɛmɛ nigin pe yɛ bɛ di ɲɛ
Kilɛ ni sipyii pu tɛ ni. Wee ɲɛ Yesu
Kirisa, wee wemu w'a pye Adama pya
ge. [6] W'a wuyɛ kan saraga na pye
sipyii pu bɛɛri wo jurumu saraa. Kilɛ
bi tuun wemu wii ge, ba wee ya pa
nɔ wɛ, a wu lee pye na shɛ, na wu
funŋɔ ki ɲɛ sipyii pu bɛɛri di ɲuwuuro
ta. [7] Lee wuu na, Kilɛ ya nɛ pye yɛrɛ
pyevɔɔ ni tudunmɔ. Shi wemu ɲɛ
Yawutuu-i ge, Kilɛ w'a nɛ tun na nɛ wu
wee shi wu kalaa n'a daa wu wo koo
li ni, di Kilɛ wo can wu shɛ pu na. Can
nɛ yu mɛ yi mu dɛ; kafinɛyɛ bɛ wɛ!

Cèe ya yaa na ɲaari Kilɛ koo li ni ɲaarigana lemu na ge

[8] Ayiwa, nɛ funŋɔ ki wa namaa p'a
Kilɛ ɲɛɛri xuu bɛɛri ni, ma pu keye
yirige fugba we ni ni fungɔnsaaŋa ni.
Lee ganha ba byi na taha loyire na,
kelee ni nakaara ni wɛ.

[9] Nɛ funŋɔ ki wa cèe pu bɛ di da pu
wo fàya yi leni yi legazaana na. Fàya
yemu y'a da pu nɔhɔ tɔ ge, p'a yee
leni. Pu ganha bu da da pu ɲuyɔ puu
pɔganaa kii shi tuuyo na wɛ. Pu ganha

bu da pu pushaga yalere pye sanni,
kelee pɛrɛwa kuun wɛ, p'i ganha ba
fe wariɲɛhɛmɛ fàya fɛni wɛ. 10 Ga
pu pushaga yalere ya yaa ti pye na
kasaaŋaa pyi. Cee bɛɛri w'a jo wu
da Kilɛ pɛlɛ ge, lee w'a yaa na byi.
11 Lee kadugo na, cèe p'a yaa na cari
cari puyɛ na kalaa wu kanduun ni, na
puyɛ tirige, na niwegee shan. 12 Nɛ
funŋɔ wa nago cèe p'a kalaa kaan
namaa mu n'a daa fɛɛ pu tapinnɛgɛ
ni wɛ, kelee na puyɛ yaha namaa
ɲuŋɔfɛɛ wɛ. P'a yaa na cari cari puyɛ
na, na niwegee shan. 13 Bani Adama
Kilɛ ya fɛnhɛ yàa ɲaha na, na na Awa
yàa taha wà. 14 Shitaanni di ya fɛnhɛ
Adama faanna di wu piinŋɛ wɛ. Awa
w'a faanna ta na wee piinŋɛ, a lee di
ba ni ɲɔmɛɛyahana ni. 15 Ga Kilɛ na
ba cèe ɲuŋɔ wolo pu sege ki funŋɔ ni.*
Kilɛ na ba pu ɲuŋɔ wolo ni p'a sɔɔ na
gori yaha n'a daa we, ni taanɲɛɛgɛ ki
ni, na puyɛ co, na puyɛ pye fɛɛfɛɛ na
yaha Kilɛ mu.

3

N'a daa fɛɛ pu wo ɲahagbaa fɛɛ ɲaarigana

1 Ayiwa, p'a jo na: «Wa bu da wu
funŋɔ na ɲɛ wu wuyɛ kan, w'i bye
n'a daa fɛɛ pu wo ɲahagbaa fɔɔ, labye
nizaama fɛni wufɔɔ ɲii ya foro.» Can
wu ɲɛ wii! 2 Lee wuu na n'a daa
fɛɛ ɲahagbaa fɔɔ ya yaa na pye sipya
wemu w'a tii ge, jaagi baa fɔɔ, cee
nigin cepoo, w'i já wuyɛ na, w'i tɛhɛnɛ
yaha wuyɛ na keree bɛɛri ni. W'i
bye torogazaana fɔɔ, wu da nabuun
tirige wu puga. W'i da w'a kalaa
kangana ɲaha cɛ. 3 Wu ya yaa na pye
yagbagba, kelee kafugo fɔɔ wɛ. W'a
yaa na pye ɲubeŋɛ fɔɔ, wu ganha da
bye yokɔn, kelee wari lakuuŋɔ fɔɔ wɛ.
4 W'a yaa w'a jani wu kpɔɔn na, wuyɛ
pyaa nagoo di da wu ɲɔmɛhɛɛ coni,
pu da baraga tɛri wu na. 5 Lee bɛ
wɛ, sipya wemu ya já wu puga na wɛ,
dii weefɔɔ di da já n'a daa fɛɛ mara
maragazaana na wɛ? 6 Wu ya yaa na
pye n'a daa fɔɔ nivomɔ wɛ, lee bɛ wɛ
tabaara na já jé wu ni, lee funŋɔ ni
kiiri na do wu ɲuŋɔ ni ba w'a to Shi-
taanni ɲuŋɔ ni wɛ. 7 Piimu ɲɛ Kiricɛɛn
wɛ, pee bɛ ya yaa na wufɔɔ mɛsaaŋa
yu, kɔnhɔ pu ganha ba zɔjuuro ni
fanhara tɛri wu na, wu ɲɛhɛ wu ba jo
Shitaanni wo tifuugo ki na wɛ.

Piimu p'a ɲahagbaa fɛɛ pu tɛri labye wu na ge

8 Ayiwa, piimu p'a n'a daa fɛɛ pu
wo ɲahagbaa fɛɛ pu tɛri ge, pee bɛ ya
yaa na pye see sipyii. Pu ganha ba
kafila shuun yu wɛ. Pu ya yaa na
pu fanha ɲɛhɛ yagbaya yíri wɛ, p'i ya
yaa na naafuu shaa tifirebaara ni wɛ.
9 Kilɛ ya can wemu jo pu mu ge, p'a
yaa na dà wee na, na gori yaha wu na
ni fungɔnfige ni. 10 P'a yaa na fɛnhɛ
pu taanna taanna wii xuuni jaagi xuu
wa bye w'i ya ta pu na wɛ, wee tuun
wu ni p'i na pu le labye wu ni. 11 Pu bu
da cèe, pu bɛ ya yaa na pye see sipyii.
Pu ganha bu bye cèe piimu ya sipyii
mɛyɛ kyɛɛgi wɛ. P'i tɛhɛnɛ yaha puyɛ
na keree bɛɛri ni. P'i bye ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ
keree bɛɛri ni. 12 Namaa piimu p'a
ɲahagbaa fɛɛ pu tɛri ge, pee bɛ ya yaa
pu pye cèe nigin nigin cepee. P'i da
pu na pu nagoo biini xuuni, na pu
kpɔnhɔɔ sipyii bɛɛri co cogazaana na.
13 Piimu p'a pu wo labye wu pyi wu
pyegana na ge, pee na ba baraga ta,
na lowaa ta n'a daa wu ni Yesu Kirisa
wo kariɲɛɛgɛ ki ni.

Kilɛ koo li ŋmɔhɔrɔ t'a foro kpɛɛngɛ na

14 Ayiwa Timote, nɛ kunni wa we
sɛmɛ we tunni ma mu. Ga nɛ giin
jo nɛ bɛ wa da mɔ di shɛ ma yíri wɛ.
15 Lee bɛ na, nɛ we tunni ma mu kɔnhɔ
di ba dɛrɛɛ mɔ di ya shɛ wɛ, m'a yaa
m'a lemu pyi Kilɛ wo kpɔɔn li sipyii
pu tɛ ni ge, m'a lee cɛ. Kilɛ wemu wu
wa ɲìi na ge, wee wo n'a daa fɛɛ pu
ɲɛ lee kpɔɔn li wo sipyii. Pee pu ɲɛ
n'a daa wu wo can wu tidinŋɛ, ni wu
ɲuziginɛ. 16 Nakaara baa, wèe wo Kilɛ
koo li ŋmɔhɔrɔ t'a sii tii pɛlɛ.

* **2:15** Kariɲɛɛgɛ Ɲɔmɛɛ Nilɛɛ l'a yi yu na dahala na Ja wa na ba se cèe wo sege ki funŋɔ ni wemu na ba bye koŋɔ Shɔvɔɔ ge.

W'a pye ba sipyiyawyii ɲɛ wɛ.
Fɛfɛɛrɛ Munaa ya li shɛ na w'a tii,
a mɛlɛkɛɛ bɛ di wu ɲa.
Wu keree ki Jozaama ya jo
shi wu niŋɛ ni koŋɔ ke kabaya ye
bɛɛri na,
a sipyii pii di dà wu na.
A Kilɛ di wu yirige durogo,
na shɛ wu le nɔɔrɔ ni fugba we ni.

4

Karamɔgɔ-kafinɛjuu pu wo keree

1 Ayiwa, Kilɛ Munaa l'a yi yu na
fiinŋɛ wù mu na koŋɔ taaxɔɔ ni, pii na
ba n'a daa wu koo li yaha, na daha
nafaanra fɛɛ pii fɛni. Pee wo kalaa
we di ɲɛ Shitaanni wo. 2 Karamɔgɔ-
kafinɛjuu, shuun shuun jovɛɛ p'a,
kakuuyo y'a piimu wo zɔlɔɔ ɲi fo na
pu wɔ ba na tasogoŋɔ ɲɛ-ɛ ge, pee pu
da ba pu faanna, na pu piinŋɛ. 3 Pee
sipyii pii ya n'a daa fɛɛ pu kalaa na
li ya ɲɔ sipyii p'a puyɛ leŋɛɛ wɛ. Na
yaliye ya bɛ shɛɛ na yee bɛ ya yaa p'a
yi li wɛ. Na ta Kilɛ d'a yaŋmuyɔ bɛɛri
yàa, piimu pu ɲɛ ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ, pu d'a
can wu bɛ cɛ ge, pee ba da yi li, pee
di baraga taha wu na. 4 Yaaga bɛɛri
Kilɛ ya yàa ge, yi bɛɛri y'a ɲɔ. Wèe
ya yaa na yalige ka shishiin tuugo
shege wɛ. Li tɛhɛnɛ li ɲɛ wù ba da
ki li, wù baraga taha Kilɛ na. 5 Bani
yaaga bɛɛri wèe da lii ge, Kilɛ ma kee
pye fɛɛfɛɛ wu jomɔ pe ni wèe wo Kilɛ-
ɲɛrɛgɛ ki baraga ni.

Kirisa wo kapyebye nizaama

6 Ayiwa Timote, ma bu já kii keree
kii shɛ cebooloo n'a daa fɛɛ pu na, ma
na ba bye Yesu Kirisa wo kapyebye
nizaama. Ma na ba li shɛ lee funŋɔ ni
na m'a kalaa xuuni n'a daa wu jomɔ
pu ni. Kalaa can can wo wemu wo
koo m'a ɲaari ge, na m'a kalaa lee koo
li bɛ ni xuuni. 7 Ayiwa, kafilalɛ wemu
wu ɲɛ wu ya foro Kilɛ ni-i ge, ni ɲuŋɔ
baa jomɔ pe, ma ba yee nuri wɛ. Ga
ta mayɛ taanni Kilɛ ɲìi fyaara ni, m'a
dee lee na. 8 Na ma ceepuuro taanni
yatɛnwaya ni, lee wo kaɲɔɔ wa keree
kii ni. Ga na mayɛ taanni Kilɛ ɲìi
fyaara ni lee ya keree bɛɛri ɲɔgi. L'a
wèe niɲaa ɲɔgi ke koŋɔ ke na, na wèe
ɲiga bɛ ɲɔgi. 9 Jomɔ pe n'a yu yee mu
ge, p'a sii tii fiinŋɛ, sipyii bɛɛri ya yaa
na sɔɔ pu na. 10 Ayiwa, lee wuu na wèe
ya kapyeŋɛɛ pyi, na yogo tunni, bani
Kilɛ ɲìi wo wu ɲɛ wèe tadaŋa. Wee w'a
pa Adama nagoo pu bɛɛri shɔ, piimu
kunni p'a dà wu na ge.

11 Ta kii keree kii yu m'a wari pu
mu, ma da pu kalaa ki ni. 12 Ma ganha
da wa shishiin yaha wu ma fanha na
ma ɲɛ nɔhɔcɛrɛɛ wɛ. Ga ma jogana li
yaha l'i bye n'a daa fɛɛ pu mu ɲaha
shɛshɛɛrɛ, ni ma ɲaarigana li ni, ni ma
taanŋɛɛgɛ ki ni, ni ma n'a daa wu ni,
m'a funŋɔ fiinŋɛ, kɔnhɔ n'a daa fɛɛ pu
da ma taanni. 13 La le mayɛ ni ma da
Kilɛ Kafila wu kalaa sipyii pu mu, ma
da pu yɛri, ma da pu kalaa yani di ba
shɛ wà ge. 14 Kilɛ ya loolodaa lemu
kan ma mu m'a wu labye wu pyi ge,
ma ganha bu lee yaha kadugo yíri wɛ.
Kilɛ w'a lee loolodaa li kan mu mu.
N'a daa fɛɛ pii na w'a yee ɲaha shɛ p'a
pa jo mu mu. Wee tuun wuyɛ pyaa ni,
egilizi ɲahagbaa fɛɛ p'a pu keye taha
mu na, na Kilɛ ɲɛɛri mu mu. 15 La
le mayɛ ni ma da wee labye we bɛɛri
pyi m'a ɲɔgi, m'a mayɛ kan wu mu
xuuni; kɔnhɔ pu bɛɛri di li ɲa na m'a
se ɲaha na Kilɛ labye wu ni. 16 Hakili
yaha ma ɲaarigana li na, m'a hakili
yaha ma kalaa pyegana li bɛ na! La
le mayɛ ni m'a kii kapyeŋɛɛ kii co ni
keye shuun ni! Lee bu bye, ma na ba
mayɛ ɲuŋɔ wolo, piimu bɛ pu wa ma
jomɔ pu nuri ge, ni pee bɛ.

5

Timote ya yaa na lemu pyi n'a daa fɛɛ pu bɛɛri mu ge

1 Ma ganha bu da kafilawa jo ni
egilizi nɔhɔlɛ wa shishiin ni wɛ, ga wu
yɛri ni loxulo ni ba ma to ɲɛ wɛ. Ma da
lɛvɛɛ pu bɛ yɛri lee yɛrigana li na ba
ma cebooloo ɲɛ wɛ. 2 Ma da celɛɛ pu
yɛri ba ma nii ɲɛ wɛ, ma da cepiire ti
yɛri ni tiimɛ ni ba ma ceboroshaa ɲɛ
wɛ.

Naxhugoshaa tɛgɛgana

3 Cèe piimu wo namaa ya xu, sipya
wa shishiin di ɲɛ pu shizhaa na-ɛ ge,
m'a kasɛɛgɛ yaha pee na. 4 Ga nagoo
bu da naxhugoshɔ wemu mu, kelee
ɲabiye, tee nɔhɔpiire t'a yaa na fɛnhɛ
na Kilɛ ɲìi fyaara taanni, p'i pu sefɛɛ
pu tɛgɛ. Pu sefɛɛ p'a lemu pye pu mu
ge, p'i da lee foo tɔni pu mu. Lee l'a
dan Kilɛ ni. 5 Naxhugoshaa piimu pu
ɲɛ tɛgɛvɔɔ ya sii pu na can na-ɛ ge, pee
ma Kilɛ pye pu tadaŋa, na wu ɲɛɛri
caŋa ni piige, kɔnhɔ wu pu tɛgɛ. 6 Ga
naxhugoshaa piimu p'a puyɛ yaha ke
koŋɔ ke wo ɲidaan keree yɛ na ge, pee
ya xu na xɔ, ali na pu yaha pu na ɲɛ bɛ
ɲìi na. 7 Ayiwa, ta sipyii pu kalaa kii
keree kii ni, kɔnhɔ pee cèe pu da lee
koo li ɲaari, jaagi xuu wa ganha bu ba
da pu na wɛ. 8 Sipya wemu bu bye wu
ya kasɛɛgɛ yaha wu puga shɛɛn na wɛ,
pu da jo wu kpɔɔn shɛɛn susu na wɛ,
weefɔɔ ya foro n'a daa wu ni fɛɛfɛɛ, ali
wemu bɛ ɲɛ Kiricɛn wɛ, wee bɛ ya pɔrɔ
weefɔɔ na.

9 Naxhugoshaa piimu p'a yee kɛlɛɛ
gbaara ta, p'i ya ta gbaya yatii je nige
wɛ, fo na puyɛ yaha ná nigin na ge,
pee wo mɛyɛ y'a da já ga, kɔnhɔ n'a
daa fɛɛ pu da pee tɛri. 10 P'a yaa pu
ta bɛ sipyii bɛɛri ya pu cɛ pu kapyegee
nizaaŋaa funŋɔ ni. P'a yaa pu ta na pu
nagoo biini na ɲɔgi. P'a yaa pu ta pu bi
nabuun tirige pu piyɛyɛ, na pu kemɛɛ
xuuni. N'a daa fɛɛ piimu pu bi se pu
yíri ge, p'i da pu na bi pee tɔɔyɔ jii,*
na kanhama fɛɛ tɛri, na kasaaŋaa tu-
uyo bɛɛri pyi. 11 Naxhugoshaa piimu
pu ɲɛ pu sanha lɛ-ɛ ge, ma ganha bu
pee mɛyɛ ka wɛ. Bani na saha ni ke
koŋɔ ke la keree ni, pu funyɔ y'a ma
bye gbajiire na, kee la k'a ma fanha
tɔ Kirisa wo kapyeŋɛɛ ki na pee mu.
12 Lee funŋɔ ni, p'a kiiri shan puyɛ
ɲuŋɔ ni; bani p'a bi ɲɔmɛɛ lemu lɔ na
pee na da kapyeŋɛɛ pyi Kirisa yɛ nigin
mu ge, p'a lee kyɛɛgi. 13 Lee bu bye p'a
kapyeŋɛɛ she, na diin na ɲaari piyɛyɛ
yi tɛ ni. Pu da daa lee yɛ na wɛ, p'a diin
na kafilaɲɛhɛmɛ yu, na pu ɲɔyɔ leni
sipyii keree ni. Yemu ɲɛ nijoyo wɛ, p'a
ganha na yee bɛɛri yu. 14 Lee wuu na
naxhugoshaa piimu pu ɲɛ pu sanha
lɛ-ɛ ge, nɛ funŋɔ wa p'i guri gbaya ya je
sanha, p'i nagoo ta, p'i pu puga shɛɛn
co xuuni; kɔnhɔ wù pɛn wu ganha bu
da kaa la shishiin ta wù na wu wù
jaagi wɛ. 15 Bani pee cèe pii ya n'a
daa wu yaha na xɔ, na daha Shitaanni
fɛni. 16 Naxhugoshaa pii bu da n'a daa
fɔɔ wa kaban, weefɔɔ wu pee tɛgɛ; tee
tuguro ti ya yaa pu tee taha n'a daa fɛɛ
pu na wɛ, kɔnhɔ naxhugoshaa piimu
pu ɲɛ wà tɛgɛvɔɔ baa ge, n'a daa fɛɛ p'i
já yere ni pee ni.

Y'a baraga tɛri n'a daa fɛɛ ɲahagbaa fɛɛ pu na

17 Egilizi ɲahagbaa fɛɛ piimu p'a pu
wo labye wu pyi wu pyegana na ge,
pee ya yaa ni pɛɛŋɛ tɛhɛɛ shuun ni.
Piimu susu p'a kanhama pu xu na
yɛrɛ li pyi, na sipyii pu bɛ kalaa ge,
pere. 18 Bani l'a ka Kilɛ Kafila wu
ni na: «Ma bu nù yaha wu shinma
tanhana tanhana wu pya di foro, ma
ganha bu wu ɲɔ pɔ wɛ.»* L'a ka bɛ
sanha na: «Kapyebye ya yaa ni wu
saraa ni.»* 19 Wa bu egilizi ɲahagbaa
fɔɔ wa jaagi kaa la na, ma bu sɔɔ wee
jaagi wu na wɛ, fo sipyii shuun kelee
taanri bɛ bu shɛ da li sɛɛri. 20 Piimu
p'a kori yaha jurumu na na byi ge, ta
pee wo nahama pu yu pu na sipyii pu
bɛɛri niŋɛ ni, kɔnhɔ pusamaa ba kee
ɲaa, pu da fyagi kee shi bye na.

Pɔli wo yɛri yɛri jomɔ

21 N'a da yi jo waha ma mu, Kilɛ
ni Yesu Kirisa wuu na, ni w'a mɛlɛkɛɛ
piimu ɲaha bulo ge, jo ma la le mayɛ
ni, ma da kii ɲɔmɛhɛɛ kii bɛɛri koo
ɲaari; ma ganha bu wa pɔrɔŋɔ wa na
wɛ, ma ganha bu wa wolo wa ni kii
keree kii funŋɔ ni wɛ. 22 Ma ganha bu
keye gburogi daha sipya wa shishiin
na, m'a duba pye wu mu m'a egilizi
wu kapyeŋɛɛ le wu keŋɛ ni wɛ. Ma
ganha bu binnɛ ni wa ni wu jurumu

* **5:10 Tɔɔyɔ jii:** Yawutuu mu, ma bu jo m'a nabun wemu ɲuŋɔ círi ni fundanga ni, m'a baraga bɛ taha wu na, m'a wu tɔɔyɔ je. * **5:18** Dutɛrɛnɔmɛ 25:4 * **5:18** Luka 10:7

na wɛ. M'a ma fungɔngɔ ki yaha ki nivige di bye.
23 Ma ganha ba lɔhɔ yɛ gbuu wɛ. M'a yaa m'a duvɛn dɔɔni gbuu ma layara ti wuu na, ni yama tɔntɔngɔɔ kisaŋaa bɛ wuu na.
24 Ayiwa, pii wo jurumu wa ɲaa kpɛɛngɛ na na fiinŋɛ, na ta w'à li cɛ xɔ, na kiiri na ba gɔn pu na; ga pii di wa wà pee wo wu da ga já jɛ ni kurogo bɛ wɛ. 25 Mu pii wo kapyegee nizaaŋaa kii bɛ wa ɲaa kpɛɛngɛ na na fiinŋɛ. Ali kiimu bɛ ki ɲɛ ki kaa ya jɛni tɔvuyo naɛ ge, ki bɛ ya já kori yaha ŋmɔhɔrɔ ni wɛ.

6

Buloo ya yaa na baraga tɛri pu kafɛɛ na

1 N'a daa fɛɛ piimu pu ɲɛ buloo ge, pu bɛɛri ya yaa na kasɛɛgɛ ta pu kafɛɛ na, na baraga tɛri pu na xuuni, kɔnhɔ sipyii pu ganha bu da da Kilɛ mɛgɛ kyɛɛgi, p'i da wù wo kalaa wu fanri wɛ. 2 Piimu wo kafɛɛ pu ɲɛ n'a daa fɛɛ ge, pee bɛ ganha ba pu kafɛɛ pu cɛrɛŋɛ na bani pu bɛɛri ya pye cebooloo wɛ dɛ! Ga p'a yaa p'a kapyeŋɛɛ pyi pu mu ni pu fanha bɛɛri ni, bani piimu mu p'a kapyeŋɛɛ ki pyi ge, n'a daa fɛɛ pu ɲɛ pii, pu bɛ pu ɲɛ Kilɛ wo taaŋɛɛgɛ ki ni.

Karamɔgɔ-kafinɛjuu ni naafuu can can wo we

M'a yaa m'a sipyii pu kalaa lemu ni, ma da li yu m'a wari pu mu ge, lee li wa mɛ. 3 Sipya watii ba sipyii pu kalaa kalaa watii ni wemu ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo fɛfɛɛrɛ jomɔ pu ɲɛ nigin wɛ, kelee wemu ni Kilɛ koo li ɲɛ nigin wɛ ge, 4 tabaara fɔɔ wu ɲɛ weefɔɔ. Wu ya yafiin bɛ cɛ wɛ. W'a ɲɛri ɲuŋɔ baa nakaara fɔɔ. W'a ganha na yoyo kɔɔn ɲuŋɔ baa jomɔ yɛ wuu na. Kee keree kii k'a ma ni ɲɛpɛnwaa ni, ni yoyo, ni shɛhɛɛ, ni fungɔnkuuyo, ni nakaara nixhɔganhara. 5 We wa shishiin hakili ɲɛ wuyɛ mu pii sipyii pii ni wɛ. Pu ya can cɛ nige wɛ. N'a daa wu koo l'a ɲɛri pee mu naafuu sha koro.
6 Uun, Kilɛ ɲìi fyaara ti kunni ɲɛ ni kuduungbɔ ni sipya mu, wemu wo keŋɛ yataya y'a wu tinni ge. 7 Bani wèe wa shishiin ya pa ni yaaga ni ke koŋɔ puga ke ni wɛ, wù niguriwuu di wa da guri ni yaaga ni wɛ. 8 Lee wuu na, wù bu já na wù ɲɔlige, ni wu faleye taa na xɔ, lee ya yaa li wù yaa. 9 Ga piimu p'a gilee naafuu fɛɛrɛ fɛni ge; puyɛ pyaa wo lakuuŋɔ ni ɲuŋɔ baa ɲidaan, yee yi ma bye tifuugo na pu co, na bɔɔngɔ shan pu ɲuŋɔ ni, na pu kyɛɛgi fɛɛfɛɛ. 10 Bani wari la ki ɲɛ kakuuyo tuuyo ye bɛɛri wo niŋɛ. Wari lakuuŋɔ ya jé pii ni, a p'i biin, na n'a daa wu koo yaha, na kanhama nigbɔ shan puyɛ ɲuŋɔ ni.

Pɔli ya yɛri yɛri jomɔ pemu kan Timote yɛ pyaa mu ge

11 Ga mu Timote wemu wu wa Kilɛ wo kapyebyii pu ni ge, mu wu laraga kɔn kii keree kii bɛɛri na. La le mayɛ ni m'a gori yaha tiimɛ ni, ni Kilɛ ɲìi fyaara, ni n'a daa, ni taaŋɛɛgɛ, ni loxulo, ni ɲubeŋɛ. 12 Yogo ke m'a dunni n'a daa wu funŋɔ ni ge, la le m'a se ta. Ɲìi sicuumɔ pe pu ɲɛ pu ya xhuu-i ge, m'a pee ta. Lee wuu na Kilɛ ya ma yiri. Wee kafilasaama we ma bɛ ya jo na ma wo n'a daa wu shɛ. Lee ya pye sipyii niɲɛhɛmɛɛ ɲii na. 13 Ayiwa, Kilɛ wemu w'a yaŋmuyɔ yi bɛɛri munahaa le ge, wee wa wù sɛɛri ni Yesu Kirisa wemu w'a jo gbafɛnɛɛrɛɛ Pɔnsi Pilate ɲii na, na can jo wu mu ge. N'a da yi jo waha ma mu 14 jo kapyegee kiimu kaa l'a le ma keŋɛ ni ge, la le fɛ ganha bu da ma na wɛ, jaagi xuu bɛ ganha bu da ma na wɛ, fo na shɛ nɔ wù Kafɔɔ Yesu Kirisa cabaŋa ki na. 15 Wu paduun ga ba nɔ, Kilɛ yɛ pyaa k'a da wu yaha ba. Saannaa pu bɛɛri wo Saan wu ɲɛ wii, ni kafɛɛ pu bɛɛri wo Kafɔɔ. Wee wu ɲɛ Kilɛ nigin pe we, na ɲɛ fanhaya yi bɛɛri fɔɔ ni masɔŋɔ fɔɔ wu yɛ pe. 16 Wee yɛ nigin pe wu ɲɛ wu da ga xhu wɛ. Xuu wemu ni w'a tiin ge, wee xuu wu wo kpɛɛngɛ ki bɛlɛ funŋɔ ni, sipya wa shishiin da ga já gbara wu na wɛ. Sipya wa shishiin ɲii sanha daha ɲa wu na wɛ, sipyiyawyii la shishiin ɲii di wa da já daha bɛ

wu na wɛ. Masɔŋɔ ni sefɛɛrɛ ti ɲɛ wu wuuro tɛhɛnɛ baa fo gbee. Amiina.

N'a daa fɛɛ naafuu fɛɛ wo nibyii

17 Ayiwa, ke koŋɔ ke wo naafuu wu wa sipyii piimu mu ge, yi jo waha pu mu na pu ganha ba ɲɔsanga pyi wɛ. Na pu ganha bu wee naafuu wu pye pu tadaŋa wɛ, bani wee ya xhuu; ga pu Kilɛ pye pu tadaŋa. Wee w'a yaŋmuyɔ yi bɛɛri kaan wèe mu na ɲɛhɛŋi, kɔnhɔ wù já fundanga ta. 18 Yi jo pu mu na p'a kasaaŋaa pyi, na pu pu kapyegee nizaaŋaa yaha k'i ɲɛhɛ; p'i keŋɛ mugi pu yataya na, pu da pu keŋɛ yaŋmuyɔ ya kaan sipyii pu mu. 19 Pu ba lee pyi, pu na ba naafuu nigbɔ ta puyɛ ɲaha na ɲiga na, naafuu wemu w'a ɲɔ w'i ya gyɛɛgi bɛ-ɛ ge. Lee funŋɔ ni pu da ba ɲìi sicuumɔ can can wo ta.

Pɔli kurogo jomɔ

20 Timote, kaa lemu l'a le ma keŋɛ ni ge, lee mara ɲɔ. Mayɛ tánha ke koŋɔ ke wo ɲuŋɔ baa jomɔ pe na, ni kafinɛyɛ lajɛ nakaara jomɔ pu na. 21 Sipyii pii p'a yu na pee ya wee lajɛ wu ta. Pee ya piin na foro n'a daa wu koo li ni.

Ayiwa, Kilɛ wu niimɛ kan yi mu.

2 Timote
Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ shuun wo wemu tun Timote mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Kaso ni Pɔli bi bye Oromɛ kugbɔɔ ni na we sɛmɛ we ka na tun Timote mu (2 Timote 1:8,16-17; 2:9).

Wu funŋɔ ki bye wu Timote luu waha Kilɛ wo labye wu fɛni, bani w'a bi li cɛ na wee Pɔli xuduun w'a nɔ xɔ (2 Timote 4:6).

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Shɔgana lemu na Kilɛ ya pee shɔ ge, Pɔli ya Timote funŋɔ to lee keree na (2 Timote 1:9).

Na Timote wu pye sɔrɔsi nijemɛ wu wu funŋɔ yaha nidogo na Kilɛ na wu ɲaha co bani Kilɛ w'a wu yiri. Na wu pye Kafɔɔ wo bulo. Na wu ganha bu bye yokɔn wɛ, ga na wu da sipyii kalaa can wu ni (2 Timote 2:24-26).

Pɔli ya Timote sɔnmi ke koŋɔ ke taaxɔɔ li keree shizhaa na (2 Timote 3:1-9). W'a wu fiin sama jo na waha Timote mu, wee wemu kaa l'a bi dan wu ni ba wuyɛ pyaa ja ɲɛ-ɛ ge.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

2 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu funŋɔ tirige wu labye wu na.
2 Timote 2 Na Timote wu la le Kilɛ wo labye wu ni, wu bye sɔrɔsi nijemɛ ni kalaapire nijenɛ.
2 Timote 3:1-9 Pɔli ya wu sɔnmi Kilɛ koo li yahavɛɛ pu keree na.
2 Timote 3:10—4:8 Pɔli ya keree kii jo waha Timote mu.
2 Timote 4:9-22 Pɔli fò mujuu.

Pɔli fò mujuu

1 Nɛ Pɔli, nɛ ɲɛ Yesu Kirisa wo tudunmɔ na bɛ ni Kilɛ ɲidaan ni. Kilɛ ya ɲìi sicuumɔ pemu wo ɲɔmɛɛ lɔ wèe mu, p'i daa Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni ge, w'a nɛ tun na nɛ w'a pee wo yɛrɛ pyi. 2 Timote, mu wemu wu ɲɛ nɛ ɲidaan ja n'a daa wu koo ni ge, mu mu nɛ we sɛmɛ we tunni.

Wù To Kilɛ ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niimɛ kan ma mu, p'i da ɲuŋɔ ɲaari ma na, p'i ɲaɲiŋɛ kan ma mu.*

Pɔli ya luu leni Timote ni labye wu na

3 Nɛ Kilɛ shaari, wee wemu mu nɛ kapyeŋɛɛ pyi ni fungɔnvige ni ma na jo ba na sefɛlɛɛ p'a li pye pyegana lemu na wɛ. Nɛ ba da Kilɛ ɲɛɛri, caŋa fara piige na, nɛ funŋɔ ya wuu mu na bada wɛ. 4 Mu ya ɲɛsinmɛ pemu wo wèe lahaduun wu ni wùyɛ na ge, lee wa nɛ funŋɔ ni. Ma la k'a sii shɔ na ni xuuni, na funŋɔ k'a sii di ma ɲa sanha, kɔnhɔ di fundanga ta. 5 N'a daa can can wo we wu wa ma mu ge, nɛ funŋɔ wa dun wu bɛ na. Ma nulɛ Loyisi ni ma nu Unisi, pee p'a fɛnhɛ wee n'a daa can can wo wu ta. Nɛ dà bɛ li na jo wee n'a daa wu ninumɔ wu wa mu bɛ mu. 6 Lee wuu na nɛ na keye taha ma na, na Kilɛ ɲɛri ma mu, a Kilɛ di loolodaa lemu wo sefɛɛrɛ tirige ma na ge, la le mayɛ ni lee wo sefɛɛrɛ t'i gori yaha ma na. 7 Bani Kilɛ ya zɔ wemu kan wèe mu ge, wee ɲɛ fyaara wo wɛ. Ga fanha w'a leni wèe ni, ni taanɲɛɛgɛ, ni fungɔngɔ fɛɛrɛ.

8 Lee wuu na ma ganha bu da zhiige wù Kafɔɔ wu kaa jo na sipyii pu mu wɛ. Nɛ wemu bɛ wu ɲɛ kaso ni wu mɛgɛ ki wuu na ge, nɛ bɛ kaa ganha bu da bye ma mu shiige wɛ. Ga ma bɛ wu yere ma taa kanhama sige Jozaama pu jo wuu na, fanha kemu Kilɛ da ba gan ma mu ge, na bɛ ni kee ni. 9 Wee Kilɛ w'a wèe shɔ, na wèe yiri na pye wuyɛ pyaa wo fɛfɛɛrɛ wuu. Kapyegee kiimu wèe ya byi ge, wu ya ta wèe shɔ kee wuu na wɛ. Ga w'a wèe ɲuŋɔ wolo na bɛ ni wu wo keree ki shangana le, ni wu wo niimɛ wu baraga ni. Wee niimɛ w'a kan wèe mu Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni, na ta koŋɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ. 10 Wee niimɛ we, nimɛ wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa ya pa na ba wee shɛ wù na. W'a xu wo fanha ki kyɛɛgi. Ɲìi sicuumɔ pe pu ɲɛ pu ya xhuu wɛ, p'i ya gyɛɛgi bɛ-ɛ ge, a Jozaama p'i bye kaɲuŋɔ na pee kaa yeege kpɛɛngɛ na. 11 Pee Jozaama

* **1:2** We duba we ɲɛ Kiricɛɛn fò kangana.

pu wo yɛrɛ wuu na, Kilɛ ya nɛ pye
pu jovɔɔ, ni tudunmɔ, ni karamɔgɔ.
12 Lee wuu na pe kanhama pe bɛɛri
wa nɛ na. Ga lee bɛ na li shiige wa nɛ
na wɛ, bani wemu nɛ pye na tadaŋa
ge, nɛ wee cɛ. Nɛ dà bɛ li na jo lemu
kaa w'a le nɛ keŋɛ ni ge, jo se wa wu
ni wu lee mara, fo na shɛ koŋɔ xɔduun
nɔ.
13 Ayiwa, n'a ma kalaa fɛfɛɛrɛ jomɔ
pemu ni ge, pee yaha mayɛ funŋɔ ni,
ma da ɲaari m'a sahaŋi ni pee ni, ni
n'a daa ni taanɲɛɛgɛ ni; Yesu Kirisa
wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni yee wa daa.
14 Kalaasaama wemu kaa l'a le ma
keŋɛ ni ge, wu mara Fɛfɛɛrɛ Munaa li
gbɔɔrɔ ni. Lee Fɛfɛɛrɛ Munaa le li wa
wèe funyɔ ni.
15 Mayɛ pyaa k'a li cɛ na n'a daa fɛɛ
piimu pu ɲɛ Azi fiige ki ni ge, pu bɛɛri
ya nɛ yaha na yɛ. Fizhɛli ni Ɛrimozhɛni
bɛ wa pee sipyii pu ni. 16 Ga Kafɔɔ
wu ɲuŋɔ ɲaari Onezifɔri puga ki sipyii
pu na, bani w'a nɛ funŋɔ ɲiŋɛ tɛɛgɛɛ
niɲɛhɛŋɛɛ ni. Ali na nɛ yaha kaso wu
ni, wu ya lee ta bɛ shiige wuyɛ mu
wɛ. 17 Ga ba w'a nɔ Oromɛ kulo li ni
wɛ, na nɛ xuu sha ni see ni fo na shɛ
nɛ ɲa. 18 Kafɔɔ wu ɲuŋɔ ɲaari wu na,
w'i ba Kafɔɔ wo saama pu ta koŋɔ ki
caxhɔgɔ. W'a kasaaŋaa kiimu pye nɛ
na Efese kulo li bɛ ni ge, muyɛ pyaa
wa ki fiin na toro sipyii pusamaa tàan.

2

Wemu wu ɲɛ Kirisa wo kapyebye nizaama ge

1 Ayiwa na ja Timote, niimɛ wemu
wu ɲɛ wèe mu Yesu Kirisa wo
kariɲɛɛgɛ ki ni ge, la le mayɛ ni m'a
da ma wo baraga ki shaa wee ni.
2 Kalaa we m'a ta na mu sipyiɲɛhɛmɛɛ
pu ɲii na ge, sipyii piimu na m'a daa
na jo pu bɛ na já wee kalaa wu kan
pii bɛ mu ge, ta pee kalaa wu ni.
3 M'a yaa ma ma taa kanhama lɔ, ba
Yesu Kirisa wo kashɛnŋmɔ nijemɛ ɲɛ
wɛ. 4 Kashɛnŋmɔ wemu w'a giin wu
wu ɲuŋɔfɔɔ funŋɔ ɲiŋɛ ge, wee da
ga koŋɔ keree kaa taga wuyɛ funŋɔ
cɔnri ba sipyitiimɛ ɲɛ wɛ. 5 Wemu
w'a ɲahazhaanri tafɛrɛ ti fe ge, wu
bye w'i ya tee tafɛrɛ ti paa na saha
ni ti korogoo ki bɛɛri ni wɛ, wu da
jaralaa ta wɛ. 6 Faapye wemu w'a
faa kanhama soro ge, wee w'a yaa
wu pye shɛnshiimɛ na faa yapyiire
ta. 7 Yemu nɛ yu mɛ ge, ma funŋɔ sha
ni yi ni, bani Kafɔɔ na ba ma pye m'a
yi bɛɛri cɛ.
8 Ma hakili yaha Yesu Kirisa na,
saannaa Dawuda ɲabige ke. W'a ɲɛ
na foro xu ni, pee Kilɛ Jozaama pe wo
yɛrɛ nɛ byi. 9 Nɛ na pee Jozaama pu
yu, lee l'a pe kanhama pe nɔ nɛ na.
Lee wuu na p'a shɔnhɔyɔ le nɛ na ba
kakuubye ɲɛ wɛ. Ga Kilɛ wo Jomɔ pu
kunni, wa da já shɔnhɔyɔ le pee na
wɛ. 10 Lee wuu na nɛ keree bɛɛri xuli
nayɛ ni, Kilɛ ya sipyii piimu ɲaha bulo
ge, pee wuu na. Kɔnhɔ pu bɛ di ba
ɲuwuuro ta Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ
ki baraga ni, p'i nɔɔrɔ nixhɔbaama bɛ
ta. 11 Pe jomɔ pe ya sii tii fiinŋɛ, na ɲɛ
bɛ tadaŋa:

«Wèe bu wùyɛ kan na xhu ni Yesu Kirisa ni,
wèe na ba ɲìi sicuumɔ ta ni wu ni sanha.
12 Wèe bu la le wùyɛ ni na gori yaha n'a daa wu ni,
wèe na ba bye ni wu ni wu saanra ti ni.
Ga wèe bu zhe wu ni niɲaa,
wu bɛ na ba wèe she.
13 Wèe bye wèe di ya pye ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ wɛ,
wee wa ɲɔmɛɛ fɔɔ tuun bɛɛri ni.
Bani wee ya jomɔ yu,
wu guri wu wuyɛ kaala pee na wɛ.»

14 M'a yaa m'a sipyii pu funyɔ tun
pe jomɔ pe na, ma da yi yu m'a wari
pu mu xuuni Kilɛ wuu na na pu ganha
ba dunni kafila wo jogana yɛ wuu na
wɛ. Lee ya yafiin bɛ ɲɔgi wɛ, piimu p'a
pu nuri ge, peefɛɛ wo mago pe jomɔ
pe ya gyɛɛgi. 15 La le mayɛ ni, ma
da labye wu pyi xuuni fo ma labye
wu kaa di daan Kilɛ ni. Ma ganha bu
shiige le labye wu ni wɛ, ta wu pyi m'a
ɲɔgi, ma da Kilɛ wo can wu yɛrɛ li pyi
ni tiimɛ ni. 16 Jomɔ pemu pu ɲɛ ɲuŋɔ
baa, ni pemu pu ɲɛ pu ni n'a daa koo
li ɲɛ bɛɲii-i ge, ta mayɛ kasɛri pee na

tajogo ni. Bani sipyii piimu p'a pee
jomɔ pu tuugo yu ge, la l'a fòro pee
wo Kilɛ ɲìi fyaara ti ni. 17 Pu jomɔ p'a
kakara pyi ba wuugo nɔɔgɔ ɲɛ wɛ, kee
kemu ki ma ba ma ceepuuro ti bɛɛri
xa ge. Pee sipyii pii pu wa Imɛnɛ ni
Filɛti. 18 P'a fiin foro can koo li tàan,
na n'a daa fɛɛ pu pyi na xuɲɛnɛ l'a pye
xɔ. Lee funŋɔ ni p'a sipyii pii wo n'a
daa wu kyɛɛgi ni pee jomɔ pu ni. 19 Ga
Kilɛ yɛ pyaa ya puga kemu wo ɲidaa
kemɛ yàa xuuni ge, lee ɲidaa le da já
gyɛɛgi wɛ; li na gori yaha wà li siimɛ
na. Pe jomɔ pe p'a ka lee ɲidaa li na
na: «Kafɔɔ ya wu wo sipyii pu cɛ.» ni
pe ni: «Sipyaa sipya wu ɲɛ Kafɔɔ wo
ge, wufɔɔ wu wu tɔɔgɔ wolo tifire baa
keree ni.»*

20 Yee wa ma li ɲaa fanhafɛɛ
pugbɔyɔ ni, ma ma shɛ yagbegeye
ya ta wà yee ya yàa ni sanni ni, ya
d'a yàa ni warifyɛn ni; ga ya bɛ di ɲɛ
wà yee ya yàa ni tige ni, ya d'a yàa
ni cogo ni. Pɛrɛwa woyo ye, yee ma
yaha cagbɔyɔ ye kaa na, yi saya na
yaha cadiiye yi wo labye wu kaa na.
21 Ayiwa, sipya wemu bu laraga yaha
ye kakuuyo ye mu, weefɔɔ na bye ba
pɛrɛwa yaŋmuyɔ yi ɲɛ wɛ. Weefɔɔ na
gbegele yaha Ɲuŋɔfɔɔ wu wo labye
wu kaa na, wu nigbegeyahaŋa na ba
bye kasaaŋaa tuuyo bɛɛri bye kaa na.

22 Ayiwa Timote, lɛvɛɛ p'a se
lakuuŋɔ kemu fɛni ge, sii kee ɲa m'a
kee yaha wà fɛɛfɛɛ. Piimu p'a Kafɔɔ
pɛlɛ ni fungɔnfige ni ge, m'a binnɛ
m'a tifire, ni n'a daa, ni taanɲɛɛgɛ, ni
ɲaɲiŋɛ shaa ni pee ni. 23 Ma ganha ba
ma ɲɔ leni fungɔngɔ baa jomɔ, ni ɲuŋɔ
baa jomɔ ni wɛ. Yoyo yɛ pee jomɔ pe
ya gɔɔn. 24 Na ta Kafɔɔ wo kapyebye
di ya yaa w'a yogo kɔɔn wɛ. W'a yaa
wu pye sipyisaama sipyii pu bɛɛri mu.
W'i da wu na já sipyii kalaa, wu bye
ni loxulo ni. 25 Piimu p'a wu jomɔ pu
kaala ge, w'a yaa w'a peefɛɛ yɛri ni
lotaan ni, wu da pu leni kozaana ni.
Bani la wa la ni Kilɛ na já daajeŋɛ pye
k'a jé pu ni, kɔnhɔ pu bɛ di ɲɛri, p'i can
wu cɛ. 26 Lee funŋɔ ni p'a puyɛ ta, na
shɔ Shitaanni wo tifuugo ki na; bani
Shitaanni w'a pee sipyii pii co wu wo
tifuugo na, kɔnhɔ pu da wu ɲidaan
pyi.

3

Koŋɔ taaxɔɔ li wo keree

1 Ayiwa Timote, pe jomɔ pe yaha
ma hakili na, m'a li cɛ na koŋɔ ki
taaxɔɔ li ba nɔ, wee tuun wu na ba
waha fo xuuni. 2 Koŋɔ sipyii na ba bye
nata fɛɛ. Pu na ba wari pye pu naɲii;
pu na ba ɲɔsanga pyi, na tabaara le
puyɛ ni, na Kilɛ mɛgɛ kyɛɛgi. Pu da
ba pu sefɛɛ ɲɔmɛhɛɛ coni wɛ; pu da
ba cemɛ cɛ pu pyevɛɛ mu wɛ. Pu
jate da ba nɔ Kilɛ kaa la shishiin na
wɛ. 3 Pu ɲuyɔ na ba waha, pu da ba
ɲuŋɔ ɲaari wɛ. Pu na ba sipyii mɛyɛ
kyɛɛgi. Pu da ba tɛhɛnɛ yɛri puyɛ na
ceepuuro ɲidaan keree na wɛ, na ɲɛ
yacoyo. Saama tuugo bɛɛri kɔvɛɛ pu
ɲɛ pii. 4 Pu na ba sipyii nɔhɔ yɛri, na
funvugo keree pyi. Tabaara na ba pu
ɲi. Pu na ba pu ɲidaan keree funŋɔ lɔ
Kilɛ na. 5 Pu na ba puyɛ pye Kilɛ ɲìi
fyaara sipyii sipyii ɲɛɲaga na, ga p'i
da ba gbara Kilɛ wo sefɛɛrɛ ti na pu
zɔlɔɔ pu na wɛ. Sii laraga yaha pee
sipyii pii mu fɛɛfɛɛ!

6 Pii na ba jin pu ni piyɛyɛ ni, cèe
piimu wo fanha k'a cèrɛ, ni p'a ju-
rumu niɲɛhɛmɛ pye toro, lakuuŋɔ tu-
ugo bɛɛri bɛ di ɲɛ pu funŋɔ ni ge, p'a
ganha na pee faanna na joni, na pu
fungɔnyɔ ɲɛri. 7 Tuun bɛɛri ni pee
cèe pu ma yu na lajɛ nivomɔ pee ya
zhaa, ga p'i da ga já can wuyɛ pyaa
tii jɛ bada wɛ. 8 Ba Zhanɛsi ni Zhan-
birɛsi bi Kilɛ tudunmɔɔ Musa kaala fo
taashiinɛ li ni-i dɛ, lee kaalagana li na
pii sipyii pii bɛ ya can wu kaala. Sipyii
pu ɲɛ pii, piimu hakilee p'a kyɛɛgi ge,
pu n'a daa wu bɛ di ɲɛ yaaga bɛ wɛ.
9 Ga pu wo keree ki da ga já zhɛ ɲaha
na wɛ, bani sipyii pu bɛɛri na ba li cɛ
kadugo yíri na fungɔngɔ baa fɛɛ pu ɲɛ
pii, ma na jo ba Zhanɛsi ni Zhanbirɛsi
wuu l'a pa jɛ cɛgana lemu na wɛ.

* **2:19** Zaburuu 97:10

Timote ya yaa wu wuyɛ yaha Kilɛ wo jomɔ pu na

10 Ayiwa, Timote mu kunni ya sii
na nɛ wo kalaa wu koo ɲaari. M'a na
ɲaarigana li cɛ, ni na funŋɔ shagana
le, ni na n'a daa we, ni na loxulo le,
ni na taanɲɛɛgɛ ke, ni keree kiimu nɛ
soro ge. Pye ba nɛ ɲɛ wɛ! 11 M'a nɛ
kanhama pu bɛɛri bɛ cɛ, ni gbɛrigbɛri
keree kiimu bɛɛri k'a pye nɛ na ge.
Ta xɔnhɔrɔ kanhama nɛ gba Ancɔsi
kulo le, ni Ikonɛ kulo le, ni Lisitiri
kulo li ni? Kanhama tuugo kekɛ k'a
kori ni ki ya nɔ nɛ na-ɛ wɛ? Ga Kafɔɔ
ya nɛ ɲuŋɔ wolo pee bɛɛri ni. 12 Mu
shiin li wa, sipyaa sipya w'a giin wu
da ɲaari Kilɛ ɲìi fyaara ni xuuni, Yesu
Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni ge, sipyii na
ba weefɔɔ kanha. 13 Ga sipyikuuyo ye
ni naŋmahara pyevɛɛ pii kunni, pee na
ba se ɲaha na kakuuyo ni, na sipyii pii
piinŋɛ ba puyɛ pyaa k'a piin piingana
lemu na wɛ. 14 Mu kunni, m'a kalaa
wemu ta, na wu co ni n'a daa can can
wo wu ni ge, mayɛ yaha wee na. Bani
sipyii piimu mu m'a wee kalaa wu ta
ge, mayɛ pyaa k'a pee cɛ. 15 Mu ya Kilɛ
wo fɛfɛɛrɛ Kitabuu pu jomɔ pu cɛ, fo
ma nɔhɔpiire ti tuun wu ni. Pee jomɔ
pe na já fungɔngɔ fɛɛrɛ kan mu mu, na
ɲuwuuro bɛ kan ma mu ma n'a daa
wu funŋɔ ni Yesu Kirisa na. 16 Kilɛ
wo Kitabuu pu jomɔ pu bɛɛri p'a foro
Kilɛ yɛ pyaa ni wu wo Fɛfɛɛrɛ Munaa
li gbɔɔrɔ ni. Lee wuu na kuduun ɲɛ
pu ni, p'a já sipya kalaa. P'a sipya
jaagi bɛ sanha na wu yɛri koo nizaana
ni, na wu taanni tifire ɲaarigana ni;
17 kɔnhɔ sipyii piimu p'a Kilɛ koo li
ɲaari ge, pee di fa, pu kalaagana bɛ
di ɲɔ. P'i da p'a gbegele yaha labye
nizaama tuugo bɛɛri wo bye kaa na.

4

Kilɛ wo Kafila wu yɛrɛ le

1 N'a da yi jo waha ma mu xuuni
Kilɛ ni Yesu Kirisa ɲaha tàan, wee
wemu wu da ba kiiri kɔn wyii ni xuu
pu bɛɛri na ge; jo wu wo guri ba wu
wuu na, ni wu saanra ti wuu na, 2 m'a
Kilɛ wo Kafila wu yɛrɛ li pyi, ma da
wu yu m'a wari. L'a pye taasaana
la, l'a pye taakuunɔ la, ta wu yɛrɛ pyi
tuun bɛɛri ni. Ma da yu ni sipyii pu
ni kɔnhɔ p'i ɲɛri, piimu bu nahana,
m'a pee jaagi; ma da pu yɛri! M'a luu
gbo, ma da pu kalaa! 3 Bani tuun wa
w'a ma, sipyii pu funyɔ da ba bye p'a
kalaa can can wo wu nuri nige wɛ. Ga
pu na ba daha puyɛ pyaa wo ɲidaan
keree fɛni, na karamɔgɔlɔɔ niɲɛhɛmɛɛ
shaa na daga na puyɛ shuuni. Pee
na ganha na pu niwegee katangaa yɛ
yu pu mu. 4 Pu na ba niwegee pari
wolo can wu tàan, na ki kan giraya
mu. 5 Mu kunni, mu wu já mayɛ na
keree bɛɛri ni, m'a kanhama xu mayɛ
ni, ma da Kilɛ wo Jozaama pu yɛrɛ li
pyi; ma da Kilɛ wo labye wu bɛɛri ɲɔ
fani m'a byi.

Pɔli wo tafɛrɛ t'a nɔ ti tɛhɛnɛ na

6 Nɛ kunni ya ɲɛri saraga. Pu na ba
kee saraga ki wolo tuun wemu ni ge,
wee tuun w'a nɔ xɔ; nɛ xuduun w'a nɔ.
7 Nɛ bi zhaanra temu leni n'a daa wu
funŋɔ ni ge, nɛ la le nayɛ ni na se ta.
Nɛ na wo tafɛrɛ ti paa na nɔ ti tɛhɛnɛ
na. Nɛ kori yaha n'a daa wu wo koo li
ni. 8 Nɛ na ba saanra ɲudɔnɔ ta lemu
li ɲɛ tiimɛ wuu ge. Kafɔɔ wemu wu ɲɛ
tifire kiiri kɔnvɔɔ ge, wee wu da ba li
kan nɛ mu koŋɔ ki caxhɔgɔ. Ga w'a da
ba li kan nɛ yɛ nigin mu wɛ; piimu p'a
wu cabaŋa ki sigee ni taanɲɛɛgɛ ni ge,
wu na ba li kan pee bɛɛri mu.

Pɔli kafila wu taxɔgɔ

9 La le mayɛ ni m'a ba na yíri tɔvuyo
na. 10 Demasi ya kuri nɛ fɛni bani ke
koŋɔ ke wo yaŋmuyɔ ye wo la k'a se
ta wu na. W'a kari Tesaloniki kulo
li ni. A Keresansi di gari Galasi fiige
ki ni. Tite, a wee di gari Dalimasi
fiige ki ni. 11 Luka yɛ nigin wu ɲɛ ni
nɛ ni naha. Ma ba ma, ma da ma
ni Marika ni, wu na ba já na tɛgɛ na
labye wu na. 12 Nɛ Tishiki tun na kari
Efese kulo li ni. 13 Ma ba ma, m'a doro
Torowasi kulo li ni Karipusi yíri, nɛ na
fadegbɔhɔ kemu yaha wà ge, m'a shɛ
ki lɔ m'a ma ni Kitabuu pu ni; sɛɛyɛ
wuu pii susu kaa l'a waha na mu.

14 Tudugoo Alɛkisandire ya
kakuunɔ pye nɛ na fo li nigbɔɔ. Ga

Kafɔɔ na ba wu saraa na bɛ ni wu
kapyegee ki ni. 15 Ma bɛ w'a mayɛ
kasɛri wu na, bani w'a wèe jomɔ pu
kaala ni kafugo ni xuuni.
16 Nɛ kari tɔɔɲiishiinɛ li ni, di zhɛ na
fiin jo kiiri kɔnvɔɔ wu ɲaha tàan ge,
sipya wa shishiin ya ta na nɛ tɛgɛ wɛ.
Pu bɛɛri bi nɛ yaha na yɛ. Ga Kilɛ wu
lee yafa pu mu! 17 Kafɔɔ yɛ pyaa k'a
nɛ tɛgɛ, na fanha kan nɛ mu, a nɛ já na
Kilɛ Jozaama pu yɛrɛ li pyi li pyegana
na. A Kilɛ cɛbaalaa bɛɛri di pu logo.
A nɛ shɔ cɛnri wu ɲɔ ki na. 18 Nɛ li cɛ
jo Kafɔɔ na ba nɛ ɲuŋɔ wolo kakuuŋɔɔ
bɛɛri ni, na nɛ shɔ, na nɛ le wu saanra
ti ni fugba wu ni. Pɛɛŋɛ k'a dɛri wu na
tuun bɛɛri ni fo gbee! Amiina.

Pɔli fò mujuu

19 Pirisili ni wu poo Akilasi shaari,
ni Onezifɔri puga shɛɛn pu ni na nɛ
pu shaari. 20 Erasiti ya kori Korɛnte
kulo li ni, nɛ d'a Torofimɛ yaha Milɛti
kulo li ni, bani w'a yá. 21 La le mayɛ
ni m'a ba na ta wiire ti sanha jé wɛ.
Ebulusi ya ma shaari, ni Pudɛnsi, ni
Linusi, ni Kolodiya, pee bɛɛri ya ma
shaari. Cebooloo pu samaa bɛɛri bɛ
ya ma shaari.
22 Kafɔɔ wu kori ma mu. Kilɛ wu
niimɛ kan yi bɛɛri mu.

Tite
Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Tite mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun Tite mu. Tite ɲɛ Yawutu wɛ, Girɛki wu ɲɛ wii (Galasi Shɛɛn 2:1-3).

Tite ɲɛ Tudunmɔɔ Pɔli wo kalaapire ni wu kapyebyeɲii Kilɛ Jozaama pu wo yɛrɛ li wo labye wu ni. Pɔli bi Tite tun kari Kilɛ wo Jozaama pu yɛrɛ li na Kirɛti fiige ki ni w'a egilizifomɔɔ pu tɛri (Tite 1:5).

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, Pɔli ya we sɛmɛ we tun Tite mu, na yɛrɛ kan wu mu lee shizhaa na.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Tite 1 Tite ya yaa na ɲahagbaa fɛɛ nizaamaa pu teŋɛɛ teŋɛgana lemu na egilizii pu ni ge.

Tite 2:1—3:11 Kiricɛɛn wo torogazaana koŋɔ puga funŋɔ ni.

Tite 3:12-15 Pɔli ya Tite fò waa sanha.

Pɔli fò mujuu

1 Nɛ Pɔli wemu wu ɲɛ Kilɛ wo kapyebye ni Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka. Kilɛ ya sipyii piimu ɲaha bulo ge, w'a nɛ tun na nɛ wu pee yiri di ba leŋɛ n'a daa wu ni, di can wu shɛ pu na na bɛ ni Kilɛ ɲìi fyaara ni, 2 kɔnhɔ ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama pu wo tadaŋa di bye pu mu. Kilɛ ya kafinɛyɛ yu wɛ, wee w'a pee ɲìi sicuumɔ pu ɲɔmɛɛ lɔ wèe mu na ta koŋɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ. 3 Tuun wemu ɲaha wu bi wii ge, ba wee tuun w'a pa nɔ wɛ, a wu pu shɛ wèe na wu wo jomɔ pu ni. Pee jomɔ pe wo yɛrɛ kaa li wa le nɛ keŋɛ ni. Wù Shɔvɔɔ Kilɛ w'a na tun na nɛ w'a pee yu sipyii pu mu.

4 Ayiwa, Tite mu mu nɛ we sɛmɛ we tun. N'a daa wemu w'a wù bɛɛri pinnɛ ge, nɛ ja yɛ pyaa mu ya sii wee n'a daa wu funŋɔ ni.

Wù To Kilɛ ni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ ni ɲaɲiŋɛ kan ma mu.*

Kapyeŋɛɛ kiimu k'a kan Tite mu ge

5 Ayiwa Tite, keree kiimu k'a kori shɔɔnri baa Kɛrɛti fiige ki ni ge, nɛ mu yaha wà kɔnhɔ m'a kee shɔɔnri. M'a egilizi ɲahagbaa fɛɛ pii shɔɔnri n'a daa fɛɛ pu tɛ ni, m'a pee teŋɛ kulogoo ki bɛɛri ni n'a daa fɛɛ pu ɲuŋɔ ni, m'a li pye ba nɛ yi jo ma mu wɛ! 6 Jaagi xuu ya yaa na ta wa shishiin bɛ na pii sipyii pii ni wɛ. P'a yaa na pye cèe nigin nigin cepee. Pu nɔhɔpiire ya yaa na pye n'a daa fɛɛ, ti ganha ba doroo torogaguunɔ na wɛ, t'i da ti na ti sefɛɛ ɲɔmɛhɛɛ coni. 7 Egilizi ɲahagbaa fɔɔ ya yaa na pye jaagi xuu baa, bani Kilɛ wo kapyeŋɛɛ w'a byi. Wu ya yaa na pye ɲɔsanga fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye loyiridaan fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye singba, kelee kafugo sipya wɛ, wu ya yaa w'a wari shaa ni naŋmahara ni wɛ. 8 Ga w'a yaa wu ta wu na nabuun kemɛɛ, wu bye kasaaŋaa pyevɔɔ, wu bye fungɔngɔ fɔɔ, wu bye sipya wemu w'a tii ge, wu bye fɛɛfɛɛ Kilɛ ɲaha tàan, wu da jani wuyɛ na. 9 W'a yaa wu nɔrɔ yaha Kilɛ wo Kafila wu na ma na jo ba w'a kalaa wu ni kalaagana lemu na wɛ, kɔnhɔ wu já w'a sipyii pu kalaa. Wu da pu yɛri na bɛ ni kalaa can can wo wu ni. Piimu p'a nakaara ti pyi ge, wu da pee wo tapiinŋɛ ki shɛɛ pu na.

Na jo ni karamɔgɔ-kafinɛjuu pu ni

10 Bani sipyii niɲɛhɛmɛɛ pu ma diin na ɲuŋɔ baa jomɔ yɛ yu, na sipyii piinŋɛ na yu na fo p'a cekɔɔnrɔ pyi ba Yawutuu pu ɲɛ wɛ. 11 M'a yaa na pii sipyii pii ɲɔyɔ tɔ, bani kalaa wemu wu ɲɛ wu ya yaa p'a wu kaan wɛ ge, wee p'a gaan, na kpɔnpoŋɔɔ kii wo n'a daa wu kyɛɛgi lee funŋɔ ni, tifire baa saraa fɛni. 12 Pu Kirɛti shɛɛn yɛ pyaa wo fungɔngɔ fɔɔ wa ya jo na: «Kirɛti shɛɛn ya kafinɛyɛ yu tuun bɛɛri ni; pu ɲɛ ba yacoyo ɲɛ wɛ; saafɛɛ pu ɲɛ pii, pu yacɛrɛɛ di ya ɲini wɛ.» 13 Pee

* **1:4** We duba we ɲɛ Kiricɛɛn fò kangana.

jomɔ pe di ɲɛ can. Lee wuu na, wa bu
katiibaana la pye, li jo wu ɲii na, m'a
yi jo waha, kɔnhɔ pu n'a daa wu bye
baraga wo. 14 Pu ganha bu da daha
Yawutuu pu wo giraya jomɔ pu fɛni
wɛ. Piimu bɛ p'a can wu she ge, pu
ganha bu daha pee bɛ wo ɲɔmɛhɛɛ ki
fɛni wɛ.
15 Sipyii piimu zɔlɔɔ pu ɲɛ fɛɛfɛɛ ge,
yaŋmuyɔ bɛɛri yi ɲɛ pee mu fɛɛfɛɛ. Ga
piimu zɔlɔɔ p'a nɔrɔ, n'a daa di ɲɛ pu
mu-i ge, yaŋmuyɔ bɛɛri y'a nɔrɔ pee
mu. Bani pu fungɔnyɔ ye, ni pu zɔlɔɔ
p'a nɔrɔ. 16 Pu m'a yu na pee ya Kilɛ cɛ,
ga pu kapyegee di li shɛɛ na kafinɛyɛ
p'a yu. Tɔnbɛnsipyii ni n'a she sipyii
pu ɲɛ pii, ali pu ya já kiire bɛ pye lemu
ɲɛ nizaana wɛ.

Naarigana lemu l'a saha ni Kilɛ wo kalaa wu ni ge

2

1 Ayiwa, mu kunni Tite, yemu y'a
sii saha ni kalaa can can wo wu ni
ge, ta yee yu. 2 Yi jo nɔhɔlɛɛ pu mu
na pu tɛhɛnɛ yaha puyɛ na keree bɛɛri
ni, p'i baraga yaha puyɛ na, p'i bye
fungɔnyɔ fɛɛ. P'i baraga ta n'a daa, ni
taanɲɛɛgɛ, ni loxulo ni!
3 Yi jo celɛɛ pu bɛ mu na pu bɛ pu
pu wo ɲaarigana li pye l'i saha ni Kilɛ
ɲidaan ni. Pu ganha bu zɔjuuro yaha
pu kapyeŋɛɛ wɛ, pu ganha bu singbaa
yaha pu kapyeŋɛɛ wɛ. Yɛriyɛrijomɔ
pemu pu ɲɛ nizaama ge, p'i da pee
kaan, 4 kɔnhɔ pu da li shɛɛ cepiire
ti na, na pu namaa ni pu nɔhɔpiire
kaa ya yaa na dan pu ni. 5 P'i bye
fungɔnyɔ fɛɛ, p'i já puyɛ na, p'i da
pu puga ki kapyeŋɛɛ ki bɛɛri pyi ni
zɔsaama ni, p'i da puyɛ tirige pu na-
maa mu. Kɔnhɔ wa shishiin ganha bu
kafilakuumɔ ta di jo wá Kilɛ wo jomɔ
pu na wɛ.
6 M'a pee jomɔ pe ninumɔ jo lɛvɛɛ
pu bɛ mu na pu fungɔnyɔ yaha puyɛ
na keree bɛɛri ni. 7 Muyɛ pyaa k'a
yaa na pye ɲaha shɛshɛɛrɛ keree bɛɛri
ni, ma kapyegee nizaaŋaa funŋɔ ni.
Ma da sipyii pu kalaa ni funvige, ni
see ɲaha ni. 8 Ma da kafila can can
wo kaan ma kalaa wu ni, wemu wu
ɲɛ wa da já wu kaala-ɛ ge, kɔnhɔ wù
pɛɛn p'i zhiige, pu ganha bu kakuunɔ
la shishiin ta di jo wù na wɛ.
9 M'a yi jo buloo pu bɛ mu na p'a
puyɛ tirige pu kafɛɛ mu keree bɛɛri
ni. P'i da pu ɲidaan keree pyi, pu
ganha ba pu kaala wɛ. 10 Pu ganha
ba pu kafɛɛ pu yaŋmuyɔ luu wɛ, p'i
bye ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ, p'i puyɛ yaha tadaŋa
sipyii tuun bɛɛri ni, kɔnhɔ sipyii di
da baraga tɛri wù Shɔvɔɔ Kilɛ wu wo
kafila wu na.
11 Bani Kilɛ wo niimɛ w'a wuyɛ shɛ.
Wee ni sipyii pu bɛɛri wo ɲuwuuro
t'a fòro. 12 Wee niimɛ wu baraga ni
Kilɛ ya wèe kalaa, na yi yu wèe mu
na ɲaarigana lemu li ɲɛ Kilɛ ɲìi fyaara
baa ge, ni ke koŋɔ ke wo lakuuŋɔ
ke, na wèe pu yee ɲɔ yaha. Na wù
da ɲaari niɲaa wo caŋa ɲii le ni ni
fungɔngɔ fɛɛrɛ ni, ni tifire, ni Kilɛ ɲìi
fyaara. 13 Tadaŋa nizaaŋa ke ki wa wù
mu ge, wù kee sige yani ki shɛduun
wu pa nɔ ge, Yesu Kirisa wemu wu
ɲɛ wù Kilɛgbɔ ni wù Shɔvɔɔ ge, kee
caŋa wee wo nɔɔrɔ wu da ba wuyɛ shɛ.
14 Wee w'a wuyɛ kan, na xhu wèe wuu
na, kɔnhɔ wu wèe shɔ kakuuŋɔɔ tuuyo
bɛɛri na, wu wù pye fɛɛfɛɛ, wu wù pye
wu wo sipyii, kɔnhɔ wù wùyɛ pɔ wù
da kasaaŋaa pyi tuun bɛɛri ni.
15 Ta sipyii pu kalaa mu, ma da pu
yɛri. Wa bu nahana, m'a weefɔɔ jaagi
na bɛ ni Kilɛ wo fanha ki ni. Wa
shishiin ganha bu da ma fanha wɛ.

N'a daa fɛɛ p'a yaa p'a ɲaari ɲaarigana lemu na ge

3

1 M'a n'a daa fɛɛ pu funŋɔ to na p'a
yaa p'a puyɛ tirige fiige ki ɲahagbaa
fɛɛ, ni ki fanhafɛɛ pu mu; p'i da
pu ɲɔmɛhɛɛ coni. P'i gbegele yaha
kapyegee nizaaŋaa bye kaa na tuun
bɛɛri ni. 2 Pu ganha ba sipyii zɔlɔɔ
yu wɛ, pu ganha ba yoyo kɔɔn wɛ, p'i
ɲuyɔ peŋi ni sipyii pu bɛɛri ni, p'i bye
lotangaa fɛɛ. 3 Bani taashiinɛ ni, wèe
bɛ pu bye fungɔnyɔ baa fɛɛ, Kilɛ ɲɔmɛɛ
cobaalaa, ni sipyii piimu p'a wuregi
ge. Wèe bi wùyɛ yaha keree bɛɛri

tuuyo wo ɲidaan keŋɛ ni, ni xɔnhɔrɔ
tuugo bɛɛri, fo na shɛ wèe pye keree
bɛɛri wo buloo. Kuumɔ ni ɲɛpɛnwaa
funŋɔ ni wèe bi ɲaari. Wèe bi sipyii pii
kɔ, a pii bɛ di wèe kɔ.
4 Ga wù Shɔvɔɔ Kilɛ wo saama pe,
ni taanɲɛɛgɛ kemu ki ɲɛ wu ni na
ɲaha tii sipyii na ge, ba yee ya yiyɛ
shɛ tuun wemu ni wɛ, 5 a Kilɛ di wèe
ɲuŋɔ wolo. Ga li wa kanna wèe wo
kapyegee k'a tii na lee na w'a lee pye-
e dɛ. Wèe ɲiɲaara t'a jé wu ni, lee na
w'a wèe shɔ. Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a wèe
wuu, na wèe shɔ, na wèe pye wèe ya
sevonɔ se, na ɲìi sicuumɔ nivomɔ kan
wèe mu. 6 Kilɛ ya Fɛfɛɛrɛ Munaa li
tirige wèe na fo xuuni wù Shɔvɔɔ Yesu
Kirisa baraga ni, 7 kɔnhɔ wù já pye
sipyitiimɛɛ Kilɛ ɲaha tàan wuyɛ pyaa
wo niimɛ wu baraga ni. Ɲìi sicuumɔ
nixhɔbaama pemu na w'à daa ge, wù
já pa pee bɛ ta. 8 Ayiwa, pee jomɔ
pe ya sii tii fiinŋɛ, na tadaŋa xɔ. Nɛ
funŋɔ ki wa m'a da yi yu xuuni m'a
wari sipyii pu mu, kɔnhɔ piimu p'a dà
Kilɛ na ge, pee di la le puyɛ ni p'i da
kapyegee nizaaŋaa pyi. Lee l'a ɲɔ, lee
ni sipya di wa kuduun taa bɛ.
9 Ga ma ganha da mayɛ yaha ɲuŋɔ
baa nakaara te na wɛ, ni taashiinɛ
li wo sipyii mɛyɛ yi wo nakaara, ni
joɲɛhɛrɛ ni yoyo yemu p'a yirige Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya wu keree
na ge. Ma ganha bu mayɛ le le la
shishiin ni wɛ, bani kuduun wa lee
la shishiin ni wɛ, kaɲɔɔ bɛ di wa li na
wɛ. 10 Piimu p'a sipyii pu piinŋɛ na pu
waagi ge, ma bu wee wa shi yɛri na
nɔ tɔɔɲii shuun na, wu bye w'i ya yee
logo wɛ, laraga kɔn wu na. 11 Bani m'a
li cɛ na jo sipya wu ɲɛ wii wemu ya
foro Kilɛ koo li ni ge. Jurumu w'a byi
wemu na ba Kilɛ wo kiiri wu nɔ wu na
ge.

Pɔli ya yɛrɛ lemu kan kurogo ki na sanha ge

12 Di ba Aritemasi tun ma mu tuun
wemu ni kelee Tishiki, m'a fyaala
pa na ɲuŋɔ círi Nikopolisi kulo li ni,
bani na funŋɔ ki wa di ba shɛ wiire
ti tuun wu pye wà. 13 Zenasi wemu
wu ɲɛ sipyii tɛgɛvɔɔ kiiri na ge, hakili
yaha wee ni Apɔlɔsi na, m'a pu tɛgɛ
ɲaagoo li na, kɔnhɔ yaaga ganha shɛ
pu kuuŋɔ wɛ. 14 Wèe bɛ wo cebooloo
pu ya yaa na pye kaɲɔɔ baa wɛ. P'a
yaa na puyɛ taanni kasaaŋaa pyegana
ni, kɔnhɔ p'i já pii tɛgɛ.
15 Piimu bɛɛri pu wa naha ni nɛ ni
ge, pu bɛɛri ya ma shaari. Wù kaa ya
dan piimu ni n'a daa wu wo koo ni ge,
m'a pee bɛɛri shaari!
Kilɛ wu niimɛ kan yi bɛɛri mu.

Filemɔ
Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Filemɔ mu ge

Jɔgɔ wu ɲɛ Filemɔ wɛ?

Kolose shɛn wu ɲɛ Filemɔ, na ɲɛ sanha li see sipya wa. Pɔli w'a Yesu Kirisa wo Jozaama pu jo wu mu, a wu pu logo, na dà pu na, na bye n'a daa fɔɔ. Wee kaban n'a daa fɛɛ p'a bi puyɛ pinnɛɛ na Kilɛ pɛlɛ. Tuun wemu ni Pɔli bye Oromɛ ni wu kaso lezhiinɛ li ni ge, wee tuun wu ni w'a we sɛmɛ we ka na tun Filemɔ mu. We sɛmɛ we ni Kolose shɛɛn wo wu taatunŋɔɔ ya laha kiyɛ na wɛ.

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Bulona wa bye Filemɔ mu wu mɛgɛ di ɲɛ na Onɛzimu, wee bi kakuunɔ la pye, na baa. Taashiinɛ li ni bulo bɛɛri w'a paa ge, pu bu wu ta co, pu bi da já wu gbo bɛ.

Ba w'a paa wɛ, na shɛ saha ni Pɔli ni Oromɛ kugbɔɔ li ni, a wee di Kilɛ Kafila jo wu mu, a w'i dà Yesu na, na bye Kiricɛn. A wu Pɔli tɛgɛ a p'i ganha na Kirisa wo Jozaama pu yu. A Pɔli di li ta l'a pɔrɔ Onɛzimu wu kuri pa wu kafɔɔ Filemɔ mu, p'i ba bɛ, p'i bye shiizhan. A w'i yi jo Filemɔ mu na wu ganha bu kakuunɔ la shishiin pye Onɛzimu na wɛ, ga na wu wu co Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni ba wu ceboro ɲɛ wɛ. Onɛzimu mɛgɛ ki kɔri wu ɲɛ na: «Kaɲɔɔ». Ga w'a pa wuyɛ yaha «Kaɲɔɔ baa» Filemɔ mu tuun wa funŋɔ ni. Ga Pɔli ya li shɛ Filemɔ na na wu kaɲɔɔ wa wee Pɔli mu, na ɲɛ Filemɔ bɛ mu nimɛ (Filemɔ 1).

Pɔli ya li shɛ we sɛmɛ we ni na buloo ni pu kafɛɛ bɛɛri pu ɲɛ nigin, na pu bɛɛri pu ɲɛ cebooloo Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni. Pɔli ya li sha Filemɔ mu na wu sɔɔ Onɛzimu na, wu wu co ba wu ceboro ni wu taanɲii ɲɛ wɛ.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Filemɔ 1-3 Pɔli fò ni wu baraga daha mujuu.
Filemɔ 4-7 Pɔli ya Filemɔ wo n'a daa wu sɔ.
Filemɔ 8-22 Pɔli ya Filemɔ kemɛ ɲɛɛri Onɛzimu keree na.
Filemɔ 23-25 Pɔli ni wu taanɲiinɛɛ fò mujuu.

Pɔli fò mujuu

1 Nɛ Pɔli we p'a le kaso ni Yesu Kirisa wo mɛgɛ ki kaa jo na ge, nɛ ni na ceborona Timote, wèe p'a we sɛmɛ we tun wù labyeɲii, wù taanɲii Filemɔ mu. 2 N'a daa fɛɛ piimu p'a puyɛ pinnɛɛ ma puga ki ni ge, na wu tun pee bɛ mu, na wu tun wù ceboroshɔ Afiya mu. Wù ceborona Arishipi wemu w'a kanhama pu ɲaa ni wù ni shiizhan labye wu fɛni ge, ni wee bɛ.
3 Wù To Kilɛ ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ ni ɲaɲiŋɛ kan yi mu.*

Pɔli ya Filemɔ wo taanɲɛɛgɛ ke ni wu n'a daa wu kaa logo

4 Na ceborona Filemɔ, nɛ ba da Kilɛ ɲɛɛri tuun bɛɛri ni, nɛ ma na fungɔngɔ yaha mu na, na baraga taha wu na mu wuu na. 5 Bani mu ya dà Kafɔɔ Yesu na dagana lemu na ge, na n'a daa fɛɛ pu bɛɛri co ni taanɲɛɛgɛ kemu ni ge, yee bɛɛri ya nɔ nɛ na. 6 Lee wuu na, nɛ Kilɛ ɲɛɛri mu mu, kɔnhɔ n'a daa wu wo kariɲɛɛgɛ ke k'a wù pinnɛ ni ma ni ge, la di fara kee na. Lee di bye kaɲuŋɔ, kasaaŋaa kiimu bɛɛri ki wa wù mu wù ɲiifɛɛrɛ ti ni Kirisa ni ge, m'a kee bɛɛri cɛ. 7 Na ceborona Filemɔ, taanɲɛɛgɛ ke ki wa mu ni ge, k'a lowaa le Kilɛ wo nagoo pu bɛɛri ni. Lee ya nɛ funŋɔ taan, na nɛ luu ɲiŋɛ fo xuuni.

Onɛzimu wemu wu bye Filemɔ wo bulo ge, Pɔli ya Filemɔ ɲɛɛri wee wo keree na

8 Lee wuu na, na ceborona, keree kiimu bɛɛri mu ya yaa na pye ge, Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni, nɛ bi da já mu karamu mu wu ki pye. 9 Ga yani nɛ wu lee pye ge, nɛ yaa na mu ɲɛɛri taanɲɛɛgɛ ki wuu na. Nɛ Pɔli, nɛ ɲɛri nɔhɔlɛ, lee na laha wà, nɛ ɲɛ

* **1:3** We duba we ɲɛ Kiricɛɛn fò kangana.

kaso ni Yesu Kirisa mɛgɛ ki wuu na.
10 Onɛzimu wo shizhaa na n'a da ma
ɲɛɛri. Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni
w'a ɲɛri ba nɛ ja ɲɛ wɛ, kaso gbaha ki
ni naha. Onɛzimu mɛgɛ ki kɔri wu ɲɛ
kaɲɔɔ. 11 Nɛ kunni ya cɛ na jo wu ya
yaaga ɲɔ mu na taashiinɛ li ni wɛ. Ga
nimɛ, nɛ fara mu na, w'a keree ɲɔgi
wèe bɛɛri na. 12 Lee wuu na, n'a da
wu yaha zhɛ ma yíri. W'a ɲɛri ba nɛyɛ
pyaa munaa shige ɲɛ wɛ. 13 Nɛ kunni
la bye di wu yaha nayɛ tàan naha. Kilɛ
Jozaama pemu wuu na di ɲɛ kaso wu
ni ge, wu bye wee ma tɛgɛ, wu da
kapyeŋɛɛ pyi na mu. 14 Nɛ funŋɔ wa
di kaa la shishiin pye lemu ya bɛ ma
mu wɛ. Nɛ funŋɔ wa di ma karamu le
kasaana le wo bye na wɛ. Ga nɛ funŋɔ
wa li bye di shɛ da w'a pye mayɛ pyaa
ɲidaan.

15 Ma na zhɛ li ta mu ni Onɛzimu
ya laha yiyɛ na jɛɛrɛ yɛ nigin funŋɔ ni,
kɔnhɔ wu guri pa nɔ ma na, wu gori
yaha ma mu gbee. 16 Ga nimɛ, wu ɲɛ
nago kanna bulo wu ɲɛ sanha wɛ. Wu
tayerege ya pɛlɛ bulo wogo na. Wu co
ni taanɲɛɛgɛ ni, m'a wu co ma ceboro.
Wu kaa kunni ya dan nɛ ni fo xuuni,
ga wu kaa kuuni ya yaa na dan mu ni
na toro nɛ tàan, bani sipya wu ɲɛ wii,
na nɔhɔ pye Kirisa wo.

17 Wee tuun wu ni, ma bu da m'a sii
na nɛ wii ma naɲii yɛ pyaa pyaa, m'a
yaa ma Onɛzimu co ba ma da nayɛ
pyaa ki co wɛ. 18 Li bu shɛ da nago w'a
kaa la kyɛɛgi ma mu, kelee ma foo ɲɛ
wu na, lee yaha nɛ kacɛ na. 19 Nɛ Pɔli
yɛ pyaa k'a ye ka na keŋɛ ki na jo nɛ
na ba lee bɛɛri foo tɔ ma mu. Nɛ foo
le li wa ma na ge, nɛ funŋɔ wa nago
di ma funŋɔ tirige ni lee kaa ni wɛ.
Lee foo le, lee ɲɛ muyɛ pyaa kee. 20 Na
ceborona, n'a ma ɲɛɛri ma ɲɔ mayɛ
na, m'a le kasaana le pye na mu Kafɔɔ
wuu na. Ɲɔ mayɛ na m'a na funŋɔ
ɲiŋɛ, kariɲɛɛgɛ kemu ni wù wa Kirisa
ni ge, kee mɛgɛ na. 21 Nɛ dà li na nago
nɛ bu kaa lemu ɲɛɛri mu mu, mu na
lee pye nɛ mu; lee wuu na nɛ ye ka na
tun mu mu. Nɛ dà li na sanha nago
keree kii nɛ jo mu mu ge, mu na kee
bɛɛri pye fo na doro bɛ nɛ wo nijogoo
ki tàan.

22 Ayiwa, lee kadugo na m'a
tashɔngɔ ka keree pye na mu, bani
nɛ dà li na yi wo ɲɛrɛgɛ ki funŋɔ ni jo
pu na ba na yaha yi mu caŋa ka.

Pɔli ni wu taanɲiinɛɛ fò mujuu

23 Na kaso leɲii Epafirasi we wu ɲɛ
kaso ni Yesu Kirisa mɛgɛ ki wuu na
ge, wee ya ma shaari. 24 Na labyeɲii
pusamaa bɛ, Marika, ni Arisitaaki,
ni Demasi, ni Luka, pee bɛɛri ya yi
shaari. 25 Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ
kan yi mu.

Heburuu
Sɛmɛ wemu w'a tun Heburuu shi wu mu ge

Mii we sɛmɛ we d'a yìri wɛ

Wèe ya ta we sɛmɛ we kavɔɔ tii cɛ wɛ. Ga l'a fiinŋɛ na wu kavɔɔ wu bi Girɛkii jomɔ pu cɛ xuuni, na Yawutuu kalɛgɛɛ ki bɛ cɛ, na Kariɲɛɛgɛ Ɲɔmɛɛ Nilɛɛ li bɛ cɛ xuuni.

M'a jo Heburuu la, ma shiin ya jo Yawutuu la, yi bɛɛri ɲɛ nigin. Yawutu wu bye wii wemu ya dà Yesu Kirisa na ge, bani w'a yu na «wèe sefɛlɛɛ» (Heburuu 1:1). N'a daa fɛɛ nizhiilee pu baraga ni w'a Kilɛ Jozaama pu ta (Heburuu 2:3).

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Yawutuu piimu p'a bi giin p'i guri Yesu nɔhɔ ni, p'i ba daha Yawutuu wo kalɛgɛɛ ki fɛni sanha ge, pee mu w'a we sɛmɛ we tun, kɔnhɔ p'i gori yaha Yesu wo n'a daa wu ni. Ga wèe ya cɛ xuu wekɛ wuu mu w'a wu tun wɛ. A wu li shɛ pu na na Yesu ya ye yaŋmuyɔ yi bɛɛri na.

Kilɛ Jomɔ yɛrɛ l'a pye we sɛmɛ we wo funŋɔ jomɔ pe. Ga, a p'i sɛmɛ nifɛnhɛnɛ la ka na fara pu na.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Heburuu 1–2 Kilɛ tudunmɔ wu ɲɛ Kilɛ Ja we. W'a ye mɛlɛkɛɛ na.
Heburuu 3:1–4:13 Kilɛ Ja w'a ye Kilɛ tudunmɔɔ Musa na.
Heburuu 4:14–7:28 Kilɛ Ja wu ɲɛ saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ nijemɛ.
Heburuu 8:1–9:28 Kilɛ ya kariɲɛɛgɛ nivoŋɔ kemu teŋɛ ge, kee ya ye nizhiige ki na.
Heburuu 10:1-18 Kilɛ Ja wu saraga k'a ye Musa wo saliya wu woyo yi na.
Heburuu 10:19-39 Na samɔhɔrɔ ni lowaa ta n'a daa wu ni.
Heburuu 11:1–12:13 Wù sefɛlɛɛ piimu p'a pye n'a daa wu wo namaa pu ge.
Heburuu 12:14–13:21 Yemu y'a jo waha ge, ni fundogo jomɔ, ni duba.
Heburuu 13:22-25 Sɛmɛ nifɛnhɛfɛnhɛnɛ ni fò mujuu.

Kilɛ ya yu ni wèe ni wu Ja Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni

1 Kilɛ ya jo ni wèe sefɛlɛɛ pu ni taatoronɔ li ni tɛɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ ni; ni joganŋaa niɲɛhɛŋɛɛ ni, Kilɛ tudunmɔɔ pii ɲɔ na. 2 Ga nimɛ, ye cazaya ye na w'a wu jomɔ pu kan wu Ja wu mu wu jo wèe mu. Wee Kilɛ ya teŋɛ na pye yaŋmuyɔ yi bɛɛri wo cɛn lɔvɔɔ. Wee gbɔɔrɔ bɛ ni w'a koŋɔ yàa. 3 Wee ɲɛ Kilɛ wo nɔɔrɔ wu w'a ɲí ge, wu ni Kilɛ keree ki ɲɛ nigin. Yaŋmuyɔ yi bɛɛri yi ɲɛ wu sefɛɛrɛ jomɔ pu gbɔɔrɔ ni. W'a sipyii je na yeege pu jurumu wu ni, na diin Se Bɛɛri Fɔɔ To Kilɛ kanige cɛ fugba wu ni.

Yesu Kirisa ya ye mɛlɛkɛɛ pu na

4 Kilɛ Ja w'a ye mɛlɛkɛɛ pu na fo xuuni, bani Kilɛ yɛ pyaa ya mɛgɛ kan wu mu kemu k'a ye fo xuuni pu woyo yi na ge. 5 Kilɛ ya ta mɛlɛkɛ wa shishiin pye na: «Mu ɲɛ nɛ Ja, nɛ mu pye na Pya niɲaa wɛ.»? W'i ya ta mɛlɛkɛ wa pye na: «Nɛ na ba bye ma To, m'a bye nɛ Ja wɛ.»?* 6 Na fara lee na, Kilɛ ya wu Ja nigin wu tun koŋɔ na tuun wemu ni ge, na jo: «Mɛlɛkɛɛ pu bɛɛri p'a wu pɛlɛ.»*

7 Ye w'a jo wu mɛlɛkɛɛ pu shizhaa na ge, yee ye:

«Tudunmɔɔ pu ɲɛ pii, na ɲɛ kapyebyii,
W'a pu ɲɛri kafɛɛgɛ; na pu ɲɛri naɲiŋɛ.»*

8 Ga ye Kilɛ ya jo wu Ja wu shizhaa na ge, yee yi wa mɛ:

«Mu ɲɛ Kilɛ, ma saanra ti da ga xhɔ bada wɛ.
Mu wo fanha ki pubiin le, tiimɛ pubiin li ɲɛ lii.
9 Keree kiimu k'a tii ge, kee k'a dan mu ni,
katiibaana ya dan mu ni bada wɛ.
Lee wuu na ma Kilɛ w'a ma ɲaha bulo,

* **1:5** Zaburuu 2:7; 2 Samuwɛli 7:14 * **1:6** Dutɛrɛnɔmɛ 32:43; Zaburuu 97:7 * **1:7** Zaburuu 104:4

na wu fundanga sìnmɛ pu le ma
ɲuŋɔ ni,
pee pemu p'a li shɛɛ na m'a ɲɛri saan
ge.
A wu ma pye m'a ye ma kaafɛɛ
na.»*
10 Kilɛ ya jo Kirisa shizhaa na sanha
na:

«Kafɔɔ, mu w'a ɲiŋɛ nɔhɔ shan fo
taashiinɛ li ni.
Muyɛ pyaa keye y'a fugba wu bɛ
yàa.
11 Ye yaŋmuyɔ ye bɛɛri yi da ba doro,
ga mu kunni na ba bye ma
tatɛɛngɛ ni fo gbee.
Yi bɛɛri na ba lɛ
ba fàŋa ya lɛgi lɛgana lemu na wɛ.
12 Ma na ba yi kuri ba p'a fuugo ku-
rulo wɛ.
Yi na ba ɲɛri ba sipya ya faleŋɛ
ɲɛri wɛ.
Ga mu kunni, mu wa ma siimɛ na,
tɛhɛnɛ bɛ di wa ma caŋa ɲɛhɛɛ na
wɛ.»*
13 Ayiwa, Kilɛ sanha yi jo ɲa mɛlɛkɛ wa
mu bada wɛ na:

«Tiin saanra tatɛɛngɛ ki ni na kanige
cɛ,
fo di ba ma pɛɛn pye
ma ɲidahaa tatahaŋa.»*
14 Mɛlɛkɛɛ ɲɛ jɔgɔ yɛ wɛ? Pu bɛɛri pu ɲɛ
munahaa, tudunmɔɔ pu ɲɛ pii. Sipyii
piimu pu da ba shɔ ge, Kilɛ ya mɛlɛkɛɛ
pu tunni pu na pee tɛri.

2

1 Ayiwa lee wuu na, keree kiimu
wèe ya logo ge, wèe ya yaa na wù
funyɔ yaha ki na xuuni, kɔnhɔ wù
funŋɔ ganha da wɔ wù ki yaha wɛ,
2 Bani mɛlɛkɛɛ p'a jomɔ pemu jo ge,
pee ya pye can; piimu ya ta pee jomɔ
pu wii yaaga wɛ, kelee piimu p'a she
pu ni ge, Kilɛ ya pee bɛɛri saraa na
bɛ ni pu kapyegee ni. 3 Ayiwa, Kirisa
ya wèe shɔ shɔgana lemu na ge, Kafɔɔ
yɛ pyaa k'a pye shɛnshiimɛ na tee
ɲuwuuro ti kaa jo. Lee kadugo na,
wu kalaapiire ti t'a pu logo ge, a pee
di pu jo fiinŋɛ wèe mu. Ayiwa, wù
bu le yaha jaha kaa, shɔgana lekɛ na
wèe di da ba sii zhɔ pee kanhama
pu na wɛ? 4 Kilɛ yɛ pyaa ya li shɛ
na pee jomɔ pe ɲɛ can. A w'i sefɛɛrɛ
kan wu kalaapiire ti mu p'a ɲaha
shɛshɛɛrɛ ni kagbɔhɔɔ ni kakanhaŋaa
tuuyo niɲɛhɛyɛ pyi. W'a Fɛfɛɛrɛ Mu-
naa li wo loolodahaa ki bɛ kan pu mu
bɛ, na bɛ ni wuyɛ pyaa ɲidaan ni.

Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni sipya ya ɲuwuuro taa

5 Ayiwa, kobaŋa kemu kaa wèe ya
yu ge, Kilɛ ya ta kee wo ɲuŋɔ fɛɛrɛ ti
kan mɛlɛkɛɛ pu mu wɛ. 6 Ga l'a ka Kilɛ
Kafila wu ni na:

«Sipya ɲɛ ɲaha
fo mu w'a ma funŋɔ shaa ni wu ni
wɛ?
Sipyiyawyii ɲɛ ɲaha
fo mu w'a li kasɛɛgɛ pyi wɛ?
7 M'a wu cɛrɛŋɛ na foro
mɛlɛkɛɛ pu tàan jɛri funŋɔ ni.
M'a nɔɔrɔ ni pɛɛŋɛ tɔ wu ɲuŋɔ ni
na pye wu saanra ɲudɔnɔ.
8 M'a yaŋmuyɔ yi bɛɛri kuu wu kan.»*

Ayiwa ma bu logo na Kilɛ ya
«yaŋmuyɔ yi bɛɛri» kuu wu kan, lee
kɔri wu ɲɛ na yaŋmuŋɔ ka shishiin ɲɛ
kuubaa wu mu wɛ. Ga lee bɛ na, wèe
sanha yaŋmuyɔ yi bɛɛri ɲa y'a kuu wu
mu wɛ. 9 Ga Yesu wemu w'a cɛrɛŋɛ
na foro mɛlɛkɛɛ pu tàan jɛri funŋɔ ni,
kɔnhɔ wu xhu sipyiire ti bɛɛri wuu na
Kilɛ wo niimɛ wu gbɔɔrɔ ni ge, nimɛ
wee ya nɔɔrɔ ni pɛɛŋɛ ta, bani w'a xu
wo kanhama pu soro.
10 Ayiwa can na, we w'a yaŋmuyɔ yi
bɛɛri yàa, ni yaŋmuyɔ yi bɛɛri ya yàa
wu wuu na ge; l'a bɛ To Kilɛ mu wu
Yesu pye ɲuŋɔfɔgbɔ nijemɛ jaagi baa
wo wu kanhama pu gbɔɔrɔ ni. Kɔnhɔ
shɛnɲɛhɛmɛɛ di bye Kilɛ nagoo, p'i jé
wu nɔɔrɔ wu ni. Bani Yesu wu ɲɛ pu
ɲuwuuro ti ɲuŋɔfɔɔ. 11 Yesu wemu
w'a sipyii jii na wo pu jurumu ni ge,
wee ni wu sipyijii pu bɛɛri To wu ɲɛ
Kilɛ. Lee wuu na, li ya ta pye shiige

* **1:9** Zaburuu 45:7-8; Ezayi 61:3 * **1:12** Zaburuu 102:26-28 * **1:13** Zaburuu 110:1 * **2:8** Zaburuu 8:5-7

wu mu w'a pee pyi wu cebooloo wɛ.
12 Lee wuu na w'a jo:

«Kilɛ, n'a da ma mɛgɛ ki yiri na cebooloo pu mu,
di ma masɔŋɔ yogo cee na sipyii pu bɛɛri ɲii na.»*
13 A wu Kilɛ pye sanha na:

«N'a da mu pye na tadaŋa.»
Na nɔhɔ jo sanha na:

«Kilɛ ya nagoo piimu kan nɛ mu ge,
nɛ ni pee piiri shiizhan.»*
14 Ayiwa, sipyii p'a pye Kilɛ nagoo pee, lee wuu na Yesu bɛ ya pye sipyiyawyii. W'a pye mu kɔnhɔ wu xu wu gbɔɔrɔ ni, xu sefɛɛrɛ te ti ɲɛ Shitaanni keŋɛ ni ge, tee di gyɛɛgi. 15 Xu ɲìi fyaara ya piimu pye Shitaanni wo buloo pu shi wu caŋa ɲɛhɛɛ ki bɛɛri funŋɔ ni ge, kɔnhɔ wu pee bɛ ɲuŋɔ wolo. 16 Can na Yesu ya ta pa di ba mɛlɛkɛɛ pu shɔ-ɛ dɛ! Ga Ibirayima nagoo w'a pa shɔ. 17 Lee wuu na li waha l'i waha, w'a yaa na pye sipyiyawyii pyegana bɛɛri na, kɔnhɔ wu bye pu saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ, wemu w'a ɲuŋɔ ɲaari, na ɲɛ ɲɔmɛɛ fɔɔ Kilɛ wo labye wu ni ge. Kɔnhɔ wu sipyii pu wo jurumu wu foo tɔ.
18 Ayiwa, piimu p'a gana nɔwuuro keŋɛ ni ge, wu na já pee tɛgɛ nimɛ. Bani wuyɛ pyaa ki bɛ ya jé nɔwuuro ni kanhama ni.

3

Kirisa ya ye Kilɛ tudunmɔɔ Musa na

1 Lee wuu na, na cebooloo Kilɛ ya yee piimu yiri, na yee pye wu fɛfɛɛrɛ sipyii fugba wu wo ɲaɲiŋɛ ki kaa na ge, nɛ funŋɔ ki ɲɛ wù wù funyɔ yaha nidoyo Yesu na; Kilɛ ya Yesu wemu pye wu tudunmɔ, ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wèe wo n'a daa wu shizhaa na ge, 2 Kilɛ w'a wu teŋɛ wee labye wu na, a w'i bye ɲɔmɛɛ fɔɔ ba Musa ya pye ɲɔmɛɛ fɔɔ wu labye wu ni Kilɛ puga ki ni wɛ. 3 Ga Yesu ya yaa ni pɛɛŋɛ ni na ye Musa na, bani puga yaavɔɔ ya pɛɛŋɛ taa na ye puga kiyɛ pyaa na. 4 Puga bɛɛri, sipya wu ɲɛ ki yereŋɛvɔɔ, ga yaŋmuyɔ yi bɛɛri yereŋɛvɔɔ di ɲɛ Kilɛ. 5 Kilɛ tudunmɔɔ Musa kunni ya pye Kilɛ wo kapyebye, wemu w'a kapyeŋɛɛ ki pye ni ɲɔmɛɛ fɛɛrɛ ni Kilɛ wo puga ki ni ge. Kilɛ bu jomɔ pemu jo w'a pee jo sipyiire ti mu. 6 Ga Kirisa ya pye Kilɛ Ja wemu w'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ ge. W'a tiin Kilɛ puga ki ni, na bye yaŋmuyɔ yi bɛɛri ɲuŋɔ ni. Wèe pu ɲɛ kee puga ke; wèe funyɔ y'a taan jo n'a daa we ni tadaŋa kemu wa wèe mu ge, wèe ya yaa na la le, na gori yaha kee na fo taaxɔɔ le.

Ŋmɔnɔ lemu l'a gbegele yaha Kilɛ wo sipyii pu mu ge

7 Lee na Fɛfɛɛrɛ Munaa ya jo:
«Yi bu Kilɛ jomɔ pu logo niɲaa,
8 yi ganha bu da niwegee waha,
ba yi sefɛlɛɛ p'a li pye
pu wo n'a she wu tuun wu ni siwaga ki ni wɛ.
9 Wee xuu wu ni yee sefɛlɛɛ p'a jo
p'i nɛ Kilɛ taanna wii,
na ta pu d'a nɛ kapyegee ki ɲa,
fo na shɛ nɔ yee kɛlɛɛ shishɛɛrɛ (40) na.
10 Lee wuu na, nɛ luu ya yìri pu tàan;
a nɛ jo: ‹Pu funŋɔ keree k'a pu piinŋɛ tuun bɛɛri ni;
nɛ giin p'i na koo lemu cɛ ge,
pu ya lee cɛ wɛ.›
11 Lee wuu na, nɛ luu ya yìri xuuni, a nɛ gaa jo:
‹Pu da ga ba jé nɛ wo ŋmɔnɔ li ni bada wɛ.›»*
12 Na cebooloo, y'a yiyɛ kasɛri, n'a daa baara zɔguuŋɔ ganha bu da wa shishiin ni, wu zhe Kilɛ ɲìi wo wu ni wɛ. 13 Ga y'a yiyɛ yɛri caya bɛɛri, niɲaa na já jo caya yemu bɛɛri na ge, kɔnhɔ jurumu ganha bu da yee wa shishiin piinŋɛ wu yi niwegee pye ki waha wɛ.
14 Tadaŋa kemu wèe ya ta fo taashiinɛ li ni ge, wèe bu la le wùyɛ ni na gori yaha kee tadaŋa ki na fo na shɛ nɔ li tɛhɛnɛ na, wee tuun wu ni wù na bye

* **2:12** Zaburuu 22:23 * **2:13** Ezayi 8:17-18 * **3:11** Zaburuu 95:7-11

Yesu wo kariɲii. 15 L'a ka Kilɛ Kafila
wu ni na:
«Yi bu Kilɛ jomɔ pu logo niɲaa,
yi ganha bu da niwegee
waha,
ba yi sefɛlɛɛ p'a li pye
pu wo n'a she wu tuun wu ni
siwaga ki ni wɛ.»*
16 Ayiwa, piikɛ pu d'a Kilɛ jomɔ pu
logo, na nɔhɔ n'a she le puyɛ ni wɛ?
Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya piimu bɛɛri
ɲaha co na foro Misira fiige ki ni ge, ta
pee bɛ wɛ? 17 Piikɛ tàan Kilɛ luu d'a yìri
fo yee kɛlɛɛ shishɛɛrɛ (40) wɛ? Piimu
p'a jurumu wu pye na xhu siwaga ki
ni ge, ta pee bɛ wɛ? 18 Kilɛ ya kàa li na
na jɔgɔ ni jɔgɔ wu ɲɛ pee da ga ba jé
wee wo ŋmɔnɔ fiige ki ni-i wɛ? Piimu
p'a wu jomɔ pu logo na nɔhɔ n'a she
le puyɛ ni ge, ta pee bɛ wɛ? 19 Lee l'a
li pye wèe ya li ɲa, pu n'a daa baara ti
wuu na pee ya ta já jé Kilɛ wo ŋmɔnɔ
fiige ki ni wɛ.

4

1 Ayiwa, Kilɛ ya ɲɔmɛɛ lɔ wèe mu
na wèe na ba jé wu ŋmɔnɔ li ni. Lee
wuu na, w'à wùyɛ kasɛri xuuni, kɔnhɔ
wa shishiin ganha da bye jebaa li ni
wɛ. 2 Bani Kilɛ Jozaama p'a jo wèe mu
ba p'a jo pee mu jogana lemu na wɛ.
Ga jomɔ pe pee ya logo ge, pee ya ta
yafiin bɛ ɲɔ pu na wɛ. Bani pu logovɛɛ
ya ta pu co ni n'a daa ni wɛ. 3 Ba Kilɛ
ya yi jo jogana lemu na wɛ na:

«Nɛ loyire wo ya kàa jo pu da ga ba jé
nɛ wo ŋmɔnɔ li ni bada wɛ.»*
Ga wèe piimu p'a dà Yesu na ge, wèe
kunni na ba jé lee ŋmɔnɔ li ni. Kilɛ ya
wu ŋmɔnɔ li kaa jo fo tuun wemu ni
wu labye w'a fa koŋɔ ki yaaduun wu
ni ge. 4 Bani y'a jo Kilɛ Kafila wu ni
caŋa gbarashuun wogo ki shizhaa na
na:

«Kilɛ ya wu labye wu xɔ wá
caŋa gbarashuun wogo ki na,
na ŋmɔ caŋa gbarashuun wogo ki
na.»*
5 Kilɛ ya jo sanha na: «Pu da ga ba jé
nɛ wo ŋmɔnɔ li ni bada wɛ.»
6 Ayiwa, piimu p'a fɛnhɛ Kilɛ Jomɔ
pu logo ge, pee ya ta jé lee ŋmɔnɔ li ni
wɛ, bani pu ya ta dà Kilɛ na wɛ. Wee
tuun wu ni piitiilee p'a yaa na jé lee
ŋmɔnɔ li ni. 7 Lee wuu na Kilɛ ya caŋa
katii teŋɛ sanha, kee ɲɛ «Niɲaa». W'a
fɛnhɛ ye jo saannaa Dawuda ɲɔ na fo
l'a mɔ, yee yemu y'a jo xɔ naha bɛ ge
na:

«Yi bu Kilɛ jomɔ pu logo niɲaa,
yi ganha bu da niwegee waha
wɛ.»*
8 Ayiwa, Zhozuwe da bi sii já ŋmɔnɔ li
kan Izirayɛli nagoo pu mu, Kilɛ bi da
jo nige caŋa katii shizhaa na wɛ. 9 Lee
na ba Kilɛ ya ŋmɔ caŋa gbarashuun
wogo ki na ŋmɔgana lemu na wɛ,
lee ŋmɔnɔ li tuugo k'a gbegele yaha
sanha Kilɛ sipyii pu mu. 10 Bani
wemu w'a jé lee ŋmɔnɔ li ni ge, wee
bɛ ya ŋmɔ wu labye wu na, ba Kilɛ ya
ŋmɔ wɛ. 11 Lee na, wù la le wù jé lee
ŋmɔnɔ li ni, kɔnhɔ wa shishiin ganha
bu da n'a she pyevɛɛ pu ni wɛ.
12 Bani Kilɛ Kafila wu ɲɛ ɲìi wo ni
baraga wo. Wu ɲɔ ya taan na ye ɲɔyɔ
shuun ŋmɔɔ na. Wu na já sipya su
wu zɔ na, fo na shɛ nɔ wu munaa
tɛhɛnɛ na, na nɔ wu yatɛnzogoyo ni
semɛɛ pu na. W'a sipyii funzhakeree
ni pu funŋɔ keree suguri, fo na ki
cɛni. 13 Kilɛ wo yayaaga ka shishiin
ya ŋmɔhɔ wu na wɛ. Kilɛ wemu ɲaha
tàan w'à da ba fiin jo ge, yaŋmuyɔ yi
bɛɛri yi ɲɛ kpɛɛngɛ na wee ɲaha tàan
taŋmɔhɔŋɔ baa.

Yesu wu ɲɛ saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ we

14 Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo
ɲuŋɔfɔgbɔ wu ɲɛ wèe mu, wemu w'a
dugi fo fugba wu ni ge; wee ɲɛ Yesu
Kilɛ Ja we, Lee wuu na wù kori yaha
wu n'a daa koo li ni. 15 Saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wemu wu
ɲɛ wèe mu ge, wee ya ɲuŋɔ ɲaari wèe
na, na wèe tɛri wù fanhaxhɔɔrɔ keree
na. Bani Shitaanni ya wu taanna wii

* **3:15** Zaburuu 95:7-8 * **4:3** Zaburuu 95:11 * **4:4** Zhenɛzi 2:2-3 * **4:7** Zaburuu 95:7-8

ba w'a li pyi wèe na wɛ, ga wu ya ta já
wu tɔɔgɔ le jurumu wa shishiin ni wɛ.
16 Lee na, wù lowagaa wuu pu fulo
Kilɛ wo niimɛ saanra koro li na, kɔnhɔ
wu ɲuŋɔ ɲaari wù na. Wu niimɛ tirige
wù na, kɔnhɔ wu bye wù tɛgɛvɔɔ wù
tɛgɛduun ni.

5

1 Ayiwa, saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo
ɲuŋɔfɔgbɔ wemu pu ma shɔɔnri lɔ
sipyii pu tɛ ni ge, sipyii pu wuu na
wu ma deŋɛ, kɔnhɔ wu da sipyii pu ni
Kilɛ tɛ keree ki shɔɔnri. Saraya yemu
p'a wo pu wo jurumu w'i yafa pu mu
ge, ni yaŋmuyɔ yemu p'a gaan Kilɛ mu
ge, kɔnhɔ wu da yee bɛ kaan Kilɛ mu.
2 Wu na já da kaa cɛbaalaa ni piinŋɛ
fɛɛ pu ɲaha coni ni lotaan ni, bani
wuyɛ pyaa bɛ ɲɛ fanhaxhɔɔrɔ fɔɔ wa
ba pu ɲɛ wɛ. 3 Tee fanhaxhɔɔrɔ te ma
wu pye wu na saraya wo wuyɛ pyaa
wo jurumu wu wuu na ba w'a li pyi
sipyii pusamaa wo jurumu wu wuu
na wɛ.
4 Ayiwa, wa shishiin da ga já
wuyɛ pye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo
ɲuŋɔfɔgbɔ wɛ, fo Kilɛ yɛ pyaa bu ma
yiri, na ma pye wii ba w'a Arɔn pye
mu wɛ. 5 Lee l'a li pye, Kirisa bɛ ya ta
wuyɛ pɛlɛ na weeyɛ pyaa k'a wuyɛ pye
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ
wɛ. Ga na Kilɛ w'a wee pye wii; w'a
Kirisa pye:

«Mu ɲɛ nɛ Ja,
nɛ mu pye na pya niɲaa.»*
6 Y'a ka Kilɛ Kafila wu ni xuu wa bɛ ni
na:
«Mu na ba gori yaha gbee
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɔɔ,
ba Mɛlikisedɛki ɲɛ wɛ.»*
7 Tuun wemu ni Yesu di bye koŋɔ na
ge, w'a bi li cɛ na To Kilɛ na já wee shɔ
xu na, a wu Kilɛ ɲɛɛri, na ɲɛɛgbɔhɔ pye
fo na mɛɛ suu. A Kilɛ di wu ɲɛrɛgɛ ki
shɔ wu Kilɛ ɲìi fyaara ti wuu na. 8 Ga
ali na ta wu ɲɛ Kilɛ Ja we, w'a sɔɔ na
Kilɛ ɲɔmɛɛ co wu kanhama pu funŋɔ
ni. 9 Ba w'a Kilɛ wo kapyeŋɛɛ ki bɛɛri
ɲɔ fa wɛ, piimu bɛɛri p'a wu ɲɔmɛɛ co
ge, a wu pee bɛɛri shɔ; tee ɲuwuuro
te wa da ga xhɔ bada wɛ. 10 A Kilɛ
di wu pye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo
ɲuŋɔfɔgbɔ we ba Mɛlikisedɛki ɲɛ wɛ.

N'a daa fɛɛ p'a yaa na seɲaha na n'a daa wu ni

11 Keree niɲɛhɛŋɛɛ wa wèe mu na
yu yee mu le shizhaa na, ga ki kɔri
shɛmɛ p'a waha yee na. Bani yee
keree ɲaha cɛmɛ p'a pɛn. 12 Nimɛ
bi yaa na yee ta yee ya ɲɛri na xɔ
kalaatii. Ga yee nimɛ wuu mago
sanha di ɲɛ kalaatii na p'a yi kalaa
Kilɛ jomɔ pu keree nizhiigee ki ni.
Jirimɛ na yee mago wa, yee da ga já
yaligbangbanŋa li wɛ. 13 Wemu wo
ɲɔlige ki ɲɛ jirimɛ yɛ ge, wee ɲɛ pu-
binnɛ. Wee ya katiinɛ cɛ shɔɔnri kati-
ibaana ni wɛ. 14 Ga yaligbangbanŋa
ɲɛ sipyilɛyɛ wogo, pee piimu fungɔnyɔ
y'a kasaaŋaa ni kakuuŋɔɔ cɛ shɔɔnri
ge, bani p'a tee lee na.

6

1 Lee wuu na, wèe ya kalaa Kirisa
wo keree kiimu ni ɲɔkɔɔnrɔ ti na ge,
wù ganha bu da gori yaha kee yɛ na
sanha wɛ. Wù la le wù shɛ ɲaha na
ba n'a daa wu cɛvɛɛ see wuu ɲɛ wɛ.
Wèe ya yaa na kuri sanha ɲɔkɔɔnrɔ ti
wo kalaa wu fɛni wɛ, wee wemu wu
ɲɛ na sipya ya yaa na daburajɛ jo na
wu tɔɔgɔ wolo kaɲɔɔ baa keree ni, na
dà Kilɛ na ge, 2 ni batizeli keree, ni na
keye tɛri sipyii na na Kilɛ ɲɛɛri pu mu,
ni xuɲɛnɛ li keree, ni kiiri we wu da
ba gɔn koŋɔ sipyii na caxhɔgɔ ki caŋa
ge. 3 Ayiwa, wù na kii keree kii yaha
mu wù shɛ ɲaha na, ni Kilɛ ya li koro
kan.
4 Piimu p'a kpɛɛngɛ ki ta tɔɔɲii nigin
na xɔ, na fugba wu wo loolodaa li
ɲɛhɛ, na Kilɛ wo Fɛfɛɛrɛ Munaa li ta ge,
5 na Kilɛ jomɔ pu cɛ yaceŋɛ, na cabaya
sefɛɛrɛ ti ɲɛhɛ ge. 6 Lee bɛ na a pee
sipyii p'i zhe sanha Kilɛ jomɔ pu ni, na
guri taha pu kalɛgɛɛ fɛni. Pee sipyii pii
na já pye dii na daburajɛ jo sanha Kilɛ
ɲaha tàan wɛ? Bani li ɲɛ kanna Kilɛ
Ja wu puyɛ pyaa ya goroo korikoritige

* **5:5** Zaburuu 2:7 * **5:6** Zaburuu 110:4

na, na wu shiige sipyiire ti bɛɛri ɲaha tàan.
7 Ayiwa, zanhaya niɲɛhɛyɛ ya dun
ɲiŋɛ kemu na, k'i faa yapyiire yeege
ki faa pyevɛɛ mu ge, kee ya Kilɛ duba
taa. 8 Ga ki ba xhuyo ni ɲakuuŋɔ
yeege, ki da yafiin bɛ ɲɔ wɛ, ga laŋi ya
kee tɛɛŋɛ. Ki taxɔgɔ ɲɛ na.
9 Lee bɛ na, na cebooloo, na
taanɲiinɛɛ, ali wèe ɲɛhɛ ba pe jomɔ
niwa pe yu, nakaara wa wèe funyɔ
ni yee shizhaa na wɛ. Wèe ya li cɛ
na yee wa koo nizaana ni, lee lemu
li ɲɛ ɲuwuuro ti wo koo li ge. 10 Kilɛ
ɲɛ tiibaa fo wu funŋɔ ki wɔ yee wo
nibyegee kee, ni yee wo taanɲɛɛgɛ ki
na wɛ, taanɲɛɛgɛ kemu yee ya zhɛɛ
cebooloo pu na Kilɛ mɛgɛ ki wuu na
ge; bani yee wa yi cebooloo n'a daa
fɛɛ pu mago ɲɔgi, ali nimɛ we bɛ ni
yee wa pu mago ɲɔgi. 11 Ga wèe funŋɔ
ki wa yee bɛɛri nigin nigin wu la le yi
da se ɲaha na mu fo tɛhɛnɛ le. Kɔnhɔ
le na y'a daa ge, y'i ba lee ta. 12 Wèe
funŋɔ wa yee pu pye saafɛɛ wɛ. Ga
Kilɛ ya cɛn wemu ɲɔmɛɛ lɔ ge, sipyii
piimu p'a la le na wee taa pu n'a daa
ni pu loxulo gbɔɔrɔ ni ge, yi pye pee
taannivɛɛ.

Kilɛ ya ɲɔmɛɛ lemu lɔ ge

13 Tuun wemu ni Kilɛ ya ɲɔmɛɛ lɔ
Ibirayima mu ge, ma na jo ba yaaga
wa kemu k'a ye Kilɛ yɛ pyaa na wɛ,
a Kilɛ di gaa wuyɛ pyaa mɛgɛ na
na: 14 «Nakaara baa, n'a da duba ma
mu, ma nagoo na ba ɲɛhɛ xuuni.»
15 Ayiwa, a Ibirayima di ganha na Kilɛ
ɲaha wii ni loxulo ni, na sii mɔ lee ni.
Kadugo tàan a Kilɛ di ba ɲɔmɛɛ li fa wu
mu, w'a bi lemu lɔ wu mu ge.
16 Sipya ba da gaa, yaaga kemu k'a
ye wu na ge, kee na w'a gari. Kee
kaaga ke ki ma li shɛɛ na pee jomɔ
pu ɲɛ can, na nakaara ta shishiin bɛ
wa pu ni wɛ. 17 Lee pyegana li na
Kilɛ ya li shɛ na fiinŋɛ wu cɛn lɔvɛɛ
pu na, na ɲɛri wa shishiin wa wee wo
kateŋɛnɛ li ni wɛ, lee na w'a kàa taha
wu ɲɔmɛɛ li na. 18 Kii keree shuun
we da já ɲɛri bada wɛ. Kilɛ wu ɲɔmɛɛ
lɔ wu nɔhɔ kàa taha li na, wu da já
kafinɛyɛ jo bada wɛ. Lee na wèe ya
lowaa ta, na wù keye kuri kee tadaŋa
ki na. 19 Kee tadaŋa ki ɲɛ wèe mu ba
tɔɔrɔ ɲɛ wɛ, temu t'a dugo, t'i kɔrɔgɔ
coni na yereŋɛ lɔhɔ ni ge. Ki ɲɛ ba
baraga yaŋmuŋɔ ɲɛ wɛ; k'a wèe tɛri
wù gori yaha n'a daa ni. Lee wuu na
wù na já jé fɛfɛɛrɛ ti bɛɛri wo fɛfɛɛrɛ
xuu wu ni Kilɛ ɲaha tàan wù n'a daa
wu baraga ni. Fàŋa ka ki bi lee kuɲɔɔ
le ɲaha pari. 20 Yesu ya fɛnhɛ jé wèe
ɲaha na wee xuu wu ni, kɔnhɔ wu wèe
wo jurumu wu laha wà. Wee ya pye
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ
ba Mɛlikisedɛki bi bye wɛ. Wu na ba
gori yaha gbee tee ɲuŋɔ fɛɛrɛ ti ni.

7

Mɛlikisedɛki ya ye Levi wo nagoo pu na

1 Ayiwa, we Mɛlikisedɛki we ya
bye Salɛmu kulo li wo saan, na ɲɛ
bɛ Kilɛ-gbɔtabaaga wo saraya ɲaha
shɔɔnrivɔɔ. Wee tuun wu ni Ibiray-
ima bi shɛ kashɛn ŋmɔ ni saannaa
piitiilee ni, na se ta pu na. Ba w'a
pa guri na ma wɛ, a Mɛlikisedɛki di
shɛ wu ɲuŋɔ círi, na duba pye wu mu.
2 Yaaga yaaga Ibirayima ya ta kashɛn
ki ni ge, a wu yee bɛɛri jagi wolo kan
Mɛlikisedɛki mu. Mɛlikisedɛki kɔri
wu ɲɛ na: «Tiimɛ saan», na fara lee
bɛ na, Salɛmu kulo li saan wu ɲɛ wii.
Lee kɔri ɲɛ: «Ɲaɲiŋɛ saan». 3 To ni
nu ɲɛ wu mu wɛ. Wa shishiin ya ta
jo wu nɔhɔ tayirige shizhaa na, kelee
wu segana, kelee wu xugana shizhaa
na wɛ. Wu ɲɛ ba Kilɛ Ja wu ɲɛ wɛ,
bani wu na gori yaha wu saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛrɛ ti ni gbee.
4 Ta yee ya li cɛ na sipyigbɔ wu ɲɛ
Mɛlikisedɛki wɛ? Fo wèe tolɛ Ibiray-
ima ya yaaga yaaga ta kashɛn ki ni
ge, a wu yi bɛɛri jagi wolo kan wu
mu wɛ! 5 Levi nagoo piimu p'a jin
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛrɛ ti kapyeŋɛɛ
ki ni ge, saliya wa pee mu p'a jagi
shuu Izirayɛli nagoo pu mu, lee kɔri
p'a wu shuu puyɛ pyaa shi shɛɛn pu
mu, ali na ta pu bɛ ɲɛ Ibirayima nagoo
p'a. 6 Mɛlikisedɛki bye Levi shi shɛn
wɛ, ga na jagi shɔ Ibirayima mu. Kilɛ

bi ɲɔmɛɛ lɔ wee Ibirayima wemu mu
ge, a wu duba pye wee mu. 7 Ayiwa
nakaara baa, duba pyevɔɔ ya ye duba
tavɔɔ na. 8 Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ pu
shizhaa na, piimu p'a bi jagi wu shuu
ge, pee bye sipyii piimu da gori xu
baa wɛ. Ga Mɛlikisedɛki we w'a jagi
wu shɔ Ibirayima mu ge, l'a shɛ na
wee na gori yaha ɲìi na gbee. 9 Wèe
na já jo na Ibirayima ya jagi wu wolo
tuun wemu ni ge, Levi nagoo piimu
p'a jagi wu shuu ge, pee bɛ ya jagi
wolo wee tuun wu ni. 10 Bani tuun
wemu ni Mɛlikisedɛki ya shɛ Ibiray-
ima ɲuŋɔ círi ge, pee bi sanha se wɛ;
ga p'a bi bye Ibirayima ni.

11 Ayiwa, Kilɛ ya saliya wemu
kan Izirayɛli nagoo pu mu ge, Levi
wo saraya ye yi bye wee saliya we
wo tayeregbɔhɔ. Tee saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛrɛ ti da bi já sipyii pu shɔ
pu jurumu wu na, ɲuŋɔ bi da bye nige
li na nago saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ
watii wu na teŋɛ, wee di bye ba
Mɛlikisedɛki ɲɛ wɛ. Wu ganha bu bye
Arɔn wo kpɔɔn li shɛn wɛ. 12 Ga saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛrɛ ti bu ɲɛri, li waha
l'i waha saliya wu bɛ ya yaa na ɲɛri.
13 Wù Kafɔɔ Yesu wemu kaa wèe ya yu
ge, gbawege katii ni wee ya foro. Kee
gbawege ke wo sipya wa shishiin ya
ta saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛrɛ kapyeŋɛɛ
pye saraya tasogoŋɔ xuu wu tàan wɛ.
14 L'a fiinŋɛ na Zhuda wo gbawege ki
shɛn wu ɲɛ wèe Kafɔɔ we. Ga tuun
wemu ni Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya jo
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ pu shizhaa
na ge, wu ya ta yafiin jo Zhuda wo
gbawege ki shizhaa na wɛ. 15 Ayiwa,
lemu li wa kii keree kii wo ɲɛri wu
fiinŋɛ sanha wèe mu ge, lee li wa
mɛ. Saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ watii w'a
teŋɛ, wee ɲɛ ba Mɛlikisedɛki ɲɛ wɛ.
16 Lee ya li shɛɛ na wee saraya ɲaha
shɔɔnrivɔɔ wu ya ta teŋɛ na saha ni
sipyii wo saliya ɲɔmɛhɛɛ ki ni wɛ. Ga
wuyɛ pyaa wo tɛhɛnɛ baa ɲìi sicuumɔ
pu sefɛɛrɛ ti gbɔɔrɔ ni w'a teŋɛ. 17 Bani
Kilɛ ya pa li shɛ na:

«Mu ɲɛ saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ fo
gbee,
ba Mɛlikisedɛki ɲɛ wɛ.»*

18 Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛrɛ ti
wo saliya nizhiimɛ w'a to wu fan-
haxhɔɔrɔ ni wu laɲɔbaara ti wuu na.
19 Bani saliya wu ya já yafiin bɛ ɲɔ fa
wɛ, ga wèe ya tadaŋa ta nimɛ, kemu
k'a ɲɔ nizhiige ki na ge. Kee gbɔɔrɔ ni
wèe da já vulo Kilɛ na. 20 Na fara lee
bɛɛri na, Kilɛ yɛ pyaa k'a kàa na Yesu
wu da bye saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ
we. Kilɛ ya ta lee tuugo pye saraya
ɲaha shɔɔnrivɔɔ watii shizhaa na wɛ.
21 Ga ba Yesu ya pye saraya ɲaha
shɔɔnrivɔɔ wɛ, a Kilɛ di gaa na jo:

«Nɛ Kafɔɔ Kilɛ ya kàa,
nɛ da ga na ɲɔmɛɛ ɲɛri wɛ. Jo:
‹Mu ɲɛ saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ fo
gbee.›»*

22 Lee wuu na Yesu ya pye le kariɲɛɛgɛ
ɲɔmɛɛfonɔ le wo sɛɛri wèe ni Kilɛ tɛ ni.
Lee kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ l'a ye na kanha
nizhiinɛ li na.
23 Na fara lee na, pii pu saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ pu bi ɲɛhɛ, bani xu ya ta
wa shishiin yaha w'a pye pu ni gbee
wee labye we ni wɛ. 24 Ga Yesu ya kori
yaha gbee ɲìi na. Lee wuu na wee
wo saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛrɛ ti na gori
yaha fo gbee. 25 Lee wuu na, wemu
bu sɔɔ Kilɛ na Yesu wo kariɲɛɛgɛ ki
gbɔɔrɔ ni, wee na ɲuwuuro ta koŋɔ ki
caxhɔgɔ. Bani Yesu ɲìi wo wu ɲɛ gbee,
na Kilɛ ɲɛɛri peefɛɛ mu. 26 Saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wemu
w'a bi sii yaa fo wèe pu wee ta ge,
wee wu ɲɛ wii. Wu fɛfɛɛrɛ wo wu ɲɛ.
Jaagi xuu wa shishiin ɲɛ wu na wɛ,
jurumu bɛ wɛ. Kilɛ ya wu waa laha
jurumupyii pu na, na wu yirige kari
fo fugba wu ni. 27 Wu mago wa li na
nago ɲiga bɛɛri wu fɛnhɛ saraga wolo
wuyɛ pyaa wo jurumu wu wuu na,
wu bu xhɔ wu na w'a sipyii pusamaa
wo saraya yi wo pu wo jurumu wu
wuu na, ba saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
p'a bi li pyi wɛ. Ga w'a wuyɛ kan na
pye saraga tɔɔɲii nigin yɛ pe, sipyii pu

* **7:17** Zaburuu 110:4 * **7:21** Zaburuu 110:4

wo jurumu wu wuu na. Saraga katii
ya yaa na wolo nige kee kadugo na
wɛ. 28 Saliya w'a sipyii piimu pye p'a
teŋɛ na pye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ
wo ɲuŋɔfɔgbɔ ge, fanhaxhɔɔrɔ ti bi
bye pee na. Kilɛ ya kàa na jomɔ pemu
jo saliya wu kadugo na ge, pee p'a
wu Ja wu teŋɛ na pye saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ, wee wemu
w'a fa, w'i da gori yaha bɛ mu gbee ge.

8

Yesu wu ɲɛ wèe wo saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ we

1 Ayiwa, jomɔ pemu bɛɛri wèe ya
yu ge, pu ɲuŋɔ yɛ pyaa ɲɛ na saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wemu
wu ɲɛ wèe mu ge, wee nidɛɛngɛ ki ɲɛ
Se Bɛɛri Fɔɔ To Kilɛ kanige cɛ fugba
wu ni. 2 Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ kemu ni
w'a wu wo labye wu pyi ge, kee ɲɛ
fàya puga see wogo kemu Kafɔɔ Kilɛ
yɛ pyaa ya yereŋɛ ge; sipyiyawyii wo
niyereŋɛ bɛ wɛ.

3 Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo
ɲuŋɔfɔgbɔ bɛɛri, wu kateŋɛnɛ ɲuŋɔ
ki ɲɛ na yakanya ni saraya yi kaan
Kilɛ mu. Lee na, li waha l'i waha,
wèe bɛ wo saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo
ɲuŋɔfɔgbɔ wu bɛ ya yaa na saraga ka
wolo. 4 Wu da bi bye ɲiŋɛ ke na wu
bi da bye saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ wɛ.
Bani saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ pii wa
na xɔ piimu p'a yakanya ye, ni saraya
yi keree ɲaha shɔɔnri, na bɛ ni Kilɛ
tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni ge.
5 Pee wo saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛrɛ t'a
byi Kilɛ-pɛɛŋɛ puga kemu ni ge, kee ɲɛ
fugba wogo ki wo jaa. Lee na, tuun
wemu ni Kilɛ tudunmɔɔ Musa bi da
fàŋa puga ki yereŋɛ ge, a Kilɛ di wu
pye: «Jaa wemu w'a shɛ ma na na
ma yaha faaboboŋɔ ki ɲuŋɔ ni ge, la
le m'a ki bɛɛri yàa mu.»* 6 Ga nimɛ
Yesu wo labye w'a ye na kanha saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ pusamaa wo wu na.
Bani wee wu ɲɛ susurodɛgɛmɛ Kilɛ ni
sipyii pu tɛ ni. Kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ nivonɔ
l'a ye na kanha nilɛɛ li na, bani lee
nɔhɔ ya teŋɛ ɲɔmɛhɛɛ kiimu na ge, kee
ya ye nizhiigee ki na.

7 Can na, kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ nizhiinɛ li
ɲɔ da bi fa, ɲuŋɔ bi da bye li na pu na
shuun wuu nɔhɔ shan wɛ. 8 Ga Kilɛ ya
wu sipyii pu jaagi, na pu pye:

«Li wii caya ya wa ma,
nɛ Kafɔɔ Kilɛ w'a jo mu.
Nɛ na ba kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ nivonɔ lɔ
Izirayɛli puga ke ni Zhuda puga ki mu.
9 Nɛ pu sefɛlɛɛ pu keŋɛ co,
na pu yeege caŋa kemu Misira fiige ki ni ge,
kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ le nɛ lɔ pu mu wee tuun wu ni ge,
nivonɔ li da ba bye lee tuugo wɛ.
Bani p'a nɛ kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ li kyɛɛgi.
Lee wuu na nɛ bɛ ya pu yaha.
10 Kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ le nɛ da ba lɔ Izirayɛli nagoo pu mu
yee caya yi d'a toro xɔ ge, lee le:
Nɛ na ba na saliya wu le pu fungɔnyɔ ni,
di wu ka pu zɔlɔɔ na.
Nɛ na ba bye pu Kilɛ,
p'i bye nɛ sipyii.
11 Wa shishiin da ga ba wu shi shɛn,
kelee wu ceboro kalaa nige wɛ na:
‹Yi Kafɔɔ cɛ wɛ.›
Bani pu bɛɛri na ba nɛ cɛ,
na lɔ sipyitiilee na fo na shɛ nɔ sipyigbɔɔ na.
12 Nɛ na ba pu kanahaya yi yafa pu mu.
Nɛ da ba na funŋɔ tirige
ni pu jurumu wu kaa ni nige wɛ.»*

13 Tuun wemu ni Kilɛ ya kariɲɛɛgɛ
ɲɔmɛɛ nivonɔ li kaa jo ge, a lee di
nizhiinɛ li ɲɛri nilɛɛ. Ayiwa, kariɲɛɛgɛ
ɲɔmɛɛ nizhiinɛ lemu l'a lɛ, li caŋa ɲii
bɛ d'a toro ge, lee ya giin di biin.

9

Yesu Kirisa yɛ wu ɲɛ saraga nivaŋa

1 Kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ nizhiinɛ li funŋɔ
ni, kodorogoo kii bye wà Kilɛ

* **8:5** Ɛkizode 25:40 * **8:12** Zheremi 31:31-34

pɛlɛgana na, ni Kilɛ-pɛɛŋɛ puga fàya
wogo, kee kemu bye ɲiŋɛ ke na ge.
2 Fàŋa puga ki bi yereŋɛ, na ki pye
pupyaa shuun. Pubile nizhiinɛ li bye
fɛfɛɛrɛ puga. Sokinnagbɔ we, ni tabali
we, ni buuri we p'a wo na gaan Kilɛ
mu ge, kee ni yee bi bye. 3 Pubile
shuun wuu li bi bye ɲahaparaga fàŋa
shuun wogo ki kadugo yíri. Lee bi
bye fɛfɛɛrɛ ti bɛɛri wo fɛfɛɛrɛ puga.
4 Saraya yi tawologo ka bye wà kemu
k'a yàa ni sanni ni ge, kee ni pu bi
nudanga yawurire ti leni. Keshi wa
bɛ bye wà, sanni wu bi taga wee bɛɛri
tɔ. Maanɛ w'a bye sanni shɔɔ lemu ni
ge, lee bye keshi wu ni, ni Arɔn pubiin
li l'a fyɛn ge, Kilɛ bi saliya wu ɲɔmɛhɛɛ
ki ka faakageeye yemu na ge, ni yee
bɛ. 5 P'a bi jaalaa shuun nɔɔrɔ wuu p'a
yàa wee keshi wu fugba ni, pee bye
serubɛɛn.* Pee wo kapaya yi ɲimɛ pu
bi keshi wu ɲɔtɔŋɔ ki tɔ. Pee ɲimɛ pe
ni pu bi jurumu yafa wo saraya yi wo
shishan pu woni keshi wu fugba ni.
Ga kii keree kii bɛɛri wo ɲaha joduun
ɲɛ nimɛ wɛ.

6 Ayiwa, le singana le na fàya puga
ke ni ki yaŋmuyɔ yi bɛɛri wa bi sin.
Caŋa bɛɛri saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ pu
bi jin pubile nizhiinɛ li ni na Kilɛ-
pɛɛŋɛ ki keree pyi. 7 Ga saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu yɛ nigin
w'a bi jin pubile shuun wuu li ni tɔɔɲii
nigin pe yee funŋɔ ni. Wu bi jin wà
ni yatɔɔgɔ shishan ɲɛ wu keŋɛ ni wɛ.
W'a pee kan Kilɛ mu wuyɛ pyaa wo
jurumu we ni sipyiire ti wo wu wuu
na, p'a wemu pye na ta pu ya li cɛ-ɛ
ge. 8 Lee funŋɔ ni Fɛfɛɛrɛ Munaa ya li
shɛ na na fàya puga nizhiige ki yaha,
xuu wemu w'a bye fɛfɛɛrɛ ti bɛɛri wo
fɛfɛɛrɛ wo wu ge, wee koo bi sanha
mugi wɛ. 9 Kee fàya puga ke bye nimɛ
wo keree kii wo jaa. Lee wa li shɛɛ na
saraya yatɔɔyɔ, ni saraya yemu bɛɛri
y'a gaan Kilɛ mu ge, piimu p'a yee wo
ge, na yee bi da já pee wo zɔlɔɔ pu pye
fɛɛfɛɛ wɛ. 10 Yee saraya ye, ni yaliye, ni
yagbaya, ni lɔhɔ wuuganaa niɲɛhɛŋɛɛ,
kee bi bye kalɛgɛɛ. Kee keree kii bɛɛri
bi bye pyemɛ fo na shɛ Kilɛ pye w'a
keree ki ɲɛri.

11 Ga Kirisa ya pa, na bye cabaya
yaŋmuzaaya yi wo saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ. Fàya puga
kemu ni w'a wu wo labye wu pye ge,
kee ya sii pɛlɛ, ki ɲɔ bɛ d'a fa. Sipya
ya ta kee yereŋɛ wɛ; ki ɲɛ bɛ ke koŋɔ
ke wogo wɛ. 12 Wee ya ta jé Fɛfɛɛrɛ ti
Bɛɛri wo Fɛfɛɛrɛ Xuu wu ni sikapee,
ni nupiye wo shishan gbɔɔrɔ ni wɛ.
Ga wuyɛ pyaa wo shishan gbɔɔrɔ ni
w'a jé tɔɔɲii nigin yɛ pe. W'a da lee
pye nige sanha wɛ, bani w'a tɛhɛnɛ
baa ɲuwuuro ta. 13 Ayiwa, na saha
ni saliya wu ni, piimu bye fɛɛfɛɛ wɛ,
p'a bi sikapee ni nupɛhɛɛ shishan,
ni nupinyɛ nizogoyo shɔɔnrɔ woni
peefɛɛ na, na pu pyi mu fɛɛfɛɛ. 14 Ga
Kirisa shishan ya fɛfɛɛrɛ pyi na ye
yee na xuuni! Tɛhɛnɛ baa Kilɛ wo
Munaa li gbɔɔrɔ ni w'a wuyɛ kan Kilɛ
mu saraga, manɛ ɲɛ kemu na wɛ. Wu
shishan ya ɲuŋɔ baa keree je laha wèe
zɔlɔɔ na, kɔnhɔ wèe di da kapyeŋɛɛ pyi
Kilɛ ɲìi wo wu mu.

15 Lee wuu na Kirisa wu ɲɛ
kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ nivonɔ li wo susuro
tɛgɛvɔɔ. Sipyii ya jurumu wemu pye
kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ nilɛɛ li wo tuun wu
ni ge, pee wo ɲuwuuro wuu na w'a
xu. Kilɛ ya piimu yiri ge, tɛhɛnɛ baa
cɛn wemu wo ɲɔmɛɛ l'a lɔ pee mu ge,
kɔnhɔ p'i wee ta. 16 Sipya wa bu sɛmɛ
yàa yani wu xu ge, taagana lemu na
wu keŋɛ yaŋmuyɔ y'a yaa na pa daa
wu nixhuxhɔgɔ na ge, na lee taagana
li ka wee ni. Wee sɛmɛ wu da já yaaga
pye wɛ, fo weefɔɔ ba xhu, a l'i jɛ na
fiinŋɛ na w'a xu. 17 Bani na wufɔɔ
yaha ɲìi na, tayerege wa wee sɛmɛ wu
na wɛ, fo wufɔɔ bu xhu. 18 Lee wuu na
ali kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ nizhiinɛ li bɛ ya ta
teŋɛ shishan baa wɛ. 19 Tuun wemu
ni Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya saliya wu
ɲɔmɛhɛɛ ki bɛɛri jo sipyii pu mu ge,
a wu nupiye shishan, ni sikapee
shishan lɔ, ni lɔhɔ bɛ, ni Izopu* tige

* **9:5 Serubɛɛn:** Pee ɲɛ Kilɛ wo kapyebyii fugba we ni ba mɛlɛkɛɛ ɲɛ wɛ. * **9:19 Izopu:** Kee ɲɛ tige, kemu wo geye yi ɲɛ ni shiire niɲɛhɛrɛ ni ge, tee shiire te pu ma minɛɛ na wo na ɲɛrɛgi.

geŋɛ, na kee taga shishan pu ɲɛrɛgi
saliya Kitabu we, ni sipyiire ti bɛɛri
na. 20 Na jo: «Kilɛ ya kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ
lemu lɔ yee mu ge, lee wo shishan pu
ɲɛ pe.»* 21 Lee ɲɛrɛgigana li ninunɔ na
Musa ya shishan ɲɛrɛgi Kilɛ wo fàŋa
puga ke, ni Kilɛ wo kapyeŋɛɛ yɛrɛyɛ
yi bɛɛri na. 22 Na saha ni saliya wu
ni, shishan ni p'a yaŋmuyɔ yi bɛɛri pyi
fɛɛfɛɛ, fo yaŋmuyɔ nigin nigin wa yɛ.
Shishan ya wo wɛ, jurumu da ga yafa
wɛ.
23 Fàŋa puga ke ni ki yaŋmuyɔ yi
bye fugba wogo ki wo jaa. Ba
yee yaŋmuyɔ yi bi yaa na pye fɛɛfɛɛ
ni yapɔrɔyɔ shishan ni wɛ, lee na
yaŋmuyɔ ye yi ɲɛ fugba wu ni ge,
yee bi yaa na pye fɛɛfɛɛ ni saraga
ka ni, kemu k'a ye yapɔrɔyɔ na ge.
24 Bani fɛfɛɛrɛ xuu wemu sipyii ya
yereŋɛ na pye ba see wo wu jaa ɲɛ-
ɛ ge, Kirisa ya ta jé wee ni wɛ, ga
fugba wo wuyɛ pyaa ni w'a jé, kɔnhɔ
wu yere To Kilɛ ɲaha tàan wèe wuu
na. 25 Wu ya ta jé wà kɔnhɔ wu wuyɛ
pye saraga tɔɔɲii niɲɛhɛŋɛɛ funŋɔ ni
wɛ, ba saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo
ɲuŋɔfɔgbɔ w'a bi jin fɛfɛɛrɛ xuu wu ni
yee bɛɛri, ni yapɔrɔyɔ shishan ni wɛ.
26 Li da bi bye mu, Kirisa bi da ganha
tɔɔɲii niɲɛhɛŋɛɛ ni fo koŋɔ ɲɔ kɔnduun
ni. Ga nimɛ, koŋɔ xɔduun wu funŋɔ
ni, tɔɔɲii nigin yɛ pe, w'a wuyɛ shɛ, na
wuyɛ kan saraga, kɔnhɔ wu jurumu
wu lɔ laha wà. 27 Xu na ba nɔ sipyii
bɛɛri nigin nigin na tɔɔɲii nigin. Lee
kadugo na Kilɛ di kiiri kɔn pu na.
28 Mu Kirisa bɛ ya pye saraga tɔɔɲii
nigin yɛ pe, kɔnhɔ wu shɛnɲɛhɛmɛɛ
wo jurumu tuguro lɔ. Wu na ba wuyɛ
shɛ wu sigevɛɛ pu na, wu ba ba wu
pana shuun wuu li ni. Wu da ba
jurumu keree ɲaha shɔɔnri lee ni wɛ,
bani w'a xɔ lee ni. Ga ɲuwuuro wu da
ba gan wu sigevɛɛ pu mu.

10

1 Ayiwa, Kilɛ ya yaŋmuyɔ yemu
ɲɔmɛɛ lɔ wèe mu ge, yee wo jaa bye
saliya wu ni. Ga dii yɛ pyaa yee
yaŋmuyɔ yi ɲɛ ge, saliya wuyɛ pyaa ya
já yee shɛ wɛ. Lee wuu na piimu p'a
bi Kilɛ pɛlɛ na bɛ ni saliya wu ni ge,
pee bi saraya wo yee bɛɛri. Ga, saliya
w'i ya ta já pee je yeege pu wo jurumu
wu ni, na pee pye sipyii, piimu p'a fa
wɛ. 2 Yee saraya yi da bi da já sipyii pu
shɔ, pu bi da yee ɲɔ yaha; piimu p'a yi
wo ge, pee bi da bye fɛɛfɛɛ tɔɔɲii nigin
l'a xhɔ. Pee bi da puyɛ wii jurumupyii
nige wɛ. 3 Ga li ya ta pye mu wɛ, yee
bɛɛri yee saraya yi ma sipyii pu funyɔ
tun pu jurumu wu na. 4 Bani nupɛhɛɛ,
ni sikapee shishan da já jurumu laha
bada wɛ. 5 Lee wuu na, Kirisa na pa
koŋɔ ki na, a wu Kilɛ pye na:

«Mu ya jo na mu wa saraya yatɔɔyɔ yi
fɛni wɛ.
Mu di ya ta sɔɔ
sipyii pu wo yaŋmuganya yi saya
na wɛ.
Ga m'a nɛ kan ceepuuro,
kɔnhɔ nɛ ti kan ma mu saraga.
6 Saraya nizogoyo ni jurumu yafa
saraga ka shishiin ya ta ma ɲaha
ɲi wɛ.
7 Wee tuun wu ni, a nɛ jo:
‹Kilɛ, nɛ pa di ba ma ɲidaan pye
ba l'a ka Kitabu wu ni wɛ.›»*
8 Ayiwa, a Kirisa di fɛnhɛ Kilɛ pye: «Mu
ɲɛ saraga yatɔɔyɔ ye ni sipyii pu wo
yakanya yi saya fɛni wɛ, na yee ya mu
ɲaha ɲi wɛ.» Ayiwa Yesu ya ye jo, ali
na ta yee saraya ye di bi wo bɛ na saha
ni Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu
ni. 9 Lee kadugo na a Yesu di jo sanha:
«Nɛ pa, di ba ma ɲidaan pye.» Lee na
w'a saraya yi wo saliya nilɛ wu shan,
na nivomɔ teŋɛ. 10 Lemu li bye Kilɛ
ɲidaan ge, Yesu Kirisa ya lee pye. W'a
wuyɛ kan saraga Kilɛ mu tɔɔɲii nigin
pe. Lee gbɔɔrɔ ni wèe ya je yeege wù
jurumu wu ni.
11 Taashiinɛ li ni, saraya ɲaha
shɔɔnrivɔɔ pu bi Kilɛ wo labye wu pyi
caŋa bɛɛri. Saraya ninuyɔ yi p'a bi wo
tɛɛgɛɛ niɲɛhɛŋɛɛ ni, na ta yee saraya
yi da já jurumu laha sipya na bada
wɛ. 12 Ga Kirisa ya saraga nigin pe
wu wolo gbee wo jurumu wu wuu

* **9:20** Ɛkizode 24:8 * **10:7** Zaburuu 40:7-9

na. Lee kadugo na, a wu diin saanra
tatɛɛngɛ ki ni To Kilɛ kanige cɛ. 13 Na
Kilɛ ɲaha wii fo wu ba wu pɛɛn pu
tirige na pa yaha wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni.
14 Piimu ya pye fɛɛfɛɛ na foro pu wo
jurumu wu ni ge, w'a pee pye p'a fa
gbee saraga nigin pe wu gbɔɔrɔ ni.
15 Lee ninunɔ Kilɛ Munaa bɛ ya shɛ
wèe na. L'a jo:

16 «Nɛ Kafɔɔ ya jo:
Kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ le nɛ da ba lɔ yee mu,
yee caya ye na toro xɔ na ge,
lee le: Nɛ na ba na saliya wu yaha pu zɔlɔɔ pu na,
di wu ka pu fungɔnyɔ ni.»*
17 Ba w'a xɔ yee ni wɛ, na jo:

«Nɛ da ga na funŋɔ tirige nige
pu jurumu ni pu katiibaagaa na wɛ.»*
18 Ayiwa, jurumu wemu ya yafa ge,
jurumu yafa saraga kawuunɔ ɲuŋɔ
wa nige wee wuu na wɛ.

Wù fulo Kilɛ na ni lowaa ni

19 Lee wuu na na cebooloo, lowaa
wa wèe mu na jé fɛfɛɛrɛ ti bɛɛri wo
fɛfɛɛrɛ xuu wu ni Yesu shishan pu
gbɔɔrɔ ni. 20 Yesu ya kovonɔ mugi wèe
mu, lemu l'a se ni wèe ni Kilɛ yíri ge,
lee ɲɛ ɲìi sicuumɔ koo le. Ɲahaparaga
fàŋa* ki k'a bi lee tɔ, a Yesu di kee laha
wà wu wo xu wu baraga ni. 21 Wèe wo
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ
wu ɲɛ wii. Wee wu ɲɛ Kilɛ wo sipyii
pu ɲuŋɔ ni. 22 Lee wuu na wù fulo
Kilɛ na ni zɔsaama, ni nakaara baa
n'a daa ni. Wù Yesu yaha wu wù
zɔlɔɔ pu tiibaara ti bɛɛri je laha pu na!
Wu wù je fiinŋɛ! 23 Tadaŋa kemu kaa
wèe ya yu ge, wù nɔrɔ kee na xuuni!
Bani ɲɔmɛɛ fɔɔ wu ɲɛ ɲɔmɛɛ li lɔvɔɔ
we, wu na li ɲɔ fa. 24 W'à wùyɛ funyɔ
tirige ni wù sipyiɲii kaa ni, kɔnhɔ
wù da wùyɛ logoo wari taanɲɛɛgɛ ni
kapyegee nizaaŋaa bye na. 25 Wù
ganha bu da wùyɛ binnɛ ɲɔ yaha ma
na jo ba pii ya li pye wɛ! Ga wù pye
wùyɛ yɛrivɛɛ, bani wùyɛ pyaa wa li
ɲaa na Kafɔɔ cabaŋa k'a tɛɛŋɛ.

26 Ayiwa, wèe bu dɔ, na jurumu pyi,
na wù ta w'à can wu cɛ xɔ, saraga katii
wa nige kemu na já wee jurumu we
yafa wɛ, 27 fo na kiiri ni nagbɔhɔ ki
yɛ sigee ni fyaara nigbɔɔrɔ ni. Kee
nagbɔhɔ ki na ba Kilɛ wo pɛɛn pu
sorogo na pu xɔ. 28 Sipya wemu bu
Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu
kyɛɛgi, sipyii shuun kelee taanri bu
da piimu ɲɛ li sɛɛri ge, weefɔɔ na gbo
ɲiɲaara baa pee wo jomɔ pu wuu
na. 29 Ga sipya bɛɛri w'a Kilɛ Ja wu
fanha ge, na Kilɛ wo kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ
li wo shishan pu wii na p'a nɔhɔ ge,
pee pemu p'a bi weefɔɔ pye fɛɛfɛɛ
ge. Kelee Fɛfɛɛrɛ Munaa lemu l'a bi
niimɛ kan wufɔɔ mu ge, wu bye w'i ya
gbɔɔrɔ taha lee na wɛ, ta yee ya giin
na weefɔɔ ya yaa ni kanhama nigbɔ ni
na ye Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya
wu kyɛɛgivɔɔ na wɛ? 30 Bani Kilɛ
wemu w'a jo ge na: «Nɛ yɛ nigin mu li
wa na jurumu footɔnɔ kan kakuubye
mu.» Wee ninumɔ w'a jo bɛ sanha
na: «Kafɔɔ na ba kiiri kɔn wu sipyii pu
na.»* 31 Na jé Kilɛ ɲìi wo wu keŋɛ ni
kiiri kaa na, tee ɲɛ fyaara nigbɔɔrɔ dɛ!

32 Ayiwa, tuun wemu bɛɛri ni yee
ya Kilɛ wo kpɛɛngɛ ki ta ge, yi yi
funyɔ yaha nidogo wee tuun wu na.
Yee ya kori yaha ɲɔmɛɛ fɛɛrɛ ni na
kee yogbɔhɔ ki tun, ali na yi ta bɛ
kanhama nigbɔ ni. 33 Kabaŋa ka na,
p'a yee fanha sipyii niŋɛ ni, na yee
kanha xuuni. Piimu p'a kanha mu ge,
kabaŋa ka na, yee ya bi gbegele di pee
tɛgɛ. 34 Yee ya ɲuŋɔ ɲaari kasolemɛɛ
na. Sipyii ya yee keŋɛ yaŋmuyɔ yi
shɔ yee na tuun wemu ni ge, a yee
loxulo wuu di lee soro, bani yee ya
li cɛ naafuu see wo wu wa yee mu
wemu na gori yaha ge.

35 Lee wuu na, n'a daa we wu wa
yee mu Kafɔɔ na ge, yi ganha bu da
wee yaha wɛ. Bani lee kuduun ya

* **10:16** Zheremi 31:33 * **10:17** Zheremi 31:34 * **10:20** Ɲahaparaga **fàŋa**: Kee ɲɛ fàŋa kemu k'a bi pari Fɛfɛɛrɛ ti Bɛɛri wo Fɛfɛɛrɛ ti Xuu wu wo kuɲɔɔ li ɲɔ na ge. Wee tuun wu ni sipyitiimɛ bi yaa wu jé wà wɛ. * **10:30** Dutɛrɛnɔmɛ 32:35-36

pɛlɛ xuuni! 36 Yee mago wa sanha
lowaa na, kɔnhɔ yi da se ɲaha na Kilɛ
ɲidaan bye ni. Lee bu bye, w'a lemu
wo ɲɔmɛɛ lɔ ge, yi na ba lee ta. 37 L'a
ka Kilɛ Kafila wu ni na:

«Jɛɛrɛ l'a kori wemu wu da ba ge,
wee di ba. Li da mɔ nige wɛ.
38 Sipya wemu w'a dà nɛ na ge, wee
w'a tii.
Lee funŋɔ ni wu da ba ɲìi
sicuumɔ see wo ta.
Ga wu bu guri kadugo,
nɛ wo fundanga ki da da wu ni
nige wɛ.»*
39 Piimu p'a guroo kadugo, na gyɛɛgi
ge, wèe ɲɛ pee ni wɛ. Piimu p'a daa,
pee di da ba ɲuwuuro ti ta ge, pee ni
wèe ɲɛ.

11

Sipyii piimu p'a pye ni n'a daa ni ge

1 Ayiwa, n'a daa w'a wèe wo tadaŋa
ki wo yaŋmuyɔ yi keree fiinŋɛ, na wèe
pye wèe ya tiin ni li ni na yi wa wèe
mu na xɔ. N'a daa w'a wèe pye wèe
ya sɔɔ li na na can wa yaŋmuɲabaaya
yi wo keree ki ni. 2 Pu n'a daa wu
wuu na Kilɛ ya taashiinɛ li wo sipyii
pu sɔ. 3 N'a daa funŋɔ ni wèe ya li cɛ
na Kilɛ wo jomɔ pu baraga ni koŋɔ ya
yàa. Lee na, yaŋmuyɔ yemu ni wèe ɲii
wa ge, yee ya yàa ni yaŋmuyɔ ni yemu
y'a ɲaa wɛ.

4 Wu n'a daa w'a Abɛli wo saraga ki
pye k'a ye Kayɛn wogo ki na. Kilɛ ya
li shɛ wu n'a daa wu shizhaa na na
w'a tii. Bani Kilɛ yɛ pyaa ya sɔɔ wu
yakanga ki na. Abɛli ya xu, ga niɲaa
we bɛ ni wèe ya kalaa taa wu n'a daa
wu funŋɔ ni.

5 Wu n'a daa wu wuu na Kilɛ ya
Henɔki lɔ durogo fugba ni na ta wu
sanha xhu wɛ. Sipya wa shishiin ya
ta wu ɲa nige wɛ, bani Kilɛ ya wu lɔ.
Yani Kilɛ wu wu lɔ ge, w'a bi wu sɔ, na
jo na wu kaa ya taan wee mu. 6 Ni n'a
daa bɛ wɛ, wa shishiin kaa da já daan
Kilɛ mu wɛ. Bani wa bɛɛri w'a giin wu
fulo Kilɛ na ge, li waha l'i waha wufɔɔ
ya yaa na dà li na na Kilɛ wa, na ɲɛ bɛ
wu shavɛɛ saraavɔɔ.

7 Wu n'a daa wu wuu na Kilɛ ya
Nuxhun kaala ni keree kii ni, wu
sanha kiimu ɲa wɛ. Na Kilɛ ɲìi fyaara
yaha wu zɔ wu na, a w'i kɔɔgbɔhɔ ka
yàa, kɔnhɔ wu ni wu puga shɛɛn di ba
shɔ. Ba w'a lee pye wɛ, a w'i li shɛ lee
funŋɔ ni na jaagi ya to koŋɔ sipyii pu
ɲuŋɔ ni. A Kilɛ di wu jate sipyitiimɛ
wu n'a daa wu wuu na.

8 Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya
Kilɛ ɲɔmɛɛ co wu yiriduun wu ni Kilɛ
mu. Kilɛ bi da fiige kemu kan wu mu,
kee di bye wu cɛn ge; a wu foro wuyɛ
pyaa wo fiige ki ni, na kee koo co na
ta wu ya ki sanha cɛ wɛ. 9 Wu n'a
daa wuu na w'a shɛ bye nadadiinmɛ
kee fiige ki ni, kee kemu wo ɲɔmɛɛ
l'a lɔ wu mu ge. A w'i wu wo tiinnɛ
li pye fàya piyɛyɛ ni. Lee Ishaaga ni
Yakuba bɛ ya pye. Lee ɲɔmɛɛ le ni-
nunɔ Kilɛ bi lɔ pee bɛ mu. 10 Ibirayima
bi kugbɔɔ ɲaha wii lemu nɔhɔshanma
p'a ɲɔ ge. Kilɛ wu ɲɛ lee kulo le wo
kaɲahashɔɔnrimɔ ni li yereŋɛvɔɔ.

11 Wu n'a daa wu wuu na Kilɛ ya
pya kan Sara mu, ali na wu ta w'a lɛ
bɛ xuuni. Bani w'a dà li na na ɲɔmɛɛ
fɔɔ wu ɲɛ ɲɔmɛɛ li lɔvɔɔ we. 12 Lee wuu
na, ali na lɛgɛ fanhaxhɔɔrɔ yaha t'a nɔ
wu poo wu na, w'a nagoo niɲɛhɛmɛɛ
ta, piimu p'a ɲɛhɛ ba fugba wɔrɔɔ ki ɲɛ
wɛ, ni ba suumɔ lɔhɔ ɲɔ gbazhɛnhɛ ɲɛ
wɛ.

13 N'a daa ni pii sipyii pii bɛɛri ya
xu. Kilɛ ya yaŋmuyɔ yemu ɲɔmɛɛ lɔ ge,
yee bi sanha jé pu keŋɛ ni wɛ. Ga, a
p'i bye kanna p'a yi ɲaa, na fundanga
ta yi wuu na. A puyɛ pyaa di li shɛ na
nabuun pee ɲɛ, na pee nidorowuu pu
wa ke ɲiŋɛ ke na. 14 Pe jomɔ pe ya li
shɛɛ na to puga katii pu jovɛɛ ya zhaa.
15 Kemu ni p'a yìri ge, kee da bi pu
zɔlɔɔ ɲi, pu bi da já guri zhɛ wà. 16 Ga
can na, to puga nijeŋɛ pu bi zhaa, lee
kɔri kemu ki ɲɛ fugba wu ni ge. Lee
wuu na, li ɲɛ shiige kaa Kilɛ mu p'a wu
pyi «pee wo Kilɛ» wɛ. Bani w'a kulo la
gbegele pu mu.

* **10:38** Habakuki 2:3-4

17 Wu n'a daa wuu na Ibirayima
ya sɔɔ na wu ja Ishaaga kan di bye
saraga, tuun wemu ni Kilɛ ya jo wu
lee pye ge. Ishaaga yɛ nigin pe wu bye
wu ja. Na ta Kilɛ di bi ɲɔmɛɛ lɔ wu mu
na: 18 «Mu nagoo na ba ɲɛhɛ na foro
Ishaaga ni.» 19 L'a bi bye Ibirayima
funŋɔ ni na Ishaaga ɲɛhɛ xhu bɛ, na se
wa Kilɛ ni na wu ɲɛ yeege xu ni. Lee
l'a Kilɛ pye w'a Ibirayima ja wu tɛrɛŋɛ
wu na, a l'i bye kanna xu ni w'a ɲɛ na
foro.

20 Wu n'a daa wuu na Ishaaga
ya duba pye Yakuba ni Ezawu mu
cabaya wuu na. 21 Wu n'a daa wuu
na Yakuba ya duba pye Yusufu wo
nagoo pu bɛɛri nigin nigin mu, na
wu xuduun ta w'a nɔ xɔ. Pubiin le
li bye wu keŋɛ ni ge, a wu yere, na
buri lee ɲuŋɔ ni, na Kilɛ pɛlɛ. 22 Wu
n'a daa wuu na Yusufu ya li shɛ na
wu xuduun ta w'a nɔ xɔ, na Izirayɛli
nagoo pu na ba foro Misira fiige ki ni
caŋa ka. A w'i li shɛ na pu ba fòro, na
pu da fòro ni wee nixhugo ki kaciiye
yi ni.

23 Pu n'a daa wuu na Kilɛ tudunmɔɔ
Musa sefɛɛ p'a wu nizexhɔgɔ ki ŋmɔhɔ
fo yeye taanri. Bani pu bi wu ta w'a
ɲɔ. A p'i bye pu ya fya saan wu wo
nijoyo yi na wɛ. 24 Wu n'a daa wuu
na Kilɛ tudunmɔɔ Musa nilɛxhɔgɔ ki
ya ta sɔɔ p'a wu pyi Farawɔn poro ja
wɛ. 25 W'a bi li ta na wee ni Kilɛ sipyii
na kanha shiizhan, na lee ya pɔrɔ
jurumu wo fundanga keree na, kee
kiimu da mɔ wɛ. 26 Wu mɛgɛ na kyɛɛgi
ba Kirisa ɲɛ wɛ, w'a lee ta naafuugbɔ
na ye Misira fiige ki keŋɛ yaŋmuyɔ
bɛɛri na. Bani kuduun wemu wu bi
da ba da Kilɛ mu ge, wee ni wu ɲaha
di bye. 27 Wu n'a daa wuu na Kilɛ
tudunmɔɔ Musa ya foro Misira fiige
ki ni, ali na saan wu luu ta l'a yìri wu
tàan xuuni wu ya ta fya wɛ, bani w'a
lowaa ta ma na giin na Kilɛ wemu wu
ɲɛ wa ya wu ɲaa-i ge, na wee w'a ɲaa.
28 Wu n'a daa wu wuu na w'a Yawu-
tuu Bulooro Ɲuwuuro ti wo Kalenɛ li
teŋɛ. Na shishan ɲɛrɛgi ɲɛrɛgi piyɛyɛ
yi kuɲɔgɔɔ ki ɲɔ na, kɔnhɔ xu wo
mɛlɛkɛ wu ganha bu da nɔ Izirayɛli
shɛɛn pu wo jashiimɛ wa shishiin na
wɛ. 29 Pu n'a daa wuu na Izirayɛli
nagoo p'a suumɔ lɔhɔ ki kɔn ɲɛri ba
ɲiwaga ɲɛ wɛ, kee kemu p'a byi na
«Loɲiga» ki ge. A Misira shɛɛn pu bɛ
di jo p'i lee shi pye, ga, a lɔhɔ k'i gɛgi,
na pu li.

30 Pu n'a daa wuu na Izirayɛli na-
goo p'a pa ɲaari na Zheriko kulo li
maha cabyaa gbarashuun funŋɔ ni,
a li kasɔrɔyɔ y'i do. 31 Wu n'a daa
wuu na navarashaa Araxabi ya ta
pinnɛ xu ni Zheriko shɛɛn pusamaa
ni shiizhan wɛ, pee piimu pu bye Kilɛ
ɲɔmɛɛcobaalaa ge. Bani Izirayɛli na-
goo piimu p'a bi shɛ kulo li saala ge,
w'a bi pee co na ɲɔ.

32 Di yekɛ bɛ ta jo sanha wɛ? Bani
tuun w'a na xuuŋɔ wá Zhedeyɔn,
ni Barake, ni Samusɔn, ni Zhɛfute,
ni Dawuda, ni Samuwɛli, ni Kilɛ
tudunmɔɔ pusamaa keree na. 33 Pu
n'a daa wuu na p'a se ta saannaa na,
na tiimɛ keree pye. Kilɛ ya yaŋmuyɔ
yemu ɲɔmɛhɛɛ lɔ pu mu ge, a p'i yee
ta. P'a pii kan cɛnrilɛɛ mu, ga yafiin
ya pu ta wɛ. 34 P'a pii le na ni, ga
yafiin ya pu ta wɛ. A p'i ganha na giin
p'i ŋmɔparaa taga pii gbo, ga, a pee
di shɔ. Fanhaxhɔɔrɔ bye pu na, ga, a
p'i fanha ta. Pii bye kashɛnŋmɔ-jemɛɛ
fo fiiye ya wo kashɛn keye na fe pu
ɲaha na. 35 Cèe pii wo n'a daa wuu
na Kilɛ ya pu sipyii ɲɛ piimu ya bi xu
ge. Pii ya kanha pu ni, ga p'i ya sɔɔ na
puyɛ shɔ wɛ. P'a sɔɔ xu na, kɔnhɔ pu
caɲɛŋɛ p'i Kilɛ ta. 36 P'a pii la wolo, na
pii kpɔn, na tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ taga pii pɔ,
na pii le kaso ni. 37 Na kagereye taga
pii wá gbo, na mɛnizhee wo ɲahanaa
taga pii ja, na pii gbo ni ŋmɔparaa
ni. P'a bi ɲaari na mari, sikasɛɛyɛ ni
dubyasɛɛyɛ di ɲɛ pu faleye. 38 A p'i
ganha na ɲaari na yeree siponɔ ni, ni
boboyo yi na, ni faaya wegeye ni, ni
ɲiŋɛ wegeye ni. Na ta konɔ sipyii bi ta
yaa ni pii sipyii pii tuugo ni wɛ.

39 Kilɛ ya pii sipyii pii bɛɛri sɔ pu n'a
daa wu wuu na. Ga lee bɛ na Kilɛ bi
yaŋmuyɔ yemu wo ɲɔmɛɛ lɔ pu mu ge,
yee bi sanha jé pu keŋɛ ni wɛ. 40 Bani
fungɔngɔ nizaaŋa ki bye Kilɛ mu na

ɲaha tii ni wèe ni. Wu funŋɔ bye pii
sipyii pii ɲɔ ki fa wèe kadugo na wɛ.

12

Wèe ya kanhama soro ba Kirisa ɲɛ wɛ

1 Ayiwa, pii sɛɛrɛɛ niɲɛhɛmɛɛ pii ya
wèe maha, lee wuu na lemu bɛɛri li
da bye tuguro wèe mu, wèe ganha bu
da zhɛ ɲaha na n'a daa ni-i ge, wù
kee bɛɛri ɲɔ yaha, jurumu wemu bɛɛri
w'a wù birege ge, ni wee bɛ. Kilɛ wo
labye we w'a shɛ wù na ge, wù la le
wù da fe w'a wùyɛ shaanri wee fɛni.
2 Wù wù ɲahaya tii Yesu na, wee wu
ɲɛ wèe n'a daa wu nɔhɔshanma ni wu
favɔɔ. Wee w'a korikoritige ki kan-
hama soro, wu ya ta pee wii shiige
wɛ. Bani fundanga ke ki bye wu ɲaha
na ge, kee ni w'a bi wu ɲaha le. Wu
nidɛɛngɛ ki wa nimɛ saanra tatɛɛngɛ
ki ni Kilɛ kanige cɛ. 3 Yesu wemu w'a
jurumupyii makɔŋɔ ki soro mu ge, yi
yi funŋɔ yaha nidogo wee na, kɔnhɔ
yi fanha ganha da xhɔ, yatɛngboyo di
jé yi ni wɛ.
4 Bani zhaanra temu yee ya leni ni
jurumu ni ge, yee sanha tee le xɔ fo
na nɔ xu na wɛ. 5 Kilɛ wemu w'a yɛrɛ
kaan yee mu ba wu jalaa ɲɛ-ɛ ge, ta
yee funŋɔ ya wɔ wu jomɔ pu na? W'a
jo:

«Na ja, ma ganha bu da Kafɔɔ wo guu
wu kpɔɔnrɔ ti wii kapire wɛ!
Wu bu ma jaagi,
lee bɛ ganha bu ma yatɛnyɛ gbo
wɛ!
6 Bani sipya we kaa l'a dan Kafɔɔ ni ge,
weefɔɔ w'a guuni.
W'a piimu bɛɛri wii wu nagoo ge,
w'a pee bɛɛri kpɔɔn ni wu susɔ wu
ni.»*
7 Yi Kilɛ wo guu wu kpɔɔnrɔ ti soro,
bani w'a yee wii wu nagoo. Ja wekɛ
wu ɲɛ ni wu to ya wu kuuni-i wɛ?
8 Kilɛ ya wu nagoo bɛɛri kuuni. Wu
bye w'i ya yee kuuni wɛ, yee ɲɛ wuyɛ
pyaa wuu wɛ, ga kpɛɛngɛ nagoo yee
ɲɛ. 9 Wù wù funŋɔ yaha nidogo wù
sefɛɛ pu na. Pee ya wèe kuuni, a wèe
bɛ di ganha na pu pɛlɛ. Ta wèe ya
yaa na kuu xuuni fugba To Kilɛ mu
na ye pee na, kɔnhɔ wù ɲìi sicuumɔ
ta wɛ? 10 Wèe tii ya wèe kuuni jɛri
funŋɔ ni, na bɛ ni puyɛ pyaa ɲidaan
ni. Ga wèeyɛ pyaa wo kuduun kaa
na Kilɛ ya wèe kuuni, kɔnhɔ wù bɛ
di já taa ta wu fɛfɛɛrɛ ti ni. 11 Can
na, sipya wa shishiin ya fundanga taa
wu kuuduun ni wɛ, fo ɲatanhaŋa. Ga
kalaa we wufɔɔ da ba daa lee kadugo
na ge, wee wo kuduun na ba bye
weefɔɔ mu ɲaɲiŋɛ ni tiimɛ.
12 Lee wuu na, yi yi fanhaxhɔɔrɔ
keye yi nigiri, ni yi nugunyɔ yi y'a
jɛlɛ ge. 13 Korogoo kiimu k'a tii ge,
y'a ɲaari kee ni, kɔnhɔ fanha baa fɔɔ
wemu w'a taha yi fɛni ge, wee ganha
da koo yaha wɛ, ga w'i fanha ta.
14 Y'a ɲaɲiŋɛ shaa k'i bye yi ni sipyii
pu bɛɛri tɛ ni. Yi yi torogana li yaha
l'i bye fɛɛfɛɛ, ni lee bɛ wɛ, wa shishiin
ɲii da ga daha Kafɔɔ na wɛ. 15 Y'a yiyɛ
kasɛri, kɔnhɔ wa shishiin ganha da
wuyɛ tɔɔgɔ wolo Kilɛ wo niimɛ wu ni
wɛ. Wa shishiin ganha bu da zɔɔ wu
pye ni funguuŋɔ ni, ki wu tɛhɛnɛ ta,
k'i shɛnɲɛhɛmɛɛ zɔlɔɔ kyɛɛgi wɛ. 16 Y'a
yiyɛ kasɛri wa shishiin ganha da bye
yi ni dɔdɔ, kelee Kilɛ ɲìi fyaara baa fɔɔ
ba Ezawu bye wɛ. Bani cɛn taa lemu
li bi yaa na nɔ wu na wu lɛgɛ ki wuu
na ge, w'a lee faa yalige golɛrɛ nigin
yɛ na. 17 Y'a li cɛ lee bɛɛri kadugo na,
tuun wemu ni wu bi giin wu duba
wu ta ge, wu ya já wɛ. Ali na ta wu
ɲɛsinmɛ wo bi wu shaa bɛ, ga, a p'i
zhe wu ni, bani wu ya wɛri daburajɛ
jo wɛ.
18 Kilɛ na yee ya fulo. Sipya na
já gbɔn yaaga kemu na ge, yee ya
ta fulo kee na wɛ. Kee yaaga ke ɲɛ
Sinayi faaboboŋɔ ke. Izirayɛli nagoo
pu p'a fulo kee na. Pee ya nagbɔhɔ
ɲa, ni Kilɛwɔ, ni nibiigbɔhɔ, ni zanha
kafɛɛkuuŋɔ, 19 na maga mɛɛ ni muju-
ugbɔɔ la logo. Ga Izirayɛli nagoo pu
p'a yee logo ge, a pee di jo na Kilɛ wu
ɲɔ wuyɛ na, na fanha ɲɛ pee ni pee pu
já ali wu ɲɔɲii nigin bɛ logo nige wɛ.

* **12:6** Taleŋɛɛ 3:11-12; Zaburuu 119:75; Zaburuu 94:12

20 Bani ɲɔmɛɛ le l'a kan pu mu ge, pu
ya já li na wɛ. Lee ɲɛ na: «Sipyaa sipya
w'a kpɔn ke faaboboŋɔ ke na ge, ali
yatɔɔgɔ bɛ, pu kagereye taga kee wá
gbo.»* 21 Le p'a ɲa ge, lee bye fyaara
kagbɔɔ xuuni fo Kilɛ tudunmɔɔ Musa
yɛ pyaa ya jo: «Nɛ fya xuuni fo na
jɛlɛ.»* 22 Ga yee wuu li ya ta pye mu-
i dɛ. Siyɔn wo faaboboŋɔ ki na yee
ya fulo, Kilɛ ɲìi wo wu wo kugbɔɔ le.
Zheruzalɛmu kulo li ɲɛ fugba wu ni,
ni li tɛhɛnɛ baa mɛlɛkɛɛ pee. 23 Kilɛ ya
wemu ɲaha bulo ge, wee wo pinnɛgɛ
ki na yee ya fulo. Kee pinnɛgɛ ke wo
sipyii pu funyɔ y'a taan na pee mɛyɛ
y'a ka fugba we ni. Kilɛ na yee ya
fulo, wee wemu wu ɲɛ sipyii bɛɛri wo
kiiri kɔnvɔɔ ge. Sipyitiimɛɛ pii pu bye
koŋɔ ki na fo taashiinɛ li ni, pu d'a
kari Kilɛ yíri ge, pee ɲɔ ya fa nimɛ. Pee
na yee ya fulo. 24 Yesu yɛ pyaa na yee
ya fulo. Wee wemu wu ɲɛ kariɲɛɛgɛ
ɲɔmɛɛ nivonɔ li wo susurodɛgɛmɛ wèe
ni Kilɛ tɛ ni ge. Wu shishan pu p'a wèe
pye fɛɛfɛɛ ge, pee na wèe ya fulo; pee
ya ye Abɛli wo pu na.

25 Ayiwa, yi kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na,
Kilɛ ba yu ni yi ni, na yɛrɛ kaan yi mu,
yi ganha bu da zhe yee logoŋɔ na wɛ.
Bani fo taashiinɛ li ni, piimu p'a she
pu da Kilɛ tudunmɔɔ pu wo jomɔ pu
logo ɲiŋɛ ke na-ɛ ge, pee ya ta shɔ jaagi
kanhama pu na wɛ. Nimɛ wemu w'a
yu ni wèe ni na yìri fugba we ni, na
wèe kaala ge, wèe bu bye wèe di ya ta
sɔɔ wee wo nijoyo yi na wɛ, wèe na ba
shɔ shɔgana lekɛ na wɛ? 26 Wu mujuu
l'a ɲiŋɛ ki pye k'a cɛlɛ taashiinɛ li ni.
Ga nimɛ w'a ɲɔmɛɛ lɔ wèe mu na: «Nɛ
na ba ɲiŋɛ ki pye k'i jɛlɛ tɔɔɲii nigin wa
bɛ sanha na fara fugba wu bɛ na.»*
27 Ba w'a jo na: «Tɔɔɲii nigin wa bɛ
sanha wɛ.» Lee ya li shɛɛ na yaŋmuyɔ
yemu y'a cɛlɛ ge, na yee na ba biin.
Yaŋmuyɔ yemu yi ɲɛ yi da ga xhɔ-ɛ ge,
yee yɛ yi da ba gori.

28 Lee na, saanra temu ni wèe da
ba bye ge, tee wo yaaga ka shishiin
da ga ba jɛlɛ laha ki tayahaŋa ni wɛ.
Lee wuu na w'à Kilɛ shaari, wù da wu
labye ni wu ɲidaan pyi, wu pɛɛŋɛ, ni
wu ɲìi fyaara ni. 29 Bani wèe wo Kilɛ
wu ɲɛ na bɛ, kemu k'a ki yaara sorogo
fɛɛfɛɛ ge.

13

Yɛriyɛri jomɔ

1 Yi la le yi da se ɲaha na ni cebooloo
pu taanɲɛɛgɛ ki ni. 2 Yi ganha bu
da funŋɔ wɔ nabuun dirige na wɛ,
bani pii ya mɛlɛkɛɛ tirige na ta pu ya
pu cɛ wɛ. 3 Yi yi funyɔ yaha nidoyo
kasolemɛɛ na, ma na jo yi bɛ p'a pye
toro pee tuugo kasolemɛɛ. Yi yi funyɔ
yaha nidoyo kanhama fɛɛ na, l'i bye
kanna yiyɛ pyaa ceepuuro ti t'a gana.

4 Sipyii bɛɛri ya yaa na furu pɛlɛ. Ná
fara cee wu na, wa shishiin ganha ba
nɔhɔmɔ keree, kelee dɔdɔɔrɔ pyi wɛ,
bani Kilɛ na ba kiiri kɔn sipyinɔrɔyɔ ni
dɔdɔɔ na. 5 Yi ganha bu da yiyɛ yaha
wari la fɛɛ wɛ, ga lemu li wa yi keye ni
ge, lee li yi yaa, bani Kilɛ yɛ pyaa ya jo:

«Nɛ na na funŋɔ yaha
nidogo mu na tuun bɛɛri ni,
n'a da ga ma yaha
ma yɛ nigin tuun wa shishiin ni
wɛ.»*

6 Lee wuu na wèe ya lowaa ta na yu:

«Kafɔɔ ɲɛ nɛ Tɛgɛvɔɔ,
nɛ da vya yafiin bɛ na wɛ!
Ɲaha sipyiyawyii di da já bye nɛ na
wɛ?»*

7 Yi wo ɲahagbaa fɛɛ piimu p'a Kilɛ
jomɔ pu jo yi mu ge, yi yi funyɔ yaha
nidoyo pee na! Yi yi funyɔ yaha
nidoyo pee ɲaarigana li na, pee wo
n'a daa wu wo ɲara l'a pa xhɔ xɔgana
lemu na ge, y'i bye pee taannivɛɛ!
8 Yesu Kirisa ya ɲɛri wɛ. Ba w'a bye
taɲaa wɛ, mu wu ɲɛ niɲaa, mu wu wa
da gori yaha bɛ fo gbee.

9 Yi ganha bu da yiyɛ yaha kalaa
nivomɔ watii wu yi piinŋɛ wɛ. Bani
Kilɛ wo niimɛ we, wee w'a fanha kaan
sipya zɔ mu, lee l'a saha, na ɲɔ. Kodor-
ogoo kiimu ki wa yaligee ki na ge,

* **12:20** Ɛkizode 19:12-13 * **12:21** Dutɛrɛnɔmɛ 9:19 * **12:26** Agizhe 2:6 * **13:5** Zhozuwe 1:5; Dutɛrɛnɔmɛ 31:6,8 * **13:6** Zaburuu 118:6-7

lee koo la shishiin wo ɲaari da ga já
fanha kan sipya mu n'a daa ni wɛ.
Piimu p'a kee kodorogoo kii ɲaari ge,
li ya yafiin bɛ ɲɔ pee na wɛ. 10 Saraya
tawologo wa wèe mu. Saraya ɲaha
shɔɔnrivɛɛ piimu p'a kapyeŋɛɛ pye
fàŋa puga ki ni ɲiŋɛ ki na ge, pee da
já pu wo ɲɔlige ta wèe wo saraya yi
tawologo ki ni wɛ.

11 Yatɔɔyɔ shishan ni pee wo saraya
ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ wu ma
jé Fɛfɛɛrɛ ti Bɛɛri wo Fɛfɛɛrɛ Xuu wu
ni, na pee saraga jurumu wu wuu na.
Ga yee yatɔɔyɔ nigboyo yi wo xaara
ti ma sorogo kanha ki kadugo yíri.
12 Lee na Yesu yɛ pyaa bɛ ya kanha
na xhu kanha ki kadugo yíri, kɔnhɔ
wu sipyiire ti pye fɛɛfɛɛ ni wuyɛ pyaa
shishan ni. 13 Lee na, wù bɛ pu shɛ ni
wu ni kanha ki kadugo yíri, wù binnɛ
ni wu ni wu fanhara ti na. 14 Bani
kulo li l'a da gori yaha gbee ge, lee wa
wèe mu ɲiŋɛ ke na wɛ. Ga kulo le l'a
ma ge, lee wèe ya zhaa.

15 Lee wuu na wù masɔŋɔ saraya
wolo kan Kilɛ mu Yesu Kirisa gbɔɔrɔ
ni. Wù ganha bu da lee ɲɔ yaha wɛ,
lee kɔri, wu mɛgɛ pɛɛŋɛ ki pye wù
ɲɔ na tuun bɛɛri ni. 16 Yi yi funyɔ
yaha nidoyo kasaaŋaa bye na; yi da
yi sipyiɲii kaan yi keŋɛ yaŋmuyɔ ni.
Bani yee saraya yi tuugo k'a dan Kilɛ
ni. 17 Yi yi ɲahagbaa fɛɛ ɲɔmɛhɛɛ co,
yi guu pu mu, na li pye p'a yi mu-
nahaa ki kasɛɛgɛ pyi, bani Kilɛ na ba
pee yege yi munahaa wuu na. Y'a
li pyi mu, kɔnhɔ p'i já yi ɲaha co ni
fundanga ni, ɲatanhaŋa baa. Lee bɛ
wɛ, yee wo kuduun da da li ni wɛ.

18 Yi kori yaha Kilɛ-ɲɛrɛgɛ na wù
mu! Wèe ya dà li na na zɔsaama wa
wèe mu. Bani li wa wèe funyɔ ni
na ɲaarigazaana ɲaari tuun bɛɛri ni.
19 N'a da yi jo waha yi mu jo yi kori
Kilɛ-ɲɛrɛgɛ na, kɔnhɔ nɛ guri shɛ yi mu
tɔvuyo na.

Duba ni fò

20 Naɲiŋɛ fɔɔ Kilɛ wu ɲɛ yatɔɔnahamaa
pu wo ɲuŋɔfɔgbɔ we. Wee w'a wù
Kafɔɔ Yesu ɲɛ yeege xu ni, tɛhɛnɛ baa
kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ li shishan pu gbɔɔrɔ
ni. 21 Wu yi ɲi kapyegee nizaaŋaa
bɛɛri na, kɔnhɔ yi da wu ɲidaan pyi.
Lemu l'a dan wu ni ge, wu lee le
yi funyɔ ni Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni.
Nɔɔrɔ wu taha wee mɛgɛ na fo gbee.
Amiina.

22 N'a yi ɲɛɛri na cebooloo jo yi pe
yɛri yɛri jomɔ pe xu yiyɛ ni, bani sɛmɛ
wu jomɔ pu ya ta ɲɛhɛ wɛ. 23 Nɛ
funŋɔ ki wa y'i li cɛ na jo wù ceborona
Timote ya yaha na foro kaso wu ni.
Wu bu nɔ naha, nɛ ni wu ni, jɛri bu
bye w'à da zhɛ foro yi na. 24 Yi wù fò
kan yi ɲahagbaa fɛɛ pu bɛɛri mu, ni
Kilɛ wo sipyii pu bɛɛri. Wù cebooloo
piimu bɛ pu wa Itali fiige ki shɛɛn ge,
pee bɛ ya yi fò kan.

25 Kilɛ wo niimɛ we wu pye yi bɛɛri
na. Amiina.

Yakuba
Yakuba ya sɛmɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu ɲɛ Yakuba wɛ?

Yakuba wemu wu ɲɛ Kafɔɔ Yesu ni Zhude yɛ wo ceborona wu ge (Macoo 13:55; Marika 6:3), wee w'a we sɛmɛ we ka.

Taashiinɛ li ni, wu bi ta dà Yesu na na Kirisa wu ɲɛ wii wɛ (Yohana 7:50). Ga tuun wemu ni Yesu ya pa ɲɛ na foro xu ni ge, wee tuun wu ni w'a dà wu na (Kapyegee 1:14; 1 Korɛnte Shɛɛn 15:7). A wu niyɛ di juri n'a daa wu ni fo na wu pye Zheruzalɛmu wo egilizi wu ɲahagbaa fɔɔ (Kapyegee 12:17; 15:13-21; 21:18).

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Yakuba ya we sɛmɛ we ka na tun Izirayɛli gbaweye kɛ ni shuun wu mu. Gbaweye kɛ ni shuun wemu kaa Yakuba ya yu naha ge, yee ɲɛ Kariɲɛɛgɛ Ɲɔmɛɛ Nilɛɛ li tuun wu woyo wɛ dɛ! Ga Yawutuu piimu p'a puyɛ kan Yesu mu, a sipyii di ɲaa taga pu pye p'a caaga fiiye yatii ni ge, pee kaa w'a byi. Pee Yawutuu pee Yakuba ya wii Kilɛ wo see see sipyii pee.

W'a li shaa pu mu na pu loxulo ta, na li ta bɛ sipyii ya pu ɲaani. Na pu pye fungɔnyɔ fɛɛ, p'i puyɛ tirige, na lee Kilɛ ya zhaa pu mu n'a daa wu funŋɔ ni. Yakuba ya naafuu fɛɛ pu ɲuyɔ tɛri na pu ganha ba tabaara keree pyi ni pu naafuu wu ni wɛ. Wee w'a samɔhɔrɔ leni la baa fɛɛ pu bɛ ni.

N'a daa ni kapyegee nizaaŋaa bɛɛri k'a se shiizhan, yi ya já laha yiyɛ na wɛ. Ke ka nigin yɛ da já bye sipya mu wɛ.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Yakuba 1 Kafila ɲugbɔyɔ taanri wemu wu ɲɛ sɛmɛ wu ni ge: Naafuu fɛɛ ni la baa fɛɛ; fungɔngɔ fɛɛrɛ; nɔwuuro.

Yakuba 2 Yakuba ya yi yu cebooloo pu mu na pu kasɛɛgɛ yaha puyɛ na, na pu ganha bu da daan ni naafuu fɛɛ ni, p'i la baa fɛɛ pu kɔ wɛ, na p'a la baa fɛɛ pu tɛri.

Yakuba 3:1—4:12 Yakuba ya li shɛ na piimu p'a puyɛ wii fungɔnyɔ fɛɛ, pu funŋɔ di ɲɛ p'i da piitiilee kalaa Kilɛ jomɔ pu ni ge, na pee pu tabaara ni nakaara yaha, p'i kasɛɛgɛ yaha pu nijoyo na.

Yakuba 4:13-5:6 Yakuba ya naafuu fɛɛ pu ɲuŋɔ taha na p'a puyɛ kasɛri tabaara ni tiibaara na.

Yakuba 5:7-20 Wu sɛmɛ wu taxɔgɔ ni Yakuba ya li shɛ na Yesu wo n'a daa fɛɛ pu bɛɛri pu kori yaha n'a daa wu ni, ali na ta bɛ pu ɲɛ makɔŋɔ ni ɲaa ni. Yatɛngboyo y'a zhaa da jin piimu ni ge, ni piimu p'a yá ge, na p'a Kilɛ ɲɛɛri pee mu.

Yakuba fò mujuu

1 Nɛ Yakuba wemu wu ɲɛ Kilɛ ni Kafɔɔ Yesu Kirisa wo bulo ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka, na wu tun Yawutuu gbaweye kɛ ni shuun wu mu, pee piimu p'a foro pu wo fiige ki ni, na jaaga koŋɔ ke kabaya ye bɛɛri na ge. Na fò wa pu mu.

N'a daa we ni fungɔngɔ fɛɛrɛ

2 Ayiwa na cebooloo, kanhama tu-
ugo bɛɛri ba nɔni yi na, yi pee bɛɛri
yaha ba fundanga kajii ɲɛ wɛ. 3 Bani
y'a li cɛ na yi n'a daa wu ba yeree na
nɔwuuro sigee, lee funŋɔ ni y'a loxulo
taa. 4 Ga y'i loxulo li yaha li ɲɔ di fa
xuuni, kɔnhɔ y'i gɔgɔ n'a daa wu ni,
yi ɲɔ di fa, yaaga ka shishiin ganha
bu yi kuuŋɔ wɛ. 5 Fungɔngɔ fɛɛrɛ bu
sipya wa kuuŋɔ, wufɔɔ wu ti ɲɛɛri Kilɛ
mu, Kilɛ na ti kan wufɔɔ mu. Bani Kilɛ
ya sipyii bɛɛri kaan, kahari wa wu ni.
Wu ya wa kapyegee taga na wu kɔri
wɛ. 6 Ga wufɔɔ wu ti ɲɛɛri ni n'a daa
ni, wu ganha bu da nakaara le li ni
wɛ. Sipya wemu w'a nakaara yaha
wu zɔ na ge, weefɔɔ ya ɲɛri ba suumɔ
lokuruyo ɲɛ wɛ, kafɛɛgɛ na yi luu na se
kabaya bɛɛri na. 7 Wee sipya we wa
shi ganha bu da li yaha wuyɛ funŋɔ
ni na wee na yaaga ta Kafɔɔ mu wɛ.
8 Bani fungɔnyɔ shuun fɔɔ wu ma bye

wii; wu ya wu fungɔngɔ yɛri kabaŋa
nigin na kaa la shishiin ni wɛ.

Naafuu fɛɛ ni la baa fɛɛ

9 Ayiwa, cebooloo piimu pu wa la
baa fɛɛ ge, pee pu funyɔ taan, bani
Kilɛ na ba pu ɲuyɔ yirige. 10 Ga
cebooloo naafuu fɛɛ, Kilɛ ba yee bɛ
tirige, yi bɛ pu funyɔ taan lee na, bani
yee na ba doro ɲɛri ba ɲà fyɛɛnrɛ ma
waha, na wo wɛ. 11 Caŋa ma foro ni ki
kafugo ni, na ɲà ki waha, ki fyɛɛnrɛ ti
ma wo, ti saana li na juri. Mu naafuu
fɔɔ bɛ wa da ba juri lee curigana li na
wu kapyegee tɛ ni.

Jurumu w'a ma ni xu ni

12 Sipya wemu w'a nɔwuuro xuli
wuyɛ ni ge, wee ɲɛ duba pya. Bani
wufɔɔ bu já na pee kanhama pu bɛɛri
xuli wuyɛ ni, wu na ba ɲìi sicuumɔ
ɲudɔnɔ ta wu kuduun. Piimu bɛɛri
kaa l'a dan Kafɔɔ ni ge, lee ɲɔmɛɛ li
w'a lɔ pee bɛɛri mu. 13 Ga kaa kaa la
k'a wa bɛɛri faanna, na wufɔɔ tɔɔgɔ
le kakuunɔ ni ge, wufɔɔ ganha bu da
jo na Kilɛ w'a wee faanna-ɛ dɛ! Bani
yaaga ka shishiin wa da já Kilɛ faanna
wɛ. Kilɛ bɛ di w'a sipya faanna wɛ.
14 Ga sipya bɛɛri, lakuuŋɔ ke ki ɲɛ
ma ni ge, kee k'a ma faanna. Kee ki
ma ma kilee fo na shɛ ma pye m'a
co kakuuyo yi wo tifuupɛrɛgɛ ki na.
15 Ma bɛ di bu yaa kee lakuuŋɔ ke na,
k'a ma tɔɔgɔ le jurumu ni, ma di bu
jurumu pye, lee wa ma ni xu ni.

16 Ayiwa, na cebooloo, yee piimu
kaa ya dan nɛ ni ge, yi ganha bu
sipya wa shishiin yaha wu yi piinŋɛ
wɛ. 17 Yaŋmuzaaya yemu bɛɛri y'a kan
wèe mu ge, ni yakanya yemu bɛɛri y'a
pahala ge, yee bɛɛri ya foro fugba To
Kilɛ ni. Wee Kilɛ wu w'a kpɛɛnyɛ yi
bɛɛri yàa. Wu ya ɲɛri wɛ, nibiige wo
jaa nifɛnhɛfɛnhɛnɛ bɛ ɲɛ wu na, li ta
l'a ɲɛri wɛ. 18 Wu wo daan na mu
funŋɔ ni w'a ɲìi sicuumɔ kan wèe mu
wu wo kafila can can wo wu baraga
ni. W'a lee pye kɔnhɔ wèe di bye wu
yaŋmuyaaya yi bɛɛri ɲaha na.

Niwelogonɔ ni kapyegee nizaaŋaa

19 Lee wuu na na cebooloo, yee pi-
imu kaa ya dan nɛ ni ge, yi yi funyɔ
to li na na jo yee wa bɛɛri ya yaa wu
gbegele, wu da nuri pusamaa ɲɔ na.
Yi ganha ba gburogi da yu wɛ. Yi
ganha ba yi logoo bɛ yirige tɔvuyo na
wɛ. 20 Bani sipya luu bu yìri xɔ, wu da
já Kilɛ wo tiimɛ pu keree pye nige wɛ.
21 Lee wuu na, keree kiimu bɛɛri k'a
sipya nɔrɔgɔ ge, na fara kuumɔ tuugo
bɛɛri na, yi kee bɛɛri yaha wà. Kilɛ ya
jomɔ pemu le yi zɔlɔɔ pu ni ge, y'i yiyɛ
tirige, y'i sɔɔ pee na, bani pee na já yi
munahaa ɲuŋɔ wolo.

22 Yi da Kilɛ jomɔ pu koo ɲaari. Yi
ganha bu da pu logo yɛ na, yi da yiyɛ
piinŋɛ wɛ. 23 Bani sipya wemu w'a
Kilɛ jomɔ nuri w'i ya pu koo ɲaari-i
ge, weefɔɔ ɲɛ ba ná wa ɲɛ wɛ, wemu
w'a jaawiige lɔ, na wuyɛ wii ge. 24 Wu
bu wuyɛ wii xɔ, w'a gari wu da yaaga
pye wɛ. W'a wu ɲaha ki ɲa ɲagana
lemu na ge, wu funŋɔ na wɔ lee na
taapile ni. 25 Ga saliya wu w'a pahala,
wu ɲɔmɛhɛɛ k'i wèe ɲuŋɔ wo, na wèe
pyi wùyɛ wuu ge, sipya wemu bu já
sɛɛgɛ taan kee na, na kee kemɛ sɛɛri,
na ganha na ki koo ɲaari li ɲaarigana
na; wu ya ta funŋɔ wɔ ki na wɛ, ga fo
na ki koo ɲaari ge, wu bu keŋɛ le kaa
bɛɛri ni, Kilɛ na duba wu mu.

26 Sipya wemu bu wuyɛ pye na Kilɛ
koo wee ya ɲaari, na ta w'i ya jani wu
ɲɔ na wɛ, wuyɛ weefɔɔ ya faanna; wu
Kilɛ koo ɲara l'a pye ɲuŋɔ baa. 27 Koo
le To Kilɛ ya wii Kilɛ koro nizaana na
ɲɛ fɛɛfɛɛ ge, lee li wa mɛ. Cirimɛɛ ni
naxhugoshaa piimu bɛɛri pu ɲɛ kan-
hama ni ge, na wèe pu kasɛɛgɛ yaha
pee na; wù wùyɛ tánha ke koŋɔ ke wo
fɔɔnrɔ keree tuugo bɛɛri na.

2

Wù ganha ba sipyii pii pɔrɔŋɔ pii na wɛ

1 Ayiwa na cebooloo, yee piimu pu
wa ni n'a daa ni wù Kafɔɔ ni nɔɔrɔ fɔɔ
Yesu Kirisa na ge, yi ganha ba sipyii
pii pɔrɔŋɔ pii na wɛ. 2 Nimɛ, na yee
yaha yee ya pinnɛ, a sipyii shuun di
ba jé yee tɛ ni. Nigin ɲɛ naafuu fɔɔ,
sanni kabelenɛ ɲɛ wu keŋɛ na, wu

cére fàya yi kpɛɛngɛ bɛ d'a pɛlɛ. Shuun
wo wu ɲɛ la baa fɔɔ, wu d'a fasicoyo
le. 3 A yee di ɲaha yeege fazaaya fɔɔ
wu fɛni, na wee baraga, na wu pye:
«Kafari m'a ba diin naha ke tatɛɛngɛ
ke ni, kee k'a ɲɔ.» Na la baa fɔɔ wu
pye: «Mu wu yere mayɛ tàan wee xuu
wu ni wà.» kelee «Tiin mɛ ɲiŋɛ ke na
na tɔɔyɔ ye tàan.» 4 Ayiwa, yee bu lee
pye, ta yee ya wa pɔrɔŋɔ wa na wɛ?
Ta fungɔnkuuŋɔ bɛ k'a yee yaha kee
zhɔnrɔgɔ ke tuugo na wɛ?

5 Na cebooloo, yi ye logo yee piimu
kaa ya dan nɛ ni ge. Piimu pu ɲɛ
ke koŋɔ ke mu la baa fɛɛ ge, Kilɛ w'a
pee ɲaha bulo, kɔnhɔ p'i bye lafɛɛ n'a
daa wu kabaŋa na. Wu kaa ya dan
sipyii piimu ni ge, w'a saanra temu
wo ɲɔmɛɛ lɔ pee mu ge, kɔnhɔ la baa
fɛɛ p'i tee bɛ ta. 6 Ga yee kunni wa la
baa fɛɛ pu cɛrɛŋɛ dɛ! Sipyii piimu p'a
pu fanha shɛɛ yee na, na yee kilee na
se kiirikɔɔn pu mu ge, ta naafuu fɛɛ pu
bɛ wɛ? 7 Yesu Kirisa wo mɛgɛ nizaaŋa
ke p'a yiri yee na ge, ta pee naafuu fɛɛ
pu bɛ p'a kee bɛ kyɛɛgi wɛ?

8 Yi ba ɲaari na sahaŋi ni Kilɛ wo
saanra ti saliya wu ni, ba l'a ka Kilɛ
Kafila wu ni wɛ na: «Ma sipyiɲii wu
taan ma mu ba mayɛ pyaa ki ɲɛ wɛ,»
wee tuun wu ni y'a kasaana pyi. 9 Ga
yi bu sipya wa pɔrɔŋɔ wa na, kakuunɔ
y'a pye; saliya wu na yi jaagi, bani
y'a saliya wu ɲɔmɛɛ la kyɛɛgi. 10 Sipya
wemu bu saliya wu ɲɔmɛɛ nigin pe
yɛ kyɛɛgi, ali ma ɲɛhɛ da kisaŋaa bɛɛri
koo ɲaari, jaagi na ba zhan ma na ki
bɛɛri shizhaa na. 11 Bani Kilɛ wemu
w'a jo na: «Ma ganha ga dɔdɔɔrɔ pye-
e ge,» wee ninumɔ w'a jo sanha bɛ
na: «Ma ganha ga sipya gbo wɛ.»
Lee funŋɔ ni, ali ma ɲɛhɛ bye ma
ya dɔdɔɔrɔ pye wɛ, ma bu sipya gbo,
m'a saliya wu kyɛɛgi. 12 Saliya wu
ɲɔmɛhɛɛ kiimu k'a wù ɲuŋɔ wo, na wù
pyi wùyɛ wuu ge, y'a yu, yi da ɲaari
y'a sahaŋi ni kee ni, bani kee k'a da
ba yi kiiri kɔn. 13 Sipya wemu wu ɲɛ
wu ya ɲuŋɔ ɲaari sipyii na-ɛ ge, Kilɛ
bɛ da ba ɲuŋɔ ɲaari weefɔɔ na kiiri wu
cagɔngɔ wɛ. Ga wemu w'a ɲuŋɔ ɲaari
sipyii na ge, kiiri wu fyaara da ba bye
weefɔɔ ni wɛ.

N'a daa we ni kapyegee nizaaŋaa

14 Ayiwa na cebooloo, wa bu jo
na n'a daa wa wee mu, wufɔɔ di ya
kapyegee nizaaŋaa pyi kiimu ya li
shɛɛ na n'a daa wa wu mu wɛ, wee
n'a daa wu tuugo na já wu shɔ ya?
15 Yi ceboroshɔ kelee yi ceborona wa
bu shɛ da wà, fàya ɲɛ pu mu p'a leni
wɛ, ɲɔlige bɛ di ɲɛ pu mu wɛ, 16 a yee
wa di shɛ yere pu ɲuŋɔ ni na pu pye:
«Ɲaɲiŋɛ ki pye yi mu, yi shɛ fàya le
kafugo di jé yi ni, y'i li y'i din bɛ!»
Na ta pu ceepuuro mago ɲɛ yaŋmuyɔ
yemu na ge, wufɔɔ ya kee ka shishiin
kan pu mu wɛ. Pee jomɔ pe ya lekɛ
ɲɔ wɛ? 17 Mu n'a daa wu bɛ wa.
Kapyegee nizaaŋaa bu bye ki ɲɛ n'a
daa wemu ni wɛ, wee ya xu.

18 Lee bɛ wɛ, wa na ba ma pye: «Mu
ya jo na n'a daa wu wa mu mu; a
go kapyegee nizaaŋaa ki wa nɛ mu.
Ayiwa nɛ kunni wa da na wo n'a
daa wu shɛ ma na na wo kapyegee
nizaaŋaa funŋɔ ni. Mu do? Go mu
na já ma wo n'a daa wu shɛ nɛ na
kapyegee baa ya?» 19 Na go mu wa
daa na Kilɛ nigin pe yɛ wu ɲɛ wɛ? Lee
kunni ya ɲɔ; ga jinaa bɛ wa daa lee
na, pee yɛrɛ wa fyagi fo na fuguri bɛ
wu ɲaha na. 20 Mu fungɔngɔ baa fɔɔ
we, tuun wekɛ ni m'i da ba li cɛ na n'a
daa wemu wu ɲɛ kapyegee nizaaŋaa
baa ge, na kaɲɔɔ ɲɛ wee na-ɛ wɛ? 21 Dii
Kilɛ d'a pye na wèe tolɛ Ibirayima jate
sipyitiimɛ wɛ? Go wu kapyegee funŋɔ
ni l'a foro, bani w'a sɔɔ Kilɛ wo nijoyo
yi na, na ganha na giin di wu ja wu
kan Kilɛ mu saraga, saraya nizogoyo
yi tawologo ki ni. 22 Yee wa lee ɲa
wɛ? Wu n'a daa we, ni wu kapyegee
ki bɛɛri k'a binnɛɛ na byi shiizhan.
Wu kapyegee k'a wu n'a daa wu ɲɔ fa.
23 Yemu y'a ka Kilɛ Kafila wu ni wu
shizhaa na ge, a yee ɲɔ di fa na: «Ibi-
rayima ya dà Kilɛ na, a Kilɛ di wu jate
sipyitiimɛ wu n'a daa wu wuu na.»*
A Kilɛ di wu pye wu naɲii. 24 Yee wa li

* **2:23** Zhenɛzi 15:6

ɲa wɛ? n'a daa wo kapyegee funŋɔ ni
Kilɛ ya sipya wii sipyitiimɛ, lee bɛ wɛ,
na yi yu yɛ ma ɲɔ ni na m'a dà Kilɛ na,
lee yɛ w'a da li yaa wɛ. 25 Navarashɔ
wemu bɛ mɛgɛ ki bye na Araxabi ge,
ta wu kapyegee funŋɔ ni bɛ Kilɛ ya wu
bɛ wii sipyitiimɛ wɛ? Bani Izirayɛli
shɛɛn ya tudunmɔɔ piimu tun ge, w'a
pu ɲuŋɔ círi ɲɔ, na ba pu yaha kari
koo latii ni kɔnhɔ wu pu shɔ. 26 Ba
ceepuuro ɲɛ munaa bu bye li ɲɛ ti ni-
i, t'a xhu wɛ; mu n'a daa wu bɛ ɲɛ,
kapyegee nizaaŋaa bu bye ki wu ni
wɛ, w'a xhu.

3

Na já ma ɲɔ na

1 Ayiwa na cebooloo, shɛnɲɛhɛmɛɛ
ganha baa li shaa di bye yi ni
karamɔgɔlɔɔ wɛ, bani y'a li cɛ na
jo wèe karamɔgɔlɔɔ wo kiiri wu na
ba waha na toro pusamaa wo wu
tàan. 2 Wèe bɛɛri ya kapyebaagaa
pyi pyegaŋaa niɲɛhɛŋɛɛ na. Sipya
wemu wu ɲɛ wu ya sii na wuregi bada
ɲɔjomɔ ni-i ge, weefɔɔ ɲɛ sipya, wemu
ya fa ge, weefɔɔ na da jani wuyɛ na
wu kapyegee ki bɛɛri ni. 3 Ma bu
kɔrɔfɛ le shɔngɔ na, kɔnhɔ ki da se
ma ɲidaan xuu ni, wee tuun wu ni
ma se ma bye ki ceepuuro ti bɛɛri na.
4 Kɔɔgbɔhɔyɔ yemu yi wa lɔhɔyɔ ye
ni ge, ali yemu bɛ y'a pɛlɛ fo xuuni
ge, yi yee bɛ wii. Ali kafɛɛgbɔhɔ bɛ
ɲɛhɛ yìri, na yi ŋmunuŋɔ na gaaŋi,
yaŋmunɔ nifɛnhɛfɛnhɛtiire la ni yi
paavɛɛ pu ma yi ɲaha ɲɛri na se pu
ɲidaan xuu ni. 5 Mu sipya ɲile bɛ wa.
Ceepuuro ti yafɛnhɛfɛnhɛnɛ li ɲɛ l'i,
ga na liyɛ pɛlɛ, na kafilagbɔ yu. Ta na
nifɛnhɛfɛnhɛnɛ bɛ l'a siponɔ sorogo
wɛ? 6 Ɲile ɲɛ ba na ɲɛ wɛ. Xuu wa wu
ɲɛ wii wèe ceepuuro ti ni wemu bɛɛri
wu ɲɛ baha, na wèe ceepuuro ti bɛɛri
nɔrɔgɔ ge. Li ɲɛ ba Jahanɛmɛ na ɲɛ
wɛ, li na já wù ɲiifɛɛrɛ ti keree bɛɛri
sorogo. 7 Naŋa yaaya fara shazhɛɛrɛ
na, ni ɲiŋɛ yakokaara, na fara suumɔ
lɔhɔ yaŋmuyɔ na, sipya na já ke ka
bɛɛri tuugo nɛgɛ na ki kuu; lee shiin
wu d'a pye bɛ. 8 Ga sipya wa shishiin
da ga já ɲile kuu wɛ. Yakuuŋɔ ki ɲɛ
kii sipya da ga já kemu kuu di bye
wu ɲidaan wɛ. Li bɛɛri l'a ɲi sɔɔnrɔ
na temu t'a sipya gbuu ge. 9 Ɲile wèe
ya daga na wù Kafɔɔ To Kilɛ pɛlɛ, na
lee ninunɔ taga na sipyii bɛ laŋi, na ta
Kilɛ d'a sipya yàa wuyɛ jaa ni. 10 Kilɛ
masɔŋɔ ya foro ɲɔ kemu ni ge, kee
ɲɔ ke ninuŋɔ di da sipyii bɛ laŋi! Na
cebooloo yi ganha bu sɔɔ lee l'a byi
wɛ. 11 Lɔhɔ kemu k'a taan ge, ni kemu
k'a pɛn ge, yee shuun wu bɛɛri na já
da binnɛɛ da fòro lobulowii nigin ni
ya? 12 Na cebooloo, oliviye tige nagoo
na já da nitoroŋɔ tige na ya? Kelee ta
ɛrɛzɛn tige na já nitoroŋɔ pye? Bada!
Ayiwa, suumɔ lɔhɔ ya buloo na fòro
wii lemu ni ge, lɔhɔ kemu ya taan ge,
kee da já voro lee ninunɔ ni wɛ.

Fungɔngɔ fɛɛrɛ temu t'a yìri fugba we ni ge

13 Ayiwa, sipya wekɛ wu wa yee
ni fungɔngɔ fɔɔ, na keree ɲaha cɛ
wɛ? Wufɔɔ wu li shɛ torogazaana
funŋɔ ni. Na mayɛ tirige na kapyegee
nizaaŋaa pyi, lee li wa fungɔngɔ fɛɛrɛ
te. 14 Ga ɲɛpɛnwaa bu shɛ da yee
zɔlɔɔ pu na ni bɛganhara fungɔngɔ
ni, wee tuun wu ni, yi ganha ba yiyɛ
kɛrɛ na fungɔnyɔ fɛɛ yi ɲɛ wɛ. Can
ɲɛ yee ni wɛ. 15 Tee fungɔngɔ fɛɛrɛ
te tuugo ya yìri fugba we ni wɛ, ke
koŋɔ ke, ni sipyii, ni Shitaanni ni t'a
foro. 16 Bani ɲɛpɛɛn, ni bɛganhara ɲɛ
xuu wemu ni ge, kaa ɲaha da zhɔɔnri
wà li shɔɔnrigana na wɛ, kakuuŋɔɔ
tuuyo bɛɛri bɛ na nɔhɔ pye wà. 17 Ga
fungɔngɔ fɛɛrɛ temu t'a yìri fugba we
ni ge, tee bu bye sipya wemu mu, li
nizhiinɛ, wufɔɔ ma bye fɛɛfɛɛ, ɲaɲiŋɛ
keree na ganha na dan wu ni, wu
keree di ya wari wɛ, wu ɲuŋɔ na
beŋi, w'a ganha na ɲuŋɔ ɲaari, na
kapyegee nizaaŋaa pyi. Wu da da
sipya wa wo wa ni wɛ, w'i da da kafila
shuun yu wɛ. 18 Piimu p'a ɲaɲiŋɛ
shaa ge, ɲaɲiŋɛ ni peefɛɛ ya kapyeŋɛɛ
pyi. Kee kapyeŋɛɛ ki wo kuduun di ɲɛ
tiimɛ.

4

Lakuuŋɔ ya keree kiimu kyɛɛgi ge

1 Ayiwa, yoyo ye ni nakaara te ti wa
yee tɛ ni ge, ɲaha k'a ma ni yee ni wɛ?
Lakuuŋɔ ke k'a yee fungɔnyɔ yi figi
ge, ta kee bɛ wɛ? 2 Yaaga ka kaa ma
bye yee na, ga yee di da ki ta wɛ, wee
tuun wu ni yee na gbuuro pye. Yaaga
ka ɲɛpɛɛn ma bye yee ni yee di da ki
ta wɛ, ayiwa yee ma ganha na yogo
kɔɔn, na nakaara pyi. Yaŋmuyɔ yemu
la ki ɲɛ yee na ge, yee ya yee taa wɛ,
bani yee ya yi ɲɛɛri Kilɛ mu wɛ. 3 Ali
yee ɲɛhɛ yi ɲɛɛri bɛ, yee da yi ta wɛ,
bani yee ɲɛ ma li pyi ni fungɔnsaaŋa
ni wɛ. Yiyɛ pyaa wo ceepuuro la kaa
na yee ma yi ɲɛɛri.
4 Ɲɔmɛɛ baa fɛɛ dɛ! Ta yee ya li cɛ na
jo ma bu daan ni ke koŋɔ ke ni, m'a
ɲɛri Kilɛ pɛn wɛ? Sipya wemu bu jo
wu bye ke koŋɔ ke wo naɲii, w'a ɲɛri
Kilɛ wo pɛn. 5 Kilɛ Kafila w'a yemu jo
ge, yee ya giin na tawaga ni y'a jo ya?
L'a shɛ na: «Kilɛ Munaa lemu li wa yee
ni ge, Kilɛ funŋɔ ki wa yee di bye lee yɛ
nigin wuu.» 6 Ga Kilɛ ya niimɛ wemu
kaan wèe mu ge, wee ya pɛlɛ xuuni.
Bani l'a ka Kilɛ Kafila ni na:

«Kilɛ ya tabaara fɛɛ fungɔnyɔ shege,
ga piimu p'a puyɛ tirige ge,
na niimɛ kaan pee mu.»*
7 Yi yiyɛ tirige Kilɛ mu, y'i zhe Shi-
taanni mu. Lee li da wu pye w'a paa,
na laha yi na. 8 Yi fulo Kilɛ na, Kilɛ bɛ
na vulo yi na. Yee jurumupyii, yi yi
keye je wolo jurumu ni; yee fungɔnyɔ
shuun shuun fɛɛ, yee di yi zɔlɔɔ pu
pye fɛɛfɛɛ. 9 Y'i li cɛ na baraga baa fɛɛ
yi ɲɛ! Y'a mɛhɛɛ suu fo y'a kirakira.
Yi yi kataanra ti ɲɛri mɛsuu, y'i yi
fundanga ki ɲɛri ɲatanhaŋa. 10 Yi yiyɛ
tirige Kafɔɔ ɲaha tàan, lee bu bye wu
na yi yirige.

N'a daa fɛɛ ya yaa p'a puyɛ zɔlɔɔ yu wɛ

11 Ayiwa na cebooloo, yi ganha ba
yiyɛ zɔlɔɔ yu wɛ. Wa bu wu ceboro zɔ
jo, kelee na wu jaagi, Kilɛ wo saliya
wu ɲɔmɛhɛɛ ki zɔ m'a jo, kelee kee
m'a jaagi. Na ta sipya wemu bu jaagi
shan Kilɛ wo saliya wu ɲɔmɛhɛɛ ki na,
weefɔɔ ɲɛ nige ki baragavɔɔ wɛ, ga w'a
ɲɛri ki kiiri kɔnvɔɔ. 12 Kilɛ yɛ nigin w'a
saliya ɲɔmɛhɛɛ ki kaan, wee yɛ nigin
wu ɲɛ kiiri kɔnvɔɔ bɛ sanha. Wee w'a
sipya shuu, wee shiin w'a sipya jaagi
bɛ, na bɔɔngɔ nɔni wu na. Ga mu
wemu w'a ma sipyiɲii jaagi ge, m'i
mayɛ wii sipya wekɛ tuugo wɛ?

N'a daa fɛɛ ya yaa pu pye tabaara fɛɛ wɛ

13 Ayiwa nimɛ, yee piimu p'a ma yu
na: «Niɲaa kelee ɲiga na w'à da ba
shɛ le kulo le ni; yee nigin w'à da ba
shɛ bye wà; kegaaŋa w'à da ba shɛ
bye, wù kuduun niɲɛhɛmɛ ta.» 14 Na
ta lemu li da ba bye ɲiga na ge, yee
ya lee cɛ wɛ. Yee ɲɛ ba kakunnuŋɔ
ɲɛ wɛ. Kakunnuŋɔ bu foro, k'a jɛɛrɛ
yɛ nigin pye, na jaaga. 15 Yemu yee
ma yaa na jo ge, yee yi wa mɛ: «Kilɛ
bu sɔɔ, na wù yaha shi na, ayiwa le
ni le w'à da ba bye.» 16 Yee da gbara
lee na-ɛ dɛ! Ga yee kunni ya kagbɔhɔɔ
kiimu wo bye funŋɔ kɔn yiyɛ funyɔ ni
ge, yee ma ganha na yiyɛ pɛlɛ, na daa
kee na. Tee tabaara te tuugo ya ɲɔ wɛ.
17 Ayiwa, yi li cɛ na sipya wemu w'a
kaa cɛ nizaana ge, wu bye w'i ya li pye
wɛ, jurumu w'a pye.

5

Naafuu fɛɛ wo kapyegee niguuŋɔɔ

1 Ayiwa, yee naafuu fɛɛ, yi niwegee
shan! Bɔɔngɔ ke ki da ba nɔ yee na
ge, y'a mɛhɛɛ suu, yi da sipyaa waa
kee wuu na. 2 Yee naafuu w'a fɔnhɔ,
a dun di ganha na yee fadeye yi li.
3 Sanni we, ni warifyɛn we wu ɲɛ yee
mu ge, tatɔn w'a wu kpɔn. Wee tatɔn
we wu da ba bye kaɲuŋɔ na yee jaagi.
Wee wu da ba bye ba na ɲɛ wɛ, na
yee ceepuuro ti kyɛɛgi. Kii caŋa ɲɛhɛɛ
kii ki ɲɛ koŋɔ taaxɔɔ caŋa ɲɛhɛɛ ge, a
yee di naafuu faari yaha yiyɛ mu. 4 Li
wii, kapyebyii p'a yee faa yapyiire ti
kemɛ, a yee di pu ŋmahana yee ya ta pu
saraa wɛ! Pee kapyebyii pii wa mɛhɛɛ
suu lee na, kee mɛhɛɛ kii wa se na nɔni

* **4:6** Taleŋɛɛ 3:34

Se Bɛɛri Fɔɔ Kilɛ na. 5 Yee ya yi wo
koŋɔ tiinnɛ li bɛɛri pye tanhama, ni yi
ɲidaan bye ni. Yee ya yiyɛ kemɛ pɔri
na yaha gbo kaa na. 6 Sipyii piimu p'a
tii ge, yee ya pee jaagi, na pu gbo, a p'i
puyɛ yaha wà yi keŋɛ ni.

Yi yi logoo mara

7 Lee wuu na na cebooloo, yi yi lo-
goo ki mara fo yi shɛ nɔ Kafɔɔ cabaŋa
na. Yi yi funyɔ kɔn ni faapye ni. Faa
yapyiire temu ti ɲɛ wu tadaŋa ge, wu
ma wu luu mara na yere tee sige. Wu
ma wu luu mara na co ɲuŋmoɲɔgɔ
zanhaya na, fo na shɛ nɔ ɲuŋmoka-
zanhaya na. 8 Yi bɛ pu yi logoo mara
lee maragana li na y'i lowagaa ta bani
Kafɔɔ paduun w'a tɛɛŋɛ xɔ.
9 Na cebooloo, yi ganha ba logoo
yirige yiyɛ tàan yi da yiyɛ zɔlɔɔ yu wɛ,
kɔnhɔ kiiri ganha ba gɔn yi na wɛ. Ki-
iri kɔnvɔɔ wu paduun w'a nɔ xɔ. 10 Na
cebooloo, Kilɛ tudunmɔɔ piimu p'a bi
Kafɔɔ jomɔ pu yu ge, pee ya kanhama
xu, na pu logoo mara kanhama pu
tuun wu bɛɛri ni. Y'a pee wii, yi da
se pee fɛni. 11 Sipyii piimu p'a kan-
hama soro, na gori yaha n'a daa wu
ni ge, pee wèe ya byi duba nagoo pee.
Zhɔbu bi wu luu li mara maragana
lemu na ge, y'a yee logo. Kafɔɔ ya pa
lemu bɛ pye wu mu kurogo ki na ge,
y'a lee bɛ cɛ, bani Kafɔɔ ɲiɲaara te, ni
wu cemɛ p'a pɛlɛ.
12 Ayiwa na cebooloo, lemu n'a da
jo waha yi mu ge, lee li wa mɛ. Yi
ganha ba gari wɛ. Wa ganha ga gaa
fugba we na wɛ, wa ganha ga gaa
ɲiŋɛ ke na wɛ, wa ganha ga gaa yaaga
ka shishiin na wɛ. Y'a «Uun!» yɛ yu
uun tajogo ni, yi da «Ahayi!» yu ahayi
tajogo ni, kɔnhɔ kiiri ganha da ba gɔn
yi na wɛ.

Baraga wa Kilɛ-ɲɛrɛgɛ ni

13 Ayiwa, kanhama bi nɔni wa na
yi ni, wufɔɔ w'a Kilɛ ɲɛɛri; fundanga
keree shiin ya nɔ wa na, wufɔɔ w'a
Kilɛ masɔŋɔ yoyo cee. 14 Wa bu da wu
ya cuuŋɔ yi ni wɛ, wufɔɔ wu egilizi
ɲahagbaa fɛɛ pu yiri, pu ba Kilɛ ɲɛɛri
wu mu, p'i sinmɛ fara wu na Kafɔɔ
mɛgɛ na. 15 Ɲɛrɛgɛ ki bu bye ni n'a
daa ni, yama fɔɔ wu na zhɔ. Kafɔɔ na
wu cuuŋɔ, jurumu wemu w'a pye ge,
na wee bɛ yafa wu mu. 16 Y'a yeree
yi jurumu wu na, y'i da wu yu yiyɛ
mu, y'i da ɲɛrɛgɛ pyi yiyɛ mu, kɔnhɔ y'i
juuŋɔ. Sipya wemu w'a tii ge, wee bu
ɲɛrɛgɛ pye, fanha wa kee ɲɛrɛgɛ ki ni
fo xuuni. 17 Kilɛ tudunmɔɔ Eli, sipya
wu bye wii ba wèe ɲɛ wɛ. Ga w'a Kilɛ
kemɛ ɲɛɛri xuuni, kɔnhɔ zanha ganha
bu do wɛ. A zanha di bye ki ya to wɛ,
fo na shɛ nɔ yee taanri ni yeye gbaara
na. 18 Lee kadugo na a wu guri na
Kilɛ ɲɛɛri sanha, kɔnhɔ zanha di do. A
zanha k'i do. A ɲiŋɛ ki faa yapyiire te,
ni tiire ti bɛɛri di nagoo pye.
19 Na cebooloo, yee wa bu wuregi,
na can wu koo li yaha, a yee wa di
bye kaɲuŋɔ na wufɔɔ kuruŋɔ pa can
koo li ni, 20 y'a yaa na li cɛ na jo wemu
bu jurumupye kuruŋɔ wu koguunɔ
ni, wu munaa m'a shɔ xu na. Lee ma
bye kaɲuŋɔ jurumu niɲɛhɛmɛ na yafa
wu mu.

1 Pyɛɛri
Pyɛɛri ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu ɲɛ Pyɛɛri wɛ?

Pyɛɛri wee ninumɔ p'a yiri na Simeyɔn Heburuu jomɔ pu ni, na wu yiri na Simɔ Girɛkii jomɔ pu ni (Kapyegee 15:14). A Yesu di ke mɛgɛ ke le wu na Girɛkii jomɔ pu ni na Peturɔsi. Kee ɲɛ Heburuu jomɔ pu ni na Sefasi, na ɲɛ Tubabuu wo jomɔ pu ni na Pyɛɛri. Kee mɛgɛ ke kɔri wu ɲɛ na faakagereŋɛ. Zhonasi ja wu bye wii (Macoo 16:17).

Yawutu wu ɲɛ Pyɛɛri. Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu wa wu ɲɛ wii. Yani Pyɛɛri wu pye Yesu wo Tudunmɔ wa ge, fyasha wu bye wii (Yohana 1:41,42). Wu to kulo li ɲɛ Bɛtisayida, wu fiige ki mɛgɛ di ɲɛ na Galile (Yohana 1:44). Ga wuyɛ pyaa di bi bye Kapɛrinɔmɔ kulo li ni.

Pantekɔti wu caŋa ba Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a tigi Yesu tudunmɔɔ pu na wɛ, Pyɛɛri bɛ wa bye pu ni. A wu Kirisa wo Jozaama pu jo fo sipyii niɲɛhɛmɛɛ ya pye Yesu wo n'a daa fɛɛ. Ma bi giin m'a Pyɛɛri wo labye we ni wu wo kapyegee ki cɛ, fo ma bu Kapyegee Kitabu kooro 1 fo 12 wu kalaa.

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Pyɛɛri ya we sɛmɛ we ka na tun Yesu n'a daa fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ pii mu kulogoo niɲɛhɛŋɛɛ kii ni Azi fiige ki ni, kee kemu niɲaa wogo ki ɲɛ na Turuki ge. Wu ya ta wa wolo wa ni wɛ: Ma Yawutu fara ma shi watii shɛn na. Sɛmɛ wu kakana ɲuŋɔ k'a pye na pu bɛɛri yatɛnyɛ waha, na kalaa kan pu mu na pu kasɛɛgɛ yaha puyɛ na nɔwuuro ni karamɔgɔ-kafinɛjuu pu shizhaa na, p'i gori yaha n'a daa wu ni.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

1 Pyɛɛri 1:1-12 N'a daa fɔɔ ya yaa na kanhama xu wuyɛ ni, bani w'a li cɛ na wu na ba cɛn lɔ fugba we ni.

1 Pyɛɛri 1:13—2:10 N'a daa fɔɔ torogana kanhama tuun ni. W'a yaa na kuu fanha mu.

1 Pyɛɛri 2:11—3:12 N'a daa fɔɔ torogana shi wu sipyii pu tɛ ni, ni gbafɛnɛɛri keree shizhaa na, ni wuyɛ pyaa kpɔɔn sipyii tɛ ni.

1 Pyɛɛri 3:13—4:19 N'a daa fɔɔ tadaŋa ni wu torogana kanhama tuun ni.

1 Pyɛɛri 5:1-5:11 Pyɛɛri ya fiin wemu jo na waha egilizii ɲahagbaa fɛɛ pu mu ge.

1 Pyɛɛri 5:12-14 Pyɛɛri fò mujuu sanha.

Pyɛɛri fò mujuu

1 Nɛ Pyɛɛri we wu wa Yesu Kirisa wo
tudunmɔ ge, nɛ w'a we sɛmɛ we tun
yee mu, Kilɛ ya yee piimu ɲaha bulo,
a yee di jaraga na shɛ bye nabuun ye
fiiye ye ni ge: Pɔn, Galasi, Kapadɔsi,
Azi ni Bitini. 2 Yee ɲaha ya bulo na bɛ
ni To Kilɛ wo fungɔngɔ ki ni, na yee
pye fɛfɛɛrɛ wuu, Kilɛ Munaa li baraga
ni, kɔnhɔ yi Yesu Kirisa ɲɔmɛɛ co, wu
shishan pu bɛ di ɲɛrɛgi yi na, p'i yi pye
fɛɛfɛɛ.

Kilɛ wu niimɛ ni ɲaɲiŋɛ nigbɔhɔ kan yi mu.

Tadaŋa ɲìi wogo

3 W'à Kilɛ sɔni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa
To we! Bani, wu ɲiɲaara ti funŋɔ ni,
w'a wèe pye wèe ya sevonɔ se, na Yesu
Kirisa ɲɛ na yeege xu ni, kɔnhɔ wèe
di tadaŋa ɲìi wogo ta. 4 Wù bye cɛn
lɔvɛɛ. Wee cɛn we ya fɔnri wɛ, wu
ya nɔrɔgɔ wɛ, w'i ya fanhaŋa wɛ, w'a
kemɛ yaha yee ɲaha na fugba wu ni,
5 Kilɛ wo sefɛɛrɛ t'a yee piimu mara
n'a daa fanha ni, ɲuwuuro ti kaa na
ge. Tee ɲuwuuro ti t'a gbegele t'i ba
tiyɛ shɛ taaxɔɔ li ni. 6 Lee wuu na yee
wa fundanga pyi, na li ta ali kanhama
tuugo bɛɛri na ba ɲatanhaŋa nɔ yi
na nimɛ jɛɛrɛ la yɛ funŋɔ ni. 7 Pee
kanhama pu na ba yi n'a daa wu nɔhɔ
wolo wii. Sanni ɲɛ yaxɔgɔ, ga p'a ba
wu nɔhɔ wolo na ni. Yee n'a daa wu
w'a ye sanni na fo xuuni ge, wu bɛ
nɔhɔ na ba wolo lee wologana li na,
kɔnhɔ Yesu Kirisa ga ba wuyɛ shɛ, y'i

masɔŋɔ, ni nɔɔrɔ ni pɛɛŋɛ ta wu funŋɔ
ni. 8 Yee ya ta wu ɲa wɛ, ga lee bɛ na
wu kaa di dan yee ni. Ali yee sanha
wu ɲa nimɛ bɛ wɛ, ga lee bɛ na yee
wa daa wu na. Lee wuu na yee ya
ɲi fundangbɔhɔ na, fundanga nɔɔrɔ
wogo kemu ki ɲɛ wa da já ki jomɔ jo-
e ge. 9 Kee fundanga ke wa yee mu,
bani yee munahaa ki wo ɲuwuuro te
ti ɲɛ yee wo n'a daa wu wo kuduun
we.
10 Kilɛ ya niimɛ wemu taga yee ɲuŋɔ
wolo ge, Kilɛ tudunmɔɔ piimu p'a wee
kaa jo taashiinɛ ni ge, pee ya yegeŋɛ
ni kasɛɛgɛ pye tee ɲuwuuro te keree
na. 11 Kirisa Munaa li bye pu ni.
Kanhama pe Kirisa da ba ɲa ge, lee
bi pee kaa yu pu mu, nɔɔrɔ wemu na
ba daha wu na pu kadugo yíri ge, ni
wee bɛ. A Kilɛ tudunmɔɔ p'i ganha na
zhaa p'i kee keree kii pyeduun, ni ki
pyegana cɛ. 12 A Kilɛ di li shɛ pu na
na keree kiimu jomɔ pu wa yu, na ki
labye pyi ge, na kee wa da ba bye pee
mu wɛ, ga fo yee mu. Kee keree ki
ɲaha Kilɛ wo Jozaama pu jovɛɛ pu wa
yu yi mu nimɛ, Fɛfɛɛrɛ Munaa baraga
ni, lemu l'a tun pa na yìri fugba we ni
ge. Mɛlɛkɛɛ pu bɛ wa kee keree ki shaa
fo p'i ki ɲa, p'i ki cɛ.

N'a daa fɛɛ wo ɲaarigafonɔ le

13 Lee wuu na, yi yi fungɔnyɔ yi
teŋɛ, y'i gori yaha ɲìi na! Niimɛ we wu
da ba gan yi mu Yesu Kirisa shɛduun
wu ni ge, yi yi tadaŋa bɛɛri taha wee
da na. 14 Y'i bye Kilɛ ɲɔmɛɛ covɛɛ!
Keree kiimu la bye yi na, na yi ta yi
sanha Kirisa cɛ-ɛ ge, yi ganha bu daha
kee fɛni wɛ! 15 Ga yi pye fɛfɛɛrɛ wuu
yi torogaŋaa ki bɛɛri ni, ma na jo ba
yi yirivɔɔ Kilɛ ɲɛ mɛ Fɛfɛɛrɛ wo wɛ.
16 Bani l'a ka Kilɛ Kafila wu ni na: «Yi
pye fɛfɛɛrɛ wuu, bani nɛ ɲɛ fɛɛfɛɛ.»*
17 Kilɛ we w'a sipyii bɛɛri nigin ni-
gin kiiri kɔɔn na bɛ ni pu nibyegee ni,
na ta wu da wa wolo wa ni-i ge, yee
ba wee yiri yi To Kilɛ, wee tuun wu ni
y'a yi wo nibyegee ki bɛɛri pyi ni Kilɛ
ɲìi fyaara ni, yi wo koŋɔ tiinnɛ li funŋɔ
ni. 18 Bani yaaga kemu na já vɔnhɔ
ge, ma na jo sanni kelee warifyɛn ge,
yi ɲuŋɔ wa wolo ni kee ka shi ni, na
foro yi wo ɲuŋɔ baa ɲara li ni wɛ, y'a
lemu taanni yi tii pu mu ge. 19 Ga yee
ɲuŋɔ ya wolo ni Kirisa shishan ni, pee
pemu p'a ye yaŋmuyɔ yi bɛɛri na ge.
Wee ya pye ba saraga dubyapige ɲɛ
wɛ, fɛ ɲɛ kemu na wɛ, fɔɔnrɔ bɛ di ɲɛ ki
na wɛ. 20 Kilɛ ya wu ɲaha bulo na ta
koŋɔ sanha yàa wɛ, na wu shɛ yee na
nimɛ le taaxɔɔ le ni yeeyɛ pyaa wuu
na. 21 Kirisa baraga ni yee wa daa Kilɛ
na, wee wemu w'a wu ɲɛ na foro xu
ni, na nɔɔrɔ kan wu mu ge. Lee na yee
wa yi n'a daa ni yi tadaŋa taha Kilɛ na.
22 Yee ya yi zɔlɔɔ pu pye fɛɛfɛɛ can
wu wo ɲɔmɛɛcoro funŋɔ ni, ceborogo
ki wo see see taanɲɛɛgɛ ki kaa na.
Ayiwa, yi taan ni yiyɛ ni xuuni yi zɔlɔɔ
pu bɛɛri na! 23 Bani Kilɛ wo kafila w'a
yi pye y'a sevonɔ se. Wee kafila we
di ya ta pye ba yashi ɲɛ wɛ, na xhuli
wɛ. Wu ɲɛ ɲìi na, w'a kori yaha gbee.
24 Bani Kilɛ tudunmɔɔ p'a jo:
«Sipyii bɛɛri pu ɲɛ ba ɲà ɲɛ wɛ;
pu nɔɔrɔ wu bɛɛri di ɲɛ ba ɲà
fyɛɛnrɛ ɲɛ wɛ.
Ɲà ma waha, ki fyɛɛnrɛ na wo,
25 ga Kafɔɔ wo kafila we na gori
yaha gbee.»*
Wee Kafila wu ɲɛ Kilɛ wo Kilɛ
Jozaama pe, pemu p'a jo yi mu ge.

2

Faakagereŋɛ kemu ki ɲɛ ɲìi na ge

1 Lee wuu na, yi kakuuyo yi bɛɛri
yaha, yi naŋmahara ti bɛɛri yaha, yi
shuun shuun juuro ti bɛɛri yaha, ni
ɲɛpɛɛnguunɔ, ni mɛkyɛɛgɛŋɛ keree ki
bɛɛri. 2 Ba pubinŋɛɛ wa jire la pyi
wɛ, yi bɛ p'a Kilɛ wo Kafila wu la pyi
mu, kɔnhɔ y'i sii fanha ta lee funŋɔ
ni, y'i ɲuwuuro ta. 3 Bani y'a li cɛ na
«Kafɔɔ ya ɲɔ.»* 4 Faakagereŋɛ kemu
ki ɲɛ ɲìi na ge, kee ki ɲɛ Kafɔɔ Yesu.
Sipyii ya she wu ni, ga Kilɛ ya wu
ɲaha bulo, wu kaa d'a waha bɛ wu
mu. Yi gbara wu na, 5 yi bɛ di bye ba
faakageeye ɲìi woyo ɲɛ wɛ, y'i daga

* **1:16** Levitike 19:2 * **1:25** Ezayi 40:6-8 * **2:3** Zaburuu 34:9

Fɛfɛɛrɛ Munaa puga yereŋɛ. Yi na ba bye saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ fɛfɛɛrɛ wuu, na saraya fɛfɛɛrɛ woyo wo na gaan Kilɛ mu, yemu kaa na ba daan wu ni, wu Ja Yesu Kirisa baraga ni ge.
6 Bani l'a ka Kilɛ Kafila wu ni na:

«Wii mɛ, nɛ faakagereŋɛ pɛɛwa wogo ɲaha bulo,
na ki pye puga gunŋmii li faakagereŋɛ,
na ki kemɛ sin Siyɔn kulo li ni.
Wemu bu dà ki na,
wee da zhiige bada wɛ.»*
7 Yee pii p'a dà kee faaga ke na ge, ki kaɲɔɔ l'a pɛlɛ yee mu fo xuuni. Ga piimu ya dà ki na wɛ:

«Puyirilee p'a she faakagereŋɛ kemu ni ge,
kee k'a pye puga ki gunŋmii li ɲidaa li kagereŋɛ kiyɛ pyaa pyaa.»*
8 «Faakagereŋɛ ki ɲɛ kii,
sipyii ya guruŋɔ kemu na ge.
Faakagereŋɛ ki ɲɛ kii,
kemu ya sipyii shaan ge.»*
Pu na ba guruŋɔ ki na, bani p'a she pu da dà Kilɛ wo jomɔ pu na wɛ, lee l'a bi yaa na nɔ pu na. 9 Ga yee ya pye shi, wemu ɲaha k'a bulo ge; na bye Saan wu wo saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ, na bye fɛfɛɛrɛ shi. Kilɛ ya kagbɔhɔɔ nizaaŋaa kiimu pye ge, w'a yee ɲaha bulo kɔnhɔ yi da kee yu. W'a yi yiri na foro nibiige ni, na ba ni yi ni wu fundanga kagbɔɔ li kpɛɛngɛ ki na.
10 Taashiinɛ ni, yee bi sanha bye Kilɛ wo sipyii wɛ, ga nimɛ, yee ya pye wu sipyii. Taashiinɛ ni, Kilɛ bi ɲuŋɔ ɲaari yee na wɛ, ga nimɛ, w'a ɲuŋɔ ɲaari yi na.

N'a daa fɛɛ ya yaa na baraga tɛri sipyii bɛɛri na

11 Na taanɲiinɛɛ, nabɔrɔ na yee wa ke ɲiŋɛ ke na, yi nidorowuu pu wa. Lee wuu na n'a li shaa yi mu, lakuuŋɔ ke k'a yogo kɔɔn yi na ge, yi ganha bu daha kee fɛni wɛ. 12 Piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ ge, y'a doroo torogazaana na pee niŋɛ ni. Wee tuun wu ni, pu ɲɛhɛ ba yi mɛkuuŋɔ yu na kakuubyii yi ɲɛ, pu na ba yi kapyegee nizaaŋaa ɲa, lee funŋɔ ni Kilɛ ga ba foro pu na caŋa kemu, pu na wu sɔ kee caŋa.
13 Y'a gbɔɔrɔ tɛri fanha na Kafɔɔ wuu na. Y'a gbɔɔrɔ tɛri saan wu na! Bani wu ɲɛ sipyii pu bɛɛri ɲuŋɔfɔɔ.
14 Yi da gbɔɔrɔ tɛri wu gbafɛnɛɛrɛɛ pu bɛ na! Bani saan wu w'a pu tunni na p'a kakuubyii pu ɲaha wɛrɛŋɛ, piimu p'a kasaaŋaa pyi ge, pu da pee sɔni.
15 Lemu li ɲɛ Kilɛ ɲidaan ge, lee li wa mɛ. Yi nahanahanaa ni fungɔnyɔ baa fɛɛ ɲɔyɔ tɔ ni yi kapyegee nizaaŋaa ni! 16 Yi pye yiyɛ mu ba sipyii ɲɛ wɛ, piimu ya faha ge. Ga pee tifahama pe ganha da bye yi mu fatɔŋɔ di yi kapyegee niguuŋɔɔ ɲɔ tɔ wɛ. Y'a yaa na doroo ba Kilɛ wo buloo ɲɛ wɛ.
17 Y'a gbɔɔrɔ tɛri sipyii pu bɛɛri na, ceborogo ki kaa di da dan yi ni, y'a fyagi Kilɛ na, yi da gbɔɔrɔ tɛri saan wu na!
18 Kapyebyii, yi kuu yi ɲuŋɔfɛɛ mu ni gbɔɔrɔ ni. Ɲuŋɔfɛɛ piimu wo zɔlɔɔ p'a ɲɔ, ni piimu ɲuŋɔ ya peŋi, ni piimu wo keree k'a waha ge, y'a gbɔɔrɔ tɛri pu bɛɛri na. 19 Bani yi na ba kanhama xu yiyɛ ni kanhama pemu ya yaa ni yi ni wɛ, na li kaɲuŋɔ pye yi funŋɔ ɲɛ yi Kilɛ ɲɔmɛɛ co; kasaana li ɲɛ lere. 20 Ayiwa, pu ba yee kpɔɔn yi kapyeguuŋɔɔ wuu na, a y'i lee xu yiyɛ ni, kuduun wekɛ y'i da da lee ni wɛ? Ga kanhama ba nɔni yi na y'i kasaaŋaa pyi, a y'i pee xu yiyɛ ni, kasaana li ɲɛ lere Kilɛ ɲaha tàan.
21 Lee wuu na Kilɛ ya yi yiri, bani Kirisa bɛ ya kanhama ɲa yee wuu na, koo w'a le yi tàan, kɔnhɔ yi da se wu fɛlɛ ni.

22 «Wu ya jurumu wa shishiin pye wɛ,
nafaanra ta shishiin di ya ta wu ɲɔ ni wɛ.»*
23 Pu bi wu shɛhɛlɛ tuun wemu ni ge, wu ya ta shɛhɛɛ tɛrɛŋɛ wa na wɛ. Pu bi wu kana tuun wemu ni ge, wu ya ta wa fuguri wɛ. Ga w'a wu keree bɛɛri

* **2:6** Ezayi 28:16 * **2:7** Zaburuu 118:22 * **2:8** Ezayi 8:14 * **2:22** Ezayi 53:9

yaha Kilɛ kacɛ na, wee wemu w'a kiiri
kɔɔn ni tiimɛ ni ge. 24 Wuyɛ pyaa
k'a wèe wo jurumu wu lɔ wu ceepu-
uro ti ni korikoritige ki na, kɔnhɔ wù
bye xuu jurumu kabaŋa na, wù bye
ɲiifɛɛrɛ ni, tiimɛ kaa na. «Wu kpɔɔnrɔ
nɔɔyɔ funŋɔ ni yee ya sicuumɔ ta.»*
25 Bani yee bi bye ba dubyapiinyɛ ɲɛ
wɛ, ga nimɛ yee ya kuri pa yi muna-
haa ki nahavɔɔ, ni ki maravɔɔ wu mu.

3

Gbagashaa ni cepee nibyegee

1 Gbagashaa yi bɛ pu kuu yi namaa
mu, kɔnhɔ li ɲɛhɛ shɛ da nago, pii ɲɛ
wà pee ya Kilɛ Kafila wu ɲɔmɛɛ co wɛ,
pee di já sɔɔ pu cèe pu wo torogana
funŋɔ ni p'i dà, ɲɔ jomɔ bɛ baa tɛgɛ
ni, 2 pu ba pu cèe pu wo fɛfɛɛrɛ, ni
gbɔɔrɔ torogana li ɲaa. 3 Yi pushaga
ganha da bye kpɛɛngɛ pushaga wɛ,
ma na jo: ɲubɔɔ, kelee sanni yalere,
kelee fazaaya wɛ. 4 Ga k'a yaa na ta
pushaga niŋmɔhɔŋɔ yee funyɔ ni, kee
ɲɛ loxulo, ni lotaan. Yee ɲɛ pushaga
yaŋmuyɔ, yemu ya gyɛɛgi wɛ, yee y'a
dan Kilɛ ni fo xuuni. 5 Fo taashiinɛ
ni, fɛfɛɛrɛ cèe pii pu bi Kilɛ pye pu
tadaŋa ge, ke pushaga ke tuugo pee
bi byi. Pee bi kuu pu namaa mu, 6 ba
Sara bi gbɔɔrɔ tɛri Ibirayima na, na
wu pyi «kafɔɔ» wɛ. Yee ya pye wee
wo nagoo, yi ba kasaaŋaa pyi, kaa la
shishiin fyaara di ya yi fungɔnyɔ yi
wuregi wɛ.

7 Yee bɛ namaa, yi bɛ pu yi cèe co ni
fungɔngɔ fɛɛrɛ ni! Bani cee fanha k'a
cèrɛ na foro ná wogo tàan. Y'a gbɔɔrɔ
tɛri pu na, bani ɲìi sicuumɔ pemu Kilɛ
ya gaan cɛn ge, yee ni cèe pu da ba pee
ta. Yi ba lee pyi, kaa la shishiin da já
yi Kilɛ-ɲɛrɛgɛ koo tɔ wɛ.

Kodiinɛ ɲaarigana

8 Lee bɛɛri kadugo na, y'i binnɛ
fungɔnyɔ ni kapyegee na! Y'i daan ni
yiyɛ ni ba cebooloo ɲɛ wɛ! Yi ɲuyɔ di
beŋi! Yi da yiyɛ tirige yiyɛ mu! 9 Yi
ganha ba kakuuŋɔɔ taga da kakuuŋɔɔ
fɔhɔɔ tɔni wɛ! Yi ganha ba shɛhɛɛ taga
da shɛhɛɛ fɔhɔɔ tɔni wɛ! Ga y'a duba
pyi, bani Kilɛ ya yee yiri tuun wemu
ni ge, w'a yee yiri wu duba kan yi mu
yi cɛn. 10 Kilɛ Kafila w'a yi yu na:

«Ɲiifɛɛrɛ ya dan wemu ni,
wu funŋɔ di ɲɛ wu caŋa ɲiisaaŋaa
ɲa ge,
weefɔɔ ya yaa na wuyɛ tánha
kakuuŋɔɔ jo na,
na wuyɛ tánha nafaanra na.
11 Wu wu kadugo le kuumɔ ni, wu da
kasaaŋaa pyi.
Wu ɲaɲiŋɛ sha wu daha kee fɛni.
12 Bani sipyii piimu p'a tii ge, pee ni
Kafɔɔ ɲii wa.
Wu niwegee di ɲɛ pu Kilɛ-ɲɛrɛgɛ
jomɔ ni.
Ga pii p'a kakuuŋɔɔ pyi ge,
Kafɔɔ di wu ɲaha ŋmahana na ɲɛri
pee fɛni.»*

13 Yee bu yiyɛ pɔ kasaaŋaa na na
byi ni yi zɔlɔɔ pu bɛɛri ni, jɔgɔ di da
kakuunɔ pye yee na wɛ? 14 Ali kan-
hama ɲɛhɛ ba nɔni yi na kasaaŋaa bye
funŋɔ ni, duba nagoo yi ɲɛ. Sipyii ya
fyagi lemu na ge, yi ganha ba fyagi
lee na wɛ! Yi ganha bu yi zɔlɔɔ pu bɛ
yaha pu wuregi wɛ! 15 Ga y'a gbɔɔrɔ
tɛri Kirisa na yi zɔlɔɔ pu na, wee wu
ɲɛ yi Kafɔɔ. Tadaŋa ke ki wa yi zɔlɔɔ
pu ni ge, sipyaa sipya w'a yi yege kee
fiin ge, y'a yaa na ta y'a gbegele yaha
tuun bɛɛri ni di weefɔɔ ɲɔ shɔ. Ga y'i
li pye ni lotaan, ni gbɔɔrɔ ni, 16 yi zɔlɔɔ
p'i bye fɛɛfɛɛ, kɔnhɔ pii p'a yi shɛhɛlɛ
yi ɲaarigazaana li wuu na Kirisa wo
kariɲɛɛgɛ ki ni ge, lee di ba peefɛɛ
shiige. 17 Na kanhama ɲa kasaana
bye funŋɔ ni, li bu da Kilɛ ɲidaan, lee
ya ɲɔ na toro na kanhama ɲa kakuunɔ
bye funŋɔ ni tàan.

18 Kirisa yɛ pyaa bɛ, tɔɔɲii nigin yɛ
nigin w'a xu sipyii pu wo jurumu wu
wuu na. Wee wu bi tii ge, w'a xu
tiibaalaa pu wuu na, kɔnhɔ wu shɛ ni
yi ni Kilɛ mu. P'a wu gbo ceepuuro
kabaŋa na, ga, a wu ɲɛ Kilɛ Munaa
kabaŋa na. 19 Lee Kilɛ Munaa le ni
w'a shɛ Kilɛ wo jomɔ pu jo bɛ kaso

* **2:24** Ezayi 53:5,10 * **3:12** Zaburuu 34:13-17

wo munahaa ki mu. 20 Kee munahaa
ki ɲɛ, piimu p'a she Kilɛ ɲɔmɛɛ ni fo
taashiinɛ ni, na wu ta w'a luu gbo pu
tàan na mɔ ge. Lee ya pye Nuxhun wo
kɔɔgbɔhɔ ki yaaduun ni. Sipyii dɔɔni
yɛ, lee kɔri ɲɛ sipyii gbarataanri yɛ w'a
jé kɔɔgbɔhɔ ki ni, na shɔ lɔhɔ ki na.
21 Kee lɔhɔ ke ɲɛ niɲaa wo batizeli we
wo jaa, wee wemu w'a wèe ɲuŋɔ wo
ge. Batizeli ya ceepuuro fɔɔnrɔ lɛri
wɛ, ga, m'a ma li sha Kilɛ mu m'a bye
ni wu ni kariɲɛɛgɛ ni ni zɔfɛfɛɛrɛ ni.
W'a wèe shuu bani Yesu Kirisa ya ɲɛ
na foro xu ni. 22 W'a dugi fugba wu ni,
na diin Kilɛ kanige cɛ. Wu wa mɛlɛkɛɛ
pu ɲuŋɔ ni, na ɲɛ fanha ni se yaŋmuyɔ
yi bɛɛri ɲuŋɔ ni.

4

Naarigana nivonɔ

1 Kirisa ya kanha ceepuuro ni, lee
wuu na yee bɛ ya yaa na lee yaha
yiyɛ funyɔ ni, na pye yi kashɛn yag-
boŋɔ; bani sipya wemu w'a sɔɔ kan-
hama p'a nɔni wu na Yesu wuu na
ge, weefɔɔ funŋɔ ɲɛ nige w'a jurumu
pyi wɛ. 2 Ayiwa, yi wo koŋɔ tiinnɛ
lisana funŋɔ ni, yi ganha bu daha
sipyii ɲidaan fɛni wɛ, ga yi taha Kilɛ
ɲidaan fɛni. 3 Piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ,
yee ya tuun wemu pye na doroo pee
wo ɲidaan keree ki ni ge, wee tuun
w'a yee yaa. Keree kiimu k'a dan pu
ni ge, kee yee bɛ bi byi: Dɔdɔɔrɔ, ni
lakuuŋɔ, ni ligbɔhɔ, ni singbaa, ni na
yiyɛ pinnɛɛ gbagbɔɔ na, na kanɔhɔyɔ
pyi, ni yapɛrɛgaanra. 4 Nimɛ, yee ya
binnɛɛ nige ni pu ni kii shiige keree
kii bye na wɛ. A lee di pu fo, a p'i
ganha na yee mɛgɛ kyɛɛgi. 5 Ga Kilɛ
we w'a gbegele yaha wu ba kiiri kɔn
wyii ni xuu na ge, wee na ba pu yege
li fiin. 6 Lee wuu na Kilɛ wo Kilɛ
Jozaama p'a jo xuu bɛ mu, kɔnhɔ na
kiiri yaha w'a kɔn xɔ pu na ke koŋɔ
puga ke ni ba sipyii pusamaa bɛɛri ɲɛ
wɛ, pu munahaa di bye ɲiifɛɛrɛ ni Kilɛ
ɲaha tàan.

Wù pye Kilɛ wo kapyebyii nijemɛɛ

7 Koŋɔ taaxɔɔ l'a tɛɛŋɛ xɔ, lee wuu
na yi gbegele yaha tuun bɛɛri ni! Y'i
bye fungɔnyɔ fɛɛ, kɔnhɔ y'i gori yaha
Kilɛ-ɲɛrɛgɛ na. 8 Yi yiyɛ tɛ taanɲɛɛgɛ
yaha k'i bɛlɛ na toro keree bɛɛri tàan,
bani «Taanɲɛɛgɛ ya jurumu niɲɛhɛmɛ
ɲɔ tɔni.»* 9 Yi da jin yiyɛ mu nabɔrɔ
na zɔjuuro baa tɛgɛ ni! 10 Kilɛ ya
loolodahaa kiimu kan yi bɛɛri nigin
nigin mu ge, y'a ki labye pyi, y'i bye
kapyebye-jemɛɛ, piimu ya kasɛɛgɛ ta
Kilɛ wo loolodahaa tuuyo niɲɛhɛyɛ yi
na ge. 11 Kafila ya kan wemu mu ge,
kafila we w'a yìri Kilɛ yíri ge, w'a yaa
w'a wee yu. Wemu ɲɛ sipyii tɛgɛvɔɔ
ge, fanha ke k'a yìri Kilɛ yíri ge, w'a
yaa w'a sipyii pu tɛri ni kee ni, kɔnhɔ
pɛɛŋɛ di daha Kilɛ na keree bɛɛri ni
Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni. Fanha ni nɔɔrɔ,
yee yi ɲɛ wu woyo fo gbee. Amiina.

Kanhama pe p'a daa n'a daa funŋɔ ni ge

12 Na taanɲiinɛɛ, kawagaa kii k'a yi
nɔhɔ wo ge, ki ganha bu yi fo wɛ, k'i
ganha bu bye yi mu ba katiibaagaa ɲɛ
wɛ. 13 Ga yi funŋɔ taan lee na, bani
yi bɛ ya taa ta Kirisa wo kanhama pu
ni, kɔnhɔ yi funyɔ di ba daan wu nɔɔrɔ
wu shɛduun ni. 14 Pu ba yi shɛhɛlɛ
Kirisa mɛgɛ wuu na, yee ya pye duba
nagoo, bani Kilɛ Munaa le, lee lemu
li ɲɛ nɔɔrɔ Munaa li ge, lee wa yi na.
15 Kanhama ganha da nɔ wa shishiin
na yi ni sipyigbuu funŋɔ ni wɛ, kelee
nagaara funŋɔ ni wɛ, kelee kakuubyii
funŋɔ ni wɛ, kelee na jin piitiilee wo
keree ni funŋɔ ni wɛ. 16 Ga kanhama
bu nɔ wa na wu Kiricɛɛnrɛ funŋɔ ni,
lee ganha da bye weefɔɔ mu shiige
wɛ; ga, wu baraga taha Kilɛ na kee
mɛgɛ ke wuu na. 17 Bani kiiri wu ɲɔ
kɔnduun w'a nɔ, Kilɛ wo puga ki na
wu da ba ɲɔ kɔn. Kiiri wu di bu ɲɔ kɔn
wèe na, pii pu ɲɛ pu ya sɔɔ Kilɛ wo Kilɛ
Jozaama pu na-ɛ ge, pee wo taxɔgɔ na
ba bye lekɛ wɛ? 18 Kilɛ Kafila w'a li shɛ
na:

«Piimu p'a tii ge,

* **4:8** Taleŋɛɛ 10:12

pee bu shɔ waha niɲɛhɛmɛ funŋɔ ni;
piimu ɲɛ Kilɛ ɲìi fyaara baa fɛɛ ni jurumupyii ge,
pee di bye dii wɛ?»*
19 Lee wuu na, Kilɛ ya wu ɲidaan pye piimu mu kanhama ge, peefɛɛ pu pu munahaa ki le pu yaavɔɔ ɲɔmɛɛ fɔɔ wu keŋɛ ni, p'i daha kasaaŋaa fɛni p'a byi.

5

Egilizii ɲahagbaa fɛɛ pu wo yɛri yɛri jomɔ

1 Egilizi ɲahagbaa fɛɛ pii pu wa yee niŋɛ ni ge, pee ni nɛ wa yu nimɛ. Nɛ bɛ wu ɲɛ egilizi ɲahagbaa fɔɔ wa ba yee ɲɛ wɛ. Nɛ pye Kirisa wo kanhama pu sɛɛri, nɔɔrɔ wemu bɛ w'a ma ge, di ba da wee bɛ ni. 2 Kilɛ ya wu yatɔɔgbaha kemu kaa le yi keŋɛ ni ge, yi hakili yaha kee na. Yi ganha ba lee pyi ba fanha kaa ɲɛ yi ɲuŋɔ ni wɛ, ga yi da li pyi yi wo daan na mu funŋɔ ni na bɛ ni Kilɛ wo ɲidaan wu ni. Yi ganha ba li pyi ni wari lakuuŋɔ ni wɛ, ga yi da li pyi ni fungɔnsaaŋa ni. 3 Piimu kaa Kilɛ ya le yi keŋɛ ni ge, yi ganha ba fanha pyi pee na wɛ, ga yi da doroo torogana na, pu ɲii na voro lemu fɛni ge. 4 Wee tuun wu ni Yatɔɔnahamaa Ɲuŋɔfɔɔ wu ba ba tuun wemu ni, yi na ba nɔɔrɔ saanra ɲudɔnɔ ta lemu ya gyɛɛgi wɛ.

N'a daa fɛɛ pu wo yɛri yɛri jomɔ

5 Yee bɛ lɛvɛɛ, yee bɛ pu kuu ɲahagbaa fɛɛ pu mu. Yi bɛɛri p'a yiyɛ tirige yiyɛ mu yiyɛ tɛ keree ni. Bani Kilɛ Kafila w'a jo:

«Kilɛ ya yogo kɔɔn tabaara fɛɛ na,
ga pii p'a puyɛ tirige ge,
na niimɛ kaan pee mu.»*
6 Lee wuu na, yi yiyɛ tirige Kilɛ wo fanha keŋɛ ke nɔhɔ ni, kɔnhɔ wu ba yi yirige wu ɲidaan tuun ni. 7 Yi yi funyɔ cɔnrɔmɔ bɛɛri le wu keŋɛ ni, bani wee w'a yi mara. 8 Yi kasɛɛgɛ ta yi gori yaha ɲìi na, bani yi pɛn Shitaanni wu ɲɛ ba cɛnri ɲɛ wɛ, na guuri, na ɲaari na yeree na yaaga shaa di joo. 9 Yi ganha bu sɔɔ wu mu wɛ, yi yi logoo waha n'a daa wu fɛni. Yi li cɛ na yi cebooloo Kiricɛɛn pii pu wa caraga koŋɔ ke na ge, na pe kanhama pe shi wa pee bɛ taa.
10 Yi bu ganha mu jɛri, niimɛ wu bɛɛri fɔɔ Kilɛ we w'a yi yiri wu wo nɔɔrɔ nixhɔbaama wu kaa na Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni ge, weeyɛ pyaa na ba yi kemɛ yàa, na fanha kan yi mu keree bɛɛri ni, kɔnhɔ yi ɲɔ di já fa. 11 Se ɲɛ wee ni fo gbee. Amiina.

Pyɛɛri fò mujuu

12 Silivɛn w'a nɛ tɛgɛ a nɛ le sɛmɛ nifɛnhɛfɛnhɛnɛ le ka na tun yi mu. Nɛ mu, ceborona ɲɔmɛɛ fɔɔ wu ɲɛ wii Kilɛ koo li ni. N'a we sɛmɛ we ka na tun yi mu, di samɔhɔrɔ le yi ni, di li shɛ yi na can na na we wu wa Kilɛ wo niimɛ we. Yi kori yaha wee ni! 13 Kilɛ ya egilizi wemu ɲaha bulo Babilɔni* ni ba yee ɲɛ-ɛ ge, w'a yi shaari. Na ja Marika bɛ ya yi shaari. 14 Yi bɛɛri p'a yiyɛ shaari ceborogo fò na ni taanɲɛɛgɛ ni, yee piimu bɛɛri pu ɲɛ Kirisa wuu ge.
Ɲaɲiŋɛ ki pye yi tɛ ni.

* **4:18** Taleŋɛɛ 11:31 * **5:5** Taleŋɛɛ 3:34 * **5:13 Babilɔni:** Kulo lemu Kilɛ ya kyɛɛgi fɛɛfɛɛ li kakuuyo yi wuu na ge, Pyɛɛri ya Oromɛ kulo li taanna ni lee ni naha we vɛrise we ni.

2 Pyɛɛri
Pyɛɛri ya sɛmɛ shuun wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Li wa kanna egilizi nigin wa mu Pyɛɛri ya we sɛmɛ we ka na tun wɛ, ga Kiricɛɛn pu bɛɛri mu w'a wu tun (2 Pyɛɛri 1:1). W'a li shɛ na wee wo caŋa ɲii l'a nɔ li taxɔgɔ ni (2 Pyɛɛri 1:12-14).

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Pyɛɛri ya bi karamɔgɔlɔɔ kafinɛjuu pu wo kalaakuumɔ wu kaa logo, wemu p'a bi gaan n'a daa fɛɛ pu mu ge, lee wuu na w'a we sɛmɛ we ka wu guri n'a daa fɛɛ pu funyɔ to can wa shizhaa na, w'a bi pu kalaa xɔ wemu ni ge. Lee yɛrɛ le ninumɔ Zhude bɛ ya pye (Zhude 5-16).

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

2 Pyɛɛri 1 Kalaa wemu y'a ta ge, yi pye ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ wee kalaa wu shizhaa na.
2 Pyɛɛri 2 Funduuro temu w'a pye karamɔgɔlɔɔ kafinɛjuu pu shizhaa na ge.
2 Pyɛɛri 3 Kirisa na guri ba nakaara baa.

Pyɛɛri fò mujuu

1 Nɛ Simɔ Pyɛɛri we wu ɲɛ Yesu Kirisa wo kapyebye, ni wu tudunmɔ ge, nɛ w'a we sɛmɛ we tun yee mu, yee piimu p'a see see n'a daa wu ta ni wèe ni, wù Kilɛ ni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo dii wu funŋɔ ni ge. 2 Kilɛ wu niimɛ ni ɲaɲiŋɛ kan ɲɛhɛ yi mu Kilɛ ni wù Kafɔɔ Yesu wo jɛ wu funŋɔ ni.

Kilɛ w'a wù yiri na wù pa jé wu Ja wu saanra ti ni

3 Keree kiimu bɛɛri k'a yaa ni wù ni wù ɲiifɛɛrɛ ti funŋɔ ni, wù bye Kilɛ ɲìi fyaara sipyii ge, Kilɛ ya kee bɛɛri kan wù mu wu sefɛɛrɛ ti funŋɔ ni. Wemu w'a wèe yiri, na pa binnɛ ni wu ni wuyɛ pyaa wo nɔɔrɔ we ni wu saama pu na ge, w'a wèe pye wèe ya weefɔɔ cɛ. 4 Tee sefɛɛrɛ te funŋɔ ni, Kilɛ ya ɲɔmɛhɛɛ lɔ wèe mu kiimu ya ɲɔ fo xuuni ge. Lee na, ɲɔmɛhɛɛ kiimu w'a lɔ yee mu ge, yi bu kee ta yi na já voro ke koŋɔ ke ni, lakuuŋɔ ya kemu fɔnhɔ ge, na já pye ni zɔ nigin ni ni Kilɛ yɛ pyaa ni.

5 Lee wuu na yi la le yiyɛ ni xuuni, y'i saama fara yi n'a daa wu na, y'i Kilɛ wo macɛŋɛ ki fara pee saama pu na. 6 Na já mayɛ na, y'i lee fara Kilɛ wo macɛŋɛ ki na, y'i lowaa fara na já mayɛ na wu na, y'i Kilɛ ɲìi fyaara fara lowaa li na. 7 Na pye ɲire ni ni n'a daa fɛɛ pu ni, y'i lee fara Kilɛ ɲìi fyaara ti na. Y'i taanɲɛɛgɛ fara n'a daa fɛɛ pu wo ɲire ti na. 8 Kii keree kii bu da yi ni, na yi yaa xuuni, yi da bye saa fɛɛ ni kuduun baa fɛɛ wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo jɛ wu ni wɛ. 9 Ga kii keree kii bu wemu kuuŋɔ, weefɔɔ ya ɲaa xuuni wɛ, w'a bye ba fyɛn ɲɛ wɛ. Kilɛ ya wu jurumu wemu je laha wu na, na wu pye fɛɛfɛɛ ge, wu funŋɔ na wɔ lee na.

10 Lee wuu na ceborogo, yi ɲaha ya bulo, na yi yiri lemu na ge, yi lee pye baraga kaa. Yi ba lee pyi, yi da ga guruŋɔ di do Kilɛ koo li ni bada wɛ. 11 Lee funŋɔ ni Kilɛ da saanra ti wo kuɲɔɔ li mugi xuuni yi mu, saanra temu da ga xhɔ wɛ. Tee ɲɛ wù Kafɔɔ ni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wuuro te.

12 Lee na, nɛ funŋɔ ki wa di da yi funŋɔ tun kii keree kii na tuun bɛɛri ni, ali na ta y'a ki cɛ xɔ bɛ. Can jomɔ pe p'a nɔ yee na ge, yee ya pye ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ pu funŋɔ ni. 13 Ga na nɛ yaha ke ɲiŋɛ ke na, nɛ li ta l'a saha nɛ w'a yi funŋɔ tun ni kii keree kii ni, kɔnhɔ y'i da ɲɛni. 14 Bani nɛ li cɛ jo nɛ foroduun w'a nɔ xɔ ke koŋɔ puga ke ni; wù Kafɔɔ Yesu Kirisa w'a na pye n'a lee cɛ. 15 Ga n'a da na se bɛɛri pye, kɔnhɔ na nigaraga na, yi funyɔ di da dun ni kii keree kii ni tuun bɛɛri ni.

Tudunmɔɔ p'a Kirisa wo nɔɔrɔ wu ɲa

16 Wèe ya ta wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo fanha ke ni wu ba wu kaa jo yi mu ni shizhiinmɛ fɛɛ wo giraya ni wɛ. Ga wèe ya wu ɲa wù ɲìi ki na, wu ni wu nɔɔrɔ wu bɛɛri ni. 17 To Kilɛ nidɛɛngɛ ki ɲɛ wu fanha ke, ni wu nɔɔrɔ wu ni.

W'a pɛɛŋɛ ni nɔɔrɔ taha Yesu Kirisa
na, tuun wemu ni w'a jo ge na: «Nɛ
ɲidaan ja wu ɲɛ we, wu kaa ya dan
nɛ ni fo xuuni.»* 18 Wèeyɛ pyaa ya
lee mujuu le logo na yìri fugba we ni,
tuun wemu ni wèe di bye ni Yesu ni
fɛfɛɛrɛ boboŋɔ ki na ge.
19 Kee keree kii bɛɛri ya li shɛ wèe
na na can wu ɲɛ Kilɛ tudunmɔɔ pu wo
jomɔ pe. Yi bu fungɔngɔ ta pee na, lee
na bye kasaana. Bani pee jomɔ pe ɲɛ
ba sokinna ɲɛ wɛ, wemu ya kpɛɛngɛ
yeege nibiige ni yani ɲiga ki pa mugi,
ɲimuguɲɔ wɔrɔ li l'a ɲí ɲí yi zɔlɔɔ pu
na ge. 20 Yi fɛnhɛ li cɛ na sipya wa
shishiin ya Kilɛ Kafila wu wo kapaŋaa
ki jomɔ cɛni wuyɛ ni wɛ. 21 Bani sipya
wa shishiin ya ta w'a kapaŋaa jo ni
wuyɛ pyaa fanha ni wɛ. Ga Kilɛ ya
wu jomɔ pu kan sipyii mu ge, Fɛfɛɛrɛ
Munaa fanha ni p'a pu jo.

2

Karamɔgɔ-kafinɛjuu keree

1 Fo taashiinɛ ni, ba tudunmɔɔ
kafinɛjuu ya ta sipyiire ti ni wɛ, mu
karamɔgɔ-kafinɛjuu da ba da yi bɛ
niŋɛ ni. Kalaa we w'a sipyii waagi, na
bɔɔngɔ nɔni pu na ge, pu na ba wee
kaan yi mu. Kafɔɔ we w'a pu ɲuŋɔ
wolo ge, pu na ba wee kaa she, na
bɔɔngɔ shan puyɛ ɲuŋɔ ni tɔvuyo na.
2 Sipyiɲɛhɛmɛɛ na ba daha pu fɛni, na
doroo pu ɲidaan torogaguuŋɔɔ bɛɛri
na. Lee funŋɔ ni sipyii na ganha na
can koo li mɛgɛ kyɛɛgi. 3 Na ta pu
wo wari lakuuŋɔ funŋɔ ni pu da ba
yi faanna ni pu namari jomɔ ni, na
yi keŋɛ yaŋmuyɔ shuu yi na. Ga fo
taatuunnɔ ni kiiri ya gbegele yaha na
pu sige, bɔɔngɔ na ba nɔ pu na tɔvuyo
na.
4 Mɛlɛkɛɛ piimu p'a jurumu pye ge,
Kilɛ ya ta ɲuŋɔ ɲaari pu na wɛ. Ga w'a
pu wá Jahanɛmɛ nibiige ki wecogoyo
yi ni, na pu nibɔyɔ mara yaha wà na
kiiri wu caŋa ki sigee. 5 Kilɛ ya ta
ɲuŋɔ ɲaari taashiinɛ li bɛ wo koŋɔ ki
na wɛ. Ga logbɔhɔ w'a taga wu ɲìi
fyaara baa sipyii pu kyɛɛgi kee koŋɔ
ki bɛ na. A wu Nuxhun yɛ nigin ɲuŋɔ
wolo, wee wemu wu bi tiimɛ pu wo
yɛrɛ li pyi ge, na fara wu puga shɛɛn
gbarashuun wu na. 6 W'a Sodɔmu ni
Gɔmɔɔri kulogoo ki bɛ kyɛɛgi, na pu
sorogo na pye shɔɔnrɔ. Sipyii piimu
p'a ma, p'i ɲɛ Kiricɛɛn wɛ ge, na pu
pye ɲaha shɛshɛɛrɛ pee mu. 7 Ga Lɔti
we wu bi tii ge, w'a wee ɲuŋɔ wolo.
Wee bi kanha fo xuuni pii kakuubyii
pii wo torogaguunɔ li funŋɔ ni. 8 Na ta
wee ná we w'a tii ge, wee bɛ nidɛɛngɛ
ki bye pu tɛ ni. Wu bi pu katiibaagaa
kiimu ɲaa, na kiimu nuri ge, kee bi
wu zɔsaama wu kana ɲiga bɛɛri. 9 Lee
bɛɛri w'a li shɛɛ na Kafɔɔ na já Kilɛ
ɲìi fyaara sipyii shɔ nɔwuuro na, na
kakuubyii kemɛ yaha kanhama kaa
na na kiiri wu caŋa sigee. 10 Pii p'a
pu ceepuuro ɲidaan pyi na bɛ ni pu
fɔɔnrɔ keree la ni, na Kilɛ wo sefɛɛrɛ
ti fanri ge, pee wuu na ba golo. Pee
karamɔgɔ-kafinɛjuu pii ya daa xuuni
puyɛ na, na puyɛ kɛrɛ. Pu ya fyagi
fugba sefɛɛrɛ ti zhɛhɛlɛ na wɛ. 11 Na ta
mɛlɛkɛɛ pii pu ɲɛ ni baraga, ni fanha
ni na toro pii sipyii pii tàan ge, pee bɛ
ya jaagi shaan te sefɛɛrɛ te na wɛ, p'i
ya ti shɛhɛlɛ Kafɔɔ ɲaha tàan wɛ. 12 Ga
pee karamɔgɔlɔɔ pii ya foro fungɔngɔ
baa yatɔɔyɔ fɛni, yee yemu kasii ɲuŋɔ
ki ɲɛ na yi co na gbo ge. Pu ya keree
kiimu cɛ wɛ, kee p'a fanri. Lee wuu na
pu na ba gyɛɛgi puyɛ pyaa wo vɔnhɔ
wu funŋɔ ni.

13 Bɔɔngɔ ki da ba nɔ pu na pu wo
kakuuŋɔɔ ki footɔnɔ. Shiige baara
keree di dan pu ni tapyege ni sipyii ɲii
na caŋa ni. Pu ba kaleŋɛɛ gbuu ni yi
ni, p'a ganha na yee faanna, pu ɲɛɲaa
la d'a wolo, na ɲɛ bɛ shiige. 14 Pu zɔlɔɔ
p'a ɲi dɔdɔɔrɔ na, p'i ya dinni jurumu
na wɛ. Piimu fanha k'a cèrɛ ge, na pee
faanna na fuloo puyɛ na. Nɛgbɔɔ di ɲɛ
pu ni, laŋi sipyii pu wa pii. 15 Koo le l'a
tii ge, p'a lee yaha na puyɛ piinŋɛ na
taha Bɔzɔri ja Balamu wo koo le fɛni,
wee wemu w'a sɔɔ na kakuunɔ pye
saraa fɛni ge. 16 Ga wu kaa ya jo lee
kapyebaana le wuu na. Kafazhɔ w'a

* **1:17** Macoo 3:17

sipya mujuu jo, na wee Kilɛ tudunmɔ
we wo fungɔngɔ baara ti yereŋɛ.
17 Pii sipyii pii ɲɛ ba lɔhɔ baa lob-
ulowegee ɲɛ wɛ. Pu ɲɛ ba ɲahaya ɲɛ
wɛ, kafɛɛgbɔhɔ ya yemu lɔ ge. Nibiico-
goŋɔ k'a gbegele na yaha pu ɲaha na.
18 Pii p'a kiragi kiragi foro konahaŋa
ki ni li sanha mɔ-ɛ ge, pu ma pee
faanna na luu ni kafilafɛɛfɛɛgɛɛ ni.
Lee wuu na pu ma ceepuuro wo shi-
ige baara keree taga puyɛ tɛgɛ. 19 Pu
ma yu na pu da pee wolo bulooro
ni, na ta lakuuŋɔ keree kii p'a byi ge,
puyɛ pyaa di ɲɛ kee wo buloo. Bani
kaa lemu ba se taa ma na, m'a ɲɛri lee
wo bulo. 20 Can na, sipyii piimu p'a ta
shɔ koŋɔ ke wo nɔrɔmɔ keree kii na,
wù Kafɔɔ ni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo
jɛ funŋɔ ni ge, kee keree kii bu peefɛɛ
ta co sanha, na se ta pu na, pu taxɔgɔ
keree na ba waha na toro taashiinɛ li
tàan. 21 Pu ma Kilɛ wo tiimɛ koro li
cɛ, ga Kilɛ wo ɲɔmɛhɛɛ kii p'a shɛ pu
na ge, p'a kee yaha. Lee funŋɔ ni li
bi pɔrɔ pu mu, pu ganha tiimɛ koro li
cɛ bɛ wɛ. 22 Nimɛ, le l'a nɔ pu na ge,
lee ya li shɛɛ na can wu ɲɛ kii taleŋɛɛ
kiiri: «Ponɔ l'a kuri li tùguro ti fɛni,» ni
«P'a shaazhɔ wu wuu, a wu guri shɛ jé
ɲɔrɔyɔ ni.»

3

Kafɔɔ Yesu wo paduun wu keree

1 Na taanɲiinɛɛ, nɛ sɛmɛ shuun wo
w'a we na wu tun yee mu. Nɛ
yee funŋɔ tun keree kii na pii sɛmɛɛ
shuun we ni, kɔnhɔ y'i fungɔngɔ
nizaaŋa ta. 2 Jomɔ pemu Kilɛ wo
fɛfɛɛrɛ tudunmɔɔ p'a jo toro yi mu
ge, ni wù Kafɔɔ, ni wù Shɔvɔɔ wu wo
tudunmɔɔ p'a wu tuduro tekɛ jo yi mu
ge, yi yi fungɔnyɔ yaha yee na.
3 Lekɛ y'a yaa na fɛnhɛ cɛ ge, lee li
wa mɛ. Taaxɔɔ li ni lawuu fɛɛ pii na ba
ba piimu lawuu w'a pe ge. Pu na ba
ɲaari na bɛ ni puyɛ pyaa wo lakuuŋɔ
ke ni. 4 Pu na ba yu: «Yesu ya ɲɔmɛɛ
lemu lɔ yee mu na wu da ba ge, mii
w'i ɲɛ wɛ? Wèe sefɛlɛɛ p'a xu, ga keree
ki bɛɛri di ɲɛ ki siimɛ na ba koŋɔ k'a
ɲɔ kɔn wɛ.» 5 Pu ya go p'i le cɛ yaha
pu funyɔ ni wɛ, na: Kilɛ w'a fugba ni
ɲiŋɛ yàa fo taashiinɛ ni. Wu ɲɔ jomɔ
funŋɔ ni Kilɛ ya ɲiŋɛ yereŋɛ lɔhɔ ni, na
ki yàa ni lɔhɔ ni. 6 Lɔhɔ ni bɛ sanha Kilɛ
ya taashiinɛ li wo koŋɔ ke ni ki funŋɔ
yaŋmuyɔ bɛɛri kyɛɛgi, logbɔhɔ ki tuun
wu ni. 7 Ga pee ɲɔ jomɔ pe ninumɔ
pu wa niɲaa wo fugba we ni ɲiŋɛ ke
bɛ kemɛ yaha, na Kilɛ ɲìi fyaara baa
sipyii pu wo kiiri we, ni pu gyɛɛgi wu
caŋa sigee. Kee caŋa ke, na na ba
fugba we, ni ɲiŋɛ ki bɛ sorogo.
8 Ga, na taanɲiinɛɛ, kaa nigin wa
wà, y'a yaa na lee cɛ, lee li wa mɛ.
Caŋa ɲii nigin ɲɛ Kafɔɔ ɲaha tàan ba
yee kabɔfonɔ nigin (1.000) ɲɛ wɛ, yee
kabɔfonɔ nigin (1.000) bɛ di ɲɛ wu
ɲaha tàan ba caŋa ɲii nigin ɲɛ wɛ. 9 Pii
wa yu na Kafɔɔ ya go wu wu ɲɔmɛɛ
li koo ɲaari wɛ, na w'a mɔ toro. Lee
bɛ wɛ! Kilɛ ya luu gbo yee tàan. Wu
la ɲɛ wa shishiin bɛ wu kyɛɛgi wɛ; wu
funŋɔ ki ɲɛ sipyii pu bɛɛri di daajeŋɛ
jo pu jurumu wu na, p'i ba Kilɛ mu.
10 Kafɔɔ cabaŋa, kee na ba sipyii pu
fo ba nagaa ya sipya foni wɛ. Kee
caŋa ki na, fugba we na ba doro ni
tunmɔ nigbɔ ni, na na ba wu funŋɔ
yaŋmuyɔ yi bɛɛri sorogo fɛɛfɛɛ, ɲiŋɛ ke
ni ki yaŋmuyɔ bɛɛri na ba sorogo.
11 Wee tuun wu ni, na ye yaŋmuyɔ
ye yaha yi na da ba ɲa le ɲagana le
na, yee torogana l'a yaa na tii, y'i la
fara yi Kilɛ ɲìi fyaara ti na. 12 Kafɔɔ
cabaŋa ke, yi ki sige, yi la le yiyɛ ni, k'i
wɛri nɔ. Kee caŋa ke, na na ba fugba
wu sorogo. Yaŋmuyɔ yi bɛɛri na ba ɲa
na xhɔ. 13 Kilɛ ya ɲiŋɛ nivoŋɔ ni fugba
nivomɔ wemu ɲɔmɛɛ lɔ wèe mu ge,
wù na ba daa yee na. Wee xuu we ni,
keree ki bɛɛri na ba byi Kilɛ wo tiimɛ
pu funŋɔ ni.
14 Lee wuu na na taanɲiinɛɛ, na yi
yaha yi na kee caŋa ke sigee, y'a yaa
na la le yiyɛ ni wu ba yi ta fɛɛfɛɛ, jaagi
baa, y'i bye ɲaɲiŋɛ na ni wu ni. 15 Y'a
yaa na li cɛ na Kilɛ na luu gbo yee tàan,
lee ni yee wo ɲuwuuro t'a foro. Yee
ninuyɔ wù ceborona, wù taanɲii Pɔli
bɛ ya jo yi mu. Kilɛ ya fungɔngɔ fɛɛrɛ
temu kan wu mu ge, tee fanha ni w'a
yi jo. 16 Yee w'a gani wu sɛmɛɛ pu bɛɛri

ni, pe jomɔ pe shizhaa na. Tɛyɛ ya wa
wà wu sɛmɛɛ pu ni, yemu kɔri cɛmɛ
p'a pɛn ge. Ga pii pu ɲɛ fungɔngɔ fɛɛrɛ
baa, pu ɲɛrimɛ bɛ di ya pɛn wɛ, pee wa
yee tɛyɛ yi wo jomɔ pu kɔri ɲɛri. Mu
shiin pu wa Kilɛ Kafila wu wo jomɔ pa
bɛ ɲɛri. Na pu yaha lee na, puyɛ pu wa
gyɛɛgi.
17 Na taanɲiinɛɛ, nɛ kunni wa yi
funŋɔ to, yi kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na,
kɔnhɔ pu ganha bu yi ta ni pu piinŋɛ
jomɔ pe ni, p'i yi laha yi tayerege
nizaanŋa ke ni wɛ. 18 Ga, yi la le yi da se
ɲaha na wù Kafɔɔ ni wù Shɔvɔɔ Yesu
Kirisa wo niimɛ we, ni wu macɛŋɛ ke
ni. Nɔɔrɔ wu taha wee na na lɔ nimɛ
na fo gbee. Amiina.

1 Yohana
Yohana ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu ɲɛ Yohana wɛ?

Tudunmɔɔ Yohana w'a we sɛmɛ we ka. Wee ninumɔ w'a Yohana wo Kilɛ Jozaama pu wo sɛmɛ wu bɛ ka, ni Yohana wo sɛmɛ nizhiimɛ we, ni shuun wo we, ni taanri wo we, ni Kashɛɛ Kitabu wu bɛ.

Yohana ya ta wu mɛgɛ ka pii sɛmɛɛ taanri we na wɛ. W'a wuyɛ pyi na «egilizi nɔhɔlɛ».

Yohana ya ta we sɛmɛ we ka egilizi nigin mɛgɛ na wɛ, ga Azi fiige ki egilizii pu mu w'a wu tun. Yohana bi kapyeŋɛɛ pyi wu wo caŋa ɲii li xɔduun wu ni Efese kulo le, ni li kabanugo kulogoo ki ni. Wee xuu we niɲaa wo wu ɲɛ Turuki fiige ki niŋɛ ki ni.

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Wuyɛ mɛgɛ Kilɛ Kafila yɛrɛ li ɲɛ we sɛmɛ we. Kafila ɲugbɔyɔ taanri wu ɲɛ wu ni:

1 N'a daa fɛɛ ya yaa na taha can koro li fɛni, na pu n'a daa wu taha Yesu na.
2 Yi taan ni yiyɛ ni, yi da ɲaari kpɛɛngɛ ni.
3 Yi da yiyɛ kasɛri karamɔgɔ-kafinɛjuu pii na.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

1 Yohana 1:1—2:17 Na ɲaari kpɛɛngɛ ni.
1 Yohana 2:18-29 Jɔgɔ wu ɲɛ Kirisa wo pɛn wu wɛ?
1 Yohana 3—4 Taanɲɛɛgɛ keree.
1 Yohana 5:1-12 Sɛɛrɛɛ p'a yemu jo Yesu shizhaa na ge.
1 Yohana 5:13-21 Ɲìi sicuumɔ tadaŋa nakaara baa wogo.

Ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ

1 Wemu wu ɲɛ ɲìi sicuumɔ jomɔ pu ge, wee wo keree wèe wa gani yi mu, wemu w'a bye wà yani koŋɔ ki yàa ge. Wèe ya wu jomɔ pu logo, na wu ɲa wù ɲìi ki na. Wèe ya wu sɛɛri xuuni, a wù keye bɛ di gbɔn wu na. 2 Pee ɲìi sicuumɔ p'a puyɛ shɛ, wèe ya pu ɲa, na pu sɛɛri keree pye. Ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama pe pu bye Kilɛ tàan na puyɛ shɛ wù na ge, pee kaa w'à yu yi mu. 3 W'à lemu ɲa, na lemu logo ge, lee w'à yu yi mu, kɔnhɔ yi bɛ di jé wù wo kariɲɛɛgɛ ki ni. Wèe kunni wa jé To Kilɛ ni wu Ja Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni. 4 Wèe ya kii keree kii ka na ki tun yi mu, kɔnhɔ wù fundanga ki ɲɔ di fa.

Kilɛ ɲɛ kpɛɛngɛ; w'à ɲaari kee ni

5 W'à jomɔ pemu logo Yesu Kirisa mu di jo yi mu ge, pee pu wa pe na Kilɛ ɲɛ kpɛɛngɛ, nibiige yafiin wa wu ni wɛ. 6 Wù bu jo na Kilɛ wo kariɲɛɛgɛ ki ni wù ɲɛ, na ta wù ɲaari gbee nibiige ni, kafinɛyɛ w'à yu, wù ɲɛ can ɲuŋɔ ni wɛ. 7 Ga wù ba ɲaari kpɛɛngɛ ni, ma na jo ba Kilɛ wa kpɛɛngɛ ni mɛ wɛ, wee tuun wu ni w'à pye wùyɛ kariɲii, wu Ja Yesu wu shishan pu na wù pye fɛɛfɛɛ na wù jurumu wu bɛɛri laha wù na.

Wù wù tɔɔgɔ wolo jurumu ni fɛɛfɛɛ

8 Wù bu jo na wù ya jurumu pyi wɛ, wuyɛ w'a biinŋɛ can ɲɛ wù funyɔ ni wɛ. 9 Ga wù bu yere wù jurumu wu na, Kilɛ ya tii na ɲɛ ɲɔmɛɛ fɔɔ. Lee funŋɔ ni wu na wù jurumu wu yafa wù mu. W'à kakuuŋɔɔ tuuyo yemu bɛɛri pye ge, wu na wù pye fɛɛfɛɛ na yeege kee bɛɛri ni. 10 Wù bu jo na wù ya ta na jurumu pyi wɛ, w'à Kilɛ pye kafinɛjo, wu jomɔ pu ɲɛ wù funŋɔ ni wɛ.

2

Kirisa ɲɛ wèe tɛgɛvɔɔ

1 Na nagoo, n'a da kii keree kii ka di ki tun yi mu, kɔnhɔ yi ganha ba jurumu pyi wɛ. Ga wa bu jurumu pye, Tɛgɛvɔɔ wa wù mu wù To Kilɛ wu kabanugo, wee ɲɛ Yesu Kirisa, wee wemu w'a tii ge. 2 W'a pye wèe jurumu wu wo footɔnɔ. Wèe wo wu yɛ bɛ wɛ, ga koŋɔ ke bɛɛri wo jurumu foo w'a tɔ.

W'à yaa na Kilɛ wo ɲɔmɛhɛɛ ki co

3 Wù bu Kilɛ ɲɔmɛhɛɛ ki co, wù na li cɛ lee na na w'à wu cɛ. 4 Wa

ba yu na wee ya Kilɛ cɛ, na ta wu
ya wu ɲɔmɛhɛɛ coni wɛ. Weefɔɔ ɲɛ
kafinɛjo, can ɲɛ wu funŋɔ ni wɛ. 5 Ga
wemu w'a wu kafila wu coni ge, Kilɛ
wo taanɲɛɛgɛ ke nivaŋa ki wa weefɔɔ
funŋɔ ni see na. Lee na w'à li cɛni na
wèe ɲɛ wu kariɲɛɛgɛ ki ni. 6 Wemu w'a
yu na wee ɲɛ Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni
ge, weefɔɔ ya yaa w'a ɲaari ba Kirisa
yɛ pyaa ya ɲaari wɛ.

Kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ nivonɔ keree

7 Na ɲimɛɛ, di wa ta kariɲɛɛgɛ
ɲɔmɛɛfonɔ ka na tun yi mu wɛ, ga
ɲɔmɛɛ nilɛɛ li wa, y'a lemu ta fo yi
n'a daa wu ɲɔ kɔnduun wu ni ge. Y'a
jomɔ pemu logo xɔ ge, pee pu wa lee
ɲɔmɛɛ nilɛɛ le. 8 Ga lee bɛ na, le n'a ka
na tun yi mu ge, lee ɲɛ ba ɲɔmɛɛfonɔ
ɲɛ wɛ. Li can w'a ɲa Yesu Kirisa wo
torogana li funŋɔ ni, na ɲaa yee bɛ
wo torogana li funŋɔ ni. Bani womɔ
keree kii nidorogo ki wa, kpɛɛngɛ can
wogo ki wa ɲí na xɔ. 9 We w'a yu
na kpɛɛngɛ ki ni wee ɲɛ, na makɔŋɔ
yaha wu ni wu ceboro tɛ ni ge, womɔ
ni weefɔɔ ɲɛ sanha. 10 Wemu ceboro
kaa l'a dan wu ni ge, weefɔɔ wu ɲɛ
kpɛɛngɛ ki ni. Na wu yaha kpɛɛngɛ
ki ni, kaa la shishiin da ga já wu pye
wu watii ɲuŋɔ kyɛɛgi wɛ. 11 Ga we w'a
wu ceboro kɔ ge, womɔ ni weefɔɔ ɲɛ,
womɔ ni w'a ɲaari. Wu ya wu tashɛgɛ
cɛ wɛ, bani womɔ p'a wu pye fyɛn.

Yi ganha bu yi ɲaha le ke koŋɔ ke yaŋmuyɔ ni wɛ

12 Na nagoo, n'a we sɛmɛ we tunni
yi mu, bani yi jurumu w'a yafa yi mu
Yesu wo mɛgɛ ki gbɔɔrɔ ni. 13 Nɔhɔlɛɛ,
n'a we sɛmɛ we tunni yi mu, bani we
wu wa wà na ta koŋɔ sanha ɲɔ kɔn wɛ
ge, y'a wee cɛ. Lɛvɛɛ, n'a we sɛmɛ we
tunni yi mu, bani y'a se ta Shitaanni
na. Na nagoo, n'a we sɛmɛ we tun
yi mu, bani y'a To Kilɛ cɛ. 14 Nɔhɔlɛɛ,
n'a we sɛmɛ we tun yi mu, bani we
wu ɲɛ wà na ta koŋɔ sanha ɲɔ kɔn wɛ
ge, y'a wee cɛ. Lɛvɛɛ, n'a we sɛmɛ we
tun yi mu, bani yi fanha k'a ɲɛhɛ, Kilɛ
jomɔ p'a kori yaha yi funyɔ ni, y'a se
ta Shitaanni na.

15 Yi ganha bu koŋɔ yaha ki taan yi
mu wɛ, yi ganha bu yi ɲaha le koŋɔ
yaaga ke ka nigin bɛ ni wɛ. Koŋɔ
bu daan wemu mu, To Kilɛ taanɲɛɛgɛ
ɲɛ weefɔɔ funŋɔ ni bada wɛ. 16 Bani
keree kii bɛɛri ki ɲɛ koŋɔ ke ni ge:
ceepuuro lakuuŋɔ ɲidaan keree, ni
koŋɔ yaŋmuyɔ wo ɲɛpɛɛn, ni koŋɔ wo
mayɛ shɛ keree, lee la shishiin wa
foro To Kilɛ ni wɛ fo koŋɔ. 17 Koŋɔ
kunni wa doro ni ki ɲidaan wu bɛ, ga
we w'a Kilɛ ɲidaan pyi ge, wee na ba
gori yaha ɲìi na gbee.

W'à wuyɛ kasɛri Kirisa wo pɛɛn pu na

18 Na nagoo, koŋɔ ki taaxɔɔ l'a tɛɛŋɛ.
Y'a yi logo na Kirisa wo Pɛn wu da
ba ba. Wa nimɛ, Kirisa wo pɛɛn
niɲɛhɛmɛɛ wa puyɛ shɛɛ na xɔ. Lee
na w'à li cɛ na koŋɔ ki taaxɔɔ l'a tɛɛŋɛ.
19 Wèe wo kariɲɛɛgɛ ki ni p'a foro, ga
pu bi ta pye ni wèe ni nigin can can
na wɛ. Pu da bi sii pye ni wèe ni nigin,
pu bi da gori wèe ni. Ga pu voro w'a li
shɛɛ na pee bye ni wèe ni fungɔnnuyɔ
na bada wɛ.
20 Ga yee wa ba pee ɲɛ wɛ, bani
Fɛfɛɛrɛ Munaa fanha ni yee ya
sindirinɛ ta, kɔnhɔ y'i can wu cɛ. 21 Nɛ
ta sɛmɛ wu tun yi mu yi can cɛbaara
na wɛ. Ga n'a wu tun yi mu bani y'a
can cɛ, na nɔhɔ li cɛ sanha na kafinɛgɛ
ka shishiin ya foro can ni wɛ. 22 Jɔgɔ
wu ɲɛ kafinɛjo wɛ? Wemu w'a go na
Yesu ɲɛ Kirisa wɛ, koŋɔ Shɔvɔɔ we-e
ge, weefɔɔ wi. Weefɔɔ wu ɲɛ Kirisa wo
Pɛn we. W'a zhege To Kilɛ ni wu Ja wu
ni. 23 Wemu w'a she Jafɔɔ wu ni ge,
weefɔɔ ya she Tofɔɔ wu bɛ ni. Wemu
w'a sɔɔ Jafɔɔ wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ
Tofɔɔ wu bɛ na. 24 W'à yi kalaa jomɔ
pemu ni fo yi n'a daa wu ɲɔkɔɔnrɔ ti ni
ge, yi la le yiyɛ ni pee di gori yi funyɔ
ni. Lee bu bye, yi bɛ na gori yaha Jafɔɔ
we, ni Tofɔɔ wu wo kariɲɛɛgɛ ki ni.
25 Kirisa ya ɲɔmɛɛ lɔ na wu na ba lekɛ
kan wu mu ge, lee li wa ɲìi sicuumɔ
nixhɔbaama.
26 Pii p'a giin pii yi ɲuyɔ kyɛɛgi ge,
pee wuu na n'a ye ka, na yi tun yi mu.
27 Yee kunni, Yesu ya Fɛfɛɛrɛ Munaa
kan yee mu, lee wa kori yee funyɔ ni,

sipya wa shishiin kaɲɔɔ wa nige yi na na w'a yi kalaa wɛ. Fɛfɛɛrɛ Munaa li wa yi kalaa keree bɛɛri ni, li kalaa wu wa can, kafinɛyɛ wa wu ni bada wɛ. Lee wuu na yi Fɛfɛɛrɛ Munaa li wo kalaa wu co, y'i gori yaha Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni. 28 Na nagoo, yi kori yaha Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni, kɔnhɔ wu ba wuyɛ shɛ, wù lowagaa wuu di da, wù ganha da ba zhiige wu ɲaha tàan wu cabaŋa na wɛ. 29 Y'a li cɛ na Kirisa ya tii, lee wuu na w'à yaa na li cɛ na sipyaa sipya wa tiimɛ keree pyi ge, Kilɛ pya wu ɲɛ weefɔɔ.

3

Kilɛ nagoo

1 Wèe kaa ya dan To Kilɛ ni fo xuuni, fo w'a wèe pye wu nagoo. Can wu ɲɛ wii, wèe ya pye wu nagoo. Koŋɔ sipyii ya ta Kilɛ cɛ wɛ, lee l'a pu pye pu ya cɛ nago Kilɛ nagoo wèe ɲɛ wɛ. 2 Na taanɲii, nimɛ wù ɲɛ Kilɛ nagoo. Wù na ba bye lemu ge, lee wa sanha zhɛ wɛ. Ga w'à li cɛ na Yesu Kirisa ba wuyɛ shɛ, wù na ba bye ba wu ɲɛ wɛ, bani wù na ba wu kemɛ ɲa ba wu ɲɛ wɛ. 3 Kee tadaŋa ki wa sipya wemu bɛɛri mu Yesu Kirisa na ge, weefɔɔ na wuyɛ pye fɛɛfɛɛ ba Kirisa ɲɛ mɛ fɛɛfɛɛ wɛ.

4 Sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, Kilɛ wo saliya wu m'a gyɛɛgi. Bani na jurumu pye, lee kɔri ɲɛ Kilɛ wo saliya wu m'a kyɛɛgi. 5 Y'a li cɛ na Yesu ya pa wu ba jurumu laha sipyii na. Jurumu wa shishiin bye wu na wɛ. 6 Sipyaa sipya w'a kori yaha wu kariɲɛɛgɛ ki ni ge, weefɔɔ ya gbara wu kori yaha jurumu ni wɛ. Ga wemu w'a kori yaha na jurumu pyi ge, weefɔɔ ya wu ɲa wɛ, ali wu ya wu cɛ bɛ wɛ.

7 Na nɔhɔpiire, wa shishiin ganha bu yi piinŋɛ wɛ. We w'a tiimɛ keree pyi ge, weefɔɔ nidiige ki wa, ma na jo ba Yesu Kirisa yɛ pyaa ya tii tiigana lemu na wɛ. 8 Wemu bu gori yaha na jurumu pyi, Shitaanni ni weefɔɔ ya foro, bani Shitaanni w'a jurumu pyi na lɔ fo taashiinɛ li ni. Lee wuu na Kilɛ Ja w'a pa, kɔnhɔ wu Shitaanni wo kapyegee ki kyɛɛgi. 9 Sipyaa sipya wu ɲɛ Kilɛ wo pya wa ge, wee ya gbara wu kori yaha jurumu ni wɛ, bani Kilɛ wo sefɛɛrɛ ti ma bye wu ni. Lee wuu na wu da já gori yaha jurumu ni wɛ, bani Kilɛ wo pya wu ɲɛ wii. 10 Le na Kilɛ nagoo ni Shitaanni nagoo ya jɛni na wo puyɛ ni: Wemu ya tiimɛ keree pyi wɛ, wee ya foro Kilɛ ni wɛ, wemu bɛ ceboro kaa ya taan wu mu wɛ, wee bɛ wɛ.

W'à yaa na taan ni wùyɛ ni

11 Jomɔ pe y'a logo fo taashiinɛ li ni ge, pee pu wa pe: W'à yaa na taan ni wùyɛ ni. 12 Wù ganha bu bye Kayɛn shi wɛ, Shitaanni ni wee ya foro, w'a wu cuun gbo. Naha na w'a wu gbo wɛ? Bani wuyɛ pyaa kapyegee ki bi kolo, na ta cuunvɔɔ wu wo kapyegee di bi tii. 13 Na ceboolo, koŋɔ sipyii bu yi kɔ, lee ganha bu yi fo wɛ. 14 W'à li cɛ na w'à foro xu ni na jé ɲìi sicuumɔ ni, bani wù ceboolo pu kaa ya dan wù ni. Wemu wu ɲɛ wu ceboolo kaa ya dan wu ni-i ge, wee ya kori yaha xu ni. 15 Sipyaa sipya w'a wu ceboro kɔ ge, wee ɲɛ sipyii gbovɔɔ. Y'a li cɛ na ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama wa goroo sipyii gbovɔɔ wa shishiin funŋɔ ni bada wɛ.

16 Le na w'à taanɲɛɛgɛ cɛni, bani Yesu Kirisa ya wu munaa kan, kɔnhɔ wu wèe ɲuŋɔ wolo. Wèe bɛ ya yaa na wù munahaa kan wù ceboolo wuu na. 17 Ke koŋɔ ke naafuu ɲɛ wemu mu ge, weefɔɔ bu wu ceboro funmɔ wo ɲa, na bye wu ya ɲuŋɔ ɲaari wu na wɛ, dii Kilɛ tanɲɛɛgɛ di da já bye weefɔɔ funŋɔ ni wɛ? 18 Na nɔhɔpiire, wù taanɲɛɛgɛ ganha da bye ɲɔsɛɛkpɔnyɔ, ni ɲɔtanga jomɔ yɛ wɛ, ga wù kapyegee k'a yaa na li shɛɛ na can wu ɲɛ wù taanɲɛɛgɛ ke.

Wù wù logoo waha, wù fulo Kilɛ na

19 Wù ba lee pyi, lee na wù da ba li cɛ na wù ɲɛ can wu wuu. Wù na já wù hakilee pu teŋɛ Kilɛ ɲaha tàan. 20 Ali wù zɔlɔɔ pu ɲɛhɛ ba wù jaagi bɛ, wù na já wù hakilee pu teŋɛ, bani Kilɛ ya keree bɛɛri cɛ, wu d'a pɛlɛ bɛ wèe zɔlɔɔ pu na.

21 Na taanɲii, wèe zɔlɔɔ pu bu bye pu ya já wèe jaagi nige wɛ, lee ya li

shɛɛ na wèe ya lowagaa ta, na fulo
Kilɛ na. 22 Wù bu yaaga bɛɛri ɲɛɛri
wu mu, wù na kee ta, bani w'à wu
ɲɔmɛɛ coni, na wu ɲidaan keree pyi.
23 Wu ɲɔmɛɛjuu li le, na wèe pu dà
wu Ja Yesu Kirisa mɛgɛ ki na, wù
daan ni wùyɛ ni, ba w'a yi jo wù mu
wɛ. 24 Wemu w'a wu ɲɔmɛɛ coni ge,
weefɔɔ ya jé Kilɛ wo kariɲɛɛgɛ ki ni,
a Kilɛ bɛ di bye ni weefɔɔ ni kariɲɛɛgɛ
ni. Kilɛ ya wu Munaa li kan wèe mu,
lee na wèe ya li cɛ na Kilɛ ɲɛ ni wèe ni
kariɲɛɛgɛ ni.

4

Kilɛ Munaa ni kafinɛjo munaa

1 Ayiwa, na taanɲiinɛɛ yi ganha ba
daa munahaa bɛɛri kafila na wɛ, ga
yi fɛnhɛ ki suguri ki bi foro Kilɛ ni,
bani kafinɛjuu piimu p'a puyɛ pyi Kilɛ
tudunmɔɔ ge, pee niɲɛhɛmɛɛ ya foro
koŋɔ na. 2 Le na yi da ba Kilɛ Munaa
cɛ: Munaa lemu l'a sɔɔ li na na sipya
yɛ pyaa Yesu Kirisa ya pa bye ge, lee
l'a foro Kilɛ ni. 3 Ga munaa lemu
ya ta sɔɔ yee na Kirisa shizhaa na-ɛ
ge, lee ya foro Kilɛ ni wɛ, lee ɲɛ Yesu
Kirisa wo Pɛn wu wuu le. Y'a yi logo
xɔ na wu na ba ba koŋɔ ke na. Ga
nimɛ, wuyɛ pyaa bɛ wa na xɔ koŋɔ
ki na. 4 Na nɔhɔpiire, yee kunni ɲɛ
Kilɛ wuu, lee wuu na yee ya se ta pee
kafinɛjuu pu na. Bani Kilɛ Munaa le
li wa yee funyɔ ni ge, lee ya ye koŋɔ
sipyii pu wuu li na. 5 Pee kafinɛjuu
pii ɲɛ ke koŋɔ ke wuu. Lee wuu na
pu kafila wu ɲaha ya tii ke koŋɔ ke
yaŋmuyɔ ye yɛ shizhaa na, a ke koŋɔ
ke sipyii di ganha na pu jomɔ nuri.
6 Ga wèe kunni ɲɛ Kilɛ wuu. Sipyaa
sipya w'a Kilɛ cɛ ge, weefɔɔ na da wèe
jomɔ pu nuri. Ga sipya wemu ɲɛ Kilɛ
wo wɛ, weefɔɔ ya wèe jomɔ pu nuri
wɛ. Ayiwa, lee na y'a da can Munaa
li wo sipyii pu cɛ na shɔɔnri kafinɛjo
munaa li wo sipyii pu ni.

Kilɛ ya wu keree bɛɛri pyi ni taanɲɛɛgɛ ni

7 Ayiwa, na taanɲiinɛɛ, wù taan ni
wùyɛ ni, bani Kilɛ ni taanɲɛɛgɛ ya
foro. See see taanɲɛɛgɛ ɲɛ sipya wemu
funŋɔ ni ge, wee wu ɲɛ Kilɛ pya. Wee
w'a Kilɛ cɛ. 8 See see taanɲɛɛgɛ ɲɛ
sipya wemu funŋɔ ni wɛ, wee ya Kilɛ
cɛ wɛ, bani ma bu jo Kilɛ, m'a jo
taanɲɛɛgɛ. 9 To Kilɛ ya wu taanɲɛɛgɛ ki
shɛ shɛgana lemu na ge, lee li wa mɛ.
W'a wu Ja nigin pe wu tun na pa koŋɔ
na, kɔnhɔ wu ɲìi sicuumɔ kan wèe mu.
10 Lemu l'a Kilɛ wo taanɲɛɛgɛ ki shɛɛ
wù na ge, lee li wa mɛ: Li wa nago wèe
yíri taanɲɛɛgɛ k'a fɛnhɛ yìri na ɲaha tii
Kilɛ na-ɛ dɛ! Ga wèe p'a fɛnhɛ taan
Kilɛ mu, a wu wu Ja nigin pe wu kan
na pye saraga, kɔnhɔ wù jurumu wu
yafa wù mu wee gbɔɔrɔ ni.
11 Ayiwa, na taanɲiinɛɛ, ba ni wèe
kaa ya taan fo xuuni Kilɛ mu lee taan-
gana li na, wèe bɛ ya yaa na taan
ni wùyɛ ni dɛ! 12 Sipya wa shishiin
sanha Kilɛ ɲa ɲa wɛ. Ga taanɲɛɛgɛ
bu bye wèe tɛ ni, wèe ni Kilɛ na bye
kariɲɛɛgɛ ni. Wu taanɲɛɛgɛ ki bɛ na
ganha na bɛlɛ wù funyɔ ni, fo na ba
wù zɔlɔɔ pu ɲi. 13 To Kilɛ ya wu Munaa
li kan wèe mu, lee na wèe ya li cɛ na
jo wèe wa ni wu ni kariɲɛɛgɛ ni, wu bɛ
di ɲɛ ni wù ni kariɲɛɛgɛ ni. 14 Wèeyɛ
pyaa ya wu ɲa ɲii na, lee funŋɔ ni, na
yi yu bɛ na Kilɛ ya wu Ja wu tun na
pa koŋɔ na, kɔnhɔ wu ba koŋɔ sipyii
shɔ. 15 Sipyaa sipya w'a sɔɔ li na na
Kilɛ Ja wu ɲɛ Yesu ge, Kilɛ na gori yaha
ni weefɔɔ ni kariɲɛɛgɛ ni, weefɔɔ bɛ
na gori yaha ni Kilɛ ni kariɲɛɛgɛ ni.
16 Wèe kaa ya dan Kilɛ ni taangana
lemu na ge, wèe ya lee cɛ, na dà bɛ li
na.

Bani ma bu jo Kilɛ, m'a jo taanɲɛɛgɛ.
Wemu w'a kori yaha taanɲɛɛgɛ na ge,
wee w'a kori yaha ni Kilɛ ni kariɲɛɛgɛ
ni, a Kilɛ bɛ di gori yaha ni weefɔɔ
ni kariɲɛɛgɛ ni. 17 Kilɛ wo taanɲɛɛgɛ
ki ba bɛlɛ wù funyɔ ni, fo na ba wù
zɔlɔɔ pu ɲi, wee tuun wu ni caŋa kemu
Kilɛ da ba kiiri wu kɔn ge, fyaara ta
shishiin da ba bye wù ni kee caŋa wɛ.
Bani ba Yesu Kirisa ɲɛ wɛ, mu wèe
bɛ wo ɲaarigana li wa koŋɔ puga ni.
18 Taanɲɛɛgɛ ɲɛ sipya wemu zɔ ni ge,
weefɔɔ ya fyagi wɛ. See see taanɲɛɛgɛ
ya fyaara bɛɛri kɔri, bani sipya ya
kakuuyo yemu pyi ge, yee wo jaagi

kanhama pu ma wu pye wu na fyagi.
Lee wuu na, sipya wemu w'a fyagi
ge, weefɔɔ zɔ wu bɛɛri ya ɲi see see
taanɲɛɛgɛ na wɛ. 19 Wèe kaa l'a fɛnhɛ
taan To Kilɛ mu, lee wuu na wu kaa
ya dan wèe bɛ ni. 20 Wa bu jo na Kilɛ
kaa ya dan wee ni, na ta wu ceboro
makɔŋɔ di ɲɛ wu funŋɔ ni, weefɔɔ ɲɛ
kafinɛjo. Bani ma ceboro wemu mu
ya ɲaa ɲiga bɛɛri ge, wee kaa bye li ya
dan mu ni wɛ, Kilɛ wemu wu ɲɛ mu ya
wee ɲaa-i ge, dii wee kaa di da já da
dan ma ni wɛ? 21 Yesu Kirisa yɛ pyaa
bɛ yɛrɛ ya le ɲɔmɛɛ le jo wèe mu na
sipyaa sipya w'a jo na Kilɛ kaa ya dan
ma ni ge, ma ceboolo pu bɛ kaa ya
yaa na dan ma ni.

5

Sipya ya yaa na sɔɔ Kilɛ wo nijoyo yi na

1 Sipyaa sipya w'a dà li na na Shɔvɔɔ
wu ɲɛ Yesu ge, weefɔɔ ɲɛ Kilɛ wo pya.
Tofɔɔ kaa ba dan ma ni, wu nagoo bɛ
kaa ya yaa na dan ma ni. 2 To Kilɛ
kaa ba dan wèe ni, a wù ganha na
wu ɲɔmɛɛjogoo ki bɛ coni, lee na wèe
da li cɛ na wu nagoo pu kaa ya dan
wèe ni. 3 Wù bu jo na Kilɛ ya dan
wù ni, w'à yaa na wu ɲɔmɛhɛɛ ki coni.
Wu ɲɔmɛhɛɛ ki ya yaa ki pye wù mu
tuguro wɛ. 4 Bani piimu bɛɛri pu ɲɛ
Kilɛ wo nagoo pu ge, pee bɛɛri ya se ta
ke koŋɔ ke na. N'a daa wemu wu wa
wèe mu ge, wee w'a wèe pye wèe ya já
na se taa ke koŋɔ ke na. 5 Sipyaa sipya
w'a dà li na na Kilɛ Ja wu ɲɛ Yesu ge,
ni wee wa yɛ bɛ wɛ, jɔgɔ wu da já se ta
ke koŋɔ ke na wɛ?
6 Yesu Kirisa ya pa koŋɔ na lɔhɔ ni
shishan baraga ni. Wu ya ta da lɔhɔ
wo batizeli wu yɛ na-ɛ dɛ! Ga, w'a wu
shishan bɛ kan p'a wo, na xhu. Kilɛ
Munaa li wa lee wo sɛɛri, bani lee l'a
can wu shɛɛ sipyii pu na. 7 Lee funŋɔ
ni, sɛɛrɛɛ taanri wu ɲɛ wà na li shɛɛ
sipyii pu na na Kilɛ Ja wu ɲɛ Yesu.
8 Pee sɛɛrɛɛ taanri wu ɲɛ: Kilɛ Munaa
ya can wu shɛɛ; lɔhɔ ni shishan, yee bɛ
di wu shɛɛ. Ayiwa, yee taanri we ya
bɛ ɲɔmɛɛ na Yesu shizhaa na. 9 Sipyii
ya yemu yu ge, wèe ya sɔɔ yee na, na
ta yemu Kilɛ ya yu ge, yee d'a ye na
kanha sipyii wo nijoyo yi na. Kilɛ yɛ
pyaa k'a fiin jo wu Ja wu shizhaa na.
10 Sipya bɛɛri w'a dà Kilɛ Ja wu na ge,
weefɔɔ ya sɔɔ li na wu funŋɔ ni na kii
keree kii ɲɛ can. Sipya wemu ya dà
Kilɛ wo nijoyo yi na wɛ, weefɔɔ ya Kilɛ
yaha ba kafinɛjo ɲɛ wɛ. Bani wufɔɔ
ya ta dà Kilɛ wo nijoyo yi na wu Ja
wu shizhaa na wɛ. 11 Yemu Kilɛ ya
jo wèe mu ge, yee yi wa mɛ na Kilɛ
ya ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama kan wèe
mu. Pee ɲìi sicuumɔ pe ya daa wu Ja
wu gbɔɔrɔ ni. 12 Ayiwa, wee Ja wu ɲɛ
sipya wemu mu ge, ɲìi sicuumɔ pu wa
weefɔɔ mu. Kilɛ Ja wu ɲɛ wemu mu
wɛ, ɲìi sicuumɔ ɲɛ weefɔɔ mu bada wɛ.

Tadaŋa kemu ki wa n'a daa fɛɛ pu mu ge

13 Ayiwa, yee piimu p'a dà Kilɛ Ja
wu na ge, nɛ we sɛmɛ we tun yi mu,
kɔnhɔ y'i li cɛ na yee ya ɲìi sicuumɔ
nixhɔbaama pu ta na xɔ. 14 Ayiwa,
lowaa lemu wa wèe mu Kilɛ ɲaha tàan
ge, lee li wa le: Wèe bu yaaga ka ɲɛɛri
wu mu na saha ni wu ɲidaan ni, wu
na wèe ɲɛrɛgɛ ki logo. 15 Wù bi ta w'à
li cɛ na w'a wù ɲɛrɛgɛ nuri, wèe ya li
cɛ na yaaga bɛɛri wèe ya ɲɛɛri wu mu
ge, wèe ya kee ta xɔ.
16 Jurumu wemu wu ɲɛ wu da já
sipya munaa kyɛɛgi ɲiga na-ɛ ge, ma
ceboro bu wee jurumu wa pye, Kilɛ
ɲɛɛri wu mu kɔnhɔ Kilɛ di ɲìi sicuumɔ
kan wu mu. Piimu wo jurumu wu ɲɛ
wu da já pu munahaa kyɛɛgi ɲiga na-
ɛ ge, pee yɛ kaa di wa byi. Ga jurumu
wa ɲɛ wà wemu na já sipya munaa
kyɛɛgi ɲiga na ge, di wa go yi Kilɛ ɲɛɛri
wee wa wuu na wɛ. 17 Tiibaara bɛɛri ti
ɲɛ jurumu, can wu ɲɛ wii. Ga jurumu
wa ɲɛ wà wee wa da já sipya munaa
kyɛɛgi ɲiga na wɛ.
18 Wèe ya li cɛ na jo sipya bɛɛri wu
ɲɛ Kilɛ wo pya wa ge, weefɔɔ ya goroo
gbee jurumu na na byi wɛ. Bani Kilɛ
Ja wu ma wufɔɔ mara, lee wuu na
Shitaanni da já se ta wu na wɛ. 19 Wèe
ya li cɛ na jo wèe ɲɛ Kilɛ wo nagoo,
ga koŋɔ ke sipyii di ɲɛ Shitaanni wo
fanha ke nɔhɔ ni. 20 Ga wèe ya li cɛ bɛ

na jo Kilɛ Ja w'a pa, na ba fungɔngɔ
fɛɛrɛ kan wèe mu, kɔnhɔ wèe di see
see Kilɛ wuyɛ pyaa tii cɛ. Wèe na ɲɛ
Kilɛ Ja wu kariɲɛɛgɛ ki ni, lee ya wèe
pye see see Kilɛ wuyɛ pyaa wuu. Wee
Ja we wu ɲɛ see see Kilɛ wuyɛ pyaa, ni
ɲìi sicuumɔ nixhɔbaama.
21 Ayiwa na nɔhɔpiire, y'a yiyɛ
kasɛri yapɛrɛgaanra na!

2 Yohana
Yohana ya sɛmɛ shuun wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

«Cee wemu ɲaha k'a bulo ge, wee ni wu nagoo» na tudunmɔɔ Yohana ya we sɛmɛ we ɲaha tii. Lee kɔri ɲɛ Egilizi wa ni wu n'a daa fɛɛ.

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Yohana ya Egilizi wu luu waha na pu kori yaha can wu ni, pu da ɲaari taanɲɛɛgɛ ni, pu da puyɛ kasɛri karamɔgɔ-kafinɛjuu pu na.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

2 Yohana 1-3 Yohana fò mujuu.
2 Yohana 4-6 Na ɲaari can ni taanɲɛɛgɛ ni.
2 Yohana 7-11 Yohana ya pu kaala ni karamɔgɔ-kafinɛjuu pu kaa ni.
2 Yohana 12-13 Jomɔ pu taxɔgɔ.

Yohana fò mujuu

1 Nɛ wemu wu ɲɛ egilizi nɔhɔlɛ ge, nɛ wa we sɛmɛ we ka. Na ceboroshɔ wemu ɲaha Kilɛ ya bulo ge, wee ni wu nagoo mu n'a wu tunni. Yee kaa ya dan nɛ ni can can na. Ga nɛ yɛ bɛ wɛ, sipyii piimu bɛɛri pu ɲɛ Kilɛ wo can wu na ge, yee kaa ya dan pee bɛɛri ni. 2 Yee kaa ya dan wèe ni, bani Kilɛ wo can wu wa wèe funyɔ ni, wee di wa da gori yaha bɛ gbee wù funyɔ ni.

3 Ayiwa, To Kilɛ ni wu Ja Yesu Kirisa wu niimɛ, ni saama, ni ɲaɲiŋɛ kan wù mu, kɔnhɔ wù gori yaha wu can we, ni wu taanɲɛɛgɛ ki ni.

Na ɲaari can ni taanɲɛɛgɛ ni

4 Nɛ mu nagoo pii ɲa pee ya ɲaari can koo li ni, ba To Kilɛ ya yi jo jogana lemu na wɛ. Lee kunni ya nɛ funŋɔ taan xuuni. 5 Lee bɛ na na ceboroshɔ, n'a da ɲɔmɛɛfonɔ jo ma mu wɛ. Ga ɲɔmɛɛ le n'a da jo ma mu ge, lee ɲɛ Kilɛ ya ɲɔmɛɛ lemu kan wù mu fo taashiinɛ li ni ge, na wù taan ni wùyɛ ni. 6 Nɔmɛhɛɛ kiimu Kilɛ ya jo ge, wù ba kee koro ɲaari, lee li ɲɛ taanɲɛɛgɛ ke. Lee ɲɔmɛɛ le l'a jo yee mu fo taashiinɛ li ni, na y'a taanɲɛɛgɛ koro ɲaari.

7 Sipyii piinŋɛvɛɛ niɲɛhɛmɛɛ pu wa koŋɔ ke na nimɛ, pu wa kabaya ye bɛɛri na. Pee ya ta sɔɔ li na na Yesu Kirisa ya pye sipya, na ba se ke koŋɔ ke na wɛ. Pee sipyii pii pu ɲɛ sipyii piinŋɛvɛɛ pee, ni Kirisa wo pɛɛn pee. 8 Lee wuu na y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ yi ganha bu buun yi labye wu kuduun ni wɛ, ga y'i wu kuduun wu bɛɛri ta. 9 Yi li cɛ na sipya bɛɛri wu ɲɛ wu ya kori yaha Yesu Kirisa wo kalaa we na-ɛ ge, ga fo na wuyɛ pyaa ɲidaan fara wu na ge, weefɔɔ ɲɛ Kilɛ wo kariɲɛɛgɛ ki ni bada wɛ. Ga sipya wemu bu gori yaha Yesu Kirisa wo kalaa wu na, weefɔɔ na bye kariɲɛɛgɛ ni ni To Kilɛ, ni wu Ja wu bɛ ni. 10 Sipya bɛɛri w'a pa yi mu ni kalaa watii ni wemu ɲɛ Yesu Kirisa wo kalaa we-e ge, yi ganha bu da weefɔɔ yaha wu jé yi puga wɛ. Yi ganha bu da ali fò bɛ sɛɛgɛ taan wufɔɔ na wɛ. 11 Bani mu wemu bu fò bɛ sɛɛgɛ taan wu na, l'a pye kanna mu w'a wɔ ni wu ni wu kapyegee niguuŋɔɔ ki na.

Jomɔ pu taxɔgɔ

12 Keree niɲɛhɛŋɛɛ wa nɛ mu na jo yee mu, ga na funŋɔ wa di kee bɛɛri pye sɛmɛ di dun yi mu wɛ. N'a giin di shɛ yi yíri wù shɛ baari wùyɛ ɲii na, kɔnhɔ wù fundanga ki ɲɔ di fa.

13 Ayiwa, Kilɛ ya ma ceboroshɔ wemu bɛ ɲaha bulo naha ge, wee bɛ wo nagoo ya ma shaari.

3 Yohana
Yohana ya sɛmɛ taanri wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

N'a daa fɔɔ wa mu Yohana ya we sɛmɛ taanri wo we tun. Wee mɛgɛ ki bye Gayusi.

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Yohana ya li shɛ Gayusi na na wee ya Kilɛ Kafila wu yɛrɛ pyevɛɛ piimu torogo wu mu ge, na w'a pu coni xuuni. Na wu ganha bu daha Jotɛrɛfu wo ɲaha shɛshɛɛrɛ te fɛni wɛ. Wee Jotɛrɛfu we bye egilizi ɲahagbaa fɔɔ, ga Yohana bi Kilɛ Jozaama pu jovɛɛ piimu torogo wu mu ge, wu bi gbara w'a pee tirige wɛ.

A w'i wu fiin jo na waha sɛmɛ wu ni na kan Demecusi mu. Wee p'a wii na wee w'a pa ni sɛmɛ wu ni.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

3 Yohana 1-4 Yohana fò mujuu.
3 Yohana 5-8 Gayusi wo ɲaarigazaana le.
3 Yohana 9-12 Na Gayusi ganha bu daha Jotɛrɛfu wo torogana li fɛni wɛ.
3 Yohana 13-15 Jomɔ pu taxɔgɔ.

Yohana fò mujuu

1 Nɛ wemu wu ɲɛ egilizi nɔhɔlɛ ge, nɛ wa we sɛmɛ we ka na tun na taanɲii Gayusi mu, wee wemu kaa l'a dan nɛ ni can yɛ pyaa na ge.

2 Na taanɲii, nɛ Kilɛ ɲɛɛri mu mu, kɔnhɔ ma keree di da ɲaha taa tuun bɛɛri ni, m'a bye sicuumɔ na, ba Kilɛ ya ma zɔ wu pye fɛɛfɛɛ wɛ. 3 Cebooloo n'a daa fɛɛ pii ya nɔ wèe yíri naha. Ba can wu wa mu zɔ wu na wɛ, ni ba mu ya ɲaari na sahanɟi ni can wu ni wɛ, p'a yee paari wèe mu. Yee ya taan nɛ ni xuuni. 4 Bani nɛ bu logo na nɛ nagoo p'a can wu koro ɲaari, yafiin ya dan nɛ ni na lee xɔ wɛ.

Gayusi wo ɲaarigazaana le

5 Na taanɲii, lemu bɛɛri m'a byi wù cebooloo n'a daa fɛɛ pu mu, ali na ta p'i ɲɛ bɛ nabuun ge, lee bɛɛri ya ɲɔ xuuni. M'a li pyi ni ɲɔmɛɛ fɛɛrɛ ni Kilɛ mu. 6 M'a pu co ni taanɲɛɛgɛ kemu ni ge, p'a pa kee kaa jo n'a daa fɛɛ pu mu naha. Ayiwa, ɲɔ mayɛ na, ɲara lemu p'a giin di bye sanha ge, m'a pu tɛgɛ na bɛ ni Kilɛ ɲidaan ni. 7 Bani Yesu Kirisa wo labye wu wuu na p'a lee ɲara li pyi. Wa bɛɛri wu ɲɛ wu ya dà Yesu Kirisa na-ɛ ge, pu wa wee wa shishiin bɛ keŋɛ yaaga fɛni wɛ. 8 Lee wuu na wèe n'a daa fɛɛ ya yaa na pii sipyii pii shi tɛri. Wù ba lee pyi, l'a bye ma na giin wèe bɛ p'a fara pu na pu labye wu funŋɔ ni, na can koo li shɛɛ sipyii pu na.

Jotɛrɛfu mɛgɛ ya kyɛɛgi

9 Ayiwa, nɛ ɲɔɲii kii ka sɛmɛ wɛnɛ la na na tun n'a daa fɛɛ pu mu wà. Ga we wu ɲɛ Jotɛrɛfu ge, wu ya se wèe kabeshɛɛ na wɛ, na giin wu wuyɛ pye n'a daa fɛɛ pu ɲahagbaa fɔɔ wa. 10 Lee wuu na nɛ ba nɔ wà, kaparaya yemu bɛɛri w'a byi ge, na joguumɔ pemu bɛɛri yu na waa wèe na, na kafinɛyɛ yemu bɛɛri tɛri wèe na ge, n'a da yee bɛɛri jo yi ɲii na. Wu yɛrɛ ya ta da kii yɛ na-ɛ dɛ, wu ya ta sɔɔ cebooloo n'a daa fɛɛ p'a diri wu mu wɛ. N'a daa fɔɔ wa bɛ bu jo wu pee tirige wuyɛ yíri, w'a jo tapyege wa lee bɛ na wɛ, na weefɔɔ kɔri yeege n'a daa fɛɛ pu pinnɛgɛ ki ni.

11 Ayiwa, na taanɲii Gayusi, ma ganha bu da bye ye kakuuyo ye tu-ugo taannivɔɔ wɛ dɛ, ga ta kasaaŋaa taanni. Sipya wemu w'a saama pyi ge, wee wu ɲɛ Kilɛ wo. Ga wemu bu gori yaha kakuuyo na na byi, lee ya li shɛɛ na weefɔɔ ya Kilɛ cɛ wɛ.

Demecusi ya masɔŋɔ ta

12 Ayiwa Demecusi kunni, n'a daa fɛɛ pu bɛɛri ya wee mɛsaaŋa yu. Can koo lemu bɛ w'a ɲaari ge, lee bɛ di wu mɛsaaŋa yu. Wee bɛ wa li fiin na can wu ɲɛ wii.

Jomɔ pu taxɔgɔ

13 Ayiwa, jomɔ niɲɛhɛmɛ wa nɛ mu na yu ma mu, ga na funŋɔ wa di pee bɛɛri ka sɛmɛ we ni wɛ. 14 Nɛ giin jo

l'a da mɔ wèe di wùyɛ ɲa, wù jo wùyɛ
ɲii na wɛ. 15 Kilɛ wu ɲaɲiŋɛ kan ma
mu! Ma naɲiinɛɛ piimu pu wa naha
ge, pee ya ma fò waa. Ma bɛ wu wù fò
kan wù naɲiinɛɛ pu bɛɛri nigin nigin
mu wà.

Zhude
Zhude ya sɛmɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu ɲɛ Zhude wɛ?

Zhude wemu wu ɲɛ Kafɔɔ Yesu ni Yakuba yɛ wo ceborona wu ge (Macoo 13:55 ni Marika 6:3), wee w'a we sɛmɛ we ka. Ba wu ceborona Yakuba ɲɛ wɛ, wu bɛ bi ta dà Yesu na taashiinɛ li ni na Kirisa wu ɲɛ wii wɛ (Yohana 7:5). Ga tuun wemu ni Yesu ya ɲɛ na foro xu ni ge, wee tuun wu ni wu bɛ ya na dà wu na. Mɛgɛ kemu Zhude ya yiri wuyɛ na ge, kee ki wa mɛ: Yesu Kirisa wo kapyebye (Zhude 1).

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Zhude ya we sɛmɛ we ka na n'a daa fɛɛ pu kaala na pu kasɛɛgɛ yaha puyɛ na karamɔgɔ-kafinɛjuu pu wo kalaakuumɔ wu shizhaa na, wee wemu w'a can can wo n'a daa wu kyɛɛgi ge.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Zhude 1-2 Zhude fò mujuu.
Zhude 3-16 Zhude ya can fiinŋɛ jo karamɔgɔ-kafinɛjuu pu wo kalaakuumɔ wu keree na.
Zhude 17-23 Zhude ya li shaa n'a daa fɛɛ pu mu na li waha l'i waha na pu kori yaha Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni.
Zhude 24-25 Zhude ya Kilɛ sɔ.

Zhude fò mujuu

1 Nɛ Zhude wemu wu ɲɛ Yakuba ceborona, na ɲɛ Yesu Kirisa wo bulo ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka. Kilɛ ya yee piimu yiri ge, yee piimu kaa ya taan To Kilɛ mu, a wu yee mara yaha Yesu Kirisa mu ge, yee mu nɛ wu tun. 2 Kilɛ wu yi kan xuuni wu ɲiɲaara te, ni wu ɲaɲiŋɛ ke, ni wu taanɲɛɛgɛ ki ni.

Karamɔgɔ-kafinɛjuu

3 Na taanɲiinɛɛ, nɛ funŋɔ ki bi sii fo na sɛmɛ ka na tun yee mu wù wo ɲuwuuro ti keree na, nɛ ni yee ya pinnɛ ɲuwuuro temu na ge. Ga na kee fungɔngɔ ki yaha nɛ mu, a nɛ mɛhɛ li ta l'a pɔrɔ nɛ wu sɛmɛ wu kan yi mu, di lowaa le yi ni, kɔnhɔ yi da yogo yu n'a daa wu kaa na. Wu fɛfɛɛrɛ wuu pu mu Kilɛ ya wee n'a daa wu kan tɔɔɲii nigin yɛ pe. 4 Bani sipyikuuyo ya y'a peele jé yee ni. Jaagi wemu na ba do pee ɲuŋɔ ni ge, Kilɛ kafila w'a wee kaa jo fo l'a mɔ. Kilɛ ɲìi fyaara baa sipyii pu ɲɛ pii. Wèe wo Kilɛ wu wo niimɛ jomɔ pe p'a luu na ɲɛri na byi pu shiige baara keree kaɲuŋɔ. P'a ganha na fòro wù ɲuŋɔfɔɔ ni wù Kafɔɔ nigin pe wu kaa tàan, wee wemu wu ɲɛ Yesu Kirisa ge.

5 N'a da yi funyɔ to ni keree kii kaa ni, ali na yi ta y'a ki cɛ xɔ bɛ. Kafɔɔ Kilɛ ya Izirayɛli shɛɛn ɲuŋɔ wolo na foro Misira fiige ki bulooro ti ni. Ga lee kadugo na, piimu p'a pye pu ni n'a daa baa fɛɛ ge, a wu pee kyɛɛgi. 6 Fo taashiinɛ ni mɛlɛkɛɛ piimu p'a pu wo tayerege nizhiige ki she, na pu tatɛɛngɛ ki bɛ yaha ge, Kilɛ ya pee pɔ yaha nibiige ni shɔnhɔyɔ na gbee, cagbɔhɔ ki wo kiiri wu kaa na. 7 Mu Sodɔmu ni Gɔmɔɔri shɛɛn ni pu tàan kulogoo bɛ ya pye. Pee bi puyɛ yaha dɔdɔɔrɔ na fo na shɛ namaa pye pu na puyɛ sinnɛɛ. Na fugibaaga k'a pye pee wo jaagi wu kanhama, kɔnhɔ p'i bye ɲaha shɛshɛɛrɛ sipyii pusamaa bɛɛri mu.

8 Ga lee bɛ na kee keree kii tuugo pii karamɔgɔ-kafinɛjuu pii wa byi. P'a ganha na puyɛ pyaa wo ceepuuro ti nɔrɔgɔ, na yu na Kilɛ w'a yu ni pee ni ŋmunuyɔ ni. A p'i zhe Kilɛ wo Kafɛɛrɛ ti ni, na fugba mɛlɛkɛɛ pu shɛhɛlɛ, pee piimu pu ɲɛ ni nɔɔrɔ ni ge. 9 Ali na ta Mishɛli wemu wu ɲɛ mɛlɛkɛɛ ɲuŋɔfɔɔ ge, tuun wemu ni wee bi nakaara ti suruni ni Shitaanni ni Kilɛ tudunmɔɔ Musa nixhugo ki keree na ge, wu ya ta sɔɔ na Shitaanni shɛhɛlɛ wɛ, ga na wu pye yɛ na: «Kafɔɔ wu li foo tɔ ma mu.» 10 Keree kiimu ki ɲɛ pii sipyii pii ya ki cɛ-ɛ ge, kee p'a fanri. Lajɛ we wu ɲɛ pu mu ge, wee ni naŋa yaaga wo bɛɛri wu ɲɛ nigin, wee lajɛ weyɛ pyaa k'a gyɛɛgi nɔni pu na.

11 Bɔɔngɔ ki ɲɛ pu wogo! Kayɛn wo ɲaarigaguunɔ le tuugo p'a ɲaari. P'a

puyɛ yaha jé piinŋɛ ni wari la na ba
Balamu ya pye wɛ. P'a gyɛɛgi shan
puyɛ ɲuŋɔ ni, bani p'a n'a she le puyɛ
ni ba Kore* ya pye wɛ. 12 Pu keree
ma ɲuzogoro waa yee na yi ceborogo
yaligee ki liduun ni. Shiige ɲɛ pu na
wɛ, pu jate ya nɔ watii na ni puyɛ bɛ
wɛ. Pu ɲɛ ba ɲahaya ɲɛ wɛ, kafɛɛgɛ
na yi lɔ na ɲaari zanha di ɲɛ yi ni wɛ.
Pu ɲɛ ba tiye ɲɛ wɛ, yemu ya ta na
nagoo pyi ali yi pyeduun bɛ ni-i ge.
Pu ɲɛ ba tiye ɲɛ wɛ, yemu niyɛ bɛɛri
y'a wolo, a y'i waha fɛɛfɛɛ ge. 13 Pu
ɲɛ ba suumɔ lɔhɔ lokuruyo nigbɔyɔ ɲɛ
wɛ, yemu y'a yi shiige keree kaŋaa na
byi kakaya ge. Pu ɲɛ ba wɔrɔɔ ɲɛ wɛ,
kiimu ya ɲaari na doroo ge. Tɛhɛnɛ
baa nibiicogoŋɔ Kilɛ ya gbegele na
yaha pu ɲaha na gbee.

14 Adama wo kadugo shi nibama sii
gbarashuun wuu li wo ɲabige kemu
mɛgɛ ki bye na Henɔki ge, wee bɛ ya
keree nibaŋaa jo pii sipyii pii shizhaa
na na: «Kafɔɔ w'a da ba ba ni wu
fɛfɛɛrɛ mɛlɛkɛɛ miliyaaraa niɲɛhɛmɛɛ
pu ni, 15 wu ba kiiri kɔn koŋɔ sipyii
pu bɛɛri na. Wu na ba jaagi shan Kilɛ
ɲìi fyaara baa sipyii pu ɲuŋɔ ni pu
wo kapyegee niguuŋɔɔ ki wuu na, p'a
kiimu pye pu wo Kilɛ ɲìi fyaara baara
ti funŋɔ ni ge; joguumɔ pemu bɛɛri
pee jurumupyii p'a jo wá Kilɛ na ge,
ni pee joguumɔ pu bɛ wuu na.» 16 Pee
sipyii pii tigire t'a pe. Pu ya dinni wɛ.
Pu ma ɲaari na sahaŋi ni puyɛ pyaa
wo keree la ni. Tabaara jomɔ di dan
pu ni tajogo ni. P'i sipyii faanna, na
pu kuduun wo pu ni.

N'a daa fɛɛ y'a yaa na lemu pyi ge

17 Ga yee kunni na taanɲiinɛɛ, wù
Kafɔɔ Yesu Kirisa wo tudunmɔɔ p'a
fɛnhɛ jomɔ pemu jo yi mu ge, yi yi
funyɔ yaha pee na. 18 Pu bi ma yi
yu yee mu na: «Koŋɔ ki taaxɔɔ li ba
dɛɛŋɛ, lawuu fɛɛ pii na ba da wà. Pu
na ba ɲaari Kilɛ ɲìi fyaara baara ni na
saha ni puyɛ pyaa lakuuŋɔ keree ni.»
19 Pee sipyii p'a waagi leni yee tɛ ni.
Pu ma ɲaari na sahaŋi ni puyɛ pyaa
fungɔnyɔ ni. Kilɛ Munaa ɲɛ pu na wɛ.
20 Ga yee kunni na taanɲiinɛɛ, yi
la le yiyɛ ni, yi da se ɲaha na yi n'a
daa fɛfɛɛrɛ wo wu ni, yi da Kilɛ ɲɛɛri
Fɛfɛɛrɛ Munaa li wo sefɛɛrɛ ti ni. 21 Yi
kori yaha Kilɛ wo taanɲɛɛgɛ ki ni, y'i
wù Kafɔɔ Yesu Kirisa sige, fo wu ba ɲìi
sicuumɔ nixhɔbaama kan yi mu, wu
wo ɲiɲaara ti funŋɔ ni.
22 Ayiwa, piimu ya puyɛ kaala kaala
ge, y'a ɲuŋɔ ɲaari pee na. 23 Yi pu
ɲuyɔ wolo na foro na ki ni. Yi da ɲuŋɔ
ɲaari pusamaa bɛ na, ga yi da lee pyi
ni fyaara ni, y'i laraga kɔn pu nɔrɔmɔ
keree ki bɛɛri na. Wa bu kakuunɔ la
pye pu ni, yi ganha bu da gbɔn ali
wufɔɔ nɔrɔmɔ fadeŋɛ ke bɛ na wɛ.

Kilɛ masɔŋɔ jomɔ

24 Kilɛ wemu w'a da já yee mara,
kɔnhɔ yee ganha bu do-e ge, wu
yi pye jaagi baa fɛɛ, wu nɔhɔ yi ɲi
fundangbɔhɔ na wu nɔɔrɔ wu ɲaha
tàan ge, 25 wee wemu yɛ nigin wu
ɲɛ wù Shɔvɔɔ Kilɛ wù Kafɔɔ Yesu
Kirisa baraga ni ge, nɔɔrɔ ni gbɔɔrɔ, ni
sefɛɛrɛ, ni ɲuŋɔ fɛɛrɛ t'a dɛri wee na na
co fo taashiinɛ li na, ni nimɛ, ni gbee.
Amiina.

* **1:11 Kayɛn:**Zhenɛzi 4:3-8; **Balamu:** Nɔburuu 22-24; **Kore:** Nɔburuu 16.

Kashɛɛ
Yesu Kirisa wo Kashɛɛ lemu Yohana ya ɲa ge

Jɔgɔ w'a we sɛmɛ we ka wɛ?

Yohana bɛ wu bye Yesu wo Tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Wee w'a we sɛmɛ we ka (Kashɛɛ 1:4,9), na wu yaha Patimɔsi suumɔ lɔhɔ niŋɛ takpiiŋɛ ki na. Li wa kanna Kilɛ wo Jozaama pu jo wuu na w'a shɛ foro kee takpiiŋɛ ke na ba kasolemɛ ɲɛ wɛ.

Piimu mu we sɛmɛ we ya fɛnhɛ tun ge, pee ɲɛ Azi fiige ki egilizii gbarashuun we. Efese kulo li l'a bye kee fiige ke wo kugbɔɔ le. Azi fiige ki niɲaa wogo mɛgɛ ki ɲɛ na Turuki.

We sɛmɛ we kakana ɲuŋɔ

Sɛmɛ wu kafila w'a naha tii kashɛɛ la na: «Yesu Kirisa wo kashɛɛ lemu Yohana ya ɲa ge, Kilɛ ya lee shɛ wu na, kɔnhɔ keree kiimu k'a yaa na pye jɛri funŋɔ ni ge, kee di shɛ wu kapyebyii pu na.» (Kashɛɛ 1:1). Pee jomɔ pe ya ɲaha tii lemu na ge, lee ɲɛ kanhagana lemu na p'a n'a daa fɛɛ pu kana ge. Kanhama pemu p'a ma ge, Kilɛ bi n'a daa fɛɛ pu gbegele pee kanhama pu wuu na, wu da pu logoo wari p'i gori yaha ɲɔmɛɛ fɛɛrɛ ni n'a daa wu funŋɔ ni.

Keree kiimu ki da ba bye Kilɛ fungɔngɔ na ge, wu mɛlɛkɛ wa w'a tun w'a pa Yohana lɔ kari fugba wu ni, na shɛ kee shɛ wu na (Kashɛɛ 4:1-2).

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Kashɛɛ **1** Yohana ya Yesu Kirisa ɲa wu nɔɔrɔ wu ni.
Kashɛɛ **2–3** Sɛmɛɛ pii p'a tun egilizii gbarashuun wu mu ge.
Kashɛɛ **4:1–8:5** Fɛ tɛhɛɛ gbarashuun we.
Kashɛɛ **8:6–11:19** Maya gbarashuun we.
Kashɛɛ **12:1–15:8** Ɲaha shɛshɛɛrɛ gbarashuun we.
Kashɛɛ **16** Kilɛ loyire cɛɛgbuugoo gbarashuun we.
Kashɛɛ **17:1–20:15** Babilɔni ja ja keree.
Kashɛɛ **21:1–22:5** Fugba nivomɔ, ɲiŋɛ nivoŋɔ ni Zheruzalɛmu nivomɔ.
Kashɛɛ **22:6-21** Yesu ɲɔ jomɔ pu ɲɛ Kitabu wu taxɔgɔ ki ni na: «Li wii, nɛ na ba jɛri funŋɔ ni!» A n'a daa fɛɛ p'i wu ɲɔ shɔ na: «Amiina. Mu wu pa, wù Kafɔɔ Yesu!»

We Kitabu we kakana ɲuŋɔ

1 Yesu Kirisa wo kashɛɛ lemu
Yohana ya ɲa ge, Kilɛ ya lee shɛ wu na,
kɔnhɔ keree kiimu k'a yaa na pye jɛri
funŋɔ ni ge, kee di shɛ wu kapyebyii
pu na. Wu mɛlɛkɛ wa Kilɛ ya tun wu
kapyebye Yohana mu, kɔnhɔ p'i kee
keree ki cɛ. 2 Kilɛ ya jomɔ pemu jo, ni
Yesu Kirisa ya can wemu shɛ Yohana
na ge, yee bɛɛri w'a paari. Bani w'a
pye yi bɛɛri sɛɛri. 3 Wemu w'a sɔɔ na
we kapaŋaa Kitabu we jomɔ kalaa
sipyii mu ge, ni wemu w'a wu jomɔ
nuri, keree kii k'a ka ge, na kee co ge,
pee ɲɛ duba nagoo! Bani ki pyeduun
w'a tɛɛŋɛ.

Fò wemu w'a kan egilizii gbarashuun wu mu ge

4 Nɛ Yohana w'a we sɛmɛ we tun
yee Azi fiige ki egilizii gbarashuun
wu mu; jo Kilɛ wu niimɛ ni ɲaɲiŋɛ
kan yi mu, wee wemu wu ɲɛ, ni w'a
bye, ni wu na ba ba ge! Munahaa
gbarashuun wemu wu wa wu saanra
koro li ɲaha tàan ge, kee ki li pye mu
yi mu. 5 Yesu Kirisa bɛ wu li pye mu
yi mu, wee wemu wu ɲɛ sɛɛri ɲɔmɛɛ
fɔɔ ge, wee wu ɲɛ shɛnshiimɛ na fɛnhɛ
ɲɛ na foro xu ni. Ɲiŋɛ ke saannaa
wo Saan wu ɲɛ wii. Wèe kaa ya dan
Yesu Kirisa ni, lee na w'a wu shishan
kan p'a wo wèe wuu na, na wèe shɔ
wù jurumu wu na, 6 na wèe pye Kilɛ
wo saanra te wo sipyii ni saraya ɲaha
shɔɔnrivɔɔ; kɔnhɔ wèe di bye wù To
Kilɛ wu wo kapyeŋɛɛ pyevɛɛ. Nɔɔrɔ ni
sefɛɛrɛ ti ɲɛ wu wuuro fo tɛhɛnɛ baa.
Amiina.

7 Li wii, wu na ba ba ɲahaya yi na!
Sipyii bɛɛri na ba wu ɲa.
Ali piimu p'a wu firi ge,
pee bɛ na ba wu ɲa.

Ɲiŋɛ ki shi wu bɛɛri na ba mɛhɛɛ suu wu wuu na.
Uun, lee kunni na ba bye! Amiina.
8 Kafɔɔ Kilɛ, Se Bɛɛri Fɔɔ ya jo: «Nɛ wu ɲɛ, Alifa ni Omega we, ɲɔkɔɔnrɔ te ni taxɔgɔ ke.» Wee wemu wu ɲɛ, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge.

Kilɛ ya kashɛɛ lemu shɛ Yohana na ge

9 Nɛ ɲɛ Yohana, yee ceborona. Yesu wo kariɲɛɛgɛ ki funŋɔ ni nɛ ni yee ya pinnɛ wu wo saanra ti na, na binnɛ kanhama ni loxulo bɛ na. Nɛ bi Kilɛ Kafila wu yɛrɛ pyi, na Yesu sɛɛri keree yu. A p'i ba nɛ co lee wuu na, na shɛ nɛ yaha takpiiŋɛ ka na suumɔ lɔhɔ ki niŋɛ ni, kee mɛgɛ ɲɛ na Patimɔsi. 10 Kafɔɔ wo caŋa* ka na, a Kilɛ Munaa di jé nɛ ni. A nɛ mujuugbɔɔ la logo na kadugo yíri ba maga mɛɛ ɲɛ wɛ, 11 na: «Ma ɲii l'a lemu ɲa ge, lee ka Kitabu wu ni ma tun egilizii gbarashuun wu wo n'a daa fɛɛ pu mu: Efese, ni Simirini, ni Pɛrigamu, ni Tiyatiiri, ni Saridɛsi, ni Filadɛlifi, ni Lawodise.»

12 Mujuu le nɛ bi nuri ge, a nɛ ŋmahana ɲɛri na lee jovɔɔ wu wii. Ba nɛ wu ɲa wɛ, na sanni sokinnaa gbarashuun ɲa. 13 A nɛ yaaga ka ɲa pu tɛ ni k'a bi foro sipya fɛni. Fadedɔɔngɔ ɲɛ wu na, sanni kirige d'a pɔ wu dodoŋɔ na. 14 Wu ɲuzhiire di fiinŋɛ lagilagi ba dubya wele shiire ɲɛ wɛ, kelee ba zanha kagereye ɲɛ wɛ. Wu ɲìi di ɲɛ ba naɲiŋɛ ɲɛ wɛ. 15 Wu tɔɔyɔ ɲɛ ba daɲaa tɔɔrɔ ɲɛ wɛ, na ya temu ɲaaŋa fo ti na ɲí ge. Wu mujuu ɲɛ ba loɲɛhɛŋɛ fɔɔ ɲɛ wɛ. 16 Wɔrɔɔ gbarashuun ɲɛ wu kanige keŋɛ ni. Ɲɔyɔ shuun ŋmɔpara nidaan di foro wu ɲɔ ni. Wu ɲaha k'i ɲɛ ba cafuna caŋa ɲɛ wɛ.

17 Ba nɛ wu ɲa wɛ, na do wu tɔɔyɔ ni ba gbo ɲɛ wɛ. A wu wu kanige keŋɛ taha nɛ na na jo: «Ma ganha bu fya wɛ, nɛ wu ɲɛ Nizhiimɛ we ni Kurogo wo we. 18 Nɛ ɲɛ ɲìi na, nɛ bi xu, li wii n'a da gori yaha ɲìi na gbee. Xu ni Adɛsi kenikaangaa ki wa nɛ mu. 19 Keree kiimu m'a ɲa ni kiimu ki wa wà ge, ni kiimu ki da ba bye ge, kee ka. 20 Wɔrɔɔ gbarashuun we m'a ɲa nɛ kanige keŋɛ ki ni, ni sanni sokinnaa gbarashuun wu ge, kaŋmɔhɔnɔ lemu pee ya zhɛɛ ge, lee le: Wɔrɔɔ gbarashuun wu ɲɛ egilizii gbarashuun wu mɛlɛkɛɛ, sokinnaa gbarashuun wu ɲɛ egilizii gbarashuun we.

2

Sɛmɛ wemu w'a tun Efese egilizi wu mu ge

1 «Egilizi wu wu ɲɛ Efese ni ge, sɛmɛ tun wee wo mɛlɛkɛ* wu mu na: «Wɔrɔɔ gbarashuun wu wa wemu kanige keŋɛ ni ge, wee di ɲaari sanni sokinnaa gbarashuun wu niŋɛ ni ge, wee ya jo: 2 Nɛ mu kapyegee ki cɛ, ni ma kapyeŋɛɛ nigbɔhɔɔ kee, ni ma loxulo le. Nɛ cɛ jo mu ya loxulo taa sipyikuuyo kapyegee tàan wɛ. Piimu p'a yu na tudunmɔɔ pee ɲɛ, na ta p'i ɲɛ pere-e ge, m'a pee taanna wii na pu ta kafinɛjuu. 3 M'a loxulo ta na kanhama xu nɛ wuu na, la shishiin ya ta ma yatɛnyɛ gbo wɛ. 4 Ga ma taanɲɛɛgɛ nizhiige kemu m'a yaha ge, kee wuu na n'a da ma jaagi. 5 Tayerege kemu ni ma bi bye na na pa do ge, mayɛ funŋɔ to kee na, m'a daburajɛ jo ma jurumu wu na, m'a guri ma kapyegee nizhiigee ki na. Ma bye ma di ya daburajɛ jo wɛ, n'a da zhɛ ma yíri, di ma sokinna wu laha wu tayahaŋa ni. 6 Le bɛɛri kadugo na kasaana lemu m'a byi ge, lee li wa mɛ. Nikolayitii pu wo kapyegee k'a sii pɛn mu mu, kee kunni ya sii pɛn nɛ bɛ mu.

7 «Kilɛ Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta, Ɲìi Sicuumɔ Tige kemu ki wa Kilɛ wo Alijinɛ wu ni ge, nɛ na ba kee pya wa kan weefɔɔ mu wu li.»

Sɛmɛ wemu w'a tun Simirini egilizi wu mu ge

8 «Egilizi wu wu ɲɛ Simirini ni ge, sɛmɛ tun wee wo mɛlɛkɛ wu mu na:

* **1:10** Lee kɔri ɲɛ Dimazhi. * **2:1 Wee wo mɛlɛkɛ:** Lee kóri ɲɛ egilizi wu ɲahagbaa fɔɔ, yee ninuyɔ yi wa koogoo 2:8, 12, 18; ni koogoo 3:1, 7, 14 wu bɛ ni.

Wemu wu ɲɛ nizhiimɛ we ni kurogo
wo we, ni w'a xu na guri ɲɛ ge, wee ya
jo:
9 «Nɛ wa ma kanhama pe ni ma la
baa fɛɛrɛ ti fiin, na ta m'i ɲɛ lafɔɔ!
Pii p'a puyɛ pyi Yawutuu, ga pee
di ɲɛ Yawutuu wɛ, bani Shitaanni
wo pɛɛŋɛ puga ki sipyii pu ɲɛ pere.
Mɛkyɛɛgɛrɛ jomɔ pemu bɛɛri pee w'a
yu na waa ma na ge, nɛ w'a pu bɛɛri
nuri. 10 Kanhama pe pu da ba ma ta
ge, ma ganha bu fya pee na wɛ. Li wii
Shitaanni na ba pii yaha yee ni kaso
ni na yee nɔhɔ wolo. Yee na ba ganha
cabyaa kɛ funŋɔ ni. Pye n'a daa sipya
fo ma caxhugo. Lee bu bye, nɛ na ɲìi
sicuumɔ saanra ɲudɔnɔ kan ma mu.»
11 «Kilɛ Munaa ya lemu yu egilizii
pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!
Wemu ba se ta wee da ga ba xu shuun
xu wɛ.

Sɛmɛ wemu w'a tun Pɛrigamu egilizi wu mu ge

12 «Egilizi wu wu ɲɛ Pɛrigamu ni ge,
sɛmɛ tun wee wo mɛlɛkɛ wu mu na:
‹Ɲɔyɔ shuun ŋmɔpara nidaan li wa
wemu keŋɛ ni ge, wee ya jo:
13 «Kulo lemu ni mu ya tiin ge, nɛ
lee cɛ, lee ɲɛ Shitaanni saanra koro
tasinŋɛ. Antipasi we wu ɲɛ nɛ sɛɛri
ɲɔmɛɛ fɔɔ ge, p'a wee gbo wolo yee
niŋɛ ni Shitaanni tatɛɛngɛ ki ni. Ga
lee bɛ na, mu ya mara yaha nɛ na, mu
ya ta foro nɛ n'a daa wu kaa tàan wɛ.
14 Ga n'a da ma jaagi keree kii shizhaa
na. Balamu bi kalaa wemu kaan Bal-
aki mu wu na daga na Izirayɛli nagoo
pu tɔɔgɔ leni kakuuŋɔɔ ni ge, sipyii pii
wa mu yíri wà, pee ya sɔɔ na daha
wee kalaa we ninumɔ fɛni. W'a bi
Izirayɛli nagoo pu pye pu na yapɛrɛɛ
xaara xaa, na dɔdɔɔrɔ pyi. 15 Na fara
lee bɛ na, pii bɛ wa yee mu wà pee
ya sɔɔ Nikolayitii pu wo kalaa wu na.
16 Lee wuu na daburajɛ jo ma jurumu
wu na. Ni lee bɛ wɛ, nɛ na ba ma yíri
tɔvuyo na, ŋmɔpara le l'a foro na ɲɔ ki
ni ge, di lee taga yogo tun ni pee ni.
17 «Kilɛ Munaa ya lemu yu egilizii
pu mu ge, wemu na logo ge wu logo!
Wemu bu se ta, yalige kemu mɛgɛ ki
ɲɛ maanɛ* ki niŋmɔhɔŋɔ di ɲɛ ge, nɛ
na kee kan weefɔɔ mu, di kagereŋɛ
nivige bɛ kan weefɔɔ mu. Mafoŋɔ na
ba ga kee na, wa shishiin da kee cɛ wɛ
fo ki tavɔɔ yɛ.»

Sɛmɛ wemu w'a tun Tiyatiiri egilizi wu mu ge

18 «Egilizi wu wu ɲɛ Tiyatiiri ni ge,
sɛmɛ tun wee wo mɛlɛkɛ wu mu na:
Kilɛ Ja we, wee wemu ɲìi ki ɲɛ ba
naɲiŋɛ ɲɛ wɛ, ni wu tɔɔyɔ yi ɲɛ ba
daɲaa tɔɔrɔ ɲɛ wɛ temu t'a ɲí ge, wee
ya jo:
19 «Nɛ mu kapyegee ki cɛ: Ma
taanɲɛɛgɛ ke, ni ma n'a daa we, ni ma
saama pu bɛɛri, ni ma loxulo le. Nɛ
li cɛ jo ma kurogo kapyegee k'a ɲɛhɛ
nizhiigee ki na. 20 Ga cèe Zhezabɛli
wemu w'a wuyɛ pyi Kilɛ tudunmɔ
ge, mu ya wee yaha wu na nɛ wo
kapyebyii pu piinŋɛ, na pu pye pu na
dɔdɔɔrɔ pyi, na yapɛrɛɛ xaara bɛ xaa.
Lee wuu na n'a da ma jaagi. 21 Nɛ
tuun wa kan wu mu, kɔnhɔ wu dabu-
rajɛ jo wu jurumu wu na. Ga wu ya ta
sɔɔ na daburajɛ jo wu dɔdɔɔrɔ ti na wɛ.
22 Lee wuu na n'a da wu shan yama
yasinnɛgɛ na. Piimu p'a taanfɛɛgɛ pyi
ni wu ni ge, di pee bɛ curi kanhagbɔ ni
pu bye p'i ya daburajɛ jo pu kapyegee
ki na wɛ. 23 N'a da ba wu nagoo pu
bɛ gbo. Egilizii pu bɛɛri na ba li cɛ na
nɛ sipyii fungɔnyɔ ni pu ɲidaan keree
bɛɛri cɛ. Nɛ na ba yee bɛɛri nigin nigin
saraa kan yi mu na bɛ ni yi kapyegee
ni. 24 Yee Tiyatiiri shɛɛn samaa kunni
yee piimu sanha sɔɔ wee kalaa wu
na-ɛ ge; wee p'a byi Shitaanni wo
kaŋmɔhɔŋɔɔ nigbɔhɔɔ ki ge; n'a da yi
jo yi mu jo n'a da ga tuguro tatii taha
yi ɲuŋɔ ni wɛ. 25 Ga n'a daa we wu
wa yee mu ge, yi wee co ɲɔ xuuni, fo
di ba shɛ ba. 26 Wemu bu se ta na nɛ
wo kapyegee ki fɔri, fo na nɔ taaxɔɔ li
na, nɛ na ba wee pye fanhafɔɔ shi wu
ɲuŋɔ ni.

27 Wee na ba shi wu mara ni tɔɔrɔ
pubiin ni,

* **2:17 Maanɛ:** Wee ɲɛ yalige kemu Kilɛ ya kan wu sipyii pu mu na pu yaha sipoŋɔ ki ni ge. Ɛkizode 16: 11-18

na wu ja ja
ba p'a puuro shɔhɔɔ
jii jagana lemu na wɛ.
Kee fanha ke nɛ bɛ ya ta na To Kilɛ
mu. 28 Nɛ na ba ɲimuguɲɔ wɔrɔ bɛ kan
weefɔɔ mu.
29 «Kilɛ Munaa ya lemu yu egilizii
pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

3

Sɛmɛ wemu w'a tun Saridɛsi egilizi wu mu ge

1 «Egilizi wu wu ɲɛ Saridɛsi ni ge,
sɛmɛ tun wee wo mɛlɛkɛ wu mu na:
Kilɛ Munahaa gbarashuun ni wɔrɔɔ
gbarashuun wu wa wemu keŋɛ ni ge,
wee ya jo:
Nɛ mu kapyegee ki cɛ. Sipyii ya
mu pyi wye, na ta mu di ɲɛ gbo.
2 Ayiwa, ŋmunumɔ pu yaha, pusamaa
pii p'a taxuyo shaa ge, m'a pee logoo
waha, m'a pu niyɛ curi; bani nɛ ta mu
kapyegee ki ta ki ɲɔporo na na Kilɛ wu
ɲaha tàan wɛ. 3 Kalaa wemu m'a ta ge,
ni logogana lemu na m'a wu logo ge,
ma funŋɔ yaha nidogo wee na, m'a
wu co, m'a yere ma jurumu wu na.
Ma bu bye ma di ya ŋmunumɔ pu yaha
wɛ, nɛ na ba ma fo ba nagaa ɲɛ wɛ.
Tuun wemu ni n'a da ba ge, mu ya
wee cɛ wɛ. 4 Ga lee bɛ na sipyii pii
wa mu yíri Saridɛsi ni piimu sanha pu
fàya nɔrɔgɔ wɛ. Faviye yi da ba le pu
na pu da ɲaari ni nɛ ni, bani p'a yaa
ni lee ni. 5 Wemu ba se ta, faviye yi da
ba le weefɔɔ na. Nɛ da ga ba wu mɛgɛ
fɔrɔgɔ di wolo ɲìi sicuumɔ Kitabu wu
ni wɛ. Nɛ na ba yi jo na To Kilɛ ni wu
mɛlɛkɛɛ pu ɲaha tàan jo weefɔɔ wu wa
nɛ wo.
6 «Kilɛ Munaa ya lemu yu egilizii pu
mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Sɛmɛ wemu w'a tun Filadɛlifi egilizi wu mu ge

7 «Egilizi wu wu ɲɛ Filadɛlifi ni ge,
sɛmɛ tun wee wo mɛlɛkɛ wu mu na:
Wemu wu ɲɛ fɛɛfɛɛ na can yu ge, ni
saannaa Dawuda wo kenikaan li wa
wu keŋɛ ni ge, wee wemu wu da já
gbura ki mugi ni wa yafiin da já ki
tɔ-ɛ ge, ni wu na já gbura ki tɔ bɛ wa
shishiin da já ki mugi-i ge, wee ya jo:
8 «Nɛ mu kapyegee ki cɛ. Li wii nɛ ɲɔ
ki nimugiyahaŋa yaha ma ɲaha tàan,
wa shishiin da já ki tɔ wɛ. M'a nɛ
kafila wu co, ma ya ta foro nɛ kaa tàan
wɛ, na ta fanha katii bɛ di ɲɛ ma ni wɛ.
9 Shitaanni wo pɛɛŋɛ puga ki sipyii
piimu p'a yu na Yawutuu pee ɲɛ, na
ta p'i ɲɛ Yawutuu-i ge, kafinɛyɛ pee ya
gɔɔn. Nɛ na ba pee karamu fo p'a pa
nuguro sin ma fɛɛ ni, p'i li cɛ na mu ya
taan nɛ mu. 10 M'a nɛ jomɔ pu mara ni
loxulo ni, lee wuu na kanhama tuun
we wu da ba nɔ koŋɔ bɛɛri na, na ɲiŋɛ
ki sipyii pu bɛɛri nɔhɔ wolo ge, nɛ bɛ
na ma mara wee tuun wu ni. 11 Jɛri
tapyege ni n'a da ba. Le li wa ma keŋɛ
ni ge, lee co xuuni, kɔnhɔ wa shishiin
ganha da ma saanra ɲudɔnɔ li shɔ ma
na wɛ. 12 Wemu ba se ta, nɛ na ba
weefɔɔ pye ba na Kilɛ wu pugbɔhɔ ki
beni wa ɲɛ wɛ. Wee da ga laha wà
bada wɛ. Nɛ na ba na Kilɛ wu mɛgɛ
ka weefɔɔ na, ni na Kilɛ wu kulo li
mɛgɛ Zheruzalɛmu-fomɔ we. Wee na
ba digi na yìri fugba we ni na To Kilɛ
wu yíri. Nɛ na ba na mafoŋɔ ki bɛ ka
wu na.
13 «Kilɛ Munaa ya lemu yu egilizii
pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Sɛmɛ wemu w'a tun Lawodise egilizi wu mu ge

14 «Egilizi wu wu ɲɛ Lawodise ni ge,
sɛmɛ tun wee wo mɛlɛkɛ wu mu na:
Nɛ wemu mɛgɛ ki ɲɛ Amiina ge, na ɲɛ
sɛɛri ɲɔmɛɛ fɔɔ, ni can fɔɔ, ni yaŋmuyɔ
yi bɛɛri nɔhɔshaanra Kilɛ mu ge, nɛ jo:
15 «Nɛ mu kapyegee ki cɛ. Mu ya
ɲiŋɛ wɛ; ma di ya wɛri wɛ. Mu da bi
ɲiŋɛ kelee na wɛri lee bi da daan nɛ
ni. 16 Ga mu ɲɛ ba lowɔgɔwɔgɔŋɔ ɲɛ
wɛ: Ma ya wɛri wɛ; ma di ya ɲiŋɛ wɛ,
lee wuu na n'a da ba ma tugi yeege
na ɲɔ ki ni. 17 Mu ya jo na yara fɔɔ
mu ɲɛ, na mu ya naafuu ta, na mu
mago ɲɛ wa yaaga na wɛ, na ta mu
bi yaa na li cɛ na kanhama fɔɔ mu ɲɛ,
ni ɲaa fɔɔ, ni la baa fɔɔ, ni fyɛn. Mu
bi yaa na li cɛ na ma ceepile wo wu
ɲɛ. 18 Lee wuu na nɛ mu yɛri jo ma
sanni yɛ pyaa shɔ nɛ mu, kɔnhɔ m'a
bye lafɔɔ. M'a favige shɔ, kɔnhɔ m'a
fàŋa ta le, ma ceepile wo ganha ba ɲaa

l'a ma shiige wɛ. M'a ɲɛyaŋaa shii shɔ m'a pee fara ma ɲìi na, kɔnhɔ ma da ɲaa. 19 Piimu kaa l'a dan nɛ ni ge, pee na nɛ dinni, na pu kuuni bɛ. Ayiwa, ma zɔ wu bɛɛri kan daburajɛ jo mu. 20 Nɛ kunni niyerege ki wa kuɲɔɔ li ɲɔ na, na gbura ki kuuni. Wa bu nɛ mujuu logo na gbura ki mugi nɛ mu, nɛ na ba jé na li ni weefɔɔ ni, weefɔɔ bɛ di li ni nɛ ni. 21 Wemu ba se ta, nɛ na ba weefɔɔ teŋɛ nayɛ yíri na saanra koro li na, ba nɛ bɛ ya se ta na diin na To Kilɛ yíri wu saanra koro li na tiingana lemu na wɛ.

22 «Kilɛ Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo!»

4

Kilɛ wo saanra koro le, ni na wu pɛlɛ fugba we ni

1 Lee kadugo na a nɛ wii sanha, na fugba wu ɲɔ ki ɲa k'a mugi. Mujuu le nɛ fɛnhɛ logo, l'i ɲɛ ba maga mɛɛ ɲɛ-ɛ ge, a lee mujuu l'i nɛ pye sanha na: «Dugi naha, keree kiimu k'a yaa na pye le kadugo na ge, di ba kee shɛ ma na.» 2 Taapile ni a Kilɛ Munaa di jé nɛ ni. Li wii, saanra koro la bye fugba wu ni, wa wu bi tiin lee na. 3 Wemu w'a bi tiin lee na ge, wee bi ɲí ba pɛɛwa kagereye ya ɲɛ wɛ, yemu mɛgɛ ki ɲɛ na zhasipu ni sariduwani ge. Kilɛ ŋmɔpara li bi lee saanra koro li maha, ba m'a li wii wɛ, m'a li ta li na ɲí ba pɛɛwa kagereŋɛ ka ɲɛ wɛ, kemu mɛgɛ ki ɲɛ emerɔdi ge. 4 Saanra korogoo kɛlɛɛ shuun ni shishɛɛrɛ (24) w'a lee saanra koro li maha. Nɔhɔlɛɛ kɛlɛɛ shuun ni shishɛɛrɛ (24) wu bi tiin kee saanra korogoo ki na, pee ɲɛ na fadeviire le. Saanra ɲudɔŋɔɔ di ɲɛ pu bɛɛri nigin nigin ɲuyɔ ni, kiimu ya yàa ni sanni ni ge. 5 Kilɛ-ɲiŋɛɛ, ni mujoŋɔɔ, ni Kilɛ-sɛlɛŋɛɛ di foro lee saanra koro li ni. Sokinnaa gbarashuun wemu w'a ɲí ge, pee ɲɛ saanra koro li ɲahagbaa na. Pee ɲɛ Kilɛ Munahaa gbarashuun we. 6 Saanra koro li ɲahagbaa li bɛ di ɲɛ kanna gba lɔhɔ ki, kemu ya yàa ni vɛɛri ni ge, vɛɛri wemu ya wii na ɲaa ba jaawiige ɲɛ wɛ. Nìi yaŋmuyɔ shishɛɛrɛ w'a bye pu niŋɛ ni na saanra koro li maha. Yi ɲahaya ni yi kaduyo bɛɛri di ɲɛ ɲìi. 7 Ɲìi yaŋmuyɔ yi nizhiige ɲɛ ba cɛnri ɲɛ wɛ. Shuun wogo ki ɲɛ ba nupepinŋɛ ɲɛ wɛ. Taanri wogo ki ɲaha ɲɛ ba sipya wogo ɲɛ wɛ. Shishɛɛrɛ wogo ki ɲɛ ba ɲaa niyirige ɲɛ wɛ. 8 Kapaya gbaara ɲɛ yee ɲìi yaŋmuyɔ yi bɛɛri nigin nigin mu. Yee kapaya yi nɔhɔdaan ni yi fugba wu bɛɛri bye ɲìi. Yee yaŋmuyɔ yi bi yoyo cee gbee caŋa fara piige na na:

«Fɛfɛɛrɛ, fɛfɛɛrɛ, fɛfɛɛrɛ,
wù Kafɔɔ Kilɛ, Se Bɛɛri Fɔɔ,
wemu w'a bye, ni wu ɲɛ wà, ni wu na ba ba ge.»

9 Saanra koro li tiinvɔɔ we, wee wemu wu da gori yaha ɲìi na gbee ge, ye ɲìi yaŋmuyɔ shishɛɛrɛ we ba yoyo cee, na wu pɛlɛ, na wu sɔni, na baraga tɛri wu na tuun wemu ni, 10 nɔhɔlɛɛ kɛlɛɛ shuun ni shishɛɛrɛ (24) wu bɛ na nuguro sin wee tuun wu ni saanra koro li tiinvɔɔ wu ɲahagbaa na, wee wemu wu da gori yaha ɲìi na gbee ge, na wu pɛlɛ, na pu saanra ɲudɔŋɔɔ ki kɔɔngi na ki yaha saanra koro li ɲahagbaa na, na jo:

11 «Wù Kafɔɔ ni wù Kilɛ,
mu w'a yaŋmuyɔ yi bɛɛri yàa,
mu ɲidaan funŋɔ ni yaŋmuyɔ yi bɛɛri ya yàa,
mu ɲidaan funŋɔ ni yi bɛɛri ɲɛ bɛ.
Lee wuu na, nɔɔrɔ, ni pɛɛŋɛ,
ni sefɛɛrɛ ya yaa ni ma ni.»

5

Kitabu we ni Dubyapige ke

1 Lee kadugo na a nɛ Kitabu nigurugo ɲa saanra koro li tiinvɔɔ wu kanige keŋɛ ni. Wee kadugo ni wu ɲaha bɛɛri bye kama, fɛ tɛhɛɛ gbarashuun d'a taga wu ɲɔ mara. 2 A nɛ mɛlɛkɛ baraga wo wa ɲa wu na kaan ɲiini ni mujuugbɔɔ ni na: «Jɔgɔ w'a yaa ni fɛ pu gyɛɛgi ni, kɔnhɔ wu Kitabu wu ɲɔ mugi wɛ?» 3 Wa shishiin ya ta fugba wu ni, kelee ɲiŋɛ ki na, kelee ɲiŋɛ ki nɔhɔdaan, wemu na já wee Kitabu wu ɲɔ mugi wu wu funŋɔ wii wɛ. 4 Ba ni wa shishiin di bi sanha

da wemu w'a yaa ni Kitabu wu ɲɔ
mugi ni, wu wu funŋɔ wii wɛ, wee
tuun wu ni a nɛ sii na mɛɛ suu xuuni.
5 A nɔhɔlɛ wa di nɛ pye: «Ma ganha ba
mɛɛ suu wɛ; li wii cɛnri we w'a foro
Zhuda shi wu ni ge, Dawuda yasege
ke, wee ya se ta. Lee funŋɔ ni wu na
já fɛ tɛhɛɛ gbarashuun wu kyɛɛgi na
Kitabu wu ɲɔ mugi.»

6 A nɛ Dubyapige* niyerege ɲa
lee saanra koro le, ni ɲìi yaŋmuyɔ
shishɛɛrɛ, ni nɔhɔlɛɛ pu niŋɛ ni, ma na
giin na p'a ki gbo. Yeŋɛɛ gbarashuun
ni ɲìi gbarashuun wu bye ki na. Kee
ɲìi gbarashuun wu ɲɛ Kilɛ Munahaa
gbarashuun we. Kee ya tun ɲiŋɛ ki
kabaya yi bɛɛri na. 7 A Dubyapige
k'i fulo na Kitabu wu nigurugo ki lɔ
saanra koro li tiinvɔɔ wu kanige keŋɛ
ki ni. 8 Ba Dubyapige k'a wee Kitabu
wu lɔ wɛ, a ɲìi yaŋmuyɔ shishɛɛrɛ ni
nɔhɔlɛɛ kɛlɛɛ shuun ni shishɛɛrɛ (24)
wu nuguro sin ki fɛɛ ni. Konɔyɔ
ɲɛ pu bɛɛri nigin nigin keye ni, ni
sanni cɛɛgbuugoo, kee bi ɲi nudanga
yawurire na. Tee ɲɛ Kilɛ wo fɛfɛɛrɛ
sipyii pu Kilɛ-ɲɛrɛyɛ. 9 Pu bi yofoŋɔ
cee na:

«P'a mu gbo.
M'a sipyii pii ɲuyɔ wolo
ni ma shishan pu ni na kan Kilɛ
mu,
na foro kpɔnhɔɔ ki bɛɛri ni, ni shi jomɔ
pu bɛɛri ni,
ni shi wu bɛɛri ni, ni fiiye yi bɛɛri
ni,
Lee wuu na mu yɛ w'a yaa ni Kitabu
wu jo ni,
m'a wu fɛ pu kyɛɛgi.
10 M'a pee pye Kilɛ saanra ti sipyii,
ni saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ, Kilɛ
mu.
Pee na ba saanra pyi ɲiŋɛ ki na.»

11 Lee kadugo na a nɛ wii na mɛlɛkɛɛ
niɲɛhɛmɛɛ jomɔ logo. Pee bi saanra
koro le, ni ɲìi yaŋmuyɔ ye, ni nɔhɔlɛɛ
pu maha. Pee bye mɛlɛkɛɛ miliyoo
niɲɛhɛmɛɛ tɛhɛnɛ baa wuu. 12 Pee bi
mujoŋɔɔ waa na:

«Dubyapige ke p'a gbo ge, kee ya yaa ni
sefɛɛrɛ,
ni yaaga fɛɛrɛ, ni fungɔngɔ fɛɛrɛ,
ni fanha,
ni pɛɛŋɛ, ni nɔɔrɔ, ni masɔŋɔ ni.»
13 Kilɛ wo yaŋmuyaaya yemu bɛɛri yi ɲɛ
fugba we ni ge, ni ɲiŋɛ ke na ge, ni ɲiŋɛ
ke nɔhɔdaan ge, ni suumɔ lɔhɔ ke ni
ge, a nɛ yee bɛɛri mujoŋɔɔ logo yi na
yoyo cee na:
«Masɔŋɔ, ni pɛɛŋɛ, ni nɔɔrɔ, ni sefɛɛrɛ ti
pye
saanra koro li tiinvɔɔ
ni Dubyapige ki woyo fo gbee.»
14 A ɲìi yaŋmuyɔ shishɛɛrɛ wu jo: «Ami-
ina.» A nɔhɔlɛɛ p'i nuguro sin na ki
pɛlɛ.

6

Dubyapige k'a Kitabu wu fɛ pu kyɛɛgi

1 Ba Dubyapige k'a fɛ tɛhɛɛ
gbarashuun wu wa nigin kyɛɛgi
tuun wemu ni wɛ, a nɛ ɲìi yaŋmuyɔ
shishɛɛrɛ wu wa nigin mujuu logo
ba Kilɛ ma sɛlɛ mɛ wɛ na: «Pa!» 2 Lee
kadugo na a nɛ shɔnfige ka ɲa. Wemu
w'a bi dugi kee na ge, sindaa ɲɛ wu
keŋɛ ni. Saanra ɲudɔnɔ bi kan xɔ wee
mu. Wu sefɛɛrɛ wo w'a foro, wu na
ba se ta.

3 Tuun wemu ni w'a fɛ shuun wo
pu kyɛɛgi ge, a nɛ ɲìi yaŋmuŋɔ shuun
wogo ki mujuu logo na: «Pa!» 4 A
shɔnɲiga ka di foro. Wemu w'a bi
dugi kee na ge, sefɛɛrɛ ya kan xɔ wee
mu na ke koŋɔ ke ɲaɲiŋɛ xɔ, kɔnhɔ
sipyii di da puyɛ gbuu. Ŋmɔpara
niduunnɔ ya kan wu mu.

5 Tuun wemu ni w'a fɛ taanri wo
pu kyɛɛgi ge, a nɛ ɲìi yaŋmuŋɔ taanri
wogo ki mujuu logo na: «Pa!» A
shɔnwɔhɔŋɔ ka di foro. Wemu w'a bi
dugi kee na ge, shaa li bye wee keŋɛ
ni na daanna pyi. 6 A nɛ mujuu la
logo ɲìi yaŋmuyɔ shishɛɛrɛ wu tɛ ni
na: «Shinma tuugo ka wo kilo nigin
ya bɛ ni shɛn nigin caŋa ɲii saraa ni.
Shinma tuugo katii bɛ wo kiloo taanri
bɛ ya bɛ ni wee saraa we ninumɔ ni.

* **5:6 Dubyapige:** kee ɲɛ Yesu, Kilɛ Ja we. Ali na wu ta jurumu wa shishiin ya ta wu na wɛ, w'a sɔɔ na wu munaa kan saraga, na xhu koŋɔ wo jurumu wu wuu na.

Ma ganha bu da sìnmɛ pe ni duvɛn wu
kyɛɛgi wɛ.»

7 A wu fɛ shishɛɛrɛ wo pu kyɛɛgi,
a ɲìi yaŋmuŋɔ shishɛɛrɛ wogo k'i jo:
«Pa!» 8 A nɛ shɔngɔ ka ɲa k'a foro,
kee bi kiikaan. Wemu w'a bi dugi kee
na ge, wee mɛgɛ ɲɛ xu. Adɛsi bi taha
wee fɛni. Sefɛɛrɛ bi kan pu mu ɲiŋɛ
ke taaga shishɛɛrɛ wogo ki na; kɔnhɔ
pu da sipyii gbuu ni ŋmɔparaa ni, ni
xuugbɔhɔ, ni kafɛɛyɛ yama, ni ɲiŋɛ ke
yacoyo ni.

9 W'a fɛ kaguro wo pu kyɛɛgi tuun
wemu ni ge, sipyii piimu p'a gbo Kilɛ
jomɔ pe ni wu sɛɛri keree ki fɛni ge,
a nɛ pee wo munahaa ki ɲa saraga
yi tawologo ki nɔhɔdaan. 10 Pee bi
mujoŋɔɔ waa na: «Wu Kafɔɔ, fɛfɛɛrɛ
wo ni can wo we, fo tuun wekɛ ni
mu di da ba kiiri kɔn ɲiŋɛ ki sipyii pu
na, m'a wèe shishan pu yogo jo wɛ?»
11 Wee tuun wu ni, a p'i fadedɔɔnyɔ
niviye kan pu bɛɛri nigin nigin mu, na
pu pye na pu jɛri pye sanha loxulo li
ni, fo pu kapyebyeɲii, ni pu cebooloo
pu bu shɛ fa; pee piimu p'a yaa na gbo
lee gbogana li na ba pee ɲɛ-ɛ ge.

12 Lee kadugo na a nɛ Dubyapige ki
ɲa k'a fɛ gbaara wo pu kyɛɛgi. Wee
tuun wu ni a ɲiŋɛ k'i jɛlɛ xuuni. A
piige di jé caŋa ɲii li ni, a l'i wɔ ba
fawɔhɔŋɔ ɲɛ wɛ. A yeŋɛ ki bɛɛri di
ɲaaŋa ba shishan ɲɛ wɛ.

13 A fugba wɔrɔɔ k'i do ɲiŋɛ ki na
ba kafɛɛgɛ ma nitoodige ɲahara, na ki
geeye turi wɛ. 14 A fugba wu laha wu
tatɛɛngɛ ni, ba p'a fuugo kurulo na luu
kurulogana lemu na wɛ. Faaboboyo
ye ni lɔhɔ niŋɛ takpiiye yi bɛɛri y'a kuu
laha yi tatiinyɛ ni. 15 Koŋɔ ki sipyii
pu bɛɛri: Saannaa yoo, sipyigbɔɔ yoo,
kashɛn ɲuŋɔfɛɛ yoo, naafuu fɛɛ yoo,
fanhafɛɛ yoo, buloo yoo, piimu ɲɛ bu-
loo wɛ, pee yoo, pee bɛɛri ya puyɛ
ŋmɔhɔ yaŋa gulogoo ni, ni faaboboyo
yi tɛ ni. 16 A p'i faaya ni boboyo yi pye:
«Yi to wù ɲuŋɔ ni, y'i wù ŋmɔhɔ saanra
koro li tiinvɔɔ we, ni Dubyapige ki
loyire li ɲaha na. 17 Bani pu loyire li
cagbɔhɔ k'a nɔ. Jɔgɔ wu d'a já zhɔ wɛ?»

7

Kilɛ wo fɛ p'a kpɔn Izirayɛli sipyii piimu na ge

1 Lee kadugo na a nɛ mɛlɛkɛɛ
shishɛɛrɛ niyereye ɲa ɲiŋɛ ki kabaya
shishɛɛrɛ wu na. Pee bi koŋɔ ki
kabaya shishɛɛrɛ wu kafɛɛgɛ ki co,
kɔnhɔ kafɛɛgɛ ka shishiin ganha ba
yìri ɲiŋɛ ki na, kelee suumɔ lɔhɔ ki na,
kelee tige ka shishiin na wɛ. 2 A nɛ
mɛlɛkɛ watii ɲa w'a yìri Kilɛ-nɔhɔ ki
shizhaa na, Kilɛ ɲìi wo wu wo fɛ kpɔn
kpɔn yaaga ki ɲɛ wu keŋɛ ni. Ɲiŋɛ
ki fara suumɔ lɔhɔ ki na, yee gyɛɛgi
ya kan mɛlɛkɛɛ shishɛɛrɛ wemu mu
ge, a wu mujuugbɔɔ jo na pee pye:
3 «Yi ganha bu da yafiin kyɛɛgi ɲiŋɛ
ke, kelee suumɔ lɔhɔ, kelee tiire ti na,
na ta wèe sanha fɛ kpɔn wù Kilɛ wu
kapyebyii pu gbahaa na wɛ.» 4 Fɛ ya
kpɔn piimu na ge, pee yɛ ɲɔ nɛ logo.
Pee ɲɛ sipyii kabɔfoŋɔɔ xhuu nigin ni
kɛlɛɛ shishɛɛrɛ ni shishɛɛrɛ (144.000).
Pee bi foro Izirayɛli kpɔnhɔɔ ki bɛɛri
na.

5 Zhuda wo kpɔɔn li na, fɛ ya
kpɔn sipyii kabɔfoŋɔɔ kɛ ni shuun
(12.000) na;
Urubɛn wo kpɔɔn li na, sipyii
kabɔfoŋɔɔ kɛ ni shuun;
Gadi wo kpɔɔn li na, sipyii
kabɔfoŋɔɔ kɛ ni shuun;

6 Azɛri wo kpɔɔn li na, sipyii
kabɔfoŋɔɔ kɛ ni shuun;
Nɛfitali wo kpɔɔn li na, sipyii
kabɔfoŋɔɔ kɛ ni shuun;
Manase wo kpɔɔn li na, sipyii
kabɔfoŋɔɔ kɛ ni shuun;

7 Simiɲɔ wo kpɔɔn li na, sipyii
kabɔfoŋɔɔ kɛ ni shuun;
Levi wo kpɔɔn li na, sipyii
kabɔfoŋɔɔ kɛ ni shuun;
Isakari wo kpɔɔn li na, sipyii
kabɔfoŋɔɔ kɛ ni shuun;

8 Zabulɔn wo kpɔɔn li na, sipyii
kabɔfoŋɔɔ kɛ ni shuun;
Yusufu wo kpɔɔn li na, sipyii
kabɔfoŋɔɔ kɛ ni shuun;

Bɛnzhamɛ wo kpɔɔn li na, sipyii
kabɔfoŋɔɔ kɛ ni shuun;
fɛ ya kpɔn pee bɛɛri na.

Sipyiɲɛhɛmɛɛ piimu p'a shɔ ge

9 Lee kadugo na a nɛ wii na sii
sipyiire ta ɲa t'a sii ɲɛhɛ, sipya wa
shishiin da já piimu tɔrɔ wɛ. Pee bi
foro fiiye yi bɛɛri ni, ni shi wu bɛɛri, ni
shi jomɔ pu bɛɛri, ni kpɔnhɔɔ ki bɛɛri
ni. Pee niyereye y'a bye saanra koro
le, ni Dubyapige ki ɲaha tàan. Fade-
viye nidɔɔnyɔ yi bye pu na, fɛnhɛgeye
di ɲɛ pu keye ni. 10 A p'i ganha na
mujoŋɔɔ waa na: «Wèe wo Kilɛ we
w'a tiin saanra koro li na ge, wee ni
Dubyapige ki k'a ɲuwuuro kaan wèe
mu.» 11 Mɛlɛkɛɛ pu niyereye yi bye
na saanra koro le, ni nɔhɔlɛɛ pee, ni
ɲìi yaŋmuyɔ shishɛɛrɛ wu maha. A p'i
nuguro sin saanra koro li ɲahagbaa
na, na pu ɲahaya buri ɲiŋɛ na, na
Kilɛ pɛlɛ. 12 na jo: «Amiina. Masɔŋɔ
ni nɔɔrɔ, ni fungɔngɔ fɛɛrɛ ni baraga
daha, ni pɛɛŋɛ, ni sefɛɛrɛ, ni fanha,
yee ɲɛ wee Kilɛ wu woyo fo gbee.
Amiina.»
13 A nɔhɔlɛ nigin wa di nɛ yege na:
«Jɔgɔ yɛ p'i ɲɛ ni ye fadeviye ye ni
wɛ? Mii p'a yìri wɛ?» 14 A nɛ wu pye:
«Nɔhɔlɛ we, go mu wu wa pu cɛ.» A
wu nɛ pye: «Piimu nivorowuu pu wa
kanhagbɔ pu ni ge, ni p'a fadeye yi je
fiinŋɛ Dubyapige ki shishan pu ni ge,
pee pu wa. 15 Lee na pee wa Kilɛ wo
saanra koo li ɲaha tàan na kapyeŋɛɛ
pyi wu mu wu tapɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki
ni caŋa fara piige na. Saanra koo li
tiinvɔɔ wu na ba bye ni pu ni, na pu
mara. 16 Xuugo ni waga da ga ba pu
ta bada wɛ. Caŋa bɛ di da ga ba daraa
pu na sanha wɛ, kelee kafugo katii
bɛ wɛ. 17 Bani Dubyapige ke ki wa
saanra koro li niŋɛ ni ge, kee na bye
pu nahavɔɔ, na se ni pu ni ɲìi sicuumɔ
lɔhɔ ki yíri. Kilɛ na ba pu ɲɛsinmɛ pu
bɛɛri tuu.»

8

Fɛ gbarashuun wo pu keree

1 Tuun wemu ni Dubyapige k'a fɛ
gbarashuun wo pu laha ge, a fɛhɛnɛ
di fugba wu kpɔn fo na nɔ minitii kɛlɛɛ
taanri (30) shishiin na.
2 Mɛlɛkɛɛ gbarashuun we w'a yere
Kilɛ ɲaha tàan ge, a nɛ pee ɲa. A p'i
maya gbarashuun kan pu mu. 3 A
mɛlɛkɛ watii bɛ di ba yere saraya
tawologo ki ɲahagbaa na. Yawurire
shɔɔ sanni wuu li bye wu keŋɛ ni. A
p'i nudanga yawurire niɲɛhɛrɛ kan
wu mu; Kilɛ ya sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ
ge, kɔnhɔ wu pee wo Kilɛ-ɲɛrɛyɛ yi
fara tee yawurire ti na, wu yee pinnɛ
wolo saraga, saraya tawologo sanni
wogo ki ɲuŋɔ ni. Kee bye saanra
koro li ɲahagbaa na. 4 Tee nudanga
yawurire ti wo wurege ni Kilɛ ya
sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge, ni pee wo
ɲɛrɛyɛ y'a dugi shiizhan Kilɛ ɲaha tàan
mɛlɛkɛ wu keŋɛ ni. 5 A wee mɛlɛkɛ wu
yawurire shɔɔ li ɲi saraya yi tawologo
ki wo naganhaa ki na, na ki wá ɲiŋɛ ki
na. A Kilɛ-sɛlɛŋɛɛ, ni mujoŋɔɔ, ni Kilɛ-
ɲiŋɛɛ, ni ɲiŋɛ cɛlɛŋɛ di bye.

Mɛlɛkɛɛ p'a maya yi ɲɔ kɔn na wi

6 Maya gbarashuun wemu wu bye
mɛlɛkɛɛ gbarashuun wu mu ge, a pee
di gbegele yee maya yi wo wi kaa
na. 7 A mɛlɛkɛ nizhiimɛ wu wu wo
maga ki wi, a zanha kagereye, ni na,
ni shishan di suri yiyɛ ni na wá ɲiŋɛ
ki na. A ɲiŋɛ ki taaga taanri wogo k'i
sogi. A tiire ti taaga taanri wogo ki bɛ
di sogi. A ɲapurege ki bɛɛri di sogi.
8 A mɛlɛkɛ shuun wo wu wu wo
maga ki wi, a l'i bye ma na giin na ya
faabobo-tabaaga kemu ɲaaŋa ge, kee
w'a wá suumɔ lɔhɔ ki ni. A suumɔ lɔhɔ
ki taaga taanri wogo k'i ɲɛri shishan.
9 A suumɔ lɔhɔ ki ɲìi yaŋmuyɔ yi taaga
taanri wogo k'i xhu. Kɔrɔyɔ ye y'a bye
suumɔ lɔhɔ ki ɲuŋɔ ni ge, a yi bɛ wo
taaga taanri wogo ki bɛ di gyɛɛgi.
10 A mɛlɛkɛ taanri wo wu wu wo
maga ki wi, a wɔrɔ tabaaga ka di yìri
fugba we ni na pa do, na ganha na
ɲí ba nagbɔhɔ ɲɛ wɛ. Kee ya to gba
lɔhɔyɔ yi taaga taanri wogo, ni yi lob-
ulowegee ki ni. 11 Lee wɔrɔ li mɛgɛ
ki ɲɛ Zoro. A lɔhɔyɔ yi taaga taanri
wogo ki bɛɛri di soro. A kee lɔhɔ k'i
shɛnɲɛhɛmɛɛ gbo, bani ki bi soro.

12 A mɛlɛkɛ shishɛɛrɛ wo wu wu wo
maga ki wi, a lee di caŋa ki taaga
taanri wogo ki kpɔn, ni yeŋɛ ki taaga
taanri wogo ke, na fara wɔrɔɔ ki taaga
taanri wogo ki bɛ na, fo na yi kpɛɛngɛ
ki taaga taanri wogo ki pye nibiige.
Ayiwa, piige ki fara caŋa ki na, a
yi kpɛɛngɛ taaga taanri wogo k'i bye
nibiige.
13 A nɛ wii sanha na ɲaa ɲa w'a
yìri na beele fugba lii lii we ni, na
mujuugbɔɔ waa na: «Mɛlɛkɛɛ taanri
wusamaa p'a kori ge, pee ba pu wo
maya yi wi tuun wemu ni, bɔɔngɔ,
bɔɔngɔ, bɔɔngɔ kee k'a da ɲiŋɛ ki sipyii
pu ta wee tuun wu ni.»

9

Mɛlɛkɛ kaguro wo wu wo maga mɛɛ

1 A mɛlɛkɛ kaguro wo wu wu wo
maga ki wi, a nɛ wɔrɔ ɲa l'a yìri fugba
we ni na pa do ɲiŋɛ ki na. A p'i weco-
goŋɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki wo kenikaan
li kan lee mu. 2 A l'i kee wecogoŋɔ ki
ɲɔ mugi, a wurege di ganha na foro
wà ba kanragaa wurege ɲɛ wɛ. A
wecogoŋɔ ki wurege di nibiige leŋɛ
caŋa ɲii le ni kafɛɛgɛ ki ni. 3 A kabeeye
ya di foro kee wurege ki ni na caaga
ɲiŋɛ ke na. A p'i fanha kan yi mu ba
nàmaa ɲɛ wɛ. 4 P'a yi jo yi mu na yi
ganha bu da kakara pye ɲà ke na wɛ,
kelee yapyiire, kelee tige ka shishiin
na wɛ; ga sipyii piimu pu ɲɛ Kilɛ wo
fɛ pu ɲɛ pu gbahaa na-ɛ ge, na y'a
kakuuŋɔɔ pyi pee yɛ na. 5 Sefɛɛrɛ ya
ta kan yi mu yi já sipya gbo wɛ. Ga
sefɛɛrɛ ya kan yi mu y'a sipyii kana fo
yeye kaguro. Yi sɔɔnrɔ ya yá ba nàmaa
wuuro ɲɛ wɛ. 6 Sipyii na ba xu shaa
yee caya yi na, ga p'i da wu ta wɛ. Xu
kaa na ba bye pu na, ga wee bɛ na ba
fe pu ɲaha na.
7 Yee kabeeye yi bye ma na giin
shɔnyɔ p'a gbegele kashɛn kaa na, na
ɲɛ ma na giin sanni saanra ɲudɔŋɔɔ
y'a tɔ. Yi ɲahaya ɲɛ ba sipyii woyo ɲɛ
wɛ. 8 Yi ɲuzhiire ɲɛ ba cee wuuro ɲɛ
wɛ. Yi ganhaa di ɲɛ ba cɛnri wogoo ɲɛ
wɛ. 9 Yi ɲɛ kanna tɔɔrɔ fadeye y'a le na
pye ŋmasigiye, yi kapaya tunmɔ di ɲɛ
ba shɔnyɔ wotoriyo niɲɛhɛyɛ tunmɔ
ɲɛ wɛ, yemu y'a gburogi na se kashɛn
ni ge. 10 Yi naya ɲɛ ba nàmaa woyo ɲɛ
wɛ ni ŋmahaa ni. Kanhama pe y'a da
ba daha sipyii pu na fo yeye kaguro
ge, kee fanha ki wa yi naya yi ni.
11 Saan wa wu ɲɛ yi ɲuŋɔ ni, wee wu ɲɛ
wecogoŋɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki mɛlɛkɛ
we. Wu mɛgɛ ki ɲɛ Heburuu jomɔ pu
ni na Abadɔn, p'i wu pyi Girɛkii jomɔ
pu ni na Apoliyɔn, (lee kɔ́ri ɲɛ gyɛɛgi
pyevɔɔ).
12 Bɔɔngɔ ki nizhiige ya toro, lee
kadugo na, shuun wa bɛ wu da daha
kee na sanha.

Mɛlɛkɛ gbaara wo wu wo maga mɛɛ

13 A mɛlɛkɛ gbaara wo wu wu wo
maga ki wi, saraya yi tawologo sanni
wogo ke ki bye Kilɛ ɲaha tàan ge, a
nɛ mujuu la logo na foro ki gulo-
goo shishɛɛrɛ wu yeŋɛɛ shishɛɛrɛ wu
ni. 14 Maga ki bye mɛlɛkɛ gbaara
wo wemu keŋɛ ni ge, a wu wee pye:
«Mɛlɛkɛɛ shishɛɛrɛ wu w'a pɔ Efirate
gbagbɔ wu lɔhɔ ki ɲɔ na ge, pu sanha.»
15 Pee mɛlɛkɛɛ pii p'a bi gbegele yaha
na bɛ ni wee tuun we, ni kee caŋa ke,
ni kee yeŋɛ ke, ni lee yee li ni ge, a
p'i pee sanha yaha, kɔnhɔ p'i sipyiire
ti taaga taanri wogo ki gbo. 16 Pee
wo kashɛnŋmɔɔ piimu p'a bye shɔnyɔ
na ge, pee bi miliyoo xhuu shuun
(200.000.000) xɔ. Kee ɲɔ ke nɛ logo.
17 Kashɛɛ le nɛ ɲa ge, shɔnyɔ ye ni
piimu p'a bi dugi yi na ge, tɔɔrɔ fadeye
yi bye pu bɛɛri mu, yee yi bye pu
ŋmasigiye. Yi tuugo ka ɲɛ ba na ɲɛ
wɛ, ka ɲɛ bulani ba safiiri kagereŋɛ ɲɛ
wɛ, ka ɲɛ ba kirimu ɲɛ wɛ. Shɔnyɔ yi
ɲuyɔ di ɲɛ ba cɛnri wogo ɲɛ wɛ. Na
ni wurege ni kirimu di foro yi ɲɔyɔ
ni. 18 Na ni wurege ni kirimu we
w'a foro yee shɔnyɔ yi ɲɔyɔ ni ge, a
pee kanhama tɛhɛɛ taanri wu sipyiire
ti taaga taanri wogo ki gbo. 19 Yee
shɔnyɔ yi fanha ɲɛ yi ɲuyɔ ni yi naya
ni. Yi naya yi ɲɛ ba wɔlɔɔ ɲɛ wɛ. Naya
yi ɲɛ ni ɲuyɔ ni, yee ɲuyɔ yi ni y'a
sipyiire ti kana.
20 Sipyii piimu samaa p'a kori, pe
kanhama pe ya pu gbo-e ge, pee ya ta

daburajɛ jo pu kapyegee ki na wɛ. Pee ya ta jinaa wo pɛɛŋɛ ke ni yapɛrɛɛ wo pɛɛŋɛ ki ɲɔ yaha wɛ. Kee yapɛrɛɛ kii ya yàa ni sanni, kelee warifyɛn, kelee daɲaa tɔɔrɔ, kelee kagereye, kelee ni tige ni. Ki ya ɲaa wɛ, ki ya nuri wɛ, k'i ya já ɲaari wɛ. 21 Pu ya ta daburajɛ jo pu sipyigbuu li na, kelee pu siganma keree, kelee pu dɔdɔɔrɔ, kelee pu nagaara ti na wɛ.

10

Mɛlɛkɛ we ni Kitabupire li keree

1 Lee kadugo na a nɛ mɛlɛkɛ baraga wo wa ɲa wu na tigi na yìri fugba we ni, ɲahaŋa di ɲɛ wu cére fàya. Kilɛ-ŋmɔpara di ɲɛ wu ɲuŋɔ ni. Wu ɲaha ke di ɲɛ ba caŋa ɲɛ wɛ. Wu tɔɔyɔ ɲɛ ba na benɛɛ ɲɛ wɛ. 2 Kitabupire la ɲɔmugi-yahaŋa ki bye wu keŋɛ ni. W'a bi wu kanige tɔɔgɔ taha suumɔ lɔhɔ ki na, na kamɛnɛ wogo ki taha ɲiŋɛ ki na. 3 A wu mujuugbɔɔ la wà ba cɛnri ya guuri wɛ. W'a lee wá tuun wemu ni ge, a Kilɛ-sɛlɛŋɛɛ gbarashuun wu ganha na ya yu. 4 Ba Kilɛ-sɛlɛŋɛɛ gbarashuun w'a jo xɔ wɛ, nɛ bi zhaa da yee kani, ga na mujuu la logo na foro fugba we ni na: «Yemu Kilɛ-sɛlɛŋɛɛ gbarashuun w'a jo ge, yee yaha kaŋmɔhɔnɔ, ma ganha bu yee ka wɛ.» 5 Mɛlɛkɛ wu niyerege nɛ ɲa suumɔ lɔhɔ ke, ni ɲiŋɛ ki na ge, a wee di wu kanige keŋɛ yirige fugba wu ni na gaa na: 6 Wemu wu da gori yaha ɲìi na gbee ge, wu d'a fugba we ni wu funŋɔ yaŋmuyɔ, ni ɲiŋɛ ni ki yaŋmuyɔ, ni suumɔ lɔhɔ ni ki funŋɔ yaŋmuyɔ bɛɛri yàa ge, nɛ kaa wee na jo: «Taasiginɛ wa li ni nige wɛ. 7 Ga caŋa kemu mɛlɛkɛ gbarashuun wo w'a da ba wu wo maga ki wi ge, kee na ba bye Kilɛ wo kaŋmɔhɔnɔ li ɲɔ cavaŋa ma na jo ba w'a yi jo wu kapyebyii Kilɛ tudunmɔɔ pu mu jogana lemu na wɛ.»

8 Mujuu le nɛ bi logo na yìri fugba wu ni ge, a lee di nugo nɛ pye na: «Shɛ Kitabupire li ɲɔmugi-yahaŋa ki shɔ mɛlɛkɛ wu mu, wee wemu w'a yere suumɔ lɔhɔ ke ni ɲiŋɛ ki na ge.» 9 A nɛ fulo wee mɛlɛkɛ wu na, na wu ɲɛɛri jo wu Kitabupire li kan na mu. A wu nɛ pye: «Li co m'a li li, li na daan ma ɲɔ ni ba sɛrɛ ɲɛ wɛ, ga li bu digi ma funŋɔ ni, li na zoro.» 10 A nɛ lee Kitabupire li co mɛlɛkɛ wu keŋɛ ni na li. A l'i daan nɛ ɲɔ ni ba sɛrɛ ɲɛ wɛ, ga ba nɛ li li xɔ tuun wemu ni wɛ, a l'i soro nɛ funŋɔ ni. 11 A mujuu l'i nugo nɛ pye sanha na: «Li waha l'i waha ma na ba jomɔ ta sanha Kilɛ mu na jo fiiye niɲɛhɛyɛ, ni shi niɲɛhɛmɛ, ni shi jomɔ niɲɛhɛmɛ, ni saannaa niɲɛhɛmɛɛ shizhaa na.»

11

Sɛɛrɛɛ shuun wu keree

1 Lee kadugo na a p'i daanna kagaanga ka kan nɛ mu, kee bye ba pubiin ɲɛ wɛ. A p'i nɛ pye: «Yìri m'a Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki taanna, ni saraya yi tawologo ke, piimu p'a Kilɛ pɛlɛ wà ge, m'a pee tɔrɔ. 2 Ga m'a Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki kaaŋa ki yaha wà, ma ganha bu da kee taanna wɛ. Bani kee ya kan shi wu mu wemu ɲɛ Yawutuu wɛ. Pu na ba ɲaari ɲaari fɛfɛɛrɛ kulo li ni yeye kɛlɛɛ shishɛɛrɛ ni shuun (42) funŋɔ ni. 3 Nɛ na ba sefɛɛrɛ kan na sɛɛrɛɛ shuun wu mu. P'a yoro bɔrɔyɔ faya* le na Kilɛ Kafila jo cabyaa kabɔfonɔ di xhuu shuun ni kɛlɛɛ gbaara (1.260) funŋɔ ni.» 4 Pee ɲɛ oliviye tiye shuun we, ni sokinnaa shuun we, pee piimu niyereye yi wa ɲiŋɛ ki Kafɔɔ wu ɲaha tàan ge. 5 Sipya wa ba giin wu kakuunɔ pye wee wa na, na na foro pu ɲɔ ni na wee pɛn wo sòrogo. Wa ba giin wu kakuunɔ pye we wa na, nakaara baa le xugana le na weefɔɔ da xhuu. 6 Se wa pu ni na fugba we tɔ, kɔnhɔ zanha ganha bu do pu Kilɛ jomɔ pu cajoyo yi na wɛ. Se wa pu ni na lɔhɔ ɲɛri shishan. Tuun wemu bɛɛri bu pu taan, se wa pu ni na kanhama tuugo bɛɛri nɔ sipyiire ti na ɲiŋɛ ki na.

7 Pu ba ba pu sɛɛri keree ki ɲɔ fa tuun wemu ni, yacoguuŋɔ ke k'a duri na foro wecogoŋɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki

* **11:3** Pu na **bɔrɔyɔ faya** le, lee ya li shɛɛ na pu ɲatanhaŋa wuu pu ɲɛ, pu jomɔ pu bɛ di ɲɛ can.

ni ge, kee na ba yogo kɔn pu na, na
já pu na, na pu gbo. 8 Pu nixhuyo
na ba bye kugbɔɔ li pinnɛrɛ kpɛɛngɛ
ki na. Lee kulo l'a foro lemu fɛni ge,
lee ɲɛ Sodɔmu ni Misira. Lee kulo li
ni pu Kafɔɔ w'a kori tige na. 9 Koŋɔ
ke sipyii pii na ba pu nixhuyo ɲa na
foro fiiye yi bɛɛri ni, ni shi wu bɛɛri, ni
shi jomɔ pu bɛɛri, ni kpɔnhɔɔ ki bɛɛri
na. Pee na ba pu nixhuyo ɲa cabyaa
taanri ni taaga funŋɔ ni. Pu da ga
ba sɔɔ pu pu le faya ni wɛ. 10 Kilɛ
tudunmɔɔ shuun wu gbo wu na ba
bye fundanga koŋɔ ki sipyii pu mu, fo
pu na fundanga yakanya kaan puyɛ
mu, bani pee shuun w'a ɲiŋɛ ki sipyii
pu kanha fo xuuni. 11 Ba kee cabyaa
taanri ni taaga k'a toro wɛ, a Kilɛ di
munahaa le pu ni, na ɲiifɛɛrɛ kan pu
mu, a p'i yìri yere. Piimu pu bi pu wii
ge, a fyaara di jé pee ni fo xuuni. 12 A
pee Kilɛ tudunmɔɔ shuun wu muju-
ugbɔɔ la logo na yìri fugba we ni na:
«Yi dugi naha!» A p'i dugi ɲahaŋa na
na kari fugba wu ni pu pɛɛn pu ɲii na.
13 Wee tuun wuyɛ pyaa ni, a ɲiŋɛ k'i
jɛlɛ xuuni. A kulo li taaga kɛ wogo
k'i do, a sipyii kabɔfoŋɔɔ gbarashuun
(7.000) di xhu kee ɲiŋɛ cɛlɛŋɛ ki na. A
sipyii pusamaa di fya xuuni na ganha
na fugba Kilɛ pɛlɛ. 14 Bɔɔngɔ shuun
wogo k'a toro. Jɛɛrɛ tapyege ni bɔɔngɔ
taanri wogo k'a da nɔ.

Mɛlɛkɛ gbarashuun wo wu wo maga ki mɛɛ

15 A mɛlɛkɛ gbarashuun wo wu wu
wo maga ki wi, a mujogbɔhɔɔ kii di
foro fugba we ni na:

«Na lɔ nimɛ na, koŋɔ ki saanra t'a pye
wù Kafɔɔ Kilɛ wuuro,
ni w'a Shɔvɔɔ wemu ɲaha bulo
ge.
Wu na ba diin saanra koro li na
gbee.»

16 Nɔhɔlɛɛ kɛlɛɛ shuun ni shishɛɛrɛ
(24) wemu w'a tiin pu saanra koro-
goo ki na Kilɛ ɲaha tàan ge, a pee di
nuguro sin, na pu ɲahaya buri ɲiŋɛ
na, na Kilɛ pɛlɛ. 17 A pee di jo:

«Kafɔɔ Kilɛ, Sefɛɛrɛ Bɛɛri Fɔɔ,
mu wemu wu ɲɛ wà ge,
ni mu wemu wu bye wà ge,
wèe yaa baraga taha ma na;
bani m'a jé ma saanra ti ni
ni sefɛɛrɛ nigbɔɔrɔ ni.
18 Shi wemu ɲɛ Yawutuu-i ge, a pee
logoo di yìri.
Ga ma loyire l'a nɔ.
Xuu pu wo kiiri wu taakɔɔn ni
ma kapyebyii Kilɛ tudunmɔɔ pu
saraaduun ya nɔ,
ni m'a sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge,
ni piimu p'a ma pɛlɛ ge,
sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na,
pee bɛɛri saraaduun ya nɔ.
Ɲiŋɛ ki kyɛɛgivɛɛ pu bɛ taaxɔɔ ya nɔ.»

19 Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ kemu ki ɲɛ
fugba we ni ge, a kee ɲɔ di mugi. A
Kilɛ wo kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ li keshi wu
ɲa wu pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki funŋɔ ni. A
Kilɛ-ɲiŋɛɛ, ni Kilɛ-sɛlɛŋɛɛ, ni mujoŋɔɔ
di ganha na fòro. A ɲiŋɛ k'i jɛlɛ, a
zanha kagereye nagaya bɛ di digi.

12

Cee we ni wɔgɔŋɔ ke p'a byi diragɔn wu ge

1 Lee kadugo na a nɛ kakanhana
nigbɔɔ la ɲa fugba we ni. A nɛ cee wa
ɲa, caŋa ke na ɲɛ wu cére fàya, yeŋɛ ke
di ɲɛ wu tɔɔyɔ yi nɔhɔdaan. Wɔrɔɔ kɛ
ni shuun saanra ɲudɔnɔ di ɲɛ wu ɲuŋɔ
ni. 2 W'a bi yere yacɛrɛ na. Wu laa li bi
yìri, a wu ganha na sipyaa suu layana
li kanhama pu na.

3 Lee kadugo na a kakanhana la bɛ
di bye fugba wu ni. Lee ɲɛ wɔgɔŋɔ
niɲiga, ɲuyɔ gbarashuun ni yeŋɛɛ kɛ
di ɲɛ ki mu. Saanra ɲudɔŋɔɔ ki bye
yee ɲuyɔ gbarashuun wu bɛɛri nigin
nigin na. 4 A ki naŋa k'i fugba wu
wɔrɔɔ ki taaga taanri wogo ki faari
wo ɲiŋɛ ki na. Wee cee wu bi giin di
digi, a wɔgɔŋɔ k'i yere wu ɲahagbaa
na, kɔnhɔ wu bu digi, k'i pya wu xa.
5 A cee w'i digi funana na. Ga taapile
ni a wee pya w'i gari Kilɛ ni wu saanra
koro li kabanugo na. Wee wu da ba
shi wu bɛɛri mara ni tɔɔrɔ biin ni.
6 A cee wu baa kari sipoŋɔ ki ni; Kilɛ
bi xuu wemu gbegele ge, a wu gari
wà, kɔnhɔ wu shɛ wu ɲɔ shaa wà fo

cabyaa kabɔfonɔ nigin di xhuu shuun ni kɛlɛɛ gbaara (1.260).

7 Wee tuun wu ni a kashɛn di yìri fugba we ni. Mɛlɛkɛɛ ɲuŋɔfɔɔ Mishɛli ni wu mɛlɛkɛɛ p'a tun ni wɔgɔŋɔ ki ni. A wɔgɔŋɔ ki bɛ ni ki tahama-nɔhɔmɔɔ p'i kashɛn ki ŋmɔ. 8 Ga pee ya ta se ta wɛ. Pu ya ta xuu wa ta nige fugba we ni wɛ. 9 A p'i wɔgɔŋɔ ki co, na ki wá ɲiŋɛ na. Kee ɲɛ wɔlɛgɛ ke, p'i ki pyi na tɔɔgɔ levɔɔ, ni Shitaanni. Kee kemu k'a ɲiŋɛ ki sipyii pu bɛɛri piinŋɛ ge, kee ni ki mɛlɛkɛɛ p'a pinnɛ wá ɲiŋɛ ki na shiizhan.

10 Lee kadugo na a nɛ mujuugbɔɔ la logo na yìri fugba we ni na:

«Nimɛ wèe wo Kilɛ wu wo ɲuwuuro te,
ni wu sefɛɛrɛ te, ni wu saanra ti tuun w'a nɔ.
Shɔvɔɔ wemu w'a shɔɔnri lɔ ge,
wee bɛ wo ɲuŋɔ fɛɛrɛ ti tuun w'a nɔ nimɛ,
bani wèe cebooloo pu jaagivɔɔ w'a co,
na wá ɲiŋɛ ki na.
Wee wemu w'a bye Kilɛ ɲaha tàan
na pu jaagi caŋa fara piige na ge.
11 Wèe cebooloo p'a se ta
wu na Dubyapige ki shishan pu baraga ni,
ni pu Kilɛ Jozaama pu sɛɛri keree
ki bɛ wo jo baraga ni.
Bani p'a bi kahari pu munahaa ni fo na nɔ xu na.
12 Lee wuu na fugba we ni piimu pu ɲɛ wà ge,
yi fundanga ta.
Ga, bɔɔngɔ ki wa ɲiŋɛ ni suumɔ lɔhɔ wogo,
bani Shitaanni ya tigi pa yee mu.
Wu luu l'a yìri xuuni,
bani w'a li cɛ na tuun watii ɲɛ nige wee mu wɛ.»

13 Ba wɔgɔŋɔ k'a li ɲa na kee ya wá ɲiŋɛ ki na wɛ, cee we w'a tigi funana li na ge, a k'i daha wee fɛni na gana. 14 Ga, a ɲaa nagaŋa kapaya shuun di gan cee wu mu, xuu wemu w'a yàa yaha wu mu sipoŋɔ ki ni ge, kɔnhɔ wu yìri wu shɛ diin wà. Wu na ba ŋmɔhɔ wà, na lii wɔ wu na. Pu na ba wu ɲɔ shaa wà fo na shɛ nɔ yee taanri ni yeye gbaara na. 15 Lee kadugo na a wɔ wu lofomɔ pa yeege wu ɲɔ ni cee wu fɛni, ba gba lɔhɔ ɲɛ wɛ, kɔnhɔ pee lofomɔ p'i wu li. 16 Ga, a ɲiŋɛ k'i cee wu tɛgɛ; wɔgɔŋɔ k'a lofomɔ pemu yeege ki ɲɔ ki ni ge, a ɲiŋɛ k'i ki ɲɔ mugi na pee gba. 17 A wɔgɔŋɔ ki luu di yìri xuuni cee wu tàan. Yesu ya can wemu shɛ ge, Cee wu wo tuugo sipyii piimu p'a wee co, na Kilɛ wo ɲɔmɛhɛɛ ki bɛ co ge, a k'i shɛ ganha na kashɛn kɔɔn pee na.

Yacoŋɔ niguuŋɔ kemu k'a foro suumɔ lɔhɔ ki ni ge

18 Lee kadugo na a wɔgɔŋɔ k'i shɛ yere suumɔ lɔhɔ ki ɲɔ na gbazhɛnhɛ ki ni.

13

1 A nɛ yacoŋɔ ka nivorogo ɲa suumɔ lɔhɔ ki ni, ɲuyɔ gbarashuun ni yeŋɛɛ kɛ di ɲɛ ki mu. Saanra ɲudɔŋɔɔ kɛ di ɲɛ yeŋɛɛ kɛ wu bɛɛri ɲuŋɔ ni. Kilɛ mɛkyɛɛgɛrɛ jomɔ d'a ka ki ɲuyɔ yi bɛɛri na. 2 Nɛ yacoŋɔ kemu ɲa ge, kee bye ba shɛn ɲɛ wɛ. Ki tɔɔyɔ ɲɛ ni baraga ni ba yacoŋɔ ka ɲɛ wɛ, kemu mɛgɛ ki ɲɛ urusi ge. Ki ɲɔ ɲɛ ba cɛnri wogo ɲɛ wɛ. A wɔgɔŋɔ k'i ki sefɛɛrɛ te, ni ki saanra te, ni ki fanhagbɔhɔ ki kan ki mu. 3 A nɛ ki ɲuŋɔ nigin wa ɲa w'a bana, a k'i bye ma na giin ki da xhuu. Ga, a ki tabanaŋa k'i xhɔ. A lee di bye kakanhana koŋɔ ki sipyiire ti bɛɛri mu, a t'i daha ki fɛni. 4 A p'i wɔgɔŋɔ ki pɛlɛ, bani k'a fanha kan kee yacoŋɔ ki mu. A p'i yacoŋɔ ki bɛ pɛlɛ na: «Kɛ yacoŋɔ ke ɲɔhɔ ɲɛ wɛ! Jɔgɔ wu d'a já yogo tun ni ki ni wɛ?»

5 Wee tuun wu ni a se di gan yacoŋɔ ki mu, ki já k'a tabaara jomɔ ni Kilɛ mɛkyɛɛgɛrɛ jomɔ yu. Sefɛɛrɛ bɛ ya nɔhɔ kan ki mu ki já keree pye fo yeye kɛlɛɛ shishɛɛrɛ ni shuun (42). 6 Lee funŋɔ ni a k'i ki ɲɔ mugi na tabaara jomɔ ɲɔ kɔn na yu na waa Kilɛ na. A k'i ganha na Kilɛ mɛgɛ kyɛɛgi, na Kilɛ wo fɛfɛɛrɛ ti wo fɛfɛɛrɛ xuu wu fanri. Piimu pu ɲɛ fugba we ni ge, na ganha na pee bɛ fanri. 7 Kilɛ ya sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge, sefɛɛrɛ ya kan ki mu ki yogo tun ni pee ni, k'i se ta pu na. Sefɛɛrɛ ya kan ki mu fiiye yi bɛɛri na, ni shi wu

bɛɛri, ni shi jomɔ pu bɛɛri, ni kpɔnhɔɔ ki bɛɛri na. 8 Ɲiŋɛ ki sipyii pu bɛɛri na ba ki pɛlɛ, fo sipyii piimu mɛyɛ y'a ka Dubyapige nigbogo ki ɲìi sicuumɔ Kitabu wu ni fo koŋɔ ɲɔ kɔnduun wu ni ge, fo pee yɛ. 9 Wemu na logo ge, wu logo! 10 Sipya wemu w'a yaa na le bulooro ni ge, wee na le ti ni. Wemu w'a yaa na gbo ni ŋmɔpara ni ge, wee na gbo ni li ni. Ayiwa, lee wuu na Kilɛ ya sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge, pee ya yaa na loxulo ta, na gori n'a daa wu ni.

Yacoŋɔ niguuŋɔ ke k'a foro ɲiŋɛ ki ni ge

11 Lee kadugo na a nɛ yacoŋɔ katii nivorogo ɲa ɲiŋɛ ke ni, yeŋɛɛ shuun na ɲɛ ki mu, kee di ɲɛ ba dubyapepinŋɛ wogoo ɲɛ wɛ, ga k'i yu ba wɔgɔŋɔ ki ɲɛ wɛ. 12 K'a bi kapyeŋɛɛ pyi ni yacoŋɔ nizhiige ki fanha ki ni kee ɲaha tàan. Kee yacoŋɔ nizhiige ki k'a bi bana xuuni, fo ki na taxuyo shaa, ga na juuŋɔ ge, kee ya ki pɛɛŋɛ pye fanha koŋɔ sipyii na. 13 Yacoŋɔ shuun wogo ki bi kakanhaŋaa nigbɔhɔɔ pyi, fo na na bɛ tirige ɲiŋɛ ke na na yìri fugba we ni, sipyiire ti bɛɛri ɲii na. 14 Sefɛɛrɛ ya kan ki mu k'a kakanhaŋaa kiimu pyi yacoŋɔ nizhiige ki ɲaha tàan ge, a k'i kee kakanhaŋaa ki taga sipyiire ti piinŋɛ ɲiŋɛ ki na, na pu pye na pu yacoŋɔ nizhiige ki jaa yàa, kɔnhɔ pɛɛŋɛ di daha ki na. Kee yacoŋɔ ke ŋmɔpara l'a bi bana fo xuuni, ga ki ya ta xu wɛ. 15 Yacoŋɔ shuun wogo k'a sefɛɛrɛ ta na já ɲɔjogo kan yacoŋɔ nizhiige ki jaa wu mu, kɔnhɔ wu da yu. Piimu bɛ pu ɲɛ pu ya sɔɔ na wee jaa wu pɛlɛ-ɛ ge, wu pee bɛ gbo. 16 A k'i li pye fanha sipyii pu na, na pu fɛ kpɔn pu kanige keye kelee pu gbahaa na. Sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na, lafɛɛ fara la baa fɛɛ na, na fara buloo na, ni piimu ɲɛ buloo wɛ. 17 Wa shishiin da já bɛrɛ pye, kelee na zhɔ pye ni pee fɛ pu ɲɛ ma na wɛ. Pee ɲɛ yacoŋɔ nizhiige ki mɛgɛ, kelee nimɔɔlɔɔ piimu p'a bɛ ni ki mɛgɛ ni ge. 18 Naha fo fungɔngɔ fɛɛrɛ bu bye ma mu, m'a na ye ɲaha cɛ. Wemu w'a shiige ge, weefɔɔ na já yacoŋɔ ki nimɔri wu jate cɛ. Bani pee nimɔɔlɔɔ p'a bɛ ni sipya wa mɛgɛ ni. Pee ɲɛ xhuu gbaara ni kɛlɛɛ gbaara ni gbaara (666).

14

Dubyapige k'a piimu ɲuŋɔ wolo ge pee wo yocɛɛgɛ

1 Lee kadugo na a nɛ wii na Dubyapige ki niyerege ɲa Siyɔn faaboboŋɔ ki na. Sipyii piimu p'a bye ni ki ni ge, pee ɲɛ kabɔfoŋɔɔ xhuu nigin ni kɛlɛɛ shishɛɛrɛ ni shishɛɛrɛ (144.000) Dubyapige ki mɛgɛ ni ki To wu mɛgɛ bi ka pee sipyii pu gbahaa na. 2 A nɛ mujuu la logo na yìri fugba we ni, lee ɲɛ ba logbɔhɔ fɔɔ ni Kilɛ-sɛlɛnɛ nigbɔɔ ɲɛ wɛ. Lee mujuu li bi nɔhɔ pye ba konikpɔɔn konɔyɔ mɛhɛɛ ɲɛ wɛ. 3 Pee bi masɔŋɔ yofoŋɔ cee saanra koro li ɲahagbaa na, ni ɲìi yaŋmuyɔ shishɛɛrɛ we, ni nɔhɔlɛɛ pu ɲaha tàan. Wa shishiin ya ta já kee yogo ke taanni, ni sipyii kabɔfoŋɔɔ xhuu nigin ni kɛlɛɛ shishɛɛrɛ ni shishɛɛrɛ (144.000) wu yɛ bɛ wɛ. Pee piimu ɲuyɔ Kilɛ ya wuu koŋɔ ki na ge. 4 Pee ya ta fɔɔnrɔ kaa pye ɲa ni cee ni wɛ, bani pee ya pu yɛ mara yaha fɛfɛɛrɛ ni. Dubyapige ki ba se xuu bɛɛri ni, pee na daha yaha ki fɛni. Pee ya ɲuwuuro ta na foro sipyii pu niŋɛ ni, kɔnhɔ p'i bye saraga na wolo kan Kilɛ ni Dubyapige ki mu ba yashiiye ɲɛ wɛ. 5 Pee ya ta kafinɛyɛ jo ɲa bada wɛ. Jaagi baa sipyii pu ɲɛ pii.

Mɛlɛkɛɛ taanri wu wo mujoŋɔɔ

6 Lee kadugo na a nɛ mɛlɛkɛ wa ɲa wu na yìri na beele fugba lii lii we ni. Kilɛ wo Jozaama nixhɔbaama pu bye wu mu na yu ɲiŋɛ ki sipyii pu bɛɛri mu: fiiye yi bɛɛri, ni shi wu bɛɛri, ni shi jomɔ pu bɛɛri, ni kpɔnhɔɔ ki bɛɛri. 7 A wu jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Yi fya Kilɛ na, y'i wu pɛlɛ bani tuun wemu ni w'a da kiiri kɔn sipyiire ti na ge, wee ya nɔ xɔ. Y'a fugba ni ɲiŋɛ, ni suumɔ lɔhɔ, ni lobulowegee ki yaavɔɔ wu pɛlɛ.»

8 Mɛlɛkɛ shuun wo wu w'a taha
nizhiimɛ wu na ge, a wee di jo: «Ba-
bilɔni kugbɔɔ l'a ja! L'a sii ja! L'a
shi wu bɛɛri yaha w'a gba li dɔdɔɔrɔ
duvɛnkuumɔ wu ni.»
9 A mɛlɛkɛ taanri wo wu daha wu
fɛni, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Wemu
w'a yacoŋɔ ke ni ki jaa wu pɛlɛ ge, ki
fɛ d'a kpɔn wu gbaa kelee wu keŋɛ na
ge, 10 wee bɛ na gba Kilɛ wo loyire li
wo duvɛn wu ni, w'a duvɛn nizurib-
aaga sogi le wu loyire cɛɛgbuu li ni.
Weefɔɔ na ba ganha na ni kirimu ni,
fɛfɛɛrɛ mɛlɛkɛɛ pee ni Dubyapige ki
ɲaha tàan. 11 Na kemu k'a pu kana ge,
kee wurege bi yìri na duri gbee. Pu na
ba bye ŋmɔnɔ baa caŋa fara piige na,
pee piimu p'a yacoŋɔ ke ni ki jaa wu
pɛlɛ, yacoŋɔ ki fɛ d'a kpɔn pu na ge.»
12 Kilɛ ya piimu pye fɛɛfɛɛ, pee di wu
ɲɔmɛɛ coni, na daa Yesu na ge, pee pu
loxulo ta.
13 A nɛ mujuu la logo na yìri fugba
we ni na: «Li ka, na co nimɛ na, sipyii
piimu p'a xhuli na pu yaha Kirisa wo
kariɲɛɛgɛ ki ni ge, pee ɲɛ duba nagoo.»
A Kilɛ Munaa li bɛ di jo: «Can wu ɲɛ
wii, kɔnhɔ p'i ba ŋmɔ pu kapyewagaa
ki tàan. Bani pu kasaaŋaa ki bɛɛri
kuduun wu wa pu na.»

Niŋɛ sipyii pu wo kiiri we

14 A nɛ ɲahaŋa nivige ka ɲa sanha.
Wa nidɛɛngɛ ki bye kee na ba sipya
ɲɛ wɛ. Sanni ɲudɔnɔ ɲɛ wu ɲuŋɔ ni,
ɲakɔɔngɔ ɲɔtanga wogo bɛ di ɲɛ wu
keŋɛ ni. 15 A mɛlɛkɛ watii di ba na
yìri Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, na ba
ɲahaŋa ki tiinvɔɔ wu pye ni muju-
ugbɔɔ ni na: «Ma ɲakɔɔngɔ ki lɔ, m'a
ɲiŋɛ ki yalɔɔrɔ ti lɔ, bani yalɔɔrɔ ti
lɔduun w'a nɔ. Ɲiŋɛ ki yalɔɔrɔ t'a lɛ
xɔ.» 16 Wemu nidɛɛngɛ ki bye ɲahaŋa
ki na ge, a wee di wu ɲakɔɔngɔ ki lɔ,
na ɲiŋɛ ki yalɔɔrɔ ti lɔ.
17 A mɛlɛkɛ watii di yìri fugba wu
ni Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, ɲakɔɔngɔ
ɲɔtanga wogo di ɲɛ wu bɛ keŋɛ ni.
18 A mɛlɛkɛ watii bɛ di foro saraya yi
tawologo ki ni. Sefɛɛrɛ bye wee mu
na na. Ɲakɔɔngɔ ɲɔtanga wogo k'a
bye wemu keŋɛ ni ge, a wu wee pye
ni mujuugbɔɔ ni na: «Ma ɲakɔɔngɔ
ɲɔtanga wogo ki lɔ, m'a ɲiŋɛ ki ɛrɛzɛn
wu kɔn, bani wu nagoo p'a lɛ xɔ.» 19 A
wee mɛlɛkɛ wu ɲakɔɔngɔ ki lɔ, na ɲiŋɛ
ki ɛrɛzɛn nilɛ wu bɛɛri kɔn, na wu wá
ɛrɛzɛn lɔhɔ tayaaga wegbɔhɔ ki ni, kee
ɲɛ Kilɛ wo loyire le. 20 A p'i ɛrɛzɛn wu
tɔnhɔ ɛrɛzɛn lɔhɔ ki tayaaga ki ni kulo
li kadugo. A shishan di foro ɛrɛzɛn
wu ni, na fɔ́ ba lofomɔ ɲɛ wɛ, fo kiloo
xhuu taanri (300) ɲɔhɔ. Pee shishan
pu cogoŋɔ bi lɔ ɲiŋɛ na, na shɔngɔ taa
fo ki kɔrɔfɛ we na.

15

Mɛlɛkɛɛ gbarashuun we ni kanhama pusama keree

1 Lee kadugo na a nɛ kakan-
hana nigbɔɔ la bɛ ɲa fugba we
ni, lee bye ɲawɔɔrɔ kaa gbang-
ban. Tuun wusama kanhama
kagbɔhɔɔ gbarashuun wu ɲɛ mɛlɛkɛɛ
gbarashuun wemu keŋɛ ni ge, pee ya
Kilɛ wo loyire li keree ki ɲɔ fani.
2 Lee kadugo na a nɛ xuu wa ɲa,
wee ɲɛ ba logbɔhɔ ɲɛ wɛ, na ɲɛ ba vɛɛri
ɲɛ wɛ, na d'a suri wu ni. Piimu p'a se
ta yacoŋɔ ke ni ki jaa we, ni ki nimɔri
wu na ge, pee niyereye yi bye wee
xuu wu ni; Kilɛ ya konɔyɔ yemu kan
pu mu ge, yee di ɲɛ pu keye ni. 3 P'a bi
Kilɛ wo kapyebye Musa ni Dubyapige
ki wo yoceege ki cee na:

«Kafɔɔ Kilɛ, Se Bɛɛri Fɔɔ,
ma kapyegee k'a pɛlɛ.
Kakanhaŋaa ki ɲɛ kii!
Shi wu bɛɛri wo saan we,
ma korogoo ki bɛɛri ya tii.
Lee ɲɛ can.
4 Kafɔɔ, jɔgɔ wu d'a jo na wee ya fyagi
mu na-ɛ wɛ,
na wee da mu pɛlɛ-ɛ wɛ?
Mu yɛ nigin wu ɲɛ fɛɛfɛɛ.
Shi wu bɛɛri ya ma na mu pɛlɛ,
bani p'a li ɲa na fiinŋɛ na ma
kapyegee k'a tii.»
5 Lee kadugo na a nɛ Kilɛ wo
sɛɛri fàŋa puga fɛfɛɛrɛ wogo ki ɲa
ni Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, yi ɲɔ
na mugi fugba we ni. 6 Kanhama
kagbɔhɔɔ gbarashuun wu ɲɛ mɛlɛkɛɛ
gbarashuun wemu keŋɛ ni ge, pee ya

foro Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni. Faviire
temu ti ɲɛ fɛɛfɛɛ na ɲí ge, tee bye pu na.
Sanni kirimɛhɛɛ di ɲɛ pu fushiiye na.
7 A ɲìi yaŋmuyɔ shishɛɛrɛ wu wa ni-
gin di sanni cɛɛgbuugoo gbarashuun
kan mɛlɛkɛɛ gbarashuun wu mu. Kilɛ
wemu wu da gori yaha ɲìi na gbee
ge, a wee wo loyire di ki ɲi. 8 A Kilɛ-
pɛɛŋɛ pugbɔhɔ k'i ɲi wurege na, kee
wurege ke bi foro Kilɛ wo nɔɔrɔ we
ni wu sefɛɛrɛ ti ni. Sipya wa shishiin
ya já jé Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, yani
kanhama kagbɔhɔɔ gbarashuun wu
ɲɔ ki fa wɛ, kee kiimu ki bye mɛlɛkɛɛ
gbarashuun wu keŋɛ ni ge.

16

Kilɛ wo loyire cɛɛgbuugoo gbarashuun we

1 Lee kadugo na a nɛ mujuugbɔɔ la
logo na yìri Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni li
na mɛlɛkɛɛ gbarashuun wu pyi: «Kilɛ
loyire li wa cɛɛgbuugoo gbarashuun
wemu ni ge, yi shɛ kee ɲuŋɔ sin ɲiŋɛ
ki na.»
2 A mɛlɛkɛshiimɛ wu shɛ wu wo
cɛɛgbuu li funŋɔ yaaga ki ɲuŋɔ sin
ɲiŋɛ ki na. Yacoŋɔ niguuŋɔ ki fɛ pu ɲɛ
sipyii piimu na ge, ni ki jaa wu pɛlɛvɛɛ
pee, a nɔɔyɔ niguuyo di bye pee na, na
pu kana gbangban.
3 A mɛlɛkɛ shuun wo wu wu wo
cɛɛgbuu li funŋɔ yaaga ki ɲuŋɔ sin
suumɔ lɔhɔ ki ni. A suumɔ lɔhɔ k'i ɲɛri
shishan, ba sipyixugo shishan ɲɛ wɛ.
A suumɔ lɔhɔ ki funŋɔ ɲìi yaŋmuyɔ yi
bɛɛri di xhu.
4 A mɛlɛkɛ taanri wo wu wu wo
cɛɛgbuu li funŋɔ yaaga ki ɲuŋɔ sin gba
lɔhɔyɔ ni lobulowegee ki ni, a yee di
bye shishan. 5 Mɛlɛkɛ wemu wu ɲɛ
lɔhɔyɔ yi ɲuŋɔfɔɔ ge, a nɛ wee mujuu
logo wu na yu na:

«Mu wemu yɛ nigin pe wu ɲɛ fɛɛfɛɛ ge,
mu ɲɛ wà gbee, m'a bi bye wà bɛ.
Kɔngana lemu na m'a we kiiri we kɔn
ge, m'a tii.
6 Bani sipyii p'a Kilɛ tudunmɔɔ
shishan wo,
Kilɛ ya sipyii piimu bɛ pye fɛɛfɛɛ ge,
na pee bɛ wo shishan wo.
A ma bɛ di shishan kan pu mu p'a gba,
p'a yaa ni lee ni.»
7 A nɛ mujuu la logo na foro saraya yi
tawologo ki ni na:

«Uun, Kafɔɔ Kilɛ, Se Bɛɛri Fɔɔ,
ma kiiri keree ki bɛɛri ɲɛ can, k'a
tii bɛ!»
8 A mɛlɛkɛ shishɛɛrɛ wo wu wu wo
cɛɛgbuu li funŋɔ yaaga ki ɲuŋɔ sin
caŋa ki na. A fanha di gan caŋa ki mu
k'a sipyii pu sòrogo ni ki kafugbɔhɔ
ki ni. 9 A kee kafugbɔhɔ k'i sipyii
pu sòrogo. A p'i Kilɛ mɛgɛ kyɛɛgi, pu
kanhama kagbɔhɔɔ ki ɲɛ wee wemu
keŋɛ ni ge. Ga pu ya ta sɔɔ na yere pu
jurumu wu na, na Kilɛ pɛlɛ wɛ.
10 A mɛlɛkɛ kaguro wo wu wu wo
cɛɛgbuu li funŋɔ yaaga ki ɲuŋɔ sin
yacoŋɔ niguuŋɔ ki wo saanra koro li
na, a nibiige di jé ki saanra ti bɛɛri
ni. A sipyii p'i ganha na pu ɲilee
nɔni pee kanhama pu yama keŋɛ ni.
11 A p'i fugba fɔɔ Kilɛ mɛgɛ kyɛɛgi pu
kanhama pe ni pu nɔɔyɔ niguuyo yi
wuu na. Ga, pu ya ta daburajɛ jo pu
kapyegee ki na wɛ.
12 A mɛlɛkɛ gbaara wo wu wu wo
cɛɛgbuu li funŋɔ yaaga ki ɲuŋɔ sin
Efirate gbagbɔ wu ɲuŋɔ ni, a kee gba
lɔhɔ k'i waha, kɔnhɔ saannaa pu koo
l'i faha, pee piimu p'a ma na yìri
Kilɛ-nɔhɔ ki na ge. 13 A nɛ kii mu-
naakuuŋɔɔ taanri we ɲa, nigin wa ya
foro wɔgɔŋɔ ki ɲɔ ni, a nigin wa di
foro yacoŋɔ ki ɲɔ ni, a taanri wuu
l'i foro tudunmɔ kafinɛjo wu ɲɔ ni.
Kee bye ba jasiin ɲɛ wɛ. 14 Kee ɲɛ
jinaa munahaa, na kakanhaŋaa pyi,
a kee di shɛ foro koŋɔ ke saannaa pu
bɛɛri mu, kɔnhɔ p'i puyɛ pinnɛ, p'i ba
kashɛn ŋmɔ Se Bɛɛri Fɔɔ Kilɛ na wu
cagbɔhɔ ki na. 15 A Yesu di jo: «Li
wii, kee caŋa nɛ na ba ba ba nagaa ɲɛ
wɛ! Wemu w'a tiin ɲìi na, na wu fàya
mara, kɔnhɔ wu ceepile wo ganha ba
ɲaari sipyii p'a wii-i ge, wee ɲɛ duba
pya.» 16 Pee jinaa p'a saannaa pu
pinnɛ xuu wemu ni ge, wee mɛgɛ ɲɛ
Arimagedɔn Heburuu jomɔ pu ni.
17 A mɛlɛkɛ gbarashuun wo wu wu
wo cɛɛgbuu li funŋɔ yaaga ki ɲuŋɔ sin
kafɛɛgɛ ki ni. A mujuugbɔɔ la di foro

saanra koro li na Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni na: «L'a nɔ li tɛhɛnɛ na nimɛ.» 18 A Kilɛ-ɲiŋɛɛ, ni Kilɛ-sɛlɛŋɛɛ, ni mujoŋɔɔ, ni ɲiŋɛ cɛlɛŋɛ nigbɔhɔ di bye. Ba sipyii da sii ɲiŋɛ ki na wɛ, kee ɲiŋɛ cɛlɛŋɛ ki ɲɔhɔ sanha bye ɲa wɛ. 19 A lee kugbɔɔ li ɲiŋɛ k'i daa taaya taanri. A fiiye yisaya bɛɛri wo kulogoo k'i ja ja. A Kilɛ di wuyɛ funŋɔ yaha nidogo lee kugbɔɔ li na, Babilɔni kulo le. A wu wu loyire nigbɔɔ li wo duvɛn cɛɛgbuu li niɲinɛ kan li mu l'a gba. 20 Takpiiye ye yi wa lɔhɔ ki niŋɛ ni ge, yee bɛɛri ya curi, faaboboŋɔ ka shishiin ya ta ɲa wɛ. 21 A zanha kagereye nagaya di do sipyii pu ɲuŋɔ ni na yìri fugba wu ni. Ka bɛɛri bi kiloo kɛlɛɛ gbarataanri (80) shishiin xɔ. A sipyii p'i Kilɛ mɛgɛ kyɛɛgi yee zanha kagereye yi wuu na, bani yi kanhama p'a bi pɛlɛ toro.

17

Navarashɔgɔ ki keree

1 Cɛɛgbuugoo gbarashuun wu wa mɛlɛkɛɛ gbarashuun wemu keŋɛ ni ge, a wee wa nigin di ba nɛ pye: «Pa, navarashɔgɔ kemu k'a tiin logbɔhɔyɔ yi na ge, di ba kee wo kiiri wu shɛ ma na. 2 Ɲiŋɛ ke saannaa p'a dɔdɔɔrɔ pye ni kee ni. A ki dɔdɔɔrɔ t'i ɲawɔhɔ wɔ ɲiŋɛ ki sipyii pu bɛ na ba duvɛn ma ɲawɔhɔ wɔ mɛ sipya na wɛ.»

3 Lee kadugo na a Kilɛ Munaa di jé nɛ ni, a mɛlɛkɛ wu gari ni nɛ ni siponɔ ka ni. A nɛ cee wa nidɛɛngɛ ɲa yacoŋɔ niɲiga ka na, Kilɛ mɛkyɛɛgɛrɛ fɛ ya ka kee kabaya yi bɛɛri na. Ɲuyɔ gbarashuun ni yeŋɛɛ kɛ di ɲɛ ki mu. 4 Cee wu bi wuyɛ to ni faɲɛɛyɛ nizaaya, ni sanni, ni pɛɛwa kagereye, ni pɛɛwa kuun ni. Sanni cɛɛgbuu di ɲɛ wu keŋɛ ni, lee ya ɲi katanhaŋaa ni wu dɔdɔɔrɔ nɔhɔmɔ na. 5 Kaŋmɔhɔnɔ mɛgɛ ka ki bi ka wu gbaa na, kee ɲɛ:

BABILƆNI KUGBƆƆ,
NAVARAGAA NU,
NI ƝIŊƐ KATANHAŊAA SEFƆƆ.

6 Kilɛ ya piimu pye fɛɛfɛɛ ge, piimu ya pye ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ Yesu mu ge, a nɛ cee wu ɲa pee wo shishan ya ɲawɔhɔ wɔ wu na.

P'a kaŋmɔhɔnɔ li ɲaha jo

Ba nɛ cee wu ɲa wɛ, a l'i bye nɛ mu ɲawɔɔrɔ kaa. 7 Wee tuun wu ni a mɛlɛkɛ wu nɛ pye: «Ɲaha d'a li pye mu mu ɲawɔɔrɔ kaa wɛ? We cee we ni yacoŋɔ niɲiga kemu na w'a tiin ge, ɲuyɔ gbarashuun ni yeŋɛɛ kɛ di ɲɛ ki mu ge, n'a da lee kaŋmɔhɔnɔ li ɲaha jo ma mu, 8 Yacoŋɔ ke m'a ɲa ge, kee bye ɲìi na, ki nimɛ wogo wa ɲìi na wɛ. Ga k'a yaa na pa yìri foro wecogoŋɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki ni, na gaaŋi ki takyɛɛgɛŋɛ ni. Ɲiŋɛ ke sipyii piimu pu ɲɛ pu mɛyɛ y'a ta ka ɲìi sicuumɔ Kitabu wu ni fo koŋɔ ki ɲɔ kɔnduun wu ni-i ge, pee bu yacoŋɔ ki ɲa mu, li na bye kakanhana pee mu. Bani ki bye ɲìi na, ki nimɛ wogo di wa ɲìi na wɛ, ga ki na ba foro sanha.

9 «Naha, fo ma bu bye fungɔngɔ fɔɔ ni shizhiinmɛ fɔɔ. Ɲuyɔ gbarashuun wu ɲɛ faaboboyo gbarashuun, cee w'a tiin yemu na ge. 10 Yee ɲuyɔ yi ɲɛ sanha saannaa gbarashuun. Kaguro ya to pee ni, gbaara wo wu ɲɛ wà fanha ki na, gbarashuun wo wu sanha deŋɛ wɛ. Wee ba ba deŋɛ, jɛɛrɛ yɛ nigin w'a da bye. 11 Yacoŋɔ ke ki bye ɲìi na ki nimɛ wogo di wa ɲìi na-ɛ ge, kee bye gbarashuun wu wa nigin. Ga kee yɛ pyaa k'a nɔhɔ pye saan gbarataanri wo we, bani ki na ba foro na se ki takyɛɛgɛŋɛ ni.

12 «Yeŋɛɛ kɛ we m'a ɲa ge, kee ɲɛ saannaa kɛ we. Pee sanha deŋɛ saanra ti na wɛ, ga pu na ba deŋɛ na lɛɛri nigin yɛ pye saanra ti na ni yacoŋɔ ki ni shiizhan. 13 Pu funzhakeree ɲɛ nigin. Pu na ba pu sefɛɛrɛ ni pu fanhaya kan yacoŋɔ ki mu. 14 Dubyapige ki na ba bye ni ki wuu pu ni shiizhan: K'a piimu yiri ge, k'a piimu shɔɔnri ge, piimu ya pye ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ ge. Saannaa pu na ba kashɛn kɔn Dubyapige ki na, ga Dubyapige ki ni ki wo sipyii pu na ba se ta pu na, bani kafɛɛ wo Kafɔɔ wu ɲɛ wii, na ɲɛ saannaa wo Saan.»

15 A mɛlɛkɛ wu nɛ pye sanha na: «Lɔhɔyɔ yemu ɲuŋɔ ni m'a navarashɔgɔ ki nidɛɛngɛ ɲa ge, yee ɲɛ

fiiye ya, ni sipyiire ta, ni shi wa, ni shi
jomɔ pa. 16 Yeŋɛɛ kɛ we m'a ɲa ge, kee
ni yacoŋɔ ki na ba navarashɔgɔ ki kɔ,
na yaŋmuyɔ yi bɛɛri shɔ ki na, na ki
ceepile wo yaha. Yee na ba ki gbo, na
xha ki ni, na kisaŋa sòrogo fɛɛfɛɛ na ni.
17 Kilɛ ya wu ɲidaan le pee funyɔ ni,
fo p'a pinnɛ na saanra ti ɲuŋɔ fɛɛrɛ ti
kan yacoŋɔ ki mu, fo Kilɛ wo kajogoo
ki bɛɛri ɲɔ bu shɛ fa. 18 Cee we m'a ɲa
ge, wee ɲɛ kugbɔɔ le, lemu l'a bye ɲiŋɛ
ki saannaa pu bɛɛri ɲuŋɔ ni ge.»

18

Babilɔni ja ja keree

1 Lee kadugo na a nɛ mɛlɛkɛ watii
nidigiŋɛ ɲa na yìri fugba we ni.
Sefɛɛrɛ nigbɔɔrɔ wa wu mu, wu nɔɔrɔ
w'a kpɛɛngɛ yeege ɲiŋɛ ki kabaya yi
bɛɛri na. 2 A wu jo ni mujuugbɔɔ ni
na:

«Babilɔni kugbɔɔ l'a ja! L'a ja!
L'a bye jinaa tatɛɛngɛ,
ni munaakuuŋɔɔ bɛɛri taŋmɔhɔŋɔ,
ni tɔnbɛn-shazhinɔrɔyɔ ye bɛɛri
taŋmɔhɔŋɔ.
3 Bani shi wu bɛɛri ya dɔdɔɔrɔ pye ni li
ni,
fo na ɲawɔhɔ wɔ puyɛ na kanna
duvɛn p'a gba.
Ɲiŋɛ ki saannaa ya dɔdɔɔrɔ pye ni li ni,
ɲiŋɛ ki jagipyii p'a pye kabyaa fɛɛ
li yaŋmuzaaya niɲɛhɛyɛ yi wuu
na.»

4 Lee kadugo na a nɛ jomɔ pa bɛ logo
na yìri fugba we ni na:

«Na sipyii, yi foro Babilɔni ni,
kɔnhɔ yi ganha bu da bye wu
wɔɲii wu jurumu wu ni,
wu kanhama nigbɔ pa di ba nɔ yi
na wɛ.
5 Bani wu jurumu w'a pinnɛ wuyɛ
ɲuŋɔ ni,
fo wu toŋɔ k'a nɔ fugba we ni.
A Kilɛ di wu funŋɔ yaha nidogo Ba-
bilɔni tiibaara ti na.
6 W'a pusamaa saraa saraagana lemu
na ge,
yi wuyɛ pyaa ki saraa lee saraa-
gana li na.
Wu jurumu w'a bɛ ni kanhama pemu
ni ge,
yi pee tɛhɛɛ shuun kan wu mu.
W'a bi cɛɛgbuu li funŋɔ yagbaga
kemu kaan
pusamaa mu pu na gbuu ge,
yi kee ɲɔhɔ shuun kan wu mu,
kemu fanha k'a ɲɛhɛ xuuni ge.
7 W'a wuyɛ pɛlɛ ni yaŋmuzaaya yemu
da ni ge,
yi yee ɲɔhɔ kanhama ni mɛsuu nɔ
wu na.
Bani w'a yi jo wuyɛ funŋɔ ni na:
‹Nɛ ɲɛ saanzhɔ, nɛ nidɛɛngɛ ki wa
naha.
Nɛ ɲɛ naxhugoshɔ wɛ.
Yamɛɛ da ga nɔ nɛ na bada wɛ.›
8 Lee wuu na li kanhama na ba do li
ɲuŋɔ ni caŋa nigin:
xu ni yamɛhɛɛ ni xuugbɔhɔ.
Na bɛ na ba li sòrogo fɛɛfɛɛ,
bani Kilɛ we w'a da ba kiiri kɔn li
na ge,
wee ɲɛ sefɛɛrɛ fɔɔ.
9 «Ɲiŋɛ ki saannaa piimu ni l'a bye
kariɲɛɛgɛ ki ni, dɔdɔɔrɔ ni naafuugbɔ
wu wo fɛrɛmɛ pu ni ge, pee ba li
nizogoŋɔ wurege ɲa tuun wemu ni,
pee na da mɛhɛɛ suu na sipyaa waa li
wuu na. 10 Pee na ba yere taliige ni li
kanhama pu ɲìi fyaara wuu na, na yu:

‹Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ!
Babilɔni kugbɔɔ, kulo fanha
wuu!
Ma kiiri w'a to ma ɲuŋɔ ni
taapile nigin funŋɔ ni.›
11 «Ɲiŋɛ ki jagipyii pu bɛ ɲɛ na mɛhɛɛ
suu, na sipyaa waa ɲatanhaŋa keŋɛ
ni li wuu na; bani wa shishiin ya pu
jagi yaŋmuyɔ shuu nige wɛ. 12 Yee ɲɛ:
Sanni, warifyɛn, pɛɛwa kagereye, ni
pɛɛwa kuun, ni pɛɛwa fapilɛpilɛgɛɛ,
ni saannaa fàya: Ya na ɲaaŋa, ya
d'a ɲaaŋa gbanhaa; ni pɛɛwa fàya ya
yemu y'a peŋi peŋi ge, ni nudanga
tiye, ni yaŋmuyɔ ye y'a yàa ni suu
ganhaa ni, kelee ni pɛɛwa tiye ni ge,
ni daɲaa tɔɔrɔ, ni tɔɔrɔ yaŋmuyɔ, ni
yaŋmuyɔ ye p'a tɛ y'i ɲɛ pɛɛwa faaya
ge, 13 ni shiga yaŋmuyɔ nudanga woyo
yemu mɛgɛ ki ɲɛ kanɛli ge, ni lasikoli,
ni nudanga Izopu, ni nudanga

yawurire, ni duvɛn, ni sìnmɛ, ni farini
myɛ nizaama, ni shinma, ni niiyɛ, ni
dubyaa, ni shɔnyɔ, ni wotoriyo, ni
buloo, ali ni sipyii bɛ. 14 Pu na ba yu:
‹Yaŋmuyɔ ye m'a sha ge, yee ya foro
ma keye ni. Naafuugbɔ we, ni ɲafɛ
yaŋmuyɔ ye, m'a buun yi bɛɛri ni. Ma
da já yee ta nige wɛ.› 15 Yee yaŋmuyɔ yi
wo jagipyii piimu p'a pye kabyaa fɛɛ
lee kugbɔɔ li gbɔɔrɔ ni ge; kanhama
pe pu da ba nɔ li na ge, pee na ba yere
taliige ni pee kanhama pu wo fyaara
wuu na, na mɛhɛɛ suu na sipyaa waa
ɲatanhaŋa keŋɛ ni. 16 na yu:

‹Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ
ki ɲɛ kugbɔɔ li wogo!
Lee lemu l'a bi faɲɛɛyɛ ni faɲɛɛyɛ
gbanhaa,
ni pɛɛwa fapilɛpilɛgɛɛ leni,
na liyɛ puu ni sanni ni pɛɛwa fàya,
ni pɛɛwa kuun ni ge,
li kabyaa k'a kyɛɛgi taapile nigin
funŋɔ ni!›

17 «Suumɔ lɔhɔ kɔrɔyɔ yi ɲuŋɔfɛɛ pu
bɛɛri ni piimu p'a ɲaagaa pyi ki na
ge, ni kɔrɔyɔ yi kapyeŋɛɛ pyevɛɛ ni
jagipyii piimu p'a pu ɲɔlige taa suumɔ
lɔhɔ ki na ge, a pee di yere taliige ni.
18 P'a lee kulo li sòrogo sòrogo wurege
ɲa ge, a p'i ganha na mujoŋɔɔ waa
na yu: ‹Kulo lekɛ l'a le kugbɔɔ le xɔ
wɛ?› 19 A p'i gbazhɛnhɛ wo pu ɲuyɔ ni
na mɛhɛɛ su na sipyaa wa ɲatanhaŋa
keŋɛ ni na:

‹Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ
ki wa le kugbɔɔ le wogo!
Suumɔ lɔhɔ kɔrɔyɔ yi fɛɛ bɛɛri ya pye
kabyaa fɛɛ li baraga ni.
A lee di buun li funŋɔ yaŋmuyɔ yi ni
taapile nigin yɛ funŋɔ ni!
20 Fugba wu fundanga ta!
Tudunmɔɔ,* ni Kilɛ tudunmɔɔ,
ni Kilɛ ya piimu bɛ pye fɛɛfɛɛ ge,
yee bɛ pu fundanga ta!
Bani Kilɛ ya kiiri kɔn li na li kaku-
uyo yi footɔnɔ,
yemu l'a pye yee na ge.›»

21 Wee tuun wu ni a mɛlɛkɛ baraga
wo wa di faakagereŋɛ ka lɔ ba tira ɲɛ
wɛ, na ki wá suumɔ lɔhɔ ki ni, na jo:

«Mu Babilɔni kugbɔɔ li da ba ja fɛɛfɛɛ
taapile ni,
li da ɲa nige wɛ.
22 Konɔyɔ, ni ciire,
ni sibeŋɛɛ, ni maya,
kee ka shishiin mɛɛ da ga ba foro nige
Babilɔni ni wɛ.
Kapyebye wa shishiin da ba da mu ni
nige wɛ.
Tira tunmɔ pa shishiin bɛ da ba
logo
ma funŋɔ ni wɛ.
23 Sokinna kpɛɛngɛ ka shishiin bɛ da
ga bye
mu funŋɔ ni nige wɛ.
Cenabun poo ni cenabun mujuu da
ga foro nige
mu funŋɔ ni wɛ.
Bani mu jagipyii p'a pye ɲiŋɛ ki
sipyigbɔɔ.
Mu siganma p'a bi shi wu bɛɛri
ɲaha wɔ.
24 Kilɛ tudunmɔɔ, ni Kilɛ ya sipyii
piimu bɛ pye fɛɛfɛɛ ge,
ni sipyiire temu bɛɛri t'a gbo ɲiŋɛ
ki na ge,
pee bɛɛri shishan ya ɲa le kulo le
funŋɔ ni.»

19

Fugba shɛɛn p'a Kilɛ sɔ

1 Lee kadugo na a nɛ mujuugbɔɔ la
logo na yìri fugba we ni ba sipyiire fɔɔ
ɲɛ wɛ na:

«Aleluya!
Ɲuwuuro ni nɔɔrɔ ni sefɛɛrɛ ɲɛ wee Kilɛ
wu wuuro.
2 Bani wu kiiri keree ki ɲɛ can, k'a
tii bɛ.
Navarashɔgɔ ke k'a bi koŋɔ ki fɔnri
ni ki dɔdɔɔrɔ keree ki ni ge, m'a
kiiri kɔn ki na,
na ma kapyebyii pu nixhuyo yi shis-
han
pu foo tɔ ki mu, kɔnhɔ pu logoo di
ɲiŋɛ.»

* **18:20 Tudunmɔɔ:** Yesu ya kalaapiire kɛ ni shuun wemu ɲaha bulo na pye tudunmɔɔ ge. Marika 3:13-19; Luka 6:12-16

3 A p'i jo sanha na:

«Aleluya!
Ki sòrogo sòrogo wurege ki k'i duri gbee.»
4 A nəhəlɛɛ kɛlɛɛ shuun ni shishɛɛrɛ (24) ni ɲìi yaŋmuyə shishɛɛrɛ wu nuguro sin ɲiŋɛ ki na, na saanra koro li tiinvəə Kilɛ pɛlɛ na:
«Amiina. Aleluya!»

Dubyapige ki cekaanra ligbəhə ki keree

5 A mujuu la di foro saanra koro li ni na:

«Kilɛ wo kapyebyii pu bɛɛri,
yee piimu p'a fyagi wu na ge,
sipyitiilee fara sipyigbəə na, y'a Kilɛ səni!»
6 A nɛ mujuugbəə la logo ba sipyiɲɛhɛmɛɛ fəə ɲɛ wɛ, ba logbəhə fəə ɲɛ wɛ ni Kilɛ-sɛlɛŋɛɛ nigbəhəə na:

«Aleluya! Bani wèe Kafəə Kilɛ ɲɛ Se Bɛɛri Fəə,
w'a jé wu saanra ti ni.
7 Wù funvahaŋa ni fundanga ta, wù Kilɛ pɛlɛ,
bani Dubyapige ki cekaanra t'a nə xə,
ki cenabun w'a wu yalere ti le.
8 P'a faviwɛwɛɛrɛ nizaara kan ki cenabun wu mu,
temu t'a ɲí ge.»
Kilɛ ya sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge, tee faviwɛwɛɛrɛ nizaara ti ɲɛ pee wo kapyegee kiimu k'a tii ge. 9 A mɛlɛkɛ wu nɛ pye: «Li ka: Piimu p'a yiri Dubyapige ki cekaanra ligbəhə ki ni ge, pee ɲɛ duba nagoo.» na jo bɛ: «Pe jomə pe, Kilɛ yɛ pyaa wo jomə p'a sii pe.» 10 A nɛ nuguro sin wu fɛɛ ni na giin di wu pɛlɛ; ga, a wu nɛ pye na di ganha bu da lee pye wɛ, bani, Yesu ya can wemu shɛ ge, na nɛ ni na cebooloo piimu p'a pye ɲəmɛhɛɛ fɛɛ wee can we ni ge, na wee ɲɛ Kilɛ wo kapyebye wa ba wèe ɲɛ wɛ; na nɛ w'a Kilɛ pɛlɛ. Piimu bɛɛri p'a giin p'i da Yesu wo can wu keree yu ge, pee ya yaa na pye ni Kilɛ Munaa li ni ba Kilɛ tudunməə pu ɲɛ wɛ.

Shənfige ki dugivəə we

11 A nɛ fugba wu ɲə ɲa k'a mugi. Shəngə ka di ɲɛ wà nivige ki bye kii. Wemu w'a dugi kee na ge, wee mɛgɛ ɲɛ ɲəmɛɛ fəə ni can fəə. Wee ya kiiri kəən, na kashɛn kəən na bɛ ni tiimɛ ni. 12 Wu ɲìi ɲɛ ba naɲiŋɛ ɲɛ wɛ. Saanra ɲudəŋəə niɲɛhɛŋɛɛ ɲɛ wu ɲuŋə ni. Mɛgɛ ka ki bi ka wu na ni wuyɛ pyaa bɛ wɛ, wa shishiin ya kee cɛ wɛ. 13 Fàŋa ke ki ɲɛ wu na ge, kee bi mini wolo shishan ni. Weefəə mɛgɛ ɲɛ: «Kilɛ Jomə.» 14 Fugba kashɛn keye y'a bi taha wu fɛni. Pee ɲɛ shənfiye na. Faviwɛwɛɛrɛ fɛfɛɛrɛ wuuro t'a bye pee na. 15 Ŋməpara ɲətaan wuu l'a bi foro wu ɲə ni w'a lee taga w'a shi wu kpəən. «Wu wu mara ni təərə biin ni.*» Wu na ba ɛrɛzɛn wu tənhə Se Bɛɛri Fəə Kilɛ wo loyire li ɛrɛzɛn ləhə ki tawologo ki ni. 16 Mɛgɛ ka ya ka wu fàŋa ni wu shii na na:

SAANNAA WO SAAN NI KAFƐƐ WO KAFƆƆ.

17 Lee kadugo na a nɛ mɛlɛkɛ wa niyerege ɲa caŋa ki ni. A wu mujuugbəə jo, shazhɛɛrɛ temu bɛɛri t'a yìri na beele fugba we ni ge, a wu tee pye: «Yi pa yiyɛ pinnɛ Kilɛ wo ligbəhə ki kaa na, 18 yi saannaa xaara jə ni sərəsii ɲuŋəfəgbəə ni kashɛn ɲuŋəfɛɛ xaara ni shənyə ni shənduguloo xaara ni sipyii pu bɛɛri: Buloo, ni piimu ɲɛ buloo wɛ, sipyitiilee fara sipyigbəə na.» 19 Lee kadugo na a nɛ yacoŋə ki ɲa; ɲiŋɛ ki saannaa, ni pu kashɛn keye ye, pee ya pinnɛ ni ki ni, p'i kashɛn ŋmə shəngə ki dugivəə ni wu kashɛn keŋɛ ki na. 20 Kee yacoŋə k'a co ni ki tudunmə kafinɛjo wemu w'a bi kakanhaŋaa ki pyi ki ɲaha tàan ge. Ki fɛ p'a kpən sipyii piimu na, pee d'a ki jaa wu pɛlɛ ge, wu kakanhaŋaa k'a bi pee piinŋɛ. Yacoŋə ke ni ki tudunmə kafinɛjo we, yee bɛshuun ɲìi woyo y'a co wà wenagaŋa na kirimu wogo ki funŋə ni. 21 Ŋməpara lemu l'a fòro shəngə ki dugivəə wu ɲə ni ge, a lee di sipyii pusamaa gbo. A shazhɛɛrɛ ti bɛɛri di din pu xaara na.

* **19:15** Zaburuu 2:9

20

Shitaanni ya pɔ fo yee kabɔfonɔ nigin

1 Lee kadugo na a nɛ mɛlɛkɛ wa
nidigiŋɛ ɲa na yìri fugba we ni. Weco-
goŋɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki kenikaan ni
shɔnhɔyɔ niduguyo yi bye wu keŋɛ ni.
2 A wu wɔgɔŋɔ ki co. Kee ɲɛ wɔlɛgɛ ke,
p'i ki pyi tɔɔgɔ levɔɔ, ni Shitaanni. A
wu ki co, na shɔnhɔyɔ yi le ki na fo yee
kabɔfonɔ nigin (1.000). 3 Ba w'a ki pɔ
xɔ wɛ, na ki wá wecogoŋɔ ki ni, na ki
ɲɔ kemɛ shɔ̀hɔ, na fɛ kpɔn ɲɔtɔŋɔ ki na,
yani yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu ɲɔ
ki fa ge, kɔnhɔ ki ganha ba sipyiire ti
piinŋɛ nige wɛ. Lee kadugo na, k'a
yaa na sanha sanha k'i jɛri pye.
4 Lee kadugo na a nɛ saanra ko-
rogoo kii ɲa. Piimu p'a bi tiin kee
korogoo ki na ge, a p'i fanha kan pee
mu na p'a kiiri wu kɔɔn. Yesu ya can
wemu shɛ ge, piimu wo ɲuyɔ p'a kɔn
wee can we ni Kilɛ Kafila wu wuu
na ge, piimu bɛɛri p'a pye pu ya sɔɔ
na yacoŋɔ ki pɛlɛ, kelee na ki jaa wu
pɛlɛ, kelee na ki fɛ pu kpɔn pu gbahaa,
kelee pu keye na-ɛ ge, a nɛ pee bɛɛri
wo munahaa ki ɲa. Pu nixhuyo y'a
ɲɛ, na diin ɲuŋɔ fɛɛrɛ ti na ni Kirisa
ni wu saanra ti ni, na yee kabɔfonɔ
nigin (1.000) pye. 5 Xu u pusamaa ya
ta ɲɛ wɛ, fo na shɛ yee kabɔfonɔ nigin
(1.000) wu pye w'a fa. Lee ɲɛ xuɲɛnɛ
nizhiinɛ le. 6 Piimu p'a ɲɛ xuɲɛnɛ
nizhiinɛ li ni ge, pee ɲɛ duba nagoo,
bani Kilɛ ya pee pye fɛɛfɛɛ. Xu shuun
wo wu da ga já fanha ta pee na wɛ; ga
pee na ba bye Kilɛ ni Kirisa wo saraya
ɲaha shɔɔnrivɔɔ. Pu na ba diin wu yíri
wu saanra ti ni na yee kabɔfonɔ nigin
(1.000) pye.

Shitaanni ni wu kashɛn keŋɛ k'a kyɛɛgi

7 Yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu ba
fa tuun wemu ni, pu na ba Shitaanni
yeege kaso wu ni. 8 Shi we wu wa
koŋɔ ki kabaya shishɛɛrɛ wu bɛɛri na
ge, ni wu mɛgɛ ɲɛ Gɔgi ni Magɔgi ge;
wu na ba shɛ wee piinŋɛ, kɔnhɔ wu
wu pinnɛ kashɛn kaa na. Pu na ba
ɲɛhɛ xuuni ba gba ɲɔ gbazhɛnhɛpya
ɲɛ wɛ. 9 Pee ya yìri koŋɔ ki kabaya
yi bɛɛri na, Kilɛ wo ɲidaan kulo le, ni
w'a piimu pye fɛɛfɛɛ ge, a p'i shɛ pee
pinnɛ maha. Ga, a na di yìri fugba wu
ni, na ba pu sòrogo fo na pu xɔ fɛɛfɛɛ.
10 Shitaanni we w'a bi pu piinŋɛ ge,
a wee di wá wetabaaga nafugibaaga
ki ni, kirimu na ki ni. Yacoŋɔ ke ni
tudunmɔ kafinɛjo wu ɲɛ xuu wemu ni
ge. Pu na ba gana wà gbee caŋa fara
piige na.

Kiiri wusama keree

11 Lee kadugo na a nɛ saanra koro
nigbɔɔ nivinnɛ la ɲa, ni we w'a tiin
li na ge. A ɲiŋɛ ke ni fugba wu baa
laha wu ɲaha tàan yee ya ɲa nige wɛ.
12 A nɛ xuu pu bɛɛri ɲa sipyigbɔɔ fara
sipyitiilee na p'a yere saanra koro li
ɲaha tàan. A Kitabuu pii ɲɔ di mugi, a
Kitabu watii bɛ ɲɔ di mugi, wee ɲɛ Ɲìi
Sicuumɔ Kitabu we. Kiiri ya kɔn xuu
pu bɛɛri na na bɛ ni pu kapyegee ni,
kee kiimu k'a bi ka pee Kitabuu pu ni
ge. 13 Xuu piimu ɲɛ suumɔ lɔhɔ ki ni
ge, a kee di pee yeege. A xu ni Adɛsi
bɛ di pu wo xuu pu yeege. A kiiri di
gɔn pu bɛɛri nigin nigin na na bɛ ni
pu kapyegee ki ni. 14 A xu ni Adɛsi di
wá wetabaaga nafugibaaga ki ni. Kee
na ke ki ɲɛ xu shuun wo we. 15 Sipyaa
sipya wu ɲɛ wu mɛgɛ niganja ya ta ɲìi
sicuumɔ Kitabu wu ni-i ge, wee na wá
wetabaaga nafugibaaga ki ni.

21

Fugba nivomɔ ni ɲiŋɛ nivoŋɔ ki keree

1 Lee kadugo na a nɛ fugba
nivomɔ ni ɲiŋɛ nivoŋɔ ɲa, bani fugba
nizhiimɛ we ni ɲiŋɛ nizhiige k'a toro.
Suumɔ lɔhɔ ki bɛ di ɲɛ nige wɛ. 2 A
nɛ Zheruzalɛmu-fomɔ wu bɛ nidigiŋɛ
ɲa na yìri fugba we ni Kilɛ yíri, fɛfɛɛrɛ
kulo le. Wu yalere ya taga wu kemɛ
ba cenabun ɲɛ wɛ wemu w'a se gbaga
ni ge. 3 A nɛ mujuu la logo na yìri
saanra koro li na na: «Kilɛ tatɛɛngɛ
puga ki ke sipyii niŋɛ ni, wu na ba diin
pu mu. Pee na ba bye wu sipyii. Kilɛ
yɛ pyaa na ba bye pu yíri wà na bye
pu Kilɛ. 4 Wu na ba pu ɲɛsinmɛ tuu.

Xu da bye nige wɛ, yamɛhɛɛ bɛ da bye nige wɛ, kelee mɛsuu kelee yama wɛ. Bani kalɛgɛɛ k'a toro.»

5 Ayiwa, wemu w'a tiin saanra koro li na ge, a wee di jo: «Li wii nɛ yaŋmuyɔ yi bɛɛri pye nivoyo.» Lee kadugo na a wu nɛ pye: «Pu ka, bani nakaara baa pe jomɔ pe ya fiinŋɛ na ɲɛ can.» 6 A wu nɛ pye sanha: «L'a pye xɔ. Nɛ ɲɛ Alifa ni Omega, ɲɔkɔɔnrɔ ni taxɔgɔ. Waga wa wemu na ge, nɛ na wu kan w'a gba ma ni, ɲìi sicuumɔ pu lobulowii li ni. 7 Wemu bu se ta, wee na ba ye yaŋmuyɔ ye ta; nɛ na ba bye weefɔɔ Kilɛ, weefɔɔ di bye nɛ pya. 8 Ga fyaara fɛɛ, ni piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, ni kakuubyii, ni sipyigbuu, ni dɔdɔɔ, ni sigaanfɛɛ, ni yapɛɛgaan, ni kafinɛjuu, pee bɛɛri tashɛgɛ na ba bye wetabaaga nafugibaaga kirimu wogo ki ni. Wee ɲɛ xu shuun wo we.»

Zheruzalɛmu-fomɔ wu keree

9 Cɛɛgbuugoo gbarashuun we w'a ɲi koŋɔ ki taaxɔɔ li wo kanhagbɔ tɛhɛɛ gbarashuun wu na ge, kee bye mɛlɛkɛɛ gbarashuun keŋɛ ni. A wee mɛlɛkɛ wa di ba nɛ pye: «Pa naha, di cenabun wu shɛ ma na, Dubyapige ki shɔ we!» 10 A Kilɛ Munaa di jé nɛ ni, a wu gari ni nɛ ni faabobotɔɔngɔ ka na; na shɛ Zheruzalɛmu shɛ nɛ na wu na diri na yìri fugba wu ni Kilɛ yíri, fɛfɛɛrɛ kulo le. 11 Kilɛ nɔɔrɔ ya bye li na, l'a bi ɲí, na wii na ɲaa ba vɛɛri ɲɛ wɛ, wemu w'a yàa ni pɛɛwa kagereŋɛ ka ni kemu mɛgɛ ki ɲɛ zhasipu ge. 12 A kasɔrɔtɔɔngɔ nigbɔhɔ ka di kulo li maha. Kuɲɔyɔ kɛ ni shuun yi bye li na, kuɲɔɔ bɛɛri mɛlɛkɛ nigin ya bye wà. Mɛyɛ y'a bi ka kee kuɲɔgɔɔ ki ɲɔ na. Yee ɲɛ Izirayɛli kpɔnhɔɔ kɛ ni shuun wu mɛyɛ. 13 Kuɲɔgɔɔ taanri ki bye Kilɛ-nɔhɔ ki na, taanri wa di ɲɛ camutomɔ pu ni, taanri wa di ɲɛ Kilɛ-parama pu ni, taanri wa di ɲɛ pe pu parama pu ni. 14 Kagereye tahaŋaa kɛ ni shuun wu bye kulo li kasɔrɔgɔ ki ɲidaa. Dubyapige ki tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu mɛyɛ y'a bi ka kee tahaŋaa ki na.

15 Mɛlɛkɛ wemu w'a jo ni nɛ ni ge, sanni pubiin l'a bye wu keŋɛ ni wu kulo le, ni kuɲɔgɔɔ kee, ni kasɔrɔgɔ ki taanna. 16 Kulo li kabaya shishɛɛrɛ wu bye nigin. Li ɲidaa le, ni li kadaa li bɛɛri bye nigin. Mɛlɛkɛ w'a kulo li taanna ni lee pubiin li ni. Li ɲidaa li bye kiloo kabɔfoŋɔɔ shuun di xhuu shishɛɛrɛ (2.400). Li ɲidaa, ni li kadaa, ni li tɔɔngɔ bɛɛri ɲɛ nigin. 17 A wu kasɔrɔgɔ ki pɛɛrɛ ti bɛ taanna, a ki pɛɛrɛ t'i bye mɛtɛrɛlɛɛ kɛlɛɛ gbarashuun ni shuun (72), na saha ni sipyii pu wo daanna wu ni. Wee daanna we ninumɔ ni mɛlɛkɛ w'a wu wo daanna wu pye. 18 Kasɔrɔgɔ k'a yereŋɛ ni zhasipu kagereye ni, kulo l'i ɲɛ sanni yɛ pyaa ba vɛɛri nivyɛn ɲɛ wɛ, wemu ya wii na ɲaa ge. 19 Kulo li kasɔrɔgɔ ki ɲidaa l'a bi kemɛ yàa ni pɛɛwa kagereye nizaaya tuuyo bɛɛri ni. Nɔhɔdaan wo tahana li ɲɛ zhasipu kagereye, tahana shuun wuu li ɲɛ safiiri, taanri wuu li ɲɛ agati, shishɛɛrɛ wuu li ɲɛ emerɔdi. 20 Kaguro wuu li ɲɛ onikisi, gbaara wuu li ɲɛ sariduwani, gbarashuun wuu li ɲɛ kirisoliti, gbarataanri wuu li ɲɛ berili, gbarashɛɛrɛ wuu li ɲɛ topazi, kɛ wuu li ɲɛ kirisopasi, kɛ ni nigin wuu li ɲɛ yasɛnti, tahana lisana ɲɛ amɛtisiti. 21 Kulo li kuɲɔgɔɔ gburaya kɛ ni shuun wu ɲɛ pɛɛwa kɔɔn pyaa kɛ ni shuun. Gbura nigin bɛɛri ɲɛ kɔɔn pile nigin. Kulo li pinnɛrɛ kpɛɛngɛ ki ɲɛ sanni yɛ pyaa ba vɛɛri nivyɛn ɲɛ wɛ, wemu ya wii na ɲaa ge.

22 Nɛ ta Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ɲa lee kulo li ni wɛ, bani Kafɔɔ Kilɛ, Se Bɛɛri Fɔɔ ni Dubyapige ke, peeyɛ pyaa ki ɲɛ lee kulo li Kilɛ-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ. 23 Lee kulo li mago ɲɛ caŋa kpɛɛngɛ, kelee yeŋɛ wogo na wɛ. Bani Kilɛ wo nɔɔrɔ we wu ɲɛ li kpɛɛngɛ. Dubyapige ki ni kpɛɛngɛ ki ma foro, na ɲí xuuni. 24 Shi wu na ba ɲaari kee kpɛɛngɛ ki na. Koŋɔ ki saannaa na ba ni pu naafuu wu ni na pa gan lee kulo li mu. 25 Lee kulo li kuɲɔgɔɔ na ba mugi yaha caŋa ni, ki shiin di wa da ga dɔ bɛ wɛ. Bani piige wa da ga wɔ wà wɛ. 26 Saannaa pu wo naafuu wu kadugo

na, shi wu wo fanha ke, ni wu baraga
ki na ba se na gaan lee kulo li mu.
27 Yaŋmunɔrɔgɔ ka shishiin da ga jé
wà wɛ, kelee katanhana pyevɔɔ, kelee
kafinɛjo wɛ, ga fo piimu yɛ mɛyɛ y'a ka
Dubyapige ki ɲìi sicuumɔ Kitabu wu
ni ge, pee yɛ pu da jé li ni.

22

Ɲìi sicuumɔ gba lɔhɔ ki keree

1 Ayiwa, lee kadugo na a mɛlɛkɛ wu
ɲìi sicuumɔ gba lɔhɔ shɛ nɛ na, kee
ya ɲí ba vɛɛri nivyɛn ɲɛ wɛ, wemu
ya wii na ɲaa ge. Kee bi foro Kilɛ ni
Dubyapige ki saanra koro li ni, 2 na
fuu kulo li pinnɛrɛ kpɛɛngɛ ki niŋɛ ni.
Tige tuugo nigin wa bye wà, kee ɲɛ ɲìi
sicuumɔ tige ke, kee bye wee gba wu
kabaya shuun wu na. Yee funŋɔ ni
tɔɔɲii kɛ ni shuun k'a nagoo pyi. Yeŋɛ
bɛɛri ni ki nagoo. Kee tige tuugo ki
wɛrɛ ya shi wu sipyii pu cuuŋɔ. 3 Laŋi
da ga bye nige bada wɛ. Kilɛ ni wu
Dubyapige ki wo saanra koro li na ba
bye lee kulo li ni. Kilɛ wo kapyebyii
pu na ba wu pɛlɛ. 4 Pu na ba wu ɲaha
ɲa, wu mɛgɛ na ba bye pu gbahaa na.
5 Piige da ga wɔ nige wɛ. Pu mago
da ga bye sokinna kpɛɛngɛ, kelee caŋa
kpɛɛngɛ na wɛ. Bani Kafɔɔ Kilɛ yɛ pyaa
na ba kpɛɛngɛ yeege pu mu, p'a gori
yaha saannaa fo gbee.

Yesu taapana ya tɛɛŋɛ

6 Lee bɛɛri kadugo na a mɛlɛkɛ wu
nɛ pye: «Nakaara baa pe jomɔ pe ya
fiinŋɛ, na ɲɛ can. Kafɔɔ Kilɛ we w'a
wu Munaa li kaan Kilɛ tudunmɔɔ pu
mu ge, keree kiimu k'a yaa na pye
jɛri funŋɔ ni ge, wee w'a wu mɛlɛkɛ
wu tun wu pa kee keree ki shɛ wu
kapyebyii pu na.» 7 A Yesu di jo: «Li
wii, Nɛ na ba jɛri funŋɔ ni. Wemu
w'a kuu we Kitabu we wo kapajuuro
ti jomɔ pu mu ge, wee ɲɛ duba pya.»
8 Nɛ Yohana ya kii keree kii logo, na
ki ɲa bɛ na ɲii na. Ba nɛ ki logo, na
ki ɲa bɛ wɛ, mɛlɛkɛ wu w'a bi ki shɛ
nɛ na ge, a nɛ nuguro sin wee fɛɛ ni,
na ganha na giin di wu pɛlɛ. 9 A wu
nɛ pye na nɛ ganha bu da lee pye wɛ,
na Kilɛ wo kapyebye wee ɲɛ, ba nɛ
ni na cebooloo Kilɛ tudunmɔɔ pu ɲɛ
wɛ, ni piimu bɛɛri p'a kuu we Kitabu
we jomɔ pu mu ge, na nɛ w'a Kilɛ
pɛlɛ. 10 Lee kadugo na a wu nɛ pye
sanha: «Ma ganha bu da we Kitabu
we wo kapajuuro ti jomɔ pu tɔ wɛ,
bani pu pyeduun w'a tɛɛŋɛ. 11 Wemu
wu ɲɛ sipyitiibaaga ge, wee wu kori
wu tiibaara ni. Wemu w'a nɔhɔ ge,
wee di gori wu nɔhɔmɔ ni. Wemu w'a
tii ge, wee wu kori wu tiimɛ ni. Wemu
wu ɲɛ fɛɛfɛɛ ge, wee di gori wu fɛfɛɛrɛ
ni.»
12 A Yesu di jo sanha na: «Li wii,
nɛ na ba jɛri funŋɔ ni. Nɛ wo saraa
yaŋmuyɔ yi wa na keŋɛ ni, kɔnhɔ di
sipyii pu bɛɛri nigin nigin saraa na bɛ
ni pu kapyegee ni. 13 Nɛ ɲɛ Alifa ni
Omega, nizhiimɛ ni sama, ɲɔkɔɔnrɔ ni
taxɔgɔ.» 14 Piimu p'a pu fàya jii, kɔnhɔ
p'i já ɲìi sicuumɔ tige pya wa ta, p'i jé
kulo li kuɲɔgɔɔ ki ni ge, pee ɲɛ duba
nagoo. 15 Ga puun, ni sigaanfɛɛ, ni
dɔdɔɔ, ni sipyigbuu, ni yapɛrɛgaan, ni
kafinɛyɛ ya dan piimu bɛɛri ni ge, ni
piimu bɛɛri p'a kafinɛyɛ kɔɔn ge, pee
bɛɛri na gori yaha kadaan li na. 16 Nɛ
Yesu w'a na mɛlɛkɛ wu tun yee mu,
wu shɛ kii keree kii paari n'a daa fɛɛ
pu mu egilizii pu ni. Nɛ ɲɛ saannaa
Dawuda tuugo shɛn, na ɲɛ wu kpɔɔn
shɛn; ɲimuguɲɔ wɔrɔ li l'a ɲí ge, lee nɛ
ɲɛ.
17 Kilɛ Munaa le, ni cenabun w'a jo:
«Pa!» Wemu w'a yi logo ge, wee bɛ
wu jo: «Pa! Waga wa wemu na ge,
wee wu pa. Ɲìi sicuumɔ lɔhɔ ki kaa
ɲɛ wemu bɛɛri na ge, wu pa ki gba
mamama ni.»

Jomɔ pu taxɔgɔ

18 Sipyii piimu p'a we Kitabu we
wo kapajuuro ti jomɔ pu nuri ge, n'a
da pee bɛɛri sɔnmi yaha jo, wa bu la
fara pee jomɔ pu na, kanhama pemu
keree k'a ka we Kitabu we ni ge, Kilɛ
na ba pee fara weefɔɔ mu. 19 Wa
shiin bu la wuu we Kitabu we wo
kapajuuro ti jomɔ pu ni, Kilɛ na ba
weefɔɔ niŋɛ wolo ɲìi sicuumɔ tige ke,
ni fɛfɛɛrɛ kulo li ni, yee yemu keree
k'a ka we Kitabu we ni ge. 20 Wemu
w'a kii keree kii can fiinŋɛ jo ge, wee

ya jo: «Uun, n'a da ba jɛri funŋɔ ni.»
Amiina. Mu wu pa, wù Kafɔɔ Yesu.

21 Wù Kafɔɔ Yesu wo niimɛ we wu
pye yi bɛɛri mu. Amiina.